SILVA LOCORVM, QVI FREQVENTER IN CONCIONIBVS OCcurrere solent, omnibus diuini verbi concionatoribus: cum primis vtilis & necessaria. In qua multa tum ex veterum Patrum sententijs collecta, tum opera & studio autoris animaduersa traduntur: quæ ad hoc munus exequendum vehementer conducant.

AVTORE ET COLLECTORE R. P. F. Ludouico Granatẽ. sacræ Theologiæ professore. Monacho Dominicano.

Omnis scriba doctus in regnum cœlorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. *Matth.* 13.

Missionis Soc. Iesu

CVM PRIVILEGIO.

SALMANTICAE.

Apud hæredes Matthiæ Gastij. Anno 1586.

QVAE IN HOC volumine continentur.

PRIMA Classis locorum communium, qui à Deo opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum & statuum pertinentia complectitur.

Secunda Classis, in qua de virtutibus, & vitijs oppositis agitur.

Tertia Classis, in qua de Beatitudinibus & donis, & sacramentis aliquot, deque quatuor nouissimis, & alijs nonnullis disseritur.

Omnia Romanæ ecclesiæ iudicio submissa sunto.

TASSA.

YO Pedro çapata del Marmol Secretario del Consejo de su Magestad, doy fe, q̃ los Señores del dicho Consejo de pedimiento y supplicacion de Fray Luys de Granada, tassaron vn libro, intitulado *Silua locorum*, que con licẽcia de su Magestad imprimio, a tres marauedis y medio cada pliego en papel, y al dicho precio, y no mas mandaron q̃ se venda, y que primero que se venda ningun libro, se imprima esta tassa en la primera hoja de cada volumen, y para que dello conste de pedimiento del dicho Fray Luys de Granada, y mandamiento de los dichos Señores, di la presente firmada de mi nombre: en la Villa de Madrid a diez y nueue dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y ochenta y cinco Años.

Pedro çapata del Marmol.

EL REY.

POr quanto por parte de vos Fray Luys de Granada de la orden de sancto Domingo nos fue fecha relacion que vos auiades compuesto vn libro intitulado Silua Locorum Comunium, suplicãdonos os concedieſſemos licencia para lo poder imprimir, e preuilegio por el tiempo que fueſſemos ſeruidos, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro cõſejo y como por ſu mandado ſe hizieron las diligencias que la pragmatica por nos hecha ſobre la impreſsiõ de los libros diſpone fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula para vos en la dicha razon, y nos touimos lo por bien, y por la preſſente por os hazer bien y merced os damos licencia, y facultad para que por tiempo de diez años primeros ſiguientes que corran, y ſe quẽten deſde el dia de la fecha deſta nueſtra cedula, vos o la perſona que vueſtro poder ouiere, podays imprimir e vender el dicho libro que de ſuſo ſe haze mencion. Y por la preſente damos licencia y facultad a qualquier impreſſor deſtos nueſtros Reynos que vos nombraredes para que por eſta vez lo pueda imprimir con q̃ deſpues de impreſſo, antes que ſe venda lo traygays al nueſtro cõſejo juntamente con el original que en el ſe vio, que va rubricado y firmado al cabo de Pedro Zapata del Marmol nueſtro ſcriuano de camara de los que en el nueſtro conſejo reſiden, para que ſe corrija con el, y ſe os taſſe el precio que por cada volumen ouiere des de hauer. Y mandamos que durante el dicho tiempo perſona alguna ſin vueſtra licencia no lo pueda imprimir ni vender ſopena que el que lo imprimiere, o vendiere aya perdido y pierda todos y qualeſquier libros, moldes, y a parejos que del dicho libro tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena ſea la tercia parte para el juez que lo ſentenciare, y la otra tercia parte para la perſona que lo denunciare, y la otra tertia parte para nueſtra camara, y mandamos a los del nueſtro conſejo preſidentes y oydores de las nueſtras audiencias, alcaldes, alguaziles de la nueſtra caſa, corte y chancillerias, y a todos los Corregidores, Aſiſtẽte, Gouerna

uernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, e justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos y señorios, assi a los que a gora son como a los que seran de aqui a delante, que vos guarden e cumplá esta nuestra cedula, y merced, que assi vos hazemos y contra el tenor y forma della, ni de lo en ella cõtenido novayã ni passen, ni cõsientã yr ni passar por alguna manera sopena de la nuestra merced y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Fecha en Madrid a. 28. dias del mes de Henero de mil y quinientos y ochenta y quatro años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

CORNELIVS BONARDVS
Typographus, Aloisij Granatensis studiosis S. P. D.

QVVM Gregorij XIII. Pontificis Max. literæ, quibus ille pater beatissimus Aloisium nostrũ Granatensem dulcissimis verbis alloquitur, in manus meas peruenissent: ingrati hominis officium fore sum arbitratus, si ipsius studiosos, quos plurimos esse scio, tantæ lætitiæ fraudatos gloria relinquerem. Scio me autori, cuius & ingenium, & auræ popularis ἀδοξίαν probè noui, rem non admodum gratam facturum: sed pluris mihi fuit bonorum multorum gratiã demereri; quàm amico, cui multum debeo, in re præsertim non magni momenti, minus gratum facere. Valete.

DILECTO FILIO ALOISIO GRANATENsi ordinis Prædicatorum Gregorius Papa. XIII.

DILECTE fili salutem & Apostolicã benedictionem. Diuturnus atque assiduus labor tuus in hominibus tum à vitijs deterrendis tum ad vitæ perfectionem vocandis fuit semper nobis gratissimus: jis vero ipsis, qui suę cæterorumque salutis, & Deigloriæ desiderio tenentur fructuosissimus iucundissimusque. Multas olim conciones habuisti, libros præstanti doctrina, & pietate refertos edidisti, idem quotidie facis nec vnquam cessas præsens atque absens quam plurimos potes Christo acquirere. Gaudemus isto, tum aliorum, tum tuo ipsius tam præstanti bono, & fructu. Quot enim ex concionibus, scriptisque tuis profecerunt (profecisse autem permultos quotidieque proficere certum est) totidem Christo filios genuisti, longeque illos maiori beneficio affecisti, quam si cæcis aspectum, aut mortuis à Deo vitam impetrasses. Præstat enim multo sempiternam illam lucem, & vitam beatissimam (quo ad mortalibus datum est) nosse, & pie sancteque viuentem, ad eam aspirare, quam mortali hac vita & luce frui omni cum terrenarum rerum affluentia & voluptate: Tibi vero ipsi quam multas à Deo coronas comparasti, dum omni cum charitate in eo studio versa-

versaris, quod constat esse longe maximum. Pergeigitur vt facis, in istam curam toto pectore incumbere, quæque habes inchoata (habere enim te nonnulla accepimus) perficere & proferre ad ægrorum salutem, debilium confirmationem, valentium & robustorum lætitiam, vtriusque tum militantis tum triumphantis Ecclesiæ gloriam. Dat. Romæ apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XXI. Iulij. M. DLXXXII. Pontificatus nostri anno vndecimo.

Ant. Buccipalulius.

SANCTISSIMO PATRI GREGORIO XIII. Pontifici Maximo pedum oscula beatorum.

VAMQVAM audaciæ atque adeo temeritatis cuiusdam esse videatur pauperculum & rudem monachum in extremis Hispaniæ oris constitutum Sanctitati tuæ literas dare, & hoc quidquid est operis nomini tuo consecrare, tamen cum videam quanta pietate & magnificentia omnium bonarum, salutariumq; disciplinarum studia prouehere, totque vbique terrarum collegia ad fidei alumnos literis & moribus informandos erigere curet, & (quod ad me attinet) literis etiam suis me ornare, studia mea probare, & ad ea, quæ in manibus haberem in lucem edenda hortari dignata fuerit, animũ resumpsi, & hoc paruo munusculo grati animi mei officium testatum esse volui: vt illi potissimum dicaretur, cuius authoritate & imperio in lucem editur. In eo vero velut siluam quandam, certo tamen ordine digestum diuini verbi declamatoribus proposui, vt ex ea quidquid instituto suo aptius videretur, eligere possent. In vnoquoque autem loco, primum quidem selectas Patrum sententias collocaui, deinde quæ ipse vel ex sacris literis, vel assidua me-

meditatione animaduerterã subieci: His multa additurus nisi mortalitatis meæ & ingraueſcentis ætatis metu dum alia parantur, hic ipſa quæ paraueram interciderent perpetua obliuione ſepelirentur. Suſcipiat ergo Sanctitas Veſtra hoc quicquid eſt operis qua fronte clariſsimi etiam principes parua ſuorum ciuium munuſcula excipere ſolẽt, non oblatæ rei pretium, ſed animi ſtudium & voluntatis propenſionem conſiderantes. Dominus Ieſus Sanctitatem Veſtram nobis ac toto orbi Chriſtiano quam diutiſsime ſeruet incolumem.

¶ 5

F. LVDOVICVS GRANATENSIS ADMODUM Illustri D.D. Antonio Zapata Canonico Toletano & Inquisitori apostolico meritissimo, Candidoque lectori. S.

VANTA sit dignitas, admodũ Illustris Dñe amiceque lector, eorũ quibus diuini verbi cura cõmissa est, cum multis alijs argumentis, tũ eorum dignitate, qui huic officio à Deo præfecti fuere, colligi facile poterit. In hoc enim ordine primi fuere Prophetæ, qui spiritu Dei afflati, hanc prouintiã susceperunt. Non enim (vt 2. Pet. 2. Petrus Apost. ait) voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancta Dei homines. Sed longe maius est, quod ipse quoque Prophetarum & Angelorum Dominus hoc post illos docendi officium minime recusauit. Cœlestis enim pater qui per prophetas olim fuerat loquutus, est *Heb.* 1. & loquutus nobis in filio, de quo sic Ioelis. 2. legimus. Filij Sion lætamini in Domino Deo vestro, qui dedit vobis doctorem iustitiæ: Esaias quoque, Erunt inquit, oculi tui videntes præceptorem tuũ, *Esai.* 30. & aures tuæ audient vocem post tergum monentis, Hæc est via, &c. Denique Saluator ipse, Ego inquit in hoc natus sum, & ad *Ioan.* 16. hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Cum vero is à nobis in cœlum assumptus fuisset, vicarios pro se Apostolos Spiritu sancto plenos instituit, quibus hoc officium delegauit: Qui etiam vt ad hoc munus pro dignitate exequendũ expeditiores essent, pauperum & viduarum curam à se in alios reijcientes, sibi ipsis orationis officium, & verbi Dei ministerium desumpserunt. Hos deinde sequuti sunt sancti Pontifices, qui eorum vestigijs insistentes, in Concilio Cartaginẽ. 4. statuerunt

runt, vt Episcopus pauperum & viduarum curam per Archipresbyterum, vel Archidiaconum administraret, ipse vero ab hac cura solutus, lectioni, orationi, & verbi ministerio intentus esset. Hinc illa orientalis Ecclesiæ diu retenta consuetudo, vt præsente Episcopo, nemini ad populum verba facere liceret. Processu vero temporis, cæteris quoque inferioris ordinis ministris hæc eadem cura commissa est, ne numerosa fidelium plebs hoc diuini verbi pabulo destitueretur. Quid enim nos magis ad pietatem & iustitiam, quàm hoc ipsum Dei verbum excitare queat? Hoc namque fidelis anima in spirituali vita alitur & vegetatur, hoc mentis acies illuminatur, hoc ad amorem Dei incalescit, hoc ad virtutis studium & peccati odium incitatur, hoc in recte viuendi proposito confirmatur, hoc mortis rationisque reddendæ illata mentione, compungitur, hoc sanctorum desideriorum flamma excitatur, ac postremo nostri pectoris duritia, velut spirituali quodam malleo frangitur. *Hiere.23.* Hinc illud Hieremiæ, Nunquid non verba mea ignis (dicit Dominus) & quasi malleus conterens petram? Ex his igitur apparet quam ingens fructus in Ecclesia, ex assidua verbi Dei tractatione consequatur. Recte igitur Salomon, Vbi inquit, non sunt boues, præsepe vacuum est: vbi autem plurimæ sunt segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis. Quibus verbis quid ex copia vel inopia doctrinæ consequatur, breui allegoria declarauit.

Cũ hæc igitur omnia beatissimus pater noster Dominicus probe teneret, animarũque iacturam ob huius cœlestis pabuli inopiã amarissime defleret, diuini honoris & fraternæ salutis zelo æstuãs multis precibus primum quidem à Domino, deinde ab eius in terris Vicario, vt prædicatorũ ordo institueretur impetrauit: cuius præcipuũ munus & officium esset, illud implere quod per Hieremiam Dominus polliceretur, cũ ait, Dabo vobis pastores iuxta cor *Hiere.3.* meũ, & pascent vos scientia & doctrina. Ego igitur Patris huius sanctissimi indignus filius, atque instituti eius alumnus, nolui ab hoc instituto ita degenerare, vt nõ pro tenuitate mea aliquid efficeré, quod vel me, vel alios in hoc charitatis officio iuuaret. Itaq; post sacræ Theologiæ studia, lectioni me sanctorũ patrum, sacrorũque Bibliorũ studio addixi. Intelligebã enim verũ esse quod D.

Hiero-

Hiero. Hieronymus Nopotiano scribit, sermonem videlicet presbyteri Scripturarũ sale cõdiendũ esse. Quicquid vero in vtraque lectione notatu dignum occurrisset, literis consignabam, quæ postea in communes locos suo ordine reponerem, quo facilius, cum esset opus, inuenirem. Hæc enim cura ac diligentia à doctissimis viris (qui de ratione studij præcepta dederunt) plurimum commendatur, & à multis (quod ex eorum scriptis colligere licet) factitatum est.

Quin & scripta eorum qui selectas à Patribus sententias collegerunt, nequaquam negligendas putaui. Ex quorũ sententijs quę præstantissima visa sunt, in aluearium nostrum congessi. Quę bona fide reddidi, quamuis præposito autoris nomine & libro, non semper capitum numerum in eis deprehendi.

Hoc igitur licet exiguũ munꝰ cãdidus Lector accipiet, vel hoc nomine, quod ea quæ afferimus (nisi me fallit animꝰ) selecta sunt. Hoc enim mihi studiũ fuit, vt nihil quod merito reijciendũ esset, adducerẽ. Nõ enim laboraui ambitu dicendi multa, sed selecta: vel certe nõ penitus contẽnenda. Et quidẽ si spes longioris vitæ subesset, darẽ operã, vt plures ex sanctis Patribus sententias colligerem, vt hoc opus absolutius prodiret & cumulatius: metu tamen mortalitatis meæ vlterius progredi non sum ausus, nedũ alia persequor, interceptus morte (quæ senibus velut in limine est) & illa non assequerer, & hæc ipsa, qualiacũque sunt, intercidерent. Hęc autem poterit studiosus Lector locupletare, & his multa addere.

Aristo. Hac enim ratione Aristoteles facile esse ait artes & scientias absoluere, dum his quæ alij inuenerunt, alia adijciuntur.

Ex Philosophis quoque Ethnicis nonnulla quæ graues sententias continent (præsertim ex Marco Tullio: quem supra omnem ingenij aleam positum esse Plinius ait) suis in locis adieci.

Augusſt. Hæc enim Diuus Augustinus in libro de Doctrina Christiana, ab illis tanquam ab iniustis possessoribus sumenda, & ad institutum nostrum accommodanda monet. Senecæ autem & Plutarchi sententias (qui in hoc genere doctrinæ præstantissimi fuere) omnino prætermisi, propterea quod eas simul & insignia quædã Apophthegmata, edito libello, hoc eodem locorum ordine (quatenus licuit) retẽto, studiosis communicaui, vt ijs quibus minus otij suppetit, multa legendi laborem adimerem.

Collectanеorũ nomine inscripto.

Nec

Nec hac ſuppellectili contẽtus, quicquid mihi aliud etiá agẽti ſiue ex ſacris literis, ſiue aliũde animaduerſione dignũ ſeſe offerebat, ſcripto committebã. Quod quidẽ ab initio ſtudiorũ meorum mihi moris fuit: ſæpe enim ſponte oblata, quàm ſtudio quæſita vel gratiora ſunt, vel interdum meliora. Horum itaque nihil perire paſſus ſum.

Cęterũ quod ad locorũ ordinẽ & diſpoſitionẽ attinet, totũ hoc opus in tres Claſſes partitus ſum. In quarũ prima eos locos qui ad varios ſtatus, variaque perſonarũ genera ſpectãt, collocaui à Deo Opt. Max. exordiũ capiens. In ſecunda vero de virtutibus & vitijs quæ illis aduerſantur, agitur. Tertia vero alios quoſdam locos ſuperioribus diſsimiles complectitur, qui ad ſuperiorum ordinem ob rerum diſsimilitudinem reuocari commode non potuerunt.

Nonnulli autẽ eorum qui ſententias à Patribus collectas in ordinem redegerunt, literarum Alphabeti ordinem propter inueniendi facilitatem ſequuti ſunt. Nos etiã hanc commoditatem minime aſpernandam duximus: ſed ad hoc tamen index locorũ, qui eodem Alphabeti ordine digeſtus eſt, ſatis ſuperque erit. Commodior autem ad docendi rationẽ ordo viſus eſt, quem D. Thomas in ſumma Theologiæ, ac præcipue in. 2. 2. ſequutus fuit: in quo poſt generis tractationem, eius ſpecies aut partes collocat: & vbi de virtutibus diſſeruit, vitia quoque virtutibus oppoſita ſubijcit, & ea item quæ his ſimilia atque affinia ſunt. Nota ſunt enim in ſcholis axiomata illa. Similium idem eſſe indicium, & contrariorum eandẽ eſſe diſciplinam, &, quę generibus conueniunt, eadem ſpeciebus conuenire. Sic autẽ fit, vt latiſsimus ad dicendũ campus concionatori pateat. Vt ſi quæ mala ex ſtupro, & adulterio, vel inceſtu ſequantur, amplificare velit, ea etiam mala quæ ex impudicitia ſequuntur, his adiungere poterit. Quin etiam ſi ad ſupremũ genus, hoc eſt peccatum, aſcendere voluerit, mala omnia quæ ex mortifero peccato prodeunt, his annectere valebit. Sic etiam contra ambitionem, aut arrogantiam, aut inanẽ gloriam dicturus, mala quæ ſuperbia ſecum affert, his etiam adiungere poterit. Eadẽ ratione ſi caſtitatis virtutẽ laudare velit, impudicitiæ mala poterit commemorare, à quibus nos pudicitia liberat. Ad hunc etiã modum humilitatem laudaturus, ſuperbiæ damna & incommoda referre, aut exagerare poterit, à quibus nos humilitatis virtus immu-

nes.

nes conseruat. Hæc de operis huius dispositione atque ordine dicenda putaui.

Hæc igitur cum initio vni mihi destinassem, nec in lucem edere in animum induxissem, ratus tamē quod vtile mihi fuisset, alijs fortasse profuturum, simul & amicorum hortatu incitatus, alijs etiam, quibus non tantum otij suppetit, communicanda curaui. Non solas autem sanctorum Patrum sententias, sed multa etiam post eas ex nostro, licet tenui peculio (quod nemo hactenus in hoc genere commentationis fecit) in medium attulimus, & collectoris nomine præposito, & transuersa virgula, ab alijs distinximus, quæ qualia sint, prudens Lector cum in alijs locis, tum præcipue in ijs, in quibus de diuina prouidentia agitur, de affectuum, moderatione atque natura, de virtute & ijs quæ virtuti adiuncta sunt, de peccato & peccati pœna, ac de tentationibus quæ ad peccatum instigant, de fide, spe, & charitate, de oratione & meditatione, de abstinentia, de tribulationum fructu, de fortunæ inconstantia, de sui ipsius cognitione & amore, de mundi contemptu, de vita & morte, ac postremo de fœlicitate, & vltimo fine humanæ vitæ, cæterisque nonnullis animaduertere poterit. In his enim locis qui frequentius in concionibus tractantur, plura congerenda esse duxi. Quæ tamen omnia quam breuissime attigimus, amplificandis ac dilatandi rationem concionatoris ingenio relinquentes, ne opus hoc nostrum longius protenderetur.

Huic autem operi Syluæ nomen indidi, quia licet Sanctorum Patrum sententiæ suo ordine digestæ sint, ea tamen quæ nos ex nostro (vt dixi) peculio congessimus, tumultuariè sine vllo certo ordine pro vt occurrebant, coaceruauimus, vt ex eis studiosus cōcionator, velut ex Sylua quadam, quæ instituto suo magis opportuna fuerint, eligat.

In hoc igitur viridario poterit is expatiari, & flores carpere, quibus conciones suas ornare, & locupletare valeat. Nec cōcionatores modo, sed omnes etiā qui pie in Christo viuere volūt, multas & graues Sanctorū Patrū sentētias in hoc opere deprehendēt, quæ ad vitā rectè instituendā moresq; componendos, plurimum conducant, si eo tamen consilio & mente legant, vt nō modo quę alijs, sed etiā quæ sibi ipsis profutura sunt, annotare studeant. Nec enim gallinam imitari debent, quę reperta grana pullis offert, ipsa

ieiuna

ieiuna manẽs, sed cæteras animãtes, quæ vbi se ipsas pauerint, q̃ ex alimẽto sibi necessario supereſt, in lactis alimoniam ad pullos suos alẽdos cõuertũt. Sic enim studiosus cõcionator illud Apostoli præceptũ implebit, quod is Timot. præscribit: Attẽde tibi & doctrinæ insta in illis: hoc enim faciẽs, & te ipsum saluũ facies, & eos qui te audiũt. Verè enim cũ ad populũ verba faciet, vberius & ardẽtius ea dicet, quę is in se ipsum quodãmodo trãsformauerit. Hęc enim non quasi aliunde ascita, sed velut domi suæ nata, acrius & aptius pronũtiabit. Quam rem me non frustra monuisse prudens concionator intelliget. 1. Tim. 4.

Cæterũ quoniã res omnes tã quæ natura, quã quæ arte constãt, ex materia & forma cõpositæ sunt (quarũ forma lõge præstantior quã materia est) materiã quidẽ dicendi hi loci, & quicũque his similes fuerint, præstabunt. Adieci tamẽ animum, vt non modo ad rationẽ inueniendi, sed etiã eloquẽdi (quod ad formæ naturã spectat) aliquid afferrẽ. Constat enim omnes antiquos Patres, Cyprianũ, Ambrosiũ, Chrysostom. Basiliũ, Gregoriũ, Naziãzenũ, & Nissenũ, cæterosque eius ætatis clarissimos Patres, eloquentissimos fuisse, & nõnullos etiã eorũ, vt ex historijs colligimus, Rethoricæ artis professores extitisse: eosque in cõcionibus suis huius quoq; artis ministerio adiutos fuisse: quod ex eorum scriptis facile constat. Quamuis enim quidã naturæ beneficio, sine arte instructissimi ad dicendũ sint, hi tamẽ rari admodũ sunt: atque (vt Quintiliani verbis vtar) hi naturæ suæ pauciſsimos imitatores habent, negligentiæ, quam plurimos. Nostro igitur isti labori dẽt veniam, qui nihil credimus esse perfectum, niſi vbi natura, cura iuuatur. Hæc ille. Quid autẽ frequentius in Philosophorum scholis decantatur, quã arte perfici naturã? Nã & rustici in causa sua acriter argumẽtari, & ex alijs alia cõcludere solẽt: & tamẽ ars argumẽtandi ab ijsdẽ Philosophis excogitata est, qua id quod natura duce præstare possumus, exactius & accuratius efficeremus. Vnde interrogat⁹ princeps Greçę facũdię Demosthenes, qua ratione ad tantũ eloquẽtiæ fastigiũ peruenisset, Plus, inquit, olei quã vini insumẽdo. De ipso nãque traditũ est, quod antelucanis vigilijs omnes ciuitatis suæ artifices præueniret. Sciebat enim verũ esse quod vulgo dici solet, Poetam quidem nasci, Oratorem autem fieri.

Quæ cum ita esse certo scirem, ad promouẽda etiam in hac parte contionatorum studia animum appuli, diuina magis ope,

& iuuandi amore incensus, quam viribus ingenij fretus. Itaque ex Rethoricæ artis præceptis (quam adolescens attingeram) prætermissis ijs quæ ad forenses causas spectant, ea omnia quæ ad cõcionandi rationem profutura visa sunt, elegi, & sanctorum Patrũ exemplis illustraui, eaque sex libris Ecclesiasticæ Rethoricæ, siue de concionandi ratione nomine insignitis, superioribus annis in lucem edidi, D. Augustini exemplo confirmatus, qui in. 4. de doctrina Christiana libro, multa ex hac arte (quam ipse ante conuersionem suam profitebatur) cõcionatoribus profutura desumpsit. Quæ si summus hic vir plenius absoluere voluisset, frustra hic noster labor esset susceptus.

August.

Et quoniam Demosthenes ille (cuius paulo ante mentionem feci) summam oratoris facultatem in pronunciatione, hoc est, in gestu & vocis figura varie rebus quæ dicuntur accomodanda, & flectanda sitam esse dixit, nos hanc præcipue partem in sexto eius operis libro copiose, multis etiam propositis exemplis illustrauimus, quod hanc facultatem plurimis concionatorum deesse, intelleximus, sine qua cætera quæ dicuntur, quamuis selectissima sint, languent tamen & frigent. Homines enim, præsentim rudes & illiterati, res ita concipiunt, vt dicuntur & pronunciantur. Quæ enim acriter dicuntur, acres etiam affectus excitant, quæ remisse & languide, languidos & remissos. Hæc id circo à me hoc loco dicta sunt admodũ Illustris Domine, vt huius nostri libelli vel vtilitas, vel necessitas studiosis cõcionatoribus non ignota esset. Faxit autẽ Christus Dominus, vt hi nostri labores atque vigiliæ, quas propter eius gloriam & fraternæ salutis amorem susceperimus, & studiosis concionatoribus & pijs omnibus vtiles sint ac salutares.

PRIMA CLASSIS LOCORVM COMMVNIVM,

quæ à Deo Opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum, & statuum pertinentia, complectitur.

DEVS.

DIVINÆ virtutis opera tunc facundius loquimur, cùm obstupescẽdo reticemus: Laudatque homo idoneè tacendo, quod idoneè non valet comprehendere. Vnde Psal. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille hoc facit, qui se succumbere in eius laudibus considerat. Ideo Iob quæ dicendo explere non potuit, facundius reticendo diffiniuit. Gregor. lib. 9. Moral. *Gregor.* *Psal. 150.*

Qui in factis Dei rationem non inuenit, in infirmitate sua inuenit, cur rationem non inueniat. Greg. vbi supra. c. 11.

Tunc verè aliquid de Deo cognoscimus, cum aliquid de illo cognosci non posse sentimus. Greg. lib. 5. Mor.

Exercet Deus latitudinem amando: longitudinem, tolerando: celsitudinem, vota nostra & intelligentiam superando: profunditatem, intima iudicando. Greg. lib. 10. cap. 11.

Qui de æterno loqueris, pensa: quia temporalis es: qui de Dei sapientia disputas, pensa: quia consilium eius ignoras. Gregor. lib. 12. cap. 15.

Omne, quod de Deo dicitur, eò ipso indignum est, quo dici potuit: eius enim laudi non sufficit obstupescens conscientia, quo modo ergo sufficiet loquens lingua? Greg. 20. Mora. c. 25.

Dùm mens in altum ducitur, subleuata videt in Deo, quòd nõ potest penetrare, quod videt. Ideò Ezechiel tandem fluuium nõ *Ezec. 47.*

potest transuadare. Gregor. 22. Moral. cap. 22.

Melius de Deo dicimus, si sub considerationis eius formidine admirando tacemus. Greg. 27. Mor. c. 26.

Iob. 21. Gregor. super illud Iob. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei, sic ait: Mens hominis malè exterius fusa, sic in rebus corporeis sparsa est, vt nec ad semetipsam intus redeat, nec eum, qui est inuisibilis, cogitare sufficiat. Vnde carnales viri iussa spiritalia cõtemnentes, Deum, quem corporaliter non vident, quandoque ad hoc perueniunt, vt etiam non esse suspicentur. Vnde nunc dicitur. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? Esse enim (sicut dictum est) non credunt, quem corporaliter non intuentur Qui si authorem omnium Deum humiliter quærerent: id, quod non videtur, ea re quæ videtur, esse melius in semetipsis inuenirent. Ipsi quippè ex anima inuisibili, & corpore visibili subsistunt: & si hoc ab eis quod non videtur abstrahitur, illicò corruit quod videtur. Et patent quidem carnis oculi: sed videre quicquam, vel sentire non possunt: sensus enim visionis perijt: quia abscesit ille inuisibilis spiritus, qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus inuisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semet ipsis pensare debuerunt: atque per hanc (vt ita dixerim) scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est, quo inuisibilis permanet: & eo summus permanet, quo comprehendi nequaquàm potest. Mor. lib. 15.

August. Et audiui sicut auditur in corde, & non erat prorsus vnde dubitarem, faciliusque dubitarem viuere me, quàm non esse veritatem, quæ per ea, quæ facta sunt, intellecta conspicitur. Augustin. confes. lib. 7.

Quisquis cognoscit te, diligit te, obliuiscitur se, amat te, plusquàm se, relinquit se, & venit ad te, vt gaudeat de te. August. In Medita.

Deus est in semetipso, sicut α, &, ω, In mundo, sicut rector, & author. In Angelis, sapor, & decor: In Ecclesia, sicut pater familias in domo. In anima, sicut spõsus in thalamo. In iustis, sicut adiutor, & protector. In reprobis sicut pauor & horror. August. super illo. Pater noster, qui es in cœlis, &c.

Hieron. Muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. Singuli Ecclesiarũ Episcopi, singuli Archipresbyteri, & omnis ordo ecclesia-

ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator, & in domo vnus Dñs, & in quouis grãdi exercitu vnius signũ spectatur. Est ergò vnus in mũdo Deus. In Epist. ad Rust. monach.

Sosthenes præcipuus inter Philosophos formã veri Dei negat conspici posse, & Angelos sedi eius dicit assistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnũ Deum seruans, cæteros Angelos, & Dæmones dicit. Hermes quoque Trimegistus vnũ Deũ loquitur: eumq; incõprehensibilem, atque inæstimabilẽ confitetur. Vnus igitur omnium Dominus Deus: neque enim illa sublimitas potest habere consortem, cùm sola omnẽ teneat potestatem. Ad diuinũ imperium etiã de terrenis mutuemur exẽplum. Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cœpit hospitium. Põpeius, & Cæsar affines fuerunt, nec tamẽ necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec tu hic de homine mireris, cùm in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est apibus, dux vnus est in gregibus, & in armentis rector vnus, multò magis mundi vnus est rector, qui vniuersa quæcunque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute cõsummat. Hic enim videri nõ potest, visu clarior est: nec cõprehendi, tactu purior est: nec æstimari, sensu maior est. Et ideò sic Deum dignè æstimamus, dùm inæstimabilẽ dicimus. In nostra dedicandus est mente, in nostro consecrãdus est pectore. Nec nomẽ Dei quæras: Deus nomẽ est illi. Illic vocabulis opus est, vbi proprijs appellationũ insignibus multitudo dirimẽda est. Deo, qui solus est, Dei vocabulum totum est. Cyprian. Quod Idola non sint Dij. *Cypria.*

Est trinitas creatrix Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: ex qua cecidit creata trinitas, memoria, ratio, & volũtas. Et est trinitas, per quã cecidit: videlicet per suggestionẽ, delectationẽ, consensum. Et est trinitas, in quã cecidit, videlicet impotẽtia, cæcitas, immũditia. Est trinitas, per quã resurgit, fides, spes, charitas: quæ trimẽbres habẽt subdiuisiones. Est enim fides præceptorũ, signorũ, promissorũ. Est & spes veniæ, gratiæ, gloriæ. Et est charitas de corde puro, & cõscientia bona, & fide nõ ficta. In sermo. paruis. serm. 1. *Bernar.*

Caligo diuina, ideſt, lux inaccesibilis, in qua Deus habitat, ad eam accedit, eaque absorbetur, quisquis Deum videre meruit: eoque ipso, quod non videt, nec cognoscit, familiarius coniungitur ei, qui omnem cognitionem transcendit. De cœlesti Hierar. *Dionys.*

Si quis conſpicatus Deum, intellexerit, quod vidit, non ipſum eſt conſpicatus, ſed eius aliquid. Perfecta enim ipſius ignoratio, eius vera cognitio eſt: quia ipſe ſuprà omnem mentem, & ſubſtá-tiam noſcitur. Idem Epiſt. 1.

Omnia Deus ſibi ſimilia pro cuiuſque captu euadere cupit, ſuiſque cõmunicare muneribus. Idem. Epiſt. 8.

De Deo & affirmationes, & negationes veræ ſunt: quia affirmationes negationibus non contrariantur. Eſt enim Deus ſuprà omnem ablationem, & poſitionem. Idem de myſti. The. c. 1.

Arcanum diuinitatis, quod omnes intellectus tranſcendit, ſacris animi venerationibus, & ineffabili, & caſto honoremus ſilentio. Ibidem.

Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile? Hoc eſt mirabile nomen, quod eſt ſine nomine: quod omne nomen exuperat. Ibidem.

Omnium cauſæ, quæ eſt ſuprà omnia, & priuatio nominis congruet, & omnium ſubſiſtentium nomina. Ibidem.

Siue hoc occultum Deo appellemus, ſiue ſubſtantiam, ſiue lucem, &. ĩ. non aliud intelligimus, quam ex eo in nos emanantes participationes, quibus aſſumamur in Deum, & quę nobis vel ſubſtantiam, vel vitam, vel ſapientiam largiantur. Idem ca. 2.

Quia Deus eſt ſubſtantiale bonum, in omnia, quæ ſunt, præten dit bonitatem, ſicut Sol ſtatim lucem in omnibus. Ibidem. c. 4.

Bonum, quibus ſe inſinuauerit perfectè, facit perfecta, quæ verò ipſum minus participant, imperfecta ſunt. Ibidem.

Iſta eſt excellens magnitudo virtutis boni, quod ſuam priuationem ſuſtentat: & quæ illi repugnant, ipſius virtute, & ſunt, & repugnare poſſunt. Ibidem.

Solenne eſt Deum dicere inuiſibilẽ, cùm ſit lux clariſsima, eũ, qui multis inſignitur nominibus dicere ineffabilem. Attribuunt ergo ei priuationes, vt habituum excellentiam demonſtrent. Idem. c. 6.

Qui de Deo dicere pergit, dicet quidem aliquid de rebus ſuis, non autem de ipſo. Ibid. c. 7.

Cicero. Ea eſt Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari poteſt: nihil enim agit, nullis occupationibus eſt implicatus, nulla opera molitur, ſua potẽtia, & virtute gaudet: habet

habet exploratum fore, se semper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. Hæc Epicurus apud Cice. lib. 1. de natu. Deorum.

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat: qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesque conseruat, terras, & maria contemplans, hominum commoda, vitasque tuetur. Ibid.

Quis est tam vecors, qui cùm suspexerit in cœlum, Deos esse non sentiat, & ea, quę tanta mente fiunt, vt vix quisquàm arte vlla ordinem rerum, atque vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? Idem. de Rep. aurusp.

Firmissimũ hoc adferri videtur, cur Deos esse credamus: quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentẽ non imbuerit Deorum opinio. Idem. 1. Tuscul.

Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quædam, & libera, & segregata ab omni cõcretione mortali: omnia sentiens, & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. Ibid.

Homini timidè de potestate Deorum & pauca dicenda sunt. Idem. Pro lege Manil.

Vt hominum membra nulla cõtentione, mente ipsa, atque voluntate mouentur: sic numine Deorum omnia figuntur, mouentur, atque mutantur. Idem. 3. de Nat. Deor.

Illud modo videto, vt Deum noris, & si ignores, & locum, & faciem: sic animum tibi tuum notum esse oportet, & si ignores, & locum, & formam. Idem. 1. Tuscul.

Dei sapientia.

CVM à Deo non credimus nos videri, in Sole clausos oculos retinemus, illum à nobis abscondimus, non nos illi. Gregor. 25. Mor. cap. 5. *Gregor.*

Sic gressus meos, semitasque consideras, & die, noctuque super custodiã meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notãs: speculator perpetuus, veluti si totius creaturæ tuæ, cœli, & terræ oblitus, tantum me solum cõsideres, & nihil sit tibi curæ de alijs. Nec enim tibi crescit lux incommutabilis visionis tuæ, si tantùm vnum aspicias, neq; minuitur, si innumera videas, & diuersa. Quia *Augustꝰ.*

ſicut vno totum ſimul perfectè conſideras, ſic ſingula, quælibet, licet diuerſa, perfectè ſimul, totaque totus conſpicit viſus tuus. Sic igitur ſuper cuſtodiã meam ſtas, ſicut ſi omnium oblitus ſis, & mihi ſoli intendere velis. Semper quippè te prẽſentem exhibes, ſemper te paratum offers, ſi me paratum inuenis. Quocunque iero, tu me DOMINE nõ deſeris, niſi prior ego te deſeram. Aug. in Medi.

COLLECTOR. ¶ Infernus, & perditio corã Dño: quãtò magis corda filiorũ hominũ? Itẽ, Omnes viæ hominũ patẽt oculis eius, ſpirituũ põderator eſt Dñs. Hac pertinet & illud, Nõ dicas, à Deo abſcondar, & ex ſummo quis mei memorabitur: in populo magno non agnoſcar, quæ eſt enim anima mea in tam immenſa creatura? Ecce cœlũ, & cœli cœlorum, abyſſus, & vniuerſa terra, & quæ in eis ſunt, in conſpectu illius cõmouebuntur. Et in omnibus his inſenſatũ eſt cor, & omne cor intelligitur ab illo, & vias illius, quis intelliget?

Prou. 15.
Prou. 16.
Eccl. 16.

Eccl. 17. Viæ illorũ coram illo ſunt ſemper, & non ſunt abſcõſæ ab oculis illius. Et omnia opera illorũ velut Sol in cõſpectu Dei: & oculi eius ſine intermiſsione inſpiciẽtes in omnibus vijs illorũ: & omnes iniquitates eorum in cõſpectu Dei. Simile eſt & illud. Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo, ſeculum noſtrum. i. i. v. t.

Pſal. 89.

Eccl. 42. Cognouit Dñs omnẽ ſcientiam, & reſpexit in ſinum æui. Non præterit illũ omnis cogitatus, & nõ abſcondit ſe ab illo vllus ſermo. Eccl. 42. Quod verò appellat ſinum æui, ſignificat totã æternitatẽ, velut exiguũ quendam ſinum eſſe in oculis Dei: imo verò non ſinum modo, ſed indiuiſibile punctũ: in quo nil anterius, aut poſterius, ſed omnia præſentia ſunt. Item, Oculi Domini multò plus lucidiores ſunt ſole, circunſpicientes in omnibus vijs hominum, & profundum abyſsi, & corda hominum intuentes vſque ad abſconditas partes, vide locum inſignem Eccl. 23.

Eccl. 23.

Pſal. 138. Sapientiam Dei omnia peruidentem, & in intimos animæ receſſus penetrantem, prædicat Propheta Pſal. 138. cùm ait, Intellexiſti cogitationes meas de longè, ſemitam meam, & funiculum, ſiue accubationẽ inueſtigaſti: Et omnes vias meas præuidiſti: quia non eſt ſermo in lingua mea (videlicet quem tu non videas, ante etiam, quàm ego illum enuntiem) &c. quæ ſequuntur. Hæc omnia timorem Domini, & peccati odium nobis incutiunt, cùm in conſpectu Domini omnia videntis, delinquamus.

Dei bonitas, & misericordia.

QVid est dicere seruo, dimitte me, vt irascar, nisi deprecandi *Gregor.*
vsum præbere? ac si dicat, Pensa quãtũ apud me valeas, & *Exod.* 32.
cognosce, q̃ obtinere poteris, qd̃ exoras. Greg. in mor. lib. 9. c. 11.

Sancti, qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, vt contra eũ op- *Ti.* 5.
ponantur, & contra ipsum se cùm illo erigunt: eosque diuina vis
sibi secum opponit. Fouet enim eos intus gratia irascentis, vt ad-
uersus iram sæuientis exterius, obtineant. Greg. vbi sup. c. 12.

Ineffabili desiderio teneor, cùm audio, Bonus Dominus: consi *August.*
deratisque & collustratis quæ forinsecus video (quoniam ab ipso
sunt omnia) etiam cùm mihi hæc placent, ad illum redeo, à quo
sum, vt intelligam, quoniam bonus est Dominus. Aug. sup. Psal.

Ipse quippe Dñs noster Iesus Christus dixit. Nemo bonus nisi *Marc.* 18.
solus Deus. Nonne stimulauit nos ad inquirendum, & ad distin-
guendum quid sit bonum ab alio bono bonum, & bonũ in seipso
bonũ? Quàm ergo bonũ est, à quo sunt omnia bona? omnino nul-
lum inuenies bonum, quod non ab illo sit bonum. Aug. vbi sup.

Augus. super illud Psal. 58. Deus meus, misericordia mea, sic ait, *Psal.* 58.
Nõ inuenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deũ suũ, nisi mise
ricordiã suã. O nomẽ, sub quo nemini desperãdũ est. Deus meus
inquit misericordia mea. Quid est misericordia mea? Si dicas, sa-
lus mea intelligo, quia dat salutem: si dicas refugiũ meũ, intelligo,
quia cõfugis ad Deũ: si dicas fortitudo mea, intelligo, quia dat mi-
hi fortitudinẽ. Misericordia mea quid est? Totũ quicquid sum de
misericordia tua est. Sed promerui te, inuocãdo te. Vt essem, quid
feci? Vt essem, qui te inuocarẽ, quid egi? Si emẽ egi aliq̃d vt essem,
iã erã antè, quã essem. Porrò si omnino nihil erã, antè quã essem, ni
hil p̃merui vt essem. Fecisti vt esẽ, & nõ tu fecisti, vt bonus esẽ?
Dedisti mihi vt sim, & potuit ali⁹ mihi dare, vt bon⁹ sim? Si tu mihi
dedisti, vt sim, & alius mihi dedit, vt bonus sim, melior est ille, qui
mihi dedit, vt bon⁹ sim, q̃ ille, qui mihi dedit, vt sim. Aug. Psal. 58.

Ite, proferte stolam primã. Nõ dixit, vnde venis? vbi fuisti? vbi *Pet. Ra.*
sunt, quæ tulisti? quarè tantam gloriam in turpitudinem cõmuta- *Luc.* 15.
sti? Sed proferte stolam primam, & induite illum. Videtis quia de
licta non videt vis amoris, tardam misericordiam Pater nescit, de
licta qui discutit, prodit. In ser. de fil. prodi.

Cecidit super collum eius,& osculatus est eum. Sic pater iudicat,sic emendat,sic peccanti filio dat oscula non flagella : Delicta non videt vis amoris, & ideò pater peccata filij redimit osculo, clausit amplexu. Et infrà. Et date annulum in manu eius. Paterna pietas contenta non est innocentiam reparare solam, nisi pristinũ restituat & honorem. Et date calciamenta in pedibus eius. Quam pauper redijt,qui ditatus abscessit? & de tota substantia calciaméta in pedibus non reportat. Idem. Ibid.

Diony. Corpus quidam qui volebat peccatores quosdam à Deo puniri,vidit in visione Iesum dicentem sibi illos manu tenens. Iam percute aduersum me. Paratus sum enim iterum pro saluandis hominibus pati. Epist. 8.

Clemen. Alexan. Vlciscí non deliderabit,qui pro ijs,qui nobis faciunt iniuriam, orare docuit. Pedag. lib. 1. c. 8.

Liberalis est,& magnificus qui (quod maximum est) suam nobis animam dedit: maximeq; est benignus, qui frater voluit esse, cum Dominus esset. Idem. c. 9.

Climac. Quoties pro peccatis nostris mœremus,& tristes sumus,præceptum Domini ad Petrum reuocare non desinamus. Ignoscendi scilicet septuagies septies peccanti. Quod enim alteri mandauit, ipse profectò multò magis implebit. Gradu. 26. de Discretione.

Matt. 18.

COLLE. ¶Quàm longo tempore,quot annis opus est,vt veniam ab homine,quem læseris,consequaris,& concessa venia,vix ille te vnquá æquis oculis aspicit. Iam verò maritus,si adulteræ vxori veniam concedat,vix vnquam illatam iniuriam ab animo deponit. At Deus ergà Dauidem adulterium homicidio cumulantem, vbi ex animo illum pœnituit,ita se erga illum, & posteros eius propter illum gessit,ac si nihil penitus admisisset. Quid iam de Manasse

4. Re. 21. dicam,qui sanguine Prophetarum Hierusalem repleuit vsque ad os: propter cuius impietatem Hierusalem euersa est ? Cui Dominus non solum (vbi vere illum pœnituit) veniam,& libertatẽ contulit,sed etiam regnum,quod amiserat,donauit. Quid hac lenitate mirabilius?

Non modo huius mundi mirabile opificium diuinæ bonitatis velut speculum quoddam est,sed multò etiam magis ipsa lex,quę est à Deo lata. Quale enim illud pectus est, vndè hæc verba prodierunt?

dierunt ? Quod vni ex minimis his fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis ? Et illa, Hæc requies mea, reficite laſſum, & hoc meum refrigerium ? Rurſumque illa. Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties ? Quid enim clementius, quid benignius ? Quid ipſe miſericordiarum pater faciet : qui mihi vt hoc facerem imperauit ? *Matt.* 25. *Iſai.* 28. *Matt.* 18.

Humanæ conditionis miſeriam, Dauid allegat, vt miſericordiã Dñi impetret, cùm ait, Ecce enim in iniquitatibus cõceptus ſum, &c. Hac ratione Dominum clementer ſe cum hominibus agere declarat Eccleſ. 18. his verbis, Vidit præſumptionem cordis eorũ, quia mala eſt, & ſubuerſionem illorum, quoniam nequã eſt : ideò adimpleuit propitiationem ſuam in illis, & oſtendit eis viã æquitatis. Miſeratio hominis ad proximum ſuum : miſericordia autem Dei ad omnem carnem. *Pſal.* 50. *Eccl.* 18.

Cùm ſemper & vbique grata ſit hominibus miſericordia Dei : tum illa gratiſsima eſt, quæ diu expectata ac deſiderata venit. Vnde eſt illud Eccl. 35. Specioſa miſericordia Dei in tempore tribulationis, quali nubes pluuiæ in tempore ſiccitatis. Ideò nõ mirum, ſi aliquando diu dominus differat precantium vota, vt ſit eis eius miſericordia gratior, materiamque illis vberioris lætitiæ tribuat. Talis enim illa fuit, de qua Pſalmographus ait, Expectans expectaui Dominum, &c. Et immiſit in os meum canticum nouum, carmen Deo noſtro, id eſt, nouam mihi lætandi, & laudandi materiam, miſericordia eius expectata tribuit. *Eccl.* 35. *Pſal.* 39.

Miſericordia Dei in hoc maximè elucet, quòd ſingularẽ quãdã humiliũ, pauperũ, & eorũ, qui tribulationibus premũtur, curam, & prouidẽtiã gerat. Id infinitis penè ſcripturæ locis ſignificatur. Hinc enim illa verba Pſal. 9. Et factus eſt Dñs refugiũ pauperi, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Iterũ, videns vidi afflictionẽ populi mei, qui eſt in Ægypto, & gemitũ eorũ audiui, propter duritiã eorũ, qui præſunt operibus, &c. Exod. 3. Darius verò Rex apud Danielẽ in omnibus regni ſui finibus prædicari mãdauit, vt colerent omnes Deũ Danielis, quòd ipſe eſſet liberator, ac Saluator : quodq; ipſe liberaſſet Danielẽ de lacu Leonum. Idem etiã apud Eſai. gloriatur dicẽs Deus iuſtus, & ſaluans, non eſt præter me. Cõuertimini ad me, & ſalui eritis omnes fines terræ. Item. Pſalm. 67. Deus noſter Deus ſaluos faciẽdi, & Domini Domini exitus mortis, hoc *Pſal.* 9. *Exod.* 3. *Daniel.* 6. *Iſai.* 45. *Pſal.* 67.

tis, hoc est, qui à faucibus mortis homines eripere solet.

Magnoperè Dei nostri bonitatem, & misericordiã cõmendat, quod tantam in scripturis sanctis pupillorũ, viduarum, aduenarũ, & pauperũ curã se habere testetur. Hinc & Deute. 24. quatuor in locis eiusdẽ capitis, pupillorũ, aduenarũ, & viduarũ curã cõmẽ dat. Pretium verò mercenarij eadẽ die reddi iubet. Ne (inquit) clamet contrà te ad Dñm, & reputetur tibi in peccatum. Iam verò in scripturis Prophetarũ, quã acriter in eos inuehitur, qui pauperes & pupillos opprimunt, quã acerba illis supplicia cõminatur?

Deut. 24.

Quantò latius pateat misericordia Domini, quàm ira, declarãt illa Prophetæ verba: Quoniam ira in indignatione eius, &c. Quæ Hiero. ex Hebr. vertit hoc modo. Quoniam ad momentum est ira eius, & vita in repropitiatione eius. Quo significare videtur, iram Dei aduersus pios breuissimam existere: benevolentiam verò esse diuturnam, nempè æqualem vitæ.

Psal. 29.

Pro eo, quòd nos legimus, turbabũtur à facie eius patris orphanorum &c. Hiero. ex Hebr. vertit, Exultate coram eo patre orphanorum &c. Verè enim exultandũ, quòd talem Deum habeamus, qui hoc sibi præcipuè nomen vendicauit. Pater orphanorũ, & iudex viduarum. Vera enim magnitudo & iustitia: in supplicibus tuendis, & conseruandis, & à potentiorum iniuria liberandis, sita est. Vndè est illud Iob. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius excutiebam prædam. De bonitate, & benignitate Dei illi potissimum iudicare debent, qui eam in se frequenter experti sunt, eiusque sensum intra se perceperunt. De his namque scriptũ est. Quàm bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde! Est enim Deus (vt Augustinus ait) purgatæ mentis sapientia. Alias quippe palato nõ sano pœna est panis, &c. Hinc est, quòd hi præcipuè ad diuinæ bonitatis laudes inuitantur, qui beneficijs Dei eruditi, eius bonitatẽ, & misericordiam experti sunt, dicente Propheta. Confitemini Domino quoniam bonus quoniam in seculũ. m. e. Dicant qui redempti sunt, à Domino, quos redemit de manu inimici, &c. Isti ergo ad diuinas laudes prædicandas idonei sunt.

Iob. 29.

Psal. 72.

Psal. 117.

Si quis diligenter omnia Domini præcepta consideret, inueniet planè non minus illa ad hominis pacem & incolumitatem, quàm ad Dei gloriam pertinere. Sic enim diuina bonitas rerum ordinem instituit, vt gloriam suam cum nostra salute coniunxe-

rit,

rit, quemadmodum eleganter Eucherius in epistola ad Valerianum probat. Quod cùm ita sit, dubitari meritò potest, cuius rei gratia Deo magis obstricti simus, an propter præmia, quæ cultoribus legum suarum constituit, an propter ipsas leges quas tulit. *Euche.*

Vnde in Canticis, pro eo quod nos legimus surge, propera amica mea, & veni. Alij ex Hebræo vertunt, Surgito tibi amica mea, & formosa mea, & ito tibi &c. Quod quanuis Hebrææ linguæ idiotismus sit, nihilominus tamen hoc verbo admonemur operã omnem, quam in diuinorum mandatorum obseruatione, ponimus, non in vllum Dei commodum (qui bonorum nostrorum non eget) sed in nostrum redundare. Quod si his adiungas, gratiæ ipsius munus esse, quòd eius præceptis obtemperemus, inuenies illum, cum merita nostra præmiat, conferre nobis gratiam pro gratia. Vndè est illud Augustini. 9. confessionum lib. Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid enumerat, nisi munera tua? *Cant. 2.* *August.*

Ioseph fratribus suis in Egyptum profectis, non modo frumentum, quod quærebant, dedit, sed pecuniam etiam qua frumentum emere debebant, in ore saccorum concludi iussit. Sic Dominus Iesvs, verus secundum carnis susceptionem frater noster, & fœlicitatem ac saturitatem æternam, quam homines quærunt confert, & gratiam, item qua illam comparare debeant. Itaque adepta sempiterna pacis fœlicitate, cùm Prophe- *Esai. 26.*
ta dicemus, Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es in nobis.

Amor Dei erga nos.

PErsuadendum erat homini, quantùm nos dilexerit Deus & quales: quantum, ne desperemus: quales, ne superbiremus. Aug. de Trini. *August.*

Certè admonet membra sua, vt sursum corda habeant. Audiãt ergo & faciant: leuent ad cœlum, quod male est in terra: ibi enim non putrescit cor, si eleuetur ad Deum. Frumentum si haberes in inferioribus, nè putresceret, leuares ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? stans in terra, in cœlo es, si diligas Deum. Non enim sic leuatur cor, quo modo corpus. Corpus vt leuetur, locum mutat,

cor

cor vt eleuetur, voluntatem mutat. Idem. Aug. sup. Psal. 85.

Chrysolo. Surgam, & ibo ad patrem meum. Iacebat, qui dixit, Surgam, intellexit lapsum, sensit ruinam, iacere se turpis luxuriæ respexit in

Luc. 15. lubrico: & ideo exclamat, Surgam, & ibo ad patrem meum. Qua spe? qua fiducia? illa qua pater est. Ego perdidi, quod erat filij, ille, quod patris est, non amisit. Apud patrem non intercedit extraneus: intus est in patris pectore ipse, qui interuenit, & exorat affectus. Vrgentur patris viscera, iterum filium genitura per veniam. Ibo ad patrem reus: sed pater viso filio cooperit mox reatum, dissimulat iudicem, qui magis vult implere genitorem, & sentētiam citò vertit, in veniam, qui redire cupit filium, nó perire. Chrysol. in serm. 2. de filio prodigo.

Diony. Christus à se auersos & resilientes amatorie sequitur: contenditque, & deprecatur, ne se deserant, quos tanta vi amoris exquirit. Quid quod venire differētes benignissime tolerat, promissionibus leuat, blanditijs demulcet? Diony. Epist. 8.

Audebimus & hoc pro veritate dicere, quod ipse quoq; Deus pro magnitudine amoris extra se sit prouidens creaturis, & amore mulcetur, & ex supremo suo statu ad hoc se demittit, vt inter

Exod. 20. omnia sit: quare & zelotes dicitur, vt vehemens ad ea, quæ sunt amanda, prorsusque ipsius est, vt sit amabile, & amor. Idem. Ibidem.

Deus aliquando dicitur amor, aliquando amabilis: amabilis, quia sui ipsius & sibi ipsi prouocator est, & motor: amor autem, quia mouet, & prouehit ad se. Dion. de di. nom.

Dei beneficia.

August. GRatiæ tuæ deputo, & misericordiæ tuæ Domine, quod peccata mea, tanquàm glaciem soluisti: gratiæ tuę deputo, & quæcunque non feci mala. Aug. in confess.

Nemo est donis Dei beatus, qui donanti extiterit ingratus. Idē Augustus. de viduit.

Omnia peccata sic habenda sunt, tanquàm dimittantur, à quibus Deus custodit, ne comittantur. Noli modicum diligere, quasi à quo modicum dimissum est, sed potius multum dilige, à quo tibi multum tributum est. Si enim diligit, cui donatū est, ne redde-

ret:

ret: quantò magis debet diligere, cui donatum est vt haberet? Nam quisquis abinitio pudicus permanet, ab illo regitur: & quisquis ab impudico pudicus factus est, ab illo corrigitur: & quisquis vsque in finem impudicus est, ab illo deseritur. Hæc autem ille occulto iudicio facere potest, iniquo non potest, & fortasse ideò latet, vt plus timeatur, & minus superbiatur. Idem ad quandam Virginem.

Idem super illud, Repleatur os meum laude tota die &c. Quid est tota die? Sine intermissione. In prosperis, quia consolaris: in aduersis, quia corrigis. Antequàm essem, quia fecisti. Cùm essem quia salutē dedisti: cū peccassem, quia ignouisti: cùm conuersus essem, quia adiuuisti: cùm perseuerassem, quia coronasti: ita planè repleatur os meum laude, vt hymno dicam, gloriam tuam tota die. Idem Aug. *Psal. 70.*

Intellige illius esse totum, cuius cœlo tegeris, cuius terræ gremio sustineris, cuius aëre pasceris, & vitalis aurę participatione vegetaris, cuius luce ac famulo Sole perfrueris, cuius tibi dies ad iucunditatem, nox obsequitur ad quietem: qui post tanta seipsum tibi dedit, quando tam caro pretio te redemit: qui talia procurauit seruo, qualia parabit victa peccati labe, iam libero? qui tanta iacenti contulit, quanta conferet resurgenti? Eusebi. Emiss. hom. 1. de Symbolo. *Euseb. Emissen.*

Qui ideò colitur, vt misereatur, iam misertus est, vt coleretur. Ab eo ergo facti, atque reparati, nunc impensius exultemus in beneficijs suis: quia meliores sunt dies illi, quibus liberamur, quàm illi, quibus in vitæ huius pericula nascendo producimur. Et ideo legimus: quia melior est misericordia tua super vitas. Meliores enim sunt dies, quibus ad æternam vitam renascimur quàm illi, quibus in hæc tempora iam procreamur. Siquidem maiora sunt dona gratiæ, quàm naturæ. Idem hom. 8. de Pascha. *Psal. 62.*

Quanto maiora beneficia sunt hominibus constituta, tantò grauiora peccantibus iudicia. Idem sup. Matth.

Commoda quibus vtimur lucem qua fruimur, spiritum, quem ducimus, à Deo nobis dari, & imparti videmus. Cicero pro Rosc. Amerino. *Cicero.*

Dei prouidentia.

Gregor. Iob.2. GRegor.super illud,Animam eius serua,sic ait.Electũ suum Dominus custodiendo deserit,& deserendo custodit: alia prodit,alia protegit:vt sic & seruus humilis proficiat, & hostis succumbat.Idem ergo in manu Dei est,& Diaboli. Grego. lib.3.cap.2.

Sic Deus intendit singulis,ac si vacet à cunctis: & sic omnibus simul intendit,ac si vacet à singulis.Grego.25.Mora.c.19.

Euseb. Emiss. Quantò persecutor in necem confitentis immanior,tãtò Deus in remuneratione perseuerãtis est ditior: qui nouit de impiorum criminibus merita augere iustorum. Sicut enim improbi malè vtuntur bonis Dei:ita Deus bene vtitur malis operibus iniquorũ. Bonum opus Dei est oculus: & tamen indignis concupiscentijs maculatur aspectus.Euseb.homil.4.de Epiphania.

Saluia. Contra eos,qui ex afflictione iustorum in hoc seculo prouidẽ tiam Dei tollunt,sic Saluianus ait.Non possunt iusti falso iudicio esse miseri,qui sua conscientia sunt beati.Nemo enim alieno sensu miser est,sed suo.Graues enim,aut leues huius mundi casus animus tolerantis facit. Nam sicut nihil est tam leue, quod ei graue non sit,qui inuitus faciat:ita nihil est tam graue,quod non ei, qui id libenter exequitur,leue esse videatur, nisi fortè antiquis illis priscę virtutis viris,Fabijs,Fabricijs,Cincinnatis,&c. graue fuisse putamus,quod pauperes erant,qui diuites esse nolebant.Itẽ nulli beatiores sunt,quàm qui hoc sunt,quod volunt: volunt autem in hoc mundo Sancti viri afflictiones pati, vt cum Christo iugiter delectentur in gloria:ergo &c.Solent tamen esse nonnulli,qui turpia,atque obscœna sectantes,& si iuxta opinionem suã beati sint, quia quod volunt,adipiscuntur,re tamen ipsa beati nó sunt, quia quod volunt,nolle debuerunt. Iusti verò hoc cunctis beatiores sunt,quia & habent,quod volunt, & quod volunt, velle meritò debuerũt.Quæres autem qua de causa Sancti viri,& infirmi sunt, & volunt esse?Quia nimirum si fortes fuerint, sancti esse vix possent.Earum enim rerum vsum respuunt,per quas alij fortes fiunt: Ob id certè,vt quoniam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem,lęta exultet anima corpore effœto,quasi aduersario subiugato.Saluianus contra gentes.

Quam

Quam ob causam mala in hoc mundo Deus fieri permittat, no lo à me requiras: homo sum, non intelligo, secreta Dei inuestigare non valeo, & ideò etiam tentare formido: quia & hoc ipsum genus sacrilegæ temeritatis est, si plus scire cupias, quàm sinaris. Sufficit tibi, quòd Deus, cuncta à se agi, atque dispensari testatur. Et sicut plus est Deus, quàm omnis humana ratio: sic mihi plus videri debet, quòd à Deo cuncta agi cognosco. Idem. Ibidem.

Non solum homines. Sed etiam apes, atque formicæ quascunque res faciunt, & antè quàm faciant, meditantur, & postquàm fecerint, non negligunt: sed diligentissimè curant, tractantq;. Quis ergò tam furiosus, vt cùm Dominum creatorem omnium non neget, gubernatorem neget? & cùm autorem esse fateatur, dicat negligere quæ fecit? Idem. Ibid.

Percussit Dominus populum pro errore vituli. Cùm omnis po pulus reus fuerit, cur non est in omnes missa damnatio? Quia. s. pius, & misericors Dominus partem percussit sententiæ suæ gladio, vt partem corrigeret exemplo, monstraretque omnibus & in coercendo censuram, & in indulgendo pietatem. Censura fuit, quod castigauit, pietas, quòd pepercit. Saluian. Ibidem. *Exod.*

Absurdum est, quod quidam dicunt, oportuisse nos etiam inuitos ad virtutem duci: nam prouidentia, vt cuiusque naturæ est seruatrix, ita prouidet omnibus, & singulis, vt ipsorum natura capit: & pro modo cuiusque prouidentissimas bonitates impartit. Diony. de di. no. cap. 4. *Diony.*

Quod Deus odit, existere non vult. Ea ergo quæ sunt, diligit. Diligit igitur hominem. Quod autem amat aliquis, ei vult prodesse. Deus igitur prodest: imo quia bonus est, ideo prodest. Bonum enim nihil aliud facit, nisi id, quod prodest: Non est autem aliud sua sponte prodesse, quam esse de homine solicitum. Deus ergo hominis curam gerit, & de eo solicitus est. Pedag. lib. 1. c. 8. *Clemens Alexan.*

Siluescit vitis, nisi putetur, ita & homo: eorum autem, qui peccant increpatio, habet scopum salutem, Deo se concinnè applicãte pro cuiusque moribus. Ibidem.

Omnibus viribus diuinum verbum vtens, omnibus sapientiæ machinis conseruare homines aggressus est: admonens, increpãs, minans, sanans, promittens, multis frænis appetitiones nostras alligans. Ibidem. c. 9.

Dic

Exod.8. Dic Pharaoni, vt dimittat: ego scio, quod non dimittet. Vtrunque apertè ostendit: & præsciuisse futurum, & eius benignitate libero animi arbitrio largiri occasionem pœnitentiæ. Ibidem. c. 9.

Hoc est maximum, & maximè regium Dei opus, humanam seruare naturam. Ibidem. c. 12.

Cicero. Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse ac moderatores Deos: eaque quæ gerantur, eorum geri ditione, atque numine, eosque optimè de genere hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate, colat religionem intueri, piorumque, & impiorum habere rationem. Cice. 2. de leg.

Deorum prouidentia mundus administratur ijdemque consulunt rebus humanis: nec solùm vniuersis, verum etiam singulis. de Diuina.

Nihil in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatũ natura expoliuit, tanquam cæteris non sit habitura, quod largiatur, si vni omnia concesserit. Idem de Inuent.

Melius accurantur quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur. Domus ea quæ ratione regitur omnibus instructior est rebus, & apparatior, quàm ea quæ temerè & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens, & callidus Imperator, omnibus partibus commodius regitur, quam is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Eadem nauigij ratio est. Nam nauis optimè cursum conficit ea, quæ scientissimo gubernatore vtitur. Nihil autem omnium rerum melius quã mundum administratur. Nam & signorum ortus, & obitus definitum quendam ordinem seruant, & annuæ commutationes, non modo quadam ex necessitate semper eodem modo fiunt: verùm ad vtilitates quoque rerum omnium sunt accommodatæ, & diurnæ nocturnæque vicissitudines, nulla in re vnquàm mutatę, quicquam nocuerunt. Quæ signo sunt omnia, non mediocri quodam consilio naturam mundi administrari. Quòd si melius geruntur ea, quæ consilio, quàm quæ sine consilio administrantur: nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus administratur: consilio igitur mundus administratur. Cicer. libro. 1. de Inuentio.

Neq; bono quicquã mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo: neque

neque vnquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. Idem 5. Tuscul.

Vt nec domus nec Respublica ratione quadam & disciplina designata videtur, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis: sic diuina in homines moderatio profecto nulla est, si in ea discrimen nullum est bonorum & malorum. Idem. 3. de Nat. Deor.

¶ Cur tot tantisque miserijs etiam pòst baptismi lauacrum, & regenerationem Deus homines agitari permisit? Nimirum, quia hoc ad eius gloriam illustrandam maximè pertinebat. Quemadmodum enim prudentis medici peritia ibi maximè declaratur, vbi varijs morbis homines infestantur, ita miseriarum, & peccatorum multitudo clementissimi Dei nostri misericordiam, liberalitatem, longanimitatem, & patientiam maxime declarat. Cuius rei gratia Apostolus ait, iustitiam Dei iniquitate nostra commendari, & veritatem eius in mendacio nostro ad ipsius gloriam abúdare. Beata Elisabeth Regis Panoniæ filia Xenodochium instituit, in quo ipsa sanioſis etiam vlceribus propria manu seruiebat, & medicamenta vlceribus admouebat. Sicut igitur ægrotantium cura insignem huius sanctæ fœminæ pietatem declarauit, quæ sine illis occulta foret: ita totus hic mundus peccatis, & ærumnis plenus, velut amplum quoddam vlceroſorum hominum Xenodochium est, quod immensam Dei nostri bonitatem, misericordiam, prouidentiam, atque patientiam prædicat. Propter quod terram omnem misericordia Dei esse plenam Propheta confitetur. Vides igitur omnia mundi mala diuinæ gloriæ illustrandæ, ac patefaciendæ militare? Quia verò omnia ad Dei gloriam declarandam condita sunt: ideò optime eo modo instituta sunt, quo ad eius gloriam illustrandam maximè deseruiunt: cùm vnaquæque res ex fine suo æstimanda sit. Nec calamitates solum, sed ipsa etiã peccata diuinæ gloriæ prædicandæ seruiunt, dum & peccatores misericorditer ad pœnitentiam expectat, & perseuerantes in sceleribus suis punit. Cum enim solus homo inter cætera animantia sponte sua aduersus communem Dominum delinquat, & iustitiæ leges violet, & societatis humanæ iura dissoluat iustum est vt solus ipse sentiat pœnas, qui solus culpas admittere non veretur. COLLE. *Psal.* 32.

Nonnulla sunt quæ in specie aduersus diuinam prouidentiam
Psal. 72. pugnare videntur, quale est illud, ex Psal. Mei autem pene moti
sunt pedes. p. e. f. g. m. quia zelaui super iniquos &c. Ecce ipsi pec-
catores & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias, &c. Et il-
Hier. 12. lud Hiere. Quare via impiorum prosperatur? &c. Et illud quod
Malac. 3. improbi apud Malach. dicunt. Vanus est qui seruit Deo &c. vi-
Abac. 1. de locum. Et illud item ex Abachuch, Quare taces impio con-
culcante iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, &
quasi volatilia non habentia ducem. Est enim admiratione dig-
num, quòd cum ad diuinæ prouidentiæ curam spectet, res om-
nes in fines suos dirigere, innumeræ tamẽ in orbe nationes sunt,
quas Dominus in tetris infidelitatis tenebris tot annos sine vlla
veræ religionis notitia vitam agere permittit. Qua de causa
multi de vera religione & diuina prouidentia dubitant: In quo
crimine sunt homines, quos modo vulgus Atheistas, hoc est, si-
ne Deo, vocat. Aduersus autem hanc perfidiam omnia Pro-
phetarum vaticinia de Christo militant: quæ quidem multo an-
te prædicta, tamen impleta videmus. Item variæ terrarum vasta-
tiones, quas Prophetæ perdixerunt, vt Babylonis, Niniue, Ty-
ri, Ægypti, & multæ aliæ: quas sub oneris nomine Esaias prædi-
cit. Adde quod in nonnullis numerus etiam annorum subputa-
Esai. 7. tur, vt cum Esai. ait. Et adhuc sexaginta quinque anni sunt, &
Genes. 15. Effrain non erit populus. Et afflictioni filiorum Israel in Ægy-
pto, assignatur Dominus quadringentos annos. Et vastationi
sanctæ ciuitatis & sanctuarij, designantur anni hebdomadarum
Dan. 9. Danielis, hoc est. 490. anni. quo tempore ciuitas vastata est.
Cum igitur prouidentiæ opus sit, punire impios, & hoc adeò
aperte nobis constet, cùm videamus impleta ea quæ à Pro-
phetis prædicta sunt, & eo ipso tẽpore quo prædicta fuere, nemo,
nec infidelis quidẽ, qui hoc animaduerterit, prouidẽtiam negare
merito poterit, cũ futurorum prædictio solius Dei opus sit. Hoc
igitur mihi certo certius constat: Cur autẽ Deus tot barbaras na-
tiones infidelitatis tenebris obrui patiatur, nõ est meũ diiudicare,
Rom. 11. sed cum Apostolo clamare, O altitudo diuitiarum sapientiæ &
scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c.

Miraris Deum omnia in omnibus operari, & vltimos re-
rum effectus immediatè per se contingere, cum tàm multiplices

causæ

cauſæ mediæ intercedant: deſines tamen mirari, ſi conſideres omnia latiſsimæ arboris folia vſque ad extremum eius ramuſculum (qui per tot interualla à radice diſtat) virtutem tamen, & pulchritudinem, ac fœcunditatem ab ea tot ramis interuenientibus trahere. Ad hunc ergo modum omnes piorum omnium gemitus, omnes pietatis affectus, & ſancta deſideria, à diuina gratia prouenire cognoſce, & pro eis ſemper gratias age, propheticum illum morē in ore ſemper habens, Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine. *Eſai. 26.*

Quid miramur Deum vbique locorum adeſſe præſentem, & per omnes rerum naturas cōmeantem, & omnia prouidentem, cum videamus ſolis radios, atque virtutem omnia, quæ in cœlo, terra marique ſunt, vſque ad intimos terræ ſinus penetrare: nihilque in hac tanta rerum vniuerſitate eſſe, quò non virtus eius pertingat: Si ergo tam latè patet finita virtus creaturæ, quid de infinita, & immenſa illa natura iudicandum eſt?

Pondus, & ſtatera iudicia Domini, & opera eius, omnes lapides ſacculi. Hoc eſt ea etiam, quæ humano iudicio temerè fieri videntur, non temere, ſed ſumma ratione & conſilio fiunt. Sic ſagittam illam in incertum iactam, quæ caſu percuſsiſſe dicitur regem Iſrael, inter pulmonem & ſtomachum, non caſu, ſed voluntate, & conſilio Dei præcedente miſſam fuiſſe Micheæ viſio ſatis declarat. *Prou. 11.* *3. Reg. 22.*

Lege totum hoc caput: in eo quippe mira ratione atque figura declaratur, omnia quæ in hoc mundo caſu fieri iudicio noſtro videntur, non caſu, ſed Dei conſilio & prouidentia geri. Eandem etiam prouidentiam deſignant illa Prophetæ verba, Inclinauit cœlos & deſcendit. Verbo enim, Deſcendi, inferarum rerum curam & prouidentiam oſtendit. Idem etiam inſinuant quæ ſequuntur. Et aſcendit ſuper Cherubin, & volauit, volauit ſuper pennas ventorum. Quæ verba incredibilem diuinæ mentis pernicitatem indicant: hoc eſt, vim omnia penetrantem, vim vbique præſentem, & omnia cœlo, terra, marique perluſtrantem, atque regentem. *Pſal. 17.*

Diuina ſapientia nec omnia ſcelera, quæ in hoc mundo fiunt, punit, nec omnia rurſus impunita relinquit. Si enim nulla puniret,

nullam esse homines prouidentiam crederent, si vero in omnia animaduerteret, nihil post hanc vitam vel præmij, vel supplicij superesse crederent. Nunc autem dum quædam punit, prouidentiam suam ostendit, dum verò quædam impunita relinquit, ad futuræ vitæ supplicia se ea reseruare demonstrat. Eodem consilio pios homines aliquando ab instantibus periculis eripit, aliquando impiorum furori vexandos, & coronandos maiori indulgentia permittit. Sic enim tres pueros ab incendio Babylonis eripuit. Septem verò fratres Machabæos crudelissimè ab Antiocho ex-
Hebr. 11. carnificari sustinuit. Propter illud Apostolus ait. Sancti per fidem vicerunt regna, &c. quæ sequuntur. Propter hoc autem subdit, Alij distenti sunt non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem.

De prouidentia Dei & improborum prosperitate (quæ prouiPsal. 72. dentiam tollere quibusdam visa est) latè differitur. Psal. 72. cuius initium est, Quàm bonus Israel Deus! Ait enim. Mei autem penè moti sunt pedes, &c. Et infrà, Et dixerunt, Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelso? Eccè ipsi peccatores & abundantes in
Hiere. 12. seculo obtinuerunt diuitias &c. Cui simile est illud Hieremiæ, Iustus quidem tu es Domine si disputem tecum, verùmtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur &c? Quibus tamen idem Propheta respondet, dum fragilitatem, breuitatem, superbiam, celeremque finem mundanæ gloriæ describit. Ait namque,
Psal. 72. In labore hominũ nõ sunt &c. Sequitur deinde, Ideo tenuit eos superbia, &c. quæ sequuntur. Pauloque inferius, in nouissima eorũ oculos conijciens ait, Verùmtamẽ propter dolos posuisti eis &c. Quæ omnia Hieron. fic vertit ex Heb. Verùmtamen in lubrico posuisti eos, deiecisti eos ad interitum. Quomodò vastati sunt? subito defecerunt, consumpti sunt, quasi non sint, quasi somnium euigilantis, Domine in ciuitate tua imagines eorum ad nihilum rediges. Imaginem appellat dignitatem, memoriam, & nominis claritatem: quibus rebus isti inflabantur, cùm tamen eæ res nihil aliud essent, nisi vmbra quædam, & imago vana. Sic enim alibi di
Psal. 38. xit, Verùmtamen in imagine pertransit homo, ideſt, velut vmbra
Ad cor. 7 quædam & inanis imago vita transit. Et Apostolus. Præterit, inquit, figura huius mundi.

Frustra homines Deo reluctante ad opes, dignitatem & gloriã niti,

niti, canit ille Psalmus, Nisi Dominus ædificauerit domum &c. sic & ille, Quia nec ab Oriente, nec ab Occidente, nec à desertis montibus (hoc est à meridie. Subaudiendum autem est, venit exaltatio) quoniam Deus iudex est: hunc humiliat, & hunc exaltat: quia calix in manu Domini &c. Sensus est, Deum esse qui opes & potentiam &c. pro voto suo hominibus impertiatur. Quo circa frustra quæritur in terris dignitas & potentia: quarum rerum dispensatio pertinet ad solum Deum, qui æquissimus iudex est, & vnicuique vel pœnas, vel præmia constituit, pro eo ac quisque se gerit. Hoc est enim quod ait, calicem in manu Domini inclinari, modo in hanc partem, modo in illam. *Psal. 126.* *Psal. 74.*

Qualis sit quam Deus gerit piorum, atque impiorum prouidentia breuiter exponit. 1. Psalm. his verbis, de viro namque pio ait, Et erit tanquàm lignum, quod plantatum est, &c. quæ sequuntur: & folium eius non defluet. Cui simile est & illud, Capilli capitis vestri omnes numerati. Item illud Hierem. Benedictus vir, qui sperat in Domino, & erit Dominus fiducia eius: Et erit tanquam lignum, &c. Contra verò, de impijs dicitur, Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit ventus. Eos quippè Deus pro eo, ac eorum impietas meretur cupiditatum suarum, atque fluctuantis seculi libidini voluendos, atque versandos permittit. Ea enim mensura illos metitur, quam ipse per Oseam significat. Oblita es Dei tui: obliuiscar & ego filiorum tuorum. Item, Ipsi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, &c. Et ego prouocabo eos, in eo, qui non est populus. Hoc est, sicut ipsi alium Deum, me neglecto coluerunt: ita, ego neglectis ipsis, alieni populi fœlicitate torquebo eos, vt videlicet se cæteris nationibus inferiores videant, & videndo contabescant, &c. Hinc & illud Zachar. 11. Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod occiditur, occidatur: &c. Ad hoc verò significandum Oseæ præcipitur, vt natum sibi filium appellet, Non populus meus vos. Itaque nihil mirum, si impijs grauissima & corporis, & animæ incommoda contingant: & repentina morte, vel vi, vel morbo, vel casu aliquo de medio tollantur. Quàm multos enim quotidiè in rixa ferro transuerberatos, subitò occubuisse, & mox vitam cum morte commutasse videmus? *Psal. 1.* *Matt. 10.* *Hiere. 17.* *Osea. 4.* *Zach. 11.*

Familiare est impijs quò liberius,& iucundius peccent, diuinam prouidentiam impugnare. Dicunt enim apud Ezechielem, *Ezech. 8.* Non videt Dominus, & dereliquit Dominus terram. Item, Et dixerunt, Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelso? Et iterum, Dixit enim in corde suo (scilicet impius) oblitus est Deus: auertit faciem suam ne.v.i. Et infra. Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo, non requiret. Non enim audent impij hoc ore proferre: quod gentes etiam immanes confitétur: sed prauitate vitæ hoc testâtur: hoc est, sic se invita gerút, ac si nullam esse prouidentiam, nullumque bonorum, & malorum delectum crederent. Vndè est illud Hierem. Vsquequo lugebit terra, &c. quoniam dixerunt, Non videbit nouissima nostra. Item Psalm. 93. Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, &c. quæ sequuntur.

Psal. 7. *Psal. 9.* *Hiere. 4.* *Psal. 93.*

Psal. 76. Pro eo, quod nos legimus, Quis sicut Deus noster, qui &c. & humilia respicit in cœlo, & in terra. Alius vertit. Quis sicut Deus noster: qui in altis habitat, & demittit se, vt omnia respiciat in cœlo, & in terra. Cui cohæret illa Saluatoris sententia, Nonnè quinque passeres veneunt dipondio? &c. Est ergo sensus, Quantuis maiestas Dei res omnes in immensum excellat, nihil est tamen in vniuerso tam paruum, & humile, quò se non demittat prouidentia eius. Quod cùm ita sit, vitam sic colere debemus, tanquam ille nostris cogitationibus, verbis, & actionibus interslit.

Luc. 12.

Sæpe res magni momenti Dominus ex fortuitis quibusdam, & accidentarijs occasionibus ortum ducere vult. Quid enim (si humano more loquamur) magis fortuitum esse potuit, quàm quod Rebecca Iacob, filio ait, Audiui patrem tuum loquentem cùm Esau fratre tuo, & dicentem ei, Affer mihi de venatione tua, &c. Casu enim quodam hoc audire potuit: vndè tamen prælatio Iacob, & summa illa benedictio (per quam vniuersæ cognationes terræ benedicendæ erant) orta fuit. Rachel verò propter sublatas mandragoras noctem viri, sorori Liæ tradidit: in qua dedit Dominus illi conceptum, peperitque Isachar: ex quo duodecim millia electorum signata in Apoc. leguntur: qui modo diuinæ pulchritudinis visione sine fine fruuntur.

Gene. 27.

Qualem

Qualem Dominus Ecclesiæ suæ prouidentiam gerat, ducatus ille, qui Numer. 9. latè describitur (quomodo Dominus in colum- *Nume. 9.*
na ignis & nubis populum suum ad promissam terram pergentem, antecedebat) miro modo declarat. Illa enim columna, & tempus ingrediendi, & quiescendi: & iter, per quod ingredi, & locum, in quo castra metari deberent, apertissimè ostendebat. Itaque nihil erat, cur in his omnibus soliciti essent, cum pro eis Dominus solicitus esset: Nihil item quod eos angeret, si vel diutius in eodem loco persisterent, seu velocius properarent: quanuis enim tarditatis, aut velocitatis causas ignorarent, certò tamen se errare non posse credebant, cum ductorem haberent Deum: cuius occulta quidem decreta atque iudicia, nunquàm tamen aut fallacia, aut iniusta sunt. Cùm ergo non minorem nunc Dominus Ecclesiæ suæ, quàm tunc synagogæ, prouidentiam gerat, (quandoquidem à nobis abiens dixit, Ecce ego vo- *Matt. 28.*
biscum sum omnibus diebus usq. ad con. s.) certum est omnia, quæ in Ecclesia fiunt, aut contingunt, ad electorum salutem aut disponente, aut permittente Deo prouenire. Notum Domino à seculo est opus suum. Quare nemo, aut angi, aut diuinæ misericordiæ diffidere debet, cùm varias Ecclesiæ calamitates videt. Non enim abiecit curam nostri Dominus, nec dormit, qui custodit Israel: quanuis interdum dormire nobis videatur.

De diuina prouidentia extat insignis locus Origenis in lib. Numer. in quo late exponit, quomodo Deus ex malis bona elicere soleat. Eius hæc verba sunt, Nos interim dicimus dispensatione quadam, & sapientia Dei ita omnia in hoc mundo esse disposita, vt nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiam si malum illud sit. Sed hoc planius explicemus. Malitiam Deus non fecit, tamen cùm ab illis inuentam possit prohibere, non prohibet, sed cùm ipsis, à quibus habetur, vtitur ea ad necessarias causas. Per eos enim, in quibus est malitia, claros, & probatos efficit eos, qui ad virtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset vtique, qui contrairet virtutibus. Virtus autem, si nihil haberet contrarium, non clarescceret, nec splẽdidior & examinatior fieret. Non probata autem nec examinata virtus, nec virtus est. Sed hæc si dicantur sine diuinorum verborum testimonijs, exquisita magis, & humana arte composita, quàm vera

& indubitata videbuntur. Requiramus ergo an huiusmodi sensus diuina volumina contineant. Veniamus ad Ioseph. Tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle omne parricidale commentum, quo sæuierunt in fratrem, quousque venderent eum. Si hæc auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abstuleris cuncta illa, quæ apud Ægyptum per Ioseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio somnij Pharaonis, nemo frumenta congregasset in Ægypto, nemo necessitatem famis sapienti prouisione curasset, perijsset Ægyptus, perijssent & finitimæ regiones fame, interijsset etiam ipse Israel, & semen eius quærens panem. Quod si etiam noui testamenti cupis hæc testimonijs confirmari, si auferas malitiam Iudæ, abstuleris pariter crucem Christi, & passionem eius, &c. quæ sequuntur vsque ad resurrectionem Christi. Item, nisi essent Dæmones, non esset certamen, neque victoria, neque corona. Si non fuissent tyranni, neque Christi martyres extitissent. Ex quibus omnibus liquet, Deum nō solùm bonis, sed etiam malis ad bonum vti solere. Et hoc verè mirabile est, quòd vasa contumeliæ Deo ad bonum opus deseruiant. In magna enim huius mundi domo non sunt tantummodo vasa aurea, &c. Sic etiam in vrbibus abiectissimi homines ad obeunda quædam deterrima, & purgandas sordes deputantur: sine quorum ministerio sordida ciuitas esset. Hæc omnia Orig. vbi sup.

Diuinæ prouidentiæ modus est, vt paulatim, & per incrementa temporum res ad destinatos fines perducat. Sic enim Dauidem ad regni fastigium extulit, quem mille modis primùm vexari passus est: Deinde eo in Hebron regnante, longa inter domum eius, & Saulis fit concertatio. Dauide indies proficiente, & Saulis domo deficiente. Hoc etiam modo Ecclesiam & Christi regnum (cuius hoc typum gerebat) paulatim dilatauit, & auxit. Eadem etiam prouidentia non modo rectè factis, sed peccatis etiam hominum ad ea, quæ destinauit, vti solet. Sic indiscreta obiurgatione Isboseth, & stupro Abner vsus est, vt quod promiserat Dauidi regnum, traderet. Latronum quoque crudeli parricidio vsus est, qui Isboseth occiderunt, ad eius regnum euertendum, & Dauidis stabiliendum.

Dei prouidentia specialis erga pios.

CVM omnia sanctarum scripturarum volumina spem nostram & dilectionẽ in Deum vehementer accendãt, magnumque nobis in calamitate positis solatium præstent, tum ea qua pijs hominibus non ad futuram vitam modo, sed ad præsentem etiam promittuntur, hoc ipsum maxime efficiunt. Quocirca boni consulet pius lector quòd longiores paulò in hac parte fuerimus: varia scripturarum loca, & diuina & promissa congerentes, quæ nobis velut obsides quidam diuinæ miserationis & protectionis sint. COLLB.

Deus noster Deus saluos faciendi &c. Et, Deus iustus, & saluans non est præter me. Et in Epistola Hieremiæ insultat aliarum nationum Dijs, quòd hominem à morte non liberent, neque infirmum à potentiori eripiant, neque viduæ misereantur, neque orphanis benefaciant. Denique appellatur Deus salutarium nostrorum: qui videlicet non vnam, sed multiplices nobis salutes largitur. Ex quo apparet ad illum nobis in omni pressura confugiendum esse. Si enim suppellectili aliqua indigentes, ad eius rei artifices pergere solemus: quid aliud cum salutis egentes simus, facere debemus, quàm ad eum confugere, qui salutis autor & velut artifex est? *Psal. 67.*

Paternam curam, & prouidentiam Dei erga seruos suos testantur illa Domini verba, Non vocaberis vltrà derelicta, neque terra tua vocabitur amplius desolata, sed vocaberis, voluntas mea in ea, &c. Hoc est, quod alibi dixit, Vt sit ibi anima mea, & cor meum cunctis diebus. Et in Canti. Vinea mea coram me est. Et, En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. Et, Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, &c. Et, Hæc dicit qui habet septem stellas in dextera sua, & ambulat in medio septem cãdelabrorum aureorum. Denique hoc est, quod ait, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus. v. a. c. s. *Isai. 62.* *Cant. 8.* *Cant. 2.* *Cant. 6.* *Matt. 28.*

Specialis cura, & prouidentia Dei, cum ex multis alijs, tùm præcipuè ex patris nomine (quod in euangelicis, & propheticis etiam literis frequentissimum est) facile colligitur. Sic enim apud

Isai. 64. Esaiam legimus, Et nunc Domine, pater noster es tu, & Abraham nescivit nos, & Israel ignorauit nos. Quam quidem dignitatem vnigenitus Dei filius nobis contulit, & promeruit: de quo scriptū
Ioan. 1. est, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Patris autem opera sunt, filium diligere, monere, castigare, necessaria illi prouidere, languentem curare, dubitanti consulere, ab hostibus defendere, & hæreditatem suam illi relinquere. Hæc igitur omnia cœlestis ille pater, ijs cumulatissimè præstat, quos in filios adoptauit. Non enim nomine tenus, sed beneuolentia, & prouidentia, sic omnes carnis patres superat, vt eius filius di
Matt. 23. cat, Patrem nolite vocare super terram: vnus enim Pater vester est &c. Quid igitur hoc patrimonio dignius, quid pretiosius?

Ioan. 14. Non turbetur cor vestrum, nec formidet. Quare? Quia vado, & venio ad vos, quia non vos relinquam orphanos. Ex hac igitur paterna Dei cura & prouidentia sequitur admiranda ista securi-
Psal. 26. tas, qua fultus Propheta dicebat, Dominus illuminatio mea, &c.
Psal. 45. Et, Deus noster, refugium, & virtus, &c. Et, Tu autem Domine
Psal. 3. susceptor meus es, &c. ideò non timebo millia populi circundantis me. Ex hac verò securitate pax illa consequitur. De qua paulo
Psal. 3. ante idem Dominus dixerat, Pacem relinquo vobis, pacem meā
Ioan. 14. do vobis, Non quomodo mundus dat. c. d. v. Est enim hæc pax, quæ exuperat omnem sensum.

Mirè describit Eccl. 34. paternam Dei curam & prouidentiam
Eccl. 34. erga pios omnes. Ad quem (inquit) respicit? & quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, vmbraculum meridianum deprecatio offensionis, adiutorium casus, exaltans animam, illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Quid his quæso maius, quid diuinius? fœlices, qui sub tali vmbraculo ac tutella degunt. Quid enim illis vel nocere, vel deesse poterit?

Psal. 56. Pro eo, quod nos legimus, Anima mea in medio catulorum Leonum dormiui conturbatus. Hierony. ex Hebr. vertit, Anima mea in medio Leonum dormiuit ferocientium. Hoc præstitit ad verbum Daniel. Sed in spiritu tamen hoc ipsum præstant viri sancti, qui inter Dæmonum & cupiditatum assultus positi, in pace dormiunt, & requiescunt: illius ope freti, qui ait, Cùm transie-

ris

ris per aquas tecum ero,& flumina non operient te, in igne non combureris.

Qualis sit paterna cura & prouidentia,quam Deus gerit electorum suorum,quamque præclara,& multa bona sint, quæ illis in hoc etiam exilio positis largiatur,omnes ferè sacrarum literarum paginæ prædicant. Hoc autem argumentum latè tractatur in Psalmo,Noli emulari, &c. Et, Benedicam Dominum in omni tempore,&c.vt paulo post indicabimus. Item in Psalmo. Qui habitat in adiutorio,&c. Et,Leuaui oculos meos in montes, &c. Iam verò totus ille Psalmus,Dominus regit me,Quot verba, tot habet diuinæ miserationis promissa pijs hominibus exhibenda:quę quoniam in enarratione eius Euangelij (cuius initium est, Ego sum pastor bonus) explanauimus hoc in loco supersedebimus. Huc pertinet & illud, Pater meus, & mater mea dereliquerunt me,Dominus autem assumpsit me. Cui simile est & illud Esaiæ. Quæ mulier obliuisci potest infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce enim in manibus meis descripsi te. Quibus verbis quid dulcius? quid amantius? quid mirabilius? Quamobrem meritò Dominus ait,Patrem nolite vocare super terram,&c. Huc accedit & illud, Immittit Angelus Domini in circuitu timentium eum. Pro quo D. Hieronymus ex Hæbræo vertit. Circundat Angelus Domini in gyro timentes eum. Alij autem vertunt,Castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum. Quod ita esse Helisæus trepidanti puero suo apertissimè ostendit, cùm ab exercitu Syriæ domus eius obsideretur. Quid ergo mirum, si Ecclesia fortis esse dicitur,vt castrorum acies ordinata? Hinc & illud.Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Hæc autem fortitudo ex præsentia Dei animam inhabitantis manat: de qua Psalmus, Me(inquit)propter innocentiam suscepisti, &c. Pro quo Hieronymus ex Hæbræo vertit. Ego autem in simplicitate mea adiutus sum à te,& statues me antè faciem tuam in perpetuum. Hoc est autem,quod Solomon in oratione sua petebat, vt essent oculi Dei intenti super domũ illam die,ac nocte. Quid ergo fœlicius, quàm tales supra se oculos vigilantes habere? His enim oculis aspici, beari est. Vndè est illud, Respiciam vos & crescere faciam.

Psal.36. *Psal.90.* *Psal.120.* *Psal.22.* *Ioan.10.* *Psal.26.* *Isai.49.* *Matt.23.* *Psal.33.* *4.Reg.6.* *Psal.40.* *Leuit.26.*

Quod

Quod Dominus singularem piorum prouidentiam in eorum
Psal.26. tribulatione gerat, declarant illa verba Psalmi.26. Abscondit me
in tabernaculo suo in die malorum, protexit me in abscondito
Psal. 30. tabernaculi sui: in petra exaltauit me. Item illa, Abscondes eos in
abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum: proteges eos
in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Benedictus Do-
minus, qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi in ciuita-
te munita: Hoc est, perinde salutem meam tutatus est, ac si mœ-
nibus, & firmissimo præsidio septus essem. Denique huius rei
gratia pios homines Asaph. Psalmo. 81. absconditos appellat. Pro
Psal. 82. eo enim, quod nos legimus, Cogitauerũt aduersus sanctos tuos,
alij ex Hebræo vertunt, Cogitauerũt aduersus absconditos tuos.
Vnde interpres quidam super hoc versu, Abscondes eos in ab-
scondito faciei tuæ, sic ait: Hac elegantissima allegoria exprimit
vir sanctus, quantæ curæ sit Deo piorum salus, quamque securi, &
ab omni periculo tuti sint, quicunque se, ac sua omnia tutelæ ac
misericordiæ ipsius cõmiserunt. Est autem sumpta hæc orationis
exornatio ex similitudine regis, qui eum, quem securissimum
velit esse, ab impetu & insidijs inimicorum in suum cubiculum
recipiat: vt non solùm parietes regij, sed etiam oculi regis sa-
lutem ipsius custodiant. Qua quidem tutela nihil securius, aut
amantius excogitari potest. Hinc sæpè videmus homines pios
nullavi, aut vexatione improborum, à rectitudine mentis suæ de-
pelli posse.

Eo vsque paterna cura & prouidentia Dei erga suos pertin-
git, vt non modò orantes exaudiat, sed illud etiam impleat,
Isai.65. quod ipse per Esaiam pollicetur, Et erit, antequam clament, ex-
audiam: adhuc illis loquentibus audiam. Huc pertinet & illud,
Psal.58. Deus meus, misericordia eius præueniet me. Quod quidem non
ad solam exauditionem, sed ad multorum periculorum saluta-
Luc.22. rem præuentionem referendum est: Quale est illud, Symon, eccè
Sathanas expetiuit vos. v. c. s. t. ego autem rogaui pro te, vt non
d. f. t.

Psal. 67. Pro eo, quod nos legimus, Si dormiatis inter medios cleros,
alius vertit, Si dormiatis inter ollas, pennæ columbæ, &c. Quem
versum sic interpretatur. Sæpè iam diximus, linguam Hæbræam
admodum concisam esse, & orationibus imperfectis abundare:

cuiusmodi

cuiusmodi est versiculus iste, qui hanc sententiam continet. Sitã atri, & sordidi sitis, quàm ij, qui iacent inter ollas fuliginosas, polliceor tamen, vos in posterum fore tam nitidos, & cãdidos, vt alis columbæ argenteis, & instar auri fulgentibus vos comparare possitis, idest, Sic habetote, vos deposito luctu, & mœrore omni, post hac lętos, & fortunatos fore: Vt enim color ater luctum, & calamitatem: sic albus lætitiam, & res secundas significat. His igitur verbis certissimam Domini opem pijs hominibus in maxima calamitate positis, pollicetur. Quod cùm pius quisque sibi persuasum habeat, pertinacissimè Dei auxilium in tribulatione sperat, clamans cùm Beato Iob, Etiam si occiderit me, sperabo in eum. Item Psalm. 70. Ego autem semper sperabo, & adijciam super omnem laudem tuam. Huius autem spei officium simul & fructum ostendit idem Vates cum ait, In terra deserta inuia, & inaquosa, sicut in sancto, siue sanctuario apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam. Itaque vir sanctus sic se Deo in inculta illa solitudine præsentem exhibebat, ac si in templo, & in sanctuario eius esset. Ibique virtutem, & gloriam, hoc est, potentiam, & misericordiam Dei contemplabatur, qui exulem, profugum, & rerum omnium egentem, cœlestibus donis ita reficiebat, ac si rerum omnium compos esset: quod quidem indicat, cùm subdit, Quoniam melior est misericordia tua super vitas: hoc est super omnes huius vitæ opes, & facultates. *Iob.* 13. *Psal.* 70. *Psal.* 62.

Quàm pia illa Dei nostri prouidentia, quam Propheta designauit in toto Psalmo. 90. Scapulis (inquit) suis obumbrabit tibi, &. s. p. e. sp. Ciconiæ (quæ mira charitate pullos suos prosequuntur) Sole feruente, protensis alis, & scapulis, pullos tegunt, nè æstu teneri adhuc, & implumes torreantur. Hoc idem fecit Dominus Iesvs, qui totum diuini furoris æstum in se recepit, vt nos ab eo liberaret. Quod quidem Propheta insinuauit, cùm illum scapulis suis nos texisse, & obumbrasse ait. Sequitur deinde, Non timebis à timore nocturno: hoc est, ab omni tentatione principis tenebrarum. Propter hos autem timores nocturnos (quo tempore pertrãseunt omnes bestiæ Syluæ, & catuli Leonum rugientes, & quærẽtes quem deuorent) sexaginta illi fortes gladios habent super fœmora sua positos. Sequitur, A sagitta volante in die, à negotio perambulãte in tenebris. Acriter aduersus infirma corda pugnat *Psal.* 90.

dies

dies prosperitatis, nox autem aduersitatis tempora designant: illa eleuat, ista deijcit: per illam à recta via declinamus à dextris: per hanc à sinistris. Ab vtroque autem periculo Dominus eos liberat, qui se totos ad illius præsidium contulerunt, nè vel secundis rebus efferantur, vel aduersis deijciantur. Liberat item ab incursu, & Dæmonio meridiano: quando videlicet Dæmon se in lucis angelum transformat, & vitium virtutis imagine celat. Sequitur deinde. Quoniam angelis suis mandauit de te, vt cust. &c. in manibus portabunt te, &c. Hinc quidam ex sanctis Patribus. Nimis (inquit) suauiter equitat, quem gratia Dei portat. Hac cura, & prouidentia quid potest cogitari firmius? quid amantius? quid honorificentius? Sed adhuc maius est, quod per Hieremiam idem Dominus pollicetur, cùm ait, Ego quasi nutritius Effraim portabam eos in brachijs meis, & ipsi non intellexerunt, quòd curarem eos. Sequitur deinde, super Aspidem, & Basiliscum, &c. Quibus verbis atrocissima pericula designat, à quibus Dominus electos suos potenti virtute liberat. Sic Apostolus, de ore Leonis liberatum se esse testatur, Leonis nomine Neronem intelligens. Quin & Daniel à leonibus liberatus, Deo gratias agit: Et illa item sancta anima, quæ Domino confitetur, se à rugientibus præparatis ad escam, & de portis tribulationum ereptam, &c. Denique ait. Longitudine dierum replebo eum, & o.i.s.m. Hæc omnia promissa ad eum pertinent, qui habitat in adiutorio altissimi, hoc est, qui spem omnem salutis non in se, aut humanis præsidijs, sed in vno Deo collocauit, seque totum illius misericordiæ, & paternæ prouidentiæ cõmisit. Est autem elegantissima metaphora inhabitandi verbo posita. Domos enim homines fabricant, in quibus requiescant, seque ab omni cœli intemperie, hoc est, à frigore, æstu, imbribus, & ventis tueantur. Ad hunc ergo modum vir iustus Deum ipsum in domicilium eligit, in quo habitet, hoc est, in quo requiescat, atque ab omnibus huius vitæ periculis se tutum incolumemque conseruet. Idem autem præsidium pollicetur per Isaiam, cùm ait, Tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in abscõsionem à turbine, & à pluuia. Vndè pro eo, quod nos legimus, In adiutorio altissimi, &c. Hieronymus ex Hebr. vertit, qui habitat in abscondito altissimi, in vmbraculo omnipotentis commorabitur.

Oseæ. 11.

Ad Timo. 2.4.

Daniel. 6.

Eccl. 51.

Isai. 4.

morabitur. Alij verò transtulerunt, In latibulo altissimi, quòd idem est, sed appositè tamen magis respondet habitandi verbo, quod præcessit.

Pro eo, quod nos legimus, Montes in circuitu eius, Hieronymus vertit, Hierusalem montes habet in circuitu suo, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc, & vsque in sæculum. Simile est illud Zacha. Ego Dominus ero eis murus, ignis in circuitu. Quibus verbis magnum pijs solatium, magna tutela, & securitas promissa est. *Psal.* 124. *Zach.* 2.

Quanta verò sit hæc piorum hominum fœlicitas & securitas declarant illa sponsæ verba, Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læuæ quippe nomine, bona gratiæ, dextræ verò futura gloriæ bona accipimus. Paterna ergò Dei prouidentia in præsenti quidem vita pios omnes bonis gratiæ, tàquàm suppositа capiti eorum læua sustentat, fulcit, & molliter, ac blandè fouet, dulciterque velut in sinu, atque brachio suo accubare facit: quos tandem bonis gloriæ, velut dextera sua complectitur, & in æternitatis gremio delicijs omnibus pascit. Bona autè gratiæ sunt fructus illi spiritus, quos Apostolus enumerat, charitas, pax, gaudium in Spiritu sancto, & his similia: quibus pij homines in hoc exilio, & fulciuntur, nè cadant: & reficiuntur, nè illicita concupiscant. Bona porrò gloriæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c. *Cant.* 2. *Galat.* 5.

Qua cura & vigilantia pios omnes Dominus seruet, ac tueatur, declarant illa verba Cant. 4. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Hortum autem appellat animam iusti: quoniam ea velut paradisus deliciarum veri Salomonis est: cuius delitiæ sunt esse cum filijs hominum. Conclusum autem dicit hunc hortum, propter iugem suam & Angelorum custodiam: quibus vndique septus est. Quod etiam Dæmon testatur: cum de beato Iob ait, Nonnè tu vallasti eum, & omnem domum eius? *Cant.* 4. *Iob.* 1.

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Hanc sententiam eisdem ferè verbis sponsa repetit Cant. 1. & 5. & 7. Qua facile colligitur, talem cuiusque Dominum curam gerere, qualé ipse erga eius præcepta seruanda gerit. Itaque si tu in hac vna re, quæ ad te pertinet solicitus es, firmiter quoq; spera Deum ipsum tui tuarumque rerum solicitam curam gerere. Vera est enim illa sententia dicentis, *Cant.* 5.

dicentis, Cum sancto sanctus eris, &c. Recte ergo dicitur, Ego di lecto meo, & ad me conuersio eius. Sic enim pijs hominibus Dominus intendit, quasi singulis. Hoc autem Abrahæ, & filijs eius
Gene. 17. pollicitus est, cum ait, Et statuam pactum meum inter me, & te: & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: vt sim Deus tuus & seminis tui post te. In quibus verbis audis fœdus æternum, non solum cum Abraham, sed etiam cum semine eius: hoc est, cum sectatoribus fidei & obedientiæ eius. Sicut autem Abraham huius promissionis velut obses fuit (cui à Domino dictum est: vt adducat Dominus propter Abraham omnia quę locutus est ad eum) ita promissionum, quæ nobis factæ sunt, fidei iussor & obses Christus Dominus est: per quem habemus accessum ad patrem &c. & per quem is maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per illum efficiamur diuinæ consortes naturæ.
Gene. 15. Ait Dominus ad Abraham, Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Duo hęc Abrahæ omnibusque sectatoribus eius præmia magnificentissima promittuntur: alterum ad hanc vitam, alterum ad futuram. Huius enim vitæ præmium est, Ego protector tuus. Quo protectore, quid homini ad salutem deesse potest? Alterius autem vitæ præmium est, Merces tua, magna nimis. Non enim dixi Iacob, Frustrà quærite me: Mensuram enim bonam, & confertam, &c. Hæc verò prouidentia eo vsque pertingit, vt non pios solùm singulari quodā auxilio tueatur, sed omnia etiam, quæ aliqua ratione ad eos pertinent. Sic an-
Gene. 16. gelus Domini Agar vxoris Abrahæ curam gessit, quando à domina sua fugiens, errabat in solitudine Bersabee. Quo in loco Dominus vagientis pueri vocem exaudisse dicitur: non vtique eius merito (quod nullum erat) sed eius, cuius filius erat, nempè Abrahæ. Sic etiam eiusdem serui orationem exaudiuit: quando in Mesopotamiam perrexit, vt indè vxorem filio domini sui acciperet. Sic impium Labam opibus auxit propter generum Iacob, qui eius greges pascebat. Quod apertè intellexit vterque. Alter enim ait.
Gene. 30. Benedixitque tibi Dominus ad introitum meum: alter verò, Ex-
Gene. 27. perimento, ait, didici, quòd benedixerit mihi Dominus propter te. Idem quoque Dominus Ioseph intellexit, cùm captiuus in Æ-
Gene. 39. gypto seruiret. De quo dicitur. Optimè enim nouerat Dominum esse cum eo, & omnia opera eius ab eo dirigi. Hoc est autē, quod

Dominus

Dominus Abrahę pollicitus eſt,cùm ait:quando poſt promiſſam illi benedictionem ſubdit etiam,Benedicam benedicentibus tibi,& maledicam.m.t.Hinc illa cura nepotis Iacob.Perſequentem enim Laban per viſum nocte,Dominus compeſcuit dicens,Caue, nè loquaris quicquam aſperè contra Iacob.Hoc autem quid aliud eſt,niſi vt pupillam oculi cuſtodire pios? Quid ergo hac paterna cura,& prouidentia dulcius?quid amantius?Fœlices profecto pij omnes,qui ſic à Deo cuſtodiuntur.Hanc eandem prouidentiam, & declarant,& pollicentur illa Domini verba,Si audieritis vocem meam,& cuſtodieritis pactum meum,eritis mihi in peculium de cunctis populis terræ:mea eſt enim omnis terra.Dauid autem ait. Beata gens,cuius eſt Dominus Deus eorum:populus quem elegit Dominus in hæreditatem ſibi.Plus tamen aliquid in peculio,quã in hæreditate deſignari videtur:hæreditas enim poteſt eſſe diuitum:peculium autem ferè pauperum eſt: qui cùm nihil habeant aliud,quo vitam tueantur,omnem operam ſuam in illo excollendo ponunt.Similem ergo curam,& prouidentiam,Dominus obedientibus pollicetur.

Gene. 12.

Gene. 31.

Exod. 19.

Pſal. 32.

Vbi tabernaculum perfectum fuit, nubes Domini incubabat per diem tabernaculo,& ignis in nocte.Hoc modo Dominus populo ſuo dux erat itineris vtroque tempore. Quæ omnia prouidentiam Dei facilè declarant.Sed illud tamen quod incubare dicitur tabernaculo,metaphora eſt ab auibus ſumpta,quæ ouis incubant,& calore ſuo fouentes,ex ouis pullos educunt. Quod quidem diuini ſpiritus officium eſt,qui fotu,& calore dilectionis ſuę ex hominibus Angelos,& ex carnalibus ſpirituales efficit. Omne enim agens ſibi ſimile agit.

Exod. 40.

Si qualis ſit quam Deus gerit,piorum, & impiorum prouidentia,ſcire cupis,lege aureum caput Leuit.26.in quo admiranda bona,quæ pijs Dominus largitur,& horrenda ſupplicia, quæ impijs minatur deprehendes.Summa autem donorum,quæ pijs propoſita ſunt,ijs verbis continetur, Ambulabo inter vos, & ero veſter Deus,voſque eritis populus meus.Ex hac autem Domini præſentia conſequitur ſuauiſsima illa pax,de qua ibidem dicitur,Abſque pauore habitabitis in terra veſtra,dabo pacem in finibus veſtris. Dormietis,& non erit,qui exterreat vos. Obſerua autem,quomodo hæc verba cum illis cohæreant,quibus Dominus apud Ioannẽ

Leui. 26.

Ioan. 14. discipulos consolatur, cùm ait, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non turbetur cor vestrũ, neque formidet: audistis, quia ego dixi vobis, vado, & venio ad vos. Hoc quid aliud est, quã quod antea dixerat, Ambulabo inter vos, &c. Sicut autem pijs pacem & securitatem pollicetur: ita cõtra impijs metum, terroremque minatur. Vnde post alias impiorum calamitates addit, Et qui de vobis remanserint, dabo pauorem in cordibus eorum, & terrebit eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente.

Leuit. 26.

Quanta sit seruorum Dei dignitas, qualemque Dominus eorũ curam gerat, declarant opera illa miranda, quæ is propter salutem populi sui in Ægypto edidit: atque illud in primis, quod Propheta iure miratur, cum ait, Viã fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum: audiui, & conturbatus est venter meus, &c. Qua de re sic Origenes hom. 5. super Exod. eleganter ait. Iubetur Moyses virga percutere mare, vt ingredienti populo Dei dehiscat, & cedat, ac voluntati diuini elementorum famulentur obsequia: & aquæ, quæ timebantur, dextra, læuaque murus effectæ, nõ solùm pernicié nesciãt, sed & munimen exhibeãt. Cogitur ergo fluctus in cumulũ, & vnda in semetipsam repressa curuatur: soliditatẽ recipit liquor, & solùm maris aresc it in puluerẽ, vt licca planta populus Dei transiret. Bonitatẽ Dei: creatoris intellige: Si voluntati eius obtẽperes, si legem eius sequaris, ipse tibi elementa etiã contra sui naturam seruire cõpellit. Audiui à maioribus traditũ, quod in ista digressione maris singulis quibusq; tribubus Israel, singulæ aquarũ diuisiones factæ sint: idque ostendi ex eo, quod in Psalmis scriptum est, Qui diuisit mare rubrum in diuisiones. Hæc ille.

Abac. 3.

Psal. 135.

Qualem dñs piorum, & improborũ prouidentiam gerat, breuiter Moses Deut. 7. his verbis declarat, Et scies: quia Dominus Deus tuus ipse est, Deus fortis, & fidelis custodiens pactum, & misericordiam diligentibus se, & his, qui custodiunt præcepta eius in mille generationes: & reddens odiẽtibus se statim: ita vt disperdat eos, & vltrà non differat, protinus eis restituẽs quod merẽtur. Quod autẽ in mille generationes Dñs hãc misericordiam custodiat, vel hoc argumento probari potest, quod ex terra filiorum Esau, vel vnius pedis vestigiũ se daturum negauit: nec ex terra item filiorum Amon, & Moab, quod hanc filijs Loth tradiderit possidẽdã,

Deut. 7.

qui

qui quadringentis,& eo amplius annis è vita decesserant: quãuis & impii,& idolorũ cultores posteri corũ essent. Nec hoc contentus, ipse etiã pro illis pugnauit,& fortissimos gigantes ab his regionibus propter illos expugnauit, atque deleuit. Huius enim rei gratia gigantium mentio fit, vt per hoc liqueat, victoriam nõ humanæ virtutis, sed cœlestis auxilij fuisse. Hanc autem perennem erga pios misericordiam canit etiam beata Virgo, cum ait, Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. *Lucæ. 1.*

Dei iustitia.

GRegorius super illud Apoc. Sed habeo aduersum te pauca, sic ait: Bona quidem memorat, sed mala resecanda, sine pœnitentia, non relaxat. 21. Mor. c. 4. *Gregor.*

Qui benignè hominem condidit, nequaquam iniustè cruciari permittit: nec sinit neglectè perire, quod est, qui hoc etiam, quod non fuit, creauit, vt esset. Gregor. 26. Mor. cap. 10.

¶ Magnitudinem diuini furoris declarant illa verba Psal. 17. Cómota est,& contremuit terra, fundamenta montium conturbata sunt,& commota sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fumus in ira eius,& ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. Simile item & illud: Ignis accensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitque terram, cùm germine suo,&c. quæ sequũtur. Quale vero illud: Inebriabo sagittas meas sanguine,& gladius meus deuorabit carnes? Quid enim horribilius, quã inebriari sagittas sanguine? & carnes à gladio deuorari? COLLE. *Psal. 71.* *Deut. 32.*

Vbi nos legimus, Miserator,& misericors Dñs, patiẽs,&. m. m. Alij verterunt, clemens,& miserator Dominus, tardus ad iram,& multum misericors. Cui consentit & illud, Altissimus est, patiens redditor. Lento enim gradu ad vindictã diuini numinis ira procedit, tarditatemque supplicij grauitate cõpensat. Vtrumque autem insinuare illa verba videntur, quibus frequenter Dominus in Prophetis vtitur, Eccè furor meus conflatur super hũc locum, &c. Conflandi enim verbum, tùm lentitudinem, tùm magnitudinem diuinæ seueritatis ostendit: quæ instar torrentis obstructi, quò diutius sistitur, eò maiori postmodum impetu rapitur. *Psal. 102.* *Eccl. 5.* *Hiere. 7.*

Iustitiam Domini cùm misericordia semper esse coniunctam
Leui.26. declarat ipse Leuit.26. cùm post varias calamitates, quas in improbos immissurum se esse testatur, tandem ait, Attamen etiam cùm essem in terra hostili non penitus abieci eos, neque sic despexi, vt consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de terra Ægypti in conspectu gẽtium, vt essem Deus eorum.

Diuinæ iustitiæ seueritatem declarant illa Iosue nouissima ver
Iosue.24. ba, quæ ad populum locutus est, Deus sanctus, & fortis est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis, hoc est, nihil inultũ abire sinet. Hoc planè vir sanctus longa experientia eruditus, dicere potuit: qui toties sæuientem Domini iram aduersus populum in de-
Exod.32. serto vidit. Nam & populum pro peccato vituli in deserto percussit, & in sepulchris concupiscentiæ incendio peremit: & post seditionem Core quatuordecim millia, & septingentos homines interfecit: & ignitos serpentes in populum misit, & quadraginta annis illum per desertum errare voluit: quoniã de eius præsidio, & prouidentia diffisus fuit: & victorem populum ob vnius Achã noxam hostibus terga dare coegit. Denique post seditionem Co-
Num.17. re, totus populus ad Mosem ait, Ecce consumpti sumus, omnes perimus: quicunque ad tabernaculum Domini accedit, moritur. Nunquid vsque ad internecionem delendi sumus? Harum rerum consideratio magnum pijs mentibus incutere timorem debet. Hic enim timor facit homines solicite ambulare cùm Deo.

Exod.34. Dominus, ait Moses, zelotes nomen eius, Deus æmulator, siue vt alij verterunt, zelans. Vide (ait hoc in loco Origenes) benignitatem Dei: quomodo, vt nos doceat, & perfectos faciat, ipse fragilitatem humanorum nõ recusat affectuum. Videamus ergo quid est hoc, quod dicit, Quia Deus zelans ego sum, &c. Ideo zelans dicitur Dominus: quia animam sibi mancipatam, & charitate desponsatam, non patitur Dæmonibus admiscerì: sed flagellis retrahit, atque castigat, quod ex eius immenso in animas amore nascitur. Quemadmodum enim si quis meretricem videat omnibus prostitutam, non irascitur: si verò vxorem, aut filiam viderit, meretricantem furore succenditur: ita sanè Dominus, si viderit animã Dæmonibus prostitutã, & habere plurimos amatores, ità vt intret

ad eam,

ad eam, modo quidem ſpiritus fornicationis, illo vero diſcedēte, intret ſpiritus auaritiæ, poſt hunc veniat ſuperbiæ, ſpiritus inde iræ, inde inuidiæ, &c. non perinde curat. Dicit enim, Auferetur zelus meus à te, & nō iraſcar amplius. Si verò legitimo coniuncta ſit viro, illi viro, cuius matrimonio animam Paulus coniungit, & ſociat, ſi cū adulteris miſceatur, excitatur ſuper eam zelus viri, & coniugij defendit caſtitatem. ¶ Porrò autem ſi adhuc poſt flagella viderit conſuetudine peccandi temerantē iura cōiugij, addit ei libellū repudij, & dimittit eam, dicens. Vbi eſt libellus repudij matris veſtræ, quo dimiſi eam? Quibus etiam addit & dicit, Ecce peccatis veſtris venundati eſtis, & propter iniquitates veſtras dimiſi matrē veſtrā. ¶ Ex quibus apertè coiligitur, flagella, & correptiones Dñi, amoris eius erga nos, & veluti zelotypiæ cuiuſdā ſignū eſſe: impunitatē vero reprobationis. Pro illo enim dicitur, Flagellat omnē filium, quem recipit. Propter aliud vero per Ezechielē ait, Auferetur zelus meus à te, & quieſcam, nec iraſcar amplius. *Ezec. 16.*

Dei iuſtitiam tēperari miſericordiæ lenitate, de illa Sap. 12. verba. Tu autē dominator virtutis cū trāquillitate iudicas, & cū magna reuerentia (ſiue vt alij verterunt) moderatione diſponis nos. Si enim inimicos ſeruorū tuorū, & debitos morti cū tāta cruciaſti attētione, dās tempus, & locū, per quæ mutari poſſent à malitia, &c. *Hebr. 12.* *Sapien. 12*

Dei iudicia.

LIcet occultū ſit, cùm bonis male euenit, & cùm malis bene: occultius eſt, cùm bonis bene, & cùm malis malè. Gregor. in mor. lib. 5. c. 1. *Gregor.*

Super illud, Circundedit eum tenebris, &c. Tenebris homo circundatur, qui quanuis cœleſti deſiderio ferueat, quid de ſe diſpoſitum ſit, ignorat. Greg. vbi ſuprà. c. 14.

Sæpe, vnde nos Deus æſtimatur deſerere, inde recipit, & vnde recipere, inde relinquit. Greg. vbi ſup. c. 5.

Super illud, Effundit deſpectionem ſuper principes, & eos, qui oppreſi fuerāt, releuat. Hoc magna Dei diſpēſatione agitur: vt in hac vita omnia ſint incerta. Nullus ergo ſuperbiat propter primū: nullus deſperet propter ſecundum. Greg. vbi ſup. li. 11. c. 10. *Iob. 12.*

Super illud, Poſuit tenebras latibulū ſuū. Quia videt omnia, & ipſe in cōſilijs nō videtur. Reuelat profunda de tenebris, cū aperta ſen- *Pſal. 17.*

ta sententia indicat, quid de vno quoq; sentiat. Greg. vbi sup. c. 12.

Iusti cũ cõtra desiderium quodlibet agi cõspiciunt, ad occulta Dei iudicia recurrũt, vt in eis videãt quod inordinatũ intus nõ disponitur, qđ inordinatũ foris currere videt. Gre. vbi sup. li. 16. c. 14

Iudicia Dei quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta humilitate debent venerari. Greg. 27. Mor. c. 2.

COLLE. ¶Si seruus fidelissimus, qui nunquã, neque in mẽdacio, neq; in dicto aliquo deprehẽsus est, aliquid fecisse dicatur, de quo dubitari possit rectè, an secus factũ fuerit, qui eius fidẽ spectatissimã habet, delatoribus minimè credit: itaque innocẽter trãsacta vita, illũ ab omni criminis suspicione liberat. cũ ergo opera Dei quæ quotidie cernimus, perfectissima in suo quæque genere sint (eiusque rei tot testes habeamus, quot in mundo creaturas videmus) conse quens est, vt ea etiam, quorum rationem & causam ignoramus, iustissima esse credamus: neque huius rei causas in hac vita quæramus, cum & hæc, & multa alia futuræ fœlicitati reseruentur, quam in hoc seculo præuenire, & ante capere fas non est.

Iudiciorũ Dei abyssum multã declarat primum ruina Saulis, cuius duo prima peccata venia digna videbantur. Prius enim fuit, q magna oppressus angustia Dñm sacrificijs placare ante Samuelis aduẽtũ voluit: posterius verò, quod Agag regi miserrimo, & fortunis omnib⁹ euerso, pepercit, & pinguiora pecora reseruauit. quãto vero grauiora commisit Dauid, tot a Dño beneficijs cumulatus, & miraculis in fide cõfirmatus? & is tamẽ &c. Mirabilis quoq; ruina Solomonis: nec vllis verbis pro dignitate explicãda. Mirabilis pugna filiorũ Israel cõtra filios Bẽiamin: quæ in libro Iudicum describitur, in qua multi iustissimã causam habẽtes, & belli duce Dño designato, à paucissimis, eisdẽque sceleratissimis, iterũ, atque iterũ, fusi, fugatique sunt, multis eorũ millibus trucidatis. Mirabile itẽ est Prophetã à Dño cõtra Hieroboam missum, & ab altero Propheta deceptũ, à leone interẽptũ fuisse: deceptorẽ autem integrũ illęsumque perstitisse. His adde, si libet Iosiæ regis sanctissimi immaturã mortẽ, & toties deploratũ ab Hiere. interitũ. Quis igitur, cũ hæc cogitat, nõ exclamet, o altitudo diuitiarum sapiẽtiæ, & sciẽtiæ Dei, quã incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c. Dauid quoque, Iudicia (inquit) Dei, abyssus multa: Quis enim cognouit

Rom. 11.
Psal. 35.

sensum

sensum Domini? &c. Propter vnius Achor transgressionem, populus punitus est. Propter elationem Dauidis populum numerari præcipientis, in vniuersum regnum grauissima pestis immissa est intacto eo, propter quem plaga Dei in populo grassabatur.

Prædestinatio, & reprobatio.

OBtineri nequaquam possunt, quæ prædestinata nõ fuerãt: sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ità prædestinata sunt, vt ea precibus obtineãt. Nã ipsa quoque perẽnis regni prædestinatio, ita est ab omnipotẽti Deo disposita, vt ad hoc electi ex labore perueniãt: quatenꝰ postulãdo mereãtur accipere, qđ eis omnipotẽs Deus ante secula disposuit donare. Greg. Dial. li. 2. *Gregor.*

Prædestinatio est, diuinæ voluntatis per gratiam electio. Prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi. Aug. lib. de Præd. Sanctorum. *August.*

Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierunt: sic Deus præscientia sua non cogit faciẽda, quæ sunt futura. Aug. vbi sup.

Omnes, qui terrena sapiũt nõ quæ Iesu Christi, omnes qui fœlicitatẽ terrenã Deo præferunt, ad illam vnã ciuitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia mystica, & habet regem Diabolum. Omnes autẽ, qui ea quæ sursum sunt, sapiunt, qui cœlestia meditãtur, qui cum solicitudine in seculo viuunt, ne Deũ offendãt, qui cauẽt peccare, quos peccãtes nõ pudet cõfiteri, humiles, mites, sancti, iusti, pij, boni, omnes ad vnam ciuitatem pertinẽt, Hierusalem, quæ regem habet Christum. Aug. de duabus mysticis ciuitatibus.

¶ Inter omnia reprobationis, & obdurationis signa, duo mihi præcipua videntur: facilitas lætaliter sine vllo doloris sensu peccandi (quod Salomon appellat, pedes veloces ad currẽdum in malum) alterum animabus proximorum offendiculo fuisse, ac ruinæ. Exigere enim æquitas diuinæ iustitiæ videtur, vt pereat, qui alios perire fecit: vt eadem videlicet à Domino mensura metiatur &c. COLLE.

Præcipuum prædestinationis signum est, bona vita, diuque retenta innocentia. Si Rex ingens aliquod palatium sibi struat, & cedros in silua, lapides, lignaq; ad id cõportari iubeat, quisquis

ibidē dolata ligna intuetur, facile colliget ea ad fabricā illā parata esse: quod nō rē de alijs lignis nōdū excisis, aut dolatis, cōijci poterit, cū nihil in eis appareat propter quod merito de illis hoc existimari queat. Idē etiam de pijs & improbis hominibus (quod ad prædestinationē & reprobationē attinet) conijci poterit: quāuis secus aliquādo cōtingat. Hoc autē innuūt illa Apostoli verba, quos *Rom. 8.* prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, illos & iustificauit, &c. Cæterū de his, quos nōdū vocauit, neque iustificauit, meritò dubitari potest, ad quā fortē pertineāt: cum secundū præsentem iustitiam in reproborum numero collocati sint.

Prædestinatio, cæteraque diuina decreta nō excludūt humana opera, atque cōsilia. Promiserat Dñs nauiganti Paulo, omnes, qui cū eo adnauigabant, incolumes euasuros: & tamē cū metu impē- *Actor. 27.* dētis mortis nautæ nauē deserere cœpissent, clamauit idē Apostolus. Nisi ij in naui māserint, vos salui esse nō potestis. Vides igitur nautarū ministerijs opus fuisse, vt diuina promissio adimpleretur?

Diuinā electionem & prædestinationē Eccl. 33. designauit his *Eccl. 33.* verbis. Omnes homines ex solo, & ex terra vnde creatus est Adā. Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & eōuertit illos à separatione ipsorū. Hoc est, (vt alia trāslatio habet) & euertit eos à suis sedibus. Quasi lutum in manu figuli plasmare illud, & disponere. Omnes viæ eius secundum dispositionem eius, sic homo in manu illius qui se fecit, & reddit illi secundum iudicium suum. Hæc ille.

Sicut electis omnia cooperātur in bonum, etiā ipsa peccata (vt Aug. ait) dū eorum occasione cautiores, humilioresq; euadūt: ita *Psal. 68.* cōtra, reprobis omnia cooperantur in malū. Hinc illud, fiat mēsa eorū corā ipsis in laqueum, &c. Mensa enim, quæ alimēta cōtinet animarum scriptura sacra est, vnde tamen, & superbi, & hæretici, & cupiditatibus suis seruientes alimenta mortis colligere solent.

Quāuis numerosa posteritas Abrahæ, & filio eius Isaac à Dño *Gene. 25.* promissa esset, Rebeccę tamē sterilitas oratione Isaac sublata fuit: vt intelligas illa etiā ipsa, quæ Dñs ab æterno decreuit, partim piorum orationibus, partim bonorum operū meritis implenda esse.

Ad iustificationis, & prædestinationis beneficiū referūtur verba illa quæ Deute. 4. Moses populo dixit, De cœlo te fecit audire *Deute. 4.* vocē suā, vt doceret te, & in terra ostendit tibi ignē suū maximū:

quia

quia dilexit patres tuos & semen eorum, post eos. Et infra. c. 7. Te elegit Dñs Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terrã. Nõ quia cunctas gẽtes numero vincebatis vobis iunctus est Dñs, & elegit vos (cũ omnibus sitis populis paucioribus) sed quia dilexit vos Dñs, & custodiuit iuramẽtũ, quod iurauit patribus vestris. Nõ igitur elegit, quod sciret eos diuina gratia melius vsuros: cùm infrà de illis dicat, cũ durissimæ ceruicis sis populus. Et. c. 9. Memẽto, & ne obliuiscaris, quomodo ad iracundiã prouocaueris Deũ in solitudine: & ex eo die, quo egressus es ex Ægypto, semper aduersus Dñm cõtẽdisti. Et infra. c. 10. Cõtẽpsistis imperium Dñi Dei vestri, neque vocẽ eius audire voluistis: sed semper fuistis rebelles à die quo nosse vos cepi. Et Psal. 49. secundũ Hiero. versionẽ ex Heb. ait Dñs, Quadraginta annis displicuit mihi generatio illa, & dixi, populus errãs corde est: &c. Isti igitur oblata gratia vti noluerũt. ¶ Cõtra vero in Euãgelio Dñs ait. Væ tibi corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent. Sciebat ergo Dñs hos melius vsuros gratia: quã tamen illis non exhibuit: vt appareat diuinam electionem ex diuina voluntate, non ex meritorum præuisione pendere. Neque enim hic populus rectè vsus est gratia: cui tamen impensa est: & ille rectè vsurus fuisset, cui tamen tributa non est. Quo in loco exclamare cum Apostolo libet, O altitudo diuitiarum, &c.

Deut. 7. *Deut. 9.* *Deute. 10.* *Psal. 49.* *Matth. 11.* *Rom. 11.*

Quod diuina prędestinatio non excludit hominis industriam, probant, cùm alia multa, tum Dauidis exẽplum, qui accepta æterni regni promissione, Dñm orat, vt impleat, quod promisit his verbis, Nunc ergo Dñe, verbum quod locutus es super seruum tuum, & super domum eius, fuscita in sempiternum, &c. quæ sequũtur. 2. Reg. 7. Ideo Petrus Apostolus nos iubet satagere, vt per opera certam faciamus vocationem nostram.

Reg. 2. c. 7 *2. Pet. 1.*

Quantum sit diuinæ electionis beneficium, hoc exẽplo vtcũq; licebit conijcere. Fingamus regẽ aliquem expugnata rebelli ciuitate, centum captiuos cœpisse: è quibus nonaginta iussit interfici, decẽ verò reliquos magnis muneribus donatos, sibi assidere iussit. Quãtum decẽ isti suo regi, si modo grati sint, se debere fatebũtur? Nunc vero totã generis humani velut massam considera. Ex hac autẽ videbis maximã partẽ infidelitatis tenebris opertam, ad

æternam mortem parari. Ex fidelibus autem maximã quoque partem perire: cùm arcta sit via, &c. &, Multi sint vocati, pauci verò electi. Quale ergò beneficium erit, inter tot perditorũ millia, inter pauciſsimos illos numerari, quibus hæc sors fœliciſsima cõtigit? O verè beati dñe, quos elegiſti, & aſſumpſiſti vt inhabitarent in atrijs tuis. Psal. 44.

Spiritus sanctus.

Gregor. PORRO ad faciendũ bonũ, quid in nobis bonus ſpiritus operatur. Profectò monet, mouet, & docet, monet memoriã, mouet volũtatẽ, & docet rationẽ, nec minimã paleã intra cordis quod poſsidet habitaculũ, patitur reſidere. Sed ſtatim igne ſubtiliſsimæ circunſpectionis, & compũctionis exurit, ſpiritus dulcis, & ſuauis. Greg. in mora.

Habitare in corpore animã probãt vitales ſenſus corporis: habitare in anima ſpiritũ, probat vita ſpiritualis. Illud ex viſu & auditu dignoſcitur: iſtud ex charitate, & humilitate, cæteriſque virtutibus. Greg. vbi ſup.

Spiritus ſanctus in linguis igneis apparuit, quia omnes quos repleuit ardentes pariter, & loquentes fecit. Grego. in hom. Si quis diligit me. Ioan. 14.

Idcircò Spiritus ſanctus in igne, & colũba nobis mõſtratus eſt: quia omnes, quos implet, & ſimplices vt colũbas, & ardẽtes facit: ſimplices, puritate, & ardẽtes æmulatione. Nequaquã ergo Spiritu ſancto plenus eſt, qui aut in trãquillitate feruorẽ æmulationis deſerit, aut rurſus in æmulationis ardore, virtutem manſuetudinis amittit. Greg. vbi ſup.

In terra datur ſpiritus, vt diligatur proximus: è cœlo datur ſpiritus, vt diligatur Deus. Sicut ergo vna eſt charitas, & duo præcepta, ita vnus ſpiritus, & duo bona. Gre. hom. 13.

COLLE. ¶ Quoniã alias de Spũs ſancti gratia paulò fuſius diſſerimus, hoc modo dicimus, humanæ naturæ morbũ eſſe, q caro quidẽ in ſua regione poſita, cõtra ſpiritum fortis eſt: ſpiritus verò, qui in hac vita peregrinatur, aduerſus illã debilis & infirmus exiſtit: ideoq; ab ea potẽter laceſsitus tãdẽ ſuccũbit. Huius autẽ morbi remediũ erat, vt ſpiritui robur adderetur, carni verò detraheretur. Hoc igitur præci-

præcipuũ diuini Spũs mun' existit, qui ob eã maxime causam sub imagine vehemẽtis flat' hominibus datus est: quia vim, & impetũ addẽs spiritui, detraxit carni, atq; sic tãdẽ illã in seruitutẽ spũs redegit. Cuius rei figura præcessit, cũ Deus Sarę, ac Abrahę nomina mutauit: nomẽ enim Abrã produxit in Abrahã, Sarai verò cõtraxit in Sarã. Quo significatur, diuinæ gratiæ virtute mulieris, hoc est, carnis vires diminutas, viri autẽ, hoc est spiritus nostri esse auctas & roboratas. *Gene. 17.*

Christus.

REdẽptor noster hõ nascẽdo, vitul' moriẽdo, leo, resurgẽdo, & ad cœlos ascẽdẽdo aquila fact' est. Gre. hom. 4. sup Ezec. *Gregor.*

Christ' moriẽdo, docuit mortẽ nõ metui, resurgẽdo ď vita cõfidere ascẽdẽdo, ď celestis patris hęreditate gloriari. Gre. 27. mo. c. 11

Quid est Iesus, nisi Saluator? Ergo propter temetipsum esto mihi Iesus. Noli Dñe, noli sic attendere malum meum, vt obliuiscaris bonum tuũ, o bone Dñe, si ego commisi, vnde me dãnare potes, tu non amisisti, vnde me saluare soles. Aug. in Medit. *August.*

Si vobis ex terrena fragilitate viluistis, ex pretio vestro vos appendite. Aug. super Psalmum. 32.

Scio dñe mi, quia ex hoc qđ me feci sti, debeo tibi me ipsum: & quia redemisti, & ꝓ me homo fact' es, deberẽ tibi plusquã me, si haberẽ: quãto tu maior es, ꝓ quo dedisti te ipsum. Aug. in Med.

Non eum de cœlo ad terram merita nostra, sed peccata traxerunt. August. super Ioan.

Omnia Christus est nobis. Si vulnus curare desideras, medicus est: si febrib' æstuas, fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortẽ times, vita est: si cœlũ desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibũ quæris, alimẽtũ est. Gustate igitur, & videte, quoniã Dñs suauis est, Ambr. de Virgini. *Ambro.*

Est inter oleũ, & nomẽ Iesus similitudo in quibusdã qualitatibus olei: qđ lucet, quod pascit, qđ vngit, fouet ignẽ, nutrit carnẽ, leuit dolorẽ, lux, cib', medicina. Hęc oia nobis est Iesus. Ber. sup. Cãt. *Bernar.*

Nunquid Adam plus potuit in malo, quàm Christus in bono? Si ex Deo nati & in Christo electi sumus, quæ nam iustitia est, vt plus noceat humana atque terrena, quàm valeat diuina atque cœlestis generatio? Bernar. de noua militia.

Verbum

Clemens Alexan. Verbũ vitã præbuit, vt opifex, bene viuere docuit, vt magister: vt semp viuere suppeditaret, vt Deꝰ. clem. Alex. in exhor. ad Gẽt.

Chrysost. Nunquid etiam si per singulos dies moreremur, pro eo qui ita nos dilexit, meritum exoluerimus? imo ne minimam meriti partẽ reponeremus. chrysost.

Euseb. Emissen. Tu seruasti vinum bonum, tanquã si diceret, Meliora sunt Dñe gratiæ instituta, quã legis. Lex peccatores, ad tẽpus vtili hircorũ, & vitulorũ cruore mundauit: tu Dñe seruasti nobis vinũ bonum, ideſt, in extremo seculo fudisti pro nobis sanguinẽ tuũ. Lex intro misit in terrã repromisionis, angustis limitibus terminatã: tu Dñe amplos paradysi sinus pandis: tu inæstimabile præparas regnum: tu introducis in cœlum: Lex cultores suos per mediũ maris rubri, natura rerum stupẽte perduxit: Videamus quanto plus est, quod præstat gratia. Qui in christo (inquit) sunt, resurgunt primi: & tũc simul rapiemur obuiam christo in aera, &c. Hom. 2. de Epiph.

1. *Thess.* 4

Nouit quanti ei constiterit homo suus: non ergo nobis viles simus, qui tam pretiosi Deo fuimus: nihil ille à nobis abiectum, nihil mediocre susscipit: vult cõsentire cũ generositate pretij dignitatẽ redẽpti: tale cõuersationis nostræ expectat meritũ, quod sanguinis sui possit valere cõmercium. Idem in Hom. de Symbolo.

Quid te ò homo erubescendis cupiditatibus exhonoras? Nobilem vult esse vitam tuam, qui tibi cõmisit imaginem suã. Quam pretiosus sis, si factori fortè non credis, interroga redemptorem. Idem. Hom. 2. de Symbolo.

Prospiciens ex alto Deus, in quo essemus genere debitores, iuxta qualitatẽ captiuitatis reparauit munus redemptionis, ideſt, vt pro debita morte offerret indebitam: quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec ille vnde moreretur. Idem. Hom. 4. de Pascha.

Opus est, vt ita elaboremus, ne quod ille elaborauit, nos iterũ polluamus: ne scindamus vulnera, quæ ille sanauit, ne quod semel in nobis diluit vnda baptismi, rursum excoquere necesse habeat ignis inferni. Idem. ibidem. Hom. 7.

Agnoscat homo, quantùm valeat, & quantum debeat: & dum pretium suum cogitat, vilis esse sibi desinat. custodiamus ergo solicite, quod tanti sudoris cõmercio christus redemit. Reus itaque erit non parui pretij, sed sanguinis christi: sanguine & passione eius mundatus. Idem. Hom. de beato latrone.

¶ Talis

¶ Talis nobis decebat, vt esset Pontifex, sanctus, innocens, impol- COLLE.
lutus, segregatus à peccatoribus, & ex. c. f. De cuius sanctitatis præ
stantia sponsa in Cant. ait. Sicut malus inter ligna syluarum, sic di Cant. 20.
lectus meus inter filios. Solus enim ille malo comparatur, cuius
fructus gratissimus est: cæteri verò mortales syluarum ligna sunt,
quæ aut nullum, aut acerbissimum fructum ferunt, quo non ho-
mines, sed porci pascuntur. Quo igitur consilio ab hac iniuria vin
dicabimur? Nimirum si in illum inseramur. Sic enim syluestres &
steriles arbores in frugiferas commutantur. Decerpamus igitur à
Christo spiritum eius, & amputatis cupiditatum nostrarum syl-
uestribus ramis, mentibus illum nostris inseramus: & sic fructus,
& vbertatis eius consortes erimus. Hoc autem modo charitas
nos vnit & inserit Christo: & pinguedinis eius, atque vbertatis
participes facit.

Christus summa legis est, & Euangelij, quia in eo maximè &
facienda, & speranda cognoscimus. Lex autem facere, Euangeliũ
verò præcipuè sperare docet. Ad fugam enim peccati (in quo le-
gis summa sita est) quid magis iuuat, quàm videre Christum pro-
pter delenda peccata morientem? At si peccasti vnde ad spem re-
missionis magis poteris accendi? Vbi enim plus diuina bonitas,
charitas, & misericordia fulgent? At hæretici recentiores, alterum
sine altero, hoc est, posterius, sine priori contemplantur vt libe-
rius peccent, cùm vtrumque esset pariter considerandum: illud nè
pecces, hoc nè desperes. Itaque hæretici velut dimidiatum Chri-
stum, non totum intuentur, sicut illi, qui misericordiam Dei sine
iustitia considerant, vt sine formidine peccent.

Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ipse ambulauit, &
ipse ambulare. Christus enim mediator Dei, & hominum, sicut se
Deo pro nobis obtulit in sacrificiũ, ita se nobis proposuit in exẽ-
plum. Quò fit vt illis potissimum eius prosit sacrificium, qui eius
imitari nituntur exemplum. Ideò enim mediator Dei & hominũ
dicitur, quia sicut Deum placauit sacrificio, ita hominem ad vir-
tutem obligauit exemplo: vtrumque enim eius sanguis efficit.
Hinc Diuus Augustinus ait, Poculum salutis nostræ, quod ex di-
uina virtute, & humana infirmitate confectum fuit, quanuis
ex se habeat, vt omnibus prosit, non tamen prodest, nisi biba-
tur.

tur. Hæc ille. Bibitur autem poculum hoc fide, dilectione, & imitatione.

Summa fœlicitatis nostræ est diuinæ similitudinis participatio: ad quam perueniemus, cùm Deũ coràm intuebimur. Si ergo similis Deo fieri cupis, vidēdo Deũ sicuti est, da operā (inquit Ber.) vt similis ei fias, vidēdo eũ, sicut pro te factꝰ est, ac ita per imitatiõnē sacræ humanitatis, ad similitudinē venies summæ diuinitatis.

Cant. 5. Pro eo, quod nos Cant. 5. legimus. Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus, alij verterunt. Sub signis habens exercitum decem millũ, Alij. Vexillanus in decem millibus. Et quidem dilecti candor, eius puritatem, ruber autem color, eius passiones atque mirabilem patientiam designat. Sic enim Angeli *Isai. 63.* apud Esai. quærunt, Quare rubrum est indumentum tuum? &c. Harum virtutum gerit Christus vexillum inter decem mille, hoc est, inter fideles omnes, vt in illum omnes aspiciant, illum sequantur, illum imitentur. Illum enim Pater posuit, non solùm propitiatorem, sed etiam ducem, atque pastorem, & Christiani populi vexilliferum. Vexillum autem, crux eius est: cuius virtute, & imitatione electi omnes salutem consequuntur. Quisquis igitur in delicijs vitam agit, hoc vexillum minimè sequi còuincitur, à quo quidem non recedunt, qui carnem suam crucifixerũt cum vitijs, & concupiscentijs: Quod faciebat ille, qui dicebat, Castigo corpus meum, &c. Hic enim ducis sui vestigijs ingrediebatur: sicut ipse ait, Imitatores mei estote: sicut & ego Christi.

1. Cor. 9.
1. Cor. 11.

Dominus Iesus, qui vel vna sanguinis sui stilla, redimere mũdũ potuisset, tot contumeliarum, & opprobriorum ludibria perpeti voluit, vt nulla nobis calamitas euenire posset, quæ nõ proprium illic solatium, & medicamentum inueniret. Impegit tibi quis alapam? ille prius non vnam, sed multas sustinuit. Ludibrio haberis? Ille prius. Stultus existimaris? Ille prius. Ab amico proderis? Ille prior. Falsò accusaris? ille prior. Sic de alijs.

Nonne hæc oportuit pati Christum, &c. Omniũ electorũ ordines tibi ante oculos propone, Prophetas, Apostolos, Martyres, cõfessores, & inter hos, Monachos, & Anachoritas, Virgines, cæterosque electos, quos Ioannes in Apoc. similiter interficiẽdos ait, *Apoca.* siue propter fidei confessionem, siue propter carnis mortificationem. Omnes hi ex hoc fonte biberũt, hoc exemplo roborati sunt,

hoc

hoc vexillum sequuti. In cruce igitur positus Dominus pios omnes confortat exemplo, adiuuat suffragio, docet magisterio, roborat merito, redimit sanguis sui pretio, volũtatemque accẽdit hoc summo beneficio, & maximo suæ charitatis indicio.

Fidẽti, ac bono animo nos esse oportet, cũ Christũ in cruce pẽdẽtẽ, ante Patris æterni cõspectũ, tãquã verũ, & gratissimũ sacrificiũ, & fidelẽ aduocatũ obtulimus. Sic enim legimus: Sicut frigus niuis in die messis, sic legatus fidelis ei, qui misit illũ, animam eius requiescere facit. Hac nos fiducia Ioãnes cõsolatur, cum ait, Hæc scribo vobis, vt nõ peccetis. Quod si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrẽ, &c. Hic autẽ legatus Christus est de quo Propheta, auditum audiuimus à Domino & legatũ ad gẽtes misit. *Ioan. 2.*

Cum subuerteret Dominus ciuitatẽ Sodomorum, recordatus est Abrahæ, & liberauit Loth de subuersione vrbium. Vides igitur hoc loco pietatem Domini, qui amicorum suorũ merito aliorũ curat salutem? Si hocigitur meritis Abrahæ impẽsum est, quid de Christi meritis polliceri sibi possunt omnes, qui diligũt & credunt in eum, seque illius tutelæ, & præsidio commiserunt? *Gene. 19.*

Miro modo scala ea, quam Iacob in somnijs vidit Christi Domini virtutem, & officium designat. Ipse est enim scala, quæ altera sui parte cœlum, altera terram contingit. Vt qui duas naturas infinite distantes in se vno copulauerit. Ipse est scala, per quã terrenis hominibus, quibus terrestris paradisus negata fuerat, in cœlũ conscendere datur: ipse est scala, per quam ad Dei cognitionẽ assurgimus. Vnde ipse se & viã, & ostium, & lucẽ appellat. Deus enim, qui dixit, de tenebris splendescere lumen suũ, ipse illuxit, &c. Gradus autem scalæ huius varia sunt mysteria vitæ christi, per quos, qui ascendunt, ad Dominum, cui scalæ innixus est, perueniunt. *Gene. 28.* *2. Cor. 4.*

Ex duobus hircis qui pro peccato Leuit. 16. offerri præcipiebãtur, alter quidem mactabatur: alter vero viuus relinquebatur, supra cuius caput vtranque manum sacerdos ponebat, & confitebatur omnes iniquitates filiorũ Israel, & vniuersa delicta ac peccata eorum: quæ imprecabatur capiti eius: emittebatque illũ per hominẽ paratũ in desertũ. Itaq; portabat hircus omnes iniquitates eorũ in terrã solitariã, & in deserto relinquebatur. Quis infidelium nõ hoc expiationis genus irrideret? Sed eo tamen apertè Dominus salutis nostræ beneficium, & saluatoris munus adumbrari voluit.

De ipso

Isai.53. De ipso namque scriptum est, Dominus posuit in eo, iniquitates
1. Pet. 2. omnium nostrum. Et illud item, Qui peccata nostra in corpore
suo portauit super lignum. Huius autem rei gratia innocens Do-
Psal. 39. minus personam peccatoris sustinens ait, Circundederunt me ma
la quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates
meæ, & non potui vt viderem. Hoc est, tam multæ sunt, vt nume
rare non possim. Iniquitates suas mitissimus agnus appellat, quas
ipse pro nobis diluendas accepit.

Olim Dominus in lege animalium sacrificia pro peccatorum expiatione singulari misericordiæ suæ priuilegio exigebat. Quia enim (vt D. Bonauentura ait) lætale peccatum capitali sententia plectendum erat, pius iudex mortem hominis, animalis morte commutauit. Quid ergo Domino seruatori debemus, qui non alie no sed proprio sanguine peccata nostra expiare, & pro eo animali seipsum hostiam immolare dignatus est?

Pro eo, quod nos legimus, Apprehẽdite disciplinam, pleriq; e
Psal. 2. ex Hebræo vertunt: Osculamini filium, ne quando irascatur &c.
Quibus verbis singularis quidam erga salutis nostræ vindicem ac
parentem amoris affectus osculi nomine exigitur: hoc enim salu-
Ioan. 14. tis nostræ initium ac fundamentum est, Iuxta illud: Qui diligit
me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei
Ioan. 16. me ipsum. Item illud, Ipse enim pater amat vos: quia vos me ama-
stis, & credidistis quia à Deo exiui.

Humanæ conditionis vilitas redemptionis nostræ beneficium
Psal. 8. vehementer amplificat. Propter hoc enim Vates regius admira-
bundus exclamabat: Quid est homo, quod memor es eius, aut fi-
lius hominis, quia visitas eum? Quem versum glossa quædam ele-
ganter exponit his verbis. Cum Domine incredibilem magnificẽ
tiam tuam considero, & mecum ipse diligentius etiam ac etiam
cogito, omnium rerum Dominum & effectorem Deum nostræ li-
bertatis causa formam & conditionem serui suscepisse: & vt no-
bis immortalitatem suam impertiret, mortalitatem nostram in-
duisse: & post maximos labores & ærumnas acerbissima morte vi
tam profudisse, vt nos æuo beatissimo, ac sempiterno frueremur:
hæc ego cum animo meo sæpe multumque reputans, tantorum
meritorum excellentia stupefactus, exclamo: Domine, quid est ho
mo, quod saluti eius tanta benignitate consulis & prouides? quis
inquam

inquam homo est, quod eum pestifero morbo laborantē inuisis, & eius vulnera tuis vulneribus sanes?

Beneficij redemptionis magnitudinem insinuat illa Prophetæ exclamatio, atque optatio, Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel. Huc pertinet & illud, In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut cōsolati vel vt alij vertunt, sicut somniantes. Hoc est, tanta lætitia exultauimus, vt præ gaudij magnitudine, somniare nos putaremus. Subditque Propheta, in eandem sententiam, Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra &c. *Psal.* 12. *Psal.* 125.

Oleum effusum nomen tuum ait sponsa: ideo adolescentulæ dilexerunt te. Præcipua vnguentorum omnium materia oleum est. Olei vero nomine atque natura singulares fructus, & beneficia redemptionis Christi sponsa appositissime declarat. Oleum enim exhilarat faciem, sicut in Psal. legimus, vt exhilaret faciē in oleo: vires item corporis firmat, quod athletæ ostēdunt, dum luctaturi corpus vngunt. Oleum item fouendis & curandis vulneribus cōfert. Quod indicat Samaritanus ille, qui vinum, & oleum fauciati vulneribus infudit. Huic igitur oleo sponsa nomen sponsi sui, hoc est, sponsum ipsum comparat: quoniam ea, quæ in corporibus oleum, ipse inuisibiliter impiorum mentibus operatur. Primùm enim, exhilarat mentis faciem, tam gratissimi, iucundissimique nominis memoria. Confirmat deinde & corroborat interiores animæ vires, vt ad functiones suas, ritè peragendas sufficiāt. Porrò lassis, & defatigatis in via Dei, nihil potest adhiberi tam efficax ad resumendas vires, ad currendam viam mandatorum, ad peragenda opera Dei, ad prælianda prælia Domini, quàm oleum istud nominis Christi. Postremò, quis potest esse languentis animæ morbus tàm grauis, quod vulnus tàm exitiale, cui non hoc oleo super infuso medeatur? Siquidem & semi viuos curare valet, atque pristinæ valetudinis robur restituere. Præter hæc autem, notum est oleum luminis fomentum esse, Christus autem mundo in densissimis agenti tenebris lucem prætulit. Ab hoc enim Christi officio Ioannes Euangelium suum exorsus est cùm ait, Vita erat lux hominum, &c. Et populus, qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, &c. Omnia igitur hæc dona vnum redemptionis *Cant.* 1. *Psal.* 103. *Luc.* 10.

christi beneficium complectitur: de cuius plenitudine nos omnes accepimus, qui nobis omnia factus est. Quod verò christum comparat oleo, siue vnguento, aut balsamo, non simpliciter, sed effuso (quod magnam ex se tunc fundit odoris suauitatẽ) summã christi Domini dulcedinem, iucunditatem, & benignitatem designat, quæ piarum mentium sensum mire afficit. Horum autẽ tantorum beneficiorum consideratio miros excitat amores in chri-
Cant. 1. stum, quod quidem apertè indicat Sponsa cùm subdit, Ideo adolescentulæ dilexerunt te. Hoc est, non solum perfectorum animæ, sed illæ etiam, quæ in virtute adolescere incipiunt, dum hęc tanta dona considerant, in amorem tui exardescunt. quòd si alij simili beneficio, & pretio redempti non faciunt, nihil mirum est: quia soli inquit recti te diligunt, non improbi.

Cant. 8. Sub arbore mala suscitaui te, ibi subacta est genitrix tua, &c. Hoc est autem, quod gratulabundis Ecclẽsia vocibus canit cum ait. Qui salutem humani generis in ligno crucis constituisti, vt vn de mors oriebatur, inde vita resurgeret, &c. ¶ Quoniam vero beneficium hoc longissimo interuallo cætera superat beneficia: idcirco debitam à nobis Dominus gratitudinem exigit, cùm subdit, Pone me quasi signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. Hoc est, da operam, vt in corde tuo, velut sigillo quodam, passionis & crucis meæ effigies impressa sit: nec intus solùm in corde, sed in brachio etiam, hoc est, in totius vitæ in-
Galat. 6. stitutione. Sic enim gestabat eum, qui dicebat, Ego stigmata
Galat. 2. Domini mei in corpore meo porto. Et, christo confixus sum
Coloss. 1. cruci. Et, Adimpleo quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est, Ecclesia. Passiones autem christi appellat membrorum suorum passiones: quemadmodum is insi-
Acto. 22. nuauit, cùm ad persequentem membra sua, Saulum dixit, Saule,
Cant. 8. Saule, quid me persequeris? ¶ Sequitur deinde: quia fortis est, vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Sensus est, Ideò cordi, & corpori tuo tanquam sigillum imprimi à te exigo, quoniam dilectio, qua me pro hoc tanto beneficio prosequi debes, morti, & inferno similis futura est. Hoc est, talis ac tãta esse debet, vt morti, & inferno comparetur. Mors enim insensibilem hominem ad omnes huius mundi affectus, ad omniaque tum aduersa, tum prospera reddit. Talis autem debet esse in christum charitas:

quæ

quæ efficiat, vt nos mortui simus mundo, viuentes autem Deo. ¶Infernus porro inexorabilis est: qui quæ semel arripuerit, nunquàm reddit. Talem diuinæ gloriæ zelum à nobis Dominus iure suo exigit: qui nullis vel mundi huius, vel hostis antiqui machinis, possit nos ab eius amore diuellere. Talem porro zelum, talemque dilectionis vim ostendit Apostolus, cùm ait. Quis nos separabit à charitate christi? Tribulatio, an angustia, an periculum, an gladius? certus sum, &c. quæ sequuntur: quæ mirè hunc charitatis, & æmulationis affectum exprimunt: quem protinus Sponsa explicat, cum subdit. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. Hoc quis non videt perfectissimè in martyribus impletum? O nos miseros, quos ab hac dilectione toties leuissima rerum momenta diuellunt, à qua nec tota inferorum potentia separare debuisset. *Roma. 8.*

constituit eum super excelsam terram, vt comederet fructus agrorum, vt suggeret mel de petra &c. Quod Iudæis olim carnaliter concessum est, hoc spiritualiter pijs hominibus in noua lege conceditur. quid enim (vt Richardus ait) excelsa terra, nisi spiritualis vita est? Qui sunt fructus agrorum, nisi sensus, atque sententiæ sacrorum librorum? quos comedimus, cùm eorum lectione, vel meditatione mentem pascimus, & oblectamus? Quid verò petra, nisi christus, ex cuius vitæ, mortisque meditatione oleum dilectionis, & mel diuinæ dulcedinis contemplando sugimus? charitas enim christi vrget nos, & amore suo nostrum in se amorem accendit. *Deute. 32.*

Quomodo summus Pontifex noster medium se inter nos, & offensum Patrem obiecerit, & iram eius meritis suis placauerit appositissimè. Numer. 16. adumbratur: cùm postinteritum Datan & Abiron ira Domini in populum immisso incendio sequire incipiente, Aaron thuribulo assumpto, incendium extinxerit. Quem locum eleganter, & copiosè, vt Origenes tractat his pene verbis. Hic primo, si videtur, historiæ ipsius imaginem describamus, vt cum rei gestæ species apparuerit, tunc demum si quid est in hoc loco mysticum, requiramus. Intellige ergo populum illum Israel in castris per ordinem tribuum familiarumque dispositũ, virtutẽ verò quandam à Deo missam non sparsim, sed ex prima aliqua parte cœpisse populum morte vastare, & procedẽte per ordinem *Num. 16.*

mortis stragem considera. Post hæc pontificem indutũ veste pontificali procedere, & portantem batillum, atque ignem cũ thure, tendere ad illum locum, quo per Angelum vastantem mors illata peruenerat. Intuere stantem pontificem, & obiectione quadam sui, viuentes à mortuis dirimentem, virtutem verò repropitiationis eius erubuisse Angelum vastatorem, & in hoc mortem quidẽ, finitam, vitam verò reparatam. Si intellexisti historiæ ordinem, & oculis (vt ita dicam) cernere potuisti pontificem stãtem medium inter viuos, & mortuos, ascende nunc ad verbi huius celsiora fastigia, & vide, quomodo verus pontifex Iesus Christus assumpto batillo carnis humanæ, & super posito igne altaris, anima sine dubio illa magnifica cum qua natus est in carne, destruxit eum qui mortis habebat imperium.

Solent vxores, quarum viri ab inimicis ferro trucidati sunt, sanguinolentas eorum vestes adseruare, & adultis iam liberis ostendere, vt eos ad sanguinis paterni vindictam sumendam acuãt. At nos dissimili ratione vnigeniti filij Dei sanguinem Deo patri offerimus, quo illum non ad vindictam, sed ad clementiam peccatoribus, hoc est, filij eius interfectoribus exhibẽdam, excitemus. Ideo enim sanguis Christi melius clamare dicitur, quàm sanguis Abel.

Christi incarnatio & natiuitas.

August. MEdiator inter Deum & homines, oportebat, vt haberet aliquod simile Deo, aliquid simile hominibus, ne in vtroque hominibus similis, lõge esset à Deo, aut in vtroque Deo similis, longe esset ab hominibus, atque ita mediator nõ esset. August. confess. lib. 10.

Non iam desperandum est participatione verbi fieri posse homines filios Dei: quando filius Dei participatione carnis factus est filius hominis. August. de Gratia no. test.

Illuminamini modo fratres habentes colyrium fidei. Præcessit enim saliua eius cum terra, vnde inungeretur, qui cœcus est na-
Ioan. 9. tus, & nos de Adam cœci nati sumus, illo illuminante, opus habemus. Miscuit saliuam cum terra. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. August. super Ioan. tracta. 24.

Si di-

Si dixisset tibi Dominus Deus tuus, Ego sum veritas, & vita, tu desiderans veritatem, concupiscens vitam, viam, qua ad hæc peruenire posses, profecto quæreres, & diceres tibi, Magna res veritas, magna vita: si esset quomodo illuc peruenire anima mea. Quæris qua? Audi eum dicentem primo, Ego sum via. Ante quã diceret quo, præmisit quà, Ego sum, inquit, via. Primò dixit, qua venias, posteà dixit, quo venias. Ego sum via, ego sum veritas. Ipse manens apud patrem, veritas, & vita est: induens se carne, factus est via. Non tibi dicetur, Labora, quærendo viam, vt peruenias ad veritatem, & vitam: non, inquam, hoc tibi dicitur. Ergo piger surge via ipsa ad te venit, & te de somno dormientem excitauit (si tamen excitauit) surge, & ambula. Augustus. super Ioann. tracta. 24. *Ioan. 14.*

Non sero est impletum, quod semper est creditum: nec minus adepti sunt, qui in illud crediderunt promissum, quàm qui susceperunt donatum. Leo Papa in ser. *Leo Papa.*

Videns Deus homines omnino carnales effectos, tantum eis dulcedinis in carne exhibuit, vt durissimi cordis sit, quisquis eum toto affectu non diligit. in ser. *Bernar.*

Quanti te fecit Deus, ex his quæ pro te factus est, agnosce: vt appareat tibi benignitas eius in humanitate. Quanto enim minorem se fecit in humilitate, tanto maiorem exhibuit in bonitate: & quanto pro me vilior, tanto mihi charior. A duerte homo, quia limus es: & non sis superbus: & quia Deo iunctus es, non sis ingratus. Idem ser. 22.

Magno consilio factum est, vt post hominis casum non ilicò dei filius mitteretur. Reliquit enim Deus, primum hominem in libertate sua, in lege naturali: vt sic vires naturæ suæ cognosceret: vbi cùm deficeret legem accepit: Qua data, inualuit morbus, non legis vitio, sed naturæ: & ita cognita sua infirmitate clamaret ad medicum, & diceret, Exurge Domine, adiuua nos. Idem in Meditatio.

Quãdo audis Deum ex homine natum esse, & maiestatem sub fragilitate latuisse, virginem prole ditatam, nec tamen virginitatem fuisse solutam, non se obijciat sensibus tuis nouitas operis. Nec dicas, illud fieri non potest: quia qui te magna credere iussit, omnipotens est. Diuinis rebus admiratio adhibenda est, non *Euseb.* *Emiss.*

credulitas abneganda. In omnipotente te credere confirmas: sed si de factis eius dubitas, imbecillitatem omnipotentis, accusas. Euseb. Emiss. hom. 2. de Symbolo.

Ambros. Me illius infantis Christi vagientis abluunt fletus, illæ lachrymæ mea delicta lauerunt. Plus igitur Domine Iesu debeo iniurijs tuis quibus redemptus sum, quàm operibus tuis, quibus creatus sum.

Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset. Ambros. super Lucam.

Euseb. Emisse. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Natus est nobis, qui sibi erat. Datus est ergo ex diuinitate, natus ex virgine. Natus, qui sentiret occasum, datus, qui nesciret exordium. Natus, qui & matre esset iunior: datus, quo nec pater esset antiquior. Natus, qui moreretur: datus, ex quo vita nasceretur. Ac sic qui erat, datus est, qui non erat natus est. Illic dominatur, hic humiliatur: sibi regnat, & mihi militat. Euseb. Emiss. de Natiuit. Domini hom. 1.

Loquitur de Incarnatione. Quid hic rationem quærimus? quid intellectum fatigamus humanum? Generationem eius quis enarrabit? quid nouitatem stupemus, vbi cernimus maiestatem? Et mox substantia operis sola fuit potentia conditoris. Secundum hanc ergo potentiam credamus Dominum nostrum absque vllo sexus initio, ex sola fœmina virum creasse, quem scimus inter ipsa initia generis humani ex solo viro fœminam condidisse. Idem ibidem.

COLLE. ¶ Quemadmodum cum vere nouo ad nos redit Sol, omnia virere incipiunt, terra parturit, arbores frondibus vestiuntur: & tota terræ facies innouatur ac reuiresçit: ita aduenientе ad nos per incarnationem Sole iustitiæ Christo, tota mundi facies spiritualiter innouata est. Surgunt virginum chori, monachorum cœtus, exercitus martyrum, confessorum, & pontificum ordo, ac denique illud impletum est, quod Propheta vaticinatur. *Isai. 35.* Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci.

Nos

Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis &c. Christum Dei virtutem & sapientiam. Ex his patet sacram Christi humanitatem conuenienter per nubem illam designari, quæ in mari rubro ab Ægyptijs filios Israel diuidebat: quæ is quidem lucida, illis autem erat tenebrosa. Vnde enim hæretici omnium penè errorum suorum ansam, nisi ab hoc mysterio arripuerunt? Hinc Arrij, hinc Sabellij, hinc Ebionitæ, hinc cæteræ pestes ortæ sunt, cum tamen hoc mysterium pijs omnibus lucis, & vitæ fundamentum sit. *1. Cor. 1.*

Christus Dominus in Canticis, flos campi appellatur, partim, quia sine personarum acceptione, omnibus eum carpere volentibus in commune propositus est (quod hortorum flores nō habent) partim, quia solo cœlestis spiritus influxu, sine vlla humani cultus opera in castissimis Virginis visceribus, velut in campo quodam satus, & altus est. Florem autem eum esse Esaias quoque docet, cùm ait, Egredietur virga. d. r. I. & flos de radice. e. a. & cætera. *Cant. 2.* *Isai. 11.*

Dignitas diuinæ legis, & dominicæ incarnationis beneficium colligitur ex illis Mosis verbis Deuteronomij. 4. vbi ait. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te, ex die, quo creauit Dominus hominem super terram, à summo cœlo vsque ad summum eius: si facta est huiusce modi res aliquando, aut vnquàm cognitum est, vt audiret populus vocem Domini Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, & vidisti. Si ergo adeò magnum fuit, Deum, per Angelum loqui de medio ignis, quid ipsum Dei verbum, ac verum Deum in assumpto homine toties inter discipulos consedentem, eosque cœlestibus disciplinis imbuentem cernere? Hoc est enim, quod Apostolus ad Hæbros amplificauit, cùm ait, Multisarie, multisque modis olim Deus loquens, & cætera. Et iterum. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & cætera. *Deute. 4.* *Exod. 3.* *Hebr. 1.*

¶ Iam verò si adeo magnum fuisse, Moses ait, tanta Ægyptiorum strage populum suum à Domino liberari: quid tot doloribus, cruciatibus, ac denique mortis supplicio nos à Diaboli seruitute liberasse?

Nimis nos suspicimus (ait Seneca) si digni nobis videmur, propter quos hæc tanta (.s. corpora cœlestia) moueantur. Suas ista leges habent, quibus diuina exercentur. Qui indignum hominem credebat, cui cœlestia corpora famularentur, quid faceret, si non Solem, & astra, sed rerum omnium conditorem Deum in humanæ salutis ministrum seipsum dedisse, & hominum pedes lauisse, & inter latrones pependisse crederet?

Annuntio vobis gaudium magnũ, quia vere magnum Dei beneficium nobis impensum est. Quo tamen beneficio nondum affecti sunt, qui se ad illud nondum parauerunt. Quibus dici potest, nondum venisse Christum: quia nondum eius aduentus salutaris illis fuit. Si enim excellens aliquis medicus in vrbem venisset, quidam autem ægroti ad eum propter inertiam venire recusassent, merito dici posset, illum ad istos non venisse, quando nihil aduentus eius illis præstitit.

Dominicæ natiuitatis fructus est, vt dum visibiliter Deũ cognoscimus, per hũc in inuisibilium amore rapiamur. Cuius autem fœlicitatis sit hæc ipsa cognitio, declarant dulcissima illa verba
Sapien. 15 Sapien. 15. Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis. Hinc apud Æthiopes, qui sub pretioso Ioanne degunt, præcipuum omnium festorum anni esse dicitur, Epiphania: quo die se Deus, humano generi, hoc est, Iudæis, & gentibus cognoscendum præbuit. Hoc enim omnium aliorum beneficiorum principium fuit.

Christi passio.

Gregor. CVM posset nobis etiam non moriendo succurrere, voluit, tamen hominibus moriendo subuenire: quia nos videlicet minus amasset, nec vim suæ dilectionis nobis ostenderet nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret. Gregor. lib. mor.

Tanto Deus ab hominibus dignius honorandus est, quãto pro hominibus indigna suscepit. Greg. in Epistol.

Galat. 6. Quod Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria ipse quærebatur: & se mundo, & mundum sibi crucifixum, esse

esse gloriabatur. Grego. in mora.

Crux à cruciatu dicitur: & duobus modis crucem Domini baiulamus, cùm aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus. Greg. in hom.

Cùm vitijs, & concupiscentijs carnem crucifigimus, sic gu- *Galat. 5.*
lam restinguere debemus, vt iam de mundi gloria nil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam peius viuit. Gregor. in moral.

Inspice vulnera pendentis, sanguinem morientis, pretium redi- *August.*
mentis, cicatrices resurgentis. Caput habet inclinatum ad osculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extensa ad amplexandum, totum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sint cogitate: hæc in statera vestri cordis appendite, vt totus vobis figatur in corde, qui totus pro nobis fuit fixus in cruce. August. lib. de Virginitate.

Magna est miseria, superbus homo, sed maior misericordia, humilis Deus. Idem de cate. rudi.

Omnis creatura compatitur Christo morienti. Sol obscuratur, *Hierony.*
terra mouetur, petræ scinduntur, velum templi diuiditur, sepulchra aperiuntur: solus miser homo non compatitur, pro quo solo christus patitur. Hiero. super Matthæ.

Autor pietatis in cruce pendens testamentum condidit, sin- *Ambro.*
gulis pietatis opera distribuens: Apostolis persecutionem, Iudæis corpus, patri spiritum, Virgini paranymphũ, latroni paradysum, peccatori infernum, Christianis pœnitentibus crucem. Ambro. in serm. *in ca. 16*

Ego fratres ab ineunte mea conuersione pro aceruo merito- *Bernar.*
rum, quæ mihi deesse sciebam, fasciculum hunc colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus Domini mei. Primum scilicet infantilium illarum necessitatum: deinde laborum, quos pertulit in prædicando: fatigationum in discurrendo, vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lachrymarum in compatiendo, insidiarum, in colloquendo: postremo periculorum in falsis fratribus, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannatio-

num, exprobrationum, clauorum, horumque similium. Bernard. super Canti.

Ioan. 19. Sitio (inquit Dominus) Domine quid sitis? Ergo ne te plus cruciat sitis, quàm crux? De cruce siles, & de siti clamas? sitio. Quid? vestram fidem, vestram salutem, vestrum gaudium, plus animarum vestrarum, quàm corporis mei cruciatus me tenet. Idem in floribus.

In passione Domini, tria specialiter conuenit intueri, opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Idem in Sermone.

Vide nunc opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: flagellis cæsus, spinis coronatus, clauis confossus, affixus patibulo, opprobrijs saturatus: omnium tamen dolorum immemor ait. Pater ignosce illis. Idem, ibidem.

Quid tam efficax ad curandum conscientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quàm vulnerum Christi sedula meditatio? Idem super Cant.

O bone Iesu, quid tibi est? Mori nos debuimus, & tu soluis? nos peccauimus, & tu luis? opus sine exemplo, gratia sine merito, charitas sine modo. Idem in sermo.

Nonnè satis propter te vulneratus sum? Nunquid non pro iniquitate tua afflictus sum? Cur addis afflictionem afflicto? Magis aggrauāt me vulnera peccati tui, quàm vulnera corporis mei. Idem, ibidem.

O homo vide, quæ pro te patior. Non est dolor sicut is quo crucior. Ad te clamo, qui pro te morior. Vide pœnas quibus afficior: vide clauos quibus confodior. Cumque tantus sit dolor exterior, interior est plāctus grauior, cùm te tàm ingratū experior. Idem in persona Domini, in sermone.

Circumire possum Domine cœlum, & terram, mare, & aridam, & nusquam te inueniam, nisi in cruce: ibi pascis, ibi cubas in meridie. Crux enim tua fides est: cuius latitudo, charitas, longitudo, longanimitas, altitudo, spes, profundum, timor. In hac cruce te inuenit, quicunque te inuenit. In hac cruce anima suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit. Bernar. in flori.

Væ portantibus crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cyreneus alienam. Væ cytharædis, cytharizantibus, non vt illi de Apocalypsi in cytharis suis, sed vt hypocritæ in alienis. Idem in Apolog. De his loquitur, qui imponunt alijs onera grauia digito autem suo.

Neminem audiamus fratres, non carnem, & sanguinem, non spiritum quemlibet descensum à cruce suadentem: persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur, aliorum manibus, non nostra leuitate. Idem, in sermo.

Improbam dexteram vetitæ arbori importunus homo iniecit: extendamus pro illo innocentes in cruce manus. Per lignum pœna est contracta, per lignum culpa redimatur. Sed prohibiti gustus malè blanda suauitate deceptus est: expietur delectationis esca, aceti, & fellis iniuria. Sed superbiæ culpa, qua præceptum soluit, qua in ambitum diuinitatis exarsit, obnoxius est homo: sed diuinitas nostra humiliet se pro superbo: tradat se ipsa maiestas pro crimine maiestatis. Sed mortis reus est: hoc reddi conuenit, quod debetur: mortalis est assumenda conditio, & mors est offerenda pro mortuo: & ne sit, quod Diabolus captiuo suo per arborem decepto, vltra possit obijcere, ipse nunc sacras damnandus extendat manus in arborem vitæ, vt duplici beneficio hominem nostrum sanguis crucifixi, & scelus crucifigentis absoluat: passio nostra dum illum damnat, hunc redimat. Eusebius Emissenus homil. 11. de Pascha. *Euseb. Emissen.*

Creatura Dei in ipsius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Dionysius de cœlesti Hierarchia, qui etiam in Epistola ad Polycarpum septima, Ecclypsim quæ fuit in passione Christi, in argumentum fidei nostræ contra Appollophanem adducit. *Diony.*

¶Helisei caluitium pueri Bethel irriserunt, & duo vrsi de saltu ex eis, quadraginta duos lacerauerunt: & puerilis stultitia Iudæorum in Caluariæ loco Christum crucifixum irrisit, sed quadragesimo secundo anno post ascensionem eius, duo vrsi Vespa- COLLE. 4. *Reg.* 2.

sianus,

ſranus,& Titus de ſaltu gentium egreſsi,illuſores iſtos ſæuiſsime laniauerunt.

Ex amariſsimis chriſti paſsionibus maximam diſtillari dul-
Cant. 1. cedinem declarant illa verba Sponſæ, Faſciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Mirrham enim amariſsimam ſimul & ſuauiſsimi odoris eſſe conſtat. Sic paſsio Domini illi quidem amariſsima, nobis autem ſuauiſſima eſt: ideoque inter vbera noſtra commorari debet. Quod faciunt, qui pio ac deuoto affectu eam perpetuo recolunt, & meditantur. Hinc illud, Dulce lignum, dulces clauos, &c.

Pro eo quod in Canticis Sponſa de Sponſo ſuo loquens ait,
Cant. 2. Ordinauit in me charitatem, alij verterunt, cuius vexillum erga me eſt dilectio. Quo ſignificat ineffabilem, & ſuper eminentem ſcientiæ charitatem chriſti in cauſa fuiſſe, vt illum relictis omnibus ſponſa ſequeretur. Sicut enim duces erecto vexillo, trahunt poſt ſe milites, ita ſponſus ſponſam immenſa erga illam charitate in cruce potiſsimum oſtenſa, eam poſt ſe trahit: cæteris nanque beneficijs nos ad ſui amorem chriſtus incitauit, mortis tamen beneficio compulit. Hoc eſt enim, quod idem
Ioan. 12. Saluator ait. Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me
2. *Cor.* 5. ipſum. Et Apoſtolus charitas, ait, chriſti vrget nos.

Qui diligenter, & piè in humanitatis dominicæ myſterijs contemplandis verſantur, ijdem diuinitatis quoque eius delicijs mirificè paſcuntur. Via enim, & veluti ſcala ad diuinitatis gloriam contemplandam, humanitas chriſti eſt, ipſo dicen-
Ioan. 14. te, Ego ſum via, veritas, & vita. Hoc autem innuere in canticis
Cant. 2. Sponſa videtur, cùm ait, Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læua enim, humanitas, dextera, diuinitas chriſti eſt. Eum enim, qui in humanitatis læua capite ſuperpoſito requieſcit (dùm omnia ſacræ humanitatis myſteria pia cogitatione reuoluit) illum diuinitatis dextera molli ſinu fouet, & amplectitur, & cœleſtibus delicijs paſcit.

Canti. 2. Pro eo, quod nos legimus Canti. 2. Columba mea, in foraminibus petræ, alij verterunt, O columba mea in cauernis petræ, in receſſu ſcalarum. Vox eſt Dei patris declarantis gratiſsimam ſibi eſſe Sponſam, quæ in vulneribus Chriſti aſsidua cogitatione commo-

commoratur. Christus etiam sub typo scalæ Iacob ostensus est: quia per illum ascensum habemus ad patrem: cùm ille sit via, quæ nos in diuinæ bonitatis, & charitatis cognitionem, & amorem ducit. Ad hoc ipsum nos Sponsa sub Salomonis persona loquens inuitat, cùm ait, Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonẽ in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis sui. Hæc autem desponsatio, & incarnatione celebrata fuit, assumpta humana natura: & in passione, vbi è latere dormientis Christi defluxit Ecclesia. Hic autem dies lætitiæ cordis eius dies dicitur, propter flagrantissimum passionis desiderium, quod præcesserat. De quo Lucæ. 12. ait. Baptismo habeo baptizari, &c. Desiderium autem si compleatur, oblectat animum. Ad hoc etiam nos idem Sponsus excitat, cùm ad Sponsam Canti. 7. ait, Caput tuum, sicut Carmelus. Caput nostrũ christus Carmelo comparatur: qui est pinguissimus, & amœnissimus mons, lætissimumque gregibus pabulum prębet. Quod autem aliud pinguius, aut lætius animarum pabulum est, quàm studiosa vitæ, atque doctrina Domini Saluatoris cõtemplatio? In hoc igitur pinguissimo, & amœnissimo monte, rationales oues pascũtur, & adolescunt, hoc est, miros in virtute progressus faciunt. In hoc autem monte Cecilia Virgo pascebatur quæ Euangeliũ christi gestabat in pectore: & non diebus, nec noctibus à colloquijs diuinis, & oratione cessabat.

Galat. 3.

Luc. 12.

Cant. 7.

De Iuda filio pater ait; Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ amictum suum. Iudas Christus, vinum sanguis eius, stola, Ecclesia est. Hanc ergo sanguine suo lauat ille, de quo scriptũ est, Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris. i. s. s.

Gene. 14.

Quod serpens Moysi magorum serpentes deuorauit, hoc apertè significat, quòd Christus Dominus serpentis, hoc est, peccatoris imaginem sumens, de peccato damnauit peccatum, sceleraque nostra omnia deuorauit & sustulit.

Apoc. 1.

Nume. 12.

Christi resurrectio & nostra.

SVnt nonnulli considerantes quod spiritus à carne soluitur, quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in puluerẽ redigitur, quod puluis sic in elementis soluitur, vt nequaquã ab

Gregor.

ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperãt: & dum arida ossa respiciunt, hæc vestiri carnibus rursum, & ad vitam viridescere posse diffidunt: Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Nam per momenta temporum cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione post largitionem cessare: & ecce subito quasi ex arescenti ligno, velut quadam resurrectione veniente, videmus folia erumpere, fructus grandescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Gregor. in Moral. super illud, credo quod Redemptor meus viuit, &c. consideremus (ait ibidem) paruum cuiuslibet arboris semen, quod in terram iacitur, vt arbor ex illo producatur, & comprehendamus si possumus, vbi in illa tanta paruitate seminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit? vbi lignum? vbi cortex? vbi viriditas foliorum? vbi vbertas fructuum? Nunquid in semine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceretur? Quid ergo mirum si tenuissimum puluerem à nostris oculis in elementa redactum, cum vult Deus in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Greg. vbi suprà.

Euseb. Emissen. Ecce contra leges suas hodie de inferis vita processit, & per vias quæ reditum non habebant, inuita morte remeauit. Quinimo mors ipsa in sua regione captiua, expauit subito talem mortuum: & quæ debitorem suum putabat, creditorem atque exactorum esse cognouit. Legimus beatum Ioseph carcerem in quẽ ipse missus fuerat, in potestate habuisse, ex eo etiam alios liberasse. Ecce Ioseph noster non solum quo inferni carcere conclusus fuerat non tenetur, sed etiam aliorum per eum mortis claustra laxãtur.

Gene. 39.

4 Reg. 2. Legimus beatum Heliam curru igneo cum corpore ad superna præreptum: hæc omnia implẽtur in Christo. Ecce iterum Helias noster igneo diuinitatis vehiculo corporeus ascendit ad cœlum. Legimus beatum Heliseum postquam sepultus fuerat, tactu sui corporis suscitasse defunctum. Ecce iterum Heliseus noster, mortuis salutem sua morte largitur, & vitam sepultus operatur. Euseb. Emiss. hom. 7. de Pascha.

Præfert clauorum confixione corpus insertum, & lanceæ illisione

sione confossum. Quid hoc est? Expoliata est fragilitas, exinanita mortalitas, sola in cicatricibus permanent reuerenda testimonia passionis. Nimirum illud solum vnde resurrectio erat credenda, non abstulit. Ibidem hom. 10.

Si resurrectio non est, nec Deus est, nec prouidentia est: tunc casu omnia feruntur & aguntur. Videmus enim plurimos iustos esurientes, & iniuriam patientes: peccatores autem & iniustos in diuitijs & in omni voluptate abundantes. Sed quis vnquam hoc iusti iudicij, vel sapientis prouidentiæ opus bene sentiens, suspicabitur? Erit ergo resurrectio: iustus enim Deus est, & his qui confidunt in eum mercedis retributor. Damasce. lib. 4. *Damasc.*

Chryso. super illud Matth. 22. Qui dicunt nó esse resurrectionem &c. sic ait, In omni re, aut actu, virtus agendi spes est futuri. Qui enim arat, arat vt metat: qui pugnat, pugnat vt vincat: & post pauca. Tolle ergo spem resurrectionis, & resoluta est obseruantia omnis pietatis. *Chryso.*

¶ Qui manducat meam carnem &c. ego resuscitabo eum in nouissimo die. Quænam horum verborum consequentia est? Nimirum illud innuere voluit, quod quemadmodum carnis Christi singulare priuilegium erat, quod non esset visura corruptionem, sed esset statim à morte excitanda: ita qui eius carnis & sanguinis participes efficerentur, simili quoque priuilegio suo modo gauderent: hoc est, vt non perpetuo in corruptione versarentur, sed in nouissimo tandem die ab eo excitarentur. Eandem quoque dignitatem alio nomine assequuntur electi, quòd videlicet templa fuerint ac domicilia Spiritus sancti, qui hoc honore afficit templa sua, vt nunquam sub mortis imperio perpetuò detineantur. Hinc Apostolus, Si spiritus Christi habitat in vobis, qui resuscitauit Iesum à mortuis, resuscitabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Tertia quoque causa resurrectionis est, quòd ad iustitiam Dei spectat, vt piorum caro quæ laborum, ieiuniorum, & vigiliarum socia fuit, sit etiam & consolationis ac mercedis particeps. COLLE. *Roma. 6.*

Salutis humanæ fundamentum constat esse cognitionem, & fidem in Christum, Apostolo dicente, Vt cognoscam illum, & virtutem resurrectionis eius. Virtus porro resurrectionis eius, *Philip. 3.*

anima-

animarum nostrarum resurrectione perspicitur. Vt enim idem Apostolus ait, mortuus est Christus propter peccata nostra, & *Roma. 4.* resurrexit propter iustificationem nostram. Quam sit vero admirabilis animarum resurrectio, declarat idem, cum in Epistola ad *Philip. 3.* Philippen. hoc potissimum precatur, vt agnoscamus quæ sit magnitudo virtutis eius in nobis qui credidimus, secundum operationem virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitãs illum à mortuis. In quibus verbis iustificationis nostræ beneficium in eo amplificat, quod videlicet similis potentia requiratur ad animam à peccato ad iustitiam excitandam, sicut ad corpus à morte in vitam reuocandum. Præterea sicut solius diuinæ virtutis fuit corpus christi ad vitam excitare: ita eiusdem potentiæ fuit ea vita donare, in qua nullum deinde ius mors haberet. Hæc autem duplex gratia per ipsam christi resurrectionem piorum mentibus concessa est, vt & à morte ad vitam excitentur, & in ipsa vita conseruentur.

Psal. 117. In hac die canit Ecclesia, Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Verba hæc, sunt populi gratulantis, dum Dauid regiam dignitatem accepit. Sed eisdem verbis gratulatur longè maiore gaudio Ecclesia piorum, christi ad vitam redeũti, & imperium cœlitum atque hominum à patre accipienti: Nullus enim alius dies vnquam ita lætus, pulcher, sanctus, & salutaris generi hominum illuxit. Hoc die tyrannis acerbissima diaboli euersa, peccatum sublatum, mors extincta, lachrymæ miserorum absterſæ, iustitiaque, & vita sempiterna in vniuersas terrarum oras introducta est.

Gen. 49. Recubans (ait sanctus Patriarcha Iudæ filio) accubuisti vt leo, & quasi catulus leonis. Quis suscitabit eum? His verbis Dominus Iesus, qui ex Iuda originem duxit, figuratur. An non dormiuit vt leo, quando per mortem suam destruxit eum qui mortis habebat imperium? qui portas æreas confregit? & inferos spoliauit? vbi & ligauit insaciabilem homicidam? Accubuit etiam vt catulus leonis, de quo physiologi aiũt, quod tres à natiuitate dies nocteſque dormiat, & acri ac vehementi patris rugitu excitetur. Quæ res mirè quadrat dominicæ resurrectionis mysterio.

Virga Aaron cùm germinat, & frondescit, & flores, ac deinde fructus emittit, satis euidens futuræ resurrectionis indicium & argu-

argumentum est. Hæc enim quatuor significasse Apostolus videtur cum ait, Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, &c. *1. Cor. 15.*

Christus Rex, & sacerdos.

QVomodo nos amasti pater bone, qui filio tuo vnico non pepercisti, sed pro nobis impijs tradidisti? Quomodo nos amasti, pro quibus ille, qui non rapinam arbitratus est, esse æqualis tibi, factus est subditus vsque ad mortem crucis, vnus ille inter mortuos liber, potestatem habens ponēdi animam suam, & potestatem habens iterum sumendi eam: pro nobis tibi victor, & victima: pro nobis sacerdos & sacrificium, & ideo sacerdos, quia sacrificium: faciens tibi nos de seruis filios? Merito mihi spes valida in illo est, quod sanabis omnes languores meos per eū qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem. Aug. Confes. lib. 10. *August.*

¶ Christus sacerdos & aduocatus noster apud Deum Patrem pro nobis semper interpellat: dum sacram illam humanitatem propter illius gloriam & nostram salutem assumptam, & cicatrices vulnerum oculis eius repræsentat. Ea enim sunt huius mundi scelera, vt nisi talem aduocatum haberemus, iam dudum forsitā nouo alio diluuio scelerum pœnas penderemus. Respicit tamen pater arcum suum in nubibus cœli, hoc est, filium in cruce extēsum, vt non iterum inducat aquas diluuij super terram. Quia cor calidissimum membrum est, pulmonem natura velut flabrum quoddam iuxta apposuit: cuius perpetuo afflatu refrigeraretur: sed multo magis sceleribus nostris prouocatum æstruat cor illius qui dixit, Ignis accensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Et rursum, Ignis accensus est in corde meo, & super vos ardebit. Quamobrem magnopere natura humana Christo aduocato egebat, qui apud patrem assistens, ignem hunc sacratissimæ humanitatis suæ obiectu, velut flabro quodam temperaret. Propter quod merito in litteris sanctis propitiatorium vocatur: alioqui ea sunt hominum flagitia, vt nisi ipse pro nobis intercederet, iam dudum fortasse hoc incendio & igne mundus arsisset. COLLE. *Deut. 32. Hiere. 17.*

Quod christus Dominus sit rex simul & sacerdos docet insig-
Psal. 109. nis ille versiculus, Iurauit Dominus, & no pœnitebit eũ, tu es sacer dos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vt enim Melchisedech regnũ administrabat, & sacerdotium: ita christus Dñs & pontifex est & rex. Sacerdotis autem proprium est, primum religione sancta, & scientia rerum salutarium populum imbuere: deinde peccata illius donis & sacrificijs expiare, tũ Deũ pro salute, & incolumitate eiusdẽ continẽter deprecari. Ad regẽ autẽ pertinet ea gubernãdi ratio, quæ legibus atq; armis saluté & pacé eorũ tueatur, & conseruet, qui se ac sua omnia in tutelam ipsius tradidere. Hæc autẽ officia, & munera sunt Christi ita propria, vt in eo solo ex cunctis sacerdotibus & regibus qui vnquã optimi fuerũt, perspecta, & omnibus suis numeris, & partibus expleta reperiatur. Ille enim primus mysteria maxima rerum sanctissimarũ nobis aperuit, & cognitionẽ, ac cultum veri Dei per vniuersas terrarum oras longè lateq; propagauit, ille peccata nostra sacrificio sui corporis, & purissimi sanguinis effusione expiauit, ille sedens ad dexterã Patris ab illo pacẽ & veniam, & omnia bona, nobis precari nũquã intermittit. Idem suo spiritu nos amãtissime regit & gubernat, mentẽ, atq; animũ ingenti amore in Deũ, resque diuinas inflãmans. Idẽ vadentes per has vias vitæ difficiles, & periculosas, tuetur ab insidijs & impetu Diaboli, qui nos odio & bello persequitur sempiterno. Idẽ suorũ omniũ cõstãtiã ita corroborat, & cõfirmat, vt nulla vis calamitatũ, aut periculorũ illos de via pietatis depellere possit. Sed hũc versiculũ magnis mysterijs refertũ, magna verborũ & sententiarũ copia. D. Paul. explanat ad Heb. 5.

De resurrectione corporũ nonnulla inuenies infra in titulo de extremo Iudicio, quæ ibidem ab Eusseb. Emiss. allegantur.

Beatiss. Virgo Maria.

Augustin. FOElicior partus spiritualis, quã carnalis. Beatior enim Maria fuit cõcipiendo Christũ fide, quã carne: materna enim propinquitas nihil ei profuisset, nisi fœlicius ipsum fide, quam carne gestasset. Cum ergo Saluator ait, Beati qui audiunt verbum Dei &c. perinde est ac si dicat, Mater mea, quam appellatis fœlicem, idco foelix est, quia verbum Dei custodiuit, non quia in illa verbum caro factum est. Aug. lib. de Virg.

Quod

Quod natura non habuit, vsus nesciuit, ignorauit ratio, mens non capit humana, pauet cœlum, stupet terra, creatura omnis etiã cœlestis miratur: hoc totum est, quod per Gabrielem Mariæ diuinitus nuntiatur. Hiero. in sermo. de assumptio. *Hieron.*

Cæteris Virginibus per partes præstatur gratia, Mariæ verò se totam infundit gratiæ plenitudo, quæ fuit in Christo, quanquam aliter, & aliter: quia in Christo fuit plenitudo gratiæ, tanquàm in homine personaliter diffinito: in Maria verò, vt in templo singulariter consecrato: vel aliter in Christo fuit plenitudo gratiæ, sicut in capite influente, in Maria verò sicut in collo transfunden te. Idem.

Non est in mundo locus dignior vtero virginali: in quo Dei filium Maria suscepit, nec in cœlis solio regali, quo Mariam Dei filius sublimauit. Idem.

Quid nobilius Dei matre? quid splendidius ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione gene rauit? Et vt de cæteris eius virtutibus taceam, Virgo erat, nõ solũ corpore, sed etiam mente, corde humilis, verbo grauis, animo pru dens, loquendi parcior, legendi studiosior: non in cumulo diuitia rum, sed in prece pauperũ spẽ reponens: intenta operi, verecũda sermone, arbitrum mentis non hominẽ, sed Deum quærere: nullũ lædere, omnibus bene velle, maioribus assurgere, æqualibus non inuidere. Talẽ hanc Euangelista monstrauit, talẽ Angelus reperit, talem Spiritus sanctus elegit. Quid enim in singulis morer? quæ digna fuit, ex qua Dei filius nasceretur? Ambro. de Virgin. lib. 2. *Ambros.*

Sit nobis tanquàm in imagine descripta vita Mariæ. In qua velut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis: hinc sumatis exempla viuendi, vbi tanquàm in exemplari magisteria expressa sunt probitatis, quid corrigere, quid fugere, quid tenere debeamus ostendunt. Talis fuit Maria, vt eius vnius vita omnium disciplina sit. Idem, ibidem.

Maluit Dominus aliquos de suo ortu, quàm de Matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram Virginis verecundiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs adstruendam. Seruatur itaque Sanctæ Mariæ, sicut pudore integra, ita inuiolabilis opinione virginitas. Oportet enim sanctos, & ab his testimonium habere qui foris sunt, nec decuit sinistra

virginibus opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, quod infamata mater quoque Domini videretur. Idem super Lucam libro. 2.

Bernar. Quis misericordiæ tuæ ò benedicta, longitudinem, latitudinē, sublimitatem. & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius, vsque ad nouissimum diem inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic etiam sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris, & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Bernardus in sermoni.

Euseb. Emiss. Medicum dolorum nostrorum sine dolore paris: sanatorem de prauati seculi ac corrupti, sine vlla pudoris corruptione progeneras. Nec enim decebat, vt qui ad hæc venerat, vt violata in integrū restitueret, aliquid de materna integritate violaret. Euseb. Emiss. de Natiuitate Domini homi. 1.

Dionys. Cùm ductus fui ad aspectum Virginis Marię, tantus me immē sus diuinus splendor circumfulsit exterius, & plenius, irradiauit interius, tanta etiam in me omnium odoramentorum superabundauit fragrantia, vt nec corpus infœlix, nec spiritus posset tantæ fœlicitatis insignia sustinere. Testor Deum, qui aderat in Virgine, si tua diuina eloquia me non docuissent, hanc Deum verum esse credidissem: quoniam nulla videri maior esse posset gloria meritorum. Dionysius.

COLLE. 2. *Re.* 14. ¶ Mulier Tacuites, quæ altero filio, quem mortuum finxerat deflens, alteri à Dauide rege vitam postulabat, beatissimæ Virginis typum tenet. Ea enim duos habet filios, alterum quidem verum, alterum adoptione filium: nempè christum, & hominem peccatorem. Consurrexit autem peccator aduersus iustum, & occidit eū. Peccata enim nostra christum Dominum eruci adegerunt. Quod pia mater cernens, pro superstitis & homicidæ filij salute cœlestē regem interpellat. Lege historiam.

Dignitas, & gratia Virginis ex materna dignitate, & propinquitate ad filium Dei (qui fons gratiæ est) colligitur, vt D. Tho. philosophatur. Sicut ergo humanitati Christi (quia verbo Dei coniunctissima fuit) summam, & sine vlla mensura gratiam, & sapien-

tiam

tiam tribuimus (hoc enim ad gloriam incarnati Verbi, & assumpræ ab eo humanitatis pertinebat) ita quia post hanc sacram humanitatem nihil Verbo Dei coniunctius, quàm mater fuit, maximam illi gratiam, & sanctitatem meritò tribuimus. Vnde q̃ Angelus eam plenam gratia describit, plenitudo hæc in ordine ad hanc dignitatẽ accipienda est. Stephanus enim gratia plenus fuit, nimirum ad diaconatus officium, Apostoli vero ad Apostolatus, Christus vero, vt esset caput hominum & mundi Saluator Maria autem vt digna esset mater filij Dei.

Angelus.

ANgelis suis mandauit de te, &c. O quantam debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, cõferre fiduciam? Pro præsentia, reuerentiam: pro beneuolẽtia, deuotionem: pro custodia, fiduciã. Caute ergo ambula, vbi sunt Angeli, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Bernar. super Psal. Qui habitat. *Bernar. Psal. 90.*

In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiã exhibe tuo Angelo, nec audeas illo præsente, quod me vidente non auderes. Idem, ibidem.

Si proficiscentes ab vna ciuitate in alteram, indigemus duce: multo magis anima soluens à corpore & migrans ad futuram vitam, ducibus indigebit. Chrysost. *Chrysost.*

Animę per Angelos, veluti per optimos duces, ad bonorũ omniũ principem promoueri possunt. Diony. de di. no. c. 4. *Diony.*

Angelus est imago Dei, manifestatio inuisibilis lucis, speculum purum, lucidissimum, immaculatum. Ibidem.

¶Singularem prouidentiam, quam Deus electorum suorũ gerit, apertissime declarãt illa Canti. verba, En lectulũ Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenẽtes gladios, & ad bella doctissimi. Vniuscuiusque ensis, &c. Lectulum hunc, in quo Salomon noster quieuit, pij cuiusque mẽtem esse apertissimum est. In illa enim is molliter accubat, & quieuit, cuius deliciæ sunt esse cũ filijs hominum. Qui sint autẽ fortes isti Propheta declarat, cùm ait. Angelis suis Deus mandauit de te, &c. In manibus portabunt te, &c. Quæ sit autẽ horũ fortitudo ostendit alibi, cùm *COLLE. Canti. 3. Psal. 110.*

ait, Benedicite Dñm omnes Angeli eius potentes virtute, &c. Ho
4. *Reg.* 6. rum autem custodiam, ac tutelam in libro Regum Heliseus trepi
danti famulo ostendit. Huc pertinet & illud, quod infra sub nomi
Cant. 6. ne Sulamitis de eadem Sponsa dicitur: Quid videbis in Sulamite,
nisi choros castrorum? Quid vero illud Isaiæ, super muros tuos
Isai. 62. Hierusalem constitui custodes, tota die, & nocte non tacebunt.
Quis igitur sub hac tam firma custodia non in pace dormiat, &
requiescat? Fœlix profecto vir pius, qui tali nititur patrocinio.

Officium præsidis, & custodis nostri Angeli, & munus erga il-
Exod. 23. lum nostrum describitur. Exod. 23. his verbis, Ecce ego mitto An
gelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, &c. quæ sequú-
Iudit. 13. tur. Ad hoc faciunt & illa Iudith verba, Viuit autem ipse Domi-
nus: quia custodiuit me Angelus eius, & hinc abeuntem, & ibi cō-
morantem, nec passus est Dñs me ancillam suā coinquinari.

Breuis concio de Angelorum custodia, in qua tamen res nuda sine amplificatione proponuntur.

VVlgatissima Theologorū sentētia est, Deū moderari atq; dirigere infima per media. Tria igitur loca in hoc mundo cōtēplari debemus, videlicet summum, in quo solus Deus est, imū, in quo homines, & pecora, & omnia hæc inferiora corpo ra cōmorātur: & mediū, in quo tū corpora cœlestia, tum Angeli sunt. Per corpora autē cœlestia summus ille mūdi moderator om-nia hæc inferiora corpora auget, atq; cōseruat. Inde enim veniūt pluuiæ, & serenitates, & glacies, & niues, & matutinus ros, & dierū & noctiū vicissitudo, & quatuor temporū anni varietas, ad rerum procreationē accōmodata. Cæterū cū homo corpore & mēte cō-stet, neq; in eius mētē corpora cœlestia vllā vim habeāt, mētes il-las cœlestes ad hominū mētes excolēdas, multisq; modis ad finē
Psal. 8. suū dirigendas, destinauit. Vnde est illud. qui facit Angelos suos spiritus, & ministros su. f. i. Satis quidē in nos benignitatis suæ di-uitias declarauerat, cū hāc pulcherrimā mūdi fabricā, hoc est cœ-lū, tot clarissimis luminaribus distinctū: terrā, tot frugibus & ar-boribus ornatā: mare, tot pisciū generibus refertū, in solius homi-

num vsum cõdiderat. Cuius beneficij magnitudine Propheta demiratus ait, Dñe quid est homo quod memores eius, aut f.h.q.v.e. Minuisti eũ paulominus ab Angelis, &c. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues &c. nõ satis inquã fuit illi bonitati cœlũ, & omnia quæ cœli cõplexu cõtinentur, nostris vsibus addixisse, nisi ea etiã quæ supra cælos sunt, hoc est, ipsos Angelos salutis nostræ administros cõstitueret. Cumq; inter Angelos quidã principẽ locũ inter alios teneãt (quales supremæ Hierarchiæ sunt, videlicet Throni, Cherubini, Seraphini, quorũ est creatori suo semper assistere, cũ inferiores his ad ministeriũ destinati sint) vtrique tamen, hoc est, & assistentes, & ministrantes curam nostri gerunt. Vt enim Apostolus ait, omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriũ missi, propter eos qui hęreditatem capiunt salutis. *Psal.* 103. *Hebr.* 1.

Quodque magis miremini, nõ regnis & nationibus solũ, sed singulis quibusque hominibus suus Angelus ad custodiam datur. Sic enim Saluator ait, Videte, ne cõtemnatis vnũ ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorũ semper vidẽt. f.p.m. q.i.c.e. Magna plane (ait quidã sanctus) dignitas animarũ, vt vna quæq; sub exordio suę natiuitatis Angelũ habeat ad custodiã suã deputatũ. Addã huic sentẽtiæ aliquid quo magis miremini: nẽpe extitisse Philosophos, qui aliquid huic simile nescio quo spiritu viderint. Qua de re sic ad Lucillũ Seneca Epist. 3. Sepone inquit in præsentia quæ quibusdã placẽt. Vnicuique nostrũ pędagogũ dari Deũ, nõ quidẽ ordinariũ, sed hũc inferioris notæ ex horum numero quos Ouidius ait, de plebe Deos. Ita tamẽ hoc seponas volo, vt memineris maiores nostros, qui crediderũt hoc, Stoicos fuisse. Quos cm̃ isti de plebe Deos, nos Angelos vocamus. His igitur Dñs solicitã nostri curã cõmisit. Porro autẽ quẽadmodũ is parẽtibus, quibus educãdorũ filiorũ curã cõmisit, magnã eorundẽ dilectionẽ ingenerauit (quæ vel sola diligẽter quæ ad eorũ salutẽ pertinent, curat) sic angelis eadẽ erga homines charitatẽ cõtulit. Diligunt enim valde nos, quia hoc illis cõmunis omnium Dñs mãdauit, sicut Propheta ait, Angelis suis Deus mãdauit de te, &c. Diligũt enim nos tanquã fratres suos, eiusdẽq; parẽtis filios, ad cuius imaginẽ vtriq; cõditi sumus. Solus enim Angelus & homo ad imaginẽ Dei facti esse dicũtur: cũ cætera omnia nõ Dei imagines, sed vestigia eius esse dicãtur. ¶ Diligũt etiã tanquã cõciues suos futuros: per quos ruinas *Seneca.* *Matt.* 18. *Psal.* 90.

suas instaurari sperãt. ¶ Postremo diligunt nos propter parẽ cum illis (quod ad finẽ attinet) dignitatẽ. quanuis enim homo naturæ cõditione Angelis inferior sit, finis tamen ad quẽ cõditus est, dignitate (vt D. Tho. ait) par & æqualis est. Neque enim ad altiorem finẽ supremus Angelorũ, quã infimus homo cõditus est. Nõ enim (vt D. Aug. ait) aliunde viuit homo, aliunde Angelus. Vtriusque enim vita & beatitudo Deus est. Huius autẽ amoris indiciũ est ve hementer eos de cõuersione & pœnitentia nostra lætari, Gaudiũ est enim Angelis in cælo super vno peccatore pœnitentiã agente, quã supra &c. Vnde Ber. lachrymas pœnitentiũ vinum eorum esse ait. Quin etiã pro beneficijs nobis exhibitis, gratias & laudes cõmuni Dño offerunt. Pro summo enim illo incarnationis Domini cę beneficio, nõ quidẽ illis sed nobis impensõ, ipsi priusquam nos laudes Dño cecinerunt, dicentes, Gloria in altissimis Deo: nobisque deinde gratulãtur cũ subdũt, Et in terra pax hominibus. b. v. Pacis autẽ nomine hæbrea lingua, bona omnia designantur.

Luc. 15.

Lucæ. 2.

Sed ipsarũ iam officia explicemus. Primũ quidem ab omnibus nos visibilium & inuisibilium inimicorum insidijs & periculis liberant, Vnde est illud, Immittit Angelus Dñi in circuitu timẽtiũ eum &c. Pro quo Hier. ex Heb. vertit, castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. quid igitur hac custodia firmius? Hinc Eccl. canit, In cõspectu Angelorum nolite timere. Vos enim in cord. vestr. ador. & tim. e. Angelus enim eius vobiscũ est. Habes exẽplum in Helizei famulo, de quo supra. Secundum officium & id quidẽ præstantius, nos à peccato quãtum in illis est, liberare. Quod S. Iudith, de se cõfitetur cum ait, viuit autem ipse Dñs, quia custodiuit me Angelus eius &c. Iudith. 13. ¶ Nec à peccatis solum, sed ab omnibus etiã offendiculis quæ ad peccatum nos impellere possunt, occulta quadã suggestione eripere nituntur. Hoc est enim quod Psal. ait, In manibus portabunt te, ne. f. o. a. l. p. tuum. Vt enim fratres natu maiores infantulos fratres in vlnis gestant: ita Angeli (quos maiores natu fratres appellare possumus) nos homuntiones, hoc est fraterculos suos in manibus portant, vt ab omnibus nos peccatorum offendiculis eripiãt. ¶ Tertio, nõ contenti nos à malo liberare (cum necesse sit facere bonum) ad hos nos assidue occultis suggestionibus suis inducere conantur. Quod quidem mira Dei prouidentia fit. Cum enim

Iudit. 13.

Psal. 33.

Psal. 90.

antiquus

antiquus ille hostis nos ad malum excitare nō cesset(circuit enim tanquam leo rugiens,quærens quē deuoret)nisi esset qui nos cō- 1. Pet. 5.
tra ad bonū excitaret actū vtique de nobis esset, qui cōparatione eius velut locustæ sumus. Ad perfectionē quippe diuinæ prouidē tiæ spectat remedia aduersus mala omnia prouidere. Subijciamus vel vnū huius rei exēplum. Cōtra venenatos colubros (quorū in insula orientali nomine Cæilā magna vis & copia est)arborē quā dā nasci voluit:cuius vel odor solum, præsentissimū est aduersus hanc pestē remedium. Denique præter vnā mortē(ad quā peccati merito dānati sumus)nihil sine remedio est,quanuis remedia frequenter ignoremus. Nō enim fallo Eccl. ait, Omnia duplicia, vnū Eccl. 33.
cōtra vnum,& nō fecit quidquā deesse. Quartum cūmune officiū est pijs hominibus in tribulatione succurrere,cuius rei innumera extant exēpla. Sic Danieli in lacu leonū esurienti,mittitur ab Angelo per Abacuch prandium. Item tribus pueris in fornace cōiectis adest Angelus qui excussit flammā ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantē. Sic Apostolis in vincula cōiectis,adest Angelus carcerē aperiens,præcipiensque vt in tēplo verbum Dei annunciarent. Sic Paulo & Silæ cesis,& in carcerem cōiectis,portæ carceris(vt creditur Angeli ministerio) apertæ sunt. Sic Angelus Paulū naufragantē bono animo esse iubet,& salutē omnibus qui cum eo periclitabātur,propter eū pollicetur. Quid vero de Raphaele Angelo dicam? qui mirabili & verè stu- Raphael
penda ratione in humana forma apparens, in tam longo itinere Angelus.
filij Tobiæ socius fuit,eumque à deuoratione pisceis liberauit, matrimonio collocauit,pecuniam à Gabello recepit, senioremque patrē à cęcitate liberauit? Poterit concionator si voluerit, his exēplis cōmemorandis expatiari,nō sine fructu & iucunditate auditorum. ¶ Quintū Angelorū officiū est,animas curæ suæ cōmissas, si cū pietate dormitionē acceperūt, vt cōmissum sibi depositum cōmuni Dño præsentare. Sic Lazarū illum mendicū in sinu Abra Luc. 16.
hæ portauerunt. Sic multorum sanctorū animas cū canticis etiam & hymnis in cælū prosecuti sunt. Iam vero cū ex hac vita in alteram migrandum,& diuino tribunali assistendū erit, quā salutare nobis erit,hos noui huius itineris duces,& causæ nostræ patronos habere! Ait enim Apostolus, Statutum est hominibus semel mori, Hebr. 9.
& post hoc iudicium. Quo tēpore de tota æternitate nostra sen-

tentia ferenda est. In quo quidē iudicio nihil deest eorum quæ in humanis iudicijs videmus. Ibi enim Deus erit iudex, homo, velut reus, Patronus hominis, Angelus, Accusator vero Dæmon. Angelus ergo noster ibi quidquid pie & religiosè egerimus, proferet ibi, si humiles, si patientes, si sobrij, si misericordes, si fraternitatis amatores, si obedientes fuimus, pro nobis allegabit. Contra vero, si magis seculo quā Deo viximus, non deerit accusatori nostro facundia, qua causam nostrā premat. Inferabit enim ac dicet, Iuste iudex ad me hæc anima, nō ad te pertinet, mihi enim inseruiuit, mihi obtēperauit, iuxta meam non iuxta tuam voluntatem vitā duxit, leges mūdi, atque placita mea, nō tua seruauit. Si ego illi suggerebā vt peieraret, vt raperet, vt alienā vxorem cōcupisceret, vt aliorum famę detraheret, vt malediceret, vt cōtumelijs proximos afficeret, vt vindictā de lędente sumerer, vt in ludo alearum opes omnes insumeret, dicto citius suggestionibus meis obtēperabat. Putas ne istam te pro Deo coluisse? Deus illi pecunia, Deus honor, Deus voluptas, Deus venter extitit. Ista omnia supra te dilexit, horū gratia te millies offendit, maluitque te quàm istis suis delitijs carere. Quocirca si tu iudicas orbem terræ inæquitate, reddisque vnicuique iuxta opera sua, hanc mihi animam adiudicare debes. Hæc & multa alia accusator iste ingeret & inculcabit. cui rei exē-

Climac. plo erit anachorita quidam, cui in agone mortis cōstituto (vt Ioā. Climacus refert) Dæmon peccata sua ingerebat. Qui aliquando quidē aiebat, Mētiris, nunquā enim tale quid commisi. Aliquando autē aiebat, verum quidem est, sed huius rei gratia ieiunaui, & pœnitentiā egi. Alias vero respōdebat. Ita est, nec habeo quid dicam, nisi esse in deo misericordiam. Atque in hæc verba animam efflauit, nullum aliud salutis suæ signum nobis relinquens.

Sanctus.

Gregor. IVstus quisque per rationem homo, per sacrificiū mortificationis suæ vitulus, per fortitudinē securitatis suæ Leo, per cōtemplationē verò efficitur aquila. Grego. hom. 4. super Ezech.

Quanuis occasio persequutionis deest, habet tamen, & pax nostra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio desideria in mente trucidamus. Gregor. vbi supra.

Percu-

Percutitur Iob vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticẽ vt nihil in mente vacet à gloria postquam in corpore nihil vacat à pœna. Grego. 3. Mor. lib. 3. c. 3. *Iob. 2.*

Quod autem iustos comparat Lucifero, ideo est, quia in ipsis cognoscimus Deum, quem non videmus, sicut in Lucifero venturum Solem. Greg. Mor. lib. 10. c. 21.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit esse iustus, vel sanctus, cùm affectu teneat sanctitatem. August. de eccles. dog. *August.*

Bonum laudare, non laudato, sed laudantibus prodest. Idem super Ioan.

Nihil solicitius prouidendum est, quàm vt solennem diem nõ tam ciborum abundantia, quàm spiritus exultatione celebremus: quia valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare martyrem, quem scimus Deo placuisse ieiunijs. Hiero. in Epist. *Hiero.*

Tria sunt, quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus, auxilium sancti, exemplum eius, confusionem nostram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior est in cælis ante faciem Domini sui. Si enim dum hic adhuc viueret, misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius, quanto verius agnoscit miserias nostras, & orat pro nobis patrem? quia beata illa patria charitatem eius non mutauit, sed augmentauit: imò potius mouit sibi viscera misericordiæ, cùm ante fontem misericordiæ assistit. Debemus etiam, vitam eius attendere: quia quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, non declinauit, nec ad dexteram, nec ad sinistram: sed viam regiam tenuit, donec veniret ad illum, qui dicit, Ego sum via, veritas, & vita. Item diligentiori intuitu confusionem nostram aspiciamus: quia homo ille similis nobis fuit, passibilis, ex eodem luto formatus, ex quo & nos. Quid ergo est, quod non solùm difficile, sed impossibile credimus, vt faciamus opera, quæ fecit, vt sequamur vestigia eius? Bernar. in sermo. *Bernar.*

Quãdo boni & sancti tãta hic mala patiũtur, aliquis intra se cogitet, & dicat. certũ est rerũ Dñm nõ respicere, quæ nostra sunt, negligere humana, nõ curare terrena. O quicunq; ille es, quomodo respicis sanctorũ labores, cur nõ respicis remunerationes? Ecce *Euseb. Emiss.*

per

per totũ mũdũ in sanctis Apostolis atq; martyribus felicitati aduersitas viã fecit: saluti perditio militauit, & ostiũ, dũ vitę claudit, gloriæ patefecit: & in Deum fiduciam collocantibus, dum terram inuidet, cælum parauit. Hoc ergo in exemplum patientiæ humano generi prouidẽtia diuina proposuit. Quæ cum ita sint, falso miser putatur, qui in virtute non læditur. Euse. Emisse. in hom.

Chrysost. Quę est ista iustitia, sanctos colere, & sanctitatẽ cõtemnere. Primus gradus pietatis est: sanctitatem diligere, postea sanctos: quia nõ sancti ante sanctitatẽ fuerũt, sed sanctitas ante eos. Sine causa ergo iustos honorat, qui iustitiam spernit. chryso. sup. Mat. c. 24.

Antisth. Antisthenes interrogatus, quid festum esset, dixit: Ingurgitationis occasio.

COLLE. ¶ Ait Dñs ad amicos Iob, Faciẽ eius suscipiã, vt nõ vobis imputetur stultitia, Vides ergo aliorum oratione alios iuuari, atque præcipue sanctorũ, & propterea & inuocãdos, & deuotè colẽdos esse? Sic Dñs in Euangelio, videns eorum fidem, qui paralyticum portabant, ait, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Super quo Ambrosius ait, Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit alijs: & dum alios probat, alijs relaxat errata.

Iob. 42.

Matt. 9.

Pilos barbæ regis, quandiu mento illius adhærent, nemo audet cõtingere: at vbi à tonsore resecati sunt, in sterquiliniũ mittũtur, & pedibus cõculcantur. Sic dum homines per gratiã christo vniti sunt, in magno pretio habẽtur, & ab Angelis honorãtur: at vbi ab eo per peccatum auulsi sunt, pedibus etiã Dęmonum proterũtur.

4. *Re.* 13. Pater mi, Pater mi, currus Israel & auriga eius, Hoc est, (vt glossa quædã exponit) qui prece tua instar es omniũ curruũ, & equitũ, ad Israelitici populi munimẽtum. Certe ex hoc loco intelligitur verũ esse, quod in Prouerbijs legimus: In benedictione iustorum, exaltabitur ciuitas. Ad hoc itẽ spectat, quod legimus in Psalmo, Et dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset, in confractione in conspectu eius. Pro confractione autem alij interpretati sunt, in ruina muri, vt reprimeret impetum eius. Est autem eo in loco similitudo sumpta à viris fortibus, & amore patriæ vehementer incensis: qui cùm murus tormentis hostium, atque machinis dejcitur, se se in ea parte, quæ ruinis maximè strata est, pro muro opponunt, ad hostium impetum suis corporibus

Prou. 11.

Psal 105.

exci-

excipiendum: vt cùm certo vitæ periculo perniciem à patria depellant. Non aliter enim se gessit Moses: nam cùm Iudæorũ propugnaculum, quod in fidei religione consistebat, eorundem rebellione dissectum esset: nihilque impediret, quo minus ira diuina in homines omni firmo præsidio nudatos inuaderet, eosque ad internecionem deleret: Moses studio communis salutis inflãmatus, se se diuinæ iustitiæ telis obiecit, & exposuit: neque recusauit, quin supplicio suo omnium impietatem lueret. Sic igitur fusis cum ardentissima suorum charitate precibus, numinis ipsius impetum repressit.

Exemplorum clarissimorum magna in Ecclesia vis est, quibus & ad pugnam roboramur, & in aduersis ad patientiam erudimur. De his autem canti. 4. scriptum est, Sicut turris Dauid, quæ æ.e.c. p. mille clypei pendent ex illa: omnis ar. f. Quid sunt autem clypei, quibus corpus ab hoste tegimus, nisi exempla Sanctorum, quibus nos in aduersis munimus. Rectè enim dictum est, Facta præcedentium pensemus, & grauia non sunt, quæ toleramus. Gentiles Philosophi vix alios habent, quos sibi ad virtutis exemplũ frequentes proponant, quàm Socratem, & Catonem: paucosque alios his similes: at nobis infinita passim sanctissimorum Patrum exempla occurrũt. Vnde recte dictũ est. Mille clypei pẽdẽt ex illa, &c. *Cant. 4.*

Vbi nos legimus, comæ eius sicut elatæ palmarum, verbũ palmarum, nec in Græco nec in Hebræo reperitur. Græce enim habetur comæ eius elatæ, nigræ quasi coruus. Ex Hebræo vero ad verbum legitur, Cincini eius crispi siue crispantes: nigri quasi coruus. Quod de capillorum Sponsi pulcritudine Sponsa dicit, ad sanctos referendum est, qui à Christo capite deriuantur, & ab eo nutriuntur: quoniam de plenitudine Christi capitis nostri omnes accipimus gratiam pro gratia. capilli autem crispi partim virilem fortitudinem, partim eleuationem mentis ad superna designat: quod vtrumque sanctis maximè conuenit, quorũ vita omnis in expugnanda carne, & eleuanda in Deum mente, cõsumitur. Quod verò nigros capillos esse ait, sanctam piorum tristitiam, & humilitatem designare videtur. Cor enim sapientis vbi tristitia, Et, Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quæ enim secundum Deum tristitia est pœnitentiam in salutem stabilem, operatur. Hinc D. Hieronymus de se ad Eustochium scribit, *Cant. 5.*

Quo-

Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, &c. Quo etiam nomine turturi fidelis anima comparatur: quæ in continuo gemitu est, gemitumque habeat pro cantu.

Non minorem Deus Ecclesiæ suæ, quàm huius mundi curam habere, sed multo etiam maiorem, certum est. Quamobrem de christo ac beata Virgine, cæterisque sanctis (quorum exemplis, atque doctrinis mundus illuminatur) illa Geneſis verba accipienda sunt, Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac nocte: vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti. Hæc duo luminaria magna ad Christum & beatiſſ. Virginem referenda sunt. Fecit item & stellas: & posuit eas in firmamento cœli, vt lucerent super terram, & præessent diei, ac nocti. Sanctis quippe viris dictum est, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. De ijsdem quoq; Apostolus ait. Vt sitis sine reprehensione in medio nationis pravæ, atque peruersæ: inter quos lucetis, tanquã luminaria in mũdo. Daniel quoque ait, Qui docti fuerint, fulgebunt tanquã splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Quod vero ait quædam luminaria nocti, quædam diei præesse, hoc nimirũ insinuat quosdam sanctorũ innocentiæ, quosdam pœnitentiæ præesse. Dauid namque, & Maria Magdalena, similesque, nocti, id est pœnitẽtibus præsunt: quibus & pœnitentiæ exẽplum, & orationis suffragium, & spei firmamẽtum prębent. cæteri verò sancti, qui innocentiæ virtute excelluerunt, diei, hoc est, innocentiæ studiosis præsunt.

Gene. 1. *Matt.* 5. *Philip.* 2. *Dani.* 12.

Vbi ingressi sunt filij Dei ad filias hominũ, orti sunt ab eis viri celebres, atque famosi. Quo in loco (vt ea prætermittamus, quæ de hoc congressu varie dicuntur) illud certe intelligimus, præclarã naturæ & ingenij indolem cùm diuina gratia coniunctã, viros parere insignes: qui Ecclesiã maximè splendore doctrinæ, & clarissimis ingenij sui monumentis illustrarunt. Quales Aug. Ambr. Hiero. Basilius, Chrysost. D. Thom. cæterique insignes Ecclesiæ doctores fuere: quorũ summum ingenij acumen cùm diuina gratia coniunctum, Ecclesiam mirificè illustrauit: quòd alterutrum alterius auxilio destitutum, minus splendescere potuisset. Hinc

Gene. 6.

Poetæ

Poetæ olim finxerunt impenetrabilia esse arma illa, quæ Mineruę & Vulcani opera fabricata essent. Quo figmento scientiam virtutis ardori, ac studio copulatam, summos homines efficere, significarunt. Scientiam enim Mineruæ, ignem vero Vulcano gentilitas tribuebat.

Sanctos viros ciuitatibus esse præsidio satis aperte illa Domini promissio declarat, qui eo vsque processit, vt si, vel decem iustos Sodomis inueniret, vniuersis ciuibus parceret. Item cùm Sesach, rex Ægypti cepit Hierusalem, & aurea Salomonis scuta populatus esset, non est permissus à Deo vastare cuncta: quoniam bona inuenta sunt in Iuda: hoc est boni viri, & religionis cultores, quorũ pietati Dñs reliquorũ ciuium salutẽ donauit: quẽadmodũ nauigante Romam Paulo, omnes, qui cum illo nauigabãt, propter illũ seruauit. Sic etiã in libro Numerorum populari seditione orta, ad Mosen & ad Aaron Dñs ait, Recedite de medio huius multitudinis, etiã núc delebo eos: quasi hoc facere nõ posset, quamdiu duo illi viri iusti in medio rebellis populi erant. Angelus verò Domini Sodomam vastaturus, vrget Loth, vt celeriter inde migret, Quia non potero, inquit, facere quicquam, dum tu in hoc loco moratus fueris. Vide quam reuerentiam Angeli pijs hominibus exhibeant: qui sceleratos, & impios homines vastaturi, nihil audent, quandiu inter illos viri sancti cómorantur.

Gene. 27.

3. Reg. 14.

Num. 16.

Gene. 16.

Armati ascenderunt filij Israel de Ægypto & ossa Ioseph secũ tulere: vt intelligas eos qui ad promissam cœlestis Patriæ hæreditatem pergunt armari protinus aduersus repugnantem mũdum, & insidias Diaboli oportere. Ossa verò Ioseph secùm afferre est, sanctorum hominum memoriam, & virtutum exempla ad mentem reuocare: ac præcipuè verum Ioseph christum seruatorem mundi, in cruce pendentem visione apprehendere, & illud implere, quod à nobis ipse requirit, cum ait. Pone me quasi signaculum super cor tuum, & super brachium tuum.

Exod. 13.

Ciuitas Segor à Sodomæ incendio propter orationẽ Loth liberata est, quod is, eam sibi ad perfugium elegerit. Ecce enim ait Angelus, in hoc suscepi preces tuas. Hoc exemplo quis non videt, quantum orationes & præsentia iustorum ciuitatibus conferat?

Gene. 19.

Qua in re potissimum vera sanctitas sita sit, Origenes super illo verbo Leuit. 11. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (dicit Dominus)

Leui. 11.

Dominus) declarat his penè verbis, Nomen hoc Sanctus, quid in scripturis diuinis significet, diligentius inquirendum est. In his ergo non solum homines sanctos appellari inuenimus, sed etiam primogenita animantium, quæ Domino consecrantur, & similiter, vestes sanctæ pontificis & vasa sancta, & huinsmodi omnia, quæ in solius Domini ministerium deputata sunt, & ad vsus alienos accommodari non possunt, merito sancta, id est, soli Domino sanctificata, & consecrata dicuntur. His ergo obseruationibus & legibus etiam homo sanctus appellatur. Si quis enim se ipsum deuouerit Deo, si quis nullis se negotijs secularibus implicauerit, nó quærens ea quæ sunt super terram, sed quæ in cœlis sunt, iste merito sanctus appellatur. Donec enim permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur, nec vacat soli Deo, nec segregatus à vulgo est, non potest sanctus appellari. Denique & ipse sermo in græca lingua (quod dicitur agios) quasi extra terram esse significat. Quicunque enim se consecrauerit Deo, merito extra terram, extra mundũ esse debet: possunt enim & ipsi dicere, super terram ambulantes, conuersationẽ in cœlis habemus.

Apostolus.

Gregor. SAnson in maxilla asini hostes peremit: sic etiam Christus ruditatem Apostolorum suæ virtutis manu tenens, mundum conuertit. Ipsa verò maxilla in terram proiecta, post modum aquam fudit, quia, & sanctorum corpora sepulta, miraculis claruerunt. Greg. mor. lib. 13. c. 8.

August. Dedit Dominus potestatem Apostolis super naturam, vt eam curarent: super Dæmones, vt eos euerterent: super elementa, vt ipsa immutarent: super mortem, vt eam contemnerent: super Angelos, vt corpus Domini consecrarent. Hæc etiam potestas data

Apoc. 6. est eorum successoribus, secundum illud Apoca. Hi habent potestatem claudendi cœlum, & conuertendi aquam in sanguinem. Aug. in sermo. de Apostolis.

Bernar. Scimus quòd viri isti nec sibi vixere, nec sibi sunt mortui: sed ei, qui pro ipsis mortuus est: magis autem nobis omnibus propter illum. Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, & etiam mors ipsa, Ijdem in conuersatione eminentiam, in prædicatione sapientiam,

tiam, in passione sua patientiam, nobis beati Apostoli contulerũt: qui etiam vsque hodie conferre non cessant, misericordia pleni, & sanctarum orationum fructibus. Bernar. in sermone S. Petri, & Pauli.

Basilius tractans illud Matthæi. 5. Vos estis lux mundi, Venien te ait luce diei, ægritudines alleuiantur, homines à somno excitãtur, aues garriunt, bestiæ ad latibula sua fugiunt. Sic luce Apostolorum veniente, mundus fuit ædificatus in credendis, fœcundatus in operibus bonis, alleuiatus peccatis, excitatus à negligentijs, animatus ad contemplationem cœlestium, ereptus à potestate Dæmonum. *Basil.*

Sicuti pauperes cum thesauros regios aspiciunt, suam pauper- *Clima.*
tatem amplius agnoscunt: ita & anima magnificas patrum virtutes relegens, mentem suam amplius humiliat. climacus. Gradu. 15.

O Paule cœli ciuis, Ecclesiarum columna, Angelus terrestris, *Chrysost.*
cœlestis homo. Sicut enim missum in igne ferrum totum profecto ignis efficitur: sic Paulus charitate succensus, totus effectus est charitas. Chrysost. de laudi. Pauli Hom. 1.

¶ Frequentissimus ac penè perpetuus operandi modus Deo est, COLLE.
vt per infima atque infirma mundi, ea quæ sunt potẽtissima deijciat. Sic Sanson in mandibula asini Philistæorum agmina fudit. Sic Sangar sexcentos viros interfecit vomere. Sic Dauid funda & baculo Gigantem deiecit. Sic per pedissequos pueros principũ prouinciarum exercitũ Syriæ fugauit. Sic per Gedeonem & tercentos viros Madianitarum vires fregit. Sic per Iudith exercitum Assyriorum profligauit. Denique culicibus, muscis, atque ranis bellum intulit Pharaoni: idemque ne sui dissimilis esset, ad expugnandum vniuersum mundum, & mundi principem Diabolum, piscatoribus vsus est: Quod quidem vates regius significauit, cùm ait, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, &c. Quod proinde est, ac si diceret, Hoc imprimis vim, & salutarem potentiã tuam declarauit, quòd per Apostolos tuos, homines rudes, & indoctos, & simplicibus pueris similes, nomen tuum percunctas nationes fama celebrasti, & asperrimam Diaboli tyrannidem (qui vbique terrarum colebatur) funditus euertisti.

Apostolorum dignitatem, & gloriam declarat lapidũ pulchri-

tudo, quæ templo Domini fundamentum præbuerũt. De quibus 3. Reg. 5. legimus, Præcepitque rex, vt tollerent lapides grãdes, lapides pretiosos in fundamentũ templi, & quadrarẽt eos, quos dolauerunt cementarij Salomonis, & Hiram. Hoc ad spiritualis templi, hoc est Ecclesiæ fabricam spectat. Quis enim ad ædificij fundamentum excũltos lapides aptari vidit, cũ ad hoc rudissimi quique eligantur? Quocirca huiusmodi lapidum electio mysterio vacare non potuit.

Martyr.

Gregor. SIcut beatus Cyprianus ait, martyrem non facit pœna, sed causa. Greg. in Regis.

Mori à persequente, martyrium in opere est: ferre vero contumelias, & odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Idem in hom.

Habet pax nostra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria trucidamus. Idem ibidem.

Isidor. Duo sunt genera martyrij: vnum in aperta passione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hostis insidias tolerantes, & cunctis carnalibus desiderijs resistentes, per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactauerunt, & pacis tempore martyres facti sunt, Ilidor. in Etymo.

Chrysost. Habet paupertas martyrium suum: & egestas bene tolerata facit martyrium, sed egestas propter christum, non propter necessitatem. Chrysost. in sermo.

Hieronym. Non solum effusio sanguinis in confessione martyrium reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus, quotidianum martyriũ est. Hiero. in vita S. Paulæ.

Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi, pro redemptione libenter occũbimus. Idem in Epist.

Bernar. Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacero corpore: & rimante latera ferro, non solum fert fortiter, sed alacriter sacrum è carne sua circunspicit ebullire sanguinem. Vbi ergo tũc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in visceribus Iesu. Bernar. super Canti.

In petra habitans, quid mirum si in modum petræ duruerit? Sed neque hoc mirum, si exul à corpore, dolores nõ sentiat corporis: neque hoc facit stupor, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur: non deest dolor, sed contemnitur. Idem ibidem.

Est martyrij genus & effusio quædam sanguinis, in quotidiana corporis afflictione: est etiam baptismus aliquis in compunctione cædis & lachrymarum assiduitate: sic quippe infirmis & pusillis corde necesse est, vt quem semel ponere pro Christo non sufficiunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguiné fundant. Sic & baptismi sacramentum, quoniam iterari non licet, his qui sæpius in multis offendunt, frequentiore ablutione suppleri. Idem in sermo.

Aliud est martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium. Cypria. in serm. de Mortalitate. *Cypria.*

Alij martyres in vinculis carcerum gloriantur, alij cæsi in verberibus gratulantur, alij poteſtati irreligiosorum desecanda felicium capitum colla cõmittunt: plures in extructos rogos currũt, & trepidantibus pœnæ ministris in ignem saltu deuotæ festinationis insiliunt: alij in profundum demergendi, non in aquas necaturas, sed in refrigerium æternæ beatitudinis decidunt, toto ipso se corpore Deo hostiam tanquam holocausta præbentes. Hilari. *Hilari.*

Martyres in medium procedentes, se se Christianos esse cõfessi sunt. O beatas linguas, quæ sacram illam vocem emiserunt, quam aer quidem excipiens, sacer est factus: angeli audientes plauserũt: diabolus vero eum dæmonibus magnam accepit plagam, Dominus postremo in cœlo descripsit. Basil. *Basil. Hom. 40. militum Martyr.*

Primũ quidẽ sanctorum mors planctu & lachrymis cohonesta batur: nũc vero moriẽtibus sanctis exultamus. Tristiũ nanq; post crucẽ Dñi immutata est natura: iã nõ amplius sanctorũ obitus lamẽtationibus prosequimur, sed tripudijs circũ ipsorũ sepulcra & veluti choreas ducimus. Et mox, Pericula nõ respicit martyr, coronas respicit, plagas nõ horret, sed præmia numerat. Idem de Barlaam martyre.

Dimicauerunt patres nostri contra asperrimos dolores, nos è contrario dimicemus contra mollissimas voluptates. Vicerunt illi tormenta flammarum, nos vincamus ignea tela vitiorũ. Nam quia esse nouimus sine persecutore bellũ, potest dare Deus & sine *Euseb. Emiss.*

cruore martyrium. Etenim si istos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantiæ vagientis ingredimur: iustius ergo isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce, in nouam illam futuri seculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendunt: & consortes paulo ante mortalium, subito ciues incipiunt esse Angelorum. Euseb. Emiss. in hom. de Natal. S. Genesij.

Discite, inquiunt Martyres ex nobis fidem quærendo acquirere, viuendo excolere, moriendo seruare: discite plus peccatum timere quam gladium, discite propter vitam magis iustitiam amare quam vitam, fidemque & timorem Dei. Quem nos in media belli tribulatione seruauimus, obseruate ne vos in pacis securitate perdatis. Cauete ne anchoram spei ac religionis quam nos custodiuimus in fluctu, vos amittatis in portu. Cauete ne vitam bonam si quando afflictionibus subditam videritis, miseram iudicetis. cauete ne in arena mũdi, in qua ad subeundos agones missi sumus, aliquam felicitatem expectandam putetis. Beatitudo parari hic potest, non potest acquiri. Non hic quæras, quod hic nullus sanctorum obtinuit: non hic quæras, quod hic nec Christus inuenit. Si mundus pacem haberet, gloriam martyres non haberent. Idem in homi.

Homo.

Gregor. NON se desperet humana fragilitas, vnigeniti sanguinem consideret, & in pretio suo conspiciat quanti est, quod tãti valet. Greg. mora. lib. 4. c. 17.

Iob. 13. Super illud, Contra folium quod vento rapitur, Homo ait est folium, quia in paradiso ab arbore cecidit: & quia tentationibus rapitur, desiderijs leuatur. Ait ergo, Contra folium quod vento rapitur, id est, cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Greg. mor. lib. 11. c. 24.

Bernar. Attende, quid fuisti ante ortum & quid es ab ortu vsque ad occasum, ac quid eris post hanc vitam. Vnde quidam ait.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque
Subripuere tibi, noscere quid sit homo.

Post

Post hominem vermis: post vermem fœtor & horror:
Sic in non hominem vertitur omnis homo.

Heu, hominum vnde iste fastus? ista superbia? cuius ærumnosa necessitas, cuius vitam laboriosam deuoluit pœnalitas: cuius pœnalitatem pœnalior mortis concludit necessitas: cui esse momentum, vita naufragium, mundus exilium cui vita aut abest, aut spondet absentiam mors aut instat aut minatur. Alanus lib. de complanctu naturæ. *Alanus.*

Sunt homines qui rationem à dijs immortalibus datam in fraudem malitiamque conuertunt. Cice. lib. 3. de natura Deorum. *Cicero.*

¶Homo inter duas valde dissimiles species, medius constitutus est, brutorum videlicet & Angelorum. Totam autem latitudinem (quæ media interiacet) natura humana occupat: ex quo tam varia hominum ingenia moresque proficiscuntur: qui non minus ingeniorum varietate, quàm oris & vultus figura distant. Prout enim hi alterutri horum extremorum propiores sunt, sic vel Angelorum, vel brutorum naturam participant. Quidam enim à crimine & perspicacia ingenij Angelis propiores quodammodo esse videtur: quales (vt de nostris nihil dicam D. Thom. Aquinate & Augustino, qui in confessionibus fatetur se discipulitas omnes sine præceptore didicisse) Aristotelem cum primis, & Platonem & M. Tullium esse aiūt: quem Plinius extra omnē ingenij aleam positum esse testatur. Quidam vero adeo rudes atque hebetes ingenio sunt, vt brutis proximi esse videantur, qui videlicet præter corporis figuram, vix rationis aliquid habeant: ideoque non tam consilio & ratione, quàm impetu & affectu pecudū more ducūtur: quos etiā Barbaros appellare solemus. Hæc autem cōsideratio cum ad alia multa, tum præcipue ad hoc valet, vt ingenioli & sapientes viri, minus aduersus ignorantias & errata rudiū hominum commoueantur: quos natura tales finxisse videtur: ad quam superandam multa vi, singularique Dei fauore opus est. COLLE.

Habet homo proprium quiddam inter cætera animātia, vt D. Thom. philosophatur, Cætera enim in ijs quæ ad naturæ suæ conseruationem spectant, nihil aberrant: neque quidquàm aduersus naturam suam machinantur: Solus aut homo, cum rationalis creatura sit, multa atque adeo innumera contra naturæ suæ dig-

nitatem, imo & contra salutem & vitam suam molitur. Huius autem deordinationis causam idem D. Thom. esse ait quòd homines vt plurimum, sensum & affectum, non rationis ductum in operando sequuntur. Illi autem qui tales sunt, magis inter pecudes, quam inter homines numerandi esse videntur. Si enim (vt modo diximus) eos qui nihil ingenij acumine valent, inter bruta magis quàm inter homines computamus (quod quidem sine ipsorum vitio fieri potest) multo magis illi qui non ratione sed impetu & affectibus ducuntur (quod vitio non caret) inter pecudes numerandi sunt, etiam si in amplissima familia nati sint. ¶ Vide etiam hac de re. T. Humanæ vitæ miseriæ, &. T. vita, &. T. cognitio sui.

Mulier.

Hieronym. VIX est ita turpis, aut senio confecta quæ non gaudeat, & libenter audiat, si dicatur esse pulchra. Delectat castas etiá præconia formæ. Hiero. in Epistо.

Hugo de S. Victo. *Prou. 5.* Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. In fauo enim duo sunt, mel & cera: & in facie meretricis similiter duo: scilicet decor & gratia. Hoc est, pulchritudo oris, & dulcedo sermonis: cera succendit ignem mel præbet dulcedinem: Sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem, blándimento verò lenocinantis sermonis subuertit mentem. Stillat mel dum meretrix verba sua mollit, & facit dulcia. Hanc dulcedinem æternæ mortis amaritudo comitatur. Vnde sequitur nouissima eius amara, quasi absynthium, acuta, quasi gladius biceps. Diligit mulier vt capiat: decipit, vt rapiat: amat, quod habes, non quod es. Hugo ad socium volentem vxorem ducere.

Chrysost. Improba mulier nunquàm mansuescet, si durius tractetur, furit, si blandius, tollitur, & elata est. Chrysost.

Ferrum coquere quàm mulierem castigare, facilius. Idem.

Qui habet vxorem malam, suorum se peccatorum mercedem accepisse intelligat. Idem.

Nulla in mundo bellua est, quæ cum muliere improba conferatur. Idem.

Acerbum est, pauperiorem duxisse vxorem, acerbum item opulentiorem.

lentiorem. Illud enim rem, hoc authoritatem & libertatem viri minuit & lædit. Idem.

Calidissimum est mulieris ingenium, ad mentem viri luxandã, & à statu suo deturbandam, maxime si fuerit intemperans. *Philon.*

Sui amans est mulier, & zelotypa, ac mire industria, vt possit viri mores peruertere. Idem.

Cùm Democritum quidam percontaretur: cur cum magnus esset, paruam duxisset vxorẽ. Ego (inquit) in malo eligẽdo, quod minimum erat, elegi. Democritus. *Democri.*

Cùm te diligere, & appetere dixerit mulier, tum ab illa magis metuendum tibi est, quàm cum conuitiatur. Socrates. *Socrates.*

Socrates se consulentibus de ratione matrimonij contrahendi, dixit: Quemadmodum pisces ò adolescentuli, qui nondum intra nassas sunt, volunt intrare: qui autem iam intus sunt, volunt exire: sic & vos, ne idem vobis accidat, vide te. Idem.

Vindicta nemo magis gaudet, quàm fœmina. *Adilon.*

Ignis, mare, mulier, tria mala. *Adilon.*

Audax est ad omnia quæcunque amat vel odit fœmina, & artificiosa est nocere cum vult. Sed ne longo dispendio te suspendam, lege Aureolum Theophrasti, & Medæam Iasonis, & vix pauca inuenies impossibilia mulieri. Amice, det tibi Deus omnipotens, omnipotentis fœminæ fallacia non falli. Valerius in Epistola ad Ruffum. *Valerius.*

¶ Mulier est animal calamitosum. Illi enim dictum est, multiplicabo ærumnas tuas, &c. Hinc Lya nascentibus filijs gratias Domino agebat, & nomina illis, hanc animi sui gratitudinem testantia imponebat: quæ tamen nata filia Lya, nihil legitur dixisse. COLLE. *Gene.* 3.

Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes. Non poterat hoc periculum magis amplificari, quàm illud vino comparando, quod mentem hominis prorsus alienat. Id satis patet Dauidis, & Salomonis exemplo.

De malitia, & moribus mulierum multa inuenies Ecclesiastici. 25. Omnis (ait) plaga tristitia cordis est, & omnis malitia, nequitia mulieris. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis, & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris. Pro quo alius vertit apertius. Summa plaga est mœror animi, summaque ma- *Eccl.* 25.

litia, malitia mulieris. Cedo quanuis plagam, modo ne plagam animi: & quanuis malitiam, modo ne malitiam mulieris, & cætera, quæ sequuntur. Quæ omnia non ad omnes mulieres, sed ad quarundam malitiam potissimum pertinent: quibus cohabitare non solum periculosissimum, sed etiam molestissimum est. Capite verò sequenti, de vtroque mulierum genere malarum scilicet, & bonarum copiosè loquitur.

Humanæ naturæ, post lapsum miseriæ atque conditio.

Gregor. HOmo, qui si non peccasset, etiam carne spiritualis futurus erat, factus est peccando etiam mente carnalis. Quare sola cogitat corporalia. Gregorius Moralium libro. 5. capite. 24.

Culpæ suę pœnaliter subdita natura nostra, iam extra naturam suam facta est. Greg. mor. lib. 8. c. 11.

Iob. 15. Super illud, Vt iustus appareat natus de muliere, sic Gregor. Quomodo iustus apparebit, qui de illa natus est, quæ extitit iniustitiæ propinatrix. Greg. mor. lib. 12. c. 15.

Quia humanæ naturæ ramus putriuit in radice, ideo in conditionis suæ viriditate non subsistit. Gregorius Moral. libro. 10. capite. 8.

August. Humanæ naturæ corruptelam declarat D. Augustinus hoc exemplo. Arbor erat pirus in vicinia vineæ nostræ pomis onusta, nec forma, nec sapore illecebrosis. Ad hanc excutiendam atque asportandam nequissimi adolescentuli perreximus nocte intempesta, & abstulimus inde onera ingentia, non ad nostras epulas, sed vel proijciẽda porcis, etiam si aliquid inde comedimus, dum tamen fieret à nobis, quod liceret, quod non liceret. Ecce cor meum Deus meus, ecce cor meum, quod miseratus es in imo abyssi. Dicat tibi nunc ecce cor meum, quid ibi quærebat, vt essem gratis malus, & malitiæ meæ causa nulla esset nisi malitia. Fœda erat, & amaui eam. Amaui perire, amaui defectum meum. August. confes. lib. 2.

Quis

Quis fecit me? non ne Deus meus? non tãtum bonus, sed ipsum bonum? Vnde igitur mihi male velle, & bene nolle, vt esset cur iuste pœnas luerem? Quis in me hoc posuit, & inseruit mihi plantarium amaritudinis, cum totus fierẽ à dulcissimo Deo meo? Si diabolus autor, vnde ipse diabolus? Quod si & ipse peruersa voluntate ex bono Angelo diabolus factus est, vnde & in ipso, voluntas mala qua diabolus fieret, quando totus Angelus à conditore optimo factus esset bonus? His cogitationibus deprimebar iterum, & suffocabar. Augustin. confes. lib. 7. animi sui æstus ante cõuersionem declarans.

¶Maximam hominum vanitatem esse credidit, Propheta cum dixit. Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Quid enim maius dici potuit, quam illum non modo vanitatem, sed vniuersam vanitatem appellare? Item illud, Veruntamen vani filij hominum, &c. Quid quæso vanius eo, qui quoniam struthionis, aut alterius auis pennã in pileo gestat, penna ipsa leuior incedat? & hac re tam vana gloriam à spectatoribus aucupetur? seq; propter hoc spectabilem omnibus esse credat? COLLE. *Psal.* 38. *Psal.* 61.

Naturæ corruptio quanta sit, vel hoc argumento colligi potest, quod inter accipitres ij etiam qui viribus & corporis magnitudine præstant: etiam si feri, & siluestres sint, triginta tamen dierum spatio, aut paulò plus ita ad homines assuescũt, vt in sublime, ac pene super nubes volantes, ad vocantis manum & vocem securi auolent, adeò naturalem feritatem paucorum dierum consuetudine dediscunt: homo autem post triginta & eo plus annos seruatæ pudicitiæ, adhuc stimulis carnis frequenter impetitur: vixque naturalem eius pruritum ac titillationem euadere potest.

Miro modo natura per peccatum inuersa est. Rationis enim erat affectus animi dirigere, qui natura sua cæci sunt: modo vero vsque adeo homo affectuum suorum imperio addictus est, vt rationis in plerisque munus sit, non affectus dirigere, sed affectibus obsequi, hoc est, viã quærere, qua affectibus & cupiditatibus impune & suauiter indulgere possit. Quò fit, vt ratio ipsa, à conditionis suæ nobilitate degenerans, in carnis quodammodo naturã versa sit. Sicut enim, qui adhæret meretrici, vnum cum ea corpus efficitur; ita cum ratio adhæret carni, caro quodammodo & ipsa

sit, vel (quod grauius est) vilissimum carnis mancipium, dum vim omnem suam in explendis carnis cupiditatibus impendit, quæ tamen antea Deo adhærens vnus cum eo spiritus erat.

Eccl. 42. Abyssum, & cor hominis inuestigauit. Per cor hominis nó tàm cogitationes hominis (quas qui habet intelligit) quàm malitiã humani cordis (quæ soli Deo nota est) intellexit. De qua idem alibi ait, Quid nequius, quàm quod excogitauit caro & sanguis? Et illud. Ipse enim sciebat quid esset in homine. Tria igitur hæc inter se comparantur, Deus, abyssus, & malitia cordis humani quæ per peccatum contigit. Hæc autem consideratio veram cordis humilitatem, timorem castum, & solicitam sui custodiam parit: cum talem intra se hospitem gerere pius homo animaduertit.

Eccl. 17.

Mirabile dictu est, quantum homo & intelligat, & ferueat ad humana, quantumque langueat & torpeat ad spiritualia atque diuina. Ad illa linceos oculos, & aquilarum alas, ad hæc vero talpa cæcior & testudine tardior est: cum illa tamen leuissima, ista, & maxima, & summa sint. Vnde ergo hæc tanta peruersitas? Nimirum ex lapsu naturæ per peccatum: Ante peccatum enim homo sicut ad supernaturalia & diuina destinatus erat: ita supernaturalia quoque dona & instrumenta ad hunc finem acceperat: Vbi verò in peccatum lapsus fuit, his cœlestibus donis, quibus instructa natura erat, spoliatus est. In hoc igitur statu positus, nihil mirum si ad spiritualia torpeat, ad naturalia vero solertissimus, atque promptissimus sit. Sicut aqua natura & sponte sua deorsum fertur, quæ tamen nisi arte & ingenio sursum ferri non potest: ad hunc modum (vt D. Thomas ait) homo sibi ipsi relictus, ad opera naturæ suæ conuenientia habilis atque propensus est: ad supernaturalia verò, nisi aliunde iuuetur, ineptus. Ante peccatum enim in regione diuini amoris positus erat, modo vero in regione proprij amoris vitam agit: ideoque se supra omnia diligit, se in omnibus quærit, ad se omnia ordinat, propter sua commoda captanda: aut incommoda vitanda, terras & maria lustrat: ferrum & ignem non veretur, dummodo corporis cómoditatibus aut voluptatibus consulat: qui tamen vix vnius diei ieiunium propter Deum sustinet.

Sicut intra venas silicis ignis quodammodo latet: qui tamen ferro ictus, foris erumpit: ita intra viscera nostra latet ignis concupi-

cupiscentiæ: qui tamen oblatis occasionibus excitatur: dum aut ea videmus, aut audimus siue tractamus, quæ hunc ignem excutiant, vt omittam interim eam esse cupiditatis nostræ malitiam, vt interdum etiam sine externo aliquo obiectu vi sua excitetur. De hoc enim illud accipiendum videtur, Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim æramentum, sic eruginat nequitia illius: (hoc est ex se rubiginem producit) & si humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo. Aptissima similitudine naturæ nostræ corruptelam significauit: quæ ita per peccatum læsa est, vt etiam si externa vi ad malum non impellatur: ipsa tamen ex se variarum cupiditatum ferruginem generet. Hinc illud, sensus enim & cogitatio cordis humani ad malum prona sunt, ab adolescentia sua. Quod autem ait, non credendum esse huic inimico (hoc est corpori nostro in æternum) significat nunquam hominem in hac vita ad eum virtutis gradum pertingere posse, vt non illi ab hoc hoste timendum sit. Cupiditas enim in hac vita minui potest, finiri non potest. *Eccl. 12.* *Genes. 8.*

Quis sit humanæ naturæ status post peccatum, vnico verbo declarat Propheta, cum dicit. Et recordatus est quia caro sunt. spiritus. &. n. r. Quanuis enim homo carne constet & spiritu, spiritus tamen carni immersus, caro quodammodo sit, imo mancipium carnis suę. Vnumquodque enim recipitur, ad modum recipientis: eiusque naturam participat. Sic videmus, ferrum in ignem coniectum, ignem quodammodo fieri: & odoriferam aquam cœno admixtam, odorem suum amittere. *Psal. 77.*

Ea est peccati deformitas & malitia (quo videlicet Deũ in quo viuimus, mouemur, & sumus, propter vilissimum terrenarum rerum puluerem contemnimus) eaque rursum in natura lapsa ad hoc tantum malum procliuitas, vt D. Augustinus Manichæorum errore seductus, ad trigesimum vsque vitæ annum miris, & incredibilibus penè modis se dicat dies noctesque excruciatum, huius tanti mali causam inquirens. Neque enim vlla ratione sibi persuadere poterat, hoc tantum malum (hoc est naturam sic ad mala procliuem) à summo bono creatam: qui plane bonus, & summe bonus, bona omnia fecit. Vnde ait.

Quia nõ audebat anima mea, vt ei displiceret Deus meus, nolebat

lebat esse tuum, quidquid ei displicebat. Qua de re multa is confessionum lib. 7. cap. 5. & sequentibus disputat. His igitur eruditissimi viri cruciatibus intelligimus, quanta sit peccati deformitas & malitia, & quanta naturæ lapsæ ad malum pronitas: quam tamẽ bonus Deus bonam fecit: sed Diabolus peccati adinuentor infecit, & sibilo serpentis afflatam, ad innumeras scelerum species procliuem fecit.

Naturam lapsam, & humanum cor D. Augustinus Confessionum libro. 2. capite. 2. limosæ alicui lacunæ appositissimè comparat: ex qua exhalantur nebulæ de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, quæ obnubilant, & obfuscant hominis mentem.

Iob. 7. Quare, ait sanctus Iob, Posuisti me contrarium tibi? miseranda certe conditio, quòd sic conditoris nostri imperio repugnemus. Subijciamus huius rei exempla. Cùm Dominus filios Israel ad expugnandam Cananæorum terram procedere iubebat, magno timore perterriti, nullo modo illuc ascendere, sed in Ægyptũ regredi contenderunt. At cùm Dominus propter eorum perfidiã eos ab hoc itinere reuocasset, tunc aduersus imperium Domini & Moysi illò ascenderũt. Sic etiã, quo tempore Dñs sabbata & leges suas seruare præcipiebat, inobedientes extiterunt: modo verò cũ eos ab hac obseruantia reuocat, pertinaciter eas obseruant.

Videmus passim ægrotos quibus cùm frigidæ potus esset maximè noxius, cibus autem propter summam imbecillitatem longa inedia contractam, maximè necessarius, tamen frigidam auidissime sitire, & cibum, supra quam dici potest, horrere, atque fastidire. Hoc autem exemplo naturæ lapsæ morbus appositissime significatur: qui facit, vt vitia, quæ mortem animæ inferunt, vehementer sitiamus, pietatis autem & iustitiæ opera, quibus salus & vita nostra continetur, supra modum fastidiamus. Huius enim rei gratia sanctus ille aiebat, Quare me posuisti contrarium tibi? &c. quia videlicet, quod tu vis, ego nolo: quod tu non vis, ego volo: nec volo modo, sed sitienter etiam appeto.

Vidi aquę dulcissimæ & suauissimæ puteum, iuxta littus maris positum: Quadam verò die præter omnium spem, atque solitum aquarum fluxum, ita inundauit mare, vt puteum salsa aqua impleret. Quo factum est, vt putei aqua, quæ dulcis erat, salsedinẽ

illam

illam diutius retineret. Hac quoque imagine naturæ lapſæ morbus poterit deſignari, quæ ante lapſum puriſsima erat, nullamque peccati ſalſedinem retinebat: poſt lapſum verò priſtina dulcedine, & puritate amiſſa, eius peccati ſaporem & naturã refert, quo infecta fuit.

Quemadmodum ſi rabioſus canis morſu hominem impetat, ſimilem ſui facit: ita cum antiquus ſerpens morſu, & afflatu ſuo hominem infecit, ſui ſimilem, hoc eſt, in Serpentem quodammodo vertit: hoc eſt, virulentiſsimum, nocẽtiſsimum, callidiſsimum fecit. Hinc tot in hominib' doli, tot fallaciæ, tot fraudes, &c. Hinc ſanctus Iob, Frater, inquit, fui Draconum, &c. Et ad Ezechielem Dominus, Cum Scorpionibus habitas. Adde, quod quemadmodum pij, quos Deus inhabitat, diuini quodammodo fiunt: ita etiã quos Dæmon inhabitat, ſui ſimiles, hoc eſt, ſuperbos, inuidos, mẽdaces, & crudeles efficit. *Iob.* 30. *Ezech* 2.

Ne te Vulgi iudicia & perditorum hominum facta, dicta, & exempla moueant: humanæ naturæ ſtatum, poſt illum communẽ lapſum contemplare: deprehendesque illam talem relictam eſſe, quale fuerit horologium extra leges & ordinem ſuum diſpoſitũ, quod perperam temporum ſpatia deſignat. Qualis cythara, neruis nullo adhibito temperamento ſonantibus: cuius ſonitu nihil inſuauius: talis ergo humana natura poſt peccatum relicta fuit. Cur ergo tantopere errores, & deliramenta hominum miraris? cur tam acriter aduerſus peccantes (non ſine ſuperbiæ, forſitan ſupercilio) indignaris? Vera enim iuſtitia compaſsionem, falſa verò indignationem habet.

Anima.

IN vanum accipit animam, qui ſola præſentia cogitat, & quæ ſequuntur in perpetuum non attendit, & qui eius vitam negligit, & ei curam carnis anteponit: Non autem accipit eam in vanum, qui ad eius vtilitatem intentione continua referunt quæcunque corporaliter operantur. Greg. mor. lib. 7. c. 19. *Gregor.*

Iubet Dominus vt ægrotus portet lectum: quia quem Dominus ſanat, contumelias carnis poſt modum tolerat, qui prius in eius deſiderijs quieſcebat. Greg. mor. lib. 23. c. 23.

Quo-

Augustin. Quomodo illam angelicæ dignitatis celsitudinem comprehendere poterimus, quando nec ipsius animæ nostræ naturam inuestigare valemus? Qualis est ista, quæ carnem viuificare potest, se autem in sanctis cogitationibus vt volet, constringere non potest? Qualis est ista, tam fortis, tam infirma, tam parua, tam magna quæ rimatur secreta Dei, & cœlestia contemplatur, atque humanis commodis multarum artium peritiam perspicaci ingenio inuenisse probatur? Qualis ergo est ista, quæ tam multa de cæteris nouit, & se qualiter facta sit, prorsus ignorat? Licet enim nonnulla ambigua à quibusdam per eius originem proferantur: inuenimus tamen eam esse quendam intellectualem spiritum, per creatoris potentiam factum, immortaliter iuxta modum suum viuentem, mutabilitati subiectum, obliuioni deditum, quem timor sæpè afficit, lætitia extollit. O res mira, omniq́ue stupore dignissima. De Deo quidem creatore omnium, qui est incomprehensibilis, & ineffabilis, excelsa & mirabilia nimis omni remota ambiguitate legimus, loquimur, & scribimus: de Angelis autem, & animabus, quicquid dicimus, non tam euidenter approbare possumus. Aug. in medita.

Anima est substantia creata, inuisibilis, incorporea, immortalis, Deo simillima imaginem habẽs creatoris sui. Idem in lib. de diffinitione animæ.

Bernar. O anima insignita Dei imagine, decorata similitudine, despõsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, rationis particeps, quid tibi cũ carne? qua haud aliud vilius sterquilinium inueneristi? Ber. in Medita.

Cadit asinus, & inuenit qui se subleuat, cadit anima, & non est, qui manum adponat. Idem.

Isidor. Anima dum viuificat corpus, anima est: dum vult, animus est: dum scit, mens est: dum recolit, memoria est: dum rectum iudicat, ratio est: dum spirat, spiritus est: dum aliquid sentit, sensus est. Isido. in Etymolo.

Chrysost. Omnia duplicia naturæ nostræ Deus dedit, binos oculos, binas aures, binas manus, binos pedes: si alterutra pars è duobus læsa fuerit, necessitati per alteram inseruimus. Animam verò vnam dedit nobis, hanc si perdiderimus, quid superest: quo cũ in vita maneamus? Chrysost. hom. 9. ad Popul. Ant.

Magis

Magis necessarium est animæ quàm corpori mederi. Præstat enim mori, quam male viuere. Epictetus. *Epictet⁹.*

Cùm optimus quisque maxime posteritati seruiat, esse aliquid verisimile est, cuius is post mortem sensum sit habiturus. Cicero Tusculi. lib. 1. *Cicero.*

Præstantes viri, nunquàm tanta conati essent, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent, ni animo vidissent, posteritatem ad se pertinere posse. Nonne melius multo fuisset, otiosam ætatem & quietem sine vllo labore & contentione traducere? Sed nescio quomodo animus erigens se, posteritatem semper ita prospicit, quasi cum excesserit è vita, tum denique victurus sit. Idem in Cato. maiore.

Cyrus maior moriens apud Xenophontem, ita ait. Nolite arbitrari, o mihi charissimi filij, me, cum à vobis discessero, nusquam aut nullum fore: nec enim dum eram vobiscum, animum meum videbatis: sed eum esse in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebã, intelligebatis. Eundem esse creditote, etiam si nullum videbitis. Idem, ibidem.

Humanus animus decerptus ex mente diuina, cùm alio nullo, nisi cum ipso Deo (si hoc fas est dictu) comparari potest. Hic igitur, si est excultus, & si eius acies ita curata est, vt ne cœcetur erroribus, fit perfecta mens: id est, absoluta ratio, quod est idem, quod virtus. Idem lib. 5. Tusculi.

¶ Sicut naturalis appetitus materiæ suscipiendi aliam formam ab ea quam habet, argumentum est, corruptionis omnium rerum materialium: ita contra naturalis appetitus æternitatis, qui in anima nostra est, immortalitatis eius argumentum est. Aliter enim perperam esset instituta natura, si ea rei impossibilis naturalem nobis appetitum inseruisset, cum is omnino frustra esset. COLLE.

Sicut in nucibus, amigdalis, & castaneis, præcipuum nucleus est (cortices enim, velut tecæ sunt, & receptacula huiusmodi fructuum) sic existima, mentem hominis velut nucleum esse, corpus verò velut huius nuclei esse quodammodo corticem, & receptaculum: vel (vt Petrus Apostolus ait) tabernaculum, quanuis reuera hominis ipsius pars, vilior tamen pars sit. Ex quo apparet, quàm prępostere faciant, qui neglecta prorsus anima, solius

corporis

corporis velut nuclei curam gerunt, & omnem in eo curando solicitudinem ponunt.

Magna hominis peruersitas est, quod cum vilis caro ei ad spiritus obsequium data sit, ipse contra carnis obsequio nobilem spiritum, mancipauerit: dum vim suam omnem in opibus ad carnis obsequium congerendis, & voluptatibus exquirendis impendit. Cuius rei velut imaginem quandam nobis exhibet Sanson, ab hostibus captus: quos cum ante captiuitatem suam grauiter premeret, vbi captus est, in pristinum relegatus vilissimorum iumentorum more victoribus seruiebat. Idem autem spiritus noster patitur, cum à iustitia cadens, in peccatum labitur.

Quisquis es, qui animæ tuæ cura neglecta, omnes curas & cogitationes tuas in cultu, victu, delitijsque corporis ponis, rem planè pretiosissimam negligis, & vilissimam curas. Quantum enim anima corpori præstet, vel hoc vno argumento colligi potest: quod quid quid venustatis, & dignitatis humanum corpus habet, id totum ab anima habet. Hoc enim inter hominem & res alias corporeas (quæ ex materia, & forma, compolita sunt) diffat, quòd in his esse totius non à forma solum, sed ab vtraque parte profluit, atque consurgit: at cum anima rationalis habeat esse per se, id ipsum esse quod habet, corpori communicat, & cum eo cætera omnia, quæ illud esse consequuntur. Quid autem corpus habeat, dum ab anima separatũ est mors ipsa declarat. Quid enim quatriduano mortuo horribilius? quid ad odorem tetrius? ad spectandum deformius? ad salutem pestilentius? Ipsum enim aerem cadaueris corrupti fœtor ita inficit, vt mortem interdum afferat. Tale est igitur sine anima corpus: cuius tamen delitijs terræ, & maria non sufficiunt.

Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, &c. In causa est, quòd spiritus quidem noster in hoc mundo tanquàm peregrinus in aliena regione versatur: Spiritualis enim locus spirituali creaturæ magis conueniebat. At caro in hoc mundo, tanquam in genitali solo & in propria regione, & naturali loco suo commoratur: à quo sane, sicut cætera quæ in naturalibus locis sunt, plurimum iuuatur. Quin etiam ipsi quoque sensus carnis sua hoc in loco habent obiecta præsentia, à quibus potenter trahuntur, & alliciũtur, cũ tamen spiritualia mentis obiecta, hoc est, cœlestia bona, procul posita

posita sint,& quodammodo lateant. Quo fit, vt homo singulari Dei dono & auxilio egeat, vt desinat esse carnalis, cum ita carne vndique septus sit.

In anima nostra sublime quiddam atq; diuinum esse (quanuis Dei particula non sit, vt Hæretici quidam senserunt) vel hoc argumento colligitur quòd cum Deus animantia cætera conderet, hæc verba ferebat, Producant aquæ reptile animæ viuētis,& omne volatile super terram. Anima enim piscium, volatiliumque ex eadem materia est vnde formatum est corpus. Cæterum rationalis anima aliunde venit, hominis enim corpore è limo terræ formato, Deus inspirauit in illud spiraculum vitæ. Itaque anima insufflatione Dei creata, diuinum quiddā præsefert. Hinc Philosophi Deum ex suprema animæ nostræ parte mentem corporis expertem nominauerunt. Nihil enim in terris, aut dignius, aut Deo similius inuenerunt. *Gene. 1.*

Voluntas.

MAla voluntate non solum quisque miser efficitur: sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur. Aug. lib. 13. de Trinitate. *Auguſt.*

Nemo quærat efficientem causam voluntatis malæ: non est efficiens, sed deficiens: quia nec effectio, sed defectio est. Idem de ciuitate Dei lib. 12.

Iustitia Dei est aliquando vt sanus sis, aliquando vt ægrotes. Si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, & quando ægrotas, amara est voluntas Dei, non recto corde es. Quare? quia non vis dirigere voluntatem tuam ad voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta est, sed tu curuus. Voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curuanda est ad te,& rectum habebis cor. Idem Psalm. 35.

Nihil omnino tam facile est bonæ voluntati, quàm ipsa sibi: & hoc sufficit Deo. Idem.

Cesset voluntas propria,& infernus non erit. In quem enim desæuiet ignis ille, nisi in propriam voluntatem? Nam propria voluntas Deum impugnat,& aduersus eum extollitur. Ipsa est quæ paradysum spoliat, infernum ditat, sanguinem Christi euacuat, *Bernar.*

& ditioni Diaboli mundum subiugat. Bernar. in serm. 3. Resurrectionis Domini.

Grande malum propria voluntas: qua fit, vt bona tua tibi bona non sint. Propria voluntas est, quæ non est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus, nō ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nosmet ipsos facimus: non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus, sed satisfacere proprijs motibus animorum. Huic cōtraria est charitas: quæ Deus est. Porrò voluntas propria quo furore Dominum maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ volūtatis. Primo namque seipsam subtrahit & subducit dominatui eius cui tanquam autori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc & quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt, tollit & diripit. Idem ibidem.

Dico fiducialiter, nemini qui sit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Vtinam propria voluntas rebus istis esset contenta, nec in ipsum, (horribile dictu) desæuiret autorem. Omnino enim vellet Deum peccata sua, aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum, aut insipientem esse. Crudelis plane est, & omnino execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Qui autem vult Deum esse iniustum, vult Deum nō esse Deum: & qui desiderat Deum non esse, nonne quantum in se est, Deum occidit? Idem, ibidem.

COLLE. ¶Sicut in orbibus cœlorum sunt duo motus, alter cuiusque proprius (qui tardissimus est) alter communis omnibus, qui est velocissimus: ita in homine duplex est appetitus, alter quidem proprius, qui videlicet homini conuenit, quatenus homo est (qui est appetitus rationalis) alter vero communis illis cum brutis, qui dicitur sensitiuus. Et ille quidem valde remissus est: quo ad spiritualia ferimur: hic verò vehementissimus, quo ad carnalia, atque terrena bona rapimur. Ex quo apparet quanto vehementius corrupta natura ad malum feratur quàm ad bonum: ad visibilia, quàm ad inuisibilia: ac proinde quanto studio, atque labore opus sit, vt hanc tantam passionū vim, rationis freno coercere possimus. Maxima

xima em̃ vi atq; arte, eget eques, qui equũ agitat rebellẽ, indomitũ, & habenarum impatientẽ, quiq; sessorem à se excutere nitatur.

Quo studio sancti viri aduersus propriæ volũtatis appetitiones armẽtur, declarauit S. Dositheus: qui sese magistri sui volũtati omnibus in rebus subdiderat. Quãdo vero languere & egrotare cœpit, ac sanguinẽ spuere (tabifico enim morbo extinctus est) audiuit à quodam, oua sorbilia multum conferre ac prodesse his qui sanguinem excreant. Ait ergo magistro suo B. Dositheus, Pater vellem tibi dicere rem quandã, quã mihi admodũ profuturũ audiui: sed nollẽ mihi eã concederes, quoniã me admodum huiusce rei cogitatio infestat. Ais illi Dorotheus, Dic mihi Dosithee, Dic mihi quæso, quæ nam sit res illa? Ait Dositheus, Sponde mihi non daturum illam, quandoquidem (vt dixi) illius rei cogitatio me infestat. Cui Dorotheus, Probe (inquit) faciam vt dicis. Quid nam vis? Audiui, inquit ille, à quibusdam, quod oua sorbilia multum his, qui sanguinem expuunt, conferant. Sed te per Deum obsecro, cum non tu præueneris, vt dares mihi, noli amplius exhibere propter animi mei cogitationem.

Affectus, vel Passiones animæ.

NOn præualet mens turbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: nec enim sol in nubibus cernitur, nec imago in aqua turbata. Gregori. mor. lib. 5. ca. 33. *Gregor.*

Sæpe, quod voluptuose appetimus necessarium suspicamur. Idem. lib. 9. c. 51.

Solem sæpe nubes obumbrant, rationem affectus. *Plutar.*

Quisquis est qui moderatione & constantia polleat, quietus animo est: sibique ipse placatus: vt nec tabescat molestijs, nec frangatur timore, nec sitienter quid expectans, ardeat desiderio, nec alacritate futili gestiẽs deliquescat, is est sapiẽs. cicer. lib. 4. Tusc. *Cicero.*

Ad Lectorem.

QVã sit necessaria affectuũ & passionũ animæ nostræ cognitio, vel ex eo liquet, quod maxima Moralium virtutum pars in his sedandis, & moderandis, atque ad mediocritatẽ reuocandis, constituta est. Cuius rei gratia D. Thom. longum de affectibus & passionibus hisce sermonem cõtexuit. ¶ His etiam adde, *COLLE.*

quod acurata huius rei cognitio supra quam dici potest, ad nostri ipsorum cognitionem conducit: in qua veteres olim Philosophi summam totius veræ sapientiæ posuerunt. Quocirca boni consulet pius lector, si in hoc argumento tractando paulò fuerimus longiores. Hac enim doctrina non suum modo, sed multarum etiam gentium & nationum ingenium, mores, & vitæ genus prudenter diiudicare ac discernere poterit. Quodque maius est, hac ratione intelligent qui his affectibus vehementer obnoxij sunt, in quanto salutis discrimine versentur, & quibus vitijs (nisi sibi studiose prospiciant) affines sint. Has igitur commoditates ex huius philosophiæ cognitione captare poterimus.

¶ Hac igitur in re illud primo loco ex Peripateticorum sententia aduersus stoicos disputantium, tenendum est, affectus nobis, non frustra à natura datos esse. Sunt enim velut calcaria quædam, & stimuli, quæ languentem aliquando naturam ad res gerendas excuunt. Ira enim nos ad vindicatiuam iustitiam exequendam animum addit. Compassio & misericordia ad pauperes & miseros iuuandos. Honoris appetitio ad pericula pro patria subeunda, & virtutis studium. Cùm enim vni virtuti honor debeatur, hac honoris illecebra homines honoris cupidi ad virtutis amorem excitantur: similique ratione pudor & verecundia reuocant à vitijs: quòd dedecus & ignominiam pariant. Verum his affectibus homines sicut cæteris naturæ beneficijs fere abutuntur: dum illis non vt stimulis ad virtutem, sed vt magistris, & consultoribus sopita & neglecta ratione, ad res turpes abutuntur. Est tamen inter ipsos affectus latum, discrimen: Quidam enim sunt vehementes & generosi: quales multorum Imperatorum, Principumque fuerunt: quibus si quis rectè vti velit, habebit planè magnos intra se ad res benè gerendas aculeos. Quo fit, vt si quis bonarum artiū vehementi desiderio flagrans, se illarum studijs addicat, non dubium, quin (nisi natura reclamet) magnos in ijs processus facturus sit: quod contra fiet, si se vitijs & cupiditatibus addixerit. Itaque affectuum vis, sicut feracissimum solum, in vtramque partem valet, siue spinas, siue segetes ferat. Sunt etiam affectus alij vehementes illi quidem, sed viles & abiecti: quales sunt hominum rudium, & barbarorum, & interim etiam mulierum. Mulier quippe animal est affectibus valde obnoxium: ideoque de illa dictū est,

Aut

Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Quoniam vero multi homines, atque adeo etiam gentes, & nationes huiusmodi affectus valde acres & vehementes habent, erit sanè operepretium explicare, quibus potissimum illi vitijs (nisi sibi diligenter prospiciant) affines sint. Et primum quidem sequitur eos qui sic affecti sint, minus ratione & libero arbitrio valere. Vehementes enim passiones rationem excœcare & libertatem arbitrij minuere, certum est. Hæ namque liberum post se arbitrium trahunt quemadmodum bilanci pondus adcitum, eam in alteram partem inclinat: quanuis non omnino libertatem adimant. Idemque de rebus non pro earum natura, sed pro affectus sui libidine iudicant: atque ita decipiuntur, quemadmodum illi qui vitro rubeo aut ceruleo oculis obiecto, cernunt. Tales enim res iudicant, quales ij sis apparent, non quales sunt. Sic animus irati iustissimam iram suam iudicat, quanuis iniustissima sit. Sic auarus pecuniam non pro eius vilitate, sed pro cupiditate sua metiens, summum ferè in ea bonum ponit. Sic ambitiosus &c. ¶ Eosdem etiam sui nimium amantes esse necesse est. Rami enim arborum ingentes, non nisi ab ingenti radice prodeũt. Cum ergo affectus omnes ab amore sui, tanquam à radice oriantur (ab hoc enim amore oritur & odium, & ira, & desiderium, & timor, & gaudium, & mœror cæteraque similia) consequens est, vt si affectus vehementes sint, vehementissimus quoque sit amor sui, qui tales parit affectus. Hic autem amor à Græcis philautia, & totius prauitatis causa esse dicitur: quem in fine seculi, cùm primis abundaturum Apostolus scripsit, cum ait. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines amantes se &c. ¶ Sequitur deinde eosdem vehementissime affectare honores, opes, & voluptates, & quidquid postremo ad corporis emolumentum spectat. Hæc enim huius inordinati amoris, vel vt ramuli, & obiecta sunt. Quisquis enim se, id est, carnem & vitam suam nimis amat, nimis quoque carnis & vitæ huius bona amat: quæ sunt, honores, opes, ac deliciæ: vnde consequitur vt vehementiores hi stimulos ad superbiam, auaritiam, atque libidinem habeant. ¶ Sequitur deinde tales difficilius eas virtutes, assequi posse, quæ in mediocritate consistunt; quæque domandis moderandisque affectibus præfectæ

I.

II.

2. *Tim.* 3.

III.

IIII.

sunt. Sicut enim eques difficilius subijcit equum, qui natura fero
cior, & habenarum impatientior est: ita ratio tanto difficilius
moderatur affectus, quantò violentiores, & effrenatiores sunt.
Mediocres enim & moderati facile ad medium reducuntur, &
V. rationis habenis subijciuntur. ¶ Sequitur præterea apud tales
odia diuturna maxime esse. Quia enim odium ex amore nasci-
tur, si amor hic (vt diximus) vehemens est, vehemens quoque
ex eo odium consequi necesse est: præsertim cum odium ex eo
potissimum oriatur, quòd nobis ea quæ ardenter amamus sub-
trahuntur: quæ si nimium amantur, nimium quoque aduersus
VI. iniuriam inferentes excitatur odium. ¶ Tales præterea in ijs
quæ cupiunt, maximè ardentes, & vt ita dicam voluntarij sunt:
Vehementes enim passiones, vehementer quoque post se vo-
luntatem trahunt: difficillimè enim homo ab eo diuelli potest,
cui medullitus inhæret, cuique propensiori voluntatis studio af-
VII. fectus est quàm si illud moderate desideraret. ¶ Quo fit etiam,
vt tales difficiliores ad obediendum sint: magnoque labore à su-
perioribus regantur: cum ad obediendum aliena voluntas am-
plectenda, & propria repudianda sit: quæ quò magis sui iuris est,
VIII. eò difficilius alieno paret imperio. ¶ Sequitur præterea, vt tales
sint (quod Græci dicunt) euphantasiotati: hoc est maxime ap-
prehendentes: qui videlicet immobiliter ijs rebus quas vehe-
menter animo conceperunt, adhærent. Siquidem appetitus
sensitiuus (qui affectuum sedes est) & imaginationis vis ita si-
bi mutuo respondent, sicut voluntas & intellectus: quorum al-
ter alteri præest: & quasi cœcutientem dirigit. Quò fit, vt si ve-
hemens aliqua passio in appetitu sit, consequenter & imagina-
tionis apprehensio illi respondens, debeat simili intentione per-
durare. Scitum enim est, causas sibi inuicem causas esse, quæ
actionibus suis altera in alteram vicissim agant. Sic enim vide-
mus memoria iniuriarum iram excitari: iram autem ipsam rur-
IX. sus eandem memoriam acuere & conseruare. ¶ Hinc etiam se-
quitur tales maiora frequenter viribus suis aggredi: quia enim
affectus eorum ingentes sunt, & ferè homines affectibus pa-
reant, efficitur vt tales (nisi diuino afflatu agantur) maiora
frequenter viribus suis ordiantur. In quos illud optimè qua-
drat, quod Agesilaus rex paruulo filio acrius quàm pro ætate

hostem

hostem aggredienti dixit, Puer, aut viribus adde, aut animis detrahe. Fructus enim audaciæ huius sunt, vt in magnas sæpe difficultates & necessitates se ipsos coijciant: à quibus se extricare postea nequeant: aut quod moliuntur, non assequantur: aut in medio itinere corruentes, operisque magnitudine fracti, imperfecta opera relinquant. ¶ Illud etiam sequitur, vt ijdem in quibusdam nimium leues & inconstantes, in quibusdam verò pertinaces sint. Pertinaces quidem, cùm vehementer aliquid apprehendunt (vt modo explicatum est) inconstantes autem, quia cum præcipiti affectu, & inconsulta ratione ad res aliquas temere afficiantur: vbi affectus ille deferbuit, ac subsedit: ea quæ leuiter ex solo ceperant affectu, facile deserunt. X.

¶ Ex eodem quoque fonte procedit, hos ipsos & secundis, & aduersis rebus vehementer exagitari. Vehementes enim affectus in vtramque partem valent: ideoque prosperis & lætis rebus nimium efferuntur & dilatantur: aduersis vero ita contrahuntur, vt vix compotes sui sint. Hæc igitur tam multa & varia incommoda formidare debet, quicunque acres & ingentes affectus à natura acceperunt. XI.

Cæterùm quoniam vulnera iam deteximus, dignum est, vt medicamenta quoque in medium proferamus. Primum igitur est, vt quisquis se ijs animi ægritudinibus grauiter laborare intelligit: nullo modo in electione atque iudicio rerum motibus animi sui fidat, nisi ijsdem iam sedatis atque compositis, adhibitoque maturo iudicio. Sic qui vehementer iratus est, quo tempore feruet ira, nihil decernat: quoniam hoc tempore crudelitatem ira pro æquitate ducit, & leuissimam frequenter iniuriam in cœlum tollit: Sicut enim qui conspicilijs vtuntur, qui res grandiores faciunt, intellectu errantem corrigunt sensum: ita qui vehementes habent affectus non debent pro libidine eorum de rebus iudicium ferre, ne fallantur. Itaque res indignas non ex sua indignatione, nec res infensas, ex suo odio, nec periculosas ex suo metu, nec admirandas, ex sua admiratione metiantur. Quemadmodum enim febricitantes suspectam sitim habere solent qua laborant: quòd intelligant illam ex morbo magis quàm ex necessitate procedere: ita qui affectibus æstuant, suspectum habere debent, quidquid illi suggesserint. ¶ Proximum verò est, vt tales, quatenus fieri possit, seipsos, hoc est suum ingenium, suosque

mores fugere semper studeant. Nulla autem commodior ratio fugiendi se, quàm si per diuinarum rerum considerationem, studiumque deuotæ orationis spiritum Dei hauriant, vt natura perfusa & informata gratia, extra se quodammodo ponatur. Itaque si te fugere vis, in Deum transi: nunquam enim te melius fugies, quam si in illum totus concesseris. Terra quidem frigida & sicca, ex natura sua ad germinandum inepta est, quæ tamen aquis irrigata, alieno humore fœcunda fit: ita, quòd in se non habet, aliunde mutuat. Simili ergo ratione, deprauatam originalis peccati tabe naturam, studeat homo reformare per gratiam. Hoc autem cùm alia multa, tum vel maximè spiritualia exercitia præstant.

IX ¶ His ita constitutis, reliquum est, vt existimet homo se ad glorioſissimum hoc certamen vocatum: vt videlicet cum affectibus & cupiditatibus suis continenter bellum gerat: à quibus vinci turpissimum, vincere verò glorioſissimum esse ducat: quandoquidem Prou. 16. scriptum est, Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Ad quod plurimum iuuat Socratis exemplum imitari, qui frequenter esuriens, & sitiens à cibo potuque abstinebat, vt his velut rudumentis ad perfectam sui ipsius abnegationem & victoriam perueniret. Ille enim facilius abstinet ab illicitis, qui interdum etiam sibi à licitis temperauit. Magna enim huius operis difficultas non nisi magno studio, ac assiduo labore superanda est. Magnos autem labores maxima in cœlis præmia manent. ¶ Summa Naucleri prudentia est, in media tempestate ita clauum regere, ne nauis cedat fluctibus. Pugnant enim aduersus eam maria quibus prudentia gubernatoris obsistendum est. Quod autem in mari fluctus, hoc in anima nostra turbulenti affectus sunt: præsertim cum extrinsecus illata aliqua aut iniuria, aut calamitate, aut tentatione, velut flatibus quibusdam acriter concitantur: mentisque nostræ naiculam obruere conantur. Qui autem hoc tempore, sic rationis & prudentiæ clauum temperat, vt aduersus huiuscemodi vndarum impetum, pupim animæ seruet incolumem, is certe optimi & prudentissimi naucleri nomen meretur. Cæterùm cum eo res deducta est, vt nauis non obtemperet clauo, spes omnis salutis amissa est. In quo statuerunt, qui spreto rationis ductu & imperio, affectibus seregendos, imò subuertendos permiserunt, qua-

les

lis plerique hominum sunt.

Incredibile dictu est, quantam vim ad rationis iudicium, euertendum omnis impotens affectus habeat. Sicut enim densissima aliqua nebula, meridianum Solis splendorem ita nonnunquam obscurat, vt ne vestigium quidem eius appareat, ita quæcunque vehemens & immoderata passio rationis lucem tantis tenebris obruit, vt vix aliquod eius vestigium, in homine relinquat. Quod quidem non obscure Salomon insinuauit, cum ait. Vinum, & mulieres apostatare faciunt sapientes. Mulieris autem nomine quamcunque vehementem & insanam cupiditatem significauit: quam vino parem esse dixit: quòd ea sapientis quoque hominis mentem obruat, & inebriet, atque omni ferè iudicio rationis expoliat. ¶ Nec hoc tantum facit, sed liberum quoque arbitrium, per se quidem naturæ vitio debile, multo adhuc debilius (vt paulò ante diximus) efficit: Quò enim affectus concitatior & potentior est: eò arbitrij electio debilior est & infirmior. Ab impetu quippe concitatæ passionis eò trahitur, quò illa propendet. Cumque tota hominis dignitas, in vna ratione atque libero arbitrio sita sit (cætera enim omnia nobis cum Brutis communia sunt) dum hæc duo (quæ humanæ dignitatis arcem tenent, ita suspensa & impedita sunt) quid supereſt, nisi vt homo par Brutis eo tempore relinquatur? Videtis ergo quantum noceant inordinati animi motus, dum vehementius incaluerunt: quandoquidem nobilissimam creaturam ita deprimunt, & quodammodo prosternunt, vt pecudibus similem faciant? ¶ Quocirca vehementer vos etiam, atque etiam moneo fratres, vt frenos cupiditatibus vestris injiciatis, vt vigili & assidua cura affectuum vestrorum intemperantiam cohibere studeatis: nec eos vltra quàm honestatis, & officij ratio exigit, procedere sinatis. Nullam rem, quamlibet eximiam, immoderate cupiatis: non filijs, non vxoribus, non affinibus, non denique honori, opibus atque vobis etiam ipsis, immoderato amore adhæreatis. Fugiendum est enim, quicquid nimium est: & quicquid hominis mentem inebriat, & de gradu ac dignitate sua deturbat. Quæ cum dico, non hoc suadeo, vt Sthoicorum instar, sensuum & affectuum humanorum (velut marmora quædam) expertes sitis: sed vt omnium cupiditatum im-

Eccl. 19.

moderantiam summa cura cohibeatis, & mediocritatem omnibus in rebus seruare studeatis: in qua omnis virtutis & honestatis ratio sita est. Denique hoc ipsum moneo quod Apostolus
1.Cor.16. ait, Hoc itaque dico fratres tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & quæ sequuntur. Quod perinde est ac si diceret, Vnum solum bonum incommutabile est: cætera omnia commutabilia, caduca, momentanea, fragilia: ideo in illo vno solum acquiescere, in illo spem omnem & amorem collocare debemus: cætera verò omnia indigna sunt, quibus homo nitatur, & in quibus acquiescere velit: quippe quæ baculis arundineis similia, non modo illis innitentem deludunt, sed frequēter etiam lædunt, & innitentis manum disrumpunt.

Quemadmodum cum frigus, & calor, cæterique humores ex quibus corpora nostra constant, temperamentum illud, atque mensuram retinent, quam illis naturæ conditor præscripsit, sanitas corporis, & alacritas cum sanitate viget: at si mensuræ huius terminos deserant (dum vel calor, vel frigus plus solito excrescit) morbis continuo & aduersa valetudine laboramus: sic plane in maxima pace & quiete agit animus, cum affectus nostri mensuram sibi diuina lege & ratione præscriptam seruant: grauissimo autem morbo atque doloribus anguntur, cum ea mensura relicta, temere quocunque tulit furor & impetus feruntur. Tunc enim non minus internus homo noster quatitur & torquetur, quàm cum externus noxia humorum malignitate cruciatur. ¶ Flumina quoque ingentia cum intra aluei sui ripas continentur, adeò nihil nocent, vt humanæ vitæ vsibus maximè deseruiant: at vbi aquarum inundatione aluei sui ripas prætergressa sunt, sternunt agros, sternunt sata læta, boumque labores. Sic igitur cum affectus nostri intra rationis fines, quasi intra aluei sui ripas clauduntur, multis rebus (vt initio diximus) vsui sunt: at si hos veluti cancellos rationis lege circundatos trāsgrediuntur, pestem & diram cladem, humanæ vitæ important: dum omnia videlicet humanæ vitæ prælidia & ornamenta impetu, atque furore suo conuellunt.

Iuuentus, & Senectus.

DAuid annos natus septuaginta, senectute frigescente, non poterat calefieri. Relictis autem Bersabe, Abigail, cæterisque vxoribus eius & concubinis, quæritur puella Abisac Sunamitis quæ dormiés in sinu eius, calefaceret eum. Quæ est igitur inquit Hieronymus illa Sunamitis vxor & virgo: tam feruens, vt frigidum calefaceret, tam Sancta vt calentem, ad libidinem non prouocaret? Omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt cæteræ virtutes: iciunia, vigiliæ labor manuum, & (ne sermonem longius protraham) omnia quæ per corpus exercentur, fracto corpore, minora fiunt. Senectus autem eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, ætate fit doctior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit. Quid igitur? nonne sapientes, quoque inueniuntur adolescentes? Respondet. Adolescentia quidem multa corporis bella sustinet, & inter incentiua vitiorum & carnis titillationes quasi ignis in lignis viridibus suffocatus, suum nequit explicare fulgorem. Esse autem maximè in senibus sapientiam, exemplis probat idem quorundam Poetarum qui cigneum nescio quid, & solito dulcius, vicina morte cecinerunt. Themistocles verò cum expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, dolere se, quòd tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset. Hiero. in Epist. ad Nepotianum.

Hieronym. 3 *Reg.* 1. *Hiero. ad Nepotia.* *Idem.*

Mature fias senex, si vis diu esse senex. *Adilon.*

Solon senectutem, portum malorum esse dicebat, quòd ad eã omnia confugiant. *Solon.*

Qui multum æui in vita corporis contriuerint sine vlla virtute & probitate, eos longi tẽporis pueros appellare licet, vt qui nullis disciplinis eruditi sint senectute dignis. Philon. *Philon.*

Vt gaudent, qui à furiosis dominis aufugerunt: sic gaudere debent senes, qui ætatis beneficio à libidine non infestantur. Plutarchus.

Misera est senectus, quæ se oratione dũtaxat defendit. Non cani, non rugæ repente authoritatem afferre possunt: sed honeste acta superior ætas, fructus authoritati præbet extremos. Cicero. in Catone maiore.

Senibus

Senibus labores corporis sunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. Idem. 1. de officijs.

COLLE. *Sapien. 4.* ¶ Senectus venerabilis est non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas Senectutis vita immaculata. Dominus quoque Mosem admonet, vt eligat presbyteros, quos ipse sciat esse presbyteros. Sciebat enim maledictum esse puerum centum annorum.

Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum Pauperem superbum, diuitem mendacem, & senem fatuũ & insensatum. Quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo in senectute tua inuenies? Quam speciosum caniciei iudicium, & presbyteris cognoscere consilium. Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

Christianus.

Gregor. SI veraciter Christianus esses, plus Dei iudicium, quàm voces hominis timeres. Greg. in Regis.

August. Christi ille non famulus, sed subsannator & irrisor est, qui eius se seruum dicit, cui seruire dissimulat. Aug. de vita Christia.

Non in hoc nobis nomen tantum, quòd Christiani dicimur, blandiamur: sed propter hoc etiam nos iudicandos credamus, si nomen nobis frustra vendicemus alienum. Idem, ibidem.

Ille verè Christianus est, qui omnibus misericordiam facit: qui nulla omnino mouetur iniuria, qui alienum dolorem, tanquam proprium sentit: cuius mensam nullus pauper ignorat: qui coram hominibus inglorius habetur, vt corã Deo & Angelis glorietur: qui terrena contemnit, vt possit habere cœlestia: qui opprimi pauperem de præsente non patitur: qui miseris subuenit: qui ad fletũ fletibus prouocatur alienis. Quod faciebat Paulus, cùm diceret, *1. Cor. 11.* Quis infirmatur, & ego non infirmor? Idem, ibidem.

Cui dubium, quin inter tres peccatores, imo impios, Gentilem, hæreticum, Ecclesiasticum, multo maioribus pœnis dignus sit, qui maioris fuerit dignitatis? Hiero. super Ezechielem.

Nihil christiano fœlicius, cui promittitur regnũ cœlorũ: nihil laborioſius,

laboriosius, qui de vita quotidie periclitatur: nihil fortius qui vincit Diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur. Vtriusque rei exempla sunt plurima. Latro saluatur in cruce, & Iudas de Apostolatus fastigio deijcitur. Quid Solomone sapientius? attamẽ infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal: nullumque sacrificium absque huius aspersione suscipitur. Quod si infatuatur, foras proijcitur, Idem in Epist. ad Rusticum, Monachum.

Nos fratres charissimi, Philosophi non verbis, sed factis sumus: nec vestitu sapientiam, sed veritate præferimus: virtutũ magis conscientiam quàm iactantiam nouimus, qui non loquimur magna, sed viuimus. Cypria. *Cypria.*

Sicut serui diuitum aut procuratores, quibus vel suppellectilis copiosa, vel ampla cellaria creduntur, fideles dici nequeunt, si res traditas deuorarẽt: sic profectò mali Christiani qui res sibi à Deo traditas ac commissas corrumpunt. Quæ sunt autem ista? Quę, nisi ea, per quæ credimus. i. per quæ Christiani sumus? legem, scilicet, deinde Prophetas, tertio Euangelium, Apostolicas lectiones, ac denique nouæ regenerationis munus, & cætera sacramenta? Saluianus contra Gentes. *Saluia.*

Qui se dicit in Christo manere, debet quemadmodum ipse ambulauit, & ipse ambulare. Quod sane non modo illos qui voluptates & pompas seculi persequuntur, sed nec illos quidem imple re certum est, qui secularis amoris ius derelinquunt. Nam & qui renuntiare diuitijs videntur, non sic renuntiant, vt penitus renuntiasse videantur. Et qui putant crucem portare sic portant, vt plus habeant in cruce dignitatis, quàm in passione supplicij. Idem ibidem.

Quanuis legem sanctissimam habeamus, si tamen ea quæ Barbari facimus, Barbaris etiam deteriores sumus. Quod enim lex bona sit, nostrum non est, muneris Christi est: Quare nihil in hac re nos Christi lex adiuuat: quin potius accusat, quod sub lege positi, contra legem omnia facimus. Idem, ibidem.

Consulitur Diuus Cyprianus, debeat ne inter Christianos, quidam histrio tolerari: Respondetque, Puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere; vt pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. quòd si penuriam talem & paupertatem obtendit, poterit inter alios qui alimentis *Cypria.*

Ecclesiæ

Ecclesiæ sustinentur, huius quoque necessitas adiuuari, si tamen contentus sit Ecclesiæ sumptibus, parcioribus quidem, sed innocentibus, & salutaribus. Quòd si illic Ecclesia non sufficit vt laborantibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre: & hic quòd sibi ad victum, atque vestitum necessarium fuerit, accipere. Cyprian. in Epist.

Chrysost. Vnum tantum modo Christianus iudicat malum, solumque formidat, Domini cœlestis offensam. Chrysost.

Fidelem non solum ex communione mysterij, sed etiá ex nouitate vitæ oportet agnosci. Fidelem, sal esse conuenit, & luminare mundi: sin verò nec tibi quidem ipse luceas: nec proprium fœtorem atque putredinem detergas, quibus te indicijs fidelem potero nominare? ¶ An quia sacrati aquas fontis ingressus es? At hoc ipsum, quod tibi collatum fuerat in honorem, maioris tibi factum est causa supplicij. Honoris enim magnitudo his qui non digne viuunt honore, cumulus incipit esse pœnarum. ¶ Igitur fidelem non ab his tantum quæ ipse accipit à Deo, sed ab his quæ obtulerit ipse Deo, conuenit existimare, & vndique esse notum ac manifestum: & ab incessu, & ab aspectu, & à veste, & à voce. Nũc verò vndecunque te voluero agnoscere inuenio te à contrarijs prædicari. Si te ex loco scire curauero, in circo te, & in foro deprehendo, vanissimis tota die rebus vacantem. Si te à veste considerem, nihil te à Scenico distare cognoscam. Quòd si à comitibus, à sermone, à cibo, maior hinc accusationis materia nascitur. Vnde igitur respondemihi, fidelem te esse potero cognoscere, cùm omnia ista quæ diximus, contrariam de te ferant sententiam? Et quid dicam, vtrum fidelis? Nec si homo verè sis, possum euidenter agnoscere. Quando enim vt taurus, superbis: quando in epulas vrsorum imitaris voratum, & pinguedine corpus burdonum more distendis: cum malitia camellum, lupum imiteris rapina: cum iracaris vt serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cum subdole insidieris vt coluber, cum veneno malignitatis armeris vt vipera, cum quasi Diabolus ipse aduersus fratres crudelia bella suscipias: qua ratione in hominum te possum numero collocare, nulla in te humanæ cernens signa naturæ? O rem plenam doloris, & lachrymarum, fidelis, & catechumini distinctionem reperire volebam, sed nec inter homines & feras quod sit discrimen inue-

nio.

nio. Quid enim te appellare debeo, feram? Sed illæ vno aliquo horum vitio tenentur: tu verò simul, in te omnia colligendo, longe ferarum irrationale stultumque transgrederis. An Diabolum te potius appellem? Sed ille, nec pecunias concupiscit, nec tyrannidi ventris obsequitur. cum igitur plurima in te vitia sint, quam in belluis, ac Dæmonibus, respondè quæso, vnde te possum, hominem nuncupare? Si verò hominem nequeo, quomodo Christianum, & fidelem appellabo? Verum hoc est multo deterrimum, quòd nec istam, animi nostri deformitatem, atque fœditatem intelligimus. Et cum apud tonsorem speculo sumpto, diligentissime formam, & cæsariem cernentes, componamus, & ipsum artificem consulamus, an incomptius alicubi properantis manus operatæ sint, an satis deceat frontem leniter attonsam cæsaries, reliquaque id genus: animam verò nostram, quæ non solum deformis, sed etiam ferarum omnium conformis, & quæ scilla aliqua vel chimera (vt fabulæ celebrant) effecta est, non curamus, non cernimus. Speculum verò spirituale animæ dicit idem esse vitas, & exempla sanctorum. Nemo igitur diutius in ferarum specie perseueret. Si enim seruus in domum patris ingredi non potest, cum bellua fueris effectus, quomodo poteris ipsum etiam introire vestibulum? Chrysost. super Matthæ. hom. 4. oper. perfec.

¶ Egrediatur populus (ait Dominus) & colligat quæ sufficiant per singulos dies, vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea an non. Quonam modo per collectionem manna experimentum fidei & pietatis populi sumebatur? Certè, quia Dominus pollicitus erat se illis eum cibum quotidie daturum. Hoc autem satis esse debebat, vt positam ante oculos cœlestis annonæ abundantiam contemnerent: neque nisi quod ad præsentem diem necessarium esset, prouiderent spe cœlestis oraculi freti. Quod tamen illi non præstiterunt, qui diuinæ promissionis obliti, in diem alterum annonam colligebant. Ex quo patet, præcipuum Christiani hominis opus esse, non ab humana prudentia, sed à Dei prouidentia pendere: & magis fide & obedientia quàm terrena prudentia niti. COLLE. *Exod.* 16.

Quod acerbius supplicium fideles male viuentes, quã infideles

propter

propter diuinorum beneficiorum abusum pendere debeant, colligi potest, cum ex alijs scripturæ locis, tum præcipue ex ciuitatibus, in quibus Dominus multas ediderat virtutes, quæ tamen non egissent pœnitentiam. Vnde ait, Væ tibi corozaim væ tibi Bethsaida: quoniam si in Tyro & Sibone factæ fuissent virtutes &c. Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam tibi. Videtis ergo periculum fidelium male viuentium?

Matt. 11.

Triplex status Christianorum.

Gregor. TRes sunt modi conuersorum, scilicet inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione autem sunt, blandimenta dulcedinis: in medio quoque tempore sunt certamina tentationum: ad extremum verò perfectio victoriosæ pulchritudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt, quæ consolentur: post modum amara, quæ exerceant: tunc vero suauia ac sublimia, quæ cõfirment. Greg. mor. lib. 24.

Hugo. Vt ait Ouidius, Nescio qua natale solum dulcedine cunctos ducit, & immemores non sinit esse sui. Magnum virtutis principiũ est, vt discat paulatim exercitatus animus visibilia & transitoria, primum commutare, vt post modum possit derelinquere. Delicatus ille est adhuc, cui patria dulcis est: fortis autem iam, cui omne solum patria est: perfectus verò, cui mundus exilium est. Hugo de S. Victo. lib. 3. Didasc. c. 2.

Clima. In ipsis abrenunciationis initijs non sine labore, & violentia, & amaritudine virtutes operamur. Cum autem iam proficere cœperimus, sine mœrore, vel certè cum minimo mœrore in ipsis exercemur. At verò cum mortalis sensus noster fuerit absorptus, atque ab alacritate nostra superatus, tunc iam eas cum omni gaudio, studio, & desiderio, & diuinæ charitatis flamma perficimus. Climacus.

Incipientiũ alphabetum. Nouerunt omnes qui literis eruditi sunt, quæ nam sit disciplina rudium, quæ mediocrium, & magistrorum. Intendamus toto animo, videamusque, ne forte diutius in discendo immorati, adhuc in institutis rudium inueniamur. Est autem confusionis immodicæ videre senes in ludum literarum proficisci. ¶ Optimum omnibus ac salubre est hoc Alphabetum: videlicet, obedientia,

ieiunium, cilicium, cinis, lachrymæ, confeſsio, ſilentium, humilitas, vigiliæ, fortitudo, frigus, labor, ærumna, contemptus, contritio, obliuio illatæ contumeliæ, fraternitas, manſuetudo, fides ſimplex omnique curioſitate carens: curarum ſecularium abiectio, amabile parentum odium, totius mortalis affectionis repudiatio, ſimplicitas innocentiæ coniuncta, ſpontanea vilitas. ¶ Porrò finis proficientium, ac ratio, hæc eſt, Inanis gloriæ & iracundiæ vacatio, facilis meliorum ſpes, quies, diſcretio, iudicij fixa & ſolida memoria, miſericordia, hoſpitalitas, modeſta correptio, oratio omni perturbatione libera, auaritiæ repudiatio. ¶ Eorum verò ſpirituũ & corporum quæ religioſe & pie in carne conſummantur, hic finis, hæc ratio & lex eſt. Cor captiuatione ſuperius, conſummata, & perfecta charitas, humilitatis fons, mentis peregrinatio, Chriſti inhabitatio, lucis & orationis inuiolabilis theſaurus, diuinæ illuſtrationis copia, mortis deſiderium, odium vitæ, fuga corporis, mundi interceſſor Deo vim inferens, Angelorum in miniſtrando ſocius, ſcientię abyſſus, myſteriorum domus, arcanorum cuſtos, hominum ſaluator, Dæmonum Deus, vitiorum dominus, dominator corporis, naturæ procurator, peccatis extraneus, beatæ tranquillitatis domicilium, imitator Domini per auxilium Domini. Climacus. Grad. 26.

Proficientium.

Perfectorum.

In ijs quidem qui rudes imbuuntur, lapſus corporis ex delitijs maxime fieri ſolent: in mediocribus vero etiam ex elatione animi. Porrò in ijs, qui perfectioni proximiores ſunt, ſolummodo ex condemnatione contemptuque ſuperbo proximi. Idem. Grad. 15.

¶ Triplicem piorum ſtatum illa ſponſæ verba deſignant. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, & videamus ſi floruerit vinea, ſi flores fructus parturiunt, ſi floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. In floribus enim (qui nondum fructus, ſed fructuum ſpem præbent) pœnitentium, & incipientium ſtatum accipimus: qui ſpem præbent, fore vt recte deinde viuant, qui mala ſua flere cœperunt: In fructibus verò, adultam virtutem, atque maturã intelligimus: quod proficientibus conuenit: In rubeo autem mali punici colore, & flagrantem charitatis ardorem, & martyrij ſitim, ac patientiæ virtutem conuenienter accipimus: quæ ſanguineo colore ſignificantur. Quæ quidem virtus perfectorũ propria eſt,

COLLE. *Cant.* 7.

Iacob. 1. Iacobo dicente, Patientia opus perfectum habet. Et Prouerb. 19. Doctrina viri per patientiam noscitur. Cùm autem fidelis anima
Prou. 19. ad hunc fœliciſsimum ſtatum ſiue charitatis perfectæ, ſiue patientiæ peruenerit, tunc illud ſpiritualiter, in anima fit: quod protinus infertur: Ibi dabo tibi vbera mea. Alij autem verterunt, amores meos. Alij vero, Ibi meum amorem totum, in te profundam. Hoc eſt, Si tu ò Sponſe, hoc meum deſiderium impleueris, tunc ego tibi monſtrabo quæcunque potero amoris inſignia: tunc ego me
Pſal. 70. totam tuis amicis amplexibus offeram. Gaudebunt enim labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemiſti: ſed & lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuã. Vtrobique autem ingens gratitudinis affectus pro eximijs muneribus à Deo perceptis deſcribitur.

Quatuor in virtute proceſſus virga illa Aaron (ſecundum Origenem) deſignare videtur. Primum enim lignum aridum germinat, deinde frondes, tum flores, ac poſtremo fructus producit. Germinare autem eſt à morte ad vitam per pœnitentiam redire: frondeſcere eſt, externum hominem ſacris ceremonijs, & moralium virtutum actibus honeſtare: flores autem emittere eſt, ſanctis interni hominis deſiderijs æſtuare, & miſericordiæ ac benignitatis operibus odorem ſuauitatis emittere. Qui autem his virtutum gradibus ad ſuperiora peruenerunt, ſalutares vtique fructus producunt: dum non modo ſuam, ſed aliorum etiam ſalutem curant. Hos autem quatuor virtutum gradus inſinuaſſe
Ioan. 2. in canonica ſua Ioannes videtur, cum pueris, adoleſcentibus, iuuenibus, & ſenioribus ſcribere ſe ait.

Incipientes.

Gregor. Exod. 16. CVM Pharao dimiſiſſet populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philiſtijm: quæ vicina eſt: reputans, ne forte pœniteret eum, ſi vidiſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Ægyptum. Ex Ægypto itaque exeuntibus, è vicino bello ſubtrahuntur: quia derelinquẽtibus ſeculum, quædam prius tranquillitas oſtenditur, ne in ipſa ſua teneritudine atq; inchoatione turbati, ac territi, redeant ad id, quod euaſerunt. Prius ergo ſuauitatem ſentiunt: ſecuri prius pacis quiete nutriũtur: pòſt

cognitam

cognitam vero dulcedinem, tanto iam tolerabilius tentationum certamina sustinent, quãto altius in Deo cognouerũt, quod amãt. Greg. mor. lib. 24.

Prius conuersos dulcia consolantur, postmodum amara exercent, demum sublimia confirmant: ita in Ægypto fouit Deus filios Israel: probauit in eremo: tandem in terra promissionis cõfirmauit. Greg. mor. lib. 24. c. 13.

Quidam dulcedinem inchoationis putant sublimitatem confirmationis: & ideo cum tentatio sequitur, derelictos se à Deo putant. Greg. vbi supra.

A nouitio in se ipsum rigida debetur censura, & districta seueritas. Ad regentem autem vel consulentem, spectat paterna vel fraterna charitas & pietas lenis. Si alterum horum desit, vel in deside & tepido non spero cursus perseuerantiam: vel in præcipiti timeo ruinam. Bernard. lib. de Amore Dei. *Bernar.*

Animalem discretum, nouitium prudentem, incipientem sapiẽtem, in cella diu posse consistere, in congregatione posse durare, impossibile est. Idem, ibidem.

Docendus est nouitius, sic habere corpus suum, sicut ægrum commendatum: cui etiam multum volenti inutilia neganda sunt, vtilia verò etiam nolenti ingerenda. Sic de corpore suo agere, sicut de non suo, sed eius à quo pretio magno empti sumus, vt glorificemus eum in corpore nostro. Idem, ibidem.

Mentior (quod ad consolationem nostram dico) si non ex manibus huius peccatoris, monachorum nouitiorum, & conuersorum animæ ad cœlorum gaudia euolarunt, tam liberæ, quàm liberatæ de carcere nostræ mortalitatis. Idem in sermo.

¶Sicut anima pueri recens nati dicitur esse pura potentia: quæ tamen pro magisterio habet quidquid, in alijs videt, & audit: ita nouitius monasterium ingrediens', velut in pura potentia est ad ea, quæ vita monastica tradit: Vnde hic quoque pro magisterio habet, quidquid in monachorum moribus videt: hoc enim velut pro lege accipit. Quamobrem summa cura adhibenda est, vt semper recta & honesta non solum audiat, sed etiam videat: alioqui si alterum desit, existimabit planè aliter esse loquendum, aliter viuẽdum: nisi dicta factis consentiant. COLL.

Corpus animalis à corde formari incipitur, quòd cæteris membris vitam inspirat. Semina item plantarum omnium radices primum in terra iaciunt, quibus ramos deinde alant. Ita spiritualis vita à corde (hoc est ab internis exercitijs, scilicet, oratione, ac meditatione, studijsque deuotionis) incipere debet: vt ab hoc fonte ad externa virtutum officia velut succus quidam spiritualis deriuetur. Deuotio enim alacrem & promptum animum ad omne bonum reddit: & prauorum desideriorum tetros odores (qui à corde nostro exhalantur) velut vnguento pretioso aut pellit, aut minuit.

Proficientes.

Gregor. PRoficiens vires suas caute metiatur, vt quanto magnus esse cœperit, tanto sine cessatione respiciat quod fuit: ne sibi arroget quod factus est per gratiam. Greg. mor. lib. 28. c. 10.

Noli, ait Dominus, contra me de meo munere extolli. Vt in te non destruam quod construxi: ipse non cesses considerare quod reperi. Greg. vbi supra.

Bene possumus seruare quod sumus, si non negligimus pensare quod fuimus. Vnde & Deus, quia augeri infirmitatem nostrã, etiam de remedijs salutis conspicit, mẽsuram nostris profectibus imponit: quatenus mens nostra dum non potest habere quod appetit, intelligat & quæ habet, non à se habere: & per ea, quæ vtiliter desunt, seruentur bona quæ adsunt. Gregor. mor. lib. 28. c. 10. Vide locum.

Amittit sæpe quæ poterat habere, qui ea ad quæ pertingere nõ valet, arripere festinat. Greg. ibidem. c. 11.

August. Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod nõ dum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti: Si autem dixisti, sufficit: peristi. August. de verbis Apost.

Tormenta animi non sentit in Ecclesia: qui non proficit, putat enim quia pax est. Sed incipiat proficere, & tunc videbit in qua pressura est: quia cum creuisset herba, & fructum fecisset, tunc ap-
Matt. 13. paruerunt, & zizania. Idem super Psal. 29.

Bernar. Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo. Quãtum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecũ-

dia

dia placet. Citius placas eum, si mensuram tuam seruaueris, & altiora te ne quæsieris. Bernar. super Cant.

Minimè pro certo est bonus, qui melior esse non vult: & vbi incipis nolle fieri melior, ibi desinis etiã esse bonus. Ber. in Epist. *Bernar.*

In præstantibus rebus magna sunt ea quæ sunt optimis proxima. Cicero de Orato. *Cicero.*

Nihil est in natura rerum omnium, quod se vniuersum profundat, & quod totum repente euolet: sic omnia, quæ fiunt, quæque aguntur acerrime, leuioribus principijs natura ipsa prætexuit. Idẽ lib. 2. de Orato.

¶ Quid sibi vult, quòd in sacrificio pro gratiarum actione (de quo Leuit. 7. agitur) carnes hostiæ quæ immolantur eodem die manducantur: nec quidquam ex eis relinquitur in alteram diem? Mira sane cautio & prohibitio. Quid igitur hoc? Hac sane lege monemur nihil esse in pietatis officio procrastinandum, nihilque in alterum diem relinquendum: sed protinus vota ac debita nostra Deo reddenda. COLLE. *Leuit. 7.*

Tres præcipuè virtutes ad studium proficiendis maximè conducunt: nempe prudentia, diligentia, & humilitas. Prudẽtia enim agenda dictat, diligẽtia eadem strenuè exequitur (quæ propterea toties à Salomone in Prouerbijs commendatur) & humilitas, quę nec prudẽtiæ, neque diligentiæ suæ fidens, hominemque Deo subijciens, adiuuantem gratiam promeretur. Sine harum virtutũ præsidio, nemo se in spirituali vita proficere posse speret.

Inter creaturas omnes nulla est quæ cultu, labore, industria, & temporis diuturnitate maiora incrementa capiat: quàm homo. Gemmæ, & margaritæ vix vllum recipiunt incrementũ. Sol quoque, Luna, & sydera omnia, ipsique cœli eãdem modo perfectionem & nitorem retinent, quem initio conditionis suæ receperũt. Angeli verò vbi primum conditi sunt, virtutibus cunctis & sapiẽtia simul ornati fuerẽ: neque enim ista more nostro paulatim, & per incrementa temporum adepti sunt. Homo verò ita paulatim, & per interualla temporum proficit, vt primum quidem viuat vita plantę, secundo bruti, tertio (dum infans est) partim bruti, partim hominis: quarto denique hominis: ad postremo (si cum vita, & pietate ex hac luce migrauit) viuit deinde vita Angeli. Itaque

inter cæteras creaturas & infimum,& summum locum sortiri pō-
test. Beata verò Virgo Angelis omnibus in gloria superior est.
Quocirca,dum tempus habemus,dum merendi ac proficiēdi op-
portunitas adest,nullo modo hanc spiritualis profectus occasio-
Ephes. 4. nem prætermittere debemus:donec occurramus omnes in virum
perfectum,in mensura ætatis plenitudinis Christi.Ad hoc autem
proficiendi studium cœlestis Sponsus animam vocat,cum in Cā-
Cant. 2. ticis ait:Surge,propera amica mea,columba mea,&c. Nec semel
monuisse contentus,eadem iterum verba post pauca repetit.Sur-
ge propera,&c.

Introduxit me Rex ait sponsa in cellam vinariam.Vinum in li-
teris sanctis pro inebriante dilectione,& dilectionis comite gau-
dio spiritus accipitur.Cæterum cum videamus ex pijs hominibus
aliquos qui cum sibi ab omni capitali crimine longe absint, non-
dum tamen hac cœlesti dulcedine & dilectione inebriati sunt:
imò vix adhuc gustauerunt quàm suauis sit Dominus, facile colli
gimus,duo esse piorum genera:alterū eorum qui in hanc cellam
vinariam introducti sunt,& à Deo illuminati, gustauerūt bonum
eius verbum virtutesque seculi venturi:alterum eorum qui foris
adhuc versantur:nec ad potū & gustū,sed ad odorē quēdam qui
extra fores porrigitur,admissi sunt.Hi ergo segnes ferè in opere
Dñi torpent,nec manū suam ad fortia mittunt:sed velut humi re-
pentes,paululum,suprà naturā,supraq; cōmunem viuendi ratio-
né sese attollunt.At illi,qui iam in amoris atq; diuinæ dulcedinis
cellaria introducti sunt,dictu mirū est,quantū in opere Domini
ferueant,qua alacritate viā mandatorū eius currant,quàm dura &
fortia aggrediantur:quantū se supra naturam supernaturali virtu-
te incitati efferant,quā acriter aduersus propriā voluntatem,cæte
rasque animi cupiditates & affectus dimicēt:qua fortitudine cor-
pus suū castigent,& in seruitutē redigant quā aduersum se rigidi,
quā erga alios benigni,mites,liberales & misericordes, charitate
intus feruente,reperiantur.Hæc igitur omnia charitas & charita-
tis soror spiritualis suauitas atque dulcedo facit. De qua sponsa in
Canti. Trahe me inquit post te,curremus in odore vnguentorum
tuorū.In verbo autē currendi,feruor spiritus & alacritas designa-
tur.¶Hoc ergo est primum profectus nostri signū. Est autē appo
situsimū exēplū in venatorū canibus,qui cū nondū prædā odora-

ti sunt, segnes modo hac modo illac circũ currant: Vbi vero eius odorẽ persentiunt, iam nõ segniter, sed rapidissimo cursu vnam aliquã viam toto impetu sequũtur. Hoc igitur discrimine licebit eos qui introducti sunt in cellã vinariã ab ijs, qui nondũ in eã admissi sunt, discernere. Quia verò adulterina quædã dulcedo (Dæmone operante interdum reperitur) ideò sunt alia duo certiora profectus nostri signa, nẽpe nostri abnegatio, & ardens crucis & laboris amor: quæ duo cœlestis magister complexus est, cum ait, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suã, & sequatur me. Cũ enim his duobus affectibus natura vel maximè repugnet (quæ laboris inimica, & propriæ voluntatis amica est) quisquis his affectibus superior est, iam supra naturam quodammodo positus est: quòd singulari ac supernaturali Dei auxilio fit. Quicunque ergo profectum suum examinare cupit, hæc tria quæ diximus, expendere debet. *Ioan. 16.*

Hoc vel maximè piorũ esse propriũ in via Dei quotidie proficere, & se ipsis meliores in dies fieri, declarat illa interrogatio ex Cant. Quæ est ista quæ ascẽdit sicut aurora cõsurgẽs? Auroræ em̃ lux paulatim crescit. Quod quidẽ pij homines studiosissime præstare debẽt, deuotionẽ deuotioni, studiũ studio, & laborẽ labori quotidie iũgentes: vt sic semper in Christo adolescãt. Sicut enim lactẽtes pueri cõtinuũ lactis alimẽtũ percipiẽtes, ad iustã magnitudinẽ paulatim perueniũt: ita qui spirituali deuotionis nutrimento quotidie alũtur, in virtute magis ac magis crescunt & roborantur. Hinc illud ex Prouer. Iustorum autẽ semita quasi lux splẽdescens, procedit, & crescit vsque ad perfectam diem. Sic Paulus quæ rẽtro sunt oblitus, ad vlteriora se semper extendebat. *Cant. 6.* *Prou. 4.*

Vidit Iacob per scalam Angelos ascendentes, ac descendentes. Nunquid (ait Bernardus) sedentem quempiam, vel stãtem vidit? Certe non: quia non habemus hic manentem ciuitatẽ, nec futurã adhuc possidemus, sed inquirimus. Aut ascendas necesse est, aut descendas: si velis stare, ruas necesse est. *Gene. 28.*

Perfecti.

MAgna est ꝑfectio suę im ꝑfectionis cognitio. Gre. in mor. Tanto quisque perfectus est, quãto perfecte sentit dolores alienos. Greg. vbi supra. *Gregor.*

Ille vero perfectus est, qui ad imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valés, proximum deserit, ipse sibi testis est, quod perfecte nondum profecit. Greg. vbi supra.

Hi veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Greg. in Mora.

August. Quantum mihi videtur, in ea quæ perficienda est iustitia, multum in hac vita ille profecit, qui quàm sit longè à perfectione iustitiæ proficiendo cognouit. Aug. de spiritu &c.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit esse iustus vel sanctus: cum affectu teneat sanctitatem. Idem de Eccleſi. dogma.

Bernar. Proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem perfectio reputatur. Quod si studere perfectior esse imperfectum est, nolle proficere, deficere est. Bernar. in Epist.

Nemo perfectus est, qui perfectior esse non appetit: & eò perfectiorem quisque se probat, quo ad maiorem tendit perfectionem. Idem in Epist.

Bonum acquirit gradum qui bene ministrauerit, meliorē forte, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfectus est in vtroque. Idem in sermo.

Hugo. Tranquilla conscientia est, quæ omnibus est dulcis, nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, quibus potest ad beneficientiam: cui Deus nec sua peccata imputat, quia non fecit, nec aliena, quia non approbauit. Hugo lib. 2. de anima.

Conscientia bona titulus est religiones, templum Solomonis, ager benedictionis, hortus delitiarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus regis, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, in die iudicij aperiendus. Ibidem.

Diony. Quosdam cernimus hic iam Dei consortio, & familiaritate beatos: qui ab affectu materialium rerum longissime recedunt: atque ex præsenti vita futuræ primitias sumunt: inter homines Angelico more conuersati. Diony. Epist. 9.

Cicero. Omnia præclara, rara: nec quicquam difficilius quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. Cicer. in Lelio.

In omni

In omni arte, vel ſtudio, vel quauis ſcientia, optimũ quidque, rariſsimum. Idem. 2. de finibus.

Quod præclarum idem arduum. Idem. 3. Tuſcu.

Rebus maximis difficultatem ipſa natura propoſuit. Idem. 1. offici.

¶ Cani produnt ſenectutem hominis: patiẽtia vero & comes prudentiæ patientia, virilis atque perfectæ virtutis ætatem & maturitatem præfert. Puerorum enim eſt imbecillitas & ignorantia: virorum autem fortitudo & prudentia: quamdiu ergo homo neq; prudens, neque patiens eſt, adhuc puer in virtute eſt. COLLA.

Summa rationalis creaturæ perfectio eſt, principio ſuo coniungi, illique (quatenus liceat) aſsimilari. Quò enim fuerit illi ſimilior, eò erit & perfectior. Hanc ſimilitudinem aſſequutus erat ille qui dicebat, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Propter quod etiam ait, Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me chriſtus. Vnde ſi quis Pauli vitam & mores conſideraſſet, magis in illo Chriſtum, quàm Paulum agnoſceret. Extincto enim penè Paulo, Chriſtus in Paulo viuebat, & in eo operabatur. Hoc autem fit cũ ſpiritus Chriſti ita ſe ſe viribus animæ inſinuat, vt magis Chriſti puritatem, quàm propriam referat naturam. Hoc in electuarijs aperte videmus: quæ vbi multo ſaccaro admixta, & ad ignẽ decocta ſunt, magis ſaccari ſaporem, quàm ſuum proprium referunt. Quiſquis enim ad hunc diuinæ ſimilitudinis gradum aſpirat, oportet vt vires omnes animæ ſuæ, ac præcipue intellectum & voluntatem (quibus potiſsimum Deum attingimus) ad ipſum ſemper (quatenus liceat) erectas atque patentes habeat: vt ita diuinis deſuper ſplendoribus irradietur & perfundatur, & (ſi ita loqui fas eſt) quodammodo deificetur: videlicet implẽs, quod idem Apoſtolus ait, Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes: hoc eſt, in anima noſtra, (velut in puro quodam ſpeculo diuinæ lucis claritatem recipientes) in eandem imaginem transformamur. Ex quo quidem munere ipſa etiam externi hominis ſpecies, vultus, ſermo, & habitus, diuinum quiddã ſpirare videntur: vt appareat in eo qui ſic affectus eſt, magis gratiã quàm naturam: magiſque ſpiritum apparere, quàm carnem. Denique illud conſpici, quod Ioannes ait. Qui non ex ſanguinibus &c, ſed

Galat. 4. I. Cor. 4. 2. Cor. 3. Ioan. 1.

ex Deo nati sunt. Hoc est, non hominum, sed Dei (cuius filij effecti sunt) mores, & puritatem referunt.

Tria virtutum officia difficillime etiam in viris bonis hodie reperiuntur: videlicet spes viuida in periculis, patientia in iniurijs & abnegatio propriæ voluntatis. Quare dubitandum nō est, hæc tria esse perfectionis inditia maxima.

Quidam quanuis huius vitæ negotijs vsibusque deseruiant, ante omnia tamen Deum diligere, & illi soli placere curant: dum omnia ad illius gloriam & obsequium referunt. Hi plane cum Dauide merito dicere possunt: In capite libri scriptum est de
Psal. 39. me, vt faciam voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Hæc enim diuinæ legis seruandæ cura, in medio, hoc est, in summo cordis mei loco sita est: cætera verò non in medio, sed velut in angulis quodammodo & lateribus mei cordis hærent. Alij verò sunt, qui vlterius progressi, non hoc tantum agunt, vt hæc vna cura principem in corde suo locum teneat: sed vt nulla alia cura, nullumque aliud negotium in eis dominetur: qui videlicet omnibus mundi curis renuntiantes, hoc vnum (quod solum Dominus necessarium appellauit) curant. Illi ergo sacrificium, isti verò perfectum Domino offe-
Matt. 3. runt holocaustum. Quorum vitam exprimit Euangelicus ille negotiator, qui inuenta vna pretiosa Margarita vendidit omnia quæ habuit, &c. vt hoc ipsum autem plenius intelligamus, sciendū est, quòd in hostijs legalibus quædam holocausta, quædam vero hostiæ pacificæ dicebantur. Holocausta tota in altari cremabantur. Hostiarum autem pacificarum solis adipibus & renibus incensis, cætera in Sacerdotum seu sacrificantium cedebant vsum. His autem duobus sacrificiorum generibus, duo conuersationum genera perfectorum, scilicet, & imperfectorum designantur. Perfecti sunt, qui se totos Deo obtulerunt, imperfecti autem ij, quorū carnes nondum spirituali feruore assatæ & consumptæ sunt: qui tantum adipem & renes, hoc est, intimum amorem, & charitatis viscera Deo offerunt, quem super omnia diligunt. ¶ Ritus autem
Leui. 1. offerendi holocausti hic erat, Detracta (inquit Dominus) pelle hostiæ, artus in frustra concident, & subijcient in altari ignem, strue lignorum ante compositā, membra quæ cessa sunt, desuper ordinantes. Quæ verò sint ordinãda exequitur dicens. Caput scilicet,

& omnia,

& omnia quæ adhærent iecori, inteſtinis & pedibus prius aqua lotis. Quis hic omnia myſterijs vacare credat? Quid autem per hæc ſignificare Dominus voluerit, breuiter exponamus. Et primũ quidem holocauſto pellis detrahitur, cum hi qui perfectam aggrediuntur vitam, veterem hominem exuunt cum actibus ſuis, & nouum induunt, qui ſecundum Deum creatus eſt: Pellis etiam detrahitur, cùm omnibus ſeculi opibus repudiatis, nudus homo nudum ſequitur Saluatorem. ¶ Ignis verò in altari noſtro ſubijcitur, ſi à nobis, ibidem prius lignorum ſtrues anteponatur. Ignis iſte charitas eſt: quæ per Spiritum ſanctum tribuitur, Si ergo ligna cõgeſſeris, ipſe ſubijciet ignem ſuum. Ligna autem ſunt cogitationes ſanctæ, quæ calorem diuini ſpiritus concipiunt & nutriũt, iuxta propheticum illud, In meditatione mea exardeſcet ignis. Mẽbra porro ſunt actiones noſtræ: quas ordinare debemus. Eſt enim quidam in ipſis actionibus ordo, vt videlicet inferioribus ſuperiora & nobiliora præponantur: atque vbi maior fuerit vtilitas, maior ſolicitudo impendatur. Inter hæc autem membra, caput hoſtiæ præcipue ordinandum eſt. Caput autem hoc, intẽtio eſt: quæ in omni opere obtinet principatum. Hæc igitur iuxta Dominicũ mandatum ſimplex, & pura ſit: ne ſi impura fuerit, totum operis noſtri corpus tenebroſum fiat. ¶ Adipes verò quæ iecori adhærent, affectus interni ſunt: qui diuino igne inflammari debent. Inteſtina vero, interiores animæ noſtræ vires ſunt, in quibus dum multa inutilia, ſiue etiam noxia verſamus, quaſi ſtercora in vẽtre portamus: ideoque lauari præcipiuntur. Pedes vero animæ deſideria noſtra ſunt: qui quoniam terræ adhærent, expiatione & ablutione indigent, dicẽte Dño, Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes tantum lauet. Danda enim perfectis viris opera eſt, vt nihil carnale, nihil terrenum cõcupiſcant: vt perfectum Deo holocauſtum efficiantur. Quiſquis igitur hæc omnia recte perfecerit vere tanquam ſuauiſsimi odoris holocauſtum ſeipſum offeret Deo: cui non fumus pecudum, ſed virtutum odor gratiſsimus eſt.

Pſal. 38.

Ioan. 13.

Propriũ pudicæ, & ſanctæ vxoris eſt, ſe totã viri ſui obſequio & volũtati tradere: & omnia rurſus quibus ipſa egẽt à viro petere, & ab eo fidẽter expectare. Hæc duo propria eius animæ eſſe debẽt, quæ ſe in legitimã Chriſti ſpõſam cõſecrauit. Hoc eſt etiã verum Dei holocauſtũ fieri, & ſeipſum in ſpirituale Nazareũ cõſecrare.

Monachus.

Monachus.

Gregor. MElius est de ouili Dominico morbosam ouem eijcere, quam vnius vitio sanas amittere. Greg. in Reg.

Sæpe de vita proximorum querimur, mutare locum conamur & secretum vitæ remotioris eligere: videlicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adiuuat locus. Iste enim Loth de quo *Gene. 19.* loquimur in Sodomis sanctus extitit, in monte peccauit. Quod autem loca mentem non mutent, ipse humani generis primus testatur parens: qui & in paradyso cecidit, sed minus sunt omnia quæ loquimur ex terra. Nam si locus saluare potuisset, Sathan de cœlo non caderet. Greg. super Ezech. hom. 9.

Plerumque nauem incaute religatam etiam de sinu tuti littoris vnda excutit, cum tempestas excrescit. Repente me sub prætextu Ecclesiastici ordinis in causarum secularium pelago reperi, & quietem monasterij quam habendo fortiter tenui, quã stricte tenenda fuerit, perdendo cognoui. Grego. in prefatione Moral.

Augusti. Ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasterijs profecerunt: ita non sum expertus peiores, quam qui in monasterijs ceciderunt. Aug. in Epist.

Cum quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio monitus vouit: tanto magis fraudati voti auget iniquitatem. Idem in lib. de viduis.

Hierony. Monachus non docẽtis, sed plãgentis habet officiũ qui vel se vel mundũ lugeat, & Dñi sui semper pauidus præstoletur aduentũ: qui sciens imbecillitatem suã, & vas fragile quod portat, timet offendere, ne impingat, & corruat, & frangatur. Vnde & mulierũ maxime iuuencularũ vitat aspectum, & in tantum castigator sui est, vt etiam quæ tuta sunt pertimescat. Hiero. in Epist.

Monachus qui Christum desiderat, nihil aliud dignatur: sed est ei cella pro paradyso, variarum scripturarum dona decerpit, his vtitur delitijs, harum fruitur amplexu. Idem.

Pallor cum humilitate, & maceries, honos est monachi. Ex vitis patrum.

Prima virtus monachi est, contemnere hominum iudicia, & *Galat. 1.* semper Apostoli recordari dicentis, si hominibus placerem Christi seruus non essem. Idem ad Pagmachi.

Perfe-

Perfectus seruus Christi, nihil præter Christũ habet: aut si quid præter Christum habet, perfectus non est dicente Domino. Nemo potest duobus Dominis seruire &c. & audet quisquam mendacem Christũ facere, Mammonæ & Domino seruiendo? idem in Epist. ad Heliod. *Luc. 16.*

Nonnulli sunt ditiores monachi, quam fuerant ante seculares: qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo habere non poterant, vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem satiare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio: noui & genera & nomina piscium & saporibus auium discerno prouincias. ¶ Addit deinde Hieronymus. Solos sacerdotes & monachos illo tempore per leges principum, ab hæreditatis iure prohiberi. Nec de lege (inquit) doleo, sed cur meruerimus hanc legem. Bonum est cauterium, sed quo mihi vulnus, vt indigeam cauterio? Idem in Epist. ad Nepotia.

Sunt & inter monachos quidam, qui sublatis in altum humeris, stupentibusque in terram oculis, tumentia verba trutinãtur. Quibus si præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sũt qui humore cellarum, & immoderatis ieiunijs, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personãt, vertuntur in melancholiam, & Hippocratis magis fomentis, quã nostris monitis indigent. Plerique artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus institorum eadem exercent cõmercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed maiora quam seculi homines emolumenta sectantes. Idẽ ad Rusticum monach.

Laudat Hieronymus Demetriadem virginem, quod omnia prædia sua quæ erant amplissima sibi vni à parentibus derelicta, vendiderit ad monasteria pauperum alenda. Accusatque hoc in loco patrem quendam, qui exiguo patrimonio Sponso Christo copulauerit duas filias. Cæterum familiam summamque diuitiarum copiam cum alijs, quas terrenis sponsis copulare decreuerat, liberalissime distribuit. Idem ad Demetriadem.

Parum timet diabolus ieiunantes, vigilantes, continentes: quia tam de istis quam de illis multos traxit in laqueum ruinæ: sed cõ- *Bernar.*

cordes

cordes & vnanimiter viuentes in domo domini, coniuncti Deo & sibi per vinculum charitatis: hi dolorem, hi timorem, hi liuorē Diabolo ingerunt. Bernar. in sermo.

Sunt tepidi quidam, & animales religiosi, quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circunspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione. Idem in sermo.

Magna est confusio, & magna valde, quod ardentius seculares pernicioſa desiderant, quam nos vtilia: citius illi ad mortem properant, quam nos ad vitam. Ibid.

Bernardus super illo verbo. Comederunt alieni robur eius, & ipse nescivit, sic ait. Exteriorem superficiem intuēs religiosus malus, salua sibi omnia suspicatur, non sentiens vermem occultū, qui omnia interiora corrodit. Manet tonsura, vestis necdum mutata est, ieiuniorum regula custoditur, statutis psallitur horis: sed cor eorum longe est à me, dicit Dominus. Idem ibidem.

Ecce inter monachos parcitas putatur auaritia, sobrietas austeritas, silentium tristitia reputatur. E contra remissio, discretio dicitur, effusio liberalitas, loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas: mollicies vestimentorum & equorum fastus, honestas: lectorum superfluus cultus, munditia. Idem in Apolog.

Omnes nimirum ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus: & tam necessarium Apostoli de vino vtendo cōsilium non negligimus: modico tamen, quod ille præmisit, nescio tamen cur prætermisso. Idem ibidem.

Quæritur ad induendum non quod vtilius, sed quod subtilius inuenitur: non quod repellat frigus, sed quod superbiæ competat: non denique iuxta regulam quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imo vanius poterit ostentari. Heu me miserum qualemcunque monachum, cur adhuc viuo? Tædet animā videre, ad hoc deueniſſe ordinem nostrum sanctum. Idem ibidem.

Miles & monachus ex eodem panno partiuntur sibi clamydē & cucullam. Idem ibidem.

Nihil turpius quam monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum hoc charitas cogat, quæ operit multitudinem peccatorū. Idem in serm.

Conuolate ad vrbes refugij, vbi posſitis & de præteritis agere pœni-

re pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fœliciter præstolari. Non vos retardet conscientia peccatorum: quia vbi illa abundarunt, superabundare gratia consueuit. Non pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt passiones huius temporis, ad præteritam culpam quæ remittitur, non ad præsentem consolationem quæ immittitur, non ad futuram gloriam quæ promittitur. Idem in sermo.

Moriens vix vnquam aliquis à cella in infernum descendit, quia vix vnquam nisi cœlo prædestinatus in ea vsque ad mortem persistit. Idem in Epist.

Experto credite, quia hæc via quanto arctior, quanto molestior videtur in ingressu: tanto latior, tanto iucundior inuenitur in progressu. Idem ibidem.

Vita confert meritum, locus non facit beatum. Idem ibidem.

Fœlix domus & beata semper congregatio, vbi de Maria conqueritur Martha. Nam Mariam Marthæ æmulari indignũ prorsus est. Idem ibidem.

Multo facilius reperies multos seculares conuerti ad bonum, quam vnum quempiam de religiosis transire ad melius. Rarissima auis in terris est, qui de gradu quem forte in religione semel attigerit, vel parum ascendat. Idem ibidem.

Labor, & latebræ, & voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia: hæc vitam solent nobilitare monasticam: Nostri autem oculi omne sublime vident: nostri pedes omne forum circumeunt: nostræ linguæ in omnibus audiuntur concilijs: nostræ manus omnino diripiunt patrimonium. Idem in quadam Epist.

Legumina (inquit) vĕtosa sunt: caseus stomachũ grauat: lac capiti nocet: potum aquæ nõ sustinet pectus: caules nutriunt melancholiam: cholerã porri accendunt: pisces de stagno aut de lutuosa aqua meæ penitus cõplexioni non cõgruunt: quale est hoc: vt in omnibus fluuijs, agris, hortis, cellarijs reperiri vix possit, quod cõmedas? Puta te quæso monachũ esse non medicum: nec de cõplexione iudicandũ, sed de professione. Parce obsecro primũ quieti tuæ, parce conscientiæ, conscientiæ non dico tuæ, sed alterius scilicet qui prope te sedens & edens de tua singularitate murmurat,

& de

& de tua superstitione scandalizatur. Idem super Cantic. sermo.30.

Video quiddam (quod sine dolore videri non debet) post aggressam Christi militiam, rursus implicari secularibus, rursus terrenis cupiditatibus immergi: eum magna cura erigere muros, & negligere mores: sub prætextu quoque communis vtilitatis verba vendere diuitibus, & matronis salutationes: sed & contra sui imperatoris edictum concupiscere aliena, & sua cum lite repetere: ita nec se mundo, nec sibi mundum crucifixerunt: vt qui ante vix in suo vico vel oppido cogniti fuerunt, modo circumeuntes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias, principum familiaritates assecuti sunt. Idem hom. 4. sup. Missus est.

Inhumane redarguis opera eorum, quorum refugis onera: temerarie obiungat virum reuertentem de prælio mulier nens in domo. Dico enim, si is qui de claustro est, eum qui versatur in populo interdum minus discrete, minusve circunspecte se se agere deprehenderit, verbi gratia: in verbo, in cibo, in risu, in ira, in iudicio, non ad iudicandum confestim prosiliat: sed meminerit scriptum, Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens. Nam tu, qui in tui custodia vigilas, benefacis: sed qui iuuat multos, melius facit & virilius. Quod si implere non sufficit absque aliqua inæqualitate vitæ & conuersationis suæ, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Idem sup. Cant. ser. 12.

Tu qui in congregatione es, bene viue, ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter: ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humiliter Deo. Idem in sermo.

Claustralis paradysus ad suauem spirans austri clementiã, quasi tot floribus vernat, quot virtutibus abundat. Dum enim Diabolus officinas fratrũ circuit: debet eũ fugare ab oratorio deuotio, & refectorio lectio, à dormitorio stramenta vilia, à capitulo patiẽtia. Idem in Epist.

Non vultis esse contenti communi vita, non sufficit vobis regulare ieiunium, non solennes vigiliæ, non impolita disciplina, non mensura, quam vobis partimur in vestimentis vel alimentis: priuata præfertis communibus, qui vestri curam semel nobis credidistis, quid rursum vos de vobis intromittitis? Nam illam, qua toties Deum conscientijs vestris testibus offendistis, propriam

scilicet

ſcilicet voluntatem veſtram: ecce iterum magiſtram habetis non me? Illa vos docet naturæ non parcere, rationi non acquieſcere: ſeniorum conſilio vel exemplo non obtemperare, nobis non obedire: An ignoratis, quia melior eſt obedientia, quam victimæ? Nō legiſtis in regula veſtra, quòd quidquid fit ſine voluntate vel cōſenſu ſpiritualis patris, vanæ glorię deputabitur, non mercedi. Idē ſuper Cant. ſer. 29.

Si quid religionis oritur, quicumque reſiſtit, quicumque repugnat, plane cum Ægyptijs paruulos Iſraelitici germinis necare conatur: imo cum Herode naſcentem perſequitur Saluatorem. Idē in ſermo.

Malum quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehenſor, ſecurus accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. In conuentu vero, ſi qua bona agis, nemo prohibet. Malum autem facere ſi vis, non licet. Si ergo de fatuis virginibus es, congregatio tibi neceſſaria eſt, ſi de prudentibus, tu cōgregationi. Idem ad Sophiam virginem. *Hugo.*

Duodecim ſunt abuſiones clauſtri, quibus tota religionis ſumma corrumpitur, ſcilicet prælatus negligens, diſcipulus inobediens, iuuenis otioſus, ſenex obſtinatus, monachus curialis, religioſus cauſidicus, habitus pretioſus, cibus exquiſitus, rumor in clauſtro, lis in capitulo, diſſolutio in choro, irreuerentia iuxta altare. Hugo lib. 2. de clauſ. animæ.

Vulpina plane conſcientia, tepida conuerſatio, animalis cogitatio, ficta confeſsio, breuis & rara compunctio, obedientia ſine deuotione, oratio ſine intentione, lectio ſine ædificatione, ſermo ſine conſcriptione. Idem lib. 1. de Anima.

Monachi ſibi clauſtra faciunt, quibus homo exterior teneri poſsit, ſed vtinam clauſtra facerent, quibus homo interior ordinate teneretur. Idem de clauſ. animæ lib. 2.

In choro ſum corpore, & aliquo negotio mente: nūc intus maneo, nunc foris exeo: aliud canto, & aliud cogito: pſalmodiæ verba profero, & pſalmodiæ ſenſum non attendo: ſed mente vagus, habitu diſſolutus, oculis attonitus, huc & illuc proſpiciens, quæcunque ibi geruntur perluſtro & perſpicio: habitū monachi, non conuerſationem habens, in magna corona & ampla cuculla ſalua mihi omnia exiſtimo. Idem ibidem.

Si vis esse monachus curialis, laudas quod non debes, defendis quod non expedit: operaris quod non licet, loqueris quod nō decet. Idem lib. 12. de Abus.

Si monachus es, quid facis in turba? si amas silentium cur declamantibus assiduè interesse delectaris? Tu semper ieiunijs & fletibus insistere debes, & tu Philosophiam quæris. Simplicitas monachi, philosophia eius est, sed docere (inquis) alios volo: non est tuum docere, sed plangere. Si tamen doctor esse desideras, audi quid facis. Vilitas habitus tui, & simplicitas vultus, innocentia vitæ, & sanctitas conuersationis tuæ, docere habent homines. Idem ibidem.

Pone (inquit) ori meo custodiam, & ostium circunstantiæ labijs meis. Ostium dixit, non murum. Si enim murus poneretur, loquendi licentia omnino negari videretur. Sed ostium ponitur quod tempore & loco clauditur, & aperitur. Est tempus & locus tacendi, & loquendi. Aperitur itaque ostium hora constituta: scilicet in claustro lectioni: in capitulo confessioni: in Ecclesia orationi. Item clauditur ostium in claustro confabulationi, in capitulo contentioni, in Ecclesia vanæ modulationi. Idem lib. de 12. Abuss.

Isidor. Summa monachi virtus humilitas: summum vitium eius superbia. Isidor. de summo bono.

Tunc se quisque monachum iudicet, quando se minimum existimauerit, etiam si opera maiora virtutum gesserit. Idem ibidem.

Euseb. Verus religiosus debet esse neglector quietis, fugax voluptatis,
Emisse. appetitor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia. Euseb. in sermo.

Quid nobis habitationis huius secretum prodest, quando tyrannico dominatu malitia regnat in nobis, quando ira superequitat, quando maiorem metum in nobis humanus oculus, quam diuinus inijcit: quando nos illi laudabiles eremitæ qui extra mundum esse nos credimus, per diuersarum passionum vitia, mundū intra nos inclusum tenemus? Quid prodest, si locus quietis tantum corporaliter teneatur, & inquietudo in corde versetur? Quid inquā prodest, si in habitatione silentium sit, & in habitatoribus

vitiorum,

vitiorum tumultus,& colluctatio paſsionum? Si exteriora noſtra ſerenitas teneat, & interiora tempeſtas? Idem ad monach. ho.4.

Gratis nobis de cruce & corporis afflictione blandimur ſi exterior homo noſter ſanctis laboribus exercetur, & à paſsionibus non curatur interior: ſic eſt, quomodo ſi aliquis ſtatuam facit à foris auream, ab intus luteam: vel quomodo ſi domus magnifica arte conſtructa à foris pulcherrimis coloribus depicta videatur, & ab intus ſerpentibus & ſcorpionibus plena ſit. Quid prodeſt, quod affligis corpus tuum, quando nihil proficit cor tuū? Ieiunare & vigilare, & mores non corrigere ſic eſt, quomodo ſi aliquis extra vineam, aut circa vineam, extirpet, & colat, vineam ipſam deſertam atque incultam derelinquat, vt ſpinas atque tribulos germinet. Idem ibidem.

Sufficere nobis putamus, quod locum habitūque mutauimus, quod hic aliquantulum temporis viximus: ſpem omnem in annorum numero collocantes. Idem hom.5.

Videte vocationem veſtram fratres chariſsimi, venire ad eremum, ſumma perfectio eſt: non perfectè in eremo viuere, ſumma damnatio eſt. Et mox, ſi exteriora ſerenitas teneat, & interiora tempeſtas. Solemus annos noſtros & temporum ſpatia, quibus nunc viuimus, ſupputamus. Non te fallat quicunque ille es, numerus dierum, quos hic relicto corporaliter ſeculo cōſumpſiſti. Illum tantum diem vixiſſe te computa, in quo voluntates proprias abnegaſti, in quo malis deſideriis reſtitiſti, quem ſine vlla regulæ tranſgreſsione duxiſti. Illum diem vixiſſe te computa, qui puritatis & ſanctæ meditationis habuit lucem, quem non conuerſatio tenebroſa mutauit in noctem. Illum inquam applica ad vitam tuam, cuius vſus peruenit ad animam tuam. Idem ibidem hom.9.

Sic debet monachus vndique ſeipſum circunſpicere, & immobilem tenere animi oculum ad ſuam cuſtodiam, quaſi ſi per medios laqueos ſemper incedat. Athanaſius. *Athana.*

Martyres quidem ſæpe vel vno temporis momento cum certaſſent, perfectionem aſſecuti ſunt: at monachorum vita ſingulis diebus per Chriſtū certans, martyr eſt: ideſt, teſtimoniū Chriſto dicit, non aduerſus ſanguinem & carnem in acie inſtructa: ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi

dominos, rectores tenebrarum harum aduersus spirituales astutias, vsque ad vltimum spiritum certamen habens, & certat, & coronatur armatura Dei induta. Idem.

Gregor. Nisse. Theolog.

Monachis delitiæ sunt continentia, & actio: otium, & gloria à nemine cognosci. Grego. Nisse.

Vides istos opibus & domibus carentes, excarnes, exiles, & exangues, etiam Deo hac ratione appropinquantes illotis pedibus, & humi cubantes: qui infra cum sint, inferiora superant, & inter homines supra humanam conditionem sunt: vinctos & liberos: detentos, & tamen non teneri: quorum in mundo nihil est, & omnia supra mundum: quorum duplex est vita, altera quæ despicitur, altera quæ appetitur: qui per mortificationem sunt immortales, qui per solutionem Deo copulati & apti sunt: quorum sunt fontes lucis, & quorum iam sunt irradiationes, quorum Angelicæ psalmodiæ, & per noctes stationes, & mentis ad Deum raptæ peregrinatio, quorum denique purgatio, quorumque repurgari est. Theolog.

Nō est pietas in rebus paruis, nec philosophia in vultus demissione, sed in animi firmitate, & cogitationis puritate, & vera ad res honestas propensione. Idem.

Clima.

Monachus est ordo & status Angelicus in corpore materiali & sordido consummatus. Monachus est, qui solum ad Deū acie mentis intentus, illum semper orat, in omni tempore, & loco, & re. Monachus est, perpetua naturæ violentia, sensuumque vigilantissima & indefessa custodia. Monachus est castificatum corpus, expiatum os, animusque diuino semper lumine irradiatus. Monachus est afflictus & mœrens animus: qui iugi mortis memoria, siue vigilans, siue obdormiens, seipsum semper exercet. Clima. Grad. 1.

Quicunque in congregationibus degimus, aduersus omnia quidem, sed contra hæc duo præcipue vitia horis singulis pugnare debemus: aduersum insaniam ventris, atque iracundiam. Hæc enim in turba fratrum proprijs materijs abundat. Ibidem.

Monachorum quidem lux Angeli sunt, cunctorum autē mortalium lux monastica est disciplina. Curent ergo summa ope fieri omnibus optima forma: neque vllam cuiquam dent offensionē &c. Idem Grad. 26.

Nos

Nos ex duobus exemplis eorum: qui terrena & infima purgare solent, duas conuenientissime purgationes eorum: qui superna sapiunt colligimus: Et fullonum quidem officinam (exempli causa) dicimus cœnobium secundum Deum: quod sordes & crassitudinem, atque turpitudinem animæ diluit, atque resecat. Tingentium vero officina est. Anachorisis ijs qui in cœnobio exercitatione lasciuiam, & memoriam iniuriarum, & iracundiam deposuerunt: iamque ex ea ad quietem solitudinis migrarunt. Idem de discretione ad discernendum facile.

Cœlibatus iugum nulli imponas: res enim est periculosa, & custoditu difficilis, quando per necessitatem contigerit. Ignatius. *Ignatius.*

Iunioribus nuptias concede, antequam meretricijs amoribus implicentur. Idem.

Vt si grammaticum se professus quispiam, barbarè loquatur, aut si absurde canat is, qui se velit haberi musicũ, hoc turpius est, quod in eo ipse peccat, cuius profitetur scientiam: sic philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpius est, quod in officio, cuius magister esse vult, labitur, artemque vitæ professus, delinquit in vita. Cicer. 2. Tuscu.

¶ Vita monastica bonis paradysus, malis tormentum est: Huius rei causa est, quòd res omnes summa cura se in suo esse conseruare nituntur, & studiosè quæ ad hoc necessaria sunt quęrunt. Quo fit vt viri spirituales diligenter ea quæ ad regularis vitæ institutũ pertinent, seruare studeant: quoniam hisce rebus in vita spirituali maxime conseruantur: quod ipsi magnopere concupiscunt: ideoque illis regularis vita præcepta, non oneri sed voluptati sunt. At contra carnales quia in carnali vita conseruari student, carnalia opera appetunt: quæ ad hoc deseruiunt: spiritualia vero fastidiunt, quæ illis aduersantur. Ideoque illis monastica vita tormentum est, quæ spiritualibus vt dixi viris paradysus delitiarum est. COLLE.

Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. Nemo vasis quæ ad sacra ministeria consecrata sunt, in alios vsus conuertit. Cũ ergo monachi diuinis rebus, velut sacra vasa addicti sint, sicut nec vasa sacra prophanari, ita nec ipsos secularibus negotijs occupari decet. *2. Tim. 2.*

In holocausto Domini quod ex pecoribus est, solum licet offerre masculum: in hostia vero pacificorum, & mas & fœmina offerri possunt. Quid sibi vult differentia hæc? Quid in his religionis? Holocaustum viros perfectos, qui se & omnia sua nihil sibi relinquentes Domino obtulerunt repræsentat. Hostiæ verò pacificorum imperfectos designat, qui solum adipem, hoc est interiora amoris viscera Deo offerunt, reliqua sibi reseruantes. Ad illam autem oblationem masculus tantum, hoc est, masculinus & fortis animus eligitur: ad hanc autem quæ imperfectorum est, & mas & fœmina admittuntur: quoniam imbecilles etiam & infirmi hoc Domino sacrificium offerre possunt.

Nemo aut locorum opportunitati aut professionis suæ dignitati nimium fidat. Sancta enim professio neminem sanctum effi-
Gene.19. cit, sed obligat tamen ad sanctitatem. Loth in ciuitate iustus, in monte deliquit.

Diabolus sub vmbra dormire dicitur, in secreto calami. Calamus, foris quidem nitidus, intus vacuus, & ideo sonorus est. Qua specie quid aliud quàm vel mali clerici vel monachi designãtur? Nitent enim exterius habitu & religionis specie, sonant autẽ frequenti vsu diuinæ laudis modulatione, intus autem veræ pietatis & charitatis succo inanes & vacui sunt.

Renuntiatio.

Gregor. SI nihil in hoc mundo amando possidetis, etiam possidendo cuncta relinquitis. Greg. in hom.

Qui cœlestis vitæ dulcedinem inquantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta relinquit. Idem.

Multa relinquitis si desiderijs renunciatis. Exteriora etenim nostra Domino quamlibet parua sufficiunt: cor namque & non substantiam pensat: nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Idem in homil.

Laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere semetipsum. Idem.

Omnia relinquere possumus etiã retinẽdo. Greg. vide Greg. in mor. lib. 7. c. 17. & 18. vbi multa de amore cõsanguineorũ differit.

Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quam ſuperbe relinquatur. Auguſt. *Auguſt.*

Apoſtoli quantum ad diuitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum reliquerunt. Idem.

Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt creator. Auguſt. in ſermo.

Licet ſparſo crine & ſciſsis veſtibus, vbera quibus te nutrierat mater oſtendat: licet in limine pater iaceat: per calcatum patrem perge, ſiccis oculis ad vexillum crucis euola: ſolum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem: veniet poſtea dies ille, quo victor reuertaris in patriam. Hiero. in Epiſt. ad Heliodo. *Hieronym.*

Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. Idem.

Qui vult eſſe perfectus, multitudines hominum, officia & ſalutationes, & conuiuia quaſi cathenas fugiat voluptatum. Idem.

Vtinam quod renuntiamus ſeculo, voluntas ſit, non neceſsitas. Idem.

Difficilius arrogantia, quam auro & gemmis caremus. His enim abiectis, interdum glorioſius tumemus, & venerabilem paupertatem populari auræ offerimus. Plus enim eſt animum depoſuiſſe quam cultum. Idem Epiſt. 120.

Volens diſcipulos reuerti domum, & ſuis omnia renuntiare, magiſtri voce prohibetur. Sepultura patri non datur, & pietatis genus eſt, impium eſſe pro Domino. Idem ad Marc.

Ordinate in me charitatē. In Cāticis. Rectus ordo eſt poſt deū, amare patrem & amicos, ſi tamen neceſsitas venit, vt vtrumque ſeruari nō poſsit, odium in ſuos, pietas in Deū eſt. Idem ad Paul.

Vis breuiter lector eius S. Paulæ ſcire virtutes? Omnes pauperes ſuos, pauperior ipſa dimiſit. Seruos omnes & ancillas ſuas, in fratres ſororeſq; mutauit, Euſtochiū filiā grandi ære alieno oppreſſam, ſola fide & gratia diuitem reliquit. Idem in Epitah. Paul.

Nec diu potuit excelſi apud ſeculum generis, & nobiliſsimæ familiæ viſitationes & frequentiam ſuſtinere. Sola & incomitata in eremum Paulorum atque Antoniorum pergere feſtinabat &c. Tandem exacta hyeme aperto mari deſcendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & (quod his maius eſt) liberis proſequentibus, & clementiſsimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbaſa tēdebantur, & remorum ductu nauis in altum

protrahebatur. Paruus Toxotius supplices manus tendebat in littore. Rufina iam nubilis, vt suas expectaret nuptias taceus fletibus obsecrabat. Et tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios, pietate in Deum superans. Neciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat, in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus, & captiuitatis duram necessitudinem, nihil crudelius est, quam parentes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imo gaudens animus appetebat. Sulcabat interim nauis mare, & cunctis qui cum ea vehebantur littora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne videret quos sine tormento videre non poterat. Idem ibidem.

Si vis perfectus esse, mundum relinque. Pristina vestimenta cõtemne, & vt euadas Ægyptiam dominã seculi pallium derelinque. Helias ad cœlorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Contemnis aurum? contempserunt, & multi philosophi. E quibus vnus multarũ possessionum pretium proiecit in pelagus. Abite dicens, in profundum malæ cupiditates, ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Idem ad Iulianum.

Idem super illud. Honora patrem & matrem &c. Si te caro à patre separat, tandiu noscas carnis copulam, quandiu ille suum nouerit creatorem. Idem.

Gladium tenet hostis vt me perimat, & ego de matris lachrymis cogitabo? Idem ad Heliodor.

Bernar. O dira abusio: domus ardet, ignis instat à tergo, & fugiẽti prohibetur egredi, euadẽti suadetur regredi, & hoc ab his qui in ipso incendio positi sunt, & obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione, fugere periculum nolunt. Proh dolor, si contẽnitis mortem vestram, cur appetitis & meam? Ber. in Epist.

Ecclesia iubet vt concupiscat rex decorem eius, obliuiscipopulum suum, & domum patris sui. Puer Iesus inter cognatos & notos quæritur, nec inuenitur. Fuge fratres tuos & tu, si tuam vis inuenire salutem. Fuge inquam de medio Babylonis, fuge à facie gladij Aquilonis. Idem in Epist.

O dirum patrem, ò sæuam matrem, ò parentes crudeles & impios,

pios,imo non parentes ſed peremptores:quorum dolor ſalus pignoris:quorum conſolatio mors filij eſt:qui me malunt perire cũ eis,quam regnare ſine eis.Idem ibidem.

Fidelis ſermo & omni acceptione dignus,quia ſi impiũ eſt cõtemnere matré,cõtemnere propter Chriſtum piiſsimũ eſt. Nam qui dixit.Honora patrem & matrem:ipſe etiam dixit, Qui amat patrem & matrem pluſquam me,non eſt me dignus. Idem ibid.

Quantos mũdi ſapiẽtia ſupplantat,& cõceptũ in eis extinguit ſpiritũ,quẽ voluerat vehementer Dñs accẽdi?Noli(inquiũt tales) præcipitanter agere,diu cõſidera,diligẽter intuere: magnum eſt quod proponis,& opus egens multa deliberatione: experire quid poſsis,amicos conſule,ne poſt factum pœnitere contingat.Vocat magni conſilij Angelus,quid opus eſt vt aliena conſilia præſtoleris?Quis enim fidelior, quisve ſapientior illo?Seduc me Domine, & ſeducar:fortior eſto & inualeſce.Idem de contempt.

Si ſapis,ſi habes,ſi tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine iam ea ſequi, quæ & conſequi miſerum eſt. Beatus qui poſt illa non abijt,quæ poſſeſſa onerant,amata inquinant, amiſſa cruciãt. Idem in Epiſto.

Secuti ſumus te,nimirum quia exultauit vt gigas ad currẽdam viam ſuam,nec currentem ſequi poteras oneratus: ſed nec inutilis commutatio,pro eo qui ſuper omnia eſt,omnia reliquiſſe: omnia ſane dixerim,non tantum poſſeſsiones,ſed etiam cupiditates, & eas maxime.Idem de Contempt.

Plus mundi concupiſcentia quam ſubſtantia nocet:& hæc fugiendarum cauſa diuitiarum præcipua eſt:quod aut vix,aut nunquam ſine amore valent poſsideri.Facile enim cor humanũ omnibus quæ frequentat adhæret.Idem.

Fili vinum non habent.Quid mihi & tibi eſt mulier ? Vt quid fratres ſic reſpondit Chriſtus?vtique propter nos , vt conuerſos ad Deum iam non ſolicitet carnalium cura parentum, & neceſsitudines illę non impediant exercitium ſpirituale: quamdiu enim de mundo ſumus,debitores nos conſtat eiſe parentum : at poſtquàm reliquimus nos metipſos,multo magis ab eorum ſolicitudine liberi ſumus.Idem ſuper Cant.ſerm.28. *Ex Vitis Patrum.*

Nihil prodeſt ei nuditas,cui ineſt cupiditas. *Iſidor.*

Noueris non prohiberi pietatis officiũ, ſed negari carnalitatis

affectum, proximis enim carnaliter præstat, quod extraneis pie impenditur. Isido. de sum. bo.

Si quis renuntiat omnibus quæ possidet, & suis non renuntiat moribus, non est Christi discipulus. qui enim renuntiat rebus suis sua abnegat: qui vero renuntiat suis moribus, seipsum abnegat. Idem lib. 3. de sum. bon.

Euseb. Emiss. Non satis prodest quod à nobis qualescunque facultates excludimus, quando ipsæ in nobis resederunt cupiditates. Inde est, quod interdum de rebus paruissimis excitamur, & pro vilium rerum appetitu vilissimas intentiones mouemus. Et inter hæc quomodo exultat aduersarius noster, quando nos videt ad hoc maxima contempsisse, vt in minimis deformius vinceremur? Ideoque ea quæ foris posita erant abiecisse nihil prodest, nisi etiam ea quæ intus ipsius animæ visceribus adhæserunt, radicitus euellantur. Vnde & Apostolus non dixit, Aurum & argentum radix est omnium malorum, sed magis cupiditas diuitiarum: & non solum diuites, sed & qui volunt diuites fieri, incidere in laqueum & tentationem. Ergo Apostolus non solum habentes, sed ipsam habendi persequitur voluntatem. Ideoque nihil proficit homo relinquendo, quod extra se est, qui vitia intra se tenet. Itaque (vt dixi) fratres hic sumus, & toti non sumus. Euseb. Emisse. ad monach. hom. 5.

Si quis (inquit Apostolus) vult esse sapiens inter vos, stultus fiat, vt sit sapiens. Quid est hoc stultus fiat, vt sit sapiens? An non videtur aliquatenus stultus homo, quando amore salutis suæ, & cœlestis tremore iudicij, diuersa vitæ huius oblectamenta, quæ solebat ambire, refugit? quæ solebat congregare contemnit? imo per sinus pauperum seminantis more dispergit? Affluentia offenditur, inedia pascitur, ieiunijs delectatur, corde humiliatur, habitu mutatur: dimittit quod possessione tenet, & quærit cogitatione quod nõ videt, animũ cœlo inserẽs quod amauit odit, studet velle quod noluit. Trahit enim post se cor illius eruditio, & fideliũ veridica promissio sanctorũ: de quibus dictũ est, vt seductores, & veraces. Quare seductores? Quia docẽt hominẽ despicere quod habet, & sperare quod non habet. Quæ oculis exposita sunt, auersis & clausis sensibus præterire, & quæ ab oculis remota sunt, inexplebilibus desiderijs explorare. Euse. Emiss. hom. in die Pente.

Vt

Vt ait Ouidius: Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit: & immemores non sinit esse sui. Magnum virtutis principiū est, vt discat paulatim exercitatus animus visibilia & trāsitoria primum commutare, vt postmodum possit derelinquere. Delicatus ille est adhuc, cui patria dulcis est: fortis autem iam cui omne solum patria est, perfectus vero, cui mundus exilium est. *Hugo de Victo.*

Pudet dicere, ita plerosque abrenuntiasse conspicimus, vt nihil amplius immutasse de interioribus vitijs ac moribus comprobentur, nisi ordinem tantum atque habitum secularem. Quibus profecto non proderit maiores opes ac substantias contempsisse, quia affectus earum ob quos illæ contemptæ sunt, in res paruas atque exiguas transtulerunt. Nam vitium cupiditatis atque auaritiæ, quod erga species pretiosas exercere non possunt, circa viliores materias retinentes, non abscidisse, sed immutasse se probant pristinam passionem. Nam nimia deuicti diligentia erga curam psiathi, sportellæ, sagelli, codicis, mattæ, aliarumque similium rerum quanuis vilissimarum: eadem tamen qua ante libidine detinent, & ab aliorum contrectatione defendunt, quæ vniuersis fratribus debent esse communia. *Ioā. Cass.*

Quid differt, vtrum quis perturbationem cupiditatis, erga opes amplas atque magnificas, an erga viliores exerceat species, nisi quod in eo reprehensibilior iudicandus est: quod qui maxima spreuerit, in minimis obligetur? Ideoque perfectionem cordis abrenuntiatio ista non obtinet: quia cum censum habeat pauperis non abiecit diuitis voluntatem. Idem ibidem.

Nemo in cœlestem thalamum coronatus ingreditur, nisi qui primam & secundam & tertiam renuntiationem impleuerit: vt scilicet primo renunciet rebus omnibus, & hominibus, & parentibus. Secundo voluntati propriæ: tertio inani gloriæ quæ solet obedientiam subsequi. Ibidem.

Peregrinatio vestra est, omnium prorsus rerum separatio ea ratione suscepta: vt nunquam cogitatio nostra à Deo separetur. Idē Grad. 3.

Peregrinus ille est, qui veluti alterius linguæ inter ignotæ sibi linguæ homines, in sui agnitione secum habitat. Idem ibidem.

Sicut impossibile est, vno oculo in cœlum, altero in terrā respicere, ita fieri nō potest, vt is in anima nō periclitetur, qui corpore & cogi-

& cogitatione ab omnibus & propinquis & extraneis non sepere grinum fecerit. Idem ibidem.

Chrysost. Dico tibi monache, quid quæris Patrem? quid quæris matrem? Aut Christiana est mater, aut nõ est Christiana: aut sancta est, aut peccatrix. Si sancta est gaudet quod seruis Domino: si peccatrix, dimitte illam, quia mortua est. Chrysost. de compunct.

Qui habet Iesum, habet & patrem & matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem. Quid quæris mortuos? sequere viuum, & dimitte mortuos vt sepeliant mortuos suos. Idem ibidẽ.

Sicut difficile est arborem iuxta viam politã, fructus suos vsq; ad maturitatem seruare: sic difficile est virum fidelem iuxta mundum istum viuentem, in actibus eius iustitiam immaculatã vsque ad finem tenere. Recede à via, & plantare in loco secreto, vt nec mundus tecum habeat aliquid commune, nec tu cum mundo. Idẽ super Matth.

Quintil. Nemo vnquam pro re aliqua plus dedit, quam qui sibi ipso nihil relinquit. Quintil.

COLLE. ¶ Quemadmodum luctaturus dat operam ne quid in eo subsit, vnde illum prendere aduersarius possit, (ideoque Athletæ olim nudis vnctisque oleo corporibus luctabantur) ita quisquis in militia Christi nomen dedit, dare operam debet, ne quid in eo subsit vnde Diabolus tentandi illius ansam arripiat. Si enim adhuc vel consanguineorum, vel honoris, vel alicuius rei amore tenetur huius occasione multos ei tentator laqueos nectit: magnamque illi curarum & molestiarum materiam subministrat. Videat ergo quisquis seculo renũtiat, ne sibi quicquam huiusmodi relinquat.

Psal. 44. Propter hoc enim dictum est, Audi filia & vide, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Quibus verbis monet Dominus fidelem animam, si velit sponsum amore sui accẽdere, necesse esse, vt ipsa in illum omnem suum amorem transferat, ac omnia obliuiscatur, quæ antea charissima habebat.

Psal. 118. Ad renuntiationis institutum pertinent illa Prophetæ verba, Incola ego sum in terra &c. Hoc est, animus meus, non capitur rebus terrenis & caducis: sed tanquam peregrinus hanc vitã trãseo, ad regiones cœli summo desiderio festinans: Itaque Dñe ne me celes mysteria legum tuarum: quarum scientia & obseruatione

ad vitam

ad vitam cœlestem & beatam peruenitur.

Egredere de terra tua,& de cognatione tua &c. *Gene.* 12.

Quid igitur an non poterat sanctus Patriarcha in terra sua Domino deseruire? Poterat sanè: sed non ita commode. Nisi enim multa à cognatis,parentibus,& amicis ad virtutem & pietatẽ impedimenta prẽberentur(quibus nos varijs curis & negotijs implicant)nunquam Dominus credentium patrem,& obedientiæ atque virtutum omnium exemplar è terra sua,domo,& cognatione egredi præcepisset. Hinc tot anachoritarum miriades ortæ sunt quorum maxima pars,apta pietatis studio loca genitali solo defer to elegit.

Sicut facilius est semel vincere quàm semper:ita facilius semel repudiare diuitias quàm semper moderatè vti diuitijs. Item facilius cœlebem esse,quam modeste semper vti coniugio. Quã rem D.Aug.de bono coniugali confirmat his verbis. Multi quidem facilius se abstinent, vt non vtantur nuptijs quàm temperent vt bene vtantur.Et infr. Ego facilius non vtor nuptijs quibus vsus est Abraham,quam sic vtar nuptijs quemadmodũ vsus est Abraham.Hinc licet colligere quanto in maiori periculo degant, qui in mundo,quàm qui in monasterio vitam agunt. Quo nomine orationis studium cæteraque spiritus arma illis necessaria sunt, non quia in statu perfectiori,sed quia in periculo maiori versantur.

Mira est illa Domini comparatio in qua vbi sumptus ad turris ædificationem necessarios esse dixisset subdit protinus. Sic qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.Quæ conuenientia inter pecuniam & pecuniæ rerumque omnium renuntiationem est,cum alterum alteri aduersetur? Similitudo in hoc est,quòd ædificaturus turrim, omnia quæ ad opus hoc consummandũ necessaria sunt,siue lapides, siue ligna, siue calcem, siue cementarios, cæterosque opifices parat. Vna autem pecunia præstat hæc omnia. Quod autem in ædificiorum fabrica pecunia est,hoc idem est in structura virtutum, & Euangelicæ vitæ perfectione,rebus omnibus renunciare, quemadmodum Saluator ipse testatur.Quare? Quia nimirum quisquis & rebus omnibus terrenis,& eorum curis,occupationibus, & amori renuntiauit,ad omnia spiritualia exercitia studiumque rerum diuinarum

uinarum solutus & expeditus est: eum nihil aut intra aut extra se subsit, quod illum impediat, aut in cæpto itinere remoretur. Adde quod qui ira rebus omnibus renuntiauit, necesse est, vt in maxima rerum etiam necessariarum penuria vitam agat, nulliſque corporis delitijs indulgeat: sed assiduis quotidie laboribus prematur. Labor enim & corporis afflictio huius renuntiationis indiuiduus comes est. Igitur qui eò iam perducti sunt, vt sponte sua omnibus renunciauerint, necessario quoque inopem & laboriosam vitam amplexi sunt: alterũ enim sine altero esse non potest. Atq; ij plane sufficientes habent sumptus, quibus ad euangelicæ vitæ, ac virtutũ omniũ structuram pertingere possint. Nullus enim in acquisitione virtutũ labor est, cũ ipse labor amatur. Laboris enim amor in hoc negotio pecunia est. Labore enim, & abstinentia, & obedientia, & humilitas, & patientia, & castitas, & orationis studiũ, cæteræque virtutes omnes cõparantur. Sine labore nanque nulla paratur virtus: laborem vero qui amat, nullum in virtutum acquisitione laborem perfert. Labor igitur sicut renuntiatio (vt ante diximus) pecuniæ instar est, qua omnia quæ ad hanc structuram pertinent, comparantur.

Prædicator.

Gregor. DIuus Greg. in illud Psal. Super senes intellexi, sic ait, Quia studuit operando implere quod didicit, accepit intellige-re quod doceret. Greg. mor. lib. 11. c. 10.

2. Cor. 2. Super illud, Adulterantes verbum Dei. Nempe quia non filios Deo generare intendunt, sed voluptatem suæ elationis satiare. Greg. in mor. lib. 16. cap. 18.

Ille apud Deum magis in amore eius est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in mor.

Humani generis redemptor per diem miracula hominibus exhibebat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat, vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus contemnant: sed quieti cõtemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Greg. vbi supra.

Sunt

Sunt nonnulli, qui solerti cura spiritualia præcepta perscrutantur: sed quæ intelligendo penetrant, viuendo conculcant, repente docent quæ non opere, sed meditatione didicerunt, & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Greg. in Pastoral.

Quo reatu astringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus, verbum prædicationis subtrahunt, morientibus animabus vitæ remedia abscondunt. Greg. in Pasto.

Tutius veritas auditur, quàm prædicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur, cum autem prædicatur vix non surripuit cuiquam hominum quantulacunque iactantia, in qua vtique pedes affectionis vel intentionis aliquantulum inquinantur. Greg. in Ezechiel.

Pensare debet Doctor quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, & quantum loquatur: si enim vnum horum defuerit, loquutio apta non erit. Greg. super Ezechiel.

Qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere prædicationem debet, vt nec derelicta spe, timorem subtrahat, nec spe subtracta, in solo eum timore derelinquat. Grego. in mora.

Plus est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane satiare. Grego. in homil.

Lingua nostra bonis fomentum sit, prauis aculeus, tumidos retũdat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortatu succẽdat, refugiẽtibus suadeat, asperis blãdiatur, desperatos cõsoletur: vt qui doctores dicimur, viã salutis gradiẽtibus ostẽdamus. Gre. in Reg.

Si inuisibilia pensamus nimirum constat, quia maius est miraculum, prædicationis verbo ac orationis solatio peccatorem conuertere, quàm carne mortuum suscitare. Greg. in Dialog.

Iuxta Pauli vocem in arca tabernaculi cum tabulis virga simul & manna est: quia scripturæ sacræ scientia in boni doctoris pectore, sicut est virga districtionis, sic est & manna dulcedinis. Greg. in Pasto.

Sancti viri amando discunt, quod dicendo proferunt. Gregor. super Ezechiel.

Nonnunquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudẽt, cũ per hanc ad meliora proficere audientes pẽsant. Greg. in mor. nota.

Si magnæ mercedis est, à morte eripere carnem quandoque moritu-

morituram, quanti est meriti, à morte animam liberare in cœlesti patria sine fine victuram? Greg. in Hom.

Perfectus prædicator non est, qui propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda posponit. Greg. super Ezechiel.

Sunt nonnulli qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studijs inardescunt, vtilitati proximorum vacare prædicatione refugiunt, secretum quietis diligunt secessum speculationi appetunt: de quo si districte iudicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, quantis venientes ad publicũ prodesse potuerunt. Greg. in Epist.

Prædicatores boni, & honorem propter elationem fugiunt, & honorari tamen propter imitationem volunt. Greg. in moral.

Iob. 31. Exponens illud Iob, Si fructus terræ comedi absque pecunia. Fructus etenim terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesię quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prędicationis pretium non præbere. Quid ad hoc nos pastores dicimus? qui aduentum districti iudicis præcurrentes, officium quidem præconis suscipimus: sed alimenta Ecclesiastica muti manducamus. Grego. in Moral.

Nisi Spiritus sanctus adsit cordi audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docẽtis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Greg. hom. 30. super Euangelio.

Vt longe ante nos reuerendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non vna & eadem exhortatio cunctis cõgruit, quia nec cunctos par morum qualitas adstringit. Sæpe namque alijs officiunt, quæ alijs prosunt, quia plerumque herbæ quæ alia nutriunt, alia occidunt, & leuis sibilus equos mitigat, & catulos instigat, alteri vires iungit: & pastus qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt sua singulis congruant, & tamen à cõmuni ædificationis arte nusquam recedant. Greg. in Pastoral.

Vbi conscientiam mordet reatus criminis, linguam ligat timor confusionis. Greg. vbi supra.

Nequaquam debent homines in ætate infirma prædicare: quia sermo doctrinæ non suppetit nisi in perfecta ætate. Redemptor noster

noſter cùm cœli ſit conditor, & Angelorum doctor, ante tricennale tempus in terra magiſter noluit fieri hominum: vt videlicet præcipitatis vim ſaluberrimi timoris infunderet: cum ipſe etiam qui labi non poſſet perfectæ vitæ gratiam non niſi perfecta ætate prædicaret. Greg. ſuper Ezech. hom. 2.

Diſpenſanda eſt prædicatio pro loco & tempore & locorum capacitate, quæ ſi rara fuerit non ſufficit, ſi aſsidua, vileſcit. Greg. in Hom.

Cuius vita deſpicitur, reſtat, vt eius prædicatio contemnatur. Greg. vbi ſupra.

Idem Greg. de ſeipſo loquens. Vſurpaui mihi ait cotis officiũ, quæ ferrum reddit acutum, cum ſit inutilis ad ſecandum. Pulchrũ depinxi hominem pictor fœdus, alioſque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus verſor. Gregor. in fine Paſt.

Nullum omnipotenti Deo tale ſacrificium, quale eſt zelus animarum. Greg. hom. 22. ſuper Ezech.

Poſt prædicationem lauat pedes Apoſtolis: quia aliquãdo inde inquinãtur veſtigia loquentium, vnde audientium corda mundãtur, dum ſe extollunt: quia per eos gratia prędicationis deriuatur. Greg. in mor. lib. 1. ca. 23.

Cum prædicatores ea proferunt quæ ſeruare contemnunt, veritas ſic linguam mouet vt feriat vitam quatenus ipſi ſibi & verbis fiant iudices, & factis accuſatores. Gregor. vbi ſupra libro. 8. cap. 26.

Ad ſupernum deſiderium inflammare auditores nequeũt verba quæ frigido corde proferuntur: nec enim res quæ in ſeipſa nõ ardet, aliud accendit. Greg. vbi ſup. c. 29. *nota.*

Dum perſona diſplicet, nec recta quæ protulerit, placẽt. Greg. lib. 9. c. 1.

Animalia intus & in circuitu plena ſunt oculis, quia qui ſtant in conſpectu Dei, omnia debent circunſpicere. Hinc & ſponſæ gloria ab intus, ſed in fimbrijs aureis: intus ſibi pulchra, & alijs foris: ſe prouehens, & alios erudiens. Greg. 19. mor. c. 10.

Gregor. ſuper illud Iob: Super ipſos ſtillabat eloquium meum, ſic ait: Debet Prædicator perſpicere, ne plus prædicet, quam ab audiente capi poſsit: ne dum paruis ſublimia & non profutura *nota.*

prædicat, se magis curet ostendere quam auditoribus prodesse. Greg. mor. lib. 20. c. 1.

Mulier quæ vigilans filium nutriebat, dormiendo peremit: ita prædicator malus doctrina educat, moribus occidit. Greg. mora. lib. 21. ca. 9.

Dominus Herodi curioso non respondet: docens vt quoties auditores non sua volunt corrigere, sed nostra laudare, tunc non loquamur, ne culpa quæ illorum tantum erat, communis fiat. Gregor. 22. mor. c. 26.

Pius pastor, quia Domini gloriam nō suam quærit, ab omnibus
Num. 11. vult adiuuari quod agit. Vnde Moyses, Quis det mihi vt omnes prophetent? Greg. 22. mor. c. 24.

Bonus prædicator, in cunctis quæ loquitur se inspicit, ne in eo quod recte prædicat, vitiosæ elationis extollat, neue vita à lingua discordet: putetque audientium meritis se accipere quod loquitur. Greg. 23. mor. c. 4.

Sanctus ex necessitate officium loquendi suscipit: sed ex magno desiderio otium taciturnitatis quærit. Greg. vbi supra.

1. Tim. 4. Gregorius super illud Apost. Docce cum imperio, sic ait: Cum imperio docetur, quod prius agitur, quam dicatur. Subtrahitur enim doctrinæ fiducia, quia conscientia prepedit linguam. 23. mo-
Matt. 7. ral. c. 13. Hoc modo exponit illud Matth. 7. Erat docens eos, quasi potestatem habens, &c.

Sancti dum auditores proficere sentiunt, ipsi amplius feruescunt & ad prædicandum validius succenduntur. Greg. 27. mora. cap. 25.

Menti sponsum suum fortiter amanti, de amore vitæ præsentis, vna solet esse consolatio, si per hoc quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differre se cō-spicit: triste est ei omne quod aspicit: quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, vt dixi, non parua consolatio, si feruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur: vt tarde eum cum multis videat, quem sola videre citius
Cant. 2. volebat. Vnde rursus in Canti. sponsa dicit, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Quid nanque sunt flores, nisi animæ bonum iam opus inchoantes, & desiderium cœ-

leste

leſte redolentes? Quid mala de floribus, niſi perfecte iam bonorum mẽtes, quæ ad fructũ perueniũt boni operis? Quæ ergo amore lãguet, fulciri quærit floribus, ſtipari malis: quia ſi illũ quẽ deſiderat videre adhuc nõ permittitur, magna eſt ei cõſolatio, ſi aliorũ profectibus lætetur. Peſemus ergo qualis Pauli mẽs fuerat, qui dicebat, Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori luorum. Deſideriũ habens diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multò magis melius. Sed ecce qui diſſolui deſiderat quo amore langueat, videamus. Permanere autem in carne neceſſariũ propter vos. Et proficientibus diſcipulis dixit: Quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudiũ, aut corona gloriæ? Nõne vos ante Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ? Gre. ho. 15. ſup. Ezec. *Philip. 1.*

Exaudi te ipſum duriſsime, immaniſsime doctor. Quid mihi lingua aurea, & cor ferreum? Aug. in Epiſt. *August.*

Salus religionis huius, per quam ſolam ſalus veraciter promitti tur, nulli vnquàm defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit: ab exordio namque propagationis humanæ, vſque in finem, quibuſdam ad prẽmium, quibuſdam ad iudicium prædicatur. Idem de. 5. quæſtionibus.

Ne trepidus ero ad proferendam ſententiam meam, in qua magis amabo inſpici à rectis, quam timebo morderi à peruerſis: gratanter enim ſuſcipit oculum columbinum pulcherrima & modeſtiſsima charitas: dentem autem caninum vel euitat cautiſsima humilitas, vel retundit ſolidiſsima veritas. Idem de Trini.

Solicitiſsime cauendum eſt in docendo ſuperbiæ vitium, quod in diſcendo non ita eſt. Idem in Epiſt. *),*

Hæc lex eſt diuinæ prouidentiæ, vt nemo à ſuperioribus adiuuetur ad cognoſcendam gratiam Dei, qui non ad eandem puro affectu inferiores adiuuerit. Idem de vera religione. *nota,*

Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur, & non datur, nondum habetur, quomodo habenda eſt. Idem de doct. Chriſt.

Doctrina per malos, palmes in ſæpe, botrus in ſpinis cautè legẽ, ne dum quæris fructum, laceres manum, & cum audis bona dicẽtem, ne imiteris mala facientem. Idem ſuper Ioan.

Si me poſſes docere quod neſcio, non ſolum te verbis, ſed & pugno cædentem deberem patientiſsime ſuſtinere. Idem ibidem.

Prẽdicator laboret, vt intelligẽter vt libẽter, vt obediẽter audiatur: & hoc ſe poſſe magis pietate orationũ, quã oratoris facultate *conſidera,*

non dubitet, vt orando pro se ac pro illis quos est alloquuturus sit prius orator, antequam doctor: & ipsa hora accedens prius quam exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam sitientem, vt eructet quod biberit, vel quod impleuerit, fundat. Idem lib. 4. de doctrina Christiana.

Hierony. Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, Cur ergo hæc quæ dicis ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre disputat de ieiunijs. Accusare auaritiam & latro potest: sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Hierony. in Epist. ad Nepotia.

Docente te in Ecclesia, non clamor populi sed gemitus suscitetur. Lachrymæ auditorum, laudes tuæ sint. Sermo presbyteri, scripturarum lectione conditus sit. Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Nihil tam facile, quam vilem plebeculam & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ quicquid nō intelligit, plus miratur. M. Tullius (in quem pulcherrimum illud extat elogium, Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator, tu illi ne esset solus) in oratione pro. Q. Gallo, quendā fuisse indoctissimum poetam refert, cuius tamen comædijs mirificè populus applaudebat. Nec id sane mirum erat. Multos enim condiscipulos habebat in theathro, qui similiter litteras non didicerāt. Idem Hiero. ibidem.

nota!

Neminem specialiter meus sermo læsit. Generaliter de vitijs disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, ipse se quod talis sit, confitetur. Ibidem.

Nostra oratio dabit aliquid emolumenti. Equorum cursus, fauore pernicior fit. Pugilum fortitudo, clamoribus incitatur. Paratas ad prælium acies, strictosque mucrones sermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præsenti nos rigabimus, & Dominus incrementum dabit. Idem ad Demetri. virgi.

Si mihi tacite dicas cur ipse talis non sim, qualem te esse desidero. Illud breuiter respondebo, non mea esse quæ dico sed Domini Saluatoris: non manere quod ipse possim, sed quid alius debeat velle, qui seruus christi futurus est. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilior vt pugnet ille qui fortior est. Idem ad Iulianum.

Ille est doctor ecclesiasticus, qui lachrymas non risum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit esse fœlicem. Idem super illud Esai. Populе meus qui te beatū dicūt &c. *nota.*

Delicata doctrina est, pugnanti ictus dictare de muro, & cum ipse vnguentis delibutus sit, cruentum militem accusare libidinis. Idem ad Nepotia.

Vt lixiuium per cinerem humidum fluens, lauat, & nō lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem &c. Idem in Epist.

Sacerdotis est nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autē solius Dei est. *Ambro.*

Nihil in sacerdote tam periculosum apud Deū, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non libere denuntiare. Idem super Luc.

Pauper & creditor obuiauerunt sibi. Vtriusque illuminator est Dominus. Pauper est humilis auditor, creditor prædicator, qui sibi obuiant, cum in vnam pietatis gratiam conueniunt. Vtriusq; illuminator est Dominus quia nec iste prædicat, nec ille credit, sine Dei munere. Vnde Dominus, sine me, ait, nihil potestis facere. Beda in gloss. Prouer. 29. *Beda.*

Canales hodie multos habemus in Ecclesia, conchas vero perpaucas. Tantæ enim charitatis sunt, per quos nobis fluenta cœlestia manāt, vt ante effundere, quā infundi velint, loqui, quam audire, paratiores docere, quod nō didicerūt, & alijs præesse gestiētes, qui seipsos regere nesciunt. Ber. super Canti. *Bernar.*

En quanta prius infundenda sunt, vt effundere audeamus de plenitudine, non de penuria largientes. Primo quidem compunctio, deinde deuotio, tertio pœnitētię labor, quarto pietatis opus, quinto orationis studium, sexto contemplationis otium, septimo plenitudo dilectionis. Idem super Cant. *considera.*

Est tantum lucere, vanum: tantum ardere, parum: ardere & lucere, perfectum. Idem in sermo.

Paulus vltra humana raptus ad tertiū cœlum, secreta cœlestia cognouit, vt Ecclesiarum futurus doctor, inter Angelos disceret, quod inter homines prædicaret. Max. in ser. Apost. Pet. & Paul. *Maxi.*

Si perfectorum est solidus cibus, eo alios pascere, quantæ perfectionis est? Diony. de di. no. cap. 3. *Diony.*

Grandis condemnatio est, componenti quidem sermonem *Chryso.*

suũ, vitã vero suã atq; operam negligenti. Chrysost. de cõpunct.

Si bene vixerint eorum est lucrum, si bene docuerint, vestrũ. Accipite igitur quod vestrũ est, nolite discutere quod alienũ est. Frequenter enim de malo homine bona doctrina procedit: sicut terra vilis pretiosum aurũ producit: Nunquid propter vilẽ terram pretiosum aurũ contemnitur? Igitur, sicut aurum eligitur, & terra derelinquitur: sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquite. Idem super illud Matth. Quæcunque vobis dixerint, facite &c.

Cicero. Fructus ingenij & virtutis omnisque præstantiæ, tum maximus capitur, cum in proximum quemque confertur. Idem de amici.

COLLE. ¶Cor membrorum omniũ callidissimum natura formauit: quia ex eo tanquam ex caloris fonte ad mẽbra omnia vitalis calor manat. Qualis ergo Episcopus, qualis prædicator futurus est, qui in spirituali Ecclesiæ corpore instar cordis est, quod ingenti charitatis suæ ardore, algentia hominum pectora, quæ sunt velut huius corporis membra, in amorem sui conditoris accendere debent? Hinc D. Bonauen. Crede mihi alios erudire, cibus est perfectorũ.

4. Re. 9. Ait Helisæus ad Giezi. Accinge lũbos tuos &c. Quid hoc est: Accingere labori, & omnia properandi impedimenta remoue, vt quam celerrime proficiscaris. Hæc vox ad prædicatores pertinet, qui impedimenta omnia tollere iubentur, quibus in hoc munere, vel retardari, vel impediri poterunt. Hanc enim maximam celeritatem, & operam, postulat huius negotij magnitudo.

Luc. 21. Dominus in vidua quæ æra minuta duo obtulit, nõ quid dederit, sed quid sibi reliquerit, attendit. Prædicator enim ne animum spondeat, non qui in peccato maneant, sed qui à peccato opera eius resurgant, attendere debet. Multum enim efficit, si vel vnam tantum animam Christo lucri fecerit.

Eccl. 20. Bona abscondita in one clauso, quasi appositiones epularũ circumpositæ sepulchro. Simile est & illud, sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque?

Prou. 11. Cũ vera illa sapientis sententia sit: Anima quæ benedicit, impinguabitur, & quæ inebriat, ipsa quoque inebriabitur, merito verus

Psal. 39. prædicator dicere Deo poterit. Nõ abscõdi misericordiam tuã, & veritatẽ tuã à cõcilio multo. Tu ergo Dñe ne lõge facias miserationes tuas à me: misericordia tua, & veritas tua semp̃ suscepẽrũt me.

Qui

Qui dum scripturas sanctas legunt, non quid sibi suisque vsui-
ribus curâdis vtile sit, hauriunt, sed quæ alios ipsi docere debeãt,
hi mihi iumentis quam similimi esse videntur: qui ea in vrbem
important, quæ ciuibus necessaria sunt, cum ipsa tamen nihil eo-
rum quæ afferunt, attingant. Hi sunt autem quos Propheta calca-
tis torcularibus sitire ait. Contra hos autem multa Apostolus ad
Roman. 2. vbi ait, Si tu autem Iudæus cognominaris &c. quæ se- *Roma. 2.*
quuntur. Multa item D. Gregorius initio pastoralis cõtra eos qui
ea docent, quæ non opere sed meditatione didicerunt scribit. Ta-
les autem velut epistolam Vriæ deferunt, quæ ipsorum pernicie
& interitum continet.

De euangelicis prædicatoribus accipienda sunt illa Cant. 4. ver *Cant. 4.*
ba. Dentes tui sicut greges tonsarum (siue vt verterunt alij) con-
cinne tonsarum: quæ ascenderũt de lauacro omnes gemellis fœ-
tibus, & sterilis non est in eis. Dãtium enim est & mordere (quod
canes faciunt seruandis gregibus destinati) & mandere cibum
(quod nutrices faciunt, quo infantes alant) & nos facimus dum
mansum dentibus cibum in omnia mẽbra trãsmittimus. Hi porro
dentes similes attonsis & recens lotis ouium gregibus esse dicun-
tur, vt in altero rerum omniũ contemptum, in altero puritatem
& cãdorem vitæ ipsorum intelligas. Sunt autem omnes gemellis
fœtibus: quia vitam simul & doctrinam excolere vnicum eorum
studium est; iuxta illud Apostoli, Attende tibi & doctrinæ. Qui *1. Tim. 4.*
vero tales sunt, steriles nullo modo esse possunt: quoniam verbũ
Domini in ore eorum nunquam reuertitur vacuum. Ex hoc autẽ
loco pãtet, neminem molestè ferre debere, quod prædicatores in-
terdum grauiter scelleratos homines corripiant: quandoquidem
proprium sit dentium non mandere solum, sed etiam mordere.
Vnde Apostolus, Argue, obsecra, increpa. Et alibi de Cretensibus *2. Tim. 4.*
agens, Increpa, ait, illos dure.

Qualis esse doctorum & prælatorum vita debeat, Sponsa in
Canti. mirabilem sponsi sui pulchritudinẽ per singula mẽbra de-
scribens ostẽdit cũ ait, Oculi eius sicut colũbæ super riuulos aqua- *Cant. 5.*
rũ: quæ lacte sunt lotæ: & residẽt iuxta fluenta plenissima. Quam
multa in his pauculis verbis designantur? Oculorũ quippe nomi-
ne Ecclesiæ doctores & Episcopi intelliguntur: vt ipsum quoque
Episcopi nomen insinuat, quod contẽplantẽ, vel super intẽdentẽ

significat. Hi autē quanuis oculorum nomine rerum cognitionē & intelligentiam præferant, columbarum tamen simplicitatem imitari debēt: vt sint prudētes sicut serpētes, & simplices sicut columbæ. Et columbis quidem assimilantur quæ lacte sunt lotæ: satis erat columbæ nomen ad cordis puritatem designandam: sed addit tamen quæ lotæ sint, & quod mirum magis est, quæ nō aqua sed lacte sint lotæ: vt eximiā & singularē quandam eorū puritatē hac ratione intelligamus. Sicut enim Sol qui astris cæteris lucem largitur lucidissimus est: ita qui ad hoc munus destinatur, vt alios ex impuris puros efficiat, purissimus esse debet. De his rursum dicitur, quod sint iuxta riuulos aquarū, resideantque iuxta fluēta plenissima: in quibus verbis sanctarum scripturarū fluenta designantur, iuxta quæ perpetuo residere debent, in lege Domini meditantes die ac nocte, vt indecopiose hauriant, quod largiter populis effundant, de thesauro videlicet suo noua & vetera proferentes. Quod verò & riuulos nominat simul & fluenta (quæ duo inter se dissimilia videntur) hoc insinuat, quod cùm sapientibus & insipiētibus debitores sint, ex riuulis quidē quæ rudibus & simplicibus: ex fluentis autem quę prouectioribus & perfectioribus exhibeāt, haurire debēt. Paulus enim qui huius ordinis velut princeps erat, lac quidem porrigit paruulis in Christo: sapientiam autem loquitur inter perfectos. 1. Cor. 2.

Prædicationis officiū cū pura mentis intentione propter Dei gloriā exercetur, esse illi gratissimum, declarant illa Prophetæ verba, Quam specioli pedes euangelizantiū pacem, euangelizātium bona. Cui similia sunt & illa Cant. 7. Quā pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis, Calceamenta autē esse præparationem ad euangeliū pacis pure annunciandū, Apost. Ephes. 6. ait. Isai. 52. Cant. 7. Ephes. 6.

Qui aliorum saluti studēt, suæ quoque non minus diligenter studere debent, & illud Eccl. implere, Recupera proximū secūdū virtutem tuam, & attende tibi ne incidas. Multi enim dum in aliorum salute curanda operam suam ponunt, suam negligunt. Rectè ergo sanctus Iacob Patriarcha vbi soceri greges diu pauisset, sibi quoque consulere decernens ait. Tu nosti quomodo seruierim tibi &c. Iustū est vt aliquando etiam prouideam domui meæ. Eccl. 29.

Quæ ruminant animalia & vngulam diuidūt munda sunt: quę verò ruminant, sed vngulam non diuidunt vt cameli immunda.

Ruminare

Ruminare meditandi officium, diuidere vero vngulam, bonorũ & malorum discrimen designant. Quicunque igitur hoc faciunt, mundi sunt: qui verò alterutrum solum, immundi. Quo fit vt immundos eos censeamus qui sanctarum litterarum studijs operam dantes, & diuina eloquia tractantes, malis tamen moribus præditi sunt.

Adulatores omnes, & eos maxime qui potentibus blandiũtur & ceruicalia ac puluillos ponunt sub omni cubitu manus, vehementer illã vox Balaam quanuis impijssimi damnat, Si dederit mihi Balac domum suam plenam auro, non potero loqui aliud quã quod mihi præceperit Deus. *Num.* 22.

Mercenarij etiam prædicatores interdũ admittendi sunt, quando boni desunt. Cum enim Lia non potuisset amplius parere, dedit zelpham ancillam viro suo, vt ex ea saltem prolem susciperet. Sic igitur Ecclesia, quando per veros prædicatores filios parere non potest, nititur per mercenarios habere. Hoc est quod Apostolus significauit cum dixit, siue ex occasione, siue ex veritate Christus annuntietur, in hoc gaudio, &c. *Gene.* 30. *Philip.* 1.

Architophel disposita domo sua, laqueo, vitam finiuit: alijs videlicet consulens, se neglecto. Hoc ipsum autem facere videntur, qui consilio & salutari doctrina alios ad salutem iuuant, ipsi tamẽ male viuendo, salutem suam produnt. 2. *Reg.* 17.

Legatos Dauid turpissime Naas rex filiorum Amon fœdauit, qui mediam barbam abradit, mediasque vestes ad nates vsq; præscindi iussit. Hoc spiritualiter Dæmon in Ecclesia facit, cum diuini verbi ministros verbis quidem eruditos, moribus autem turpes efficere conatur, vt de illis merito dici possit. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, omnia ergo quæ dicunt vobis facite: secundum vero opera eorum nolite facere. Quod vero partem barbæ non totam barbam abradi iussit, ad maiorem ipsorum ignominiam excogitauit. Vt enim Iuuenalis ait, Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. In barba autem officij dignitas significatur, quæ turpitudinem magis conspicuam reddit. Vnde qui tales sunt, magis exemplo quam peccato nocent. 2. *Reg.* 10. *Matt.* 23.

Amasias rex Idumæorum victor victos ac superatos Deos eorum coluit. Hoc autem prædicatores illi facere videntur, qui vitia 2. *Par.* 25.

quæ ipsi publice verbis impugnant, factis exprimunt.

Origenes hom. 10. super Genes. initio statim arguit eos qui negligenter verbum Dei audiunt. Deinde subiungit, Asperior fortasse vobis videor, sed non possum linire parietem lapsantem: timeo enim illud quod scriptum est, Populus meus qui beatificant vos, seducũt vos &c. Vigilate ergo fratres, arcta est enim via quæ ducit ad vitam. Sine intermissione orandum Apostolus præcipit. Quomodo semper impletis, quod sine intermissione omittitis? Sed & Dominus discipulis ait, Vigilate & orate. n. i. i. t. Quod si illi vigilantes, & orantes, & semper verbo Dei adhærentes, tentationem tamen nequaquam effugerunt, quid faciunt hi, qui diebus tantum solennibus ad Ecclesiam conueniunt? Quid, qui neque ipsis etiam Deo, sed ludis potius & vanitatibus intenti sunt? Si ergo iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt?

Isai. 9. *Matt. 7.* *Matt. 26.*

Quod futurus verbi Dei minister primum quidem vni sibi, deinde alijs sapere & consulere debeat, argute quidem Origenes annotauit, in eo quod sapiens aliquando quidem sponsam, aliquando vero sororem sapientiam appellat. Alibi enim ait, Hanc amaui & quæsiui eam mihi sponsam assumere. Alio vero in loco ait, Dic sapientiæ soror mea es &c. Quomodo ergo sororis & sponsæ nomina in eandem sapientiam cadunt? cum Christiana pietas illa Poetæ verba non admittat, Iouisque & soror & coniux? Nimirum quia sapientiam initio tanquam incommunicabilem sponsam nobis tantum reseruare debemus: vbi vero in ea profecerimus, iam tunc alijs eã ceu sororẽ cõmunicare licebit.

Sapien. 8. *Prou. 7.*

Fidelis verbi Dei minister, quia sapientibus & insipientibus, perfectis & imperfectis debitor est, non ideo à perfectionis doctrina cessare debet, quia perfectus ipse non est. Hinc Origenes super Genes. tractans illa verba Dñi, Qui nõ renuntiauerit omnibus quæ possidet, nõ potest meus esse discipulus, sic ait, Cõtremisco hęc dicens, meus enim primo omniũ, meus, inquã, ipse accusator existo, meas cõdẽnationes loquor. Negat Christus suũ esse, qui non renuntiauerit. o. q. p. Et quid agimus? quomodo hæc aut ipsi legimus, aut populis exponimus: qui non solum non renũtiamus ea quæ habemus, sed etiam acquirere volumus ea quæ nunquam habuim⁹? Nũquid quia nostra nos redarguit cõsciẽtia, tegere quę scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis fieri reus. cõfiteor

Luc. 14.

hæc

hæc palam populo audiente. Confiteor hæc scripta esse, etiam si non impleſſe me noui.

Isaiæ labia cũ ad prædicandũ mittitur cœlesti igne purgantur: quo intelligeremus quanta esse prædicatoris puritas & integritas debeat. Ab immũdo enim quis mundabitur? Sed cur potius labia quã alia corporis mẽbra purgãtur cũ omnia per peccatũ polluantur, dũ arma iniquitati exhibẽtur? Primũ quia os præcipuè prædicatoris mundũ esse debet: quod tractãdo verbo Dei consecratum est: sicut & sacerdotis manus cõsecrantur, quæ Dominicũ corpus tangere debent. Deinde, quia purgata lingua omnia vitia intelliguntur purgari: cum ipsam D. Iacobus vniuersitatem iniquitatis appellet. *Isai. 7.* *Iaco. 3.*

Auditor verbi Dei.

TVtius veritas auditur quã prædicatur: quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur: cum autem prædicatur, vix non surripit cuique hominum quantulacunque iactantia, in qua vtique pedes affectionis vel intentionis aliquantulum inquinantur. Greg. super Ezech. *Gregor.*

Sicut nec auris escas, nec guttur verba agnoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientiæ intelligit. Greg.

Cum verbi boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentiæ dona tribuũtur. Sæpe enim doctori verbum Dñs pro gratia tribuit auditoris nonnunquam vero propter auditoris culpam subtrahitur sermo doctoris. Greg. in Pasto.

Nisi Spiritus sanctus auditorum corda repleat, ad aures corporũm vox doctorum in cassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc interius imprimere nõ valent. Gregor. in mor. c. 27.

Incassum homo exterius monetur, si intus cor eius gratia non repletur. Est enim mutũ os omne, si ille interius non clamat, quia spirat verba quæ audiuntur. Greg. mor. lib. 11. c. 5.

Obsurdueram stridore catenæ mortalitatis meæ pœna superbiæ animæ meæ, & ibam longius à te & sinebas, & iactabar, & effundebar, & diffluebam per fornicationes meas, & tacebas. O tardum gaudium meum. Aug. confess. lib. 2. *Auguſt.*

Ego cũ amatores seculi huius intueor, nescio quãdo possit esse

ad eorum

ad eorum animos sanandos opportuna prædicatio: quando enim res huius mundi velut prosperas habent, factu suo respuunt salubres monitiones, & quasi anilem reputant cantilenam: quando autem in aduersis anguntur, magis conantur euadere vnde ad præsens anguntur, quam capere vnde curentur. Idem in Epist.

Qualis est caro quæ post multos dies percipit cibum, talis est anima quæ non assidue pascitur Dei verbo. Idem.

Iaco. 1. Idem super illud Iaco 1. Sit autē omnis homo velox ad audiendum. Vidit Apostolus in audiēdo facillimū seruari humilitatem, quæ difficilis est in docendo: quoniam necesse est, vt doctor habeat superiorem locum, vbi laboriosum est obtinere, ne subrepat elatio.

Dionys. Verbum Dei aquæ comparatur, quia viuificat & fœcundat: lacti, quia incrementum dat: vino, quia recreat: melli, quia purgat & conseruat. Diony. de cœlesti hierarchia Epist. 9.

Chrysost. Doctrinam accipiamus, non mores: apibus herbæ nō sunt necessariæ, sed flores: sic & vos flores doctrinæ colligite, & cōuersationē relinquite. Chrysost. super illud Matth. Quæcūque dixerit vobis facite &c. Regiæ litteræ in senatu non legūtur nisi cū multa omniū attentione atque silētio. Quid ergo cœlestis regis litteræ, scriptaque diuina, præsertim cū nuntia sint de terra lōginqua, proculque remota regione non Indorum vel Antichthonum, sed cœlorum? Idem super Matth. hom. 1. operis perfecti.

Cicero. Antimachū clarū poetā ferunt qui cū cōuocatis auditoribus, legeret eis volumen suū, & eū legentē omnes præter Platonem reliquissent, legam inquit nihilominus: Plato enim mihi vnus instar est omnium. Cicero. de claris Orat. Hoc igitur exemplo pius concionator vel vno auditore idoneo contentus esse debet.

COLLE. ¶ Tanta verbi Dei vtilitas & necessitas est, vt nunquā ecclesia ita contra improbos sæuiat, vt facultatem illis adimat audiendi verbi Dei, quanuis excōmunicati, schismatici & interdicti sint, & omnibus ecclesiasticis beneficijs priuati. Cur ergo patres filias vestras tam salutari & necessario beneficio fraudatis?

Scientiarum quasdam Aristoteles laudabiles, quasdam honorabiles esse ait. Et illæ quidem propter aliud, hæ vero propter se, nō propter aliud expetuntur, quia illarū finis non cognitio sed actio,

harum

harum non actio, sed cognitio sit. Quocirca is Ethicem non inter honorabiles sed inter laudabiles disciplinas enumerauit: quod ea videlicet non propter cognitionem, sed propter virtutis studium & exercitationem ediscatur. Quod si ita est frustra ergo sacras cõciones audit, quisquis exequi negligit quod audit: cum huius officij finis, non cognitio sit, sed actio.

Nouem insuspicabilia cordis magnificaui, hoc est, nouem res beatas esse iudico, inter quas hæc prẽcipue commendatur. Beatus qui narrat sermonem auri audienti. Hoc enim inter magna Dei dona merito numeratur: cum præsertim multi hodie sint, quibus verbum Domini versum sit in carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur: quandoquidem tales non vim sententiarum, sed vocum tantum dulcedinem & sonum attendunt. Qua de re sic in Ecclesiastici legimus, Cor fatui quasi vas confractum: omnem sapientiam non tenebit. Quasi in percussura cribri puluis, sic scoria in cogitatu illius. Cribrum enim solas retinet paleas: granũ autem effluere sinit.

Diuini verbi vim Salomon commendat, cum ait: Verba sapientum sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorũ consilium data sunt, à pastore vno. Quale ergo & quam emortuum cor illud est, quod his stimulis toties exagitatum, nihil sentit.

Quam sit difficile stultos ab improbitate ad officium reuocare, docet Eccl. 22. his verbis: Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de somno graui. Cum dormiẽte loquitur, qui enarrat stulto sapientiam, & finito sermone dicit, Quis est hic? Hoc est more eorum qui nihil intellexerunt, rogat quidnam illud sit. Denique propter hanc stupiditatem subdit, super mortuum plora, deficit enim lux eius, & super fatuum plora, deficit enim sensu. At quanto miserabilius est sensu, quam vita destitui? Vnde subdit, Mortui luctus septẽ dies: fatui autem, & impij omnes dies.

In quo periculo versentur ij, qui audiendis quotidie concionibus nihil proficiunt, vel hoc vno argumento patet, quod diuturna consuetudo audiendi velut callos quosdam obducit in anima: quo fit, vt si postea magna & horrenda illis proponantur, nihil tamen eorum animus commoueatur. Vt enim delicata manus si

tractando

tractando ligoni diu assuescat, ita callis obducitur, vt nihil penè versando ligonem sentiat: sic etiam qui sine vllo vel affectu vel profectu verbum Dei audire diu, multumque assueuit, quidquid postea dixeris, nihil sentit.

Sic videmus ficedularum pullos cum in vertice turrium (in quibus cymbala pulsantur) sedent: vbi cymbali sonus increpuerit metu territos auolare. At ficedulæ seniores quæ diu ad huiusmodi sonitum assuetæ, nihil in eo periculi esse experti sunt, nihil etiã eo deterrentur, nec ob id loco cedunt. Ad hunc igitur modũ, qui diu Euangelicæ vocis sonitum negligenter audire consueuerunt, velut seniores turdi his vocibus assueti, nihil prorsus commouentur. Ita fit, vt hæc praua consuetudo æternæ salutis aditũ obstruat. Cum enim præcipua malorum nostrorum medella in diuini verbi ministerio posita sit: qui sic iam institutus est, vt hoc remedio nihil proficiat, quod ei medicamentum adhibere possis? Vides ergo quanta mala ex hoc vno malo oriantur?

Gene.19. Loth generos suos imminentis periculi admonens ridetur ab eis. Visus est enim eis quasi ludens loqui. Qui tamen eius consiliũ spernentes sodomiticis flammis arserunt: Simili quoque modo prædicatores futuri seculi supplicia improbis cõstituta denuntiãtes contẽnuntur: qui tamen postea contemptus sui pœnas dabũt, & sero salutaris consilij neglecto pœnitebunt, pœnitentiã agent.

Qua reuerentia verbum Dei sit audiendũ, Orige. super Exod. explicat his verbis, Videte fratres ne forte effluant quæ dicuntur & pereant. Volo vos admonere, religionis vestræ exemplis. Nostis qui diuinis mysterijs interesse consueuistis, quomodo eũ suscipitis corpus Domini, cũ omni cautela, & veneratione seruatis, ne ex eo parũ aliquid decidat, ne cõsecrati muneris aliquid delabatur. Reos enim vos creditis (& recte creditis) si quid inde per negligentiam decidat. Quod si circa corpus eius conseruandum tanta vtimini cautela (& merito vtimini) quomodo putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse quam corpus eius?

Exod.16. Quid est quod manna illud, quod contra Domini præceptum adseruandum non ad sabbathi prandium seruatum fuit, computruit, & vermibus scatere cœpit? Nimirum quia per manna verbũ Dei (quod animarum alimentum est, & saporum omnium suauitatem cõtinet, & omnibus omnia fit) appositissime significat. Qui igitur

igitur spiritualem hunc cibum ad animarum suarum refectionē quærunt, integrum, & salutare experiuntur: qui vero non vt se reficiant, sed vt in memoria condant, quo illud aut venditent, aut alijs non sibi impartiantur, corruptioni, & vermibus obnoxium faciunt: vtpote qui mentis alimoniam in lucrum, aut inanis ostentationis vertant materiam.

Mulieres ad tabernaculi fabricam inaures & destralia obtulisse dicuntur. Non enim sat est, promptas habere aures ad verbū Dei, nisi dexteram etiam. i. manus operi adiungas. Non enim auditores verbi iusti sunt apud Deum, sed factores. Sunt tamen alię, quæ inaures suas non ad tabernaculum Domini, sed ad vituli fabricā obtulerunt: quæ videlicet aures claudunt Deo, aperiunt mundo: quæ ne obolum quidem petenti Christo præbent, opes autē suas largissime in vanitatis, ac mundi obsequium effundunt.

Eo iam concionandi munus deuenisse apparet, vt quemadmodum plerique homines tabulas, in quibus Dominicæ passionis mysteria ad viuū expressa sunt, curiositatis magis quam deuotionis affectu contemplantur: ita multi in sacris concionibus quæ ad auditorum ædificationem institutæ sunt, non quæ ad pietatis cultum pertinent, sed solam dicendi artem obseruant: In quo vitio scioli magis (qui aliquid sibi sapere videntur) quam simplices, & illiterati sunt. Illi tamen si rectè saperent, in hoc sapere deberent, vt intelligerent absurdissimum esse tanquam ludicra audire ea, in quibus de summa salutis nostræ agitur.

Mirū quiddā esse videtur, quomodo perditi homines & in malo obstinati cum sacris concionibus assistūt, audientes nō audiāt, & videntes non videant: ita enim quodammodo audire videntur, quasi nuntia de terra longinqua, quæ ad se minime pertineāt. De his merito illud ex lib. Iob acommodari possit, Perditio, & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famam eius.

Qui ignem diu domi suæ seruare vult, non stipulis, leuibusque nutrimentis, sed maioribus lignis fouendum curat. Ita quisquis charitatis feruorem, perpetuo in anima retinere cupit, quotidiana deuote meditationis ligna applicare illi non cesset. Calor enim ille qui audiendis concionibus excitatur (si nihil aliud subsit) temporarius, atque adeo momentaneus esse solet, nisi pijs cogitationibus sustentetur.

Cleri-

Clericus, Sacerdos.

Gregor. CVi rei similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa in cloacas descendit. Gregor. in homil. 27.

Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus tuis Domine, qui videntur regere populum tuum. Non est iam dicere, Vt populus, sic sacerdos: quia nec sic populus vt sacerdos, Heu heu Domine Deus: quia ipsi sunt in persequutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum deligere, regere principatum. Gregor. in sermo.

Qui post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, vt ad altaris ministerium vlterius non accedat. Greg. in Regist.

Talis requirendus est ad orandum, qui sit idoneus ad placandum: quia cum is qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Greg. in Past.

Nullus debet ad altare accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. Greg. in Reg.

Nemo in Ecclesia amplius nocet, quam qui peruerse agens, no men vel ordinem sanctitatis tenet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Greg. in Past.

Dignus est mercede &c. Pensate fratres quantę damnationis est, sine labore percipere mercedem laboris: quanti criminis pretia peccatorum recipere & nihil contra peccata prædicando dicere. Greg. in homil. Dignus est mercede &c.

Ingrediũtur electi, sacerdotum manibus expiati, cœlestem patriam, & sacerdotes Christi per vitam reprobam ad inferni supplicia festinant. Greg. hom. 27.

Augustin. Si priuatim quæ nobis sufficiant, possidemus: non sunt illa nostra sed pauperum quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vẽdicamus. Aug. in Epist.

Nimis dolendum est, si ad tam ruinosam superbiam monachos

subrigi-

ſubrigimus, & tam graui contumelia clericos dignos putamus, vt ſcilicet dicatur quod malus monachus bonus clericus eſt, cũ aliquãdo bonus etiam monachus vix bonum clericum faciat. Idem ad Aurelianum.

Contemplamini quid ſit populo ſancto præeſſe, & conſiderate quale ſit diuinis ſacramentis inſiſtere. Altari placere debent, qui de altari viuunt: & talis conuenit cura ſinceritatis ſacramẽtis, qualia ſunt ſacramenta ipſa, quibus exhibent officia ſeruitutis. Idem lib. de ſingu. cleri.

Clericos illos conuenit Eccleſiæ ſtipendijs ſuſtentari quibus parentum & propinquorum nulli ſuffragantur. Qui autem bonis parentum & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium incurrunt. Hiero. in Epiſt.

Domum Dei conuertit in ſpeluncam latronũm, qui lucra de religione ſectatur, cultuſque eius, non tam cultus Dei, quam negotiationis occaſio eſt. Idem ſuper Matth.

Grandis dignitas ſacerdotum, ſed grandis ruina ſi peccant. Lætemur ad aſcenſum, ſed timeamus ad lapſum. Non eſt tanti gaudij excelſa tenuiſſe, quanti mœroris de ſublimioribus corruiſſe. Nec enim ſolum pro noſtris delictis reddemus rationem, ſed pro omnium quorum abutimur donis, & nequaquam ſumus de eorum ſalute ſoliciti. Idem ſuper Ezech. lib. 2.

In veteri lege quicunque ſacerdotibus non obtemperabat, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens ſpirituali mucrone truncatur, aut de Eccleſia eiectus, rabido Dæmonum ore diſcerpitur. Idem in Epiſt. ad Heliodo.

Nunquam vinum redoleas ne audias illud Philoſophi. Hoc nõ eſt oſculum porrigere, ſed vinum propinare. Vetus lex dicit, Qui altario deſeruiunt, vinum & ſyceram non bibant: ſycera ſermone hæbreo, omnis potio nuncupatur, quæ inebriare ſolet, eaque varia & multiplex eſt. Idem in Epiſt. ad Nepotianum.

Officij tui eſt viſitare languentes, noſſe domos matronarum, ac liberos earum, nobilium virorum cuſtodire ſecreta. Nunquam quid agatur in alia, domus alia perte nouerit. Conſolatores potius nos in mœroribus ſuis, quam conuiuas in proſperis nouerint. Facile contemnitur clericus, qui ſæpe vocatus ad prandium ire

non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio enim quomodo ipse etiam qui deprecatur, vt tribuat, cum acceperis viliorem te iudicat: & mirum in modum si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentiæ nuptias non conciliet. Procuratores domorum ac villarum alienarum quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quidpiam rapere, furtum est, Ecclesiam defraudare, sacrilegium est. Ibidem.

Cum ad perfectam ætatem veneris, & te vel clerus, vel pōtifex ciuitatis in clerum elegerit, agito quæ clerici sunt: & inter ipsos sectare meliores: quia in omni conditione & gradu, semper optimis mixta sunt pessima. Idem ad Rust. monach.

Quidquid in monachos dicitur, redundat in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. Idem ad Furiam.

Ambros. Ex inordinata & indisciplinata multitudine sacerdotum, hodie datur contemptui Redemptoris nostri venerabile sacramentum. Nam qui debuerant esse vicarij Apostolorum, & filij Petri, facti sunt socij Iudæ, & præambuli Antichristi. Ambro. in serm.

Cypria. Sacerdos Dei Euangelium tenens, & Christi præcepta custodiens, occidi potest, vinci non potest. Suggerit nobis exēplū Zacharias antistes Domini, qui cū terreri minis & lapidatione non posset, in templo occisus est clamans, identidē dicens, Dereliquistis vias Domini, & Dominus dereliquet vos. Cypri. Epist. 3.

Quos & quales oporteat deseruire altari, & sacrificia diuina celebrare, Dominus per Moysem indicat. Exod. 16. dicens: Sacerdotes qui accedunt ad Dominum Deum, sanctificentur, ne forte derelinquat eos Dominus. Et iterum, Cum accedunt ministrare ad altare, non adducent in se delictum, ne moriantur. Idem Epistola. 4.

Exod. 16.

2. Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se &c. Et Leuitæ in lege veteri, nec sortem cum vndecim tribubus, nec cultum terræ suscipiūt, vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare, aut agere secularia cogerentur. Quod antecessores nostri religiose considerantes censerunt, ne quis frater decedens, ad tutellam, vel curā rerū suarum clericum nominaret: ac siquis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificiū pro eius

dormi-

dormitione celebraretur. Nec enim ad altare Dei, meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes suos atque leuitas auocare voluit. Deinde damnat hac sententia Victorem quendam sacerdotem, qui sacerdotem alium moriens rerum suarum actorem testamento instituerat. Idem Epist. 9.

In ordinandis clericis fratres charissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare. Sed expectanda non sunt humana suffragia, cum testimonia diuina præcedunt. Aurelius enim frater noster illustris adolescens à Domino iam probatus, vt qui bis confessus est, & bis confessionis suæ corona extitit gloriosus: merebatur talis clericæ ordinationis vlterioris gradus, non de annis sed de meritis æstimandus: sed interim placuit, vt ab officio lectionis incipiat: quæ nihil magis congruere videtur voci quæ Christum confessa est, quam verba diuinorum mysteriorum personare, & ad pulpitum post catastam venire. Hunc igitur fratres charissimi à me & collegis meis ordinatum sciatis. Et quoniam semper gaudium properat, nec potest moras ferre lætitia, Dominico legit, hodie dedicat lectionem. Vos orationi frequenter insistite, & preces nostras vestris precibus adiuuate, vt nobis Dominus & sacerdotem reddat incolumen, & martyrem cum sacerdote lectorem. Opto vos in Deo patre, & Domino Iesu semper bene valere. Ex hac Cypriani Epistola licet agnoscere quanta religione tum temporis, sacris ordinibus clerici initiarentur. Idem in Epist.

In multis multipliciter regnat fornicatio: qui impuritatis auto- *Bernar.*
ri impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare ante Angelum Dei qui fecet medios & disperdat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nefarias, quibus paulo ante (proh dolor) meretrices attrectarunt: sic & altaria circumire, sic & Ecclesias frequentare, Psalmos decantare: cum & eiusmodi laus sit execrabilis, & oratio fiat in peccatum. Ber. de contemptu &c.

Væ væ in Domo Dei horrendum videmus. Quid? Idololatras ministrantes. Mentior si non idolorum seruitus auaritia est: si non etiam quibusdam venter suus, factus est Deus suus. Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi Deum constituisse perhibetur. Idem ibidem.

Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegio crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperum facultates sunt Ecclesiarum, & sacrilega eis cupiditate surripitur, quidquid sibi ministri & dispensatores, non vtique Domini vel possessores, vltra victum accipiunt & vestitum. Idem ibidem.

Quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est, Idem in Epistol.

Conceditur tibi, vt si bene deseruis, de altario viuas, non autē vt de altario luxurieris, non vt de altario superbias, vt inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcaria de aurata, varia griseaque pellicea. Idem ibid.

Triplex funiculus qui difficile rumpitur, hominem miserū in perniciem trahit: qui impure intrat, indigne ministrat, & ipso fructu abutitur temporali. Idem ibidem.

Consecrasti os tuum Euangelio: nugis igitur iam os aperire illicitum est: assuescere vero nugas loqui, sacrilegum est. Labia sacerdotis (ait Propheta) custodiunt scientiam, & ex ore eius requirunt legem, non nugas, aut fabulas. Idem de consid.

Cum cuncti status hominum aliquid habeāt laboris & aliquid voluptatis, clerici inter hæc nouo quodam artificio totum quod delectat in quolibet elegerunt: & totum quod molestat respuerunt. A militibus acceperunt superbiæ fastum, amplam familiā, equorum phaleras, & nobiles apparatus: à mulieribus, dependentes collo pelles, rubricatas, vinum, molliciem, balneum, & gloriā: à rusticis fructus agrorum, horrea plena. Sed bene cauēt militaris loricæ pondus, muliebrem declinant verecundiam. Omnes rustici, & agricolæ, victum sibi labore acquirunt: hi delicijs affluunt, & tamen aduenientē fructuum tempore, promptuaria eorum plena tritico, & vinum bibunt vuæ meracissimum, & inde incrassantur, impinguantur, & dilatantur. Cum ergo resurgere cœperint homines, quilibet in ordine suo, isti cum quibus resurgent? Si diuertere voluerint ad milites, ipsos exsufflabunt. Sic cuncti homines à suis finibus arcebunt: & isti qui in nullo fuerint ordine, vbi putas collocabuntur? Restat ergo, vt illum locum sortiātur: vbi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat: & sint in laboribus Dæmonum, qui in laboribus hominum non fuerunt. Idem super illud

illud Psal. In laboribus hominum non sunt, &c.

Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima: amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum: amarissima nunc in moribus domesticorum. Idem super Cant. serm. 23. vbi hæc ipsa latius exponit. *Isai.* 38.

Vnde clericis exuberare existimas rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis Ecclesiæ? Inde est, quod illa pauper & inops, & nuda relinquitur facie miseranda, inculta, hispida: propter quod non est hodie Ecclesiam ornare, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere sed prostituere: non est pascere gregē, sed mactare, & deuorare: dicente Domino de illis: Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Idem sermo. 78.

Si insurgeret apertus hæreticus: mitteretur foras & arescere: si violentus inimicus, absconderet se forsitan ab eo. Nunc vero quid eijciet, à quo abscondet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Idem sermo. 31.

Si recte sapiens hortatur, sapientiam scribi in otio, & cauēdum in otio otium: fugienda proinde est otiositas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares, nugæ, nugæ sunt, in ore sacerdotis blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ, referendæ tamen nunquam. Idem de consi. lib. 2.

Timeant clerici, timeant ministri Ecclesiæ, qui in terris sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt: vt stipendijs quæ sufficere debeant, minime contenti, superflua quibus egeni sustētandi forent, impie sacrilegeque sibi retinent, & in vsus suæ superbiæ luxuriæque victum pauperum consumere non verentur. Duplici profecto iniquitate peccant, quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. Idem ser. 44. super Canti.

Heu heu Domine Deus, quia ipsi sunt in percussione tua primi, qui videntur in Ecclesia primatū gerere, arcem Symonis occupauerunt: apprehenderunt munitiones & vniuersam deinceps li-

bere & potestatiue tradunt incendio ciuitatem. Idem in Epist.

Matt.6. Super illud Matth. Amen dico vobis super omnia hæc &c. Bene agente populo, vnusquisque pro suo merito remuneratur : sacerdos autem pro bonis omnium. Habebit enim pro proprijs auream, & pro acquisitione aliorum aureolam. Idem.

Melius est propter bonos, etiam malos fouere, quam propter malos etiam bonos contemnere. Propter bonos ergo sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius est enim malis iniusta præstare, quam bonis iusta subtrahere. Idem super Matth. hom. 25.

Quidquid terribile est in scripturis, vsu vilescit. Propterea clericus, qui semper meditatur scripturas, aut omnino obseruaturus est, & erit perfectus: aut si semel cœperit illas contemnere nunquá excitatur in illis, vt timeat. Idem ibidem.

Chrysost. Laici delinquentes facile emendantur : clerici autem si semel euaserint, ineméndabiles fiunt. Chrys. super Matth.

COLLE. ¶ Miranda sacerdotum dignitas, quibus dimittendi peccata potestas concessa est, vt hic iure mirari possis & dicere. Quis potest
Luce.5. dimittere peccata nisi solus Deus? Magna illa potestas quæ dixit,
Gene.1. Fiat lux, & facta est lux. eadem quoque suo modo sacerdotibus concessa est, cum à peccatis absoluunt. Magna Spiritus sancti potestas est, cui animarum sanctificatio tribuitur. Idem quoque suo modo sacerdotibus præstatur, qui veram sanctitatem & gratiam pœnitentibus conferunt. Hinc D. Franciscus in regula sua, mira reuerétia se sacerdotes venerari profitetur, propterea quod inæstimabili honore & beneficio nos afficiunt: dum altissimi filij Dei verum corpus nobis administrant. Hinc patet quantum sacerdotes illi delinquunt qui Eucharistiam fidelibus porrigere grauantur: qui táto eos thesauro ditare recusant. Simon ille magus multam pecuniam Apostolis offerebat, quo eis donandi Spiritus sancti facultatem concederent, tu acceptam gratis facultatem cur donare recusas?

Quoniam Deus principium & finis rerum est, in quo viuimus, mouemur, & sumus: ideo non toties respirare quam illius meminisse deberemus. Quia vero natura humana multis necessitatibus obnoxia est: hominesque ipsi varijs curis impediti hoc

ipsum

ipsum commode præstare nequeunt, ideo quosdam homines à communi aliorũ cœtu segregatos ceu vicarios pro se ad hoc munus destinarunt, quos publicis stipendijs alerent, vt communem Dominum suo & populi nomine continenter orarent, placarent, atque laudarent. Hoc igitur eorum munus & officium est. Sunt enim homines Deo ad perpetuum orationis officium consecrati. Quod aurea illa summi sacerdotis lamina testabatur, cui erat inscriptum. Sanctum Domino, hoc est, homo Deo sanctificatus & consecratus, vt videlicet indignum sit, eum aliud quàm diuina tractare. *Exod.28.*

Qua pietate & obseruantia venerari sacerdotes debeamus, declarat Ecclesiast. his verbis. In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit & ministros eius non derelinquas. Mira ratione cultum Dei & sacerdotum copulauit: vt intelligas hæc duo ita esse iungenda, vt qua pietate colas Deum eadem quodammodo eius sacerdotes, quasi diuinum aliquid colas. Hinc sacerdotibus apud Ægyptios tantum honoris habitum esse legimus, vt quo tempore fames totum orbem oppresserat, alimenta illis ex publicis horreis gratis pręberentur. Quod si tantus honor quadrupedum sacerdotibus exhibitus est, qualis veri & omnipotentis Dei sacerdotibus haberi conuenit? *Eccl. 7.*

Sacerdotes & monachi, & quicunque alienis opibus & sudoribus sustentantur, meminisse debent ad eos potissimum versiculũ illum pertinere, Dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius exquirant. Duplici ergo nomine rei erunt, si officio suo desint, altero quod legem Dei violant, altero quod gratis panem suũ manducantes alieno sanguine pascuntur. *Psal.104.*

Qua reuerentia ad sacram Eucharistiam accedere debeamus, Exod. 19. Dominus declarat, qui in monte Synai laturus populo leges ait, Sacerdotes autem & populus non transeant terminos, nec ascendant ad Dominum ne forte interficiat illos. Exod. quoque. 24. ait Dominus ad Moysen, Ascende ad me tu, & Aaron, Nadab, & Abiu (filij videlicet Aaron) & septuaginta senes ex Israel, & adorabitis procul: soluſque Moyses ascendet ad Dominum. Ex quibus locis intelligimus qua reuerentia & laici *Exod.19.* *Exod.24.*

& sacerdotes ad sacram Eucharistiam accedere debeant.

Castitatis virtutem ad sacerdotes præcipue, qui Angelorum more Deo ministrant, pertinere ostendit Dominus, quando inter cætera sacerdotalium vestium ornamenta feminaliũ quoque
Exod. 28. meminit his verbis. Facies & feminalia linea quibus operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus vsque ad fœmora, & vtentur eis Aaron, & filij eius, quando ingrediuntur tabernaculum testimonij. Quorsum enim huius indumenti legem à Deo sanciri oportuit, nisi vt hac ratione castitatis puritatem in sacerdotibus maxime requiri designaret? Iam verò quod intraturis in tabernaculũ, pedes & manus primum lauare iubet, quid aliud docuit quã quod Apostolus quoque docet cum ait, Probet autem seipsum homo
1. *Cor.* 11. &c. Et alibi. Sacerdotes ait qui accedunt ad Dominum sanctificẽtur, ne forte percutiat eos.

Quam longe ab omnibus inordinatis affectibus abesse Dei
Leui. 10. sacerdotes debeant Dominicum illud præceptum. Leuit. 10. declarat, qui mortuis Nadab & Abiu filijs Aaron patri & fratribus præcipit, Capita vestra nolite nudare, & vestimenta vestra nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel plangent incendium quod Dominus suscitauit: vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis. Oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos, O summa sacerdotum dignitas & puritas.

Qualis esse sacerdotum puritas, quamque sedati & compositi eorum affectus, & à cætera turba dissimiles esse debeant, late
Leuit. 21. Dominus Leuit. 21. docet his verbis, Non contaminentur sacerdotes in morte ciuium suorum, nisi tantum in consanguineis. i. super patrem & matrem &c. Non radent caput nec barbam, neque in carnibus suis facient inscisſuras. Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius. Incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt & ideo sancti erunt. Quales ergo esse debent qui panem Angelorum Deo offerunt. Põtifex id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestituſque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet, & ad omnem mortuum nõ ingredietur omnino. Super patre quoq;

suo,

ſuo, & matre non contaminabitur, nec egredietur de ſanctis, ne polluat ſanctuarium Domini, quia oleum ſanctæ vnctionis Dei ſui ſuper eum eſt, ego Dominus. Quod vero hic ait, caput non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet, indicia olim erant erumpentis affectus & rationis habenas non patientis. Quæ longe à ſacerdotali grauitate abeſſe debent: in qua ratio dominari & clauum tenere, affectus vero tanquam bene inſtituti atque educati ſeruti parere imperio debent: quibus in eiuſmodi calamitatibus excitari & concuti, nũquam tamen dominari licet.

Quod ſit clericorum & ſacerdotum officium typicè Dominus Numer. 1. in officio Leuitarum adumbrauit cum ait, Leuitæ vero per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſuper multitudinem filiorum Iſrael: & excubabunt in cuſtodijs tabernaculi. Per hoc autem intelligimus & officium clericorum eſſe diuinis ſemper rebus vacare, & orationibus ſuis diuinæ indignationi obuiam ire. Hoc tamen officium maximè ad ſacerdotes ſpectat quorum preces non infrugiferas futuras ipſe Dominus teſtatur cum ait, Inuocabuntque nomen meum ſuper filios Iſrael & ego exaudiam eos.

Summus ſacerdos ſcortum in vxorem ducere lege prohibetur. Scortum communis omnium vxor eſt; ideoque vulgarem & cõmunem omnium vitam deſignat. Hanc autem vitam ſacerdos viuere prohibetur: quia vt officio, ita ſingularis vitę ratione à cæteta turba ſeparatus eſſe debet, ne illud ei exprobrari poſsit, Vt populus ſic ſacerdos.

Ait Dominus ad Aaron, Vinum & omne quod inebriare poteſt non bibetis, tu & filij tui quando ingrediemini tabernaculũ teſtimonij. Hoc præceptum poſt mortem Nadab & Abiu datum eſt, vt cunctis innoteſceret quod ebrietas eorum mortis cauſa extitit & erroris. Cum enim contaminare alieno igne altare præſumunt, ipſius altaris incendio conſumuntur, vt ſumerent de ſacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum. Quod peccatum illis ſuſcitarat ebrietas, Nam vini odor, odorem fugarat incenſi, & ebrietas ignis flammam prouocarat altaris. Vnde quia alienati vino alienum portauerunt ignem, mox diuino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen eſt, in ſacerdote ſacrilegium. Hæc Petrus Rauè. *Leui. 10.*

Exod.28. Quis credat omnia illa quæ tanto consilio & ornatu ad summi sacerdotis vestes Dominus excogitauit, ad curiosam solum spectantium voluptatem, & non ad magna mysteria instituisse: præsertim cum lamina aurea in fonte Pontificis collocanda, & rationale in pectore adeo aperte mysticum sensum contineant? Ergo per tot indumentorum species quæ ad ornatum corporis pertinebant, quid aliud nisi maximarum virtutum ornamenta quibus sacerdotalis vita ornari debet, intelligere possumus? Maximus enim animarum amator qui tot modis pontificis ornauit corpus, multo magis virtutibus ornatam in illo mentem requiret: cuius speciem & pulchritudinem ornamenta illa figurabant. ¶Illud etiam obseruandum, quod non solum externæ vestes, sed etiam internæ decernuntur, vt videlicet non sit de illorum numero quibus Dominus ait, Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra. Cæterum priusquam sacerdos his vestibus indueretur, lauari aqua iubetur. Itaque Moses vt *Leuit.* 8. habetur Leuit.8. primum quidem sacerdotes lauit, postea induit. Non enim poteris (ait Origenes) induere Dominum Iesum Christum, nisi ante lotus fueris, iuxta illud, Lauamini, mundi estote. *Isai.* 1. Quod si tu te abluere non potes, deprecare Dominum & dic, Am *Psal.* 5. plius laua me ab iniquitate mea & à peccato meo munda me. Nemo enim structuram recte poterit erigere virtutum nisi fundamenta prius iecerit puritatis.

Leuit. 6. Leuiti. 6. præcipit Dominus vt hostia quæ pro peccato offertur, à solis sacerdotibus idque in loco sancto comedatur his verbis, Ista est lex hostiæ pro peccato, in loco vbi offertur holocaustum immolabitur coram Domino sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto in atrio tabernaculi. Et infr. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius. Huius vero rei significationem colligere possumus *Leuit.* 10. ex eo quod Leuit.10. legimus post Nadab & Abiu incendium cõtigisse. Qua de re sic textus habet. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato cum quæreret Moses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Thamar filios Aaron qui remanserant ait, Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto quæ sancta sanctorum est: & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini? Ex quibus

verbis

verbis colligimus, ideo solos sacerdotes, eorumque masculos filios non etiam filias ex hac hostia, idque in loco sancto edere debere: vt hac ratione significetur, ad solos sacerdotes curam expiandi aliena peccata pertinere: ideoque solos eos ex illa hostia, quæ pro peccatis offertur edere debere: vt videlicet cuius est onus, eiusdem etiam sit oneris fructus. In loco vero sancto hostia comeditur, vt non læta & festiua, sed luctuosa & sanctitatis plena sit mensa sacerdotum, quæ tota peccatorum pretijs instructa est.

Qua pœna digni sint qui malis artibus sacerdotia sibi vendicant, declarat Dominus. Num. 16. Quo in loco memoratur quod post interitum Datan & Abiron qui ausi sunt offerre incensum Domino, batilla quibus obtulerunt incensum in circulos conflata, iussit Dominus apponi altari ad commemorationem filiorum Israel, vt non accedat quisquam alienigena qui non est ex semine Aaron imponere incensum coram Domino. In hoc sane (ait Origen. hom. 9.) posteris datur exemplum, ne quis præsumptione superbi spiritus (nisi vocatus à Deo fuerit) munus pontificatus inuadat, sed vt illicedat quem non ambitio humana, non corruptus fauor asciuerit, sed meritorum conscientia & Dei voluntas assumpserit. Ideo autem laminæ illæ affiguntur altari, vt in prospectu semper habeant indigne ad illud accedentes culpæ suæ exemplum simul & supplicium. Sic enim magistratus & præfecti vrbium facere solent: qui facinorosorum hominum abscissa membra in editis locis ad coercendam aliorum petulantiam suspendi iubent. *Num. 16.*

Episcopus, Præpositus.

SIC nos fidelibus subditis tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filijs: quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos quos doloribus affligunt, habere hæredes quærunt. Greg. in Regist. *Gregor.*

Ita sibi regentium merita connectuntur, & plebium, vt sæpe ex culpa præsidentium deterior fiat vita subditorum: & sæpe ex demerito plebium delinquat vita pastorum. Gregor. in Regist.

Tantum

Tantum debet actionem populi actio transcendere præsulis, quantum distare solet à grege vita pastoris. Oportet nanq; vt metiri sese solicite studeat quanta tenendę rectitudinis necessitate constringatur: sub cuius æstimatione populus grex vocatur. Gregor. in Pastor.

Tantorum pondera vnusquisque sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Greg. in mor.

In alto loco positis, sæpe dum exterius ab hominibus honos tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Greg. in Regist.

Quia homo quod sibi tribuitur, quo iudicio disponat ignorat, nec ad appetendum locum superiorem, procax insistere nec ad repellendum contumax debet inueniri. Gregor. in Registro.

Virtutibus pollens, coactus ad regnum veniat, virtutibus vacuus, nec coactus accedat. Greg. in Past.

Cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc rite perueniens, qualiter viuat: & bene viuens, qualiter doceat: & bene docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni vita cõtradicat, aut vitã doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Greg. in Past.

Vsus rectæ conuersationis est, vt præesse non audeat qui subesse non didicerit: nec obedientiam subiectis imperet, quam prælatis non nouit exhibere. Greg. in Dialog.

Illa solicitudo præpositorum vtilis est, illa est cautella laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Gregor. in Regist.

Maiora crimina, & tarde credenda sunt, cum audiuntur, & citius punienda sunt, cum veraciter cognoscuntur. Gregor. in moral.

Miscãda est lenitas seueritati, faciendo quoddã ex vtroque temperamentũ: vt nec multa asperitate exulcerẽtur subditi, nec nimia benignitate soluantur. Hoc nimirũ illa tabernaculi arca significat in qua cũ tabulis virga simul & mãna erat: quia cũ scripturæ sacræ scientia in boni rectoris sit pectore sit virga discretionis, sit mãna dulcedinis.

dulcedinis. Hinc Dauid ait: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga enim percutimur, & baculo sustentamur. Sit ergo discretio virgæ quæ feriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Greg. lib. 3. mor. *Psal.* 22.

Moyses sic amauit eos quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persequutus est, quos amauit, vt eos etiam Domino parcéte prosterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs egit. Greg. vbi sup. *Exod.* 32.

Subtilissima ars viuendi est, culmen tenere, & gloriam reprimere: esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire.

Tunc fuit laudabile, episcopatum quærere, quando per hunc dubium non erat ad supplicium peruenire. Greg. in Pastor.

Sicut is qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admonendus: sic qui vltro ambit, vel importune se ingerit, est procul dubio repellendus. Gregor. in Regist.

Reuera mihi videtur esse ars artium, & disciplina disciplinarú hominem regere, qui certe est inter omnes animantes, maxime & moribus varius, & voluntate diuersus. Greg. in mor.

Quos ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est, infirma toleremus: non enim iacentem erigit, nisi qui rigorem deflectit per compassionem: cumque alienæ infirmitati compatimur à nostra roboramur. Greg. mor. lib. 7. cap. 7.

Mercenarius in alienis laboribus sudat, sed sibi præmium parat: ita & nos per hoc peruenimus ad propria, quod pure ministramus aliena. Greg. mor. lib. 8. cap. 6.

Mali prælati, locum regiminis ad fructum voluptatis tenent, non ad vsum laboris. Greg. lib. 11. c. 10.

Supra S. Iob dixit, Pater eram pauperum: hic ait, si quando ridebam ad eos non credebant: vt ostendat, quod prælatus & arridens timeri debet, & iratus amari: vt enim nec nimia lætitia reddat vilem, nec nimia seueritas odiosum. Greg. 20. mor. c. 2.

Gregor. super illud Iob, Cum sederem quasi rex, eram tamen merentium consolator. Sic ait: Bonis rectoribus mixta est, & regendi autoritas, & benignitas consolandi. Adesse enim eis debet, & iuste consolans misericordia, & pie seruiens disciplina. Disciplina enim & misericordia multum destituuntur, si vna sine altera teneatur.

neatur. Patet in eo qui vinum cum oleo infudit. Moyses etiam qui Domino dixit: Aut dele me de libro &c. postea delinquentes occidi præcepit: Tractat hunc locum copiose Grego. lib. 20. moral. cap. 6.

Sancti prælati, eo veriorem principatum foris exhibent, quo intus Deo humiliorem exhibent famulatum: & ideo eo amplius subditos tolerant, quo possint vlcisci. Per amorem increpāt, quos per mansuetudinem portant. Greg. 20. mor. cap. 29.

Leuitę à 50. annis fiunt custodes vasorum: quia tunc suscipienda est cura animarum, cum tempestas quieuerit vitiorum. Greg. 23. mor. c. 12.

Nullus qui malum rectorem patitur, eum accusat: quia sui fuit meriti, peruersi pastoris subiacere ditioni. Gregor. 25. moral. cap. 20.

Malum prælatum caue ne imiteris, quia veneraris, aut quia imitari despicis, venerari contemnas. Contemplare filios Noe, qui auersi patrem cooperiunt. Greg. mor. 25. c. 22.

Solerter intuendum ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, soluātur iura regiminis. Interius ergo teneamus quod de nobis sentimus, exterius quod pro aliorum vtilitate suscepimus. Greg. 26. mor. c. 2.

Auguſt. Habemus duo quædam: vnum quod Christiani sumus, alterū quod præpositi sumus: illud quod Christiani sumus, propter nos est, quod præpositi sumus non propter nos est. In eo quod Christiani sumus attenditur vtilitas nostra: in eo quod præpositi sumus, non nisi aliena. Aug. de Past.

Omnis qui male viuit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, omnes occidit. Idem in Epist.

Nihil est in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, & periculosius Episcopi aut presbyteri officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator iubet. Idem in sermo.

Hierony. Nostri principes, cum pauperes delinquentes publice arguāt, diuitibus peiora peccantibus, nec nutum faciunt: in quorum domibus rapina pauperum, dum Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in delitijs abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dantur, & sibi reseruant, vel propinquis distribuunt, & aliorum inopiā suas

vel

vel suorum diuitias faciunt. Hiero. in Glos. Isai.

Super illud, Si quis Episcopatum desiderat: Opus naturæ non dignitatem, laborem non delicias, non crescere fastigio sed humilitate decrescere, vt fiat seruus & minister hominū propter Christum: vt intermissa Rachelis decora facie, intret ad Liam oculis lippam: de mōte cum Moyse descendat ad campos, id est, de otio contemplationis ad laborem actionis. Idem. *1. Tim. 3.*

Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, ædificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Idem in Epistol. ad Heliod.

Ama & reuerere pontificem tuum. Si pater sum (inquit) vbi est amor meus? Si Dominus ego sum vbi est timor meus? Illud etiam dico vt Episcopi honorent clericos, quasi clericos: vt & Episcopis à clericis, quasi Episcopis honos deferatur. Scitum illud est oratoris Domitij. Cur ego te (inquit) habeam vt principem, cum tu nō me habeas, vt senatorem? Hinc Petrus Apostolus ait: Pascite eum qui in vobis est, gregem Domini, prouidentes nō coactè, sed spontaneè &c. Idem in Epist. ad Nepotia. *Malac. 1.* *1. Pet. 5.*

Quomodo potes eum iudicare consilio superiorem, quem videas inferiorem moribus? supra me debet esse cui me committere paro. Ambro. de offi. *Ambro.*

Honor & sublimitas pastoralis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principis diademati, longe erit id inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem cōpares. Quippe cum videas Regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & deosculata eorum dextera, orationibus eorum se credunt communiri. Idem in suo Past.

Nec præceps eris in sententia, nec vehemens in vindicta: non in corrigendis remissior: non in parcendis seuerior: non pusillanimis in expectandis: non superfluus in victu: non notabilis in vestitu, non citus ad promittendum: non tardus ad reddendum: non prodigus dator: non tenax ad largiendum. Bernard. in Epist.

Si rebus raritas pretium facit, nihil in Ecclesia Dei pretiosius, nihil optabilius est bono vtilique pastore: nempe rara auis est ista. In alto non altum sapere, sed humilibus consentire: nihil Deo charius nihil rarius apud homines. Idem in Epist.

Nihil

Nihil me prælatus prohibeat eorum quæ promisi, nec plus exigat, quam promisi: vota mea non augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Idem de præcep. & dis.

Quoties prælatus pro vno ex minimis Christi spirituale studium intermittit, toties pro eo spiritualiter animam suam ponit. Idem in sermo.

Mostruosa res est gradus summus, & animus infimus: status supremus, & gressus minimus: sedes prima & vita ima: lingua magni loqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens autoritas, & nutans stabilitas. Idem de consid.

Non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare, & deuorare: dicente de prælatis Domino. Qui deuorant plebem meam, sicut cibum panis. Idem super Cant.

Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus inuigilet subditorum vacuandis marsupijs, quam vitijs extirpandis? Vbi est qui orando flectat iram Dei? qui prædicet annum placabilem Deo? leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudiciũ. Idem ibidem.

In omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium vestrum, ministerium inquam non dominium: ipsum quidem honorificabitis non vos: nam qui quærit quæ sua sunt, se cupit honorari non ministerium. Honorificabitis autem non cultu vestium, non fastu equorum, non amplis ædificijs, sed moribus ornatis, studijs spiritualibus, ac bonis operibus. Idem in Epist.

O vtinam prælati tam vigiles reperirentur ad curam, quam alacres currunt ad cathedram. Idem super Cant.

O peruersitas, o abusio filiorum Adam, qui cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius: parati ad honores, ad celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelicis humeris formidandos. Idem in sermo.

Quoscunque de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmurosos, ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse abbatem: consolãdo, exhortando, increpando: tunc enim agis opus tuum, & portas

onus

onus tuum,& portando sanas,quos sanando portas. Si quis vero ita sanus est,vt magis iuuet te,quam iuuetur à te, huius te non patrem sed fratrem,comitem non abbatem esse cognoscas.Idem in Epistol.

Mira res, satis superque episcopi ad manum habent, quibus animas credant,& cui suas committant facultates,non inueniunt, optimi videlicet æstimatores,qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant.Sed vt liquido datur intelligi,patientius ferimus Christi iacturam,quam nostram. Idem de consid.

De pretio escarum & numero panum,cum ministris quotidiana discussio est:rara admodum cum presbyteris celebratur collatio,de peccatis populorum:cadit asina & est qui subleuet eã, perit anima,& nemo qui reputet:nec mirum,cum nec nostros assidue sentiamus defectus.Idem ibidem.

Non otiose toties repetitum est,Petre amas me in commissione ouium:ego quidem id significatum prouide puto:ac si dixisset illi Iesus,nisi testimonium tibi perhibente conscientia, quod me amas,& valde perfecte amas:hoc est, plus quam tua, plus quam tuos,plus quam te:vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique meus effusus est sanguis. Idem super Canti. *Ioan.* 21.

Quod sine miserabili gemitu dicendum nõ est,Christi opprobria,sputa,flagella,clauos,lanceam,crucem,& mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profundunt in acquisitione turpis quæstus,& pretium vniuersitatis suis marsupijs includere festinant,hoc solo sane à Iuda Scarioth differentes, quod ille horum omne emolumentum denariorum numero compensauit,isti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exigunt pecunias. Idem super Canti.

Fortitudo tua,fiducia fidelis conscientiæ:decor tuus, splendor bonæ opinionis.Ibidem.

Noueris huius trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te: si pascas verbo,pascas exemplo,pascas orationum suffragio, Manent autem tria hæc,verbum,exemplum,oratio,maior autem est oratio.Idem in Epist.

Scholares & pueri, & impuberes adolescentuli, ob sanguinis carnalitatem, ad ecclesiasticas promouentur dignitates, & à ferula transferuntur ad principãdum presbyterium. Lætiores interim quod virgas euaserint, quam quod metuerint principatum. Idem ad Archiepis. Leno.

Discite subditorum matres vos esse debere, non dominos, studete magis amari, quam metui, & si interdum seueritate opus est, paterna sit non tyrannica: matres fouendo, patres corripiãdo vos exhibeatis. Suspẽdite verbera, producite vbera, pectora lacte pinguescant, nec typo turgeant. Idem super Cant.

Væ tibi si præes, & non prodes: sed væ grauius, si quia præesse metuis prodesse refugis. Idem in Apolog.

In expositione regulæ beati Benedicti par. 3. cap. 7. tractans illud Prouer. 25. Cœlum sursum, & terra deorsum. Negligentia prælatorum tantam deordinationem & confusionem induxit, quod in eis est terra sursum, & cœlum deorsum. Pedes sunt supra caput, & facies retro. Interiora effusa sunt extra. Deus ibi conculcatur, & terra deificatur: Diabolus honorifice recipitur, Deus vero contumelioſe repellitur. Terra sursum est, & cœlum deorsum, vbi terrena cœlestibus præponuntur. Pedes sunt supra caput, vbi viri spirituales despiciuntur: homines vero terrena sapientes ad regimen temporalium vtiles in honore habentur. Facies est retro, cum in operibus quæ videntur bona, potius vtilitas terrena intenditur, quam merces æterna. Interiora effussa sunt extra, cum bona interna negliguntur, & exteriora diliguntur: Deus vero conculcatur, & terra deificatur: vbi defuit charitas, & regnat cupiditas: Diabolus honorificè recipitur, & Deus contumelioſe repellitur: vbi raptores & vsurarij cum honore recipiuntur, & magnis expensis procurantur, boni vero pauperes vel repulsam patiuntur, vel male procurantur. Idem.

Benedi. Abbas in ipsis imperijs suis sit prouidus & consideratus: Opera quæ iniungit, discernat, & temperet, cogit t discretionem sancti Patriarchæ Iacob dicentis, Si greges meos plus inambulando fecero laborare, morientur cuncti vna die. Benedictus in regula.

Isidor. Sæpe per honores quorundam, mutantur & mores, & quos ante conglutinatos charitate habuerunt, postquam ad culmen honoris venerint, amicos habere despiciunt. Isido. de sum. bono.

Tanto

Tanto est superius regno sacerdotium, quam est inter spiritum & carnem interuallum. Chrysolog. *Chrysolo.*

Si contingat quempiam vel per amicitiam, vel per aliâ causam, ab aliquo ad Episcopi dignitatem euehi indignum, omniũ quæ ab illo acta fuerint, ipse reddet rationem. Idem.

In superbiam tantò facilius quis incidit, quantò ex humiliori gradu ad dignitates euehitur. Idem.

Ligna syluarum non oliuam, non ficum, non vitem, sed rãnum sibi elegerunt in regem: & egressus est ignis de ramno, & deuorauit cedros libani. Idem in Epist. hoc dicit contra eos qui indignũ præsidem eligunt, quos idem postea pessundauit.

Quod stipiti rami, quod capiti membra, quod soli radij, quod fonti riuuli, hoc apostolicæ sedis eminentiæ debent omnes Ecclesiæ quas vbique terrarum religio Christiana fundauit. Idem.

Qui iam dudum in abbate pontificem gesserat, postmodũ abbatem in pontifice custodiuit (loquitur de beato Maximo) fuit is neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia, locuples in donis Dei: sic in se excoluit vnamquâque gratiam, quasi solam, pauci sic tenuerũt singulas, quomodo ille in se impleuit vniuersas: semper in operis exercitio, semper in compũctionis affectu, semper occupatus, & semper vacans. Eus. Emiss. hom. de B. Maximo Episcop. *Euseb. Emisse.*

Sæpe apud indignos mores crescit cum potestate supercilium. Cassiod. in Epist. *Cassiod.*

Sunt quidam qui sciunt & possunt, & volunt præesse: quidam qui sciunt & possunt, nec volunt: quidam qui nec sciunt, nec possunt, sed volunt. Scire & posse, & nolle, humilitatis est, aut inertiæ. Nec scire, nec posse, sed velle, cupiditatis est, vel stultitiæ. Nec scire, nec posse, neque velle, discretionis est & prouidentiæ. Idem de. 12. abus.

Ille autem cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sancte viuat: & tamen perdite viuentes arguere, aut erubescit, aut metuit, cum omnibus qui eo tacente perierint, perit: & quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Prosp. de vit. contemp. lib. 1. *Prosper.*

Discãt si velint ab Abimalech & Gedeone subiectos nõ dictis,

sed factis ad imitationem incitari. Ille quidem lignorum faces & faciebat, & portabat, ac suis: Quemadmodum, inquit, vidistis me facientem, ita & vos facitote. Idem.

Euagrius. Absurdum est, qui persequatur honores, eum fugere labores è quibus nascuntur honores. Euagrius.

Ignatius. Si bonos & honestos tantum discipulos diligis, nulla tibi gratia debetur: magis rebelles lenitate tractare debes vt erudiantur: non enim omne vulnus eodem emplastro curatur. Exacerbationes persuasionibus seda. Ignatius.

Chrysost. Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus: audiant te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrysost. super Matth.

Beatus Dauid ita erat in potestate positus, tanquam omnibus ipse esset subiectus, & in solio regali erat vt vinctus in carcere: & in purpura, quasi in cilicio iacebat, cinere consperssus, & corde cõpunctus. Aula regalis erat ei tanquam eremi vastissima solitudo. Idem in lib. de Compunct. cord.

Quemadmodum videns arborem foliis pallentibus marcidã, intelligis quod aliquam culpam habeat circa radicem, ita cum videris populum indisciplinatum, sine dubio cognosce quod sacerdotium eius non est sanum. Idem in tracta. de Symbolo.

Ridiculosa res est, aut magis periculosa, speculator cœcus, doctor inscius, præcursor claudus, prælatus negligens, præco mutus. Gubert.

Cicero. Qui non laborat vt charus militibus sit, animare milites nescit. Humanitas ducis in exercitu fulmen aduersus hostes est. Iulius nunquam legitur iussisse, Ite illuc, sed venite huc. Participatus enim cum duce labor, persuadetur militibus minor. Cicero in Tuscul.

COLLE. ¶ Quod prudentia ad gubernandi munus maxime necessaria sit, argumento est quod Salomon Israelitici regni gubernacula susce
pturus, hanc potissimum virtutem à Domino postulauit, eamque
Prou. 1. ad hoc maxime valere in Prouer. docuit, cum ait. Audiens sapiens
sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Ipsa quoque
Prou. 8. sapientia de se idem testatur cum ait: Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperant, &

potentes

potentes decernunt iustitiam. Et in lib. quoque Sapien. Vir sapiens loquitur. d. Disponam populos, & nationes subditæ mihi erunt. Denique Cicer. in. 1. de Inuentione libro, ciuitatum & legũ institutionem à sapientissimis & eloquentissimis viris prodijsse late differit. *Sapien.* 8.

Prælati omnes ad maximam pastoralis officij curam & solicitudinem, vocant illa Salomonis verba cap. 6. Fili mi si spoponderis pro amico tuo defixisti apud extraneum animam tuam, illaqueatus es verbis oris tui & captus proprijs sermonibus vide locum. Cuiusmodi vero periculi sit, proprio te hominẽ sermone ad hanc curam alligasse, facile deprehenditur ex cap. 30. Hierem. quem etiam locum & videre & notare diligenter oportet. *Prou.* 6.

Tolle vestimentum eius qui fideiiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. Hoc in Ecclesiæ præpositos & pastores quadrat: quibus ouilis Dominicæ cura cõmissa est. Si enim negligẽtes in officio suo fuerint deprehensi, ipsi in iniquitate sua morientur: sanguinem autem subditorum ab eis Dominus requiret vt est apud Ezechielem. *Prou.* 27. *Ezech.* 3.

Modestiam & humilitatem quæ esse in præpositis nostris debet Ecclesiast. 31. comendat his verbis. Rectorem te posuerũt, noli extolli: esto in illis sicut vnus ex ipsis. Hinc & illud, Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam & coram hominibus. Ecclesiast. 3. *Eccl.* 31. *Eccl.* 3.

Prudentiam prælati cum simplicitate esse debere coniunctam declarant illa verba Psal. 77. Et pauit eos in innocentia cordis sui, &. i. i. m. s. d. e. Pro quo Hieronymus vertit, Et pauit eos in simplicitate cordis sui: & in prudentia manuum suarum dux eorum fuit. Has autem duas virtutes simul coniungere singulare Dei donum est. *Psal.* 77.

Quid est quod sponsa dum sponsum diligenter quærit ait, inuenerunt me custodes qui circumeunt ciuitatem, percusserunt me &c. Exaggerat his verbis calamitatis suæ magnitudinem sponsa: postquam enim dixerat, Quæsiui illum & non inueni: vocaui, & non respondit mihi: aliam adiungit doloris sui causam: nempe quod ij quorũ munus erat, illam in hac inquisitione iuuare adeò non illi auxilium tulerint, vt etiam varijs modis vexarint. Quod quidem calamitosis Ecclesiæ temporibus sæpissime contingit: vt *Cant.* 3.

præsules Ecclesiæ & custodes murorum eius adeò à muneris & officij sui integritate abhorreant, vt quas ipsi animas rectè viuendo & vigilando Christo lucrifacere deberent prauitate vitæ, luxu, insolentia, & auaritia grauiter offendant. Qua de re late Dominus Ezechiel. 34. de pastoribus Ecclesiæ agens queritur. Quid vero infœlicius ouium gregibus accidere potest, quam cum eo miseriæ ventum est, vt canes fungantur officio luporum.

Ezec. 34.

Cùm mulier prima diuini præcepti præuaricatrix fuerit, tamẽ vir primum à Domino interrogatur: quoniam caput ipse mulieris erat: vt hac ratione prælati intelligant se prius quam subditos de subditorum sceleribus interrogandos. Sic etiam cæteris Apostolis simul dormientibus Petrus ante omnes corripitur his verbis, Simon dormis? qui videlicet ad vigilandum alios excitare debuisses? Vnde populo cum Madianitis fornicante principes populi qui hoc facinus prohibere deberent iussu Domini in patibulis suspenduntur.

Mar. 14.

Num. 25.

Exod. 28.

Nomina duodecim filiorum Israel præcepit Dñs & in superhumerali quod humeros tegebat duobus onichinis lapillis inscripta & in rationali siue pectorali (hoc enim vox hebræa, HOSEN, significat) duodecim lapillis infixa gestare: quo intelligeremus cómissas animas & in pectore per ardentem amorem, & in humeris per continuum laborem à præpositis debere portari. Quorum quidẽ alterum ex altero sequi. D. Gregor. his verbis ait. Quãtum amas proximũ tantum portas: quod si desinis amare, desisti portare. Et hoc igitur & cætera omnia charitas præstat: vt merito Dñs Ecclesiæ suæ Petrum in pastorem daturus, hoc solum ab eo quæsierit, Petre amas me? Quid enim nó præstat amor? Quid vero ab ijs non impetret quos ardenter diligit? Amore potissimũ Ambrosius Augustinum inescauit, & ab errore paulatim reuocauit. Vnde idem August. confess. lib. 5. ait, quod vbi ad eum veniret, paterna charitate fuerit ab eo exceptus, Et eum, inquit, amare cœpi. Primo quidem non tanquam doctorem veri (quod in Ecclesia tua prorsus desperabam) sed tanquam hominum benignum in me. Deinde narrat quomodo eius ad populum conciones audiens cœperit paulatim veritatem haurire.

Ioan. 21.

Sacerdos in rationali hæc duo verba scripta gestat, VRIN, & THOMIN, hoc est, doctrinam & veritatẽ, quæ erũt in pectore

Aaron.

Aaron. Alij autem vertunt, Illuminationes & perfectiones, hoc est doctrinæ lucem, & vitæ perfectionē: quo possint facere simul & docere. Hæc enim duo propria sacerdotum munera & ornamēta sunt. Eodem etiam pertinet quod in extrema ora vestis Aaron mixtim mala punica & tintinabula pendere Dominus præcipit. Tintinabula autem vocem prædicationis, mala punica vero (de quibus sæpe in Canti. mentio fit) colore quidem nebio ardorem charitatis, granorum vero miro ordine & collocatione vitæ ordinem & modum designant: quæ duo in sacerdotibus, maximeque in Episcoporum vita clarere debent. *Exod.* 39.

Qualis sit bonorum pastorū cura & labor, & quam multis molestijs obnoxij sit, & quomodo nisi percepto spiritu Dei, nemo huic officio integre satisfacere possit, copiose quidem Nume. 11. declaratur: vbi Moses, populi querelis fatigatus, has ad Dominū voces fudit, Cur afflixisti seruum tuum? Quare non inuenio gratiam coram te? Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? &c. quæ sequuntur. Vide locum. Ibidemque præcipitur ei vt eligat senes quos ipse sciat esse senes ad præfecturam populi administrandam: quos Dominus ad hoc ipsum spiritu suo implet quo recte credito sibi munere fungerentur. *Num.* 11.

Frustra laborat præpositus qui munus suum probe administrans, omnibus gratus esse, omnibusque probari se posse sperat. Quis inter reges Dauide aut sanctior, aut iustior, aut animosior, aut prudentior? At toto corde vniuersus Israel Absalonem aduersus patrem coniurantem sequebatur. Quis verò Moysi in illa virtutis laude poterit comparari? quem Dominus fidelissimum in omni domo sua prædicauit? Qui inter cæteras virtutes, mansuetudine (quę maximè amabilem hominem efficit) ita emicuit, vt omnes homines qui morabantur in terra hac laude superaret. At quoties aduersus illum rebellis populus consurrexit, quoties lapidibus impetitus, lapidatusque fuisset ni fuga salutem quæsisset, & Domini præsidio à furente populo tectus esset? Nec rude tātum vulgus aduersus eum concitatus est, sed in seditione Core. 250. proceres Sinagogæ qui per nomina sua ad concilium vocabantur, cum illo aduersus Mosem coniurarunt. Quid hic Dominum Saluatorem memorem? Ipse quidē discipulos his verbis admonuit, Memētote sermonis mei quē ego dixi vobis, Nō est discipulus super magistrum *2. Reg.* 16. *Leui.* 16. *Matt.* 10.

magistrum &c. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt (hoc est, insidiantes obseruauerunt) & vestrum seruabunt.

Quo amore prælatus eos prosequi debeat qui eius fidei & curæ creditì sunt, aperte Moses. Num. 11. cum Domino agens declarat his verbis, Nunquid ego concepi aut genui multitudinẽ hanc tantam, vt dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum? Vnde hæc paternæ charitatis lex, nisi ab vberrimo illo charitatis fonte manare potuit? Quod autem is prælatis exigit, ipse multò cumulatius præstitit: sicut idem Moses Deute. 1. testatur cum ait, Portauit te Dominus Deus tuus, sicut gestare solet pater filium paruulum donec veniretis ad locum hunc. Id ipsum etiam per Hieremi. testatur cum ait, Ego quasi nutritius Effraim portabam eos in brachijs meis: & ipsi non intellexerunt quod curarem eos. Idem quoque Esai. 40. pollicetur his verbis, Sicut pastor, gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.

Num. 11. *Deuter.* 1. *Oseæ* 11. *Isai.* 40.

In quibus præcipuè generibus personarum Dæmon sibi domicilium eligat, declarant illa verba Iob, sub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Vmbra est obscura, frigida, & inanis, veræ rei imaginem repræsentans. Quod quidem prælatos officij sui desertores significat: qui obscuri sunt per ignorantiam, frigidi per malitiam, inanes per mentis leuitatem, cum tamen exterius personati incedant, & corde leui, grauitatem vultu mentiantur. Sub tali vmbra Dæmon altum dormit: quia non multo labore ad inconcessa rapit, quos pastoris vigilantia & disciplina destituit.

Iob. 40.

Solicitudinem Apostolus Ecclesiæ præpositis commendat cũ ait, Qui præest in solicitudine. Qua & ipse vrgebatur cùm ait, Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana solicitudo o. E. D. Quis infirmatur &c. Hanc eandem mira verborum acrimonia Salomon præsuli inculcat cùm ait, Fili mi si sponderis pro amico tuo &c. Prouerb. 6. Huius autem pastoralis curæ periculum D. Bernardus his verbis describit, Magno vinculo astricti sunt, qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Quid ego infelix, quo me vertam, si tantum thesaurũ, si pretiosum depositum illud quod sibi Christus sanguine proprio

Roma. 12. 2. *Cor.* 11. *Prou.* 6.

prio pretiosius indicauit, contigerit negligentius custodire? Si stillantem in cruce Domini sanguinem collegissem, effetque repositus penes me in vase vitreo, quod & portare sæpius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? At certè id seruandum accepi pro quo mercator non insipiens, imo ipsa sapientia patris sanguinem illum dedit. Audio enim Petrum Apostolum monentem, Attendite vobis & vniuerso gregi &c. Sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis imminere pericula videantur. Accedit sanè ad solicitudinis pondus, quod & meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, & neutra mihi satis est nota. *Actor. 20*

Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam nó custodiui. Hoc ad malos pastores ac prædicatores referri potest, qui alios docent, & seipsos non docent, &c. *Cant. 1.*

Illi ad regendos alios maximè idonei videntur, qui hoc munus maximè detrectant & fugiunt. Talis Moses fuit, qui Exod. 3. tam multis rationibus iniunctam sibi à Deo prouinciam recusare nitebatur. *Exod. 3.*

Cæteris Leuitis distributa sunt plaustra in quibus tabernaculi supellectilem deferrent: familiæ autem Caatitarum (quibus ferendi altaris aurei, & ipsius sanctuarij cura commissa erat) non data sunt plaustra: quoniam hæc pretiosa onera proprijs portabant humeris. Vnde apparet quod pretiosissimæ portionis tabernaculi delatio, non alienis baiulis aut humeris committenda, sed proprijs deferenda erat. Cùm igitur nihil in Ecclesia pretiosius quã rationales animæ sint Christi sanguine redemptæ, efficitur planè vt earum cura non vicarijs committenda, sed per ipsos quorum hoc interest, agenda sit. Hoc autem præstitit summus ille pastor de quo scriptum est, Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, &c. quæ sequuntur. *Isai. 40.*

Rex.

SI cor regis in manu Dei est, non seruatur armorum robore, sed diuino adminiculo ac ductu. Est autem in Dei manu, nõ quiuis, sed hoc regis nomine dignus. *Auguſt. Prou. 21.*

Multi reges, sæpe imperio accepto, cũ eos qui sibi antea fuissent molesti *Chryſol.*

molesti in sua potestate haberent, in tanto imperij fastu indignũ esse iudicauerunt, qui pœnas reposcerent sceleratè factorum. Chrysol.

Ars est imperare non solum dignitas, & quidem ars omnium maximè necessaria & excellentissima. Idem.

Qui maximè ex humilibus sunt, cum dignitates nacti fuerint, licẽtius in arrogantiam tolluntur: quippe qui ad repentinos honores inepti sunt. Idem.

Rab. in Gloss. Super illud Prouerb. 25. Aufer impietatem de vultu regis &c. Qui præsunt populis, si volunt firmum esse solium, semper hilaritate & gratia vultus plenos exhibeant: ne per arrogantiam rigidi plebis odium incurrant. Rab. in Glos.

Ioã. Dam. Optimum principem decet, in suis quidem peccatis esse acerbum iudicem & minimè ignoscentem: at in erratis subiectorum placidum, & ad ignoscendum facilem. Damascenus.

Philon. Deus nullius indiget, rex solius Dei. Imitare igitur eum qui nullius eget, ac largiter impertire petentibus misericordiam, non summo iure, nec restrictè cum supplicibus agens, sed omnibus quæ ad vitam degendam pertinent, petentibus præbe. Philon.

Tyrannus est princeps belli, rex vero pacis præses. Idem.

Rex iustissime cum missus sis à natura ad supremam puppis partem occupandam, cumque gubernacula teneas, guberna communem hominum scapham fœliciter cum salute omnium, nulla re magis gaudeas, quàm tua erga subiectos beneficentia. Quid enim Regis beneuolentia subiectis populis optabilius, aut melius esse possit? Idem.

Xenophõ Principem omnibus quibus præsit, simul succensere, magnum peccatum mihi quidem videtur esse: necesse est enim quia multis terrori sit, multos habere hostes.

Democri. Desiderari magis quam timeri in vita expete, quem enim omnes metuunt, idem omnes metuit. Democrit.

Alexan. Alexander, quis esset optimus rex rogatus: Qui, inquit, amicos donis retinet, & inimicos beneficijs amicos facit. Alexander.

Isocrates. Isocrates pessimum imperatorem esse dicebat, qui sibi ipsi imperare non posset.

Corporis tui custodiam tutissimam existima esse amicorum virtutem, & aliarum Rerumpubli. beneuolentiam, tuamq; ipsius pru-

prudẽtiam: his enim rebus & conseruari & parari regna maxime possunt. Idem.

Regem bene fungentem suo munere decet iustum, & magnanimum, & veracem, & liberalem in largiendo esse: atque quauis cupiditate maiorem: supplicia leuiora delicto, gratiam autem beneficio maiorem referre, tum subiectis, tum amicis. Diodor. *Diodor.*

Eumenes Rex fratribus crebro dicere solebat, si me vt rege vsi fueritis, vobis tanquam fratribus gratificabor: sin autem tanquam fratre, ego vobis ero Rex. Eumen. *Eumen.*

Cotys Thracum rex Thebanis gloriantibus quod Lacedæmonijs imperarent, Vidi, inquit, torrẽtes perennibus fluuijs maiores factos, sed ad breue tempus. *Cotys.*

Vbi malos præmia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est. *Salust.*

Quo quis plus potest, eo moderatius vtatur imperio. *T. Liuius.*

Suis, omnes parent placidius. Q. Curtius. *Q. Curti.*

Reges habent aures in pedibus. L. Florus. *L. Florus.*

Regium est, male audire, cum bene feceris. Idem.

Rex debet se habere ad subditos, sicut pastor ad oues. Arist. *Aristot.*

Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox, *Ouidi.*
Cuique dolet, quoties cogitur esse ferox.

Imperito fortunato, nihil intolerabilius. Cicero. *Cicero.*

Magnum est personam in Repub. tueri principis, qui non animis solum debet, sed oculis seruire ciuium. Idem in Philip. 8.

Non solum vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in ciuitatem: nec solum ipsi corrumpuntur, sed etiam corrumpunt, plusque exemplo quam peccato nocent. Idem. 3. de legib.

Hæ sunt virtutes imperatoriæ: labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo. Idem, Pro lege Man.

Refrenet primum libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coerceat auaritiam, cæteraque animi labes repellat: tum incipiat alijs imperare, cum dedecori & turpitudini parere desierit. Idem lib. 5. Paradox.

Non potest exercitum is continere imperator, qui se ipsum non continet: frugi hominem dici non multum laudis habet in rege: fortem, iustum, seuerum, grauem, magnanimum, largum,

benefi-

beneficum, liberalem, & manſuetum, hæ ſunt regiæ laudes. Idem Pro leg. Man.

Nulla re reconciliare facilius beneuolentiam multitudinis poſſunt hi qui Reipub. præſunt, quam abſtinentia & continentia. Idem. 2. de offi.

Qui Reipub. præſunt, legum ſimiles ſint, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate ducuntur. Idem. 1. de offi.

Bono viro non minori curæ eſt, qualis Reſpub. poſt mortẽ ſuã futura ſit, quam qualis hodie ſit. Idem in Lælio.

Millies perire eſt melius quam in ſua ciuitate ſine armorũ præſidio non poſſe viuere: præſidium charitate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe non armis. Idem. 2. Philip.

Nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Idem ad. Q. fratrem, epiſt. 1.

Recte præcipere videntur, qui monent quanto ſuperiores ſimus, tanto nos ſubmiſsius geramus. Idem. 1. offi.

Qui plus propter virtutem nobilitatemque poſſunt, eò minus quantum poſsint, debent oſtendere. Idem, Pro Quintio.

In bonis fortunæ, ſumma laus eſt, non extuliſſe ſe in poteſtate, non fuiſſe inſolentem in pecunia, non ſe prætuliſſe alijs propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ non ſuperbiæ videantur ac libidini, ſed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dediſſe. Idem. 2. de orat.

Nihil eſt laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius, placabilitate & clementia, quæ ita probanda eſt, vt adhibeatur Reipub. cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt. Idem. 1. de offi.

Rerum omnium nec aptius eſt quicquàm ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligi: nec alienius, quam timeri. Idem. 2. offi.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tãtæ eſſe poſſunt, quæ ſine multorum amicorum officijs ſtare poſsint. Idem pro Plantio.

Nulla vis imperij tanta eſt, quæ premente metu poſsit eſſe diuturna. Idem. 2. offi.

Multorum odijs nullæ opes poſſunt obſiſtere. Ibidem.

Quem metuunt, oderunt: quem quiſque odijt, periſſe expetit. Ibidem.

Vt contemnendus eſt, qui in nauigando ſe, quam nauem, mauult

mauult incolumem: ita vituperandus, qui in Reipub. discrimine, suæ plus quam communi saluti consulit. Idem. 4. ad Heren.

Vt leges omnium salutem, singulorum saluti anteponunt: sic vir bonus, & sapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignarus, vtilitati omnium plus, quam vnius alicuius saluti consulit. Idē 3. de Finib.

Quæ sequuntur sententiæ ex incertis autoribus collectæ sunt.

Reges plerunque creduli.
Laudabilior in Rege prudentia quam fortitudo.
Natura non dedit imperare fœminis.
Nihil difficilius quam bene imperare.
Nihil molestius quam malis imperare.
Ornamento est principi concordia populi.
Qui nescit dissimulare nescit imperare.

¶ Miranda Constantini Magni imperatoris erga Ecclesiæ Synodum, & Episcopos reuerentia. De quo Theodoretus Ecclesiasti. hist. lib. 1. cap. 7. ita dicit: Ipse quoque Constantinus cum paucis postremus omnium ingressus est, & paruo subselio posito assedit, præfatus veniam prius, & petita concessione ab Episcopis. At Episcopis ait parata fuisse subselia atque solia, magno apparatu & splendore. Itaque pius imperator, sacerdotum Christi dignitatē, & in illis Dei maiestatem venerās implebat id quod in Ecclesiast. legimus: In omni anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica. COLLE. *Eccl. 7.*

Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malū intuitu suo. Item, Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicē. Item, Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in sempiternum firmabitur. Iustitiam vero misericordiæ idem sapiens copulauit his verbis, Misericordiam & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Quæ quidem duæ virtutes vere regiæ sunt: vtpote quæ in litteris sanctis Deo frequentissime tribuuntur. Id autem verè regium est, quod maxime diuinum est, cum reges Dei vices in terra gerant. *Prou. 20.*

Secundum iudicem populi tales & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes eam. Rex insipiens perdet populum suum, & ciuitates inhabitabuntur per sensum prudentium.

Eccl. 49. tium. Regum vero pericula & ruinas declarant illa Eccl. 49. verba. Præter Dauid, Ezechiam & Iosiam, omnes reges peccatum commisserunt: nam reliquerunt legem altissimi reges Iuda, & cõtempserunt timorem Domini. Quid vero reges Israel? Vno Dauid excepto, omnes eadem impietatis via ingressi sunt. Quis ergo principum terræ, dum hoc ipsum considerat, & se in eodem freto navigare videt, non idem periculum metuat?

Præcipuum regis optimi munus esse pauperes tueri toties ille
Psal. 71. Psal. Deus iudicium tuum regida, facile declarat: qui in hoc præcipue loco commoratur. Itaque ait, Et adorabunt eum omnes reges &c. Quare? Quia liberauit pauperem à potenti &c. quæ sequũtur? Pro eo vero quod nos legimus. Et honorabile nomen eorum coram illo. Hiero. ex hebræ. vertit. Et, pretiosus erit sanguis eorũ coram illo, Id est, magno vitam illorum æstimabit, nec impunè se
Prou. 29. ret, quisquis eorũ sanguine se se cruentauerit. Hinc illud Solom. Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius firmabitur in æternum. Qua etiam de causa vino regibus interdicitur, ne obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperum. Quidã tamen adeo ab hac cura alieni sunt, vt nec scire studeant quid pauperes & ęrumnosi homines incuria sua patiantur. De quibus scri
Isai. 1. ptum est, Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. Alij vero pauperum etiam sanguinem & opes exhauriũt. De
Isai. 10. quibus Dominus. Quare, inquit, atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis? Esai quoque. 10. Væ qui condunt leges iniquas &c. Vide locum.

Propter merita populi reges bonos à Domino creari declarant
3. Reg. 10. illa verba reginæ Saba, quibus ad Salomonem ait, Posuit te Dominus super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel, ideo
Oseæ. 13. constituit te regem vt faceres iudicium & iustitiam. Ad improbũ vero & rebellem populum ait. Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

Quanto in discrimine salus regum versetur, vel hoc argumento colligi potest, quod cum tencantur, cæteros homines vitæ sanctitate superare, multo ad hoc maiora impedimenta quàm cæteri homines habent. Impedimenta autem sunt, cateruæ adulatorum, multitudo negotiorum, abundantia deliciarum, summa potentia, vt quidquid libeat, liceat. Hoc enim est quasi per iter lubricum

bricum ingredi. Vnde est illud, Beatus vir qui post aurum non abijt &c. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit &c. Hoc ne Dauidi quidem contigit. Timendum quoque & illud, Exiguo conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Et, Fortioribus fortior instat cruciatus. *Eccl. 31.* *Sapien. 6.*

Quod clementia & lenitate thronus regis confirmetur (vt Salomon ait) satis aperte filij eius temeritas declarat, qui quoniam acerba atque aspera oratione populi furorē exsuscitauit, seipsum, religionem, & regnum perdidit.

Quanta malorum colluuies ex praui capitis malitia in subiectum sibi populum redundet, non tam in libris legimus, quam in ætatis huius calamitatibus experimur. Sed his tamen exemplis sacræ historiæ refertæ sunt, in quibus populum cernimus pietatem vel impietatem regum vbique sectantem. Præcipuum tamen exemplum Hieroboam rex fuit, de quo toties in sacris litteris legimus, quòd peccauerit, & peccare fecerit Israel. Cui inter alia hoc quoque per Prophetam dictum est, Ecce ego inducam mala super domum Hieroboam, & percutiam de Hieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel. Et mox, Et percutiet Dominus Israel, & euellet eum de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit trans flumen propter peccata Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel. *3. Reg. 14*

Iudex.

SI ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus: non iam lucra Dei quærimus, sed nostra. Greg. in moral.

Dum vnus corripitur, plurimi emēdantur, & melius est, vt pro multorum salute vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Greg. in Regist.

Pertinet ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, vt aut ipse qui plectitur corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. Aug. de ciuit. Dei. *August.*

Bona

Bona sunt magis remuneranda, quam mala punienda. Idem.

Innocentem condemnare peius est, quam nocentem dimittere. Idem.

Ignorantia iudicis plerumque est calamitas innocentis. Idem de ciuitate Dei. lib. 19.

Cypria. Temperanda seueritas, ne veniatur ad deteriora.

Bernar. Quantum ego compatiar, & si quid solatij possem impendere, quam libenter id facerem, nouit ille quem nihil latet: verum, si de pœnarum diminutione solatium præbere voluero, crudelis & immisericors ero: quantum enim subtraham de pœna, tantum de corona furabor: tantum defraudabo fructus, quantum de semente subtraxero: siquidem modica seminis detractio, non modicum est messis detrimentum. Ber. super Qui habitat.

Si interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica: matres vos fouendo, patres corripiendo exhibeatis. Idem sup. Canti.

Iustitiæ vt iustitia sit, temperantia modum imponit. Noli nimis esse iustus ait Sapiens: ostendens per hoc minimè approbandam esse iustitiam, quæ temperantiæ moderamine non frenatur. Idem de consid.

Isidor. Tene rigorem in discussione iustitiæ, misericordiam in diffinitione sententiæ. Isidor. in Synodo.

Omnis qui recte iudicat, stateram in manu sua gestat: in vtroque penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiã reddit peccato sententiam, & per misericordiam peccati tẽperat pœnam. Idem de sum. bono.

Pet. Raue. Nihil adeo glorioſe lucet in iudice, sicut amare & exhibere iustitiam sine omni acceptione personæ. Teste enim Cicerone prouerbialiter dicitur. Exuit personam iudicis, quisquis amicum induit. Æquitas cui iudex obsequitur, sinistram odij vel amoris dexteram nescit. Petr. Raue. in quadam Epist.

Beda. Necesse est, vt rectorem subditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina: atque inter hæc sollicita circunspectione prouidendum, ne aut districtio rigida aut pietas sit remissa. Beda in Hom.

Statera dolosa, non tantum in mensuratione pecuniæ sed in iudiciaria discretione tenetur. Qui enim aliter causam pauperis, aliter potentis, aliter sodalis, aliter audit ignoti, statera vtique librat iniqua.

iniqua. Sed & is qui ſua bene geſta meliora quam proximorum, & ſua errata iudicat leuiora, ſtateram doloſam geſtat, necnon & ille qui onera importabilia imponit in humeros hominum, ipſe autem digito ſuo non vult tangere ea: etiam ille qui bona in publico & mala agit in occulto. Idem ſuper illud Prouerb. ſtatera doloſa &c.

Iuſtitia ſine miſericordia non eſt iuſtitia, ſed crudelitas: ſicut & miſericordia ſine iuſtitia nō eſt miſericordia, ſed fatuitas. Chryſoſt. ſuper Matth. *Chryſoſt.*

Lupus cum vidiſſet paſtores in tugurio comedentes ouem, accedens dixit: O quantus foret tumultus, ſi ego iſtud facerem? Diogenes. *Diogen.*

Vt in aſpidis ictu nullum eſt remedium, niſi vt partes contactæ amputentur: ita quædam vitia ſola morte ſanari poſſunt. Ariſtotel. *Ariſtot.*

Sic quiſque dictis mouetur, vt eſt ad credendum vel non credendum ante formatus. *Quintil.*

Timeri à multis, plerumque firmius amore eſt. *Plinius.*

Aures hominibus minus ſunt fideles, quam oculi. *Adilon.*

Pluries vincuntur æquabilitate, quam duritia. *Adilon.*

Non ſilebo zelantum mirabilem in iuſtitia rigidum: qui cum ciuitati Lactantium, cui præerat, lege lata cauiſſet, vt qui adulterium commiſiſſet, exocularetur, omni miſeratione poſthabita, deprehenſo in hoc crimine filio eius adoleſcente, præcepit, vt vtroque lumine priuaretur. Cumque plebs ciuium, ſummis precibus rogitaret, ob gratiam principis flagitij veniam, ad deliberandum paululum ſpatij captans, ſibi & filio vnum oculum diſtrictus iudex effodit, pium patrem, & ſeuerum iudicem declamando. Egit itaque cenſura mirabili, vt ſibi & filio videndi vſus ſupereſſet, & in vltionem flagitij duo lumina, vt decreuerat, cœcarentur. Ita debitum ſupplicij modum legi reddidit, ac mirabili temperamento ſe inter miſericordem patrem & iuſtum legiſlatorem partitur. Valer. lib. 8. *Valer.*

In corpore ſi quid eiuſmodi eſt quod reliquo corpori noceat, vri atque ſecari patimur: vt membrorum aliquod potius, quam corpus totum intereat: ſic in Reipublicæ corpore, vt totum ſaluū ſit, quidquid eſt peſtiferum amputetur. Cicero. *Cicero.*

Nec contra Rempublicam, nec contra iusiurandum, ac fidem, amici causa vir bonus faciet, ne si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici, cum induit iudicis. Nam si omnia facienda sint, quæ amici velint, non amicitiæ tales sed coniurationes putandæ sunt. Idem. 3. offi.

Nullum est vitium tetrius quam auaritia, præsertim in principibus, & Rempublicam gubernãtibus. Habere enim quæstui Rempub. non modo turpe est, sed sceleratum etiam, & nefarium. Idem 2. de offi.

Vt si gladium paruo puero, aut si imbecillo seni, aut debili dederis, ipse impetu tuo nemini noceat: sin ad nudum vel fortissimi viri corpus accesserit, possit acie ipsa & ferri viribus vulnerare: ita cum hominibus eneruatis atque exanguibus consulatus tam quam gladius esset datus, qui per se pungere neminem vnquam potuissent: hi summi imperij nomine armati, Rempublicam contrucidarunt. Idem pro Sestio.

Cicer. Omnino qui Reipublicæ præsunt, duo Platonis præcepta teneant. Vnũ vt vtilitatem ciuiũ sic tueantur, vt quicquid agant, ad eã referant, obliti cõmodorum suorũ. Alterũ, vt totũ corpus Reipublicæ curent, ne cũ partẽ aliquã tuentur, reliquas deserant. Vt enim tutela, sic procuratio Reipub. ad vtilitatem eorũ qui cõmissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. Cice. 1. offi.

Sudandum est ijs qui magistratum gerunt, pro communibus commodis adeundæ inimicitiæ: subeundæ sæpe pro Repub. tempestates: cum multis audacibus improbis, nonnunquam etiam potentibus dimicandum. Idem pro Sest.

Magistratuum munus esse debet resistere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Idem pro Milone.

Caput est in omni procuratione negotij, & muneris publici, vt auaritiæ pellatur vel minima suspicio. Idem. 2. de offi.

O conditionem miseram administrandarum ciuitatum & prouinciarum, in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum: vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio pernicios a, frõs omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: venientes prętores expectant, præsentibus inseruiunt, abeuntes deserũt. Idem pro Flac.

¶ Iudices,

¶Iudices, cum aduersus potentes pro æquitate certamen susce- COLLE.
perunt, hac Domini promissione animum suum fulcire debent. Ne paueas (inquit) repentino timore irruentes tibi potentias impio-
rum, Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum *Prou. 3.*
ne capiaris. Item illud, Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vs- *Eccl. 4.*
que ad mortem certa pro iustitia. Quàm sit autem immane scelus iudicium peruertere, præsertim in causa pauperum, declarant illa
Salomonis verba. Verti me ad alia, & vidi calumnias quæ sub so- *Eccl. 6.*
le geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem, nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos quam viuentes, & fœliciorem vtroque iudicaui qui nondum natus fuit, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniqui- *Eccl. 7.*
tatem, ne forte extimescas vultum potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Vnde pro eo quod nos legimus, Nunquid adhęret *Psal. 93.*
tibi sedes iniquitatis, qui fingis. l. in. p. alij verterunt, Nunquid eo sociabitur tibi thronus peruersitatis, qui fingit afflictionem pro lege. Hoc autem in eos quadrat, quibus Deus Esai. 10. comminatur, Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scri- *Isai. 10.*
pserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Significat ergo illis verbis vates regnis, eos quorum munus erat leges condere, quibus respublica optime administraretur, tantum abesse ab hoc officio, vt semper habeant animos intentos ad inueniendas rationes & vias, quibus vexent atque opprimant inopes, atque ita prolegum & iudiciorum æquitate, ab his iniurias & vim ad perniciem ciuitatis manare.

Qua cura & studio iudices de sceleratis hominibus supplicium sumere debeant, declarat regius Propheta cum ait, In ma- *Psal. 100.*
tutino interficiebam omnes peccatores terræ. Hoc est, adhibito summo studio ac diligentia, nullaque interposita mora &c. Nam hoc verbo, manè, litteræ sanctæ in hanc significationem sæpe vtuntur, quòd videlicet, ea nobis dum à somno excitamur primùm occurrant, quæ maxime cordi sunt, quæque potissimum curamus.

Exod. 18. Incorrupti iudicis conditiones appositissime Ietro, quanuis ethnicus, Exod. 18. scribit his verbis, Prouide de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum: in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam: & constitue ex eis tribunos &c. Primum ergo exigitur sapientia, secundo timor Domini: tertio veritas, hoc est, fides, & dictorum constantia: quarto auaritiæ odium. Adeò enim iudiciorum integritati auaritia nocet: vt non contentus immoderatam pecuniæ cupiditatem à iudicibus excluisse, odium etiam auaritiæ, tanquam rei turpissimæ & nocentissimæ indixerit. ¶ Ad eandem Exod. 23. etiam iudicij integritatem pertinet, quod Exod. 23. Dominus ait, Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiescès sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoque non misereberis in iudicio. Ad ipsos vero iudices Dominus Leui. Leui. 19. 19. ait, Non considerès personam pauperis, nec honores vultum potentis: iuste iudica proximo tuo. Idem etiam præcipitur Deu- Deu. 1. 16 tero. 1. & 16. O si hanc Dei legem iudices ante oculos semper haberent, nec in domibus eorum modius maior aut minor inueniretur. Quorum altero diuitibus, altero pauperibus iustitiæ mensuram exhibent.

Iob. 29. Iudices illud Sancti Iob ante oculos semper habere debẽt, Causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Præcipitatio enim consilij & veritatis nouerca esse dicitur: atque (vt Mimus ille ait) ad pœnitendum properat, citò qui iudicat. Illud etiam Aristotelis meminisse debet, euenire aliquando, vt quędam falsa quibusdam veris sint probabiliora. Hoc enim confirmari facile potest exemplo Alipij: qui grauissimis indicijs vt fur deprehensus, ad iudicium innocens iam iam damnandus ducebatur, nisi mira quadam ratione, eius innocentia comprobata fuisset, vt late D. Augustin. Augustin. 6. confess. lib. narrat cap. 9. vbi tandem factum hoc ad diuinæ prouidentiæ magisterium referens ait, Hac igitur ratione futurus dispensator verbi tui, & multarum in Ecclesia tua causarũ examinator, experientior instructiorque discesserit.

Num. 25. Cum filij Israel initiati sunt Beelphegor, ait Dominus ad Moysen, Tolle cunctos principes populi, & suspende eos in patibulis contra Solem, vt auertatur furor meus ab Israel. Qua in re vides cœlestiũ populi facinus magis illis imputari qui nõ prohibuerũt, quàm ijs qui patrauerunt: quãdoquidem hi prius puniri iubẽtur.

Ad

Ad iudices populi Moſes Deutero.1.ait, Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ciuis ille fuerit, ſiue peregrinus: nulla erit diſtantia perſonarum: ita paruum audietis vt magnum: nec accipietis cuiuſquam perſonam: quia Dei iudicium eſt: hoc eſt, quia Dei perſonam & officium ſuſtinetis: ideoque eius in iudicijs integritatem imitari debetis. *Deu. 1.*

Quòd præcipitatio ſit nouerca iuſtitiæ, oporteatque diligenter cauſas omnes examinare, nihilque contra inauditam partem decernere, ſatis magno exemplo erit præceps illa Dauidis ſententia: qui delatoris Sibæ falſo teſtimonio leuiter fidem præbens, abſentem & innocentem Miphiboſeth damnauit. Qui in hoc etiam deliquit, quod pertinaciter defendit, quod leuiter crediderat. Dixit enim ad Miphiboſeth, Quid fruſtra loqueris? Fixum eſt quod locutus ſum. Quo etiam exemplo liquet, quantam ad perſuadendum vim habeant, primæ delationes & accuſationes. *2. Reg. 19.*

Cùm varijs pœnarum generibus Dominus iram ſuam & peccati odium declaret, maxima illa pœna eſt, cùm peccata peccatis punit: quam quidem pœnam Propheta deſignat in Pſal. cùm ait, Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum &.n.i.i.t.l.t. ſæpe etiã propter populi peccata Reges delinquere Dominus permittit. Qua de re. 2. Reg. legimus, Et addidit furor Domini iraſci contra Iſrael: commouitque Dauid in eis dicentem ad Ioab, Vade numera populũ &c. Quo in loco videre etiam licet, ſupplicij genus eſſe quo peccatorem populum Deus afficit, cùm regum peccata permittit, eumque regnare facit hypocritam propter peccata populi, & dat pueros principes eius. Contra vero, beneuolẽtiæ & gratię eius beneficium eſt illud præſtare, quod per prophetam pollicetur, Dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſciẽtia & doctrina. Iterumque, & reſtituam iudices tuos vt fuerũt prius, & conſiliarios tuos ſicut antiquitus. Poſthac vocaberis ciuitas iuſti, vrbs fidelis. *Pſal. 68.* *2. Reg. 24.* *Iob. 34.* *Hiere. 3.*

Quàm ſit pium opus impiorum punitio declarant nouiſsima Dauidis verba: quibus Salomoni filio mandauit, vt de Ioab, & Semei ſupplicium ſumeret. Hoc enim iuſtitiæ opere vitam finire, & animam ſuam Deo commendare voluit. Salomon verò in nece Ioab ad Banaiam ait, Vade & interfice eum: & amouebis ſanguinem innocentem, qui effuſus eſt à Ioab à me, & à domo patris mei: *3. Reg. 2.*

mei:& reddet Dominus sanguinem eius super caput eius &c. Ex his autem verbis colligimus eiusdem sanguinis esse reum, & qui alienum effudit,& iudicem qui de effusore supplicium nō sumit. Pares enim in crimine sunt,non modo malefici, sed etiam malefi cijs consentientes,aut maleficia multa relinquentes. Aduersus au tem iudices in facinorosis hominibus puniendis negligētes obij- cienda est terribilis illa Domini sententia contra indiscretam pie-
3.*Re.* 20. tatem Achab regis prolata, Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius,& populus tuus pro populo illius.

Quam vim ad iudices corrumpendos munera habeant, declarat Cassiodor.in Epistola quadam breuiter his verbis, Oblatio muneris,tinea est regiminis.Et Ouidius,Munera(crede mihi)pla cant hominesque Deosque.Hinc sapiens quidam Auro inquit lo- quente,nihil potest quæuis oratio.Idem etiam declarant illa Salo-
Prou. 22. monis verba,Victoriam & honorem acquiret, qui dat munera, animam autem aufert accipientium.Quomodo ergo iudicare po terit,qui muneribus corruptus est? Ideoque principibus populi sui Dominus velut ingens crimen,per Prophetam obijcit, quod
*Mich.*3. in muneribus iudicarint.Vnde est illud,Xenia & dona excæcant
Eccl. 20. oculos iudicum:& quasi mutus in ore auertit correptiones eorū. Eandem fere sententiam inuenies.Exod.23.Et Deut.16. Filij autē Samuelis muneribus accipiendis iudicia peruerterunt. Quocirca magna incorrupti iudicis commendatio est, nihil à quoquam ac- cepisse:nec in aliquem immerito desæuisse.Hoc potissimū nomi-
1.*Reg.*12. ne innocentiam suam Samuel comprobauit. Hoc etiam nomine contra calumnias Core, Dathan, & Abiron causam suam Moses
Num. 16. tuetur,cùm ad Dominum loquens ait, Ne respicias sacrificia eo- rum,tu scis quod nec asellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

Respublica.

Philon. CVM virum aliquem bonum,vel in familia aliqua, vel in ci uitate versari animaduerto, eam familiam, aut ciuitatem beatam prædico,existimoque eā & præsentibus bonis per- frui firmiter,& eorum quæ desunt,expectari non frustra copiam, cum Deus infinitam & incircunscriptam opulentiam suam pro- pter dignos indignis etiam largiri soleat.Philon.

Fœlix

Fœlix iudicari meretur & ciuitas, & regio, & familia, cum aliquem virtute præditum habuit: infœlix autem, cum tali viro caruerit. Idem.

Boni viri (vt figuratius dicam) columnæ sunt populum totum sustinentes tanquam magnas domos, ciuitates & Respub. Idem.

Rempublicam duobus contineri oportet, præmio & pœna. *Solon.*

Multitudo, aut seruit humiliter, aut superbe dominatur. *T. Liuius.*

Eo omnis vitæ nostræ ratio transmittenda est, vt magnam nominis nostri famam, ex maximis in Rempub. meritis collatis, posteris relinquamus. Cicero in Vat. *Cicero.*

O fortunata mors, quæ naturæ debita, pro patria potissimũ est reddita. Idem Philip. 14.

Omnibus qui patriam conseruarint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo & diffinitus locus, vbi beati æuo sempiterno fruãtur. Idem in som. Scip.

Bono viro non minus curæ est, qualis Respub. post mortẽ suã futura sit, quam qualis hodie sit. Idem in Lælio.

Nec domus nec Respub. stare potest, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia male factis. Idem. 3. de Natu. Deorum.

Lacæna cum filium in prælium misisset, & interfectũ audisset: Idcirco, inquit, genueram, vt esset qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. Idem. 1. Tuscul.

¶ Eritis ait Dominus mihi regnum sacerdotale. Quid sibi vult hoc regni genus? Nimirum eritis regnum quod non armorum strepitu, sed orationum & virtutum præsidio fulciendum est. Qua in re aduertere licet, discrimen regni gentium & Christianorum. Ille enim qui sine Deo sunt in hoc mundo, prudentia sua & humanis viribus nituntur, nihil Deo tribuentes. At cõtrà hi omne suum præsidium in Deo collocant. Quod in Dauide, Ezechia, & Iosaphath videre licet. Hinc Iacob moriens ad Ioseph ait, Do tibi partem extra fratres tuos, quam possedi in gladio & arcu meo ab Amalech. Pro quo alij verterunt, gladio & prece mea. Hinc etiam illa regis vox ad Elisæum, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga. Qui videlicet oratione tua magis, quam omnes currus & equites, regnum Israel tueris. Idem nobis COLLE. *Exod.* 19. 4. *Re.* 13.

innuit victoria contra Hierico, quæ clangore sacerdotalium tubarum, hoc est, orationũ præsidio, non militum armis, capta & euer-
Exod. 17. sa est. Idem etiam ostendit victoria contra Amalech, quæ magis ab vna Mosis oratione, quam à sexcentis pugnatorum milibus pendebat.

Hiemis tempore cum naturalis calor ad interiora reflectitur, extima corporis membra frigent: ita homines se ipsos nimium amantes, & quæ sua sunt studiosissime quærentes, in procuranda Republica negligentissimi sunt: quia vt Philosophi recte dicunt, Qui verè amat, præter vnum amare nõ potest. Et ideo quisquis magno studio & amore sua curat, communia negligit. Cæterum æstiuo tempore calor corporum interiora fugiens, ad exteriora vergit. Ad hunc modum qui Reipub. studiosi sunt, rerum suarum negligentes esse solent: nunquam enim simul charitas & cupiditas cohærent: hoc est, nemo & sua & aliena pari studio curat.

Præcipuum Reipublicæ stabilimentum pietas & iustitia: iniu-
Prou. 13. stitia autem euersio eius est. Sic enim legimus. Iustitia eleuat gentem, miseros facit populos peccatum. Hoc apertissime docuit
Iudit. 5. Achior in lib. Iudith, qui Iudæos inuictos fore pronunciauit, si fidem & iustitiam colerent: contra vero si impietati seruirent.
Num. 24. Idem intellexit Balam ariolus qui regi Moabitarum ait: Verum tamen pergens ad populum meum dabo tibi consilium quid populus tuus populo huic facere debeat. Id autem fuit, in peccatum impietatis & perfidiæ populum opera fœminarum Madianitarum impellere: vt propter hoc facinus à Deo derelictus, prædæ pateret hostium suorum. Liquet igitur ex his euersionem regni in pietate & iustitia consistere: quibus Deum mænium suorum propugnatorem faciunt. Propter decem iustorum me-
Gene. 18. rita, veniam Dominus quinque ciuitatibus dabat, si in ea reperti essent. Hinc Salomon iudicia esse ait, quasi vestes vrbium, quibus videlicet salus earum continetur. Plura hac de re. Eccles. 10. inuenies. Propter hoc (ait) exhonorauit Deus conuentus malorũ &c. quæ sequuntur.

Leuit. 18. Acerrimè Iudæis Dominus Leui. 18. præcepit, ne Ægyptiorum aut Cananæorum more viuerent. Itaque ait, Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, quas

ego

ego eijciam ante conſpectum veſtrum, & quibus polluta eſt terra: cuius ego ſcelera viſitabo, vt euomat habitatores ſuos. Cuſtodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus iſtis, tam indigena quàm colonus, qui peregrinantur apud vos. Omnes enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam. Cauete ergo ne & vos ſimiliter euomat, cùm paria feceritis, ſicut euomuit gentem quæ fuit ante vos. Ex his verbis apertè liquet quod in Eccle. legimus, & ſæculorum omnium atteſtatione probatur, Regnum à gente in gentem transferri propter iniuſtitias, iniquitates, & diuerſos dolos. Vnde colligimus præcipuam reipublicæ bene inſtitutæ curam circa religionem & iuſtitiam verſari debere, quò perpetuò ſalua & incolumis ſit. Quod autem hoc in loco Dominus cóminatus eſt, rei exitus comprobauit. Hac enim de cauſa decem tribus periere. *Eccl.*

Magnam apud omne genus hominum gloriam communis ſalutis ſtudium promeretur. Hermes Egyptius virtutis & publicæ vtilitatis ſtudioſiſsimus fuit, quem propterea Egyptij & ſummũ ſacerdotem, & deinde regem ac poſtremo in Deum conſecrarũt, ac ter maximum appellarunt, cui etiam poſt mortem templum dedicarunt (quodque mirabilius eſt) audito eius nomine capita inclinabant. Quæ omnia declarant, quantum virtutis nomen ſtudiumque communis boni apud barbaras etiam nationes valeat.

Potentes.

NON faciunt (ait Seneca) meliorem equum aurea frena, neque hominem præſtantiorem fortunæ ornamenta. Empturus equum phaleras & cætera ornamenta detrahit, nudumque conſiderat: Idem etiam facere debet, quiſquis hominis præſtantiam diiudicare cupit, non illum ex fortunæ addita mentis, ſed ex animo, & virtutibus (quæ propria hominis & vera bona ſunt) æſtimet. Cur ergo tibi diues & opulentus homo magnus videtur? Nimirum quia (argute idem ait) metiris illum cum baſi ſua. COLLE.

Eccl. 10. Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Hoc est, quorum prima cura est ventri seruire. Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, non ad luxuriam. Est autem vere magnum, in potestate sobrium esse, & potentia non abuti ad libidinem. Talem autem miris laudibus attollit Ecclesiasticus cum ait, Beatus vir qui post aurum non abijt &c. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Qui potuit transgredi, & non est transgressus &c. His igitur, quibus omnia licent, non temerè præcipitur, vt tanquam in lubrico (vbi nihil gradienti obstat) caute re tineant se. Dauid enim si priuatus homo fuisset, nec omnia in eius arbitrio sita essent, fortasse alienam vxorem non concupijsset, aut certè non facilè in domum suam solo iussu adducere potuisset: nec deinceps eius virũ interfici præcepisset. Sed (ô mira Dei iudicia) quo tempore Vrias Etheus non est ausus accedere ad suam, Dauid sanctissimus, & Spiritu sancto plenus inuasit alienam. Hoc exemplo colligere eorum pericula licet, qui in potestate degunt, quibus videlicet omne quod libet, licet.

Eccl. 31.

Nobiles, Nobilitas.

Gregor. NOnnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatẽ mentis: vt minus se in hoc mundo despiciat, qui plus se cæteris vel esse aliquid vel fuisse meminerit. Greg. in Dialog.

Hierony. Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, sed animas inspicit, Hiero. in Epist.

Non est quod sibi aliquis de generis nobilitate blandiatur, si ex meliori parte sit seruus. Idem in Epist.

Nihil aliud video in nobilitate appetendum, nisi quod nobiles, quadam necessitate constringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Non enim datur nobili parti palma, sed cursui. Idem in Epist.

Chrysost. In illud Matth. 4. Patrem habemus Abraham. Quid prodest ei quem sordidant mores, generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipse enim se vacuum ab omnibus ostendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham, quòd fuerit Noe filius? Nonne separatus de medio filiorum, qui secũdũ carnem

Matt. 4.

carnem frater fuerat natus, secundum animam factus est seruus? nec familia eius sancta potuit defendere impios mores.

Quid Timotheo nocuisse creditur, quod fuit ex patre Gentili, aut quid nocuit Abrahæ quod patrem habuit Thare, luteorum Deorum cultorem? Nonne separatus à genere suo, positus est in caput fidelium, vt iam non diceretur filius peccatorum, sed pater sanctorum? nec potuerunt eius gloriam sordidare paterni errores. Idem.

Stagnum de argento egreditur, sed non est argentum. Itaque argentum colatum seruatur, stagnum autem foras expellitur. Melius est de contemptibili genere clarum fieri, quam de claro genere contemptibilem nasci. Qui enim de claro genere clarus nascitur gloria claritatis eius, non est eius solius sed communis videtur. Ideo melius est, vt in te glorientur parentes, quam vt tu in parentibus glorieris. Ibidem.

§ Cum cuidam multis modis aliquis vt probrum obijceret, quod è parentibus prognatus esset ignobilibus. Mihi (inquit) dedecori sunt parentes, tu vero parentibus. Democritus. *Democri.*

Vultures ipsi nihil occidunt, sed ab alijs occisa inuadunt: ita nonnulli alienis fruuntur laboribus, alienaque se nobilitate iactant. *Theoph.*

Vt tauris natura datum est, vt pro vitulis contra leones summa vi impetuque contendãt: sic ij qui valent, atque id facere possunt, ad seruandum genus humanum natura incitantur. Cicero. 3. de Finibus. *Cicero.*

¶ Quanti sit facienda vulgaris ista nobilitas declarant illa Poetæ verba. Nam genus & proauos & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra duco. Cum Iudæi genus ab Abrahamo iactarent, Dominus ait, Vos ex patre Diabolo estis &c. Eisdem etiam per Prophetam dicitur: Radix tua & generatio tua de terra Canaam: pater tuus Amorrheus & mater tua, Cetea. COLLE. *Ioan. 8.* *Ezec. 16.*

Quàm sit vana de nobilitate & generis splendore gloriatio, declarant innumeri penè homines, qui à virtute parentum degenerarunt. Talis extitit Esau, tales vndecim Patriarchæ innocentissimi fratris parricidio contaminati, & ab eodem apud patrem de crimine pessimo accusati: Talis Absalon Dauidis filius Roboam Salomonis, *Gene. 25.* *Gene. 37.*

Salomoniis, Manasses Ezechiæ, Talis etiam cuius non solum mo-
1. *Reg.* 25. res, sed genus etiam scriptura commemorat: de quo 1. Reg. 25. legimus, Erat Abigail prudentissima & speciosa: porrò vir eius durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleph, qui planè Deo acceptissimus fuit. Quid hic memorem Ioatham filium Gersam filij Moysi: qui (vt Iudic. 18. legimus) sacerdos fuit Idolorum? I nunc & de parentum imaginibus gloriare, qui talia monstra progenuere.

Aduocati causarum.

Bernar. MIror quomodo religiosæ aures tuæ audire sustinent huiusmodi disputationes aduocatorum & pugnas verborum, quæ magis ad subuersionem, quam ad inuētionem proficiunt veritatis. Nihil enim ita absque labore manifestam facit veritatem, sicut breuis & pura narratio. Præscinde ergo linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, differti aduersus iustitiam, eruditi pro falsitate: sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes, vt impugnent verum. Bernar. ad Euge. lib. 1. c. 9.

Cassiodo. Cassiodorus, super illud Psal. 73. Irritat aduersarius nomen tuū. Hi sunt ait quorum si nares afflauerit cuiusquam rubiginosi auramarsupij, confestim illic videbis oculos Argi, manus Briarei, & sphyngarum vngues cum eo, & periuria Laomedontis, & Vlysis argutias, & Simonis fallacias. Cassiodorus. vbi supra.

Alanus. Si in aurem iudicis, vel aduocati susurret pecunia, Orphei lyra, carmen Amphionis, musa Vergilij, voce pecuniæ suffocantur. Quid plura? Vbi numus loquitur, Tulliani eloquij tuba raucescit. Vbi numus militat, Hectoreæ militiæ fulgura compescuntur: vbi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculea: numus vincit, numus regnat, numus imperat vniuersis. Alanus de Cōquest. naturæ.

Origen. Origenes super illud Exod. 8. Percutiam omnes terminos tuos ranis. Ranæ significant clamosas aduocatorum allegationes, quę inani & inflata modulatione, velut ranarum sonis & cantibus, deceptionis fabulas intulerunt. Ad nihil enim aliud vtiles, nisi quod sonum vocis improbis & importunis clamoribus reddunt.

reddunt.Origen.vbi ſuprà.

Sæpe cauſas tamdiu differunt,vt litigantibus pluſquam totum auferant:quia maior eſt expenſarum ſumptus,quam ſentẽtiæ fructus:nec terminátur negotia pauperum cœpta, quouſque eorum marſupia ſint euacuata, cum tamen ſcriptum ſit, Gratis accepiſtis,gratis date.Ipſi vero nec gratiam gratis dant,nec iuſtitiam iuſte reddunt.Lucrum in arca,damnum in conſcientia. Sed quid prodeſt ſi totum mundum lucretur,animæ vero ſuæ detrimẽtum patiatur?Innocentius de vilit.cond.hum. *Innocen.*

¶ Aduerſus aduocatos turpem cauſam agentes,merito dici poteſt quod Salomon ait:Qui congregat theſauros lingua mendacij vanus & excors eſt,& impinguetur ad laqueos mortis. Hoc autem inter tales aduocatos & meretrices diſtat,quod illæ quidem corpus,iſti vero linguam proſtitutam atque venalem habent. COLLE. *Prou.* 21.

Mercatores.

VErus pœnitens aut ſua relinquat, aut ſaltem illa quæ ſine admixtione mali non adminiſtrantur deſerat, vt mercatura,& militia,& alia quæ vtentibus ſunt nociua: vt adminiſtrationes ſecularium poteſtatum , niſi ijs vtatur ex obedientia. Aug.de Pœniten. *Auguſt.*

Sordidi putantur,qui mercantur à mercatoribus quod ſtatim vendant:nihil enim proficiunt,niſi admodum mentiantur. Cicero.1.de offi. *Cicero.*

¶ Difficile(ait Sapiens)exuitur negotians à negligentia : & caupo non iuſtificabitur à peccatis labiorum.Pro quo alius vertit. Mercator vix euitabit delictum:& caupo culpa non vacabit. Sequitur deinde.c.27.Propter inopiam multi deliquerunt, & qui quærit locupletari,auertit oculum. Sicut in medio compaginis parietum palus figitur,ſic inter medium emptionis & venditionis anguſtiabitur peccatis. COLLE. *Eccl.* 26.

Vulgus.

COLLE. *Num.* 14. ¶Mirabilis plane fuit constantia Caleb, & Iosue qui cum sexcenta hominum millia aduersum se sentire atque adeo concitari viderent, nihilominus ita in sua perstitere sententia, vt contra hūc tantum torrentem se opponerent, tam facilemque illis victoriā promitterent, vt dicerēt: Sicut panem poterimus eos deuorare. Magnum plane exemplum & ad fiduciam in suis periculis retinēdam, & ad vulgi vana iudicia, & opiniones contemnēdas. Infirma enim valde est autoritas, quæ sola nititur multitudine: quando nunquā ita præclarè cum rebus humanis actum sit, vt optima placerent pluribus.

Num. 11. Viles vulgi mores & affectus ventri & gulæ seruientes declarātur. Num. 11. his verbis, Vulgus promiscuum quod ascenderat ex Ægypto cum filijs Israel, flagrauit desiderio carnium, sedens & flens, iunctis sibi pariter filijs Israel, & ait, Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur pisciū quos comedebamus in Ægypto gratis. In mentem nobis veniunt pepones, porrique, cepæ, & allia &c. Ex quo etiam loco apparet quantum vilium & improborum hominum societas noceat: vulgus enim primum hanc flammam excitauit, qua etiam filios Israel incendit.

In litteris sanctis commune & immūdum idem sunt: Cur hoc? Nimirum quia paucorum est vera & germana virtus: vitia autem communia sunt. Quare nihil mirum si quod immundum est, cōmune dicatur. Quisquis igitur mundus esse desideras, ignobile vulgus, & communes hominum mores & opiniones fuge: & paucorum virtutem æmulare: vel certè suspectum tibi sit quidquid multorum commune est, quidquid vulgus hominum probare solet. Recte autem Cicero, Grauior & validior est decem virorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitæ.

Cice. pro Plantio.

SECVN-

SECVNDA CLASSIS

in qua de virtutibus & vitijs oppositis agitur.

VIRTVS.

DVRO vinculo anima coacta erigitur libens iacet, sine labore ignorat, cum labore eruditur, vix leuatur, & protinus labitur. Greg. mor. lib. 4. c. 4. *Gregor.*

In omnibus actionibus cogitationibus cupiditatibus, nihil malum vis: terram malam non vis, segetem malam non vis vtique sed bonam. Bonam arborem vis, equum bonum, seruum bonum, amicum bonum, filium bonum, vxorem bonam, & quid hæc magna? quoniam quidem, ipsam vestem malam non vis, sed bonam, caligam postremo non vis malam habere sed bonam: aut da mihi aliquid te velle quod malum est. Solam animam vis habere malam. Quid te offendisti? Quid de te tu ipse meruisti? Non vis esse malum nisi te solum. Aug. in sermo. *Augusti.*

Quam suaue mihi subito factum est, à suauitatibus nugarum abstinere, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim à me: tu vero summa suauitas intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini, omni luce clarior, & omni secreto interior. Idem. 9. confess.

O anima Christiana euigila: & si qua in te sit virtus charitatis (quę omnia sustinet) Domini tui imitare vestigia. Cõsidera quod millia martyrum tritam tibi fecerunt viam, transierunt virgines, transierunt martyres, transierunt pueri & puellæ, & adhuc times? Docet enim te ille qui est via, veritas, & vita. Via non errans, veritas non fallens, vita non deficiens. Via in exemplo, veritas in promisso, & vita in præmio. Idem de doctrina Christiana.

Sapiens nunquam solus esse potest, habet enim secum omnes qui *Hierony.*

qui sunt,& qui fuerunt boni,& animum liberum, & quocunque vult profert,& transfert,& quod corpore non potest,cogitatione complectitur:& si hominum inopia fuerit,loquitur cum Deo:nú quam bonus solus erit.Hierony.contra Iouin.

Summa tibi scientia,summa notitia sit vitia virtutesque distinguere; quæ quanquam sibi contraria semper sint, aliqua tamen ex eis tanta iunguntur similitudine,vt discerni omnino vix possint.Quidam superbiam libertatis loco ducunt,adulationem,pro humilitate suscipiunt,malitiam prudentiæ vice amplectuntur, & stultitiæ simplicitatis nomen imponunt,hac fallaci ac pessima similitudine decepti in vitijs pro virtutibus gloriantur. Idem ad Demetria.

Bernar. Nunc frustra clamat Christus de leuitate oneris sui, sine causa iugum suum suaue prædicat:quandoquidem & ab ipsis qui Christiano censentur nomine onus Diaboli, & iugum carnis, atque seculi huius delectabilius reputatur.Bernar.in sermo.

Virtus in pace acquiritur,in pressura probatur, in victoria approbatur.Idem in Epist.

Subito procedenti de vmbra ad solem,de otio ad laborem, grauе cernitur omne quod incipitur:sed cum ab his diffuescere, & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenitque facile esse, quod impossibile ante putauit. Idem in Epistol.

Anima sancta cœlum est,habens solem intellectum, Lunam fidem,astra virtutes.Idem.

O vita secura vbi absque formidine mors expectatur, imo & exoptatur cum dulcedine,& excipitur cum deuotione. Idem ad milites templi.

Deum time, & mandata eius obserua:hoc est, omnis homo. Ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil est homo. Idem super cant.sermo.20.

Fugite inquit,de medio Babylonis, & saluate animas vestras, & volate ad vrbes refugij:vbi positis & de præteritis agere pœnitentiam,& in præsenti obtinere gratiam,& futuram gloriam fiducialiter præstolari.Non vos retardet conscientia,quia vbi peccata abundauerunt, superabundare consueuit & gratia: nec pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat: nec enim condignæ sunt passiones

huius

huius temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur: nec ad præsentis gratiam consolationis quæ immittitur: non ad futuram gloriam quæ promittitur. Si verbis non creditis, operibus credite, exemplis acquiescite plurimorum. Currunt vndique peccatores ad pœnitentiam, & natura pariter & consuetudine delicati: nihil credentibus impossibile, nihil amantibus difficile, nihil asperum mitibus, nihil humilibus arduum reperitur: quibus & gratia sit in auxilium, & obedienti deuotio lenit imperium. Idem Bernard. in sermo.

Vis nunquam tristis esse, bene viue. Bona vita semper gaudium habet. Hugo lib. 3. de Anima. *Hugo.*

Virtus duritia extruitur, mollicie destruitur. Tertul. *Tertul.*

Virtutes ilico assequi impossibile est, Quomodo enim quam minimis laboribus, res longe maximas assequi queas? Cyrillus. *Cyrillus.*

Gaude cum virtutis opus edis, sed ne extollaris, ne forte naufragium in portu facias. Nillus. *Nillus.*

Sicut malitia etiam ante gehennam, eos qui hic ea participant, cruciare consueuit: ita virtus etiam ante regnum eos qui hic eam operantur, præparat voluptati, & cum spe optima, & delectatione perpetua viuere facit. Chrysost. super Ioan. *Chrysost.*

Gaude innocentia, & exulta, gaude inquam, quia vbique illæsa es: vbique secura: si tentaris, proficis: si humiliaris, erigeris: si pugnas, vincis: si occideris, coronaris. Idem in sermo.

Virtutem infinitis sudoribus, & labore vix acquiri, studio, ac fatigatione vix rectè administrari posse, ex sacris litteris didicimus. Idem.

Si quis vitam laboriosam æstimat, suæ desidiæ est accusatio. Si enim minaces nautæ pelagi fluctus, si tempestates, ac hyemes agricolis, si vulnera, cædesque militibus, si grauissimi ictus, plagæque pugilibus leues videntur, & tolerabiles sunt propter spem temporalium, ac pereuntium commodorum, multò magis cùm cœlum præparatur in præmium, nihil ex præsentibus asperitatibus debet sentiri. Maximè labores mitigat in benignum finem venire promissum. Nec aspicias quod via est aspera, sed quo ducit: nec aliam, quæ lata est, sed vbi desinit. Idem super Matthæum.

Si quid feceris honestũ cũ labore, labor abit, & honestũ manet: si quid turpe cùm voluptate, turpitudo manet, voluptas abit. *Aul. Gel.*

Quintil. Facilius secundum naturam, quam contra eam viuitur. Quintilia.

Plautus. Animus æquus, optimum est fortunæ condimentum.

Bonus animus in re mala dimidium est mali. Idem.

Cicero. Quibus curis, & angoribus stulti conficiantur, & quibus sapientes perfruantur voluptatibus. Vide Cice. lib. 1. de finibus.

Virtus est per se ipsa laudabilis, & sine qua nihil laudari potest. Idem. 2. de Orat.

Virtus nihil est aliud, quam in se perfecta, & ad summum producta natura. Idem. 1. de Orat.

Nihil est amabilius virtute, nihil, quod magis alliceat homines ad diligendum: quippè cùm propter virtutem, & probitatem, eos etiam, quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea est vis vt eam (quod maius est) in hoste etiam diligamus. Idem in Lælio.

Cum aliquid clementer, mansuete, iuste, recte, moderate, sapienter factum, aut legimus, aut audimus, quo studio incẽdimur, non modo in gestis rebus, sed etiam in fictis? Idem pro Marcel.

Ea virtus videtur præstantis viri, quæ est fructuosa alijs, sibi autem laboriosa, aut periculosa, aut certe gratuita. Idem. 2. de Orat.

Non sunt isti audiendi, qui virtutem duram & quasi ferream esse volunt. Idem in Lælio.

Virtutis tanta est vis, vt non possit vnquàm esse vir bonus non beatus. Idem in Pison.

Cum fateamur satis magnam vim esse in vitijs ad miseram vitam, fatendum est etiam eandem vim in virtute esse ad beatam vitam. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. Idem. 5. Tuscul.

COLLE. ¶ Virtutum quàm vitiorum viam esse suauiorem, hoc argumento probare licet. Dic mihi, si duo homines eodem morbo ægrotarent, quorum alter omnia sapientissimi medici præcepta solicitè seruaret, alter vero inediæ, & laboris, ac medicinæ impatiens, effrenata cupiditate in prohibita & noxia ferretur: vter horum quæso, non valetudini (de qua modo non disputo) sed voluptati, & iucunditati vitæ, melius consuleret? Non dubium quin prior ille:

ille: quando paucorum dierum labore ingentes, ac diuturnos, (expulso celeriter morbo) redimeret labores. At breuis, & exigua intemperâtis ægri voluptas magnos ac diuturnos (protelato morbo) sibi pareret cruciatus. Ita igitur viri boni (qui consilio, & ratione omnia tractant) multos magnosque labores minimo negotio redimunt. Contra vero improbi dum temerè, ac sine vllo rationis freno ad inconcessa rapiuntur, in maximas se quotidie calamitatum angustias conijciunt.

Iugum Domini suaue esse, ignorant, qui mysterium Christi & causam aduentus eius non agnoscunt: cuius vna causa fuit, vt viam Dei facilem & planam efficeret. Hinc Esai. Erunt ait, praua in directa, & aspera in vias planas. Et omnis vallis exaltabitur &c. *Isai. 40.* Hoc ipsum Dominus apud Ezechielem apertius declarat his verbis. Auferam à vobis cor lapideum & dabo vobis cor carneum & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis & illa faciatis. Hoc igitur fauore & spiritu celitus misso, fit iugum Christi suaue, & onus eius leue. Leue inquam quoniam & spiritũ hunc ipse in pios immittit, & legis onus quod neque nos neque patres nostri olim portare potuerunt, sustulit. Onus igitur legis minuendo, & gratiæ suæ fauorem adaugendo, onus suum leue & iugum suaue fecit. Quemadmodum ergo aratro inuento agrorum cultus facilior est effectus, ita per gratiam quę nobis eius merito donatur, diuinę legis onus leue efficitur. Si igitur Gentilitas in Deos olim consecrauit, alium qui medendi, alium qui terras stercorandi, alium qui arandi rationem & artem inuenit, quid quæso nos salutis nostræ autori Christo debemus, qui iter ad æternam fœlicitatem (quod antea impeditum fuerat) facilem nobis atque planum effecit?

Iustus omnia agit cum consilio & ratione: improbus autem more pecudum affectibus & cœco impetu fertur. Hinc fit vt quemadmodum ædificia quæ ad regulam & amusim fiunt, stabilia & firma, in quauis etiam tempestate maneant, quæ vero contra amusim eriguntur, facile quovis ventorum ac imbrium impulsu ruant: Ita res piorum omnes stabiles & inconcussa, in quauis fortunæ mutatione manent: improborum autem turbine & tempestate iactantur. Vnde conuenienter iusti per ligna illa leuigata siue quadrata (ex quibus arca

Noe fabricata est) figurantur. Quadratum enim est, quod nulla vacillat ex parte: sed quocunque ieceris, fida & solida statione cõsistit. Hinc vita iustorum placida est & secura, impiorum autem inquieta, & mille curis, angoribus, & casibus obnoxia.

Virtus (ait Poeta) laudatur & alget. Virtutem homines in commune laudant, & ad sydera tollunt. Cæterum cum ad singularia virtutum officia, hoc est ad humilitatis, patientiæ, & obedientiæ cæteraque virtutum actiones eos inuitamus virtutis ipsius dignitatem allegantes, ibi clamant, detrectant, remis velisque virtutem quam paulo ante laudauerant, detestantur. Contra vero vitia, homines in genere execrantur: vt auaritiam, luxuriam, superbiã, quæ tamen cum ad singulares actiones ventum est, toto studio sectantur, quasi ea non sint talia, qualia paulo ante esse diffiniebant: quasique singularia quæ sub aliqua specie continentur, speciei ratione & naturam amiserint: quod esse nullo modo potest.

Psal. 118. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui. Quisquis enim mandata Dei tota animi cõtentione exquirit, vno Deo contentus est (quem nisi volens amittere non potest) cætera vero fastidit. Itaque qui Deũ habet, nihil præterea immoderatè cupit, nihil optat, nihil timet, atque ita in summa pace & cordis latitudine degit, vt qui in tutissimo & inexpugnabili loco omnes opes suas repositas habeat.

Temporalis vitæ subsidia bonis nunquam defutura sunt. Ha-
Matt. 6. bent enim firmam hanc promissionem Domini, Quærite primũ
Psal. 36. regnum Dei &c. Et illam, Iunior fui etenim senui, & non vidi iu-
Prou. 4. stum derelictum &c. Item Prouer. 4. Egestas à Domino in domo
Psal. 33. impij, tabernacula autem iustorum benedicentur. Cuius rei gratia ad pietatem & virtutem Propheta nos hortatur cum ait. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus
Iob. 5. eum. Sed hanc tamen materiam latè persequuntur amici Iob, quorum Eliphas infame inquit, eruet te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis. Hæc igitur necessaria vitæ subsidia, quatenus æternæ
Prou. 15. vitæ conducunt, pijs nunquam desunt: Melius est autem parum
Psal. 36. cum timore Domini, quam thesauri magni, & insatiabiles. Et in Psalmo. Melius est modicum iusto super diuitias peccatorũ multas.

tas. Quamobrem elegi (inquit) abiectus esse in domo Dei mei, ma P*sal.* 83.
gis quam habitare in tabernaculis peccatorum, quanuis opulen-
tissima sint. Iustus enim (ait Salomon) comedit, & replet animã *Prou.* 13.
suam: venter autem impiorum insaturabilis.

Timor Domini apponet dies: anni autem impiorum breuiabũ *Prou.* 10.
tur. Ex hoc patet & pios & improbos non omnino secundis cau-
sis esse subiectos: quibus salus & vita corporis continetur: quando
quidem vtrique bona & mala pro meritorum ratione recipiunt.
Hinc illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. P*sal.* 54.
Onam Iudæ filium ante diem occidit Dominus: eò quod rem de *Gene.* 38.
testabilem faceret, Salomoni verò diuturnam vitam, si in officio 3. *Reg.* 3.
permaneret, pollicetur.

Maximam virtutis commendationem postrema illa Salomo-
nis verba continent: quæ post longam disputationẽ tandem colli
git se, & summam rei cõprehendit his verbis. Finem loquẽdi om- *Eccl.* 12.
nes pariter audiamus, Deum time, & mãdata eius obserua: hoc est
enim omnis homo, & cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudiciũ
pro omni errato, siue bonum siue malum sit. Hac enim loquendi
figura, totam hominis fœlicitatem, opes, salutem, ac postrema om
nia hominis bona in vno Dei timore & obedientia sita esse decla-
rauit.

Quanuis ex natura sua virtus etiam improbis amabilis sit, vbi
tamen ijs vel exemplo vel verbo aduersatur, inuisa esse incipit.
Vtrumque autem declarauit Dionysij tyranni filius: qui quanuis
patris scelera immensa luxuria cumulasset, Platonem tamen pro-
pter virtutem diuinis honoribus affecit: quem tamen postea Syra
cusis ablegauit, ne scilicet in illius conspectu turpior appareret.
Itaque non mirum est improborum verba esse quæ in lib. Sapien. *Sapien.* 2.
referuntur. Circumueniamus iustum quoniam inutilis est nobis,
& contrarius est operibus nostris &c.

De amore & studio virtutis & sapientiæ multa leges Eccles. 6. *Eccl.* 6.
vbi inter alia sic habes. Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, &
vsque ad canos inuenies sapientiam. Quasi is qui arat, & qui semi
nat, accede ad illam, & sustine (.i. expecta) bonos fructus illius. In
opere enim ipsius exiguum laboris, & cito edes de generationi-
bus (hoc est) de fructibus illius. Quam aspera est nimiũ indoctis
hominibus sapiẽtia, & nõ permanebit in illa excors. Quasi lapidis

virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur proijcere illam. Hoc est, quemadmodũ Lydius lapis, purũ ab adulterino auro discernit, ita virtutẽ boni viri amplectuntur: mali autẽ eã protinus vt illam attingunt, à se reijciunt. Ex his verbis colliges, quomodo virtus & facilis & difficilis sit pro varijs hominum studijs & ingenijs. De studiosis enim dicitur, in opere ipsius exiguũ laboris: de inertibus autem nimis esse asperam & onerosam. Vtimur autem hoc loco ad exhortationem virtutis.

Vitia sub virtutis specie.

Gregor. SIcut plerique reticẽt ex timore, & tamen tacere, se existimãt ex humilitate: ita & multi loquuntur per impatientiã elationis, & tamẽ se loqui credut per libertatem rectitudinis. Gregor. in moral.

Quidã vt fruãtur Deo dispensatorie vtuntur sæculo, alij vt sæculo fruantur, transitoriè Deo vtuntur. Greg. in mor. lib. 2. c. 9.

Bernar. Magna abusio, parcitas putatur auaritia, sobrietas austeritas creditur: silentium tristitia reputatur. Econtrà remissio, discretio creditur: tristitia silentium iudicatur. Loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas: mollicies vestimentorum & equorũ fastus, honestas: lectorum superfluus cultus, munditia. Bernar. in Apol.

Prosper. Superbus vult se credi constantem: prodigus, liberalem: auarus, diligentem: temerarius, fortem: inhumanus, parcum, ignauus, quietum: timidus, cautum. Prosper. de vita contemplatiua libro quarto.

Clima. Sicut cum aquam ex fontibus exhaurimus, nonnunquam ea etiam, quæ dicitur rana, vnà hausimus: ita & cum virtutes exercemus, fit sæpe, vt & vitia clam illis implicita, & connexa simul arripiamus, exempli causa: hospitalitati, gastrimagia connexa est: dilectioni, fornicatio: discretioni astus: prudentiæ, nequitia: mansuetudini, simulatio, & tarditas, & desidia: gaudio, elatio: spei pigritia: quieti solitudinis, accidia & torpor: castitati, amaritudo: humilitati confidentia: atque his omnibus veluti commune colyrium, imo vero venenum, inanis gloria connexa est. Ioã. Clima. Grad. 26.

Cernenda

Cernenda sunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quæ virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam, malitia, & temperantiam, immanitas in voluptatibus aspernendis: & magnitudinem animi, superbia in animis extollendis: dispicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem superstitio, studijsque bonis similia videntur ea, quæ sunt in eo genere nimia. Cice. in Part. *Cicero.*

Nulla periculosiora vitia, quàm quæ virtutem imitantur. Quintil. *Quintil.*

¶Sæpe staneus discus adeò splendet, vt argenti nitorem imitari videatur, quid tamen illud sit, ignis declarat. Stanum siquidem in igne liquefit, argentum vero immotum manet. Ad hunc modum falsa iustitia veram imitatur, tribulationis tamen ignis declarat, quæ vera quæ falsa sit. COLLE.

Pulchra sane religio: vt Iudæi religiosius sabbathum Parasceues celebrarent, rogauerunt Pilatum vt crucifixorum crura frangerentur: quod tormenti genus grauissimum erat. Hæc est hypochritarum religio. Ijdem etiam non introierunt prætorium vt nó contaminarentur, qui tamen eodem tempore innocẽtissimi agni sanguine se cruentabant. Sic fidelium multi, maiora prẽcepta violantes, de minimis soliciti sunt.

Idololatrę olim simulacris ligneis & lapideis Iouis & Martis aut Mercurij nomina imponebant, quibus impositis protinus illa tanquam vera numina adorabant. Ad hunc modum scelerati homines virtutibus quidem ignominiosa nomina, vitijs autem honorifica imponunt, qua ex re illud protinus sequitur, vt affectus nostri non rerum naturam, sed nominum attendentes, virtutes oderint, & vitia confectentur. Hoc Satanæ artificium est.

Virtus in medio.

¶Virtus ideo difficilis est, quia in medio ita consistit, vt quocunque te inclinaueris, à veritatis tramite deuies. Quare per virtutis iter tanta cura ingredi debemus, quanta qui per funẽ aliquem in sublimi positũ in publicis spectaculis procedunt: qui si vel leuiter COLLE.

à medio declinent præcipites ad ima ruũt. Sic igitur à virtute cãdit, quisquis à media illa semita deuiat.

Quoniam virtus ac etiam veritas in medio constituta est, quibus in vtroque latere duo vitia velut in insidijs posita sunt, quæ frequenter virtutis imagine fallunt, ideo magna cura prouidendum, vt medium in omnibus spectemus, & extrema omnia fugiamus. Hac autem ratione, ab huius miserandæ ætatis erroribus tuti esse poterimus. Itaque non tantum tribuamus spei, vt timoris Domini obliuiscamur, & aut in præsumptionis vitium incidamus: Rursumque non ita immodico timore concutiaris, vt absorbearis ab ipso & spei anchoram amittas. Præterea non ita te externis cæremonijs addicas, vt internæ puritatis & pietatis obliuiscaris (quod Phariſæorum erat) neque ita sola spiritualia exercitia colas, vt externa opera sacrasque cæremonias cum Luteranis fastidias atque contemnas. Non ita te contemplatiuæ vitæ studijs addicas, vt proximorum curam penitus negligas (præsertim cum opera tua egent) neque te ita illis totum tradas, vt orationis & meditationis studium omnino deseras. Ad hæc non tantum tribuas gratiæ, vt liberum arbitrium cum Lutheranis extinguas: nec tantum libero arbitrio, vt gratiam cum Pelagianis deijcias. Item non ita tibi tuisque viribus diffidas, vt desperatione fractus, otio torpeas, nihilque audeas conari: nec rursum ita coneris, ac tibi ipsi innitaris, vt non totus ex diuino auxilio pendeas. Cum vero passionis dominicæ mysterium contemplaris, non ita solam eius misericordiam, bonitatem, & charitatem (quæ ibi maxime elucent) spectes (quò spem & charitatem tuam in Christum alas) vt non etiam in alias Christi virtutes oculos conijcias, vt intelligas quid tibi sit eius exemplo faciendum. Lutherani illud tantum aspiciũt, quo segnes ad bene operãdum efficiuntur: at catholici vtrũque aspicere debent, vt in timore pariter & amore Domini radices figant. In illo nanque Ezechielis libro scripta erant, lamentationes & carmina & vę: vt intelligas in Christo non modo quæ ad laudem & gratiarum actionem, sed etiam quæ ad præteritorum dolorem & futurorum cautionem faciunt consideranda esse. Itaque si mel inueniſti, comede quod tibi sufficiat, ne forte &c. Mel autem suauissimum est gratia, misericordia, & charitas Saluatoris: quæ ita considerãda sunt ne quæ sunt officij nostri

quo-

quoquo modo obliuiscamur. Ad húc modú sunt alij qui solá Dñi misericordiam contemplantes, in peccatis securi in vtramque aurem dormiunt. Alij rursum diuinam ita iustitiam metuunt, vt infinitis scrupulis conscientiæ, & immodico timore ac diffidentia obruantur: cum vtrumque tamen considerandum esset, iuxta illud. Ne dicas, misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum non memorabitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius. Omnibus ergo in rebus medium tenendum est, & extrema omnia declinanda. Sic cibos sale, modico non multo condimus: sic vinum aqua temperamus: quidquid enim aut nimium aut parum est, extra regulam est, Solus erga Deum amor, modo caret: quia (vt ait Bern.) Causa Deum diligendi, Deus est: modus est sine modo diligere. Huc pertinet & illud ex Prouer. Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum, & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. Ex quibus verbis illud colligimus, quod apprime in vita esse vtile Comicus ait: Ne quid nimis, sed omnia modeste.

Virtus facilis & difficilis.

¶ Caro nostra habitat in patria sua, anima vero (cuius est cœlestis origo) aduena est & peregrina, Radices malorum videlicet affectus sunt intra nos, nobiscumque nascuntur: bonorum vero radices (quæ sunt dona Dei) extra nos sunt, hoc est aliunde importantur. Mala opera per nos edere possumus: bona vero (hoc est Deo grata) sine Dei ope nõ possumus. Vt bonus sis, virtutes omnes habeas necesse est: vt vero malus, vnũ sufficit vitium quo detinearis. Vt pio aliquo affectu in Deum mouearis, frequenter magno labore conandũ, & omnia tentanda sunt, vt vero aut ira, aut odio, aut libidinoso aliquo affectu inflãmeris, sola frequẽter cogitatio, vel in transitu hoc efficit. Ex his patet, virtutem quidem esse difficilem, arctamque salutis viã: ac proinde summa ope atque vigilãtia niti oportere, vt eam assequamur. Quanuis nõ abnuo diuina præsidia volẽtibus præsto esse, quibus hæ tãtæ difficultates superẽtur. COLLE.

Arduam atq; difficilẽ esse salutis viam, contraque vitiorum facilem, vel hoc argumento probare licet: quod virtus quidem con-

sistit in medio, vitium vero sit recessus à medio. Mediũ vero simplicissimum est: in quo sita virtus est: à medio autem infinitis pene modis receditur totidemque modis peccatur, ideo peccare facile, virtutem sequi difficile. Præterea quemadmodum terra sponte sua spinas & tribulos germinat, fruges autem, nisi adhibito cultu non profert (propter quod dictum est, In sudore vultus tui vesceris pane tuo) ita vitia in homine sponte nascuntur, virtutes vero nisi studio, & labore minimè parantur. Vnde est illud, Virtus odit inertes. Et, Moles animos virtus odit. Et, vestietur pannis dormitatio, Et, In regno voluptatis virtuti non est locus.

Liber ille qui in Apocalypsi Ioanni traditur deuorandus in ore quidem dulcis, in ventre amarus erat. Hoc autem significat dulcissimam quidem esse diuinæ sapientiæ & virtutis possessionem, quæ tamen cum amaritudine coniuncta sit, qui enim addit sciẽtiam addit & dolorem. Vnde Eccles. 4. legimus, Sapientia filijs suis vitam inspirat. Et infra. Timorem & metum, & probationem inducet super eum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, &c. *Eccl. 4.*

In fine quies, in itineribus vero quibus ad finem peruenitur, labor est: Placet enim salus, placet parta pax, & victoria, & acquisita sapientia: At itinera quibus ad hæc peruenitur, laboribus plena sunt. Idipsum in virtutum acquisitione inuenitur. Iucundissima res est amor Dei, via vero ad hunc amorem difficilis, cum ad hoc necesse sit, omnes carnales voluptates & amores resecare. Iucundissima res est gaudium in Spiritu sancto, sed qui hoc gaudio frui vult, dicere cum Propheta debet. Renuit cõsolari anima mea &c. Denique idem cum Deo fieri, hoc est, idem velle atque nolle, suauissima res est, verum vt huc peruenias propria voluntas amputanda est. Labor itaque in via, quies autem & lætitia in viæ termino est.

Quod sit difficile virtutem & sapientiam assequi, declarat Eccles. his verbis. Cum adhuc iunior sum, priusquam oberrarem, quæsiui sapientiam palam in oratione mea. Ante tempus postulabam pro illa, & vsque in nouissimis inquiram eam: & florebit tanquam præcox vua. Cõparat autem sapientiã præcoci vuæ, quia cito illam assequutus est. Quod ipse protinus explicat, cũ subdit. Inclinaui modicè aurem meã, & excepi illam. Et mox, de eadem sa-

pientia

pientia loquens: In proximo est (ait) inuenire illam. Videte oculis vestris, quia modicum laboraui, & inueni mihi magnam requiē.

Quemadmodum diuina lex, improbis corruptisque affectibus grauis & insuauis est: ita contra purgatis mentibus suauissima est ac leuissima. Hinc de præceptis diuinæ legis Propheta ait, Desidorabilia esse super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & fauum. Cui simile est & illud: In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus diuitijs. Item illud, Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est. Dilectio enim dilectæ rei assiduam eius meditationem parit: assidua vero meditatio, æstuantis amoris indicium est. Vbi enim est thesaurus amoris, ibi est & cogitatio cordis. Vnde D. Fulgentius ait. Ex amore cogitationem, ex assidua vero cogitatione, amorem intellige.

Virtus initio difficilis, sed in progressu est suauis. Hinc Apostolus: Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eā affert iustitiæ. Hinc sponsa in Cant. Mādragoræ, inquit, in portis nostris dederunt odorem suum. Mandragoræ autem vt Aug. contra Faust. lib. 22. cap. 86. ait. Poma quædam pulchra, & odorifera sunt, acerba tamen & insipida. Quibus præclaræ virtutum actiones, itemque dicta, factaque Domini Saluatoris conuenienter designantur: quæ in portis, hoc est, totius mundi theatro per prædicationem Euangelij odorem suum dederunt (sicut Apostolus ait, Christi bonus odor sumus &c. Et alibi, Odorē notitiæ suæ per nos effundit in omni loco) quæ tamen cum odorifera & pulchra sint, amara tamen, præsertim non assuetis & inexercitatis sunt. *August.*

Fortasse pius Lector pugnantia nos dicere tam in hoc capite quam in præcedentibus & sequentibus arbitrabitur, cum virtutem modo facilem modo difficilem prædicamus. Verum ne harum rerum specie fallamur vulgatum illud ad memoriam reuocandum est. Distingue tempora & concordabis iura. Cōstat enim virtutem circa difficile versari: quæ tamen initio nondum assuetis nec eius habitum assequutis difficilis planè existit. Vnde est illud Apostoli. Omnis disciplina in præsenti quidem &c. Hebr. 12. Cæterum assuetis & habitum assequutis, facilis est atque incūda:

præser-

præsertim cum spirituali gaudio atque lætitia & deuotionis affectu perfundimur. Tunc enim cum Propheta dicimus, In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut. i. o. d. Si autem virtutis & vitiorum vias inter se conferamus non dubium quin vtrobique & labores sint, & item delitiæ quanuis longe dispares ac dissimiles: illic enim spirituales, hic vero carnales delitiæ reperiuntur. In vniuersum autem (si plena circunstantiarum omnium collatio fiat) & iucundiorem virtutum quam vitiorum viam esse certum est. Hoc enim ipsi etiam impij testantur, cum se vias difficiles ambulasse dicunt: Et Psal. Contritio & infœlicitas in vijs eorum &c. Hoc nos concione. 2. in festo B. Matthiæ Apostoli latè probamus septem vitiorum totidemque virtutum collatione facta: quãtum fellis & absinthij, quantumque amaritudinis in his septem vitijs, quantumque dulcedinis & iucunditatis in virtutibus illis oppositis insit, ostendentes.

Virtutis modus.

Gregor. HOlocaustum siccũ est, quod orationis lachrymæ nõ infundunt: holocaustum vero pingue est, quando hoc quod bene agitur, corde humili etiã per lachrymas irrigatur. Greg. super illud. Holocaustum tuum pingue fiat &c. hom. 7.

Idem super illud Ezechiel Esai. 40. Mutabunt fortitudinem, sic ait. Tunc fortitudinem mutamus, cum tãta virtute præsens sæculum fugimus, quanta quærebamus.

Plin. Satius est vnum aliquid insigniter facere, quam multa mediocriter.

COLLE. ¶Non solum quid facias, sed quo animo facias, maxime refert; Frequenter enim gratior apud Deum est modus operandi, quam opus ipsum quamlibet egregium ex natura sua sit. Sicut cibus vilior studiose conditus, suauior interdum est, quam alius longe pretiosior, si male condiatur. Quid humilius saltatione Dauidis ante Arcam? quæ tamen Deo propter sancti viri affectum gratissima extitit.

Sunt quidam qui adeò indiscrete in alicuius boni publici amo rẽferuntur, vt non vereantur malis artibus ad illud consequendũ niti:

niſi cum tamen ſcriptum ſit. Iuſtè quod iuſtum eſt exequaris. Et alibi. Ego ait Dominus diligens iudicium, odio habens rapinam in holocauſtum. Hi ſimiles eſſe videntur vxori, quæ vt inopiæ viri conſulat, ſe ipſam proſtituit.

Quo ſtudio atque ardore virtuti incumbere debeamus Prouer. 7. Salomon indicat, his verbis. Serua mandata mea & viues, & legem meam quaſi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis, & ſcribe in tabulis cordis tui. Dic Sapientiæ ſoror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Similem commendationem atque etiam acriorem inuenies. Deutero. 6. & 28.

Perfecti viri eſt non ſolum legem Dei ſeruare, ſed ardenti etiã amore ipſam diligere, & in ea ſeruanda oblectari. Vnde Iudith hoc nomine commendatur, non ſolum quod caſta fuerit, ſed etiã quod caſtitatem amauerit. Malachi. quoque. 6. præcipitur nobis, non ſolum vt miſericordes ſimus, ſed etiam vt miſericordiam diligamus. Simili quoque ratione animus contra vitia formãdus eſt, vt non ſolum ea fugiat, verum etiam deteſtetur. Quale eſt illud, Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum. Ietro quoq; Moyſi ſocer, quærit iudices, non ſolum qui pecunia non corrumpantur, ſed etiam qui auaritiam vt monſtrum horrendum oderint, & deteſtentur.

In Eccleſia Græca hoc olim obſeruabatur, vt cum panis ſacrandus præſente populo ad altare offerebatur, altaris miniſter ſuggeſtum conſcendens, plebem his verbis admoneret. Sancta ſanctè: hoc eſt, vt quæ ſancta erant, ſanctitatis affectu homines celebrarent. Idem igitur in pietatis operibus ſeruandum eſt, vt videlicet iuſtè quod iuſtum eſt exequamur: & quæ optima ſunt optimo etiam modo faciamus. Quod planè vates regius ſe præſtaturum pollicetur, cum ait. Holocauſta medulata offeram tibi: hoc eſt pietatis opera intimæ charitatis, ac deuotionis medullis condita. Hęc enim medulla non tam in natura operis, quam in voluntate ac deuotione eſt operantis.

Præcipuè in omni actione virtutis circunſtantiæ ſunt, voluntatis promptitudo, & intentionis puritas: quas Propheta ſimul coniunxit, cum ait. Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt. Tunc enim puriſsimum Deo cultum exhibemus cum nullo neceſsitatis vinculo coacti, ſolam

lam illius bonitatem attendimus, propter quam illi famulamur.

Non oscitanter & segniter, sed studiosissime esse Deo seruiendum, insinuant illa verba, Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. In hac enim re locum non habet vera illa cæteris in rebus Comici sententia, Nihil nimis, Inter viri quoque iusti laudes ea in primis numeratur, quod in mandatis Dei cupit nimis, ideſt, meditatione legum diuinarum vehementer delectatur: nec illarum veneratione quicquam habet antiquius. Huc pertinet & illud, In toto corde meo exquisiui te, Et, Legem tuam in medio cordis mei, Et, In corde meo abscondi eloquia tua &c. Quibus verbis significat se sic diuinis eloquijs affectum, vt ea tanquam pretiosissimum thesaurum in intimis animi sui recessibus condita seruet. Huc pertinet & illud, Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Item illud, Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Hanc autem lætitiam idem Propheta postulat à Domino. Pro eo enim quod nos legimus. Suscipe seruum tuum in bonum, Alij legunt, Oblecta seruũ tuum in bonum: hoc est, sic animum meum, amore pietatis & virtutis inflamma, vt omnes voluptates meas in illis positas & constitutas habeam.

Quo studio diuinæ legis obseruationi incumbere debeamus, declarant illa Dauidis verba, Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei sunt. Quemadmodum enim homo qui ex vinea quam possidet sibi suisque omnia quæ ad vitæ cultum pertinent, suppeditat: omne studium suum in ea excolenda insumit: ita vir iustus tota animi contentione in diuinorum mandatorum obedientiam incumbit: ex qua sibi bona cuncta & in hac vita & in futura pollicetur. Scit enim scriptum esse. Homo sensatus credit legi Dei & lex illi fidelis: quæ videlicet quidquid cultoribus suis pollicetur, fideliter & abundè præstat. Idem significant & illa verba, Portio mea Domine dixi custodire legem tuam. Et illa, Item, Hereditate acquisiui testimonia tua in æternum &c. Significant enim hanc esse hæreditatem suam, hanc portionem, hoc patrimonium, cui vni deseruiat, & à quo opes omnes suas expectet, nihilque præterea curet.

Iuxta

Iuxta Aristotelis sententiam non dicitur, virtutem assecutus, qui secundum eam operatur: sed qui in ea exequenda oblectatur. Hoc enim cuiuscunque habitus præsertimq; consummatæ virtutis opus est. Vnde Salomon ait. Gaudium est iusto facere iustitiam.

In pacificorum hostijs præcipit Dominus offerri adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrinsecus. Omnis enim adeps Domini est iure perpetuo: ideoque esus eius sicut & sanguinis prohibetur. Hic est autem ille adeps de quo ait Prophe ta, Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Hac ergo pinguedine, intimæ dilectionis ac deuotionis suauitas designatur, quam à nobis potissimum Dominus in omnibus bonorum operum sacrificijs exigit, vt hac ratione holocaustum nostrum pingue fiat.

Communes sacrificiorum leges erant, primum quod omnia pecora immaculata esse debebant, deinde quod igne cremanda. Quæ duo significant, omnia bonorum operum sacrificia igne charitatis inflammanda & offerenda esse: deinde, quod nullum in eis vitium reperiretur, sed vt iuste, quod iustum est exequeremur. Idem autem significatur cum omnis victima super fermentato offerri prohibetur. Fermento autem peccatum & malitiam designari constat. Quod vero sal in omni sacrificio offerri præcipitur, partim quidem ad discretionem, quæ in virtutis operibus exquiritur, partim vero acerbitas & amaritudo quædam commendatur: Bis enim Deo gratum est, quod tum pium, tum etiam laboriosum opus est. Labor enim gratissimum boni operis condimentum est. Quam rem Tobiæ exemplo comprobare licet. De quo illud in primis memoratur, quod cum vnum ex filijs Israel in platea iugulatum resciuisset prandium reliquerit, vt defuncti corpus humaret. Non ergo moras traxit, non diutius distulit, non expectauit conuiuij finem, sed omnibus relictis ad pietatis opus occurrit. Hoc enim nomine Angelus opus illud commendat, cum ait. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum &c. ego obtuli orationem tuam Domino.

Intentio

Intentio recta in virtute.

Gregor. QVI pro virtute quam agit humanas laudes desiderat, rem magni meriti, vili pretio venalem portat. Gregor. lib. 8. Moral.

Sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: sic vita nostra in virtutibus, virtutes autē in intentione subsistunt. Grego. in Moral.

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quęsita non fuerit, tamen oblata delectat. Greg. vbi supra.

Vę homini (ait Eccl.) terram ingredienti duabus vijs. Quo in loco Greg. Duabus vijs homo terram ingreditur: quia & Dei est quod opere gerit: & mundi quod quęrit Gregor. in moral. lib. 1. cap. 27.

Bona nostra tribus modis hostis insequitur: aliquando intentionem polluit, aliquando in ipsa actione malum intermiscet, vt gloria quæ quæsita non fuerat, oblata delectet: aliquando in fine actionis illaqueat, eo vehementius, quo securior iam videbatur operans. Greg. vbi sup. c. 3.

Iustus in bono opere nec à corde gloriam, nec à lingua laudem, nec à manu munus expetit. Gregor. vbi sup. lib. 9. c. 17.

Deus verba ex corde pensat, ideo Pharisæum sua opera narrantem deijcit. Ezechiam eadem commemorantem, stabilit. Grego. lib. 12. c. 15.

Bona quæ omnibus innotescunt sine periculo esse vix possunt. Idem in moral.

Augusti. Minus te Domine amat, qui tecum aliquid amat, quod nō propter te amat. Aug. Confess. lib. 10.

Domine ante te est semper omne desiderium meū, ante te tota cogitatio mea. Tu omnium spirituum ponderator, & vtrum radix sit dulcis an amara, de qua foris pulchra folia emittūtur, tu iudex interius melius nosti, & perscrutaris.

Non amatur quod propter se non amatur, si gratiam ideo tibi dedit Deus, quia dedit gratis, gratis ama: noli ad præmium diligere Deum, ipse sit præmium tuum. Idem super Ioan.

Idem, non sunt omnia bona, quæ bona fiunt intentione.

Sola

Sola pietatis causa est, vbi carnis nulla notitia est. *Hieron.*

Super illud, Attendite ne iustitiam vestram &c. Deus arguit largientem ad suam famam, non ad pauperis famem: iudicat, non vbi facias, quando facias, sed qualiter facias: quia Deus de cordibus non de manibus facta metitur: & de sensu, non de locis, operis colligit qualitatem. Misericordiam coram se solum vult fieri, qui solius est misericordiæ & remunerator & testis: Te inquit faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Putas quantum velit nescire alterum, qui te ipsum qui facis vult aliqua tui parte nescire? Raue. in sermo. de Eleemosy. *Pet. Rau.*

Honestum est quod detracta omni vtilitate, sine vllis præmijs fructibusvè per se ipsum iure potest laudari. Cicero. 2. de finibus. *Cicero.*

Si non ipso honesto mouemur: vt viri boni simus, sed vtilitate aliqua ac fructu, callidi sumus, non boni. Nam quid facietis in tenebris, qui nihil timet nisi testem vel iudicem? Quid in deserto loco nactus quem multo auro spoliare possit imbecillum, ac solum? Idem. 1. de legib.

Nulla potest esse virtus nisi gratuita. Nam quæ voluptate aliqua quasi mercede ad officium impellitur, ea non virtus sed fallax imitatio, simulatioque virtutis est. Idem. 5. Tuscul.

Difficile est hominibus persuadere, honestũ propter seipsum eligendum. C. Cassius Cerer. fam. lib. 15.

Fortes viri non tam præmia sequi solent rectè factorum, quàm ipsa rectè facta. Idem pro Milo.

¶ Charitas mercenaria non est, & tamen sine mercede non est. COLLE. Quo quis enim vehementius Deum diligit, eò magis ab omni spe mercedis alienus est, quanuis mercedis etiam respectus laudãdus sit. Exemplum habes in matre Mosi, quæ proposita mercede à filia Pharaonis filium nutriuit, quem tamen illa magis materno amore, quam mercedis intuitu nutriebat, vt pote sine vlla etiam mercede nutritura. Hoc igitur animo perfecti viri Deo seruiunt. Perfecta quippe charitas mercenaria non est: quæ tamen eò maiorem accipit mercedem, quo minus eam requirit.

Facies ait Ezechiel eorum. s. animantium, & pennę eorum extẽtæ erant desuper. Per hoc autem Christiani hominis intentionem & cogitationem ad superiora semper debere dirigi intelligimus.

Per faciem namque intentio, per pennas vero contemplationis vo latus designatur. Monemur ergo hac figura, vt omnem nostram intentionem & cogitationem à terrenis curis abductam, ad cœlestia transferamus.

Si cui lactis poculum vehementer etiam sitienti, muscis tamen plenum offeras recusabit planè bibere, muscarum turpitudine offensus: ita opera nostra, quæ Deo cibus & potus sunt, grata illi esse non possunt, quando ea vel auaritiæ, vel popularis aurę cupiditate maculamus. Hinc illud. Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti: quod planè fit, cum suauiter flagrantia virtutum opera mortalium rerum cupiditate fœdamus.

Sicut in quouis peccato duo illa reperiuntur, conuersio. f. & auersio (quorum auersio quæ Deum respicit, multò est grauior) ita contra in bono opere (vt puta in eleemosyna) sunt ité alia duo: videlicet alienæ miseriæ subleuatio, & obedientia diuini præcepti vel consilij. Hoc autem posterius, quia Deum respicit, longe præstantius est. Ideoque magna cura prouidendum, vt quicquid facimus, propter Deum faciamus. Charitas enim vita, forma, & decor virtutum omnium est. Decor enim ieunij est, propter Deum ieiunare. Decor item misericordiæ, propter Deum misereri.

Illud sanè Deo ut gratissimum opus, quod solis eius oculis cõspicuum est: ex quo nihil terrenum, hoc est nulla, nec vtilitas, nec voluptas, neque honor acquiritur operanti. Quod planè merito holocaustum poterit appellari: quod totum in laudẽ Domini cremabatur, cum tamen ex alijs sacrificijs nonnihil cederet in vsum offerentis. Hac igitur de causa Saluator monet, nõ inuites eos qui tibi vicem reddere possunt, sed pauperes ad prandium inuita. Lucæ. 16. Vnde quemadmodum Mathematici ita de quantitate tractant, vt abstrahant à materia sensibili: solos numeros & figuras sine vllo materiæ respectu considerantes, ita perfecti viri in bonis operibus solã Domini voluntatẽ attendere potissimũ debẽt: nihil de boni operis euẽtu soliciti. Qui hoc animo operãtur in magna pace degunt, etiã si eorũ opera bona, aliorũ vel inuidia, vel fraude, aut quouis alio modo impediantur cũ ipsi non tam operis fructũ, quam Domini beneplacitum in operibus suis intueantur.

Quàm sit ingrata Deo cordis duplicitas, patet ex illis Eccl. verbis: Cor ingrediẽs duas vias, nõ habebit successus, & prauũ cor in illis

illis scandalizabitur: hoc est illaqueabitur, & offendet. Et iterum, Ne sis incredulus Deo, & ne accedas ad illũ duplici corde. Cõtra verò de simplicibus Dauid ait: Scio Deus meus quod corda probes, & simplicitatẽ diligas. Et ego in simplicitate cordis mei &c. His verbis puritas intentionis, & simplicitas intentionis cõmendatur: damnanturque illi, qui non pure Deũ quærunt, sed insincerè: qui videlicet Deo & proprijs vtilitatibus seruire cupiunt.

Hoc in orationibus sanctorum videmus, quibus vel sibi cõmissis ouibus opem Domini postulant, vt hoc non tam sui causa, quã ipsius, quem orant, facere videantur. Vnde est illud: Nõ erubescãt in me, qui expectant te Dñe, Domine virtutũ: non confundantur super me, qui quærunt te Deus Israel. Huc pertinet & illud, Non nobis Domine, nõ nobis: Hoc est, non gloriæ nostræ victoriam à te precamur, sed ne sanctissimũ nomen tuũ ludibrio sit gentibus. Huc etiã referunt, quod infra ait, Cœlũ cœli Dño, &c. Quo in loco interpres quidã ait. Cœlũ Dñs sibi vendicauit, terras autem dedit habitandas hominibus, à quibus inuiolate coleretur, & perpetuis hymnis, & honoribus afficeretur. Quod si Domine permittis gentẽ tuã ab impijs nationibus deleri, quis prædicabit laudes tuas? quis te pie, sanctæque venerabitur? Num hostes, qui sanctissimũ nomen tuũ nefariè execrantur? num mortui gloriam tuã in terris celebrare possint? Itaque nos Domine, posteros; nostros saluos, & incolumes cõserua, nõ nostri quidem, sed tui nominis causa: vt semper aliqua gens sit, quę tuo sanctissimo numini preces, cultus, & honores adhibeat. Huc etiã tendit illa loquẽdi figura. Ne claudas ora canentium te Domine. Moyses quoque dũ iratũ Dominũ aduersus populũ placare satagit, hoc præcipuè allegat. Ne, quæso, dicant Ægyptij, Non poterat eos Dominus introducere in terrã &c. His exemplis monemur, vt in omnibus quæ vel agimus, vel à Domino impetrare contendimus, omnem nostram intentionem ad illius gloriam referamus.

Simplicitatẽ animi & intentionis puritatem Deo in primis gratam esse illud argumento est, quod sponsus in sponsam has potissimum virtutes cõmendat, cum eam dicit oculos habere columbarum. Est enim columba simplicissimum animal. Hoc ipsum illa eiusdem verba Cant. 4. declarant. Vulnerasti cor meũ soror mea sponsa, vulnerasti cor meũ in vno oculorũ tuorum, verbum enim

vulnerandi,& bis repetitum,maximam vim amoris designat.Reuera enim nihil Deo gratius,aut iucundius quàm in omnibus operibus nostris ad vnum illum intentionis oculum dirigere: illum solum attendere:illi vni placere velle,neque ad rectè agendū vllo humano respectu,atque intuitu,neque vlla aut necessitate,aut hominum metu,aut simili aliqua ratione:sed solo eius amore impelli.Hoc autem se præstare Sponsa testatur, cum ait. Omnia poma noua,& vetera seruaui tibi dilecte mi. Quasi dicat,Te vnum aspicio,tibi vni placere gestio,& quæcumque siue in me, siue extra me sunt,tibi offero,& mentis meæ oculos ad terrena omnia clausos,in te semper infixos & intentos habeo. Hoc autem studium, hic animus longissimè ab illorum studio distat,qui omnia opera sua faciunt,vt videantur ab hominibus.Quibus merito Propheticum illud Dominus improperare poterit,Cum ieiunastis,nūquid ieiunium ieiunastis mihi ? Et cùm comedistis, & bibistis, nunquid non vobis metipsis comedistis,& bibistis? De his autem merito dici potest,Qui congregauit merces,misit eas in saccum pertusum.Quoniam hi non in cœlo,sed in terra thesaurizant,vbi iam receperunt mercedem suam. Huc etiam pertinet,quod sponsus sponsę staturam assimilat palmæ.Statura inquit tua assimilata est palmæ.Qua similitudine intentionis rectitudinem appositissimè designat:quæ videlicet recta in cœlum tendit: quod palmæ proprium est: quæ proceritate & rectitudine inter omnes arbores eminet.

Altare suum ex impolitis lapidibus,non sectis præcipit Dominus fabricari.Si leuaueris,ait Dominus,cultrum super illud, polluetur.Quid hic religionis est?Multum quidem,si tamen ad recōditiorem intellectum hanc legem referamus. Lapides enim secti ideo secantur, vt videantur. Qui enim intra parietis sinum collocantur,hoc cultu non egent.Cum ergo mysticum Dei altare anima iusti sit(quod non lapidum series,sed virtutum structura fundauit)illas Dominus virtutes probat,quæ simplici,& pura intentione fiunt.Quæ verò fiunt,vt ab hominibus videantur,ceu lapides secti,ab hac structura reijciuntur.

Omni,ait Salomon,custodia serua cor tuum quoniam ex ipso vita procedit.Verè enim à puritate cordis puritas nascitur intentionis:quæ bonorū operum vita est,Vt enim Ricardus ait, quod

corpus sine anima hoc sine recta intentione opus est. Quid igitur iuuat bonorum operum prolem gignere, & eam per deprauationem intentionis, vbi nata fuerit, necare? Et quale, quæso, erit si liberorum nostrorum inter lectores conscientia propria nos esse conuincat? Quid igitur isti nisi aborsum faciunt? quorum bona opera propter impuritatē intentionis pereunt.

Manna, quod ex præcepto Dñi ad diem Sabbathi colligebatur non cōputrescebat, quod verò cōtra eius legē seruādum reponebatur, vermibus scatebat. Quid hoc? Nimirū pium opus, quod ex legis præscriptione propter Deū operamur, illęsum integrumque in alterius vitæ Sabbatho, hoc est, in æterna requie fruendum seruatur. Cæterū quod contra præceptum Dñi propter mundi gloriam, aut lucrum facimus, hoc planè à vermibus prauæ intentionis corrumpitur, nihilque ad futuram vitam confert.

Virtus voluntaria.

NEmo inuitus bene facit, etiam si bonum est, quod facit. Augustin. confess. lib. 1. *Augusti.*

Potes aurū perdere, & nolēs, potes domum, potes honores, potes ipsam casu salutem: bonum verò quo verè bonus es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis. Idem de verb. Domini.

¶ Præcipua Iudaici, & Christiani populi differentia est, quod ille magis timore pœnarum, iste verò magis amore filiorum in officio continetur. Hinc Aug. vtriusque populi differentiā hac ratione definit. Breuis est, ait, differentia, timor, & amor. Ex hoc amore illud sequitur quod Propheta ait, Voluntariè sacrificabo tibi. Hanc autem Christiani populi præstantiam expressisse videntur verba, quæ (iuxta quorundam translationem pro eo quod nos legimus. Tecum principium in die virtutis tuæ) sic habent: Populus tuus aderit voluntarius in die virtutis tuæ. Hoc est, non inuitus, & coactus, sed humana voluntate parebit imperio tuo: vt si pro nomine, & gloria tua sint omnes cruciatus perferēdi, & mors millies oppetenda, id pulcherrimi muneris loco ducant. Videant hoc qui vi magis, & censuris Eccl. quàm sponte quotannis ad sacramenta accedunt. Videant etiam monachi illi, qui non tā spōte, *COLLE.*

quam ignominiæ, aut pœnarum metu, quotidianos monasticæ vitæ labores, & instituta sectantur.

August. Quam sit diues in qualibet virtutis actione bona volũtas ex his D. Aug. verbis lib. de bono cõiugali poterit æstimari, ait enim. Sicut nõ est impar meritũ patiẽtiæ in Petro, qui passus est, & in Ioãne, qui passus nõ est: ita nõ est impar meritũ cõtinentiæ in Ioãne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abrahã, qui filios generauit.

Conscientia.

August. TV qui veram requiẽ (quæ post hanc vitam Christianis promittitur) quæris, etiam hic eã inter amarissimas vitæ huius molestias suauem gustabis, si eius qui eam promisit, præcepta dilexeris. Cito enim senties dulciores fructus esse iustitiæ, quã iniquitatis: & verius ac iucundius gaudebis de bona conscientia inter molestias, quàm de mala inter delicias. Aug. de Cat. rud.

Iussisti Domine, & verè sic est, vt pœna sibi ipsi sit, omnis inordinatus animus. Idem. 2. confess.

Ambros. Quæ pœna grauior, quam interioris vulnus conscientiæ? Nonne hoc magis fugiendum quàm mors? quàm dispendium? quàm exilium? quàm debilitas? quàm dolor est? Ambro. de offi.

Tantus splendor honestatis est, vt vitam beatam efficiat tranquillitas conscientiæ, & securitas innocentiæ. Idem. 2. de offi.

Bernar. Quis magis mortuus eo, qui portat ignem in sinu? peccatum in conscientia? nec sentit, nec excutit, nec expauescit? Bernard. de consider.

Sufficit aduersum os loquẽtium iniqua opinio bonorum cum testimonio conscientiæ. Idem super Cant.

Isidor. Omnia fugere poterit homo præter cor suum: non enim potest à se quisquam recedere: quocunque enim abierit, reatus sui conscientia illum non derelinquit. Isidor. in Syn.

Bias. Bias interrogatus, quid nam in vita metu vacaret: dixit, Bona conscientia.

Socra. Socrates interrogatus, qui sine perturbatione viuerent, Qui, inquit, nihil sibi conscium mali.

Epictet. Parentes Pedagogo pueros nos tradiderunt, qui vbique obseruaret, ne quid læderemur. Deus autem iam viros insitæ conscien-

tiæ

tiæ cuſtodiendos tradidit: quæ quidem conſcientia, & conſeruatio nequaquàm contemnenda eſt, quoniam & Deo diſpliceret, & conſcientiæ ipſi noſtræ hoſtes eſſemus.

Nullum theatrum virtuti conſcientia maius. Cicero. libro. 2. Tuſcula. *Cicero.*

Conſcientia rectę voluntatis, maxima conſolatio eſt rerum incommodarum. Idem. A Torqua. fam. lib. 6.

Conſcientia bene actæ vitæ, multorumque benefactorum recordatio iucundiſsima eſt. Idem in Cat. maio.

Magna eſt vis conſcientiæ in vtramque partem, vt neque timeant, qui nihil commiſerint: & pœnam ſemper ante oculos verſari putent, qui peccauerint. Idem pro Milon.

Acta ætas honeſtè, atque ſplendide, tantam affert conſolationem vt eos, qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter pungat animi dolor. Idem. 3. Tuſcul.

Mederi eſt optimum conſcientię poſt commiſſum facinus. 4. Tuſcula.

¶ Gloria noſtra eſt teſtimonium cóſcientiæ noſtræ &c. At inquis, nemo ſcit vtrũ odio, an amore dignus ſit. Recte ſane. Hoc plane non quidem euidenter, ſed tamen valde probabiliter ſciri poteſt. Huiuſmodi autem probabilis opinio in re tanti momẽti maxima piũ hominẽ lætitia afficit. Quis patrum certo ſcit filium ſuum eſſe ſuũ? Et tamen cum hoc probabiliter credat, mira charitate filium diligit. Adde his illud prouerbio. Gaudiũ eſt iuſto facere iuſtitiã, & pauor operantibus iniquitatem. Item vita carnis, ſanitas cordiũ putredo oſsium inuidia. Item, omnes dies pauperis mali: ſecura mens quaſi iuge conuiuium. Vide quam læta res ſit, bona conſcientia. Hinc Eccl. 14. legimus, Beatus vir, qui non eſt lapſus in lingua ſua, & non eſt ſtimulatus in triſtitia delicti. Fœlix, qui non habuit animi ſui triſtitiam, & non excidit à ſpe ſua. COLLE.

Quantum mala conſcientia torqueat præſertim morituros, declarant illa verba Sap. 4. Venient in cogitationem peccatorũ ſuorũ timidi, & traducent eos ex aduerſo cogitationes ipſorum. Sicut innocentia fiduciam, ita malitia metum, & trepidationem parit. Semper enim mala conſcientia timida eſt. Multa hac de re inuenies in titulo ſequenti.

Peccatum Peccator.

Gregor. QVid per porros, & cepas (quæ plerumque qui comedunt, lachrymas emittũt) nisi difficultas vitæ præsentis designatur: quia videlicet peruersæ mentes, dulcia per gratiã quietis dona despiciunt: & pro carnalibus voluptatibus laborioſa huius mũdi itinera etiã lachrymis plena, concupiscunt. Greg. in mor.

Habet hoc proprium humanus animus qui mox vt in culpam labitur, à sui cognitione longius separatur. Idem. 20. mor. cap. 15.

Miscentur gaudijs malorum tribulationes, atque ex rebus ipsis ex quibus superbiũt, flagellantur. Nec enim aliter possunt tẽporalia, aut nõ habita quærere, aut habita seruare. Punguntur ergo miseri, sed ista amore tẽporalis vitæ, non sentiunt. Esse igitur sub sentibus delicias computãt: quia peccatorum delectationibus pressi, quam sint aspera quæ patiuntur, ignorant. Vnde est illud Hiere. Inebriauit me absinthio. Ebriusque enim quæ patitur non sentit. Greg. mor. c. 15. Vide locum.

Grego. super illud Oseæ. Vitula Effrain docta diligere triturã, sic ait. Vt enim illa laborat, sed non sentit, imo sæpe reddit sponte ad laborem: ita malis cessare à laboribus non libet, quanuis liceat. Vbi suprà. c. 16.

Vita præsens à suis amatoribus non sine luctu agitur, tamen cũ lachrymis amatur. Contemnunt ergo isti habere, vbi spiritualiter gaudeant: desiderant autem vbi & carnaliter gemant: anteponunt turbata tranquillis, dura leuibus, aspera mitibus, suspecta securis. Grego. vbi supra.

Augustin. Præsentia animæ tuæ caro tua viuit: & quamdiu in carne tua præsens anima est, necesse est, vt viuat caro tua. Putas non esse aliquam vitam, qua viuit ipsa anima tua? Quomodo autem habet caro tua vitam (videlicet animam) sic habet & anima tua aliquam vitam suam. Et quomodo caro cum moritur expirat animam vitam suam: sic & anima quando moritur, expirat aliquam vitam suam: Vita corporis anima est, vita animæ Deus est. Aug. serm. 18. de verb. Apost.

Verbum Dei dicit. Ego sum via, veritas, & vita: separari ergo à verbo est esse sine via, sine veritate, sine vita. August. in Meditatio.

Vsque

Vsque adeò peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Idem de ver. relig.

Magna hominis miseria est, cum illo non esse, sine quo non potest esse. Idem de Trini.

Si male hic vixerunt homines, abyssus abyssum inuocat: quia de pœna in pœnam transeunt, & de tenebris ad tenebras, de profunditate ad profunditatem, de supplicio ad supplicium, & de ardore cupiditatis in flammas gehennarum. Idem.

Hieron. super Psalm. 80. Non erit in te Deus recens, sic ait, Cui Deus venter est, ei Deus recens est. Quæcunque vitia habemus, & quæcunque peccata tot recentes habemus Deos. Iratus sum, ira mihi est Deus. Vidi mulierem, & concupiui, libido mihi est Deus. Vnusquisque enim quod cupit, & veneratur, hoc illi Deus est. *Hieron.*

Quid tam superbum, quid tam ingratum videri potest, quàm aduersus eius viuere voluntatem, à quo ipsum viuere acceperis: quàm illius præcepta despicere, qui ideo aliquid imperat, vt causam habeat remunerandi? Idem in Epist.

Quid oro inuido delectationis præstat inuidia? Quid alter ab odio mercedis accipit? Quid iracundo furor suus confert? Similiter curre per singula, & inuenies, tot animi tormenta, quot vitia, quæ vtique eò facilius vinci possunt, quò nulla nos alliciunt voluptate. Idem, ad Demetri.

Si hinc peccati pudorem, & illinc gehennæ cernerem horrorẽ, & necessario vni eorũ deberem immergi, prius me in infernum immergerem, quam peccatum in me admitterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam sorde pollutus, cœlorum regna tenere. Ansel. de simil. *Ansel.*

Diabolus nulla præcedente peccati vindicta superbiens peccauit: ego visa eius pœna non continens, ad peccatum properaui. Ille in innocentia constitutus, ego restitutus: ille perstitit in malitia Deo reprobante, ego vero Deo reuocante, Ille autem obduratus ad punientem, ego ad blandientem: & si vterque contra Deum, ille contra non requirentem se, ego contra morientem pro me. Ecce cuius imaginem horrebam, in multis aspicio me horribiliorẽ. Idem in lib. de casu Diaboli.

Affectionis desertor filius, pietatis refuga, deputatur porcis, porcis addicitur, porcorũ traditur seruituti, porcorũ pascua lutulenta *Pet. Rau.*

percurrit,inquieti gregis teritur & maculatur excursu, vt sentiat quam miserum sit quietis paternæ beatitudinem perdidisse. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant,& nemo illidabat. Quam crudele ministerium,quia nec conuiuit porcis: qui viuit porcis.Miser qui porcorum deficit,& esurit in saginã,miser qui squalentis cibi cupit,nec impetrat qualitatem.Petrus Raue.in serm.1.de fili.prodi.

In se reuersus est,in se ante redijt,vt rediret ad patrem qui à se ante recesserat,cum recesit à patre.A se migrat, & ab homine totus transit in bestiam,paternæ pietatis immemor,gratiæ genitoris oblitus.Idem in serm.2.de eodem.

Sicut Domino qui se iungit, vnus spiritus est: ita qui se iungit Diabolo,Dæmon est.Idem in serm.5.de eodem.

Euseb. Emisse. Serpens ille & si reuocauerit morsum,reliquit venenum: fecit quisque peccatum,vt aliquam corporalem caperet voluptatem. Remanet quod damnat,præterit quod delectat:consummata iniquitas permanet:voluptas fugitiua pertransit.Ibidem.

Plinius. Nihil tam facile discimus,quam turpitudinem,& nihil tã difficile dediscimus.Plinius.

Quintil. Nemo malus,qui non stultus.Quintil.

Adilon. Peruersitas morum omnem fortunam inamœnam facit.

Cicer. Nobis persuasum esse debet,si Deos hominesque celare possemus,nihil tamen auare,nihil iniuste,nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum:honesta bonis,non occulta quæruntur. Cicero.3.de offi.

Si vnum in locum collata sint omnia mala,cũ turpitudinis malo non erunt comparanda.Idem.2.Tuscul.

Simus ea mente quam & veritas, & ratio præscribit,vt nihil in vita nobis cauendum præter culpam putemus:eaque cum careamus omnia humana placatè & moderatè feramus.Idem. A. Torquato.fam.6.

Prꝛter culpam & peccatum homini accidere nihil potest,quod sit horribile aut pertimescendum.Idem.fam.5.

Vt ciuitas in seditione non potest esse beata, nec in discordia dominorum domus:sic animus à se ipso desidens, secumque discordans, nullam gustare partem liquidæ voluptatis ac liberæ potest.Idem.1.de finib.

¶Sicut

¶Sicut casus ex alto ita membra cassat, vt etiam post sanitatem in firma ac debilia relinquantur: ita lapsus in peccata grauia, frequenter etiam post pœnitentiæ medicamentum infirmam animam relinquunt. Deleto itaque peccato, reliquiæ adhuc manent, quæ animam infestant. Quare si peccaturus speras veniam, time saltē peccati reliquias. COLLE.

Peccator omnis fur est & latro, & peccatum ipsum furtum est: alioquin non diceremus, Dimitte nobis debita nostra, nisi peccata essent furta. Si quis enim in vineam suā operarios conduceret, quibus largè & victū & mercedē suppeditaret, qui tamen relicto opere, tēpus totū in ludo aleaque insumerēt, an nō hi alieni peculij fures essent? At mundi huius Dominus ad hoc nos condidit, & hanc pulcherrimam mundi mensam, cæteraque bona in hoc præstitit, vt illius nos obsequio traderemus, cum nos tamen beneficijs & muneribus eius abutentes, opus ipsum ad quod conducti sumus omnino negligamus, an non fures sumus?

Peccatū tale atq; tantū malū est, vt nisi sanguine filij Dei expiari digne nō potuerit. Sic enim ipse Dñs ait: Hic est sanguis meus noui testamēti, qui pro vobis effundetur in remissionē peccatorū. Euertionem Troiæ tantam rem esse oracula Deorū responderūt, vt nisi humano sanguine fuso fieri posse prædicarent. Cuius rei gratia Agamēnonis filia decollata est. Hoc mendacio poetę illius negotij magnitudinem declarare voluerunt. Quale ergo illud malū est, quod nisi ipsius filij Dei sanguine, potuit expiari?

Vnde quæso tanta in Christianis hominibus peccandi facilitas, cum fides nostra tantoperè peccatū detestetur, vt malorū omniū extremum esse prædicet? Quid quæso tāti mali causa, nisi maximū malū esse possit? Si vero malorū omniū maximū est peccatū, peccatū ergo ipsum præcipua peccati causa erit. Lethale nāque peccatū gratiæ lumine animā priuat: atque ita cœcā & in tenebris positā relinquit: Sicut ergo qui oculis captus est, vel ipsos etiam montes, & maxima quæque corpora nō videt: qui vero oculis recte valet, vel atomos etiam ipsos & minutissima quæq, ad radios solis apertè videt: ita planè qui per peccatū clausos habet animæ oculos, ingētia quoque & grauissima peccata neq; formidat neq; videt: ideoq; minimo negotio præceps in illa ruit: at, qui apertos

per

per lumen gratiæ mentis oculos habet, is etiam leuissima peccata & videt & quatenus licet, etiã fugit. Idem etiã per analogiã corporis viui & mortui colligi potest. Corpus enim mortuum vulneribus cõfossum nihil sentit: viuum vero vel vnius aciculæ pucturã ferre nõ potest. Ex his patet nihil mirum esse, improbos homines innumera peccata sine vllo doloris sensu cõmittere, quos & vita & spirituali sensu priuatos esse cõstat. Vide quæso quã sui dissimilis Dauid post adulterij crimen relictus est: qui enim totus penè transierat in Deũ, modo crudelis homicidij litteras mittit. Quid vero Saul rex? Quantũ post illud inobedientiæ crimen à pristina virtute degenerauit: qui sine vlla causa furore percitus, septuaginta sacerdotes Domini vestitos Ephoth ante se trucidari fecit, & Nobe ciuitatem sacerdotum sic euertit, vt nec ouibus cæterisque pecoribus pepercerit? Quo quid horribilius.

Hiere. 13. Imago animæ existentis in peccato apparet in lumbari illo, quod Hieremias ex mãdato Domini abscõdit in Euphrate: quod post dies aliquot à flumine extractum, nulli vsui aptum erat &c. narra historiam omnem. Talis ergo animæ existentis in peccato facies est: quæ cum prius Deo aglgutinata diuinæ naturæ cõsors esset, per peccatum deformis, inutilisque ad omnia effecta est.

Quas strages atque damna inferat in anima lætale peccatum, figurat primum Sampson à Philistæis captus & excæcatus, ludibrioque hostium habitus, & molere in pristino iussus. Peccatoris etiã figura est Sedechias rex: qui vastato regno, extinctis liberis, & proceribus regni, effossis oculis, vinctisq; ferro manibus & pedibus, in tetrũ carcerẽ coniectus fuit. Figura item illius, Iob amissis rebus omnibus & vlceribus plenus, sedens in sterquilinio, & testa saniẽ vlcerũ radẽs. Figura item ille qui incidit in latrones, quem ij bonis omnibus spoliauerunt & plagis impositis abierũt semiuiuo relicto: viuo quidẽ mundo, mortuo vero Deo, viuo ad malum perpetrandũ, mortuo ad bonum operandum. Isti etiã omnes typum gerunt humanæ naturæ per originale peccatum lapsæ. Non est autem difficile hæc omnia peccati malitiæ accommodare.

Quatuor sunt quæ pios homines in magnã frequenter admirationẽ adducunt. Primum, nõ amari ab hominibus Deũ, cùm is infinita bonitas, suauitas & pulchritudo sit, qui proinde infinito amore diligẽdus esset. Secundũ, ingratos esse ei qui innumeris eos

beneſi-

beneficijs ornauit,& ornare nunquam intermittit. Tertium, tam facile tantam maiestatem omnibus flagitiorum generibus passim ab eis offendi. Quartum,talem homines vitam viuere,cum talem fidem profiteantur,quod planè mōstro simile est. Cuius quidem rei indignissimæ non possunt non multæ & quidem grauissimæ causæ existere. Impossibile enim Ciceroni esse videtur diuinam prouidentiam afferere , & non dies noctesque diuinum numen horrere. Huius vero adeo stupendæ cœcitatis prima causa est, vehemens cupiditatum nostrarum ardor. Videmus enim febribus æstuantes,contra medicorum præcepta frigidam bibere , quam grauiter sibi nocituram certo sciunt. Diuus quoque Ambrosius in exam. memorabile huius rei exemplum affert. Medicos enim ait cuidam viro oculorum cœcitatē interminatos fuisse, nisi ab vxoris consortio abstineret: qui tamen vehementia cupiditatis superatus,& oculorum saluti voluptatem præferens, vale (inquit) lumen amicum. Vides ergo quanta sit cupiditatum violentia? Proxima causa est tyrannis prauæ consuetudinis,quæ incredibili quadam vi animum ad assueta rapit. Vnde est illud Hierem. Si potest æthiops mutare pellem suam &c. Alia causa est maxima quædam (quæ ex hac praua consuetudine sequitur) à Deo rebusque diuinis elongatio: sine cuius ope natura corrupta sibi derelicta, ruit præceps in omne nefas. Quarta est Dæmonis potentia maxima, qui tanquam fortis armatus,in pace prædam suam possidet: vtpote quam fortissimis cupiditatum & laqueorum vinculis cōstrictam retinet. Quinta est ea quam Hierem. Propheta designasse videtur cum ait. Desolatione desolata est terra,eo quod nullus sit qui recogitet corde. Considerationis namque vi,fidei habitus velut consopitus,excitatur,vt splendore suo peccatorum tenebras dispellat, hominemque in officio contineat. Qua tamen isti non vtuntur, vt pote qui in terra obliuionis habitant: & qui (vt est in fabulis) letheas quodammodo aquas ebibisse videantur : quando neque Dei,neque sui,hoc est suæ mortalitatis,professionis,baptismi, fidei,diuini iudicij,paradysi,gehennæ,suorumque peccatorum,& beneficiorum diuinorum,vllo modo recordantur. Quæ si aliquādo in mentem reuocant,celeriter percurrunt: cum tamē diu multumque in animo ea versare debuissent. Vnguentum enim vulneri applicatum,ibidem hærere debet, vt salutem adferat: vix enim

Cicer. de nat. Deo. lib. 1.

Hiere. 13.

quicquam

quicquam in transitu prodest.

Auget peccati grauitatem causa peccandi: quãdo videlicet prò rebus nihili homines Deum amittere non verentur. Nihil autem est quidquid humana cupiditas ambit. Vacua enim spes impiorum est, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum vt Sapiẽs ait. Idem etiam Esaiæ. 59. de ejsdem prædicatur. Telas (inquit Propheta) araneæ texuerunt, Telæ eorum non erunt in vestimentum, nec operientur operibus suis. Quod si res adeo miseranda est, quam Propheta lamentatur, cum ait: Vendidisti populum tuum sine pretio, quale quæso erit ipsum mundi Dominum pro rebus nihili vendidisse, quod scelerati homines faciũt? Auget etiam peccati grauitatem animarum dignitas, quas impij venales habent. Si enim aurum est, quod auro emitur, ergo sanguis Christi est, quod Christi sanguine emptum est. De hoc autem Dominus ipse quæritur, cum ait. Pretium meum cogitauerunt repellere. Pretium enim animarum nostrarum sanguis Christi est: quod quidem pretium repellunt, qui animas suas, vilibus rebus commutant, & ij etiam qui alios ad peccata inducunt.

Sapien. 3.

Quod est anima corpori, hoc est Deus animæ. Hinc illud D. Augustꝰ. Non sunt in te viscera pietatis, si ploras corpus à quo recessit anima, & non ploras animam à qua recessit Deus. Vt igitur ex visibilibus inuisibilia cognoscas, vide qualem habeat speciem corpus à quo recessit anima, & per hoc intueri poteris, qualem habeat anima à qua recessit Deus. Quo argumento colligere licet & peccati deformitatem, & humanæ naturæ miseriam post peccatum: Talis enim anima relicta est, quale corpus à quo anima recessit. Hinc etiam liquet, hominum peccata commiserationem magis quàm indignationem exigere. Quis enim deformitatem, tetrumque odorem eius animæ non lugeat, quam agnoscit mortuam, & à Deo derelictam.

Quasi à facie colubri fuge peccatum, & si accesseris ad illa suscipient te. Pro quo alius vertit. Et si accesseris ad illud mordebit te. Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi rompheabis acuta omnis iniquitas, & plagæ illius non est sanitas. Bis acuta autem dicitur, quia non animam modo, sed frequenter etiam corpus lædit. Pro eo autem quod nos legimus, Ira-

scimini

scimini & nolite peccare, alij ex Hæbreo vertunt, Contremiscite & nolite peccare. Quibus verbis, non solum peccati fugam sed horrorem etiam ac trepidationem fugæ adiungi Propheta vult: vt videlicet non lentè & segniter sed quasi à facie colubri fugiamus peccatum.

Peccati proprium est, virtutem & robur animi infringere, ac debilitare. Vnde pro eo quod nos legimus, Infirmata est in paupertate virtus mea. Hiero. ex Hebr. vertit. Infirmata est in iniquitate virtus mea, & ossa mea contabuerunt. Hinc sceleratis homini bus per Esaiam Dominus cóminatur: & erit fortitudo vestra quasi fauilla stupæ. Vt enim Sampson abscisis capillis, ita homo per peccatũ amissa gratia, infirmus redditur vt cæteri homines: vnde facile ab hostibus superatus in varia scelera præcipitatur.

Quatuor mala peccantibus adiuncta esse, declarant illa Prophetæ verba: Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & Angelus Domini persequens eos. Fiant viæ illorum tenebræ & lubricum &c. Lubrica enim caro nostra est, quæ ad voluptates procliuis, in eas facile dilabitur. Tenebræ vero cœcitatem mentis improbæ designant: quæ illis pericula sua & præcipitia abscondunt, Dæmon verò eos in tenebris & in lubrico ambulantes, impellit. Satis erat ad ruinam in lubrico ingredi. Quid ergo & in lubrico, & in tenebris ambulantem, ab hoste fortissimo impelli? Quis igitur in hoc loco lubrico hoc noctis tempore, & hoc hoste impellente stare posse sibi persuadeat, nisi assiduis precibus Dei opem sibi comparare studeat? Idem autem significatur & quidem breuius in eo quod dicitur, Fiant sicut puluis ante faciem venti. Quid enim puluere mobilius, qui leuissimo flatu huc & illuc spargitur? Tale est autẽ improborum cor: quod leuissimo quouis cupiditatis impulsu, in omnia scelera rapitur. Simili autem ratione improbus in primo Psalmo puluери comparatur, quem proijcit ventus à facie terræ. Quæ similitudo non ad solam improborum instabilem fortunam, sed etiam ad peccandi procliuitatem, & facilitatẽ referẽda est. Amissa enim per peccatũ gratia, minimo negotio in quæuis alia scelera labũtur, Vnde est illud, Peccator adijciet ad peccandũ. Quis igitur non vehementer horreat in hoc tam periculoso statu vitã agere? Maximè reuocare nos à peccato debet, quòd in oculis Dei cũcta cernentis impie agimus. Sic enim legimus, Posuisti iniquitates

nostras

nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui: hoc est longissimam seriem malorum nostrorum cunctorumque vitiorum cathenam ante oculos & in prospectu semper habes. Hac vero circunstantia peccata nostra idem Dominus amplificat cum ait. Et faciebatis malum in oculis meis. Et iterum, Ego sum iudex, & testis dicit Dominus.

Præcipua peccati deformitas est, quod Dei leges contemnimus. Quam rem illa Dauidis verba insinuant, Tibi soli peccaui. Quasi enim nihil esset homicidij & adulterij criminibus homines violasse, hoc solùm quæritur, hoc lamentatur, quod aduersus Deum talia prohibentem deliquerit. Omnis enim alia deformitas, etiam si quis vniuersum genus hominum deleret cum hac collata, perexigua & quasi nulla est.

Grauius & peccat & puniendus est qui alieni sceleris supplicio non eruditur. Vnde sunt illa verba Lamech, Quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum, septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies. Cum enim Lamech arma ferrea primus excogitasset, vxoresque eius propter hoc diuinam vindictam pertimescerent, ille innocentia sua se tuetur dicens, Quoniam occidi virum &c. Pro quo alij legunt, Si occidi virum in vulnus meum. Dictio autem (Si) vim apud Hebræos habet negandi, vt ibi, Si introibunt in requiem meam. Vult itaque dicere, Non est cur de mea salute solicitæ sitis. Nõ enim ego more Cain cuiquam manus intuli. Quod si facerem illius scelere conspecto, dignus eram qui lõgè grauiùs & acerbius punirer.

Filiæ Loth patrem prius inebriarunt quo in detestabile illud stuprum præcipitarent in quod vir iustus nullo modo sobrius incidisset. Hoc ergo æstu Dæmon, nititur prius, mentes hominum mundi amore inebriare, & modis omnibus excœcare: quo nos in lethale peccatum præcipitet. Aliter enim nemo qui apertos oculos haberet, quibus detestabilem & horrendam peccati deformitatem videret, in illud facile incideret. Verè enim de eo dici potest. Omnis qui viderit te, resiliet à te.

Amor Dei in punitione quoque sceleratorum hominum cognoscitur. Cum enim is mundum alluuione propter peccata delere vellet, tactus dolore cordis intrinsecus fuisse dicitur. Dolor autem

tem ex amore nascitur: non enim doleret, si non diligeret: quanuis hoc in loco scriptura humano more de Deo loquatur: aliter enim dolor in Deo, aliter in nobis intelligitur. Huius autem amoris ac doloris fuit, quod subdit. Et præcauens in futurum. Satis enim magna cautio ad detestationem peccati erat, vniuersum mũdum aquis diluuij propter peccata euertere. Et tamen ne hoc quidem tanto terrore amentes homines à peccato coercentur.

Quàm sit misera eorum conditio, qui in peccato diu perseuerantes, Diabolo militant, declarant labores & molestiæ ingentes quæ filijs Israel sub Pharaone rege contigerunt, qui ignorabat Ioseph. Cùm enim regnum in anima nostra spiritus ille obtinet qui verum Ioseph Christum agnoscit, nullis afficimur molestijs. Cæterum si (vt Origenes ait) regnum obtineat in nobis Pharao mundi princeps, tunc affligimur, & terrenis operibus seruire compellimur, tunc masculi nostri interficiuntur, & fœminæ reseruantur, & ciuitates Pharaoni ædificare compellimur & magistri qui ad hæc vrgeant opera designantur. Et tu ergo si declinas ad opera seculi, agere actus terræ, & lutea explere ministeria, scias & intelligas quia surrexit in te rex nouus, qui ignorat Ioseph, & ipse te cogit ad opera sua, ipse est qui te facit discurrere per circulum maris ac terræ, elementa pro cupiditate turbare, ipse est hic Ægypti rex qui te pulsare forum litibus facit, & pro exiguo terræ cespite propinquos iurgijs fatigare, & (vt ita dicam) castitati insidiari, decipere innocentiam, domi fœda, foris crudelia, intra conscientiam flagitiosa committere. Hactenus ille.

Non minus spiritualis vita à supernaturali Dei auxilio, quàm inferior hic & corporeus mundus ab astris & motu cœlorum pendet. At, videmus in Solis defectu etiam breuissimo, corpora nostra lædi, & variè atque molestè affici: quid ergo de illa anima cẽsendum est, quæ multis annis absque sole iustitiæ Christo in tenebris iacuit: quæ non vnius horæ, sed multorum annorum ecclypsim passa est? Si ad horam paulisper discedente Domino, regius Propheta dicit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus: quid illos passuros esse credendum est, à quibus lucis suæ radios multis annis Dominus auersos habuit?

Quam sit improborum vita difficilis plenaque molestijs, declarant illa prophetæ verba: Contritio & infelicitas in vijs eorum, &

viam pacis non cognouerunt. Item illud, Via peccantium cõplanata est lapidibus, & in fine eorũ inferi, & tenebræ, & pœna. Hinc illud Hieremiæ. 16. Eijciam vos de terra hac in terram quam ignoratis vos & patres vestri, & seruietis ibi Dijs alienis (videlicet auaritiæ, libidini, ambitioni &c.) qui non dabunt vobis requiẽ. Quod enim quisque præ cæteris colit, hoc illi Deus est. Huc pertinet & illud Deute. 28. Eò quod non seruieris Domino Deo tuo in gaudio cordisque lætitia propter rerum omnium abundantiam, seruies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus in fame, & siti, & nuditate, & omni pœnuria: & ponet iugum ferreum super ceruicẽ tuam. Hæc omnia spiritualiter patiuntur, quicunque à Domino recedentes, obsequio se Diaboli tradiderunt. Huc spectat & illud Eccl. 2. Eccl. Homini bono dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo. Ex ijs patet quãto sit iucundior piorum quam improborum vita. Idem etiam hoc argumento colligi potest. Hoc inter pios ac improbos discrimen esse Salomon ait: quod sapientis oculi sint in capite ipsius: stultus vero in tenebris ambulet. Vir enim pius & sapiens in hoc omnes curas & neruos suos intendit, vt non præcipiti & cœco impetu affectuum, sed consilio, & ratione ducatur: quod contra improbi faciunt, qui pecudum more cupiditatum impulsu aguntur. Illud autem est in luce, hoc vero in tenebris, vel certe oculis captum ambulare. Quod cum ita sit, quid de eo homine sperare possis, qui in densissimis tenebris, nullo duce, per loca lubrica & aspera, & in præcipiti posita, graderetur? Quid nisi vt passim caderet, & allideretur, & in præceps rueret? Quid autẽ hæc vita nisi iter abruptissimum est, & scrobibus ac præcipitijs plenum: in quo omnis creatura in laqueũ & muscipulã pedibus insipientiũ posita esse dicitur? Qui ergo per hanc viam, clausis rationis & iudicij oculis graditur, in quot mala ruere necesse est? quandoquidẽ cupiditates nostræ, nõ quod liceat, vel quod deceat, sed quod libeat, semper attẽdũt? Vnde quæso rixæ? Vnde homicida, vnde vincula, & carceres? vnde varij & insanabiles morbi? vnde dedecora, & familiæ labes? vnde denique tot bella, tot humani generis strages, nisi ab humanis cupiditatibus ortum habuerunt? Ab his autem omnibus malis, quis dubitat immunes esse, qui compressis cupiditatibus, sola ratione

tione & consilio reguntur? Qua ex re facile colligitur improborũ vitam, quæ in specie iucunda esse videtur, multis partibus vita piorum acerbiorem ac molestiorem esse.

Quod improbis omnia in malum cedant, declarat Eccl. his verbis, Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legem altissimi? & si nati fueritis, in maledictione nascemini: si mortui eritis, in maledictione erit pars vestra. Eccl. 41. Itaque omnia his in malũ, cum contra pijs omnia cooperentur in bonum. Huc spectat & illud eiusdem ca. 27. Leo venationi insidiatur, sic peccata operantibus iniquitatem: subaudi, insidiantur, vt eos decipiant & in deteriora præcipitent. Hinc illud: si bene egeris, recipies: si autem male, statim in foribus peccatum aderit. Peccatum autem appellat pœnam peccati, quæ fere non tardat.

Maius esse peccati malum quàm quodcunque aliud, annotauit Origenes in eo quòd Iacob noluit petenti Ruben filiũ Beniamin præbere dicenti: Ambos filios meos interfice, nisi reduxero eũ tibi viuum. At Iudę idem petenti, ac protestanti, peccati se reũ omni tępore futurũ, nisi illum reduceret, protinus dedit. Videlicet lõge maius id esse reputans malum quod sibi Iudas, quàm quod Ruben imprecatus fuerat.

Dedi (ait Dominus per Hiere.) dilectam animam meam in manus inimicorum meorum. Pro hoc alij verterũt: Dedi dilectionẽ animæ meæ in manus &c. Sic appellat populum suum, quo dilectionis suæ vim erga illum designet. Ea tamen est peccati malitia, vt hanc adeò dilectam animam Chaldæorum manibus diripiendam, affligendam, ac penitus delendam tradiderit, ac postremo Dæmonibus perpetuo in gehenna cruciandam.

Hipanis ingẽs fluuius (de quo Verg. in Georg. meminit) aquas proferens dulcissimas, fonticulo tamen quodam amaro in ipsum influente, tota eius aqua vitiatur & amara redditur. Quid similius originali peccato, quo tota massa generis humani infecta est?

Occasiones peccatorum.

SIcut perfecti viri, peruersos proximos nõ debẽt fugere, quia & eos sæpe ad rectitudinẽ trahunt, & ipsi ad peruersitatẽ nunquam trahuntur: sic infirmi quique societatem debent decli- *Gregor.*

nare malorum: ne mala quæ frequenter aspiciunt, & corrigere nō valent delectentur imitari. Greg. super Ezech.

Non valde laudabile est, bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est inter bonos, bonum non esse: ita immensi est præconij bonum etiam inter malos extitisse. Greg. in mor. super illud: Vir erat in terra Hus &c.

Augustin. Incerta victoria est inter hostilia arma pugnare, & impossibilis liberatio est flammis circundari, & non ardere. August. de singul. cler.

Minus voluptatibus stimulatur, qui non est vbi frequentia est voluptatum. Minus auaritiæ molestias patitur, qui diuitias non videt. Idem ibidem.

Isidor. Iuxta serpentem positus, non eris diu illæsus: & ante ignem cōsistens, etiam si ferreus sis, aliquando dissolueris: proximus periculō, diu tutus non erit. Per assiduitatem cito peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, sæpe occasionem peccandi dedit, sæpe quod voluntas non potuit, assiduitas superauit. Isidor. libro. 2. soliloq.

Hierony. Nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclusus: nec intra vnam cauernam habitans cum lupo tutus est agnus. Ipse voluit penetrari, qui hostem proprium in suas partes induxit, & intestinum sibi gladium ipse supponit, qui locum habitationis suæ aduersarij ingressibus reserauit. Hierony. de cohabi. cler. & mul. Cō tra eos autem qui suspiciosa appetunt contubernia allegat idem Hiero. illud Salomonis in Prouerb. Alligabit quis in sinu suo ignem, & vestimenta eius non comburentur: ambulabit super carbones ignis, & pedes illius non ardebunt? Idem ad Eustochium.

Idem ad Eustochium, obsecro ait te coram Deo & Christo Iesu, ne vasa templi Domini, quæ solis sacerdotibus videre concessum est, in publicum proferas, ne sacrarium Dei quisquam profanus aspiciat. Oza, arcam, quam non licebat tangere, attingens, subita morte prostratus est. Præcesit vmbra, nunc veritas est, Sponsa Christi, arca est testamenti, nō solum intrinsecus, sed etiam extrinsecus deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabulæ testamenti, ita in te nullus sit alius, nisi legis Domini cogitatus. Super hoc enim propitiatorium quasi super Cherubin requiescere, & sedere vult Dominus. Idem vbi supra.

¶ Non

¶Non modo peccata sed peccatorum etiam occasiones Salomon iubet nos studiosissimè vitare cum ait: Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via, fuge ab ea, nec transeas per illam, declina & desere eam. Vide quantum instet & vrgeat, vt nos ab omni malorum occasione auocet. Paulo vero inferius de meretrice loquens ait: Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Omnem quippe occasionem peccandi his verbis amouere voluit. Cæterum de vitando mulierum cõtubernio sic Eccl. c. 42. In medio mulierum noli commorari, de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens. Hoc autem ad cohabitationem & contuberniũ fœminarum de quo sermo erat, referendum esse videtur. Multa hac de re inuenies Eccl. c. 9. COLLE.

Quale sit periculum eorum qui inter peccatorũ occasiones versantur, aptissima similitudine Eccl. 10. declarat his verbis. Qui fodit foueam incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eũ coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. His verbis Salomon varias peccatorum occasiones vitare admonet. Solent inter vepres & spinas sepium latitare colubri, & eos qui sepes diruunt mordere. Idem spiritualiter cõtingit inter peccatorum occasiones versanti.

Inter tres animæ hostes, mundus numeratur, hoc est improborum hominum societas: quæ quantum ad vitæ corruptelam possit, declarat Propheta cum ait: Saluum me fac Deus, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum, siue vt alij ex Hebræo vertunt: Defecerunt fideles inter filios hominum vana loquuti sunt &c. Quem locũ Gloss. quædã sic explanat. Quoniam maximam vim habet ad pietatẽ & virtutem probitas eorum quibus cum viuimus, si inter homines impuros & nocẽtes ætatẽ agamus, vix fieri potest, quin ad eorum mores & consuetudinem traducamur. Propterea Domine, non impensius oro, vt vitam meã ab insidijs inimicorum quàm vt animum meũ à vitijs & corruptela seculi huius integrum, saluumque custodias: ne me reliquorum perditi mores & exempla corrumpant, neve illorum imitatione in aliquam turpitudinem dilabar.

Quid periculi in occasionibus peccandi sit, declarat Aug. in lib.

confess. vbi narrat Alipium familiarẽ amicum suum, qui ludorum Circensium spectacula detestabatur, ab amicis quibusdã multa vi precum eò deductũ: quibus tamen ille corpore tantũ se illic affuturũ prædixit, mente verò absentissimum. Astitit ergo ibi clausis oculis: quos tamen ad nouũ quendã populi clamorẽ aperiens, ita ludorũ eorũ spectãdorum amore captus fuit, vt alius inde egressus fuerit, quàm intrauerit. Tantum aliquando videndi sensus animæ nocet.

Quàm sint omnes peccatorum occasiones radicitus vitandæ, Num. 33. apertè Dñs docet: qui Num. 33. sic ad filios Israel loquitur. Quãdo transieritis Iordanem, intrantes terram Chanaan, disperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas commi nuite, atque omnia excelsa vastate, mundantes terram, & habitantes in ea: Ego enim dedi vobis illam in possessionem. Si autem nolueritis interficere habitatores terræ qui remanserint, erunt vobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus & aduersabuntur vobis in terra habitationis vestræ: & quicquid illis cogitaueram facere, vobis faciam. Idem etiam colligitur exemplo Dinæ: quæ tuta paternæ domus claustra egressa, videre cupiens virgines regionis alienæ, à principis eius gentis filio vi oppressa, magnarum postea ruinarum causa fuit. Nemo autem de sua sibi securitate & conscientia blandiatur: quanuis enim nullum à te tibi periculũ immineat, ab alijs imminet. Si tu sine periculo vides, non tamen sine periculo videris.

Nõ peccata solũ, sed quecunque peccatis cõfinia sunt, (quanuis ex natura sua peccata nõ sint) prohibere Dñs in lege solet. Sic Nazaræis, quibus vino interdixit, quicquid vino finitimũ erat ab vua passa vsq; ad acinũ prohibuit. Quid autẽ hoc ad religionẽ, nisi hu ius nos periculi admonere voluisset? Simili ratione cum Idololatriam vetuit, aurum etiam ex quo idola fiunt, contingere vetuit. Quod quia Iudæorũ quidã sub Machabæo duce in prælio adũersus Gordiam seruare noluerunt, in prima acie corruisse memorantur. Dum enim cæsorum corpora requirerent, deprehensum est eos de donarijs idolorum tulisse: quæ res causam eorum ruinæ attulit. Vt habetur. 2. Macha. c. 12.

Sicut intra venas silicis latet ignis, qui ferro ictus, excutitur: ita peccatorũ semina & cupiditatis ignis in mẽbris quidẽ nostris latent:

tent: quæ oblatis occasionibus excitantur. Quamobrem dáda opera est, vt omnes peccandi occasiones sollicite vitemus, ne hac ratione latentē in membris nostris cupiditatis ignem excutiamus.

Societas bonorum & malorum.

SIcut malus aer assiduo flatu tractus, inficit corpus: ita peruersa locutio assidue audita, infirmantium inficit animum, vt tabescat delectatione praui operis, assiduitate curiosi sermonis. Greg. super Ezechi. *Gregor.*

Inter bonos bonū esse, salutē habet: inter malos vero, etiam laudem: illud tantæ felicitatis est, quantæ etiā securitatis, hoc tantæ virtutis, quantæ difficultatis. Quale nempe est illud, Tangere picē & non inquinari ab illa, in igne sine læsione versari. Ber. in Epist. *Bernar.*

Omnia fac cum consilio, nec tamen omniū, aut quorūcūq;, sed tantū bonorū. Bonos in consilio, bonos in obsequio, & bonos habeas contubernales, qui vitæ & honestatis tuæ custodes sint & testes. Idem.

Gratulādū est cū mali de Ecclesia separantur, ne columbas, ne oues Christi fœua sua & venenata cōtagione prædētur. Cohęrere & cōiūgi nō potest amaritudo cū dulcedine, caligo cum lumine, pluuia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Cyprian. de simplicitate prælatorum. *Cypria.*

Probi viri ad improbos accedentes, multo facilius vitia trahūt, quam virtutem illis impertiantur. Nillus. *Nillus.*

Super illud psal. Declinate à me maligni. Remedium est quem conuerti velle non videris, vitare si possis. Caff. *Caff.*

Sicut currētes equi cursu inuicē certant: ita & optima quoque societas se inuicem excitat. Clima. de compend. sup. dict. recap. *Clim.*

Mater mea & fratres mei sunt ij, qui faciunt voluntatem patris mei qui in cœlis est. Ille tibi pater sit, qui ad deponendam peccatorum sarcinam collaborare tibi & potest & vult: Mater vero cōpunctio sacra, quæ te possit sordibus abluere: Frater autem is, qui tecum ad cœlestem cursum perficiendum laborat & certat. Sociam tibi & vxorem quære, quæ nunquam à te separetur, memoriam mortis. Porrò filij tibi sint amarissimi gemitus cordis: seruū posside corpus tuum. Amicos vero fac virtutes Angelicas, quæ

tibi exitus tui tempore auxiliari poterunt, si eas modo tibi amicas familiarius feceris. Hæc est sanè generatio quærentiũ Deum. Hos ergo parentes pro ijs quos relinquis, suscipere debes. Climacus.

COLLE. ¶ Sicut in suauissima multarum vocum consonantia si vel vna tantum dissona vox ijs accedat, totam harmoniam dissoluit: ita vel vnus improbus in conuentu & societate bonorum moribus inter se similium, totam planè societatis concordiam turbare solet. Propter quod Salomon ait: Eijce derisorẽ, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ. Item Apostolus, Modicũ fermentum totam massam corrumpit. Est enim natura mali potẽtissima. Nam cum ad malum omnes propter cõmunis peccati morbum propensi simus, facile quouis addito impulsu ad malum ferimur. Denique potentior est exigua aceti portio ad vini pretiosi dolium corrumpendum, quàm totum illud dolium ad exiguam aceti portionem in vinum permutandam: vsque adeò vis destruẽdi, quàm construendi potentior est.

Appetendam esse piorũ societatem monet Eccl. his verbis: Si videris sensatum, euigila ad eũ, & gradus ostiorũ illius exterat pes tuus. Cõtra vero de malorũ cõtubernio dicitur: Qui tangit picem inquinabitur ab ea: Et qui cõmunicat superbo, induet superbiã. Itẽ, Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Huc spectat & illud Eccl. 13. Quis medebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropinquant bestijs? Sic & qui comitatur cũ viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius, significat his verbis, idẽ esse periculũ cũ prauis hominibus atque cũ serpentibus & feris cõmorari. Hinc paulo post ait: si cõmunicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto. Quæ cõmunicatio sancto homini ad canẽ? De societate vero bonorũ subdit protinus. Pondus supra se tollit, qui honestiori se communicat.

Quo studio improborũ contubernia vitanda sint, satis Propheta declarat psal. 100. Sic enim ait: Superbo oculo & insatiabili corde, cũ hoc nõ edebam. Nõ habitabit in medio domus meæ qui facit superbiã: qui loquitur iniqua non direxit in cõspectu oculorũ meorũ. Nouerat enim periculũ illud, de quo psalm. 105. agitur: Et cõmisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierũt sculpti-

sculptilibus eorum, & factum est illis in scãdalum. Cuius rei gratia tanta severitate Dñs in lege connubia cũ Cananæis interdixit. Certissimè enim (inquit) peruertent vos, vt sequamini Deos eorũ. Quod quia Salomon neglexit, miserabiliter corruit. Hinc Dominus Iosaphat regi amicitias cũ Achab rege perfido gerenti, per prophetã dixit: Impio præbes auxilũ, & his qui oderũt Dñm, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona inuenta sunt in te &c. Huius ergo præcepti propheta memor ait: Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Quantũ societas improborum in Ecclesia noceat, declarat Spõsa in Canticis cum ait, Nolite mirari quod fusca sim, quia decoloravit me sol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Duas deformitatis suæ causas assignat, alteram, carnalis concupiscentiæ æstũ, quam solis nomine significat: alteram, prauorum hominum societatem: qui pios prauis exemplis, & consilijs, irritionibus, adulationibus, & varijs iniurijs impugnat, & ad malum prouocant. Vnde est illud: Homo homini Dæmon: sicut contra de bonis dicitur, Homo homini Deus. Hinc illud. Quia abundauit iniquitas, refrigescet multorum charitas.

Qua cura improborũ hominũ consortia vitanda sint ne contagio suo cæteros inficiant, typicè Dominus, Numer. 5. declarat his verbis: Præcipe filijs Israel, vt eijciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo: tam masculum, quam fœminam eijcite de castris, ne contaminent ea cum habitauerint vobiscum Quod si hæc cautio propter salutem corporis tuendam adhibenda est, quid propter animæ salutem facere par est, quæ tam facile malorum contubernio maculatur? Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua: Et, sermo perditorum hominum vt cancer serpit. Hoc ipsum Dominus Leui. 11. sub animalium immundorum imagine adumbrauit: quem locũ magno artificio (sicut cætera) tractat Origenes, cuius hic aliquot verba subijciam, vt hoc exemplo concionatores tractandi allegorias cæterosque sensus mysticos formam & rationem addiscant. Ait igitur homil. 7. super Leuiti. Iam videamus aliqua ex his quæ de mundis atque immundis animantibus lecta sunt. Sed ad hæc inuestiganda scripturæ diuinæ testimonijs indigemus, ne quis putet

quod ego vim faciam scripturis, & ea quæ de animalibus in lege referũtur, ad homines traham. Ne ergo aliquis hæc deprauari humano credat ingenio, Apostoli ad hoc autoritas aduocãda est, qui omnia Iudæis in figura contigisse ait: Afferam & vas illud quadrãgulum quod Petro ostensum est, Ascẽdit enim is in superiora domus vt oraret, videlicet quia mortuus iam cum Christo, quæ sursum sunt quærebat. Raptus ergo in extasim vidit linteum magnũ quatuor initijs submitti de cœlo, in quo erant omnia quadrupedia terræ & bestias & reptilia & volatilia cœli. Ostendit autẽ protinus Orige. per hoc animalia mũda & immũda homines intelligi debere mũdos & immũdos. Per aquilã igitur & acipitrẽ reliquasq; similes aues quæ ex rapto viuũt, & mortuorũ carnib' inhiãt, raptores & violentos homines intelligimus, aliorũ patrimonijs insidiãtes. Per noctuã vero & vespertilionẽ, omnes eos qui tenebris delectantur, & lucem oderunt: vt pote qui male agant. Vnusquisq; igitur hominũ proximo suo verbis & exẽplis aut mundũ præbet cibum, aut immundũ. Si secundum hãc intelligẽtiã dicamus Deum omnipotentẽ leges hominibus promulgasse, puto quod digna vi debitur Dei maiestate legislatio. Si vero assideamus litteræ, & secũdum hoc vel quod Iudæis, vel quod vulgo videtur accipiamus quæ in lege scripta sunt, erubesco dicere & confiteri quod tales leges tulerit Deus. Videbuntur enim magis elegantes & rationabiles hominũ leges, verbi gratia Romanorũ, vel Athenienſium, vel Lacedęmoniorũ. Si verò secundum hanc intelligentiam quã docet Ecclesia accipiatur Dei lex, tunc planè omnes humanas supereminet leges, & verè lex Dei esse creditur. Hactenus Orige. His ergo legibus typice monemur, ne simus tales quales ij, qui per talia animalia figurantur, atque vt ab eorũ societate & conuictu abstineamus, ne corruptis ipsorũ moribus mentes nostræ inficiantur.

Magni esse periculi, sed magnę item gloriæ bonum inter malos esse, copiosè idem Origenes & eleganter declarat in lib. Iob super illo verbo, Vir erat in terra Hus nomine Iob. Isti ex genere fuerũt Esau: à quo & Ausitidæ sunt vocati. Et quales erant isti Ausitidæ? Impij, infideles, obscœni, insatiabiles sicut & pater eorũ Esau, de quo dictũ est, Nemo sit obscœnus & insatiabilis sicut Esau. Quod si dixerit aliquis, Cùm ergo talis fuerit Esau, atque generationes eius, quomodo fuit Iob ex illis atq; inter illos pius? Ita fuit sicut

mox

mox in principio Abel innocens cũ Cain iniusto: sicut Noe iustus inter gigantes illos sceleratos: sicut Melchisedech sacerdos Dei altissimi in medio maledictorũ Cananæorum: sicut Abrahã qui credidit in medio Caldæorum, idola colentiũ. Vir igitur hic erat in regione Ausitidæ. Erat, inquam, sicut rosa inter spinas, sicut liliũ inter tribulos, candidus ac rubens. Candidus fide ac sanctitate, rubens velut rosa planè: quia sustinuit dolores ac passiones. Vir quidem erat in regione Ausitidæ, erat tãquã columba inter raptrices aquilas, tanquam agnus in medio luporum diripientium, tanquã stella in medio nubium teterrimarum. Vir quidem erat iustus inter iniustos, inter profanos sanctus, inter obscœnos mundus, pius inter impios, bonus inter malos, tanquam smaragdus in luto, tanquam margarita in arena. Sic namque erat memoratus ille vir in regione Ausitidæ. Cùm ergo inter tales esset, non talis fuit quales illi: cum inter impios esset, non declinauit ad impietatem: cùm esset inter iniustos, non est commistus eorum iniustitijs: sed permã sit in medio impiorum tanquam adamas immobilis, tanquam lucerna inextinguibilis, tanquam lumen quod non immutatur, tanquam radius qui non occidit. Sic etiam nos oportet esse ô amici, vt fulgeamus tanquam luminaria cœli in mundo, verbum vitæ continentes in diem Christi. Hactenus Origen. Hic locus magnã cum precedente affinitatem habet. Vterque enim ad peccatorum occaliones vitandas adhortatur.

Peccatum veniale.

NOnnunquam in parua deterius quam in maiori culpa peccatur. Maior enim quò citius quia sit culpa agnoscitur, eò etiã celerius emendatur: minor vero dũ quasi nulla creditur, eò peius, quò & securius in vsu retinetur. Grego. in Pastora. *Gregor.*

Cum per leuia delicta deflectimus, vsu cuncta leniente, non timemus postea grauiora cõmittere. Greg. in mor. lib. 10. c. 14.

Sicut quædã subitò destruuntur, vt mons cadens defluit, & rupes mouentur de loco suo: quædã autem paulatim vt lapides excauãt guttæ, & alluuione terra cõsumitur: ita quędã repẽte cadũt, alia autẽ assiduitate labũtur. Et ideo subdit Iob, Et homines ergo similiter perdes. Dauid cito periit, Salomõ paulatim consumptus est.

est. Gregor. lib. 12. cap. 13. moral.

August. Nullum peccatum adeo paruum, quod nõ crescat neglectum; non enim considerandum est quid fecerit, sed quem offenderit, quam bonus est, quam benignus, quam pius. Aug. de Pœniten.

Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timere quia plura sunt. Plerumque enim bestiæ minutæ necant. Nunquid minutissima sunt grauis arenæ? Sed si arenę multum in naui mittatur, mergit illam. Quã minutæ guttæ pluuiæ, nõne flumina implẽt, & domos deijciunt? Timenda est ergo ruina multitudinis, & si nõ magnitudinis. Idem libro de decem cordis.

Euseb. Emisse. Interdum nobis leuia ac vilia facit peccata nostra ipsa cõsuetudo peccãdi: cum certum sit, nos sicut de minimis bonis augeri, ita de minimis negligentijs debere compungi. Non est enim minimum in vita hominum negligere minima. Nescio de quibus delictis debeant esse securi, etiam de peccatis ignorantiæ iudicandi, ac de otiosis sermonibus, ac de cogitationibus rationem reddituri Euseb. Emiss. ad mona. hom. 5.

Isidor. Quemadmodum ad virtutis tendentes culmen, non à summis inchoãt, sed à modicis, vt sic sensim ad altiora pertingãt: ita & qui dilabuntur ad vitia, non statim à magnis criminibus incipiunt, sed à modicis assuescunt, & sic ad maxima proruunt. Isidor. de sum. bon.

COLLE. ¶Anima in gratia existens velut crystallus quidam nitidissima est: quæ radijs solis obiecta, miro modo splendescit: At si luto fœdetur, totum illum splendorem amittit: si vero puluere conspergatur, non omnino obscuratur, sed minus tamen splẽdebit. Lutum autem velut mortiferum peccatum est, quod totum animæ nitorẽ fœdat: puluis vero instar venialis est quod splendorem animæ nõ nihil fuscat: venialia nanque peccata non charitatem, sed charitatis feruorem adimunt.

Ignis ligñ combusturus, non protinus ligni formam corrumpit, vt suam inducat: sed paulatim illius accidentia destruit: quibus destructis, facile forma eius corrumpitur & alia introducitur. Sic igitur Dæmon ad leuiora nos primum incitat delicta (quæ sunt tanquam spiritualis vitæ accidẽtia) deinde ad maiora trahit. Hinc

Eccl 7. scriptum est, Qui timet Deum, nihil negligit.

Clauus

Clauus in parietè alte infixus, si hinc atque hinc repetitis ictibus concuciatur, tandem euelletur. Sic igitur venialia peccata, si frequentius iterentur, constantiam animi, & firmum non peccandi propositum labefactare sæpe solent. Quare quisquis à lethali peccato immunis esse cupit, venialia quoque studiosè ac diligèter vitanda curet.

Quanuis in venialia peccata interdum pij homines labantur, non ideo sancti esse desinunt, qui alias ad vitæ puritatem toto corde aspirant, & sanctitatis affectum & studium habent. Ipsos enim Apostolos Christus Dominus quotidie hoc modo orare docuit. Dimitte nobis debita nostra. Hoc autem Sponsa in Cant. insinuat cum ait: Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem. Fuscatio igitur vel nigredo venialium delictorum, non impedit quo minus anima formosa sit. *Cant. 7.*

Peccatum inueteratum, vel consuetudo peccandi.

VItata culpa obligat mètem, vt nequaquam resurgere possit ad rectitudinem: conatur enim & labitur, quia vbi diu sponte perstitit, ibi etiam cum noluerit coacta cadit. Gregor. in hom. *Gregor.*

Moles imposita sepulchro, ipsa est vis dura consuetudinis, qua premitur anima: nec resurgere nec respirare permittitur. Dictum est autem de Lazaro, quatriduanus est. Reuera ad istam consuetudinem de qua loquor, quodam progressu peruenit anima. Prima est, quasi titillatio delectationis in còrde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo. Idem sup. Matth. hom. 45. *August.*

Nolite fratres mei contemnere peccata, in quibus fortè consuetudinem iam feciſtis: omne enim peccatum consuetudine vilescit: & fit homini quasi nullum sit, obduruit iam, dolorem perdidit, & valde putre est, nec dolet. Quod non dolet non pro sano habendum est, sed pro mortuo computandum. Quando aliquid pũgitur & dolet, aut sanum est, aut est in illo spes aliqua sanitatis. Quando autem tangitur, pũgitur, calcatur nec dolet, pro mortuo habendum, ac de corpore præcidendum. Idem in serm. de Aduentu.

Videa-

Euseb. Emisse. Videamus primum quid est, peccator adijciet ad peccandum, verbi gratia, mali cuiuslibet, aut obtrectationis passio impugnare me cœpit: si non statim me pœnitudo vitij huius momordit: cras tanta mihi huius vitij facilitas veniet, & quædam (vt sic dixerim) suauitas, vt reuocare me ab illo & continere non possim. Ita enim euenit, vt qui primo tempore emendari noluerit, incipiat in sequenti nec velle, nec posse. Verbi gratia, superbiæ acquiescere cœpi, regulam violaui, seniorem læsi, iuniorem destruxi, si non statim me pœnituit tam grauiter fuisse præuentum, ita de die in diem libentissime me rapiet ipsa violentia consuetudinis, & impetus passionis, vt iam nec delinquere me intelligam, nec peccare me sentiam. Obscurat enim & obruit intellectum onus delicti, & assiduitas delinquendi. Euseb. Emissen. ad monachos homil. 3.

Habet hoc infœlix consuetudo peccandi, vt quanto amplius quisque peccauerit, tanto minus peccata ipsa intelligat, & tanto plus eum peccare delectet: vt eueniat illud quod Propheta peccatoribus clamat, Non est Deus in cóspectu eius, auferuntur iudicia tua à facie ipsius. Etenim quando subrepit peccandi delectatio, statim futuri iudicij diem abscondit obliuio. Idem ibid. hom. 5.

Psal. 9.

Clima. Dum adhuc recens atque in sanguine est vulnus, facile curari solet: nam quæ diuturna & neglecta, atque obducta vetustate sunt, difficillime sanantur, ingentique labore & ferro, & cauterio, & igni visibili, vt curari possint, indigent. Plurima sunt quæ tempore fiunt insanabilia: Deo tamen omnia sunt possibilia. Clima. de Pœnit. c. 5.

Sicuti ferrum etiam si nolit, ad magnetem perfugit naturæ vi secretissima pertractum: ita & qui anticipationibus delictorum assueti, in earum habitum transierunt, violenter ab eis opprimuntur. Idem in compend. supradict. om. recapit.

Chrysolo. Nihil tam firmum est in rebus humanis, quam veteris consuetudinis tyrannis. Chrysol.

Maxi. Qui non assuescit virtuti dum iuuenescit, à vitijs nescit discedere quando se nescit. Maxi. in serm. de Ioanne Baptista.

Isidor. Istis fomitibus quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum: cogitatio nanque praua delectationem parit: delectatio cõ sensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo ne-

do necessitatem, necessitas mortem. Sicque in his vinculis homo implicatus, quadam cathena vitiorum tenetur adstrictus. Isidor. de sum. bon. cap. 20.

Mortuum medicare, & senem admonere, idem fuerit. *Dioge.*

Naturam accusare non debemus cum iucundam aut iniucundam vitam omnem efficiat consuetudo. Philon. *Philon.*

Consuetudo à paruis initium capit: neglecta autem vim maximam accipit Polyænus. *Polyæn.*

Vt in aspidis ictu nullum est remedium, nisi vt partes cõtactæ amputentur: ita quædam vitia sola morte sanari possunt. Arist. *Aristot.*

Canis antiquus, cathenæ assuefieri non potest. *Ex diuersis.*

Consuetudo quouis tyranno potentior.

Multis ictibus deijcitur quercus.

Qui multa sunt sæpe perpessi, facilius ferunt quicquid accidit, obduruisseque se se contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem. *Cicer.*

Si mihi nunc tristis primum illuxisset dies,
Nec tam ærumnoso nauigassem salo
Esset dolendi causa, vt iniecto equulei
Fræno, repente tactu exagitatur nouo
Sed iam subiecto miserijs obtorpui. Cicero. 3. Tuscul.

Corruptela malæ consuetudinis, igniculi extinguntur à natura dati, exoriunturque & confirmantur vitia contraria. Idem. 1. de legib.

Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis & seminis, quàm ex ijs rebus quæ ab ipsa natura loci, & à vitæ consuetudine suppeditantur. Idem, de legib. Agrar.

¶ Prauę consuetudinis vim explicat illa Salomonis increpatio, vsquequo inquit, piger dormies? quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manustuas vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & mendicitas, quasi vir armatus. Viator paulatim progrediens, tandem peruenit quò destinauit: sic qui peccata peccatis addit, ad cumulũ malorũ appropinquat. Vir autẽ armatus difficilis ad superandũ est. Talis autẽ est praua consuetudo, quæ difficillime superatur. Vnde est illud Hieremiæ, si potest æthiops mutare pellem suam, & par- COLLE. *Prouer. 6* *Hiere. 13.*

& pardus varietates suas ita & vos poteritis benefacere, cum didiceritis male.

Consuetudo peccandi vel minuit, vel omnino tollit sensum peccati. Sic fodiendi insuetus, cum primum tractare ligonem cœpit, laceratur ac læditur: at vbi diu assuetus, callos obduxit, iam nihil fere sentit: Ita quò quis diutius peccatis assueuit, hoc minus mortifera peccati vulnera sentit.

Obstinatio in peccatis, vel cœcitas mentis.

Gregor. CVM ab autore relinquimur, nec ipsa destitutionis nostræ damna sentimus: fitque anima nostra tanto securior, quanto peior. Gregor. in mor. lib. 9. cap. 36.

Iob. 10. Super illud Iob: Reuersus mirabiliter me crucias sic ait. Relinquendo me, non me afficis, quia insensibilem reddis: sed dum reuerteris crucias: quia dum te insinuas, mihi me quam sim lugẽdus denonstras. Greg. vbi supra. c. 42.

Iob. 24. Idem super illud: Ipsi rebelles fuerunt lumini. Sic ait. Quia superbi nolunt facere quod cognoscunt, hac pœna puniũtur vt nec cognoscant mala quæ faciunt. Quia enim prius sciendo rebelles sunt, postea cœcantur vt nesciant. Greg. in mor. lib. 16. cap. 26.

Iob. 24. Super illud. Sic in tenebris quasi in luce ambulant, sic ait, Quia sic in præsenti cœcitate læti sunt, ac si æternæ patriæ luce perfruãtur. Vel quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos iustitiæ lux circunfundat. Greg. vbi supra. cap. 29.

Quod in die iudicij visibiliter facturus est Dominus, vt alios in æternum deferat, alios admittat, hoc facit quotidie inuisibiliter, dum aliorum corda ad se trahit, aliorum indurat. Gregor. 25. moral. cap. 9.

August. Illa est pœna peccati iustissima, vt amittat vnusquisque illud quo bene vti noluit, cum sine vlla difficultate posset, si vellet: id est, vt qui sciens rectè non facit, amittat scire quod rectum sit, & qui rectum facere cum posset, noluit, amittat posse, cũ velit. Aug. lib. 3. de lib. arbi.

Nequeunt enim oculi assueti tenebris, summæ veritatis radios intueri,

intueri, nec ſciunt de lumine aliquid æſtimare, quorum eſt in tenebris habitatio. Tenebras vident, tenebras diligunt, tenebras approbant, de tenebris euntes in tenebras, neſciunt vbi corruant. Miſeri qui neſciunt quid amittunt: & miſeriores vtique, qui ſciunt quid amittunt, qui cadunt apertis oculis, & deſcendunt in infernum viuentes. O lux beatiſsima, quæ non niſi à purgatiſsimis oculis videri potes. Aug. in medita.

Quid eſt cor durum? ipſum eſt, quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum eſt ad beneficia, infidum ad conſilia, ſæuum ad iudicia, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentium negligens, futura non prouidens, ipſum eſt, cui præter ſolas iniurias, nihil omnino non præterit: futurorum nulla niſi fortè ad vlciſcendum proſpectio eſt. Bernard. lib. 1. de conſidera. *Bernar.*

Longius à ſalute membrum abeſt, quod obſtupuit, & ægrum ſe ſe non ſentiens, periculoſius laborat. Idem ibidem.

Quis magis mortuus eo qui portat ignem in ſinu, peccatum in conſcientia: nec ſentit, nec excutit, nec expaueſcit? Idem ibidem.

Ira Dei eſt non intelligere delicta, ne ſequatur pœnitentia. Sicut ſcriptum eſt, Et dedit illis Deus ſpiritum tranſpunctionis, ne reuertantur, & curentur. Cypria. Epiſt. 3. *Cypria.*

Viderunt faciem Stephani, tanquam faciem Angeli, quanquã non fuit hoc illis gratia meriti, ſed pœna peccati. Nam dum morientis proditur gloria, perſequentis torquetur inuidia. Aduerte concepta ſemel iniquitas in quantum captiuos poſsideat ſenſus: impietatem ſuam in illius decore perſpiciunt, & tamen peragere triumphum eius in ſua immanitate non deſinunt. Euſeb. Emiſſ. in hom. de S. Stephano. *Euſeb. Emiſſe.*

Omnes quidem Dæmones primum intellectum noſtrum obnubilare contendunt, atque ita demum ea quæ ſibi amica ſunt ſuggerunt: niſi enim mentis noſtræ claudantur oculi, theſaurum noſtrum furari non poterunt: ſed fornicationis ſpiritus, multo cæteris violentius inſtat. Clim. Grad. 15. *Clima.*

Inſenſibilitas, mala ſua ſic apud Climacũ explicat. Ij, qui mihi

fœdere deuincti sunt, mortuos videntes rident, in oratione stantes lapidei toti & duri, tenebrisque pleni sunt: sacramque intuētes mensam, quasi ad gustandum communem panem conuenerint, affecti sunt. Ego risus mater, ego somni sum nutrix, ego satietatis amica, ego cum reprehendor non doleo, ego falsæ religionis speciei connexa sum. Me satietas roborat, me tempus auget, me pessima consuetudo consolidat: ea vero quæ detinetur, à me nunquā liberabitur. Clim. Grad. 17.

Cicero. Est in quibusdam tanta peruersitas, vt inuentis frugibus, glādē vescantur. Cicero. In orat. ad Brut.

Qui maleuolo sunt animo, deteriores sunt rogati. Idē Curioni. fam. 2.

COLLE. ¶ Ægypti tenebras horribiles fuisse perhibetur. Talis planè est eorū cœcitas quos Deus iusto iudicio excecari permittit. De quibus dicitur, Peccator cū venerit in profundū malorū cōtēnit: vt potequē nulla res quamlibet magna ad pœnitētiā flectat. Id multis exēplis probari potest. Primū est Pharaonis, filios Israel per mare insequentis: quo quid demētius esse potuit? O miser quomodo eos audes insequi, quibus Deus stupendo & inaudito miraculo, maria patefacit? Idē etiā patet exēplo eorū qui Lazarū à mortuis excitari viderunt, qui tamē in perfidia sua perstiterunt. Et eorū item qui retro ceciderūt, cum ad capiendū Dōm venissent. Idem etiam declarat Iehu regis Israel exēplum, qui videns domū Achab propter Idololatriæ crimen ad internecionē vsq; delctam, idemque omnes cultores Baal interfici iussisset: nihilominus tamē idolis & ipse seruiuit. Itē exēplū Iudæorum, qui post vastatam à Chaldæis Hierosolymam, ad Egyptum perrexerunt, vt idola colerent: asserentes se, cum idolis sacrificarent, secunda omnia habuisse, nihilque aduersi perpessos fuisse: cum tamen propter hoc scelus vastati fuerint. Quid vero Iudæi, qui tot Domini miraculis inspectis, in incredulitate sua permanserunt?

Moses vbi peccatum populi vidit, legis tabulas fregit, quasi lucis illius beneficio (quæ per legem erat) indignus esset. Præcipua enim peccati pœna, cœcitas mentis est. Hinc illud Prophetæ,

Mich. 3. Propterea nox vobis pro visione erit &c. Et, occumbet sol super Prophetas. Item, Mittet Deus illis operationem erroris, vt non

acquie-

acquiescant veritati. Et Apocalyp. 2. Nisi pœnitueris, veniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo. Omnia hæc subtractionem diuini luminis, propter admissa flagitia minantur. Quare non mirum est, si adeò stupidi & cœci ad prædicatorum & Ecclesiæ voces sunt, quicunque diutius in peccato perseuerant. *Apoc. 2.*

Ne contendas cum pessimis, & ne æmuleris impios: quoniam non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extinguetur. Hoc autem fere obduratarum mentium est. Vt quauis veram futurorum fidem & cognitionem habeant, sic tamen viuant, sic se gerant ac si nec mortem, nec iudicium, nec aliquid aliud post mortem esse crederent. Vnde multi eorum totam vitam in scelerибus transigunt, nec illis tamen aut conscientia vermis, aut futurorum spes vel metus somnum ab oculis excutit. Hanc autem cœcitatis & obdurationis pœnam designant illa Salomonis verba: Considera opera Dei, quod nemo possit corripere quem ille despexerit. Cæterum qui eò vsque progressi sunt, vt sine vllo doloris sensu, imo cum gaudio delinquant, timeant illa Eccl. verba, Qui autem exultant in malis, consenescunt in malo. *Eccl. 7.*

Timendum semper est ne eò vsque procedat pertinacia & obstinatio nostra vt à Deo tandem deseramur, tradamurque in reprobum sensum. Hoc est enim summum illud periculum à quo vates sanctus liberari petebat cum diceret, Non me demergat tempestas aquæ, neque a.m.p. neque vrgeat super me puteus os suum. Clauso enim putei ore quæ spes emergendi relinqueretur? Ad hunc statum autem peruenerat qui dicebat. Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. Nemo autem hunc lapidē amouere potest, nisi is solum qui Lazarum à morte excitaturus, prius dixit, tollite lapidem. *Psal. 68.* *Thren. 3.*

Cùm multa sint inter veterem & nouam legē discrimina, hoc vnum solicitè & cum magno metu annotandum est, quod lex vetus vt carnalia potissimum præcipiebat (hoc est vt Apostolus ait iustificationes carnis) ita carnalia tum præmia tum supplicia hominibus frequenter proponebat. At contra, noua lex vt maximè spiritualis est, ita siue præmia siue supplicia spiritualia hominibus potissimum cōstituit, qualia sunt hæreses, Dei contemptus, &c. Inter huiusmodi autem supplicia, grauissimū est cœcitas cordis: de quo

Psal 68. Propheta dicit, Obscurentur oculi eorum ne videant. Item Esa. 6.
Isai. 6. Excœca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude &c. Hinc autem sequitur quod ante præmisserat, Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, &. n. p. De hoc item
Deu. 28. supplicio Deuter. 28. legimus, Percutiat te Dominus cœcitate & amentia: & palpes in meridie &c. Quo quidem supplicio percussi
Isai. 59. erant, qui apud Esai. dicunt, Palpauimus sicut cœci parietē, & quasi absque oculis attrectauimus, Impegimus in meridie, quasi in tenebris. Vehementer autem suspicor multos hodie Christianorū hoc affectos esse supplicio: quos videmus nullis Dei nec verbis, nec verberibus, aut coerceri, aut salutis suæ reminisci: nullus enim horum est qui, vt Hieremias ait, agat pœnitentiam super peccato suo dicens, Quid feci?

Quemadmodum inter virtutes omnes quibus anima decoratur primum in ordine locum tenet fides quæ intellectum, (à quo omnis actio proficiscitur) illustrat: ita contra cœcitas mentis vitiorum omnium quibus anima fœdatur, initium est. Intellectu enim cœcutiente (qui humanæ voluntatis ductor est) quid rectè geri &
Matt. 15. administrari poterit? Si enim cœcus cœco ducatum præstet, nōne ambo in foueam cadent? Hinc orta est vulgata illa Philosophorū sententia, Omnis peccans est ignorans: Errare enim voluntas nō potest nisi intellectus prius erret, qui eius velut oculus & antesignanus est. Vnde facile constat mentis cœcitatem malorum omniū
Ezec. 34. seminarium esse. Id quod Dominus non obscurè per Ezechielem significauit, cum pollicetur se tandem liberaturum oues suas ex omnibus locis in quibus dispersæ erant in die nubis & caliginis. Quibus verbis hoc innuere voluit, quod quemadmodum densa & atra nebula, quæ visum adimit, in causa est vt oues à se inuicem seiungantur, & per varios saltus & præcipitia dispergantur, & in cursibus ferarum pateant: ita planè caligo & cœcitas mentis (quā cupiditatum nostrarum nebulæ rationi obfundunt) in causa est, vt rationales oues, hoc est, homines, à via virtutis & veræ fœlici-
Hier. 50. tatis aberrantes, in varios precipitentur errores. Quos quidem errores per Hieremi. Dominus lamentatur cum ait, Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos: fecerunt̄que vagari in montibus: de monte in collem transierunt: obliti sunt cubilis sui. Hoc est, ignorato veræ fœlicitatis fonte, circa

turbidas

turbidas & lutulentas carnalium voluptatum lacunas (vt sitim suã explerent) erraverunt.

Quàm sit immedicabile malũ, cœcitas cordis declarãt illa Dñi verba, Non audiet vos Pharao vt multa signa in Ægypto fiant. Quod reipsa Ægyptij ostenderunt, qui emisso iam post tot horrẽdas plagas è finibus suis populo, pœnitentia ducti, se ipsos quasi temeritatis accusant dicentes, Quid est quod facere voluimus, vt dimitteremus Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo Pharao currũ, & omnem populum &c. Quid hac cœcitate atque insania cogitari dementius potuit? Sed eò tamen cœcitatis ac amentiæ deueniũt, qui à Deo deseruntur. *Exod.* 11.

Vbi animus in scelere obfirmatus & obcœcatus est, mirabiliũ quoque signorum conspectu nihil commouetur, Exemplo nobis ad hoc erit Hieroboam Rex, qui nec dexteræ suę ariditate neque eiusdem mirabili restitutione, neque altaris confractione, à sacrilego consilio suo reuocatus fuit. Hoc enim scriptura designauit cũ ait, Post hæc verba non est reuersus Hieroboam de via sua pessima: sed è contrario fecit, &c. 3. Reg. 13. Idem etiam apparet in eo principe quinquagenario, qui ad capiendum Eliam à rege missus est, qui post milites cœlesti igne absumptos, eum capere præsumebat, qui vno verbo cœlis vt ignem pluerent, præcipere poterat. Quo quid dementius. *3. Reg.* 13. *4. Reg.* 1.

Peccantium multitudo, siue corruptio morum.

DVodecim sunt abusiones seculi: scilicet sapiens sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, diues sine eleemosyna, fœmina sine pudicitia, dominus sine virtute, Christianus contentiosus, pauper superbus, Rex iniquus, Episcopus negligens, plebs sine disciplina, populus sine lege. Augustin. de 12. abus. *Augustin.*

Quod potest redimi non timetur: esse iam inter innocẽtes innoxium crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere iura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est. Cyprian. Epist. 2. *Cyprian.*

Saluia. Ratio prouidentiam tollentium, in hoc sita erat, vt quoniam Christiani essent, cunctis gẽtibus sanctiores, futuri quoque essent cæteris beatiores. Probat autem. 6. libris Saluianus, deteriores penè nos esse cæteris gentibus: partim quod grauiora nonnunquam peccamus: partim quod etiam si eadem committimus, fidei tamen & Christianæ professionis gratia, grauioris apud Deum culpę rei sumus. Nec vero abiecti solum homines peccant, nobiles vero nó peccant. Quid est enim cunctorum negotiantium vita, quã fraus, atque periurium? Quid est aliud curialium, quam faustus & luxuria? Quid est aliud officialium, quam calumnia? Quid militãtium, quam rapina? Denique sæculum totum in maligno positum esse dicitur. Merito enim totum in malo positum est, vbi boni locum habere non possunt: Statim enim vt quis melior esse tentauerit deteriorum abiectione calcatur: ac per hoc quodammodo omnes mali esse coguntur, ne viles habeantur. Quantus quæso in Christiano populo Christi honor est, vbi religio facit ignobilẽ? Saluia. cont. Gent.

COLLE. ¶De corruptione morum ac totius vitæ multa leges Esai. 49. Itẽ Ezechielis. 22. Et item Michææ. 7.

Pœna, vel punitio quæ peccatis irrogatur.

AD LECTOREM.

QVoniam assiduis variisque calamitatibus quotidie vrgemur (sæpè enim fame, sæpe pestilentia, variisque morbis & & bellis infestamur) debet vtique pius concionator & humanæ salutis auidus hac temporum occasione vti, vt homines ad veteris vitæ pœnitentiam & peccati odium inducat: cum facile constet hæc omnia mala à iustissimo vindice Deo propter peccata immitti. Qua de causa paulò in hac materia longiores fuimus, varia scripturæ loca præsertim ex prophetis congerentes, vt habeat Ecclesiastes vnde hoc argumenti genus tractare commodius possit.

PEccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantũ modo, sed peccatum est & pœna peccati: quia iusto iudicio omnipotens Deus, cor peccantis obnubilat: vt præcedentis peccati merito, etiam in alia cadat: vt qui malũ sciens perpetrat, deinceps iuste in alia etiã nolens cadat. Greg. lib. 24. mor. c. 12. *Gregor.*

Quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Greg. vbi supra.

Iustitia exigit, vt quod sponte fecimus, inuite toleremus. Gregor. vbi supra lib. 4.

Super illud Iob. 5. De humo non egredietur dolor &c. Quia nõ de ea creatura nascitur pœna, quæ percutit: sed de ea quæ peccando, vim percussionis extorsit. Greg. lib. 6. mor. c. 4. *Iob. 5.*

Peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnum suæ cœcitatis intelligit. Vnde fit diuino munere vt flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cœcabat. Gregor. vbi sup. c. 17.

Torpens animus percussione tangitur, vt excitetur asperitas correptionis, origo fit luminis: & argumentum salutis est vis doloris. Greg. vbi sup. vide locum.

Quibusdam Deus per mala præsentia irrogare iam incipit tormenta sequentia: solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Greg. vbi sup. lib. 9. c. 33.

Super illud, Scribis contra me amaritudines &c. quod scribimus manet, Deus autem scriba amaritudinis dicitur: cum diu semper in nos eius flagella perdurant.

Reproborum vita tantò sine flagello dimittitur, quãtò ad nulla præmia seruatur. Greg. lib. 12. mor. c. 15.

Super illud: Qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius, Mali post ruinam oculos aperiunt: quia in pœna culpam vident. Boni autem ante culpam oculos apertos habent, quia vident quòd peccare nõ debent. Greg. lib. 15. mor. c. 24.

Sæpe malus indignationem conditoris quam in æternum passurus est, in hac quoque vita positus experitur. Reprobi semper vt glareę ad imma tendunt, licet suauiter. Greg. vbi sup. c. 28.

Flagella bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut quæ poterant perpetrari deuitant. Greg. lib. 16. mor. c. 19.

Flagellum tunc diluit culpam cum mutat vitã, omnis ergo Dñi

percusio,aut purgatio vitæ præsentis est,aut initium pœnæ sequē tis.Greg.in mor.lib.18.c.11.

Iustus flagellatur vt corrigatur,quia illum pater ad gloriā seruat:iniustus in suis voluptatibus relaxatur:quia tantò ei tempora lia bona suppetunt,quantò æterna negantur: ita enim vituli occidendi saginantur, laboraturus sub iugo retinetur. Gregor.21. moral.

Quisquis etiam pro peccato percutitur,nisi murmurando reni tatur:eò ipso iam iustus esse inchoat,quò ferientis iustitiam non accusat.Greg.23.mor.c.18.

Qui benigne hominem qui non erat condidit,eum qui iā est, non nisi iuste flagellat.Greg.vbi suprà.

Iustos flagella cruciant ne opera extollant:iniusti non flagellā tur,vt saltem hic benè habeant.Greg.24.moral.c.25.

Nunquam suam culpam reprobi, nisi in pœna cognoscūt: quia pœna differtur,culpa despicitur.Greg.25.mor.c.9.

Peccatum prius,causa sequentis: sequens, pœna præcedentis. Greg.25.mor.c.12.

Sancti temporalem iram lucrum computant quò euadant æter nam.Greg.26.mor.c.1.

August. Te nemo amittit,nisi qui dimittit.Et qui dimittit, quò it aut quò fugit:nisi à te placido,ad te iratum? Nam vbi non inuenit legem tuam in pœna sua?Aug.confess.lib.4.

Nihil est infœlicius fœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Idem in Epist.

Exod.5. Super illud,Ne tardes conuerti ad Dominum, nec differas de die in diem:Subito enim venit ira eius.Hoc(inquit)Aug.in multis impletur:quibus ob nimia peccata,& in præsenti,Dei ira superuenit,& in futuro seruatur.Sed hoc nemo intelligit,nemo cognoscit,nec quisquā aduersa sustinens malis suis æstimat irrogari: sed quod pertulerit,cōsuetudinis potius putat esse,quam criminis.Et idcirco Deus in præsenti non videtur,punire peccātes, quia cum punit,non cognoscitur.Aug.de vit.Christiana.

D.Chrysosto.1.tom.sermo.de Elia,de sterilitate trium annorum quæ sub eodem Elia contigit agens,grauiter aduersus eos indignatur,qui variis à Deo plagis attriti & admoniti,in eadem improbitate

probitate periistunt. Itaq; ait. Proh nefas, nulla ex pœna correctio, & quasi aduersis, hominum malitia prouocetur: sic crescit quotidie, quid puniatur. Amant pœnam, supplicium diligunt: nolunt recordari, vt viuant: nolunt corrigi, vt euadant. Et mox, Crescit malitia populorum, crescit & inopia rerum. Sæuit cunctorum impietas, sæuit & in cunctos necessitas. Vniuersi deficiunt victu, & ab idolorum non deficiunt cultu.

Nostris peccatis Barbari fortes sunt, nostris vitijs Romanus superatur exercitus. Infœlices nos qui tantũ displicemus deo, vt per rabiem Barbarorũ illius in nos ira desæuiat. Ezechias agit pœnitẽtiam, &. 185000. vna nocte ab vno Angelo deleta sunt. Iosaphat laudes Domini cõcinebat, & Dñs pro laudante superabat. Moyses contra Amalech, non gladio, sed oratione pugnauit. Non intelligimus Prophetarũ voces, fugient mille vno persequẽte. Nec amputamus causas morbi, vt morbus pariter auferatur. Idem in Epitaphio Nepotiani. *Hieron.*

Ipse de seruo tuo exigis seruitium, & homo hominem seruire compellis: Et cum sit vobis eadem sors nascendi, cõditio vna moriendi, corporũ materia consimilis, animarũ ratio cõmunis, æquali iure & pari lege vel veniatur in hunc mundum, vel de hoc mũdo postmodũ recedatur: tamẽ nisi pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad nutum imperanti pareatur, imperiosus & nimius seruitutis exactor, flagellis verberas, fame, siti, nuditate, frequenter ferro, & carcere affligis & crucias, & non agnoscis Dominum tuum, cũ sic exerceas ipse dominatum? Quid ergo Dominus noster nobis quotidie peccantibus facturus est? &c. Cyprianus com. Demetrianũ. *Cypria.*

Hostem quereris exurgere, quasi & si hostis desit, esse pax inter ipsas togas possit? Hostem quereris exurgere, quasi nõ & si hesterni desint gladij, intus & grauius de calumnijs & iniurijs potentium ciuium domesticæ impugnationis tela grassentur? De sterilitate & fame quereris cum nõ famem maiorem quam siccitas rapicitas faciat? quasi non de captatis annonarum incremẽtis, & pretiorum cumulis, flagrantior inopiæ excrescat ardor? Quereris clausis imbribus cælum, cum sic horrea claudantur in terris? Quereris minus nasci, quasi quæ nata sunt indigentibus præbeantur? Pestẽ & luem criminaris, cũ peste ipsa & lue, vel derecta sint vel aucta crimina lingulorum, dum nec infirmis exhibetur misericordia, &

in defunctos auaritia inhiat ac rapina? fugiunt morientium funera, & spolia appetunt mortuorum. Et profecto perire ægrum voluit qui contum morientis inuasit: atque inter populum frequenti strage morientem, nemo considerat se esse mortalem. Idem cõtra eundem.

Saluia. Cum nihil à nobis penitus diuinæ iussionis fiat, quid est quod nos queramur de Deo, cũ queri magis de nobis Deus possit? Quæ ratio est, vt doleamus nos nõ audiri à Deo, cum ipsi nõ audiamus Deum? & suspiremus non respici à Deo terras, cũ ipsi nõ respicia mus in cœlum? & molestum sit despici à Deo preces nostras, cum præcepta eius despiciantur à nobis? Saluia. cont. Gentes.

Ideo impatientes flagellorum Dei sumus, quia flagella Dei tantum inspicimus, flagellorum vero causas inspicere nolumus. Et si aliquando forte inspicimus, causas quidem quantum possumus extenuamus, flagella, quantum volumus extollimus. Idem ibidem.

Quid miramur si peccantes nos Deus verberat, cum ipsi peccãtes seruulos verberemus? Iniusti iudices sumus. Homunculos nos flagellari à Deo nolumus, cum ipsi conditionis sortisque nostræ famulos frequentissimè verberemus. Idem ibidem.

Clemens Alexan. Mel bilem generat, sinapis & bilem excidit & flegmam, ideo Christus grano sinapis assimilatur. Clement. Alexan. Pelag. lib. 1. cap. 11.

Origen. Orate, ait Pharao, pro me Dominum. Super quo ita Origenes ait, Nemo flagella Domini perniciem putet. Ecce Pharao durissimus, tamen proficit verberatus. Ante verbera Dominum nescit, verberatus supplicari pro se Dominum rogat. Est profectus quidam in pœnis, hoc ipsum agnoscere quod meruerit pœnam.

Contra eos qui de diuina prouidentia queruntur, adduci potest plaga ea qua filij Israel cũ in peccatũ incidissent, puniti sunt: de qua sic ait Apostolus, Neq; murmuraueritis, sicut quidã eorũ murmurauerunt, & à serpentibus perierunt. Obseruemus & nos (ait in hoc loco Origenes) ne simile offensionis incurramus exemplũ, quandoquidẽ & nos quoque murmuramus, & querelas aduersus Deũ frequẽter habemus. Etenim cùm de cœli intemperie, de infœcunditate fructuum, de raritate imbrium, de prosperitatibus aliorum causamur, hoc est aduersus Deum murmur attollere.

Origenes

Origenes super illud Exod. Reddens peccata patrum in filios &c. sic ait, Ego opto vt dum in hoc sæculo sum visitet Dominus peccata mea, ne in altero audire merear, Fili recordare quia recepisti bona in vita tua &c. Propterea cùm corripimur à Domino, esse non debemus ingrati: ideo enim corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. *Lucæ.16.*

Lento gradu ad vindictam sui, diuina procedit ira, & tarditatem supplicij grauitate pensat. Valer. Maxim. libro.1. de memor. dictis. *Vale. Ma.*

¶ Famē immitti à Dño propter peccata, testatur illa fames, quæ tribus annis Dauidis tēpore vexauit Israelē propter Saulis crudelitatē & cædes quibus Gabaonitas oppresserat zelo quasi pro filijs Israel. Si ergo propter vnius crimina tam longo tēpore tot populi pœnas dederunt, quid mirū, si cùm tā multa tot hominū crimina nunc regnent in mundo, tot calamitatibus atteramur? ¶ Eadē de causa, hoc est propter varia hominū flagitia sterilitatem & famem à Dño immitti, extat insignis Hierem. 14. locus cuius initium est, Quod factū est verbum Domini ad Hiere. de sermonibus siccitatis. Item alius, Oseæ. 4. in quo peccata populi enumerans, sterilitatis pœnam minatur. Mirus item locus est Amos. 4. vbi Dñs & hāc & alias huic similes plagas commemorat, queriturque nihil eos his tantis plagis admonitos, de consuetis sceleribus immutasse. COLLE.

Quod bella vastationesque ciuitatum propter peccata eueniāt, testatur aperte oratio Achioris ad Holoferné. Inquire, ait, an peccatū aliquod eorum vel offensa sit, alias erimus opprobriū. Vide locum. Vnde Iudææ Reges cum labefactatum à maioribus regnum, instaurare vellent, ab instauratione templi & religionis fœli cissimum exordium capiebant: vtpote qui intelligerent, salua religione, incolumem remp. fore. *Iudit. 5.*

Ecce sanus factus es, iam amplius &c. Intelligimus ex his verbis propter peccata morbū illū adeò diuturnū illi accidisse. Hinc illud, Propter iniquitatem corripuisti hominem &c. Et, Allisisti nos in manu iniquitatis nostræ, Et, Esai. 64. Ecce in peccatis vestris vēditi estis &c. Enumeratis quoq; multis huius vitę molestijs Propheta subdit, Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turb. s. quando videlicet propter peccata nostra varijs nos calamitatibus premis. *Ioan. 5.* *Psal. 38.*

premis. Hinc Apostolus ait, Cum iudicamur autem à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Ex quibus verbis intelligimus in maximo periculo versari eos, quibus (dū male viuunt) omnia secunda & læta succedunt. Quia cū Deus nihil inultum abire patiatur: si in hac vita non corripiuntur, ad futura mala reseruantur: cum vel hic vel ibi iudicia Dei exercenda sint, & ne verbum quidem otiosum supplicio suo vacare debeat. De his autem per Prophetam dicitur. Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum &c. vt intereant in sæculum sæculi. Itaque in hoc sæculo florent sicut fœnum in futuro perpetuo marcescent.

Psal. 91.
Psal. 92.

Varias in mundum calamitates propter varia hominū peccata immitti declarat mystica illa Zachariæ visio de muliere, cuius nomen erat impietas: quæ super amphoram sedebat: Ecce autē Talentum plumbi portabatur: ex quo massa plumbea in os eius immissa est. Quo symbolo designatur plagas & flagella diuina propter hominum impietatem prouenire.

Zach. 5.

Altissimus (ait Eccl. 5.) est patiēs redditor, Deus enim peccātes expectat, & benignitatē sua eos ad pœnitētiam adducere nititur: & pœnis interdum mitioribus excitat: quos nisi resipiscant, acrioribus pulsat remedijs: ac tādem si obfirmato animo restiterint, extremis punit supplicijs. Sic Pharaonē primum verbis aggreditur, deinde culices in eum immittit, exinde muscas, tertio ranas, quarto locustas omnia deuorantes, quinto grandinē omnia demolientem: deinde acrius seuiens, primo genita omnia interfecit: ac postremo aquis obruit & æterno supplicio mactauit. Hinc Prophetā, Deus iudex iustus, fortis, & patiens. n. q. i. p. f. d. Nisi conuersi fueritis gladium suum &c.

Psal. 7.

Grauissima pœna est, cum Dominus peccato peccatum punit aut cœcitate mētis. De huiusmodi enim pœna scriptum est, plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Hęc enim non tam paterna, quam hostilis castigatio est, quæ ad reprobos tantum pertinet. Et illud, Ventus vrēs in vijs quæ sunt in deserto, filiæ populi mei, non ad ventilandum & ad purgandum. Hoc est autem seueriſsimū castigationis genus, cū videlicet castigatio nō purgat animū, neque melioré reddit. Lōge vero aliter Dauid se à Dño vapulasse testatur cū ait, Bonū mihi quia humiliasti me. Et, Priusquā humiliarer ego deliqui. Vnde Propheta hoc modo à Domino castigari petebat.

Hier. 30.
Hiere. 4.
Psal. 118.

petebat. d. Corripe me Domine in ira, & non in furore, ne forte ad nihilum redigas me.

Contra eos qui negant calamitates Deo peccata hominum vindicante, immitti, est illud Thren. 3. Quis est iste qui dixit, vt fieret Domino non iubente? Ex ore altissimi non egredientur nec mala nec bona? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis? Quid igitur hoc tempore cum à Deo corripimur, faciendũ? Subdit protinus, Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum: leuemus corda nostra cum manibus in cœlũ. Alioqui nisi hoc præstiterimus, conqueri Dominus poterit illis Prophetæ verbis. Percussisti eos & non doluerunt: attriuisti eos, & noluerunt accipere disciplinam. *Hiere. 5.* Item Amos. 4. post multas plagas populo frustra illatas, tandem Dominus ait, Facti estis velut torris raptus de incendio, & nec sic reuersi estis ad me. Item dissipati sunt, nec compuncti. *Psal. 34.* Item Hiere. 6. Probatorem dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis vias eorũ. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter: æs & ferrum, vniuersi corrupti sunt. Defecit sufflatorium, consumptum est plumbi, frustra conflauit conflator, malitiæ eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobũ vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Quod ait, Defecit sufflatorium, significat, & instrumenta conflantis, & ipsum æs quod conflabatur, consumpta fuisse, nihilque tanto labore profectum esse. Quod vero ait, Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos, euidens reprobationis & derelictionis signum est. Deserunt enim medici ægrum, quem medicamenta non iuuant. Vnde & illud eiusdem Prophetæ. Curauimus Babylonem, & non est curata, derelinquamus eam, & abeamus vnusquisque in viam suam, quoniam peruenit vsque ad cœlum iudicium eius. *Hiere. 51.* Voces sunt Angelorum Babylonem obstinato animo in malo perseuerantem deserentium.

Propter vnius Achan culpã castra Israelitarum (quibus Deus terram Chananæorum promiserat) infugam versa sunt. Quo argumento videre licet, quibus plagis populus Christianus hac ætate dignus sit, in quo tam multa & magna scelera reperiuntur.

Paternæ pietatis esse à Domino vapulare, indicant illa Prophetæ verba, Imple facies eorum ignominia, &. q. n. t. d. Huc & illud pertinet, Compelle eos intrare vt impleatur domus mea: quod *Lucæ. 14.*

plane

plane tribulationibus sæpe fit. Item est locus insignis Machab. 2. cap. 6, Etenim (ait) non finere multo tempore peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium. Non enim sicut in alijs nationibus Dominus patiéter expectat, vt eas cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod nunquam quidem à nobis misericordiam suam amouet: corripiens vero in aduersis populum suum non derelinquit.

¶ Neque plagis solum & verberibus, sed externis etiam beneficijs ad se nos trahere Dominus nititur. Atque hac ratione in veteri testamento ad pietatem populum suum alliciebat, dum omnia fere quæ promittit: quæque minatur, terrena bona vel mala sunt: Non quod hæc potiora sint, sed quod hæc apud illos (qui terreni & carnales erant) potiora censerentur. ¶ In quo maximè diuina pietas & prouidentia conspicitur, quæ adeò benigne se hominum moribus, & imbecillitati accommodat. Sicut enim prudens mater dum abluere vel pectere volens paruulum (si is ad hoc vocatus venire recuset) puerili aliquo obsonio, vel re aliqua ludicra, illum ad se trahit: ita diuina illa sapientia (quæ plusquam materna erga nos viscera gestat) dum infantiam & ruditatem nostram attendit, his nos rebus inuitat, quibus infantia nostra potissimum capitur: ideoque & plagas corpori iinittit, & terrena bona promittit: quoniam ijs maxime ruditas nostra excitatur.

Hiere. 1. Quid tu vides Hieremia? Virgam vigilantem ego video. In virga quidem seueritas disciplinæ: in vigilia vero cura Dei scelera omnia cernentis & vindicâtis agnoscitur. Vt intelligamus impiorum perditionem & ruinas non dormitare, sed omnibus impie agentibus imminere. Hinc variæ in mundo calamitates, seditiones, bella, fames, & pestes, cæteraque mala (quibus quotidie mundus premitur, oriuntur.) Quæ tamen carnales homines inferioribus causis, non diuinæ prouidentiæ tribuere solent, cũ tamen scriptũ sit, *Iob.* 5. Nihil in terra sine causa fit, & de humo non egreditur dolor. Et, *Amos.* 3. Nõ est malũ in ciuitate quod Dñs nõ fecerit. Sic Iosephus vastationẽ Hierosolymorũ tribuit ijs qui nouarũ rerũ studio Reipublicæ statũ euerterunt: cũ tamen hoc ipsum à Dño in suppliciũ ima-

immaniſsimi parricidij in Chriſti nece admiſsi decretum fuerit. Quanto aliter vaſtationis huius cauſam Dominus aſsignauit, cũ ait, Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo &c. eo quod non cognoueris tempus viſitationis tuæ. Sic etiam permiſit violationem iuramẽti, quod Sedechias Rex præſtiterat Chaldæis, vt hac occaſione eos propter idololatriæ peccatũ grauiſsime plecteret. Sic etiã pſeudo Prophetarũ mendacia permittit, vt ijs indu ctus Achaz rex Iſrael in prœliũ aſcenderet cõtra Ramoth, Galaad, vt ibidem debitas perfidiæ ſuæ pœnas daret. Itaque cum aliquid Dñs ſecundũ iuſtitiæ & ſapientię ſuæ leges decernit, media quoq; (vt ita dixerim) ad id appoſita decernit: quædam ipſe faciẽs, quædam vero permittens. Vnde cum ſceleribus hominum exigẽtibus Hieroſolymã vaſtare vellet, omnia ab ea ſalutis præſidia abſtulit: nempe validum, & fortem, & virũ bellatorem, & principem ſuper quinquaginta &c. Eſai. 3. Quid vero illud, quod cum nominis ſui gloriam ſupplicijs Ægyptiorum declarare vellet, conuertiſſe dici tur cor eorum vt odirent populum eius, & dolum facerent in ſeruos eius. Hoc eſt, hæc mala permiſit, vt perfidorum punitione, potentiæ ac iuſtitiæ ſuæ magnitudinem conſpicuam faceret. Omnium ergo rerum tam minorum quã maiorum cauſas modo peccata non ſint in vnum Deum Theologi referunt, qui ne paſſerculum quidem in laqueum cadere ſine ipſo docent. Cæterum varias temporum calamitates Philoſophi naturalibus cauſis, hiſtoriographi moralibus, Mathematici vero more ſuo aſtris tribuere ſolent. Cum tamen certum ſit primam cauſam eſſe cuius nutu omnia iſta eueniant, & cuius virtute reliquæ inferiores cauſæ moueantur.

Luc. 19.

Pſal. 104

Præcipua malorum omnium cauſa eſſe videtur, quam Salomon aſsignat his verbis. Etenim quia non profertur cito contra malos ſententia, filij hominum abſque timore vllo perpetrant mala. Quam quidem ſententiam paulo inferius confirmat his verbis. Vniuerſa æquè eueniunt iuſto & impio, bono & malo, immolanti victimas & ſacrificium contemnenti: Hoc eſt peſsimum inter omnia quæ ſub ſole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt: Vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita ſua: & poſt hæc ad inferos deducuntur. Ex quibus patet, miſericorditer nobiſcum Deum agere, cum varijs calamitatibus nos premit & flagellis erudit. Eos autem qui

Eccl. 8.

varijs

varijs castigati flagellis non resipiscunt à Deo deseri, probat Eccl. Israelis exemplo his verbis. In omnibus his non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis, vsque dum eiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram, & relicta est gens pauca & princeps in domo Dauid, Eccles. 48. Hoc ipsum in oratione sua,
Dan. 3. Propheta confitetur Domino cum ait: Quia Domine imminuti sumus super omnes gentes, sumusque hodie humiles in vniuersa terra propter peccata nostra. Hoc ipsum etiam multò ante vaticinatus fuerat Moses dicens, Remanebitis pauci numero, qui prius eratis vt stellæ cœli: quia non audistis vocem Domini Dei tui. Leuiti. 28. Nec modò gentium excidia sed calamitates omnes & plagas mundi esse peccatorum supplicia docet Eccles. 40. his verbis, Mors, sanguis, contentio, romphea, oppressiones, fames, cõtritio, & flagella, super iniquos creata sunt hæc, & propter illos factus est cataclysmus.

Frequenter Vates regius cæterique Prophetæ zelo diuinæ gloriæ incensi, vindictam de peccatoribus sumi orant: quò videlicet eorum flagitia supplicijs irrogatis cohibeantur. Hinc optatio illa, Si occideres Deus peccatores. Vox enim, Si, optantis est. Item illud, Vsquequo peccatores Domine vsquequo peccatores gloriabuntur &c? Item, Exurge Domine, non præualeat homo, iudicen
Psal. 7. tur gentes in conspectu tuo. Item illud, Exurge Domine in præcepto quod mandasti: & synagoga populorum circũdabit te. hoc est, Tu Domine præcepisti rectoribus ciuitatum, vt eos qui violarentur, iniuria prohiberent: nec aliquem sinerẽt iniuste opprimi: tu ergo præsta quod alijs faciendum præcepisti, & vindica me ab impetu & iniuria hostium meorum.

Sæpe Dominus flagellis & calamitatibus corporum, morbos
Psal. 82. curat animorum. Vnde est illud, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Item illud, In chamo & freno
Psal. 31. maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Et, Multa flagella peccatoris &c. Quare si propter peccata flagella immittuntur, consequens est, vt peccatis per pœnitentiam sublatis, flagella tollantur. Hoc autem Niniuitarum, hoc Dauidis pœniten
2. *Reg.* 24 tia probat. Cum enim is Angelum euaginato gladio aduersus Hierusalem venientem intuitus esset, timore correptus, & in terram prostratus, Ego inquit, sum, qui peccaui &c. Hinc etiam Dominus

Hiere. 18.

Hiere.18.Repente,inquit,loquar aduersus gentem & regnum,vt eradicem & destruam illud.Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo,quod locutus sum aduersus illam agam & ego pœnitẽtiam super malo quod cogitaui,vt facerem ei, & subito loquar de gẽte & de regno vt ędificem & plantem illud. Item pro eo quod nos legimus,Pro hac orabit ad te omnis sanctus.i.t.o. veruntamen in diluuio aquarum multarum &c.Hiero.ex Hebræo vertit.Vt cum inundauerint aquæ multæ,ad illum non accedant. Vir enim sanctus opportuno tempore veniam peccatorum impetrare contendit,vt cum calamitatum flumina inundauerint, ipse intactus & incolumis perseueret. Non enim pios homines petit communis calamitas. Noe enim inter tot impios iustus cum domo sua à totius orbis exitio, & Loth à communi Sodomorum incendio liberatur. *Psal.* 31.

Propter peccata immitti à Domino calamitates, declarant illa verba, A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus. Propter iniquitatem corripuisti hominem,e.t.f.f.a.a.e.Huc etiam pertinet & illud,Posuit flumina in desertum,& exitus aquarum in sitim:terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.Hæc autem Domini flagella,& prouidentiam eius declarãt, & homines ad eius cultum & venerationem inducunt. Propter illud dicitur.Lætabitur iustus cum viderit vindictam:manus suas lauabit in sanguine peccatoris & dicet homo, Vere est fructus iusto,vere est Deus iudicans eos in terra. Propter hoc autem dicitur,Cum feceris iudicia tua in terra:iustitiam discent habitatoris orbis. *Psal.* 38. *Psal.* 106 *Psal.* 57. *Isai.* 26.

Inter patris familias seruos,sunt quidam,qui nullo pudoris aut honoris respectu à maleficio reuocantur:sunt contra egregiæ indolis alij,quos & pudor & amor erga Dominos in officio continet.Hi ergo cum delinquũt,admonitionibus,illi autem solis verberibus coerceri solent.Sic enim legimus, Seruus verbis erudiri non potest:quia quod dicis intelligit,& tamen audire cõtemnit. Ad hunc ergo modum se Dominus cum hominibus gerit, cum flagella & calamitates mittit. Quos enim verbis & beneficijs non emendat, velut seruos rebelles verberibus & plagis ad officium reuocare nititur.Non enim flagellat,vt vulneret,sed vt sanet.Vnde est illud,Virga directionis virga regni tui.Virga enim Christi *Prou.* 29. *Psal.* 44.

non conterit, sed in viam dirigit, & ad vitam perducit. Quod quidem significare videtur, cum nolentes ad cœnam suam venire, cõ
Isai. 28. pelli præcepit. De his autem dictum est, Tantummodo sola vexatio dabit intellectum auditui.

Manus suas lauat in sanguine peccatoris quisquis improborum supplicijs consideratis, cautior fit, & alieno malo eruditus, mala sua corrigere studet: quòd quidem iusti viri facere solẽt. Nõ enim hoc fecit præuaricatrix soror Israelis Iuda: quæ nec supplicio quidem sororis suæ, & vindicta diuina eruditi ad salutẽ voluit: ideoque simile subijt supplicium. Vide Ezech. 23. locum insignem.

Quæ sit peccati grauitas & malitia, quo item odio Deus aduersus illud feratur, pœna subsequens & vindicta declarat. Quid autẽ atrocius quam templum & altare suum quod vnicum in toto orbe erat, & sacram illam arcam, tabulasque eius digito conscriptas propitiatoriũ, vnde ipse responsa dabat, cæteraque sacra vasa, cõsilio & spiritu eius fabrefacta demolitum fuisse? Sic enim legimus, Re-
Thren. 2. pulit Dñs altare suũ, maledixit sanctificationi suæ &c. Thren. Cuius tẽpli excidiũ per Ezech. minatur his verbis. Ecce ego polluam sanctuariũ meũ, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorũ vestrorũ, & super quo pauet anima vestra &c. Vide locũ Ezech. 24. Ad hanc enim calamitatẽ designandã Ezechielis vxorẽ mori voluit, & sine planctu & lamentis funus eius efferri. Quia vero rudes homines fiducia tẽpli & sanctuarij Dñi tutos se fore arbitrabãtur quãuis impiè agerent, ideo illos ab hac inani fiducia reuocat his verbis. Nolite confidere in verbis mẽdacij dicẽtes, tẽplũ Dñi, templũ Dñi, tẽplum Dñi est. Hiere. 7. Non enim propter locũ gentem, sed propter gentẽ locũ Deus elegit. Ideoque & ipse locus degeneráte populo, malorum eius particeps effectus est. 2. Mach. 6.

Psal. 9. Cognoscetur Dominus iudicia faciens: qui videlicet ab improbis non agnoscitur misericordiam exercens. Qui enim clementissimum & beneficum patrem beneficijs prouocantem agnoscere noluerunt, iustum est vt flagellis saltem eruditi & castigati agnoscant: vnde est illud, Imple facies eorum ignominia, & quærent
Psal. 82. nomen tuum Domine. Et alibi, Misereamur impio, & non discet
Isai. 26. facere iustitiam. Sed eò tamen obdurationis & cœcitatis mundus deuenit, vt nec flagellis attritus vel Dei indignantis furorem, vel suam prauitatem agnoscat.

Timor & dolor ex imminenti Dei vindicta conceptus si cum castigatione vitæ coniunctus sit, salutaris est: qualis Niniuitarum fuit, qui & timuerunt Dominum, & à via sua mala conuersi sunt. At, qui ex solo sui ipsius amore, sine vitæ emendatione proficiscitur non perinde salutem parit. De hoc autem legimus in Psal. 77. Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur &c. Quibus verbis Propheta describit fictam pœnitentiam improborum, qui nonnunquam resipiscere videntur, & grauissimè angi quod deliquerint, & leges Dei violarint. Verum his non iniuria, quam Deo faciunt, est dolori, sed pœna, quam metuunt vel iam sustinent: itaque cum doleant, amore sui non Dei, sublatis flagellis statim in pristina scelera & flagitia relabuntur: nam qui amor improbos ad dolendum excitat, is amor longe facilius eosdem ad peccandum impellit. Hanc autē pœnitentiā fictā fuisse, declarat id quod sequitur, Et dilexerūt eū in ore suo, & lingua sua mētiti sunt ei. Pro quo Hiero. vertit, Et lactauerūt eū in ore suo, ex. l. f. m. s. e. De his autē Dominus ait, Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine intrabit &c. Et Esai. Populus hic labijs me honorat. c. a. e. l. e. a. m.

Seueritatem diuinæ vindictæ propter admissa scelera exponit Propheta Psal. 78. cuius initiū est, Deus venerunt gentes in hæreditatē tuam, polluerunt templū sanctum tuum &c. quæ sequūtur, quibus attrocissimum & miserabile ciuitatis sanctæ excidium describit. Hanc cladem accidisse, vel sub Nabuchodonosore, vel sub Antiocho rege constat: Deus enim vbique Deus, hoc est verè magnus est, siue cùm remunerat merita, siue cùm punit peccata, siue cum consolatur, siue cum minatur. Quare horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Huc pertinet & illud Sion quasi ager arabem, & Hierusalem erit in aceruum lapidum, & mons domus Domini in excelsa syluarum. Qua pœna quid attrocius. Similis vastatio describitur. 1. Machab. 4. Sic enim ciuitas & templum à ciuibus desertū fuerat, vt in atrijs domus Domini essent virgultanata sicut in saltu. Propter peccata enim populi Dominus nec sanctuario quidem suo pepercit.

Maximum supplicij genus esse nullo affici supplicio prauè agētes, declarant illa Domini verba per Prophetam, Et non audiuit populus meus vocem meam &c. Ideo dimisi eos secundum desideria cordis eorum &c. Pro quo Hiero. vertit, Et dimisi eum in

Oseæ. 4. prauitate cordis sui &c. Cui simile est illud, Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, neque super sponsas vestras cum adulterauerint.

Aliquando Deus peccantes homines punit vt amicus, aliquando vt inimicus: hoc est aliquando vt pius pater, aliquando vt seuerus iudex. De hoc autem puniendi genere dicitur. Hiere. 30. Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Cæterum, De hoc autem multa sunt in scripturis loca Apoca. 3. Ego inquit Dominus quos amo, arguo, & castigo. Item Prouer. 3. Disciplinam Domini fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corriperis: quem enim diligit Dominus corripit &c. Et ad Hebr. 12. Tanquam filijs, vobis se offert Deus: quis enim filius quem non corripit pater? &c. quę sequũtur in eandem sententiam. Est item insignis locus Esai. 27. In tempore illo vinea meri cantabit ei, ego Dominus qui seruo eam: repente propinabo ei (nempe calicem indignationis meæ) ne forte visitetur contra eam, (hoc est ne fortè acerbiori sentẽtia feriatur) indignatio non est mihi. Quam quidem sententiam breuiter & 1. Cor. 11. apertè exposuit Apostolus cum ait, Cum autem iudicamur à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Simile est & illud Amos. 3. Tantummodo, ait, vos cognoui ex vniuersis cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos vniuersas iniquitates vestras. Idem testatur & illa sancta fœmina Iudith. 8. Reputantes, inquit, peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse, quibus quasi serui corripimur, ad emendationem, non ad perditionem nostram euenisse credamus. Ideoque & calicem tribulationis temperat, potumque dat nobis in lachrymis in mẽsura, & vires etiam ad tribulationis pondus ferendum subministrat, vnde est illud, Psal. 117. Castigans castigauit me Dominus &c. m. n. t. m. Quibus verbis significat se à Deo non hostili modo sed paterno fuisse castigatum: Quod vires etiam suggerat ostendit cùm ait, Impulsus euersus sum vt caderem, &c. D. I. m. Hac autem de causa Dauid se à Domino castigatum fuisse testatur cùm ait, Et disciplina tua correxit me in finem, &c. d. t. i. m. d. Et Hiere. in persona vapulantis à Deo Psal. 17. populi ait, Castigasti me Domine, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus. Et rursum, Faciam enim consummationem in cæteris gentibus, te autem non faciam in te consummationem, sed ca- Hier. 31. stigabo te in iudicio &c. Hac etiam de causa Apost. impurum hominem 1. Cor. 5.

minem tradit Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus esset in die Christi. Hac etiam de causa, tribus annis & sex mensibus orationis suæ virtute pluuiam continuit Elias, vt attritus calamitatis magnitudine populus, ad pœnitentiam & timorem ferientis Dei excitaretur. Hac item de causa viri sancti paternam hanc & medicam virgam à Domino petunt, vt corporis castigatione anima sanetur, & animaduersione temporali euitent æternam. ¶ Cæterum quos plaga inimici percutit, varie & multipliciter punit: aliquando enim nullo in hac vita supplicio afficit, sed eos sibi ipsis suisque cupiditatibus ludibrioque fortunæ permittit. Vnde est & illud, Exacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret. *Psal. 9.* Hoc est nõ punit in præsenti, vt acrius sæuiat in futurum. Aliquando fidei candelabrum subtrahit cum prauos homines in errores labi permittit, vt ipse in Apocal. minatur. Aliquando subtrahit auxilium illud quo fuerat homo conuertendus, quo subtracto dicitur vel obdurare, vel excæcare: quod genus supplicij maxime formidandum est. Hoc enim tempore nec verbis nec verberibus, neque etiam miraculis, proficit homo. Magnum enim miraculum fuit quod triennio Elias orationis suę virtute cœlum clauserit: quo tamen Rex Achab adeo commotus non est, vt gentes & regna omnia adiurauerit, ad necem quærens hominem quem cœlis & astris imperasse cognouerat. Aliquando vero (quod grauissimumque supplicium est) peccatum peccato punit, quod illa Prophetæ siue imprecatio, siue prædictio designat, Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. *Psal. 68.* Aliud vero castigationis genus est non minus acerbum, cùm videlicet Dominus puniens non agnoscitur, cum tamen scriptum sit, Cognoscetur Dominus iudicia faciens. *Psal. 9.* Huius autem siue cœcitatis, siue obdurationis, multa sunt in scripturis testimonia. De hoc enim & Propheta queritur cum ait, Percussisti eos & non doluerunt &c. *Hier. 5.* Itemque, Et populus non est reuersus ad punientem se &c. Et ipse quoque Dominus de hoc queritur cum ait, Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. *Hiere. 2.* Et, Super quo percutiam vos vltra addentes præuaricationem &c. Amos autem. 4. *Isai. 1.* habetur locus insignis, in quo varia Dei flagella enumerantur, quibus homines pene attriti atque consumpti, tamen ob-

firmato animo in sceleribus suis perstiterunt, vt de illis quidem merito dici possit, Dissipati sunt, nec compuncti. Tales autem similes ijs esse videntur quibus Moses dixit, Oculi vestri viderunt signa illa atque prodigia quæ fecit Dominus in terra Ægypti, & non dedit vobis Dominus oculos videntes & aures quæ possent audire, & cor intelligens vsque in præsentem diem. Tot enim miraculis inspectis Vitulum fabricauerunt, & dixerunt, Ecce Dij tui Israel: qui te eduxerunt de terra Ægypti. Qua cœcitate quid fingi horribilius potuit? His ergo similes videtur, qui cum Deum videant homines quos ipse condidit & redemit gladio, aut peste, aut fame multantem, varijsque plagis furoris sui magnitudinem testantem, neque oculos habent, neque mentem, qua tam euidēti indicio, & furorem Domini indignantis, & scelera sua agnoscant. Et quidem de Iudæis dicitur. Cum occideret eos, quærebāt eum & reuertebantur, & diluculo veniebant ad Deum (itaque qui miraculorum magnitudine non excitabantur, pœnarum seueritate coercebantur) at isti ne tot quidem plagis attriti diuini furoris prauitatis suæ magnitudinem intelligunt.

Psal. 38. *Deu.* 4. *Exod.* 32. *Psal.* 77.

Non solum hoc obseruat supernus ille iudex vt sceleris magnitudini pœnæ seueritas respondeat, (iuxta illud, Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum) sed etiam vt sceleris indignitati qualitas respondeat supplicij. Qua de causa Dominus Pharaonem qui aquis Hebræorum filios interimebat, aquis etiam criminis huius pœnas penderet. Ob hoc autem Sapien. 19. legimus, Ducebat ad hoc illos digna necessitas, & horum quæ acciderant commemorationem amittebant, vt ea quæ tormentis deerant, repleret punitio. Hoc est vt post cæteras plagas, hac nouissima punirentur, vt aquis interirent, qui aquis innocentes paruulos interficiebant.

Apoc. 18.

Ad gloriam Dei maximè pertinet meritum de impijs supplicij sumere. Quod quidem Propheta testatur cum ait, Honor regis iudicium diligit. Hinc illa Domini verba, Sanctificabor in his qui appropinquant mihi: hoc est eorum punitione me sceleribus eorum infensum esse declarabo: vt hoc opere sanctitas mea hominibus conspicua fiat. Hoc etiam ostendunt & illa, Glorificabor in Pharaone & in omni exercitu eius. Hoc enim supplicio Dominus gloriæ suæ magnitudinem ostendit, dum & potentiam suam declarauit,

Psal. 89. *Leui.* 10. *Exod.* 14.

clarauit,& de tyrannide ac ſuperbia impiorum ſupplicium ſumpſit:quemadmodum Ietro quoque Moyſi ſocer teſtatus eſt.

Quàm variæ & multiplices calamitates,propter peccata hominibus immittantur copioſe inuenies.Leuit.26. Harum porro calamitatum finis eſt,quem in eodem loco Dominus declarat cum ait,Tunc orabunt pro impietatibus ſuis , & recordabor fœderis mei &c.Iuſti enim iudicis mens non ad hominis perniciem , ſed ad morbi ſanitatem tendit. *Exod.* 18.

Tentatio,quæ eſt via ad peccandum.

SVper illud Iob.Diuiditur æſtus ſuper terram.D.Gregor. ſic ait , Prius complexionem vniuſcuiuſque aduerſarius perſpicit:& tunc tentationis laqueos opponit.Alius nãque lætis, alius triſtibus,alius timidis,alius elatis moribus exiſtit. Quo ergo aduerſarius occultus facile capiat,vicinas complexionibus deceptiones parat:quia lætitię voluptas proxima eſt,lætis moribus luxuriam proponit.Et quia triſtitia in iram facile labitur, triſtibus peccatum diſcordiæ porrigit:quia timidi ſupplicia formidant,pauentibus terrores intentat.Et quia elatos extolli laudibus conſpicit,eos ad quæcunque voluerint,blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus,vitijs cõueniẽtibus inſidiatur.Greg.29.mor. *Gregor. Iob.* 78.

Nemo vires ſuas in pace cognoſcit.

Tentatio eſt vita hominis ſuper terram:quia aut virtutibus vacua mens ad cœlum aſſurgere non valet,aut aliquando ex earum occaſione deterius ruit.Greg.vbi ſupra lib.8.c.6.

Ipſa iuſto fit aduerſitas proſpera,tentarique poſt virtutes deſiderat,ne ex earum confidentia cadat. Greg.vbi ſupra.c.10.

Ideo ſanctos tentare permittit,vt dum pulſata mens trepidat, in ſolo Dei adiutorio,ſpei pedem robuſtius figat. Gregor.lib. 9. cap.36.moral.

Circundedit me lanceis ſuis.Quia tentatione ſua ab omni parte nos petit.Dum enim vnum vitiũ calcamus , inde aliud ſuboritur:vt ex continentia,inanis gloria:ex liberalitate auaritia : quia rurſum colligere quærimus quod tribuamus. Gregor. vbi ſupra lib.13.cap.9. *Iob.* 16.

Si tentationi naſcenti non feſtine reſiſtitur,eadem qua nutritur mora roboratur.Greg.21.mor.c.8.

Data potestas Dæmoni dum bona Iob interimere appetit, bonum patientiæ aperuit quod latebat: & quod vulnera intulit, tot coronas ministrauit. Greg. 23. mor. c. 1.

In profectu tentamur quatenus & in ipso profectu cognoscamus quid de diuino munere, & in tentatione quid de proprijs viribus sentiamus. Ideo quatit tentatio, non deijcit, pulsat, non frangit. Greg. 23. mor. c. 24.

Vitia dum tentant, proficientes in nos virtutes humiliant: flagella autem dum tentant, surgentes in corde voluptates eradicat. Greg. 23. mor. c. 27.

Si bella desunt, virtutum experimenta non prodeunt: improuidus miles est, qui prouidum se in pace gloriatur. Gregor. vbi supra.

Diabolus quanto magis nos sibi rebellare conspicit, magis expugnare contendit: eos enim negligit pulsare, quos quieto iure possidet. Greg. 14. mor. c. 12.

Sæpe mens quæ aduersa multa & fortia superat, vnum in se & fortasse minimum, quanuis magna intentione inuigilet, non expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur: ne ex omni parte virtutibus splendens, in elationem subleuetur: vt dum in se paruum quid reprehensibile videt, & tamen hoc subigere non valet, nequaquam sibi, sed authori victoriã tribuat, in his quæ subigere fortiter valet. Quod ad hoc agitur vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboretur: & inde verius in bonis luceat, vnde ea etiam nolentem parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cum Israelitico populo percepta promissionis terra diuideretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus est tributarius. Recte autem tributarius effici dicitur: quia hoc ipsum vitium quod subigere non possumus, ad vsum nostræ vtilitatis, humiliter retorquemus: vt eò de se mens, & in summis vilia sentiat: quò suis viribus etiam parua quæ appetit, non expugnat. Vnde & bene rursum scriptum est, Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem. Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, vt se se nostra intentio solicitam in certamine semper exerceat, & eò de victoria non superbiat, quò viuere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat.

Gregor.

Gregor.mor.lib.4.

Auguſti. ſuper illud Pauli. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem, ſic ait. Attendite ſancti quicunque pugnatis. Pręliantibus loquor, intelligunt qui pugnāt, non me intelligit qui non pugnat. Quando enim ad illud ventum fuerit, vt nulla omnino exurgat concupiſcentia aduerſaria, nullus erit hoſtis cū quo luctemur, nec expectatur ibi victoria, quia de hoſte iam victo triumphatur. Volumus vt nullæ ſint concupiſcentiæ, ſed non poſſumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillant, blandiuntur, ſtimulant, infeſtant, ſurgere volunt: ſed premuntur quidem nondum extinguntur quandiu caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Nos qui ſenuimus in iſta militia, minores quidē hoſtes habemus, ſed tamen habemus. Fatigati ſunt quodammodo hoſtes noſtri iam per ætatem: ſed tamen etiam fatigati, non ceſſant, qualibuſcunque motibus infeſtare ſenectutis quietem: acrior pugna iuuenum eſt: nouimus eam, tranſiuimus per eam. ſermo. 43. dę verb. Domini. *Auguſt. Galat. 5.*

Omnes qui volunt pie viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur. Non enim quia modo Diabolus per reges non ſæuit, ideo Chriſtiani non patiuntur perſecutionem. Si mortuus eſt Diabolus, mortuæ ſunt perſecutiones: ſi autem ille aduerſarius noſter viuit, vnde non tentationes ſuggerit? Vnde non ſæuit? Vnde non minas aut ſcandala procurat? O ſi incipias pie viuere, videbis quia omnis qui vult pie viuere in Chriſto, perſecutionem patietur. Pugnæ certe non deſunt: pugnamus cum concupiſcentijs noſtris. Pugnamus foris cum infidelibus & inobedientibus hominibus: pugnamus intus cum ſuggeſtionibus & perturbationibus carnalibus. Vbique pugnamus adhuc. Auguſtin. ſuper Pſal. 127. *2. Tim. 3.*

Adhuc viuunt in memoria mea, de quo multa loquutus ſum, turpium rerum imagines, quas ibi conſuetudo mea fixit, & concurſant mihi, vigilanti quidem, carentes viribus, in ſomnis autem non ſolum vſque ad delectationem, ſed etiam vſque ad conſenſionem factumque ſimillimum. Et tantum valet imaginis illuſio in anima, & in carne mea vt dormienti falſa viſa perſuadeant, quod vigilanti vera non poſſunt. Nunquid non potens eſt manus

tua Deus omnipotens sanare omnes languores animæ meæ, atq; abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei soporis extinguere? Augebis Domine magis magisque in me munera tua, vt anima mea sequatur me ad te, concupiscentię vinco expedita. August. confess. lib. 10.

Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato, sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari nisi vicerit: nec potest vincere nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit. Idem Psal. 60.

Tantum admittitur Diabolus tentare quantum tibi prodest, vt exercearis, vt proberis, vt qui te nesciebas, à te ipso inueniaris. Idē, super Psal. 61.

Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi: blāditur enim vt decipiat, terret, vt frangat: non nos teneat voluptas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus. Idem, in sermo. Sancti Vincentij.

Hierony. Tūc maxime oppugnamur, cum nos oppugnari nō credimus. Inde me persequitur luxuria, inde Auaritia conatur irrumpere, inde venter meus vult mihi pro Deo esse: Persequitur me (inquā) hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes. Hierony. in Epist. ad Heliod.

Venena non dantur nisi melle circumlita, & vitia nō decipiūt, nisi sub specie vmbraque virtutum. Idem ad Lætam.

Nolo turpem sinas cogitationem crescere: dum paruus est hostis interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem, Filia Babylonis misera &c. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Quia enim impossibile est, in sensum hominum non irruere innatum medullarum calorem: ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram. Petra autem Christus est. Idem ad Eustochium.

Bernar. Petra refugium herinaceis, & reuera refugium. Vbi enim est tuta firmaque requies infirmis, nisi in vulneribus Saluatoris? Tanto illic securior habito, quanto ille potentior est ad saluandū. Fremit mundus, premit corpus, insidiatur Diabolus, non cado, fundatus enim sum supra petram. Ber. super Cant.

Quotquot

Quotquot degimus in regione vmbrę mortis, in infirmitate corporis, in loco tẽtationis, si diligẽter aduertimus, triplici hoc incõmodo miserabiliter laboramus: nã & faciles sumus ad seducendũ, & debiles ad operandũ, & fragiles ad resistendũ. Itaque si discernere volumus inter bonũ & malũ decipimur: si tentamus facere bonũ, deficimus: si conamur resistere malo deijcimur, & superamur. Nec mirũ, quia vt dicitur Iob. 41. Non est potestas super terrã, quæ possit ei cõparari. s. aduersario nostro. Idem de consid.

Diabolus omnium discutit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus: & ibi causas quærit nocendi, vbi quemque viderit studiosius occupari. Idem in serm.

Periclitatur castitas in delitijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in mundo. Idem, sermo.

Fratres, si modo præsentem videremus Adam in eo articulo positum, ascendentibus cogitationibus in cor eius, & coarctari inter precem vxoris, & præceptum Creatoris, nonne clamaremus aduersus eum dicentes, Caue tibi miser: vide ne feceris: seducta est mulier: non acquiescas ei: Vt quid ergo quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? Idem, in serm. omnium sanctorum.

Diabolus mali autor, nequitiæ origo, rerum hostis, secundi hominis semper inimicus: ille laqueos tendit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, conscindit vnitatem, violat diuina, humana tentat. P. Raue. serm. de ieiunio & tentationibus Christi. *Pet. Raue.*

Peruigil ille tentator eos acrioribus pulsat insidijs, quos maxime videt abstinere à peccatis. Nam à quo dolos suos cõtineat, qui ipsum quoque Dominum maiestatis ausus est calliditatis suę fraude tentare? Viderat superbiam suam baptizati Domini Iesu humilitate calcatam, intellexerat quadraginta dierum ieiunio omnem cupiditatẽ carnis excluſam, & tamen nõ desperauit de artibus suæ malitiæ spiritualis improbitas, tantumque sibi de naturæ nostræ mutabilitate promisit, vt quem verum experiebatur hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Leo. Papa in serm. *Leo Papa.*

Super illud Psal. Quoniam humiliata est in puluere &c. Magna

contra

Cassiodo. Psal. 43. contra Diabolum arma sunt in suis viribus fiduciam non habere, sed Deum rogare qui aduersarium possit opprimere. Cassiod.

Isidor. Quanto propinquius finem mundi Diabolus videt, tanto crudelius persecutiones exercet: vt qui se continuo damnandū conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur. Isidor. de sum. bon.

Euseb. Emisse. Diabolus per rerum carnalium concupiscentias, & illicitas voluptates, extrinsecus blanditur, intrinsecus insidiatur: interficit spiritum, dum oblectat affectum: & (sicut dixit Propheta) ad tempus indulcat fauces, nouissime autem felle amarior inuenitur: modo delectat peccare, sed post modum non delectabit ardere. Eus. Emiss. de Epipha. hom. 3.

Omnem nocendi potentiam Diabolus se amisisse cognouit, quia noxios virulentorum dentiū morsus, sacro in corpore Christi dereliquit: & ideo nunc infœlices quosque quos sibi assensum facilem accommodare præuiderit, ad fauces suas solis solicitationum carminibus trahit: & voluntariam prædam inermis expectat, ac proinde prostratus à Domino humanum genus non quasi fortior impugnat, sed iniqua consilia quasi debilitatus sibilat. Idē, de Pascha. hom. 3.

Qui intra muros positi vix resistimus, in sæculo exposiri, quid faciemus? Qualiter stare poterunt in fluctu, atque in ipso colluctātium tempestatum impetu, qui tam grauiter periclitantur in portu. Idem, ad Monach. hom. 5.

Origen. Sicut caro si sale non aspergatur corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis saliatur, continuo resoluitur, & relaxatur. Orige. lib. Num.

Somnum vulpes simulat, vt auem fallat: Dæmon vero & corporis pudicitiam fingit, vt animam perimat. Ne credideris in vita tua luto carnis tuæ: neque tibi ipsi omnino fidas, donec Christo Domino obuiam pergas. Clim. Grad. 15.

Si vero fraudes Dæmonum obseruemus diligentius, inueniemus eos post fœdam actionem, iustum illum iudicem, durumque atque inclementem appellare. Nam prius quidem, vt nos ad peccatum hortarentur, clementiā illius suggerebant, post lapsum vero iam illius inuiolabilem iustitiam suggerunt, vt nos in desperationem præcipitent. Idem, ibidem.

Cum

Cum nec dum mentis soliditate, orationisque secretissima virtute contra hostes nostros insurgere valemus, fortasse illis cedimus. Exili citò si possibile est, abscondere modicum secretius: eleua animi aciem si potes: sin vero vel exterioribus luminibus in cœlũ respice: extende in figuram crucis immobiles manus: vt per ipsam quoque formam & habitum orantis Amalech confundas, & superes, clama ad eum qui saluare te potest, ita semper exordiens. Miserere mei quoniam infirmus sum. Tunc experieris altissimi virtutem: atque inuisibiliter, inuisibiles per inuisibilis persequeris auxilium. Qui sic pugnare assuefactus est, citò, ac solo nutu animi persequi hostes atque fugare poterit. Idem, ibidem.

In omnibus quæ secundum Deum operamur, tres nobis foueas Dæmones parant. Ac primum quidem bonum vti ne fiat impedire conantur. Secundo vero si in primo superati fuerint, vel ne secundum Deum fiat, moliuntur. Quod si hac quoque intentione sua fures ipsi potiti non fuerint, tunc iam silentio nostræ animæ astantes, (vt qui per omnia secundum Deum conuersati sumus) laudibus nos efferunt, & beatos dicunt. Idem ibidem.

Cum mundanis Dæmones per res ipsas magis luctantur, cum monachis autem ferè per rationum disputationes: negotijs enim & operibus per solitudinem soluti sunt. At quanto facilius est mẽte peccare, quam externa actione, tanto est animi bellum difficilius, quam ipsarum rerum. Est enim mens quiddam quod facile mouetur, & ad contrarias legi phantasias effrenata. Euagrius. *Euagri.*

Incipe resistere desiderijs tuis, & tunc intelliges quam fortes sunt spiritus desideriorum malorum quite persequuntur. Hæc est pugna periculosa, & hæc est gloriosa victoria, qui potuerit odisse quod amat, & amare quod odit. Chrysost. super Matth. *Chrysost.*

Parua scintilla contempta, magnum excitauit incendium. Adilon. *Adilon.*

Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. Boetius. 3. de consol. *Boet.*

Nulla laus est, ibi esse integram, vbi nemo est, qui aut possit, aut conetur corrumpere Cicero 2. Act. in Verrem. *Cicero.*

¶ Ne magnitudo reuelationum &c. Quid magis cognitionem sui præstare poterat, quàm diuinorum secretorum reuelatio, & interti- COLLE. 2. Cor. 12.

tium cœlum ascensus? Animaduerte ergo diligenter, quanta sit tentationis vtilitas, quæ ad elationem animi comprimendam reuelatione ipsa potentior est, quandoquidem tentatio Apostolo præstitit, quod non erat reuelatio præstitura. Hinc illud: Qui non
Eccl. 34. est tentatus, quid scit?

Quemadmodum piratæ nauibus auro pretiosisque mercibus oneratis magis quàm vacuis insidiantur: ita Dæmones vehemẽter illos infectantur, qui spiritualibus diuitijs onusti sunt.

Videat homo qua cura & solicitudine sibi prospicere debeat: Intra se enim quisque nostrum deceptricem Euam gestat: nempe carnem spiritus amicam, ideoque sæuiorem inimicam: quæ non vulnerando, sed velut altera Sampsonis vxor blandiendo, periculosius insidiatur. Est hic hostis domesticus tantò magis timẽdus, quantò interior & proprior nobis est. Si enim in gratia conditus & in paradyso constitutus homo, ab hac Eua deceptus est, quis à paradyso expulsus, & illa originali iustitia nudatus, non timeat? quis nõ studiosissimè ab ea quæ dormit in sinu suo, custodiat animam? Quòd si spiritum & carnẽ fratres esse dicas, nõ abnuo, fratres sunt: Verũ sicut Iacob & Esau fratres, & quidem fratres gemini erant, quorũ tamen alter alterũ supplantare nitebatur. Itaq; fratres sunt, sed valde inter se dissimiles. Ideoque alter ab altero nempe spiritualis à carnali semper sibi timere debet, & cũ illo ad Deũ
Gene. 32. assidue clamare: Erue me de manu fratris mei: quia valde eum ti-
Psal. 9. meo. Et, Exurge Dñe non præualeat homo, nempe caro contra spiritum lapsa natura contra gratiam, peccatũ cõtra peccati remedium, Adam contra Christũ. Eiusdẽ periculi nos illa quoque Apo-
Heb. 12. stoli verba admonent: Deponentes omne pondus, & circundans nos peccatum. Quo circundandi nomine nos vndique à peccatis obsessos esse significat. Omnis enim creatura in laqueũ & muscipulã pedibus insipientiũ est. Verũ longe est grauius, quod alibi di-
Roma. 7. cit: Iam nõ ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum. Periculosior enim hostis est, qui arcẽ occupauit, quàm qui eã obsidet. Illud igitur ad mũdi laqueos, qui extra nos sunt, hoc ad peccati fomitem intra nos degentẽ refertur: qui adeò acriter nos ad peccatum solicitat, vt ipsius peccati nomine designetur.

Eccl. 34. Qui nõ est tentatus (ait Eccl.) quid scit? Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines. Pro quo alius vertit, Et plura

quàm

quàm dicam intelligo. Aliquoties vſque ad mortem periclitatus ſum horum cauſa, & liberatus ſum gratia Dei. Eccleſ. 34. Huc ſpectat & illud eiuſdem, Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Mox autem ſubdit: Homo ſanctus in ſapientia permanet vt ſol, ſtultus vt luna mutatur. *Eccl. 27.*

Sunt qui varijs atque monſtroſis cogitationibus cum alias tum præcipue in oratione turbantur. Quos tamen hæc moleſtia ſi conſenſus in peccatũ deſit, torquere non debet. Eſt enim phantaſia, ſiue imaginatio noſtra inſtar ſpeculi, quod res omnes coram oppoſitas repræſentat: ideo nihil mirum ſi tam varijs imaginibus viri etiam pij ſæpe infeſtantur.

Vbi Philiſtæi celebri fama Dauidem in Regem vnctum acceperunt, coactis copijs ad illum expugnandum vno conſilio ac mente venerunt: quos ille ope Domini adiutus in Balpharaſim fudit ac fugauit. Cumque rurſus coacto exercitu aduerſus illum veniſſent, admonitus à Domino, non aduerſo Marte, vt antea, ſed gyrans per tergum eorum, illos in fugam vertit. Ad hunc ergo modum cùm Dæmones ſæcularem hominem Dei obſequio mãcipatum vident, facto agmine aduerſus illum conſurgunt. Sed quid eſt quod aliquando collatis ſignis, aliquando inſidijs & arte aduerſus illos dimicandum eſt? Quid neceſſe fuit vt omnipotens Deus hac arte & inſidijs ad expugnandos hoſtes vti præciperet: quaſi non poſſet niſi arte vincere qui nutu omnia diſpenſat? Nimirum vt hac ratione doceret nos nunc viribus, nunc arte pugnãdum eſſe: quandoquidẽ vtroque modo nos aduerſarius noſter aggreditur: qui propterea in litteris ſanctis nũc leo, nunc draco, ſiue ſerpens callidus appellatur. D. autem Bernar. eius calliditatẽ magis quàm vires & potentiam formidandam eſſe ait. Ideoque magna diſcretione ſuggeſtiones eius ſcrutãdæ atque examinãdæ ſunt, & cauda magis ſcorpionis huius (hoc eſt finis & intentio eius) quã caput inſpiciendum eſt. Ideoque nõ mirum ſi Dauidi Dñs ait, Nõ aſcendas ex aduerſo contra eos, ſed gyra poſt tergum eorũ. Hinc ſapiens quidam voluptates non præſentes, ſed abeuntes, hoc eſt, non faciem & anteriora earum ſed poſteriora ſpectanda eſſe monet. Facies enim earum blandiendo decipit: finis autem pœnitudine & ſceleris deformitate animum exulcerat. *2. Reg. 5.*

Quemadmodum Noe in imo arce irrationalia: in ſummo autẽ

(quod

(quod in cubito finiebatur) rationalia, ideſt homines collocauit: ita vir iuſtus, ſic vitam ſuam inſtituere debet, vt irrationales motus, velut ſeruos in imo ad ſeruiendum, rationales verò in ſummo ad regendum & imperandum collocet, vt in omnibus quæ agenda ſunt non affectuum impulſu, ſed conſilio & ratione ducatur. Si autem inundauerit diluuium carnis, tunc intrat arcá mentis, & licet circumfluant torrentes iracundiæ, fluenta luxuriæ, voragines gulæ, licet ebulliant fontes delectationum, abyſſus cupiditatum, maria conturbationum intrat, tamen ſecurus ad arcam, & claudit à foris oſtium: hoc eſt ſe intra ſe recipit, nec quid aut caro flagitet, aut mundus obmurmuret, aut Dæmon ſuggerat, attendit, clauſoque oſtio, orat patrem ſuum in abſcondito, orationis virtute magis quã armis (hoc eſt proprijs viribus) aduerſus Amalech, hoc eſt principem huius mundi pugnans.

Matt. 6.

Pſal. 25. Niſi pijs hominibus ſalutare eſſet aliquando tentari, Propheta non oraret, Proba me Domine & tenta me, vre renes meos & cor meum. Siue vt Hieronym. ex Hebr. vertit, Confla renes meos & cor meum. Quo verbo ſatis indicauit, tentationibus non ſolum firmitatem, & conſtantiam animi explorari, ſed etiam ſordes eius purgari. Vtrumque enim metallis contingit, dum in fornace cóflantur: ibi enim & eorum puritas examinatur & ſordes purgantur.

Fides.

Gregor. ELecti, quem fide cognouerunt, videre quoque per ſpeciem anhelant: quia eius dulcedinis ſuauitatem in ipſa fidei certitudine deguſtant. Greg. 13. mor. lib. 16. c. 13.

Petrus, quem corde tenuit, ore negauit: & ideo motam & quaſi arefcentem radicem lachrymis rigando ſolidauit. Greg. mor. lib. 25. c. 16.

Diuina operatio ſi ratione comprehenditur, non eſt admirabilis, nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Idem ſuper Euang. hom. 26.

Auguſt. Nullę maiores diuitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla huius mundi maior eſt ſubſtantia, quam eſt fides catholica, quæ peccatores homines ſaluat, cœcos illuminat, infirmos curat, cathecumenos baptizat, fideles iuſtificat, pœnitentes reparat, iuſtos augmentat,

tat, martyres coronat, virgines & viduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, in æterna hæreditate cum sanctis Angelis collocat. August. de verbor. domini.

Sicut in radice arboris nulla prorsus adparet pulchritudinis species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis vel decoris, ex illa procedit, sic ex fidei humilitate quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex fidei fundamento procedit. Idem super Ioan.

Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis ab ouili repellenda est, ne tota domus corrumpatur, putrescat, intereat. Arrius in Alexandria vna scintilla fuit, sed quia non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est. Hiero. *Hieron.*

Citò fides inexercitata languescit, & crebris otiosa tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit: assuetum autem bello virum hesterna fraus instruit, & glorioſæ proue hit palma victoriæ. Ambr. super Beati immaculati. *Ambros.*

Vtinam attenderent Iudæi, vtinam attenderent pagani, cum quanta conscientiæ securitate pro hac parte ad diuinum iudicium poterimus accedere. Nonne cum omni fiducia deo dicere poterimus, Domine, si error est, à te ipso decepti fumus? Nam ista tantis signis, & prodigijs confirmata sunt, & talibus quæ non nisi per te fieri possunt, & certè à summæ sanctitatis viris sunt nobis tradita, cum summa & authentica attestatione probata, teipso cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Ricard. lib. 1. de Trinit. *Ricard.*

Quid non inuenit fides? attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immania, apprehendit nouissima: ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circundedit. Ber. super Cant. *Bernar.*

Putas ne filium Dei reputat Iesum quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consilijs acquiescit? Nonne is si fateatur se nosse Deum, factis eum negat? Porro fides, sine operibus mortua est. Idem, in sermo.

Credite illi, qui omnino non fallit. Credite illi, qui hæc futura omnia prædixit. Credite illi, qui credentibus præmium æternæ *Cypria.*

vitæ dabit. Credite illi, qui incredulis æterna supplicia gehennæ ardoribus irrogabit. Quæ tunc erit fidei gloria quæ pœna perfidiæ, cum iudicij dies venerit? Cypria.

Credenti præmium dabitur si quod creditur & geratur. Idem.

Qui euidenter, quæ diu sunt expectata suscepimus, fiducialiter necesse est, quæ sunt expectanda credamus, si fortis fuit fides quæ experimenta præcesit fortior debet esse quæ iam manifesta subsequitur. Idem, hom. 10. de Pascha.

Chryſoſt. Virtus fidei in periculis secura est: & in securitate periclitatur. Chrysost. super Matth.

COLLE. ¶Sicut continuatione peccatorum & naturæ dotes, & liberum arbitrium indies debilitantur, atque decrescunt, (quanuis non prorsus extinguantur) ita fides peccatorum repetitione quotidie magis ac magis obscuratur: quanuis non prorsus extingatur. Talis est fides illorum, qui in lætali crimine perdurantes, quotannis tamé, & confitentur, & sacram Eucharistiam non verentur accipere.

Philosophus quidam de immortalitate animæ disputans, asseuerat, eos qui eam immortalem faciunt, non id credere quod affirmant: alioqui, Cur, inquit, mori timent, qui meliorem sui parté immortalem esse, confitentur? Quid hic quæso diceret de fide Christianorum gentiliter viuentium, cùm eorum fidem audiret, & mores animaduerteret? Quamobrem inquisitione dignum est, cur qui talia credunt, taliter viuunt? In causa esse videtur quia illud in hac re cõtingit, quod in consilijs sæpe fieri videmus, vt maior pars vincat meliorem. Multorũ enim stultorũ suffragia vnius sæpe rectissimo consilio anteferuntur. At fides rectissime cõsulit, quæ ad superna & spiritualia nos vocat: sed vocat tamen non voluntatẽ impellendo, sed solũ vera bona indicando. At cõtra huius dictamen tota carnis militia impugnat: quæ cum omnibus affectibus, & sensibus ad corporalia & terrena deflectitur. Oculi enim appetunt pulchra, nares odorifera, gustus suauia, tactus mollia? Quid vero appetitus ipse? Quid affectus omnes? quid amor sui, ni si terrena, & voluptuaria concupiscunt? Itaque maior pars vincit
Pſal. 55. meliorem. Ideo queritur Propheta, Miserere mei Deus quoniam conculcauit me homo, videlicet, exterior: ac deinde quem vnum dixerat, multos appellat. Quoniam multi, inquit, bellantes aduersum

ſumme. Vnus enim hic exterior homo multos habet ſatellites qui agmine facto ſpiritum impugnant: & multitudine non ratione armati, mentem ab honeſto deducunt.

Poſside fidē, & bonā cōſcientiam: quam quidē repellētes circa fidem naufragauerunt. Itaque bona cōſcientia fidei cuſtos eſt, mala vero pernicie fidei molitur. Propter hoc ergo Dæmō ad peccata ſemper inſtigat, vt fidē tandem, ſi potuerit, euertat. Eius enim illa vox eſt, Exinanite, exinanite vſque ad fundamētū in ea. Fides enim totius Chriſtianæ vitæ fundamētū eſt. Hæc verò ruina maxima eſt, qualis nimirū illa, quę ab Iſaia deſcribitur his verbis. Ecce cōteretur cōtritione prędualida, vt nō reliquatur in ea fragmētū quo tollatur igniculus de incēdio, aut hauriat parū aquę de fouea. *1. Tim 1.* *Pſal. 136.* *Iſai. 30.*

Fides niſi à cōtraria ſibi hæreſi & infidelitate directè nō corrūpitur. Cæterū diſpoſitiue & indirecte (vt aiūt) ab alijs quoq; vitijs corrūpi poteſt: oīa quippè vitia, ad eius corruptionē cooperantur. Fides em̄ omnibus vitijs quo dāmodo aduerſatur, dū peccāti ſupplicīū, & iuſtitiā Dei repręſentat, vermē cōſciētię exacuēs, vt refragetur, oblatret, obmurmuretq; contra peccātes. Quo fit vt voluptuarij & auari, cæteriq; malorū autores, moleſte hūc cōſcientiæ aculeū ferāt. In quo miſerabili ſtatu vbi Lutherus adueniens, ſolā fidē ad ſalutē ſufficere prędicauit, mirādū in modū recreauit iſtos qui iā ſine vllo Dei metu licēter peccare, & cupiditatibus ſuis frena laxare ſibi poſſe videtur. Propter hoc etiā multi diuinā prouidētiam, & immortalitatem animæ negarunt, vt ſine vllo doloris ſenſu in omnia libidinum & flagitiorum genera prorumperent.

Equus ſi diu torpeat in ſtabulo ipſa deambulandi, vel currēdi deſuetudine (ad quod natus eſt) frequenter redditur inutilis & mancus. Sic fides, quæ ad bene operandum data eſt, ſi otioſa diu maneat, frequenter interire ſolet: dū facile homo prauis moribus aſſuetus, in hæreſim labitur, qua fides amittitur. Hinc Dñs, Qui habet, dabitur ei, & abundabit: ab eo autem, qui nō habet, & quod videtur habere. a. a. c. Id autem fit, dum homo, qui otioſam detinet fidem, iuſto Dei iudicio in hæreſim labi ſinitur. *Matt. 13.*

Fides in quibuſdā Chriſtianorū adeò antiquata, & quaſi oblitterata eſt, vt nitore, ac ſplēdore ſuo amiſſo, meritò informis eſſe dicatur. Itaq; ſimilis eſſe quibuſdā imaginib⁹ videtur, quę vetuſtate & fumo ita obſitæ, & antiquatæ ſunt, vix vt dignoſci poſſint, cuius

diuorum imaginem referant. Qui igitur talem fidem habent, ita fere credunt, vt non tam credere, quàm somniare videantur, quáuis re vera credant. In quos merito illud quadrare potest, quod in
Iob. 28. Iob scriptum est. Perditio & mors dixerunt, auribus nostris audiuimus famam eius. Ita enim ea quæ fidei sunt audiunt, ac nuntia de terra longinqua, quæ videlicet ad salutem suam, minimè pertinere putant.

Sicut latro, nec iudicem, nec carnificem, nec crucem, nec carcerem esse vellet, ita facinorosus & carnalis homo, qui se à peccatis continere non vult, nec Deum iudicem, nec extremum iudicium, nec immortalem animam, nec supplicium vllum, aut prouidentiam (si id quidem fieri posset) esse vellet, vt licentius sine vllo diuini numinis metu in omnium carnalium voluptatum cœno impune volutaretur. Quò fit, vt quisquis hoc affectu & animo est, minimo negotio ad id credendum inducatur, quod ipse vellet.
Tim. 4. Quod apertè Apostolus testatur, his verbis. Erit enim tempus, cũ sanam doctrinam, non sustinebunt, sed ad sua desideria &c. Hinc fit, vt facile peruersi homines in eos errores inducantur, qui auaritiæ, & libidinibus eorum viam muniunt, & peccandi licentiã concedunt. Quod si inditum à natura humanæ menti lumen, quo à malis bona discernimus, prauitate vitæ (vt Cicero ait) ita obscuratur, vt in quibusdam pene extinctum sit: quid mirum, si fidei lumen, quod aliunde venit, quodque supra naturam est, diutina peccandi consuetudine ita obscuretur, vt leui hæreticorum, opera corrumpi possit?

Vitæ turpitudinem esse errorum omnium originem Apostolus declarat, cùm Timotheo præscribit. Posside fidem, & bonam
1. Tim. 1. conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerunt. Idem etiam Vates regius significare voluit, cùm ait. Dixit
Psal. 13. insipiens in corde suo, non est Deus. Huius autem pestiferæ sententiæ causam protinus exponit, cùm subdit, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt, &c. His enim verbis designat vitæ corruptelam, & perditos impiorum mores huius execrandi erroris causam extitisse. Vnde interpres quidam hunc locum sic explanat. Pestiferæ huius opinionis (quæ totius vitæ fundamenta conuellit,) origo & fons est ipsa vitæ turpitudo. Nam qui libidinum facibus inflammantur, qui rapinis & maleficio pascuntur, cætera que huiusmodi

modi scelera & flagitia suscipiunt, ij omnem Dei memoriam & notionem, ex animo suo euellere conantur: ne metu supplicij diuini aut exanimentur continenter, aut inuiti à scelerum administratione reuocentur.

Suspendit seruus Abrahæ inaures ad ornandũ Rebeccæ spõsæ domini sui faciem, & armillas posuit in manibus eius. Inaures ad fidẽ, quæ exauditur est: armillæ verò, quæ manus ornant, ad opera referuntur. Vt intelligamus animæ ornatum & pulchritudinẽ nõ fide sola, sed fide & operibus contineri. Quod illos præcipuè dãnat, qui sibi de sola fide sine operum attestatione blandiuntur. *Gene.* 24.

Fidei obedientia iungẽda est, vt nobis salutẽ afferat. In cuius rei typum Pharao esurientem & clamantem populum ad Ioseph remittit, quem rei frumentariæ præposuerat, & Saluatorem mũdi appellauerat: remittit autem his verbis. Ite ad Ioseph, & quidquid dixerit vobis facite. Nõ ergo satis est ad verũ Ioseph Christũ per fidẽ ire, nisi quod is præceperit, effeceris. Is enim factus est omnibus non solum credentibus sed etiam obedientibus sibi, causa salutis æternæ. *Gene.* 41. *Hebr.* 5.

Cũ duplex sit fides, viua scilicet & mortua, discernitur quidem altera ab altera per motũ & energiã operãdi. Omne enim quod viuit, motũ aliquẽ habet, quo caret, quod mortuũ est. Hinc aquæ viuæ appellantur, quæ & mouẽtur & mouent: mortuæ verò, quæ immotæ iacẽt: quales palustres, & lacunares sunt. Ad hũc ergo modũ, fides mortua iacet, viua autẽ ad operandũ viuacitate, sua extimulat, quã Apostolus per charitatẽ operari ait. Hoc ergo indicio conijcere poteris, qualẽ fidẽ habeas. Sicut enim vita animalis, ita fidei vita ex motu & operatione cognoscitur. *Galat.* 5.

Pulchritudo, & veluti armonia vitæ Christianæ in eo sita est, vt mores & vita cũ fide cõsentiãt. Magna verò deformitas est, quando aliter fit, hoc est, quando vox quidem est Iacob, manus autem Esau. Huius autem deformitatis imaginem legati illi Dauidis exhibuerunt, quos rex filiorum Amon media barba rasa, vestibusq; ad nates vsque abscisis turpiter deformatos à se remisit. Vestis eñ nuptialis, quæ piorum ornamentum est, ex fide simul & operibus contexitur: at cum fides adest, & opera desunt, quasi media tantũ vestis tegendæ animæ nostræ relinquitur, altera parte nudata. 2. *Re.* 10.

Sublata diuinitatis & prouidẽtiæ fide, quæ mala sequantur ex-

ponit psal.cũ de impio loquens ait,Nõ est Deus in cõspectu eius, (siue vt alij verterunt,Nõ est Deus in vllis cogitationibus eius)in quinatę sunt viæ illius in omni tempore.Sublato enim Dei metu quid non malorũ consequetur.Vnde Glossa quædã super hoc loco ait.Vt enim equi ferocitate exultãtes,duritia frenorũ cohiberi solent:sic indomitæ animi cupiditates,& libidines effrenatæ,tanquã in gyrũ rationis & modestiæ cõtrahuntur metu diuinæ iustitiæ.Quo metu si careãt homines,in omnia flagitia prępcipites ruũt.

Contra eos,qui sola fide mortua sine vllo virtutum studio salutem sibi pollicentur,præcipuè militat Psal.23.in quo Dauid quærit à Dño,Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?Cui interrogationi ipse respondit,Innocens manibus,& mundo corde,& quæ sequuntur.Inter quæ illud est,Qui non accepit in vano animam suam,Improbi namque frustra animam suã accepisse dicuntur:quando ea in id ad quod data & cõdita est,nõ vtuntur.Hoc enim solũ præstat eis,quod mortuorũ animalium carnibus sal:quas à corruptione prędeseruat:vel certe quod anima bruti præstat bruto:cui vitam solum bruti præstat.

Ioan.15. Quid est,quod Dominus ait.Omnem palmitem in me nõ ferẽtem fructum tollet eum?Nimirũ quoniã sunt qui in Christo manent per veram fidẽ,quæ à Christo in illos deriuatur: quia tamen hæc fides sterilis & mortua est,nullũque profert fructũ,ideò qui huiusmodi fidẽ habent,abscindũtur,& in ignẽ arsuri cõijciũtur.

Blasphemia.

August. FLagellatus est Christus flagellis Iudæorum: sed non minus flagellatur blasphemijs falsorum Christianorum,Aug.super Ioan.Idem super Matth.Non minus ait,peccãt,qui blasphemant Christum regnantem in cœlis,quam qui crucifixerunt ambulantem in terris.

Hieron. Sicut ad proprias iniurias patientes esse debemus:ita si aliquem viderimus erga Deum ore sacrilego blasphemantem, illic tenere non debemus patientiam:sed sacrilego resistere:& os blasphemũ veritatis responsione damnare.Hiero.

Raba. Rabanus super Matthe.Mos erat Iudæis,cùm aliquid blasphemiæ audiebant,scindere vestes:sic Paulus,& Barnabas cum cultu

diuino

diuino honorarentur, ſciderunt veſtes ſuas.

Qui blaſphemiæ ſpiritu ſe perturbari ſentit, atque eo liberari cupit, pro certo habeat, non ſuam animam huiuſmodi cogitationum eſſe cauſam, ſed impurum illum ſpiritum, qui aliquando ad Dñm dixit, Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Idcir co nos quoque contemnentes ipſum, & quæ ab illo dicuntur nihil exiſtimantes: ſecuri & intrepidi dicamus, Vade poſt me Sathana, Dominum Deum meũ adorabo, & illi ſoli ſeruiam. Qui pręter hunc modum aduerſus blaſphemiæ ſpiritum pugnare vult, is eſt ſimilis ei, qui manibus ſuis coruſcationem continere nititur. Nã quo modo vel cõprehendere, vel reſiſtere, aut reluctari aduerſus eum poterit, qui repente in cor, venti inſtar pertranſit, habetque verbum momento velocius confeſtimque euaneſcit? Nam hoſtes quidem reliqui inſtant, perſtant, moras trahunt, tempuſque aduerſum ſe pugnantibus præbent: hic autem ſimulac apparuerit, abſcedit, ſtatimque vt allocutus eſt, mentẽ pertranſit. Qui hunc ſpiritũ deſpicit, liber euaſit: qui vero aliter illi reluctari nititur, tandem ſubiacebit. Monachus quidam ſtudioſus, cum ab eo perturbaretur, ad viginti annos carnem ſuam ieiunijs, atque vigilijs macerare perſtitit. Cùm vero nullam ſe vtilitatem inde cœpiſſe ſentiret in carta perturbationem atque tentationem ſuam ſancto cuidam, atque probatiſsimo ſeni retulit in faciem proſtratus: nec in illum intueri valẽs. Vt autẽ legit ſenior, ſubriſit, fratrẽ quis erigens. Pone (inquit) fili manũ tuam ſuper collũ meũ: quod cũ feciſſet frater, ait illi ſenior: Super collum meum ſit frater hoc peccatum quotquot annis te oppugnarit, vel oppugnaturum ſit: tu autem id obſerua, vt hoc iam flocci facias, & nihil æſtimes. Quibus verbis ita roboratus eſt frater, vt non ante è cella ſenis excederet, quàm huiuſmodi morbus euaneſceret. Hoc autem is qui expertus eſt, mihi poſtea narrauit, Deo gratias referens. Clim. Grad. 23. *Clim.*

Contra blaſphemos, & mulieres de diuina prouidentia querulas, valet locus ille. Numer. 11. Sic enim habet, Interea ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore contra Dominum. Quod cùm audiſſet iratus eſt, & accenſus in eos ignis Domini, deuorauit extremam partem caſtrorum. Videãt ergo qui de Deo queruntur, qui diuinam prouidentiam accuſant, in quo periculo verſentur. *Matt. 4.*

Leui. 26. Aduersus blasphemos Origenes citat illud Leuit. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Quis porro magis pater, quã Deus? Nonne, inquit, ipse est pater tuus, qui possedit, & fecit, &c.

Matt. 3. Et Saluator item, Patrem nolite vocare super terram, &c. Quanto ergo magis morte digni erunt, qui huic patri spirituũ maledicũt? Extat Leuit. 24. Lex Dñi aduersus blasphemos: quos iubet ab vniuerso populo lapidari. Vbi etiam legimus deprehensum fuisse

Leuit. 23. quendam Ægyptio patre, & Israelitica matre: qui cum altero rixatus, nomen Dñi blasphemauit: quem Moses ad se allatum, in carcerem coniecit, vt oraculũ Dñi consuleret: Is vero ei præcepit, vt illum extra castra educeret, ibique omnis eum populus lapidibus obrueret. Cur omnis populus, cũ alias rei capitis vnius carnificis manu intereant? Nimirũ, vt omnes communis parentis Dei iniuriam zelo gloriæ eius incensi, vindicarent. Deinde, vt hoc exẽplo admonerentur, ne id committerent, quod tam ignominioso horrẽdoque supplicij genere plectendum esset. Lex deinde lata fuit, vt simili supplicio in blasphemos omnes animaduerteretur.

¶ Quo in loco obseruare illud quoque iudices debent, vt magna cautione in sententijs ferendis vtantur: quando is qui Dei spiritu plenus erat, sine eius responso de hominis capite pronuntiare au-

Iob. 29. sus non est. Hinc illud Iob. Causam quam nescie bam, diligentissime inuestigabam.

Credulitas.

Hierony. NON est facile malũ de perfecta ætate credendum, quam vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Hiero. in epist. ad Rust.

COLLE. ¶ Nõ minus difficile est aures regere, quàm linguam: huius enim est loquenda tacendaque scire: illius autem credenda, & nõ credenda discernere. Dauid rectè se linguã moderatum fuisse osten-

Psal. 38. dit, cum ait. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me: obmutui, & silui à bonis: qui tamẽ faciles, & nimiũ

2. *Reg.* 16 credulas aures delationi aduersum innocẽtem Miphiboseth præbuit: & iniustam sententiam tulit. Harum porro moderationem

Eccl. 7. Salomon commendat, cum ait, Sedet cunctis sermonibus qui dicuntur,

cuntur, ne accommodes aurem: scit enim conscientia tua quod & tu crebro maledixisti alijs. Quæ quidem sententia illos ferit, qui nimium acerbe aliorum maledicta ferunt : quum non mirentur interdum se etiam, vel parentibus quoque suis detraxisse.

Spes, Fiducia.

TAnto spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudiũ de æternitate colligitur , quod non hic prius tribulatione pia seminatur. Greg. in moral.

Tanto animus à laboris afflictione subtrahitur, quanto per spẽ ad summa sustollitur. Spe(ait) gaudentes. Idem in mor.

Ille bene nouit in exterioribus miserijs subsistere , qui scit de spe interna semper gaudere. Greg. super Ezech.

Spes in æternitatem animum erigit, & idcirco, nulla mala exterius quæ tolerat sentit. Idem. mur. lib. 6.

Quos de Deo scimus districta audisse, vt timeant: curemus , vt & mansuetudinem pietatis eius audiant, vt præsumant. Greg. 20. mor. c. 5. Varia ad hoc probandum inducit hic exempla.

Greg. super illud Iob. 31. Si putaui aurum robur meum & obrizo dixi, fiducia mea: si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea, sic ait, Sanctus vir, nec aurum robur, nec sibi esse obrizum fiduciam credidit: quia spem, ac delectationem suam in solius gratia conditoris fixit. Quasi in aquis defluentibus fundamentum ponere est, in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeunt omnia. Prius itaque curandum est, ne quis temporalia diligat: ac deinde ne in eisdem temporalibus, quæ non ad delectationem sibi, sed ad vsum retinet, fiduciam ponat: quoniam coniunctus decurrentibus, mox statum suum animus perdit. Moral. lib. 22. *Iob.* 31.

Plasma tuum sum, manus tuæ domine fecerunt me, & plasmauerunt me: manus, inquam illæ, quæ affixę clauis sunt pro me. Opus manuum tuarum domine ne despicias, vulnera manuum tuarum precor vt aspicias. Ecce in manibus tuis domine Deus descripsiste me lege ipsam scripturam, & salua me. Aug. in Medita. *August.*

Dubitas, quod dabit tibi bona sua, qui non dedignatus est suscipere mala tua? Idem de verbis Domini.

Ille sperat, qui bonā cōscientiam gerit: quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat, nisi dānationē. Vt ergo speret regnum, habeat bonam conscientiā: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur. Idem super Psal. 32.

Hieron. Omne opus leue fieri solet, cum eius pretium cogitatur: & spes præmij solatium fit laboris. Hiero. in epist.

Ambros. De diuina miseratione tunc sperandum amplius est, cum præsidia humana defecerint. Ambro. in Examer.

Spes commodi furatur labores, & metum abscondit periculi. Idem super Psal. 12.

Isidor. Non potest esse in pace, qui spem suam ponit in homine.

Bernar. Is fidelis est, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus sibi tanquam vas perditum, sed sic perdens animam suam, vt in vitā æternam custodiat eam. Bernar. in sermo.

Tu es Domine spes mea, Quicquid agendum, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es Domine spes mea. Hæc vna mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se iactet pondus diei & æstum, ieiunare bis in Sabbatho se dicat, postremo non esse sicut cæteros hominum glorietur. Mihi autē adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Idem, ser. 9. super. Qui habitat.

Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo: si insurgant aduersum me prælia, si sęuiat mundus, si fremat malignus, si caro aduersum spiritum concupiscit, in te ego sperabo. Idem, ibidem.

Dicit fides, parata sunt magna, & inexcogitabilia bona à Deo fidelibus suis: dicit spes, mihi illa seruantur, nam tertia charitas, curro mihi ait ad illa. Idem sermo. 20. super. Qui habitat.

Eseb. Emisse. Deliberatum, ac propositum Deo est, vt facturam subiecti sibi hominis semper in melius pro exercendæ bonitatis suæ virtute promoueat. Nouum fecit, perditum reuocauit: & cui primū imaginem suam dedit, in sæculo seipsum pro eo tradidit: vt cum iam tanta perceperis, per ea quæ agnoscis præstita, discas superare promissa: & spem rebus nutrias: & de consequendis ea quæ iam es cō-

sequutus

sequutus interroges: ac perceptorum experimentum proficiat tibi in testimonium sperãdorum: ac sic attributa iam beneficia pro retribuendorum fideiiussoribus habeas: ac Dei tui præteritã, præsentemque breuitatem, quasi futurorum teneas cautionem. Eus. Emiss. hom. 2. de symbolo.

Spes est incertarum diuitiarum opulentia. Spes est indubitatus ante thesaurum thesaurus: hæc laborum requies, hæc charitatis ianua est: hæc desperationis relegatio, hæc absentium imago est. Spe subnixus monachus accidię iugulator est, ex illa huius gladio triũphans: Spẽ parit diuinorũ munerũ experimentum: nã qui hęc expertus non est, non sine hæsitatione perstat. Ioan. Clima. Grad. 30. *Clim.*

Qui diem dedit, dabit etiam, quæ ad dię necessaria sunt. Clem. Alexan. *Clemens Alexan.*

Cum nulla vsquam humani auxilij spes nobis affulget, ne desperemus, nec despondeamus animum: sed fidei anchoram arripiamus, & instrumentum spei iaciamus, non quidem in mare, sed in cœlum, & tempestatum procellis agitata nauis, ab omni periculo liberabitur. Chrysost. *Chrysost.*

Ne desperes, nec à precibus desistas: sed peccator cũ sis, accede, vt glorifices Dominum tuum, & occasionem ei præbeas declarandi natiuam benignitatem suam in scelerum tuorum remissione. Nam si dubites accedere, bonitatem eius impedisti, & benignitatem, quantum in te est, prohibuisti. Idem.

Animalia fecit Deus propter hominem, hominem propter seipsum. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, quomodo hominibus nõ ministrabit propter seipsum. Idem super Matth.

Omnem creaturam, sensibilem Deus armatam, & munitã creauit: alios veloci pedum cursu, alios vnguibus, alios pennis, alios cornibus: hominem solũ sic disposuit, vt virtus illius sit ipse Deus. Et in eo quo infirmiorem eum fecit in seipso, fortiorem esse voluit in se vt necessitate infirmitatis coactus, semper necesse habeat Dominum suum requirere. Ibidem.

Nec mulier absque viro, nec spes absque labore quicquã parit vtile. Socrates. *Socrates.*

Quæ iucunda sunt, licet nondum adsint præsentia, spe tamen delectant. *Leucip.*

Laudanda

Vale. Ma. Laudãda fiducia est, quę ęstimationẽ sui certo põdere examinat.
Cicer. Sola spes hominem in miserijs consolari solet.

COLLE. ¶ In velamento alarum tuarum exultabo. Hoc in loco spei præsi
Psal. 62. diũ ac deliciæ declarantur. Hæc enim est robur & exultatio Chri
stianorum. Vnde Apostolus, Spe gaudẽtes. Quemadmodũ enim
fides Spiritus sancti donis illustrata non solũ credere, sed interdũ
etiã se videre quodámodo putat, clamans toto corde cũ Prophe-
Psal. 92. ta, Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: ita spes simili mo-
do illustrata & aucta, non tã sperare, quàm tenere atque possidere
se credit. Cuiusmodi possessionem mirabile gaudium, ac deliciæ
consequi solent: quas nemo nouit, nisi qui expertus est.

Ad spẽ potissimũ pertinet patienter labores ferre. Cuius rei lo
cupletissimũ exẽplum habemus in illa septem Machabæorũ ma-
tre: de qua. 2. Macha. 7. legimus. At mater mirabilis, & bonorum
memoria digna: quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tem-
pore bono animo ferebat propter spem, &c.

Cõtra fiduciã sui, mirũ exemplũ est filiorũ Israel, aduersus fi-
lios Beniamin in causa iustissima Dño etiã consulto pugnantium,
qui tamen bis in bello superati sunt. Plus enim ad perdendos illos
fiducia sui, quã ad seruandos, & iustitia causæ, & imperiũ, atq; cõ-
filium Dñi (quo autore bellũ suscepũt) effecit. Hãc enim fuisse
Iudit. 20. stragis illius causam, non obscure verba illa declarant: Rursumq;
filij Israel fortitudine & numero cõfidentes, &c. Est autem valde
mirandum, quantoopere in literis sanctis fiducia in creaturis dei
ciatur. Cur ita? Quia nimirum, quæ nos ad fidendum Deo causæ
impellunt, eædem ad creaturis diffidendum hortantur. Fidimus
enim Deo, quia bonus, quia misericors, quia diues, quia potens,
quia verax est: quorum nihil ferè in creaturis inuenitur. Propter
Psal. 145. quod merito Propheta monet. Nolite cõfidere in principibus &c.
Et infra, Beatus cuius Deus Iacob &c.

Philip. 2. In nomine IESV omne genu flectatur. Omnes creaturæ genu
quidem huic nomini flectũt. Pater vero cœlestis caput inclinat li-
Eccl. 3. bẽter annuẽs, & cõcedẽs omnia quæ in hoc nomine petũtur. Deus
enim honorauit patrẽ in filijs, quãdo videlicet propter patris meri
ta de filijs bene meretur: qđ erga posteros Dauid sępe fecit. Quod
si hoc Dauidi præstitit, qui adulteriũ homicidio cumulauit, quid

quæso

quæso in Christi sui gratiam non faciet? Si de Abraham dicitur, Vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ loquutus est ad eum: quid ergo propter Christum? Adde quod Christus, vnũ nobiscum effectus est. Quo fit, vt cum propter illum petimus, nõ modo nobis, sed illi etiam quodammodo petimus, neque modo tam nostram quàm illius causam agimus. Esther cum salutem & vitam populi sui ab Assuero petit, sibi petit dicens, Da mihi animam meam &c. Quid ergo mirum si cùm caput nostrum interpellat pro nobis salutem sibi petat, quam petit nobis, quando vnum nobiscum factus est? Quod si toties in Psalmis peccata nostra appellat sua (quia videlicet ea in se expianda susceperit) quid mirum, si necessitates quoque nostras appellet suas, & pro eis, tanquàm pro suis interpellet? *Gene.* 18. *Esther.* 7.

Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Quid ita? Nimirũ quia re ipsa magnopere Dei bonitatem commendat, quisquis in illo firmiter sperat. Si enim hostis hostem in fidem suam recipit, quoties periculis aliunde vrgentibus, ad illius præsidium atque tutelam confugit (tantum efficit de hostis etiam virtute bene speraſſe, seque illius fidei & patrocinio commisisse) quid immensa illa bonitas præstabit ijs, qui ad illum, in omnibus pressuris & calamitatibus tanquàm ad salutis portum, & asylum confugiunt? Præterea si sanctus Loth, filias Virgines prostituere volebat, ne iniuria afficerentur hospites, qui se illi crediderant, quid faciet supernus ille parens, quoties ad culminis eius vmbram confugimus? Si enim, huc vsque humanæ fidei bonitas peruenit, quò tandem infinita, illa bonitas, peruentura est? *Psal.* 90. *Gene.* 19.

Quousque (ait Dominus) populus iste non credet mihi? Iam per decem vices tentauerunt me. Si ergo adeò grauiter Dominus tulit, quod post tot edita signa, post tot Ægypti plagas nondum illi, fiderent homines: quid faciet si post tot filij plagas, vulnera, ac flagella, cæteraque euidentissima amoris erga nos sui indicia, minus illi fidimus? *Num.* 14.

Postula ait Pater à me, & dabo tibi gentes, &c. Pondera illud verbum tibi. Christo enim dat pater, quod nobis dat. Quare cum tibi gratiam per Christum petis, Christo ipsi quodammodo petis, quia propter illum petis. Sicut enim Christus ipse ait, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, quia videlicet propter *Psal.* 2.

me

Matt. 25. me feciſtis: ita Chriſtus dicit Patri, Pater, quod vni ex minimis iſtis donas, mihi donas, quando propter me donas. Quod beneficium confertur in pedes, caput recipit: ita Chriſto cõfertur quod nobis, hoc eſt, pedibus & membris eius confertur. Hinc ſurgit in oratione fiducia.

Matt. 23. Patrem nolite vocare ſuper terram: vnus eſt enim pater veſter, & cætera. Quæ maior fœlicitas excogitari poteſt? Quid tibi ſub patris tutela conſtituto deeſſe poterit? At inquis multa aduerſus illum cõmiſi peccata: ſed peccata præterita (vt D. Hiero. ait) nõ nocent ſi non placẽt. Sed ais, exigua admodum ei præſtiti obſequia, Pſal. 113. ad hoc Propheta tibi reſpondet, Benedixit omnibus qui timent Dñm, puſillis cũ maioribus. Time ergo Dñm, quanuis enim puſillus in hac parte ſis, dominicæ tamen benedictionis expers non eris. At video me tẽporalibus bonis egere quæ nondũ ab eo recepi. Quid mirum ſi pater febricitanti filio, & frigidam, magna cõtentione petenti, non præbet? at non minus interim externa bona hominibus, quàm potus aquæ febricitantibus nocere ſolent: Neque enim temere Poeta quidam ait, Res ampla ſuperbum, riſorẽque hominum, contemptoremque Deorum, ſæpe facit.

Spem adiuuant præterita Dñi beneficia: dum homo ſperat futura ſubſidia, à quo tanta ante ſuſcepit patrocinia. Vel ergo tu credis omnia quæ hactenus accepiſti, ex diuina tibi largitate proueniſſe, vel non. Si non credis, ingratiſsimus es: ſi verò credis, cur ergo non ſperes futura, à quo tam multa iam præterita te recepiſſe confiteris? Ab hoc autẽ loco ſaluator argumentatur cum ait: Matth. 6. Nonne anima plus eſt quam eſca? &c. Hoc eſt, qui maiora præſtitit, vtique & minora præſtabit.

Spes præmij minuit vim laboris. Id intelligitur exemplo canis leporem per dumeta & tribulos acriter inſequentis: qui ſpe prædę illectus, ſpinas & vulnera non ſentit, nec perniciſsimi curſus laborem. Quid ergo nos propter illam cœleſtem prædam (hoc eſt, panem Angelorum) facere par eſt?

Apoſtolus dũ fidem miris laudibus extulit certum eſt nõ informem fidẽ (quam ſine charitate nihil eſſe dixerat) ſed fidẽ cum ijs quæ fidẽ ipſam cõſequuntur (niſi vitio noſtro impediantur) intelligere. Fidẽ autem non impeditã ſequitur charitas, & obediẽtia mandatorum Dei. Hinc Eccl. 32. legimus: In omni opere tuo crede ex

de ex fide animæ tuæ: hæc est enim conseruatio mandatorũ. Qui credit Deo, attendit mandatis, & qui confidit in illo, non minoratur. Ideo Apostolus Petrus admonet, Ministrate in fide virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, &c. Itẽ Apost. ad Titum. 3. Fidelis sermo: & de his volo te cõmonere, vt curent bonis operibus pręesse, qui credunt Deo. Quemadmodũ enim in his locis Apostolus dum fidem commendat, ex antecedẽtibus intelligit sequentia (quod ad tropum Sinedoches pertinet) ita regius Propheta, dum toties spem, & fiduciam in Deum laudat, ex consequentibus per eandem figuram intelligit antecedentia. Spes enim viua, quæ animum in tribulatione roborat, & consolatur, quæ tranquillum in tempestate efficit, & quæ in omni negotio alacriter, & fidenter ad Dominum confugere facit: illorum tantum est, qui omnia humana præsidia, vt fallacia, & infirma pro nihilo ducunt: quique vt se, & omnia sua tradiderunt Deo, & eius intra se amicitiam quodammodo gustauerunt, ita vicissim omnia ab illo expectant, & cum magna ad illum fiducia accurrunt. Hoc enim modo fidelis seruus sperat in fideli Domino, amicus in amico, filius in Patre. Itaque vt bona conscientia semper fidit, ita mala semper trepida est: pessima enim spei contubernalis est mala conscientia, quæ animũ in spem se se attollere volentem, velut in medio cursu reuocat, & ab alto deducit. Cùm ergo regius Prophe ta illos commendat, qui spem omnem suam in vno Deo reposuerunt, eos vtique designat, qui fidelis serui munus præstiterunt, & testamenti siue pacti Domini leges fideliter seruauerunt. In hoc enim pacto tota Christianæ perfectionis summa posita est: vt videlicet homo omnes curas & cogitationes suas & amorẽ omnem, spretis rebus terrenis in vno Deo collocet: & omnia rursum, quę ad salutem & fœlicitatem suam spectant, ab eo speret, & petat, cui se, & omnia sua tradidit. Sic enim qui in excolenda vinea sua omnem operam ponit, ab ea rursum omnia quæ ad vitæ vsum necessaria sunt, requirit. Sic etiam vxor, quę se totã obsequio viri tradit, omnia vicissim ab eodẽ expectat. Quod quidẽ fideliter Sponsa in Cant. præstare se fatetur, cum ait, Dilectus meus mihi, & ego illi: quia enim ego illius tota sum, ita totus ille meus est. 2. *Pet.* 1. *Cant.* 2.

Sicut fides est de non visis, ita etiã spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Sicut ergo tunc vel maxime locũ habet fides. cũ nulla *Rom.* 8.

subest

subest humana ratio ad credendum ita tum maxime commendatur spes, cùm nulla subest in creaturis causa sperandi, sed omnia
Roma. 4. exitium, pestemque minantur: quando videlicet in spem contra spem credimus: quod cótigit Susannæ: cuius cor erat fiduciam habens in Domino, cum tamen ad mortem damnata duceretur.

Prouer. 3. Habe fiduciã in Domino ex toto cerde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. Verba sunt sapientiæ plena: & quæ maximè vitæ veræ Christianæ spem alunt: quæ non humanis viribus, sed cœlesti ope potissimum nititur, totaque è cœlo pendet. De hac item spe est
Prou. 17. illud Ecclesiastici. Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocunque se vertit, prudenter intelligit.

Maximum spei incitamentum est, misericordiam Domini non legendo solum, sed multo magis experiendo cognouisse. Firma enim fiducia sperat homo illum profuturum qui frequenter alias
Psal. 9. profuit. Hinc illud ex Psalmo. Sperent in te qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti querentes te Domine. Cognoscendi autem verbum hic vsurpauit, eo modo quo Ioannes in Epi
1. Ioan. 4. stola cum ait, Qui non diligit, nõ nouit Deum. Est enim hæc cognitio non informis, sed charitate formata: non hac sola, sed multis etiam diuinæ pietatis experimentis aucta & confirmata. Talis
Cap. 5. enim cognitio firmissimam parit fiduciam. Vnde idem Ioannes ait. Scimus quia audit nos: quia habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Item illud Psalm. 16. Ego clamaui, quia exaudisti me Deus. Q. d. Quia exaudisti sæpe, spero nunc etiam quod me clamantem exaudies.

Psal. 26. Mirabile spei robur præseferunt illa Dauidis verba. Dominus illuminatio mea, & salus mea. & cætera quæ sequuntur. Huius autem spei firmitatem ex præteritorum periculorum, ac præsentiũ liberatione Vates sanctus colligerat. Protinus namque addit, Quo
Psal. 45. niam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum, & quæ sequuntur. Simile est & illud ex eodem. Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerũt nos nimis. Quid ex hoc sequitur? Nimirum hanc eius benignitatem experti, non timebimus, dum turbabitur terra, transferentur. m. i. c. m. Quid fortius, & animosius dici potuit? Idem robur, eandemque causam insinuant illa verba Psal. 30. Pro eo enim quod nos legimus, Esto

mihi

mihi in Deum protectorem &c. Hiero. ex Heb. vertit. Esto mihi in lapidem fortissimum, & in domum munitã, vt salues me. Quia petra mea, & munitio mea tu es, & propter nomen tuum, &c. Causam verò huius spei protinus subdit dicens. Exultabo, & lætabor, in misericordia tua: quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam, Nec conclusisti me in manibus inimici, &c. Nihil ergo mirum, si qui hæc beneficia à Deo perceperat, tam firmum ab eo præsidium peteret, & expectaret. Ex præteritis enim futura sperare didicerat, quod sanctis omnibus familiare semper fuit.

Nemo de spe sola sibi blandiatur, nisi suos ei comites, timorem, fortitudinem, iustitiam, & patientiam adiungat. Iustitiam enim simul cum spe exigit Propheta, cum ait, Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. Et Ioannes. Omnis ait qui habet hãc spem sanctificat se, sicut ille sanctus est. Timorem verò, cum Psal. ait, Ecce oculi Domini super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Fortitudinem autem, cum dixit, Expecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Patientiam verò exigit Apostolus, cùm ait. Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. *Psal.* 4. 1. *Ioan.* 3. *Psal.* 32. *Psal.* 26. *Hebr.* 10.

Spei virtutem & perseuerantiam ostendit Propheta, cùm ait, Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & quæ sequuntur. Hoc enim modo expectat quisquis longanimiter expectando perseuerat. Est autem spei singularis quidam fructus, non solùm à periculis liberatio, sed etiam noua laus, & gratiarum actio, quẽ Propheta insinuat, cum subdit, Et immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro. Nouum autem Canticum appellat, quod inusitato & nouo affectu ac lætitia propter nouæ liberationis gratiam canitur. Hinc etiam illud, Exultabunt labia mea cum cantauero tibi, & anima mea, quam redemisti. Cæterum spei huius fundamentum subdit protinus cum ait, Multa fecisti tu Domine Deus meus, &c. Pro quo Hiero. ex Heb. vertit, Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua & cogitationes tuas pro nobis: non inuenio ordinem coram me. Si narrare voluero & numerare, plura sunt quam vt narrari queant. Quibus verbis innumerabilia diuinæ miserationis exempla sibi proposuit, quibus animum suũ *Psal.* 39. *Psal.* 70. *Psal.* 39.

ad spem roborauit,& confirmauit. Hac enim ratione viri sancti ad bene sperandum infirma corda exsuscitabant. Hoc fecit Iudith,hoc Mathatias,filios suos ad pugnã pro religione exhortans, enumeratis pristinis diuinæ benignitatis fauoribus & auxilijs. Hoc item eius filius Machabæus,cum ad præliandũ, militibus suis animos addere vellet. Denique hoc eodem argumento aduersus Dominum pij homines,vti solent,cum ab eo auxilium postulant.

Psal. 24. Vnde est illud. Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum,quæ à sæculo sunt.

Firma & solida spes in tribulatione probatur: qualem se habere Propheta testatur. Pro eo enim quod nos legimus, Ab altitudine diei timebo,Hieron. ex Hebr. vertit,In quacunque die territus fuero,ego in te confidã. Alius sic vertit,In quacũque die timor inuaserit me,ego in te sperabo. Contra tamen alij faciunt: qui dũ omnia tranquilla sunt,sperare se in Deo prædicant: cùm verò vis calamitatis ingruerit,spei protinus arma (quæ tunc vel maximè

*Matt.*14. capere debebant) abijciunt. Sic Petrus,trãquillo mari super aquas ambulabat:eo verò concitato,timuit:& fiduciæ simul ac vitæ naufragium facere cœpit.

Quid est,quod spei virtus tantopere in Psalmis laudatur, vt vix Psalmus aliquis huius virtutis laudibus & commendatione vacet? Multæ sunt causæ:sed tres mihi præcipuæ esse videntur. Prima quod in Psalmis, vir sanctus inter diuinarum laudum voces

Psal. 18. aliquid etiam petit à Domino,iuxta illud,Laudans inuocabo Dominum &c. Cæterum oratio præcipue fiducia & spe diuinæ miseri-

Psal. 90. rationis nititur. Hinc Dominus per eundem, Quoniam(inquit)in

Mar. 11. me sperauit,liberabo eum. Et in Euangelio, Quidquid orantes petitis,credite quia accipietis,& fiet vobis. Sic autem credere est, confidere,& sperare. Hanc autem spem & fiduciam vir sanctus

*Psal.*30. allegat,vt quod postulat,impetret. Vnde ait,In te Domine speraui,non confundar in æternum. Et,Deus meus in te confido, non

Psal. 24. erubescam. Hæc igitur prima causa. Altera verò est,quod huiusmodi spes magno sperantibus emolumento est. Quisquis enim hac spe nititur solutus curis omnibus,in summa pace & quiete vitam agit,cùm omnem solicitudinem suam in illũ proiecerit, qui super omnia est:quẽq; sibi omnibus in rebus siue secũdis,siue aduersis adesse,sperat: vt qui omnes capillos suos numeratos habeat.

Hæc

Hæc autem virtus difficillima ad obtinendum est. Talem enim spem qualem hic describimus qualemque literæ sanctæ tantopere commendant, nemo habere potest, nisi qui magna diuinæ erga se charitatis indicia expertus est. In humanis quippe rebus nemo tuto alicui homini fidit, nec opem illius certo sibi pollicetur nisi à quo se familiariter diligi intelligit, cuiusque sæpe opem expertus est. Idem etiam in rebus diuinis locum habet. Id autem quod & vtilissimum, & difficillimum est, non mirum si & frequenter & studiose commendetur: vt rei vtilitati & difficultati par sit eius laus & commendatio. Tertia verò causa est quoniam virtus hæc maxime propria Christiani hominis est. Vix enim virtus vlla est, cuius non sit apud Gentiles Philosophos vestigium aliquod. Spei autem huius, quam hoc in loco describimus (quæ videlicet cum nulla subsint humana præsidia, diuinæ prouidentiæ fiducia nititur, & supernaturalem de cœlo, reluctante penè humana ratione, opem expectat: qualem in media morte habuit Susanna) apud Gentiles philosophos, quod ego sciam, nulla mentio fit. Vix enim prouidentiam confitentur, nedum vt hanc paternam Dei erga pios curam confiteantur. *Dan.* 13.

Fiducia in se, vel creaturis.

SI obliti sumus nomẽ Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deũ alienũ, nonne Deus requiret ista? Ad Dei gloriã maxime pertinet, vt ad illũ tanquã ad malorum omniũ depulsorem & bonorũ omniũ fontẽ, in omni pressura manus supplices tendamus. Quo fit, vt quisquis in calamitatibus suis Dei oblitus, amicis, cõsanguineis, opibus, gratia, & potẽtia, aut propria prudentia nititur, is toties ad deos alienos, manus suas quodãmodo expandat, quod hic Propheta à se alienissimum esse demonstrat. COLLE.

Habe fiduciã in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Omnes qui relicto Deo sibi suisque opibus aut viribus fidunt: & his solũ præsidijs ab instantibus malis eripi contendunt, turrim quodãmodo Babylonis ædificant: cuius præsidio ab inundatione variarũ calamitatum liberentur. Quorum omnium finis confusio est. Hinc Esaias, Et confundetur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua, in quibus spem suam & gloriam *Isai.* 20.

Iudæi collocarant. Et dicet habitator Insulæ huius, Ecce hæc erat spes nostra ad quos confugiebamus in auxilium, vt liberarent nos à facie regis Assyriorum: & quomodo effugiemus nos? Et Hier. 2. Ab Ægypto confunderis, sicut confusa es ab Assur. Longe tamen aliud sibi Dauid præsidium proposuerat cum ait, Non enim in arcu meo sperabo &c. Et iterum, In te eripiar à tentatione & in Deo meo transgrediar murum. Inter huius autem fiduciæ fructus, ille præcipuus est, quod magnam in tribulationibus pacem & quietē præstat. Vnde est illud, In pace in id ipsum dormiam & requiescam. Quare? Quia tu Domine singulariter in spe constituisti me. Virum quoque iustum qui spem omnem suam posuit in Deo, cō-
Hier. 17. parat Hieremias ligno iuxta decursus aquarum plantato, quod in tempore siccitatis, non erit solicitum: quia videlicet omnem solicitudinem suam proiecit in Deum. Ad hanc tamen Philosophiam vere Christianam pauci admodum pertingunt.

Prou. 10. Substantia diuitis vrbs fortitudinis eius, pauor pauperum egestas eorum. Propter hoc autem Apostolus ab hoc finitimo diuitijs malo diuites deterreri præcipit, cum Timotheo præscribit, Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo viuo. Scriptum est enim, Qui confidit in diuitijs suis, corruet, iusti autem quasi virens folium germinabunt. Quantum vero discrimen sit inter spem in Deo & in creaturis, late Dauid persequitur Psal. 32. ab eo versiculo qui incipit,
Isai. 32. De cœlo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum, vsque ad finem Psal. vide locum. Contra eos vero qui neglecto Deo, spē suam vel in se vel in præsidijs creaturarum ponunt, est illud eiusdem Prophetæ, Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ride-
Psal. 51. bunt, & dicent, Ecce homo qui non posuit Deum adiutorē suum: sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & prœualuit in. v. s. vel vt alij vertunt, Corroborauit se dolis. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei &c.

Psal. 67. Pro eo quod nos legimus, Qui exasperant, qui habitant in sepulchris, Hiero. ex Hebr. vertit, Increduli autem habitabunt in siccitatibus, Alij vero, habitabunt terram vastam. Quod eundem
Hier. 27. sensum reddit. Hunc autem locum late explanat Hiere. Cum ait, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, Erit enim quasi miricæ in deserto, & non videbit cū

venerit

venerit bonum sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis & inhabitabili.

Cótra eos qui Dei sui obliti, totos se ad humana prę̃sidia cõferunt, sunt duo insignia loca apud Esai. Væ filij desertores &c. Esai. 30. Et, Vę̃ qui descendunt in Ægyptum ad auxiliũ &c. Esai. 31. Spes tamen hæc in Deo non excludit humana consilia. Cuius rei exemplum habemus in Abraham: qui cũ Deum haberet protectorem, fame tamen vigente in Ægyptum descendit, vxorique præcepit vt se eius sororem appellaret, ne propter eximiam eius pulchritudinem interficeretur, si vir eius crederetur. Cum hoc tamen consilium inijsset, nequaquam ab Deo spem sustulit, qui eius causam immissis grauissimis plagis tutatus est. Verum illud magis mirabile, quod Ioseph admonitus ab Angelo, vt in Ægyptum cum puero & matre eius fugeret, noctis tenebras, & solitudinem ad fugæ opportunitatem captauit, cum is tamen fugeret, cuius omnia subiacent potestati.

Desperatio, Præsumptio.

SOlet mœstum animum spes vel falsa fouere. Gregor. mor. lib. 8. c. 11. *Gregor.*

De creatore desperat, qui in creatura spem ponit. Sicut is qui dicebat, Anima mea habes multa bona. Grego. 22. mor. c. 2.

Superbus dùm multa bona se simulat habere, quæ non habet, perdit etiam illa, quæ habet. Greg. mor. lib. 15. c. 5.

Quidam dum boni aliquid faciunt, iniquitatum suarum protinus obliuiscuntur, atque eo se iam sanctos æstimant, quò peccatorum suorum memoriam declinant: At si districtionem Iudicis attenderent, plus de malis metuerent, quam de bonis imperfectis exultarent. Debitores enim sunt agendorum. Greg. 22. mor. c. 6.

Obdurate vivit, siue qui non conuertitur, desperans de indulgentia peccatorum, siue qui sic de misericordia Dei sperat, vt vsque in finem vitæ suæ in suorum criminum peruersitate permaneat. August. de fide ad Petrum. *August.*

Lubrica spes est, quę̃ inter fomenta peccati saluari se sperat. Idẽ de singul. Cle.

Latro agnouit, Petrus negauit. In Petro demonstratur quoque iustum non de se præsumere: in latrone nullũ impium debere diffidere conuersum. Timeat ergo bonus, ne pereat per superbiam, & malus non desperet per multam malitiam. Idem in lib. de Sym.

Veget. Clausis ex desperatione crescit audacia: & cum spei nihil est, sumit arma formido. Libenter cupit cõmori, qui sine dubio scit se esse moriturũ. Ideoque Scipionis laudata sententia est, qui dixit, viam hostibus qua fugerent, inueniendã. Veget. lib. 2. de re milit.

COLLE. ¶Grauissime offenditur castissima vxor, cum vir de eius pudicitia diffidit. Quam grauiter ergo parens ille misericordiarũ, & bonitatis abyssus feret, quod nos toties de illius bonitate & misericordia, cum pericula nos vrgent, diffidamus? Grauiter enim cum in Euangelica historia contra hanc hominum diffidentiam com-

Mar. 9. motum videmus. O generatio (inquit) incredula, & peruersa: quã diu apud vos ero? quousque vos patiar?

Prou. 26. Quas tenebras obfundat animis præsumptio declarant illa Sa-

Galat. 9. lomonis verba, Vidisti hominem sapientem sibi videri? Magis illo spem habebit stultus. Hinc illud Apostoli, Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Hoc est, non eget Dæmone seductore, sed ipse sibi, dum hoc existimat, Dęmon est.

Quæ in literis sanctis de paterna Dei cura, & prouidentia scribuntur ad pios præcipue pertinet: quæ vero de seueritate iustitiæ ad peccatores maxime: quanuis ne hi quidem prorsus à misericor-

Psal. 33. dia Dñi excludantur. Vnde est illud, Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorũ. Vultus autem Dñi super faciẽtes mala, vt p. d. t. m. e. Item Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Itẽ, Misericordia, & ira ab illo cito pro-

1. Esdr. 8. ximant, & in peccatores respicit ira illius. Item apud Esdram. Manus Dei nostri super omnes qui quærunt illum in bonitate: & imperium eius & furor super omnes qui derelinquunt eum. Item Sapien. 3. Gratia Dei & misericordia in sanctos eius, & respectus in electos illius. Cum hæc igitur ita sint, improbi hanc Dñi lenitatẽ, & misericordiam (quæ ad pios potissimũ pertinet) ad se trahunt: atque hinc, perseuerandi in peccatis occasionem arripiunt: quæ quidem vetustissima, & maxima hostis antiqui fallacia est.

Quantũ Deo diffidentiæ peccatum displiceat, facile declarat

pœna

pœna Moysi & Aaron: qui propter hoc ab ingressu promissæ terræ prohibiti sunt. Quia, inquit, non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos, &c. Numer. 20. Et mox, Pergat, inquit Dominus, Aaró ad populum suũ, non enim intrabit terram &c. Eo quòd incredulus fuit ori meo ad aquas contradictionis. Quodque mirabilius est, Moses, qui tãtam in oculis Dñi inuenit gratiam, qui facie ad faciem cum eo loquebatur, sicut homo loqui solet ad amicum suum: qui denique toties Domini aduersus populum sæuientis indignationem oratione placauit, pœnæ huius remissionem impetrare nó potuit: imo cum eam suppliciter à Domino peteret, nõ exaudiuit eum, sed dixit ei, Nequaquã vltra loquaris hac de re ad me. Deut. 4. Qua in re & diuinæ censuræ seueritas, & diffidentiæ & incredulitatis malitia aperte cognoscitur. *Num. 20.*

Amor in communi.

NON amatur, quod propter se non amatur. *August.*

Quid est amor, nisi quædam vita, duo aliqua copulans, vel copulare appetens: amãtẽ scilicet & quod amatur. Idẽ.

Verus amor, nõ sentit amaritudiné sed dulcedinem: quia soror amoris dulcedo, sicut soror odij est amaritudo. Idem. 13. confess.

Qui amat non laborat: omnis enim labor non amantibus contrarius est. Solus amor est, qui nomen difficultatis erubescit. Idẽ, ibidem.

Nulla maior est ad amorem inuitatio, quam præuenire amantem: & nimis durus est animus, qui si dilectionem nolebat impendere, nolit rependere. Idem de catech. rudi.

Hæc est perfecta iustitia, qua potius potiora, & minus minora diligimus. Idem de vera relig.

Mens amore occupata sui iuris non est. *Bernar.*

Non est præsentior spiritus noster vbi animat, quã vbi amat: ni si forte magis putetur esse, vbi vinctus ex necessitate tenetur, quã quo sponte & alacri fertur voluntate. Idem de præcep. & dispens.

Amor corporalis non verus amor est: sed imago potius, seu magis à vero amore prolapsio. Diony. de di. no. cap. 4. *Dionys.*

Amor est vis quædam commiscens: qua superiora prouident *Hieroth.*

inferioribus: æqualia sibi mutuo sociantur: inferiora ad sublimiora conuertuntur. Hieroth. apud Dionysium.

Catullus. Difficile est longum subito deponere amorem.
Verg. Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Propert. Solus amor morbi non amat artificem.
Pli. Iuni. Nihil magis amorem incitat, quam carendi metus.
Ouid. Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent,
Illa pudore vacat, liber amorque metu.
Aristot. Amatores facile aggrediuntur terribilia causa concupiscentiæ.
Quod cum maiore labore acquiritur magis diligitur. Idem.
Plato. Amore captus in proprio corpore mortus est, viuit in alieno.
Cicer. Sine studio & ardore quoddam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium Cicero. 1. de orat.

COLLE. ¶ Sicut mistorum corporum motus naturam sequitur elementi prædominantis (quo fit, vt quædam deorsum quædam sursum ferantur:) ita plane motus & actiones nostræ, naturã amoris in corde nostro dominantis sequuntur. Si enim amor Dei dominetur omnes curas & cogitationes nostras ad Deũ traducit: si verò amor sui velut tyrannus quidam obtineat principatum, simili ratione omnia, & diuina & humana, ad suum trahit commodum, & obsequium. Amor quippe voluntati dominatur: ipsamque cũ re amata conglutinat: voluntas verò cæteras post se vires animæ trahit. Hinc illud Augustini. Pondus meum, amor meus: quocunque feror, amore feror. In quibus verbis, amorem esse omnis motus nostri principium, aperte definit. Quo fit, vt tales animi nostri motus & affectus sint, qualis amor noster est: Itaque terrenorũ amor, terrenos atque carnales: Dei verò atque cœlestium rerum amor, cœlestes, atque diuinos faciat.

Amor in Deum.

Gregor. PRobatio sanctitatis, non est signa facere, sed vnumquemque vt se diligeret. De Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora, quam de semetipso sentire. Greg. in mor.

Per amorem Dei amor proximi significatur: & per amorem proximi amor Dei nutritur. Gregor. vbi supra.

Minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in neceſsitate illius, etiã ea quæ ſibi ſunt neceſſaria partitur. Idem.

Sancti viri amando diſcunt, quod docendo proferunt. Grego. ſuper Ezechi.

Ille in amore Dei maior eſt, qui ad eius amorem plurimos trahit. Greg. in hom.

Machina mentis vis amoris, quæ illam, & à mundo extrahit, & in alta tollit. Greg. vbi ſupra.

Charitas iam multiplicata, maioribus æſtuat deſiderijs ad vitã: quò ſpiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat peruenire. Deſiderio enim ſua vix capiens præ amore cœleſtis patriæ, ipſas etiam pœnas amat: omne quod affligit, requiem putat: amarum omne dulce æſtimat. Tranſire etiam per mortem appetit, vt plenius obtinere vitam poſsit. Greg. mor. lib. 7. c. 7.

Dilectio per timorem naſcitur, ſed creſcendo in affectum permutatur. Greg. vbi ſupra. c. 11.

Fortis eſt vt mors dilectio: quia videlicet mentem quam ſe- *Cant. 8.*
mel cœperit, à delectatione mundi funditus occidit. Gregor. vbi ſupra. c. 22.

Sæpe hoſtis callidus, cum imparatam mentem ad tollerantiam videt, quid ab ea maxime diligatur exquirit, & ibi ſcãdali laqueos inſerit: vt quo magis res quæque diligitur, eò per eam facilius perturbetur. Greg. in mora.

Charitatis & pietatis miracula amate: quæ tanto ſecuriora ſunt, quanto & occultiora, & de quibus apud Deum, eo maior ſit retributio, quo apud homines minor eſt gloria. Greg. in hom.

Non clareſcit anima fulgore æternæ pulchritudinis, niſi prius hic arſerit in officina charitatis. Gregor. moral. lib. 18. capit. 15. vide locum.

Gregor. ſuper illud Iob. 28. Lapis ſolutus calore in æs vertitur, ſic ait, Tunc cum cor durum & diuini amoris igne frigidum, eodẽ igne tangitur & liquatur, vt deſideriorum æſtu ardeat, qui prius inſenſibilis manebat. Ex quo ardore emollitur ad amorem, & roboratur ad operationem. mor. 18. c. 16.

Greg. ſuper illo Ezec. 40. Menſus eſt thalamum vno calamo in longum, & vno calamo in latum, & inter thalamos quinque cubitos, ſic ait, Qui ſunt in ſancta Eccleſia thalami, niſi eorum corda

in quibus animæ per amorem Sponso inuisibili iunguntur? Sic fit vt eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinem pœnam deputet, exire festinet, & amoris amplexu in cœlestis Spōsi visione requiescere. Mēs itaque quæ iam talis est, nullam præsentis sæculi consolationem recipit: sed ad illam quam diligit, medullitus suspirat: feruet, anhelat, anxiatur. Vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Vnde & in Cāticis dicit, Vulnerata charitate ego sum. Mala autem est salus cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit. Cum vero anhelare iam in cœlesti desiderio, & sentire vulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnere, quę prius ęgrotabat ex salute. Hom. 15. super Ezechi.

August. Psal. 85. Augustſuper illud, Lætifica animam serui tui, quoniam ad te Dñe animam meā leuaui, Recte inquit, admonet Christus mēbra sua, vt sursum corda habeant. Audiant ergo & faciant: leuent ad cœlum, quod male est in terra. Ibi enim non putrescit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares ad superiora: frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere? Stans in terra, in cœlo es, si diligas Deum. Non enim sic leuatur cor, quomodo leuatur corpus. Corpus vt leuetur, locum mutat, cor vt eleuetur, voluntatem mutat. Quoniā ad te Dñe animam meā leuaui. Aug. sup. Psal. 85.

Hic, quod est aurum, non potest tibi esse argentum: quod vinū est, non potest tibi esse panis: quod tibi lux est, non potest esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum, ne esurias: bibes eum, ne sitias: illuminaberis ab eo, ne sis cœcus: fulcieris ab eo, ne deficias: possidebit te, totum integrum, totus integer. Angustias non ibi patieris, propter aliud, cū quo totū possidebis: totū habebis, totū & ille habebit: quia tu & ille vnū eritis. Aug. sup. Psal. 36.

Quid tibi placet in sæculo? Quid est quod vis amare? Quocunque corporeis sensibus conuerteris, occurrit tibi cælum, occurrit tibi terra. Quod amas in terra, terrenum est: Quod amas & in cœlo isto visibili, corporeum est. Vtrobiq; amas, & vtrobiq; laudas. Quomodo laudandus est ille, qui fecit ista quæ laudas? Iam ergo diu occupata vixisti, & desideriorum diuersitate verberata portas plagas sauciata: diuisa per amores multos, vbique inquieta, nusquā secura. Collige te ad te ipsam: quicquid tibi foris placebat, quære

quem

quem habeat authorem. Nihil melius in terra verbi gratia quam hoc, & illud: aurum, argentum, animalia, arbores, amænitates, totam terram cogita. Quid melius in cœlo, Sole, Luna, syderibus? totum cœlum cogita. Omnia ista simul bona valde, quia fecit Deus omnia bona valde. Vndique pulchritudo operis tibi commendat artificem. Miraris fabricam, ama fabricatorem. Nõ ita occuperis in eo quod factum est, vt recedas ab illo qui fecit. Hæc enim quibus occuparis, sub te fecit: quia sub se ipso te fecit. Si hærebis superiori, calcabis inferiora: si autem recedas à superiore, ista tibi in supplicium conuertentur. Aug. super Psal. 145.

Quid mihi es? Miserere, vt loquar, Quid tibi sum ipse vt amari te iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingẽtes miserias? Hei mihi. Parua ne est ipsa miseria, si non amem te? August. confess. lib. 1. c. 5.

Scis ergo occultorũ cognitor Deus, quoniã cœlo, terra, & omnibus quæ in ea sunt, tu mihi acceptior, tu mihi amabilior es, diligo eñ te super cœlũ & terrã, & cætera omnia, quæ in eis sunt, imo amore nominis tui, quæ trãsitoria sunt, proculdubio amanda non sunt. Amo te Deus meus amore magno, magisq; te amare cupio. Dã mihi vt amẽ te semper quantum volo, quantum debeo, vt tu solus sis tota & omnis meditatio mea. Te meditor per dies sine cessatione: te sentiã per soporẽ in nocte: te alloquatur spiritus meꝰ: tecum fabuletur mens mea. Fœlices, qui nihil aliud diligũt, nihil quærunt, nihil etiam cogitare dedicerunt. Fœlices, quorum spes tu solus es, & omne opus cor eorum oratio. Aug. in medi.

Immensus es Domine, & ideo sine mensura debes amari, & laudari ab ijs quos tuo pretioso sanguine redemisti. Amator hominũ benignissime, clementissime Domine, & æquissime iudex, cui omne iudicium dedit Pater: discernis hoc rectum & iustum esse, vt filij huius seculi, noctis & tenebrarum præstantiori desiderio, virtute, atque studio diligant & quærant perituras diuitias, & fugitiuos honores, quàm nos serui tui diligamus te Deum nostrũ, per quem facti & redempti sumus? Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterum vix patiatur abesse: si Sponsa spõso tanto mentis conglutinatur ardore, vt præ magnitudine amoris nulla perfrui valeat requie, chari sui absentiam non sine magno mœrore ferens: qua ergo dilectione, quo studio quo feruore

anima

anima quam sponsasti tibi fide & miserationibus, debet diligere te verum Deum,& pulchrum Sponsum:qui nos sic amasti, & saluasti,qui pro nobis tot,tanta,& talia fecisti? Augustinus in Meditatio.

Væh miseræ animæ,quæ Christum non quærit, nec amat, arida manet,& misera.Perdit quod viuit,qui Deum non diligit.Anima,quæ te non quærit,ac diligit,mundum diligit, peccatis seruit, vitijs subiecta est,nunquam quieta,nunquam secura est. August. in Manuali.

Charitas vt perficiatur nascitur:cum fuerit nata, nutritur : cùm fuerit nutrita,roboratur:cum fuerit roborata, perficitur : cum ad perfectum venerit,quid dicit?Mihi viuere Christus est , & mori lucrum.Idem super.1.cano.Ioh.

Mihi videtur quod diffinitio breuis & vera virtutis est, ordo amoris.Idem.de ciui.Dei.

In dilectione virtus non est,nisi diligere, quod diligendũ est. Id eligere, prudẽtia est:nullis inde auerti molestijs, fortitudo est: nullis illecebris,temperantia est:nulla superbia,iustitia est. Quid autem eligamus,quod præcipue diligamus,nisi id quo nihil melius inuenimus?Hoc Deus est:cui si aliquid diligendo vel præponimus,vel æquamus,nos ipsos diligere nescimus.Idem in epist.

Minus Domine te amat,qui aliquid tecum amat, quod nõ propter te amat.O amor qui semper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me.Continentiam iubes?da quod iubes & iube,quod vis.Idem in lib.confess.

Pondus non ad ima tantum est,sed ad locum suum.Ignis enim sursum tendit,deorsum lapis.Minus ordinata,inquieta sunt: ordinantur,& quiescunt.Pondus meum,amor meus:eo feror quocunque feror.Idem ibidem.

Charitas in aduersitatibus tolerat,in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis,in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima,in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos patientissima.Idem de laude charitatis.

Charitas inter opprobria secura est,inter odia benefica , inter iras placida,inter insidias innocens,in iniquitate gemens,in veritate respirans,in virtute congratulans.Idem ibidem.

Non melius,neque decẽtius,quã per dilectionẽ repẽdi potest,

quod

quod per dilectionem datum est. Idem in medita.

Illas quatuor virtutes, quarum ita in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium, sic etiam diffinire non dubitem: vt temperãtia sit amor integrum se prębens ei quod amatur. Fortitudo, amor facilè tolerans omnia propter id quod amatur. Iustitia, amor solo amato seruiens, & propterea rectè dominans. Prudentia, amor ea à quibus adiuuatur, ab eis quib. impeditur, sagaciter eligẽs. Idẽ de mor. Eccl.

Recta voluntas est bonus amor, & voluntas peruersa, malus amor. Amor ergo inhians habere quod amatur, cupiditas est. Id autem habens, eoque fruens, lætitia est. Fugiens, quod ei aduersatur, timor est: idque si acciderit sentiens, tristitia est. Proinde mala sunt ista, si malus est amor: bona, si bonus. Idem de ciuitate Dei.

Apud nos iuxta scripturas, sanamque doctrinam ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes, metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque: & quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Idem ibidem.

Tanta est charitatis virtus, vt etiam Prophetia, & martyrium sine illa nihil esse credantur. Idem.

Sordes animi sunt amor quarumlibet rerum præter animum, & Deum, à quibus sordibus quãto quisque est purgatior, tantò verius & facilius intuetur. Idem de vtili. cred.

Duas ciuitates, duo faciunt amores. Hierusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor sæculi. Interroget igitur se vnusquisque quid amet, & inueniet, vnde sit ciuis. Idem super psal. 64.

Ad Deum qui vbique præsens est, vbique totus, non pedibus licet ire, sed moribus. Mores autem nostri non ex eo quod quisque nouit, sed ex eo quod diligit, diiudicari solent: nec faciunt bonos vel malos mores, nisi boni, vel mali sint amores. Idẽ in Epist. ad Macedo.

O si possemus incitare homines, & cum ipsis pariter excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Idem de doctrina Christia.

Scriptura & creatura, ad hoc sunt, vt ipse quæratur, ipse diligatur qui ipsam creauit, & illam inspirauit. Idem. 2. de Trinit.

Hæc

Hæc scientia nihil præcipit, nisi charitatem: nihil culpat, nisi cupiditatẽ. Quicquid ergo ad hoc pertinet, proprium eius est. Idẽ. 3. de doctrina Christiana.

Radix omnium bonorum est charitas, & radix omnium malorum est cupiditas: simul ambæ esse non possunt: quia nisi vna radicitus euulsa fuerit, alia plantari non potest: sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit euellere. Idem homil. 7. super Ioan.

Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios Diaboli. Signẽt se omnes signo crucis: respondeant omnes amen: cantent omnes alleluia: baptizentur omnes, intrent ecclesias, impleant parietis basilicarum, non discernuntur filij Dei à filijs Diaboli, nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo.

Magna hominis miseria cum illo non esse, sine quo non potest esse. Et tamen si eius non meminit, nec diligit, cum illo non est. Idem de Trinit.

Deo nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. Idẽ in soliloq.

Bernar. Vide quo modo, imo quam sine modo à nobis Deus amari meruit, qui prior ipse dilexit nos, tantus & tantum, & gratis tantillos, & tales. Bernar. de diligendo Deo.

Non sine præmio diligitur Deus: & si absque præmij intuitu sit diligendus: Vacua namque vera charitas esse non potest: nec tamen mercenaria est: quippe nõ quærit quę sua sunt: affectus enim amoris non est contractus venditionis. Idem ibidem.

Seruite in charitate illa, quæ timorem expellit, labores nõ sentit, meritum non intuetur, præmium non requirit, & tamen plus omnibus vrget. Idem de præcepto, & dis.

Mens quam semel affecerit charitas, sui iuris esse non sinitur: metuit quod nescit, dolet quod non oportet, solicitatur plusquam voluerit, & vnde noluerit. Idem in Epist.

Sapientia est Deus: & vult amari non solum dulciter sed & sapienter: alioqui facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas. Non enim habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere possit, vt in ea incaute, & non cum ratione ambuletur. Idem sup. Cant. 30.

Non potest capere ignitum eloquiũ frigidũ pectus: quomodo enim

enim Græcè loquentem non intelliget, qui græcam linguam nõ nouit: nec latine loquentem, qui latinus non est: & ita de cæteris: Sic lingua amoris ei qui non amat, barbara erit: erit inquam, sicut æs sonans, & cymbalum tinniens. Idem in sermo.

O iugũ sancti amoris, quàm dulciter capis, glorioſe illaqueas, suauiter premis, delectabiliter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis. O fœlix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas intentionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operũ claritas, virtutum fœcunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas. Idem lib. de diligendo Deum.

Vultis à me audire, quare & quomodo diligendus est Deus? & ego dico, quod causa diligendi Deum, Deus est: modus sine modo diligere. Ob duplicem causam dico Deum propter se diligendum, vel quia nihil iustius, vel quia nihil fructuosius diligi potest. Idem lib. de amore Dei.

Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te Domine Iesu: audientes quod non spernas pauperem, peccatorem non abhorreas. Non horruisti confitentem latronẽ, non lachrymantem peccatricem, non Chananęam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, nõ supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum vnguentorum currimus. Idem super Canti.

O bona mater charitas: quæ siue foueat infirmos, siue exerceat proiectos, siue arguat inquietos diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos: Cum te arguit, mitis est, cum blãditur, simplex est: pie solet sæuire, sine dolore mulcere, patienter nouit irasci, humiliter indignari. Idem in Epist.

Dignus plane est morte, qui tibi Christe recusat viuere: & qui tibi non sapit desipit: & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est, & nihil est. Propter te ipsum Deus fecisti omnia: & qui esse vult sibi, & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. Idem super Canti.

Super illud Psalmi, Quid retribuam Domino, &c. Quando ignorabam, me instruxit: quando errabam me reduxit: quando peccabam me correxit: quando steti, me tenuit: quando cecidi, me erexit: quando iui, me duxit: quando veni ad ipsum me suscepit:

nec

nec pro his omnibus quid rependam habeo, nisi tantum, vt diligam. Non enim melius, nec decentius, quàm per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Idem vbi supra.

Dicit fides. Parata sunt magna, & inexcogitabilia à Deo fidelibus suis. Dicit spes, Mihi illa seruantur. Sed charitas ait. Curro velociter ad illa. Idem super, Qui habitat.

Lactan. In cæteris quidem rebus laudatur mediocritas: in amore vero qui plurimum habuerit, is Deo charior fit.

Ricard. Amor est dulcedo saporis intimi: & quanto ardentius amat, tanto suauius gustat. Cingulum, quo cingitur amor est gaudium spei: quia vbi est amor, ibi est spes, ibi gaudium: vbi spiritualis amor, ibi spirituale gaudium.

Beda. Verus amor veritatem amat, in veritate iudicat, pro veritate certat, cum veritate opera consummat. Beda super Lucam.

Rabanus. Si vis perfectè purgari à vitijs, inquantum præuales accende in te ignem diuini amoris: Si dulcedinem diuini amoris perfectè gustaueris, de temporali dulcedine non curabis. Rabanus in sermone.

Amor diuinus est ignis, lux, mel, vinum, sol. Ignis in meditatione purificans mentem à sordibus. Lux est in oratione mentem irradians claritate virtutum. Mel est in gratiarum actione, mentem dulcorans dulcedine diuinorum beneficiorum. Vinum est in cõtemplatione, mentem inebrians suaui & iucunda delectatione. Sol est in æterna beatitudine, mentem clarificans sereniſsimo lumine, & suauiſsimo calore: mentem exhilarans ineffabili gaudio, & perenni iubilatione. Idem in sermo.

Ioã. Cass. Principium nostræ salutis sapientiæque, timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutaris. De compunctione cordis procedit abrenuntiatio, id est nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluntatum generatur. De voluntatum mortificatione extirpantur, atque marcescunt vniuersa vitia. Vitiorum expulsione virtutes fructificant, atque succrescunt. Virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur. Per cordis puritatem Apostolicæ charitatis perfectio possidetur. Cassia. de institutione monachorum lib. 4.

Euseb. Emiss. Ecce quid à te requirit immensa illa pietas, quod facile possit implere

implere nuda paupertas, despecta mediocritas, indocta simplicitas. Non per multas distraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandus inuolueris: quod à te, & pro te reposcitur, intra te est: id est oris famulatus, & cordis affectus. In anima ergo tua reposuit omnia animæ tuæ præsidia Deus tuus: vt vnde peccatum egreditur, inde & peccati medicina peteretur. Quàm vicinum remediũ, quàm salubre consilium! De hoc sine dubio legimus per Prophetam: Prope est (inquit) in ore tuo, & in corde tuo. Euse. Emiss. homil. 2. de symbolo.

Nihil durum, nihil amarum, nihil graue, nihil læthale computat amor verus: Quod ferrum, quæ vulnera, quæ pœna, quæ mortes amorem prævalent separare perfectum? Amor est impenetrabilis lorica: respuit iacula, gladium excutit, periculis insultat, mortem irridet: si amor est, vincit omnia. Ama ergo ô homo Deum: ama totus, vt possis omnia sine labore vincere & delere peccata. Teneræ militiæ & delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam. Petr. Raue. *Pet. Rau.*

Nescio quid maius (ô charitas) in laude tua dicere possum: quam vt Deum de cœlo traheres, & hominem de terra ad cœlum eleuares: Magna virtus tua: vt per te vsque ad hoc humiliaretur Deus, & vsque ad hoc exaltaretur homo. Hugo. de laude charitatis. *Hugo.*

Dura ibi necessitate non seruitur, vbi dilígitur, quod iubetur. Leo Papa. *Leo Papa.*

Discamus Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quicquam ille præposuit. Cypria. de oratione Dominica. *Cypria.*

¶ Qui diligit, legem impleuit. Summa itaque totius diuinæ legis in dilectione sita est. Ait autem Aristot. 8. ethi. quod ex defectu charitatis orta est iustitiæ necessitas. Charitas enim non permittit ea mala quibus vitandis iustitia instituta est, videlicet, rapinas, adulteria, homicidia, & cætera. Itaq; si verà inter nos charitas esset, iustitia hæc necessaria non esset. Cum enim charitatis sit alteri se per amorem vnire, & vnum cum illo fieri, ac proinde illum tanquam se diligere: sicut nemo sibi nocet, ita alteri non nocebit. Ideo Christus remp. suam hac vna legis amore stabiliuit atque fundauit: hoc enim generale aduersus omnia vitia propugnaculũ COLLE. *Rom.* 13.

Esdr. 9. erat. Huius vnitatis illustrissimum exemplum habemus in Esdra: hic enim vir sanctus aliena peccata ita sua esse ducebat, ita deflebat, ac si ipse ea admisisset. Denique ita propter ea verecundabatur, vt non auderet, nec oculos ad cœlum leuare.

Cum duplex sit amor Dei naturalis, videlicet & supernaturalis, siue gratuitus: cum amorem Dei in nobis aliqua ratione sentimus, dubitari merito potest, an is naturalis sit, an supernaturalis: habent enim duo hi amores inter se similitudinem quãdam. aQure, sicut difficile est inter duos eiusdem capitis capillos discrimen agnoscere, ita inter hos duos amores, cum vterque Dei amor sit. Ricardus autem tribulatione superueniente, id maxi-
Rom. 5. me declarare asserit, Iuxta illud Apostol. Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem &c. Itaque nemo sibi de suis orationibus, spiritualibusque studijs, sensibilique Dei amore blandiatur: donec superueniente insigni aliqua tribulatione firmius aliquod argumentum habeat. Atque hæc est præcipua causa, cur viri sancti in tribulationibus glorientur: quia ipsarum tolerantia, Dei amicitiam hoc tam illustri indicio probabilius colligunt. Vnde quemadmodum mulier prolis auidissima instante hora partus cruciatur simul & gaudet propter filium quem desiderat: ita viri Sancti quanuis eos tribulatio torqueat, probationis tamen indicium vehementer oblectat.

Tres præcipue gradus D. Thomas in charitate designat. Primus, atque infimus est, nõ admittere aliquid charitati contrariũ: quale esset creatori creaturam præferre. Secundus est, diligenter, ad tollenda omnia amoris impedimenta niti, siue peccata sint, siue quæcunque alia: vt curarum & negotiorum multitudo. Tertius est, actualis & continuus amor: qui alias vnitiuus amor dicitur, & beatorum amorem suo modo imitari conatur.

Indicium veræ charitatis carnalium affectuum mortificatio est. Ignis enim effectus est, contrarias sibi qualitates fugare: quod facile fumus indicat viridantium lignorum in ignem coniectorum. Quare si in te ignis charitatis ardet, fumare vtique debes: hoc est, contrarias huic igni affectiones ex animo tuo velut euaporare. Vnde sicut ignem fere semper fumus consequitur,

sequitur, ita charitatem, terrenorum affectuum expulsio. Quod plane indicat fumus ille montis Synai, qui totus plane fumabat, quia in igne Dominus in illum descenderat. Fumum enim hunc mysterio & significatione vacare, quis credat? Quid autem aliud commodius significare possit, quàm ignem diuinæ charitatis, vbicunque sit, fumare: hoc est, affectus sibi repugnantes ab anima pellere? Quos qui pellere non contendit, absque dubio hoc cœlesti igne non æstuat.

Alia est charitas imperfectorum, alia perfectorum: quæ perfectorum est, fere non datur, nisi in omni genere virtutum exercitatis. Sicut enim rationalis anima non infunditur, nisi corpusculo organis suis distincto, ac formato, vt habeat organa, quibus officijs suis funguntur: ita cum perfecta charitas maxime operosa sit, non datur nisi animæ virtutum habitibus perfecte instructæ & ornatæ: quo videlicet habeat instrumenta, quibus vim suam exercere possit. Hoc fere ita fit, nisi quando aliter diuina bonitas & sapientia ordinat. Facile enim est in oculis Domini subito honestare pauperem. *Eccl.* 11.

Meliora sunt vbera tua vino. Pro hoc alij legunt, meliores sunt amores tui vino: in viro enim minus proprie vbera laudantur. Amor autem merito vino comparatur. Vinum enim cor hominis lætificat, incendit, roborat, mentemque alienat. Diuini autem amoris proprium est, animum lætificare. Idem quoque incendit: quia nimirum in bonorum operum studio homines ardere facit: & ita ardere, vt aquæ multæ non extinguant charitatem, & flumina non operiant illam. Idem etiam mente contra aduersa munit ac roborat. Quid enim imbelles aues, & infirma etiam animalia pro tuendis pullis, quos ardenter amant, non aggrediuntur? Fortis enim est, vt mors dilectio. Quod martyrum exempla declarant, quos nulla tormenta à charitate Christi separare potuerunt: Amorem enim vitæ, Christi amore vicerunt. Idem etiam hominis mentem inebriando alienat, & in Deum rapit: quod illa Apostoli verba significant, Siue mente excedimus Deo, siue sobrij simus vobis. Est tamen latum inter vtramque ebrietatem discrimen: quia vinum quidem alienat hominis dignitatem, deiiciendo eum infrà se; amor autem Dei eleuando illum supra se, & diuinæ *Cant.* 1. *Cant.* 8.

menti coniungendo. Sic enim aqua dum igni admota, ignem in se concipit, contra naturam suam more ignis sursum fertur. Sic igitur per amorem Dei homo à se deficiens, mirabiliter in Deum quodammodo transit. Qua dignitate quid præstantius? quid diuinius? Quid enim illa mente fœlicius, quæ se ipsam deserit, & extra se rapitur, vt omni vinculo soluta, facilius in cœlum euolet, vt possit opes diuinas acrius & acutius intueri? Deserit enim se mens quodammodo dum sibi diffidit, dum nihil in se ponit, dum nihil ingenio suo, sed omnia Dei lege moderatur: dum postremo omnibus opibus humanis interdum destitui atque nudari cupit, vt diuinis multo clarius & magnificentius illustretur. Sic fit, vt cœlestium rerum cupiditate non terram modò deserat, nec tantum se se à corporis contagio seiungat, omnesque sensus corporis aspernetur: verùm etiam à se ipsa discedat, vt multo liberius aspectu diuinæ pulchritudinis, quoad fas est in hac vita, iucundissime perfruatur.

Cum omnes diligendi rationes & causæ (quas in creaturis inuenimus) in vno Deo infinitis partibus excellentius reperiantur, quæri merito potest, cur tam multi homines in quarundã creaturarum amore ita exardescant, vt pene insaniant: in tãtæ pulchritudinis amore adeo frigeant? Ad hoc forsitã aliquis dicet, in amore creaturarum conuenientiam quãdam, & proportionem, vnius rei ad alteram inueniri: vt viri ad vxorem, & vxoris ad virum. Ex hac autem conuenientia vehementem hunc ardorem oriri: cùm vnaquæque natura quod sibi conueniens est, & cum quo maxime cohæret, sitienter appetit: quod in Deum cadere non videtur: qui cum spiritus purissimus & altissimus sit, infinitis partibus naturã superat humanam. Hæc ratio apud eos valet qui in homine nihil nisi corpus spectant, at qui animum (qui præcipua eius pars est) intuentur, nihil nec in cœlo, nec in terra inueniet, quod cũ animi nostri natura ita cohæreat, quam diuina mens: cum is, ad fruendũ Deo conditus sit, atque vt diuinitatis ipsius esset velut quoddam receptaculum, in hoc à summo illo conditore fabricatum. Cuius rei illud abunde magnum argumentum est, quod nullius creaturæ, imo nec omnium creaturarum possessione, sed solius Dei fruitione & possessione mens hominis quiescere, & satiari potest. Si ea igitur in hoc solo bono & in nullo alio quiescit, ad hoc ergo

vnum fruendum condita est.

Venditus est Dominus triginta argenteis, hoc est, quatuor, vel quinque aureis: emit verò nos sanguine suo. Quam vili se pretio tradidit, & quam caro nos pretio redemit: quanti nos fecit, quam parui vero se ipsum pro nobis æstimauit?

Vera est illa sententia, Qui vere amat, præter vnum amare non potest. Hoc autem se præstare Propheta docet, cùm ait. Quid mihi est in cœlo? & à te quid volui super terrã? &c. Hinc Glossa quædam, Dum inquit vir Sanctus canit infinitam Dei bonitatem erga se, incredibile eius amore exardescens, emittit has voces: Quis mihi placeat in cœlo præter te? quem ego in terris amem, colam, suspiciam præter te? Certè reliqua omnia mihi sordent: te vnum ego amplector: te vnum opto, te vnum suspiro atque ardeo: qui vnus es amandus, & colendus & toto animo desiderandus. Tabescit desiderio tui animus & corpus meum: tu Domine vis, & robur es mentis meæ: tu opes, tu copiæ, & sempiterna hæreditas mea.

Veri amoris argumentum dilectæ rei cogitatio est, dicente Domino, Vbi est thesaurus tuus: hoc est, id quod maxime diligis, & maximo in pretio habes, ibi est & cor tuum: hoc est, cogitatio cordis tui. Hinc illud, Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Rursumque. Quomodo, siue alias. Quam dilexi legem tuam Domine? Tota die meditatio mea est. Vere enim ab Aristotele dictum est, Vnicuique concupiscenti delectabile est ea cogitare quæ concupiscit. *Matt. 6.* *Psal. 118.*

Eo vsque in quibusdam Dei amicis procedit charitatis vis, vt totam animam post se absorbeat, liquefaciat, & in extasim rapiat. Quod Sponsa in Canticis significauit, cum ait. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Constat amantes interdum præ amoris excessu tam grauiter languere, vt nec cibum, aut somnum capere valeant: atque ita macie conficiantur & contabescant. Quod Amoni Thamar sororem depereunti contigisse legimus. Hinc sumpta comparatione ex eo quod in amore carnali ad sensum euenire nonnunquam cernitur, Sponsa ad exprimendum singularem amoris sui affectum, lãguere se dicit amore: atque ob hoc, quasi à circunstantibus puellis postulat fulciri, siue confirmari odoriferis floribus, odoriferisque pomis, vt eorũ odore recrea- *Cant. 2.* *2. Re. 13.*

ta sustentetur, ne prorsus à sensu & vita deficiat. Láguor autẽ iste, cuius hic Sponsa meminit, tunc in anima fideli inuenitur, quãdo sic tota in Sponsi amorem fertur, & quasi liquefacta resoluitur, vt sui prorsus oblita, quid de se agatur nesciat: & ad omnia quæ hic inferne aguntur, quasi stupida & insensibilis iaceat, vt nec videre aliud possit, aut velit, nec audire, nec gustare, nisi suũ dilectum. Qui etiam languor amoris in sequẽtibus per liquefactionem animæ videtur significari, dicente eadem Sponsa, Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est, cum post longam absentiam & vehemens desiderium faciem vident, aut vocem audiunt Sponsi præsentis. Per flores autem, & mala quibus Sponsa nostra fulciri debet & stipari, cum languet amore, recte odorifera illa, saluberrimaque dicta, & facta Domini nostri, intelligimus, vt ipsius verba mellitissima floribus, facta autem & opera præclara fructibus comparemus. His enim floribus, ac fructibus in suo languore Sponsa Ecclesia fulcitur, stipatur, reficitur, sustentatur, & roboratur, ne prorsus deficiat donec tempus adueniat, quo facie ad faciem Sponsum videat, & ore ad os eundem alloquatur, quemadmodum Sponsa dum amore Sponsi absentis lãguet, illius verbis, & promissis, literisque, & munusculis, quæ apud se tenet, interim se consolatur, quasi fastidium redimens, & tempus fallens, donec ipsius fruatur præsentia.

Cant. 5.

Canti. 4. Pro eo, quod nos legimus, Quam pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea Sponsa: pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vest. tuo. a. alij legunt, Quam pulchri sunt amores tui. Ex quibus verbis intelligimus, quàm sit grata, & iucunda cœlesti Sponso virtus dilectionis: quam ille vino, hoc est, omnibus alijs delicijs & opibus merito præfert. Odorem autem vestimentorum eius, super omnia aromata esse ait. Quibus verbis quam grata Deo præclara virtutum officia sint, quæ charitatem ipsam consequuntur, apertè designat.

Cum amoris obiectum & incitamentum sit pulchrum sicut voluntatis bonum, ideo quisquis ad cœlestis Sponsi amorem aspirat, inestimabilem eius pulchritudinem animo sæpe multumque versare debet. Hanc enim de causa magnam sermonis partem in libro Canticorum Sponsa in laudibus & commẽdatione pulchritudinis Sponsi sui cõsumit: quo illum & sibi, & omnibus maxime amabi-

amabilem ostendat. Vnde est illud, Sicut malus inter ligna Syluarum, sic dilectus meus inter filios. Solus enim ille innocens, solus sine peccato: solus inter mortuos liber. Licet enim per eius gratiam multi verè iusti & boni sint, ad ipsum tamen comparati, vix hoc nomen tueri possunt. De eius quoque pulchritudine sunt illa eiusdem Sponsæ verba, Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus, &c. De cuius pulchritudine differit Psalmus. 44. cuius sunt illa verba, Speciosus forma præ filijs hominum: diffusa est gratia in labijs tuis, &c. Quid enim tam pulchrum, tam elegans, tamve formosum, quàm Iesus Christus: qui ab omni labe peccati purissimus, & omnibus virtutum numeris absolutissimus fuit? Quæ species tam amabilis, tam suauis, & iucunda, quàm huius mansuetissimi regis aspectus? qui neminem pœnitentem, quanuis improbum, & impium aspernatur, atque adeo omnes laborantes & afflictos in suum sinum vltio vocat, dulcissimis verbis, eos ad hunc modum appellans: Venite ad me omnes qui laboratis, & grauati estis, & ego reficiam, hoc est, recreabo vos? Nec speciem solum, sed etiam verba commendat Propheta, cum ait, Diffusa est gratia in labijs tuis. Quo minus mirandum est, si toties populus in doctrina Domini admiraretur: adeo vt hostium suorum quidam qui ad illum capiendum venerant, doctrinæ eius suauitate stupefacti, vacui ad principes suos redirent dicentes, Nunquam sic locutus est homo. Sponsa quoque hanc eandem sermonis & doctrinæ gratiam sub consuetis metaphoris suis cõmendat, cum ait. Genæ illius, sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentarijs: guttur illius suauissimum & totus desiderabilis. Postquàm enim cæteras corporis eius partes commendasset, hanc veluti coronidem laudibus eius affixit. Genarum autem nomine sacra eloquia, & Scripturas sanctas intelligi volunt: Sicut enim homo ex facie: ita Christus ex scripturis & verbis suis agnoscitur. Vnde ipse ait, Scrutamini scripturas: quoniam illæ sunt quæ testimonium perhibent de me. Hæ igitur Scripturæ verè areolæ sunt aromatum: quoniam singula Christi verba mira deuotione, & suauitate super aromata cuncta fragrant. ¶ Vnde consequens est quod deinde sequitur, Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis, Gutture autem Sponsi dulcissima eius verba intelligi apertum est. Post quam tãdem cõmendationẽ subdit

Canti. 2.

Canti. 1.

Matt. 11.

Ioan. 7.

Canti. 5.

Ioan. 5.

Sponsa. Talis est dilectus meus, & ipse est amicus mēus, filiæ Hierusalem: hoc est, non solum ego diligo eum, sed ipse quoque vicissim, cum talis ac tantus sit, abiectam me, & vilem, talique amatore indignam, familiari amicitiæ amore diligere non dedignatur. Quod quidem in illo summæ dignationis beneficium, in me vero summæ dignitatis indicium est. Vtinam quicunque has tantas cœlestis huius Sponsi laudes agnoscimus, in eius pariter cum Sponsa amorem exardescamus: & quæ deinde verba sequuntur, ex toto corde proferamus. Quo abijt dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quo declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum? Quod proinde est ac si diceret. Hæc tanta Sponsi tui pulchritudo, quam commemorasti, effecit, vt nos quoque simili dilectionis iaculo vulnerati, tecum illum quæramus.

Charitatem in pijs hominibus præcipue vigere, declarant illa
Canti. 7. Sponsi verba: quibus Sponsam commendat, dicens, Caput tuum sicut Carmelus: comæ capitis tui, sicut purpura regis, siue regia. Capillorum autem nomine (qui à capite profluunt & nutriuntur sicut à vite palmites) fideles qui à Christo capite vitam trahunt, intelligi notissimum est. Hos autem regiæ purpuræ cōparat propter ardorem charitatis, qui in eis maxime viget, & in cunctis eo-
1. Cor. 16 rum actionibus cernitur: iuxta illud Apostoli, Omnia vestra in charitate fiant.

Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum. Cant. 8. His verbis veræ charitatis natura describitur. Primum enim bonis operibus coniuncta esse debet: sicut flamma igni coniuncta est: Amor
Matt. 5. enim Dei non est otiosus: operatur enim magna si est, &c. Deinde etiam fulgere ita debet, vt illud impleat quod Dominus ait, Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Vera enim charitas sibi ardet, & proximis lucet: non enim lucris suis contenta est, nisi alios etiam lucrifecerit Christo. Flammarum etiam nomine sancta desideria intelligimus: quæ eandem charitatem consequuntur: quæ nimirum sanctorum desideriorum (sicut ignis flāmarum) feracissima est. His ergo tribus notis vera charitas à ficta discernitur.

Dignitatem & pretium charitatis non obscure illa Cant. 8. verba designant. Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Huc autem pertinent

laudes

laudes omnes, quæ frequentissime in libris Salomonis Sapientiæ tribuuntur: quæ fere idem, quod charitas est: vel eidem indiuidua societate coniuncta, Quales sunt illæ, Et præposui illam regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse dixi in comparatione illius, & quæ sequuntur. Cuius etiam miræ laudes in libro Iob. 28. habentur. *Sapien. 7.*

Hoc etiam charitatis virtus promeretur, vt secretorum Domini particeps sit. Sic enim Dominus ad discipulos ait, Iam non dicam vos seruos, sed amicos: quia omnia. q. a. a. p. m. n. f. v. Hinc Dominus cum ad Sodomitas vastandos procederet, Num inquit, celare potero Abraham quæ gesturus sum, &c. Velut enim indignum esse ducebat, & cõtra leges amicitiæ fieri putabat si quidquam amicum celaret. Vnde quasi nouum quiddam & insolitum miratur Eliseus quòd mors filij hospitæ suæ non fuerit ei à Domino præmonstrata. Denique pro eo quod nos legimus, Firmamentum est Dominus timentibus eum: Hiero. ex Hebr. vertit, Secretum Domini timentibus eũ, & testamentum. s. v. m. i. *Ioan. 15.* *Gene. 18.* *4. Re. 14.* *Psal. 24.*

Magna est veræ & germanæ charitatis potentia Iacobo videbãtur anni pauci præ amoris magnitudine: & Sichem filius Emor amore Dinæ incensus, circuncisionis cauterium, & grauissimum huius vulneris dolorem non recusauit: Neque hoc contentus, parentem quoque senem, & vniuersum populum ad hoc impulit, vt eundem subirent cruciatum. Neque vero hanc adeo iniquam conditionem grauiter, & molestè iuuenis tulit. Ait enim Scriptura, Neque distulit adolescens, quin statim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valde, &c. O si charitas Dei in pectore nostro ita flagraret, quàm leue, ac suaue nobis mandatorũ ipsius iugum efficeretur. Hoc argumento credibilia fiunt, quæ de sanctorum Martyrum mirabili constantia deque sanctorum Cõfessorũ vigilijs, ieiunijs, & continuis laboribus, deque eorundem mentis excessu & alienatione prædicantur. Si enim tãtum potuit vnius puellę pulchritudo, quæ vel morbo vel ætate marcescit, quid immensa illa & infinita pulchritudo efficiet, quãdo illã Dñs (quãuis in speculo & enigmate) fidelibus amicis suis velut spectãdã proponitur, quãdo demũ Saluator implet illud quod promisit, Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum? *Gen. 19.* *Gen. 34.*

Non hoc tantum exigit Dominus, vt illum diligamus, sed vt illum toto corde tota mente & cætera diligamus: ac illud etiam, ne creaturis nimio amore (qui nos ab eius dilectione diuellere possit) hæreamus. Hoc autem indicant illa Mosis verba, Dominus zelotes nomen eius: Deus est æmulator. Quia vero res ab eo, quod in eis præcipuum est denominantur, apparet, sane hoc maxime in Deo obseruandum, à quo ipse zelotis nomen accepit. Zelotypus autē amor omnem alium amorem reformidat, ne quod alteri tribuitur, sibi adimatur. Hic autem zelus tantum apud eum valuit, vt propter homines homo fieret, quo totum eorum amorem à creaturis auulsum, sibi vni vendicaret. Sic enim ait Propheta. Zelus Domini exercituum faciet hæc.

Exod. 34.

Ex odio, & cōtēptu sui poterit quisque iudicare de amore Dei. Cū amor Dei ad contēptū vsque sui peruenies supernā Hierusalē ædificet. Hæc enim duo sicut lux, & tenebræ, dies, & nox, sibi inuicē aduersantur, ideo simul in eodē subiecto esse nō possunt. Itaq; cū Sol hic diem efficiens est supra nos, nox iacet infra nos. Vbi vero nox est supra nos, iacet vtique iustitiæ Sol infra nos. Denique sicut in bilance contingit, vt altera elenata, altera deprimatur: ita plane in vtriusque huius amoris, sui videlicet, atque Dei bilance, contingit, & cætera. Nemo ergo sibi amare se Deum persuadeat, qui non ad sanctum sui odium, ac contemptum peruenit.

Omnis adeps, siue qui adhæret renūculis, siue qui vitalia operit, Dño semper offertur, & sacro altaris igne crematur. Sic enim legimus, Omnis adeps Dñi erit iure perpetuo. Quid autem hoc aliud est, nisi quod omnia interiora nostra suo sibi iure à nobis Dñs requirit? Hæc autē Dño offerebat Propheta, cū diceret, Benedic anima mea Dño, & omnia interiora mea nomē sanctum eius. Hæc ergo interiora nostra sacro dilectionis igne ardere debent. Quod si hoc igne non arserint, superest, vt talia permaneant, qualia eorum, de quibus scriptum est, Prodijt, quasi ex adipe iniquitas eorū. Quæ quidē verba, partim impiorū mētem carnis illecebris obtusam designant, partim vim, & impetū quo præcipites in mala ferūtur. Hoc est enim, quod ait, Prodijt, quasi ex adipe iniquitas eorum.

Leuit. 3.
Psal. 102.
Psal. 72.

Quemadmodū Dido, vbi Æneæ amore capta est, omnem regni curā abiecit, sicut Vergilius ait. Non cæptæ assurgunt vrbes, nō

arma inuentus,exercet,&c.Pendēt opera interrupta,&c.ita vbi diuini amoris igne tota mens occupata & incensa est, omnia quæ mundi sunt,obliuiscitur,nihilque ante eius oculos, diu noctuque nisi solus Deus obuersatur.Sic illa de qua dictum est, Æneasque oculis semper vigilātibus hæret,Æneamque animo noxque diesque refert.Inter varios amores diuini gradus vnitiuum amorē ponunt.Quod sit autē huius vnitiui amoris officiū hoc exēplo carnalis amoris pij homines facile intelligent.Talē autē amorē D.Aug. à Dño petebat,cū diceret.Te mediter per dies sine cessatione, te sentiā per soporem in nocte.Fœlices qui nihil aliud diligūt, nihil quærūt,nihil etiā cogitare didicerunt. Fœlices quorum spes tu solus es,& omne opus eorū oratio.Aug.in Medita. Huius vero rei gratia fortis esse dicitur vt mors dilectio:quæ vbi mentē occupauit,ad omnia alia velut mortuam & insensibilem efficit. *Cant.8.*

Zelus honoris Dei.

APud misericordem iudicem nequaquam sine venia culpa relinquitur,eum per feruorem zeli ex eius amore peccatur.Greg.in mor. *Gregor.*

Zeli iram,quia Heli non habuit,motum contra se implacabiliter supernæ vltionis excitauit.Greg.in mor.

Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum.Greg.super Ezech.

Qui errantem non corripuerit,de negligentia iudicabitur: qui autē clā pro eo,non orauerit de pernicie,cōdēnabitur.Aug.in ser. *Auguſt.*

Quid magis persequitur vitam bonorum,quàm vita iniquorū non cum cogit imitari quod displicet,sed cum cogit dolere quod videt:quoniam coram pio viuens impie,& si non obligat consentientem,cruciat sentientem.Idem in Epist.

Zelus minus absque scientia efficax minusque vtilis inuenitur: plerumque autem,& pernicioſus valde sentitur.Quò igitur zelus feruidior,vehementior spiritus,profusiorque charitas,eò vigilantiori opus est scientia:quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem.Bernar.super Canti. *Bernar.*

Zelum tuum inflammet charitas,informet scientia, firmet cōstantia:sit feruidus,sit circunspectus,sit inuictus:nec teporem habeat,nec discretione careat,nec timidus sit.Idem,ibidem.

Hoc

Hoc vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum replcat zelo, & desiderio acquirendi Deo qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libentissime intermittat. Idem, ibidem.

Chrysost. Ne mundus quidem vniuersus animæ pretium æquaret: quare licet pecuniam, absque numero pauperibus largiare, nihil tãtum efficies, quàm vnius animæ conuersione, Chrysost.

Socrates interrogatus, quid bonis viris molestum esset, dixit, Fœlicitas malorum.

COLLE. ¶Cur aduersus peccantes indignaris magis quàm compateris? Quid enim mirum si homo aliquis Dei gratia destitutus sit: cum tam exiguus sit numerus piorum? Hac vero destitutus, quid homo est nisi caro? At manifesta sunt opera carnis, quę sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, Luxuria & cætera, quæ Apostolus enumerat. Quid igitur in carne opera carnis demiraris? Præsertim cum caro ipsa exterius quidẽ à mundo, interius vero agitetur à Dæmone? Indignationi ergo piè miseratio iungenda est: qualẽ in Domino Saluatore Mar. 3. legimus, qui cum ira Pharisæos circunspiciens, contristatus est super cœcitate cordis eorum.

Galat. 5.

Indignari vehementer aduersus aliorum delicta eorum est, qui humanæ naturæ miserabilem lapsum, non satis intelligunt. Natura enim humana ante peccatum, velut horologium quoddã erat rectissime constitutum: quod tamen per peccatum deordinatum fuit. Erat item velut cithara quædam chordis aptissime temperatis instructa: quæ tamen post peccatum, pristinum illud temperamentum amisit. Quis vero miretur, si vel horologium ita deordinatum perperam horarum spacia designet? vel cithara illa temperamento chordarũ dissoluto, incõcinnos, & in suaues sonos edat?

Eccl. 4.

Zelum prudentia, & moderatione, temperandum esse docet Ecclesiast. his verbis, Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluuij. Ita tamen temperamentum hoc seruari vult, vt statim subdat, Pro iustitia agonizare, pro anima tua: & vsque ad mortem certa pro iustitia: & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Quis autem inter hæc duo extrema temperamentum debitum seruare poterit, ne à recto virtutis tramite declinet?

Ne

Ne despicias (ait Ecclesiasticus) hominem auertētem se à peccato, & non improperes ei: Memento quòd omnes in corruptione sumus. *Eccl. 78.*

Zelum esse debere secundum scientiam, monet Ecclesiast. 29. his verbis. Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.

Maximum diuinæ gloriæ studium, & aduersus scelera, mundi odium præsefert illa Prophetæ vox, Vsquequo peccatores, Domine? vsquequo peccatores gloriabuntur? Effabuntur & loquentur iniquitatem? & quæ sequuntur. Et infra, Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operātes iniquitatem? Eodem pertinet & illa vox, Deficiant peccatores à terra, & iniquitas vt non sint. Et illa quoque, Si occideres Deus peccatores. Habet enim optandi vim coniunctio, Si. Et, Tabescere me fecit zelus meus. Et, zelus domus tuæ comedit me. Vbi autem nos legimus, Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legē tuā. Alij verterunt. Horror tenuit me. Quod quidē verbum maiorem habet emphasim, eoque Vates significat, quo odio peccati malitiam detestaretur, ac Dei gloriam desideraret, quando totus horrore concutiebatur, cùm peccantes homines cerneret. *Psal. 93. Psal. 103. Psal. 108. Psal. 108. Psal. 68. Psal. 118.*

Gladij ancipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, &c. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. In hac autem vindicta sæpe ipsi etiam parentes feriendi erunt: non minori gaudio, quàm quicunque alij. Sic enim D. Petrus Martyr parentes hæreticos (à quibus velut rosa de spinis ortus est) simili animi acritate feriet. Et tamen gloria hæc est omnibus sanctis eius, nempè conditoris sui iniurias vlcisci. Vnde colligimus, quantus sit erga conditorem amor, cum ij maximæ gloriæ loco ducant, sic aduersus etiam parentes suos ac liberos sæuire. Sed quid mirum, si hoc animo electi post beatam Dei visionē sunt, quo Leuitæ olim, ex diuina dilectione fuerunt qui dixerunt patri, non noui te, & filios suos non agnouerunt: in quos propter adoratū vitulū scelus sine vllo miserationis affectu gladios strinxerunt? *Psal. 149. Deute. 33.*

Zelus enim rarum, & diuinæ gloriæ studium fidelibus cunctis, & præcipuè Episcopis & prælatis maximè dominari debet. Quārem vel ex eo colligimus, quòd Moses (quem ad hoc munus Dominus elegit, quanuis esset alias vir mitissimus) hac virtute maximè

mè excelluit. Vbi enim de monte descendit, & vitulum conflatilem, quem Aaron fabricatus fuerat, vidit, adeò ira excanduit, vt tabulas digito Dei scriptas ad radices montis proiecerit, & fregerit: & deinde vitulum arripiens, in frusta comminuerit, & potandum populo dederit, quò imbecillitatem noui Dei ipsis apertè monstraret. Tum præterea Leuitis ad se conuocatis præcepit, vt per medium castrorum pergentes, manus suas fratrum, & filiorũ suorum sanguine cruentarent, imo & consecrarent. Ad hæc
Exod. 32. tanto affectu pro illorum salute Dominum deprecatus est, vt peteret se de electorum libro deleri, nisi peccantibus ignosceret: quasi qui sine illis salutem percipere à Deo nollet. Præterea 40. iterum diebus in eodem monte suppliciter pro eodem populo orabat. Vbi verò eiusdem Domini transeuntem gloriam vidit, prima eius petitio fuit, Si inuenimus inquit, gra-
Exod. 34. tiam in conspectu tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobiscum: populus enim duræ ceruicis est, vt auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. Vide quæso quomodo totus in salutem sibi crediti populi erat semper intentus. Obserua autem quomodo vtriusque partis causam egerit. Causam enim populi apud Deum egit lachrymis: causam verò Dei apud populum egit gladijs: cùm Deo misericordiam petens, cum populo seueritatem exercens.

Improborum hominum, qui proximorum salutem negligũt,
Gene. 4. est illa amarulenta Caini vox, qua Domino de fratre quærenti
Eccl. 17. respondit, Nunquid ego, custos sum fratris mei? Hi enim ignorant vnicuique mandasse Deum de proximo suo: & vt qui
Exod. 36. audit, dicat, Veni. Sic enim cortina trahit cortinam: quemadmodum in Leuiti. præcipitur. Qui verò hoc animo non sunt,
Lucæ. 16. deteriores quodammodo diuite illo epulone sunt, qui inter flãmarum suarum tormenta constitutus, de quinque fratrum salute solicitus erat.

Mirum est, quàm acriter aduersus aliorum crimina indigna-
2. *Re.* 12. mur, qui ad nostra fortasse grauiora conniuemus. Sic Dauid grauiter aduersus illum qui alienam ouem sustulit, cum plures haberet, commotus est: cum ipse tamen aliena vxore rapta, & viro eius interfecto, nequaquam aduersum se fuisset indignatus.

Qua

Qua pœna indiscretus zelus puniatur, facile ostendit Saulis supplicium: cuius posteritas sublata, & extincta est, propter sæuitiam quam in Gabaonitas exercuerat, crudeli zelo commotus, quasi pro filijs Israel. 2. *Reg.* 21

Opprobria Domini tanquam sua, vir pius lugere debet. Vnde est illud. Opprobria exprobrantium tibi &c. Et illud, Nõne qui oderunt te Domine, oderam? & super inimicos tuos tabescebam. *Psal.* 68. *Psal.* 138. Hinc vbi Elias ad Achab dixisset, Occidisti insuper & possedisti, Achab contra respondente, Num inueniſti me inimicum tibi? Ille respondit, Inueni: eò quod venundatus sis, vt faceres malum. 3. *Reg.* 21. Quia igitur impius rex inimicus Deo factus erat, sibi quoque illum inimicum esse Propheta ait: non quod is hominem odisset, sed quod hominis scelus, & Dei iniuriam execraretur.

Amor vel odium proximi.

MInus proximum amare conuincitur qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sibi sunt necessaria, partitur. Greg. in hom.

Tantum quisque portat proximum, quantum amat: si enim amas, portas: si desijsti amare, desijsti tolerare. Gregorius super Ezechielem.

Habens intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam, à misericordia non torpescat: habens artem qua regitur, vsum illius cum proximo partiatur: habens loquendi locum, apud diuitem pro pauperibus intercedat: talenti enim nomine cuilibet reputabitur, quod etiam minimum accepit. Greg. in homilia super parabolam talentorum.

Anima cum proximo condescendit, inclinatione sua erigitur: attractione tenditur: compassione roboratur. Cumque se in amore proximi dilatat, inde colligit quanta fortitudine in authorem surgat. Greg. mor. lib. 7. c. 7.

Dicturus de amore proximi, dicit prius de amore Dei. Deutero. 6. Quia qui Deum non amat, nec proximum: & tunc in dilectione Dei proficimus, quando proximum amamus. Grego. vbi supra. c. 11.

Non

August. Non poterit habere concordiam cum Christo, qui discors voluerit esse cum Christiano. Idem de verb. Domini.

Inimicitiæ vitandæ cautissime, ferendæ æquissime, finiendæ citissime. Idem.

Minus bonus est, qui tantum bonis bonus est. Idem.

Nihil mirabilius in rebus humanis, quàm diligere inimicos. Idem lib. Confess.

Quemuis contemnere, pretium eius attende, & cum morte Christi totum mundum appende. Idem de verb. Domini.

Tale bonum est bonum pacis, vt in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri, nihil delectabilius concupisci, & nihil vtilius possideri. Spiritus enim humanus nunquam viuificat membra, nisi fuerint vnita. Sic Spiritus sanctus nunquam viuificat Ecclesiæ membra, nisi fuerint in pace vnita. Idem lib. de ciui. Dei.

Non diligis proximum tuum tanquam te ipsum, si non ad id bonum quo ipse tendis adducis. Idem lib. 1. de mori. Eccl.

Multa sunt genera eleemosynarum, quas cum facimus, adiuuamur, vt dimittantur peccata nostra: sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod in nos quisque peccauit. Idem in Enchi.

Ambros. Non minus vos diligo quos genui ex Euangelio, quàm si suscepissem ex coniugo. Gratia quippe vehementior est ad diligendũ, quàm natura. Ambr. de offi.

Beneficium se putabat accepisse augustæ memoriæ Theodosius, cum rogaretur Ignoscere: & tunc propior erat veniæ, cum fuisset commotio maior iracundiæ: & optabatur in eo quod timebatur in alijs, vt irascceretur. Idem de obitu Theodosij.

Bernar. Oratio peccatoris execrabilis erit: frustra quoque offeret munus suum ad altare, qui conscius est sibi, quod frater suus habet aliquid aduersum se. Denique non respexit Dominus ad Cain munera: eo quod non recte ambularet cum fratre suo. Bernar. super Canti.

Cypria. Deus est qui inhabitare facit vnanimes in domo. In domo Dei concordes & simplices perseuerant. Idcirco & in columba venit Spiritus sanctus, simplex animal & lætum, non felle amarum, non morsibus sæuum, non anguium laceratione violentum, hospitia humana diligere, vnius domus consortium nosse, cum generant simul filios edere: cum cõmeant volatibus inuicem cohærere, cõ-

muni

muni conuersatione suam vitam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, legẽ circa omnia vnanimitatis implere. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda: vt columbas dilectio fraternitatis imitetur: vt mansuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas? & Canum rabies? & venenum lætale Serpentum? & cruenta sæuitia Bestiarum? Cyprianus de simplicitate Prælatorum.

Super illud, Qui Solem suum oriri facit, Videmus inseparabili æqualitate bonis & malis Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere, Omne genus hominum largitate ac bonitate diuina æqualiter perfruitur: sic æqualiter dies illuminat, Sol radiat, imber rigat, ventus aspirat, & stellarum splendor, ac Lunæ communis est. Idem in Sermo. de Patientia.

Petrus Rauenas super illud, Dimitte nobis, &c. Homo, sine pec cato esse non potes: & vis semper tibi dimitti: totum dimitte semper. Quantum vis dimitti tibi, tantum dimitte. Imo homo intellige, quod remittendo alij, veniam tibi tu ipse dedisti. Chrysolo. in sermone.

Magna virtus est, si non lædas, à quo læsus: magna est gloria, si cui nocere potuisti, parcas. Nobile vindictæ genus est, ignoscere victo. Hugo. lib. 7. de Anima. *Hugo.*

Ego autem tanquam surdus &c. Nihil potest esse fortius, nihil egregius, quàm audire noxia, & non respondere contraria. Cassiodor. super Psal.

Libera conscientia ante tribunal Christi dicere poterit: Da Domine, quia dedi: dimitte, quia dimisi. Cæsarius in admoni. 2.

Si non dimittis iniuriam quæ tibi facta est, non orationem pro te facis, sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Dimitte nobis debita nostra sicut &c. *Anasta.*

Vbi amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur quod disidium possit operari. Si vero semel inimicitiæ occupauerint animos, omnia quæ sunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita recipiuntur, vt ad maiores proficiant inimicitias. *Chrysost.*

Chrysost. super Matth.

Cicero. Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare aduersarium non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, præclarum est. Hæc qui faciat, non ego eum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico. Cicero pro Marcello.

COLLE. ¶Martyria inter fideles non sunt hoc tempore finita, sed mutata. Olim enim Martyres propter fidei confessionem, morte afficiebantur: modo propter charitatis custodiam Martyres quodammodo effici necesse est. Multa enim frequenter pati debet, quisquis integram, & illæsam proximorum dilectionem seruare nititur: cum multa sæpe iniuriæ, multæque & graues propter hoc cõtumeliæ patienter ferendæ sint.

Intellige, quæ proximi tui sunt, ex te ipso Eccles. 31. Nihil breuius, nil vtilius dici potuit. Quidquid siue acerbum, siue lætum, siue triste alijs euenerit, ad te transfer, & te proximi tui loco constitue: tũc enim illius prosperitatem aut miseriam velut tuam duces. Cæterum, quæ nostra sunt rectius in alium translata, æstimantur. Sic Dauid, qui flagitium suum in se non agnoscebat, in altero per figuram translatum agnouit: & se reum confessus est.

2. Reg. 21 Si igitur quale sit flagitium tuum intelligere vis, finge ab alio cõmissum esse, vt de illo pronunties: si vero alterius miseriam diiudicare, in te illam assume: hoc enim modo eius acerbitatẽ melius senties.

Prima post diluuium ad constituendam humanæ vitæ societatem charitatis lex sancitur, & ab odio eiusdem naturæ consortes acerrima comminatione arcentur. Sicut enim reipublicæ humanæ iustitia, ita Christianæ charitas est fundamentum: quæ multo latius quam iustitia patet: vtpote quæ non solum ab iniustitia manus abstinet, sed etiam beneficijs conferendis cœtus inter se hominum beneuolentiæ communione deuincit. Vnde Aristoteles. 8. Ethic. leges & iura omnia superuacanea futura esse

Gene. 9. ait, si charitas inter homines vigeret. Lex autem Dei fuit, ne carnem cum sanguine homines comederent. Hac enim lege crudelitatem prohibere voluit, ne videlicet sanguinarij homines efficerentur. Eodem etiam tendit, quod ait, Sanguinem animarum,

rum veſtrarum de manu cunctarum beſtiarum requiram, &c. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Hac enim loquendi figura ſeueritatem diuinæ vltionis aduerſus homicidas deſignare voluit.

Amor erga inimicos.

IVſte de inimicorum morte lætamur, ſi in vtilitatem vergitur proximorum: ſed attendendum eſt, ne cum noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie alienæ vtilitatis. Gregor. 22. mor. cap. 11. *Gregor.*

Contriſtatus ſum, ait Propheta & conturbatus ſum in exercitatione mea. Vbi contriſtatus? vbi conturbatus? In exercitatione mea inquit. Homines malos quos patitur commemoraturus eſt: eandemque paſsionem, & infeſtationem malorum hominũ, exercitationem ſuam dixit. Ne putetis gratis eſſe malos in hoc mũdo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus, aut ideo viuit, vt corrigatur: aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. Vtinam ergo qui nos modo exercent, conuertãtur, & nobiſcum exerceantur. Ergo quoniam hæc tibi dilectionis regula figitur, vt imitans patrem diligas inimicũ. (Diligite enim inquit, inimicos veſtros) in hoc præcepto quomodo exerceberis, ſi nullum inimicum pateris? Aug. ſuper Pſal. 54. *Auguſt. Pſal. 54.*

In hoc perfecta eſt (inquit Ioannes) dilectio eius in nobis, vt fiduciã habeamus in die iudicij. Quare habebimus fiduciã? Quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo. Audiſti cauſam fiduciæ tuæ. Dñs in Euangelio dicit, Si diligitis eos qui vos diligunt, quã mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciunt? Quia ergo ad hanc perfectionem nos inuitat Deus, vt diligamus inimicos noſtros, ſicut & ipſe dilexit ſuos, ea nobis fiducia eſt in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo: quia ſicut ille diligit inimicos ſuos, faciendo Solẽ ſuũ oriri ſuper bonos & malos, & pluendo ſuper iuſtos & iniuſtos: ita nos quia inimicis noſtris non poſſumus præſtare temporalem Solẽ & pluuiã, præſtemus lachrymas, cum pro illis oramus. Aug. ex tracta. ſuper epiſt. Ioãnis.

¶ Contra proximorũ odium & vindictæ appetitũ quædam inue- COLLEC.

nies Ecclesiast.28. Vbi incipit. Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit, & quæ sequuntur. Posui custodiam ori meo cũ consisteret. p. a. m. Sic enim se Dauid gessit, cum tot aduersus illum maledicta impudentissimo ore Semei iactaret.

Psal. 38.

Quo nam modo se homo erga inimicos gerere debeat, exemplo suo declarat regius Propheta cum ait. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam. Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater, sic incuruabar: eorum videlicet ærumnas materna charitate deflens. Sic etiam in Psal. 37 postquam idem Propheta hostium suorum dolos expostuisset, subdit protinus, Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, &c. Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies Domine, &c. Pro quo Hiero. vertit: Te enim Domine expectabam: tu exaudies Dñe Deus meus.

Psal. 34.

Ioan. 10.

Qui odit fratrem suum in tenebris ambulat. Ioan. 1. In Euangelio Dominus ait, Qui in die ambulat, non offendit: quia lucem huius mundi videt. At cùm iustus qui in hac die ambulat, septies in die cadat, quoties cadere credendus est, qui in tenebris ambulat? Sed ille tantum leuiter aut venialiter: hic lætaliter semper iacet. Non times ergo miser in hoc statu & cibum, & somnum capere, iam iam à Dæmone suffocandus nisi illi Deus obsisteret, eiusque furorem & rabiem clementer, & potenter comprimeret?

Prou. 24.

Inimicorum dilectionẽ veteris quoque testamenti literæ (quas Scribarum malitia peruertit) commendant. Sic enim Exod. 23. legimus, Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Qui hæc facere præcipitur, quomodo illi erga inimicos odium habere permittitur?

Singulare mansuetudinis, dilectionis & veræ nobilitatis, atque magnanimitatis exemplum extat in Dauide, qui Sauli atrocissimo hosti suo toties pepercit, qui eius mortem adeò lamentabiliter prosequutus est, cum eius vita sibi exilium, & mortem mors vero regnum & vitam adimeret. Quin & illud non minori laude dignum quod gratias egerit, & munera pollicitus sit ijs qui corpus eius à Philisthea sublatum, in terram Israel tule-

runt,

runt,& in paterno tumulo condiderunt.Nec minus insigne virtutis huius exemplum,exhibuit,cum interfectores Isboseth filij Saulis occidit,& funus Abner lachrymis prosequutus est, & cibum eo die ad vesperam vsque capere noluit.Quo facto amorem erga se populi magnopere conciliauit. 2. *Re.* 4. 2. *Re.* 3.

Amicitia.

CVM quis in prosperitate diligitur incertum est,valde vtrũ prosperitas,an persona diligatur.Amissio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis.Greg.in mora. *Gregor.*

Vt aliquid sæcularis authoritatis loquar cum amicis omnia tractanda sunt,sed prius de ipsis.Greg.in Regist.

Vera illa amicitia est,& Christi glutino copulata,quam nõ vtilitas rei familiaris,non præsentia tantum corporum,non subdola, & palpans adulatio,sed Dei timor,& diuinarum Scripturarũ studia conciliant.Hiero.ad Pauli. *Hieronym.*

Solatium huius vitæ est,vt habeas cui pectus tuum aperias,cui arcana communices,cui secreta tui pectoris cõmittas, vt colloces tibi fidelem virum,qui in prosperis gratuletur,in tristibus compatiatur:in persecutionibus adhortetur:facilis vox,& cõmunis, tuus sum totus:sed paucorum est effectus.Ambr. officio.lib.3. *Ambros.*

Habet vera amicitia nonnunquam obiurgationem,adulationẽ nunquam.Bernar.in Epist. *Bernar.*

Non sunt fideles in amicitia quos munus non gratia copulat: hi cito deserunt, nisi semper acceperint. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur.Isidorus.de summo Bono. *Isidor.*

Amicitia est diuitibus pro gratia,pauperibus pro censu, exulibus, pro patria,imbecillibus pro virtute, pro medicina ægrotis, pro vita mortuis.Petrus.Blesi.in libello de amicitia. *Pet. Bles.*

Vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem, & mendicum:fortem,ac debilem,humilem,ac sublimẽ.Idem, ibid.

Qui fratribus relictis alios amicos quærunt,consimiles sunt ijs qui rus suum deserunt,& alienum colunt.Socrates. *Socrates.*

Probum amicum gaudijs quidem vocatum decet adesse:aduersis autem casibus sua sponte non vocatum. *Democri.*

Menander. Equi vsum aspera via prodit, & amicum beneuolum calamitates discernunt.

Epictet. A nemine amari se cogitet, qui neminem amat. Primum iudicare, deinde amare decet, non viceuersa.

Nicocles. Rarum ad amicum ingreditor, ne tui satur, te oderit.

Solon. Idem fuerit ex aureo poculo remedium bibere, & ab amico beneuolo consilium capere. Idem.

Isocrates. Nullum tibi amicum sumas, priusquam inquisiueris: quo modo secum prioribus amicis gesserit. Expectabis enim talem erga te quoque futurum, qualis fuit erga illos Isocrates.

Adilon. Nullus futurus est amicus, qui nihil vitiorum in amico ferre potest.

Plato. Amici, conciliatoris Dei ductu fiunt.

Cicer. Amicitijs non est vtendum vt floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.

Excepta sapiētia nihil melius datum est homini à Dijs immortalibus amicitia. Quid enim dulcius, quam habere cum quo omnia audeas sic loqui, vt tecum? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes amicum, qui illis æque ac tu ipse gauderet? Aduersa enim ferre difficile esset, sine eo, qui illa grauius etiam quam tu ferret. Idem de Amicitia.

Amicitia res plurimas continet: quocunque te verteris, præsto est: nullo loco excluditur, nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Itaque non aqua, non igne, locis plurimis indigemus, quā amicitia. Nam & secundas res splendidiores facit, & aduersas partiens communicansque, leuiores. Idem, ibidem.

Amicitia absentes adsunt, egentes abundant, imbecilli valent: & quod difficilius dictu est, mortui viuunt. Idem, ibidem.

Si ex rerum natura amicitiæ coniunctionem demeris, nec domus vlla, nec vrbs stare poterit, nec agricultura permanebit. Quā ta etiam vis eius sit, ex dissensionibus atque discordijs percipi potest. Quæ enim domus tam stabilis, quæ tam firma est ciuitas, quæ non diſsidijs funditus possit euerti? Idem ibidem.

Hæc lex in amicitia sanciatur, vt neque rogemus res turpes, neque rogati faciamus. Turpis enim excusatio hæc est, & minime accipienda, tum in cæteris rebus, tum si quis contra Rempublicā se amici causa feciſse fateatur. Idem, ibidem.

Solem

Solem à mundo tollere videntur, qui amicitiam à vita tollunt. Idem, ibidem.

Sunt igitur firmi, & ſtabiles, & conſtantes eligendi, cuius generis magna penuria, & iudicare difficile eſt, niſi ſit expertũ. Ideo verum eſt, id quod dicitur, Modios multos ſalis ſimul edendos eſſe, vt amicitiæ munus expletum ſit. Idem, ibidem.

Virtus conciliat amicitias, atque conſeruat. In ea enim eſt conuenientia rerum, in ea eſt ſtabilitas, in ea eſt conſtantia.

Quoniam res humanæ fragiles caducæque ſunt, ſemper aliqui acquirendi ſunt, quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim beneuolentiaque ſublata, omnis eſt è vita ſublata iucũditas. Idem, ibidem.

Eſt ea iucundiſsima amicitia, quam ſimilitudo morum coniugauit. Idem. 1. de officijs.

Omnium ſocietatum nulla præſtantior eſt, nulla firmior, quã cum viri boni moribus ſimiles ſunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quàm morum ſimilitudo bonorum. Idem.

In quibus ſunt eadem ſtudia, eædem voluntates, in his ſit, vt æque quiſque altero delectetur ac ſeipſo: efficiturque id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex pluribus. Idem, ibidem.

Eſt in amicitia neceſſarium vt alter nihilo ſeſe pluſquam alterum diligat: quod ſi tantillum interſit, iam amicitiæ nomen occiderit: cuius eſt ea vis, vt ſimul atque ſibi aliquid quam alteri maluerit, nulla ſit. Idem. 1. de legibus.

Vetus eſt lex illa, iuſtæ veræque amicitiæ, vt idem amici ſemper velint: neque eſt vllum certius amicitiæ vinculum, quàm conſenſus & ſocietas conſiliorum & voluntatum. Idem pro Plancio.

Non eſt ſancta amicitia, niſi ipſe amicus per ſe ametur toto pectore, vt dicitur: qui quidem amandus eſt, deſperatis emolumentis & fructibus. Idem. 1. de legibus.

Non facile diiudicatur amor verus & fictus, niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, vt quaſi aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poſsit. Cætera ſunt ſigna communia. Idem.

Nihil est appetentius similium sui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc constat bonis inter bonos quasi necessariam beneuolentiam esse. Idem in Lælio.

Vt hirundines æstiuo tempore præsto sunt, frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt: simul atque fortunæ hyemem viderint, deuolant omnes. Idem. 4. ad Herenium.

COLLE. ¶ Diuitiæ addunt amicos plurimos, à paupere autem & ij quos
Prou. 19. habent, separantur. Item, Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis. Fratres omnes pauperis oderunt eum, insuper & amici eius recesserunt ab eo. Hoc autem de falsis amicis accipiendum. De vero namque amico scriptum est,
Prou. 17. Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustijs comprobatur. Quod quidem non de amicitia solum erga homines, sed de amicitia erga Deum maxime accipiendum est. Veri enim
Psal. 16. amici Dei vox illa est, Igne me examinasti, & non est inuenta in
Psal. 43. me iniquitas. Et illa, Hæc omnia, venerunt super nos, nec obliti sumus te, &c.

Prou. 6. Si possides amicum in tentatione posside eum, & ne facile credas ei te ipsum. Hoc est, etiam si in aduersis rebus probatus sit, non tamen illi facile, omnia committenda sunt. Quis enim est hodie amicus, quem inimicum posse aliquando fieri desperes? Hinc rursus ait. Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. Hoc fortasse de imperfectis amicis dici posset. Vt enim Diuus Hieronymus ait. Amicitia quæ esse desijt, vera nunquam fuit. De perfectis enim idem Ecclesiasti-
Eccl. 6. cus ait, Amicus fidelis, medicamentum vitæ, & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Multa de amicitia leges Eccle. 6.

De amicorum moribus quædam leges Ecclesiast. 22. vbi inter cætera dicit, Mittens lapidem in volatilia, deijcit illa: & qui conuitiatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicum si produxeris gladium, non desperes. Est enim regressus ad amicitiam. Si aperuerit os triste, ne timeas. Est enim concordatio: excepto conuitio, & improperio, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. In his omnibus effugiet amicus. Fidem posside cum amico in

pauper-

paupertate illius, vt in bonis illius læteris. Et infrà. A facie amici non me abscondar, & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo.

Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum suum. Multa in hanc sententiam inuenies Ecclesiast. 27. Vbi tandem concludit. Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Secundo Regum. 9. ait Dauid. Putas ne est aliquis, qui remanserit de domo Saul, vt faciam misericordiam cum eo propter Ionatham, & quæ sequuntur. Et infrà, Miphiboseth comedet super mensam meam quasi vnus de filijs Regis, &c. Habes hic veræ & solidæ amicitiæ exemplum: quæ ne morte quidem, & iniuria temporum extincta, ea quæ amici sunt, studiose curat. Hoc item est veræ, & germanæ nobilitatis exemplum: cuius est sine vllius emolumenti spe sola virtute ad bene merendum, de alijs induci.

Pax externa.

PAX cunctis est placida, non quærit alienum, nihil deputat suum: docet amare, quæ odisse non nouit: nescit extolli, nescit inflari. Hanc ergo qui accepit, teneat: qui perdidit, repetat: qui amisit, requirat: quoniam qui in ea non fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exhæredatur à filio, nihilo minus à Spiritu sancto efficitur alienus. Augustin. de verbis Domini. *Augustin.*

Quisquis corpus affligit, sed concordiam deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro. Hierony. super Epistolam ad Romanos. *Hieronym.*

Hieronymus super illud Psal. Quoniam cogitauere vnanimiter &c. Infœlix inquit populus Dei non potest in bono tantã habere concordiam, quantam mali habent in malo. *Psal. 82.*

Pacis primum fundamentum est, substantiam mundialem in contemptu habere. Iniustum enim atque impium est, si post abrenuntiatam mundi & omnia, quæ in eo sunt vanitatem, pretiosissimæ dilectioni fratris suppellex vilissima præferatur. Secundum est, vt vnusquisque suas resecet voluntates: ne se sapientem atque consultum esse iudicans, suis malit quàm fratris diffinitionibus *Cassia.*

obedire. Tertium est, vt sciat omnia etiam quæ vtilia, ac necessaria æstimat, postponenda bono charitatis & pacis. Quartum est, vt credat nec iustis nec iniustis de causis penitus irascendũ. Quintum, vt aduersus se iracundiam fratris etiam sine ratione conceptam, eo modo quo suam curare desideret. Cassia. in Collatione abbatis Ioseph.

Philon. Pax vel cum magno damno coniuncta, vtilior bello.

Isocrates. Praua ingenia eadem solent esse & contentiosa: vt non prius finem faciant pugnæ & contentionis, quàm lætalem acceperint plagam.

Q. Curti. Seditionis maiora sunt damna, quam remedia. Nosti ne igitur,

Boetius. quòd omne quod est, tamdiu manere atque subsistere solet, quãdiu sit vnum: sed interire, atque dissolui pariter quando vnum esse desierit. Boetius lib. 4.

COLLE. ¶ Contra eos qui iniquis artibus dissidiorum & factionum causæ sunt, plurimum faciunt illa Salomonis verba, Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes, &c. ac tandem septimo loco addit, eum qui seminat discordias inter fratres. Cum enim pessimis rebus longe peius sit quòd Dominus detestetur, cum cætera solum oderit, apparet quantum sit malum, quod tam magna mala superet. Cum enim diuina bonitas tanta charitate homines prosequatur, quid mirum si eos abominetur, qui ita lædunt, quos ipse tantopere diligit, quorumque saluti perpetuo inuigilat, imo pro quibus sanguinem fudit? In hoc quoque illa Apostoli verba quadrant. Vtinam abscindantur qui vos conturbant. Et item, Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille.

Prou. 6.

Galat. 5.

Quisquis pacem diu, & misericordiam retinere vult, prudẽtissimum illud Salomonis consilium sequatur qui ait, Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs. Et iterum, Sicut qui apprehendit auribus Canem: sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Sicut enim is qui furentem Canem auribus prehensum tenet, nec dimittere illum, nec retinere potest, ita qui irato animo alterius rixæ commiscetur, partim alieno conuitio, partim suo affectu ita detinetur, vt vix se inde explicare queat.

Prou. 20.

Tanta

Tanta veræ pacis dignitas est, vt cum cæteras virtutes literæ sanctæ sequendas esse doceant, hanc vero vnam sequendam, & persequendam. Sic enim Propheta, Inquire pacem, & persequere eam. Hinc illud Apostoli, Si fieri potest quod in vobis est, cũ omnibus hominibus pacem habentes. *Psal.* 33. *Psal.* 12.

Quam sit arduum atque difficile id præstare, quod Apostolus à nobis exigit, nempe vt idipsum dicamus omnes, simusque perfecti in eodem sensu, eademque sententia, non obscure insinuauit Propheta, cum dicit, hoc esse proprium Dei opus, Ait enim, Deus in loco sancto suo, Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo. Vere enim supra naturam est, dissimiles animos in vnam coire voluntatem atque sententiam. Quæ sit vero huius pacis & vnitatis vtilitas, declarat idem Propheta cum ait, Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres, & cætera. Sicut vnguentum in capite, &c. Sicut ros Hermon qui descendit. i. m. S. Quibus verbis comparat concordiam vnguento suauissimo: quo illiniebantur Sacerdotes, & rori Hermon, qui descendens in montem Sion loca illa feracia & vberrima reddit. Quorum illud ad suauitatem odoris boni nominis, hoc vero ad fructum & vtilitatem refertur: vtrumque enim hæc vnanimitas præstat. 1. Cor. 1. *Psal.* 97. *Psal.* 132.

Quomodo implere propheticum illud consilium debeamus, Inquire pacem, & persequere eam: apertissime Sanctus Abrahã ostendit, qui propter pastorum suorum rixas cum pastoribus fratris ait, Ne quæso sit iurgium inter pastores tuos, & pastores meos. Ecce vniuersa terra corã te est, si tu ad dexteram ieris, ego sinistram tenebo, &c. Itaque sui rerumque suarum negligens, optionem fratri dedit, vt commodiora loca eligeret: ipse quauis vel iniquiore sorte contentus: modo pacis fœdera inuiolata seruarentur. *Psal.* 33. *Gene.* 13.

Pax interna.

QVI iræ seruit, qui luxuriæ, qui superbiæ innumerabilem exercitum intus patitur. Econtra vir bonus, quia omnia ista contemnit, magna mentis tranquillitate perfruitur. Gregor. mor. lib. 4. cap. 23. *Gregor.*

Prauæ

Prauæ mentes tumultus intra se versare non cessant, etiam cũ vacant: seruant enim in cogitatione depicta quæ amant: & quanuis nihil faciant exterius, apud se tamen sub pondere inquietæ quietis laborant. Piæ vero mentes, & cum desunt, non quærunt, & cum adsunt, ferunt grauiter. Gregor. moral. lib. 5. cap. 6.

Iob. 3. Gregorius super illud Iob. 3. Qui ædificant sibi solitudines. Sic ait, Sancti viri, quia nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis manu Sanctæ cõsiderationis eijciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: Solam nanque æternam patriam appetunt: & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur: Vnde & recte dicitur. Qui ædificant sibi solitudines. Solitudines quippe ædificare est, à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere: & intentione æternæ patriæ in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tu-
Psal. 26. multus expulerat, qui dicebat, Vnam petij à Domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam solitudinem semetipsum contulerat. A tumultu rerum corporalium magnum quendam secessum petierat hoc est quietam mentem: in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret. Gregor. mor. libro. 4.

August. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Augusti. de verbis Domini.

Super illud Psalmi. 84. iustitia & pax osculatæ sunt. Duæ sunt inquit amicæ, iustitia & pax. Tu forte vnam vis, & alteram non facis. Nemo enim est qui non velit pacem: sed non omnes volunt operari iustitiam. Interroga omnes homines, Vis pacem? vno ore respondebit tibi genus humanum, opto, cupio, amo, volo. Ama iustitiam, quia duæ amicæ sunt, iustitia & pax: Ipsæ se osculantur. Si amicam pacis nõ amaueris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te. Idem.

¶ Fides

¶Fides non impedita, ad amorem Dei, & ſpem viam munit. COLLE. Ex amore autem gaudium, ex ſpe vero (charitate formata) pax oritur: dum homo per ſpem firmiter Deo nixus, nihil habet quod vel timere, vel cur perturbari debeat: quoniam cœleſti præſidio fultus, ſæculo iam maior effectus eſt. Vnde Dominus *Ioã.* 14. ait, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet: quia videlicet ego vobis adero: hoc enim eſt, quod ait. Vado & venio ad vos. Quod He- *4. Reg.* 6. liſæus euidenter oſtendit, qui ab exercitu Syro obſeſſus, intrepidus permanebat, propter ſpem quam in Deo repoſitam habebat.

Qui (inquit) me audierit, abſque terrore erit, & abundan- *Prou.* 28. tia perfruetur, timore malorum ſublato. Hoc pacis & internæ quietis maximum bonum Scripturæ paſsim pijs pollicentur. Vnde paulo inferius intulit idem Salomon, Cuſtodi legem at- *Prou.* 3. que conſilium: & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis. Tunc ambulabis fiduciaIiter in via tua & pes tuus non impinget. Cum dormieris non timebis, quieſces, & ſuauis erit tibi ſomnus.

Perfectam hoſtium, & cupiditatum noſtrarum victoriá (quatenus in hac communi fragilitate fieri poteſt) diuina gratia præſtat. Quod Pſalmiſta teſtatur, cum de hiſce hoſtibus ſuis ait, Et *Pſal.* 17. comminuam eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum plateārum delebo eos. Item Eſai. 41. Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tibi. Erunt, quaſi non ſint, & quaſi conſumptio hominis *Iſai.* 41. bellantis aduerſum te. Per Ezechielem vero Dominus pollicetur *Ezec.* 34. dicens, Et ſcient, quia ego Dominus, cùm contriuero cathenas iugi eorum: & eruero eos de manu imperantium ſibi. His autem internis hoſtibus domitis, vera pax, veraque ſpiritus libertas in anima iuſti dominatur.

Eſſe valde mirabilem eam pacem, & animi tranquillitatem, qua perfecti viri ope diuina freti, in tribulatione fruuntur, declarant illa verba Pſal. 65. Venite & videte opera Dei, terribilis in cō ſilijs ſuper filios hominum. Qui cōuertit mare in aridam, in flumine pertranſibunt pedeibi le. i. i. Quem locum in Martyrum natalitijs exponit Eccleſia, cùm ait. Sancti tui Domine mirabile conſecuti

secuti sunt iter, seruientes præceptis tuis: vt inuenirentur illæsi in aquis validis, terra apparuit arida, & in mari rubro via sine impedimento. An non in fluctibus & mari hanc viam inuenerat, qui
Philip. 2. in carcere vinctus, posita ante oculos morte dicebat. Sed & si immolor super sacrificium fidei vestræ, in hoc gaudeo, & congratulor omnibus vobis. Id ipsum vos congaudete, & congratulamini mihi. Hoc autem diuinæ gratiæ miraculum stupens Propheta di-
Abac. 3. cebat. Viam fecisti in mari equis tuis. i. l. a. m. Audiui, & conturbatus est venter meus, à voce contremuerunt. l. m. Idem etiam Propheta designauit, cum exposita iactatione sæcularium hominum,
Psal. 106 de ijsdem post haustum Dei spiritum subdit, Et statuit procellam eius in auram: siue vt Hierony. ex Hebræo vertit, Statuit turbinē eius in tranquillitatem, siluerunt fluctus eius: lætabuntur, quoniā quieuerunt, & deducet eos ad portum quem voluerunt.

Quàm pacata & fœlix sit eorum vita, qui se totos diuinarum legum obsequio manciparunt, declarant illa Prophetæ verba,
Psal. 108. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui. Cum corda terrenis rebus per amorem affixa, varijs curis & desiderijs angantur (est enim res soliciti plena timoris amor) piorum tamen corda, quæ in cœlestium rerum amore affixa sunt, quique omnem solicitudinem suam in Deum proiecerunt, in magna pace & tranquillitate degunt. Vnde est illud Augustini de cœlesti præmio loquentis, Ibi sit mens, & hic erit requies. Qui enim desiderijs suis modum posuit: curis etiam & anxietatibus, & iræ modum posuit. Cum enim vis ea quæ dicitur irascibilis, læsæ concupiscentiæ vindex sit, sublata vel certe sopita concupiscentia, non est cur irascendi vis solicitari, angi, atque sæuire debeat. Denique illud constat, omnes animi nostri affectus (qui vndecim à Philosophis numerantur) ab vno amore proficisci: eiusque velut satelites & commilitones esse: qui eo tendunt, quo ille tendit. Vnde est illud Augustini. Pondus meum, amor meus, eò feror, quocunque feror. Itaque si amor ad sola interna & spiritualia (quæ nemo auferre potest) feratur, tranquilla sunt omnia: si verò ad externa, quæ in aliena potestate sunt, varijs modis angitur, & diuerbera-
Ioan. 16. tur. Vnde illud consequitur, quod Saluator ait, In mundo pressuram sustinebitis, in me autem pacem. In pace autem esse, id est in latitudine ambulare. Ad eandem sententiam pertinet & illud,

Statuisti

Statuisti in loco spatioso pedes meos. Et, in tribulatione dilatasti mihi. Et illud item, omnis consummationis vidi finem: latum mãdatum tuum nimis. Hoc est, vidi rerum omnium, atque desiderio rum, & laborum humanorũ finẽ: quæ omnia ad fœlicitatem, & la titudinem cordis destinantur, deprehendique latum mandatum tuum nimis, hoc est, maximam cordis latitudinem & pacem in sola mandatorum tuorum obedientia sitam esse. Insaniunt ergo, qui iustitiæ cultu relicto, pacem & tranquillitatem animi se in bonis externis inuenturos putant. Hinc Melchisedech, rex iustitiæ, idemque rex pacis appellatur. Quisquis iustitiam habet, eius quoque comite pace carere non potest. *Psal.* 30. *Psal.* 4. *Psal.* 118.

Quàm sit placida & iucunda piorum vita, paucis Propheta comprehendit, cum ait. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Quo in loco glossa quædam sic ait. Amantes legũ diuinarum Deo charissimi sunt: eoque fauente, in tempestate quiescunt, in tenebris vident, ex rebus nocentibus vtilitatem capiunt, honores, opes, vitamque ipsam, vno Deo contenti, cõtemnunt. Qua quidem re omnia pacis offendicula è medio tollunt: cùm pro hisce rebus parandis, & conseruandis homines ad sanguinẽ vsq; decertare soleãt: quas qui cõtẽnit, nihil habet, pro quo digladietur. Non est autẽ illis scandalum: quia spiritus Christi in animis eorum infusus, viam virtutis planam, & facilem reddit: atque omne impedimentum de medio remouet. Non illi falsis opinionibus inducti, à virtute desciscunt, non malefacta alterius intoleranter ferunt. Quin potius imbecillitatem fragilitatemque humani generis miserantur: & multa accipiunt in melorem partem. Ad summam, aliena peccata legũ diuinarum cultores non solum non impediunt, sed etiam ad virtutem iuuant. Deus enim suos hoc pulcherrimo domo afficit, vt omnia illis ad beatam vitam cõsequendam sint vtilia. Quæ igitur opes, quæ imperia, aut quæ voluptates cùm hoc cœlestis vitæ statu, ac tàm dulci pace, & trãquillitate animi sint conferendæ? sunt & alia huius pacis in literis sanctis non minus illustria testimonia: quale est illud vtinam attendisses ad mandata mea: fuisset quasi flumen pax tua: &c. Item si in via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace super terram. Contrà verò de improbis dicitur, contritio & infœlicitas in vijs eorũ, & viam pacis non cognouerunt. *Psal.* 118. *Esai.* 48. *Baruc.* 3. *Psalm.* 13.

Ex

Ex interna illa pace, quæ prægustationem quandam continet æternæ pacis & fœlicitatis, omnia virtutum germina prodeunt: sed præcipue tamen fortitudo quędam ad labores omnes propter Deum perferendos, & alienæ salutis studium. Quo enim maius illud bonum est, quo mens fruitur eo magis cupit omnes eius tãti boni participes facere. Hoc autem illa Sponsæ verba designãt, *Canti. 8.* Ego murus, & vbera mea quasi turris: ex quo facta sum coram illo quasi pacem reperiens. Muro enim fortitudinem vberibus vero quibus infantes nutriuntur, alienæ salutis curã designant. Hæc autem duo bona assecuta est Sponsa, ex quo ad internam pacem diuino munere peruenit. Quam tamen non plenam pacem, sed quasi pacem appellat: quia nec æterna, neque modis omnibus perfecta in hac vita esse potest.

Colligitur Iosias Rex in pace: quam ei Dominus promisit: qui tamen in bello occisus est: vt intelligamus internam illam pacem, quam pijs Dominus tribuit, neque bellis externis turbari, neque morte auferri. Sic Dominus inuictum & insuperabilem pollicetur Hieremiam futurum: qui tamen à furente populo lapidatus occubuit: quoniam extincto corpore, victor semper animus permansit.

Accidia.

Cass. EXperimento probatum est accidiæ impugnationem nõ declinando fugiendam, sed resistendo superandam. Cassian. lib. 10. de instit. Monacho.

Ioã. Cli. Accidia est animi remissio, mentis resolutio neglectio vitæ, monasticæ professionis odium. Hæc sæculares beatos dicit, Deũ vt in clementem, & immisericordem calumniantur. Est in Psalmodia inualida, in oratione imbecillis, in ministerio ferrea, in opere manuum impigra, in obedientia improba. Clima. Grad. 13.

Cœnobium accidię resistit, viro autem solitario hęc individua in æternum comes est: nec illum ante mortem deseret: quotidieque dum vixerit, illum oppugnabit. Hæc anachoritæ cellam intuita, subrisit: atque appropinquans, iuxtà sibi tabernaculum fixit. Ibidem.

Hospitum susceptionem accidia suggerit, ac per laborem manuum

nuum eleemosynas fieri precatur, visitare infirmos hortatur alacriter: illius admonens, qui in Euangelio dixit, Infirmus eram, & visitastis me. Ad mœrore aliquo affectos ac pusillanimes vt proficiscantur inducit: consolari pusillanimes ipsa pusillanimis suggerens. Ad orationem stantes, necessariæ cuiuspiam rei admonet: omnemque mouet artem, vt inde eos aliquo veluti rationabili fune irrationabilis ipsa retrahat. Ibidem.

Vinciatur & hic Tyrannus (scilicet accidia) à peccatorum memoria: cędatur ab opere manuum: trahatur à futurorum bonorũ intenta cogitatione: adstansque, vt conuenit, interrogetur, Dic nobis o tu remisse atque dissolute, quis te male genuit? aut qui sunt nepotes tui? quive te oppugnantes? vel qui sit interfector tuus? Ille vero percunctantibus ita respondeat. Ego in his qui vere obedientes sunt, non habeo vbi caput reclinem: qui verò mihi per solitudinis quietem cedunt, cum his vna dego. Quæ mihi nomen dederunt, plurimæ sunt: interdum enim insensibilitas animæ: quandoque vero obliuio cœlestium bonorum: nonnũquam etiam immensa laborum magnitudo. Stirpes vero meæ, locorum mutationes sunt, quæ mecũ fiunt, inobediẽtia spiritualis patris: futuri iudicij obliuio, nõnunquã etiã professionis dereliẽtio. Porro aduersariæ meę, à quibus nũc vinctus teneor, Psalmodia operi manuũ cõiuncta: mortisq; memoria: quæ vero me penitus necat, oratio est, adiuncta futurorum bonorũ firmissimæ spei. Idem, ibidẽ.

Sicut per naturam viui absque cibo non potest, ita & ei, qui saluari cupit, ad mortem vsque, vel ad breue momentum negligere non licet. Idem in compen. supra dict.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Innumera mala parit securitas.

Negligentia semper habet comitem infœlicitatem.

Ex diuersis.

Noui accidiæ spiritum præparare ac præire fornicationis spiritum solere: vt valide corpus resoluens, ac in somnum præcipitans, per somnium inquinationes quiescentibus inducat.

Negligentia nascitur plerunque ex re bene gesta. *T. Liuius.*

Diligentia, Feruor Spiritus.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet. Hæc præcipue colenda est nobis, hæc semper adhibenda, hæc, nihil est quod *Cicero.*

non assequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continẽtur. Cicero lib. 2. Oratore.

Marcus Crassus in oratione quam cõtra Collegam Censor habuit, dicebat. Quæ natura aut fortuna darentur hominibus in his se vinci posse animo æquo pati. Quæ autem ipsi sibi homines parare possent, in ijs rebus, se pati vinci non posse. Idem ibidem.

COLLE. ¶ Quemadmodum qui cõtra aduersantis aquæ & auræ impetum nauigant, continuo remigandi labore egent: vbi autem vel paulum cessauerint, vis aquæ decurrentis & auræ impetus eos retrocedere compellunt: ita oportet nos continue ad virtutis studium aspirare, & solicitè supra custodiam nostri vigilare: vbi enim paululum hæc cura remissa fuerit, illico mortalitatis nostræ pondere ad terrena deijcimur. Quanuis enim spiritus noster sponte sua ad spiritualia, & cœlestia tendat, caro tamen cui cõiunctus est, illum ad inferiora deflectit: quod in facula accensa videre licet: cuius cum flamma ad sublimia nitatur, nisi tamen illam in sublimi suspensam teneas, protinus pondere materiæ, cui inhæret, ad ima ruit. Redeunt quippe facile in suam naturam omnia: & peregrina & aliunde insita repudiant. Idem quoque in natura nostra videre est, quæ ad malum per peccatum prona, ægre ad virtutem assurgit, protinusque si negligentius agas, ad ingenium redit.

Eccl. 9. Omni tempore vestimenta tua candida sint. Quemadmodum, qui puras ab omni sorde vestes gestare semper cupiunt, perpetuã quandam curam secum gerunt, prospicientes quo in loco sedeãt, quid manibus contingãt: ne vestes vlla occasione sordibus inquinentur: ita qui puritati conscientiæ studet, continua quadam solicitudine & vigilantia attendere debet, quid agat, quid cogitet, quid moliatur, quidque in operibus suis intendat: ne vlla in re ab honesto deflectat, & animam suam aliqua peccati labe respergat.

Quo studio, & feruore vir pius in omni bono opere incumbere debeat, declarant illa verba Sapien. 7. Omnibus enim mobilibus mobilior est Sapientia: quæ videlicet alumnos suos facit ve-

Ezec. 1. lut flamma ignis, qui inter elementa omnia velocissimus est. Animalia item illa quæ Ezechiel vidit, non solum pennata propter agilitatem esse perhibentur, sed etiam ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Nescit enim tarda molimina

Spiritus

Spiritus sancti gratia. De eadem etiam Sapientia dicitur, quod attingit à fine vsque ad finem fortiter. Non enim contenta perseuerantes eos in studio virtutis feciſſe, facit etiam fortes & infractos. *Sapien. 8.*

Terra sponte quidem sua spinas, & tribulos germinat: fruges autem non nisi assiduo labore culta, & repurgata: sic planè corrupta per peccatũ natura vitiorũ spinas ex se germinat: virtutes autẽ nisi studio & labore iuuetur, minime profert. Itaque malitiæ causam permanentem habemus, idque intra nos: virtutis autẽ & pietatis aliunde venientẽ, atq; extra nos. Quantâ ergo vigilantiâ adhibere conuenit, vt in tam corrupta natura incorrupte viuamus?

Otiositas, Negligentia, Pigritia.

FVgienda otiositas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter *Bernar.*
ſeculares quippe nugæ, nugæ ſunt: inter ſacerdotes blaſphemiæ. Interdum tamen ſi incidant, ferendæ fortaſsis: referendæ nunquam. Bernar. de conſiderat.

Mens otioſa nihil aliud cogitare nouit, quam de eſcis, atque de *Caſsia.*
ventre. Caſsia. lib. 10. de ſpiritu accidiæ.

Quis putas erit eiuſmodi, qui tempus ſuum omne tam pie, ac *Ioan. Cli.*
religioſe in monaſtica conuerſatione conſumpſit, vt nullum diẽ, nullam horam, nullum momentum, aliquando perdiderit, quod non in diuino ſeruitio, & religioſis operibus expenderit: id apud ſe iugiter, ac ſolicite reputans, poſsibile non eſſe eundem diem bis in vita conſpicere? Ioannes Climacus de luctu. Gradu. 7.

Finem, qui quæris amori, *Ouid.*
Cædit amor rebus: res age, tutus eris. *Ex diuerſis.*
Indigentia ex ſegnitie naſcitur.
Otium eſt ſentina malorum.
Otium eſt ingenij rubigo.
Portus penuriæ eſt hominibus ars.

Quærendi defatigatio turpis eſt, cum id, quod quæritur, ſit *Cicero.*
pulcherrimum. Cicero. 2. de finibus.

¶ Scriptura ſacra non ſolum præſtantia doctrinæ, ſed modo & ratione docendi, ſcriptoras omnes lõge antecellit. In quo illud in primis ſpectandũ eſſe videtur: q quæ maxime fieri cõuenit, ea frequentiſſi- COLLE.

quentissime repetit, vt alrius piorum animis infigat, quod maxime gerendum sit. Sicut enim venatorum Canes, cum ad alicuius cubilis hostium vehementius latrant, nec ab eo diuelli possunt, prædam ibi latitare indicant: ita cum Scriptura frequentissime vno in loco commoratur, & idem iterum, atque iterum, alijs in locis repetit & inculcat, aliquid sine dubio singulare maximeque necessarium ibi esse declarat. Scitum est enim omnibus in rebus diligẽtiam, studium, atque laborem plurimum posse: imo ab hoc fonte omnes artes & disciplinas prodijsse (quod videlicet labor omnia vincat improbus) contra vero inertiam & negligentiam, iacturarum omnium atque malorum altricem esse. Quod cum in alijs rebus omnibus, tum vel maxime in studio & in acquisitione virtutum perspicitur. Id animaduertens sapientissimus Salomon, dictu mirum est, quoties in exiguo Prouerbiorum libello opportune, & importune laborem, & diligentiam commendet, & pigritiam atque inertiam detestetur. Si enim vnum in locum omnia quæ hac de re dicenda putauerat, congessisset, fastidium legentibus ingeneraret. Ideoque diuersis in locis, idque sub diuersis tum nominibus, tum rationibus, tum metaphoris eandem repetit sententiam. Hac autem ratione intelligent, qui se totos virtutum, & perfectionis studio dediderunt, quanto opere omnem à se inertiam & negligentiam excutere: quantumque in hoc pulcherrimo virtutum studio laboris, studij, & solertiæ ponere debeant. 6. Igitur Prouerbiorum cap. 6. his verbis aduersus pigrum inuehitur: Vade ad formicam piger &c. Et, Vsquequo piger dormies? quando consurges è somno tuo? &c. Si vero impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longe fugiet à te. Item Prouer. 9. Egestatem operata est manus remissa, manus autem fortium, diuitias parat. Et infrà. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autẽ stertit æstate, filius confusionis. Item infra. 10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt illum. Item. 15. Bene consurgit diluculo, qui quærit bona. Item. 12. Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est. Idemque ibidem. Manus fortium dominabitur: quæ autẽ remissa est, tributis seruiet. Item. 19. Pigredo immittit soporẽ, anima dissoluta esuriet. Item. 20. Noli diligere somnum ne te egestas opprimat. Item. 21. Cogitationes robusti, semper in abundantia:

omnis autem piger in egestate est. Item. 21. Desideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari. Tota die concupiscit, & desiderat, qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit. Item. 22. Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, & non erit, ante ignobilis. Præcipuus autē cōtra pigros locus habetur. 24. qui incipit, Per agrū hominis pigri transiui, & per vineā, & cætera quæ sequuntur: vsque ad finē capitis. Quòd vero in fine huius capitis ait, Veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus, duo innuere videtur: nēpe quod paulatim inertiæ atque socordiæ habitus generetur: quemadmodū cursor multiplicatis gressibus eò quo tendit, peruenire solet. Deinde ꝙ hic ipse habitus, vbi diutina cōsuetudine cōfirmatus est, quasi vir armatus penè insuperabilis fit. Potest etiā cursoris nomine improuisa, & inexpectata, vel certe accelerata animę ruina designari. Nec his contentus. Idem. 26. ait, Dicit piger. Leo est in via: in medio platearū occidendus sum. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Et, Abscondit piger manum sub ascella: nec ad os suum applicat eam. Iam vero vbi. 31. mulierē fortem describit inter præcipuas eius laudes fortitudinem, ac diligentiā numerat, quæ inertiæ, & languori contraria sunt. Vnde ait, Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachiū suum. Et iterum, Fortitudo & decor indumentum eius: quia videlicet in omnibus operibus suis se fortiter ac modestè gerit: atque hoc veluti pallio se, & omnia opera sua, vestit & ornat: vtpote in qua nihil languidū, aut incōpositum, siue indecorū appareat. Iam verò quod ait, De nocte surrexit, &c. Et, Syndonem fecit, & vendidit. Et, Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineā: & quæ sequuntur: quid hic nisi solertiæ diligentiæ & fortitudinis opera commendat? Quis est autem qui hac eadem sententia toties tam multis rationibus à Spiritu sancto repetita, non sibi certissime persuadeat totius vitæ spiritualis pestem esse languorē & inertiam: contraque summum eius incitamentum, & fundamentum esse studium, fortitudinem, atque diligentiam? quę vt omniū artium, ita etiam virtutum omnium parens est.

Multam malitiam docuit otiositas. Terra exculta illum solummodo fructum reddit, quem ei cōmiseris, siue triticum, siue ordeum. At, quæ inculta & otiosa est, varia spinarum & tribulorum *Eccl. 33.*

germina pro libidine fundit: ita &c.

Prouc. 15. Iter pigrorum, quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo. Item, pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Feruore enim dilectionis facile quidquid eos in via Dei remorari potuisset, superant: quo cum pigri careant, vbique hærent, vbique velut à spinis obiectis læduntur: & ita à cursu boni operis facile retardantur. Semper queruli, semper anxij, omnia aspera, omnia acerba, & molesta indicantes.

Prou. 18. Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. His verbis negligentia hominum damnatur. Virtus enim odit inertes. Vnde consequens est, vt qui mollis est, ad virtutem aspirare non possit.

Apoc. 3. Vtinam esses calidus aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Magnam dubitandi causam verba hæc præbent. Cur enim potius sit frigidum esse quàm tepidum, cum tamen tepidus calido propinquior sit. Quantum autem coniectura colligere possum, tepidus mihi esse videtur, qui quanuis in gratia sit, adeò tamen negligenter & segniter se gerit, adeoque spiritualibus exercitijs destitutus est, vt facile quauis tentatione paulo vehementiore oblata, à statu suo deijciatur. Quem quidē statū designat domus illa, quā Dæmones vacantē, & scopis mūdatā inuenerunt: hoc est, dispositā atque paratā, vt eam inuaderent, & occuparent. Tales ergo tepidi sunt, quos Dñs quanuis à pectore suo nondum euomuerit, iam tamen cœpit euomere: cū eos iusto suo iudicio negligētius viuere, & in multa delicta labi permittit: quæ quanuis magna non sint, aditum tamen ad maiora præbent. Possumus etiam eos tepidos appellare, qui externis quibusdam religionis operibus instructi sunt: quibus se aliquid esse persuadent, cum tamen interna iustitia vacui sint: qualis erat Pharisæus ille, qui orans aiebat, Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, &c.

Matt. 12.

Luc. 18.

Contra otium & inertiam pro studio atque labore nonnulla inuenies Ecclesiast. 34. Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus seruo. Iugum & lorum curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assiduæ. Seruo maleuolo, tortura & compedes: mitte illum in operationem ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. Hæc omnia ad corporis nostri tractationem

tionem referri commode possunt: quod (vt Seneca ait) durius tractandum est, & varijs laboribus exercendum, ne delicijs & otio torpeat, & aduersus spiritum insurgat. Contra aliter facientes, clamat Dñs per Prophetam. Vsque quo delicijs dissolueris filia vaga? *Hiere.* 31.

Dormiente Saule, & seruis eius, Dauid hastam & sciphum surripit. Hastæ nomine quæ à longe ferit, orationē quæ in terris effusa, in cœlis operatur: Sciphi vero, quo aquam bibimus, Sacram lectionē conuenienter accipimus. Aqua enim in litteris sanctis pro Sapientia ponitur. Hæc ergo duo, vitæ spiritualis adiumenta negligentibus, & in via Dei dormitantibus surripere Dæmon solet.

Occupatio immoderata.

QVid de se intrinsecus agatur, cor nostrum obliuiscitur dum extrinsecus occupatur. Gregorius vigesimoquinto moralium capite. 8. *Gregor.*

Sæpe Deus, quos tenere diligit, ab externis actionibus abscondit. Gregor. 25. mor. cap. 22.

Vt tabernaculum cilicio, & pellibus tegebatur, intus autē byssо coruscabat: ita prælati tegunt eos qui deuotionis teneritudini dediti sunt. Greg. 25. mor. cap. 22.

¶ Quidam sic terrenis curis, vel proximorum negotijs implicantur, vt nullum animæ suæ quieti, & vacationi locum relinquant. Alij vero hoc temperamento aliorum negotia curant, vt salutem suam non negligant, sed otium quotidie sibi ad vacandum Deo eligant, seque ipsos intra se colligant, & recipiant: Illi igitur per coruum qui ex arca egressus, ad eam non est reuersus, hi vero per columbam (quæ ad arcam regressa, virentis oliuæ ramum in ore tulit, quod pietatis, & misericordiæ indicium est) designantur. Vtraque ergo res istis fœliciter cedit, dum egrediuntur, ac miseri cordiæ merita congerunt: & dum regrediuntur, & diuinæ dulcedinis quiete perfruuntur. Hinc sancta illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulgoris coruscantis. COLLE. *Ezech.* 1.

Isti sunt qui salutare illud prudensque Ecclesiast. 29. consilium amplectuntur, Recupera proximum secundum virtutem tuam,

& attende tibi ne incidas. Hinc Apost. Timotheo, Attende ait tibi & doctrinæ. Hoc enim modo & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Hac enim moderatione vir pius, ac præcipue doctrinæ minister aliorum curam gerat, vt priori etiam loco sui curã non negligat.

Misericordia, Eleemosyna.

Gregor. TVnc plena cordis nostri compassio est, cum mala inopiæ proximi suscipere non metuimus vt illum à passione liberem⁹. Plus est aliquãdo cõpati ex corde, quã dare, quia quisquis indigẽti perfecte cõpatitur minus æstimat omne, quod dat, & rẽ quãlibet plerumque dat, qui non cõpatitur. Greg. lib. 20. mor.

Tanto quisque perfectior est, quanto perfectius sentit dolores alienos. Greg. 19. mor.

Sic mens per compassionem doleat, vt & larga manus affectũ doloris ostendat. Greg. in homil.

Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori, & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Greg. 19. moral.

Ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque animum in se sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministeriũ concurrat. Greg. vbi supr.

Gregor. super illud Iob. 27. Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: sic ait: Tolleret tunc res secum, si ad petentis vocem sibi tulisset: nam terrena seruando, amittimus: largiendo seruamus. Diu cũ rebus nostris durare non possumus: agẽdũ ergo vt res perituras, in nõ perituram faciamus transire mercedẽ. Mor. 18. c. 10.

Diues epulo ferò oculos aperuit, compulsus in damnatione cognoscere quid perdidit, quando Lazarum non agnouit. Iustè autem qui de abundantia peccauit, æstuanti crematur inopia: guttã aquæ petijt, qui micas panis negauit. Greg. mor. 18. c. 10.

Cùm suppetunt temporalia, celerius dantis manus dationem inuenit, quàm animus dolorem. Ille ergo perfectè tribuit, qui cùm pecuniam afflicto porrigit, eius in se animum sumit. Grego. 20. mor. c. 27.

Tunc

Tunc plena est cordis compassio, cum inopiam pro proximo susciperenon metuimus, vt illum liberemus. Quare Christus nequaquam nobis vim suæ dilectionis ostenderet, si hoc quod à nobis tulit, non ad tempus ipse sustineret. Greg. vbi suprà.

Qui exteriora largitur, rem extra se positam tribuit: qui autem fletum aut compassionem, aliquid sui ipsius dat. Gregor. vbi suprà.

Gregor. super illud Iob. 31. Si comedi bucellam, sic ait: Pietati se præiudicium facere existimat, si solus comederet, quod Dominus omnium communiter creasset. 21. mor. c. 12.

Quidam prius pauperum contumelijs afficiunt, quam dent eleemosynam. Videtur ergo quòd illatæ iniuriæ satisfactionem soluunt, dum dona largiuntur. Greg. 21. mor. c. 13.

Gregor. super illud Luc. 16. Vt cùm defeceritis, recipiant vos, &c. sic ait: Ergo patronis potius munera offerimns, quàm egenis largiamur. 21. mor. c. 14.

Cùm pauperes conspicimus, quanta nobis desint interiora pensemus, quatenus sese cogitatio nostra super inopes nō eleuet, cùm videt, quòd quanto interius, tantò verius pauperes sumus. Greg. 21. mor. c. 14.

Gregor. super illud Iob. 31. Si despexi prætereuntem, &c. sic ait: Nempe quia apud piam mentem plus natura valet, quàm notitia. Qui enim indiget, eo ipso quo est homo, ei non est ignotus. 21. mor. c. 14.

Gregor. homi. 27. in Euangelia super his verbis. Et fructus vester maneat, sic ait: Omne quod secundum præsens seculum laboramus, vix vsque ad mortem sufficit. Mors namque interueniens fructum nostri laboris ascindit. Quod verò pro æterna vita agitur, etiam post mortē seruatur. Et tūc apparere incipit, cum laborum carnalium fructus cœperit non videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi ista terminatur. Tales fructus operemur qui maneant: tales fructus operemur, qui (cùm mors cuncta interimat) ipsi exordium à morte sumant. Nam quod à morte incipiat fructus Dei, testatur Propheta, qui dicit: Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hæreditatem terrenam: sed cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Dñi: quia electi Dei post- *Psal.* 126.

quam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem. Greg. vbi sup.

Terrena omnia seruando amittimus, largiendo seruamus. Idem.

Augusti. Memento quid purpurato diuiti contigerit: qui non ideò damnatus est, quòd aliena tulerit, sed quòd egenti pauperi sua nõ tribuerit: & in inferno positus ad petenda minima peruenit, qui hic parua negauit. Augustin. de Conflictu vit.

Qui dat eleemosynam, vt careat tædio interpellantis, non vt reficiat viscera indigentis, & rem & meritum perdit. Idem super Psalm.

Ante Dei oculos nunquam est vacua manus à munere, si arca cordis plena est bona voluntate. Idem super Ioan. in hom.

Hiero. Non memini me legisse mala morte mortuum, qui libẽter opera charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores: & impossibile est multorum preces non exaudiri. Hiero. ad Nepot.

Sanctus Exuperius Tholosanę vrbis Episcopus, esuriens pascit alios: & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena: omnemque substantiam Christi visceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat vitro: qui auaritiam eiecit à templo, & cathedras vendentium euertit. Idem in Epist. ad Rust. monach.

Velimus nolimus senescimus. Paret sibi viaticum, quod longo itineri necessarium est. Secum portet quod inuitus dimissurus est: imò præmittat in cœlum, quod si negauerit, terra sumptura est. Idem ad Furiam.

Beata Paula pauperes omnes ac debiles curiosissimè tota vrbe perquirens, damnum putabat, si quisquam eorum cibo sustentaretur alieno. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem se eis hæreditatem Christi misericordiam dimittere loquebatur. Et mox. Fateor errorem meum, cùm in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo, Non vt alijs refrigerium, nobis autem tribulatio. Et, Qui habet duas tunicas, &c. Illa contrà testem inuocabat Deum, se hoc habere voti, vt mendicans moreretur: vt vnum numum filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena syndone inuolueretur. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra ac

2. Cor. 8. *Luc. 3.*

seculo

seculo transituri sunt: sed in viuis lapidibus, de quibus in Apocaly. ciuitas magni Regis extruitur: quos in saphyrum, & smaragdum, & iaspidem esse vertendos Scriptura commemorat. Idem in Epitaph. Paulæ.

Misericordia non de meritis iudicare consueuit, sed necessitatibus subuenire: iuuare pauperem, non examinare iustitiam. Ambro. in Epist. *Ambros.*

Affectus dantis, collatorem aut diuitem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Idem de offi. /.

Aurum Ecclesia habet nō vt seruet, sed vt eroget, & subueniat etiam necessitatibus. Idem ibidem. /.

Necessitates aliorum quantum possumus iuuemus, & plus interdum quam possumus. Nihil tam secundum naturam est, quàm iuuare consortem naturæ. Idem de offi.

Si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari, quam grauari alterum. Idem ibidem. /.

Non minoris est criminis, habenti tollere, quàm cùm possis & habes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum, quod tu includis: miserorum redemptio & absolutio pecunia, quam tu in terra fodis: tantorum scias te inuadere bona, quantis possis præstare, & nolis. Non sunt bona hominis quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. Idem in quodam sermone.

Super illud, Dormierunt somnum, &c. Hoc est dicere: Nihil inuenerunt in operibus suis diuites, qui nihil pauperibus contulerunt. Nullius iuuerunt inopiam, nihil ad vtilitatem suam proficiētes reperire potuerunt. Idem. *Psal. 75.*

O vanitas vanitatum, sed non vanior quàm insanior! Fulget Ecclesia in parietibus, & eget in pauperibus: suos lapides auro induit & suos filios nudos deserit: de sumptibus egenorum seruitur oculis diuitum. Bernar. in apolog. *Bernar.*

O insignem paupertatis excellentiā! hæc Dei persona fit, Deus in paupere absconditur, & pauper quidem porrigit manum, Deus autem suscipit quod offertur. Chrysolo. *Pet. Raw.*

Eleemosyna non æstimatur ex mensura largitionis, sed ex animi liberalitate. Idem. /.

Obturatis auribus diuitis, nihil esset vox vnius clamantis.

Vnde

Vnde Dominus ad aperiendum cor eius, totum corpus Lazari vlceribus cooperuit, vt tot essent ora clamantia, quot vlcera existentia. Idem in serm. de diuite & Laz.

Super illud Matth. Esuriui, &c. In regno cœli coram omnibus Angelis, in conuentu resurgentium, quòd Abel passus sit, quòd mundum conseruauit Noe, quòd Abraham fidem seruauit, quòd Moyses legem tulit, quòd Petrus crucem Iesu primus ascendit, Deus tacet: & clamat solum, quod pauper commedit dicens: Esuriui, &c. Qui enim misericors est, misericordia dignus est. Idē in quod. serm.

Fratres, esurit ieiunium, ieiunium sitit, quod non pietatis cibo pascitur, quod potu misericordiæ non rigatur. Alget ieiuniū, ieiunium deficit, quod non eleemosynæ vellus tegit: quod non miserationis operit vestimentum. Fratres, quod est terris ver, hoc misericordiam scimus esse ieiunio. Sicut verni flatus tota faciunt germina florere camporum: ita misericordia tota ieiunij semina producit in florem, in cœlestem messem totam ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ est, hoc ieiunio pietas: sicut lucernæ lumen olei pinguedo succendit, & moderato pastu facit illud ad totius noctis solatium perlucere: sic pietas facit splendere ieiunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei Sol est, hoc eleemosyna noscitur esse ieiunio. Sicut iubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubium dispergit obscuritatem: sic eleemosyna ieiunij sanctificat sanctitatem: totamque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ac ne multis immorer, quod est anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, cùm à corpore anima recedit: ita mors est ieiunij largitatis abcessus. Idem de ieiunio & eleemosy.

Simil. *Simil.* *Simil.* *Simil.*

Manus pauperis Abrahæ sinus est: vbi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Thesaurus cœli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in cœlum. Thesaurizate vobis (inquit) thesauros in cœlo. Manus pauperis est gazophilacium Christi: quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias cœlum: da numum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, vt des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non n

ri non dederis, habebit alter: Clamat Deus, Misericordiam volo. Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo sibi quod desiderat vult negari. Misericordiam volo. Homo, petit Deus, sed tibi, non sibi. Misericordiam volo. Humanam misericordiam petit, vt largiatur diuinam. Est in cœlis misericordia, ad quam per terrenas misericordias peruenitur. Domine (inquit) in cœlo misericordia tua. Dicturus causam in iudicio Dei, patronam tibi misericordiam, per quam liberari possis, assume. Qui de patrocinio misericordiæ certus est, de venia sit securus, de absolutione non dubitet: Beati (inquit) misericordes: quia ipsi misericordiam consequentur. Gratis misericordiâ sperat ibi, qui hic non fecerit misericordiam. Qui facit misericordiam, currit ad præmiũ: qui non facit misericordiam, decurrit ad pœnam. Idem ibidem. *Oseæ. 6.* *Psal. 35.* *Matt. 5.*

Nulli paruus est census cui magnus est animus, nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis. Maiora quidem sunt impendia diuitum, & minora mediocrium: sed nec discrepat fructus operum, vbi non deest affectus operantium. Leo Papa in apparit. Domi. *Leo Papa.*

Semper illi quod largiatur occurrit, cui bene velle non deficit. Idem ibidem.

Misericordiæ virtus tanta est, vt sine illa cæteræ, etsi sint, prodesse non possunt. Quanuis enim aliquis fidelis sit & castus & sobrius, & alijs maioribus ornatus insignibus, si misericors tamen non est, misericordiam non meretur. Idem in sermo. de apparit. Domin.

Compassio ex virtute est, quando propter Deum alienis doloribus compatimur: cùm scilicet iustitiam premi, vel innocentiam affligi videmus. Compassio ex vitio culpabilis est: compassio ex natura irreprehensibilis est: compassio ex virtute laudabilis est. Prima reprehenditur, tertia laudatur: secunda nec culpam habet, quia ex natura est, nec præmium, quia ex virtute non est. Hugo de. 3. volunt. Christi. *Hugo.*

Differunt misericordia & miseratio, sicut fons & riuulus. Misericordia enim quasi fons est affectus: miseratio quasi riuulus effectus. Idem.

Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te: orationibus autem & eleemosynis purgantur peccata. Per *Euseb. Emiss.*

vtramque

vtranque ergo rem, sed maximè per eleemosynam, Dei misericordia requirenda est. Oportet itaque vt sibi res vtraque consentiat: illa rogat, hæc imperat: illa quodammodo iudicis audientiam deprecatur, hæc gratiam promeretur: illa ostium pulsat, hæc aperit: illa prodit desiderium, hæc desiderij procurat effectum: illa supplicat, sed supplicantem ista commendat. Deinde Tabithæ exemplum profert, & amplificat. Euseb. Emiss. in homi. de initio Quadrag.

Charitas prona sit ad misericordiam, non insultans peccantibus, sed condolens: facilis enim est lapsus ad vitia, & fragilitas cõditionis humanæ quicquid cernit in alio, hoc in se debet pertimescere: cumque alius fuerit pro errore correptus, illius emendatio nostra sit cautio. Idem in hom. 8. de Pascha.

Cassiodo. Oleum pietatis & miserationis vnguentum, quantò copiosius in fraternas necessitates effunditur, tantò donis potioribus augmentatur. Alludit ad viduæ oleum, quod effusione augebatur. Cassio. in Epist.

Marcus. Magna vis est eleemosynæ: siquidem nutritores suos multa cum fiducia in regnum cœlorum introducit. Nota est enim ianitoribus cœli, qui thalami fores custodiunt: nec nota solùm, sed etiam venerabilis: & à quibuscunque se honoratam cognouerit, illos confidenter introducet. Nam si Deum in terram deduxit, & hominem fieri persuasit, multò magis hominem in cœlum adducere poterit. Marcus.

Penes nos situm est, vt Deus misereatur nostri: ipse nobis hanc gratiam condonauit. Nempe si offeramus ei, quæ misericordia & benignitate eius indigna non sint, miserebitur nostri. Si verò nos nulla nostri misericordia tangamur, quis nobis parcet? Miserere proximi, & misericordiam à Deo consequeris. Non ita laudãdus est, qui magnum aliquem suscipit, vt qui miserum & ærũnosum. Et qui colit hominem præstantem & clarum, & sæpe ad ostentationem coram hominibus id facit: qui verò abiectum & desperatum curat, propter solum Dei præceptum id agit. Idem.

Misericordia expers est omnis sceleris, omnia reddit pura. Hæc & ieiunio & cubitu super humum (quanuis molestioribus magisque laboriosis) melior est, vt pote vtilior: hæc animam colorat, subtilem, pulchram & formosam efficit. Idem.

Anima

Anima sine misericordia sterilis est. Hoc illud est, quo Deo similes nos euadere licet: misereri, inquam, & condolere. Hoc nisi habeamus, priuati sumus omnibus. Christus non dixit, si ieiunetis, similes eritis Patri vestro: nec si castitatem tueamini. Quid igitur? Estote misericordes, sicut Pater vester cœlestis misericors est. Et, Misericordiam (inquit) volo, non sacrificium. *Luc. 6.* *Osee. 6.*

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnerum nostrorum medici sunt. Remedia nobis porrigunt manus suæ. Non adeò medicus extendens manus, & imponens pharmaca, sanationem efficit, quàm pauper manus extendens, & quæ porrigimus, accipiens, absterso est malorum nostrorum. Idem.

Cœcus misericordiam consecutus ad regnum cœlorum deducere nouit: & quãuis ad parietes offendens, & incidens in foueas, ducem se præstat ascensionis in cœlum. Idem.

Quid frustra laboras, ò diues, res pauperum in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis, tanquam de tuo expendas? Bona paterna petunt non tua: quæ tibi cõmissa sunt ipsorum gratia, non tecum nata. Da quæ accepisti, & vsum eorum tibi concessum in lucro ponas. Satis est tibi, quod dare non accipere dest inatus sis. Idem.

Sacerdotes antiquo ritu inungebãtur oleo, vt & sacerdotium à misericordia inchoaret. Reges etiam vngebantur oleo. Omniũ enim (inquit) misereri debes, cùm possis omnia. Nempe hoc ipsum misereri, proprium est principatus. Cogita quòd mũdus per misericordiam constitutus sit, & imitare Dominum. Misericordia hominis in proximum suum, Domini autem in omnes homines extenditur. Idem.

Facilè posset Deus neminem facere pauperem: sed ita beneficentiæ ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nũc verò alij aliorum gratia vel diuites vel egeni sunt, vt locus & materia beneficentiæ suppetat. Idem.

Omne quod nostrum est, tunc magis nostrum est, si sit nobis commune cum fratribus. Chrysost. in serm. *Chrysost.*

Non benefacit, qui benefacit: sed beneficium ipse accipit potius quàm dat. Maiora enim accipit quàm largiatur: quoniam Deo mutuum dat, non hominibus. Auget opes, non minuit. Minuit

nuit autem, si nihil elargiatur. Idem.

Simil. Qui parcè seminat, parcè & metet. Qua igitur quæso ratione parcis ac retines? Si terram fertilem coleres, non tantùm illam seminando propria horrea vacuares, verum etiam mutuares aliúnde quod sereres. In cœlo verò operans, atque ibi fructum requirens, vbi nulla aeris inæqualitas, corruptio nulla ventorũ est, sed plurimo vbique cum fœnore semina cuncta proueniunt, cunctaris atque dissimulas: nec intelligis, quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Idem super Matth. hom. 5. oper. perfect.

Philon. Talem te famulis tuis præbe, qualem tibi Deum optas: audiemur enim à Deo, sicut nos audimus: & aspiciemur ab ipso, vt nos aspicimus. Offeramus igitur misericordiam pro misericordia, vt pro simili simile adipiscamur. Philon.

Quintil. Nihil ingeniosius vera pietate est.

Ouid. *Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis.*

Adilon. Miseratio comes est calamitatis.

Cicero. Homines ad Deum nulla re propius accedunt, quàm salutem hominibus dando. Cicero pro Ligario.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamque munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. Idem. 1. de Oratore.

COLLE. *Augus. in medita.* ¶Miratur iure D. Augustin. quòd filij huius seculi longe plura & grauiora pro perituris huius seculi rebus patiantur, quàm nos propter Deum nostrum, qui nos cùm nondum essemus condidit, & cùm perditi essemus, redemit. Considera quid agricolæ, quid opifices, quid nautæ, quid milites in bello exigui lucelli gratia patiantur: quantumque diuitiarum nobiles viri inanissimi honoris obtentu profundant. Nos verò vix obolũ petenti pauperi propter Christum damus, vixque vno aut altero die carnem inedia maceramus.

Contra auaros & immisericordes in pauperes illud merito iactari potest, quòd cum eis velut in altera libræ lance proponatur Deus, gratia, gloria, remissio peccatorum, regnum cœlorum, cæteraque similia benignitatis præmia: in altera verò parua pecunia indigen-

indigentibus eroganda, plus isti ad hoc lucellum, quam ad pretiosissima illa bona afficiantur: quod certè indignissimum est.

Omnia propter sei, sum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Varijs autem in locis Dominus alias atque alias virtutes suas declarat. In cœlo namque bonitatem, in inferno iustitiam, in terra verò misericordiam potissimum exercet, atque ostendit. Vnde scriptum est: Misericordia Domini plena est terra. Quisquis ergo miser es, ne spondeas animum, neve ad illum accedere verearis, quando illi declarandæ misericordiæ suæ materiam tribuis, ad quam is declarandam hunc medium mûdi globum condidit. *Prou.* 16. *Esai.* 118.

Anima quæ benedicit, impinguabitur, & quæ inebriat, ipsa quoque inebriabitur. Hoc illud est, quod Dominus ait, Beati misericordes. q. i. m. c. Hinc consequens est & illud: Benefacit animæ suæ vir misericors. Hinc etiam & illud: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Item, Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur. Contrà verò de eleemosyna & misericordia sequitur: Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu, indignationem maximam. ¶ Fructus autem eleemosynæ colligitur ex illis verbis: Qui dat pauperi, non indigebit, qui autem despicit deprecantem, sustinebit penuriam. Item, Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiam: meminit in posterum, & in tempore casus sui, inueniet firmamentum, Quia enim ipse periclitanti opem tulit, idem à Domino beneficium sortietur. Si enim grati & humani hominis officium est, rependere beneficia, & par pari referre, & illum laborantem iuuare, à quo fueris ipse dum laborares, adiutus: quid ille bonitatis & misericordiæ fons faciet? qui ait: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Cæterùm de huius virtutis commendatione multa Ecclesiast. 4. leges. Inter quæ illud maximè notandum est, quod ait: In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri eorum: & eris tu velut filius altissimi, & miserebitur tui magis quàm mater. Cur velut filius altissimi? Nempe quia ipse in scripturis pater orphanorum, & iudex viduarũ nuncupatur. Quamobrẽ quisquis hunc erga pupillos affectũ ac animũ gerit, cœlestem patrẽ moribus exprimit. *Prou.* 11. *Matth.* 5. *Prou.* 11. *Ibidem.* *Ibidem.* *Prou.* 28. *Eccles.* 3. *Matt.* 25. *Psal.* 67.

Eccl. 10. Omnis misericordia faciet vnicuique locum secundum meritum operum suorum. In quibus verbis meriti nomen expressum vides, aduersus Lutheranos.

Misericordiam esse defunctorum comitem (vt D. Ambro. ait) confirmant illa Eccles. verba. 17. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso: gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum. Pro quo alius vertit. Tandem verò exurgit, & suum singulis dat pretium, suamque cuique in caput suum vicem regerit. Item apud eúdem. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis: & super eos misericordia liberabit. Eccl. 40.

De virtute & laudibus eleemosynæ, multa scitu digna inuenies Eccl. 29. Propter mandatum (inquit) assume pauperem, &c. quæ sequuntur. In his autem verbis, illud animaduertere oportet, non tam misericordiæ naturalis affectum, aut alienæ calamitatis leuamentum, quàm diuinorum mandatorum obedientiã in eleemosyna spectandam esse: quanuis hic quoque affectus laudandus sit, vtpote qui nos ad liberalitatis virtutẽ extimulet. In hoc enim ab autore naturæ datus est. Amor enim Dei erga homines, quos ipse condidit, hunc nobis misericordiæ affectum impressit, quò laborantibus proximis opem ferremus, vt quod ab eo conditum est, mutuis auxilijs seruaretur.

Adeò cum virtute liberalitas & misericordia coniuncta sunt, vt viros virtutis studiosos & iustos Isai. 57. viros misericordiæ appellet. Ait enim, Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Hinc super illo verbo: Scitote quoniam mirificauit Dñs sanctum suum: Glossa quædã ait, vocabulum Hebræũ quod latinus interpres Græcum sequutus, sanctum transtulit, ijs propriè conuenire, qui sunt animo benefico & liberali. Adeò enim liberalitas & beneficentia sanctitati coniuncta sunt, vt sanctum hominem, beneficum appellet. Hic de viro sancto dicitur: Tota die miseretur & commodat. Quibus verbis significatur, hoc esse præcipuum, & quasi continuũ eius officiũ, de omnibus hominibus semper bene mereri. In quo Dei mores potissimùm imitatur, qui nunquã à benefaciendo quiescit, ad cuius imitationem Saluator nos hortatur, cùm ait: Estote misericordes: sicut & pater vester misericors est.

Officia

Officia charitatis cùm erga omnes, tum maximè erga domesticos fidei exercenda esse, exemplo suo Dauid ostendit cum ait: Sanctis qui in terra sunt eius. m.o.v.m.i.e. Pro quo alius vertit: Erga sanctos, qui sunt in terra, & præclaros, omnis voluntas mea in eis. Quia enim antè dixerat, bonorum suorum Deum non indigere, ideò studium benefaciendi conuertit in sanctos eius: vt hac saltem ratione ipsum Dñm (dum seruos eius beneficijs prosequitur) promereri posset: quando nihil in illum bonorum suorum conferre valet. Hinc dicimus ea beneficia quæ in pios homines conferimus, non tam in homines, quàm in Deum ipsum cóferri. Hoc enim modo officia nostra puriora & Deo gratiora sunt, vtpote quæ ab omni humano respectu & intuitu aliena sunt. *Luc. 6.* *Psal. 15.*

Quæ bona & in præsenti & in futura vita illos maneãt, qui pauperum curam gerunt, latè persequitur Propheta in eo Psal. cuius initium est, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi aduerte omnia optandi verba quæ deinde sequuntur, in versione Hieronymi futura esse indicatiui modi. Sic enim is vertit: Dominus custodiet eum, viuificabit eum, & beatus erit in terra, & non tradet eum animæ inimicorum suorum. Dominus confortabit eũ in lecto infirmitatis: totum stratum eius vertisti in ægrotatione sua. Quo in loco Dominum contemplare vicem boni operis misericordi viro reddentem: vt quoniam ipse Christum in paupere ægrotantem recreauit & fouit: ipse quoque à Domino in ægritudine sua similem beneficij vicissitudinem recipiat. *Psal. 40.*

Esse viri iusti maximè propriũ, vti misericordia, illud argumẽto est, quod viros iustos litteræ sanctæ viros misericordiæ appellat. Dicitem Hierony. pro eo quod nos legimus, Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicãt tibi, ex Hebræo vertit: Et misericordes tui benedicant tibi. Huc pertinet & illud: Nouit iustus animas iumentorum suorum, viscera autem impiorum crudelia. Item illud. Mutuabitur peccator & non soluet: iustus autem miserebitur, & retribuet. Multa his similia loca in Scripturis habentur. *Psa. 144.* *Proue. 12.* *Psal. 36.*

Cùm in extrema illa cœna Saluator discipulis, & in illis, omnibus nobis dixit. Accipite & comedite, hoc est enim corpus meũ, quod pro vobis traderur, perinde est ac si dixisset: Huc vsque peruenit charitas mea erga vos, vt quoniã sine corporis mei cibo *Matt. 26.*

salus & vita vestra constare non poterat, ipsum vobis & corpus & sanguinem in æternæ vitæ pabulum tradiderim: Nunc cõtrà vos expendite, quid vicissim mihi pro hoc tanto munere præstare de beatis. Quantus ergo pudor est, nec frustum quidem panis paupe ri Christo, qui in membris suis esurit, velle porrigere, qui pro te alendo seipsum dedit? Quanto verò maior, si consideremus quæ homines propter inanem mundi gloriam faciunt, quia tam parũ liberales in Christum sunt? Hunc locum elegantissima similitudi ne copiosè persequitur Cyprianus in sermone de eleemosyna, in quo aduersus ingratitudinem fidelium indignatur, quòd cùm tã multa improbi homines propter persequentem & cruciantẽ Dia bolum faciant, leuia ipsi onera, propter redimentem & saluantem Dominum subire recusent. Quid enim propter Diaboli obsequiũ homines non & faciunt & patiuntur? Quid enim vel difficilius, vel atrocius, quàm quod Propheta dixit, Immolauerũt filios suos & filias suas Dæmonijs. Et effuderunt sanguinem innocentem, &c. Nescias igitur quid magis mirari debeas, an talia propter honorem Dæmonis feciſſe, an tam leuia incommoda propter veri Dei gloriam subire nolle?

Cyprian.

Hospitalitatis illustria exempla extant Genes. 18. & 19. in Abraham & Loth: cuius etiam meminit Apostolus ad Hebr. dicẽs: Hospitalitatis autem, & beneficentiæ nolite obliuisci: per hanc enim quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio receptis. Sed in Abraham alacritas officij cõspicitur, cùm ad hospitum obsequiũ & ipse festinauerit, cæterosque in huiusmodi ministerio vxorem videlicet ac puerum festinare præceperit. In Loth verò vehemens pietatis ardor & studium cernitur, quòd recusantes Angelos compulit in domum: & ne vlla eis fieret iniuria, filiarum suarum pudori iniuriam inferri patiebatur.

Cùm Aaron inaures aureas ad execrandi vituli fabricam à populo petijt, promptissimè & has, & annulos, & dextralia, &c. tri-
Exod. 32. buit. Hoc enim modo quidam verba illa interpretantur, Spoliauerat quippe illum Aaron, & inter hostes nudum constituerat. At cùm Christus in paupere frustum panis petit, sæpe indigne repellitur, & interdum contumelijs afficitur. Qua quidem ex re appareret, quam liberales, imo verò prodigi homines ad Diaboli mundique obsequia sint, quamque ad subueniendum pauperi Christo

tenaces

tenaces & inhumani. Ad illud in quauis etiam fortuna semper diuites: ad hoc autem semper pauperes, & indigentes. Quo quid esse vel indignius, vel lamentabilius potest?

Fecit Salomon in ingressu oraculi ostiola de lignis oliuarum. *2. Reg. 6.* An non pulchrius ex lignis sethim, aut cedrorum, quàm oliuarũ in hoc tanto opere ostia oraculi fierent? Num hac ratione insinuare cœlestis Spiritus voluit, aditum ad orationis officium esse opera misericordiæ? Deum enim in oratione misericordem inueniet, quem homines in paupertate sua misericordem experti fuerint. Contrà verò de misericordibus dicitur: Qui obturat aures *Prou. 12.* suas ne audiat pauperem, ipse clamabit, & non exaudietur. Non vult enim Dominus quenquam in conspectu suo vacuum apparere.

Quicunque mendicorum voces molestè ferunt, & illis vel improbitatem, vel otium exprobrant, similes esse videntur Nabal Carmelo, qui audita humili seruorum Dauidis prece, respon *2. Reg. 25* dit, Quis est Dauid? & quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergò panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris, quos nescio vnde sint? Hanc autem inhumanitatem Dominus improuisa morte mulctauit: transactis enim decem diebus percussit eum Dominus, & mortuus est. Vnde etiam colligimus, eos qui in Christi pauperes auari, in se verò atque voluptates suas profusi sunt, Nabalis huius discipulos & sectatores esse: qui cùm adeò inhumanus fuerit in Dauid, in domo sua conuiuium celebrat quasi conuiuium Regis. De his vero sanctus Propheta con- *Amos. 6.* queritur, cum ait: Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil patiebantur super contritione Ioseph.

Consolatio mœstorum.

NON est pondus veræ virtutis insensibilitas cordis: quia *Gregor.* valde stupida membra sunt, quæ incisa dolorem non sentiũt: & ita charitatem proximi S. Iob tenuit, dum de filiorum morte doluit: Dei autem dum procidens in terram adorauit. Greg. in mor. lib. 2. cap. 17.

Iob. 2. Si bona suscepimus &c. Magna consolatio in aduersis memorari dona Dei. Non enim frangit dolor, quem muneris memoria subleuat. Ideo dicitur: In die bonorum memorare malorum: & econtra. Sic enim sunt iungenda, vt vnum ex altero sulciatur. Quatenus & dolor temperetur ex memoria doni, & doloris memoria temperet doni lætitiam. Gregor. moral. lib. 3. capit. 7.

Ordo consolandi est, vt mærendo prius afflicto concordemur: minus enim eius consolatio recipitur, cuius vitæ qualitas sciuncta est. Ideo amici Iob mærentium prius induunt habitum. Greg. vbi sup. c. 8.

1. Reg. 5. Super illud, Mugiebant vaccæ, sed gradiebantur. Sic Iob mugiebat in morte filiorum, sed à Dei gratia non declinabat. Grego. vbi sup. lib. 7. ca. 17.

Iob. 16. Super illud: Consolatores oneroſi &c. Luctus tempore verba increpationis non sunt inferenda: ne increpãdo dolorem augeat, qui lenire debuerat. Greg. vbi sup. lib. 13. c. 1.

Non dicit Diabolus abstulit, sed Dominus: quia quæ sua sunt recepit, & ideo non dolendum. Sicut creditor cui tempus non est præfixum, potest quando libuerit repetere pecuniam. Gregor. 2. mor. c. 18. Et iterum, Postquam non abstulit, nisi quod dedit, sua recepit, non nostra abstulit.

Facilis erit consolatio si inter flagella quæ patimur, quæ fecimus, ad memoriam delicta reuocamus: atque hæc non flagella, sed dona cognoscimus. Greg. in Regist.

Magna est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Greg in mor.

Festina consolatio bonorum est, consideratus finis malorum: dum enim ex eodem interitu malum conspiciunt quod euadunt, leue æstimant quidquid patiuntur. Greg. 21. mor. c. 4.

Hiero. Ante Christum, Abraham apud inferos: post Christum latro in paradyso. Ex hac sententia Hieronymus colligit, mortuos in Christo non esse lugendos. In Epitap. Nepotiani.

Tacco Periclem & Xenophontem: quorum alter amissis duobus filijs, coronatus in concione dissuit: alter cum sacrificans filium audiuisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & eandem capiti reposuisse, postquàm fortiter in acie dimicantem reperit

perit concidisse. Quid memorem Romanos duces, quorum virtutibus quasi quibusdam stellis latinæ micant historiæ? Prætermitto tamen hos omnes, ne videar potius aliena quàm nostra quæsisse. Quâquam hæc breuiter in suggillationem nostri dicta sunt, si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas. Igitur ad nostra veniens, Non plangam cum Iacob cum Dauid filios in lege morientes, sed cum Christo in Euangelio recipiam resurgentes Iudæorum luctus, Christianorum gaudium est. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Idem, ibidem.

Fœlix ille tantum est, qui vsque ad extremum vitæ actum, vitam ab omni malo seruauit illæsam. In tanta igitur fœlicitate gaudendum tibi profecto magis est, quod talem habueris, quàm dolendum quod talem amiseris. Ibidem.

Ennius, In hoc (inquit) plebs regi antestat loco, licet plebi plangere, regi honeste non licet. Vt regi, sic Episcopo. Et infrà. Caue ergo ne cómittas quod aut qui reprehendere volunt, digne laceraſſe videantur: aut qui imitari, cogantur delinquere. Ibidem.

Nequeo satis scripturæ laudare mysteria & diuinum sensum in verbis licet simplicibus admirari. Quid sibi vult, quòd Moses plangitur, & Iesus Naue vir sanctus sepultus refertur, sed planctus eius non scribitur? Nempè illud quod in lege veteri (quæ per Mosem intelligitur) omnes sub peccato Adæ tenebantur, & ad inferos descendentes, consequenter eos lachrymæ prosequebantur: In Iesu vero, id est in Euangelio, per quem est paradysus apertus, mortem gaudia prosequuntur. Idē ad Paulam.

In Leuitico sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque mortuos prohibetur accedere: ne videlicet anima Dei sacrificijs vacans, aliquo impediatur affectu. Nonne alijs verbis id ipsum in Euangelio præcipitur, vt mortuo patri filius non exhibeat sepulturam? Ibidem.

Quid vetera replicem? Præsentia exempla sectare. Sancta Melania nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, calenti adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem dicturus sum incredibilem, sed te-

ste Christo non falsam. Quis illam tunc non putaret more lymphatico, laceris crinibus, & veste concisa, lacerum pectus inuadere? Lachrymæ gutta non fluxit, stetit immobilis, & ad pedes aduoluta Christi, quasi ipsum teneret, arrisit. Expeditius (inquit) tibi seruiturus sum Domine, quia tanto me onere liberasti. Ibidem.

Quas nunc existimas Blesillam nostram pati cruces, quòd tibi propter istas lachrymas Christum videt iratum? Clamat nunc illa lugenti. Si vnquam me amasti mater, si tua vbera suxi, si tuis institituta sum monitis, ne inuideas gloriæ meæ, ne hoc agas, vt à nobis in perpetuum separemur. Putas me esse solam? Habeo pro te Mariam matrem Domini. Multas hic video quas ante nesciebam. O quanto melior est iste comitatus. Misereris mei, quia mundum reliqui, atque ego vestri sortem doleo, quos adhuc seculi carcer includit quos adhuc præliantes, nunc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc variorum incentiua vitiorum pertrahunt ad ruinam. Si vis mater mea esse, cura placere Christo. Non agnosco matrem meo Domino displicentem, &c. Ibidem.

Cypria. Quid nitimur & reluctamur ante conspectum Domini pertinacium more seruorum peruenire? Quomodo volumus ab eo præmijs cœlestibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid rogamus ac petimus, adueniat regnum tuum, si captiuitas terrena delectat? Quidam de collegis nostris cum de morte solicitus, comeatum sibi precaretur, astitit ei iuuenis admiranda quadam specie, qui non sine magna vocis indignatione infremuit, & dixit, Pati timetis, exire non vultis, Quid faciam vobis? Audiuit frater noster quod cæteris diceret: Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit vt diceret. Quid enim disceret moriturus? Et mox. Spei nostræ ac fidei præuaricatores sumus: simulata, fucata, & ficta videntur esse quæ dicimus. Nihil prodest verbis proferre virtutem, & factis destruere veritatem. Si enim Paulus dicit, Ne contristemur de dormientibus sicut cæteri qui spem non habent, quomodo eos lugemus, quos cum Christo viuere & regnare fatemur? Cypria. in sermo. de mortalit.

Cicer. Quoniam multum potest animi prouisio & præparatio ad minuendam

uendum dolorem, sint semper omnia homini humana præmeditata. Cicero. 3. Tuscul.

Quod possit accidere, diu cogitare oportet: hæc cogitatio vna maximè omnes molestias extenuat, & diluit. Idem, ibidem.

Hostium repentinus aduentus, magis aliquanto cõturbat, quã exp-ctatus: & maris subita tempestas, quàm ante prouisa terret nauigantes vehementius. Idem: ibidem.

Sæpe vtile est non scire quod futurum sit: miserum est enim nihil proficientem angi. Idem. 3. de nat. Deo.

In dolore maxime est prouidendum, ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid seruiliter, muliebriterve faciamus. Idem. 2. Tuscul.

Turpe nec viro dignum videtur, gemere, eiulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. Ibidem.

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea qua nati sumus conditione viuamus: nevè tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse noui nobis cogitemus. Idem Titio Epist. 5. Famil. 5

Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cum Deo pugnare prohibet, admonetque esse hominẽ: quæ cogitatio magnopere luctum leuat. Ibidem.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum dolorem quam cum est intellectũ nihil profici, & frustrà esse susceptum. Idem, ibidẽ.

Quando præstitimus, quod debuimus, moderate quod euenit, feramus. Idem Torq. fam. 6.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiaque debemus: nec expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possumus. Idem Titio Fam. 5.

Eo simus animo, vt horribilẽ illũ diẽ alijs, nobis fausti̇m putemus: nihilq; in malis ducamus, quod sit vel à Dijs immortalibus, vel à natura parẽte omniũ cõstitutũ. Nõ enim temerè nec fortuitò fati & creati sum⁹: sed profecto fuit quædã vis, quæ generi cõsuleret humano, nec id gigneret aut aleret, qđ cũ exantlauisset omnes labores, tũ incideret in mortis malũ sempiternũ. Idem. 1. Tuscul.

COLLE. ¶Quicunque varijs tribulationum anguſtijs premuntur, illa Sa-
Hebr. 12. lomonis verba, quæ Apoſtolis ad Heb. citauit, animo impreſſa ge
Prou. 3. ſtare debent. Diſciplinam Domini fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit Dominus, corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi. Quam quidem ſententiam in
Apoca. 3. Apoc. confirmat Dominus cum ait. Ego quos amo, arguo & caſtigo. Eliphas quoque Iob. 5. ait. Beatus vir qui corripitur à Domino: increpationem ergo Domini ne reprobes. Quam quidem beatitudinē inter magnifica Domini beneficia Vates ſanctus cōmemorat, cum ait. Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Virga enim Dominus, corrigit peccantes, baculo ſuſtentat imbecilles. Vtraque res certe animis piorum vtilis pariter & iucunda. Hac enim ratione electos ſuos Dominus ab immoderato deſiderio huius ærumnoſæ vitæ reuocat, & ad ſe adducit. Vt omittā interim, quòd hac ipſa ratione, & à peccatis purgat, & in virtutibus proficere facit. Hinc illa toties in ſacris litteris repetita ſententia.
Sapien. 3. Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus &c. Sicut enim aurum camino, ita tribulatione iuſti puriores, & ab amore mundi purgatiores redduntur.

De immatura piorum morte ſic Sapien. 4. legimus, Iuſtus autē & ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Raptus eſt ne malitia mutaret mentem eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Conſummatus in breui, expleuit tēpora multa. Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatis &c. quæ ſequuntur. Hæc conſideratio, vbi fides acriter viget, adeo piorum hominum orbitatem & luctū ex morte filiorum temperat, vt frequenter etiam mœrorem in gaudium vertat: dum conſiderant ſobolem ſuam in fœlicitatis æternæ ſinū commigraſſe: in quo diuinæ viſionis gaudio perfruuntur.

Quonammodo in charorum noſtrorum amiſsione nos gerere debeamus, docet Eccleſ. 38. his verbis. Fili, in mortuum produc lachrymas: & quaſi dira paſſus, incipe plorare: Et conſolare, propter triſtitiam: & fac luctum ſecundum meritum eius vno die vel duobus propter detractionem. A triſtitia enim feſtinat mors, & cooperiet virtutem, & triſtitia cordis flectit ceruicem. Hoc eſt (vt alius vertit) animi triſtitia vires infringet. Ne des in triſtitiam cor

cer tuum, sed repelle eam à te: & memento nouissimorum, & noli obliuisci: nec enim est conuersio (hoc est, reditus à morte ad vitam) & huic nihil proderis, te ipsum pessimabis. Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie: Vel (vt alius vertit) Memento meam sortem perinde esse, ac tua futura sit. His verbis defunctus ipse inducitur cum viuo loquens, & quid cum facere oporteat, præscribens.

Scandalum.

HOC certissime scito, quòd placere Deo & prauis hominibus nullus potest: in tantum ergo se existimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quantò se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Greg. in Regist. *Gregor.*

Inquantum sine peccato possumus, vitare proximorũ scandalũ debemus. Si autem de veritate scandalũ sumitur, vtilius permittitur nasci scandalũ, quã veritas relinquatur. Greg. sup. Ezech.

Scire prælati debent, quia si peruersa vnquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Greg. vbi suprà.

Nemo amplius in Eccles. nocet, quam qui peruerse agẽs, nomẽ vel ordinẽ sanctitatis tenet. Delinquentẽ namq; hunc, redarguere nullus præsumit: & in exẽplũ culpa vehementer extenditur, quãdo pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Greg. vbi suprà.

In nostro bono opere aliquãdo cauendum est scandalum proximo: aliquando vero pro nihilo reputandum. Greg.

Omnis qui in conspectu eorum quibus præpositus est, male viuit, quantũ in ipso est, omnes occidit: & forte qui imitatur, moritur: qui non imitatur, viuit: tamẽ quantũ ad illum pertinet, ambos occidit. Aug. le. de Pasto. *Auguſt.*

Homicida dicitur Diabolus: non gladio armatus ad hominem venit, sed verbum seminauit, & occidit. Noli ergo putare te homicidam non esse quando fratri tuo mala persuades. Idem sup. Ioan.

Libenter carebo quantolibet etiam spirituali quæstu, qui non possit acquiri nisi cũ scandalo. Vbi enim scãdalũ, ibi proculdubio charitatis est detrimentum: vbi autem diminutio charitatis, mi- *Bernar.*

ror

ror quod vel quale possit spiritalis exercitij sperari lucrum. Bern. in Epist.

Si Dominus proprium sanguinem dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiorē sustinere ab eo persecutionem, qui suggestione mala, exemplo pernicioso, scandali occasione auertit ab eo animas, quas redemit, quā ab illo qui sanguinem suum fudit? Idem in ser.

Isidor. Omnibus rationem reddere seruile est, & ab auctoritate alienū: omnes autē cōtemnere, hominis est superbi & stolidi. Isidor.

Cleob. Cleobolus illam ciuitatem maxime dixit compositam esse, vbi infamiam magis quàm legem ciues metuant.

Adilon. Custodia famæ magnæ, magnus est labor.

Adilon. Fortis est falsam infamiam contemnere.

Cicero. Non est negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet beneuolentiam ciuium. Cicer. in Lælio.

COLLE. ¶ Grauissime offendi homines solent, si quando aut sacerdos aut monachus, aut aliquis eorū qui frequenter ad Eucharistiæ sacramentū accedunt, in aliquo publico delicto deprehendūtur: adeoque præcipites in hac parte sunt, vt eandem opinionem de reliquis probis hominibus concipiant. Quod quam sit temerarium vel hoc argumento colligi potest. Dic mihi si fœmina aliqua, quę pulchria credebatur, in adulterij crimine deprehensa est, nū omnes aliæ simili crimine damnandæ sunt? Quis nisi insanus hoc audebat asserere? Tempore D. August. monachus quidam monasterij eius, in crimine quodam publicè deprehensus est. D. autē August. contra scandalum populi ita perorauit. Dicite mihi, num domus mea melior quam arca Noe, in qua ex tribus eius filijs vnus nequam deprehensus est? Num melior quam domus Iacob, in qua ex duodecim fratribus solus Ioseph innocens fuit? Num melior quam domus Isaac, in qua ex duobus fratribus, alter eligitur à domino, alter reprobatur? Num melior quam domus Christi, in qua ex duodecim ab eo electis Apostolis, vnus proditor effectus est? Num melior quam septem diaconorum ab Apostolis electorum collegio, quorum Nicolaus heresiarcha extitit? Num melior quam ipsum cœlum, ex quo tot Angeli ceciderunt? Et quā peradisus à quo duo generis humani parentes in gratia conditi, ab eodem

ab eodem loco propter peccatum eiecti sunt. ¶Inter laudes Constantini magni ea præcipue numeratur, quod is dixerit: Si sacerdotem in aliquo crimine deprehenderē, ego illū pallio meo operirem. Hic erat vere religionis & honoris Christi zelus. Decus enim sacerdotis, Dei honor & publica vtilitas est. Qui quo tempore sacerdos aliquis lapsus est, gestiunt, & veluti gaudio aduersus generationem rectorum triumphare videntur, non Christi, sed Antichristi ministri, & publicæ vtilitatis hostes esse comprobantur.

Vox infirmorum & adhuc paruulorum in Christo est, si me viderint homines frequentius communicantem, quid dicent? Erubesco plane. Ergo erubescis inter Christianos apparere discipulus Christi? Ex hac erubescentia Petrus negauit Christum. Sed ille tamen erubuit discipulus apparere hominis cum facinorosis ad mortem damnati: tu autem in cœlo & terra regnantis, & ad dextrā patris sedentis. Contra tales timendum est, ne Dominus in extremo iudicio Laurentium assumens, & cicatrices eius ostendens dicat, Hic non dubitauit, vulneribus istis sauciari, vt me confiteretur: tu propter inania mundi verba sæpissime à iustitia desciuisti. Itaque Domine, mundus à nobis te derelicto colitur, mundus adoratur, mundus consilijs tuis, ac tibi etiam præponitur. Si mūdus prohauerit obsequium nostrum, obsequemur: si vero damnauerit, nihil illo refragante conabimur. In arbitrio ergo mundi positum est obsequium erga te nostrum. An non igitur hoc maximum dedecus tuum est? Aduersus hos autem idem Dominus, Qui me inquit erubuerit coram hominibus, & filius hominis erubescet, cū venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum.

Duplicem animæ pulchritudinem designant illa Sponsi verba, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es: internam videlicet & externam. Et internam quidem in fide, spe, charitate, humilitate, prudentia, cæterisque spiritualibus virtutibus positam esse constat. Externam vero in præclaris actionibus, & misericordiæ operibus, sacrisque ceremonijs. Vtramque autem fortis illa mulier habere curabat: de qua scriptum est, Quæsiuit lanam & linum &c. Ex lana quippe vestis externa, ex lino autem interna conficitur: quarum vtraque fidelis anima ornari debet. Hoc autem illos arguit qui inter nis officijs & orationibus vacantes, segnes & pigri ad externa pietatis opera sunt. Arguit etiam eos qui testimonio

conscientiæ

conscientiæ suæ contenti, boni nominis curam negligũt, ideoqũe alijs offendiculo sunt. Hi enim externa hac veste carent.

Quisquis proximo suo delinquendi occasionem dedit, malorum quæ ex hoc secuta sunt reus esse conuincitur. Hinc leges illæ Domini manarunt. Si quis aperuerit cysternam, & foderit, & nõ operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam, reddet dominus cysternæ pretium iumentorum. Item si bos (inquit) cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & cõtestati sunt dñm eius, nec recluserit eũ, cęciderit q; virũ aut mulierẽ: & bos lapidibus obruetur, & dñm illius occident. Rursumque, si egressus (inquit) ignis inuenerit spicas, & cõprehenderit aceruos frugũ, siue stantes segetes in agris, reddet damnũ qui ignẽ succenderit. His legibus apparet scandali peccatũ, hoc supra cętera peccata quãlibet grauissima habere, quod alia quidẽ peccata autori suo tantũ nocent: hoc vero, & sibi, & alijs. Illa vnã solam animam perimunt: hoc vero omnes illas quibus offendiculo & ruinæ fuit. Vt appareat mihi peccatum hoc nouum illud & inauditum tormenti genus imitari, quod ętate nostra excogitatũ est, quo videlicet multi ferrei globuli vno calamo cõprehensi, & sulphureo puluere acti, vno iactu non vnũ hominem, sed omnes quotquot obuios inuenerint, perimunt.

Non maledices, ait Dominus Leuit. 19. surdo, nec coram cœco pones offendiculũ. Cõtra hanc vero legẽ facit, qui prauæ vitæ exẽplo infirmis occasionẽ delinquendi præbet. ¶ Paulo vero inferius ait, Si habitauerit aduena in terra vestra, non exprobretis ei: sed sit inter vos sicut indigena, & diligetis eum sicut vosmetipsos: fuistis enim & vos aduenæ in terra Ægypti. Contra hanc autem legem diuinæ pietatis & misericordiæ indicem peccant, qui neophytos indignis nominibus & contumelijs afficiunt. Hi namque sunt veluti aduenæ & peregrini in Ecclesia: cum cæteri ciues sanctorum ac domestici Dei esse dicantur. Hos autem benigne accipi Apostolus quoque præcipit cũ ait, Infirmũ autẽ in fide assumite &c.

Constituit Pharao magistros operum, qui populum ad palearum & luti opera vrgerent. O quam multos habet princeps huius mundi magistros, qui nos ad scelerata opera sua vrgeãt! Quot prauos consultores, quot adulatores, quot prana improborum hominum exempla, quibus plenus est mundus. Vnde fit vt pretiosa alterius vestis, domus, mensa, familia, variaque supellex, mihi vanitatis

nitatis & auaritiæ magistri atque incentores sint.

Si quis percusserit prægnantem, & illa abortum fecerit, siquidē fœtus nondum erat animatus reddet quantum illi iudices indixerint: si vero animatus erat, reddat animam pro anima &c. Hoc attendant, qui prægnantes animas & verbo Dei iam grauidas, hoc est (quia timore Domini melioris vitæ propositum conceperunt) prauis consilijs, aut exemplis, aut etiam irrisionibus ab hoc pietatis proposito auocant. Qua enim re interitū animæ, hoc est fusum Christi sanguinem pensare poterunt, nisi vt qui alterius animam perdidit, amittat pro perdita suam?

Raymundum virum sanctissimum & miraculis etiam clarum, (qui dercetales pontificum epistolas in vnum corpus redegit) hac occasione iugo se ordinis D. Dominici subdidisse perhibēt, quod dum in seculo ageret, iuuenem quendam à religionis ingressu cōsilijs suis reuocauerit.

Exempla bona & mala.

VOlantia animalia Ezech. 1. vicissim se feriunt alis suis: quia sanctorū mentes in eo quod superna appetunt, cōsideratis inuicē alternis virtutibus excitantur. Ala enim tua me percutit, qui exemplo sanctitatis me ad melius accendit: & ala mea vicinum animal ferio, si aliquando alteri opus bonum quod imitetur, ostendo. Greg. 24. mor. *Gregor.*

Sic sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem (qua soli Deo placere quærimus) semper optemus secretum. Greg. vbi supra.

Qui bona occulte faciunt, & cum quibusdam factis publicè mala de se opinari permittunt, cum se ipsos recte virtute viuificant, alios in se per exempla malæ æstimationis occidunt: & cum salubris vini potum sorbeant, pestiferum veneni poculum alijs infundunt. Greg. in Pastor.

Qui nos amāt, quærūt quid laudēt in nobis. Qui autē nos oderūt, detrahūt nobis. Nos autē in medio constituti, adiuuante Dño Deo nostro, & vitā nostrā & famā sic custodire debemus, vt non erubescāt de detractoribus laudatores. Aug. de mo. & vi. cler. *August.*

Deuotus

Bernar. Deuotus miles non sentit sua, cum benigni ducis contuetur vulnera. Ber. ser. 30.

Seminemus hominibus bonum exemplum per aperta opera: seminemus Angelis gaudium magnum per occulta suspiria. Idem in sermo.

Homines malunt exempla quam verba: quia loqui facile est, *Lactan.* præstare difficile. Lactantius.

Multorum disce exemplo quæ facta sequares, *Cato.*
Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

COLLE. ¶ Plato non admittebat in illa sua Rep. Homeri libros, propterea quod tales Deos atque Deas fingeret, quales nemo filios aut filias suas vellet; Nihil enim nocentius prauis exemplis quæ in personis sublimibus reperiuntur. Præstantia enim dignitatis suæ, res fœdas atque indignas quodammodo nobilitant, & commendant.

Sicut exemplari vno apud Typographos vitiato, omnes deinde libri qui per illud excuduntur, vitiati prodeunt (qui sunt pene innumerabiles) ita cum regis ad exemplum totus componatur orbis, vnius principis vitium, totius fit populi offendiculum. Vnde recte à Cicerone dictum est, Principes plus exemplo, quàm peccato nocere. Quamobrem sicut cœlestium orbium motus ordinatissimi sunt (vtpote qui nunquam præscriptas à conditore leges prætereunt) ita qui præsunt Populo & vniuersalium causarum in Repub. locum tenent, summa moderatione & consilio totius vitæ cursum dirigere debent.

Non accipies, inquit Dominus Leuit. 25. à fratre tuo vsuras, nec amplius quàm dederis. Time Deum, vt viuere possit apud te frater tuus. Qui sunt, ait Flauianus, qui vsuras à fratribus exigunt, & amplius quàm dederunt, nisi qui ad ea discipulos cogunt, quę ipsi non faciunt, quorumque illis exemplum non præbuerũt? Hi sunt enim qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea super humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. At contra Paulus, Non (inquit) audeo loqui aliquid eorum quæ per me non efficit Christus.

Non seras ait Dominus Leuit. 16. agrum diuerso semine. Ager est sancta Ecclesia, de qua Paulus ait, Dei agricultura estis &c. Diuersum autem ait Flauianus, semen in hoc agro seminat, qui super cathedram

cathedram Moysi constitutus, dicit & non facit: bona loquitur, & contraria operatur: verbo triticum spargit, exemplo autem suo stipularum semen in discipulorum cordibus iacit.

Correctio vel castigatio.

QVI emendare potest & negligit, participem se proculdubio delicti constituit. Greg. in Regist. *Gregor.*

Qui proximi mala respiciunt, & tamen silentio linguam præmunt: quasi conspectis vulneribus vsum medicaminis subtrahũt: & eò mortis authores fiunt, quò minus quem poterant curare nolunt. Greg. in Pastor.

Regat disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Greg. lib. 19. mor.

Qui non corrigit, resecanda committit: & faciẽtis culpã habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Greg. in Reg.

Manus sordida aliam non lauat: oculus plenus puluere, maculã non considerat: ita mundus debet esse, qui vult aliena corrigere. Greg. in mor. lib. 7. c. 23.

Hoc Christus suis miraculis mirabilius præbuit: quòd delinquentium corda, mansuetudine potius, quàm terrore correxit. Greg. vbi sup. lib. 9. c. 31.

Doce iustum, & festinabit accipere: qui erudit derisorem ipse sibi facit iniuriam. Prouer. 9. Nempe quia peior plerumque fit ex doctrina: incipitque vitia contra arguentem inquirere: tum demum ratus se non esse criminosum, si crimina & alijs imponat. Greg. vbi sup. lib. 10. c. 3.

Si districte nostra punimus, iustum est, vt etiam contra mala aliena insurgamus: quatenus quæ in nobis puniuimus, & in alijs superemus. At mali sibi parcunt, & alios insequuntur. Non tamen iudicare recte merita aliena valet, cui conscientia propriæ innocentiæ nullam iudicij regulam præbet. Ideo dicitur, Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat. Et tribum Beniamin delentes, prius bis ipsi vincuntur: quia prius ipsi purgandi sunt, per quos aliena scelera puniuntur. Gregor. vbi suprà libro. 14. cap. 18.

Iob. 19. Super illud. Quare persequimini me sicut Deus, Deus tantò iustius aliena percutit, quantò nihil ipse puniendum habet: homines vero ferientes ad suam infirmitatem debent oculos reuocare: vt ex semetipsis considerent, quantum alijs parcant. Ideo queritur Iob, quòd amici ita eum persequãtur: ac si (more Dei) infirmitatem non haberent. Greg. vbi sup. c. 25.

Tanto humili corde alios corrigamus, quantò nos ipsos in his quos emendamus, agnoscimus. Greg. 23. mor. c. 14. vide locum.

Arrogantes, sicut inflantur laudibus, ita inflãmãtur correptionibus: & in malis suis fomitem defensionis exquirunt. Greg. 26. mor. cap. 1.

Ille est vere humilis in bonis qui non est defensor in malis: aliter ornari appetit, non doceri. Est enim propria arrogantiũ fraus, vt tunc de errore requirant, quando nouerunt se non errasse. Gregor 26. mor. c. 1.

In omni correptione subesse menti debet iracundia, non præesse: nec executionem iustitiæ dominando præueniat, sed famulãdo subsequatur, iudiciumque impleat, non præcurrat. Gregor. 26. moral. c. 26.

August. Species illa columbæ in qua venit Spiritus sanctus, per quem nobis charitas infunderetur, ipsam charitatem expressit. Quare hoc? Fel columba non habet, tamen rostro & pénis pro nido pugnat, sine amaritudine sæuit. Hoc facit & pater quando filium castigat. Pater enim vt corrigat, sine felle castigat. Tales estote ad omnes: sæuire videtur pater: amor sæuit, charitas sęuit. Quomodo sęuit? Sine felle sæuit, more columbino sæuit, non more coruino. Aug. ex tract. super Epist. Ioan.

Tu vulnus fratris contemnis, tu eum vides perire, & negligis: peior es tu tacendo, quam ille conuitiando. Idem super Matth.

Quidquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigẽtis: dilige & dic quidquid voles. Idem sup. Epist. ad Galat.

Qui peccant coram omnibus, coram omnibus corripiendi sunt, vt omnes timeant. Qui secretò peccauit in te, secreto corripe: nam si solus nosti, & eum vis coram alijs arguere, non es corrector, sed proditor. Idem super illud Matth. Si peccauerit in te frater tuus &c.

Non

Non omnis qui parcit, amicus est, nec omnis qui verberat inimicus: qui phreneticum ligat, & lethargicum excitat, ambobus molestus, ambos amat: ambos sanat: ambo quamdiu ægri sunt, indignantur: sed ambo sanati gratulantur. Idem in Epist. ad Vincēt. donatist.

Leniter castigatus, exhibet reuerentiā castiganti. Sustēta æquanimiter vt infirmos, quos emendare non potueris castigatos. Blanda pietate portandi sunt, qui increpari pro sua infirmitate nō possunt. Idem. *Ambros.*

Plus proficit amica correctio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem mouet. Idem super Luc.

Facientis proculdubio culpā habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare: nihil prodest alicui nō puniri proprio, qui puniendus est de alieno peccato. Leo Papa. & ponitur. 86. di. *Leo Papa.*

Impunitas, incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudicitiæ, transgressionum nutrix est. Ber. lib. 3. de Consídera. *Bernar.*

Qui veraciter fraternam vult corripere infirmitatem, talem se præstare fraternæ vtilitati studeat, vt eum quem corripere cupit, humili corde admoneat: hoc faciens ex compassione quasi communis periculi, ne fortè & ipse subijciatur tentationi. Isidor. de summo bono. *Isidor.*

Fit plerumque quod alteri medicina est, alteri venenum sit: nonnunquam vero eadem res, si suo tempore offeratur, medicina est: sin autem intempestiuè, venenum efficitur. Vidi medicum ignauum & obtusum, infirmum confractum & collisum affecisse contumelijs: nihilque ei præter desperationem parauisse. Vidi itē medicum ingeniosum & peritissimum, inflatum cor per ignominię ferrum curauisse: omnique illud fœtoris putredine euacuasse. Clim. Grad. 26. *Ioan. Cli.*

Malos qui monet offendit: incurrit odium, qui arguit crimino sos. Chrysost. super Matth. *Chrysost.*

Omnis correptio similis est cæteris tentationibus: sicut enim omnis tentatio fideles quidem magis ædificat, infideles autē amplius destruit: sic & omnis increpatio disciplinæ religiosum hominem & timentem, meliorem facit: irreligiosum autem & malum conturbat, & in deterius ire compellit. Idem ibid.

Veritas quidem amara & ingrata est stolidis: mendaciū autem

suaue & gratum: nimirum vt illis qui dolent oculos, molestus est lucis aspectus, tenebræ autem visum reprimentes, charæ & minimæ molestæ sunt.

Quintil. Ex diuersis.

Quo sæpius quis monet, hoc castigat rarius.
Seueritas assidua perdit autoritatem.
Inter veros amicos nihil veritate iucundius.
Nihil dulcius amico monitore.
Qui se peccare nescit, corrigi non vult.

Cicero. Omnis animaduersio & castigatio, contumelia vacare debet. Cicero, in Lælio.

Prohibenda est maxime ira in puniendo. Nunquam enim iratus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium & parum. Idem. 1. de officijs.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariæ: in quibus vtendum est fortasse & vocis contentione maiore, & verborũ grauitate acriori: atque etiam illud ipsum quod acerbitatis habet obiurgatio, significandum est ipsius id causa, qui obiurgetur, susceptum esse. Id agendum etiam est, vt ne ea facere videamur irati: sed vt adurendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi raro inuitique veniemus: nec vnquam nisi necessario si nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul abfit, cum qua nihil recte fieri, nihil consideratè potest. Idem. 1. offi.

Vt medici membrum sæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare atque corrumpere possit: sic necesse est, si Rempubli. saluam esse volumus, vt perditissimos homines ex vrbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus casto labem infringat. Idem in Vatin.

COLLE. ¶Sicut chirurgus cum vulneribus ferrum adhibet atque ignem, magna cura prouidet, ne dolorem imperitia secandi cumulet. Ita quisquis castigationis, aut admonitionis ferrum adhibet subdito siue proximo, simili cura niti debet, ne castigationis acrimoniam per se acerbum, imperitia sua reddat acerbiorem.

1. Pet. 5. Pascite (ait) qui in vobis est gregem, prouidentes non coactè, sed spontaneè, Non interdicitur his verbis potestas legitimis pœnis & censuris improbos & rebelles coercendi: sed hoc tamen

prælati

prælati admonentur, vt quemadmodum medici prius quidē blandis medicamentis vulnera curare solent, quæ si minus sufficiant, mordacia tunc & amara adhibent: ita animarum medici &c. Considera vero Paulum mirum vtriusque rei in Epistolis ad Corinthios artificem. Primum enim blande monet: deinde profitetur se nisi resipiscant, grauius sæuiturum.

Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit increpanti, glorificabitur. Non amat pestilens, eum qui cū corripit, nec ad sapientes graditur. Item doctrina mala deserentiū viam Domini: qui increpationes odit, morietur. *Prouer.* 13. *Prou.* 15.

Quam sit salutaris admonitio, qua virum bonum corripimus aut monemus, declarant illa Salomonis verba. Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem. Sed vbi tamen inueniemus, qui sic corripi gratum habeat? qui culpam suam agnoscat? qui non in iurgia cōcitetur? qui nō mille prætexat excusationes? Quamobrem orandus est cum Propheta Dñs, Ne declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Hoc inter Dauidis & Saulis peccatum (vt alia prætermittamus) discriminis fuit: quia Saul partim non agnouit peccatum suum, cū ad Samuelem dixerit, Benedictus tu à Domino, impleui verbum Domini: partim illud obtentu religionis excusauit: Dauid autem vbi primum commissi sceleris admonitus fuit protinus confessionis & pœnitentiæ salutare verbum protulit dicens, Peccaui Domino. *Prou.* 25. *Psal.* 140.

Admonitionis vtilitas colligitur ex illis verbis. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet magis apud eum, quàm qui per linguæ blandimenta decipit. Est autem reprobationis indiciū, increpationibus non acquiescere. Sic enim Salomon ait: Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superuenit interitus: & eum sanitas non sequetur. Vtilitas vero admonitionis & intermissio eius colligitur ex illis verbis, Virga atque correctio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam. *Prou.* 28. *Prou.* 29. *Ibidem.*

Non incendas carbones peccatorum arguens eos: & ne incēdaris flāma ignis peccatorū illorum. Hoc est autē quod Saluator ait: Nolite sanctū dare canibus, nec mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte &c. Vera est enim illa Salustij sententia: Frustra *Eccl.* 8. *Matt.* 7.

autem niti,& laborando,nihil nisi odium quęrere, extremæ dementiæ est. At inquis Prophetæ hoc fecerunt. Sed illi tamen multos ad meliorem mentem reuocarunt,& improborum causam inexcusabilem fecerunt,Deumque ab omni humana querela vindicarunt. Quare hi non frustra nitebantur.

Vir prudens & disciplinatus,non murmurabit correctus, & inscius non honorabitur. Huc pertinet & illud, Argue sapientem,& *Prou.9.* diliget te: doce iustum & festinabit accipere.

Indigne alterum castigat,qui eiusdem criminis reus est, quod in altero reprehendit. Iure enim ei dici potest, Medice cura te- *Gene.38.* ipsum. Sic Iudas,qui nurum suam ad comburendum produci præcipiebat: vbi se eiusdem maleficij consortem agnouit,non modo ream absoluit,sed etiam iustiorem se esse asseruit.

Leuit.19. Si habitauerit,ait Dominus Leui.19.aduena in terra vestra &c. ne exprobretis ei,sed sit inter vos quasi indigena:& diligetis eum quasi vosmetipsos. Fuistis enim & ipsi aduenæ in terra Ægypti. O præceptum pietatis. O digna sacris legibus institutio. Prima sanè huius litteræ superficies tanta benignitate plena est,vt pium ad se lectorem trahat. Vbi tamen non illum solùm acceperim aduenã, qui solum transit de gente in gentem sed maximè adolescentem illum,qui patre relicto,profectus est in regionẽ longinquã. Iam quasi alienus effectus,& à sanctorum cœtu separatus,si redire voluerit,non exprobremus ei &c.& diligamus illum, vt hac nostra benignitate recreatus,quotidie ad meliora proficiat.

Ios.7. Fili mi(ait Iosue ad Acham)da gloriam Deo, & confitere peccatum tuum. Eum qui peccauerat filium vocat,quia quem corrigendo punimus, vt amicum, non vt inimicum punire debemus: ducti videlicet non libidine vindictæ,sed zelo iustitiæ. Hinc etiã discimus quod D.Gregorius prælatis omnibus iniungit, vt videlicet in coercendis subditorum delictis,lingua quidem sit blanda, manus autem seuera: quod in hac castigatione videmus.

Cùm in omni opere virtutis prudentia sit necessaria, tùm vel maximè in alienis vitijs corripiendis. Ideoque merito Isboseth imprudentia notatur, dum Abner militiæ principem obiurgat, Hac enim de causa regnum amisit. Prudentior vero Dauid,qui debitum sceleri Ioab supplicium dissimulans,in opportunum tempus illud distulit.

Inuidia.

Inuidia.

DVM electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris & inuidiæ excitantur: & bona nascentia quæ nolunt imitari, grauius persequuntur. Greg. in mor. *Gregor.*

Nec honorem reputo, in quo fratres meos honorem suũ perdere cognosco. Idem.

Quanuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia, id est, inuidia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem vomit. Greg. in mor.

Ex eo quod iustus videt florentem hypocritam, ipse ad amorẽ cœlestium robustius stringitur: sciens quia bonis desiderijs præmia æterna non deerunt: dum prauis cordibus bona temporalia non negantur: & tantò amplius despicit ipsa, quantò cernit ea malis etiam abundare. Greg. mor. lib. 13. c. 19.

Auertat Deus inuidiæ pestem ab animis omnium, ne dũ Christianorum. Vitium enim diabolicum est inuidia: quo solo diabolus reus est, & inexpiabiliter reus. Nõ enim dicitur Diabolo, quod damnetur, quia adulterium commisisti, furtum feci sti, villam alienam rapuisti, sed quia homini stanti tu lapsus, continuo inuidis. Aug. de doctr. *August.*

Per inuidiam Christus crucifixus est. Ideo autem qui inuidet fratri suo, crucifigit Christum. Idem.

Magnus est vir qui inuidiam humilitate superat. Idem.

Inuidia est filia superbiæ: sed ista mater superbia nescit esse sterilis: vbi fuerit, continuo parit: suffoca matrem, & nõ erit filia. Idẽ de verb. Domi.

Inuidia est odium alienæ fœlicitatis, respectu superiorum, quia eis non æquatur: respectu inferiorum, ne sibi æquentur: respectu parium, quia sibi æquantur. Vnde Cain inuidit Abelis prosperitati, Rachel Liæ fœcunditati, Saul Dauidis fœlicitati. Per inuidiam procuratus est lapsus mundi, & mors Christi. Idem in sermo.

Late patet zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix est omnium malorum, fons cladiũ, seminariũ delictorũ, materia culparum. Inde odium surgit, animositas inde procedit: auaritiam zelus *Cypria.*

inflammat, dum quis non potest suo esse contentus, videns alterum ditiorem: ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus altiorem. Hinc Dominicę vinculum pacis rumpitur: hinc charitas fraterna violatur: hinc adulteratur veritas, vnitas scinditur: atque in hæreses atque schismata prosilitur, dum obtrectatur sacerdotibus, dum Episcopis inuidetur, dum quis quæritur aut se non ordinatum, aut indignatur alterum se ferre præpositum, &c. Cypria. in ser. de inuidia.

Qualis animi tinea est, aut quę cogitationum tabes, inuidere in altero virtutem eius aut fœlicitatem odisse in eo vel merita propria, vel beneficia diuina in malum proprium bona aliena conuertere, aliorum gloriam facere suam pœnam, & velut quosdam pectori suo admouere carnifices, & cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta maleuolentiæ vnguibus pulsent. Quibus & longe miserabilior fiat idē ipse qui inuidet, quam is qui inuidi rabidas persecutiones continuo patitur. Quisquis ille est, quem zelo persequeris, subterfugere & vitare te poterit, tu te fugere & vitare non potes: aduersarius tuus tecum est, ineluctabili cathenarum nexu ligatus & vinctus es: zelo dominante captiuus es, nec solatia tibi vlla proueniunt. Non cibus talibus lætus, non potus potest esse iucundus: suspiratur semper, & gemitur, & doletur. Dumque ab inuidis nunquam liuor exponitur, diebus ac noctibus sine intermissione pectus obsessum dilaniatur. Mala cætera habent terminum, & quodcunque delinquitur, delicti consummatione finitur. In adultero cessat facinus perpetrato stupro. In latrone conquiescit zelus homicidio admisso: & prædoni rapacitatem statuit possessa præda: & fallario modum imponit impleta fallacia: zelus terminum non habet permanens iugiter malum & sine fine peccatum est. Quantoque ille cui inuidetur successu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Hinc vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrænata conuitia, manus ad cædis violentiam promptę etiam si gladio interim vacuæ, odio tamen furiosæ mentis armatæ. Idem, ibidem.

Pet. Rau. Inuidet quidem Dæmon sed hominibus, nulli vero Dæmoni: tu vero

tu vero cum sis homo hominibus inuides: & quomodo cõsequeris veniam? Pet. Raue.

Huic inuido vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, in dentibus stridor, verba rabida, & effrenata conuitia & manus ad violentiam prompta: iuxta illud Poetæ: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto. Non recta est facies, lucent rubigine dentes. Pectora felle virent, lingua est suffosa veneno. Risus abest, &c. Idem.

Inuidia inteſtinus hostis non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed ipsam cordis arietat arcem: & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit, & adducit inclusam. Si ergo volumus cœlestem mereri gloriam, si æterni patris inhabitare domum, peruigili fide, tetras inuidię pellamus & excludamus insidias: quia sicut nos Deo iungit charitas, à Deo inuidia sic seiungit. O zeli tumor, duos non capit domus amplas germanos. Et quid mirũ fratres? Fecit inuidia, fecit vt mundi tota duobus esset angusta fratribus latitudo: namque ipsa Cain iunioris erexit mortem, vt esse solum zeli liuor faceret, quem primum fecerat lex naturæ. Idem in ser. 3. de fili. prodig.

Frater credidit damnum, qui redijsse conspicit cohæredem. Et quando inuidus non auarus, quando quidquid habet alter, se cõputat perdidisse? Idem hom. de fili. prodig.

Quot homines his temporibus aliena bona propter inuidiam mala sua esse credunt? Cui sufficit fœlicitas sua, vt alium etiam velit esse fœlicem? Nouum & inæstimabile nunc in plurimis malum est. Parum alicui est, si ipse sit fœlix, nisi alter fuerit infœlix. Saluia. contra Gentes. *Saluia.*

Inuidis aliena prosperitas aduersa, aliena aduersitas prospera iudicatur: hi in aliena gratulatione tristantur, in aliena tristitia gratulantur. Isti suas in aliena paupertate diuitias, suam paupertatem in alienis diuitijs metiuntur. Isti autem alienæ famæ serenitatem detractionis nubilo obnubilare conantur. Alanus de Complanctu natu. *Alanus.*

Inuidia quod monstruosius monstrum? aut quod damnosius damnum? quæ culpabilior culpa? quæ pœnalior pœna? Hęc est erroneæ cœcitatis abyssus, humanæ mentis infernus, contentionis stimulus, corruptionis aculeus. Qui sunt inuidiæ motus, nisi hu-

manæ tranquillitatis hostes? mundanæ tentationis satellites? animi laborantis vigiles hostes? alienæ fœlicitatis excubiæ? Ibidem.

Si quis liuoris rubiginẽ, inuidiæ tineam à mentis thesauro velit proscribere, in alieno dolore suum dolorem inueniat condolendo: alienum gaudium suum faciat, congaudendo: in alienis opibus suas penset diuitias: in aliena paupertate suam lugeat paupertatem. Ibidem.

Ansel. Qui bonis alterius arridet, Sanctis consentit: qui vero inuidet, Diabolis similis est. Siquidem magis puto esse saluationem sperandam eius qui parum aliquid boni facit, quàm illius qui multa, & inuidet alijs. Ansel. de similit.

Clemens Alexan. Quemadmodum columna si recta sit, accepto põdere amplius confirmatur, si autem modicè obliquata fuerit, non solum non confirmatur, sed amplius vadit ad latus: sic & cor hominis si fuerit rectum, videns opera viri iusti, audiens doctrinam sapientię eius, amplius confirmatur: sed si cor peruersum fuerit, non solum non confirmatur, sed magis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Clemen. Alex. super illud Matth. 21. Indignati sunt &c.

Anacharsis. Anacharsis Scytha interrogatus cur homines subinde tristẽtur, dixit: quia non solum propria mala eis molesta sunt, sed etiam aliena bona.

Socra. Socrates dixit, inuidiam animæ ferram esse.

Bion. Bion sophista cum vidisset inuidum quendam valde tristãtem demisso in terram vultu, dixit: Aut huic magnum malum cõtigit, aut alteri cuipiam magnum bonum. Bion.

Ouid. Summa petit liuor, perflant altissima venti.

Vale. Ma. Nulla tam modesta fœlicitas est, quæ malignitatis dentes vitare possit. Vnde quidam interrogatus quomodo inuidos non haberet, respondit. Si nihil (inquit) ex magnis rebus habueris: aut nihil fœliciter gesseris: nam sola miseria caret inuidia. Val. Max. lib. 4.

Cicero. Inuidia virtute parta, gloria, non inuidia putanda est. Cicero in Catil.

Mos est hominum vt nolint eundem pluribus rebus excellere. Idem de Clar. Orat.

Durior est conditio spectatæ virtutis quàm incognitæ. Brut. Ciceroni.

Esse

Esse quid hoc dicam, viuis quod fama negatur,
Et sua quod rarus tempora lector amat?
Hi sunt inuidiæ nimirum Regulæ mores
Præferat antiquos semper vt illa nouis.

Martialis.

¶ Venerunt discipuli Ioannis ad eum dicentes, Magister, cui tu testimonium perhibuisti, baptizat, & plures illum sequũtur. Quibus ille respondet, Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autẽ Spõsi &c. Hoc ergo gaudium meum impletũ est, sensus est. Quẽadmodum amicus sponsi vxorem ducentis, de coniugio gaudet amici, deque eximio sponsæ erga illum amore, ita ego magnam capio lætitiam, cum homines (ex quibus Ecclesia Christi sponsa constat) ad illum confluunt. Idem illa Apostoli verba innuunt, Siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Idem penè responsum tulit à Mose Iosue, cum Heldad & Meldad in castris prophetabant. Vide locum. Hoc ergo animo hac mente esse debemus, cum aliorum opera & studio homines ad Christum conuertuntur, non ex hoc inuidiæ facibus inflammari, quod (proh dolor) multi faciunt. COLLE.

Neque lux sine vmbra, neque fœlicitas sine vlla molestia reperitur. Hinc illud, Affricano virtutem industria, virtus gloriã, gloria æmulos comparauit. Is cum Annibalem atrocissimum Popul. Rom. hostem vicisset, & Affricam Romano imperio subiecisset, & Antiochum Syriæ atque Asiæ regem bello superasset: tamẽ inuidiæ cedens inimicorum, sponte subijt exilium.

Rursus contemplatus sum omnes labores hominum & industrias patere inuidiæ proximi. Inuidia enim pestilentissimum virus vbique diffunditur. Ea vero nec coniunctissimis parcit. Romulus Remum fratrem occidit. Cain aduersus fratrem Abel desæuit. Rachel inuidisse scribitur sorori suæ, quod fœcundior esset. Fratres vero Ioseph quantum aduersus innocentem fratrem inuidiæ liuore æstuauerunt? non quod illis superior esset, sed quod somniauerit se superiorẽ futurũ? Qua de causa in mortẽ illius cõspirarũt, haud veriti manus suas propter ea somnia, fraterna cæde cruẽtare. Sed hæc leuiora sunt: lõge maiꝰ est, qđ Maria prophetissa, & Aarõ sanctꝰ Dñi, fratri sanctissimo atq; omniũ mitissimo nõ ꝓpter opes regias, sed ꝓpter diuinorũ munerũ prẽstãtiã inuiderẽt. *Eccl. 4.*

Iudicium temerarium.

Gregor. STulti tanto intensius de alieno iudicant, quanto sua profundius ignorant. Greg. in mor.

Humanæ mētis est proprium, hoc sibi fieri suspicari quod facit. Greg. in mor. lib. 14. c. 1.

August. Quid agit pax in ista peregrinatione mortalitatis nostræ, cum adhuc nemo est alteri conspicuus, nemo videt cor alterius, quid agit pax? De incertis non iudicat, incognita non confirmat. Proclivior est ad bene credendum de homine, quàm ad male suspicá dum. Non se multum dolet errare, cum bene credit etiam de malo. Pernicioſum est autem, cum quis male senserit forte de bono nesciens qualis sit. Quid perdo, si credo quia bonus est? Si incertū est, vtrum sit malus, licet quidem vt caueas ne forte verum sit: nó tamen damnes tanquam verum sit. Hoc pax iubet, Quære pacem ait, & sequere eam. Aug. super Psal. 147.

Bernar. Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex, etiam si perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum: magis autem excusa intentionem, si opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionē, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud te ipsum. Vehemēs fuit tentatio: quid de me illa feciſſet, si accepiſſet in me similē potestatem? Bernar. super Cant.

Si is qui de clauſtro est, eum qui versatur in populo interdum minus discrete sese agere deprehendat: verbi gratia, in verbo, in cibo, in somno, in risu, in ira, in iudicio, non ad iudicandum confestim prosiliat, sed meminerit scriptum: Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Nam tu quidem in tui custodia vigilans, benefacis: sed qui iuuat multos melius facit, & vtilius. Quod si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est, absque aliqua inæqualitate vitæ & conuersationis suæ, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Idem, ibidem. *1. Pet. 4.*

Matth. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini. Alieniſsimus est ab aqua ignis: ita & iudicare ab eo qui pœnitere cupit. Etiam si in ipso animæ à corpore digressu quempiam peccare videris, ne tum

ne tum quidem illum damnare audeas. Incertum est enim hominibus iudicium Dei. Clim. Grad. 10.

Qui celeres nimiumque diligentes proximi delictorum iudices sunt, hoc idcirco patiuntur, quia nondum suorum peccatorũ fixam atque perfectam memoriam curamque susceperunt. Nam si quis amoto proprij amoris velamine, mala sua diligenter inspiciat, nullius iam rei alterius in hac vita curam geret: id apud se reputans, tempus sibi sufficere non posse, quo seipsum lugeat, etiam si centum annos vixerit: etiam si Iordanem fluuium in lachrymas versum ex oculis suis manare perspexerit. Notaui luctũ, nec vllũ in eo detractionis, aut condemnationis vestigium inueni. Aut peccare nos Dæmones vrgent, aut cum non peccauerimus iudicare peccantes: vt per hoc secundum primum illud homicidæ inquinent. Idem, ibidem.

Iudicare est impudens direptio diuinæ dignitatis: condemnare autem, animæ propriæ interitus. Sicuti elatio sola absque alio vitio comite perdere se habentem potest: ita & iudicandi vitium & si solum in nobis fuerit, perfectè nos perdere valebit: Siquidem Pharisæus ille ex hoc condemnatus est. Bonus & probus vuæ lector, matura accina comedens, acerba legere nunquam patietur. Porrò grati viri ac prudentis animus, quotquot in alijs virtutes inspexerit, studiosissimè notabit: insipiens vero querelas defectusq; perscrutabitur. Ibidem.

Neque si oculis tuis peccantem videris, condemnes: nec illis credas, sæpius enim falluntur & ipsi. Ibidem.

Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui bonus est: sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui ipse malus est. Chrysost. super Matth. *Chrysost.*

Omnis homo ex se æstimat alterum: fornicarius neminem putat castum: castus de fornicario non facile suspicatur: superbus neminem putat humilem, humilis neminem putat esse superbum.

Æsopus dicebat vnusquisque nostrum duas peras secum ferre: vnam ante, alteram à tergo: & in anteriore quidem aliorum peccata reponere, in posteriorem vero nostra. Æsopus. *Aesopus.*

Vt quisque est vir optimus, ita difficile esse alios improbos suspicatur. Cicero ad Q. fratrem. *Cicero.*

Quàm

COLLE. 2. Reg. 10 ¶ Quàm difficile improbi homines eam virtutem alijs tribuunt qua ipsi carent? Sic optimates Anon regis filiorum Amon nequaquam persuadere sibi potuerunt, Dauidem grato & benevolo animo legatos ad visitandum & consolandum ipsum venisse. Quo errore decepti, insigni contumelia eius legatos affecerunt: quę res interitum & ruinam eorum regno attulit.

Prudentia, Imprudentia.

Gregor. PLerumque virtus, cum indiscrete tenetur, amittitur: cum discrete intermittitur, plus tenetur. Greg. in mor.

Solerter animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari: vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientię munitus, quicquid accesserit, lucrū putet. Greg. in moral.

Infirmi dum ventura mala præuidere nescíunt, tantò eis graniora fiunt, quantò ab eis inopinata tolerantur: prouidis autem repente aduersa non veniunt. Aduersa autem plus sentiunt, qui de prosperis extolluntur. Greg. in mor. lib. 13. c. 8.

August. Eleganter dictum est, cum quis in puteum cecidisset, & aqua eum suffocaret, accesit alius, & eo viso admirans ait, Quomodo huc cecidisti? Obsecro (inquit) cogita quomodo hinc me liberes, non quomodo hic ceciderim, quæras. August. in Epistol. ad Hieron.

Hæc pax domestica, & cohabitantium ordinata à Deo concordia & clara iustitia: vt scilicet, qui excellunt ratione, excellant dominatione. Idem in lib. senten.

Vbicunque fuerit prouidentia, frustrantur vniuersa contraria: vbi autem prouidentia negligitur, omnia contraria dominantur. Idem lib. de sing. clerico.

Ille iuste & sancte viuit, qui rerum integer æstimator est: ipse est qui ordinatam habet charitatem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod est diligendum: aut amplius diligat, quod minus est diligēdum: aut minus diligat quod amplius est diligendum. Idem lib. de doctri. Christ.

Prudentia

Prudentia absque bonitate, malitia est: & simplicitas absque ratione, stultitia nominatur. Hierony. super Oseam. *Hierony.*

Discretio est quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc, & virtus vitiũ erit. Ber. sup. Canti. *Bernar.*

Virtus discretionis absque charitatis feruore iacet: & feruor vehemens absque discretionis temperamento, præcipitat. Idem super Canti.

O vtinam saperes, & intelligeres, ac nouissima prouideres. Saperes quæ Dei sunt: intelligeres quæ mundi sunt: prouideres quæ inferni sunt. Profectò inferna horreres, superna appeteres, quę ad manus sunt, contemneres. Idem in Epist.

Scopulus ille vitandus est, vbi aliter offendit: Pecora ipsa vitare nosc̃unt quæ se læsisse cognosc̃unt: neque itinera illa repetunt, vbi in foueam corruerunt. Tenaces laqueos auis capta declinat: rete auis suspecta non incidet. Isidor. lib. 4. Epistol. *Isidor.*

Neq; vox in piscibus, nec virtus in hominibus imperitis quærenda. Sextus. *Sextus.*

Tutius est chordas remitti intensius quàm protendi: remissarum nanque intensio artificis peritia conualescit: sed quæ semel rupta est, nullo artificio reparatur. Hoc animaduertere discretionis est. Chryso. de cur. alie. mag. *Chryso.*

Sicut ij qui olfatus sensu integerrimè vigent, eum qui clam habet aromata ignorare non possunt: ita & anima purissima fragrantia odoris quam ipsa ex Deo acquisiuit: fœtoremque à quo ipsa perfectè liberata est, si sit in alijs, agnoscere (cæteris sine odoris sensu permanentibus) solet. Clim. Grad. 26. *Clima.*

Solus sapiens liber est, ac princeps, etsi innumeros corporis dominos habuerit. *Philon.*

Prudentiam Solon aiebat tantum cæteris virtutibus antestare, quantum visus reliquos sensus excellit. *Solon.*

Non quadratis aut amplis lateribus viri tutissimi sunt: sed qui rectè sapiunt, vbique vincunt. *Sophocl.*

Sapientem decet prouidentia, non pœnitentia. *Epichar.*

Multarum rerum magister est tempus. *Ex Ethnicis.*

Illud est sapere, non quod ante pedes modo est videre, sed etiã illa quæ futura sunt prospicere. *Terent.*

Diogenes

Diogenes. Diogenes nonnullos homines esse dicebat, qui cum belle dicerent, recteque loquerentur, seipsos non audirent: lyrarum more, quæ cum belle sonent, nihil tamen sentiunt.

Pythag. Magnã eam peritiã existimato, per quã ferre possis imperitiã.

Cato. Demissos animo tacitos vitare memento
Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Idem. Cum sis incautus, neque rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cœcam.

Plinius. Sapientior mortalium omnibus horis non sapit.

Idem. Pudendum est omnia animalia quæ sint ipsis salutaria nosse, præter hominem.

Salust. Fortunam vbi abire permiseris, frustra fugientem implorabis. Hoc autem animaduertere prudentia est.

Aristo. Difficile est, simul multa conspicere.

Ex diuersis. Audere non est sapientis.
Desipere in loco summa sapientia est.
Prudentis est multa dissimulare.
Peccare denuo haud prudentis est viri.
Præterita compellunt nos futurorum rationem habere.
Parua sunt arma foris, si non est consilium domi.

Cicero. Sapientis est, nihil admirari cum acciderit, nihil antequàm euenerit, non euenire posse arbitrari. Cicero in Epist.

Nõ potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum. Idem. 2. de Orat.

Nihil est turpius, quàm sapientium vitam, ex insipientium sermone pendere. Idem. 2. de Finib.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non est habendus. Idem. 2. de Officijs.

Multa sunt incommoda in vita, quæ sapientes commodorum compensatioue leniunt: stulti nec vitare venientia possunt, nec ferre præsentia. Idem. 1. de nat. Deo.

Prudentia est rerum expetendarum scientia. Idem lib. 1. offi.

Est philosophia paucis cõtenta iudicibus, multitudinemq; consultò fugiens, eique ipsa & suspecta & inuida. Idem. 2. Tuscul.

Vt multo maiora sunt opera animi quàm corporis: sic eæ res quas persequimur ingenio ac ratione. gratiores sunt quã hæ quas viribus. Idem. 2. offi.

¶ Sunt

¶ Sunt quædam finitima virtutibus vitia: quæ niſi diligenter ad- COLLE.
uertas, facile in animum latenter irrepunt. Verbi gratia: prudẽtiã vides aſtutiæ finitimam: iuſtitiam crudelitati: fortitudinem temeritati: liberalitatem prodigalitati: religionem ſuperſtitioni: ſpem præſumptioni: timorem puſillanimitati: & cæteras item virtutes ſuis contrarijs (inter quæ ſunt poſitæ) vicinitate quadam ſimiles apparere. Vigilet itaque diligẽter quiſquis magnos in virtute voluerit facere progreſſus: ne ad vitia propinqua & vicina dilabatur incautus. Prudens itaque Dei ſeruus ſic virtutes amplectatur: vt cum ſe dederit prudentiæ, fugiat aſtutiam: cum iuſtitiæ, crudelitatem: cum fortitudini, temeritatem &c. Hac enim moderatione potiſsimum virtus indiget moralis: quę inter duo extrema ſita eſt. Quin & humilitas ipſa, à ſocordia & negligentia, finitimis ſibi vitijs, cauere debet. Cum enim humilis ſeipſum agnoſcat, ac ſuarũ viriũ imbecillitatẽ ſæpe ſit expertus (ex eo enim quod toties ad virtutis culmẽ aſpirat, nec eò peruenire) diffidit plane ſibi: ſpemque ſuam omnem ſic collocat in Deo, vt periculum ſit, ne totum onus in ipſum reijciens, nihil ſibi operis relinquat. Humilitati ergo diligentia & vigilantia iungenda eſt: ne aut humilitas ſine diligentia torpeat, aut diligentia ſine humilitate de ſe aliquid præſumat.

Duo ſunt infantium propria: ignorantia, & imbecillitas: duoq; item ſunt virorum propria, iudicium, ad diſcernendum, & robur ad labores perferendos. Quo fit paruulos exiſtimandos eſſe, qui & ignorantes & infirmi ſunt: robuſtos autem, prouectęque ætatis qui potiſsimum diſcretione, & fortitudine, atque patientia fortitudinis comite vigent.

In vno homine duplex homo eſt, interior videlicet & exterior: alter ſpiritualis, alter carnalis: quorum vterlibet ſibi connaturalia appetit, ille ſpiritualia, iſte carnalia. Itaque ſimilis mihi homo eſſe videtur alicui viro nobiliſsimo atque ſanctiſsimo, qui vxorem habeat malę ſanam, peſsimiſque moribus imbutam, quæque omnibus mariti cœptis ac ſententijs aduerſetur. Quãobrem ſi vir recte ſapiat, illud præcipue ſtatuere apud ſe debet, vt nunquàm mulieris huius conſilijs acquieſcat, & quidquid illa ſuggeſſerit, eò ipſo ſuſpectum habeat.

Epictetus philosophus duas vnicuique rei ansas inesse ait, quibus aliter atque aliter prendi potest. Stulti autem eam prendere solent, quæ ipsis incõmodum afferat: sapientes vero eam quæ omnem illis molestiam adimat: hoc est id in quacunque re (præcipue aduersa) considerant, quod pacem foueat, quodque illos à statu & tranquillitate mentis non deijciat.

Quemadmodum Ianus duas apud veteres dicebatur habere facies: ita fere vnaquæque res totidem quodammodo facies habet: alteram quidem à fronte, alteram à tergo. Stulti autem primam fere rerum faciem contemplantur, ideoque falluntur. Sapientes
1. *Reg.* 16. vero vtranque simul aspiciunt: Res enim fere omnes, aliud in recessu abscondunt, aliud in fronte promittunt. Et species quidem prior sæpe fallit. Quo circa recte Salomon, Ne intuearis inquit, vi
Prou. 23. num quando flauescit: cum splenduerit in vitro color eius &c. Itẽ
Prou. 5. illud, Fauus distilans labia meretricis: nouissima autem eius amara quasi absynthiũ. Itaque vir sapiens caudam magis scorpionis, quàm blandientem faciem attendit.

Quemadmodum dialectica ad hoc potissimum inuenta est, ne in veritatis inquisitione deciperemur: & vt vera à verisimilibus discerneremus (cum multa falsa imaginem veritatis præseferant) ita nobis pro dialectica discretio esse debet: qua veram virtutem à falsa virtutis specie disiungamus: ne videlicet (quod multis contingit) vitium virtutis specie nos fallat.

Naturales affectus qui in corde nostro sunt, velut stimuli quidam ad paranda ea quæ sunt vitæ necessaria, conditoris prouidentia dati sunt. Sed quoniam affectus isti cœci & vehementes existunt, ratio veluti auriga ab eodem opifice donata est: quæ illos velut præcipites in cursu equos moderetur. Ad hunc ergo modum sancta desideria nobis, ad spiritualia bona, virtutesque parandas à Spiritu sancto donantur: quæ tamen discretione tanquam aeriga egent qua regantur, & ordinis, modi, temporis, locique rationem habeant. Quare sine huius aurigæ consilio non est illis semper fidendum. Vnde multos Dei seruos multa passim opera grandia moliri vidimus, quæ parum fœlices exitus habuerunt. Quæ res docet discretionis illis iudicium in hac parte de-
Prou. 32. fuisse. Hac de causa Salomon ait. Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes: quia facient sibi pennas vt aquilæ, & volabunt

labunt in cœlum.

Diuina prouidentia non excludit humana consilia: quæ salutem afferre possunt. Vbi tamen hæc desunt, præsto adest diuina tutela. Hoc aperte videmus in Dauide rege, qui cum certo sciret ex diuina prouidentia se regnaturum, nihilominus tamen diligentem salutis & vitæ suæ curam gessit: Itaque partim fuga, partim prudentia (dum se apud Achis morionem simulauit) pericula contra se intenta depulit. Vbi vero humana industria nihil opis afferre poterat, ibi diuina prouidentia affuit: nam & Saulem ab obsidione Dauidis repentino Philistinorum aduentu reuocauit: iterumque eodem Saule & satellibus eius, spiritu prophetico arreptis Dauidem ab eminenti interitu vindicauit. Quare recte à Philone dictum est, tunc potissimũ pijs hominibus adesse diuinum, cum humanum cessaret auxilium.

Substantia festinata minuetur, quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Adde etiam aliud festinationis incommodum, nempe illud: Qui festinus est pedibus, offendet. Vtrique enim pedes videlicet corporis & animæ, inconsiderata festinatione labuntur. Quamobrem viri sapientis est lentè festinare: quod quidem anchora delphino coniuncta, veteres olim significabant. *Prou.* 23. *Prou.* 19.

Qui patiens est, multa gubernabitur sapientia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam. Patientia igitur est vera prudentiæ probatio. Gubernatoris artem declarant tempestates: prudentiam autem, res incommodæ & aduersæ. Quod idem Salomon alibi quoque testatur his verbis, Doctrina viri per patientiam noscitur. Non ergo religiosa verba, non longa oratio, non ieiunia, non eleemosynæ (quanuis hæc clarissima virtutum officia sint) sed malorum humilis perpessio, perfectam virtutem & prudentiam declarat. Vt autem patientia prudentiæ, ita impatientia stultitiæ comes est. Vnde, Idem Salomon: Impatiens operabitur stultitiam. Quid autem aliud ira & affectus præceps & impatiens, poterit nisi stultitiam operari? *Prou.* 14. *Prou.* 19. *Prou.* 14.

Non laudes virum in specie sua, nec spernas hominem in visu suo: breuis est in volatilibus apis & initium dulcoris habet fructus illius. Hoc est autem quod Dominus ait, Nolite iudicare secũdum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Huc pertinet & illud: *Eccl.* 11. *Ioan.* 7.

Eccl. 11. Priusquàm interroges, ne vituperes quenquam: & cum interrogaueris, corripe iuste. Priusquàm audias, ne respondeas verbum: & in medio sermone ne adijcias loqui. Prudentiæ quoque munus est, quod deinde subditur, De ea re quæ te non molestat, ne certeris: & in iudicio peccantium ne confidas. Pro quo alius vertit, Ne contendas de eo quod tua nihil interest: nec te iudicem adiungas consensui sceleratorum.

Eccl. 27. Consummatio timoris Dei sapientia & sensus. Ex quo patet perfectæ virtutis fructum esse consummatũ iudicium atque sapiẽtiam: hoc est omnia prospicere, & de rebus omnibus rectè iudicare. Sicut enim adultum ab infante, iudicium: ita perfectum ab imperfecto prudentia distinguit. Prudentiæ est & illud Eccl. 27. Ante sermonem ne laudes quenquam: hæc enim tentatio est hominum. Quæ nam hic tentatio est? Nimirum velle protinus effutire quidquid primo rerum aspectu concipiunt. Vix enim continere se possunt multi, quin quod sentiunt, protinus euomant.

Prudentiæ virtus ad hoc maximè necessaria est, vt hostium nostrorum insidias & fraudes à longe odorari valeamus. Quam nasi nomine Sponsus Cant 7. in Sponsa commendat his verbis, Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit cõtra Damascum. Damascus caput erat regni Syriæ: quod Israelitico regno infestum semper erat: Aduersus autem hostilis huius regni insidias Solomon in confinibus Libani montis, altissimam turrim erexit: vnde exploratores, omnes hostium insidias à lõgè videre, & denũtiare possent. Rectè ergo huic turri prudentia comparatur. Hoc enim inter cætera præcipuum prudentiæ munus est, procul odorari bellum, & omnia hostium nostrorum consilia animaduertere, & ad illa opportunè præmuniri, & ante languorem adhibere medicinam valeamus: vt hac cautione muniti, non circumueniamur à Sathana:

2. Cor. 2. non enim (vt ait Apostolus) ignoramus cogitationes eius. Ideo autem altissimæ huic turri nasus Ecclesiæ comparatur, quod nõ vulgari, sed maxima & insigni prudentia prædita & instructa esse debeat: qua non modo instantia, & oculis obiecta pericula videat, sed procul etiã posita odoretur, & ad illa se muniat. Propter quod

Ezech. 1. sacra illa Ezechielis animalia, non binis oculis vt cætera, sed oculis ante & retrò plena sunt vndique. Est enim prudentia tùm virtutum omnium auriga, tùm periculorum omnium prospectrix.

Melior

Melior est enim prudentia quàm vires,& vir prudens quàm fortis. Quia cum dispositione initur bellum,& erit salus. v. m. c. Hinc illud Solomon. Ciuitatem fortium ascendit sapiens, destruxitque robur fiduciæ eius. *Sapien. 6.* *Prou. 21.*

Superhumerale sacerdotis,quod humeros tegebat, & rationale quod pectus,sic à Deo fieri præcepta sunt,vt fibulis quibusdam connexa,à se nunquam separari possent. Superhumerale, onera laborum,rationale, rationis iudicium & prudentiam designant: quæ duo separari à se nunquam debent, vt videlicet rationale sit obsequium & labor noster. Nullum enim sacrificium nisi discretionis sale conditum,gratum Deo est. Vnde Leui. 2. præcipit Dominus, Quidquid obtuleris sacrificij,sale condies:nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Ideò sal sine mensura à rege Persarum dari præcipitur in vsus templi.

Non raro contingit, vt qui in aquis periclitanti subuenire incautius properant, nullam perituro opem ferant,& ipsi cum illo simul pereant. Quoniam verò hoc eodem modo periclitari possunt,qui animarũ saluti studẽt,ideo Eccl. monet,Recupera proximum secundum virtutem tuam:& attende tibi ne incidas. *Eccl. 29.*

In arcam Noe non solũ munda,sed etiã immunda fuerunt animalia:habuit homines,habuit & serpentes. Sed cũ tot tamẽ essent animalia,homines octo tantũ fuere,qui in summo arcæ loco cum Noe versabantur. Quare Origenes illud significari ait, quod cùm infinitus penè sit numerus eorũ qui affectibus & cupiditate brutorum more ducuntur,pauci tamen sunt,qui spretis affectibus & cõculcatis,ratione omnia metiantur,& ratione gressus suos dirigãt. Res planè miseranda,& quæ naturæ lapsum facile indicet: quòd videlicet in rationali creatura tam pauci sint,qui ratione vitã suã moderentur:cùm domos, vestes,cæteraque ad vitæ cultum pertinentia non nisi magna solertia & consilio faciant.

Stultitia.

SÆpe reprobi per hoc quod vnum,vel minimum donũ suum incautè conspiciunt,mala multa & grauia in quibus demersi sunt,non agnoscunt. Greg. in mor. *Gregor.*

Tanto quisque intus amplius stultior fit, quanto conatur exterius sapiens videri. Greg. in mor.

August. Maior & miserabilior egestas nulla est, quàm egere sapiétia: & qui sapientia non eget, nulla re omnino egere potest. Est ergo animi egestas nihil aliud quàm stultitia. Aug. de vit. beat.

Bernar. Quando excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrũ infantium, & doctorem insipientium profitetur? Ignorans vtique ignorabitur, imo & multos ignorare faciet, & ignorari. Bernar. de Contemp.

Chrysost. Nõ est parũ scire quod nescias: frustra sibi de infirmitate vel ignorantia blandiuntur, qui, vt liberius peccent, libenter ignorant vel infirmantur. Idem sup. 12. Grad. humil.

Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut inquirendi verecundia: & quidem huiusmodi ignorantia non habet excusationem. Idem in Epist.

Non potest eis esse excusatio condemnationis, ignorantia veritatis, quibus fuerit inueniendi facultas, si fuisset quærendi voluntas. Nam si veritas salus est & vita cognoscentium se, magis debet quæri, quàm quærere. Chrysost. sup. Matth.

Cicero. Est proprium stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorũ. Cicero. 3. Tuscul.

Curiositas.

August. HVC accedit alia forma tentationis. Præter enim concupiscentiam carnis, quę inest in delectatione omniũ sensuum & voluptatum, inest animæ per eosdem sensus corporis quædam non se oblectandi in carne, sed experiendi per carnẽ vana & curiosa cupiditas nomine cognitionis & scientiæ palliata. Ex hoc autem euidentius discernitur, quid voluptatis, quid curiositatis agatur per sensus, cp voluptas pulchra, canora, suauia, sapida, lenia sectatur. Curiositas autẽ etiam his cõtraria tentandi causa, non ad subeundam molestiam, sed experiendi noscendique libidinẽ. Quid autẽ voluptatis habet videre in laniato cadauere quod exhorreas, & tamen si cubi iaceat, cõcurrunt, vt contristentur, vt palleant. Hinc ad perscrutãda naturæ secreta, quæ præter nos est operata proceditur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quàm scire homines

homines cupiunt. Hinc etiam in ipsa religione Deus tẽtatur, cum signa, & prodigia flagitantur, nõ ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata. A te Domine Deus meus (cui humilem famulatũ ac simplicẽ debeo) quantis mecum, suggestionũ machinationibus agit inimicus, vt signũ aliquod petam. Sed obsecro te per Regẽ nostrũ, & patriã Hierusalẽ, simplicẽ, castam, vt quemad modũ à me lõge est ista consensio, ita sit semper longa atque longius. Verumtamẽ in quam multis minutissimis & contemptibilibus rebus curiositas quotidie nostra tentatur, & quàm sæpe labamur, quis enumeret? Aug. Confess. lib. 10.

O Dina, quid necesse est, vt videas mulieres alienigenas? qua necessitate, qua vtilitate? an sola curiositate? Etsi otiose vides, non tamen otiose videris. Bernar. de. 12. Grad. *Bernar.*

¶ Cùm summus Sacerdos semel in anno intra velum oraturus ingrediebatur thymiama prius incendere præcepto Domini iubebatur, vt vapor & nebula ex ea consurgens, oraculum operiret, ne (ait Dominus) moriatur. Rursumque. Num. 4. præcipitur Sacerdotibus vt cùm mouẽda essent castra, sacerdotes filij Aaró pallijs hyacinthinis sacra vasa, & omnem tabernaculi supellectilem inuoluerent: inuolutaque Leuitis portanda distribuerent. Alij vero (ait Dominus) nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario, priusquam inuoluantur, alioqui morientur. In priori decreto ait, ne moriatur: in secundo verò (vbi de curiositatis vitio apertius agitur) sine vlla dubitatione affirmat, Alioqui morientur. Propter hoc autem mortui sunt Bethsamitæ, quia simili curiositate arcam Dei videre præsumpserunt. Obserua quàm aperte & sub quibus pœnis in his duobus locis omnis in rebus diuinis vitiosa curiolitas interdicatur: quæ vt superbiæ & leuitatis filia, ita etiam multorum errorũ ac malorum mater est. Ex his etiam locis discimus, qua reuerentia ad sacrum corpus Domini accedere, & sacerdotes & cæteri debeant: quando tantam Dominus reuerentiam ad solas sacramentorum nostrorum vmbras exigebat. Quod si propter hæc toties dixit, Pauete ad sanctuaria mea: quis pauor ad illud sanctuarium, in quo ipse vere est, à nobis exigetur? COLLE. *Leuit. 26.*

Non esse omnia Dei opera, iudicia, atque præcepta curiose scru-

tanda, satis apertè insinuat, summa illa mundi calamitas, priorum parentum vitio in vniuersum genus hominum inuecta: quæ ab hac serpentis curiositate exordium duxit, Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis ex omni ligno paradysi? Rectè igitur Ecclesiast. voce monemur, Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris &c.

Gene. 3.
Eccl. 3.

Terent. Euentus stultorum magister.

Aristo. Iuuenis non potest esse sapiens: quia prudentia requirit experientiam: quam iuuenis non habet. Aristot.

Ex diuersis.

Aliena mala spectans, doctus euadit.
Ante annos prudentia nulla.
Facilius memorantur semel visa, quam septies audita.
Optimum aliena insania frui.
Producere in lucem verum, dies solet.
Quæ nocent, docent.

Experientia.

Augusti. FRatres charissimi non poteritis probare, quàm vera cantetis, nisi cœperitis facere quod cantatis. Quantumlibet illud dicam, quomodolibet exponam, qualibuscunque verbis versem, non intrat in cor eius, in quo non est opus eius. Incipite agere, & videte quid loquamur: Tunc ad singula verba lachrymæ profluent: tũc psalmus cantatur, & facit cor quod in Psalmo cantatur. Aug. super Psal. 119.

Dionys. Hierotheus addiscit, nõ modo discendo, verum patiendo diuina: atque ex passionis societate, ad indocibilem eorũ mysticáque bonitatem atque fidem consummatus. Diony. de di. no. c. 2.

Veritas.

Augusti. NON aliam putes esse sapientiam nisi veritatem, in qua tenetur & cernitur summum bonum, nullo loco est, nusquàm deest: foris admonet, intus docet: demẽtes in se omnes in melius commutat, à nullo in deterius cõmutatur: nullus de illa iudicat, nullus siue illa bene iudicat. Idem de lib. arbitr.

Veritas dulcis est, & amara: quando dulcis est, parcit: & quando amara, curat. Idem ad Christinũ.

Veritas

Veritas panis est: mentes reficit, nec deficit: mutat vescentem, nec ipsa in vescentem mutatur. Idem sup. Ioan.

Si de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scándalum, quam veritas relinquatur. Idem, de lib. arbitr.

Errat quisquis se veritatem cognoscere putat, qui adhuc nequiter viuit. Idem lib. de agone Christiano.

Veritas rerum atque vtilitas semper à paucis sapientibus melius inuenitur, quàm per multitudinẽ clamosam discutiatur: multitudo enim onerosa nihil habet honesti. Casio. in Epist. *Ioā. Cass.*

Talis est conditio falsitatis vel erroris, vt etiam nullo sibi resistente, consenescat, ac defluat: talis autem è diuerso veritatis status, vt etiam multis impugnãtibus suscitetur, & crescat. Chrysost. de laud. Paul. hom. 3. *Chrysost.*

Veritas temporis filia. *Aul. Gel.*

Inter veros amicos nihil veritate iucundius. *Adilon.*

Nihil efficacius simplici veritate. *Adilon.*

Tu quoque si vis lumine claro cernere verum, Tramite recto carpere callem, Gaudia pelle, pelle timorem, Spemq; fugato, nec dolor adsit. Nubila mens est, vinctaque frænis, hæc vbi regnant. Boet. lib. 1. de Consol. *Boet.*

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm veritate, aut præscripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. Cicero. 1. de Oratio. *Cicero.*

Omnibus veris falsa quædam adiuncta sunt, tanta similitudine, vt nulla insit iudicandi & assentiendi nota. Idem. 1. de Nat. Deorum.

Nihil est temeritate turpius neque quicquàm, tam indignum sapientis grauitate, & cõstantia, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptum sit, & cognitum, sine vlla dubitatione defendere. Ibidem.

Non tam autoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Ibidem.

O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias, facile se per se ipsa defendat. Idem. Pro M. Cælio.

Quod verum, simplex, syncerumque est, id est naturæ hominum accommodatissimum. Idem. 1. offi.

Vbi quis semel peierarit, ei credi posteà, etiã si per plures Deos iuret, non conuenit. Idem pro. C. Rab. Posth.

Terent. Hoc tempore, obsequium amicos, veritas odiũ parit. Terẽtius.

Quintil. Affirmationem sumit ex homine, quidquid non habet ex veritate. Quintil.

Rabi Moyses. In natura hominis est amor sequendi illum cum quo habet societatem, & diligere ea, in quibus nutritus est: deò quòd videbis habitatores villarũ, licet sint ipsi in sordibus, & in defectu delectationũ, & in malitia ciborũ, vt odiant habitationẽ ciuitatũ, nec delectantur in delicijs earum, & eligunt potius ea, in quibus nutriti sunt, quã ea in quibus nõ sunt, licet sint meliora. Simile contingit homini in scientijs & opinionibus in quibus nutritus est ab infantia sua, quoniam diligit illas, & confirmat rationes earum, & anxiatur in contrarijs: & ideo propter hanc causam deficit intellectus hominis in apprehensione veritatis, & sequitur ea, in quibus nutritus est. Rabbi Moyses lib. 1. cap. 30.

COLLE. ¶Eos qui errãt ad pauca respicere: prudẽtissime dixit Arist. Cum omnia quæ rẽ aliquã circũstãt (ne fallamur) diligẽter inspicienda sint. Filij Israel in Ægyptũ regredi decernebant, cũ aspicerent ad ollas carniũ, allia, & cepe, quibus se ibidẽ ingurgitabãt. Nec tamẽ ad exactores, ad flagella, ad onera grauissima, ad iugũ & fornacẽ ferreum, ad palearum comportationem, ad laterum conficiendorum numerũ attendebant. Si enim hoc simul attendissent, nũquã id in animum induxissent. Hoc etiam modo deliberant, qui virtutem, vt asperam reijciũt: & vitia, vt suauia amplectũtur: illic enim sola aspera, non etiam blanda: hic vero sola suauia, non item acerba contemplantur: ideoque ad pauca, non ad omnia respicientes, hallucinantur.

Sicut lucifugi lucem fugiunt, & tenebris gaudent, & ægroti salutares cibos fastidientes, noxios appetunt (adeo vt frequenter etiam serpentum more terram comedant) ita multi adeò deprauato ingenio & affectu sunt, vt veritatem oderint, & mendacijs delectentur: cum tamen magna fœlicitatis humanæ pars, in cognitione veritatis sita sit.

Consilium.

Consilium.

ADuertendum, quòd in accipiendis consilijs, plurimum valet vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolétiæ vsus, facilitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? Itaque vbi luxuria est, vbi intemperãtia, vbi vitiorum confusio: quis inde sibi aliquid hauriendum existimet? quis vtilem iudicet causæ alienæ, quem videt inutilem vitæ suæ? Quomodo enim potero eum iudicare consilio superiorem, quem video moribus inferiorem? Supra me debet esse cui me committere paro. An eum idoneum putabo qui mihi det consilium, quod non dedit sibi: & mihi eum vacare credam, qui sibi non vacat? cuius animum voluptates occupant, libido deuincit, auaritia subiugat, cupiditas perturbat? Ambro. de offi. lib. 2. *Ambro.*

Quantò vtiliùs regem Pharaonem Ioseph consilio prouidentiæ iuuit, quàm si pecuniam contulisset: Pecunia vnius ciuitatis vbertatem nõ redimeret, & prospicientia Ioseph, totius Ægypti per quinquennium famẽ repulit: Facile enim pecunia consumitur: consilia exhauriri nesciunt: hæc vsu augentur, pecunia minuitur, & cito deficit: vt quò pluribus largiri volueris, eò pauciores adiuues: & sæpe tibi desit quod alij conferendum putaueris. Consilij opisque collatio, quò in plures diffunditur, eò magis redũdat, & in suum fontem recurrit. Idem, ibidem.

Licet vel apud hominem infimum & abiectissimũ aliquid rectum, quodque deceat inuenire, quod apud sapientem & magnũ sæpe non reperitur. Chrysolo. *Chrysolo.*

Quicunque re vera voluntatem Christi addiscere vult, suam prius voluntatem studiose mortificare debent: deinde vero fide, atque innocua simplicitate orantes, patrum siue fratrum animas summa cordis humilitate, ac sine cordis hæsitatione interrogantes, quæ illi consulunt, tanquàm ex Dei ore suscipiunt: etsi contraria intentioni suæ sint, quæ ab illis fuerint dicta: etiam si hi qui interrogantur, non valdè spirituales fuerint. Neque enim est iniustus Deus, vt animas decipiat, quæ semper fidem & innocentiam proximi consilio atque iudicio humiliter submiserint Ioan. Clim. Grad. 26. *Ioã. Cli.*

Alij

Alij ex ea quæ conatum sequitur, vexatione & disturbatione hanc esse Dei voluntatem didicerunt: secundum eum qui ait, Volumus venire ad vos & semel, & secundò, & impediuit nos Sathanas. Contrà alij rursus ex insperato rei adiutorio, hoc gratum Deo, atque acceptum esse censuerunt. Idem, ibidem.

Chrysost. Consilium (vitæ lucerna) vbique præeat.

Si millies sapientes simus, & ea quæ fieri oportet conspectemus, homines tamen sumus, & consultore indigemus. Solus enim Deus citra indigentiam est, solusque consultore non eget: quamobrem & de solo ipso dicitur: Quis enim cognouit mentem Domini, aut quis consiliarius ei fuit? Homines vero, etsi millies simus sapientes, millies redarguimur, & naturæ nostræ imbecillitas se prodit. Non enim possunt (ait) ille omnia in hominibus esse: quippe non immortalis est filius hominis. Quemadmodum iubar fulgens à Solis lumine, caligo superueniens occultat: ita sæpenumero intellectum quoque nostrum veluti in ipsa meridie splendentem, & luce sua conspicuum, stultitia vel amentia superueniens obscurat: & vir sapiens quod facto opus est, non despicit, alius autem multò inferior eo, acutius rem deprehendit: atque hoc ita fit, ne vel sapiens superbiat, vel obscurus & vilis homo miserum se reputet. Idem.

Isocrates. Qui de suis rebus male statuit, nunquã bene cõsulet de alienis.

Choricius Sine bono consilio nihil efficit robur: prudentia vero quanuis robur non assumpserit, multa multoties excogitat.

Philon. Meditatio sera lucrum non habet: & in exitu rei inutilis est pœnitudo.

Euripi. Consilium bonum multas vincit manus.

Salust. In capiendis consilijs, festinatio rationis inimica, mẽtis perstringit oculos.

T. Liuius. Nihil tam inimicum consilijs quàm celeritas.

L. Florus. Duo sunt consilijs inimica, ira & festinatio.

Ouid. *Crede mihi: miseros prudentia prima relinquit,*
Et sensus cum re, consiliumque fugit.

Ex diuersis. Consiliarius nemo est melior tempore.

Consilijs euentus non semper respondet.

Festinationis comites sunt error & pœnitentia.

Fœlicitet

Fœliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.

Præceps consilium, inauspicatum.

Pessimi sunt consultores, ira & cupido.

Præterita reprehendi possunt, corrigi non possunt.

Non viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, sed consilio, & autoritate, & sententia. Cice. in Cat. Maior. *Cicer.*

Maximæ Respublicæ per adolescentulos labefactatæ, à senibus sustentatæ & restitutæ sunt. Cum enim ad gubernacula Reip. temerarij atque audaces homines accedunt, maxima atque miserrima naufragia fiunt. Ibidem.

Nō debemus quicquàm agere, cuius non possimus causam probabilem reddere. Idem. 1 offi.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat ne id modo consideret, quàm illa res honesta sit, sed etiam vt habeat efficiendi facultatē: in quo considerandum est illi, ne aut temerè desperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. Ibidem.

Homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi lumé de suo lumine accendat, facit: vt nihili minus ipsi luceat, cum ille accéderit. Ennius apud Cicer. 1. de offi.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus, à vectoribus admoneri solent. Idem Philip. 3.

¶ Prauorum consilia huiusmodi sunt: Eamus, & disponamus testamentum cum gentibus: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos mala multa. Et bonus visus est sermo in conspectu eorum. 1. Machab. 1. Ex hoc consilio totius & religionis euersio consequuta est. Simile fuit consilium Cayphæ de nece Domini: simileque consilium malorum Hiere. 404. Sic enim ad Hieremiam post ciuitatis vastationem dixerunt: Sermonem quem loquutus es ad nos in nomine Domini non audiemus ex te &c. Vide locum. COLLE. 1. *Mach.* 1

Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus. Hæc prima prudentiæ regula sit, vt nihil non modo temere, sed nec properanter faciamus. Præcipitatio enim vt iustitiæ, ita iudicij nouerca est. Ergo (vt sapiens monet) Ante omnem actum, cōsilium stabile, subaudi, præcedat. Hoc prudentis viri officiū esse, *Prou.* 4. *Eccl.* 37.

declarat

declarat Eccles. cum hac vna re à stulto sapientem distare dicat.

Eccl. 2. Et cognoui (inquit) quòd tantum differt sapiens à stulto, quàtum distat lux à tenebris, Sapientis oculi in capite ipsius: stultus in tenebris ambulat. Sapiens enim naturæ ductum, & veluti magisterium sequitur: quæ oculos in sublimi corporis parte, velut in specula quadam collocauit, vnde gressus omnes, & omnia membra dirigerent: Sic igitur sapiens ratione & consilio velut oculis quibusdam vtitur, qui facienda omnia prius præuideant, quâ in opus prodeant. At stulti ratione sopita, velut capti oculis, non iudicio & ratione, sed turbulentis affectibus, more pecudum ducuntur: propter quod meritò in tenebris ambulare perhibentur, quamuis tenebras ipsi suas non agnoscant. Similes nanque illi puellæ esse videntur, de qua Seneca refert, quòd cum cœca esset, cœcã se esse negabat: sed domum tenebrosam causabatur. Ad hunc enim modum flagitiosi homines scelerum suorum culpam non agnoscunt, sed in mundi leges & mores transferunt.

Aurum & argentum constituet pedem (hoc est stabiliunt, & firmant hominem) & super vtrumque consilium beneplacitũ Eccles. 40. Constat enim plurima multo fœlicius mente & consilio, quàm pecunia fieri.

Consilium à sapiente perquirendum esse docet Thobias filiũ suum. Quis autẽ hic sapiens? Fortasse ille est de quo Eccl. 37. legimus. Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quàm septẽ speculatores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnibus deprecare altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam. Huc pertinet & illud ex Psal. Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Psal. 36.

Eccl. 6. Consilium, ait sanctus Tobias, à sapiente perquire. Rectè sanè. Ait eñ sapiẽs, Multi pacifici sint tibi, sed cõsiliarius vnus de mille. Cęterũ si rudis & indoctus homo sanũ dederit cõsiliũ, nõ est ideo aspernandũ. Verũ enim à quocũque dicatur, à Spiritu sancto est, qui Spiritus veritatis esse dicitur. Vnde Aug. Ego senex & Episcopus paratus sum à puero doceri. Huius rei locupletissimũ exẽplũ in Mose habemus, qui Ietro soceri Gẽtilis nõ repudiauit cõsiliũ. Qua de re Orig. super hoc loco ita ait, Cũ perspicio quod Moyses Deo plenus Propheta, cui Deus facie ad faciẽ loquebatur, cõsiliũ accepit à Ietro sacerdote Madiã, admiratione nimia stuporẽ mentis in-

tis incurro. Dicit enim scriptura, Et audiuit Moyses vocẽ soceri sui, & fecit quæcũque dixit ei. Nõ dixit, Quia mihi Deus loquitur, & quid agere debeã, cœlesti ad me sermone defertur, & quomodo cõsiliũ ab homine accipiã, & ab homine gẽtili alieno à populo Dei? Sed. Audit vocẽ eius, & facit omnia quæ dicit, & nõ quis dicat, sed quid dicat auscultat. Vnde & nos si forte aliquãdo inuenimus aliquid sapienter à gẽtilibus dictũ, nõ continuo cum autoris nomine illud spernere debemus, nec pro eo quod legem datam à Deo tenemus, cõuenit tumere superbia, & spernere verba prudẽtũ, sed sicut Apostolus dicit, Omnia probate, quod bonũ est tenete. Quis autem eorũ qui populis præsunt, nõ dico si iam aliqua ei à Deo reuelata sunt, sed si in legis scientia aliquid meriti habeat, cõsilium dignatur inferioris salte sacerdotis accipere, ne dixerim laici, vel gentilis? Sed Moyses qui erat homo mãsuetus super omnes homines, accepit cõsiliũ inferioris, vt & formã humilitatis populorũ principibus daret, & futuri sacramẽti designaret imaginẽ. Sciebat enim futurum quandoque vt Gentiles bonum consilium proferrent ad Moysem, vt bonum & spiritualem intellectum adferrent ad legem Dei, & sciebat quia audiet eos lex & faciet quæcunque dicunt. *Exod. 18.* *1. Thess. 5*

Vnicũ temerariæ prȩcipitisq; iuuẽtutis cõsiliũ, Salomonis regnũ, & religionẽ euertit: à qua decẽ tribus miserabili errore defecerũt. Esse autẽ pernicioſissima humanæ prudẽtiæ à Deo destitutæ cõsilia, Hieroboã expressit, cũ adepto regno ait, Nunc reuertetur regnũ ad domũ Dauid, si ascẽderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Dñi in Hierusalẽ, interficiẽtq; me & reuertẽtur ad eum. Et excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Ecce Dij tui Israel, qui te eduxerũt de terra Ægypti. Cõstituitq; diem solẽnẽ in mẽse octauo, quintadecima die mẽsis in similitudinem solẽnitatis quæ celebrabatur in Iuda, &c. Propter hãc causam peccauit domus Hieroboã, & euersa est, & deleta de superficie terræ. Simile fuit cõsiliũ Pharaonis, cũ crescente Hebræorũ populo ait, Ecce populus filiorũ Israel multus, &c. Venite sapienter opprimamus eũ, &c. Simile itẽ huic illud filiorũ Iacob fuit, cũ Ioseph fratrẽ à longe venientẽ videntes dixerunt, Ecce somniator venit: venite occidamus eũ, & videbimus quid illi prosint somnia eius. Euẽtus autẽ quàm vana hæc humana cõsilia fuerint, facilè declarat. *3. Reg. 12.* *Exod. 1.* *Gene. 37.*

In rebus dubijs nō viros sapiētes modo, sed ipsum quoq; Dñm suppliciter cōsulēdū, & cū propheta orādū, Emitte lucē tuā &. v. t. Et, Deus meus illumina tenebras meas: cū multa alia, tū illud maximè declarat quod cū Ochozias rex Israel nuntios ad cōsulendū Beelzebub misisset, occurrit eis Elias dicēs, Nunquid nō est Deus in Israel, vt eatis ad consulēdum Beelzebub Deum Accarō? Quāobrem hæc dicit Dominus, De lectulo in quem ascendisti, nō descendes, sed morte morieris. Hac pœna iustè puniuntur, qui ijs rebus salutem quærunt, quibus salutis & vitæ autor violatur. Simile est & illud Isaiæ. 9. Et cùm dixerint vobis quærite à Phitonibus qui stridēt in incantationibus suis. Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuis & mortuis? Qui hoc dicit, paratū vtique se pie quærentibus ad respondendum ostendit. Sic Danielem socios admonuit vt à Deo regij somnij solutionem precibus quærerent: quorum petitioni Dominus libenter annuit. Sed hoc tamen pios præsumere par est. Improbi nanque qui per Ezechielem responsum à Domino quærebant, acerbè ab illo repelluntur, & obiurgantur. Ezech. 14. Vide locum.

4. Reg. 7.

Simplicitas.

Grego. NIhil simplici corde fœlicius: quia ex quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab alijs formidet. Habet enim quasi artem quandam simplicitatem suam: nec suspectus est, pati quod se fecisse non meminit. At contra mens praua semper in laboribus est, quia aut molitur mala quæ inferat: aut metuit ne sibi hæc ab alijs inferantur. Greg. in mor.

Auguſt. Malitiæ comes indiuidua est miseria.

Simplex eris si te mundo non implicaueris, sed explicaueris: explicando enim te à mundo, simplex: implicando, duplex eris. Idem hom. 2. super Ioan.

Hiero. Super illud Matth. Quicunque humiliauerit se sicut paruulus &c. Sicut paruulus non persecuerat in iracundia, non læsus meminit: non videns pulchram mulierem delectatur: nō aliud cogitat, & aliud loquitur: sic & nos nisi talem habuerimus innocentiam, & animi puritatem, regna cœlorum non poterimus intrare. Hiero. vbi suprà.

Nihil

Nihil ditius viro simplici. Quid enim simplicitate ditius? quæ sicut bonus pater familias satis sibi abundat, & sua puritate contẽta, non quærit alienum, nec abrodit: nec se in varias artes sæpe cõmutat sicut astutia: quæ vt sit cauta, timet omnia, nec suis consilijs credit: versat ipsa suas sententias, simplicitas autem timere nihil nouit. Idem sup. Oseæ.

Quibus vires desunt, rem astu, & insidijs moliuntur. *Philon.*
Fucatis hominibus in conuictu nihil est pestilentius. *Adilon.*
Inuisus est omnibus qui aliud celat animo, aliud loquitur. *Adilon.*

¶ Altare (inquit Dominus) de terra facietis mihi, vel de lapidibus quos ferrum non tetigit: si leuaueris super eo cultrum, polluetur. Quid quæso religionis habẽt lapides rudes & impoliti, quidve pollutionis quadrati & sectiꝰ Verum in lapidibus impolitis simplicitas designatur, quæ Deo maximè grata est. Cæterum quadrati lapides hoc habent, quòd superficies eorum externa, quæ spectantibus cõspicua est, politur, atque quadratur: interna vero quæ latet, rudis & inculta relinquitur. His ergo lapidibus homines duplices animo: atque item ea opera designantur, quæ fiunt, vt ab hominibus videantur: quæ coram Domino polluta sunt. Contra ordinem quippe naturæ est (inquit D. Tho.) vt quod opus æterna vita dignum erat, ad popularem auram captandam conuertatur. COLLE. *Exod.* 20.

Contra duplicitatem cordis sunt illa verba Psal. 12. Saluum me fac Deus quoniam defecit sanctus &c. Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suũ: labia dolosa in corde & corde loquuti sunt. Phrasis est Hebræa: qua simulatio significatur: quam aperte reddidit Symmachus qui sic vertit: In corde aliud est, aliud loquũtur. Huc pertinet & illud, Diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius. Pro quo alij clarius verterunt: Leniora sunt butyro verba oris eius, & in corde eius est bellum. Quam sententiam alia quoque similitudine repetit & exornat, cũ subdit: Mollitu sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. *Psal.* 54.

Magnopere in litteris sanctis simplicitas cordis commẽdatur. Scio Deus meus (ait Dauid) quod corda probes, & simplicitatem diligas. Et ego in simplicitate cordis mei obtuli &c. Sunt etiã Psalmi hoc titulo prænotati, Ne perdas Dauid simplicẽ &c. Iacob Dei electus, vir simplex erat, habitans in tabernaculis. Iob quoque vir *1. Par.* 29.

erat simplex, & rectus, & timens Deum. Sponsa vero in Canticis hoc nomine commendatur, quòd habeat oculos columbarũ, qui videlicet non serpentum malitiam, sed columbarum simplicitatẽ referunt. Denique Prouer. 3. legimus, Abominatio est Dño omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius. Quid igitur, tã laudatæ virtutis nomine accipiemus? Multa planè. Primũ enim sim-
1. Reg. 25. plicitas distinguitur à malitia, quòd vitiũ Nabali scriptura tribuit, qui erat pessimus & malitiosus. Huiusmodi autem viros Dauid in
Psal. 27. Psal. detestatur, cũ ait; Qui loquũtur pacẽ cum proximo suo, mala autẽ in cordibus eorũ. Simplex ergo primũ est, qui ab huiusmodi malitia, & calliditate, seu fraudulentia immunis est. ¶ Simplicitas deinde cõtra duplicitatẽ distinguitur. Sunt eñ viri duplices animo, quos & bifrontes appellamus, de quibus etiã scriptũ est, quod verba malitiæ in corde, & corde loquũtur: hoc est, qui aliud corde cogitãt, aliud ore profitentur, qui loquũtur pacẽ cũ proximo suo, mala autẽ in cordibus eorũ: qui etiã fraudulẽti atque fallaces ap-
Hiere. 9. pellãtur. De his porrò Hieremias ait, Vnusquisq; à proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo nõ habeat fiduciam: quia omnis frater supplãtãs, supplantabit: & omnis amicus fraudulenter incedet: & in fratrẽ suũ deridebit: & veritatẽ nõ loquetur. Simplex igitur est, qui hac duplicitate caret, qui quod sentit, loquitur: nec aliud verbis, aliud animo versat, mẽdacij osor, & veritatis amator: cui vt nihil geminas habet facies (quia omnia candide interpretatur) ita nec ipse geminas cuiquã facies ostẽtat. ¶ Postremò simpli
Eccl. 11. citas cõtra multiplicitatẽ distinguitur: quã quidẽ virtutẽ Ecclesiasticus cõmendat, cũ ait, Fili, ne in multis sint actus tui. Hoc autem faciũt, qui imbecillitatis suæ cõscij, multis se negotijs & curis onerare nolunt, & quęcũque faciunt, ad vnũ Deũ referũt, vnũ illũ intuẽtur, & quãuis per multa spargãtur, in vno tamẽ illo defixos semper oculos habẽt. Ad quod nos quidã ex sanctis illis patribus apud Climacũ inuitat, qui monet in membris agilibus exercere intellectualẽ quietẽ. Adhoc enim præstãdũ maximè iuuat, quod quidam alius ex antiquis patribus alteri dixit, Nõ eris (inquit) verè monachus, quousque sic te erga Deũ geras, ac si nihil aliud in hoc mundo præter te & illũ esset: sentiẽs, ita oculos in Deũ fixos semper, in quouis opere habere debere, ac si nihil aliud in mundo esset. Ita enim fieri, vt cætera pietatis officia, quæ in homines conferimus,

mentem

mẽtẽ nr̃am à diuinorũ cõtẽplatiõe nõ abstrahãt. Ad hoc autẽ simplicitatis genus à curarũ & operũ multiplicitate, tãquãad melioré partẽ, Dñs Marthã vocabat, cũ diceret, Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima: porrò vnũ est necessariũ, nẽpe per assẽduã cõtẽplationẽ & amorẽ Deo vniri. De hac verò operũ multiplicitate vitãda vide Senecã in Collectaneis nostris, Tit. Occupatio. ¶ Ex hoc verò tertio simplicitatis gradu oritur quartus nẽpe, puritas intẽtionis: qua piũ opus in vnũ Deũ simplici intẽtione referimus, nõ opes, nõ honores, nõ aliquã aliã cõmoditatẽ, sed solũ diuinæ volũtatis beneplacitũ attẽdẽtes, illique vni placere gestientes. Hæc enim esse videtur simplicitas de qua Saluator ait, Si oculus tuus fuerit simplex. t. c. t. l. e. In qua simplicitate Dauid se dona ria illa Domino ad templi fabricam obtulisse memorat. *Luc. 10.* *Matth. 6.*

Iustitia, Iniustitia.

VEra iustitia compassionem habet: falsa vero dedignationem: quanuis etiam iusti soleant rectè peccatoribus indignari. Sed aliud est qđ agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ. Gre. in ho. sup. illud, Erãt appropinquãtes ad. I. & c. *Gregor.*

Sancti viri quando cum personis minoribus contentionũ negotia subeunt, dũ grauare vel in minimis timent, ipsi contra iustitiã grauari nequaquam refugiunt. Greg. lib. 5. mor.

Nec ibi Domine dees, vbi lõge es: quia vbi non es per gratiam, ades per vindictam. Qui enim te non habet placatum, nequaquã euader iratum. Aug. in Manuali. *Augusti.*

Nimia iustitia incurrit peccatum: temperata iustitia facit perfectos. Salsitudinem correctionis amor Christi temperet, & dilectionem proximi sal iustitiæ condiat. Idem de ver. relig.

Remota iustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? quia latrocinia quid sunt, nisi praua regna. Ideo eleganter & veracitèr Alexandro Magno quidam Pirata comprehensus, respõdit, cum ab eo interrogaretur, quid sibi vt mare haberet infestum, ille libera voce, Quid tibi (inquit) vt orbem terrarum? Sed ego quia exiguo nauigio facio, latro vocor: quia tu magna classe, imperator. Idem lib. 4. de ciui. Dei. c. 4.

Qui non repellit à socio suo iniuriam si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit, Ambro. de offic. *Ambro.*

Iustitia magis alijs quàm sibi prodest:& vtilitates suas negligit, communia emolumenta præponens. Idem lib. de Paradyso.

Iustitia est quæ nihil alienum vendicat, quę cuilibet dat quod suum est, quæ negligit propriam vtilitatem, vt seruet communẽ æquitatem: Prima iustitia est in Deum: secunda in patriam: tertia in parentes: quarta in omnes. Idem. 1. de offic.

Bernar. Iustitia est reddere vnicuique quod suum est. Tribue ergo tribus quæ sua sunt: Superiori, æquali, inferiori. Redde reuerentiã prælato, & obedientiam: quorum altera cordis, altera corporis est. Tribue æquali consilium, quo ignorantia erudiatur: & auxiliũ quò infirmitas iuuetur. Tribue subiecto custodiam, vt possit cauere peccatum, & disciplinam: vt quod minus cauit, minimè maneat impunitum. Bern. in Epist.

Anselm. Iustitia est animi libertas, tribuens vnicuique suam propriam dignitatem: maiori reuerentiam, pari concordiam, minori disciplinam: Deo obedientiam, sibi sanctimoniam, inimico patiẽtiam, egeno operosam misericordiam. Anselmus in lib. Cur Deus hõ.

Cassio. Iustitia non nouit patrem, veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur. Cassiod. Super illud Psalm. Et operatur iustitiam.

In Vitis Pat. Cui nocetur, aut iniuriatur, & voluntate parcit proximo, hic secundum naturam Christi est: Qui nec lædit, nec læditur, hic secũdum naturam Adæ est. Qui vero nocet, aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut vsuras exigit, hic secundum Diabolum est. In vitis patrum.

Cicer. Vt si vnumquodque membrum hunc sensum haberet, vt posse putaret se valere, si proximi membri valetudinẽ ad se traduxisset, debilitari & interire totum corpus necesse esset: sic si vnusquisque nostrum ad se rapiat commoda aliorum, detrahatque quod cuiq; possit, emolumenti sui gratia, societas hominum, & communitas euertatur necesse est. Cicero. 3. offic.

Vt qui in stadio currit, eniti & contendere debet quam maximè possit vt vincat: supplantare eum quicum certet, aut manu depellere, nullo modo debet: sic in vita sibi quẽque petere quod pertineat ad vsum, non iniquũ est: alteri diripere, ius nõ est. Idẽ ibid.

Officijs scientiæ anteponenda sunt officia iustitiæ, considerare enim agere plus est, quàm cogitare prudenter. Idem. 1. offi.

¶ Fre-

¶ Frequentissima & grauissima Diaboli tentatio est, quòd multi qui pietatem per bona opera profiteri videntur, tardissimi ad ea sunt, quibus ex debito iustitiæ tenentur: cum tamen promptissimi & alacres ad alia bona opera sint, ad quæ minimè Dei lege astringuntur. Difficulter enim famulis, & mercenarijs, atque creditoribus debita soluunt: qui tamen eleemosynas facile præbent, & quædam alia pietatis opera libenter exercent. Contra hos autem est, quod Dominus per Prophetam dicit, Ego Dominus diligens iudicium, odio habens rapinam in holocaustum. Rapina autem est, cum Deo offers, quo petenti creditori satisfacere potuisses. Cuius rei causa est, partim malitia Diaboli tentantis, partim propria voluntas, quæ libentius sua decreta & placita, quàm aliena imperia exequitur. Hac ergo ratione sub virtutis imagine, multos Dæmon illaqueat. COLLE. *Esai.* 61.

Quàm gratum Deo sit de peccatoribus supplicium sumi, declarat memorabile supplicium illud, quod de Acham sumpsit Iosue, Tulit namque ipsum argentum, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues, & asinos, & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam suppellectilem, & omnis Israel cum eo, & duxerunt eos ad vallem Achor lapidauitque eum omnis Israel: & cuncta quæ illius erant igne consumpta sunt. Quo facto auersus est furor Domini ab eis. Hoc exemplo collige, quàm detestabile sit peccatum, quamque Deo grata sint peccatorum supplicia. Idē etiam declarat trium annorum fames, quæ (regnante Dauid) propter Saulis aduersus Gabaonitas tyrannidem vexauit populū. Ea enim morte filiorū Saulis sublata est. Iustus enim Dñs, & iustitias dilexit, æquitatem vidit &c. Idē etiā colligimus ex illis Prophetæ ad regem Achaz verbis. Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius. *Iosu.* 7. 2. *Reg* 21. *Psal.* 20. 3. *Reg.* 20.

Vehementer nobis misericordiam pariter & iustitiam cōmendatas esse Salomon voluit, cum ait: Misericordia & veritas te non deserant. Circunda eas gutturi tuo, & scribe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus. Vide quo amore erga virtutes has nos affici voluit: qui nō cō tentus dixisse, Misericordia & veritas te nō deserant, voluit etiam vt eas tanquam torquem auream collo circundaremus, & in tabu *Prou.* 3.

lis cordis scriberemus. Simul & illud vide, quomodo cum misericordia veritatem coniunxit. Sunt enim qui Diabolo ita suadente, in pauperes profusi, in suos verò sunt auari atque tenaces. Cùm tamen vel vnum iustitiæ opus neglectum, satis sit ad damnationem: innumera autem bona opera, neglecta iustitia, ad salutem minimè sufficiant. Idem etiam Salomon hoc ipsum docet his verbis. Multi homines misericordes vocantur, virum autem fidelem
Prou. 20. quis inueniet? Fidelitatis nomine, hoc in loco Salomon iustitiam intelligit: Is enim has duas virtutes vbique cõiungit. Fidelis enim est, qui fideliter præstat quod debet, & muneri suo plenè satisfacit. Fidem autem pro iustitia accipi, ex eo colligimus, quòd cũ idem
Prou. 31. Salomon dixisset, Per misericordiam & fidem purgantur peccata, paulo post eándem sententiam repetens, ait: Misericordia & veritate redimitur iniquitas. Veritas autem in litteris sanctis, iustitia appellatur. Vt Paralypo. 2. c. 32. Post quæ, & huiusmodi veritatem, venit Senacherib rex &c. Vbi veritatem pro iustitia posuit.

Quanta cura prouidendum sit, nè pauperibus, & infimæ conditionis hominibus noceamus, declarant illa Salomonis verba.
Prou. 23. Ne attingas, inquit, paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas: propinquus enim illorum fortis est, & iudicabit contra te causam ipsorum.

Magnum diuinæ gloriæ studium Moses in peccato Phogor ostendit: qui quanuis super omnes homines mitissimus esset, ad
Num. 25. cædem tamen & sanguinem omnes conuocauit dicens, Occidat vnusquisque proximum suum, qui initiati sunt Beelphegor. Occisique sunt hoc eius præcepto viginti quatuor millia hominum. Quis vnquàm iudex adeò seuerus fuit, vt tot hominũ millia vno impetu cædi iuberet? ¶ Nec minus tamen gratus Deo Phinees fi-
Num. 25. lij Eleazari zelus fuit qui honoris diuini offensione ita commotus fuit, vt in lupanar ingressus, scortatores in locis genitalibus gladio transfoderit. Atque hic animus tàm Deo gratus fuit, vt magnificis propter hoc verbis à Domino fuerit honoratus, Phinees, inquit, auertit iram meam, qui zelo meo commotus, &c.

Iustitiæ regulam & integritatem illa Domini. Num. 35. verba commendant, Homicida sub testibus punietur, ad vnius testimonium nullus condemnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur. Exules & profugi

fugi ante mortem pontificis nullo modo in vrbes suas reuerti poterunt, ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum. Ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israel.

Neglecti iuris & obedientiæ supplicium imago illa, & vmbra Samuelis declarauit Sauli his verbis, Faciet tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, &c. quia non obedisti voci Domini, neque feciſti iram furoris eius in Amalech: idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Cras autem tu, & filij tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philistijn. Statimque Saul cecidit porrectus in terram. Extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo. I. *Reg.* 28.

Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: nec conteras egenum in porta: quia iudicabit Dominus causam pauperis, & confringet eos, qui confixerunt animam eius. Prouerbi. 22. Item Ecclesiastici. 35. Non accipiet Deus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundant loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt? & exclamatio eius super deducentem eas? Hoc est (vt alij vertunt) aduersus cientem eas opem inuocat? A maxilla enim vsque ad cœlum ascendunt: & Dominus exauditor non delectabitur in illis: hoc est Dominus libenter exaudiet eas. Eandem sententiam inuenies Exod. 22. in hæc verba, Aduenam non contristabis, nec affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti: viduæ, & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me: & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus: percutiamque vos gladio: & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli. Inter præcipua verò scelera, quæ Dominus per Prophetas populo suo improperat, oppressio pauperum est. Hinc illud Esai. 3. Quare atteritis populum meum? & facies pauperum commolitis? Item apud eundem. 10. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserũt, vt opprimerẽt in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei:

vt essent viduæ pręda eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium? &c. Item Hierem. 2. In alis (inquit) tuis inuentus est sanguis animarum pauperum & innocentium. Hoc dicit, quia pauperes à potentioribus spoliabantur, eorumque se opibus ornabant. Alludit autem hoc in loco elegãter ad eas aues, quæ ex rapto viuunt: quæ correpta prædа, ita in eius deuoratione efferantur, vt non rostra modo, sed alas etiam eius sanguine cruentent.

Misericordiam nobis sub interminatione diuinæ vindictæ, illa lex Domini Exod. 22. commendat, Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum: ante Solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis suæ, nec habet aliud in quo dormiat. Si clamauerit ad me, exaudiam eum: quia misericors sum. Verè misericors. Vndè enim hæc misericordiæ plenissima lex, nisi à pleno pietatis fonte manauit? Cæterùm si clamorem iuste patientis exaudit Deus, quid per violentiam, & iniustitiam oppressi?

Haliætus immundum in lege animal est: quod quidem rapina pascitur. Sed quia viribus destituitur, minutis tantùm animalibus infestus existit. Sunt huius generis quàm plurimi: qui in solos pauperes violenti, ostendunt non in alijs sibi deesse voluntatem, sed potestatem.

Restitutio.

Grego. GRegorius super illud, Esuriui, & non dedistis, &c. Si tanta pœna mulctatur qui non dedit sua, qua feriendus est, qui abstulit aliena? Grego. mor. lib. 15. c. 10.

Augusti. Quanuis largiaris tuum, meliorem eleemosynã facis, si reddis alienum. Augusti.

Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam, vbi putas mittendus erit, qui inuasit aliena? Si cùm Diabolo ardet, qui nudũ non vestiuit, vbi putas arsurus est, qui expoliauit? Idem de ver. Domini. c. 20.

Quod inueneristi, & non reddideris, rapuisti, quantum potuisti fecisti:

fecisti: quia non plus potuisti, ideò non plus fecisti. Qui alienum negat, si poterit, tollit. Idem de verb. Apost.

Si res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Idem in epist. ad Maced.

Fulgent. Tractans illud Matth. Omnis arbor. &c. Si sterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? aut quid recipiet, qui aliena tulerit, si semper ardebit, qui de suo nō dederit? Etsi iudicium sine misericordia erit illi, qui non fecerit misericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Fulgent. *Fulgent.*

Pauperibus non dare, tulisse est. Pudeat illis tollere, quibus iubemur offerre. Vltra omnes crudelitates est, diuitem velle fieri de exiguitate mendici. Cass. lib. 5. Epist. *Cassio.*

Quæsitū erat à Socrate cur rideret, respondens ait, video magnos latrones ducentes paruum latronem ad suspendium, qui digniores sunt suspendio. Sacrilegia, inquit, minuta puniuntur, sed magna in triumphis feruntur. Valer. Max. lib. 7. *Vale. Ma.*

Vsura.

NIhil vsura turpius, nihil crudelius: alienas enim hæc negotiatur miserias: & lucrum, alterius infœlicitatem facit: & mercedem expetit misericordiæ, velut timēs nè appareat immisericors: & fictione misericordiæ profundiorē fodit foueā: in auxiliando conterens inopem: & in porrigendo manū, expellens: & suscipiens quidem vt in portum: naufragio autem submittens hunc. Chrysost. super Matth. *Chrysost.*

Super illud Matth. 5. Et volenti mutuare, &c. Similis est pecunia vsurarij morsui aspidis. Percussus enim ab aspide, quasi delectatus pergit in somnum, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub vsura accipit, sub tempore quasi beneficium sentit: sed vsura per omnes eius facultates decurrit, & totum conuertit in debitum. Idem vbi suprà.

COLLE. ¶ Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quã victimæ. Misericordia enim & iudicium gratissima Deo victima
Prou. 15. est. Cæterum de impiorũ victimis idẽ Salomõ ait: Hostiæ impiorũ abominabiles Dño, quæ offerũtur ex scelere. Hinc Dñs, Deut. 23. mercedẽ prostibuli tibi offerri acriter prohibet, q̃ ea sit abominabilis Dño. Diligit enim iudiciũ, & odio habet rapinã in holo
Eccl. 34. caustũ. Eò spectat & illud, Qui offert sacrificium ex substãtia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Talibus ergo victimis frustra quis salutem sibi pollicetur.

Eccl. 35. Dona iniquorũ non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis Eccl. 34. Animaduertant hoc qui tota vita perseuerantes in peccatis, huiusmodi donis & sacrificijs salutem sibi in
Ibidem. morte pollicentur. Cæterum de sacrificijs ac donis piorũ Eccl. 35. dicitur: Oblatio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu altissimi. Et infrà. In omni dato hylarem fac vultum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Da altissimo secundum datum eius: quia Dominus retribuens est, & septies tantum reddet
Ibidem. tibi. Eccl. 35.

Sacrificium salutare Deoque gratissimum esse orationem, laudem, & gratiarum actionem, late tractat Dominus Psal. 49. cuius initium est. Deus Deorum Dominus &c. Subdit nanque. Audi populus meus, & loquar Israel &c. Non in sacrificijs tuis arguã te &c. quæ sequuntur vsque Immola Deo sacrificiũ laudis &c. & inuoca me in die tribulationis &c. Deniq; in fine ait: Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter &c. Pro quo Hiero. ex Hebr. vertit, Qui immolat cõfessionẽ, honorificat me: & qui ordinat vitã, ostẽdam ei salutare Dei. Hæc autẽ laudis cõfessio, sunt vituli illi, de quibus
Oseæ. vlt. Oseæ vlt. legimus, Reddemus vitulos labiorum nostrorum. ¶ Est
Psal. 50. & aliud sacrificij genus Deo gratissimum: nempe illud, Sacrificiũ Deo spiritus contribulatus. c. c. e. h. d. n. d.
Num. 18. Leuitis Dominus Num. 18. ait, Omnia quæ offertis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erũt cuncta. Et mox, Non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguiora reser-

uantes,

uãtes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini, ideſt, ne veſtro exemplo filij Israel inducti, deteriora Deo offerant: quę quidem oblatio polluta eſſe dicitur. Noſtro autem ſæculo, ſi qui parentibus filij aut filiæ contingant mutili, aut amentes, hos monaſticæ vitæ addicunt, eos verò qui ingenio & corpore præſtant, mundo reſeruant.

Obedientia, Inobedientia.

CVM huius mundi ſucceſſus præcipitur, cũ locus ſuperior imperatur, is qui ad percipiẽda hæc obedit, obediẽtia ſibi virtutẽ euacuat, ſi adhæc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Greg. in mor. *Gregor.*

Obedientia non ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruãda eſt: non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. Greg. mor. lib. 12.

Tractans illud. 1. Reg. Melior eſt obedientia quã victimæ &c. Obedientia ſola virtus eſt, quæ menti cæteras virtutes inſerit, inſertaſque cuſtodit. Melior eſt obediẽtia quã victimæ. Obedientia victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Greg. 35. mor. *1. Reg. 15.*

Citius exauditur vna obedientis oratio, quàm decem millia cõtemptorum. Aug. in opere monach. *Auguſt.*

Bonum eſt obedire maioribus, parere præfectis & poſt regulas ſcripturarũ vitæ ſuæ tramitem ab alijs diſcere, nec præceptore vti peſſimo, præſumptione ſua. Hiero. in epiſt. *Hieronym.*

Tantũ virtuti adijcies, quãtũ propriæ voluntati detraxeris. Idẽ in epiſt.

Non ſemper velle debemus quod Deus vult: ſed hoc velle debemus, quod Deus vult nos velle debere. Anſelm. de ſimilit. *Anſel.*

Age eia age, qui relinquere omnia diſponis, te quoque primũ inter relinquenda numerare memento: imo vero maximè & principaliter abnega teipſum, ſi deliberas ſequi eum, qui exinaniuit proter te ſemetipſum. Bernar. de contempt. mundi. *Bernar.*

Extorta ſeu coacta licentia, licẽtia non eſt ſed violẽtia. Idem in Epiſtol.

Nõ dabit inobediẽti copiã ſui tãtus obediẽtię amator, vt mori, quã nõ obedire maluerit: ſed nec approbat tuæ cõtẽplationis inane otiũ, qui dicit per Prophetã, Laboraui ſuſtinẽs. Idẽ ſup. Cant.

Sic

Sic profecto, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & peruersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat, quid vis vt faciam tibi? Non ipsi quærunt, Domine quid me vis facere? Considerare nempe necesse habet minister & vicarius Christi, quid sibi præcipi velint, non ipsi considerant quæ sit voluntas præceptoris. Idem in sermo.

Qui vel apertè vel occultè satagit, vt quod vult ipse, hoc ei prælatus iniungat, ipse se seducit, & frustrà sibi blanditur de obedientia: non enim in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit. Idem, ibidem.

Si in die ieiunij mei inuenitur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus: nec sapit illi ieiunium meum, quod nó lilium obedientiæ, sed vitium propriæ voluntatis decoxit. Ergo ego non solum de ieiunio, sed de silentio, de vigilijs, de oratione, de lectione, de opere manuum, postremò de omni obseruatione monachi, vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri, id ipsum sentio. Idem super Cant.

Regnũ Dei intra nos est. Quid est hoc regnũ? Sana & libera voluntas hominis, ita se cõformans volũtati Dei, vt nihil velit quod sciat ei displicere: nihil nolit, quod sciat ei placere. Idẽ in epist.

Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur: nec contenta angustijs professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis. Idem de præcept. & dispensa.

Verus obediens mandatũ nó procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mandatum peragat imperantis. Idem.

Non attendit verus obediens quale sit quod præcipitur, hoc solo contentus, quia præcipitur. Idem.

Non est dubium quin ampliorem gratiam mereatur, qui paratum se exhibet ante mandatum, quàm qui obedire satagit post mandatum. Idem in sermo.

Ioã. Cass. Nullo alio vitio tam præcipitem Diabolus monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cum eum neglectis consilijs seniorum, suo iudicio persuaserit diffinitionique confidere. Ioan. Cassia. in collat. abb. Moysi.

Tantum est abbatis transire præceptum, vt legas, quantum si contemnas vt dormias. Idem in collat. Daniel. abba.

Non

Non erit caro ſubiecta animæ, nec vitia rationi, ſi animus non eſt ſubditus creatori. Tunc autem rectè nobis ſubijciuntur omnia quæ ſub nobis ſunt, ſi nos ſubijciamur ei, à quo nobis illa ſubiecta ſunt. Iſidor lib. 1. de ſum. bono. *Iſidor.*

Quanto obedientiores fuerimus præpoſitis & patribus, in tantum obediet Deus orationibus noſtris. Videamus quàm acceptabilia ſunt Domino opera & ieiunia eorum, qui ſuis potius quàm ſeniorum voluntatibus obſequuntur. Clamant illi, quare ieiunamus & non aſpexiſti? humiliauimus animas noſtras & neſciſti? & ille reſpondet: Ideo, quia in diebus ieiuniorum veſtrorum inueniuntur voluntates veſtræ. Videmus per inobedientiam animarũ opera non reſpici, ieiunia non audiri, vota non ſuſcipi. Euſ. Emiſ. hom. 3. ad monach. *Euſeb. Emiſſ.*

Stant quidem obedientes non iunctis pedibus: ſed alterum quidem ad miniſteria prætendunt, alterum vero fixum in orationibus atque immobilem tenent. Obedientia eſt animæ proprię perfecta abnegatio per corpus certius oſtenſa. Clim. Grad. 4. de obedientiæ gradu. *Climac.*

Obedientia eſt inexaminatus atque indiſcuſſus motus, ſpontanea mors, vita curioſitate carens, ſecurum periculum, immediata ad Deum excuſatio, metus mortis contemptio, tuta nauigatio, confectum dormiendo iter. Obedientia eſt ſepulchrum voluntatis, & excitatio humilitatis. Obedientia eſt diſcretionis depoſitio inter diuitias diſcretionis. Idem, ibidem.

Tunc demum & labore fatigari deprehenditur hic beatus mortuus, cum ſe animaduerterit voluntati propriæ obtemperaſſe, metuens ſcilicet propriæ voluntatis onus. Idem, ibidem.

Qui patri ſpirituali nunc quidem obedit, nunc vero inobediẽs eſt, is ei comparandus eſt, qui oculis ſuis modo collyrium, modo calcem imponit. Idem, ibidem.

Sit nobis ô fili forma optima ſubiectionis argẽtum, quod viuũ dicitur: quod quantumlibet infra omnia voluatur, manet tamen omni ſordium cõmiſtione liberum. Idem vbi ſuprà.

Ex obedientia humilitas naſcitur: ex humilitate diſcretio: vt à magno quoque Caſsiano in eo ſermone quem de diſcretione cõſcripſit, venuſtiſsimè atque altiſsimè diſputatum eſt. Ex diſcretione vero animo clariſsimum lumen infunditur, ex quo præuiſio naſcitur.

nascitur. Quis igitur ad hoc tam præclarum obedientiæ iter non læto animo occurrat, cum ante se tantam bonorum copiam propositam videat? Idem, ibid.

Non ero occultator iniquus, nec fraudator inhumanus, vt ea apud vos sileam, quæ silere omnino nefas est. Ioannes Sabbaita summus vir mihique charissimus, res mihi retulit auditu mirabiles, & memoratu dignissimas. Quod autem is vir à perturbationibus atque passionibus sit liber, atque à mendacio procul, verboque opere mundus, & cum eius experimentum cœperim, noui pater optime. Hic ista mihi ita narrauit. Erat (inquit) in monasterio meo quod est in Asia (inde enim iustus ille aduenerat) senex quidam negligentissimus ac parum modestus: quod non iudicãdi causa, sed veritati studens dico. Huic erat discipulus iunior Acatius nomine, quem nescio quo pacto sibi acquisierat: simplex quidem animo ac voluntate, sed sensu & ratione prudentissimus: qui tanta ab huiusmodi sene passus est quæ si referre voluero, plurimis certe videbũtur incredibilia. Et post pauca. Cum igitur egisset annos nouem sub immiti illo & acerbo sene, migrant ad Dominum: sepultusque est in cimiterio patrum. Post quinque autem dies abijt ad magnum quẽdam illic senem Acatij magister, dixitque illi, Pater, Acatius mortuus est. Quod cum audisset senior, respondit. Vere senex non id mihi persuadebis. Qui ait, Veni, & vide. Continuò surrexit senex, venitque cum beati pugilis magistro ad cimiterium, clamatque tanquam viueret ad eum qui verè in beata requie viuebat, dicens: Frater Acati, putasne mortuus es? Tum vero gratus ille obediens, etiam post mortem obedientiam ostendens, magno illi ita de sepulchro respondit. Et fieri quomodo potest pater, vt moriatur homo obedientiæ deditus? Túc senex ille qui pridie illius magister appellatus fuerat, territus in faciem cum lachrymis cecidit, atque à monasterij abbate petijt, vt sibi iuxta tumulum eius cellulam construere liceret: illicque iam sobriè vixit, dicens patribus semper, homicidium feci. Idem.

Rem dicturus sum mirabilem, sed vide omnino ne hæsites: habeo enim eius sententiæ patronum Mosem. Expedit in Deum magis peccare, quàm in patrem nostrum, Nam si Deum ad iracundiam prouocauerimus, dux noster illum reconciliare poterit.

Si vero

Si vero ducem ipsum perturbauerimus, nullum iam, qui nobis illum propitium faciat habemus. Idem Clim. Hæc Climaci sententia pie accipienda & interpretanda est.

¶ Summam totius vitæ Christianæ in charitate & obedientia sitã esse, docet Eccles. Filij sapientiæ Ecclesia iustorum, & natio eorum, obedientia & dilectio. Horum autem alterum quidẽ causa est, alterum effectus. Ex eo enim quo quis super omnia Deum diligit, maxime cupit illi placere, & voluntati eius obsequi. Volũtas autem eius est, vt mãdata eius custodiamus. Hinc illud, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &c. COLLE. *Eccl. 4.*

Obedientiam esse quouis sacrificio Deo gratiorem, declarant illa verba Psal. 39. Sacrificiũ & oblationẽ noluisti, aures autẽ perfecisti mihi: siue vt Hiero. vertit, Fodisti mihi. Holocaustũ &. p. p. n. p. t. d. c. v. In capite libri scriptũ est de me, vt facerẽ volũtatẽ tuam, Deus meus volui, & legẽ tuã in medio cordis mei. Quibus verbis perfectæ obediẽtiæ munus expressit. Quod autẽ ait, Aures autẽ fodisti mihi, cũ sensum exprimit, quẽ Esaias insinuauit, cũ ait, Dñs Deus aperuit mihi aurẽ, ego autẽ nõ cõtradico, retrorsum nõ abij. In quo perfecta obediẽtia designatur: quã idẽ ipse qui à nobis iuste exigit, gratiæ suæ munere concedit. Quidã autẽ hoc eodẽ verbo, perfectæ seruitutis authoramentũ significari eleganter putãt. Auris cm̃ seruorũ, qui se perpetuę dominorũ suorũ seruituti spõte addicebãt in lege, subula perforabatur. Quodquidẽ iusti homines prę stãr, qui ad ęternã seruituté spõte suã se Dño dedicarũt. Cęterũ de præstãtia obediẽtiæ supra sacrificiũ, nota est illa Samuelis vox, Melior est obediẽtia quã victimę &c. Cui' rei ignorãtia Saulẽ à regia dignitate deiectũ, in summas miserias & calamitates impulit. *1. Reg. 15.*

Dignitas obediẽtiæ vel ex eo colligi potest quod in ea salutis nostræ summã in statu innocentiæ Dñs constituit: dum certæ arboris fructu primos parentes interdixit: nõ quod noxius ille esset (nullam enim nocentem stirpem genuerat) sed vt habere se Dominum intelligerent, demererique studerẽt illum, præceptis eius obtemperando, & ab eo quod nec malum quidem per se, nec nocens esset, tamen quia vetitum, abstinendo. Eandem quoque obediẽtiæ dignitatem Moses ostendit Deuteronom. 21. cùm filium parentibus non obedientem, lapidari iussit. Grauior enim

hæc

hæc pœna quàm pro hoc crimine videbatur: nisi quod hac ratione & scelus inobedientiæ vlcisci, & obedientiæ necessitatem voluit declarare.

Verba scripturæ simplicia, magnum frequenter emphasim habent. Quæ tractatores diuinorum eloquiorum in lucem eruere debent. Quid enim animo Propheta concipiebat, cùm diceret, Psal. 118. Tuus sum ego, Quod perinde est, ac si diceret, Tuus sum ego, non meus, non carnis, non peccati, non mundi: Sed tuus per obsequiũ, per intentionem, per amorem, per plenam resignationem, & obedientiam, & mei ipsius traditionem. Tibi enim & me ipsum, & omnia mea tempora, omnes sensus, & cogitationes dedicaui, meque ipsum totum, velut holocaustum tibi obtuli. Hæc omnia vni cum illud verbum complectitur. Tuus sum ego.

Fœlix illa anima, qui Sponsæ Christi nomen meretur. Ea verò est, quæ Spiritualiter ea Christo præstat obsequia, quæ carnalis sponsa viro suo. Talis enim anima (vt paucis multa comprehendam) se & sua omnia exhibet Christo, & omnia rursum quibus eget, fidenter sperat ab illo. Itaque vt illum supra omnia diligit, ita illi laborat, illi ornatur, illi in omnibus placere satagit, in illius gratiam omnia facit, & in illius semper obsequio intenta est. Et quẽadmodum quæ habet omnia illi impendit, ita vicissim omnia ab illo expectat, nihilque ad se pertinere putat, quod ad illum quoq; pertinere non arbitretur. Quæ ergo anima sic se erga Christum Dominum gerit, hæc verè sponsa illius meritò dicenda est. Ad quam perinde elogia illa omnia, & amoris nomina quæ in Cant. scribuntur, pertinere credendum est. Hoc autem post charitatem præstat vera resignatio, & spes in Christum.

Perfectissimam resignationis, & obediẽtiæ figuram habes. Numer. 9. in filijs Israel: quorum oculi diu noctuque in columnam illam ignis & nubis, quæ illos præcedebat, coniecti erant. Prout enim illa aut ingrediebatur, aut quiescebat, aut locum mutabat: ita illi se se illius ductui accommodabant, illam semper intuebantur, & ab illa toti pendebant: nihil suo iudicio aut coniectura statuentes, sed se totos illius nutui subijcientes. O quis ita penderet ex Deo, quis ita iudicio & sensui carnis mundique renuncians, se totum diuinæ voluntatis iudicio & imperio subderet, vt verè cũ Propheta dicere posset, vt iumẽtum factus sum apud te. Hoc est igitur

igitur quod nobis illis verbis semel,& iterum repetitis insinuatur, Ad imperium Domini proficiscebantur,& erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant. *Nume.9.*

Præcipitur arca fieri ex lignis leuigatis,siue quadratis. Quadratum est autem, quod nulla vacillat ex parte, sed quocunque iecceris,fida,& solida statione consistit. Tales autem sunt omnes sancti viri,qui videlicet quidquid acciderit,libenter,velut de manu Domini accipiunt,quique cum Apostolo dicere possunt,In omnibus tribulationem patimur,sed non angustiamur:maledicimur,& benedicimus &c.Et,Per gloriam,& ignobilitatem,per infamiam,& bonam famam,&c.Quadrantur verò ligna hæc à summo illo artifice Deo:quoniam diuersis tentationibus dolati, vitijs omnibus, & cupiditatibus resecatis,quadratam continent vitam,& ex omni parte libratam. 2. *Cor.* 4. 2. *Cor.6.*

Veræ resignationis exemplum illa Dauidis Absalonem filium fugientis,& arcam in Hierusalem referri præcipientis, verba declarant.Reporta,inquit,arcam Dei in vrbem. Si inuenero gratiã in oculis Domini,reducet me,& ostendet mihi eam,& tabernaculum suum.Si autem dixerit mihi,Non places,præsto sum, faciant quod bonum est coram se.Eodem modo Heli sacerdos Samueli futuram cladem prænuntianti respõdit,Dominus est,faciat quod bonum est in oculis suis. 2. *Re.* 15. 1. *Reg.* 3.

Perfecta obedientia non solum voluntaria, sed prompta etiam & cita esse debet. Quod exemplo suo docuit Abraham: qui vbi circuncisionis præceptum accepit, statim in ipsa die cum nonaginta nouem annorum esset, circuncidit carnem præputij sui,& Ismaelis filij, & omnium vernaculorum & famulorum quos domi alebat. Eandemque obedientiæ celeritatem præstitit, cùm Isaac filium immolare iussus est: Consurgens enim noctu, strauit asinum suum, ducens secum duos iuuenes, & Isaac filium suum.Ad huiusmodi autem obedientiam nos illa Prophetæ vox hortatur.Hodie si vocem eius audieritis,&c. *Gene.17.* *Psal.* 94.

Fides tunc maximè commendatur, cùm nullum ad credendum argumentum adest: vt ibi, Loquimini ad petram &c. Sic etiam spes in desperatissimis rebus præcipuè laudatur: qualis Susannæ fuit. Sic etiam, illa obedientia laudem maximam promeretur, in qua non alia obediendi ratio, quàm sola *Num.*20.

imperantis voluntas est.

In equo generoso hoc præcipuè requiritur, vt facile obtemperet insedenti, & promptissime flectatur quò sessori libitū fuerit. Hoc est autem quod potissimum Dominus requirit à suis, vt videlicet ad omne eius imperium paratissimi sint, siue cum ad exteriora vocat, siue cum ad interiora reuocat. Nam qui contemplationi addicti sunt, difficulter se ad actiuæ vitæ opera conuertunt: cōtra vero faciunt, qui se totos actioni dediderunt. At fidelis & obediēs Dei seruus, dicere cum Propheta debet, Paratum cor meū Deus, paratum cor meum, siue ad interiora, siue ad exteriora voces.

Psal. 107.

Liberalitas, Auaritia, &c.

Grego. LOnga nostra desideria increpat vita breuis: in casum multa portantur, cum iuxta est, quo pergitur. Gregor. in homil. 35. super Euang.

Non est census in crimine, sed affectus. Ideo Lazarus pauper fouetur in sinu diuitis Abrahæ, qui seipsum puluerem & cinerem pensabat. Greg. in mor. lib. 10. c. 28.

Super illud Radix omnium malorum cupiditas. Cui cupiditas dominatur, subiectus proculdubio omni vitio esse conuincitur. Greg. lib. 15. c. 10.

August. Multo est mirabilius non inhærere diuitijs quas possideas, quā omnino eas non possidere. Aug. de mori. Eccles.

Auaritiæ morbus nunquam melius compescitur, nisi cum dies mortis sine obliuione meditatur. Idem de Conflict.

Auarus vir inferno est similis. Infernus autem quantoscunque deuorauerit, nunquam dicit, satis est: sic etiam omnes thesauri confluxerint in auarum. Idem in Epist. ad Comitem.

Quæ est ista auiditas concupiscentiæ, cum & ipsæ belluæ habeant modum? Tunc enim rapiunt quando esuriunt, parcunt vero prædæ cum sentiunt satietatem. Insatiabilis est sola auaritia diuitum: semper rapit, & nunquam satiatur. Neque Deum timet, neque hominem reueretur: nec patri parcit, nec matrem cognoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat. Viduam opprimit, pupillum inuadit, liberos in seruitium reuocat, testimonium falsum profert. Res mortui occupantur, quasi & quid faciunt,

non

non moriantur. Quæ est illa animarum insania? Amittere vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere cœlum. Idem de verb. Domini.

Si Deum digne amemus nummos omnino nō amabimus. Erit tibi nūmos instrumentum peregrinationis, quo vtaris ad necessitatem: non ad irritamentum cupiditatis, quo fruaris ad delectationem. Vtere mundo, non te teneat mundus: quò intrasti, iter age: exiturus venisti, non mansurus. Idem super Psal.

Cur ea quæ ad vsum tibi diuturna esse non possunt, ad supplicium diuturna deposcas? Caue insidias, caue fraudes. Ambro. super Luc. *Ambro.*

Merito clamat Propheta, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere: Quid enim mihi prosunt, si mecum post mortem esse nó possunt? Hic acquiruntur, hic relinquentur. Somnum igitur loquimur non patrimonium. Vnde bene ait Propheta, dormierūt somnum suum &c. Idem in sermo.

Modus liberalitatis tenendus, vt quod bene facis, quotidie facere possis. Idem.

Super illud Ioan. Attulit ager cuiusdam diuitis &c. Sicut hi qui per insaniam mente translati sunt non iam res ipsas sed passionis suæ phantasias vident: ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum credit videre, semper redditus computat. Aurum gratius quàm Solem intuetur: ipsa eius oratio & supplicatio ad Dominum aurum quærit. Idem.

Vberior est nummus ex paruo, quàm thesaurus ex maximo: quia non tantum quod detur, sed quantum deerat perpenditur. Nemo plus tribuit, quàm qui sibi nihil reliquit. Idem lib. 1. de viduis.

Non solum quæritur quantum, sed de quanto & quo animo detur. Idem super epist. ad Corinth.

Non illa perfecta est liberalitas, si iactantiæ causa magis quàm misericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Idem lib. 1. de offi.

Diuitiarum amor insatiabilis, longe amplius torquet animam quàm refrigerat vsu suo: quarum acquisitio quidem laboris, possessio timoris, amissio plena doloris inuenitur. Bernard. *Bernar.*

in quodam sermone.

Auaritia rotis vehitur quatuor vitiorum: quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus Dei, mortis obliuio. Porrò iumenta trahentia, tenacitas & rapacitas: & is vnus auriga ambobus præsidet, habendi ardor. Sola quidem auaritia quia conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore. Idem super Cant. sermo. 39.

Nihil in hac vita laboriosius quàm desiderijs terrenis æstuare, & nihil hic quietius quàm huius seculi nihil appetere. Idem in serm. 6.

Leo Papa. Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullumque est iustitiæ in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Leo Pap. in serm.

Virum catholicum & præcipuè Domini sacerdotem, sicut nullo implicari errore, ita nulla oportet cupiditate violari. Mēs enim pecuniæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum. Idem in sermone.

Hugo. Duo sunt quæ illicitè solent acquirere. s. superbia & cupiditas: & duo quæ male fruuntur acquisitis, gula & luxuria. Superbia Diabolo clausit cœlum: gula primo parenti abstulit paradysum. Auaritia diuiti aperuit infernum: intemperantia vero adhuc corrumpit mundum. Hugo lib. 2. de Claustr. animæ.

Alanus. Auaritia est gloriæ seu quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido. Ibidem.

Auaritia est, per quam in animis hominum deificatur pecunia, imo diuinæ venerationis exhibetur authoritas. Proh pudor! metallorum onera largiuntur honores ad metalli pondera ponderatos. Iam numus patriarcha noster efficitur, qui quosdam in archiepiscopatus intronizat apicem: quosdam in episcopalis fastigij erigit honorem: hos in archidiaconalibus adaptans officijs, alios aliarum pedestrium dignitatum coæquans negotijs. Alanus de conquest. nat.

Origen. An non tibi videtur à terra deuorari ille, qui semper de terra cogitat, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, qui de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam ponit in terra, qui ad cœlum non respicit, qui futura non cogitat, qui

tat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat, & ad æterna non suspirat? Talem cum videris dicito, quia deuorauit eum terra. Orige. hom. 19. super illud Leuit.

Omnium malorum radix est cupiditas, transgressionis mater, magistra nocendi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicca- ria virtutum, seditionis origo, fouea scandalorum. Pet. Rauc. in sermo. *Pet. Rau.*

Radix omnium malorum est cupiditas. Quæ in primis hoc malum habet: quòd dum ingerit transitoria, abscondit æterna: & dū à foris posita conspicit, intra se latentia non introspicit: & dū aliena quærit, factori suo semetipsum reddit alienum. Euseb. Emiss. hom. in Pentecost. *Eseb. Emisse.*

Honestius est rem negare, quàm lōgos terminos dare: quia mānus decipitur cui celeriter negatur. Vnde ad multam instantiā res exhibita cara videtur emptione. Gratius est donum quod venit ante preces. Cassio. in epist. *Cassio.*

Quam multos seducit cupiditas, quàm plures perdidit auaritia? Balaam asella redarguit, & pedem sedentis attriuit, quia captus cupidine promissorum, dispposuit maledicere Israeli. Achor populus lapidauit, quia tulit argentum & aurum de anathemate Ierico. Naboth interemptus est, vt Achab vineam possideret. Giezi lepra perfudit, quia petijt & recepit argentum & vestes sub nomine Helisei. Iudas laqueo se suspendit, quia vendidit, & tradidit Christum. Ananiam & Saphiram subitanea mors extinxit, quia de pretio agri defraudauit Apostolum. Ædificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit aurum & argentum, quasi lutum plateārum: sed ecce Dominus possidet eam, & percussit fortitudinē eius. Innocentius de vilit. conditionis huma. *Innocen.*

Auaritia secundum Apostolum est Idolorum seruitus. Quia sicut idolatra seruit simulachro sic auarus seruit thesauro. Nam ille cultum idolatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ diligenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulachrum, & iste cum omni cura custodit thesaurum. Ille spem ponit in idolatria, iste spem constituit in pecunia. Ille timet mutilare simulachrum, & iste timet minuere thesaurum. Idem Ibidem.

Radix malorum est cupiditas. Hæc sacrilegia committit & furta, rapinas exercet & prædas, bella gerit & homicidia, simoniacè vendit & emit, iniquè petit, & recipit, iniustè negotiatur & fœneratur. Instat idolis & imminet fraudibus, dissoluit pactum & violat iuramentum, corrumpit testimonium & peruertit iudicium. Idem, ibidem.

Ioã. Cli. Plurimi sapientissimi doctores post tyrannum luxuriæ, hunc auaritiæ millecipitem spiritum statuere consueuerunt. Itaque nè insipientes nos sapientum commutemus ordinem, eandem regulam terminumque secuti, pauca prius de morbo ac sic postmodũ de ipsius curatione loquemur. Auaritia siue cupiditas est Idolorum veneratio, infidelitatis filia, infirmitatum occasiones præfert, senectutis est vates, terræ siccitatem præcinit, venturæ fami prospiciendum suadet. Auarus est euangeliorum irrisor, trãsgressorque voluntarius. Clim. Grad. 16.

Neque fluctus vnquàm deerunt mari, nec auaro iracundia & mœror deesse poterit. Qui auaritiæ materiam contempsit, hic lite omni & controuersia liber euasit: qui vero possidet amat, pro acu etiam vsque ad mortem corrixabitur. Fides constans circuncidet curas: porrò mortis memoria corpus ipsum quoque abnegabit. Non fuit in Iob vllum auaritiæ vestigium: atque ideò priuatus omnibus sine turbatione perstitit. Radix omnium malorum cupiditas & est, & dicitur. Hęc enim & scelera, & furta, inuidias, cædes, diuortia, inimicitias, procellas, iniuriarum memoriam, crudelitatem, mala denique omnia inuenit. Idem, ibidem.

Chrysost. Non amabit proximũ, qui aurũ amat. Chrysost. sup. Ioannem.

Qui non indiget alienis, sed sua sibi sufficere existimat, omnium est ditissimus. Idem.

Vrsi & Lupi saturati rapinam relinquunt: auaris autem nulla satietas. Idem.

Inexplebilitas admodum violenta est, & auaritia prępotens rapaces vitam hominum perturbant: & huius quidẽ rapinæ sunt, deliciæ autem aliorum: in ipsum cadit execratio, fruitio in alios: aduersus ipsum eduntur suspiria, abundantia contingit alijs: aduersus ipsum funduntur lachrymæ, ab alijs vsurpantur pecuniæ: ipse apud inferos punitur, & alij sæpenumerò in ipsius diuitijs voluptuantes cantillant. Idem.

Horum

Horum itaque trium puerorum quos Nabuchodonosor in fornacem mitti iussit, nos virtutem debemus imitari. Siquidem aurea nunc imago proposita est, pecunia scilicet, in qua mamonæ formatur effigies, & ad seruiendum sibi cupidorum corda solicitat. Sed nequaquam nos aut sonus tubarum, aut citharæ concentus, reliquaque diuitiarum incentiua commoueant, vt imaginem adoremus auaritiæ. Sed etsi ardentem fornacem paupertatem dico intrare cogamur, eam tamen ipsam subeamus, tunc blanda nos in medio flammarum circumuolitabit roris aspersio. Non igitur horrescamus paupertatem, quod eam fornacem audimus nominare, neque contra pulchritudine imaginis aureæ capiamur. De huiusmodi enim fornace Lazarus non minus quàm illi tres pueri clarus egressus est. At contra dives ille purpuratus qui imaginem adorauit æterno est deputatus incendio. Idem super Matth. hom. 4. ope. perfect.

Demosthenes interrogatus quid homo simili Deo haberet, dixit: Benefacere, & vera dicere. *Demosth.*

Parua beneficia tempestiua, maxima sunt accipientibus ea in aduersitate. *Democri.*

Parua potius largire, quàm magna promitte. Hoc enim periculo vacat: & qui accipit re non verbis indiget. *Idem.*

Vinum quidem mutatur cum vasis: diuitiæ autem sequuntur mores possidentium. *Socrat.*

Paupertas multis rebus indiget inexplebilitas omnibus. *Aristo.*

Diogenes interrogatus quæ nam essent feræ pessimæ dixit: In mõtibus vrsi & leones, in ciuitatibus autẽ publicani & sycophãtę. *Diogen.*

Si expẽdas vbi nõ oportet, parcus eris vbi oportebat expẽdere. *Chilon.*

Vtere quæsitis modicè cum sumptus abundat. *Cato.*

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Lapis Lidius auri index, aurum hominum. *Cleobol°.*

Auarus volens, pauper est. *Ex diuersis.*

Auaritiæ semper vicina est crudelitas.

Fœdo quæstui mox erit calamitas comes.

Liberalitas optima conciliatrix animorum.

Liberalem oportet esse sed pro facultate.

Nihil ita nos decet quàm merenti vel honorem exhibere vel opem ferre.

Omnium est dulcissimum acquirere. Sic auarus. Parsimonia & labore crescunt res.

Valer. Auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ auidissima vorago, nec habendi fructu fœlix, & cupiditate quærendi miserrima. Valer. lib. 9.

Cicero. Non ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit, neque ita reseranda, vt pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cum enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur: neque tanta studia assequuntur eorum quibus dederunt, quanta odia eorum quibus ademerunt. Idem. 2. offi.

Sunt multi splēdoris & gloriæ cupidi, qui eripiūt ab alijs quod alijs largiantur: ijque arbitrātur se beneficos in suos amicos visum iri, si locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abest ab officio vt nihil magis officio possit esse contrariū. Idē. 1. offi.

Propensior liberalitas esse debet in calamitosos, nisi forte erūt digni calamitate. Benefacta enim (vt ait Ennius) male locata, malefacta sunt. Idem lib. 2. offi.

Nihil est tam angusti animi, tamque parui, quàm amare diuitias. Nihil honestius magnificentiusque quàm pecuniam contemnere, si non habeas: si habeas ad beneficentiam liberalitatemque conferre. Idem. 1. de offi.

Nunquam expletur nec satiatur cupiditatis sitis: nec solum ea quæ habent libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. Idem Parad. 1.

Auaritia insatiabilis immensa & incredibilia potest. Ita enim hominum mentes obstrictas tenet, vt eas nullo tempore respirare permittat. Idem in Vatin.

Auaritia senilis vituperanda est maximè. Potest enim quicquā esse absurdius, quàm quò minus viæ restat, eò plus viatici quærere? Idem in Cat. maio.

COLLE. *Eccl.* 18. ¶ Liberalitatis rationem & modum ostendit Eccl. his verbis. Fili in bonis ne des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic & verbum melius quàm datum. Stultus acriter improperabit, & datus in disciplinati tabescere faciet animam. Huc pertinet & illud. Datus insi-

pientis

pientis non erit vtilis tibi : oculi enim eius septemplices sunt. Exigua dabit, & magna improperabit, & apertio oris illius inflammatio est. Pro quo & alius vertit: Et os suum in ore præconis aperiet. *Eccl.* 20.

Veræ liberalitatis ac benignitatis Dauid præbuit post victoriam aduersus amalechitas exemplum. Cùm enim socij qui aduersus hostes dimicauerant, prædam quam cœperant, partiri cum ijs qui ad sarcinas lassi remanserant, noluissent: Dauid contrà, non indignabundus (vt rei indignitas postulare videbatur) sed clementer & benignè respondens, Non sic (inquit) facietis fratres mei de his quę tradidit nobis Dominus, & custodiuit nos, nec audiet vos quisquam super sermone hoc, æqua enim pars erit euntis ad bellum, & remanentis ad sarcinas. *1. Reg.* 30.

Olim habuit stimulos auaritia, cupiditatem videlicet, & necessitatem. Hæ namque sunt duæ illæ sanguisugæ filiæ dicentes semper, affer, affer, modo vero his adiungitur vanitas, ociositas, & immodicus vsus deliciarum, quorum vnumquodque dicit item, affer, affer. His igitur ventis auaritiæ fornax incensa, flammis suis omnia vorat.

Percute, inquit Dominus Amos. 9. cardinem, & mouebuntur super liminaria: auaritia enim in capite omnium, & nouissimum eorum in gladio interficiam. Quibus verbis excidium Dominus Ciuitati propter pecuniæ studium comminator. Hoc enim percussio cardinũ, & motus super liminarium designat. Quod si illo tempore tantopere hæc auaritiæ pestis grassata est, quid de hac ætate nostra dicemus, in qua tãta auiditate omnes pecunię inhiãt, vt vix quicquàm se se loco mouere, vel os aperire: nisi pecuniæ, aut vtilitatis obtentu velit? Itaque sicut in hoc naturali mũdo primus ille cœlestis orbis motus omnium aliorum causa est: ita pecunia cupiditas omnium penè humanarum actionum est origo. Quis autem hoc miretur, cum pecuniæ obediant omnia? Pecunię enim dignitates, pecunia honores, pecunia voluptates, pecunia nobilitatem, & omnia tandem præstat. Quò minus mirandum est, si ea in regno cupiditatis, cunctarum penè actionum improborum præcipua causa sit.

Cur Apostolus auaritiam potissimũ inter omnia vitia idolorũ seruitutem appellat? Hoc in causa esse puto, q̃ auarus nõ solum pe-

cuniæ obsequio totus addictus est,& pecuniam suprà Deum diligit,in eaque & spem omnem,& amorem,& fœlicitatem (quæ in vno Deo collocanda erat) reponit: sed etiam quia cum auarus iniuste aliena detineat (ideoque in statu damnationis tota vita perseueret) ipso quidem opere vanam esse fidem, atque religionẽ testari videtur: neque superesse aliquid, quod in alia vita merito timendum sit: quandoquidem ipse ita se gerit, ac si nihil illi post hanc vitam timendum esset. Quin Idolatris deterior quodammodo esse videtur: multi namque inter idolatras, idola ipsa velut numen quoddam verentur, eorumque metu ac maleficio deterrentur (quod in historijs passim videre licet) quod tamen auarus non facit: cuius tota vita impietatis & rapinæ studiũ est. Inter apophthegmata refertur, quẽdã Pythagoræ discipulum calceos à sutore emisse. Cùm autem postero die pecuniam quam erat pollicitus referret, mortuum esse audiens, pecuniam non inuita manu secũ detulit. Cum is posteà ob sceleris conscientiam sæpè extimularetur, eam in defuncti domum proiecit, dicens. Tibi ille viuit, alijs mortuus est. Hoc fecit homo ethnicus, quod tamen non facit auarus.

Prou. 15. Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam, qui autẽ odit munera, viuet. Auarus enim domesticos omnes vrget, vt lucri studijs suprà vires etiam incumbant. Quod si aut remissius se gerãt, aut aliquid eorum negligentia pereat, clamant protinus, disrumpuntur, vociferatur, ac ita domum suam conturbare merito dicũ-
Prou. 27. tur. Huc spectat & illud, Infernus, & perditio nunquàm implẽtur: similiter & oculi hominum insaciabiles.

Hiere. 6. Adeò late patet auaritiæ malum, vt Dominus per Prophetam dicat: A minore vsque ad maiorem omnes auaritiæ studẽt, à Propheta vsque ad Sacerdotem cuncti faciũt dolũ. Hinc illud Sap. 15. Sed & extimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationẽ vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecumque etiam ex malo acquirere. Hoc autem multi fideles, non quidem verbis, sed re ipsa ita profitentur, qui omnes curas, & cogitationes suas, & omnia vitæ consilia ad captanda lucra dirigunt.

Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. Quid superbis terra & cinis? Nil est iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Pro quo

alius

alius vertit. Nam pro vita ipsius eruere quisquam viscera sua cogitur. Hoc est non parcit vitæ, vt pecuniæ parcat. Hinc illud. Viro cupido, & tenaci, sine ratione est substantia: & homini liuido ad quid aurum? cum illud non ad vsum, sed ad custodiam habeat? Supplicium autem eius illa verba designant: Qui aceruat ex animo suo iniuste, alijs congregat: & in bonis illius alius luxuriabitur.

Absalon capillis suis suspenditur in quercu, mulus verò, cui insidebat, pertransijt. Hac similitudine auari hominis, & opulenti imago, pœnaque describitur. Capillis enim suis suspenditur, & à mulo deseritur: quoniam in morte possessio quidem eius transit: rapinæ verò, & auaritiæ suæ culpa manet, quæ illum æterno suspendio cruciabit. In hoc ergo sæculo male partas opes alijs fruendas relinquit, ad futurum verò rapinarum culpas sibi perpetuò luendas reseruat. Vnde est illud, Diues cum dormierit, nõ sumet omnia: aliqua enim sumet, aliqua relinquet, sumet quidẽ sibi pœnas, relinquet autem hæredibus diuitias.

Diuitiæ diuites.

SIne dolore amittitur, quod sine amore possidetur. Et ideo Iob. Sine amore possedit, quod lætus amisit. Gregor. in mor. lib. 1. c. 4. *Gregor.*

Abstrahunt diuitiæ mentem à diuino amore, dùm faciunt diuersa cogitare. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Ideo iustus fuit Iob qui ad tam sedula Dei sacrificia, sic occupatus vacauit. Greg. vbi suprà.

Gregor. super illud, Aperiet oculos, sic ait: Cùm dormit diues, aperit oculos: quia in morte videre cogitur, quæ prouidere cõtẽplit. Vide hoc aureum cap. vbi diuites comparat pauperi se diuitẽ esse somnianti. Mor. lib 18. c. 10.

Quantò nunc diuites sublimius eleuantur, tantò tunc cõtrà se grauius ingemiscunt. Aperiunt oculos ad supplicia, quos hic tenuerunt clausos ad misericordiam: vilia & fugitiua fuisse cognoscunt, quę cùm tenuerant, magna & mansura videbantur. Gregor. vbi suprà.

¶ Mode-

COLLE. ¶ Modestiam & parsimoniam commendat Salomon, cùm sic Dominum precatur. Duo rogaui te, nè deneges mihi antequàm moriar: vanitatem & verba mendacij longe fac à me. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: ne forte satiatus illiciar ad negandum: & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus, furer, & peierem nomen Dei mei. Quàm sit autem diuitiarũ possessio vilis, declarant illa eiusdẽ Solomonis verba, Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non possit? Prouer. 27.

Valdè timendum est illud verbum, Si diues fueris, non eris immunis à delicto. Hinc & illud, Beatus vir, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris, &c. quæ sequuntur. Ecclesiast. 31. Cæteri hominum à tribus hostibus infestantur: at diuites præter hos, quartum habent hostem nempe diuitias: quæ non modo opportunitate peccandi ad illicita rapiunt: sed impunitatem etiam pollicentur. Hinc Seneca diuitem monet, vt cùm opibus circunfluit, se velut in lubrico retineat. Magnum enim est, peccare posse, nec velle. Vnde est illud, Qui potuit transgredi, & non est trãsgressus, facere mala, & non fecit, vbi suprà.

Venatio Leonis onager in deserto: sic pascua diuitum sunt pauperes. Contrà hos autem est illud. Pannis egentium vita pauperũ est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. De morib. diuitum nonnulla inuenies. Eccl. 13.

Quàm difficile qui pecunias habent, innocentiam tueantur late docet Eccl. 31. Multi (ait) dati sunt in auri casus, & facta est in specie illius, perditio illorum. Pro quo alij clarius vertunt. Multi propter aurum ad casum dati sunt, &c.

Ex puluere Ægypti Moysi virga percusso, innumerabiles cinifes geniti sunt: qui Ægyptios die noctuque pungebant. Hoc autem terrenarum possessionum puluis habet, quòd innumeras ex se curas, & solicitudines parit. Vnde Dominus in Euangelio spinas appellauit diuitias: quoniam (vt D. Gregorius ait) cogitationum suarum aculeis mentem lacerant: & dum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.

Oratio

Oratio, modus orandi, orationis comites.

QVisquis pro alijs intercedere nititur, sibi potius ex charitate suffragatur: & pro se tantò citius exaudiri meretur, quanto deuotius pro alijs intercedit. Greg. in mor. Gregor.

Conditoris auribus illa maximè oratio commendatur, qua pro inimicis quoque intercedere nitimur. Idem in moral.

Qui rebus temporalibus occupantur, tũc bene exteriora disponunt, cum solicite ad interiora recurrunt. Idem in mor.

Sancti quò ardentius Deo inhærent, ab ipso accipiunt, vt ab ipso petant, quod eum facere velle nouerunt: Sic sitim & aquam habent ab eodem. Idem vbi supra.

Sæpe Deus eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta eius in tranquillitate contemnit. Sanctos etiam in afflictione adiutores non habet, qui habere socios in hylaritate contemnit. Gregor. vbi sup. lib. 5. c. 30.

Talem se mens, cùm cessat ab oratione, exhibere festinet, qualis apparere in ipsa oratione exoptat. Vnde dicitur, Ne iteres verbum in oratione, ideſt, cùm mala defleueris, ne iterũ facias, quod iterum plangas. Idem sup. lib. 10. c. 16.

Diffidit mens se accipere posse in oratione quod appetit, quæ reminiscitur, nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Dignum est enim, vt ab eius beneficijs sit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Idem, vbi sup. c. 17.

Cùm se mens ad orationem erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus anteà otiosa libenter premebatur. Idem, vbi sup.

Apud iudicem misericordem sæpe tristitia quæ orantem aggrauat, ipsa subtilius orat pro nobis. Ideò dicit: Cùm te consumptum putaueris, orieris vt Lucifer Grego. vbi sup. c. 15.

Super illud ex Iob, Leuabis ad Deum faciem tuam, sic Gregor. Cum reatu culpæ deprimitur, leuare ad Deum faciem cordis nostri veremur. Cùm verò lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata planguntur, vt plangenda non perpetrentur, magna menti fiducia nascitur: & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia, mẽs

nostra

nostra leuatur. Gregor. vbi sup. lib. 16. cap. 10.

Gregor. super illud Ioan. si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciã habemus, &c. sic ait: Si quod præcipit, facimus, quod petimus obtinebimus: debet enim oratio fulciri operatione, & oratione operatio. Mor. 18. c. 3.

Eò magis sancti exaudiuntur ad meritũ, quò citius non exaudiuntur ad votum. Ex dilatione enim crescit desiderium. Grego. 20. Mor. c. 25.

August. Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facile à cœlesti desiderio frigescimus. Quapropter assiduo indigemus munimento, vt expergefacti ad Deum nostrum verum & summum bonũ, cum diffluimus, recurramus. Aug. in Manuali.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt, quam legendo & audiendo. Idem in Epist.

Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitante venire: nullũ inuitatum salutem suam nisi auxiliante Deo operari: nullum nisi orantem, auxilium promereri. Idem de Eccles. dogm.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur: vtrunque bonum est si licet: si non liceat, melius est orare, quã legere: quia in lectione cognoscimus quod facere debemus, in oratione eadẽ accipimus quæ postulamus. Idem.

Spiritus gratiæ facit, vt habeamus fidem, fides orando impetrat, quod lex imperat. Idem.

Scio quia male mihi est præter te Dñe, non solum extra me, sed etiã in me ipso: & omnis copia quæ Deus meus nõ est, egestas mihi est. Ibidem lib. 14.

Conferamus nos ad te, & bene nobis erit de te: Malum est nobis de nobis: Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Idem de verbis Domini ser. 4.

Oratio tua loquutio est ad Deum: quando legis, Deus tibi loquitur: quando oras, cum Deo loqueris. Idem sup. Psal. 75.

Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur. Tales orationes veræ sunt multis, crebræ paucis. Idem super Psal. 118.

nota Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidẽ orationes habere, sed eas breuissimas tamen, & raptim quodammodo iaculatas, ne

illa

illa vigilanter erecta (quæ oranti plurimum necessaria est) per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Idem ad Probam.

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtilius, magis nouit medicus quàm ægrotus. Idem in lib. senten. Prosp.

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, Dæmonibus autem est flagellum. Idem in serm.

Multum precari, est Deum quem precamur, diuturna & pia cordis exercitatione pulsare: nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur: plus fletu quàm affatu. Idem ad Dioscor.

Oratio Deum vngit, sed lachryma pungit: hæc lenit, illa cogit. Idem in serm.

Orationis puræ magna est virtus: & velut fidelis nuntius, mandatum peragit: & penetrat, quò caro non peruenit. Idem super Psal. 65.

Oratio refectio est ieiuniorum: duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat: Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine refectione orationis, non potest animam perfectè nutrire. Idem in serm.

Cùm aliquid aliquando tardius dat Deus, commendat dona non negat. Desiderata diu, dulcius obtinentur, citò autem data vilescunt. Idem, de verb. Dom. c. 1.

Aug. super illud. Quodcunq; petieritis, &c. facia. Male vsurus eo quod vult accipere, Deo potius miserante nõ accipit. Proinde si hæc ab illo petuntur vndè homo læditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus.

Non tu accipiendo proficis, & Deus in dãdo deficit: quantumlibet capaces fauces, capacem ventrem afferas, fons vincit sitientẽ. Idem de verb. Apo. c. 16.

Ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Hiero. super Marc. *Hieron.*

Quoties pro centum animabus psallimus, vel missa canitur, tantum prodest cuilibet, quantum si pro quolibet caneretur. Idẽ in Epist.

Lectionem

Lectionem frequenter interrumpat oratio, & animam iugiter adhærentem Deo grata vicissitudo sanctæ operationis accendat. Idem ad Demetria.

Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Idem ad Lętam.

Hieronymus de orationis suæ perseuerantia sic ait. Memini me clamantem diem crebrò iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quàm rediret Domino imperante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam quasi cogitationum mearum conscium pertimescebam: & mihimet iratus & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concaua vallium, aspera montium, rupiũ prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum deponebam: & (vt ipse mihi testis est Dominus) post multas lachrymas, post cœlo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi agminibus interesse Angelorum, & lętus gaudensque cantabam. Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. Ibidem.

Ambro. Si pro te rogas tantùm, pro te solus rogabis: si autem pro omnibus rogas, omnes pro te rogabunt. Ambr. in Hexame. lib. 1.

Multi minimi dũ cõgregantur vnanimes, sunt magni: & multorum preces impossibile est contemni. Idem lib. de pœnit.

Bernar. Orando bibitur vinum spirituale lætificans cor hominis: vinũ scilicet Spiritus sancti, quod inebriat mentem, & carnalium voluptatum infundit obliuionem, humectans interiora arentis cõscientiæ, escas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra, fidem roborans, spẽ confortans, vegetans ordinãsq; charitatem, & impinguans mores. Ber. in Epist.

Licet omni hora, & omni loco oculi Domini nos speculentur, maximè tamen in oratione: licet enim semper videamur, sed tunc etiam præsentamus nos, & ostendimus quasi facie ad faciem cum Domino colloquentes. Bernar. in Epist.

Timida oratio cœlum non penetrat, quia restinguit animum timor immoderatus, vt omninò non dico ascendere, sed procedere nequeat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, eò quòd non habeat vigorem. Temeraria ascendit quidem, sed resilit: resistitur enim ei, nec tantùm non obtinet gratiam, sed meretur offensam, Quæ verò fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit,

fuerit, cœlum sine dubio penetrabit: vnde certum est, quòd vacua redire non possit. Idem in serm.

Scienti legem & non facienti peccatum est illi. Propterea sciés quia in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda sunt, vt conualescas ad agendum quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instanter, ora perseueranter. Idem ibidem.

Despiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, seculi curis anxiæ, & rerum corporalium desiderijs implicatæ, bonorum operum fructibus infœcundæ. *Hilari.*

Oratio est in terrestri corpore incorporea operatio, aspectus immotus animæ in fide Deum aspiciens: ordo rationalis animæ ad Deum, cui se studio subdit: consistentia animæ ante Deum, allocutio diuinas aures pulsans: suauis clamor in sensu cordis: negatio omnium (dum agitur) corporalium actionum: restrictio sensuũ, obliuio sui & omnis creaturæ, portus vago spiritui, præsentatio sui coram iudice: disiudicatio sui ad mortem æternam: diffidentia suarum actionum: præuentio ante aduentum: id est, iudicium ante diuinum iudicium: verum animæ speculum, luminare splendidissimum: lux inuisibilis ad actionem inuisibilem: vmbra æstuantem refrigerans: iactatio sui in Deum, nihil volendo, nisi quod illi fuerit gratum. Simon Cassia. *Simon Cassia.*

Multum iuuat orationis puritatem, si omni loco vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguam. Quæcunque enim sæpius agere, loqui, vel audire solemus, eadem necesse est sæpius ad animum, quasi solitam propriamque recurrant ad sedẽ: & sicut volutabra sues palustria, columbæ limpida solent frequẽtare fluenta: ita cogitationes immundæ impuram mentem perturbant, castam verò spirituales sanctificant. Beda de templ. Salo. *Beda.* *nota*

Non conciliat Deum multiplex orationis sermo, sed purissima synceraque cordis intentio. Isido. *Isidor.*

Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mũdat à vitijs, subleuat ad cœlestia, reddit capaces & dignos ad accipienda bona spiritualia. Cassiodor. *Cassio.*

Oratio est piæ mentis & humilis ad Deum conuersio, fide, spe & charitate subnixa. Hugo. *Hugo.*

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festi- *Cassia.*

me festina &c. Huius versiculi oratio in aduersis vt eruamur, in prosperis vt seruemur, ne extollamur, incessabili iucunditate fundenda est. Huius igitur versiculi meditatio in tuo pectore indirupta voluatur. Hunc in opere quolibet siue ministerio, siue in itinere constitutus, decantare non desinas: hunc & dormiens, & reficiens, & in vltimis naturæ necessitatibus meditare. Ioan. Cassia. in collat. 10. Isaac cap. 10.

nota.

Oratio posita est, per quam ira Dei suspenditur, venia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur: Cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur, præsentem sibi facit, quem videre non præualet: ad penetrandum iudicium precator admittitur, & nullus inde respuitur, nisi qui in ea tepidus inuenitur. Idē super Psal.

Virtutem sanctæ orationis intēde: quia tantò se credit celeriùs audiendam, quantò de imis penetralibus clamat ad Dominum. Idem super psal. 101.

Saluia. Aures eius in preces eorum. Per id quod dicitur, diuinas aures in precibus semper esse iustorum, non audientia tantum Dei, sed quædam quasi obedientia demonstratur. Semper enim audit, semper exaudit, ilicò audita concedit. Quàm beati essemus, si quàm promptam erga nos Dei obedientiam legimus, tam promptè ipsi Dominum audire vellemus. Saluianus cont. gent.

Diony. Deus quidem omnibus adest, atque ipsi nō adsunt omnia. Adsumus autem ei, vbi ipsum castissimis precibus, animoque purgato, atque ad diuinam coniunctionem idoneo, inuocamus. Itaque nos ipsos ad celsiorem diuinorum contuitum orationibus in primis comparamus. Diony. de di. no. cap. 3.

Clima. Qui in fratrū medio consistit, non tantum ex psalmorum modulatione, quātum ex oratione lucrari potest. Nam sæpe ex alternis vocibus & modulationibus ne virtutē intellectumque psalmi consequi possimus, impedimur. Ioan. Climacus.

Noli tristari aut mœrore vllo affici, si dum oras, subtilissimè inimicus irrepit, animique intentionem clàm vt fur auertit: sed bono animo esto, dum semper lubricam reuocas mentem: Angelis enim solùm datum est, huiusmodi non patere furibus. Idem.

Sta in orationis prece tremens, nec aliter quàm reus iudici assistens, vt & interiori & exteriori habitu fauorem iusti iudicis concilies:

concilies: neque enim patitur animam viduam despicere sibi anxiè astantem. Idem, de Luctu. Grad. 7.

Conuenit ijs, qui nondum veram cordis orationem possederunt, corporeæ exercitatio orationis. Videlicet manuum extẽsio, tunsio pectoris, gemituum singultuumque perturbatio, syncerus atque iugis in cœlum cõspectus, perpetua genuum curuatio: quæ omnia dum nonnunquam propter præsentes facere non possumus, tunc maximè nos oppugnant Dæmones. Idem. Grad. 15.

Is qui dum orat, Deo se assistere intimo cordis affectu existimat, vt columna perstabit immobilis. Idem Grad. 18.

Probat quidem aurum fornax, sed studiũ & charitatẽ in Deum monachorum, probat orationis intentissimæ qualitas. Idem ibid. *Simil.*

Dei amator monachus mox vt sonus tubæ increpuerit ad orationem vocans, lætus & hilaris dicit. Euge, euge: negligens vero, væ mihi, væ mihi. Mensæ præparatio gulæ deditos arguit: orationis autem exercitatio Dei amatores probat. Prior ille dum instructam conspicit mensam, gestit lætitia, sequens autem mæstior fit: Somnus multus obliuionis est opifex, vigiliæ verò memoriam emundant. Diuitias agricolæ ex area & torculari colligunt, monachi verò suas opes & scientiam vespertinis maximè nocturnisque orationibus, & animi exercitationibus congregãt. Idem Grad. 19. *Simil.* *Simil.*

Sicuti fures cùm arma regia in loco aliquo posita viderint, non illuc facilè ascendunt: ita & qui corde orationem coniunxit, non facilè ab intellectualibus latronibus violari poterit. Idem in Cõpend. suprad. om. *Simil.*

Oratio secundum qualitatem quidem suam coniunctio atque vnio est hominum & Dei: secundum actionem verò constantia mundi, recõciliatio Dei, lachrymarum mater, earumque itẽ filia, peccatorum propitiatio, tentationum pons, tribulationum interpositus paries, bellorum confractio, Angelorum opus, incorporearum omnium virtutum cibus, futura lætitia, infinita operatio, virtutum fons, gratiarum ministra, profectus inuisibilis, nutrimentum animæ, mentis illuminatio, desperationis amputatio, fidei demonstratio, tristitiæ solutio, monachorũ diuitię, solitariorũ thesaurus, iræ imminutio, speculũ profectus, mensurarum indiciũ, status insinuatio, futurorum reuelatio, flẽtibus clemẽtiæ significatio. Oratio eis qui rectè orant, curia, & iudicium, & tribunal *nota.*

Domini ante futurum tribunal est. Exurgentes audiamus sacram hanc virtutum reginam, excelsa ad nos voce clamantem ac dicentem. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris, plagisque vestris medicinam: iugum enim meū suaue est, & peccata sanat maxima. Idem. Grad. 28.

Simil. Si vnquam visibili iudici obnoxius fuisti, non tibi alia forma iam opus erit, quam imitari debeas, dum orationi insistis. Quòd si neque reus ipse astitisti, nec alios examinari perspexisti, vel ex infirmorum precibus, quas medicis dum secandi vel vrendi sunt fundunt, huiusmodi aliquid addisce. Ibidem.

Cum in orationis verbo vel dulcedine perfundi, vel compungi te sentis, in ipso persiste: tunc quippe custos noster nobiscum orat. Ibid.

Etiam si totam virtutum scalam conscendisti, tamē pro remissione peccatorum ora, audiens de peccatoribus clamātem Paulū: Quorum primus ego sum. Idem ibidem.

Orationis quidem initium est, fluctus animo aduenientes solo & tacito mētis imperio ex ipsis initijs fugare. Medium verò, cùm in ijs quæ dicuntur, vel cogitantur, mens tota est. Finis autem, raptus ad Dominum. Idem ibidem.

Si te semper exerceas, vt mens tua nunquam longius vagetur, etiam in ipsa mensæ appositione prope te erit. Sin autem effrenè & liberè vagari patiaris, nunquam tecū permanere poterit. Ibid.

Nihil est aliud oratio, nisi mundi visibilis atque inuisibilis alienatio. Quid enim mihi est in cœlo? nihil. Et à te quid volui super terram? nihil, nisi tibi semper in oratione absque vlla distractione adhærere. Nonnullis quidem opes in desiderio sunt, alijs gloria, quibusdam mortalium quarumlibet rerum acquisitio, mihi autē adhærere Deo bonum est. Ibidem.

Simil. Non sic is qui condemnandus est, pœnæ suæ sententiam metuit, vt qui orationis curam solertiùs habet, cum ad illam astitit, trepidat. Ibidem.

Præpara te per sempiternam animæ orationem ad astistendum precibus tuis, & citò proficies. Idem ibidem.

Charitatem quidem militis ad imperatorem suū, indicat bellū: monachi verò charitas ad Deum, maximè quo tempore orationi

astat,

aſtat, deprehenditur. Statum tuum oratio tua manifeſtabit tibi. Hãc enim monachi eſſe ſpeculum, monachi rectiſsimè tradunt. Qui quodlibet opus incipit, & orationis tempore aduenient adhuc in illo moratur, à Dæmonibus illuditur: intentio namque furibus eſt, horam per horam nobis furari. Ibidem.

Ea quæ pluribus precibus atque temporibus laboribuſque acquiruntur, ſolida ſunt, atque durabilia. Idem ibidem.

Dirum quidem eſt, aquam ex ſitientis ore diripere: ſed longe eſt dirius, animam ſummo affectu compũctionis orantẽ, priuſquã perfectè conſumatur oratio, ſe ipſam priuare iucundiſsimo iſto nimiumque deſiderabili ſtatu. Noli ab oratione deſilire, quoad videas ignẽ & aquam diuina diſpẽſatione ceſſauiſſe: neq; enim huiuſmodi tẽpus remiſsioni peccatorũ aptiſsimum fortaſſe in omni vita tua inuenies. Qui orationis guſtum cepit, vno ſæpe verbo incautius emiſſo, inquinauit mentem, atque in oratione aſsiſtẽs, quẽ cupiebat, nequaquam, vt ſolebat, inuenit. Ibidem. *N. nota,*

Idẽ ignis conſumẽs, & lux illuminans dicitur. Vnde & quidam ab oratione exeuntes, veluti ex fornace ignis egrediũtur, ſordis cuiuſdã atque materiæ leuamẽ ſentientes. Alij verò velut à luce illuſtrati, atque duplici humilitatis & exultationis amicti veſte inde procedunt. Qui verò abſque his duobus affectibus ab oratione exeunt, corpore non ſpiritu (vt Iudaicè dixerim) orant. Ibidem.

Qui baculum orationis iugiter tenet, non offendet: ſed & ſi offendere eũ contigerit, non penitus cadet. Quippe oratio piè Deo vim infert. Ibidem.

Nõ poſſumus verbis diſcere aſpicere: natura enim id ſequitur. Neq; orationis pulchritudinẽ per alteri⁹ doctrinã addiſcere poterimus. Ipſa enim in ſeipſa Deũ habet magiſtrũ: qui docet hominẽ ſciẽtiã, datq; orationẽ orãti, & benedicit iuſtorũ annos. Idẽ ibid.

Tu nõ audis orationẽ tuã, & Deũ vis audire precẽ tuam? Flecto (inquit) genua: curuaſti quidẽ genua intus, ſed mens tua foris vagabatur: corpus tuum intus in Eccleſia, ſed animus tuus foris: os quidem loquebatur, ſed mens vſuras cogitabat. Chryſoſt. in ſerm. *Chryſoſt.*

Sicut nec miles ſine armis eſt aliquid, nec arma ſine milite: ſic nec oratio ſine ieiunio, nec ieiuniũ ſine oratione. Idẽ ſup. Matth.

Ignis non ita extergit æruginem vt nocturnæ preces peccatorum noſtrorum ſordes expurgant. Idem.

Coram Domino orat, qui animam suam vndequaque colligit, & nihil commune habet cum terra, sed intra se ipsum migrat, & omnem humanam cogitationem ex anima eijcit. Idem.

Vbi oratio & gratiarũ actio est, Sãcti spũs gratia accedit, & fugãtur Dæmones, & omnis cõtraria potẽtia aufugit atq; discedit. Idẽ.

Oratione acquiritur conuersatio Dei: seiungitur autẽ à Deo qui non se coniunxerit ei. Qui verò separatur à Deo, illum necesse est aduersario coniungi. Idem.

Oratio custodia est temperantiæ, virginitatis sigillum, iræ castigatio, superbiæ moderatio, animæ memoris iniuriarum expiatio, inuidiæ demolitio, pacis confirmatio. Idem.

Pro se orare necessitas cogit, pro alijs autẽ charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autẽ ante Deũ est oratio, nõ quã necessitas trãsmittit, sed quã charitas fraternitatis commendat. Idẽ sup. Matth.

Orans nihil nouum faciat quod aspiciãt homines, nec voce clamet, nec manus expãdat, nec oculos tollat, vt notabilis fiat. Ibidẽ.

Fuit Iacobus tanta vitæ sanctitate cõspicuus, vt episcopatũ primus Hierosolymorũ acciperet. Aiũt genua eius obduruisse callo, & tantam in eo fuisse carnis iniuriam, vt adhuc viuentis omnia ferè membra morerentur, atque assiduitate orationis, iugique ad pauimentum prostratione corporis, frontem quoque eius callo similiter obductam, vt nihil etiam ipsa à cameli genibus discreparet. Samuel pro Saule tamdiu orans, non est exauditus: neque etiã pro sorore sua Moyses. Et apud Ezechielem, si tres viri isti Moyses, Daniel, & Iob, &c. Habent vim orationes sanctorum, sed tunc sanè, cùm nos pariter pœnitendo postulamus. Idem sup. Matth. hom. 5. oper. perf.

COLLE. ¶Moses oraturus in monte, virgam Dei habet in manu sua; per quam crux Christi designatur, vt intelligas omnes nostras orationes crucifixi Domini Iesu meritis fulciendas ac iuuandas esse. Quorsum enim orationi virga adhibetur, nisi vt meritum illius virgæ quę de radice Iesse egressa est, innuatur? Id autem quotidie facit Ecclesia, cùm in calce orationum suarum addit. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Apocal. 7. appellantur orationes sanctorum odoramenta. Quare? Quia suauissimè ante Dominum redolent. Cur ita? Quia cùm Deus

Deus infinita & immensa bonitas sit, maximè ipsius naturæ consentaneum est, de hominibus benemereri, seque illis communicare. Gaudet autem huiusmodi opportunitate benefaciendi oblata. Est autem maxima opportunitas benefaciendi, cùm creatura se per orationem suo creatori subijcit.

Quemadmodum piscis extra aquam positus, & arbor extra genitale solum posita læditur, quia hæc naturalia harum rerum loca sunt: ita planè cor hominis diuinæ contemplationi assuetum, vbi oculos à Deo deflexerit, male habet, quia extra suum locum ac veluti centrum est.

Quisquis orationē suâ fiducia fulcire velit, circunducat oculos per admiranda diuinæ prouidētiæ opera, quibus Deus in seruâdis alēdisque animātibus vtitur. Videat, quæ apes, quæ formicæ, quæ aranei, quæ vulpes, quæ lupi, cùm improba eos exagitat fames, cæteraque animātia faciūt, vt cibū sibi parēt, vt vitā suam tueātur, vt pullos suos nutriāt: deprehendetque non solū ea facere quę vix humana ratio excogitare potuisset: sed frequenter etiā quæ supra rationē polita sunt, attingere: nā & tēpestates imminentes, & serenitates, & pluuias, & stragē hominū futurā, & aeris tēporisque mutationes pręsentiunt, sibique opportunè prospiciunt. Si ergo tāta cura Deus brutis animantibus necessaria prouidet, quæ illi gratiam nec habere, nec referre possunt, quonammodò nobilissimæ creaturæ quæ ad vitæ vsum necessaria sunt, denegabit: quæ illius beneficijs grata esse potest, & ,ppter quā cętera omnia cōdita sunt?

Deo quatenus Deus & actus purus est, cōuenit à nullo aliquid posse recipere, & ipsum omnibus dare. Creaturæ verò quatenus creatura & indiga est, conuenit recipere. Ideò sicut creatoris proprium munus est, omnibus semper dare: ita creaturæ esse deberet, ab illo semper petere. Cùm enim creatura petit, tunc vel maximè suum officium facit, quemadmodum cùm Deus dat, suo munere fungitur. Sed ille tamē semper hoc facit, eiusque hoc perpetuū munus est, cū nos tamē in nostro officio frequenter deficiamus.

Vita Christiana est sicut arbor inuersa, quæ videlicet in cœlo radices iaciens, è cœlo pēdet, & in terra germinat. Vnde sicut tota olitoris cura in fodiēdis irrigādisque plantarū radicibus versatur, quibus è visceribus terræ succus in alimētum arboris trahitur: ita maxima piorū cura in eo esse debet, vt cogitationum & affectuū *Simil.*

suorum radices in cœlo figant, vt inde cœlestis gratiæ succum trahant, quo virtutum germina in terra proferant. Hoc autem Pro-
*Psal.*120. pheta præstabat, cùm diceret, Leuaui oculos meos in montes,
*Psal.*122. vnde. v. a. m. Et rursum. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in
cœlis. Hoc autem quid aliud est, quàm radices virtutum cœlesti-
Simil. bus vndis irrigare? Denique sicut mundus hic naturalis à cœlo pendet: ita etiam supernaturalis (qui est Ecclesia, & anima etiam fidelis) à supernaturali mundo (hoc est Deo) spiritum & virtutem hauriunt.

Orationis præcipua cura esse debet, vt præceptis Dominicis obsequamur: magis quàm vt spirituali dulcedine oblectemur.
*Psal.*26. Hinc Propheta, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, &c. Quorsum hoc? Nimirum, vt videam voluntatem Domini: hoc est, vt audiendis ibi, meditandisque diuinis legibus, intelligam voluntatem eius, quam videlicet studiosissimè exequar.

Simil. Qui excutere è silice ignem vult, non contentus semel percussisse, iterum atque iterum percutit, donec tandem scintillam excutiat: ita quisquis Dominum precatur, etiam si ilicò ad votũ non exaudiatur, perseueret tamen: quoniam si perseuerauerit pulsans, voti tandem compos fiet.

Gallina quæ continuò ouis incubat, & calore suo fouet, in pullos breui temporis spatio transformat. Quæ autem frequenter oua deserit, vix pullos educit. Quo exemplo discimus, quantum perseuerantia in acquisitione virtutis & sapientiæ iuuet, quãtumque huius studij & laboris frequens intermissio noceat.

*Ezec.*22. Quãdo castigare populũ Dominus vult, deprecatores è medio tollit, vt sine vllo impedimento eius censura sæuiat in peccantes. Vnde est illud, Quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus pro terra ne dissipare eam, & nõ inueni & effudi super eos indignationem meã. Rursumque Hieremiæ ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas laudẽ & orationẽ pro
*Psal.*65. eis, & non obsistas mihi: non enim exaudiam te. Cõtrà verò cum precatores adhibet, misericordiã præstat, iuxta illud, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. Quo in loco Aug. ait, Quandiu Deus non tollit à te orationẽ tuam, non amouebit à te misericordiam suam.

Danda

Danda opera est, vt frequenter mentem ad Deum per breues orationes,& pios amoris affectus eleuemus,etiam si nullũ ex hac re fructum percipere videamur:sæpe enim anima proficit, & se proficere nescit.Sic enim plantæ quotidie crescunt,quanuis id nõ appareat:& vmbræ lineæ in horologio solari continuè, sicut ipse Sol mouetur,nec tamen moueri cernitur:ita virtutes & gratia inuisibiliter in nobis hisce actibus & motibus crescunt. Et quanuis hoc meritum exiguum sit,tamen sicut hyrũdines exiguis luti particulis quas secum baiulant,nidum paulatim construunt grandiorem:ita piorum mentes huiusmodi licet paruis incrementis ad iustam gratiæ magnitudinem excrescunt. *Simil.* *Simil.*

Imbecillitatis nostræ magnitudo declarat,quãtum diuina ope & orationis continuo studio egeamus, quò Dei opẽ imploremus. Omnia enim quæ infirma sunt,alieno subsidio egent,quo fulciantur.Ægrotus qui vix pedibus consistere valet,assidua eget alimonia,qua nutantia mẽbra sustentet.Cæcus qui per iter difficile graditur,cõtinuo eget ductore,qui eum in via dirigat. Arbor in arido plantata solo,frequentibus eget aquis,quibus irrigetur,vt fructum proferat.Sordidus locus fœtores ex se putidos noxiosq; exhalans,bonis odoribus implẽdus est,ne noceat. Vlcus ardore suo finitimam carnẽ incendens,frigidis assiduè liquoribus refrigerãdum est.Hæc autem mala omnia nobis propter peccatum obuenerunt. Nos enim infirmi,nos cæci, nos in arido mundi huius solo plantati,nos fomitem intra nos peccati gestantes, noxios variarũ cupiditatum fœtores exhalamus, nos denique vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem deformati sumus:ideoque frequẽtissimis remedijs & medicamentis indigemus. Præsentissima verò remedia sunt,sacra lectio,oratio,meditatio,ieiunia, silentium, occasionum peccandi fuga,sensuum diligens custodia,& frequẽs sacramentorum vsus.Hæc enim omnia miro modo imbecillitatẽ nostram adiuuant: sine quorum præsidio vita nostra inter innumera huius vitæ offendicula periclitatur.Si enim qui ista sæpe remedia frequentant,non omninò periculo vacant,in quo periculo erunt,qui ab his prorsus alieni sunt? *Similium inductio.* *Nota.*

Petite & accipietis.Magnam nobis in orando fiduciam prębet, non solùm immensa Dei nostri bonitas,sed horum etiam verborum veritas. Quis princeps vnquam seruo suo præcepit,vt ab eo *Simil.*

aliquid peteret, quod non impetraret? Nec enim summa illa veritas & charitas sibi ipsi contraria est. Quorsum autem attinebat, vt Deus iuberet petere, nisi vellet etiam donare?

Matt. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, i. i. r. c. sed qui facit voluntatem, &c. Orationis enim præcipuum munus est, auxilium petere, quo diuinam legem atque voluntatem possis implere. Vnde est illud, Qui conseruat legem, multiplicat orationem.

Eccl. 35. Non sufficit ergo orare, si male viuas: cùm finis orationis, diuinæ

Simil. legis adimpletio sit. Quorsum enim medicamenta sine salute? arma sine victoria? studium sine scientia? & nauigatio, nisi perueniatur in portum?

Quod quæso, dum oramus, spei nostræ atque exauditionis maius argumentum est? Alius fortasse merita propria & vitæ integritatẽ, alius percepta Dei beneficia, quæ sanctis olim patribus magnam impetrandi fiduciam præbebant: alius immensam Dei misericordiam & veritatem prædicabit, quæ ad se humiliter confugiẽtibus opem promisit. Inter hæc autem spei nostræ præsidia, verè maximum est, quod cœlestis Pater dilectissimum filiũ suũ velut pignus & obsidem misericordiæ & exauditionis suæ nobis contulit: vt per eius gratiam & merita misericordiam inueniamus in auxilio opportuno. Si enim omnipotens Dei bonitas misericordiæ suæ pignus aliquod dare voluisset, quod quæso aliud pretiosius &

Rom. 8. firmius dare potuisset? Hoc autem Apostolus significauit cùm ait: Qui proprio suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo nõ cum illo omnia nobis donauit? Quicquid enim donare amplius potest, incomparabiliter minus est, quàm quod ante dedit.

Miro modo bonitatẽ & liberalitatem Dei commendat, quod obsequij loco exigit, vt illum oremus eiusque misericordiam im-

Psal. 49. ploremus. Vnde est illud, Nõ accipiã de domo tua vitulos, &c. Inuoca me in die tribulationis. Itẽ illud, Dirupisti vincula mea, ti-

Psal. 115. bi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo. Rectè quidem propter dirupta vincula, promittit sacrificiũ laudis. Hoc enim tali beneficio debebatur. Sed quorsum illud, Nomen Domini inuocabo? Quia nimirum intelligebat Dominũ nostris commoditatibus vt suis laudibus delectari: ideoque laudibus eius orationem quoque illi gratissimã iungit. Qui enim Dominũ laudat,

verbis

verbis eius prædicat misericordiam : qui verò eius nomen inuocat, non solùm verbis, sed rebus etiam eandem commendat. Neque enim misericordiam ab eo peteret, nisi misericordem crederet. Ideoque non minus illum colit, qui orat, quàm qui laudat: Vtrumque enim ad religionis officium pertinet.

Mãna incalescente Sole liquefiebat, nec amplius inueniri aut colligi poterat, nisi diluculo colligeretur. Vnde Sap. 16. legimus. Quod ab igne nõ poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis calefactum, tabescebat: vt omnibus notum esset, quoniã oportet præueuire Solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucem te ibi adorare. Quibus verbis matutinum tempus maximè opportunum ad precandi munus esse declaratur.

Qui conseruat legem, multiplicat orationem Eccle. 33. Quare? Quia propriæ fragilitatis conscius, scit se nõ posse legem sine gratia seruare: ideoque continuis illam à Domino precibus flagitat.

Matutinũ tẽpus & vespertinum, lex attribuebat precationibus, sacrisque faciendis. Matutinũ verò in primis accommodatum est, quod ea hora magis vacui sumus à cæteris curis. Hinc Vates regius, Mane (inquit) astabo tibi, & videbo. Pro quo D. Hiero. ex Hebræ. vertit, Manè astabo tibi, & cõtẽplabor. Alius autẽ vertit: Manè instituã ad te orationẽ meã, & suspiciã. Hoc est, sublatis ad cœlũ oculis expectabo, dũ mihi perdito & afflicto opẽ aliquã feras. Hinc etiam illud, Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Et paulò post: In matutinis Domine meditabor in te, &c. Iteꝝ, pro eo quod nos legimus, Præueni in maturitate & clamaui, &c. alij ex Hebræo verterunt, Præueni diluculum, & clamaui, quia in verba tua super speraui. Præuenerunt oculi mei vigilias, vt meditarer eloquia tua. Huc pertinet & illud: Exurge gloria mea, exurge psalteriũ & cythara: exurgã diluculo. Vel (vt alij verterunt) excitabo auroram. Hoc est, non expectabo, vt illa me excitet, sed ego illam morãtem peruigil in oratione excitabo.

Psal. 5.

Psal. 62.

Psal. 118.

Psal. 56.

Optimus orationis & fiduciæ comes puritas & innocentia vitæ est. Propter hoc enim Dauid se à Domino exauditum, & ex maximis periculis ereptum testatur, cùm in Psal. 17. ait: Quia custodiui vias Dñi, nec impiè gessi à Deo meo. Quia omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius nõ repuli à me, &c. Ex quibus verbis colligit deinde quod sequitur. Cùm sancto sanctus eris, & cũ

viro

viro innocente innocens eris,&c.& cũ peruerſo peruerteris. Hoc eſt ita te cum hominibus geres, quomodo ipſi ſe gerunt erga te. Quam quidem ſententiam ſacræ litteræ frequentiſsimè ſonant. Hinc Azarias Propheta ſub Aſa Rege populo ex victoria redeũti Spiritu Domini actus ait: Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cũ illo. Si quæſieritis Dominum, inuenietis eum, ſi autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. 2. Paral. 14. Itẽ Oſeæ. 4. Oblita es legis Dei tui, obliuiſcar & ego filiorum tuorum.

Quas gratias agere Domino debeat is, cuius oratio exaudita eſt, declarat exẽplo ſuo Propheta, qui ob hoc pios omnes ad hoc offi cium vehementi oratione cõuocat dicens: Venite, audite, & nar-
Pſal. 65. rabo vobis, omnes qui timetis Dominũ, quanta fecit animæ meæ, Ad ipſum ore meo clamaui &c. Quàm longè autem aberat ab inanis gloriæ periculo, cùm hanc gratiam prædicaret?

Matutinum tempus vel nocturnum precandi officio maximè
Pſal. 118. accommodatum eſſe declarant illa Prophetæ verba, Media nocte
Thre. 2. ſurgebam ad confitendum tibi &c. Hinc Hieremias, Conſurge, inquit, in nocte, in principio vigiliarum, & effunde ſicut aquã cor tuum ante Dominum. In cuius rei typum mãna quod ſpiritualem dulcedinem orationis comitem deſignat, media nocte cadere in-
Num. 11. cipiebat: ideoque ſeruis Domini præcipitur, In noctibus extollite
Pſal. 133. manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum. Huius verò ſtudij gratia D. Franciſcus deuotum monachum cicadam noctis appellabat. Noctis autem nomine vel nocturnum vel matutinũ tempus intelligunt. Hoc enim poſtremum ſanctus Dauid huic operi
Pſal. 62. ſe deſtinaſſe teſtatur cùm ait: Sic memor fui tui ſuper ſtratũ meũ: in matutinis meditabor in te, &c.

Gemitus & lachrymas piorum eſſe Deo gratiſsimas, declarant
Cant. 2. illa verba Cant. Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Turturem autem gemitum habere pro cantu notum eſt, Hinc pro eo quod
Pſal 73. nos legimus, Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi, alij ex He-
Pſal. 16. bræo verterunt, Ne tradas beſtijs animam turturis tuæ. Vnde Propheta orat: Auribus percipe lachrymas meas. Idem quoque effi-
Pſal. 118. cit oratio magno affectu effuſa. Vnde eſt illa vox, Clamaui in toto corde, exaudi me Domine. Extat huius rei memorabile exẽplum ac miraculum ingens, quod Auguſtinus refert. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. Vbi pijs hominibus pro cuiuſdã ægroti in magno periculo

conſtitutĩ

constituti sanitate magno affectu & lachrymis orantibus, idem Augustinus cum eis orabat dicens: Domine, quas preces exaudis, si has nō exaudis. Horum ergo precibus salus ægroto reddita est. Vide locum. Extat aliud apud Palladium in fine historiæ Sanctorum, vbi Lectorem quēdam vi orationis & lachrymarum falsum crimen sibi à violata virgine obiectum, mirabili ratione memorat diluisse. Quid hic Annæ matris Samuelis, quid Sarræ vxoris Tobiæ orationem referam? Sed horum exemplorum nusquam non magna copia.

Pro eo quod nos legimus, Sanctimonia & magnificentia in.s.e. Hierony. vertit, Fortitudo & exultatio in sanctuario eius. Sāctuarium orationis locus est: orationis autem feruidæ, comites sunt fortitudo ad labores propter Deum subeundos, & exultatio in Spiritu sancto: quæ duo munera pondus totum vitę spiritualis inuicto robore sustentant. *Psal. 95.*

Vbi lectio nostra habet, In quacūq; die inuocauero te, exaudi me, alij hanc sententiam præteriti temporis verbo efferunt hoc modo: In die qua inuocaui te, exaudisti me: multiplicasti in anima mea fortitudinem. Quibus verbis orationis virtus & potentia ostenditur, quæ vix ad Dominum effusa est, quando (etiam si non impetret quod petit) præsenti tamen quadam virtute mentem roborat & confirmat: hoc est enim multiplicare in anima virtutem siue fortitudinem: Deus enim est cui nunquam sine spe misericordiæ supplicatur. *Psal. 55.*

Maximum sanè precantium solatium verba illa esse debent, Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum. o. i. e. i. v. Voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum ex. et. f. e. Et illa item, Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Et illa item, Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque. v. p. et. f. v. Quid verò illa? Omnis qui petit accipit, & qui quærit inuenit, &c. *Psal. 144. Deut. 14. Ioan. 15. Lucæ. 11.*

Diligenter obseruanda sunt nouissima verba, & veluti extremum vale, quo dulcissimum illud epithalamium, hoc est, nuptiale carmen finitur. Sponsus namque vale dicens Sponsæ, ait, Quæ habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire vocem tuam. Quàm multa hortorum nomine intelligere licet? Nam triumphā- *Cant. 6.*

tem

tem Ecclesiam,& militantem,& singulares Ecclesias, & piorum conuentus,ac monachorum cœtus,& sacras litteras,& doctrinam simul & exempla Sanctorum, hortorum vel horti nomine non incommodè accipimus.Singuli verò iusti velut huius horti arbo-
Psal.1. res sunt:quandoquidem de vno quoque eorum dicitur,Et erit tãquam lignum quod plantatum est secus decursus,&c. In his igitur hortis pia mens deambulare solet, ac illorum fructibus pasci & oblectari.Ab hac igitur hortorum habitatrice vocem Sponsus exigit,eam videlicet de qua antea dixerat, Sonet vox tua in au-
Cant.2. ribus meis. Est autem hæc vox humilis confessionis, orationis, laudis & gratiarum actionis:omnes namque hæ voces Deo gratissimæ sunt.Vt autem attentius ac deuotius hæc Sponsæ vox resonet,addit non modò se,sed amicos etiam,hoc est, sanctos Angelos salutis nostræ custodes simul cum eo auscultare: qui libẽter assistunt orantibus,eorumque preces quasi thus quoddam suauissimum Deo offerunt.Hanc autem admonitionem extremo loco adiunxit:vt firmius memoriæ Spôsæ hæreret,quod iugiter faciẽ-
Luc.18. dum esse in Euangelio docet,cùm ait, Quoniam oportet semper orare,& non deficere.Ex quibus verbis, summam Dei erga nos bonitatem & benignitatem agnoscere licet:qui pro maximo obsequio illud à nobis exigit,vt ab ipso misericordiam,& clarissima dona sine intermissione petamus.Hæc igitur discedentis Sponsi postrema admonitio fuit.

Gene.4. Enos cœpisse dicitur inuocare nomen Domini, vbi initio nascentis mundi omnes variarum artium inuentores numerantur. Enos tamen velut orationis inuentor inducitur: quasi ante illud tempus munus hoc parum apud multos vsitatum fuisset. Itaque huic scriptura tribuit, quod fuerit orationis inuentor: atque vt Abraham pater credentium,ita hic orantium pater dici meritò debet:cuius institutum innumerabiles postea monachi & anachoritæ sectati sunt: quorum omne opus erat cum mirabili inedia & solitudine coniuncta oratio: quæ his duabus alis instructa in cœlum euolabat.

Esai.55. Sicut exaltantur cœli à terra, sic (ait Dominus) exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris,&c. Quis vnquam hominum merci & obsequij loco duxit,quod mendicus aliquis eleemosynam & munera ab eo peteret? Satis enim ad liberalitatis laudem est, si quod ab homine

homine petitur, gratis donet. Ea tamen bonitas & misericordia Dei nostri est, vt obsequij loco ducat, quod ab eo gratiam & misericordiam petas. Hoc enim insinuare illa Prophetæ verba videntur. Quid retribuam Domino, &c. Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Hinc Theologi orationem nō modò impetrandi, sed etiam promerendi vim habere decernunt. *Psal. 115.*

Magna sepe contentione & perseuerantia in oratione opus est: & more Iacob tota nocte cum Deo luctandum, nec ab hac pia luctа cessandum, donec optatam à Deo benedictionis gratiam consequamur. Denique eiusdem patriarchæ verba vsurpare licebit, & suppliciter ac fidenter ad Dominum dicere: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Itaque non semper ad precationis officium tanquam ad cœleste epulum atque delicias, sed tanquam ad luctá & certamen accedendum est, in quo, & cum Deo magnis clamorum desiderijs, & cum ariditate cordis & variarum curarum & cogitationum agminibus decertandum est. *Gene. 32.* *Nota.*

Quemadmodum fratres Ioseph, qui sibi male concij erāt, post mortem patris, veniam à fratre defuncti patris nomine petebant dicentes: Oramus vt seruo Dei Patri tuo dimittas iniquitatē hanc: ita nos, quos conscientiæ reatus accusat, veniam à cœlesti Patre propter Christi merita petere debemus. Sicut autem illa oratio tantum apud Ioseph valuit, vt illi etiam lachrymas excuteret: ita hæc oratio quæ Christi meritis innititur, Deo Patri gratissima, & ad impetrandum potentissima est. *Gene. 50.*

Pisces qui pinnulas & squammas habent, mundi esse per legem decernuntur. Pinnulis quidem subsiliunt in aera, & quodammodo volant: squammis verò ceu quadam lorica corpora sua contegunt. Quicunque ergo inter homines pinnulis orationis se se ad sublimia attollunt, & squammis, velut quadam lorica ex virtutibus contexta, mentem suam muniunt, verè mundi esse iudicātur. Vtrunque ergo ad perfectam animæ puritatem requiritur, vt mētem videlicet eleuemus in Deum, & virtutibus diligenter studeamus. Non enim omnis qui dicit mihi, Domine Domine, &c. *Deut. 14.*

Cùm populus vitulum fabricauit, iratus Dominus ait ad Moysem. Dimitte me, vt irascatur furor meus, &c. Quæ verba maximam viri iusti laudem, maximamque deuotæ orationis continet commēdationem. Quid enim aut potentius, aut glorioſius, quàm *Exod. 32.*

omnipo-

omnipotentem tenere,& quodammodo ligare,& fæuientẽ illius iram vi orationis reprimere?Qui enim ait: Dimitte me, teneri se viri iusti virtute & oratione confitetur.

Num.22. Quid est, quod Balach Rex Moabitarum cùm exercitum ad pugnam instruere contra filios Israel deberet,hac omissa cura ad Balam mittit,vt imprecatoria oratione se ab illis defenderet?Huic quæstioni sic Origenes respondet. Quoniam Moabitarum Rex audierat populum hunc orationibus vincere , & aduersus hostes non gladio,sed ore pugnare:ideò ipse simili armorum genere aduersus eum dimicare volebat. Vt autem scias tale aliquid cogitasse Regem,ex scripturæ verbis intellige,quæ ego à magistro quodam qui ex Hebræis crediderat , exposita didici:Scriptum est ergo.Et dixit Moab ad seniores Madian. Nunc ablinget Synagoga hæc omnes qui in circuitu nostro sunt,sicut ablingit vitulus herbam campi. Cur,ait,tali vsus est exemplo? Ob hoc sine dubio, quia vitulus ore abrumpit herbam ex agris,& lingua tanquam falce quæcunque inuenerit secat.Ita ergo & populus hic quasi vitulus lingua & labijs pugnat, & arma habet in verbis ac precibus. Hactenus verba Origenis.

Meditatio,siue consideratio:contraq; Dei obliuio.

Grego. STude quæso,& quotidie creatoris tui verba meditare , disce cor Dei in verbis Dei,vt ad æterna suspires , vt mens tua ad cœlestia gaudia maioribus desiderijs accendatur:tantò enim tunc maior ei erit requies,quanto modò ab amore conditoris sui requies nulla fuerit.Greg.in mor.

Auguſt. Quantò magis homo mala sua intelligit,tantò amplius suspirat & gemit.Meditatio siquidem parit scientiam , scientia compunctionem,compunctio deuotionem,deuotio commendat orationem.Auguſt.in M it.

Non putrefit co leuetur ad Deum. Frumentum tuum si haberes in inferiorib s,ne putresceret , leuares illud ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum , & cor permittis in terra putrescere?frumentum leuares ad superiora , cor leua in cœlum.

Et vnde

Et vnde(inquis)possum?qui funes,quæ machinæ,quæ scalę opus sunt?Gradus affectus est,iter tutum voluntas tua est:amando ascẽ dis,negligendo descendis:stans in terra,in cœlo es, si Deum diligis.Idem,super psal.85.

Vigilias times, & ieiunium, manuumque laborem: sed hæc leuia sunt meditanti flammas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit non horrere solitudinem. Si futuram cogitas de verbis otiosis discussionem, non valde displicebit silentium. Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet & mattam & culcitram. Bern. in Epist. *Bernar.*

Primum ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur, consideratio purificat:deinde regit affectus,dirigit actus, corrigit excessus,componit mores,vitam honestat,& ordinat: postremò diuinarum pariter & humanarum rerum scientiam cõfert. Idem de Consid.

Redi ad cor tuum,& subtiliter discute te ipsum:Considera vnde venis,quò tendis,quomodò viuis,quid agis, quid admittis, quantum quotidie proficis, vel quantum deficis, quibus cogitationibus magis incursaris,quibus affectibus frequentius tangeris. Hugo lib.3.de ani. *Hugo.*

Tria sunt genera meditationum:vnum in creaturis, vnum in scripturis,vnum in moribus.Primum surgit ex admiratione,secũdum ex lectione,tertium ex circunspectione. Admiratio generat quæstionem,quæstio inuestigationem,inuestigatio inuẽtionem. Lectio ad cognoscendam veritatem materiam ministrat, meditatio coaptat,oratio subleuat,operatio componit,& contemplatio in ipsa exultat.Idem in Meditationibus suis.

Cogitatio vaga incessu semper huc & illud diuertit:sed meditatio destinata promotione semper in vlteriora tendit: contẽplatio autem est libera mentis perspicacia in sapientiæ speculo cum admiratione suspensa.Meditationis est perscrutari occulta, contemplationis est admirari perspicua.Idem in lib. de arca Mysti.

Sicut nullũ est momẽtũ,quo homo nõ vtatur, vel fruatur Dei bonitate & misericordia:sic nullũ debet esse momẽtũ, quo eũ præsentẽ non habeat in memoria.Omne tempus in quo de Deo non cogitas,hoc te computa perdidisse.Idem lib.1.de Claust.ani.

Isidor. Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, ex lectione discimus, meditatione conseruamus. Isidorus de summo bono.

Climac. Quidam dum lachrymas profundunt in illo ipso beato tempore, ne nihil omnino cogitent, sibi ipsis vim faciunt. Improbè id quidem: non enim intelligunt, lachrymas absque cogitatione & intentione animi profusas, brutæ, nō rationabilis naturæ esse proprias. Ioannes Climac. de luctu. cap. 7.

Cùm in lectulo cubas, sit tibi ipse iacentis habitus figura in sepulchro clausi, minusque dormies. Ipsi quoque mensæ delibatio lamentandæ sortis vermium illorum te admoneat, minusque delicias requires. Sed ipso aquæ potu, flammæ illius sitim ne obliuiscaris, atque ita vim naturæ omnino facies. Memoria æterni ignis tecum singulis noctibus dormiat, tecumque euigilet: neque vnquam psalmodiæ tempore dominabitur tibi negligentia. Ibidem.

Memoria mortis semper tecum quiescat, tecumque simul euigilet, solaque semper ruminanda oratio Iesu. Nullum enim adiutorium in somno his præstantius aut efficacius inuenies. Idē Grad. 15.

Est è spiritibus vnus qui præcursor dicitur: qui nos ex somno surgentes protinus excipit: primumque nostrum cogitatū inquinare nititur. Da Domino primitias diei. Erit enim tota eius, qui *Simil.* prius illam occupauerit. Idem. Grad. 27.

Chrysost. Videmus planè corporis oculos cùm in fumo remorantur, lachrymas effundere: si verò potiantur aere purgato, & florentibus pratis, & hortis virentibus, & fontibus inter amœna fluentibus, & saniores esse, multoque maiori aciei fulgore rutilare. Talis profectò est & mentis oculus: si in pratis spiritualis pascatur eloquij, erit totus sine dubio purus atque lucidus, & acutius cuncta perlustrās: si verò in fumum secularium negotiorum fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala lachrymabitur atque flebit. Chrysost. super Matth. hom. 2. oper. perf.

Misisti, inquit, iram tuam, & deuorauit eos terra. Hoc ad verbum de Ægyptijs in mari submersis intelligitur. Quod tamen ad *Origen.* terrenos homines Origenes transfert his verbis: Impios quidem hodie deuorat terra. An non tibi videtur terra deuorare illum,

qui

qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra litigat, terram desiderat, & omnem spem suam posuit in terra? qui ad cœlum non respicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat? Talem cùm videris, dicito, quia deuorauit eum terra. Hæc Orige.

Est animorum ingeniorumque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, consideratio contemplatioque naturæ: doctoq; homini & erudito, cogitare est viuere. Cicero lib. 4. Acad. quæst. *Cicer.*

Vt cùm in Sole ambulamus, etiam si aliam ob causam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: sic cùm doctorum libros studiosius legimus, sentimus orationem nostram quasi colorari. Idē lib. 2. de Orat. Quod autem lectio, idem etiam ac multò magis præstat assidua eorum quæ legimus consideratio. *Simil.*

¶ Non sine magna admiratione cernimus pullos omnes matres suas quocunque perrexerint sequi, nec ab earum latere diuelli. Quod videre est in agnis, hœdis, & equarum gallinarumq; pullis, &c. Si ergo Deus multò magis pater noster est, qui solus animam creauit, corpus verò (matre dormiente) mirabiliter in vtero formauit, quomodo non illi semper adhæreſcimus? quomodo tādiu ab illo animo & cogitatione separamur? COLLE.

Præcipuum serui Dei studium esse debet, vt (quatenus fieri possit) nunquam à Dei præsentia oculos auertat. Quod sanctus ille rex præcipuè intendere curabat, cùm diceret: Quæsiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Et, Meditatio cordis mei in. c. t. s. Et, Proponebam Dominum in conspectu meo semper. Hac ratione charitatis feruor & deuotio, meditationum igniculis coalescit: & homo semper ad omnem Diaboli incursum munitus atque paratus est. *Psal. 26.* *Psal. 18.* *Psal. 15.*

Sicut Pharaonis intentio erat, vt filij Israel aut semper in Ægypto manerent, aut certè non procul ab Ægypto recederent: ita contrà voluntas Dei nostri est, vel vt semper in eo per actualem amorem & memoriam maneamus, vel certè non procul ab hoc studio recedamus: vt facilè vnde digressi sumus redire possimus: Sic sacra illa Ezechielis animalia ibant, & reuertebantur in *Ezech. 1.*

similitudinem fulguris coruscantis: hoc est maxima celeritate à studio piæ actionis, ad diuinæ contemplationis exercitium reuertebantur.

Simil. Sicut fulua cera ad Solis radios diu expositа, candida fit, & quò diutius sub sole manet, eò fit candidior: ita anima nostra radijs iustitiæ Solis expolita (quod quidem fit per eleuationē mentis in Deū) purior indies efficitur. Hinc Ecclesiast. ait: Qui timent Deum præparabunt corda sua, & in conspectu eius animas suas sanctificabunt. *Eccl. 2.*

Beneficiorum ac operum Domini consideratio, magnopere homines in officio continet. Hæc enim meditatio efficit, vt neq; præterita illi prætereant, neque futura absint, cùm vtraque ante mentis oculos tanquam præsentia ponat. Itaque ad illam pertinet, quod in Esdra legimus, Reuoca diem præteritum, metire ventū, & ignem pondera. Quæ omnia meditatio efficit, quæ præterita Dei beneficia in memoriam reducit: quæ vitæ nostræ breuitatem (quæ instar venti est) metitur, & intolerandum gehennæ ignem assidua cogitatione ponderat. Harum verò rerum consideratio mentes nostras magnopere ad virtutem acuit.

Si quis hoc tecum pactum iniret, vt quandiu ipse te beneficijs prosequeretur, tu illius memorem animum gereres: an non libenter hanc conditionem acciperes? At Deus perpetuò tibi benefacit, cùm te in esse cōseruat, & necessaria vitæ submministrat. In ipso quippe viuimus, mouemur, & sumus. Cur ergo non semper illum in mente habeas? imo verò cur illius perpetuo obliuiscaris, sine quo non esses? Quo enim temporis momento à te oculos diuelleret, in nihilum protinus redires. Sicut enim hominis imago qui faciem suam in speculo conspicit, protinus aboletur, vbi is se se ab eo auertit: ita si rerum conseruator Dominus, respicere nos desineret, in nihilum prorsus vnde facti sumus rediremus. Quo circa sicut Deus tibi semper adest, ita tu operam dare debes, vt illi semper animo præsens sis. *Acto. 17.* *Simil.*

Quemadmodū ad naturalem vitam degendam, non sola sufficit ratio, sed affectus etiam necessariò dati sunt, quibus salutaria appeteremus, & noxia fugeremus, ita ad spiritualem vitam degēdam, non sufficit lumen intellectus, quod à fide & doctrina proficiscitur, nisi adsit etiam charitas, cæterique spirituales affectus, qui

qui vi ſua nos ad ſpiritualia & diuina quodam modo impellant. Hos autē affectus oratio & diuinarum rerum meditatio mouere ſolet: quæ pro rerum varietate quas animo voluit, modò amoris, modò timoris, modò ſpiritualis lætitiæ motus in anima excitat.

Orationis & meditationis aſsiduæ vtilitas hoc argumento colligi poteſt. Inter ſpiritus & carnis affectus hoc diſcrimē eſt: quòd carnales affectus valde diuturni ſunt, & imis frequenter medullis infixi hærent, vt diuitiarum, aut honoris cupiditas, turpis amor, inueteratum odium: quod vix à ſe multi hominum excutere perfectè poſſunt. At ſpirituales affectus in carnalibus præſertim hominibus (qui frequenter ſacris concionibus excitantur) parum durabiles ſunt: vix dum enim finita concione velut fumus euaneſcunt. Quare neceſſe eſt, vt eos quotidiano orationis & meditationis ſtudio inſtauremus, quòd diuturniores & ſtabiliores ſint. Ab his namque vita ſpiritualis miro modo iuuatur: quandoquidem hoc in nobis affectus ſint, quod in auibus alæ: quodque in cæteris animantibus pedes. Hinc illud Auguſti. Pondus meum, amor meus: quocunque feror, amore feror. In cuius rei typum, ſacerdotes quotidie in altari Domini ligna ſubijcere præcipiebantur, quò ignis ille perpetuus eſſet. Quamobrem ad hoc ſtudium concionatores populum frequenter adhortari debent: ſi quos dicendo affectus excitauerunt, ſtabiles eſſe velint: ne de illis dicatur: Qui merces congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. *Agga. I.*

Præcipuum piorum ſtudium eſſe debet, opera Dei, quæ continuè à diuina prouidentia geruntur bonis tuendis & improbis vlciſcendis meditari. Hoc Propheta præſtabat cùm ait. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor. Rurſumque: Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et iterum, Iuſtus perijt, quia non eſt qui recogitet in corde ſuo: & viri miſericordiæ colliguntur, &c. Quid verò aliud ſunt threni Hieremiæ, niſi conſiderationes & grauiſsimæ ſententiæ, quas is ex illa Hieroſolymitana vaſtatione eliciebat: vbi de diuina ſeueritate, de malitia peccati, de obduratione hominum, de negligentia paſtorum, de odio Dei aduerſus impium, & impietatem eius mirificē philoſophatur? Hoc exēplum Chriſtianus homo ſequi deberet, ne in magno huius mūdi *Pſal. 76.* *Eſai. 12.*

velut theatro (in quo tam multa quotidie opera à diuina prouidē tia fiunt) tanquam lapis super lapidem sedeat.

Sicut calor in aqua, non ab aquæ natura, sed vel à Sole vel ab igne est (quo fit vt ab igne vel Solis ardore separata, naturæ suæ protinus reddatur) ita planè deuotio (vt Diuus Thom. ait) ex diuinarum rerum meditatione & contemplatione procedit: quibus sublatis feruor ille deuotionis paulatim tepescit. Quare qui feruorem hunc perpetuum esse cupit, à Deo (qui ignis consumens est) recedere non debet. Si verò recedat, non magis mirum est, si is feruor spiritus immutatur, quam aquæ calor, vbi ab ignis consortio separatur.

Cùm duplices in anima potentiæ sint, cognitiuæ videlicet & affectiuæ: cognitiuæ quidem sunt veluti animæ fores, affectiuæ autem velut centrum, & interior animæ fundus. Quo fit, vt neque bonarum neque malarum rerum cognitio, hominem aut meliorem aut deteriorem reddat: amor autem & affectio vtrumque habet. Quamobrem danda nobis opera est, vt in meditatione nostra, amoris & deuotionis ignis exardescat: quo ipse animæ nostræ fundus, cœlesti luce atque calore compleatur. Vt enim speculatiua & nuda malarum rerum cognitio non perinde nocet, ita neque bonarum multum iuuat, quanuis sua etiam vtilitate nō careat.

Aristoteles in Meteoris mundum hunc inferiorem superiori coniunctum esse oportere testatur, quò videlicet cœlestes influxus, astrorumque virtutes huic inferiori communicari possint. Adhunc ergo modum danda nobis opera est, vt spiritus noster spiritui diuino per continuum amorem & contemplationem cōiungatur, vt hoc modo spirituales influxus diuinæque lucis radij ad eum pertingere possint, quibus mens nostra fœcūdata fructus proferat æternæ vitæ. Præterea, sicut corpus animæ, rami arboris trunco, & solares radij Soli vniti esse debent, vt ab illis virtutē trahant: ita vir pius conari toto studio debet, vt non modò per habitualem charitatem, sed etiam per actualem eleuationem mētis in Deum illi vniatur, vt eius lucem & splendorem continuo diuinæ mentis influxu participet. Ad hoc autem nos Propheta vocat, cū ait. Accedite ad eum & illuminamini, &c.

Res omnes tunc optimè in suo esse conseruantur, cùm ijs causis vniuntur,

vniuntur,à quibus exiſtendi initium acceperunt.Hinc piſcis gaudet in aqua,pláta immobilis manet in terra,pulli ſiue auium ſiue ferarum lateribus ſemper matrum hærent, ipſaſque quocunque ierint,ſequuntur.Si igitur mens hominis à Deo eſt,illi vniatur,illi hæreat, & in illo ſemper manere ſatagat, vt ab eo perficiatur in eſſe,à quo exiſtendi initium accepit. Hoc ſancti Anachoritæ potiſsimum præſtiterunt,qui turbis vrbium derelictis, ſquallentis eremi incultas ſolitudines petierunt,vt nulla re terrena impediri poſſent,quo minus dies noctesque vnum Deum aſpicerent, & in vno eo intentos ſemper oculos mentis haberent. *Pſal.* 33.

Niſi quòd lex tua meditatio mea eſt,&c. Iuuat ergo diuinæ legis meditatio ad laborum patientiam.Qua de re vide Ambro.ſuper Beati immaculati. *Pſal.* 118.

Officium viri iuſti eſſe deſcribitur, meditari in lege Domini die ac nocte. Adhoc nos ſtudium vehementer Salomon in Prouerb.hortatur his memorabilibus verbis. Conſerua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ:liga eam in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Cùm ambulaueris, gradiantur tecum: cùm dormieris,cuſtodiant te,& euigilans loquere cum eis: quia mandatum lucerna eſt,& lex lux,& via vitæ, increpatio diſciplinæ. Similem ſententiam atque commẽdationem non minus certè notandam Deute. 6.&.11.leges.Eruntque verba mea hæc,&c. *Prou.* 6.

Hac de cauſa exiſtimo piam & religioſam mentem toties in Canti.Sponſam appellari:quia quemadmodum Sponſa dum adhuc recentis coniugij amore feruet,nihil agit,nihil cogitat, nihil niſi Sponſum ſuum loquitur: & vix ab eo mentis oculos diuellit: ita planè ſpiritualis Chriſti Sponſa erga illum affecta eſſe debet, vt videlicet rerum omnium atque ſui ipſius quodammodo oblita,in illum per continuam cogitationem & amorem tranſeat. Itaque ſicut poma diu multumque ſaccharo aut melle decocta, vix proprij ſaporis aliquid retinent,ſed ſolius ſacchari dulcorem referunt,ſic nimirum talis anima diuinarum rerum ſtudio & contemplationi addicta eſſe deberet,vt vix in ea(quantum humanæ fragilitati concedi poteſt)veteris hominis priſtinique ſaporis quicquam reſideret,ſed ſolius Chriſti imaginem ita referret,vt iam cũ Apoſtolo dicere poſsit.Viuo ego,iam nó ego.v.v.i.m.C. Hoc eſt autem *Simil.* *Galat.* 2.

autem verum holocaustum fieri,& beatorum in hoc mortali corpore vitam imitari,qui iam in Deum quodammodo transierunt, in quibus quod mortale erat,à vita absorptum est. Hoc autē modo videtur mihi ille vixisse,de quo scriptum est:Cum Deo ambulauit,& fecit omnia quæ præcepit ei Deus:& non apparuit, quia tulit illum Deus. *Gene. 6.*

Improborum hominum est,diuina omnia obliuisci. Hi enim habitare dicuntur in terra obliuionis.Hinc illud Salomonis. Viri mali non cogitant iudicium:qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia. Ex hac autem obliuione tot vitiorum monstra oriuntur.Vnde est illud. Non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. *Prou. 28.* *Psal. 6.*

Quòd meditatio diuinæ legis non solùm pariat sapientiam, sed etiam promereatur, declarant illa Ecclesiast.verba. Cogitatum tuum habe in præceptis altissimi, & in mandatis eius maximè assiduus esto:& ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.Dare autem cor,est,diuinæ legis ac diuinorū operum intelligentiam præbere, qua improbi carent:iuxta illud:Nescierunt, nec inteliexerunt: in tenebris ambulant. Item, Factus est Effraim quasi columba seducta, non habens cor:quæ videlicet apposita esca seducitur,nec positum ante oculos laqueum animaduertit. *Eccl. 6.* *Psal. 81.* *Oseæ. 7.*

Meditationis & sapientiæ studium describit Eccles. cap.14.vbi ait:Beatus vir qui in sapientia morabitur,& qui in iustitia sua meditabitur,& in sensu suo cogitabit circunspectionem Dei:Qui excogitat vias illius in corde suo,& in absconsis suis intelligens: Vadens post illam, quasi inuestigator, & cætera quæ sequuntur. In quibus hoc inuestigatoris nomen suam emphatim habet. Designat enim studium animi cupide & solicitè pretiosum aliquid inquirentis,nec vllo modo, nisi re inuenta quiescentis. Hoc enim studio charitas & sapientia quærenda est. *Eccl.14.*

Studium scripturarum ac diuinæ legis meditationem commendat Ecclesiast.39.his verbis. Sapientiam omnium antiquorū exquirit sapiens,& in Prophetis vacabit. Occulta parabolarum exquiret,& in absconditis parabolarum conuersabitur. Mire autem verbo conuersandi,studium,animum,cogitationes, & mores spiritualis viri descripsit: quando is videlicet nihil aliud versat ac

voluit,

voluit, quàm diuinæ legis meditationem: cuius omnis conuersatio cum Apostolis & Prophetis est, & omnis enarratio in præceptis altissimi. Ad quod etiam pertinet quod mox sequitur, Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominũ qui fecit illum: & in conspectu altissimi deprecabitur. Huius autem studij fructũ declarat protinus cùm ait: Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu sapientiæ adimplebit illum: & ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ, &c. *Eccl.* 14.

Considerationis defectũ multorum malorũ causam esse, declarant illa Prophetæ verba, Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuũ eius destrues illos, & non ædificabis eos. Cui simile est & illud Hieremiæ: Desolatione desolata est omnis terra, eo quòd nullus sit, qui recogitet corde. Item illud, Audi populе stulte, qui non habes cor: quod videlicet opeaa Domini contempletur. Sed qua de causa amisit cor? Nimirum, quia, vt in Osea scriptum est, Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. Vnde est & illud. Cithara, & lyra, & vinum in conuiuijs vestris, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. *Psal.* 27. *Hier.* 12. *Hiere.* 5. *Osee.* 4. *Isai.* 5.

Meditationis tempus, materia, & scopus describitur psalm. 66. Ait enim Propheta: Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui: & meditatus sum nocte cum corde meo: & exercitabar, & scopebã spiritum meum. Quæ Hieronymus sic vertit: Recogitabam dies antiquos, annos seculorũ: Recordabar psalmorum meorum in nocte: cum corde meo loquebar: & scopebam spiritũ meum. Huc enim omnis oratio & meditatio nostra tẽdere debet, vt cordis puritatem & innocentiam consequamur. *Psal.* 66.

De mysticis illis animalibus Ezechiel ait, quòd facies eorum & pennæ desuper extentæ essent. Facies, quæ præcipua corporis nostri pars, magisque conspicua est, operis nostri intentionem: pennæ verò mentis eleuationem designant. Hoc ergo in sanctis viris præcipuum esse debet, quòd omnis eorum intentio, omnis cogitatio ab infimis rebus abducta, ad cœlestia feratur: ita vt in operibus suis nihil aliud quàm placere Deo intendant: in cogitationibus verò nihil aliud iuuet eos cogitare nisi Deum. *Ezec.* 1.

Ex alis, quas mystica illa Ezechielis animalia habebant, duabus volabant, & duabus corpora sua tegebant. Quid hoc nobis innuit? Suut qui cogitationum suarum pennis ita ad sublimia eleuentur,

uentur, vt moralis vitæ virtutes (quibus in conuictu hominũ vtendum est) penè obliuiscantur. Sciant ergo tales, ita cogitationum sanctarum studium partiri debere, vt aliæ ad cœlestia contemplãda, aliæ ad mores castè integreque formandos referantur: quo videlicet ita cœlestibus rebus, quibus Deo vacant, intendant, vt curam sui, & vitæ moderationem non abijciant, sed simili studio & ardore amplectantur.

Diuinorum operũ cõsiderationẽ commendat Moses Deute. 4. his verbis: Ne obliuiscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo omnibus diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos. Et infra: Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Domin⁹ Deus tuus quadraginta annis. Quo verbo sanctus vir perceptorum in eo itinere beneficiorum memoriã & assiduam meditationem commendat.

Affectus & propensiones animæ à philosophis rerum gerenda rum stimuli, ac veluti calcaria esse perhibentur. Vnde nõ animalia modo (quæ ratione carent) sed plerique etiam hominum affectuum impetum sequuntur. Sunt autem duplices affectus, alij qui ex corrupta natura vel cupiditate, alij qui à charitate & gratia oriũtur. Cæterùm in statu naturæ integræ illi deerant, isti aderant: modò verò in natura lapsa isti desunt, illi insunt. Vt amissos igitur eos (sine quibus spiritualis vita constare non potest) reuocemus, necessaria est primùm gratia, quæ naturam sanet: deinde pia consideratio, quæ rerum diuinarum dignitate ante mentis oculos posita, torpentes excitet affectus, & ad diuina erigat.

Contemplatio, vita actiua, & contemplatiua.

Gregor. MArthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed cõtemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur: quia actiuæ vitæ opera, cum corpore transeunt, contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualescunt. Greg. in mor.

Cùm contemplationis arcem aliqui tenere desiderant, prius se in campo per exercitium operis probent: vt solicitè sciant, si

nulla

nulla iam mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquaminiter portant: si obiectis bonis temporalibus, nequaquam mens lætitia soluitur, si subtractis non nimio mœrore sauciatur: ac deinde perpendant, si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quòd spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium vmbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt. Greg. 6. mor.

Contemplatio nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit: quia à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit. Greg. moral. lib. 6. c. 24.

Non est perfectus prædicator, qui vel propter contemplationis studia operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Ideò Dominus die operatur miracula, nocte pernoctat in oratione: docens prædicatores, vt quieti contẽplantes sorbeant, quod erga proximos occupati refundãt. Gregor. vbi sup. c. 25.

Quidam in ipsa vacatione laboris grauius laborant: quia tantò deteriores cordis tumultus tolerant, quantò eis licentius ad cogitationes vacat. Greg. vbi supra.

Gregor. super illud Ezec. 1. Similitudo manus hominis subtus pẽnas eorum erat sic ait: Quid per pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transuolant, & terrena deferentes sese cœlestibus librãt? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cum in proximi amore se dilatant, bona quæ præualent, etiam corporaliter administrant: sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtute cõtemplationis vincunt.

Super illud Iob: Elegit suspendium, &c. Suspendium animæ elegit, & mortem osium, quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Grego. vbi sup. lib. 8. cap. 18.

Contemplationem non perdit, qui eam dum perdit, inquirit. Greg. lib. 10. c. 19.

Quidam sancti temporalia interdum gubernant, sed vacant intrinsecus, cùm exterius occupantur: & per amorem Deum intus solum desiderant, per timorem autem humiliter explent suũ munus: cedunt Deo quem diligunt, hinc diligunt, hinc seruiunt: *Moral.*

extra

extra perstrepunt occupationes, intus in amore pacatissima quies tenetur: Sicut enim vigor mentis frænat motus carnis: sic tumultus occupationis bene regit amor quietis. Possunt enim quieto animo exteriora ministrari, si peruerso non appetuntur: ideo sancti interdum tenent quod fugiunt, exercent quod vitant. Gregor. 18. mor. cap. 29.

Sancti etiam si terrenis deseruire cogantur, studiose ad cordis secreta refugiunt: & legem quasi in monte percipiunt, dum in cõtemplationis vertice diuinam voluntatem perscrutantur. Vnde est illud, In monte saluum te fac, &c. Quare Moyses ingressus tabernaculum, Dominum consulebat: Ibi Dominus consulitur, & quod agendum est publice, intus silenter auditur. Gregor. 2. moral. cap. 23.

Prius purgemus lugendo quod fecimus, & postea contemplemur gaudendo quod quæramus: Purgata enim mens superno lumine illustratur: per quod in gaudio securitatis absorbetur. Ibi mens superno rore aspergitur, contemplaturque se non sufficere ad id, ad quod rapta est: & veritatem sentiendo videt, quod nõ videt quantum sit: tanto enim ei magis appropinquat, quantò existimat se longius esse: quam nisi conspiceret, nequaquam eã se conspicere non posse sentiret. Greg. in lib. 24. mor. c. 6.

Ad Dei visionem tendimus, si eum in his quæ fecit miramur: atque ideo per exteriora ad interiora perducimur. Greg. 26. mor. cap. 8. Ibi multa de hac re.

In ipsis ijsdem Deum inuenit anima, per quæ eum reliquit: per ea reuocatur, per quæ cecidit. Ibi enim surgimus, vbi cecideramus. Greg. vbi sup. Ibidem etiam multa de hac re.

Augustin. Volitanti ad te animæ multa sunt, quæ obstrepunt, iussu tuo Domine conticescant mihi omnia. Ipsa sibi anima mea sileat, omnia pertranseat, omnia quæ creata sunt, transcendat à se, & perueniat ad te, atque in te solo creatore omnium oculos fidei figat: tibi inhiet, tibi intendat, te meditetur, te cõtempletur, te sibi ante oculos ponat, te sub corde reuoluat verum & summum bonũ, & gaudium sine fine mansurum. Multæ denique sunt contemplationes, quibus anima deuota tibi mirabiliter pascitur, sed in nulla earum ita delectatur & requiescit anima mea sicut in te, & quando te solum cogitat, & contemplatur. Aug. in Medita.

Spiritualis

Spiritualis homo omnia iudicat, quia ſuper omnia eſt, quando cum Deo eſt: Cum illo eſt autem quando puriſsimè intelligit, & tota charitate quod intelligit, diligit. Idem de ver. relig.

Ex tribus illis vitę generibus, ſcilicet otioſo, actuoſo, & ex vtroque cõpoſito, quanuis ſalua fide quiſque poſsit in quolibet eorum vitam ducere, & ad ſempiterna præmia peruenire, intereſt tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Neque ſic eſſe debet vnuſquiſque otioſus, vt in eodem otio vtilitatẽ non cogitet proximi: neque ſic actuoſus, vt contemplationẽ non requirat Dei. Idem de Ciuitate Dei.

Otium ſanctũ quærit charitas veritatis, negotium iuſtum ſuſcipit neceſsitas charitatis: quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiẽdæ ac intuendæ vacandum eſt veritati. Idem ibid.

Anima noſtra ſicut aquila alta petat, ſuper nubes volet, renouatis ſplendeſcat exuuijs, cœlo volatus ſuos inferat, vbi in laqueos incidere non poſsit. Ambro. *Ambro.*

Contemplationis ſpecies quatuor ſunt. Prima & maxima contemplatio eſt, admiratio diuinæ maieſtatis: hæc requirit cor purgatum, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis, facilè ad ſuperna leuetur: interdum quoque per aliquas morulas ſtupore & extaſi ſuſpenſum teneat admirantem. Secunda autem neceſſaria eſt huic: eſt enim intuens iudicia Dei: quo ſanè pauido aſpectu dũ vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ſapientiam, humilitatem ſeruat: Virtutum ſiquidem bonum quoddam & ſtabile fundamentum eſt humilitas: nempe ſi nutat illa, virtutum non niſi ruina eſt. Tertia contemplatio occupatur vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, ſolicitat amantem ad amorem benefactoris. De talibus, dicit Propheta: Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabũt, & iuſtitia tua exultabunt. Quarta quæ retrò ſunt obliuiſcens, in ſola requieſcit expectatione promiſſorum: quæ cùm ſit meditatio æternitatis (ſiquidem quæ promittuntur æterna ſunt) longanimitati animi & perſeuerantiæ dat vigorem. Puto iam facilè eſt, quatuor noſtra hæc illis quatuor Apoſtoli aſsignare: dum longitudinem, comprehendit meditatio promiſſorum: latitudinem, recordatio beneficiorum: ſublimitatem, contemplatio maieſtatis: profundum, inſpectio iudiciorum. Ber. de conſider. *Bernar.* *Pſal.* 144

Si quem

Si quem fortè nostrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet aut perturbet vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel certè (ea quæ difficilius amouentur) irruentia imaginationum corporearum phantasmata: poterit quidem hic (cùm ad nos redierit) gloriari & dicere: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Idem super Cant.

Cant. 1. Aliter sanè afficitur mēs fructificans verbo, aliter fruens verbo: illic solicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi: & quidem læta in prole mater, sed in amplexibus Sponsa lætior: chara pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Idem super Cant.

Bonum acquirit gradum, qui bene ministrauerit proximo: fortè meliorem, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfectus est in vtroque. Idem in sermo.

Optimam partem elegit sibi Maria, licet non minoris fortasse meriti sit apud Deum humilis conuersatio Marthæ: sed de electione Maria laudatur: quoniam illa quidem omnino quātum ad nos spectat, nobis eligenda: hæc vero si iniungitur, patienter est toleranda. Idem ibidem.

Absit, vt qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum officialium vitam. Ibidem.

Noli nimis insistere oculis contemplationis: quia meliora sunt vbera prædicationis: Nam etsi Rachel formosior, Lia tamen fœcundior est. Idem super Cant. ser. 9.

Bono opere peracto securius & facilius in contemplatione dormitur. Idem.

Isidor. Actiua vita mundanis bene vtitur, contemplatiua mundo renuncians, soli Deo viuere delectatur. Isidor. de sum. bon.

Cassio. Super psal. Fac cum seruo tuo, &c. Iustum est, vt iugiter rogetur, qui si non petatur, offenditur. Cassiodorus.

Hugo. Qui diligenter inspicere velit quid antiqui propter amorem sapientiæ pertulerint, quàm memoranda posteris virtutis suæ monumenta reliquerint: quamlibet suam diligentiam inferiorem esse videbit. Alij calcabant honores: alij proiecerunt diuitias: alij acceptis iniurijs gaudebant: alij pœnas spreuerunt: alij contubernia hominum deferentes, vltimos recessus & secreta eremi penetrantes, se soli philosophiæ dedicabant: vt quantum mente & intelligentia à cæteris differrent, ipsa locorum distantia demonstraret.

straret: ne vna teneret habitatio quos non eadem sociabat intentio. Cuidam Philosopho referebat quidam dicens: Nunquid non vides quomodo te deridentes homines? Et ille: Ipsi me (inquit) deridentes, & eos asini. Cogita si potes quanti æstimauerit laudari ab ijs, à quibus nec vituperari timuit? Quid ergo nos propter diuinorum contemplationem facere par est? Hugo de sancto Victo. lib. 3. Didasc.

Abs te ipso atque ab omnibus purè abscedendo, ad diuinæ cali- *Diony.*
ginis radium sublati omnibus, & absolutus ex omnibus euolabis. Diony. de Myst. cap. 1.

Moses Exod. 19. primùm vt mundetur, admonetur: deinde vt separetur ab immundis: deinde clangores audit: inde segregatur à turbis: & ita contendit ad summitatem montis, vbi non Deum videt, sed locum in quo stetit. Idem ibidem.

Creata omnia linquens contemplator, ingreditur ignorationis mysticam caliginem: eò quòd nihil cognoscit, supra sensum mentemque cognoscens. Idem ibidem.

Ad hanc lucidam caliginem admitti oramus, vbi non videre, & non scire, est veraciter videre & scire, & eum, qui est super omnia, ex omnium ablatione celebrare: sicut imago pulchra in ligno *Simil.*
aut lapide formata, per ablationem fit. Idem ibidem c. 2.

Quanto ad altiora contendimus, tanto ipso contuitu intelligibilium verba contrahi necesse est: sicut contra descendente, pro quantitate descensus ad congruam latitudinem oratio extenditur: post ascensum autem oratio obmutescit. Idem vbi supra cap. 3.

Gregor. Nazianzen. contemplatiuæ vitæ amore ductus, se Epi- *Nazian.*
scopi munus refugisse in Apologetico suo. 1. docet his verbis: Cùm tranquillæ vitæ, atque ab hominum frequentia semotæ, amore flagrarem, non tuli me imperiosè cogi, atque in medios tumultus contrudi, ab hacque vita perinde atque ab asylo quodam per vim auelli. Nihil enim mihi fortunatius, eo nomine esse videbatur, qui clausis cõpressisque corporis sensibus, atque extra carnem mundumque positus, in seque collectus (nec nisi summa necessitate impellente, quidquã humanarũ rerũ attingens, atque secum in se & cum Deo colloquens) superiorem rebus in aspectum cadentibus vitam agit: diuinasque species & imagines puras sem-

per,

per, nec vllis terrenis & errabundis formis permixtas in seipso circunfert, ac Dei rerumque diuinarum purum omnino speculũ est, indiesque efficitur, lucique lucẽ, obscuriori videlicet clariorẽ adiungit, ac iam futuri æui bono fruitur, & cum Angelis versatur, & licet adhuc in terris agens, terram deserit, atque à Spiritu in cœlo collocatur. Si quis vestrum hoc amore correptus tenetur, quid dicam intelligit, atque affectui ei, in quem tum incidi, facilè ignoscet.

Cicero. Omnia aliorum causa sunt generata: vt fructus atque fruges quas terra gignit animantium causa: animantes autem hominum: vt equum vehendi causa, arandi bouem, venandi & custodiendi canem: ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum & imitandum. Idem. 1. de nat. Deo.

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res, intelligendum & agendum natus est, tanquam mortalis Deus. Cicer. 2. de finib.

Cùm animus cognitis perceptisque virtutibus à corporis obsequio indulgentiaque discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam decoris oppresserit, omnemque mortis dolorisque timorem effugerit, quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cœlum, terras, maria, rerumque omnium naturam perspexerit, eaque vnde generata, quo recurant, quando, quomodo obitura, quid in his mortale & caducum, quid diuinum & æternum sit, viderit: ipsumque ea moderantem & regentem penè prehenderit: seseque non vnis circundatum mœnibus, popularem alicuius definiti loci, sed ciuem totius mundi, quasi vnius orbis agnouerit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conspectu & cognitione naturæ, Dij immortales, quàm se ipse nosset (quod Appollo præcepit Pythius) quàm contemnet? quàm despiciet? quam pro nihilo putabit ea, quæ vulgò ducuntur amplissima? Idẽ 1. de legib.

Vide etiam multa & ea quidem præclara apud Senecã in Collectaneis nostris, in verbo, Contemplatio naturæ.

COLLE. ¶Qui diuinarum rerum contemplationi addicti & quasi consecrati sunt, externis occupationibus (nisi cùm charitatis aut obedientiæ necessitas vrget) velut sale vti debet, cuius modica portio cibos

cibos condit, magna verò, insipidos reddit. Immodicis enim occupationibus obruitur animus, & à statu suo depellitur. Vnde Dominus, Martha, Martha, solicita es, &c.

Sunt in artibus summa quædam ac difficilia, quæ nisi maxima cura & attentione perfici non possunt. At in vsu virtutum magnũ quiddam & arduum est, mentem ab omnibus terrenis curis abductam in Deum attollere: quem solum intellectus nostri apex attingit: quò cum peruenerit, mutato nomine, non tam intellectus, quàm intelligentia nuncupatur. Ad hunc autem altissimum ascensum cùm alia multa, tum præcipuè duplex ieiunium, corporis videlicet & animæ exigitur. Corporis quidem, vt omnes animæ vires in Deum ferantur, ne aliæ in palatio, aliæ in culina versentur. Animæ verò ieiunium est, vt non modò à terrenis affectibus, sed à corporearum rerum imaginibus ieiuna, purum Deum pura mente contempletur. Ad quod præstandum necesse est, vt orationis tempore homo magna cura & studio terrena omnia transcendat, vt vacua mente ad diuinarum rerum contemplationem assurgat.

Minora astra ab aspectu Solis & splendorem & virtutem accipiunt. Sic homo dum Deum aspicit, lucem ab eo & gratiam recipit. Tunc verò Deum aspicere dicitur, cùm intellectum & voluntatem ipsam eleuat, & quasi ante illum expandit. Hæ namque duæ animæ nostræ vires ad Deum vsque pertingunt, & ab eo illustrantur.

Intra sanctuarium Domini erat quidem in medio candelabrũ, à sinistris verò mensa cum panibus, à dextris autẽ altare aureum, in quo thus adolebatur. Et quidem per candelabrum, rectè fidei lucernam intelligimus: cui duplicia adiacent opera: altera quæ ad actiuã, altera quæ ad cõtemplatiuam vitam pertinent: quæ nõ incõmodè per hanc mensam & altare aureum designantur. Mensa enim propositionis panũ eos rectè figurat, qui frangũt esurienti panem suũ, & actiuæ vitæ operibus vacant: altare autẽ aureũ eos designat, qui orationi & rerũ cœlestium contemplationi se totos addixerũt. Sicut enim altare hoc nulli vsui, nisi ad solũ thuris suffitum deseruiebat: ita sunt sanctorũ multi, qui ab omni rerũ humanarum commercio separati, soli rerum diuinarum contemplationi perpetuò vacant: quales sancti Anachoritæ olim fuerunt, qui

in solitudine degentes, cœlestem in terris vitam agebãt. Quisquis ergo se ita à mundo separauit, & cœlestibus rebus addixit, altare aureum est, quod est ante oculos Domini.

Prou. 5. De studio sapientiæ atque diuinę contemplationis arbitror accipienda illa Salomonis verba. Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ: cerua charissima & gratissimus hinnulus (videlicet Spiritus sancti gaudium quod à sapientia proficiscitur) vbera eius inebriẽt te omni tempore, & in amicitia eius delectare iugiter. Vbera verò hæc fructus illi sunt, ad quos eadem nos sapientiam inuitat,

Eccl. 24. cùm ait: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Mulierem autem adolescẽtiæ appellari hoc in loco sapientiam, satis indicat idem Salomon Prouer. 7. cùm ait: Dic sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Et Sap. 8. dicitur. Hanc amaui & exquęsiui eam à iuuentute mea, & quæsiui Sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et mox: Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuẽdum, sciens quoniam communicabit mecum de bonis suis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei: hoc est, me in huius ærumnosæ vitæ miserijs consolabitur, & omne ab animo meo fastidium atque tædium discutiet.

Hoc maximè cuique piorum propositum esse debet, vt quantum per huius vitæ occupationes licuerit, se totum diuinis laudibus, cœlestiumque rerum contemplationi addicat, illamque Da-

Psal. 26. uidis vocem toto corde vsurpet. Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini. o. d. v. m. Vt videam voluntatem Domini, vel (vt Hiero. ex Hebr. vertit) vt videam pulchritudinem Domini, & attendam ad templum eius. Veræ autem contemplationis munus est, diuinę pulchritudinis specie animum

Psal. 33. pascere & oblectare. Idẽ quoque præsefert illa vox, Benedicã Do-

Psal. 70. minum in omni tempore, &c. Et, Repleatur os meũ laude. Et, Pro-

Psal. 15. ponebam Dominum in conspectu meo semper. Et, Quomodo di-

Psal. 118. lexi, & tota die meditatio mea est. Ideoque viri iusti officiũ esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte.

Psal. 1. Qua animi submissione & pudore se fidelis anima erga Sponsum Christum gerere debeat, quando dulciter cum illo agit, & ad eius vocatur amplexus, insinuat Sponsus ipse Canti. 4. cùm ait. Sicut fragmen malipunici genæ tuæ, &c. Genarum nanque lenis

rubor,

rubor, pudoris & submissionis indicium est: quo nomine Sponsa cõmendatur, quod hoc pudore suffusa sese illi submittat. Meritò autem humilis, verecunda & (vt ita dicam) rubore perfusa, coram Sponso assistit Ecclesia, quando admirabilem Sponsi dignationem, beneficiaque innumera & maxima erga se contemplatur, cùm tamen ipsa non habeat vnde illi vicem reddere, aut gratias persoluere dignas valeat.

Rachel decora nitet facie, Lia verò lippis est oculis: vt intelligamus, animæ puritatem, contemplatiuam vitam sectantibus propriam & familiarem esse. Quo nomine à vero Iacob, videlicet animarum Sponso Christo, magnopere diliguntur. Lia verò, id est, actiuorum vita lippitudine laborat oculorum, quam ex hominum consuetudine terrenarumque rerum commercio contrahit. Sicut enim (Aristotele autore) altissimarum rerum contemplatio intellectus aciem nobilitat & acuit: ita inferiorum rerum consideratio deijcit ac hebetat. Vnde Mathematici Lunæ maculam quæ in ea conspicitur, ex terrarum confinio illi contingere testantur. Quo minus mirandum est, si actiuorum facies, oculorum lippitudine aliquo modo suffundatur, quæ proximorũ charitate ducta, terrenis sæpe negotijs implicatur, & cum seculi hominibus agit.

Multa vi precum, multisq; rationibus vix filij Israel patri persuadere potuerunt, vt à se amantissimum filium Beniamin dimitteret: vt cum illis in Ægyptũ empturus frumenta pergeret. Quid enim non fecit pius senex, quò à dilectissimi filij complexu non diuelleretur? At Beniamin diuinæ contemplationis quietem & delicias repræsentat: vtpotè de quo scriptum sit, Beniamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. His enim verbis, diuinæ contemplationis munus declaratur. Cùm ergo pater adeò ægre hunc à se filium dimittit, hoc planè docet, vt quisquis diuinarum rerum contemplationi addictus est, quiduis potius patiatur, quàm à diuinæ contẽplationis studio (nisi vrgente proximi necessitate, vel maiorum obedientia) diuelli. Quod quidem (vt alios omittam) B. Franciscus exemplo suo docuit, qui ab hoc officio ad animarũ lucra captãda, nisi deuota oratione prẽuia, & magno habito cõsilio, accedere noluit, ne ab huius Beniamin cõplexu *Deut. 33.*

separaretur. Palladius verò memorat, quendam ex sanctis Anachoritis, cùm ad Episcopi munus obeundum à populo peteretur, alteram aurem sibi abscidisse, ne sic mutilus ordinaretur. Cumque adhuc populus ex ordinatoris iussu fugientem sequeretur, conuersus ad illum iurauit, se (si adhuc instarent) linguam etiam abscissurum. Hoc autē vir sanctus diuinæ Spiritus impulsu (quod aliàs non licebat) fecisse credendus est. Id autem fecit, non ob hoc solùm, quòd Episcopi munus formidaret, sed ne dilectæ solitudinis contemplatione & quiete careret.

Quibus virtutum gradibus ad contemplationis arcem, & diuinas illuminationes perueniatur, initio statim mundi in quatuor dierum operibus (vt Hugo de S. Victore ait) quodammodo adumbratum fuit. Primo namque die fit lux, qua homo à Deo illuminatus, viam veritatis agnoscit. Secundo fit firmamentum: per quod firmissimum non peccandi propositum intelligimus: quod
Rom. 8. quidem magna Christianæ vitæ portio est. Tertio, congregantur aquæ in locum vnum: quum fluxi & vagi motus animæ nostræ, rationis atque timoris Domini imperio coercentur. Ait enim Apostolus. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Hic autem tertius dies officium continet mortificationis. Post quem deinceps quarto die creatur Sol: quo mens diuinis illuminationibus irradiata, inuisibilia contemplatur. Ad hunc autem diem sine aliorum antecessione velle peruenire, perinde est atque id, quod aiunt per saltum ad sacros ordines promoueri.

Psal. 33. Accedite, inquit Propheta, ad eum, & illuminamini. Sic Moses in montem ascendēs, & cum Deo versans, ab eo didicit, quemadmodum illi tabernaculum fabricare deberet. Ad hunc ergo modum, mens quæ terrena despiciens ad Deum eleuatur, ab eo discit, qua ratione seipsam dignum Deo tabernaculum præparet.

Præparatio animi ad orandum.

Grego. Simil. INtentioni animæ si exterior euagatio clauditur, interior fecessus aperitur. Nam quò extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eò supra se intendere per profectum potest:

est: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffē-di prohibetur. Greg. in mor.

Mens mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur, quàm est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Greg. vbi supra.

Greg. super illud Iob. Per somnium in visione, &c. sic ait: Dei secreta non cognoscimus, si vigilemus in desiderijs terrenis. Vnde Moyses in interiori deserto Deum videt, & in montem ducitur, vt cum Deo loquatur. 23. mor. cap. 29. Lege hoc aureum cap. *Iob* 33.

Ad ipsum Deum cogitandū, sicut dignum est ab homine cogitari Deum, quanta impediunt, veluti interpellantia, de necessitate corruptionis humanæ? quanta reuocant? quanta à sublimi intentione detorquent? quanta interpellant? Quæ turba phātasmatum? qui populi suggestionum? Totum hoc in corde humano, tāquam de vermibus huius corruptionis fœtet. Aug. sup. psal. 102. *August.*

Attende & vide quanta aguntur in corde humano, & quemadmodum ipsæ plerunque orationes impediantur vanis cogitationibus, ita vt vix flet cor ad Deum suum. Vult se tenere vt flet, & quodammodo fugit à se, nec inuenit cancellos, quibus se includat, aut obices quibus retineat auolationes suas, & vagos quosdā motus, & stet iucundari à Deo suo. Vix est vt occurrat stabilis oratio inter multas orationes. Diceret vnusquisque sibi contingere, & alteri non contingere, nisi inueniremus in scripturis Dei Dauid orantem quodam in loco & dicentem: Quoniam inueni Domine cor meum, vt orarem ad te. Inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere: & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum: Quoniam cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei, attendentes quod hic ait. Suauis es tu & mitis, videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deum, quia patitur ista nostra, & expectat tamen à nobis orationem vt perficiat nos: & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit: nec meminit tantas quas inconditè fundimus, & accipit vnam quam vix inuenimus. Aug. super psal 85. 2. *Reg.* 7.

Si enim Angeli te adorantes & laudantes tremunt mira exultatione repleti: ego peccator dum tibi assisto, laudes dico, sacrificium offero, cur non corde pauco? vultu palleo? labijs tremo? toto corpore inhorresco? subque obortis lachrymis coram te indefinenter

sinenter lugeo? Volo, sed non valeo, quia nequeo quod desidero. Hinc enim mecum vehemēter admiror, dum te nimis terribilem oculis fidei cerno. Sed quis hoc sine ope gratiæ tuæ? Vniuersa enim salus nostra, magna misericordia tua. Miserum me, quomodo sic insensata facta est anima mea, vt non terreatur terrore nimio, dum stat ante Deum, & suas illi laudes decantat? Miserum me, quomodo sic induruit cor meum, vt oculi mei non indesinenter producant flumina lachrymarum, dum conseruus sermocinatur coram Domino suo, homo cum Deo, creatura cum creatore, qui factus est ex limo, cū eo qui omnia fecit ex nihilo? Aug. in Medita.

Bernar. Iuge silentium, & ab omni strepitu secularium perpetua quies, cogit cœlestia meditari. Ber. in epist.

Interiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in montem vbi Dominus videt, vel videtur. Curæ, solicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes, expectate me hic cum asino corpore isto, donec ego cum puero, ratione scilicet & intelligentia, vsque illuc properantes, reuertamur ad vos: reuertemur enim, & heu reuertemur quam citò. Idem de amore Dei.

Viscus contemplationis est amor possessionum, affectus cognationis, cupiditas honoris, & voluptas carnis: quibus anima inuisca tur, & irretitur, vt non pennis contemplationis per plateas supernæ Sion discurrere possit. Idem in Medit.

COLLE. *Esai* 58. ¶ Et vocaberis (inquit) sabbatum delicatum. Hæc dies sabbati ad vacandum Deo, ac diuina meditāda instituta est. Dictu autem mirum est, quàm arduum ac difficile pijs etiam hominibus sit, mentem à terrenis ad cœlestia perfectè eleuare. Non enim à peccatis solum vel leuissimis (quæ feruorem charitatis tepefaciunt) sed à multis etiam alijs, quæ quanuis peccata non sint, mentem tamen distrahunt, & ab interna illa vacatione vel auocant, vel impediūt, abstinendum est. Ideò non mirum, si sabbatum delicatum Dominus à nobis exigat: quòd videlicet delicatè, hoc est, non segniter aut oscitanter, sed magna cura & attētione quod in eo præcipitur, agendum sit.

Quanta puritate & studio niti deceat eum, qui se totum diuinæ pulchri-

pulchritudinis contemplationi addixit, hoc argumento vtcũque intelligi poteſt. Conſtat res omnes quæ in mundo ſunt, in duas veluti Sphæras diuidi: alteram rerum ſpiritualium, alteram corporalium. Et in corporalibus quidem materia prima eſt infimum, homo verò ſupremum: in ſpiritualibus autem homo eſt infimum, & altiſsima intelligentia, quæ infra Deum eſt, ſupremũ. Homo enim velut in vmbra infimæ intelligentiæ conditus eſſe dicitur. Cæterùm quò ſuprema illa intelligentia ſublimior, & Deo propior eſt, eò clarius diuinam ſpeciem contemplatur: quò verò diſtãtior, eò & obſcurius. Quò ſit, vt anima rationalis, quæ in hoc ordine infima eſt, corporis & peccati pondere depreſſa, diuina etiam gratia ſuffulta, difficulter ſe ad hanc tantam lucem attollere poſsit. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: quemadmodum aggrauaretur aquila, ſi maſſam plumbeam pedibus ligatam circunferre volando cogeretur. Quam ob cauſam Ariſtot. ſapientiam, hoc eſt, diuinarum rerum cognitionem, dixit eſſe diuinam poſſeſsionem: quoniam (vt ipſe ait) natura hominis multipliciter ſerua, & infinitis penè curis & neceſsitatibus obnoxia, non poteſt ſe totam ſapientiæ ſtudio tradere: quod ad eam conſequendam neceſſarium eſt. Ex quo patet, quanta cura & ſtudio puritati cordis incumbere debeat, qui in hoc pulcherrimo ſtadio exerceri cupit, vt virtute, induſtria, & diuina gratia ſuppleat, quod infirma natura non præſtat. *Simi. Ariſtot.*

Moſes ſolus aſcendit in mõtem cum Deo locuturus: & nec homo, neque beſtia ad hũc locum accedere permittitur. Ac deinde, quò maior adhuc ſolitudo eſſet, ſolitudini caligo additur, quę corporea cuncta à conſpectu orantis auferret. Similique ratione ſacerdos ſanctuarium ingrediens, fumo thuris locum tenebris obducere iubetur, vt cum Deo locuturus, nihil aliud quam Deũ cogitaret. His autem rebus admonemur, tantã eſſe debere ſpiritualẽ ſolitudinem orantis, vt nõ ſolum ab omni extraneo affectu, ſed ab omni etiam peregrino phantaſmate alienus ſit. Hoc enim eſt ſilẽtium illud, quod fit in cœlo, cùm arcana Dei ſancti contẽplatur. De quo Diuus Auguſt. in Meditatio. Sileant, inquit, animæ meæ omnia, ſileat anima mea ſibi ipſi. Hinc ille ſomnus, quem amãtiſsimus Sponſus in Sponſa ſua cupit nõ interturbari cùm ait. Adiuro vos filiæ Hieruſalẽ per capreas ceruoſque camporũ, ne ſuſcitetis, *Auguſt.* *Cant. 2.*

Simil. neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Sicut enim parentes ægrotante filio, si somnum fortè salutarem carpit, observare studiose solent, ne aliquo domesticorum strepitu somnus ille intercidatur: ita cœlestis Sponsus, anima in illo dulciter quiescẽte & obdormiente, diligẽter curat, ne salutaris iste ac vitalis somnus intercipiatur. Quid autem tali Sponso dulcius? quid amãtius? qui tali studio, talique adiuratione saluti & incolumitati suorum prospicit?

Quid est quod in oratione cor nostrum tam multis imaginibus & cogitationibus infestatur? Tres huius rei præcipuæ causæ mihi esse videntur. Prima est, instabilitas imaginationis nostræ, quæ (sicut appetitus ipse) per peccatum ita grauiter læsa fuit. Quo fit, vt frequentissimè eius imperio reluctetur, & vix vbi iubetur stare, diu hæreat. Quo quidem morbo (sicut in alijs naturæ ægritudinibus) quidam grauius, quidam verò leuius laborant. Altera causa est, assidua terrenarum rerum meditatio atque tractatio: facilè quippe homo ad assueta rapitur. *Simil.* Sic videmus catellos, cum in aliam domum ab ea, in qua nutriti sunt, transferuntur, protinus ad priorẽ regredi. Cui malo assidua lectione, & meditatione scripturarum sanctarum subueniendum est, vt omnis videlicet enarratio nostra sit in præceptis altissimi. Tertia verò causa est, charitatis, & dulcedinis diuinæ (quæ charitatis comes est) siue imperfectio siue defectus. Scitum enim est illud Poetæ: Trahit sua quemque voluptas. Natura quippe (vt Aristo. ait) maximè appetit delectabilia, & fugit tristia. Quo fit, vt glutinum cogitationis delectatio sit cordis: quæ facit, vt homo immobilis hæreat ijs quæ diligit, & in quibus vehementer oblectatur.

Profunda intellectus speculatio, circa philosophicas disciplinas, deuotionis affectum magis impedit, quàm quæuis corporalis exercitatio. Hæc enim si non multum aut laboris, aut attentionis exigat, non impedit, quominus & intellectum & affectum pius homo eleuare possit in Deũ. *Cassia.* Vnde monachi in Ægypto (vt Cassianus ait) operantes manibus suis ab oratione non cessabant. Cæterum philosophica speculatio totam intellectus nostri vim ad se trahit, & quodammodo ebibit. Intellectu autem ita occupato, affectus non habet à quo in Deum dirigatur, & excitetur: atque ita mens sterilis, & ieiuna manet, dum intellectus circa alia peregrinatur.

tur. Et hoc forsitã in causa est, vt simplices & rudes viri, fœminæque deuotiores interdum, quàm aliqui viri docti reperiantur, vt D. Tho. ait: quod quidem non literarum, sed hominis vitio tribuẽdum esse, idem sanctus doctor asserit.

Vt commodius, ita & facilius est, quotidie Deo vacare, & se intra se colligere, quàm rarò id facere. Cithara quæ assiduè artificis manu pulsatur, minimo negotio ad hoc ipsum paratur: quæ verò diu siluit, vix longo spatio ad hoc instruitur: sic igitur qui assiduè orat, facilè puram mentem in Deum leuat: qui verò hoc diu distulit, varijs terrenarum rerum (quibus assueuit) imaginibus infestatur, & ab interna vacatione & silentio auocatur. Itaque cum in cœlum mentem attollere nititur, in ipso conatu, à terrenis curis & cogitationibus ad terram trahitur. Hinc Sponsa domo egressa, per plateas Sponsum quærens, à vigilibus ciuitatis percutitur, laceratur, & spoliatur. Similes enim iniurias intra se anima patitur, cùm internæ solitudinis & silentij domo egressa, & negotijs secularibus implicata, Sponsum quærere, & ad cœlestia nititur aduolare. *Simil.* *Cant. 3.*

Animum feriatum & vacantem ad rerum diuinarũ cõtemplationem requiri, declarat illa Domini verba: Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Vnde scriptum est, Sapientiam scribe in tempore vacuitatis. Et, Qui minoratur actu, perficiet sapientiam. *Eccl. 38.* *Ibidem.*

Pro eo quod nos legimus, Respexit in orationem humilium, Hiero. vertit, Respexit in orationem vacui, hoc est, egeni, & omni humana ope destituti. Idem autem alibi significauit cùm ait: Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. Pro quo idem vertit, Solitariam meam: quod eundẽ sensum reddit. Significat enim se omnibus præsidijs nudatum, solius Dei ope niti. Possumus etiam vacui nomine eos intelligere, qui mundas preces ab omni affectuum, & cogitationum, & imaginum terrenarum fæce purgatas Deo offerunt. Hæc enim vel præcipua præparatio animi ad orandum est. *Psal. 101.* *Psal. 21.*

Properantem Mosem ad videndum rubum, Dominus qui in eo erat, conpescuit dicens, Solue calciamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Quicunque ergo Deum adire cupis, quicquid terrenũ & mortale est, seponere primum debes. Hoc ubi dictum putet quisquis Dñm oraturus accedit: quẽ idem *Exod. 3.*

Deut. 4. ipse Moses cunctis obsecrationibus nostris præsentẽ esse ait. Magna ergo animi puritate ad hoc officium accedendum est, & illud
Matth. 6. implendum: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso mentis tuæ ostio (ne quid in eam terrenum eo tempore ingrediatur) ora Patrem tuum in abscondito.

Quid spiritui nostro cum terrena substantia? Cur non potiùs spiritualia & quærit & sapit? Verùm, corpus quod corrũpitur ag-
Sapien. 9. grauat animam: & terrena inhabitatio &c. Necessitates multę corporis detinent nos. Viscus quidam praui desiderij & delectationis terrenæ mentem nostram ad cœlestia aspirantem retrahere nitiBernar. tur. Referuntur autem à D. Bernardo quatuor velut cõpedes animæ nostræ: nempe necessitas, vanitas, curiositas, & voluptas. Singula quæque horum vt cordis nostri puritatem inficiunt, ita ascẽsum in cœlum impediunt.

Leui. 10. Præcepit Dñs in lege post Nadab & Abiu incendium, vt vinum & omne quod inebriare posset, non biberent sacerdotes, quoties illis ad altaris ministerium accedendum esset. Quo intelligimus, magna nos præparatione, sobrietate, ac religione parari debere, quoties ad orandum Dominum, & vitulos labiorum cõfitentium nomini eius, hoc est, spirituales hostias offerẽdas accedimus. Pro-
Psal. 46. pter hoc enim dictum est, Psallite sapienter. Magnum est, hominẽ cum Deo colloqui: maius erga diuina affici, & eorum gustu delectari: maximum verò quod à Deo petieris impetrare: quæ tria ad orationis virtutem pertinent.

Deuotio, deuotionis adiumenta & impedimenta, &c.

Gregor. VNumquemque electum suum diuina gratia tunc magis erudiendo custodit, cùm eum quasi percutiens deserit. Greg. in mor.

Luc. 8. dicitur cuidam sanato, Redi in domum tuam, cùm ille vellet sequi Dominum: vt ex dilati amoris desiderio meritum retributionis augeret. In abscondendo enim maiestatis suæ gloriã, amoris sui vim Dominus per æstum desiderij auget. Gregor. in mor. lib. 16. c. 13.

Si habet

Si habet animus vnde delectetur exterius, sine delicijs manet interius. Augustin. super Ioan. *Augustin.*

Vbi crapulâ ructantis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mel & fauum menti propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborum diuersitas, vbi diuitis suppellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & ventrem, cœlestis panis ieiunam deserit mentem. Bern. in epist. *Bernar.*

Tria sunt quæ vagam mentem stabilem faciunt, vigiliæ, meditatio, & oratio: quarum assiduitas & iugis intentio confert animę stabilem firmitatem. Ioan. Cassian. *Cassia.*

Quoties anima seipsam prodiderit, caloremque illum amabilē ac beatissimum amiserit, inquirat diligenter, qua ex causa id sibi contigerit, ac aduersus illam bellum omne ac studium summis viribus resumat: neque enim poterit per aliam portam illum reuocare, nisi per quam egressus est. Ioan. Clima. *Clima.*

Quoties anima nihil etiam curantibus vel studiosè operātibus nobis in lachrymas vi secretæ compunctionis excitata in solo fletu requieuerit, curramus solicitè. Dominus enim non vocatus aduenit, spongiamque diuini mœroris & refrigerij, piarumque lachrymarum aquas nobis clemens porrigit, quibus deleantur scelera chirographi nostri. Serua eam vt pupillam oculi tui, donec sponte abeat. Longè enim maior est huiusmodi compūctionis vis quàm eius quam studio nostro & labore quæsiuimus. Idē de Luct. c. 7.

Quidam honesti huius boni probatus operarius ista mihi de se narrauit. Cùm (inquit) sæpius studiosè instituerem aduersus inanem gloriam, siue iracundiam, siue ventris saturitatem omnino bellum gerere, luctus ratio subclamans mihi intrinsecus attestabatur. Noli inani gloria efferri, nam recedam abs te. Similiter quoque in alijs perturbationibus dicebat: Cui ego, nunquam acquiebam, tibi ero inobediens, donec me Christo Domino tristas. Idē ibidem.

Abscondit seipsum infantis mater: quem si se viderit anxiè inquirere, gaudio afficitur: sicque illum instruit sibi adhærere iugiter, affectumque sui altius infanti imprimit, eumque ad se amandum ardentius inuitat, Ibidem. *Simil.*

Verbum vnum nonnunquam dissoluit luctum: minus verò si vnum,

si vnumquoque verbum rursus illum reuocare, postquam auolauerit, possit. Ibidem.

COLLE. *Simil.* ¶ Vnguentũ quod curandis vulneribus adhibetur, diu ijsdem hærere debet, quò sanitatẽ afferre possit. Cùm ergo vnguentum animæ vulnera sanans, & suauissimo odore carnis nostræ fœtorẽ consumens, deuotio sit, quę ex oratione atque meditatione procedit, diutius orationi instandum, & in ea perseuerãdum est, vt spiritualis sanitatis & virtutis eius participes reddamur.

4. *Re.* 19. Quod saluatum fuerit de Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Hoc autem spiritualiter efficit Dominus, cùm aliquando charitatis feruorem nobis subtrahit, aliquando verò auget: modò nos deserere videtur, modò rursum visitat, sicut scriptum est, Visitas eum diluculo, & subitò probas illum. Altero enim nobis diffidere, altero illi fidere docemur: & altero quidem in humilitate radicamur, altero verò in charitate adolescimus: vtrunque enim ad spiritualem vitæ profectum maximè necessarium est.

Psal. 124. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Aqua deuotio est, quæ interram cordis nostri effusa, omnes virtutum plantas rigat. Eius enim munus est, ad omnia Dei obsequia & virtutum officia alacrem hominem reddere. Quare quemadmodum horto arboribus consito, prima cura est, ad eas irrigandas puteum fodere, aut aliunde aquam deriuare, ne labor omnis irritus sit: ita quisquis virtutum plantas excolere ardenti desiderio cupit: deuotionis quoque exercitia colere debet, quibus virtutum plantas alat, atq; sustentet.

Gen. 42. Ioseph ad fratres suos quasi ad alienos durius loquebatur, cùm tamen eos fraterno complecteretur amore. Hoc ipsum Dominus cum pijs hominibus agere solet. Aliquando enim illis se velut mulieri Samaritanæ exhibet, dum non rogatus vltrò ipse rogat, & inuitat, & visitationis suæ gratiam vel non petentibus offert. Aliquando verò ita se cum illis gerit, quemadmodum cum muliere Cananea, cui post multas lachrymas & preces, tandem præstitit quod poposcit.

Prou. 4. Omni custodia seruandum esse cor nostrum Salomon docet. Quare? Nimirũ quia de corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c.

dia,&c. Rursumque à corde vita procedit. Quale enim cor, talia sunt & verba, & opera quæ à corde proficiscuntur. Quapropter quisquis vitam suam rectè instituere velit, non contentus externis virtutibus, magnam quoque, imò primã cordis sui curam habeat. Si enim hepar calido humore exæstuans, flammas in faciem manusque diffundit: nõ admodũ refert externa hæc mẽbra aquis refrigerare, nisi ipsum caloris fontẽ extinguas. Si terra in qua virgulta plantare vis, sentibus atque dumis plena est, parũ prodest spinarũ ramos abscindere, si earum radices protinus germinaturæ in terra defixæ manent. At verò medicina cordis nostri deuotio est: quæ propterea vnguentũ appellatur, quoniã eius vulneribus medetur. Deuotio enim cupiditatũ nostrarum incendiũ temperat, vires carnis debilitat, robur & fortitudinem tribuit, sancta desideria acuit, intellectũ illuminat, spiritualẽ lætitiam auget, qua dilatatũ cor diuinorum mandatorum celeriter viam currit. De his verò qui externa solùm opera sine vlla interna pietate sectantur, Hieremias ait, Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum. Et rursum, Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mẽtiti sunt ei, cor autem eorum non erat rectum cum eo, &c. *Simil.* *Hier.* 12. *Psal.* 77.

Qui deuotioni studet, non modò cùm ad orandum aut meditandum accedit, sed multò ante in omnibus temporibus atque negotijs eam captare debet. Id autem fit, cùm vbique mentem ad Deum eleuamus, & puritati cordis diligenter studemus. Hoc autem præstabat sancta illa mulier, de qua scriptum est, Facta est quasi nauis institoris, de longe portans panem suum. Panis enim quo anima in spirituali vita alitur, deuotio est: quam de longe trahimus, cùm non modò orationis tempore, sed multò ante, hoc est, in omni tempore atque negotio illam studiosè quærimus. Huius verò studij neglectus, præcipua spiritualis ariditatis causa esse solet. *Prou.* 31.

Quòd frequenter Dominus cõsolationis atque dulcedinis suæ præsentiam pijs hominibus subtrahat, quidque illis hoc tempore faciendum sit, longa oratione Sponsa Cant. 3. describit his verbis, In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum & non inueni &c. Lectulus quietis & deliciarum locus est: in quo loco Sponsa quærit Sponsum, cùm in intimo cordis sui otio atque silentio (vbi eius delicijs & amplexibus frui solet)

illum

illum quærit. Et quærit per noctes, quando videlicet clausis ad omnes curas & cogitationes terrenas mentis oculis, ad illum toto corde atque conatu amplectendum solito more se erigit. Sed nec sic tamen illum inuenit, quem aliàs in hoc lecto inuenire solita fuit. Quid igitur hoc tempore fidelis anima agere debet? Subdit protinus, Surgam, videlicet amoris impatiens, & circumibo ciuitatem &c. Non enim inerti otio dissolui hoc tempore debet: sed excusso omni torpore atque dormitantia, alacri animo excitare se ad omnia virtutis opera & consueta exercitia debet: & cum Propheta dicere, Si dedero somnum oculis meis, &c. donec
Psal. 131. inueniam locum Domino. Quin etiam ad illum clamet clamore grandi in toto corde suo, illa Sponsæ verba repetens, Reuertere, reuertere dilecte mi: similis esto capreæ hinnuloque ceruorum super montes Bethel. Conduplicatio verbi, affectus & desiderij vim ostendit: quod tamen magis similitudo sequens declarat: quando illum ea celeritate, & cursu ad se regredi postulat, qua hinnulus ceruorum super montes Bethel. Sed neque his clamoribus contenta, per vicos & plateas ciuitatis Sponsum quærit. Qui tamen sæpe internæ consolationis spiritualisque lætitiæ ad tempus gratiam subtrahit, quod velit aliquando proximorum necessitatibus Sponsam suam deseruire, & à pio charitatis otio ad necessarium eiusdem negotium transire. Quod tamen prudenter & cautè faciendum est, ne sub hoc obtentu, interna contemplationis exercitia prorsus deserantur. Sed danda opera est, vt
Ezech. 1. quemadmodum sancta illa Ezechielis animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: ita nos promptissimo & celeri animo ad vtraque munera, interna scilicet & externa progrediamur & regrediamur: non laboris interni solatium in externis operibus requirentes, sed solum Sponsi obsequium vtrobique captantes. Vigiles quoque, qui custodiunt ciuitatem, hoc tempore consulendi & interrogandi sunt: hoc est, pastores & doctores Ecclesiæ consulendi erunt, cùm hæc mentis ariditas & sterilitas vel diuturna fuerit, vel nocitura videbitur. Nullum enim lapidem non mouere debemus, quum cœlestis hic Spõsus abest, vt iterum ad nos reuertatur. Videmus enim
Simil. inferiora huius mundi corpora in deliquio Solis (quod breui tempore durat) detrimentum pati. Quocirca mirum non est, si

detri-

detrimentum patiatur anima, quando consolationis suæ radios ab ea Sol iustitiæ Christus Dominus diutius subtraxit. Cùm verò pia mens hæc omnia diuino amore saucia lustrauerit, nihilque intentatum reliquerit, tandem se illi cœlestis Sponsus fruendum præbet: quem illa inuentum, tantò arctioris amoris complexu stringit, quantò illum cum maiori mœrore amisit, maiorique labore amissum quæsiuit. Ideoque ait, Tenui illum, nec dimittã: donec introducam in domum matris meæ, &c. quæ domus, cœlestis illa Hierusalem est: quæ est mater nostra. Ait ergo se daturam operam, vt nunquam illum amplius (quoad eius fieri possit) amittat, donec quod gustauit internum, fiat illi in cœlesti cubiculo æternum. *Cant.* 3.

Singularem prouidentiam, quam hortus sui, hoc est, Ecclesiæ suæ cœlestis Sponsus gerit, illa verba declarant, Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortum meum, & fluent aromata illius. His enim verbis ostendit se dare operam, vt ventus Aquilo frigoris & inertiæ autor, à piorum hominum cordibus abigatur: & ea perflet Auster à meridie spirans: qui vi sua eadem & diuini amoris calore incendat, & blando deuotionis imbre molliat: quò sanctorum desideriorum aromata charitatis igne resoluta, fluere incipiant. Est enim deuotio, sanctorum desideriorum nutrix atque ministra. *Cant.* 4.

Postea quàm Sponsa pulsanti & vocanti Sponso pessulum ostij subtraxit, & fores aperuit, illum iam declinasse ait, nec nisi magno deinde labore quæsiuit & inuenit. Quid igitur est, quod patefactum aditum, quod tam blandis antea vocibus Sponsus exquisierat, modò respuat, & aufugiat? Nimirum hac pœna plectuntur, qui vocanti Sponso excusationis verba respondẽt, qualia Spõsa paulo ante responderat dicens. Expoliaui me tunica mea, quo modo induar illa? &c. Ad puniendam ergo præteritam hanc tarditatem, qua Sponso diu pulsanti aperire negleximus: ille meritò, cùm aperire voluimus, subtrahit se. Non enim potest iustius ista Sponsæ tarditas puniri, quàm vt vicissim Sponsus eam cogat præstolari: vt sicut volente introire Sponsò, non statim ipsa consensit neque occurrit, sic vicissim Sponsa volẽte copulari Spõso, ipsum-q; ad se introducere, nõ statim eius obtẽperet desiderio. Et quomodo illa inutiles protraxit moras, ne Spõsum statim reciperet: sic ipsei iustis rationibus nõ statim se ostẽdat quæsitus, vt cogatur illũ *Cant.* 5.

iam

iam quærere cum dolore & labore, qui se prius ante ianuam vltrò videbatur offerre. Altera quoque ratio huius dispensationis esse videtur, ne Sponsi præsentia nimis vilesceret, si tam facilè absque omni molestia inquisitionis passim acquiri posset & teneri.

Quod sæpe Dominus sine vllo piorum demerito spiritualis visitationis & consolationis gratiam ad tempus subtrahat, quo vel maius sui desiderium excitet, vel pluris hanc gratiam æstimari faciat (vilescunt enim frequenter & sordent quæ possunt semper haberi, & in promptu inueniri) vel hoc argumento declaratur: quod vbi Sponsa pessulum ostij sui sustulit, & ostium aperuit, & Sponsum vocauit, ac diligenter quæsiuit, minime tamen inuenit. Sic enim ait. Quæsiui illum, & non inueni: vocaui, & non respondit mihi. Hæc cõsideratio, piorum mœrorem temperare debet: cùm se ita destitutos vident. Quanuis tutius est, vt de se semper humiliter sentientes, negligentia sua se hoc donum amisisse credant: sed ita credant, ne nimio mœrore absorbeantur: cùm hoc dispensatione diuina, non humana negligentia interdum contingat: vt ita inter spem metumque suspensi, & à nimio mœrore, & malè tuta securitate immunes sint.

Cant. 5.

Magnum spiritualis ariditatis ac desolationis nostræ in sanctarum scripturarum lectione ac meditatione remedium positũ est, Apostolo testante, qui scripta omnia diuina ad eruditionem & cõsolationem nostram destinata esse confirmat. Hoc autem nobis (vt quidam ex Patribus ait) sanctus Patriarcha Isaac repræsentauit: qui post mortem matris ad vesperam profectus est ad meditandum in agrum, vbi inuenit Rebeccam, quæ illum miro modo consolata est. Quoties mihi, Iesu bone, dies vergit in vesperam, quoties paruæ alicui consolationi intolerabilis dolor, quasi nocturna caligo succedit, vertuntur in fastidium omnia, oneri sunt cuncta quæ video. Siquis loquitur, vix audio, vix sentio, & in modum silicis cor obduratur, hæret lingua, oculorum vena siccatur. Quid tunc? Ex eo certè ad meditandum in agrum, sacrum reuoluo codicẽ. Tunc subitò mihi occurrens Rebecca, hoc est, tua gratia Iesu bone, sua luce meas tenebras discutit, pellit fastidium, duritiam frãgit. Mox suspirijs cedunt lachrymæ, & lachrymas cœleste gaudium comitatur. Infelices, quos cùm tristia quæque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur vt gaudeant. Hæc Ailredus.

Rom. 15.

Gen. 24.

Gaudium

Gaudium spirituale.

DVlce est, esse in rebus humanis, sed ei, qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quantò minus æterna intelligit, tantò delectabilius in temporalibus requiescit. Grego. super Ezech. *Gregor.*

Si quis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestiũ præmiorum, qui illi hymnidici chori Angelorum, quæ incõprehensibilis vilio Trinitatis: huic quãtò dulce fit quod intus videt, tãtò in amaritudinẽ vertitur quod foris sustinet. Greg. vbi sup.

Qui cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus animus, nihil in terrenis libet, deforme conspicitur, quicquid de terrenæ rei placebat specie: quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente.

Super illud Iob. 4. Ad me dictum est verbum absconditum &c. D. Gregor. ait. Diuina aspiratio humanam mentem tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desiderijs inflammat. Dicitur autem absconditum: quia non potest sciri, nisi à quo potest haberi. Sicut enim Paracletus inuisibilis est, ita omnem quem repleuerit, ad desideranda inuisibilia accendit. Seculares autem mentes quantum se foris per desideria dilatant, tantum ad receptionem illius sinum cordis angustãt. lib. 5. mor. c. 19. vide locum.

Super illud Iob. 4. Cum spiritus transiret, &c. Gregor. ait. Cùm mens internam dulcedinẽ degustat, amore æstuat: videtque se videre non posse quod ardenter diligit: nec tamen ardenter diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed trãsit spiritus: quia supernam lucem nobis inhiantibus contemplatio aperit, sed mox infirmantibus abscondit. Vbi sup. c. 23.

Qui superna degustat, inferiora tolerat: quia plenè intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Vbi sup. c. 26.

Cũcta quæ foris eminẽt, occultis iusti obtutibus per despectũ iacent. Nã supra se interius rapti, in alto animũ figunt: atque dum extra carnẽ fieri mente decertãt, ipsa penè quæ patiuntur ignorãt. *Simil.*

Nam velut in magni montis vertice siti, subiecta sibi intus videt, quæ per carnalem gloriam foris tument. Vbi sup. cap. 22.

Vt homo & gratiæ dona habeat, & infirmitatem suam agnoscat, visitas eum diluculò, & subito probas illum. Sic Helias cælum aperit, & Iesabel fugit: sic Paulus Paradisum intrat, & carne tentatur. Greg. vbi supra cap. 20.

Quia animus non vult considerare præmia quæ restant, grauia æstimat esse quæ tolerat. At si degustat gaudium quod intus permanet, leue fit protinus omne quod intus dolet. Greg. vbi supra lib. 10. cap. 19.

Aliquando iusti viri anima ad inusitatam dulcedinem inrerni saporis admittitur, ac raptim ardenti spiritu afflata renouatur: tantóque magis inhiat, quantò magis quædam gustat. Gregor. 23. Moral. cap. 21. Vide. locum.

Gregor. super illud ex Psalm. 88. Beatus populus qui scit iubilationem. Non dicit qui loquitur, sed qui scit. Sciri enim potest, exprimi non potest: sentitur enim per illam, quod vltra, sensum est. 24. Moral. cap. 6.

Tenet anima transeuntia amore, ipsa tẽpore transiens: at postquam supernæ lucis radios contigit, admiratione summorũ transeuntia despicit, nec iam illi, nisi quæ æterna sunt, libent. Gregor. 27. Moral. cap. 12.

Dulcis cibus, qui de supernis accipitur, vocatur Manna. Quid est hoc? Cùm enim anima ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit insolita miratur: sicque appetit cõtempta, contemnit appetita. Gregor. 27. Moral. cap. 17.

Electorum mens iam terrena desideria subijcit, iam cũcta quæ considerat, præterire transcendit: iam ab exteriorum delectatione suspenditur, & quæ sint bona inuisibilia rimatur: atque hæc agens plerúq; in dulcedinẽ supernæ contẽplationis rapitur, & ardenti desiderio interesse spiritualibus Angelorum ministerijs conatur: gustu incircunscripti luminis pascitur, & vltra se euecta, ad semetipsam relabi dedignatur. Greg. lib. 8. Moral.

Augustin. Dulciores sunt lachrymæ orantium, quam gaudia theatrorum. Augustin. super Psalm. 127.

Quanquam autem hæc infima habeant suas delectationes, suosq; amores, non tamen tali modo delectant, sicut tu Deus noster,

ster. In te enim delectatur iustus, quia amor tui suauis est, & quietus. Nam pectora quæ possides, dulcedine, & suauitate, & trâquillitate reples. Et contrà amor seculi & carnis anxius est & perturbatus: animas certè quas ingreditur, quietas esse non patitur. Semper enim suspitionibus, & perturbationibus, varijsque timoribus solicitat eas. Tu itaque es delectatio rectorum, & meritò. Quies enim valida est apud te, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te bone Domine, intrat in gaudium Domini sui, & non timebit amplius: sed habebit se optimè in optimo. Aug. in Medita.

Ecce video lumen cœli, oculis mentis meæ desuper interlucet radius à facie luminis, & lætificat omnia ossa mea. O si perficeretur in me? Auge quæso luminis auctor: auge quæso quod interlucet in me. Dilatetur obsecro, dilatetur ex me. Quid est hoc quod sentio? Quis est ignis, qui calefacit cor meum? Quæ est lux, quæ irradiat cor meum? O ignis qui semper ardes, & nunquã extingueris, accende me. O lux, quæ semper luces, & nunquam obfuscaris, illumina me. O vtinam arderem ex te. Ignis sancte, quàm dulciter ardes, quàm secretè luces, quàm desiderãter aduris? Aug. in Meditat.

Est gaudium quod non datur impijs, sed eis, qui te gratis colũt Domine, quorum gaudium tu ipse es: & ipsa est beata vita gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est, & non altera. Idem in Confes.

Nulla caro exultat in Deo, quæ viuit in vitijs. Idem.

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quale vinũ est, vnde inebriari laudabile est? quale vinum est, quod non turbat, sed dirigit mentẽ? quale vinum est, quod perpetuò facit sanum, non inebriando facit insanũ? Inebriabuntur? Vnde? Ab vbertate domus tuæ. Et torrẽte voluptatis tuæ potabis eos. Vnde? Quia apud te est fons vitæ. Ipse fons vitæ ambulabat in terra: ipse dicebat, qui sitit, veniat ad me. *Psal.* 35.

Stans in domo solitudinis quasi onager solitarius, & habitaculum habens in terra salsuginis, & attrahens ventum amoris mei: os meũ aperio ad te Domine, & attraho spiritũ: & nonnunquam Domine quasi clausis oculis ad te inhianti, mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit: Saporem quidem sentio, dulcedinem adeò confortantem, vt si perficeretur in me, nihil vltra quærerem. Bern. de amore Dei. *Bernar.*

Gustato spiritu, necesse est desipere carnẽ: affectanti cœlestia, terrena nõ sapiũt: æternis inhiãti, fastidio sũt trãsitoria. Idẽ in epis.

Præoccupatum secularibus desiderijs animum delectatio sancta declinat: nec miscerí poterunt vana veris, æterna caducis, spiritualia carnalibus, summa imis: vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Idem serm. 77.

Cui Christus incipit dulcescere, necesse est amarescere mũdũ. Idem in serm.

Cæsarius. Verum gaudium non possidetur, nisi pax & iustitia teneatur. Prima enim est, & quasi radix iustitia: secunda pax, tertia gaudium. Dei iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur. Cæsarius in admonit. 2.

Autor de spiritu. Anima prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. Autor de spiritu & anima.

Eseb. Emisse. Habet hanc vim dulcedo cœlestium pulchritudinum, vt quanto intensius quæritur, tantò intensius desideretur. Ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium. Euse. Emiss. hom. de B. Maximo Epis.

Clima. Qui superna gustauit, facilè terrena contemnet: qui verò sine gustu illorum est, terrenis possessionibus lætatur. Clim. Grad. 16.

Si ad supernam gratiam festinamus accurrere, supremam gloriam degustare studeamus: qui enim illam degustauerit, terrenã omnem protinus contemnet. Miror enim si quis absque illius gustu hanc possit aspernari. Idem Grad. 21.

Cicero. Onus nõ est appellandum, quod cũ lætitia feras ac voluptate. Cicero. 5. Act. in Verrem.

Oportet vt ipsa se mens vitijs exutam cognoscat, coniunctamque cum diuina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. Idem lib. 5. Tuscul.

COLLE. ¶ Quisquis diuinis consolationibus donisque cœlestibus potiri optat, terrenas procul à se consolationes pellat: vt quoniam esse sine delectatione animus non potest, cùm carnalibus destituitur, spirituales quærat. Vehementius enim nos aliquando necessitas, quàm sperata vtilitas aut cupiditas ad aliquid agẽdum vel aggrediendum impellit. Cortesius ille qui nouam Hispaniam inuenit, & in ditionem Hispanorũ redegit, sedecim naues, quibus ad hæc littora

littora applicuit, perforatis clanculum earum carinis submergi fe cit: vt milites omni spe fugiendi sublata, ferro iter aperirent, & locũ in quo manerent, armis occuparent. Id ni feciſſet, nunquam ita facilè eam prouinciam subegiſſet. Sic sæpe nos erumnæ ad Deum ire compellunt. Quocirca mirum non est, si multæ nobiles viduæ quæ ob immaturam virorum mortem omni terreno solatio desti tutæ sunt) se totas necessitate cogente rerum spiritualium studio tradant: quo spirituales delicias pro terrenis, quas amiserunt, in ve ro felicitatis fonte inueniant: quibus enutritæ placidam & tranquillam vitam agant. *Simil.*

Sub vmbra illius quem desideraueram sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Duo his verbis priuilegia singulari laude digniſſima prædicantur: quibus pios homines Dominus ornare atque iuuare solet. Alterum est paterna cura & prouidentia, qua sub vmbra alarum suarum illos protegit, & in abscondito faciei suæ tuetur à conturbatione hominum, & à contradictione linguarum: alterum est mirabilis quędam dulcedo, qua ipsos lactat, & secum mirabili amoris & suauitatis glutino copulat. Hoc est enim quod ait. Fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc autem dulcedo ita illos Deo vnit, vt vix eius à se præsentiam abdicare possint. Itaque cùm carnales homines vix mentem ad Deum cleuare queant, hi eo deuenerunt, vt vix ab eo mentem diuellere possint. Quod de B. Clara Herpius memorat. Quid enim mirum, si hoc in amore Dei inueniatur, quod in carnali amore passim deprehẽditur? Neque enim ex natura sua minus potens est gratia, quàm cupiditas & corrupta natura: nec minus efficax boni natura quàm mali. *Cant. 2.* *Dissimil.*

Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuũ. Quomodo caro in Deo exultare potest? Hac nimirum ratione. Lux illa cœlestis quæ nouo quodam splendore piorũ mentes frequenter illuminat, ab intellectu protinus descendit in voluntatem, illamque diuino amore incendit: voluntas verò partem animæ concupiscibilem sibi coniunctam lætitia afficit. Hæc autem vis quoniã carni coniuncta est, carnem quoque ipsam mirabili quadam ratione exhilarat. Sicut enim primus orbis cœlestis secundum mouet, & secundus tertium, atque alios: ita hoc in loco vis intelligendi mouet voluntatem, voluntas appetitum, appetitus verò carnem propter magnam harum inter se virium coniunctionem. Aliter autẽ quo- *Psal. 82.* *Simil.*

Prou. 17. modo verum esset quod Salomon ait: Animus gaudens ætatẽ floridam facit, spiritus tristis exiccat ossa?

Quanta sit spiritualis lætitia & gaudium spiritus, declarant illa verba Sap. 8. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. Nõ enim habet amaritudinem conuictus illius, nec tædiũ conuersatio
Psal. 30. illius, sed lætitiam & gaudium. Hinc illud Prophetæ. Quã magna
Psal. 34. multitudo dulcedinis tuæ Domine. q. a. t. t. Et illud, Omnia ossa mea dicẽt, Domine quis similis tui? Et illud item Eccl. 40. vinum & musica lætificant cor, & super vtrunque dilectio sapiẽtiæ. Hinc toties in Canti. spirituales deliciæ vino, hoc est, omnibus mundi voluptatibus anteferuntur.

Pro eo quod nos legimus Psal. 35. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus, Hiero. ex Hebr. vertit: Quàm speciosa misericordia tua Deus: & filij Adam in vmbra alarum tuarũ sperabunt. Inebriabuntur de pinguedine domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Quibus verbis diuinæ dulcedinis magnitudo maximè insinuatur.

Spiritualis lætitia illis potissimùm impenditur, qui varijs pro
Prou. 31. Christo molestijs & incommodis afficiũtur. Vnde est illud, Date siceram mœrentibus, &c. Item illud. Gaudete, ait, in lætitia qui in tristitia fuistis, &c. Ideoque Propheta iure suo quodammodo petit. Lætifica nos pro diebus quibus nos humiliasti, pro annis quibus vidimus mala. Et Apostolus. Sicut, inquit, abundant passiones Christi in nobis, &c. 2. Cor. 1.

Si quis veram salutem & lætitiam quærit, frustra eam alibi quã
Psal. 117. in iustitia quærit. Sic enim legimus, Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. In tabernaculis enim Ægyptiorũ nulla do
Psal. 13. mus absque luctu est. Contritio enim & infelicitas in vijs eorum.

Quãdiu homo diuinæ dulcedinis expers est, vacillat mutatque in obseruatione legũ diuinarũ: vbi verò particeps eius factus est,
Psal. 118. ibi cũ Propheta clamat: Hæreditate acquisiui test. t. i. æ. quia exultatio cordis mei sunt. Ideoque non mirũ est, si alibi idẽ Propheta exultationẽ hanc tãquã virtutis & religionis adiuti icem postulet
Psal. 85. dicẽs: Lætetur cor meũ, vt timeat nomẽ tuũ. Verè enim dictũ est. Delectatio perficit opus. Ideoq; opera omnia quæ naturę author ab animantibus effici voluit, velut quadã voluptatis esca cõdiuit. Omnem quippe naturalem operationem sequitur delectatio.

Nihil

Nihil aut maius,aut pretiosius,aut optabilius,quàm à Deo diligi. Quid enim deesse illi ad salutem poterit,qui ab omnipotente Deo diligitur? Quod cùm ita sit,nihil amãti animæ optabilius, quàm diuini erga se amoris indicia experiri: ideoque nihil mirũ, si inter omnia Sponsæ vota ac desideria illud primum sit: Osculetur me osculo oris sui:osculum enim certissimum amoris indiciũ est. Cùm sint autem multa huius amoris indicia,non postremum est,præueniri à Deo in benedictionibus dulcedinis,& gaudij spiritualis. Gaudiũ enim amoris comes esse dicitur. Quare quisquis in Deo & cum Deo gaudet,magnum diuinæ erga se dilectionis argumentum habet. Græcè autem legitur: Osculetur me osculis, siue ab osculis oris sui. Non enim vnum tantum osculum, sed crebra & quotidiana oscula petit:quibus magis ac magis in amorem Sponsi exardescat. Hoc enim inter spirituales atque carnales delicias distat:quòd hæ cùm multiplicantur,fastidium,illæ verò esuriem atque sitim pariunt. Vnde est illud, Qui edunt me adhuc esurient,&c. *Cant.* 1. *Dissimil.*

Trahe me post te: curremus in odore vnguentorum tuorum, vnguenta enim odorifera Spõsi sunt innumera beneficia eius, viscera misericordiæ eius,& suauissima vbera cõsolationis eius. His autem cœlestibus donis Saluator veheméti quodam amoris æstu trahit nos post se,& ita trahit,vt currere nos faciat. Quod quidem regius Propheta apertiùs designauit cùm ait: Viam mandatorum tuorum cucurri,cùm dilatasti cor meum. Nec hoc sanè mirũ est: quoniam(vt Diuus Bernar.ait)latitudo eius,dilectio eius est. Duę autem hoc in loco insignes hæreses paucis verbis confutantur. Quod enim Sponsa dicit: Trahe, diuinæ gratiæ necessitatem confitetur contra Pelagianos: quod verò ait, Curremus, libertatem arbitrij nostri insinuat,aduersus Lutheranos. Deus enim operatur,nos cooperamur:ille trahit,nos ipso trahente & excitãte curri mus. Quare nemo ita sibi fidat,vt sua se opera atque virtute tãtùm speret præstare posse quod debet:nemoque rursus ita onus totum in solam Dei gratiam proijciat, vt quæ suarum partium sunt, obliuiscatur. *Can.* 1. *Psal.* 118.

Deum electis suis prægustationem quandam, & veluti arram futuræ felicitatis in hac peregrinatione tribuere (quò auidius ad illa summa bona ferantur,quorum iam odorem perceperunt)

Cant. 1. Sponsa in Canti. insinuat, cùm se introductam à Rege in cellaria sua, siue in cellam vinariam memorat. Nam & introducendi verbum, & cella vinaria aliquid supra communem hominum captũ, imò supra hunc mundum designat: supra quem vinorum omniũ, hoc est, amorum ac deliciarum omnium apotheca plenissima est. Qui autem huc peruenerunt, cùm primitias spiritus acceperint, continuè ingemiscunt, habitationem quæ de cœlo est, superindui cupientes. Hi sunt autem qui mortem habent in desiderio, & vitã in patientia. Ex his autem colligere licet, quanta sit illa dulcedo, quæ æternæ dulcedinis prægustationem quandam continet: cui omnis mundi dulcedo comparata, amaritudo est amarissima. Vnde mox sequitur. Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum. Hoc est, super omnia quæ in hoc mundo delectare possunt. Cuncta enim hæc à diuinæ consolationis vberibus longè superantur.

Ad Beniamin Moses in benedictionibus ait. Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Deuteron. 33. Super hoc autem loco Richardus ait. Per Beniamin, qui filius dexteræ interpretatur, dulcedo contemplationis exprimitur. Quid autem putas, quòd tota die in thalamo moram facit, quòd ibi iugiter requiescit, adeò vt nec ad horam saltem exire velit? Illud autem scimus, quod in thalamo Sponsus & Sponsa soleant simul commorari, amoris obsequijs in alterutrum occupari, mutuis amplexibus confoueri. Mirandæ ergo pulchritudinis prærogatiua, quæcũque sit illa Beniamin dilecta, cuius contubernium nunquam fastidire valet, & à cuius amplexibus nec ad horã abesse vult. Dixi, inquit, Sapientiæ, soror mea es, & prudentiam vocaui amicam meã. Propter castam autem simul & ardentissimam dilectionem amicam simul nominat & sororem. Intrans, inquit, in domum meam con-

Sap. 8. quiescam cum illa. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium: & in amicitia illius dilectio bona. Vnum igitur scio, quia quisquis huiusmodi amicæ desiderio flagrat, quanto eam familiarius nouit, tanto eam amplius amat: & quò frequentius eius fruitur amplexibus, eò vehementius eius exæstuat desiderio.

Quemadmodum cum quis vocatum puerum, & ad se venire recusan-

recusantem, ostenso aliquo pomo, aut re aliqua quæ nitore ac decore suo oculos eius alliciat, trahere ad se solet: ita Dominus quos Ecclesiæ suæ vocibus, aut internis etiam inspirationibus ad se non trahit, ostensa & exhibita suauitatis suæ dulcedine ad se conuertit. Vere enim à Poeta dictum est. Trahit sua quemque voluptas. Hi sunt autem quos Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis.

Sol huic visibili mundo salutaris atque vtilis est, non solũ cum ad nos accedit, sed etiam cum hyemis tempore recedit. Hoc enim tempus ad faciendam sementem, illud ad fruges fructusque maturandos aptissimum est. Ad hunc ergo modum verus iustitiæ Sol Christus, & cum per visitationis & spiritualis consolationis gratiã quasi præsens adest, & cum per eius subtractionem quodãmodo abest, semper pijs hominibus & vtilis & salutaris est: illo enim tẽpore charitatem, hoc autem humilitatem in eis nutrit.

Fortitudo generalis.

REprobi recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala recurrunt. Esse quidem humiles, sed sine despectu: pauperes esse volunt, sed sine defectu: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumelijs volunt. Cumque adipisci quærunt virtutes, labores virtutum fugiunt, quid aliud quàm & belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt? Greg. in mor.

Tanto vnusquisque ad fortitudinem profeciisse verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat: nam minus in se conualuit, quem iniquitas aliena sternit. Greg. lib. 5. mor.

Fortitudo iustorum est carnem vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Gregor. vbi suprà lib. 8.

Reproborum fortitudo est, transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerũ temporalium nec ex aduersitate quiescere, ad inanem gloriã etiã vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorũ

vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladijs impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine vllo desiderij defectu perpetrare. Greg. vbi suprà.

Interius quoque mutabilis est homo: & cũ ad meliora nititur, quasi contra fluminis ictum conatur. Ideo dicitur, Cõtendite intrare: quia nisi mentis contentio feruerit, vnda mundi non vincitur. Greg. in mor. lib. 11. c. 27.

Mundus esse per se nemo potest, qui vt esse possit, de immundicia processit. Et ideo qui mundus esse contendit, hoc conatur vincere quod est. Greg. in mor.

Hierony. Vtinam ob Dei mei nomen atque iustitiã, vniuersa me infideliũ turba persequatur & tribulet: vtinam in opprobriũ meũ solidus exurgat hic mundus tantũ vt à Christo merear laudari, & suę pollicitationis sperare mercedem. Hiero. in epist.

Gratias ago Deo meo quod dignus sum habitus, quem mũdus oderit. Idem, ibidem.

Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Solus in delicijs Solomon fuit, & ideo forsitan corruit. Idem in Epistol. ad Eustoc.

Fortitudo atque constantia, via regia est: à qua declinat ad dexteram, qui temerarius est & pertinax: ad sinistram, qui formidolosus est & pauidus. Idem in Original. super Esai.

Chrysost. Quidquid terroris habet mundus, contemno: quidquid delectabile habet, rideo. Diuitias non cupio, paupertatem nõ horreo, mortem non timeo. Chrysost. in ser.

O Christiane, delicatus es miles, si putas sine pugna te posse vincere, sine certamine triumphare. Fortiter dimica, attrociter in prælio concerta, considera pactum, conditionem attende, militiam nosce, pactum quod spopondisti, conditionem ad quam accessisti, militiam cui nomen dedisti. Hoc enim pacto quos miraris omnes pugnauerunt, hac conditione vniuersi vicerunt, hac militia triumpharunt. Chrysostom. in homilia.

Pictacus. Prudentis est prospicere ne quid eueniat mali: fortis tolerare si quid fortè obtigerit.

T. Liuius. Rebus inchoantibus consilio vti oportet, periclitantibus vero audacia.

In audaces

In audaces non est audacia tuta. *Ouid.*

Quæ præclara sunt, non contingunt nisi magno negotio. *Adilon.*

Qui è nuce nucleum vult, frangat nucem. *Adilon.*

Fortitudo cum ad aspera ineunda pronum faciat, potius communem vtilitatem quam sua commoda attendit. Sicut enim scientia, remota iustitia, calliditas potius, quàm sapientia appellãda est: sic animus ad periculum paratus, si sua cupiditate, non communi vtilitate impellitur, temeritatis potius nomen habet, quàm fortitudinis. Cicero in Rhetor. *Cicer.*

Sapientis animus, magnitudine consilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus omnibus vt mœnibus septus, vinci aut expugnari non potest. Idem in. 4. Parad.

¶ Fortitudo & laborum tolerantia, ad veram iustitiam consequendam valde necessaria est. Hinc Ioann. vidit in Apocalyp. Sanctos bissyno candido vestitos. Bissynum autem ait esse iustificationes sanctorum. Cur hoc? Nimirum quia hoc byssus habet, quæ cum fragilis & vilis herba fuerit, arte tamen & multo labore contusa atque concocta, in pretiosam byssum euadit. Hoc exemplo virtutis studiosus professionis suæ labores agnoscat. Si enim tam multo labore opus est, vt herba transeat in byssum, quid opus erit, vt carnalis homo in spiritualem assurgat, cum tanta inter carnem & spiritum distantia sit? Idem etiam nobis innuit bissus illa retorta, ex qua velum templi fieri præcipitur, quæ præcedentibus laboribus addit etiam torsionem. Idem quoque designat vestis Christi, quam Ioannes in eodem loco (in quo mirabilem Christi pulchritudinem describit) sanguine conspersam vidit. Cæterum qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Quam pulchrum autem & honorificum sit hanc vestem induere, declarat ambitiosus Aman: qui summum honorem esse duxit, regis Assueri vestibus indutũ, per plateam incedere. Lege historiam. COLLE. *Apoc. 19.* *Apoc. 19.* I. *Ioan.* I. *Hest. 3.*

Virtutem circa difficile versari, vox est omnium Philosophorum. Virtus enim ad hoc excogitata & constituta fuit, vt eius adminiculo in ea tendere possemus, ad quæ à natura non inclinamur. Ad comedendum enim, & bibendum, ac filiorum curam gerendam natura sufficit, quæ ad hoc ipsum nos impellit, &

quodam

quodam voluptatis lenicinio allicit. Ad illas autem functiones ad quas natura vel non vocat, vel etiam auocat, virtus laboribus & vsu parta, necessaria est. Vnde patet, virtutem circa difficilia versari: vtpote quam natura corrupta non modo non iuuet, sed etiam impediat, ac remoretur. Vnde quemadmodum faber ferrarius, nũ quam malleum de manibus deponit, quo ferri duritiam domare, & quo voluerit flectere possit: ita virtutis studiosus virili quadam fortitudine armatus & instructus semper incedere debet, qua virtutis laborem & perferre, & vincere possit. Ideo Dominus electos suos fructum afferre in patientia dixit. Patientia enim pars fortitudinis est.

Exod. 1. Quàm sint Diabolo viri fortes inuisi, quam vero chari molles & voluptuarij, Pharao (qui eius typum tenet) aperte insinuauit, cũ masculos filiorum Israel interfici, fœminas verò iubet reseruari.

Origen. Vt enim Origenes eleganter ait, cupit is virilem hominis partem, idest, sensum rationabilem extingui, & eius omnia opera: carnem verò & eius opera viuere. Cùm ergo videas homines in voluptatibus & delitijs vitam ducere, luxu fluitare, epulis, vino, conuiuijs, cubilibus, & impudicitijs operã dare, in istis scias, quod rex Ægypti masculos necat, & viuificat fœminas. Si vero rarum quemque videas vnum ex mille, ad Dominum conuerti, oculos sursum erigere, quæ perpetua sunt quærere, contemplari, non ea quæ videntur, sed quæ non videntur, odisse delicias, amare continentiam, luxuriam fugere, excolere virtutes, istum quasi masculum necari cupit Pharao, persequitur, insectatur, mille aduersus cum machinis pugnat. Odit tales, viuere eos in Ægypto non sinit. Inde est quod in hoc mundo serui Dei despectui habentur & contemptui: inde contumelijs expositi sunt: inde odia in eos & persecutiones agitãtur. Odit enim Pharao huiusmodi mares. Nec modo Pharao, sed etiam Ægyptij oderunt filios Israel, & ad amaritudinem perducunt vitam eorum.

Magnanimitas.

Grego. PErfectæ magnitudinis laus est, aduersa perpeti, & exterius fortiter, & interius clementer. Greg. in mor. 22. c. 12.

Ambro. In duobus generibus fortitudo spectatur animi, Primo, vt exteriora corporis homo pro minimis habeat, & quasi superflua de-

flua despicienda magis quàm expetẽda ducat. Secundò vt ea quę summa sunt, omnesque res in quibus est honestas præclara, animi intentione vsque ad effectum prosequatur. Ambro. 1. de offi.

Magna est virtus gloriæ, si cui potuisti nocere, parcas. Isidorus. *Isidor.*

Magnus ille quidem qui nihil, quod facto possibile fuerit, omisit. Maior qui per humilitatem etiã quæ vltra vires suas sunt, agere conatur. Ioan. Clima. de discr. ad discer. facil. *Clim.*

Leonum clementiæ indicia multa sunt: prostratis parcunt, in viros potius quàm in fœminas sæuiunt, infantes non nisi magna fame, perimunt. Solinus in lib. de mirabil. mundi. *Solinus.*

Leuis iniuria à magno & excelso animo negligitur. Adilon. *Adilon.*

Pecuniam contemnere magni animi est. *Adilon.*

Ad magnanimum pertinet ea quæ videntur acerba, ita ferre, vt nihil à statu naturæ discedat, nihil à dignitate sapientis. Cicero de offi. *Cicero.*

Sapienti nihil potest videri magnũ in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo. Nam quid aut in studijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate, magnum sapienti videri potest? qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouũ? Idem lib. 5. fami. ad Luci.

Summum probationis & veræ virtutis argumentum est, si homo varijs calamitatibus vndique pressus, eodem semper animo & vultu consistat, nec de gradu virtutis & constantiæ depellatur: Sic illud aurum purum atque perfectum est, quod in ignem cõiectũ, eundem semper splendorem retinet. Adamas, tum legitimus & generosus est, cum malleis contusus, integer & illæsus perseuerat. Ensis quoque commendatur, cuius cuspidem si capulo iungas, ad pristinam rectitudinem solutus recurrit. Vas quoque figuli tum perfectum est, cum in fornacem immissum, non crepat, sed idem manet. Ad hunc ergo modum ille perfectus esse dicitur, qui instar scopuli in medio maris, quantumcunque illidatur fluctibus, eodem loco immotus manet. Hinc illud, Iustus in sapientia sua permanet vt Sol: nam stultus vt luna mutatur: Hic enim pro varietate rerum, varios subinde mutat affectus. Hinc & illud, Non contristabit iustum quidquid ei acciderit. *Eccl. 27.* *Prou. 12.*

Facul-

Facultates & virtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini Eccl. 40. Hoc enim veræ & Christianæ magnanimitatis fundamentum est: qualis Ezechiæ regis fuit de quo scriptum est, quod
4. Reg. 18 cum sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, contra regem Assyriorum rebellauerit. Quod quidem fecit, non humanis, sed diuinis opibus fretus.

Perseuerantia.

Grego. IN cassum bonum agitur, si ante vitæ terminum deseratur: quia frustra velociter currit, qui priusquam ad metas venerit, defecit. Greg. lib. 1. mor.

Hierony. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis: Paulus male cœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. Hiero. ad Furiam.

Cypria. Parum est (inquit) adipisci aliquid potuisse, plus est quod adeptum est posse seruare: sicut & fides ipsa & natiuitas salutaris non accepta, sed custodita, viuificat. Neque statim consequutio, sed cõsummatio hominẽ Deo seruat. Cypria. Epist. 5.

Bernar. Perseuerantia, vigor virium, virtutum consummatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, soror patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculũ, propugnaculum sanctitatis. Bern. in Epist.

Bonam vitam ego puto, & mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Idem in sermone Petri & Pauli.

Isidor. Semper in vita hominis finis quærendus est: quia non respicit, quales antea fuerimus Deus, sed quales circa finem vitæ extiterimus. Isidor.

Euseb. Emisse. Spes nostræ omnes in consummatione atque in fine cõsistunt. Quid mihi prosunt si mihi fata viridentia herbis spem messis ostendant, & me sub ipso falcis tempore, subita vel aeris intemperie, vel pluuiarum inundatione decipiant? Quid mihi proderit. Si vinea spem omnem in flore promittat, & vel ferarum incursio, vel vastitas grandinis spem omnem in consummatione subducat? Eus. Emiss. admonach hom. 5.

Clims. Sicut ij, qui dicuntur cancri, capi facillimè possunt, eo quòd aliquando ante, aliquando retro gradiuntur: ita & anima núc quidẽ ridens,

ridens, nunc lugens, nũc verò delitijs affluens, proficere vnquàm poterit. Clim. in compen. sup. dict. om. recapit.

Vxor Loth præcepti immemor, retrorsum respiciens, vertitur in statuam salis. Putamus ne tãtum sceleris in hoc esse commisso, vt quia post se respexit mulier, interitum quem diuino beneficio effugere videbatur, incurreret? Quid enim tantũ criminis habuit, si solicita mulieris mens retrorsum (vnde nimio flammarum crepitantium metu territa erat) oculos ad ea direxit? Sed hoc tamen Dominus ita permisit, vt hoc exemplo perterrefaceret eos, qui bene cœpta deserunt. Vnde ipse ait, Nemo mittens manum suam ad aratrũ, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Mementote vxoris Loth. Rectè ergo nos Ecclesiasticus monet, cùm ait: Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui. Huc spectat & illud, ne impediaris orare semper, & ne veteris vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum. *Origen.* *Luc. 9.* *Eccl. 5.* *Eccl. 8.*

Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea reditio iucundabitis. Hãc sentẽtiam insignis inter Poetas Vergilius his verbis protulit. Nate Dea, quò fata trahunt retrahuntque sequamur. Quidquid erit superanda omnis fortuna ferendo est. *Eccl. 1.*

Multi sunt, quibus incœpto virtutis proposito perseuerantia deest, quibus illud Apostoli conuenit. Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. De quibus Seneca, male viuunt, qui semper viuere incipiunt. Hi ergo vitibus quibusdã similes esse videntur, quæ septies in anno vuas proferũt: quas nũquam tamen ad maturitatem perducunt.

Funda armatur Dauid ad Goliam deijciendum per quam accipimus perseuerantiæ virtutem: quæ sola Dæmonem perfectè superat. Qui verò quotidie incipiunt, & quotidie desinũt, nũquàm ad bonam frugem perueniunt.

Patientia.

EGo virtutem patiẽtis & signis & miraculis maiorem credo. Greg. in Dial. lib. 1.

Ipsa malorũ societas, purgatio bonorũ est. Gre in Regist.

Sine ferro & flamine martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter conseruamus. Greg. in Dialog. lib. 1.

Tanto

Tanto quisque minus ostenditur doctus, quanto minus cõuincitur patiens. Gregor.

Iusti, dum tribulationibus quatiuntur, magis ad bonum proximorum attendunt, quam ad suum malum. Vnde Paulus nemo inquit, moueatur in tribulationibus meis, ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus: Despicit quod patitur, curat ne discipuli in corde aliquid patiantur. Sic Iob non solum vxorem non reijciebat, sed docebat. Greg. in mor. lib. 3. c. 16.

In patientia anima possidetur: quia per illam omnibus rebus, & sibi ipsi homo dominatur: & quò se laudabiliter frangit, eò fortiter infractum erigit. Cum enim se superat, ad contraria inuictum parat. Greg. lib. 5. mor. c. 14.

Curat mercenarius, vt nunquam dies sine labore pertranseat, ne & sine munere. Ita iustus momẽta vitæ formidat, aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore fouetur. Greg. vbi sup. lib. 8. c. 7.

Sæpe & flagella exterius atterunt, & tentamenta intus affligũt: sed gratia Dei non deserit: quæ quo durius percutit, amplius custodit. Greg. lib. 10. c. 6.

Iusti quo duriora tolerant, eo præmia certius sperant, Nõ enim illic colligitur gaudium, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Ideo postquam dixit, Cum te consumptum &c. subdit, Et habebis fiduciam propositi tibi spe, & defessus, securus dormies. Greg. vbi sup. c. 22.

Super illud, Etiam si occiderit me &c. In hoc mens iusta ab iniusta discernitur: quod Dei laudem inter aduersa cõfitetur, quod non cum rebus frangitur: sed in hoc qualis cum rebus fuerit, demonstrat, quòd & sine rebus robustius stat. Gregor. vbi suprà lib. 11. cap. 19.

Iustus cum patitur non ad iram, sed ad preces conuertitur: quibus etiam illa fiunt prospera, quę videntur aduersa. Greg. vbi sup. lib. 14. c. 21.

Nudus egressus sum &c. Quia amiserat cuncta pro seruãda patientia, tempus illud ad memoriam reduxit, quo ista non habebat. Vt dum intueretur quod ista aliquando non habuit, non multum doleat, quod amisit. Ideo & meminit, quod ea esset amissurus, Nudus reuertar illuc. Greg. lib. 2. mor. c. 17.

Nihil est fortius ijs qui ferre oĩa parati sunt. Greg. li. 2. mo. c. 18.

Sine

Sine dolore amittitur quicquid sine amore possidetur. Quę vero ardenter diligimus habita, grauiter suspiramus ablata. Gregor. 31. mor.

Dum anima bona accepta considerat, aduersa quæ tolerat, non accusat. Greg. 26. mor. c. 17. Vide.

Ferrum nostræ animæ nequaquam perducitur ad subtilitatem acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis. Gregor. in moral.

Tolera medicinalem dolorem, futuram cogitans sanitatẽ. Videte fratres mei in istis lãguoribus corporis quanta homines tolerent: vt paucos dies victuri, tandem moriantur: & hos paucos dies incertos habeant. Multi enim post tolerantiam magnorum dolorum, cum à medicis secarentur: aut inter manus medicorũ mortui sunt, aut iam sani (irruente aliqua ægritudine) defuncti sunt. Ligari se volunt homines & secari, habituri pro incerta sanitate, certum dolorem & daturi magnam mercedem. Deus te quem fecit, & certius curat, & gratis. Ferto ergo manus eius, o anima quæ benedicis eũ, non obliuiscens omnes retributiones eius: Sanat enim omnes languores tuos, ipse qui redimit de corruptione vitam tuã. Aug. super psal. 102. *Augusti.*

Cuicũque aliquid accidit, dicat, Dominus dedit, Dominus abstulit (ecce rectum cor) sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Et non dixit Dominus dedit, Diabolus abstulit. Intendat ergo charitas vestra: ne forte dicatis, hæc mihi Diabolus fecit. Prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum: quia nec Diabolus tibi aliquid facit, nisi ille qui desuper habet potestatem, permittat, aut ad pœnam, aut ad disciplinam. Ad pœnam impijs, ad disciplinam pijs. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Non te sine flagello speres futurum, nisi forte cogites exhæredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Ita ne omnẽ? Vbi te volebas abscondere? Omnem. Et nullus exceptus, nullus sine flagello erit. Quid est omnem? Vis audire quem omnem? Etiam vnicus sine peccato, non tamen sine flagello. Aug. super psal. 31. *Prou. 3.*

Eris ergo rectus, & te decebit laudatio: quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene est, blasphemas quando tibi male est. Et eris insalsus puer in domo patris, amans patrem si tibi blanditur, & odio habens, quando

te flagellat, quasi non & blandiens & flagellans hæreditatem paret. Aug. psal. 32.

Omnis malus homo aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. Idem.

Non est in carendo difficultas, nisi cum fuerit in habendo cupiditas. Idem in confess.

Vnde plangis? Quod pateris, medicina est, non pœna: castigatio, non damnatio. Noli repellere flagellum, si non vis repelli ab hæreditate. Idem sup. psal. 99.

Hieron. In tribulationibus Paula Esaiæ replicabat eloquia. Qui ablactati estis à lacte, & qui abstracti estis ab vbere, tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem: adhuc pusillum propter malitiam labiorum, propter linguam malignam. Ablactatorum esse, qui ad virilem ætatem peruenissent, tribulationem super tribulationem sustinere, vt spem super spem mererentur accipere. Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur. p. p. p. v. spē, spes &c. Et item, Et quod si is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui interior est, renouatur de die in diem. Et, Quod in præsenti est leue & momentaneum tribulationis nostræ, &c. ¶ In languoribus & infirmitate dicebat, Quando infirmor, tum fortior sum & potens. Et, Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. ¶ In mœrore cantabat, Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me? Spera in Deo, &c. ¶ In periculis loquebatur, Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Et, Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. ¶ In dispendio rei familiaris dicebat, Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur? &c. Et illud. Nudus exiui de ventre matris meæ, &c. Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Noui susurronem quendam (quod genus hominum pernicios issimum est) quasi beneuolum nuntiasse, quod pro nimio feruore virtutum, quibusdam videretur insana, & cerebrum illius diceret confouendum. Cui illa respondit, Spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Et, Nos stulti propter Christum: sed stultum Dei sapientius est omnibus hominibus. Et, Saluator loquitur ad Patrem, Tu scis insipientiam meam. Et, Tanquam prodigium factus sum multis, &c. Et, Vt iumentum factus sum apud te. Et in Euangelio Dominum, Samaritanum, & Dæmoniacum,

Rom. 5. 2. *Cor.* 4.

& in

& in Beelsebuth eijcere Dæmonia dicebant. Et Apostolus, Hæc est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ. Hiero. in Epitaph. Paulæ.

Bene sibi conscius falsis non debet moueri: nec æstimare plus ponderis in alieno esse conuitio, quàm in suo testimonio. Ambr. de offic. *Ambro.*

Nemo æstimet bonos de Ecclesia posse discedere. Triticũ non rapit ventus: nec arborem solida radice fundatã, procella subuertit. Innanes paleæ tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis incursione vertuntur. Cypria. de simpli. prælat. *Cypria.*

Non solum dum boni aliquid facimus, sed etiam dum mali patimur aliquid, magna præmia expectare debemus. Id quod Iob ostendit, qui ex malis & rebus aduersis magis quàm à rectè factis clarus euasit. *Chrysost.*

Intende miserias eorũ quibus acerbè aliquid accidit, dũ aliena pericula memoras, mitius tua portas: aliorũ enim exẽpla dolorem releuãt: alienis malis facilius cõsolatur homo. Isidor. in synod. *Isidor.*

Vidi tres fratres dãno simili affectos: atque vnus ex ijs indigne tulit: alius sine mœrore perstitit: tertius inde ingens gaudium cœpit. Ioan. Clim. Grad. 26. *Ioã. Cli.*

Si patientiæ quæsiueris baculum, cito desinent canes impudenter agere. Idem, Grad. 27.

Patiens vir ante monumentum mortuus est: sepulchrum enim cellulam suam fecit. Patientiã, spes & luctus peperit: nã qui absque ijs duobus est, accidiæ seruus efficitur. Idem, ibidem.

Malum insperatum omnino perturbat cum ingruit: quod vero expectabatur, cõpositam & præparatam ad periculum mentẽ inueniens, calamitatem leuiorem reddit. Nilus. *Nilus.*

Bonum speratum, si secus & in contrariũ cadens, nos fallat, affectum vix vllo mitigandum solatio, gignit. Idem.

Firmiter, dum cæderis, quasi incus stato. Generosi est athletæ, cædi & vincere: maximè vero propter Deum nobis omnia patienda sunt, vt ipse nos patiatur. Ignatius. *Ignatius.*

Nullum inuenies miserum, qui non inueniat in miseriore solatium. *Adilon.*

Rationis opẽ ceu boni medici in calamitate inuocare oportet. *Isocra.*

Qui meminit quid sit homo, nullũ eueniẽtẽ casum ægrè feret. *Idem.*

COLLE. ¶Hæc vita via est. Quisquis autem longum iter facere vult, necessaria ad viam portat. Ad hoc autem iter tria potissimum requiruntur: panis, vinum & arma, quibus se à quouis incursu homo tueatur. Nobis quoque triplici viatico opus est: videlicet Eucharistia, tanquam pane: oratione, tãquam vino, quod lætificat cor hominis: & patientia, tanquã armis: quibus ab instantibus malis (sine quibus hæc vita non transigitur) tuti simus. Propter hoc enim Dominus in oratione interposuit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Alius enim detrahit, alius rapit, alius conuitiatur, alius iniquam litem intendit: alius conatibus tuis obsistit, alius infestat, alius insimulat &c. Quid igitur in his omnibus viator faciat, patiẽtiæ armis destitutus? Irascetur, rumpetur, pace & innocentia spoliabitur. Patientia enim & virtutum omnium ministra, & aslecla est. Quis pacem siue internam siue externã sine patientia retinere queat? Ideo Apostolus, diuites nos in hac virtute esse volebat, cũ
2. Cor. 6. diceret: In multa patientia. Itaque sicut sal à rege Persarum in templi ministerio sine mensura tribui præcipitur: ita planæ immensa quadam patientia (si ita loqui licet) egemus, vt à tot mundi iniurijs tuti esse valeamus.

Qui flagella Dei patienter fert, similis est pio latroni, qui tolerãter supplicium suum ferens, ex patibulo peruenit ad regnum: qui vero impatienter ea tulerit, is quidem impatientia sua dolorẽ cumulat: similisque est impio latroni, qui fremens ac blasphemãs, ex inferno supplicij, ad infernum descendit gehennæ.

Quis prudens? qui patiens: quis prudentior? qui patiẽtior: quis
Prou. 14. prudẽtissimus? qui patientissimus. Sic enim scriptum est, Qui patiens est, multa gubernabitur sapientia: qui autem impatiens est,
Prou. 19. exaltat stultitiam suam. Item doctrina viri per patientiam noscitur. Omnes artes sua habent instrumenta, quibus opera sua explorant, & examinant, an ad perpendiculum effecta sint. At virtutis studiosi, sua quoque instrumenta habent, quibus virtutis suæ periculum faciant: nempe tribulationem, & illatam iniuriam. Hæc (si
Iacob. 1. quod aliud) consummatam virtutem potissimum declarant. Iacobo testante, qui ait, Patientia, opus perfectum habet. Itemq; Apo-
Rom. 5. stol. Tribulatio patientiam operatur, patiẽtia vero probationem: probatio spem: spes autem non confundit.

Cuius

Cuius periculi sit in rebus asperis & afflictis animum abijcere, declarant illa Salomonis verba. Si desperaueris lapsus in die angustiæ, imminuetur fortitudo tua. Quid ni minuatur, cum duplici hoste premaris: cum hinc te angustiæ premant, inde tu tibi deiectione animi perniciem machineris? *Prou. 24.*

Quod rubus in deserto ardet quidem, sed non comburitur, magnam visionem Moses appellauit. Verè enim magna visio est igne siue tribulationis, siue tentationis, siue martyrij vexari, & non aduri, & cum Sapiente dicere, In medio ignis non sum æstuatus. Et, Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Verè enim hoc non minus mirum, quàm quod olim tres pueri inter fornacis Babylonicæ flammas illæsi, intactique, diuino eos auxilio protegente, permanserunt. *Eccl. 51. Psal. 16. Dan. 3.*

Vbi Nadab & Abiu altaris incendio perierunt, præcepit Aaroni & filijs eius Moses, ne sanctuarium egrederentur, ne & ipsi quoque perirent. Quo præcepto monemur, vt immissas à Domino calamitates moderatè feramus: ne, si in cœlum os nostrũ posuerimus, grauioribus à Domino plagis vapulemus. Ferè enim hoc fieri solet, vt cùm seruus à Domino propter malefacta sua vapulat, si patienter quidem inflictas plagas ferat, celeriter vindicantis Domini ira deferuet: si verò flagellis seruus obstat, & reluctetur, furorem indignantis Domini magis contra se acuit, facitque vt multò plures & grauiores plagas ira extimulante inferat. Quo exemplo monemur, vt leniter vindictam Domini feramus, ne, si aduersus stimulum calcitremus, aut aliquid illius æquitate indignum obloquamur, duplicis apud eum criminis rei simus. Fuit nobilis quædam fœmina multorum filiorum parens, quorum dilectissimus immatura morte sublatus est: quod quidem illa adeò molestè tulit, vt ad Dominum irata dixerit, Quoniam hunc mihi filium Domine sustulisti, cæteros quoque de medio tolle. Reuoluto autem anno illo ipso die, hoc est, calend. Augusti, quo prior ille fato functus fuit, alius quoque recenter matrimonio copulatus, diem obijt. Quod cùm illa diem notasset, & cœlestem vindictam agnouit, & præteritam culpam pœnitentia diluens secundum hoc funus patientissime tulit. Fuit & alia nobilis fœmina quæ ex tribus quas habebat dilectissimis filiabus vnam immatura morte sublatam *Leuit. 10.*

amittens, plusquam par erat, acerbissimè tulit. Quam eius impatientiam Dominus reliquarum duarum festina morte mulctauit. Altera enim post decimum octauum diem, altera exacto anno de medio sublata est. Vnde illa magis insaniens, in grauissimas incidit calamitates, quæ illam ad mortem vsque acerbissimè vexarunt. Hac enim pœna digni sunt, qui summam illam æquitatem & iustitiam ore impio temeritatis aut iniustitiæ accusant, & quasi alienum ab hominibus reposcat, indignantur: cùm nihil non ipsius sit: quod tamen immoderato amore ita nostrum fecimus, quasi eius non esset.

Vir pius vndecunque tribulatio veniat, semper illam à Deo venire, & quasi de manu eius se illam percipere nititur, quò mollius ferat quod à sapientissimo medico immissum est. Sic Dauid insigni contumelia à Semei in luctuosa illa fuga affectus, 2. *Re.* 16. Dominus (inquit) præcepit Simei, vt malediceret mihi. Vnde *Psal.* 38. est & illa vox, Tu feciſti, amoue à me plagas tuas. Et, Libera animam meam ab impio, qui est gladius tuus. Sic enim Hieron. ex Hebr. vertit. Et sanctus Iob, quæ Dæmon sustulerat, à Deo sublata esse testatur cùm ait, Dominus dedit, Dominus abstulit, &c. Patientiæ verò in tribulatione fructum declarat idem Dauid, qui contumeliam illam æquo animo ferens ait, Dimitte illum vt maledicat mihi iuxta præceptum Domini: si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac. Hæc autem facit vt vir pius non modo patienter immissa mala ferat, sed ea etiam desideret, quo huius patientiæ fructus particeps efficiatur. Longè enim plus est, quod diuina gratia patienti tribuit, quàm quod tribulatio detrahit.

Quàm sit grata Deo laborum atque dolorum patientia, vel hoc indicio colligere licet, quod Saluator dilectissimam matrem suam (quam citra Deum super omnes creaturas tenerrimè diligebat) supplicio crucis adesse voluit. Quidam vir nobilis, & in regione sua princeps, ignito ferro vlceribus septies infixo curandus (sic enim medendi ratio exigebat) diligentissimè cauit, ne huius rei coniux amantissima vel conscia, vel testis esset: quod & factum est. At contrà Dominus & pijssimā matrē, & quos amicissimos habet, maioribus laboribus (propter mercedis magnitudinem) exercet. Perinde enim facit qui de laboribus aliquid subtrahit, atque

is qui

is qui non de frugibus, sed de semine subtrahit. Hinc dilectissimus Ioannes sic Apocalypsis volumen exorsus est. Ego Ioannes frater vester particeps in tribulatione, & regno, & patientia Iesu. Sic cæteri Apostoli eidem Domino dilectissimi. Sciat ergo qui amicitiam Dei, qui regni eius consortium desiderat, se tribulationis simul & regni participem esse oportere. Nec enim alterum ab altero separari potest: ideoque nemo alterū sine altero assequi cōtendat: aut enim vtrūque simul amplectēdū, aut vtrumque simul reijciēdū est. Vide etiam. T. Fortitudo, &. T. Labor, &. T. sequēte.

Tribulatio Aduersitas. Tribulationum vtilitas.

ADuersitas quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. Greg. in Regist. *Grego.*

In omnipotenti Deo tunc certa fiducia est, quando pro bono opere aduersitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione seruetur. Greg. vbi suprà.

Sicut aromata fragrantiam suam, non nisi cum incendūtur, expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolet, in tribulatione innotescunt. Greg. in mor.

Bonum quod in tranquillitate sumitur, in tribulatione manifestatur. Gregor.

In Hom. Homo quidam fecit cœnam magnam. Plerunque (ait Greg.) postquam in hoc mūdo nō possumus obtinere quod volumus: postquam in terrenis desiderijs de impossibilitate lassamur, tunc mentē ad Deū reducimus. Tūc placere incipit, quod displicebat, & quæ nobis amara fuerāt præcepta, repēte dulcescūt in memoria. Peccati ix enim anima quæ adultera conata esse nō potuit: decernit esse fideliter cōiux. Qui ergo huius mūdi aduersitatibus fracti, ad Dei amorē redeūt, atque à præsentis vitæ desiderijs corrigūtur, quid isti fratres charissimi, nisi vt intrent, cōpelluntur?

Nemo quantum profecerit nisi inter aduersa cognoscit: quia vnusquisque superni doni gratiam, in tranquillitate quietis percipit, sed quantum perceperit in aduersitate perturbationis ostendit. Gregor.

Electorum desideria dum premuntur aduersitate, proficiunt, sicut ignis flatu premitur, vt crescat: & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. Gregor.

Super illud, Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum. Quod igitur in auibus alæ, hoc in iustis labores sunt, quæ illos ad superna excitant. Greg. lib. 6. mor. c. 4.

Reproborum mens quia tantum diligit præsentia, plerumque modò tam aliena existit à verbere, quanto postea extranea remanebit ab hæreditate. Greg. 7. mor. c. 11.

Caro mollibus, anima duris nutritur: illam blanda fouent, hanc aspera exercent: illa delectationibus pascitur, hęc amaritudinibus vegetatur. Et sicut carnem dura sauciant, sic spiritum mollia necant: & inde spiritus in perpetuum moritur, vnde ad tempus caro suauiter viuit. Greg. 10. mor. c. 24.

In summa tribulatione positis, sola est consolatio misericordia creatoris. Greg. in Regist.

Pœna præsens, si afflicti animum conuertit, finis est culpę præcedentis: si eum ad timorem Domini minime conuertit, indicium est pœnæ sequentis. Greg. in Regist.

Tranquillius labores præuisi tolerantur, at nō declinamus eos quia præuidemus: ipsi nos probant, non reprobant. Gregor. 24. mor. c. 13.

Filij Israel premuntur à Pharaone, & à Moyse inuitantur, vt vtroque modo velint exire: nempe vt dum amor prouocat, cruciatus impellat. Greg. 26. mor. c. 9.

Diu Deus iniquos tolerat, quia in perpetuum damnat: electos cōterit, vt ad præmia æterna erudiat. Greg. lib. 26. mor. c. 18.

Gregor. super illud Iob. 33. increpat quoque per dolorem in lectulo, ita dicit: Pio quidem Dei consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore, electorum vita turbetur. Via quippe est vita præsens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto iudicio, frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores cum amœna fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorumque gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergo suis adse pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisque

vitæ

vitæ præsentis requie quasi amœnitate viæ pascitur, magis eũ diu pergere, quam cito peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita, omnis nostra (quam fortasse parauimus) requies turbatur, recte dicitur, Increpat quoque per dolorem in lectulo, id est, in præsentis vitæ requie, vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. mor. 23. lib. 1.

Augus. super illud Psal. 49. Inuoca me in die tribulationis: eruã te & honorificabis me. Non præsumere inquit, debes de viribus tuis. Omnia auxilia tua mendacia sunt. Me inuoca in die tribulationis, eruã te, & glorificabis me. Ad hoc enim permisi diẽ tribulationis tibi fieri, quia forte si non tribulareris, non inuocares me. Obtorpuerat quidã & friguerat à feruore orationis, & dixit, Tribulationem & doloré inueni & nomẽ Dñi inuocaui. Aug.

Nam tu semper aderas misericorditer sæuiens, & amarissimis aspergens offensionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerẽ sine offensione iucundari. Et vbi hoc possem, non inuenirem quidquam. Augus. Confess. lib. 2.

Intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento positus vreris, secaris, clamas: non audit medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Idem super Psal. 21.

In fornace ardet palea & purgatur aurum. Illa in cinerem vertitur, & illud sordibus exuitur. Fornax mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex Deus. Quod vult ergo artifex facio, vbi ponit me artifex, tolero: iubeor ergo tolerare, nouit ille purgare. Idem super psal. 60.

Nullus seruus Christi sine tribulatione est. Si putas te non habere persecutiones, nondum cœpisti esse Christianus. Idem in sermo.

Si promissa Patris bene agnouisti, non timeas flagellari, sed exhæredari. Idem super psal.

Sicut sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, & frumenta purgantur, & vno motu exagitatur cœnum, & suauiter fragrat vnguentum: ita vna tribulatio irruens bonos probat, purgat, & eligit: malos reprobat, exterminat, & annihilat. Idem ibidem.

Si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Idem de Past.

Hierony. Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur, Abrahã vxorẽ periclitatur amittere: & ne in immensum volumen extẽdam, quære & inuenies sanctos omnes aduersa perpessos. Solus Solomon in delicijs perpetuo fuit, & forsitan ideo corruit. Quem enim diligit Dñs &c. Hiero. ad Eustochi.

Bernar. Ego plagis conscientiæ meæ nullũ iudico accõmodatius medicamentũ probris & cõtumelijs: non est proinde quod permouear homũcio omni opprobrio dignus & despectione. Ber. in epist.

Quomodo stellæ in nocte lucent, in die latent: sic vera virtus quæ semper in prosperis non apparet, in aduersis eminet. Idem super Canti.

Bonũ mihi Dñe tribulari, dummodo ipse sis mecũ: quàm regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum mihi in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm esse sine te vel in cœlo. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Idem super psal. Qui habitat.

Euseb. *Emisse.* Trium puerorũ fides atque iustitia tenebrosos nõ sensit ignes: sed stupenda refrigeria in medio camini æstuantis inuenit. Cessit virtutum meritis natura flammarum, ac traditos sibi reos mirum in modum rorantibus obumbrauit incendijs: longe positos autem & circunstantes sacrilegi regis consumpsit ministros. Quãtum lætitiæ in præsenti obtinent merita religionis, & priuilegia sanctitatis? Ecce horrendum nescio quid anhelantes globi, & per quadraginta cubitos ebullientes, extrinsecus sæuiunt, intrinsecus parcunt: extra fornacem sapiens ignis iratscitur, & intus in fornace famulatur. Quanta castis corporibus reuerentia debeatur, arbiter ignis agnoscit, & ingesta sibi pabula circumfusus allambit: nihilque sibi licere miratur in corpora Dei timore, & sacris ieiunijs consecrata: & pretiosum depositum non violat occulta dispensatione, sed vindicat. Euseb. Emiss. de Epiphan. homil. 3.

Aduerte circa te indulgentiam singularem Domini Dei tui. Sub tantis malis non crudeliter derelictus, sed salubriter humiliatus es. Nunquid non plus est periculum inter medias acies ignorasse, quàm periculum non vidisse? Nunquid non virtus

Dei

Dei maior apparet, si quenquam domo procumbente 'conclusum, ruina non obruat, quàm si in statu suo domus inconcussa habitatorem seruet illæsum? Nunquid non maioris miraculi opus est, si quisquam inter tumentes fluctus fractis gubernaculis, nauem iam naufragam nullum discrimen incurrat, quàm si in portu immobili tranquillitate requiescat? Nunquid non maius beneficij cœlestis opus est, æstuantibus quẽquam immersum caminis, nullum omnino sensisse flammæ furentis ardorem, quam ignitam penitus non intrasse fornacem? Nunquid non magis prædicabile diuinæ miserationis insigne est, si fortè quenquam bestijs traditum omnino contingere feritas impastis faucibus armata non audeat: quàm si familiari vmbone circundatus ipse se tutum videat, vbi occasionem periculi causamque non videat? Nunquid non munificentior Dei gratia circa Prophetam fuit, quod rege vsquam ad lacum votis & supplicationibus prosequente, à leonibus honoratus est, quàm si leonibus nõ fuisset iniectus? Aduertite quod Deus noster probat suos in tribulationibus, non relinquit. Ecce hic beatus Propheta hostibus seruiebat, sed bestijs imperabat. Nunquid non præclarius fuit, tribus pueris inter sæua incendia constitutis, ignem non solum membris, sed vestibus & capillis seruasse reuerentiam: quàm nullam subijsse tentationibus iniuriam? Nemo se à Deo estimet deseri, cum traditur tentationi. Nemo miser putetur, qui in fide vel in animi virtute non læditur. Econtrario autẽ, qui in securitate vitijs deditus est, in libertate captiuus est. Idẽ homil. in Litanijs.

Est in fabulis, plantam quandam esse, quæ cum inciditur germinet, quæque cum ferro certare dicatur: ac si Poetarum more loqui licet, quæ morte viuat, & incisione nascatur, & consumptione augeatur. Talis mihi videtur esse sapiens & Philosophus, qui in perturbationibus claritatem consequitur, cui virtutis materia est molestia, & aduersis ornatior redditur. Theol. *Theolog.*

Iniquorum potestas super te ex Dei datur sentẽtia. Omnes qui tibi aduersantur, Dei consilio faciunt. *Isidor.*

Forsitan temporaliter te punit, vt æternæ mortis ardores pœna redimat temporalis. In ædificatione enim templi, omnes lapides prius malleis tundebãtur, ne in illorũ positione sonus mallei audiretur. Neque in horreo Dñi reponitur granũ, donec flagellis *Pet. Chrysol.*

aut

aut triturantium pedibus sit excussum: sic & viui lapides qui ponẽ di sunt in illa cœlesti Ierusalem (quæ ædificatur vt ciuitas) varijs infortuniorum concussionibus poliuntur, priusquam in ædificio cœlestis habitaculi collocentur. Petr. Chrysol. in quadã epistol.

Idem in sermone. 2. de filio prodigo loquens, Fames (inquit) reuocat, quem saturitas exularat. Fames illi patrem dedit sapere, cui copia tulerat non sentire genitorem.

Saluian. Nemo in tribulatione moueatur: ipsi enim scimus quod in hoc positi sumus. Quid mirum si calamitates in hoc seculo perpetuò patimur, qui ad toleranda vniuersa militamus? Et sane Christianus quodammodo esse desinit, qui in hoc positus vt perferat, nihil perfert. Saluianus contra gentes.

Tertul. Ecclesia se peregrinam in terris scit agere: inter extraneos facile est inimicos inuenire. Cæterum genus, ædem, spem, gratiã, dignitatem in cælis habere.

COLLE. ¶ Tribulatio instar flatus vehementis est, qui cum lucernam extinguat, ignẽ tamen accendit: Sic ergo tribulatione, boni quidem meliores, mali autem euadunt deteriores. Illi in Dei amorem accenduntur, illi vero extinguũtur.

Deus ipse tanquam pius pater tribulationes electis suis frequenter immittit, vt flagellis ipsis mundi amaritudinem experti, mundum fugiant: & ad illum confugiant in quo solo vera quies animi inuenitur. Sic facit pia & prudens mater, quæ ablactatura grandiusculum filium, vbera quibus illum lactat, absinthio illinit, vt hac amaritudine offensus, dimisso lacte, cibum capiat solidiorem.

Per sabbatum æterna requies, per hebdomadam vero huius vitæ tempus designatur. Sicut ergo tempus illud quieti, ita hoc labori destinatum est. Illic tempus est amplexandi, hic longe fieri ab amplexibus: illic colligendi, hic spargendi & seminandi tem-
Psal. 125. pus est. De quo Propheta dicit, Qui seminãt in lachrymis in. e. m. Quid ergo miraris, si laboribus vndique premeris, cum tẽpus hoc non amplexibus & quieti, sed laboribus destinatum sit?

Felle piscis Thobiæ oculi clausi aperiuntur. Hoc est autem
Esai. 28. quod Propheta dicit: Tantummodo sola vexatio dabit intellectũ auditui. Propter hoc vero Dñs tribulationes mittit, sicut ipse per

Prophetam

Prophetam dicit, Sepiam viam tuam spinis &c. Vide locum. Quidam tamen Hydræ Herculis similes esse videntur, cuius caput abscisum, septem alia proferebat. Tales erāt illi, qui dicebant, lateres ceciderunt, sed quadris ædificabimus: sicomoros succiderunt, sed cedros mutabimus. Sed hoc tamen vitio ipsorum accidit, non tribulationis: quæ magnas homini vtilitates affert. Aqua illa quæ per precipitia decurrit melior ea est, quæ diu immota manet. Ferrum præterea si transit in vsus assiduos, splendore micat: at si longa quies ierit, fuscatur, & atram vertitur in scabiem, cælerique absumitur æuo. Vnde Dominus, Ego inquit quos amo, arguo & castigo. *Osea. 2.* *Esai. 9.* *Apoc. 3.*

Omnia fere quæ ad humanæ vitæ vsum pertinent longa contritione & labore ad hoc præparantur. Ager quo fructum ferat, proscinditur. Frumentum vt panis fiat, in pistrino & clibano & conteritur, & coquitur. Vua quoque & olea in torculari exprimūtur, vt suo nos liquore alant. Linum vero quàm multa patitur, vt linteum ex eo conficiatur? Sunt & animalia quę flagellis cæsa odorem suauissimum emittunt. Quid ergo mirum, si flagellis quoque & pressuris homo eruditur, atque perficitur? An non (Apostol. teste) virtus in infirmitate perficitur? Propter quod inquit ille, Placeo mihi in infirmitatibus meis, &c. *2. Cor. 1.*

Vtrumque necesse est, & odio habere mundum, & Deum diligere: sed ad dilectionem Dei maximè iuuat gustare quàm suauis sit Deus: ergo ad odium mundi maxime etiā faciet gustasse quam amarus sit mundus. Hoc autem tribulatio præstat, & ideo meritò commendanda est. Currit velocius puer ad sinum matris, cum ab alio vapulat, & mater illum dulciter amplectitur. Sic igitur homines ad Deum confugiunt, cum mundus eos premit, Deus vero illos ad se blandiendo vocat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis &.o.e. & ego reficiam vos. *Matt. 11.*

Quod viri boni magnis sæpe laboribus sine vllo suo crimine vexentur, declarant illa verba Iob, Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mūdas ad Deum preces. Et totus item ille Psalmus. Deus auribus nostris &c. vbi inter alia dicit, Hęc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, & inique non egimus in testamento tuo. *Iob. 16.* *Psal. 43.*

Quemadmodum ouum in aqua salsa non submergitur, in dulci vero

vero inferiora loca petit: ita tribulationum salsedo pios homines eleuat ad summa, delitiarũ vero dulcedo frequẽter deijcit ad ima. Quod Dauidis & Salomonis exemplo cõfirmare possumus, quorum alter delicijs dissolutus fuit, alter tribulationibus eruditus ait,

Psal. 118. bonum mihi quia humiliasti me &c.

Eccl. 11. Sapientia humiliati exaltabit caput eius: & in medio magnatorum considere illum faciet. Vere multum adijcit sibi virtus lacessita. Multa sustinet, multa experiendo nouit, qui varijs tribulationibus agitatus est: à quibus longissime absunt, qui in delicijs vixerunt, & secunda semper fortuna vsi sunt. Itaque vir sapiens multum se tribulationibus, tanquam vitæ magistris,

Rom. 5. profeciſſe sciat. Ideo Paulus ad Romanos: Primum quidem in Deo, secundo vero loco in tribulationibus gloriatur: causamque subdit, Quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem &c.

Eccl. 18. Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum cauebit ab inertia hoc est, cum instauerint tempora periculosa, cautius & diligentius se geret.

Psal. 62. Pro eo quod nos legimus, Sitiuit te anima mea, quàm multipliciter &c. Hierony. vertit, Sitiuit ad te anima mea: desiderauit te caro mea in terra inuia sitiente, sine aqua. Quibus verbis tribulationis fructus quidam eximius designatur: cùm enim homines omni se humano præsidio ac solatio destitutos animaduertunt, neque aliud in mundi vberibus quàm absinthiũ inueniunt, tunc demum malis suis admoniti, inanitatẽ atque fallaciã mundi intelligentes, ita ad Deum veræ salutis & fœlicitatis fontem recurrunt: & non modo spiritus, sed caro ipsa flagellis erudita, ad Deum aspirare incipit, illumque sitire. Hoc est enim quod ait, Sitiuit te anima mea, desiderauit te caro mea. Nec modo Deum

Psal. 83. desiderat, sed in eo etiam exultat, Iuxta illud, Cor meum, & caro mea exultauerunt in D. v. Et, Omnia ossa mea dicent. D. q. l. t?

Psal. 118. Tribulationis fructum insinuant illa Prophetæ verba, Bonum mihi quia humiliasti, siue afflixisti me, vt discam iustificationes tuas &c. Et, Priusquã humiliarer, siue tribularer, ego deliqui, &c. Vnde illud etiam sequitur, Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliasti, siue afflixisti me. Fructus quippe afflictionis, æquitatem ostendit affligentis.

Ad

Ad expianda populi peccata suscipiet summus sacerdos ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos, mittensque super vtrumque sortem, vnam Domino alteram capro emissario: cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato: alterum autem statuet viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, emittetque eum in solitudinem. Hanc autem legem illa verba Domini interpretantur, Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit &c. Hircus enim qui in sortem Domini cedit, in sacrificio mactatur: alter verò viuus & liber ad pastum dimittitur.

Quomodo in rebus asperis ac difficilibus piorum hominũ fidem & charitatem Dominus probet, declarat planè pondus tentationis illius qua tentauit Abraham: quod quidem Origenes elegãter annotauit, cuius verba hoc in loco attexere volui, vt concionator hoc singulari exemplo discat rationem amplificandi ex omnibus circunstantijs. Ait igitur super illud Geneseos. Quæ postquã gesta sunt, tentauit Deus Abraham, & ait ad eum Abraham Abraham &c. sic ait, Obserua singula: in singulis enim si quis scit in altum fodere inueniet thesaurum. Nomẽ quidem cur ei donauerit Deus & vocauerit Abraham ipse interpretatus est dicens, Quia patrem multarum gentium constitui te. Quæ promissio in Isaac complenda erat. Accenderat ergo animum in amorem filij non solum posteritatis gratia, sed etiam promissionum spe. Sed hunc in quo positæ sunt promissiones istæ magnæ & mirabiles, hunc inquam quo vocatum est nomen eius Abraham, iubetur in holocaustum offerre. Sic enim ait, Accipe filium tuum charissimum quem diligis Isaac. Non enim sufficerat dixisse filium, sed adiecit & charissimum. Esto & hoc, quid adhuc additur & quem diligis? Sed vide tentationis pondus. Charis & dulcibus appellationibus iterum ac sæpe repetitis, paterni suscitãtur affectus, vt amoris cuigilante memoria, ad immolandum filium paterna dextera retardetur, & aduersus fidem animi tota carnis militia repugnaret. ¶ Accipe (inquit) ergo filiũ tuũ. c. q. d. I. Esto Dñe, quia commemoras de filio patrem, addis & charissimũ, quẽ præcipis iugulari. Sufficiat hoc ad suppliciũ patris. Addis rursus & quẽ diligis. Sint & in hoc parenti triplicata supplicia. Quid opus est vt adhuc cõmemores & Isaac? Nũquid nesciebat Abraham quia filius suus ille charissimus, ille quem diligebat, Isaac vocaretur? Sed cur hoc additur in tempore? *Gene. 22.*

tempore? Vt recordaretur Abraham, quia dixeras ad eum, quod in Isaac vocabitur tibi semen. Fit & commemoratio nominis, vt & promissionum quæ sub hoc nomine factæ sunt, desperatio subeat. Sed hæc omnia quia tentabat Deus Abraham. ¶ Quid post hæc? Vade (inquit) in. t. ex. Nunquid nõ potuerat duci prius Abraham cum puero ad illam terram excelsam, & ibi ad eum dici vt offerret filium? Quò hoc spectat? Vt dum ambulat, dum iter agit, per totam viam cogitationibus discerpatur, vt hinc perurgente præcepto, hinc vnici affectu obluctante crucietur. Propterea ergo etiam via iniungitur, etiam montis ascensio, vt in his omnibus spatium certaminis accipiat, affectus & fides, amor Dei, & amor carnis, præsentium gratia, & expectatio futurorum. Quid ad hæc tu Abraham? Quæ & quales cogitationes voluuntur in corde tuo? Prolata est vox à Deo, quæ discutiat & probet fidem tuam. Quid ad hæc dicis? quid cogitas? quid retractas? Putas ne reuoluis in corde tuo: quia si in Isaac data est mihi promissio, & hũc iugulo, quis erit diuinis promissionibus locus? Nihil horum ait, nihil discutit, sed celeri atque simplici obedientia paret. Surrexit enim manè, & strauit asinam suam, ligna præparauit, assumplit filium. Non deliberat, non detrectat, non communicat cum vllo homine consiliũ, sed statim occupat iter. ¶ Et peruenit, inquit, die tertia &c. Omitto nunc quid sacramenti habeat dies tertia. Sapientiam & consiliũ tentationis intueor. Sic in proximo non erat mons aliquis cum totum ageretur in montibus? Sed per triduum iter protenditur, vt per totum triduum recursantibus curis paterna viscera cruciẽtur, vt omni hoc spatio tam prolixo intueretur filium pater, cibũ cum eo sumeret, tot noctibus penderet in amplexus patris, inhæreret pectori, cubitaret in gremio? Vide inquantum tẽtatio cumulatur. His ergo rationibus Dominus electorum suorum fidem & dilectionem probat. Qua probata merentur audire, quod is peracta tentatione audiuit, Nunc cognoui quod timeas Dominum &c. Hæc enim vera timoris & amoris probatio est, si omnibus quę charissima habentur, charitas & amor in Deum antefertur.

Quid sibi Dominus voluit, cum ad seruum suum dixit, cõpelle eos intrare vt impleatur domus mea? Duo hic prædestinatorum genera notantur. Vnum eorum qui sponte sua crucis mortificationem atque laborem sponte susciptũt, alterum eorum qui inflictas

à Deo

à Deo plagas leniter ac patienter ferunt, quibus ipsi tamen si sibi optio daretur, carere vellent. Sic enim patres filios interdum ligant, tenentque vt ferrum & ignem vlceribus necessarium patiantur: Sic igitur pater ille cœlestis dormitantes filios illatis plagis ad salutarem laborum tolerantiam excitat, vt vitam tribuat.

Quid est quod Saluator ait, Omnem palmitem qui fert fructũ purgabit eum, vt fructum plus afferat? His verbis specialis prouidentia Dei & cultura significatur: cuius rei gratia agricolæ nomẽ obtinet, quòd videlicet spiritualia virtutum germina excolere, & nutrire nunquam intermittat. Ob hoc enim alibi dictum est, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Præcipua verò cultura purgatione fit, cũ superflua quæque & salutarem fructum impedientia, velut steriles palmites abscinduntur: quo totus amor noster à creaturis auulsus, ad vnum Deum transferatur.

Cũ vocatus ab Absalone Ioab, venire renuisset, iussit is messem eius incendere: vt hoc incommodo affectus ad ipsum veniret. Sic etiam cùm ad Deũ amanter nos ad se vocãtem venire recusamus, varijs interdũ tribulationibus ipso ita disponente premimur, vt hoc modo ipsa necessitate coacti, ad illius tãdẽ opẽ, cõfugiamus, qui omnibus ad se veniẽtibus singulare refugiũ atq; remediũ est.

Sicut pia mater nusquam magis ad consolandũ ac fouendum paruulum suum accurrit, quàm cùm eum acriter plorantem cernit: ita Deus nullibi propior est seruis suis quam in tribulatione adest: quanuis hoc interdum minus appareat.

Non contristabit iustum quidquid ei acciderit, impij autem replebuntur malo. Ex hoc autem colligitur tribulationes pijs salutares, improbis autem esse vitio eorum pernicioſas. Fuit olim cum homines à feris grauiter lęderentur: processu tamen tẽporis & arte effectum est, vt non modo non læderent sed etiam ad multa ipsis deseruirent. Talis tribulatio est, quæ viro sapienti virtutis, stultis autem ruinæ materiam prębet. Quare diligenter prouidendum est, ne vitio & socordia nostra noceãt, quæ adhibita ratione & consilio iuuare potuissent. Videmus solis ardore ceram liquefieri lutum vero durari, sic tribulationis ardor piorũ mẽtes emollit improborum autem obdurat & in deterius commutat. *Prou.* 12.

Quid tempore tribulationis faciendum sit, Eccles. 2. docemur his verbis: Omne quod tibi applicitum fuerit accipe, & in dolore

sustine,& in humilitate tua patientiam habe:quoniã in igne prõbatur argentum & aurum: homines vero receptibiles in camino humiliationis. Item paulo inferius, Qui timẽt Dominũ, custodiẽt mandata illius,& patientiã habebunt vsque ad inspectionẽ illius, dicentes: Si pœnitentiã non egerimus, incidemus in manus Dñi, & non in manus hominum. At horrẽdum est incidere in manus
*Hebr.*10. Dei viuentis.

Labor.

August. TOta vita Christiani hominis, si secundum Euangelium viuat, crux est atque martyrium. Aug. in sermo.

Hierony. Regnum cœlorum vim patitur &c. An non tibi videtur esse violentia, cùm caro cupit esse quod Deus est,& illuc vnde Angeli corruerũt, Angelos iudicatura conscendit? Hiero. ad Eustoc.

Euseb. Castigo, inquit, corpus meum,& in seruitutem redigo,&c. Beatus Paulus iam Christi habitaculũ, iam vas electionis effectus,
Emisse. intelligit sibi non sufficere solam gratiam, nisi gratiæ adiungat solicitudinem vigilantis,& laboris industriam. Euseb. Emiss. hom. de initio Quadrages.

Cassia. Voluntas nostra sic quærit à passionibus temperari carnalibus, vt nequaquam velit dolores necessarios sustinere (sine quibus virtutes penitus nequeunt possideri) absque castigatione carnis castimoniã cupiẽs obtinere: sine vigiliarũ labore cordis acquirere puritatẽ: cùm requie carnis spiritualibus exuberare virtutibus: absq; vllius exasperatione conuitij, patientiæ gratiã possidere: humilitatem Christi sine honoris mũdani exercere iactura: religionis simplicitatem cum sæculari ambitione sectari: Christo cum hominũ laude ac fauore seruire: districtionem veritatis sine cuiuspiam vel tenui offensione proferre. Postremo sic vult futura bona, vt præsentia non amittat. Cassia. in collat. 4. Dan. abba. cap. 12.

Cicero. Si quis hoc robore animi est, atque hac indole virtutis ac continentiæ, vt respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quẽ nõ quies, nõ remissio, nõ æqualium studia, nõ ludi, nõ conuiuia delectent: nihil in vita expetẽdũ putet, nisi quod est cum laude,& honore,& cũ dignitate cõiunctũ, hũc mea sententia diuinis quibusdã bonis instructum atque ornatum puto. Cicero pro. M. Cælio.

Principium

Principium omnis boni & virtutis, (si verum fateri volumus) laborem esse Deus hominibus ostendit, quo remoto, nihil boni apud genus humanum constitui potest. Philon. *Philon.*

Exerce te laboribus voluntarijs, vt possis & non voluntarios tolerare. Isocrates. *Isocra.*

Xenophon conspicatus iuuenem industrium, & laboris amãtẽ, Iucundissimum, inquit, senectuti condis obsonium. Xenophon. *Xenoph.*

Crocodilus terribilis est in fugaces, fugax contra insequentes: ita quidam si concedas ac metuas, tunc ferociunt, si strenuè contemnas & obsistas, statim concedunt. Plinius. *Plinius.*

Quemadmodum pernicioſior hostis fugientibus: ita grauius est incommodum, si cedas ac desterga. *Ex diuersis.*

Luxu corporis hebetescit mentis acies: luxus immodicus extinguit ingenium.

Vbi sponsa dixisset, Nigra sum sed formosa &c. (quo verbo labores, & persecutiones quas propter spõsum perpessa fuerat indicauit) huius rei causam, protinꝰ subdit, Nolite, inquit, mirari quod fusca sim: quia decolorauit me sol: videlicet sol iustitiæ spõsus: cuius omnis vita laboribus plena fuit: cuius omnis doctrina vix quic quã aliud quã laborũ tolerantiã sonat: cuius erga nos charitas & beneficia tanta sunt, vt me nullo modo potuerim continere, quin propter illius gloriã tã multis me doloribus atque molestijs obiecerim. Charitas enim Christi (vt Apostolus ait) vrget nos, nempe vt quoad liceat illum imitari, & vni illi obsequi studeamus. Omniũ quippe Sanctorũ est illa vox. Propter te mortificamur tota die. e. s. v. o. c. Nostra verò erga te Dñe dilectio huius afflictionis causa est. Quidam ex sanctis Patribus Bisarion nomine, mortuum quẽdam nudum conspicatus, se superhumerali exuens, & illũ operuit & sepeliuit. Postea verò mendicum quendam nudum obuiũ excipiens, reliqua se veste exuit, & nudus ipse remansit, quo nudum in paupere Christum tegeret. Cum igitur nudus in quodam angulo iaceret, à principe quodam ciuitatis eidẽ noto rogatus, quis eum ita nudasset, is, prolato Euangeliorum codice, qui ei reliquus erat, Hic, inquit, nudauit me. Hoc autem perinde est ac si diceret, Sol me decolorauit. Lege Palladium in eius vita. CXVI. *Ex historia Palladij.*

Omnis oblatio quæ offertur Domino absque fermẽto fiet, nec quidquam fermenti aut mellis adolebitur in sacrificio Domini.

In omni autem oblatione offeres sal. Hac lege Dñs nõ modo malitiæ & nequitiæ fermentum à sacrificio suo reijcit, sed etiã quidquid carnis dulcedinem & voluptatem præ se ferat: sal verò semper expetit: quia, vt D. Hierony. ait, nihil illi placet, nisi aliquid in se amaritudinis & mordacitatis contineat.

Quò quid difficilius & laboriosius est, eò est etiã Deo gratius, si cætera consentiant. Magnum enim meriti pondus bonis operibus addi, cùm ardua ex natura sua sunt, manifestũ est. Hinc Dauid sacrificium Domino in area Areuna Iebusei oblaturus, nequaquã oblata gratis animalia & plaustra accipere voluit, sed ad ea gratis offerentem dixit, Nequaquam vt vis, sed emã precio à te, & non offeram Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid areã & boues argenteis siclis quinquaginta.

Prospera & aduersa fortuna.

Gregor. SÆpe est donum gratiæ quod homines iram deputãt: & sæpè districtionis ira est, quod gratiã putant. Greg. in mor.

Præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur, vt ad meliorem vitam prouocet, aliquãdo vt in æternum plenius damnet. Greg. in Past.

Solet rerũ abũdãtia tãto magis à timore diuino mentẽ soluere, quanto magis hinc exigit diuersa cogitare. Greg. in homi.

Quisquis in solo desiderio æternitatis figitur, nec paupertate attollitur, nec aduersitate quassatur: dũ nihil habet in mũdo quod appetat, nihil est, quod de mundo pertimescat. Greg.

Iusti in prosperis timent aduersa, in aduersis prospera meditantur: at mali aggerem rerũ quẽ foris multiplicant, semper interius per cogitationem portant. Greg. in mor. lib. 8. c. 38.

Mali tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex pœna feriuntur. Greg. vbi sup. lib. 15. c. 18.

Desperatis quicquid poscunt, donant medici. Sic Deus iniustis temporalia largitur. Greg. vbi sup. lib. 16. c. 11.

Nulla aduersitas deijcit, quẽ prosperitas nulla corrũpit: & qui veritati inhæret, vanitati non succumbit. Greg. 20. mor. c. 26.

Manifestę perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus, subsequens fauet effectus, & nulla cõtrarietas impẽdit quod mens peruersa cõcepit. Greg. 26. mor. c. 16.

Greg.

Greg. super illud Iob. 3. Quare data est misero lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt, sic ait. Sancti viri cum sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt, pauida suspitione turbantur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant: timét ne quod diuina iustitia latés in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cũ vero taciti cogitant quod nec bona agunt, nisi vt soli Domino placeant, nec in ipsa affluẽtia suæ prosperitatis exultant, minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt: sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt, ægre ferunt, & molestè præsentis vitæ blandimenta tolerant: quia per hæc se vtcũque tardari in interno desiderio nõ ignorãt. Plus enim in hoc mũdo honor, quã despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quã necessitatis aduersitas grauat. Per hãc nãque nonnũquã cũ homo exterius premitur, ad cõcupiscẽda, quæ intus sunt, liberius relaxatur: per illã vero animus dum multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur. Vnde fit, vt sancti viri magis in hoc mũdo prospera quã aduersa formidẽt. Sciũt nãq; quia mẽs dũ blãda occupatione premitur, aliquãdo libẽs, ad exteriora deriuatur. Mor. lib. 5.

Mundus iste periculosior est blandus, quàm molestus: & magis cauendus cum se illicit diligi, quam cum admonet cogitque contemni. Augustad Diosc. *Augustin.*

Nemo frangitur aduersorum molestia, qui prosperorum delectatione non capitur. Idem de ver. Domini lib. 2.

Magnæ virtutis est cum fœlicitate luctari, ne illiciat, ne corrũpat, ne ipsa subuertat fœlicitas: magnæ inquam virtutis cum fœlicitate luctari, magnæ fœlicitatis est, à fœlicitate non vinci. Idem ibidem.

Præferendus ille & magnus est, cui inter prospera saltem, risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatior cura vestis, vel corporis non irrepsit. Ber lib. 2. de consider. *Bernar.*

Nouerca virtutis prosperitas: sic applaudit vt noceat: & in fœlici successu sic fortunatis obsequitur, vt in fine perniciem operetur: conuiuis suis ab initio propinans dulcia: & cum inebriati fuerint lethale virus miscet. Chrysosto. lib. 1. decurial. nugis & vestig. Philosoph. *Chrysost.*

Luge peccatorẽ fortunatũ, intẽtatur enim ei gladius iudicij. Nilus. *Nilus.*

Euagri⁹. Homini non leui quæuis calamitas leuis est.

Iuuenal. Haud facile emergunt quorum virtutibus obstat, Res angusta domi.

Charicl. Solet prosperitas inopinata contumelioſa facinora edere.

Demona. Fugę tempus in bello virum reuera fortẽ declarat, infortunium vero prudentem.

Demetri. Demetrius illum qui siniſtram fortunã ferre nequeat, nec dexteram quidem ferre posse dixit.

Cypselus. In læta fortuna moderatus, in triſti prudens esto.

Isocrat. Stult⁹ bona fortuna tãquã ebrietate nimiũ fruẽs, stultior euadit.

Diony. Idem est in secunda fortuna altum sapere, & in lubrica via cursu contendere.

Rom. Cum fueris fœlix quæ sunt aduersa caueto.

Cato. Non eodem cursu respondent vltima primis.

Periãder. Si fortuna iuuat, caueto tolli.

Si fortuna tonat, caueto mergi.

T. Liuius. Maximæ cuique fortunæ minimè credendum est.

Quintil. Diuitiæ & potentia & gratia, certiſsimum faciunt morum experimentum.

Q. Curt. Inter obsequia fortunæ, non satis cauta mortalitas est.

Plautus. Animus æquus optimum est fortunæ condimentum.

Iuuenal. Si fortuna volet, fies de rhetore conſul:

Si volet hæc eadem fies de conſule rhetor.

Plautus. Bonus animus in re mala, dimidium est mali.

Ex diuersis. Humilis fortuna non est maximis malis obnoxia.

Inſipiente fortunato intolerabilius nihil.

Inſima fortuna tutiſsima est.

Læta omnia raro sine infœlici re aliqua eueniunt.

Non omni die bene esse potest: sed isto bene atque illo male.

Nunc pluit, & claro nunc Iupiter æthere surgit.

Non semper ijdem flant venti, sed nunc ij nunc alij.

Omnibus rectè sapientibus adest fortuna.

Boet. In omni aduersitate fortunæ infœliciſsimum infortunij genus est, aliquando fuisse fœlicem. Boet. de consolatione. lib. 2.

Socrat. Quæ concesserit fortuna temperet iuſtitia: quod iuſtitia inuenerit, temperet moderantia. Si enim auxeris licentiam tuam, minues gloriam. Socrat. in suis exhortat.

Fortuna vt medicus ignarus multos excæcauit. Cicero de Amicit. Cicero.

Errant qui in prosperis omnes impetus fortunę putant fugisse: sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus aduersos reformidant. Idem. 2. Rheto.

Non solum fortuna cæca est, sed eos etiam plerumque efficit cæcos quos complexa est. Illi enim efferuntur fastidio ferè & contumacia: neque quidquá insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Idem in Lælio.

¶ Contra eos qui fœlici fortuna semper vtuntur est illud Prophetæ, Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis, & non est transfusus de vase in vas: hoc est, non fuit varijs tribulationibus & presuris exagitatus. Vexatio enim dat intellectum. Tales fuerunt & illi de quibus scriptum est, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Denique totus ille Psal. Quam bonus Israel Deus, quam vana & miseranda sit huius sæculi fœlicitas declarat. COLLE. *Esai.* 28. *Psal.* 72.

In vestitu ne glorieris vnquàm, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera altissimi solius, & glorioſa, & absconsa, & inuisa opera illius. Hæc sententia eò pertinet vt intelligamus, facile esse in oculis Dei totam illam gloriam in ignominiam commutare. Quod aperte idem Ecclesiast. indicat, cum subdit. Multi potentes oppressi sunt valide, & glorioli traditi sunt in manus alterorum. Nota est historia de Cresso quem multis opibus circumfluentem, & fortuna sua securum, Solon Philosophus humanæ illum fragilitatis frustra admonuit. Qui tamen postea à Cyro victus, & iam iam in pyram conijciendus, monitoris sui consilium in mentem reuocans, clamare cœpit, Solõ Solõ. A Cyro autem rogatus quid sibi ea inclamatio vellet, cum ré exposuisset, ab eodem Cyro liberatus, & magnis deinde honoribus propter salutare illud consilium affectus est. Sed huic tamen profuit sera hæc pœnitentia. Quid autem profutura sit eis qui frustra dum viuerent salutaribus consilijs admoniti, in ictu solum mortis dementiam suam agnoscunt, incertum est: cum illorum sera pœnitentia vera an falsa, necessaria an voluntaria sit, ambiguatur. *Eccl.* 11.

Memento paupertatis in tempore abundantię, & necessitatem

paupertatis in die diuitiarum. Huc pertinet & illud, in die bonorũ nõ immemor sis malorũ. Hac cõsideratione prosperitatis insolentia temperanda est. Pauper esse potest, qui modo diues erat. Scriptum est enim, A manè vsque ad vesperam immutabitur tempus: & hæc omnia citata in oculis Dei. Eccles. 19.

Quod prosperitatẽ & res secũdas superbia & arrogantia sequi soleat, testatur Propheta Psal. 16. cũ ait. Inimici mei animã meã circũdederũt, adipẽ suũ cõcluserũt, os eorũ loquutũ est superbiam. Pro quo alij verterũt. Adipe suo clauserunt os suum: os eorũ. l. e. s. Quibus verbis saturitatẽ & delicias improborũ designat: quas fere insolẽtia comitari solet. Exẽplo erit Nabal Carmelus, qui cũ regale cõuiuiũ domi suę instruxisset, superbe tamẽ & petulãter pueros Dauidis alloquutus est. Hoc etiã nomine Sodomitæ dãnãtur, quibus Dñs per Ezechielẽ improperat. Hæc fuit iniquitas sororis tuę Sodomę, superbia, & saturitas, & abũdãtia panis, &c. Huc pertinet & illud, Incrassatus est dilectus & recalcitrauit &c. quæ sequũtur.

Quã multorũ animas extulit fallax & insidiosa prosperitas! Da uidẽ sanctiss. impulit vt populũ numeraret graui postea flagello feriendũ: Sic Ezechiæ animos in aduentu legatorum Babylonis extulit. Sic Amasiam regẽ post fusum Idumæorum exercitum in valle Salinarũ. Qua victoria elatus exercitũ aduersus Ioas regem Israel cõparauit. Cuius ille insolentiã intelligens, hac illum per legatos oratione admonuit, Percutiens inualuisti super Edom, & 4. *Re.* 14. subleuauit te cor tuum. Cõtẽtus esto gloria, & sede in domo tua. Quare prouocas malum, vt cadas tu & Iudas tecum? Cuiusis consilium negligens periculo suo doctus didicit neminẽ successibus efferri debere. Deniq; grãdia si paruis assimilari licet Agar Sarræ ancilla vbi se cõcepisse vidit, despexit dominã suã, & ita despexit vt postea plagis à Domina sua coercita fugam inierit. Cuius tumorem Angelus Domini obuiam ei factus cõpressit, admonẽs vt dominum repetens, manibus se Dominæ suæ humiliter submitteret.

Fortis est quem aduersa non frangunt, fortior quem prospera non alliciunt, fortissimus verò quẽ nec ipsa rerum vicissitudo deturbat. Hac enim vicissitudine acrius sæuit tẽtatio, dũ prosperitas amplius post aduersa blãditur, nec minus vrit aduersitas dum repentinis ingruit rebus inuidiosa secundis.

Probatio

Probatio virtutis.

SVper illud, Patientiam meam quis considerat? Quia citius Deus non exaudit, videtur non considerare. Ardentis nãque desiderij hic vota panduntur. Quod namque disponenti breue est, est longum amanti. Greg. in mor. lib. 13. c. 22. *Gregor. Iob. 17.*

Dei protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur: subtrahitur ergo interdum, vt videat homo se nihil esse sine illa. Greg. 23. mor. c. 28.

Dũ ergo illa destituti cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur, doctrina est quod cadere incipimus, custodia quod retinemur. Greg. vbi suprà.

Greg. super illud Cant. Quæsiui, & nõ inueni, sic ait: Quęsiti interdũ negatur species, vt mẽtis desideriũ crescat: nẽpe vt quo Spõ sum diuti' desiderat, cũ eũ inuenerit, auidius assumat. 27. mor. c. 1. *Cant. 5.*

¶ Diligebat Israel Iosephũ supra cũctos fratres suos eò quod in senectute genuisset eũ. Ad hũc ergo modũ illa bona opera æstimanda sunt, quæ quis agit spirituali senectute cõfectus: de qua Psal. Ne proijcias me in tẽpore senectutis, hoc est: cũ me charitatis vel deuotionis feruor destituit, & velut senili quadã imbecillitate deijcit. Inter fortes Dauidis quidã ex eo maxime cõmẽdatur, q̃ interfecerit leonẽ tẽpore niuis. Hoc ad eandẽ significationẽ pertinere videtur. Niuis enim tẽpus est, cũ idẽ nos charitatis feruor deserit. Quo tẽpore rugiẽtẽ (sicut Leo) Dæmonẽ superare, & bona opera edere, excelsi & cõstãtis animi indiciũ est. Hoc autẽ præstabat Dauid, cũ ait. Tribulatio & angustia inuenerũt me (quorũ altero corpus, altero animus affligebatur) & tamẽ mãdata tua non sum oblitus. Et illud rursum, Defecit in salutare tuũ anima mea, &c. Et, Defecerũt oculi mei in eloquiũ tuũ, & factus sum sicut vter in pruina: siue (vt alij interpretãtur) sicut vter in fumo. Et tamen iustificationes tuas nõ sum oblitus. Quorũ sensus est, Defecit plane iã animus meus, præ solicita expectatione auxilij tui, quo nititur omnis salus mea, ipsi etiã oculi mei defecerunt, in cœlum dies noctesque suspicientes, si qua forte viderent salutẽ venientẽ quam seruo tuo promisisti. Sed quãquã præ multitudine calamitatum, & assiduo mœrore confectus sum, atque adeò exesus, vt cutis mea, vtri ad fu- COLLE. *Psal. 70.* *Psal. 118.*

mum suspenso comparanda sit, nunquàm tamen legũ tuarũ oblitus sum, nunquã me à recto & honesto tempestas ista depulsit.

Semper adest pijs Dñs, semper eis est præsens, abesse tamen aliquando videtur, cũ eos vel ab impijs, vel à Dæmonibus grauiter vexari permittit. Nõ semel hac de re sanctus Iob, non semel item Dauid cõquesti sunt. Hinc illa verba, Vsquequo Dñe obliuiscéris me in finẽ? vsquequo auertis faciẽ tuã à me? &c. Itẽ, Exurge quare obdormis Dñe? exurge &.n.r.i.f. Item, vt quid Dñe recessisti longe? despicis in opportunitatibus in tribulatione. Pro quo alius vertit. Vt quid. D.r.l. abscondis faciem in opportunitatibus in tribulatione. De quo tamen alibi dixerat, Adiutor in opportunitatibus & in tribulatione. Sic magnus ille Antonius, post multas à dæmonib. acceptas plagas, Dño post eas aduentanti, ait: Vbi eras ó bone Iesu, vbi eras? quare à principio non affuisti, vt me iuuares & vulnera mea sanares? Et ille, Antoni (inquit) hic eram: sed expectabã videre certamen tuum, Nunc autem quia viriliter decertasti, in toto orbe faciam te nominari. Idem pene de B. Catherina Senen. legitur.

Psal. 12.

Psal. 43.

Psal. 9.

Fœlix anima quæ vere dicere potest: Probasti Dñe cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuẽta in me iniquitas. Plal. 16. Sic enim legimus: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Rursumque, Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus &c. Apostolus prẽterea primum quidẽ in Deo, deinde in tribulationibus gloriatur. Quia tribulatio (inquit) patientiam operatur, patientia probationẽ &c. Nemo ergo virtutem suam vel ieiunijs, vel orationibus, vel etiam eleemosynis probatam putet. Tribulatio enim est quæ maxime inter omnia iustitiam piorum hominum explorat. Ante hanc nemo de probitate sua testimonium ferat, quanuis ne post hanc etiã timorem omnem deponere debet.

Eccl. 27.

Rom. 5.

Frequentissimum est viros sanctos ad tempus à Deo paululum relinqui, & hęc ratione probari non reprobari. Hinc, vbi Saluator dixisset, Deus Deus me? respice in me, quare me dereliquisti &c. Deus meus clamabo per diem & non exaudies, & nocte & nõ ad insipientiã mihi (siue vt Hiero. vertit: Et non est silentium mihi) Paulo tamen inferius ait: Timeat eum omne semen Israel, quoniã non spreuit, nec despexit depręcationem pauperis, nec auertit

Psal. 21.

faciem

faciem suam à me, & cum clamarem ad eum exaudiuit me.

Cum vir iustus ad tempus à Deo relinquitur, singulare illi remedium est in spe, oratione, & meditatione constitutũ. Quod quidem satis aperte exẽplo suo Propheta docet, qui Psal. triplici hoc remedio vtitur. Postquam enim dixit, Quare tristis es anima mea & quare conturbas me, primum ad spem confugiens dicẽs, Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi &c. Quæ verba bis in hoc Psal. & semel in sequenti repetit, cuius initiũ est, Iudica me Deus &c. Deinde ad orationem cõfugit, cum ait: Apud me oratio Deo vitæ meę: dicam Deo Petra mea quare oblitus es mei: quare tristis incedo dum affligit me inimicus. Tertio demum meditatione ac Dei memoria labentem animum suum reficit, ac sustentat, cũ ait, Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui dè terra Iordanis & Hermonij à monte modico. Quæ verba quidam, ad hũc modum carmine reddit. *Psal.* 41. *Psal.* 42.

Hæc sæpe mecum colloquor, sed intimis
Resurgit in præcordijs.
Quandoque tanta vis doloris anxij,
Vix vt queam resistere.
Qua propter ad tui memoriam nominis,
Amabilem, sæpissime
Recurram ò vnica spes mea, ò lux, & salus,
Charumque solamen meum.
Dulcescet illa amaror omnis, & animo
Illa eruet curas meo.
Quanquam paterna sum fugatus à domo,
Vastasque solitudines
Iordanis, autosque saltus Hermonij,
Inhospitalem & Mizarum.
Exul per agrò, rerum egens omnium,
Nunquam tamen tui pater
Non meminero: nunquam effluet animo meo
Dulcissimum nomen tuum.

Hæc

Hac autem memoria se in tribulatione confirmatũ fuisse alibi
Psal. 118. testatur, cũ ait: Nisi quod lex tua meditatio mea est, tum forte perijssem in humilitate mea, hoc est afflictione mea.

Quanta sit tempestatis vis qua Deus interdum electos suos probat, declarant illa verba Psal. 41. Abyssus abyssum inuocat &c. Et, Omnia excelsa tua & fluctus tui &c. Est autem sensus, Calamitas calamitatem vrget, nec vllus est miseriarum finis. Est autem elegans allegoria, qua inducitur Deus excitatis tonitruis, & ingenti tempestate Dauidem obruere infinita copia imbrium. Aquas autem in litteris sanctis appellari pro calamitatibus nemo est qui nesciat. ¶ Quo in loco annotare conuenit huius Psalmi titulum, qui est erudiens Canticum. Sic autem inscribitur, Quoniam docet etiam cum nihil ad spem ostenditur, sperandum tamen esse, & misericordiæ Dei confidendum. ¶ Idem argumentum tractatur Psal. 59. cuius est initium, Deus repulisti nos & destruxisti nos &c. Et, Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, siue cõsopiente, &c. ¶ Idem etiã argumẽtũ tractatur Psal. sequẽti, cuius initiũ est, Deus auribus nostris audiuimus &c. Exposita tñ primũ antiqua Dei erga pios tutela, ac paterna prouidẽtia: exponit deinde quã multis & varijs calamitatibus pios vexari permiserit. Subdit enim. Nunc autem repulisti, & cõfudisti nos, & cætera mala quæ longa oratione persequitur. Quæ quidẽ omnia sanctis viris accidisse confirmat, cum ait. Hæc omnia venerũt super nos, nec obliti sumus te, & iniquè non egimus in testamento tuo, &c. nihilominus tamen propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. ¶ Cęterũ cõmune huius calamitatis re-
Psal. 33. mediũ est, quod idẽ Propheta alibi ostendit, cũ ait, Multæ tribulationes iustorum, & ex omnibus ijs liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorũ, &c. Est & aliud solatiũ, quod quidem Ecclesiast. ostendit cum ait, In die malorum non immemor sis bonorum &c. Breuitas quoque temporis solatium fit laboris. Non enim in sempiternum abijciet Dominus. Vnde est illud, Ad momentum ira eius, & vita in repropitiatione eius.

Cũ vir iustus spirituali dulcedine ac robore se ad tempus desti-
Psal. 29. tutũ viderit, non protinus animũ deponat. Meminisse enim debet scriptũ esse. Ego dixi in abũdãtia mea, non mouebor in æternum, Domine in voluntate tua præstitisti decori meo, vel alias montã

meo

meo fortitudinẽ. Auertisti faciem tuam à me & factus sum cõturbatus. Huc pertinet & illud visitas eum diluculo, & subito probas illum. Vtrumque autem homini & salutare & necessarium est. Vi sitatione namque charitas, probatione humilitas paratur. Per illã cognoscitur Dei bonitas, per hanc hominis infirmitas. *Iob.* 3.

Quod electos suos varijs Deꝰ tribulationibus examinet & probet declarant illa verba. Psal. 65. Probasti nos Deus, igne nos examinasti sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueũ, posꝛ. t.i.d.n.i.h.s.c.n. Transiuimus per ignem & aquam &c. Sic autem probauit Dñs Abrahã, Iob, Tobiam, & omnes sanctos martyres. Nemo ergo dum tribulatur se à Domino derelinqui, sed probari putet. Exemplo itaque suo Vates sanctus docet quid homines pietatis amantes de suis calamitatibus sentire debeant: nẽpe illas sibi consilio & numine diuino accidere, vt quemadmodum aurũ atque argentum igne purgatur, ita illorum animi puriores fiant rebus aduersis: his enim rebus & amor nostri rerumque fragiliũ, & caducarum exuritur, & studia pietatis ac innocentiæ mirabiliter accenduntur. At impiorum quos Deus æterna morte mulctare constituit, longe dissimilis est ratio: non enim istorum labes & vitia excoquit ærumna, sed auget potius, & cumulat, illaque crescente, simul animorum crescit impietas, sic vno eodemque igne lutum durescere videmus, ceramque liquescere.

Cùm sæpenumero pij homines à Deo varijs calamitatibus probentur & exerceantur, nunquam illi tamen neq; à spe sua & orãdi officio cessare debere, ostendit exẽplo suo Dauid cũ ait, Credidi, propter quod locutus sum, ego autẽ humiliatus, siue afflictus sum nimis. Ego dixi in excessu (siue in fuga mea) o.h.m. Quod perinde est ac si dicat, credo, & certissimam fidem adhibeo promissionibus Dei, propterea summa cũ fiducia loquor. Quin etiã cùm in maximis angustijs versarer & fugerẽ præceps aduersarios mihi iã iam imminentes, dicebam tamen, mentiuntur quidem omnes homines: sed Deus certe mentiri non potest, itaque ille me incolumẽ conseruabit, & hostibus de medio sublatis, in regia dignitate constituet. Quam igitur gratiam referam domino, qui mihi salutem attulit, & me, ac familiam meam tantis beneficijs ornauit? Idem alibi posteaquam tribulationis suæ magnitudinem exposuisset his verbis, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ *Psal.* 115. *Psal.* 68.

aquæ.v.ad.a.m.Infixus sum in limo profundi:& non est substantia,hoc est non inuenio vbi consistam.Et mox,Laboraui clamans r.f.s.f.m.defecerunt oculi mei dum spero in.D.m.Quod perinde est ac si dicat,Iam oculi mei nimia lassitudine defecerunt , dum assiduè cœlum suspiciunt,expectantes vt Deus meus mihi opem ferat.Itaque proponitur nobis præclarum veræ pietatis exẽplum quæ nec spem abijcit,nec ab orandi studio deterretur, licet aures Dei à precibus abhorrere videantur.Denique in fine Psalmi ostẽdit se non frustra tamdiu aut orasse aut expectasse, cum ait , Ego sum pauper & dolens , salus tua Deus suscepit me, Et, Quoniam exaudiuit pauperes Dominus,& vinctos suos non despexit. Laudent illum cœli & terra &c.Itaque verissime dictum est.Ipse vulnerat & medetur: percutit & manus eius sanabunt. Hoc ipsum
*Tobiæ.*II. Sanctus quoque Tobias vbi ab Angelo illuminatus & ditatus est, confitetur dicens, Benedico te Domine Deus Israel : quia tu castigasti me : & tu sanasti me. Piorum igitur omnium est
Psal. 70. illa vox, Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas? & conuersus viuificasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me. Harum rerum altera,nota sit nobis inanitas nostra, altera benignitas Dei,ex illa notitia nobis diffidere,ex hac Deo confidere discimus.

Quemadmodum Ioseph ad fratres suos(quos vnicè charos habebat)quasi ad alienos durius loquebatur:ita se Dominus frequẽter cum pijs hominibus gerit dum eis omnem spiritualis consolationis gratiam tanquã alienis subtrahit:quos tamen summo amore complectitur.

Quod Deus aliquando amicos suos summis angustijs & angoribus vexari permittat, quodque ipsi nec sic quidem à Deo velut proiecti & derelicti, neque spem abijcere, neque orandi & obsecrandi munus die noctuque intermittere debeant , apertissimè in Psal.87.perspicitur: cuius initium est, Domine Deus salutis meæ in die clamaui &c. Pro eo vero quod nos ibi legimus,Pauper sum ego & in laboribus &c. quidam transtulit, Afflictus sum ego, & expiranti similis, ab adolescentia tuli terrores tuos, & trepidaui. Hieron.y.vero, Portaui terrorem tuum & conturbatus sum.

Huius rei gratia Dauid importunitatẽ & persecutiones piorũ

igni

igni comparat spinarum, cum ait, Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. Spinæ namque ignẽ facile concipiũt: qui magnũ fragorẽ edit, & vicina quaque cõlumptura videtur, qui tamẽ citò & ipse extinguitur. Tales ergo piorũ tribulationes sunt: ideo vir iustus celerrimæ liberationis suæ certissima spe animum erigere, & præsentem laborem alacriter ferre debet. *Psal. 112.*

Temperantia voluptatum moderatrix.

CVM naturæ necessitatibus plusquàm expedit deseruimus, métis curam negligimus, ex miseria negligẽtiæ, infirmitati addimus culpã. Quiddã enim valde periculosum habẽt istę necessitates, ꝙ sæpe in eis minime discernitur, quid per vtilitatis studiũ, & quid per voluptatis vitiũ agatur. Sæpe enim dũ necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deseruimus, & infirmitatis velamine nos excusamus. Greg. mor. 20. c. 12. *Greg.*

Sancti quasi arbitri studiosissime discernunt, inter necessitatẽ & voluptatem, atque hanc consulendo subleuant, illam premẽdo frenãt. Praui autẽ necessitates ad vsum suæ voluptatis retorquẽt. Greg. 20. mor. c. 12. vide locum.

Greg. super illud Iob. 27. aut poterit in omnipotente delectari? Sic ait, Esse sine delectatione anima non potest: aut enim infimis delectatur, aut summis: & quãto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad infima. Vnde Ioan. qui diligit mundum, non est charitas patris in eo. Mor. 18. c. 6.

Greg. super illud Iob. 28. Non inuenitur in terra suauiter viuentium, sic ait: Qui huius vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur: nam si saperet, de exilij sui cæcitate lugeret. lib. 18. mor. c. 26. Ideo dicitur qui addit scientiam, addit & dolorem. Eccl. 1. *Iob. 28.*

Carnalis delectatio quanto diutius tenet, tanto arctius astringit. Greg. 24. mor. c. 12.

Spiritus deficit, vbi caro requiescit. Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Auguſt. super Ioan. *Auguſt.*

Si quid arrisisset prosperum, tædebat apprehendere, quia penè

priusquam

priusquam teneretur, auolabat. Aug. Confess. lib. 6.

Edendi & bibendi voluptas nulla est, nisi præcedat esuriendi & sitiendi molestia. Et ebriosi quædam salsiuscula comedũt, quò fiat molestus ardor, quem dum extinguit potatio, fit delectatio. Et institutum est vt iam pactæ Sponsæ, non tradantur statim, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspirauerit sponsus dilatam. Hoc in turpi & execranda lætitia, hoc in ea, quæ concessa & licita est, hoc in ipsa sinceriſsima honestate amicitiæ, hoc in eo, qui mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuctus est: vbique maius gaudium, molestia maior præcedit. Quid est hoc Domine Deus meus, cum tu æternum tibi ipse sis gaudium, & quædam de te semper gaudeãt? Quid est quod hæc rerum pars alternat defectu, & profectu, offensionibus, & conciliationibus? an is est modus earum, & tantum dedisti eis, cum à summis cœlorum vsque ad ima terrarum suis quæque sedibus locares, & suis quæque temporibus ageres. Aug. Confes. lib. 8.

Qui dat pro modica delectatione illud pro quo Christus se tradidit, stultum Christum reputat mercatorem. Idem in serm.

Hierony. Corpus assuetum tunicæ, loricæ onus non sustinet: caput opertum linteo, galeam recusat: mollem otio manum, durus exasperat capulus: fortior autem miles ex confragoso venit. Hiero. in epist. ad Heliod.

Isidor. Licet sæpe in medio carnalium Deus protegat vitam electorũ, tamen satis rarum est, vt quisque inter sæculi voluptates positus à vitijs maneat illibatus: in quibus etsi non cito implicetur, aliquando tamen attrahitur. Neque enim diu potest esse securus, qui periculo fuerit proximus. Isidor. lib. 3. de sum. bon.

Euseb. Emisse. Sicut quãdo humore & scabie cutis corporis vitiatur, inde corruptio exulcerat, hinc prurigo solicitat: ita per oblectationem malorum de negligẽtia proficit culpa: & de luxuria crescit illecebra, & pereuntem perditio plus delectat: quia voluptas transacta non satiat, sed suo vsu magis exercetur vitiorum cupiditas, quam finitur: & sectatorem suum nunquam consumenda consumit. Euseb. Emiss. de Epiph. hom. 3.

Secundum finem euangelici & cœlestis oraculi, dives ille post delicias æternis traditur flammis: Lazarus post esuriem beatitudinis gremio Angelorũ infertur obsequijs: & propter hoc ad vtrũq;

qlouitur

loquitur sermo diuinus. Fili recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala: vni transactæ vitæ, iucunditas loco criminis imputatur: alij post malorum tolerantiam repræsentatio fit bonorũ. Idẽ in hom. de init. Quadrages.

Omnium vitiorum interemptrix humilitas est: quam qui possident, omnia vicerunt. Genitrix malorum omnium est voluptas malitiæ coniuncta. Is qui ea detinetur, non videbit Deum. Clima. Grad. 26. *Ioã. Cli.*

Cuncta aduersum nos Dæmonum bella ex tribus causis maximè constant. Aut scilicet ex voluptatis studio, aut ex superbia, aut ex illorum inuidia. Idem ibidem.

Nihil tam putidum est, quàm anima affectibus obnoxia: Voluptas cani similis est: si persequaris, fugit: si nutrias, manet. Fuge voluptatem propter comitem eius afflictionem: ne Diabolus vtatur membris tuis aduersus te tanquam telis. Chrysost. *Chrysost.*

Nihil voluptuosum nihil suaue placet Deo: sed quod habet aliquid mordacitatis & seueritatis: vbi pascha cum amaritudinibus manducatur. Gloss. Le. 2. *Gloss.*

Malorum esca voluptas, qua homines capiuntur, vt hamo pisces. Cicero in Cat. maio. *Cicero.*

Voluptates blandissimæ Dominæ, sæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. Idem. 2. de offi.

Maximas virtutes iacere oportet, voluptate dominante. Idem ad Atti. lib. 5.

Quo maior est voluptas, eò magis mentem à sua sede & statu dimouet. Idem Parad. 1.

Qui voluptatibus ducuntur, & se vitiorum illecebris & cupiditatum lenocinijs dediderunt, missos faciant honores, nec attingant Rempub. patiantur viros fortes labore, se otio suo perfrui. Idem pro Sest.

Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimũ est. Idem. 2. de Orat.

Nemo est dignus nomine hominis, qui vnum diem velit esse in voluptate. Idem. 2. de finib.

Nullam capitaliorem pestem quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam esse dicebat Architas. Hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euersiones, hinc cũ hostibus clan-

destina colloquia nascũtur. Nullum denique scelus, nullũ magnũ facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat: stupra vero & adulteria, & omne flagitiũ nullis alijs illecebris excitari, nisi voluptate: & menti nihil esse tam inimicum, quàm voluptatem: nec libidine dominante, temperãtiæ locum esse omnino: nec in voluptatis regno posse virtutem consistere. Quocirca nihil tam detestabile, tamque pestiferum quàm voluptatem: siquidem cum maior esset & longior, omne animi lumen extingueret. Quod quò magis intelligi possit, fingere animo aliquem iubebat, tanta incitatum voluptate corporis, quanta percipi posset maxima: nemini censebat fore dubium, quin tamdiù dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. Idem in Cat. maio.

Non est necessum tanquam meretricem in matronarum cœtum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere. Idem. 2. de finib.

Chorici⁹. Nacta semel delicias natura, vix ad labores vult reuerti.

Aristot. Propter voluptatem mala operamur, & propter tristitiam à bonis recedimus.

Idem. Natura maximè appetit delectabile, & fugit triste. Idem.

Ouidius. Gaudia, principium nostri sunt sæpe laboris.

Adilon. Mala tunc sunt periculosissima, cum delectant.

COLLE. ¶ Qui voluptatibus carnis indulgent, similes ijs esse videntur, qui cum vrinam emittere nequeunt, tamen à potu non abstinẽt. Quò enim magis bibendi voluptati indulgent, eò magis morbi grauitatem augent. Idem efficit prurigo vlceris, cuius refricatio cũ voluptuosa sit, vlcus tamen magis exulcerat & grauat, breuemque voluptatẽ diuturno & acriori dolore pensat. Idem autem patiuntur qui sese voluptatibus dedunt: quandoquidem voluptas percepta, non sitim sedat, sed æstum magis cupiditatis incendit.

Caudam magis quàm faciem scorpionis debere nos attendere (hoc est amarum voluptatum exitum) Salomon declarat his verbis. Fauus distillans labia meretricis: & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absinthium, acuta quasi gladius biceps. Vt enim tristissimos voluptatũ exitus, & infœlicissimas tragedias, quas quotidie experimur, prætermittamus: quis

Prou. 5.

verbis

verbis consequi possit, quos æstus & angustias in nouissima hora mortis, perpetiantur hi, qui vitam suam huiusmodi voluptatibus inquinarunt? Nihil enim tũc magis torquet, quàm quod eos olim vehementissime oblectauit.

Cum in omni voluptate subsit latens aculeus & venenum, nunquam alterum sine altero inspiciendum est: sed commoda & incommoda, initium & finis, ac tota rei facies consideranda est: vt quos voluptatis lenocinium allicit, amaritudinis acerbitas deterreat. Hinc illud Salomonis, Ne intuearis vinum quando flaueſcit: cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber: & sicut regulus venena diffundet. Quid enim acrius morientis animam lacerat, quàm voluptatum præteritarum memoria? *Prou. 23.*

Cor sapientum vbi tristitia est, cor stultorum vbi lætitia. Item melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi: quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Hoc est, breuis & momentanea est improborum voluptas, qualis est spinarum ardentium strepitus, qui cum vehemens esse videatur, momento tamen transit. Vnde est illud, Laus impiorum breuis est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. *Eccl. 7.* *Iob. 20.*

Eò mores hominum deuenerunt, vt Epicuri & Mahometici sectam verbis damnantes, operibus probent: cum maxima pars hominum nihil magis quàm voluptatem corporis sequatur. Itaque rebus ipsis illa verba iactare videntur, quæ Sapien. 2. referuntur. Dixerunt impij apud se non recte cogitantes: Exiguum & cũ tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis &c. quæ sequuntur. Vide locum.

Vbi nos legimus, Coagulatum est sicut lac cor eorum. s. superborum, Alij verterunt, Incrassatum est velut adeps cor eorum. Sensus ergo est, Habent isti mentem hebetem & crassam: quippe quam corporis voluptatibus, & rerum terrenarũ cogitationibus alunt: propterea nec scientiam rerum diuinarum tenent, nec his delectantur. Isti ergo quanuis sapientes sint vt faciant mala, benè tamen facere nescierunt. *Psal. 118.*

Voluptates seculi adeo non satiant dulcedine sua hominis appetitum: vt tædium magis pariant quàm fœlicitatem. Hinc

tot à carnalibus hominibus ludorum & voluptatum genera excõgitantur, & commutantur, vt fastidium quod ex alijs concipitur, alijs leuetur. Tantum igitur abest vt in his miseri tranquillitatem animi & quietem inueniant, vt tædio magis illarum afficiantur. Itaque sicut æger in lecto modò in dextrum modo in sinistrum latus iactatus nullam inuenit requiem, quoniam intra se inquietudinis & iactationis suæ causam habet: ita planè hi frustrà tot voluptatibus tædium excutere volunt, quod in pectore morbido gestant. Pectus ergo sanandum est, non loca mutanda. De hac autem voluptate sic Boetius, Quid dicam de voluptatibus, quarum appetitus plenus est satietate: satietas plena pœna. Quo in loco satietatem pro fastidio posuit.

Gene. 21. Vidit Sara Ismaelem ludentẽ cum filio suo Isaac, & ait ad Abraham, Eijce ancillam & filium eius &c. Cur, ait Origenes, viri filiũ domo eijciat? An quia ludebat cum Isaac? Quid læserat, aut quid nocuerat, quod ludebat? Tum etiam Apostolum miror, qui ludũ

Galat. 4. hunc appellauit persecutionem dicens, Sicut is qui secundũ carnem &c. Sed attende. Si Ismael blandiatur & ludat cum Isaac. i. si caro spiritui blandiatur, & illecebrosis cum eo disceptationibus agat, & delectationibus illiceat, voluptatibus molliat, huiusmodi ludus displicet Saræ, & eum acerbissimam persecutionem iudicat Paulus. Vnde non illa maxima persecutio est, qua in te aperte carnifex tormentis sæuit, sed illa maximè qua te hostis blandiendo seducit.

Eccl. 1. Omnia flumina intrant in mare. Flumina dulcem aquam continent, amaram mare. Quid igitur est omnia flumina ingredi tandẽ in mare, nisi quod omnis dulcedo & voluptas carnis in amaritu-

Prou. 34. dine desinat, & extrema gaudij luctus occupet? Quæ enim voluptas est quæ non aliquando aut tristitiam, aut fastidium, aut pœnitentiam, aut curas pariat? Et mare inquit non redundat. Hæc alia voluptatis huius miseria est, quod quemadmodum mare nullis fluminum in illud quotidie subintrantium decursibus redundat: ita infinita cupiditatis nostræ abyssus nullis

Eccl. 1. voluptatibus aut opibus expletur. Non enim
satiatur oculus visu, nec
auris &c.

Abstinen-

Abstinentia, Ieiunium.

ADmonendi sunt abstinentes: vt nouerint, quia tunc placẽtem Deo abstinentiam offerunt, cum ea, quæ sibi de alimẽtis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Gregor. *Gregor.*

Cum corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Idem.

Per Simonem, qui signantur, nisi abstinentes: qui foris carnem affligunt, interius tamen fructum abstinentiæ non acquirũt. Crucem igitur Domini Simon in angaria portat, quia cùm ad bonum opus sine bona voluntate ducitur, rem bonam sine fructu operatur. Simon ergo crucem portat, sed in cruce non moritur: quia abstinentes exterius per abstinentiam corpus affligunt, sed interius per desiderium mundo viuunt. Greg. super Euang.

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis caute restringit. Idem lib. 5. mor.

Abstinentia est, quæ edendi horam non præuenit: vt fecit Ionathas in fauo mellis: non lautiora quærit edere, vt Israelitæ in deserto: non accuratius parare, vt filij Hely in Sylo: non ad superfluitatem, vt Sodomitæ: non vile quodlibet, vt Esau edulium in fame concupiuit. Greg. vbi sup.

Magnus discretionis labor est exactori, & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dãdo naturam nutrire. Greg. lib. 30. mor.

Cogitandum summopere est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibi metipsi abscindere debet & concessa: & se reprehendat in minimis, quem meminit in maximis deliquisse. Greg. hom. 35. sup. Euang.

Sic voluptas plerumque sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, voluptas expleri desiderium suggerit: & tantò gula securius in præceps ruit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit. Greg. lib. 30. mor.

Est alia malitia diei, quæ vtinã sufficiat ei. Reficimus enim quotidianas ruinas corporis edendo & bibendo. Nunc autem suauis est mihi necessitas, & aduersus istam suauitatem pugno, & ne ca- *Augustin.*

piar, quotidianum bellum gero. Et mox: Hoc autem me docuisti Domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ. Et cùm salus sit causa edendi & bibendi, adiungit sese tanquá pedisequa periculosa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me facere vel dico, vel volo. Nec idem modus vtriusque est. Nam quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sæpe incertum fit, vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptuaria cupiditas fallaci ministerio se petat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis: vt obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos: quia consilium mihi de hac re nondum stat. Ebrietas longe est à me, misereberis ne appropinquet mihi. Crapula autem nonnunquam surrepit seruo tuo, misereberis, vt longè fiat à me. Nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Non ego immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Ideoque & populus in eremo non quia carnes desiderauit, sed quia escæ desiderio aduersus Dominum murmurauit, meruit improbari. In his ergo tentationibus positus, certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi & bibendi. Non enim est quod semel præscindere, & non vlterius attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaque fræni gutturis temperata relaxatione & constrictione tenendi sunt. Et quis est Domine qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus profectò est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum. Sed & ego magnifico nomen tuum, & interpellat te pro peccatis meis qui vicit seculum, numerans me inter infirma membra corporis sui: quia & imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Augustin. in Confess.

Simil.

Fieri potest, vt sine aliquo vitio crapulæ vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur: insipiens autem fœdissima gulæ flamma in cibum vilissimum inardescat. Aug. de doct. Christ.

Sicut

Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisq; accedere: nequaquã scilicet in illis voluptatem appetens, sed necessitati succurrens. Idem de conflict. vi. *Simil.*

Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accendit. Idem in sermo. de ieiunio. *Sanctus?*

Nihil scias conferre Christianis adolescentibus vt esum olerũ. Ardorque corporis frigidioribus epulis temperandus est. Hiero. in epistol. *Hieron.*

Nonnulli vitam pudicã appetẽtes, in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnis seruant, & leguminibus onerant stomachum. Idem ibidem.

Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris abstinentia grauis. Idem ad Lætam.

Quid prodest tenuari corpus abstinentia, si animus intumescit superbia? Quid virtutis habet vinum non bibere, & ira & odio inebriari? Idem ad Gerontiam.

Pulchrè dicitur apud Græcos, Pinguis vẽter tenuem nõ gignit mentem. Sint tibi simplicia, non superstitiosa ieiunia. Quid enim prodest oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere? Caricas, piper, nuces, &c. ac denique totas hortorum culturas vexare? Nouum genus aucupij, famam abstinentiæ in delicijs quærimus. Idem in Epist. ad Nepotia.

Indorum Brachmani, & Ægyptiorum gymnosophistæ in polenta, & oriza, & pomis solummodò victitabant, vt animum transferrent ad sapientiam. Si ergo tanti illi virtutem cõparabant, cur non maiori nos pretiosissimum æstimemus margaritũ? Idem ad Lætam.

Cibus puellæ oluscula sit, & simila, raroque pisciculi. Sic comedat, vt semper esuriat, vt statim post cibum possit legere & orare. Displicent autem mihi in teneris maximè immoderata ieiunia. Experimento enim didici, asellum in via, cum lassus fuerit, diuerticula quærere. Idem ibidem. *Simil.*

Parcus cibus & venter semper esuriens, triduanis ieiunijs præfertur: & melius est quotidie parum, quàm semel satis sumere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram. Subitus & *nota?* *Simil.*

nimius imber in præceps arua subuertit. Quãdo ergo comedis, cogita quòd tibi orandum, & ilico legendum sit. Idem ad Furiam.

Cùm per omnem annum Asella iugi ieiunio pasceretur, biduo triduoque sic permanens: tum verò in Quadragesima nauigij sui vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante coniungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem possibile, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur iniuria, non sicca humus in qua cubabat, iacentia membra conficeret, nó sacco asperata cutis fœtorem situmque contraheret: sed sana corpore, animo sanior, solitudinem putaret delicias, & in vrbe turbida eremum inueniret monachorum. In genibus duricies camellorũ præ orãdi frequentia obcalluisse reperta est. Nec citus nec tardus incessus: sermo silens & silentiũ loquens. Idem de laudibus Asellę virginis nobilissimæ.

Siquid in me potest esse cõsilij, si experto creditur, spõsa Christi vinum fugiat pro veneno. Vinum & adolescentia duplex incẽdium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? quid ardẽti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus Timotheo vinum permittit, sed modicum. Meminerat enim se dixisse, Vinũ in quo est luxuria. Et, Bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare. Noe vinum bibit & inebriatus est. Et vt intelligas in omnibus scripturæ sacramentum (Margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte perforari potest) post ebrietatem nudatio fœmorum consecuta est, libido iuncta luxuriæ. Prius enim venter extenditur, & sic cætera membra concitantur. Loth amicus Dei in mõte saluatus, & de tot millibus populi solus iustus inuentus, inebriatur à filiabus suis: quæ etiam deficiente hominum genere, nihil mali credebant virũ iustum nisi ebrium esse facturũ. Inde nascuntur Moabitæ & Amonitæ, qui vsque ad quartamdecimam generationem non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Heliæ fatigato & sedenti in itinere Dominus panem & aquam solùm, non carnes aut vinum obtulit. Abacuch Danieli prãdium portat, sed vt arbitror, rusticanum: ideoque & desideriorum vir appellatus est: quia panem desideriorum non comedit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Idem ad Eustho. de virg. seruand.

Exceptis diebus festiuis, vix oleũ in cibo Paula capiebat: vt ex

hoc

hoc vno æstimetur, quid de vino, & ouis, & piscibus, cæterisque iudicaret. In quibus sumendis quidam se abstinentissimos putãt: & si his ventrem ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur. Idem in Epitaph. Paulæ.

Quid memorem clemẽtiam & sedulitatem in ægrotãtes, quos miris obsequijs & ministerijs cõfouebat. Cumque alijs languentibus large præberet omnia, & esum quoque exhiberet carnium, si quando ipsa ægrotasset, sibi non indulgebat, & in eo inæqualis videbatur, quod in alijs clementiam, in se duritiam exercebat. Mense Iulio feruentissimis æstibus, incidit in ardorem febris: & post desperationem cùm Dei misericordia respirasset, & medici persuaderẽt ob refectionem corporis, vino opus esse tenui & parco, ne aquam bibens in hydropisim verteretur, & ego clàm rogarem beatum Papam Epiphanium, vt eam moneret, imò compelleret vinum bibere, illa, vt erat prudens & solertis ingenij, statim sensit insidias, & subridens, meũ esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cum beatus Põtifex post multa hortamenta exijsset foras, quærenti mihi quid egisset, respondit. Tantum profeci, vt seni homini pene persuaserit, ne vinum bibam. Hæc refero, non quòd probem (dicente Scriptura, Supra te onus ne leuaueris) sed quò mentis eius ardorem significem. Idem ibidem.

Galenus, vel doctissimus Galeni interpres ait, eos, quorum vita, & ars sagina est, nec viuere posse diu, nec sanos esse: animasque ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cœleste, sed semper de carnalibus eructare, & ventris ingluiem cogitare. Hiero. in epist.

Non sanat oculum quod calcaneo adhibetur: ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Idem super Marcum. *Simil.*

Obseruandus est sumendi cibi modus & tempus, quantitas & qualitas: fugienda quoque sunt superflua & adulterina condimenta. Obseruandus est modus, vt non effundat qui comedit animam suam super omnem cibũ. Tempus, ne ante horam. Qualitas, quibus vtitur communitas fraternitatis, excepta causa manifestæ infirmitatis. Ber. in epist. *Bernar.*

Si gula sola peccauit, sola quoq; ieiunet, & sufficit: si verò peccauerunt & cætera membra, quare non ieiunent & ipsa? Ieiunet

ergo oculus, qui deprædatus est animam: ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa à propria scilicet voluntate. Idem in sermo.

Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit: talis misericordia crudelitate plena est, qua etiam ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Quæ etenim charitas est, carnem diligere, & negligere spiritum? quæ discretio totum dare corpori, & animæ nihil? qualis misericordia, ancillam reficere, & Dominam interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiam. Idem in Apolog.

Durius tractandũ quidem est corpus, ne rebellet, ne insolescat: sic tamen, vt seruire sufficiat, quia ad seruiendum spiritui datum est. Neque sic habendum est, tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possimus. Idem in Epist.

Surge, præcingere, tolle otium, exere vires, moue brachia, cõplosas explica manus, exercitare in aliquo: & statim senties, sola te appetere quæ famẽ tollant, non fauces demulceant. Reddet enim sapores cibis exercitiũ, quos tulit inertia. Multa quæ respuis otiosus, post laborem sumes vel desiderio. Idem ibidem.

Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico vtar, iuxta consilium Apostoli. Abstinebo & à carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, simul & carnis nutriant vitia. Panem etiam ipsum cum mẽsura studebo sumere, ne onorato ventre, stare ad orandum tædeat. Idem super Cant.

Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ieiuniũ sanctificat, & Deo repræsentat. Idem in serm.

Quid nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? Subleuetur penna quadam orationis. Idem ibidem.

Isidor. Ieiunia cum operibus bonis Deo acceptabilia sunt. Qui à cibis abstinent, & praua agunt, Dæmonis imitantur, quibus esca non est, & nequitia semper adest. Isidor. de sum. bo.

Hoc est perfectum & rationabile ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior orat: facilius enim per ieiunium oratio penetrat cœlum. Idem ibidem.

Spernitur ieiunium, quod in vesperum repletione ciborum reficitur. Spernitur ieiunium, quod in vesperum delicijs cõpẽsatur.

Tota

Tota enim die epulas in cogitatione ruminat, qui ad replendam gulam vespere cibi delicias præparat. Idem.

Corporis debilitas nimia vires animæ frangit, mentisque ieiunium facit arescere, nec valet quicquam boni per imbecillitatem perficere. Idem.

Ligna multa magnam extollunt flammam, abundantiæ autem escarum nutriunt desideria mala. *Ex vi. P4.*

Erit magnus coram Domino, vinum & siceram non bibet. Abstinentiæ merita, & iter arduum militiæ spiritualis humano generi insinuare curauit. Sciuit quòd non sufficeret eligentis gratia, nisi inuigilaret collaborantis industria: sanctificatus est, & nondum tamen de sola Dei electione securus, sed nihilominus agonibus ieiuniorum, & laboribus abstinentiæ atque iustitiæ, diuina in se vota seruare contendit. Eus. Emiss. hom. de sancto Ioãne Baptista. *Euseb. Emisse.*

Condimentorum sensus ad palatum terminatur, deinceps verò indifferens est quod ingeritur: omnia ex æquo ad fœtorẽ vsq; alterante natura perueniunt. Chrysost. *Chrysost.*

Est quidem ieiunium vitiorum mors, vita virtutum. Est ieiunium pax corporis, membrorum decus, & ornamentum vitæ. Est ieiunium robur mentium, vigor animarum. Est ieiunium castitatis murus, pudicitiæ propugnaculũ, ciuitas sanctitatis. Est ieiunium schola meritorum, Ecclesiasticæ viæ viaticum salutare. Est ieiunium inuictus Christianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincet, tunc triumphat, cùm duce misericordia pugnat. Misericordia & pietas ieiunij sunt alæ: per quas tollitur & portatur ad cœlum: sine quibus iacet & voluitatur in terra. Iciunium sine misericordia simulacrum famis est, non imago sanctitatis. Sine pietate ieiunium occasio est auaritiæ, non est propositum parcitatis: quia parcitas ista quantum secatur in corpore, tantum tumescit in sacculo. Qui non ieiunat pauperi, Deo fingit: qui ieiunans prandium suum non erogat, sed reponit, cupiditati probatur ieiunare, non Christo. Ieiunantes ergo fratres, prandium nostrum ponamus in manu pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus. Petr. Chrysol. in ser. de ieiunio & eleemosyna. *Petr. Rau. definitio*

Solent Dijs templa construi, altaria erigi, ministri ad seruiendum *Hugo.*

dum ordinari, immolari pecudes, thura concremari. Deo siquidem ventri templum est coquina, altare mensa, ministri coqui, immolatæ pecudes, coctæ carnes: fumus incensorum, odor saporum. Hugo in claust.

Innoc. Initium vitæ hominis, aqua & panis: gulosis autem non sufficiunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices herbarum, non pisces maris, non bestiæ terræ, non aues cœli: sed quæruntur pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altilia, capiuntur obesa. Quæ studiosè coquuntur arte coquorum, quæ lautè parantur officio ministrorum: alius contundit & colat, alius confundit & conficit: substantiam conuertit in accidens, naturam mutat in artem, vt saturitas in esuriem. Innocen. de vilit. conditionis huma.

Ioã. Cass. Pulchrè abbas Macharius cuidam percunctanti, cur fame ab hora tertia pulsaretur, qui in cœnobio hebdomadis integris refectionem sæpe contemnens, non sensisset esuriem: respondit. Quia hic nullus est ieiunij tui testis, qui te suis laudibus nutriat, aut sustentet. Ibi autem digitus hominum, & xenodochiæ refectio saginabat. In Colla. Serapio.

Ioã. Cli. Sæpe si obseruemus, ridiculum quid Dæmones cõtra nos moliri inueniemus: saturatos enim nos pungunt (id est instigant ad lachrymas) ieiunantes autem indurant, vt spurijs lachrymis decepti, voluptati perturbationum parenti nos dedamus: quibus non obediendum, sed contrarium potius faciendum est. Clim.

Maledicta in seculo atque iniuriæ multa sæpe discidia fecerũt: ita & in religiosis congregationibus gulæ illecebra ruinam omnem, & negligentiam, atque contemptum operantur. Hanc tu rabidam Dominam si subigere volueris, omni in loco placidissimã quietem acquirere valebis. Illa verò si tibi dominetur, extra monumentum omni in loco periclitaberis. Idem.

Mens ieiunantis cum sobrietate orat: intemperantis autem impletur immundis imaginibus. Qui ventri dum obsequitur, fornicationis spiritum vincere vult, is ei similis est, qui oleo incẽdiũ extinguere nititur. Si affligatur venter, humiliabitur cor: si autem ille foueatur, superbit cogitatio. Affligeventrem, & omnino frænabitur lingua: quippe multitudine escarum hæc neruos accipit. Idem ibidem.

Cùm

Cùm ad mensam epulis instructam discumbis, procedat in medium iudicij mortisque memoria. Vix enim vel parum concupiscentię obsistes. Dum calicem bibis, memento item aceti fellisque Domini tui: prorsusque aut continebis, aut certe per gemitū sensu humiliore eris. Noli errare. Nunquam à Pharaone liberaberis, neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt ieiunij violentia & afflictio. Azima verò, sensus minime inflatus. Idem ibid.

Ieiunium est naturæ violentia, circuncisio suauitatis saucium, incentiuorum omnium abscisio, malarum cogitationum amputatio, insomniorum liberatio, orationis munditia, insigne lumen animæ, mentis custodia, obcæcationis solutio, compunctionis ianua, suspirium humile, læta contritio, loquacitatis abdicatio, quietis occasio, obedientiæ custos, somni alleuiatio, sanitas corporis, tranquillitatis author, peccatorum remissio, paradysi porta & delitiæ. Idem ibidem. *Similit.*

Cùm venissem aliquando in castellum quoddam siue ciuitatē, sederemque ad mensam iuuenis adhuc, duobus simul vitijs oppugnari me sensi: gulæ concupiscentia, atque inani gloria. Metuens tamen insanissimæ gulæ progeniem, inani gloriæ magis me superandum dedi. Idem Grad. 26.

Apud eos quidem qui in mundo sunt, radix malorum omniū est auaritia: apud monachos verò gulæ concupiscentia. Idem ibidem.

Sicut stercoris copia multitudinem vermium gignit, ita multitudo ciborum, lapsuum & malarum cogitationum atque somniorum operatur multitudinem. Idem de compendios. supra dict. om. recapit. *Simil.*

Sicuti is qui aduersum leonem pugnat, si ab eo oculum aliorsum deflectat, confestim perit: ita & qui cōtra carnem suam pugnat, si hanc per quietem nimium fouerit. Idem ibidem. *Simil.*

Mensa neglecta mater est confidentiæ, & per fenestram charitatis ventris sæpe ingluuies ingreditur. Clim. Grad. 9.

Gastrimargia est simulatio ventris: cùm enim satiatus fuerit, indigere se clamat, & cùm distentus atque disruptus, vociferatur esuriem. Gastrimargia est saporum variorumque liquaminū opifex, suauitatum fons. Gastrimargia est oculorū seductio, modica

suscipiens,

suscipiens,& vniuersa simul absorbere suggerens. Escarũ satietas fornicationis est mater,afflictio autem ventris charitatem parit.

Dissimil. Qui leonẽ blanda demulcet manu,nonnunquam illum ita mãsue facit:qui verò corpus obsequijs fouet, ipsum amplius efferauit. Mox vt aduenit helpes,in charitate totus ex gulæ concupiscentia mouetur,detrimentumque suũ consolationem fratris existimat: in aduentu quorundã vinum bibere statuit,& dum virtutem abstinentiæ sibi videtur occulere vitij seruus efficitur. Aduersus Gastrimargiã sępe inanis gloria inimicitias gerit,& super infelici monacho quasi venali mancipio,inuicem pugnant. Idem Grad. 14.

Simil. Laxi & molliti vtres capaciores fiunt: tin autem negligantur, minus capient. Qui ventrem ingurgitat, dilatauit intestina: qui verò aduersus hunc pugnat,contraxit ac restrinxit illa. His autem restrictis,nihil est opus pluribus cibis,tuncque iam naturaliter ieiunantes efficimur. Idem ibidem.

Neque illud te lateat,quod plerumque Dæmon stomacho insidet nostro,facitque vt homo nunquam satietur,etiam si vniuersam comederit Ægyptum,totumque Nilum biberit. Post cibum, gulæ iniquus spiritus abscedit,fornicationisque nobis spiritũ immittit,illique quid fecerit,nuntians: Apprehende(inquit) illum, occupa,atque perturba. Nam ventre distento,nõ multum in deijciendo laborabis: qui cùm venerit continuò subridet,somnoque deuinctis nostris manibus & pedibus, omnia quæcunque voluerit facit:atque animam nostram corpusque contaminat phãtasijs, inquinationibus,obscœnique liquoris egestionibus. Et est sanè mirandum spectaculum,videre incorpoream mentem fœda corporis colluuione maculari atque obscurari:eandemque rursus per carnis huius lutum emundari, atque in tenuissimam naturæ suæ redire substantiam. Idem ibidem.

Princeps est Dæmonum qui cecidit Lucifer,& princeps vitiorum concupiscentiæ gulæ. Cùm ad mensam epulis instructam discumbis,procedat in medium iudicij mortisque memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ obsistes. Dum calicem bibis,memento item aceti,fellisque Domini tui,prorsusque aut cõtinebis, aut certè per gemitum sensu humiliore eris. Noli errare. Nũquam à Pharaone liberaberis,neque supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt, ieiunij violentia &

afflictio

afflictio, azima verò sensus minimè inflatus Idem ibidem.

Interrogemus vt alios, ita & hunc, imo verò præ alijs omnibus hunc nostrorum hostium præceptorem, vitiorum ianuam, ruinã Adam, Esau perniciem, interitum Israelitarum, Noe turpitudinẽ, Gomorrhæorum proditorem, Loth crimen, filiorum Heli exterminationem, inquinationum ducem, vnde gignatur? quinam sint eius nati? quis item sit, à quo conteratur, & à quo in finem perimatur? Dic nobis ô mortalium omnium nimium violenta Domina (quæ omnes auro inexplebilitatis emisti) vnde tibi introitum in nobis paras? quidvè post ingressum tuum parare consueuisti? & quis nam sit exitus ex nobis tuus? quo nam scilicet modo abs te liberamur? Illa verò agitata contumelijs, nobis ita tyrannicè cruenta, feroxque respondebit. Quid me maledictis incessitis, qui mihi estis obnoxij, aut quomodo separari à me studetis, quæ naturæ connexa sum? Stirpium verò mearum nomina quomodo quæritis addiscere? Dinumerabo eas, & super arenã multiplicabuntur. Primogenitorum tamen meorum, eorum qui charissimi sunt, appellationes audite. Filius primogenitus meus fornicationis incentor est. Secundus ab illo est obdurationis autor. Somnus est tertius. Mare cogitationum, inquinationum fluctus profundumque secretarum atque ignotarum immunditiarũ ex me prodeunt. Filiæ verò meæ sunt desidia, loquacitas, confidẽtia, scurrilitas risum mouens, contradictio, ceruicis duritia, tarditas ad audiendum, insensibilitas, captiuitas, elatio atque tumor, temeritas, mundi amor. Cui succedunt oratio immunda, fluctusque cogitationum: nonnũquam verò calamitates quoque præter omnem spem & expectationem, quas desperatio sequitur, omnibus acerbior & grauior. Oppugnat quidem me, sed non superat, peccatorum memoria: inimicitias per omnia contra me gerit mortis intenta cogitatio. Nihil verò in hominibus est, quod me perfectè destruat. Qui paracletum possidet, interpellet eum aduersum me, illeque exoratus, non me permittet operari vitiosè. Qui verò nullum illius gustum susceperunt, dulcedinis ac suauitatis meæ rapiuntur illecebris. Idem ibidem.

Continentiæ proprium est sanitas & robur: incontinentiæ autem imbecillitas & ægritudo morti vicina. *Philo.*

In conuiuijs memento duos te ibi hospites esse nutriendos, cor- *Epicte.*

pus,

pus, inquam, & animã: & quidquid in corpus cõtuleris, id statim effundi: quod autem in animam, perpetuò seruari.

Anach. Anacharsis dixit. Primum quidem poculum quod infunditur, sanitatis est, alterũ voluptatis, tertium iniuriæ, vltimum insaniæ.

Sueto. Nemo minus metuendus, quam qui de solo victu cogitat.

Cicero. Vt bona valetudo iucundior est ijs, qui è graui morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia desiderata magis quàm assiduè percepta delectant. Cicero post reditum ad Quirites.

COLLE. ¶ Quia nonnulli verba illa Apostoli allegãtes (exerce teipsum ad
1. *Tim.* 4. pietatem, nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est) abstinentiæ virtutem non ita magni faciunt, ij audiant quanti eam D. Hieronymus facit, qui in Epistola ad Eustochium de ea sic scribit. Referam tibi meæ infœlicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & quod his difficilius est, consuetudine lautioris cibi propter cœlorum me regna castrassem: Hierosolymam Deo militaturus perueni &c. His verbis D. Hierony. longe difficilius esse ait, carnem inedia macerare, quàm rebus ijs quas ipse commemorat, renuntiasse. Et quidem
Hebr. 11. hoc nomine cõmendatur ab Apostolo Abrahã Patriarcha, quod ad imperiũ Domini egressus fuerit è terra sua, & cognatione sua,
Matt. 20. & domo patris sui. Et Dominus in Euangelio, Omnis ait, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Cum ergo D. Hierony. difficilius esse dicat cultioribus cibis carere, quàm his omnibus renuntiare, non potest non magni pretij esse quod hac renunciatione vel maius, vel certe difficilius esse dicitur: præsertim cum difficultas operis meritum cumulat virtutis. Illud enim semel in vita fit, hoc autem per omnem vitam faciendum est, quotidieque in mensa hoc carnis nostræ sacrificio (reclamante etiam natura) Domino litandum est.

Extractus à Tobia ex flumine piscis in siccum, cœpit palpitare: qui in fluminis alueo positus, ipsum penè deuoraturus fuisset. Idẽ autem euenit carni nostræ, cum vel delicijs fruitur, vel macie & inedia attenuatur: illic enim furit & impugnat spiritum, hic verò victa atque prostrata iacet.

In omni-

In omnibus penè rebus quę animum oblectant, quãdiu res ipsę perseuerant, perseuerat item & oblectationis causa. Plantasti pomarium, ædificasti domum, parasti splendidam vestem: hæc ipsa delectant, non modò cùm fiunt, sed etiam vbi facta sunt. At tactus & gustus delectationes tamdiu perseuerant, quamdiu obiectum hoc supra sensum manet: quo discedente, protinus abeunt. Talis autem est edendi bibendique voluptas, cæteræque similes: vt rectissimè sentire videantur, qui huiusmodi voluptates somniãtium voluptatibus similes esse dicant: aut ijs etiam, quas in scena homines percipiunt, vbi Regis aut Pontificis personam gerũt, quibus nihil breuius esse potest. Quæ ergo insania est, propter adeò breues & momentaneas voluptates, & animam inquinare, & patrimonium prodigere, & famam obscurare, & ipsam corporis firmitatem frangere & eneruare?

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque in his delectatur, non erit sapiens. Item, Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur. Quo in loco studium magis & animus, quàm res ipsa notatur, cùm dicitur. Qui diligit epulas. Et, Qui amat vinum & pinguia. Et, Quicunque his delectatur. Itaque in his delectari, hæc immodicè diligere, est à virtutis & sapientiæ studijs cura carnis auocari. *Prou. 20.*

Quàm sit ingrata Deo ingluuies, latè declaratur Numer. 11. vbi populus carnium desiderio flagrans, bis à Domino percussus est. Cùm enim cœperunt propter hoc aduersus Dominum murmurare, ignis ab eo egressus, deuorauit extremam partem castrorũ. Postea verò vbi se inexplebili auiditate carnibus ab ipso etiã Deo immissis, ingurgitare cœperunt, rursus furor Domini concitatus, percussit eum plaga magna nimis. Ex quo loco discimus, cupiditatis immoderantiam erga illa etiam quæ concessa sunt, multorũ sæpe malorum causam esse. Hæc enim cupiditas populum adegit, vt aduersus Deum rebellaret, & beneficium liberationis ab Ægypto, & quotidiani victus à cœlo demissi paruipenderet, & honestum itineris laborem muliebri infirmitate detrectaret. Ex quo discimus id quod Aug. ait, sæpe Dominum iratum petentibus cõcedere, quod propitius negauisset. Carnes enim desiderantibus concessit: sed adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, &c. Quia verò horum malorum omniũ cõcu-

piscentia illa origo fuit, ideò congruum loco nomen impositum est, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desiderauerat.

Dæmon dormire dicitur in locis humentibus, hoc est, in eorũ mentibus qui se se voluptatibus & ventris obsequio dediderunt. Quid enim spirituale aut diuinum cogitare poterunt, qui toto pectore in terram defixi, ventrem suum sibi Deum statuerunt, cui omnia vitæ studia destinarunt?

Sobrietatem ac modestiam in mensa retinendam, monet Eccl. 37. his verbis: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquat ad choleram. Propter crapulã multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet ad vitam. Eadem de re multa inuenies eiusdem Eccl. 31. vbi ait: Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ, &c. Denique ait, Vigilia, & cholera, & tortura viro infrunito: somnus sanitatis in homine parco, & cætera quæ sequuntur. His omnibus sententijs Ecclesiasticus nobis & parsimoniam commendat, & modum in cibo potuq; sumendo præscribit.

A cæterorum vitiorum congressu induciæ nobis sæpe dantur. Nam & auaritiæ & luxuriæ æstus sæpe conquiescunt, sed cũ edẽdi auiditate quotidie nobis pugnandum est, cùm parcè ac temperanter nobis quotidie cibus sumendus sit. Vt enim Casianus ait, semper nobis edulij & escarum ingenitus ac naturalis viget affectus, quanuis amputare superfluos eius appetitus ac desidenia subinemusiuxta illud. Et carnis curam ne feceritis in desideriis. Hoc enim quidam ex patribus sub hoc problematis colore figuratus, eleganter expressit. Multis, inquit, creditoribus pater meus me reliquit obnoxium, cæteris ad integrum soluens, ab omni conuẽtionis eorum molestia liberatus sum, vni satisfacere quotidie soluendo, non possum.

Si quis sanctorum Anachoritarum & monachorum vitas, quas Theodoretus, Palladius, D. Hieronymus, & Casianus, cæteriq; patres scripserunt, attentè consideret, nõ poterit satis mirari, eos tanta incredibilem in illis carnis maceratione animã duxerit. Non solùm enim media, sed ferreis etiam põderibus, & cathenis, & asperrimo

& aspernimo vitæ cultu corpus atterebant. Id autem omnibus qui pie viuere voluerunt familiare atque perpetuum fuit. De sancta illa vidua Iudith, legimus quod cilicio ad carnem vteretur, & ieiuneret omnibus diebus vitæ suæ præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel. De filijs quoque Prophetarum, Sic D. Hierony. Filij inquit Prophetarum (quos monachos in veteri testamento legimus) ædificant sibi casulas iuxta fluenta Iordanis, & turbis vrbium derelictis, in polenta & herbis agrestibus victitabant. De sanctis illis vero qui in Ægypto morabantur sic idem Hierony. ad Eustochium, De cibo, inquit, & potu taceo: cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid comedere luxuriæ sit. Quid hic Annam viduam commemorem, quæ octaginta quatuor annos nata, ieiunijs & orationibus seruiebat die ac nocte? Quid illum qui adhuc in visceribus matris Spiritu sancto repleri meruit referam? An non is & in vestitu, & cultu corporis, & in victus parsimonia sic innocentem illam carnem attenuabat, vt hoc nomine à populo notaretur, quod neque manducaret, neque biberet. Denique vt ad quotidiana exempla veniam, videmus eos qui melioris vitæ propositum arripiunt, & à Domino in benedictionibus dulcedinis præueniuntur, vbi primum cœperunt gustare quam suauis sit Dominus & amoris eius æstu inflammari, confestim se carnis suæ macerationi accingunt, eamque non modo ieiunijs, & vigilijs, sed etiam cilicijs & verberibus, & lecti duritia, cæterisque similibus affligunt, idque tanta auiditate, & ardore, vt vix ab hoc studio reuocari possint. Cum hæc igitur ita sint, erit sanè operepretium huius rei causas indagare, quòd earum cognitio nos ad huius virtutis studium acrius incitabit.

Principio igitur totum hoc negotium ad charitatis vim & naturam reuocandum est. Ex ea vero duo imprimis affectus oriuntur, alter quidē inseruiendi & obsequendi ei, quē maxime diligit, alter detestandi odioque habendi quicquid ille odit & auersatur: vterque enim hic affectus ex eadem charitatis radice proficiscitur. Quia verò inter omnia obsequia quæ Deo exhibere possumus, principē locū variorum laborū atque dolorū patiētia tenet: si non alia subsit occasio patiendi, aduersus corruptæ carnis suæ se macerationem armāt, vt hac saltem ratione aliquid ob eius gratiā,

quem maximè diligunt patiantur, dũ corpora ſua illi velut hoſtiã ſanctam, viuentem, ac Deo placentem offerant.

Ex altero vero affectu (quo quicquid Deus odio habet, deteſtamur) carnis quoq; noſtræ vitio cõmunis peccati infectæ, ſanctũ odium naſcitur: quod in Euangelio cœleſtis magiſter commendat. Quia enim huiuſmodi caro peccatorum ferè omnium origo & ſeminarium eſt, quo odio piorum animus aduerſus peccatum incitatur, eodem penè aduerſus peccati radicem, hoc eſt carnem ſuam extimulatur. Sic enim medici vt morbum expellant, morbi cauſas, hoc eſt noxios humores excindere nituntur. Tunc vero caro nos ad peccata ſollicitat, cum ad ea quæ ſibi grata ſunt, hoc eſt ad blanda, & mollia, & voluptuoſa tanta auiditate & ardore concupiſcit, vt diuinas leges propter hæc ipſa bona fruenda violare nos faciat. Hac ergo ratione innumerabilium pene malorum cauſa exiſtit. Quocirca viri ſancti hoc ipſum probè intelligentes, non hoc ſolum curabant, ne his eius deſiderijs ſatisfacerent, ſed vlterius etiam progreſsi, ipſam multis modis affligere & macerare nitebantur: vt ſic tandem multo longius ab eius indulgentia & obſequio abeſſent. Vt enim hi qui cum hoſte luctantur, non ſatis habent, ſi ita ſe in certamine gerant, ne ab eo in terram deijciãtur: ſed in hoc etiam nituntur, vt ipſum deijciant atque proſternant, quo longius à periculo abſint: ita hi cum carne ſua, hoc eſt cum domeſtico & familiari hoſte decertantes, non contenti eo vſque in eius maceratione proceſsiſſe, vt ab illa minime proſternerẽtur: ſed in hoc etiam neruos omnes intendebant, vt illam admirabili auſteritate macerarent, quo ab eius ſupplãtatione tutiores eſſent. Simile quiddam Philoſophum quendam D. Hierony. multique alij authores feciſſe memorant: qui cum intelligeret, pecuniam quæ illi hæreditate obuenerat, curarum atque malorum ſibi materiam ſubministrare, ingentem auri maſſam in mare proiecit, dicens, Abite in profundum malæ cupiditates: ego vos mergam, ne ipſe mergar à vobis. Ad hunc ergo modum ſancti illi patres cum corpore ſuo ſe geſsiſſe videntur &c. Iſti igitur duo charitatis affectus hoſtili, ſed pio tamen animo aduerſus rebellem carnẽ coniuraſſe videntur, vt eam in ſeruitutem ſpiritus redigant.

Eſt & alius charitatis affectus qui ſimiliter aduerſus carnẽ miſitat, nempe de commiſsis aduerſus Dominum peccatis corporis,

quod

quod eorum causa extitit cruciatibus velle satisfacere. Quod quidem tanto vehementius cupiebant, quanto Deum ardentius diligebant. Hinc tot rationes excogitatæ, quibus corpus non solum inedia, sed etiam catenis, & ferreis ponderibus, & solis æstu, atque hyemis rigore cruciarent: semetipsos acriter in hoc seculo iudicantes, ne in altero à Domino iudicarentur. Hoc autem affectu atque consilio quidam ex sanctis illis Anachoritis varijs laboribus atque ieiunijs carnem suam macerabat. A quo cum quidam quæsisset, cur adeo acriter corpus suum penè occideret, iuste (inquit sanctus vir) hoc facio: quia illud me prius occidit.

His aliam adde causam, quod videlicet quicunque se totos Deo velut in holocaustum viuum obtulerunt, & diuinarum rerum studio addixerunt, non solum à peccatis omnibus abstinere, sed omnibus etiam curis & negotijs secularibus renuntiare student. Curarum enim & negotiorum multitudo mentem distrahit, & in supera conantem ad terram deprimit, & à diuinæ pulchritudinis intuitu auocant. Quocirca Dei amantes huiusmodi curarum & negotiorum occasiones amputare student, dum paucissimis rebus eisdemque obuijs contenti cætera omnia tanquam instituto & proposito suo aduersa repudiant.

Quo etiam fit, vt auaritiam malorum omnium radicem hac ratione excindant. Cum enim (vt Salomon ait) omnis labor hominis in os eius, qui huic ori abstinentiæ frenos injicit, non habet cur immoderato diuitias amore prosequatur, quæ propter corporis cultum & indulgentiam à seculi hominibus conquiruntur. Scitum est illud quod Cinicus quidam Philosophus Aristippo responderit. Cum enim Cinico oleri ad cibum lauanti Aristippus dixisset, Si Dionysio adulari velles, ista non ederes, ille contra respondit, Imo si ita edere velles, Dionysio adulari nolles. Quo exemplo liquet, eos qui modicis contenti sint, non habere vel cur potentibus adulari, vel diuitijs congerendis inhiare velint.

(?)

Ebrietas, Sobrietas.

Auguſt. EBrietas eſt flagitiorum omnium mater, culparumque materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis, amiſsio temporis, inſania voluntaria, ignominioſus languor, turpitudo morum, dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela. Aug. ad ſacras Virgines.

Vinum potatum moderatè eſt medicamentum: plus iuſto ſumptum, venenum eſſe cognoſcitur. Iucunditati non ebrietati creata eſt vini materia. Idem ibidem.

Ebrietas eſt blandus Dæmon, dulce venenum, ſuaue peccatū: quam qui habet, ſeipſum non habet: quam qui facit, peccatū non facit, ſed ipſe totus eſt peccatum. Idem in quodam ſerm.

Ebrietas longe eſt à me, miſereberis ne appropinquet mihi: crapula autem nonnunquam ſurrepit ſeruo tuo, miſereberis, vt longè fiat à me: nemo enim poteſt eſſe continens, niſi tu des. Et quis eſt Domine, qui non aliquando rapiatur aliquantulum extra metas neceſsitatis? Quiſquis ille eſt, magnus profecto eſt: magnificet nomen tuum: ego autem non ſum, quia homo peccator ſum. Idem lib. 10. Confeſsio.

Hierony. Non Æthnei ignes, non vulcanea tellus, non Veſeus & Olympus tantis ardoribus æſtuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ. Hiero. ad Furiam.

Origen. Filiæ Loth arte, hoc eſt, ebrietate furatæ ſunt concubitum patris. Audite (ait Origenes) ebrietas quid agat, audite quātū facinoris conciliet temulētia. Ebrietas decipit quē Sodoma nō decepit: vritur ille flammis mulierum, quē ſulphurea flamma non vſit.

Vale. Ma. Vini vſus Romanis fœminis ignotus fuit: ne ſcilicet in aliquod dedecus prolaberentur, quia proximus à Libero patre intemperātiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſueuit. Valer. Maxi. de memor. dict. & fact. Roma. lib. 3.

COLLE. *Prou.* 23. ¶ Quantum virtuti, famæ, rebuſque omnibus, ebrietas & intemperantia noceat, declarāt illa Salomonis verba: Noli eſſe in cōuiuijs potatorum, & eorum qui carnes ad veſcendum conferūt: quia vacantes poculis, & dantes ſymbola, cōſumētur, & veſtietur pannis dormi-

dormitatio. Et infrà: Cui væ? Cuius patri væ? cui rixæ? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffosio oculorum? Nonne his qui cõmorantur in vino, & student calicibus epotandis?

De ebrietate quædam inuenies Eccl. 31. Vinum (ait) in iucundi tatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio &c. quæ sequun tur. Hinc colliges omnia bona à bono conditore condita esse, quę tamen ab humana malitia deprauantur.

Castitas.

NIhil sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, mortuum penset. Greg. in mor. *Gregor.*

Nulla est castitas carnis, quam non commendat suauitas mentis. Greg. vbi suprà.

Legitur quòd B. Aug. nec cũ sorore habitare cõsenserit, dicẽs: Quæ cũ sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna debet esse nobis instructio. Nã incautæ præsumptionis est, qđ fortis pauet, minus validũ nõ timere. Gre. in Regi.

Ex quo luxuria semel mentẽ alicuius occupauerit, vix eũ bona cogitare permittit. Sũt enim desideria viscosa, quia ex suggestione oritur cogitatio, ex cogitatione affectio, ex affectione delectatio, ex delectatione cõsensus, ex cõsensu operatio, ex operatione cõsuetudo, ex cõsuetudine desperatio, ex desperatione peccati defensio, ex defẽsione gloriatio, ex gloriatione dãnatio. Gre. in mo.

Nihil valet apud Deum, aut superba castitas, aut humilitas inquinata. Greg. mor. 21. c. 2.

Ipsum Ambrosium fœlicem quendam hominem secundũ seculum opinabar (ait Augustꝰ.) quẽ sic tantæ potestates honorarẽt: cœlibatus tãtũ eius mihi laboriosus videbatur. Quid autẽ ille spei gereret, & aduersus ipsius excellentiæ tentamẽta quid luctaminis haberet, quidve solaminis in aduersis, & occultum os eius, quod erat in corde eius, quã sapida gaudia de pane tuo ruminaret, nec conijcere noueram, nec expertus eram. Aug. Confess. lib. 6. *Augustꝰ.*

Amãs beatã vitã, timebã illã in sede sua, & ab ea fugiẽs, quærebã eam. Putabam enim me miserũ fore nimis, si fœminæ priuarer amplexibus: & medicinã misericordiæ tuę ad infirmitatem meam

sanandam, nō cogitabam, quia expertus non eram: & propriarum virium credebam esse continentiā, quarū mihi non eram cōscius, cum tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptum est: Neminem esse continentem, nisi tu dederis. Aug. Confess. lib. 6.

At ego adolescens miser valde, miser in exordio ipsius adolescentiæ etiam petieram à te castitatem, & dixeram: Da mihi castitatem, & continentiam: sed noli modo. Timebam enim ne me cito exaudires, & cito sanares à morbo concupiscentiæ, quem malebam expleri, quam extingui. Aug. Confess. lib. 8.

Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam casta dignitas continentiæ, seuerè & nō dissolutè hilaris, honestè blādiens, vt veniré, neq; dubitarē, & extēdēs ad me suscipiendū, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorū. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuētus multa & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines, anus, & in omnibus ipsa cōtinētia nequaquā sterilis, sed fœcunda mater filiorum (hoc est) gaudiorū de marito te Dñe. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris, quod isti & istæ? An isti & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? Proijce te in eum, noli metuere: nō se subtrahet vt cadas. Proijce te securus, excipiet te, & sanabit te. August. vbi suprà.

Quātum vxorem velis pingere, & accumulare bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendum, quam concubitum esse decreui. Nihil enim sentio quod magis ex arce virtutis deijciat animam virilem, quam blandimenta fœminea, corporumque ille contactus, sine quo vxor haberi non potest. Idem in Soliloq.

Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipso in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest, cui est continentia, si dominetur superbia? Idem sup. Matth.

Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis: nā ibi continua pugna, & rarior victoria. Idem in serm.

Quanti & quales episcopi & clerici post cōfessionum & victoriarum calcata certamina, post magnalia & signa mirabilia vsque quaque monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum volunt in naui fragili nauigare? Quantos leones domuit vna infirmitas delicata, idest luxuria, quę cum sit vilis & misera, de magnis

efficit

efficit prædam? Idem de singul. cler.

De ferro rubigo nutritur: morbos aspides sibilant, & mulier fundit concupiscentiæ pestilentiam: in risum aliquando dissoluitur: nunc blanditias exhibet: & quod est venenosius super cũcta, psallere delectatur aut cantare: cuius cantu tolerabilius est audire basiliscum sibilantem. Idem ibidem.

Grauẽ inimicũ sortita est castitas: cui non solũ resistendũ, sed dimisso freno longius fugiendum: nec eò minus fœminæ fugiendæ sunt, quia religiosæ videntur: quia quanto religiosiores, tanto citius alliciũt: & sub prætextu pietatis latet viscus libidinis: experto crede: expertus loquor: corã Deo nõ mẽtior: cedros lybani, duces gregũ sub hac peste cecidisse reperi: de quorũ casu non magis suspicabar quã Ambro. vel Hiero. impudica turpitudine. Idẽ ibid.

Tamdiu Diabolus sopitum ignem sine vllis flammis occultat, donec duas faculas iungens, simul ambas accendat: & tãdiu cessat sæuitiæ suæ tela supponere, donec sicut peritus venator quod occisurus est, laquei vinculis alliget. Idem ibidem.

Matrem tuam ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarũ vultus cordi tuo hæreant, & tacitum viuat sub pectore vulnus. Ancillulas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidijs: & quantò vilior est earum conditio, tanto facilior est ruina. Hiero. ad Rust. monach. *Hierony.*

Omnes puellas & virgines Christi, aut æqualiter ignera, aut æqualiter dilige, nec in præterita castitate confidas. Neque enim sanctior Dauide, neque Salomone potes esse sapientior. Memento semper quòd paradysi colonum de possessione sua eiecit mulier. Solus cum sola absque arbitro & teste non sedeas, etiam si secretum aliquod interfit: & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & degustatos cibos, & blandas dulcesque litterulas sanctus amor non habet. Idem in epist. ad Nepotia.

Græcus adolescens erat in cœnobio, qui nulla continẽtia, nulla operis magnitudine flammam potuit carnis extinguere. Hũc periclitantem pater monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidam viro graui vt iurgijs atque conuitijs infectaretur hominem: & post irrogatam iniuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille cõtra

mendaciũ. Nullus alius credere veritati. Solus pater cálidè opponere defensionẽ suã, ne abundatiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? ita annus transactus est: quo expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc aliquid molestiæ sustineret, Papè (inquit) viuere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset, quo adiutore superasset? Idem in Epist. ad Rust. monach.

Gens Theutonum ex vltimis Gallorũ Oceani atq; Germaniæ profecta littoribus, omnẽ Galliã inũdauit: sæpiusque cæsis Romanis exercitibus, ad vltimũ Mario pugnante, superata est. Hic trecẽtæ matronæ, cũ alijs se viris captiuitatis cõditione tradendas esse didicissent, primũ cõsulem deprecata sunt, vt in tẽplũ Cereris atq; Veneris in seruitiũ traderẽtur. Quod cũ nõ impetrassent, submouẽte eas lictore, paruulis cæsis liberis, manè mortuæ sunt repertæ, suffocatis laqueo faucibus, & mutuis cõplexibus se tenẽtes. Quod igitur Barbaræ castitati nõ potuit inferre captiuitas, hoc matrona nobilis faciet? & sortietur alterũ virũ, quæ priorẽ aut malum perdidit, aut bonum experta est? Idem ad Gerontiam.

O quoties ipse in eremo constitutus, & in illa vasta atque horrenda eremi solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præbet habitaculũ, putabã me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebãt sacco membra deformia, & squallida cutis situm Æthiopicę carnis obduxerat. Quotidie lachrymę, quotidie gemitus, & si quãdo repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix horrentia ossa collidebam. De cibo vero & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid comedisse, luxuriæ sit. Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me carceri damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum, sæpè choris interueram puellarum. Pallebant ora ieiunijs, & mens desiderijs æstuabat. In frigido corpore, & ante hominem suũ iam carne præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Iesu iaciebã pedes, rigabam lachrymis, crine tergebã, & repugnantẽ carnem hebdomadarũ inedia subiugabã. Memini me clamantẽ, diẽ crebro iunxisse cum nocte: nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam rediret Domino imperante tranquillitas. Et mox, Si hoc patiuntur illi, qui exeso corpore solis

cogita-

cogitationibus oppugnantur: quid patitur puella quæ delicijs fruitur? Nempe illud Apostoli, Viuēs mortua est. Hiero. ad Eustoch. de Virginitate seruanda.

Fœminarum cum clericis nullo pacto coniuncta permittitur cōuersatio. Ianua Diaboli, via iniquitatis, Scorpionis percussio, nociuūque genus est fœmina: cum proximat, stimulat, ignem accendit, flammigero igne percutit conscientiā pariter habitantis, & exurit fundamenta montium. Ambro. lib. de offic. *Ambro.* *nota.*

Quid castitate decorius, quæ mundum de immundo cōceptū semine, de hoste domesticū, Angelum denique de homine facit? Differunt quidē inter se homo pudicus & Angelus: sed fœlicitate non virtute: nam etsi castitas illius fœlicior, huius tamen cognoscitur esse fortior. Ber. in epist. *Bernar.*

Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tēpore, statū quendam immortalitatis gloriæ repræsentat. Idem ibidem.

Cum fœmina semper esse & non cognoscere fœminam, nōne plus est quam mortuum suscitare? Quod minus est, non potes, & quod maius est, vis vt credam tibi? quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculus tuus ad oculos eius in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continens vis putari? Esto vt sis, sed ego suspitione non careo. Idem super Cant. *nota.*

Castitas sine charitate lāpas sine oleo est: subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas nō placet. Idē in epist.

Quomodo claritas (vt aiunt) Lunæ, non nisi à Sole est, sic absq; charitate seu iustitia, continentiæ meritum nullum est. Idem super Canti.

Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet: ne fortè mētem etio deditam spiritus fornicationis subrepat: cedet enim labori voluptas, animum autem vacantem cito præoccupat. Isido. de sum. bon. *Isidor.*

Nequaquam in senectute continentes vocandi sunt, qui in iuuentute luxuriose vixerunt. Tales non habent præmium, quia laboris certamen non habuerunt: eos enim expectat gloria in quibus fuerunt laboriosa certamina. Idem ibidem.

Plurimos in seculo aspexi præ solicitudinibus, & curis, occupationibusque & vigilijs mundanis, proprij corporis insanos motus

effugisse:

effugisse: eos ipsos tamen cum exuti curis omnibus ad monasticâ vitam conuolassent, turpiter atque miserabiliter corporis cõmotione sordidatos. Hinc collige quantum faciat ad castitatis custodiam corporis & animi occupatio. Idem.

Definitio. Castitas est incorporeæ naturæ familiaritas. Castitas est Christi iucundum diuersorium, terrestrisque clypeus cordis. Castitas est excessiua naturæ abnegatio, corporisque mortalis atque corruptibilis mirabilis re vera ad incorpoream spiritualéque substantiam contentio. Castus ille est, qui amore amorem excluſit, ignéque igne spiritus extinxit. Idem Grad. 15.

In tẽpore tentationis carnalis, summum nobis adiutorium præstabit cilicium & cinis, totisque noctibus statio immobilis, panis desiderium, ardens lingua, modiceque irrorata, sepulchrorũ habitatio, atque ante omnia humilitas cordis, & si fieri potest pater spiritualis, aut frater solicitus canusque sensu, ad auxilium adhibeatur. Miror enim si quispiam solus ex huiusmodi pelago nauem seruare integram possit. Idem ibidem.

Nota. Fit nonnunquã vt ex solo tactu corpus inquinetur. Nihil quippè sensu isto grauius, nihil periculosius. Admoneat te is qui matris manui pallium circundedit: atque à proprio vel alieno corpore comprime manum. Idem ibidem.

Chrysost. Qui freno regit affectus, quanquam semel domitos non negligit. Perpetuum enim est ab illo hoste bellum vnicuique quãdiu vixerit.

Cæsarius. Longa castitas post peccatum, imitatrix est virginitatis. Cæsarius.

Epitect⁹. Amatorius & lasciuus sermo fomentum est concupiscentiæ.

Iuuenal. Rara est concordia formæ atque pudicitiæ.

Virginitas.

Grego. FLos est virginitas, flos est martyrium, flos actio bona. In horto virginitas, in campo martyrium, bonũ opus in Thalamo. Greg sup. Ezech.

Sup illud. Gen. 19. In mõte saluũ te fac. Virginitas alt⁹ mõs est, ad quã Angel⁹ hortatur: sed qui videt se nõ posse ascẽdere, maneat in Sẽgor. i. in legitimo matrimonio: quia meli⁹ est mediocri bono vti quam

quam per abrupta libidinum præcipitari. Greg. in gloss.

In fatuis virginibus dum mentis corruptionem Dominus cõsi derat, etiã carnis incorruptionẽ damnat. Greg. in mor. lib. 8. ca. 38.

Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis fixus est in cruce: totum ipse teneat in animo vestro, quidquid voluistis occupari connubio. Aug. de Virg. *Augus.*

Virginitatis bonum quãto magnum video, tanto ei ne pereat, furem superbiam pertimesco. Idem ibidem.

Inspicite vulnera pendentis, cicatrices resurgentis, sanguinem morientis, pretium credentis, cõmercium redimẽtis, hæc quãti va leãt cogitate, hæc in statera charitatis appendite: & quidquid amo ris nuptijs vestris impendẽdũ habebatis, illi impendite. Idẽ ibidẽ.

Quid prodest integra caro mente corrupta? Melius est humile coniugium quàm superba virginitas. Idem super Psal. 29.

Virginis diffinitio est, sanctam esse corpore & spiritu: quia nihil proficit carnem habere virginem, si mẽte quis nupserit. Hiero. in epist. *Hierony.*

Tenera res in fœminis pudicitia est, & quasi flos pulcherrimus cito ad leuem marcescit auram, leuique flatu corrũpitur maximè vbi ætas consentit ad vitium, & maritalis deest autoritas, cuius vmbra tutamen vxoris est. Quid ergo facit vidua inter familiæ multitudinem & ministrorum greges? quos nolo contemnat vt famulos, sed vt viros erubescat. Idem ad Saluinam.

De eodem cuncti facti sumus luto, eisdem compacti exordijs. In serico & in pannis eadem libido dominatur. Neque regum pur puras timet, nec mendicantium spernit squallorem. Neque statim nobis pœnitentiæ subsidia blandiantur, quæ sunt infœliciũ remedia. Cauendum est vulnus quod dolore curatur. Aliud est integra naui & saluis mercibus salutis portum intrare, aliud nudum hærere tabulæ, & crebris fluctuum recursibus ad asperrima saxa collidi. Idem ibidem.

Indignaris mater quod noluit filia tua militis esse vxor sed regis? Grande tibi beneficium præstitit: Socrus Dei esse cœpisti: sic filius sapiens gloria est matris suæ. Idem ad Eustochium.

Custodi virgo vias tuas, vt non delinquas in lingua tua: etenim bona loqui, plerumque crimen est virgini. Ambro. de Viduit. *Ambro.*

Propemodum non inferioris virtutis est, à coniugio abstinere

quod

quod aliquando delectauerit, quàm coniugij penitus delectamen ta nescire. Idem de Virginit.

Quanta est virginitatis gratia? quæ meruit à Christo eligi, vt esset corporale Dei templum, in quo corporaliter habitauit pleni tudo diuinitatis. Virgo genuit mundi salutem, virgo peperit vitã vniuersorum. Idem lib. de offic.

Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis assimilantur. Maior tamen est victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne viuunt, virgines vero in carne triumphant. Idem lib. de viduis.

Non fallit veritas, non circunscribit iustitia, non decipit virtus: Quod si non creditis oraculo, saltem credatis exemplo. Memoria nostra dudum puella nobilis seculo, nunc nobilior Deo cum vrgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctũ altare confugit. Quò enim melius virgo confugeret, quã vbi sacrificiũ virginitatis offertur, & caput omnium Christus quotidie cõsecratur? Stabat ad aram Dei pudoris hostia, victima castitatis, capiti suo dextram sacerdotis imponens, precem poscens: quæ ait parentibus. Quid agitis vos propinqui? quid exquirendis adhuc nuptijs solicitatis animum? Meliorem quam aliàs reperiri possit, inueni. Quaslibet exagitate diuitias, nobilitatem iactate, potentiam prædicate: habeo enim cui nemo se comparare potest: diuitem mundo, potentem imperio, nobilẽ cœlo: si talem habetis non refuto optionem: si non reperitis non prouidetis mihi parentes sed inuidetis. Idem de virg. lib. 2.

Bernar. Solent virgines quæ verè virgines sunt, semper ad omnem viri affatum pauere, & nunquam esse securæ: & vt caueant timẽda etiã tuta pertimescere: scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum: & nimis arduum esse viuere inter homines vt Angelus, & in terris more cœlestium conuersari. Bernar. super Missus est.

Clima. Qui concupiscentia gulæ ac satietate fornicationis spiritũ vincere vult, is similis est qui oleo extinguit incendium. Qui vero sola continentia bellum hoc sedare vel superare nititur, ei similis est, qui vna manu natans, pelago liberari contendit. Sit ergo humilitas continentiæ coniuncta: nam sine illa prior hæc inutilis agnoscitur. Clim. Grad. 14.

¶ Vnus-

¶ Vnusquisquã propriũ donũ habet ex Deo: alius quidẽ sic, alius autem sic. Non enim omnes capiunt verbum hoc sed quibus datum est. Hæc de virginitatis dono dicta sunt. Quantum vero sit hoc donum, hac ratione intelligi vtcũque potest. In matrimonio (sicut in omnibus alijs rebus) sunt sua commoda & incommoda. Est enim ex altera parte fornicationis remedium: sunt ex altera ærumnæ & variæ curæ quæ coniuges angunt. Vnde Apostolus ait, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. At, qui donum habet virginitatis non eget illo remedio, cum ad id Dei donum & gratia satis superque sint: & omnibus illis molestijs caret, quæ curam domus, & filiorum, ac vxoris consequuntur, & insuper corona castitatis à Deo in cœlesti patria laureandus est: vt hac ratione intelligas, quàm fœlices illi sint, quibus hoc pulcherrimũ donũ à Deo contigit. COLLE. 1. Cor. 7. Matt. 9. 1. Cor. 7.

Virginitatis laudes habes. Sap. 3. Fœlix est sterilis & incoinquinata quæ nescivit thorum in delicto &c. vi. locum. Item Sapiẽ. 4. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate &c. quæ sequũtur. Quod autem ait dari virginibus sortem in templo Dei acceptissimam: hoc ad aureolam quæ virginibus datur referẽdũ est.

Quàm periculosum sit fœminis conuiuere & earum blandicijs & aspectu deliniri, Salomonis ruina apertissimè declarat, qui post diuinitus infusam sapientiam, post sacros libros à se scriptos, diuinis mysterijs refertos, post summum illud beneficium quo ei Dñs bis apparere, illumque benigne admonere dignatus est in senectute (quando & cupiditas propter corporis imbecillitatem minor, & sapientia propter quotidiana experimenta maior erat) à mulieribus ita deprauatus est, vt vero Deo relicto, ante detestanda idolorum monstra procubuerit. Quo quid cogitari horribilius potest? Quis ergo nisi ab hoc periculo studiosissimè caueat, securitatem sibi polliceri poterit?

Plato in Timeo iecur sedem esse dicit cupiditatum venerearũ, quæ tanquã viles & abiectæ, ad infimã animæ partẽ relegatæ sunt. Vim vero irascibilem quasi nobiliorem, in corde sitã esse ait. Cũ verò aperiamus voluptatẽ carnis ẽ alijs, vbi irascibile indignitate rei cõmotã, ad cõprimẽdã eã cupiditatẽ hui asserit. Quod planè ijs accidere solet, q autoritate sua flagitijs hoc indignũ esse arbitrantur.

Quod

Quod si minus hoc irascendi vis præstare queat, auxilium à ratione poscit: quam ille in capite domicilium habere credidit. Nihil enim sublimius aut potentius Philosophi agnouerunt, ad cuius opem confugerent. At cum gratia quæ per Christum datur, liberet nos à corpore mortis huius: auxilium ab ea ratio petere debet, qua ab instanti periculo liberari queat. Ideoque cum Propheta clamat, Emitte manum tuam de alto: libera me & eripe me de aquis multis, &c. Hinc Sancti omnes ad orationis præsidium, in omni tribulatione & tentatione confugiunt.

Psal. 143.

Castitatem virginitatemque esse Dei donum, apertè declarant illa verba. Sapien. 8. Sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsum erat summa sapientia, scire cuius esset hoc donum.

Quam sit Deus castitatis amator indicat ingens pudoris affectus, fœminis omnibus ac potissimum ingenuis ab ipsa natura ingeneratus: qui velut quidam pudicitiæ murus & custos est, cuius illa verba sunt.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat
Vel pater omnipotens, adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi noctemque profundam
Ante pudor quam te violem aut tua iura resoluam.

Item Clitemnestra Hippolyto.

Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua, ter in primo restitit ore sonus.

Pudoris castimoniam esse cœlesti Sponso gratissimam declarat is, cum in Cant. ad Sponsam ait, Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. In genibus enim maximè elucet verecundia, quæ vbi mentem occupauit, eas honesto quodam rubore suffundit. Hinc ergo pudorem, turturum castitati comparat, quæ vnum tantum coniugem agnoscunt, illique fidem seruant, nec eo mortuo alteri iunguntur. Hanc ergo fidem & castitatem fidelis anima Christo præstare debet, quæ vnũ illũ agnoscere, vnum cogitare, vnũ diligere, ad illum omnia referre, & illius se totam obsequio, cæteris omnibus prætermissis tradere debet. Hoc enim ab illa exigit Sponsus cùm ait, Audi filia & vide &c. quæ sequuntur.

Cant. 1.

Psal. 44.

Multis

Multis modis castitas oppugnatur. Sicut enim in certamine primum quidem eminus iaculis pugnatur, deinde cominus ad hastas, exinde verò ad manus & gladios peruenitur: ita castitas primùm nutibus & litteris & internuntijs oppugnatur: deinde paulatim ad colloquium peruenitur: postremò vis etiam nonnunquam infertur, qua Dina oppressa est. His machinis Putipharis vxor Ioseph adorsa est. Primum enim oculos suos iniecit in eum: deinde ait, dormi mecum: postremò pallium eius apprehendens, pudicitiam ei eripere volebat. *Gene.* 39.

Inter feras omnes monoceros adeò ferus & immanis est, vt nullis beneficijs ad homines assuescere & mansuescere possit. Quod quidem Venereæ cupiditati maximè conuenit, quæ multis annis ad senectam vsque repressa, nunquam tamen ne in hac quidem ætate desinit insurgere, & castas mentes varijs imaginibus & titillationibus infestare. Aliarum porrò virtutum frequens vsus habitum gignit, quo expeditè ac delectabiliter operamur, & aduersis cupiditatibus vix infestamur. Vbi enim homo duobus vel tribus annis se vel abstinentiæ, vel patientiæ, vel sacrarũ vigiliarum & precationũ studio diligẽter addixit, vix vllã molestiã persentit, quæ illũ ab harũ virtutũ exercitatione auocet: at cõtra, vix vnquã castitatis habitus ita firmatus est, vt nõ frequẽter impuris cogitationibus quatiatur.

Luxuria.

VEnter mero æstuans, cito spumat in libidinẽ, venter enim & genitalia vicina sunt: & vnũ alteri subministrat. Ex vicinitate enim mẽbrorũ sequitur cõfederatio vitiorũ. Hiero. in epist. *Hieron.*

O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintilla praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. Idem in epist.

In Iob scriptũ est de Draconе. Virtus eius in lũbis eius, & fortitudo illius super vmbilicum ventris eius. Aduersum iuuenes & puellas ætatis ardore aduersarius noster abutitur, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, & implet illud Oseæ, Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum. Hæc sunt ignita tela Diaboli, quæ simul & vulnerant, & inflammãt. Idem ad Demetriadem.

Ambro. Sæuus criminum stimulus libido est: quæ nunquam manere quietum patitur affectum: nocte feruet, die anhelat. Ambr. in lib. de Abel & Cain.

Bernar. Luxuriæ currus quadriga voluitur vitiorum: ingluuie videlicet ventris, libidine coitus, mollitie vestium, otij soporisque resolutione. Trahitur equis æquè duobus, prosperitate vitæ & rerum abundantia: & qui his præsident duo, ignauiæ torpor, & infida securitas. Bern. super Cant.

Hugo. Quis luxuriæ multiplices species enumerare valeat? Hæc enim Pentapolin cum adiacenti regione subuertit: Sychem cum populo interemit: hæc filios Iuda percussit: Iudæum & Madianitidem pugione transfodit: tribum Beniamin pro vxore Leuitæ deleuit: filios Heli sacerdotis in bello prostrauit. Hæc Vriã occidit, Amonem interfecit: plurimos lapidauit: hæc Ruben maledixit, Sansonem seduxit, Solomonem peruertit. Verum est ergo quod legitur, Propter speciem mulieris multi perierunt.

Clim. Qui sudoribus suis atque laboribus aduersus huiusmodi aduersarium pugnat, is ei similis est, qui inimicum suum papyro ligauit. Qui vero continentia atque vigilijs pugnat, ei similis est, qui cathenis hunc deuinxit. Porro is qui altissima humilitate, & vacuitate iracundiæ sitique depugnat: is ei comparatur, qui occidit inimicum atque in arena occubuit: arenam vero intellige humilitatem. Nisi enim Dominus domum carnis deleuerit, domumque animæ ædificauerit, frustrà quispiam hanc ieiunando solum ac vigilando destruere nititur. Offer ante oculos Domini carnis naturalem infirmitatẽ, tuam humiliter imbecillitatem agnoscens: prorsusque suscipies in intimis castitatis donum. Quia incorrupti bilis atque incorporeus Deus est, idcirco maxime castitate atque integritate corporis nostri delectatur. Aiunt quidã nullare ita vt fœtore luxuriæ Dæmones lætari: itaque vitio nullo ita delectantur, vt inquinatione corporis nostri. Clim. Grad. 15.

Vir quidam scientissimus problema terribile quæsiuit ex me. Quod (inquiens) peccatũ grauius omnibus est, homicidio Christique abnegatione exceptis? Cumque ego illi respondissem, in hæresim labi. Et quonam (inquit) modo catholica Ecclesia hæreticos quidem cum heresiu priorem toto animo repudiauerint, atque anathematizauerint, suscipit, atque ad sanctorum mysteriorum

riorum communionem vt idoneos admittit: eum vero qui in fornicationem lapsus fuerit, confitentẽ atque peccatum ipsum omnino deserentem, introrsus suscipiens, per annos aliquot eum à venerandis immaculatisque mysterijs ex traditione Apostolica separari permittitur? Hac ego ambiguitate percussus, stupui: ambiguũque illud permansit ambiguum. Idem ibidem.

Extrema res malorum est amator senex. *Adilon.*

Esurientibus amara est Venus. *Adilon.*

Blandum malum luxuria, quod accusare aliquando facilius est, quam vitare: quæ inuictum Hannibalem armis, illecebris suis cõplexa, vincendum Romano militi tradidit. Illa ducem vigilantissimum, illa exercitum accerrimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Veneris vsu lasciuiore, ad somnum & delicias euocauit. Quid his ergo vitijs fœdius? quid etiã damnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur: animi & corporis vires expugnantur: adeò vt nescias an ab hostibus, an ab illis capi, pernitiosius habẽdum sit. Valer. Max. lib. 9. *Vale. Ma.*

Cum ex Sophocle quidam iam confecta ætate quęreret, vteretur ne rebus venereis: Dij meliora inquit: libenter vero isthinc tanquam à Domino agresti & furioso profugi. Cicero in Cat. Maio. *Cicero.*

¶ Mira Diaboli arte fœminæ viros, & viri fœminas mutuo se decipiunt. Iliæ namque omnes curas & cogitationes suas, omneque tempus & studium in hac vna re insumunt, vt se comant & ornent, formamque ipsam quantum possunt speciosissimã reddant, qua spectantium oculos post se trahant: totque velut armis pugnant, quot ornamẽtis sensus omnes & omnia corporis sui mẽbra depingũt: nihil enim incõptũ & inornatũ relinquũt: atque ita modis omnibus libidinis affectum per se satis à corrupta natura incitatũ, vehementius incẽdunt. Cõtra vero homines nõ solũ ornatu vestiũ, sed multo magis cõpositis arte laudibus, epistolis, versibus, nitore verborum & acumine sententiarũ refertis, eas laudibus in cœlũ ferũt: earũ formã, dignitatem, virtutẽ, & prudentiam, supra modum supraque fidẽ attollẽtes, easque diuinis pene nominibus appellantes, ac tantũ nõ adorantes, se earum amore se emo- COLLE.

ri ac deperire profitentur. Quibus rebus fidem miseræ adhibentes, talesque se existimantes, quales illi mentiuntur, tandem victæ dolis & precibus succumbunt, pudicitiæque (nunquàm resarciendæ) naufragium faciunt. Quid vero hinc nisi infamia, & luctus, & lachrymæ, ac deinde etiam capitalia odia, & rabies furorque, & mortes sæpissimè sequuntur? Cum interim Diabolus rideat, & lætum diem agat, dum de dolis suis gloriatur, quibus vtrique parti perniciem attulit, dum vtraque pars & impostura fecerit & passa sit.

Iob. 31. Contra adulterij fœditatem habes fulmẽ illud, Ignis est vsque ad consummationem deuorans, & omnia eradicans genimina. Habes & exemplum Dauidis, qui propter admissum scelus adulterij, tot clades & flagella pertulit: totque vxorum suarum adulteria perpessus est, tot mortes filiorum vidit.

Tam magna miseria est libidinis cœno inquinari, eiusque tyrannide ac vinculis constringi, vt pro maximo virtutis & religionis præmio in Prouer. designetur, ab hac peste liberari. Postquàm enim diuinæ legis studium vehementer Solomon commendauit,

Prou. 6. huius studij fructum subijcit protinus. d. Vt custodiant te à mulie re mala, & à blanda lingua extraneæ. Et paulo superius eãdem sententiam repetit. Vt eruaris inquit à muliere aliena, & ab extranea, quę mollit sermones suos. Decori enim speciei, qua irretit oculos, mollitiem addit sermonum, quibus demulceat aures: vt per omnes aditus corporis blandum virus effundat, & animam miseram faucict. Prouerbio. quoque. 7. ad amorem nos sapientiæ idem Salomon hoc ipso nomine inuitat. d. Vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit, &c.

Quam miseranda sit illorum conditio qui impudico amore flagrant, & quo modo sub Diaboli potestate captiui teneantur (à qua nisi cœlesti ope emergere non possint) multis in locis Salomon indicat. Prouer. enim. 23. ait, Fouea profunda est meretrix, & puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos inuenerit, interficiet. Item Prouerbio. 22. Fouea profunda os alienæ, cui iratus est Dominus incidet in eam. Item Ecclesiasti. 7. Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem & quærerem sapientiam, & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius.

Qui

Qui placet Deo effugiet illam, qui autem peccator est capietur ab illa. Item Prouerbio. 2. ab impudicæ mulieris contubernio his verbis nos auocat. Nunc igitur fili audi me, & attende verba oris mei: Ne abstrahatur in vijs illius mens tua, nec decipiaris semitis illius: multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab illa. Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis. Quòd autem fortissimi quique interfecti sint ab illa, probat idem ipse qui hæc scripsit exemplo suo Salomon: qui cum hæc tanto ante præsciret, cæterosque huius tanti periculi admoneret, tamen hoc laqueo miserabiliter captus fuit.

Tyrannis carnalium vitiorum & duratio eorum designatur illis Ecclesiast. verbis. 23. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens vsque in finem. Huc pertinet & illud Iob. 20. Ossa eius replebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.

Sodomitas Angeli percussérunt cæcitate digna planè tali scelere pœna. Inter omnia quippe vitia hebetudinem atque cæcitatem mentis maximè dicitur efficere luxuria: quæ ita in voluptatum cænum omnes sensus & cogitationes hominis deijcit, vt nihil spirituale atque diuinum cogitare sciat.

Quàm graue sit adulterij scelus, verba Abimelech regis cum Abraham expostulantis (eo quod Saram vxorem sororis nomine circunferret) facilè declarant. Ait enim, Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande: quæ non debuisti facere fecisti. Rursumque expostulans ait, Quid vidisti, vt hoc faceres? Homo Ethnicus totum regnum pessundari propter vnius adulterij scelus credebat: cum hodie tamen homines oculos gestent plenos adulterij, & incessabilis delicti, nec ideo quicquam vel sibi vel ciuibus suis metuant male. *Gene. 20.*

Incestum cum socru adeò Dominus detestatur vt Leuit. 20. dicat, Qui supra vxorem filiam duxerit matrem eius, viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri. Vix alia pœna & atrociora verba in lege inueniuntur.

Breuissima oratione Eccl. fœminarum periculum amplificauit, cum *Eccli. 19.*

tit, cum ait, vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes. Qua similitudine non minus impudico amore quam vino mentem hominibus etiam sapientibus eripi designauit. Quid igitur insipientes patientur?

Ornatus corporis & vestium.

Grego. QVod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur; res ipsa testatur, quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab alijs non possit videri. Greg. in homil.

Sunt nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum: quod videlicet si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquebatur apud Inferos, byssо & purpura indutus fuisset. Gregor. vbi suprà.

August. Quanta dementia est effigiem mutare naturæ, picturã quærere? Tolerabiliora propemodũ in adulterio crimina sunt: ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur. Aug. lib. ser. Dom.

Hierony. Qua fiducia erigit ad cœlum vultus, quos conditor non agnoscit? Hiero. in epist.

Vestes pullas æquè deuita vt cãdidas: ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriã redolet. Idem ad Nepot.

Si vir vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, & si nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur: quia venenum attullit, si fuisset qui biberet. Idem.

Sordidę vestes candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemptum seculi probet: ita duntaxat ne animus tumeat, & habitus sermoque dissentiat. Idem in epist. ad Rust. monach.

Quid facit in facie Christiana purpurissus & cæruſa? quorũ alterum ruborem genarũ labiorũque mentitur, alterum candorem oris & colli. Ignis inuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia. Quomodo flere potest, quæ cutem nudat; & fulcos ducit in facie? Ornatus iste non Domini est: velamẽ istud

Antichristi est. Idem ad furiam.

Mulier ornata est domus omnium Dæmonum infernalium. *Ambros.* Ambros. lib. 1. de virgini.

Neglecta decoris cura plus placet: & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est. Ibidem.

Cyprianus contra immodicum fœminarum ornatum, citat illud Pauli. 1. ad Timoth. Sint mulieres cum verecundia, & pudicitia componentes se &c. Et. 1. Pet. 3. Sit in muliere non exterior ornamentum &c. Non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus &c. Item illud Isaiæ. 3. Pro eo quod exaltatæ sunt filiæ Syon, & ambulauerunt erecto collo: decaluabit Dominus verticem &c. Deinde subdit. Quis non id execretur & fugiat, quod alijs fuerit exitio? quis id appetat, & sumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? Si hausto poculo moreretur ille qui biberet, venenum scires esse quod ille potauit. Si accepto cibo, qui acceperat interiret, scires esse letale, quod acceptum potuit occidere: nec ederes inde, nec biberes, vnde interisse alios ante conspiceres. Nunc quanta ignorantia veri, est id velle, quod & nocuerit semper & noceat, & putare quod inde ipsa non pereas, vnde alios perijsse cognoscas? Nec enim Deus aut purpureas, aut coccineas oues fecit, nec magaritis contexta serica, & numerosa compage digestis monilia Deus instituit, quibus ceruicem quam fecit, absconderet, vt operiatur illud quod Deus in homine formauit: & conspiciatur desuper id quod Diabolus adinuenit. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus & innocens ad huc infantia, & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauernis, pretiosa grana dependeant? Cypria. de habi. Virg. *Cypria.*

Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est ista diuini operis, præuaricatio veritatis. Non metuis ore quæ talis es, ne cum resurrectionis venerit dies artifex tuus te non cognoscat? ne dicat, opus hoc meum non est: & hæc imago nostra non est. Cutem falso medicamine polluisti, crinem adulterino colore mutasti: expugnata est mendacio facies, figura corrupta est, vultus alienus est, Deum videre non poteris, cum oculi tibi nõ sint quos Deus fecit, sed quos Diabolus infecit.

Illum tu sectata es, rutilos atque depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter arsura. Hęc ergo non cogitãda sunt Dei seruis, non die semper atque nocte meditanda? Viderint quid sibi nuptæ per placendi studium, de coniugum solatio blandiãtur: quos dum in excusationem suam proferunt, ad societatẽ criminosi consensus accisciunt. Ibidem.

Innocẽt. Artificialis species subducitur, & facies obducitur naturalis: tanquam hominis artificiũ artem superet creatoris. Innocent. de vilit. condi. hum.

Arist. Aristoteles cũ adolescẽtem se ornare vidisset, dixit: Non erubescis, quod cũ natura te virũ fecerit, tu te ipsum effæminas? Arist.

Idem. Idem cum iuuenis quidam facie formosus, sed moribus petulans inter alia conuitia ei diceret. Si tam exosus essem ciuibus, vt tu es, laqueo vitam finirem: respondit. Ego vero laqueum mihi inferrem, si itaque ciues amarent, vt te. Ibidem.

Idem. Idem cum animaduertisset sumptuosa chlamyde adolescentulum se iactantem. Non delines (inquit) adolescentule ouis pelle gloriari? Idem.

Isocra. Si pulchrum tibi corpus est, & anima mala bonam nauim habes, & malum gubernatorem.

Boet. Formæ nitor vt rapidus est & velox, & vernalium florum mutabilitate fugacior, quod (vt ait Aristoteles) si linceis oculis homines vterentur, vt eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus turpissimum videretur? Boet. 3. consolat.

COLLE. ¶Concupiscentia (quæ per peccatum relicta est) in parte animæ nostræ, quæ generationi deseruit, maxime sæuire, Theologi omnes affirmãt. Hoc enim est, vel grauissimum peccati vulnus: quod infinitas penè ruinas peperit. Et tamen quasi pœniteat nos, quòd parum miseri simus, hanc insitam concupiscentiam ornatu corporis, & oris cultu augemus: quod præcipuum fæminarum officium est. Hoc autem perinde est, atque si febribus, & sitis molestia æstuãti (cui frigida valdè noceat) multo sale conditos cibos porrigeres: quo illi potus aquæ dulcior esset. Quo quid dementius?

In ædibus dirutæ Babylonis vlulas sibi respondere, Esaias ait: Vlula auis est immunda, pulchra quidem, cum à longè videtur,

sed

sed fœtida,& inmunda cum manu contingitur. Quæ duo carnali bus hominibus,& secundũ sæculũ diuitibus appositissimè cõueniũt. Qui cùm fœlices vulgi oculis appareant,intus tamẽ multis tũ sceleribus, tum etiam curis, & sordibus fœdi sunt, ac deformes. Aliud enim extra pollicentur,aliud intra se recondunt. Hi verò inuicem sibi respondent, quoniam carnali contentione certantes,alijs aliorum pompas,vestes,& voluptates vel imitari,vel superare conantur. Itaque vix quisquam elegans aliquod, & nouum vestis genus excogitauit,cum cæteri protinus veteribus abiectis, nouum illud amplecti studeant, ideoque singulis fere annis noui generis indumenta prodeunt.

Mansuetudo, Ira.

REstringenda sub ratione potestas est,nec quicquam est agẽdum,priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat: nam commotionis tempore iustum putat ira quod fecerit. Grego.in Regist. *Gregor.*

Plerumque mentẽ sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas vastat: & dum quasi sæuit zelo rectitudinis, rabiem explet ira furoris. Greg.in Mor.

Ira etiam cum delinquentium culpas insequitur, non debet menti nostræ quasi domina præire:sed post rationis tergum quasi ancilla rationis subnixius famulari.Gre.in Reg.

Plerumque per silentium clausa ira, intra mentem vehementius æstuat,& clamosas tacita voces format: verba sibi quibus exasperetur obijcit,& quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet.Greg.lib.5.Mor.

Cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit.Greg.vbi supra.

Per iram Spiritus sancti splendor excutitur: qui super humilẽ & quietum requiescere dicitur: quia cum ira quietem subtrahit, suam Spiritui sancto claudit habitationem:cuius recessionẽ, animus vacuus & ad apertam morum insaniam ducitur, & vsque ad superficiem, ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Gregor.vbi suprà.

Quoties ira animum inuadit,mentem doma, vince teipsum, differ tempus furoris.Cum tranquilla mens fuerit,fac quod placet.

cet. Greg. vbi supra.

Nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur: notiorem quidem clamorem format, sed intus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab repetitijs longe est, qui actionis suæ conscius non est. Greg. vbi supra.

Videbant me ait S. Iob iuuenes & abscondebantur, & cor viduæ consolatus sum: sic namque & disciplinæ rigor regere debet mansuetudinem, & mansuetudo ornare rigorem: vt nec rigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Gregorius. 20. Moralium cap. 16.

Patienter illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit in quo fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerare. Gregorius in Mor.

Patientia vera est, quæ etiam ipsum amat quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus patientiæ & mansuetudinis, sed velamentum furoris. Gregor. super Ezech.

Glorioſius est iniuriam tacendo fugere, quàm superare respondendo. Gregor.

Augusti. Sicut acetum corrumpit vas, si diutius ibi fuerit: sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit. Augustin. in epistol.

Assiduitate irascendi fel crescere etiam medici affirmant: cremento autem fellis, rursus & facilè & prope nullis causis existentibus irascimur. Idem in epist. ad Neb.

Supra Psalm. 54. Ira fratris si fuerit inueterata, iam odium est. Ira turbat, odium extinguit: ira festuca, odium trabs est. Idem.

Hierony. Recte illud laudatur Architæ Tarentini, qui villico suo iratus: Iam te inquit cæderem, nisi iratus essem. Hieronymus supra Ioel Prophetæ.

Apud Christianos non qui patitur, sed qui facit contumeliam, miser est. Idem in epist.

Ambros. Beatus qui seueritatem & mansuetudinem tenet vt altero disciplina seruetur, altero innocentia non opprimatur. Ambros.

Patiens homo riuuli fons est omnibus exhibens delectabile potum. Ex vitis patr.

Bernard. Non irasci vbi irascendum est, & nolle emendare, peccatum est.

eſt. Plus vero iraſci quam iraſcēdum eſt, peccatum peccato addere eſt. Bernar. in epiſt.

Clemens dicitur animus quando eſt tener ad compatiendum, facilis ad remittendum, promptus ad ſubueniendum. Hugo de Sancto Victor. *Hugo.*

Nihil tam plagas reprimit, quàm eas ferre: & iniuriam accipientium patientia quieta, iniuriam facientibus pudorem affert. Ioſephus. *Ioſeph. Clima.*

Is qui ad placidiſsimam animi quietē, atque ad Deum currit, die omni qua maledicta non ſuſtinet, ingens detrimentum ſe ſuſtinuiſſe arbitratur. Sicut enim arbores quæ à ventis agitantur altioribus ſemper radicibus nituntur: Ita & qui in obedientia degunt, validas atque inconcuſſas animas poſsident. Climacus.

Manſuetudo eſt animi immobilis ſtatus, inter vituperationes & laudes eodem modo perſeuerans. Initium quidem iræ vacuitatis eſt labiorum ſilentium, in perturbatione cordis: medium autem, ſilentium ipſarū quoque cogitationum in animi tenuiſsimo motu: finis vero eſt, inter immundorum ſpirituum flatus ſtabilis atq; fixa tranquillitas. Idem de Manſuet. cap. 8.

Sicuti cum ſol apparuerit fugantur tenebræ: ita cum afflare cœperit ſuauiſsimus humilitatis odor, omnis amaritudo omniſque furor ex animo exterminatur. Idem ibidem.

Initium beatæ tolerantiæ eſt in amaritudine & dolore animæ ignominias ſuſcipere: medium vero eas ſine mœrore tolerare: finis autem & conſummatio, ſummam illas laudem exiſtimare. Notaui miſerandum omninò ſpectaculum in ijs qui iracundiæ inſeruiunt: quod illis latenter ex elatione contingit. Indignati enim eò quòd ira fuiſſent ſuperati, rurſus iraſcebantur: admiratuſque ſum, cum intuerer illos ruina ruinam vlciſcentes, ac peccato peccatum perſequentes, miſeratus ſum: Dæmonumque verſutiam ſtupens, parum abfuit, quin de mea ipſius vita deſperarem. Ibidem.

Vidi ego tres vnà monachos iniurijs affectos: ex quibus vnus mordebatur quidem iniurijs atque perturbatur: ſed tamen in ſilentio premebat iracundiam. Alius verò gaudebat quidem ex luctu ſuo: ſed eius qui ſe maledictis infectatus fuerat, peccato angeba-

angebatur. Tertius vero proximi tantum damna secum voluens, vim ardentium lachrymarum profundebat. Eratque suaue spectaculum timoris, & mercedis, & charitatis operarios adspicere. Ibidem.

Vinciatur iam tyrannus iste manſuetudinis nexibus, flagelloque longanimitatis verberatus: atque à charitate pertractus, ſiſtatur tribunali rationis: atque vt conuenit, examinetur, & ita diſcutiatur. Dic nobis ò ſtulte, & turpiſsime, genitoris tui, & eius qui te malè peperit appellationem: filiorumque tuorum, & ſceleratiſsimarum filiarum: præterea & eorum, qui te debellant, & necaturi ſunt, nomina dicito. Ille vero ſic interrogatus, ita reſpondere videbitur. Plurimæ generationes meæ ſunt: nec vnus mihi pater eſt. Matres vero meæ ſunt, inanis gloria, cupiditas, gaſtrimargia, nonnunquam vero & fornicatio. Qui autem me genuit faſtus appellatur. Porrò filiæ meæ memoria iniuriarum, inimicitia, diſceptatio & odium. Aduerſariæ verò meæ à quibus nunc vinctus tenetor, quæ his obiectæ ſunt, manſuetudo, & iraſcentia. Ea autem quæ mihi inſidiatur, humilitas dicitur. Idem ibidem.

Memoria iniuriarum eſt peccatorum cuſtos, iuſtitiæ odium, virtutum perditio: venenum animæ, mentis aſsiduus vermis, orationis confuſio, deprecationis exciſio, charitatis alienatio, clauus affixus, iniucundus ſenſus, qui in amaritudinis ſuauitate diligitur, iuge peccatum, nunquam dormiens iniquitas, horis ſingulis admiſſa malitia. Idem Grad. 9.

Qui iracundiam ſedauit, is huiuſmodi memoriam premit: dū enim viuit pater filios gignere non ceſſat. Qui charitatem poſsidet, iracundiam à ſe fugauit. Qui autem inimicitias exercet, importunos ſibi labores congregat. Ibidem.

Præcurrit quidem Solem matutina lux: omnem vero humilitatem manſuetudo præcedit: Quocirca lucem ipſam audiamus, ita eas gradatim ordinantem. Diſcite (inquit) à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Manſuetudo eſt animi incommutabilis ſtatus, æquè in honoribus ſe & ignominijs habens. Manſuetudo eſt in perturbationibus proximi pro illo affectu ſummo atq; integerrimè orare. Mānſuetudo eſt ſupereminēs iracūdiæ pelago ſcopulus, fluctus omnes impingētes diſſoluēs; & nunquā penitus cedēs, aut

in alteram.

in alteram inclinans partem. Idem Grad. 24.

Si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia. *Chryſoſt.*

Ne cui miniteris, eſt enim muliebre. *Cleobol.*

Litis præteritæ noli maledicta referre. *Cato.*

Poſt inimicitias iræ meminiſſe malorum eſt.

Dijs proximus ille eſt, quem ratio non ira mouet. *Claud.*

Roma plus venia quàm victoria auxit imperium. *T. Liuius.*

Tunc præcipua manſuetudinis laus, cum iræ cauſa iuſtiſsima. *Plinius.*

Iraſci in quibus non oportet, & non iraſci in quibus oportet, inſipientis eſt. *Ariſtot.*

Habent & ſuam profunditatem tranquillæ aquæ. *Ex diuer-*

Ira non ſedatur iracundia. *ſis.*

Ira tormentum ſui ipſius.

Peſsimus autor rerum gerendarum ira.

Præceps ira multorum malorum autor.

Si egregium eſt hoſtem deijcere, non minus tamen laudabile infœlicis ſcire miſereri: quia ſicut infinitam gloriam bellica virtus, ita præcipuum amorem clementia meretur. Valer. Maxim. de mor. lib. 5. *Val. Ma.*

Vehementer amor multitudinis commouetur ipſa fama, & opinione liberalitatis, beneficentiæ, fidei, iuſtitiæ, omniumque earum virtutum quę pertinent ad manſuetudinem morum ac facilitatem. *Cicero.*

¶ Periculum hoc manſuetudini coniũctum eſt: ne dum omnibus obſequi, & ſe ſubmittere ſtudet, à recto interdum propter nimiũ obſequendi ſtudium deducatur. Quare danda eſt opera, vt illud nobis ante oculos exemplum Domini ſtatuamus. Dulcis & rectus Dominus. Idem quoque temperamentum in virtutibus Chriſti eſſe Propheta teſtatur cum ait. Propter veritatem, & manſuetudinem & iuſtitiam &c. Danda ergo opera eſt, vt manſuetudini iuſtitiam, & rectitudinem dulcedini cõigũamus: ne aut rectitudo aſpera, aut dulcedo remiſſa ſit. COLLE. *Pſal. 24.*

Quam ſit non ſolum Deo, ſed etiam hominibus grata manſuetudo, docet Eccleſiaſt. his verbis. Fili in manſuetudine opera tua perfice: & ſuper gloriam hominum diligens. Eſt autem manſuetudo velut clypeus quidam, quo animus aduerſus omnia conui- *Eccl. 3.*

tiorum

tiorum tela cedendo, munitur. Hinc illud Eccl. 11. Fili, in mansuetudine seruа animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum: hoc est, ne illam ad brutorum feritatem & iram abijcias.

Mansuetudinis singularem fructum declarat Propheta cum ait, Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas. Adeo enim lenitas & mansuetudo, grata Deo est, vt libenter seipsum tum ductorem, tum directorem, ac pædagogum mitibus exhibeat. Alium vero eius fructum insinuat illud eiusdem, Mansueti autem hæreditabunt terram: & delectabuntur in multitu-
Psal. 39. dine pacis. Mansuetudinis enim (quæ ab omni ira, conuitio, & vindictæ cupiditate lõgissime abest, pax interna comes est. Ideoque mox subdit. Delectabuntur in multitudine pacis: quæ videlicet fructus & comes est mansuetudinis.

Generosi & magni animi est, non reddere malum pro malo, sed facilem ad veniam esse. Quod exemplo suo sanctus Patriarcha Ioseph docuit: à quo cum fratres grauissimi scelcris veniam peterent, non solum quam petebant, veniam concessit, sed fusis etiam lachrymis, eorum sortem miseratus, facinus eorum excusauit, & maiora illis beneficia promisit.

Canis in extraneos, non in domesticos inuehitur: & vbi iubetur silere, silet, & obtemperat. Hoc modo ira nostra moderanda est, vt videlicet aduersus vitia solum incandescat, obtemperetque præcipienti, atque dicenti, Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Sed
Prou 27. quis tamen hoc ingens monstrum ita domare queat? Vnde est
Ibidem. illud, Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque granior. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit? Adde & illud
Prou. 15. ex Prouerbio. Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indig-
Ibidem. nandum facilis est, erit ad peccandum procliuior: Erit etiam idem hominibus inuisus: Sic enim legimus, Spiritum vero ad irascendum facilem, quis poterit sustinere? Adde & illud Ecclesiastici. 18. Ne sis velox ad irascendum: quoniam ira in sinu stulti requiescit. Item Prouerbiorum. 12. Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam callidus est.

Quàm

Quàm præceps, crudelis, & inconsulta ira sit, aperte declaratur. 1. Reg. 25. exemplo Dauidis: qui quanuis religiosus, & pius, tamen ira percitus, totam Nabalis familiam vsque mingentem ad parietem ferro trucidare decreuerat. *1. Re. 25.*

Plura hac de re inuenies in concionibus nostris Dominica. 6. post Pentec. super illo, Nisi abundauerit iustitia vestra &c.

Modestia.

OMnia age blandè, & dulciter, vt & actio tua discreta sit, & lingua mitis. Greg. in Regist. *Grego.*

Interior est custodia cordis, quæ ordinata, exterius seruat membra corporis. Qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foris in inconstantiam motionis fluit, atque exteriore mobilitate indicat, quod nulla interius radice constantiæ subsistat. Greg. in Past.

Sicut obstinati esse humilibus non debemus: ita districti esse superbis debemus. Greg. in Regist.

Modestia dicta est à modo, sicut à temperie temperantia: vbi autem modus est atque temperies, neque plus est quicquam, nec minus. Aug. de vit. beat. *Augusti.*

Grauitas tuam personam decet. Catonem illum Censorinum, & Crassum, semel in vita risisse scribit Lucillus. *Hieron.*

In modestia maximè tranquillitas animi, studium mansuetudinis, moderationis gratia, honestatis cura, decoris consideratio spectatur, & quæritur. Ambro. de offi. *Ambros.*

Absit pertinax in familiari sermone contentio, disceptatio sine ira, suauitas sine amaritudine sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione. Idem vbi supra.

Caueamus ne dum laxare animum volumus, soluamus omnẽ harmoniam, & quasi concentum quendam bonorum operũ. Vsus enim citò inflectit naturam. Idem de offi. lib. 1.

O quam compositum reddit omnem puellaris corporis statũ, nec non mentis habitum disciplina: ceruicem demittit, deponit supercilia, cõponit vultum, ligat oculos, cohibet cachinos, moderatur linguam, gulã frenat, iram sedat, format incessum: talibus decet pudicitiæ vestem distingui margaritis. Bernar. in epist. *Bernar.*

Sit

Isidor. Sit in gestu tuo grauitas, in motu simplicitas, in incessu honestas, nihil dedecoris, nihil lasciuiæ, nihil petulantiæ, nihil insolentiæ, nihil leuitatis in tuo incessu appareat: animus enim in corporis gestu apparet, & species corporis simulachrum est mentis, figuraque probitatis. Isidor. lib. 2. soliloqui.

Cassia. Ornamentum bonorum omnium est syncera benignitas, quæ nunquam est sola: quia de virtutibus agnoscitur esse generata. Cassio. in Epist.

Nouum est sub amore principis custodiri modestiam, quę tam clara, tam rara est: quia gaudia semper animos inquietant: modus enim raro lætis rebus interuenit. Idem lib. 4. epist.

Chrysost. Circa vitam tuam esto austerus, circa aliorum benignus: audiãt te homines parua mandantem, & grandia facientem. Chrysosto. super Matth.

Isocra. Ne seruus esto in rebus iocosis, nec inter seria ridiculis gaude. Nam quod intempestiuum est, vbique molestum est.

Cato. Quem superare potes, interdum vince ferendo.
Maxima enim morum sæpe sapientia virtus.
Aduersum notum noli contendere verbis.

Idem. Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Cicero. In neutram partem de nobis loquendum est.

Ludo & ioco vti illis quidem licet, sed sicut somno & quietibus, cæterisque cũ grauibus serijsque rebus satisfecerimus. Ipsum genus iocandi ingenuum & facetum esse debet: non profusum, nec immodestum, sed semper in ipso ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat. Idem. 1. de offici.

Vt pulchritudo corporis apta compositione membrorum mouet oculos, & delectat hoc ipso, quòd inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: sic hoc decorum quod elucet in vita, mouet approbationem eorum quibus cum viuitur, ordine & constantia, & moderatione omnium dictorum atque factorum. Idem ibidem.

Adilon. Affabilitas ad conciliandam amicitiam efficacissima.

Adilon. Decet peregrinum in primis modestia.

COLLE. ¶ Vestem, ait Dominus Leuiti. 19. quæ ex duobus commixta est, non induas. Quid hoc ad religionem? Sed hac lege primum dupli

citas

citas cordis prohibetur, deinde terrena intentio in bono opere dá natur. Hypocrisis etiam vitium reprehenditur, quæ aliud intus, aliud foris repræsentat. Postremo inæqualitas morũ & vitæ quorundam improbatur: qui modo tristes ac lamentantes vsque ad lachrymas compunguntur, modò cachinis & risu dissoluuntur, nũc nimium tetrici, nunc nimium ieues: nunc muti vt bos, nunc magis quàm putacus garruli.

Per gratiam adoptionis fit homo diuinæ naturæ particeps, qua diuinæ bonitatis effigiem in suis moribus refert. Quod Ioan. expressit, cum ait, Qui nõ ex sanguinibus &c. Sed ex Deo nati sunt: atque ita diuinum quiddam in incessu, statu, habitu, & in omnibus actionibus suis spirant. Videmus aquam igni admotam, sursum ferri (quod ignis proprium est) & vapores etiam terræ calore solis tapefactos, sursum agi, & ferrum in ignem coniectum splendorem ignis imitari. Quid ergo mirum, si homo spiritu Dei plenus spiritualem & diuinam vitam præseferat? *Ioan.* 3.

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam, item, Noli laborare vt diteris, sed prudentiæ tuæ pone modum. Item, Ne erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes: quia facient sibi pennas vt aquilæ, & volabunt in cœlum. Hinc illud Apostoli, Nõ plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc & illud, Domine non est exaltatum cor meum &c. Neque ambulaui in magnis &c. His omnibus testimonijs modestia commendatur, ne se homo efferat supra se: sed intra mẽsuram suam manens, sua sorte contentus sit, nec immoderata concupiscat. *Prou.* 17. 23. *Rom.* 12.

Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit. Ex risu cognoscitur vir, & ab occursu faciei sensatus. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis indicant de illo. *Eccli.* 21.

Ad modestiæ laudem pertinet vitare quod Eccli. 22. damnat. Pes fatui faciles in domum proximi sui. Et, Stultus à fenestra respicit in domum, vir autem eruditus foris stabit. Stultitia hominis auscultare per ostium, & prudens grauabitur cõtumelia. Ad idem pertinet & illud, Aduocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te aduocabit. Eccli. 13.

Omnia in vobis (ait Apostolus) secundum ordinem fiant. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt. Vnde in Cant. Sponsæ 1. *Cor.* 14.

pulchritudo malo punico assimilatur: cuius grana, & purpureo colore ardorem charitatis,& appositissimo ordine & collocatione eius aptissimum in cunctis ordinem designat:quæ duo præcipua fidelis animæ ornamenta sunt.

Linguæ moderatio.

COLLE. QVam sit difficile linguam regere & moderari, quantumque ad animæ nostræ salutem hæc ipsa cura necessaria sit, vel hoc vno argumẽto perspicere licet,quod tam multa in literis sanctis hac de re Spiritu sancto dictante,scripta sint. Quorum nos aliqua in eorum gratiam qui hunc linguæ nostræ scopulum studiose vitare cupiunt,hoc in loco attexere voluimus.

Salomon igitur Prouer.13.sic ait, Qui custodit os suum,custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. Idemque Prouer.22.eandem fere sententiam repetit his verbis,qui custodit os suum,& linguam suam, custodit ab angustijs animam suam. Ad vtrumque igitur linguæ moderatio valet,vt & animæ periculum,quod ex lapsu linguæ prouenire potest,deuitemus:& angustias variaque incommoda quæ ex hac iniuria consequi solet,fugiamus. Regius autem Propheta, inter ea præcepta quæ ad æternam vitam consequendam requiruntur,primo loco linguæ moderationem numeret his verbis, Quis est homo qui vult vitam? diligit dies videre bonos &c. Prohibe ait linguam tuam à malo,&.l.n l.d. Hinc tritum illud, quamuis valde notandum,virtutem primam esse puto compescere linguâ, Proximus ille Deo est,qui scit ratione tacere. Deniq; mors & vita in manibus linguæ. Quo circa orare semper oportet, Pone Domine custodiam ori meo &c.

Lingua placabilis lignũ vitæ:quæ autẽ moderata est, conteret spiritũ. Item lingua sapientũ ornat scientiã:os autẽ fatuorũ ebullit stultitiã. Recte autẽ ebulliendi verbo vtitur. Sicut. n. aqua fontiũ perpetua scaturigine manat:sic ex ore stultorũ stultissima & inania verba iugiter scaturiut. Quin & sepulchrũ patens guttur eorũ esse vates regius testatur, quod grauius est. Quã sit autẽ difficile linguã moderari,declarãt illa Salomonis verba Prou.16. Hominis

est

est animã præparare & Dñi gubernare linguã. Illud etiã aduersus præcipites in lingua, Qui priꝰ respõdet quã audiat, stultũ se esse demõstrat, & confusione dignum. De hoc etiam dicitur. Sicut vrbs patẽs & absq; murorũ ambitu, sic vir qui nõ potest in loquẽdo cõtinere spiritu suũ. Itẽ illud: A facie verbi parturit fatuus, quasi gemitus partus infantis. Itẽ illud: Sagitta infixa fœmori canis, sic verbum in ore stulti. Quibus verbis quorundã futiliũ hominũ loquacitas & linguæ intemperantia grauiter castigatur. *Prou.* 25. *Eccl.* 19. *Ibidem.*

Quanta in loquendo sobrietas & modestia adhibenda sit, insinuant illa Salomonis verba. Vidisti hominẽ velocem ad loquendum? stultitia magis sperãda est, quã illius correctio. Et totum spiritũ suum profert stultus, sapiens autẽ differt, & reseruat in posterum. Hoc enim vel præcipuum inter vtrumque sapientẽ. s. & stultum discrimẽ est, quod sapiens os habet in corde, stultus autẽ cor habet in ore. Nihil enim tacet, nihil dissimulat, nihil maturo silẽtio tegit. sed vbi primum aliquo affectu concitatus est, in aperta verba prorumpit: quibus frequenter se omnibus inuisum, & contemptibilem facit. *Prou.* 29.

Qui plurimum verbis abũdant, fere semper in operibus egeni sunt: velut arbores, quæ quò pluribus folijs virent, hoc minus fructuum habere solent. Vnde est illud sapientissime dictum, Vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas. Hinc Eccles. monet: Noli esse citatus in lingua tua, & inutilis ac remissus in operibus tuis. *Eccl.* 4.

Loquendi modestiam commendant illa Eccl. verba: Si est tibi intellectus, respõde proximo tuo: sin autem sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato. Honor & gloria in sermone sensati, lingua autem imprudentis subuersio eius est. Item verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (id est, gratiosa & suauis) in bono homine abũdat. Huc pertinet & illud. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem. *Eccl.* 5. *Eccl.* 5. *Eccl.* 6. *Prou.* 15.

Noli esse verbosus in multitudine presbiterorum & non iteres verbum in oratione tua. Itaque Pleonasmos, Perissologia, & Macrologia, vitia sunt non solum oratori, sed pio etiam homini vitanda, vt pote quæ & fastidium auditoribus pariant, & dicentis loquacitatem arguant.

Est qui labitur lingua sed non ex animo: quis enim est qui non labatur in lingua? Certus animi index sermo est. Vnde ferunt Socratem (cum ingenui cuiusdam pueri indolē explorare vellet) petisse ab eo vt loqueretur, quo illum videret. Sicut enim scaturiēs aqua fontis, naturam terræ indicat, per cuius meatus trāsit, ita verba animum indicant à quo proficiscuntur. Hinc illud Eccli. 27. Si cut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Pro quo alius vertit: vt cultum arboris fructus eius indicat, ita corda hominum sermo.

Eccli. 27.

Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras auribus tuis. Aurum tuum & argentum tuum cōfla: & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attēde tibi ne labaris in lingua. Excute omnes metaphoras has inest enim omnibus sua emphasis, quibus intelliges quanta cura & studio linguam moderari debeamus.

Eccli. 28.

Linguæ moderationē, & silentium nos docet Eccli. 32. his verbis. Audi tacēs, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tua causa, vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens & quærens.

Eccli. 32.

Linguæ petulantiam familiare esse vitium improborum hominum declarat Propheta Psal. 12. cum ait. Dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est? Sic Pharao dicebat: Quis est Dominus vt audiā vocē eius? Nescio Dominum & Israel non dimittam. Sic rex Assyriorū: Quis (inquit) est Deus qui eripiat vos de manu mea? Sic impius Nichanor, præcepta Dei ridēs, interrogauit: An esset Deus in cœlo qui iussisset seruari diem sabbati? Cuius tamen blasphemiæ suppliū protinus consequutum est, vt Machab. 2. legimus.

Psal. 12.
Exo. 5.
Dan. 3.
2. Mac. 2

Magnæ virtutis & moderationis est impetum animi reprimere & linguæ intemperantiam cum affectus in animum erumpunt, cohibere. Hoc plane præstare non poterat Eliu, vnus ex amicis Iob: cuius illa verba sunt. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit. Poterat tamen ille qui dicebat. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui & silui etiam à bonis: & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarde-

Iob. 32.
Psal. 38.

exardescet ignis. Hoc est, Quamuis intus in animo vrerer, tamen linguã cohibui, & luctantia verba repressi, ne quidquã insolẽtius, aut imprudẽtius loquerer. Idem etiã testatur Psal. 16. Pro eo enim quod nos legimus, vt non loquatur os meũ opera hominũ, alij ex Hæb. verterunt. Quod cogitaui, non transiuit os meũ. Hoc autem nemo præstat, nisi qui cor suum & linguam, imo & se ipsum sub se habet.

Pro eo quod nos legimus, Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorũ, quoniam quis audiuit? Hiero. ex Heb. vertit, quasi nemo audiat. Sic enim se gerunt multi, nõ solum in obloquẽdi ac detrahendi licentia, quasi nullũ licentię suę testem in cœlo formidarent, cũ tamẽ Dñs per prophetã dicat, Ego sum iudex & testis. *Psal.* 58. *Hier.* 29.

Vbi nos legimus, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meijs, &c. Alij verterunt, custodi ostiũ labiorum meorũ. Intelligens ergo vir sanctus, quam difficile sit linguã coercere, ne de fama detrahas innocentis, ne per iram contumeliam dicas, ne multa loquaris ad volũtatem alterius contra quam sentis, ne plurima inutilia, leuia, inania, temere effutias, quorum omnium reddituri sunt homines rationem, vt Christus minatur apud Matth. Quo circa semper orandus est Deus, vt linguã nostrã moderetur, ne quid vnquã loquamur quod ad gloriam ipsius atque aliquem fructum aliorum non redundet. *Psal.* 140

Sermonis lenitatem atq; dulcedinẽ sponsus in sponsa commẽdat cum ait. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuũ dulce: vt intelligas pij hominis sermones, dulcedinis suauitate & lenitate esse condiendos. Idem etiam Prouer. 16. Salomon ostendit cum ait. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens, & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet, hoc est, qui prudentiæ cordis, dulcedinem adhibuerit sermonis is planè magis in Ecclesia proficiet. *Can.* 4.

Non omni homini cor tuũ manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuitietur tibi: Huc facit & illud, Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare: Audiet enim te, & custodiet te &c. Item audisti verbũ aduersus proximũ tuũ? commoriatur in te, sciens quod non te disrumpit. *Eccli.* 8. *Idem.* 19. *Idẽ ibid.*

Quam dissimilis sit stultorum & sapientum lingua, declarat Eccli. his verbis: Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendũ. Est autẽ tacens, nõ habens sensum lo- *Eccli.* 20.

quelæ & est tacens, sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus, lasciuus autem & impudens non seruabit tempus. Qui multis vtitur verbis, lędit animam suam. Et infrà. 20. Sapiens in verbis seipsum amabilem faciet, gratiæ autem fatuorū effundentur. Et mox. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim illam dicit in tempore suo. Item, Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labijs sensati inuenietur gratia. Eccli. 21. Itē. 22. Labia imprudentum stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur.

Honor, Laus.

Grego. GAudent interim sancti de suis profectibus, sed cum proximorum proficiunt vtilitati & cum se vident laudari pauent, ne spes futuri muneris, in mercedem permutent transitorij fauoris. Gregor. mor. 22. c. 9.

Iniustus audita laude sua polluitur, iustus purgatur. Pauet enim si talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur. Idem vbi suprà.

Gregorius super illud Apoc. Mittentes coronas ante thronum, sic ait. Nempe quia certaminū suorum coronas, non sibi tribuebāt sed authori: ad illum referentes gloriam laudis, à quo sciebant se vires accepisse certaminis, authoris enim gratiam se negare conuincitur, qui sibi tribuit quod operatur. 22. mor. c. 10.

Cicero. Si quis est hoc robore animi, atque hac indole virtutis atque cōtinentiæ, vt respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suę cursum in labore corporis atque in animi contentione conficiat, quē non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conuiuia delectent, nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructum, atque ornatum puto. Cicer. pro M. Cœlio.

Gloria est solida quædā res & expressa, nō adūbrata: ea est consentiēs laus bonorū, incorrupta vox bene iudicantiū de excellenti virtute: ea virtuti resonat tanquā imago gloriæ: quæ quia recte factorū plerūque comes est, nō est bonis viris repudianda. Illa autē quæ se eius imitatricē esse vult, temeraria, atque inconsiderata, &

plerūque

plerũque peccatorũ, vitiorũque laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam pulchritudinéque corrumpit. Tu ergo quæ habent speciẽ gloriæ collecta ex inanissimis splendoris insignibus contemne, breuia, fugacia, & caduca existima. Cice. 3. Tus.

Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia tanquam flosculi celeriter decidunt, nec simulatum quicquã potest esse diuturnum. Idem. 2. offic.

Ea est profecto iucunda laus, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Idem famil. lib. 15. ad M. Catonem.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad studia gloria, iacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur. Idem. 1. Tuscul.

Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maxime gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in illis libellis quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, in quo prædicationem & nobilitatem despiciunt, prædicari se atque nominari volunt. Cic. Pro Arch. Poeta.

Pestis maior esse nulla in amicitijs potest, quam in quibusdam honoris certamen & gloriæ, ex quo inimicitiæ maximę sæpe inter amicissimos extiterunt. Idem in Lælio.

Facillime ad res iniustas impellitur, vt quisque est altissimo animo & gloriæ cupido. Idem. 1. offi.

Quis honorẽ, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetijt, quã vt ignominiam, infamiam, cõtumeliam, dedecus fugiat? Idem in Part. Orat.

Nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Ibidem.

Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus semper habebat, cuius imprimis laudabat illud, quod diceret, eosdem labores non esse æquè grandes imperatori atque militi: quod ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorum. Idem. 2. Tuscula.

Vt quidam morbo aliquo & sensus stupore suauitatem cibi nõ sentiunt, sic libidinosi, auari, facinorosi, vere laudis gustum non sentiunt. Cicer. Phil. 2.

¶ Magna malorũ pars in eo sita est, quòd omnes verũ honorẽ ignorãtes, in ijs reb' laudẽ & honorẽ posuerũt, quę honore indigna COLLE.

sunt: videlicet in familia, in comitatu, in cultu vestium, in opibus, & potentia, cum tamen honor primum virtutibus, ac deindè litteris & scientiæ debeatur. Inter virtutes autem magnanimitas, liberalitas, clementia, fortitudo, & prudentia, in ciuitatibus bene institutis, in magno semper honore habitæ sunt. Hæc enim vere in pretio habentur, ac proinde merito laudantur: Cætera vero bonis & malis communia sunt: vilissimis enim hominibus sæpe contingũt. Virtus autem sola est, qua nemo male vti potest, quæque possessorem suum vero afficit honore.

Quisquis recte sapit curam boni nominis simul & innocentiæ ita coniungere debet, ne alterum alteri obficiat. Quod vtrumque recte Guerricus Abb. in sermone S. Benedicti complexus est, cũ ait. Prælatus, nec conscientiam lædat propter famam, nec famam fiducia conscientiæ negligat.

Si hominibus placerem seruus Christi non essem. Ex his verbis colligitur non leue veræ virtutis indicium esse, mundo displicere. Quod quidé ex illis Domini verbis intelligi potest, quibus ad patrem loquens ait. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: Itaque in argumentum collatæ susceptæque ab Apostolis doctrinę, hoc adducit, ꝙ mũdus eos odio habuerit. Cuius rei causam alibi idem Dñs assignat, cũ ait: Si de mũdo fuissetis, mundus quod suũ erat diligeret: quia vero nõ estis de mundo &c. Similia enim inter se cohærẽt dissimilia vero & contraria irrecõciliabile aduersum se bellũ gerunt. Hinc elementa quæ dicuntur Symbola, in pace degunt: quæ vero symbola non sunt, mutuã sibi perniciem continuo machinantur. Cum ergo totus mundus in maligno positus sit, quomodo piorum hominũ studia studijs suis contraria probare poterit? Quisquis igitur malis displices dejici animo non debes, cum hoc frequenter virtutis & integritatis indicium sit. Non enim talis est mundus vt iudicium eius pertimescere debeamus. Athenienſium ciuitas Sapientiæ laude florentissima Aristidem, qui ea æquitate vixit, vt Grẹcorum fœlicitas sit dictus, & quæ eum tulit ætas aurea sit appellata, tamen exilio damnauit: non aliam ob causam, nisi (vt ipsa testata est) quòd ferre nõ potuit, vnius viri virtutes passim prædicari. Socratem quoq; summa integritate Philosophũ, simili penè ratione morte mulctari iussit. Cuius supplicij tãta sequuta est pœnitẽtia, vt accusatoribus insigniter

mul-

multatis, statua fuerit illi publice decreta: adeo leuiter interdum multitudo & amat, & odit. Cæterũ quanuis hoc ita sit, nõ ideo tamen cura boni nominis (quo ad fieri potest) negligenda est. Sic enim in Ecclesiastico legimus. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis proderit tibi quam mille thesauri pretiosi & magni. Bonæ vitæ numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in æuum. *Eccli. 41.*

Vnicuique mandauit Deus de proximo suo. Vnde est illud, Qui audit, dicat, veni. Itaque fidelis omnis quamuis prædicatoris munus non exerceat: exẽplo tamen honestæ vitæ præsentes, odore autem bonæ famæ absentes ædificare curabit. Quod fecit sanctus ille Simplicianus: cuius boni nominis odor Augustinum pellexit, vt ad illum pergens, & æstus suos cum illo conferens, monita ab eo salutis acciperet. Hinc Sponsa in Cant. lilium appellatur: quod candoris puritate intuentes, odoris vero suauitate longius positos lætificat. Vtrumque autem Dominus commendauit cum ait, Sic luceat lux vestra c.h. &c. Candor tamen lilij cũ virtutum omnium puritatem, tum maximè castitatem significat, quæ vel maximè candoris sui puritate mentes hominum afficit, licut contra Luxuriæ vitium turpitudine sua easdem offendit & abalienat.

Quemadmodum olim Deus in lege carnalibus hominibus (qui nihil nisi quæ carnis sunt, & sapiunt, & cupiunt) carnalia bona (si iustitiam & pietatem colerent) promittebat: vt hac ratione saltem ad virtutem inducerentur: quam tamen semel quidẽ arripientes, postea ex charitate illam sectarentur: sic honoris cupiditatem, & verecundiæ affectus animis nostris ingenerauit (quorum altero ad virtutem inuitaremur, cui vni debetur honor: altero à vitijs auocaremur: quæ sola vere pudenda sunt) Quamuis enim virtus hoc fine quæsita, vera virtus non sit: aditus tamen quidam, & dispositio ad virtutem est: minus enim ab ea distat, qui sic eam colit, quam qui ab ea prorsus alienus est. Hoc enim nomine seruilẽ timorem commendamus, & Spiritus Sancti munus esse dicimus, quod videlicet quemadmodum seta filum: ita seruilis timor filialem introducit. *T. Verecũdia.*

Quomodo probatur in conflatorio argentum: & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantiũ. Vix enim quisquã est, qui

non laudibus suis faueat. Quamuis enim laus quæsita non sit, obla ta tamen delectat, nisi quis animum iam in abyssum demerserit humilitatis.

Superbia.

Gregor. CVnctis superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imaginatione, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper ad irrogandas cõtumelias valida, ad tollerandas infirma: ad obediẽdũ pigra, ad lacessendos vero alios importuna: ad ea quæ facere & debet, & prævalet, ignaua: ad ea vero quæ nec debet, nec prævalet, parata. Greg. in mor.

Difficile in se quisquã inueteratã superbiã deprehẽdit: qa nimirũ hoc vitiũ quãto magis patimur, tãto min⁹ videm⁹. Gre. vbi sup.

Cũ voluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa prospera sunt aculeo tẽtationis opponenda: vt eo magis erubescamus praua cõmittere, quo nos à Deo meminimus gratuita dona percepisse. Gregor. sup. Ezech.

Numerari culpæ nequeunt, quæ habẽdæ potestatis amore perpetrantur. Greg. in mor.

Cũ is qui de terrena prius gloria superbiebat, post modum de sanctitate extollitur, nequaquã elatio corp⁹ eius deseruit, sed ad eũ cõsueta veniẽs, vt cognosci nequeat, vestẽ mutauit. Greg. vbi sup.

Deus aliquando punit occultã mentis superbiã, per manifestã carnis ruinam. Greg.

Quid est virtus nisi medicamentum? & quid est vitium nisi vulnus? quia ergo nos de medicamẽto vulnus facimus, facit Deus de vulnere medicamẽtum, vt qui virtute percutimur, vitio curemur. Greg. in mor.

Plerũque virtus habita deterius quã si deesset interficit: quia dũ mẽtẽ erigit, elationis gladio trãsfigit. Greg. in mor. lib. 7. c. 11.

Accepta dona amittit, qui de ipsis extollitur. Gregor. vbi suprà lib. 9. c. 1.

Qui de perfectione se erigit, habere se bene viuendi nec initiũ ostendit: & cum extollimur, nec inchoasse nos monstramus. Gregor. vbi suprà.

Cum

Cum hominem tumere Deus conſpicit, ſe ſibi illũ oſtendẽdo derelinquit, & eius mẽs derelicta quid ſit inueniat, quæ male in ſe ſecura gaudebat. Greg. vbi ſup. lib. 10. cap. 13.

Super illud. Vir vanus in ſuperbiam erigitur. Anima quæ amiſiſſe ſe innocentiam non dolet, iuſto Dei iudicio etiam humilitatem perdit. Greg. vbi ſup. cap. 15.

Inter cœlũ & terram leuatur amphora, vbi ſedet impietas: quia ſuperbi & proximos deſpiciunt, & cœlum non apprehendunt. Greg. lib. 14. c. 28.

Propheta qui ab alio deceptus comedit, forte prius quod cõtra regẽ ſe oppoſuerat intumuit. Greg. in Mor. lib. 23. c. 28.

Sæpe ſuperbi inde ſub ſe proſternuntur, vnde ſuperire videbantur: & qui per ſuperbiam peccant, permittente Deo in vitia carnis labuntur. Greg. 26. Mor. c. 12. & 13. vide locum.

Quia humiliaſti tanquam vulneratum ſuperbum, & tumore meo ſeparabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos meos. Auguſt. confeſ. lib. 7. *Auguſt.*

Memento quia puluis es, quia cinis es, quia putredo & vermis es: quique & ſi altus es, niſi tanto te humilies, quanto magnus es, perdes omnino quod es? Nunquid tu altior es, quã primus Angelus? Nunquid ſplendidior in terra, quã Lucifer in cœlo? Quod ſi ille de tanta ſublimitate per ſuperbiã cecidit, quomodo tu ad tantam celſitudinẽ ſuperbiens, de imis aſcendes? Aug. de conflic.

Audeo dicere ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertũ manifeſtumque peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus ſibi diſplicuit, quãdo fleuit, quã ſibi placuit, quãdo præſumpſit. Idem de ciuit. Dei. *Bern.*

Quid tam opus habens miſericordia quã miſer? & quid tã indignum miſericordia quam ſuperbus miſer? Idem de lib. arb.

Cætera vitia in malefactis valent, ſola ſuperbia etiam in rectè factis eſt cauenda, Idem lib. de natura & gratia.

Si vix toleratur diues ſuperbus, pauperem ſuperbum quis feret? Idem ſer. 29.

Vermis diuitiarum eſt ſuperbia. Difficile eſt, vt non ſit ſuperbus, qui diues eſt. Tolle ſuperbiã, & diuitiæ non nocebunt, Idem ſer. 31.

Quid prodeſt diſpergendo dare pauperibus, & pauperẽ fieri cum

cum anima misera superbior efficitur diuitias cótemnendo, quam fuerat possidendo? Idem in Regula. Cler.

Humilitas homines sanctis Angelis similes facit: & superbia ex Angelis Dæmones facit: & vt euidenter ostendam: ipsa est omnium peccatorum initium, & finis, & causa, quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam nullū peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse, sine superbia. Idem ad quendā comitem?

Fit miris modis in anima hominis, vt de falsa humilitate magis insletur, quam si apertius superbiret. Idem in quadam epist.

Hieron. Initium omnis peccati superbia est: quæ natione cœlestis, sublimiū mētes inhabitat, sub cinere & cilicio latitās. Hiero. in Epist.

Nihil ita à pueritia vitare conatus sum, sicut tumentem animū & erectam ceruicem Dei cótra se odia prouocantem. Noui enim magistrū & Dominum meū, in carnis humilitate dixisse. Discite à

Isido. me quia mitis sum & humilis corde. Idem ibidem.

Superbia sicut est origo omnium criminum, ita ruina cunctarum virtutum: ipsa enim est in peccato prima, in conflictu postrema. Isidor. de sum. bo.

Sicut per superbiā mentis itur in prostitutionem corruptæ libidinis: ita per humilitatem mentis saluabitur castitas carnis. Idem.

Principaliter his duobus vitijs Diabolus humano generi dominatur: idest, superbia mentis, & luxuria carnis. Idem.

Plerunque vtile est arrogantibus deseri à Deo: quatenus suæ infirmitatis conscij ad humilitatē redeant, vt humiles post casum

Bern. existant. Idem lib. 3. de sum. bon.

Monachus præsumptuosus primus in conuentibus residet, in consilijs primus respondet: non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipse non fecit, aut ordinauit, nec recte factum, nec pulchrè æstimat ordinatum: iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum Bern. de. 12. Grad.

Si quis deuotus, siquis solicitus est, siquis spiritu feruens, caueat sibi, ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: quia nec huiusmodi animum intrat gratia: nimirum quia plenus est, nec in eo iam inuenit gratia locum sibi. Idem supra Cant.

Est

Est superbia & delictum maximũ, vti datis tanquam innatis: & in acceptis beneficijs gloriam vsurpare beneficij. Idem de dilig. Deo.

Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruun tur: vt luxuria pudicitiam, ira patientiam: sola vero superbia contra cunctas animi virtutes se erigit: & quasi generalis & pestifer morbus omnes corrumpit. Hugo. lib. 2. de Anima. *Hugo.*

Superbia turrim euertit, linguam confudit, prostrauit Goliam, suspendit Amam, interfecit Nichanorem, peremit Antiochũ, Pharaonem submersit, & Sennacherib interemit. Sedes enim ducum superborum destruxit Deus, & radices gentium superborum arefecit. Innocent. de vil. cond. hum. *Innocen.*

Omnis fere vitiosus diligit sibi similem: solus superbus odit elatum. Vnde inter superbos semper sunt iurgia. Idem ibidem.

Superbia est Dei abnegatio, inuentio dæmonum, aspernatio hominum, condemnationis mater, laudum progenies: sterilitatis argumentum, diuini adiutorij expulsio, stuporis præcursor, lapsuũ ministra, casus materia, iracundiæ fons, simulationis ianua, firmamentum Dæmonum, delictorum custos, duritiæ & crudelitatis artifex, compassionis & misericordiæ ignoratio, amarus exactor, immitis iudex, Dei aduersatrix, blasphemiæ radix. Clim. Grad. 22. *Ioã. Cli.*

Superbus monachus Dæmone opus non habet: ipse enim iam sibi & Dæmon, & hostis, & inimicus est: Alienissimę à luce sunt tenebræ: ita & superbus à virtute omni alienus est. Idem ibidem.

Visibilem superbiam sanabit mœstus & abiectus habitus: inuisibilem vero, solus qui est ante secula curabit. Idem in compend. super dict. om. recapit.

Tolerantiæ, & prudentiæ, & iustitiæ amatorem decet elatione & magnos spiritus detrahere: nam magnũ est argumentum vere exerceri virtutẽ, si omnis molestia adsit, & arrogãtia absit. Philon. *Philon.*

¶ Superbi reipsa dicunt, quod Regi Tyri Ezechiel improperat. d. O Tyre tu dixisti, Deus ego sum. Quonam modo? Quemadmodum Propheta idem statim explicat. d. Posuisti cor tuũ, quasi cor Dei. Quod plane superbi faciunt, qui sese supra humanæ naturæ modum efferentes diuinos pene ab hominibus honores exigunt: COLLE.

gunt: omnibusque imperare, & nemini parere volunt, quod vnius Dei proprium est.

Cur superbos ac præsumptuosos vocare solemus stultos: cum tamen nec auaros, aut maledicos, aut voraces, aut alijs vitijs inquinatos, hoc nomine appellemus: quo etiam nomine eos sacræ litteræ notarunt. Cum enim Dauid in superbiam elatus, numerare populum iussisset, vbi errorem suum intellexit, nimium stulte se egisse confessus est. Causa autem esse videtur, quia quanuis omnis peccans sit ignorans, & errent omnes qui operantur malũ, in nullum tamẽ crimẽ tot incidũt errores, vt in hoc. Errãt enim superbi qui de rebus alienis gloriãtur, cũ omnia bona siue naturæ siue gratiæ, siue etiam quæ vulgo appellantur fortunę, à Deo sint. Quid enim (ait Apostolis) habes, quod non accepisti? si vero accepisti &c. Secundo errant, quia frequenter de rebus nihili gloriantur, vt de veste pretiosa, de caliga, aut calceo studiose astricto, de flaua cesarie de pennis auium, quas pileo infixas in capite gestant, de rubo aut albo colore ementito, & aliunde mutuato, similibusque nugis. Quid enim hac gloria inanius atque dementius? Tertio errant, dum alios pro nihilo habent atque dispiciunt, eosque vix homines arbitrantur. Quarto errant, dum multis se necessitatibus implicant, vt fastum & sæculi pompam sustentare splendide possint. Quinto errant, dum omnia ad inanem hanc ostentationem ordinant atque componunt, vestes, gressus, verba, gestus, incessum & actiones demum omnes. Error autẽ finis omnia damnat.

1. Cor. 4.

Eccli. 10. Odibilis coram Deo & hominibus superbia. Item initium superbiæ hominis apostatare à Deo: quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Pro quo alius vertit: Initium superbiæ est defectio hominis à Deo & à creatore suo abductus animus. Vbi enim homo mentem à Deo auocat, sibi protinus fidere, seque & gloriã suam per se incipit quærere. Sequitur deinde, Initium omnis peccati superbia, qui tenuerit illam adimplebitur maledictis & subuertet eum in finem. Quæ vero mala superbiam sequãtur, persequitur deinde his verbis: Propterea exhonorauit Deus conuẽtus malorum &c. quæ sequuntur. Eccl. 10.

Superbiam esse grauissimum peccatum declarat versiculus ille Psalm. 18. Pro eo enim quod nos legimus. Ab occultis meis &c.

Hiero.

Hiero. ex Hebr. vertit. A ſuperbis quoque libera ſeruum tuũ &c. Ac deinde, emũdabor à delicto maximo. Quo verbo ſuperbiam inter maxima delicta cõnumerat. Eſt enim initium omnis peccati. Vnde duplici nomine maximum eſt: tum malitiæ fœcunditate, tum grauitate.

Superbia initium omnis peccati eſſe dicitur, quoniã vehementer homines ad omnia ſcelera inſtigat. Cætera enim vitia certis quibuſdam itineribus ad id tendunt, quod cõcupiſcunt certè nõ admodũ euagantur: at ſuperbia, quæ inordinatus gloriæ ſiue propriæ excellẽtiæ amor eſt, ad hũc finẽ multis ac varijs itineribus cõtendit. Quid enim eſt in rebus humanis magnum quod ad hanc gloriam aliqua ſaltem ratione nõ cõducat? Ad hoc enim deſeruit eruditio, nobilitas, pecunia, ampla domus & familia, affinitas, principum gratia, potẽtes amici, rei militaris ſcientia, ſplendida mẽſa, pretioſa veſtis, periſtromata, cæteraque domeſtica ornamenta & id genus alia penè innumera. Quæ omnia ſuperbus eodem amore quo gloriam ardentiſsime cupit: tanquam inſtrumenta & adiumẽta quibus ad id quod appetit peruenire queat: qua in re latiſsimus cupiditati aperitur cãpus, (quæ malorũ omniũ radix eſt) dũ quibuſuis artibus ſiue iure ſiue iniuria id aſſequi nititur quod cõcupiſcit. Iam vero ſi quis illi in hoc curſu obiſtere velit, quam varie afficitur & angitur? modo enim iracundia rumpitur, modo mœrore contrahitur nunc inuidia contabeſcit, nunc odio furit, nunc falſam litem intendit, ac denique ſurſum ac deorſum omnia miſcet. Hac ergo ratione ſuperbia peccati omnis radix eſſe dicitur. Vt omittam interim quod ea vel maximè obicem ponit diuinæ gratiæ, qua deficiente, quę mala non ſequentur?

Ambitio.

NVnquid hoc quoque tentationis genus ceſſauit à me, aut ceſſare in hac tota vita poteſt timeri, & amari velle ab hominibus, nõ propter aliud, ſed vt inde ſit gaudiũ quod nõ eſt gaudiũ? Miſera vita eſt, & fœcunda iactantia. Hinc fit vel maxime nõ amare te, nec caſte timere te. Itaque nobis quoniam propter quędã humanę ſocietatis officia neceſſariũ eſt amari, & timeri ab hominibus, inſtat aduerſari⁹ verę beatitudinis nr̃ę, vbiq; ſpargẽs in laqueis, euge, euge: vt dũ auide colligim⁹, incaute capiamur, *Auguſt.*

& à

& à veritate tua gaudium nostrum deponamus, atque in hominũ fallacia ponamus, libeatque nos amari, & timeri non propter te, sed præ te. Nos autem Domine pusillus grex tuus ecce sumus, tu nos posside. Prætende alas tuas, & fugiamus sub eas. Gloria nostra tu esto, pro te amemur, & verbum tuum timeatur in nobis. Qui laudari vult ab hominibus iudicante te, nec eripietur damnante te. Aug. Confess. lib. 10.

Sicut toto desiderio debemus occupationem fugere, ita si desit qui præsidet, occupationis onus libenti necesse est animo subire. Gregor. in Reg.

Hierony. Plures in hoc ipso placere cupiunt, quod placere contemnunt: & mirum in modum laus dum vitatur, appetitur. Hiero. in epist.

Ambro. Sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subuertere, facit ambitio criminosos. Habet enim forẽsem gratiam, domesticum scelus: & vt dominetur alijs, prius seruit. Ambro. sup. Luc.

Bernar. Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo: & tunc verè non sapio quæ Dei sunt. Bern. sup. Missus est.

Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parẽs, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem. Idem sup. Qui habitat.

Pet. Ra. Ambitio est quædam simia charitatis: charitas enim patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis: charitas benigna est pauperibus, ambitio diuitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanitate: Vtraque omnia credit, omnia sperat, sed longè dissimili modo. Pet. Raue. in serm.

Innoc. Ambitiosus semper est pauidus, semper attentus ne dicat quod displiceat: humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatẽ exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur & obsequitur, cũctos honorat, vniuersis se inclinat, frequentat curias, visitat optimates, assurgit & amplexatur, applaudit, & osculatur. Vnde nouit istud poeticum. Etsi nullus erit puluis, tamen excute nullum. Innocent. de vtil. condit. hum.

Ecce ambitiosus grauem intra se sustinet pugnam, difficilemque

que conflictum, dum iniquitas pulsat animam, ambitio continet manum, & quod illa suggerit, hæc fieri non permittit. Colludunt ad inuicem mater & filia, iniquitas & ambitio: hæc vendicat sibi publicum, illa secretum. Idem ibidem.

Ambitiosus statim vt est ad honorem promotus, in superbiam extollitur, in iactantiam effrenatur: non curat prodesse, sed gloriatur præesse: præsumit se meliorem, quia cernit se superiorē: priores dedignatur amicos: notos ignorat, externos commitatur: contemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostēdit, grandia loquitur, sublimia imitatur. Idem ibidem.

¶ Magna fuit illa Pharaonis crudelitas, qua liberum Dei populum in luto & lateribus conficiendis seruire coegit: longe tamen maxima fuit, quod subtractis paleis, eandem laterum mensuram præbere iussit. Quam illi non ferentes, ad tyrannum confugere clamantes, Paleæ non dantur nobis, & eadem mensura laterum imperatur. En serui tui flagellis cædimur, & iniuste agitur contra seruos tuos. Quid hac tyrannide violentius? At similem huic Diabolus Mundi huius princeps, aduersus ambitiosos atque superbos homines exercet: quos licet pauperes, & rerum omnium quasi palearum egentes, ad hoc tamen perducit, & instigat: vt non minori apparatu & pompa viuere velint, quam si opibus & omni rerum copia circunfluerent. Subtractis enim opibus quasi paleis, eadem illa quæ erat in abundantia libido ac superbia manet: quæ nullis rerum aduersarum incōmodis debilitata & fracta est: Quo quid esse vel miserius, vel dementius potest? COLLE.

Sicut ex magna appetitus corruptione prouenit, vt ægroti quidam, præsertimque grauidæ mulieres terram auidissime comedāt eoque cibo delectentur: ita ex magna iudicij corruptione procedit, vt homo famulorum comitatu, & domesticorum parietum ornatu cęteriſque similibus adeo oblectetur, vt propter hæc ipsa pārāda atq; tuenda, diuina & humana iura violare non dubitet.

Cum æquales tuos ad honores videris promoueri, te autem in humili & obscuro loco iacere, habes illa Eccli. verba quibus te consoleris: Confide in Deo, & mane in loco tuo. Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem. Benedictio Dei in *Eccli.* 10.

mercedem iusti festinat: & in honore veloci processus illius fructificat.

Quam sit pestilens ambitionis & inuidiæ virus, & quam tetra facinora, quãtaque ab eo mala oriantur facile videbit quisquis infaustissimam illam tragœdiam Core, Datham, & Abiron quæ Num. 16. narratur, diligenter aduerterit, ex illa enim ea coniuratio, ex ea obstinata aduersus præpositos Domini rebellio (quã Moses blasphemiam contra Dominum esse definiuit,) exorta est: quod videlicet Core cum socijs sacerdotium sibi vendicare (vt ibidem Moses ait) ambierunt. Ex eademque horrendus ille terræ hiatus, & nouum atque inauditum mortis supplicium duxit originem. Qualis igitur radix illa est, vnde tam acerbi & letales fructus prodierunt. Horum igitur spiritu aguntur quicumque simili cupiditate ducti ad magna aspirant sacerdotia.

Prou. 25. Mel inuenisti, ait Salomon, comede quod tibi sufficiat, ne forte satiatus euomas illud. Eleganter hoc D. Bernardus ad mundi plausum atque fauorem refert: quod quidem propter proximorum salutem parce quidem sumendum est. Qui enim se illo faciari studet, omnia cogitur euomere, quia nec alijs nec sibi vtilis erit. Eo enim deducitur mens arrogantia tumẽs, vt aliorum etiam laudem suam reputet ignominiam.

Arrogantia Præsumptio.

Gregor. PIa conditoris dispensatione agitur, vt de se confidens anima, dispensatoria tentatione pulsetur, quatenus infirmata, quid sit inueniat & præsumptionis propriæ fastum deponat. Greg. in Mor.

Qui accepta dona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Greg. in Mor. lib. 9. cap. 1.

Superbus dum multa bona se simulat habere quæ non habet perdit etiam illa quæ habet. Idem Mor. lib. 9. cap. 5.

August. O homo, ideo non vicisti, quia de tuo præsumpsisti. Qui præsumit de viribus suis antequã pugnet, ipse prosternitur. Augu. in ser.

Valerius. Cum non sit nostrum quod sumus, quomodo nostrũ est, quod habemus? Stultitiæ genus est, vt cũ alij debeas vitæ beneficium, tibi ascribas ornamenta virtutum. Val. Epis. in quod. serm.

Neces-

Necesse est sibi multum tribuat qui se nulli comparat. *Quinti.*
Multis displiceat oportet qui sibi nimium placet. *Adilon.*

¶ Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam & folia tua comedat & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo. COLLE.

Contra præsumptionis & arrogantię vitium acriter Eccli. 37. inuehitur, his verbis: O præsumptio nequissima vnde creata es cooperire aridam malitia & dolositate illius: vel (vt alius vertit) vnde nam prorepsisti, vt terram operires? Ex quibus verbis patet quam late pateat magnum hoc malum.

Inanis Gloria.

NEscit laudem cum suppetit, fugere, qui ad hanc didicit, cũ deesset, anhelare. Greg. in Past. *Gerg.*

Sæpe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quanuis quæsita non fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione dum mens bene operantis resoluitur, ab omni intentione intimi vigoris dissipatur. Greg. vbi supra.

Cum bona fratres agitis, semper ad memoriam mala acta reuocate: vt dum caute culpa conspicitur, nunquam de bono opere incaute animus lætetur. Greg. in hom.

Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? ac si iustificato peccatori veritas dicat. Virtutes à me acceptas tibi nõ tribuas. Noli contra me de meo munere extolli: Recole vbi te inueni, quando meo te timore solidaui. Vt ergo ego in te nõ destruã quod in te construxi, ipse nõ cesses cõsiderare quod in te reperi. Greg. sup. Iob. 36. Sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat, eleuatur. Greg. lib. 20. Mor.

Sæpe hostis grauibus cogitationibus subtilitatem admisçet: vt dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur. Greg. in Mor. lib. 2. c. 33.

Sæpe de opere extollimur: sæpe de hoc quod extolli contemnimus; Nõ sec' ac ille qui solé importune respicit, inde. n. nihil videt vnde amplius videre conabatur. Greg. vbi sup. lib. 9. cap. 17.

Quo arbor altius ad superiora surrexerit, eo vim ventorum vehementius sentit: quia quo plus quisque in bona opera attollitur, eo ampliori ab ore laudantium fatigatur. Greg. 22. Mor.

Valde perfectorum est sic ostenso opere, autoris gloriam quærere, vt de illibata laude nesciat priuata exultatione gaudere. Greg. vbi sup.

Quicumque se dum benefacit extollit, maiorem culpam superbiendo peragit, quam bonam mercedem largiendo: fitque nudus, dum nudum vestit, & fit se deterior dum putat meliorem. Greg. 21. Mor. c. 14.

Bona quæ innotescũt hominibus, vix esse possunt sine periculo. Greg. 23. Mor. c. 4.

Sæpe acuti ingenio ijsdem telis quibus hostem feriunt, prosternuntur, dum in illis gloriam propriã quærunt. Greg. 23. Mor. c. 6.

Propria laus iustos cruciat, iniquos exaltat. Vide Prouer. 17. Et vide Greg. 26. Mor. cap. 30. in quo exponitur, quid iustus cogitat cum laudatur.

Augustin. Ecce in te veritas video non me laudibus meis propter me, sed propter proximi vtilitatem moueri oportere. Et vtrum ita sit nescio. Minus mihi in hac re notus sum ipse, quam tibi. Obsecro te Deus meus, & me ipsum mihi indica, vt cõfitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me sauciũ cõperero. Aug. Confes. lib. 10.

Isido. Qui enim de bono tuo glõriam sibi quærit, & non tibi quærit, hic fur est & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui enim laudari vult de tuo dono, & non quærit in illo gloriam tuam, sed suam, hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo suam non tuam gloriam quęsiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te. Aug. in Medita.

Quisquis ex deteriori iã melior esse cœpit, caueat de acceptis extolli virtutibus, ne grauius per vanam gloriam corruat, quam prius ex lapsu vitiorum iacebat. Isidor. de sum. bono.

Vis virtutes tuas augere? prodere noli. Idem in Synodo.

Euseb. Emis. Inter hæc ille (hoc est Beatus Maximus) cum vellet augeri nollebat agnosci: quia hæc est natura iustitiæ, vt quanto studiosius abscondi optat, tanto clarius innotescat: & occultatio ipsi proditio sit.

tio sit. Et infra. Quid effugis gloriam? quę plus additur cum timetur? Quid honorem quasi indignus repellis? Meriti prærogatiua est honoris repulsa. Eus. Emi. in hom. de S. Max. Epist.

Vidi plurima variaque virtutum germina ab ijs qui in seculo degunt plantari, & ex inani gloria tanquam ex cloaca & cœno irrigari, & ex ostentatione circunfodi, atque ex laudibus humanis stercorari. Quæ tamen transiata post modum, in desertum solum atque seculi hominibus inuium, omnique inanis gloriæ cœnulentia vacuum, confestim exsiccata sunt. Clima. grad. de inani gloria. *Clmia.*

Inanis gloria est, laborum dissipatio, sudorum perditio, thesaurũ insidiæ, perfidiæ alumna, superbiæ præcursor, in portu naufragium, in area formica: quæ & si tenuis est, laboribus tamen omnibus & fructibus insidiatur. Expectat formica, dũ perficiatur triticum: xenodoxia vero dum cõgregentur opes. Gaudet illa vt furetur, hæc autem vt disipet. Gaudet desperationis spiritus cũ videt multiplicari vitia, xenodoxia vero cũ virtutes multiplicari videt. Prioris ianua, multitudo vulnerũ: secundi vero, diuitiæ laborum. Obserua diligenter, & vsque ad mortem, & sepulchrũ, inuenies hanc nefariã labem quotidie vestibus, vnguentis, pompis, aromatibus & alijs florere. Lucet omnibus affatim sol, omnibusque studijs xenodoxia adgaudet. Verbi causa. Ieiuno, inaniter glorior: latendi causa soluo ieiunium: tanquam prudens iterum glorior: si splendide vestior, vincor ea peste: si vilius induor, denuo glorior: si loquar, hac superor: si taceam, rursus superatus sum: quo cumque hunc tribulum ieceris erecto perstitit aculeo. Eiusmodi vero glorioſus est fidelis Idolorum cultor: qui Deum quidem colere, & venerari videtur, hominibus vero non Deo placere studet. Idem Grad. 21.

Secularium aduentum præuenit inanis gloria: leuioresque monachos aduenientibus obuiam progredi hortatur, eorũque prouolui pedibus. Ita quæ est superbiæ plenissima, humilitatẽ simulat: mores, habitum, incessumque moderando componit: submissa loquitur voce: atque ad manus aduenientium vt aliquid accipiat, respicit. Dominos ac patres & primates appellat, & qui post Deum sint vitæ illorum causa. Idem, ibidem.

Qui prærogatiuis naturalibus, puta acumine, peritia, lectione,

pronuntiatione, ingenio, cæteriſque omnibus quæ nobis ſine noſtro labore proueniunt, extollitur: hic nunquam eis quæ ſupra naturam ſunt, bonis potietur. Qui enim in modico infidelis eſt, in multo quoque infidelis erit. Ibidem.

Notauit quidam ex ijs qui videre acutius poterant, narrauitq; quid viderat. Cum ſederem, (inquit) in cœtu quodam, aduenientes ad me xenodoxiæ & ſuperbiæ Dæmones iuxta me ex vtraq; parte ſederunt: & vnus quidem ex ijs digito illo ſuo vaniſsimo pulſauit latus meum, hortans, vt aliquid quod ad contemplationē pertineret, ſiue opus quodlibet in deſerto à me geſtum loquerer: quem cum à me repuliſſem, dicens: Conuertantur retrorſum, & erubeſcant, qui malè mihi cogitant: protinus is qui à ſiniſtris erat, ad aurem mihi dixit. Eia, benefeciſti: magnuſque effectus es: quippè qui impudentiſsimam matrem meam viceris. Ad quē ego ritè ſequentia verſus reſumens, dixi. Auertantur ſtatim erubeſcētes qui dicunt mihi, Euge, benefeciſti. Idem ibidem.

Cum aliquando in cella ſedens, deſidia torperem, cellulam ipſam ferè cogitarem deſerere, aduentantes viri quidam, vt ſolitarium ſummis attollebant laudibus, atque beatum prædicabant, citiuſq; negligentiæ ſpiritus ab inani gloria fugatus exceſsit. Admiratuſque ſum quomodo ſpiritibus omnibus tribulus iſte aduerſatur. Idem de different. & diſcret. quietis. Grad. 27.

Chryſoſt. Qui omnium contemptum pecuniarum habuerunt, & nulli huius mundi imaginationi ſe immiſcuerunt, ſed magis tyrannicas corporum concupiſcentias domuerunt, hi multoties capti à vanagloria, omnia perdiderunt. Chriſoſt. ſup. Ioa.

Melius eſt ædificia facere quæ aſpiciant homines, non in hoc tempore ſolum, ſed etiam in poſterum. O inſipiens, quid tibi prodeſt iſta memoria: ſi vbi es, torqueris, & vbi non es laudaris. Idem ſup. Mat.

COLLE. ¶ Qui de Deo rebuſque ſpiritualibus ac diuinis ad hoc loquitur vt ipſe vir ſanctus atque religioſus habeatur, ſimile quiddam mihi facere videtur, ac ſi quis ſacras veſtes & vaſa ſacra ab Eccleſia tolleret: vt ijs in nuptijs aut feſtis prophanis abuteretur.

Ego (inquit Dominus) diligens iudicium & odio habens rapi-

rapinam in holocaustum. Rapinam autem offert in holocaustum, quisquis aut elemosina, aut alio bono opere gloriam mundi captare nititur : vt pote qui gloriam eripit Deo. Rapinam item offert in holocaustum quisquis indiscrete per abstinentiam carnem suam macerat. Rem enim alienam diripit, qui corpus Deo dicatum ac debitum iure suo defraudat.

Qualis sit superbiæ atque præcipue arrogantiæ & inanis gloriæ peccatum, subita ac horrenda Herodis mors declarauit. Qui quoniam laudatus à populo laudes non retulit in Deum ab Angelo statim percussus, exesus à vermibus expirauit. Quas tamen pœnas non dedit, cum Iacobum iugulauit, & manus in Petrum Apostolorum principem iniecit.

Inanis gloria pusillorum atque abiectissimorum animorum vitium est : quibus etiam parua placent, & magna videntur. Recte enim Seneca : Multis rebus non ex dignitate sua, sed ex paruitate nostra magnitudo accedit. Sic videmus & pueros & puellas, de nouarum vestium ornatu nimium gloriari, quod à principibus, grauibusque viris alienum est. Habet tamen hoc vitium blanditias suas quibus etiam magni interim viri capiuntur. Vnde prudenter Diuus Basyli. ait : Cauete fratres inanem gloriam, dulcem animarum nostrarum prædonem.

Maxima hominum pars, partim inani spe melioris fortunæ, partim rebus nihili sæpe extollitur, & maiora de se cogitat. Quod quidem Eccli. 34. satis aperte & breuiter significauit his verbis. Vana spes & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes. Vere enim quidam adeo leues sunt, vt leuissimis etiam mundi fauoribus glorientur & intumescant, & magna de se sibi polliceantur. Quis autem explicare queat quã multa sint quibus leues homines inaniter extol luntur & exultant?

Ait Dominus ad Gedeonem, Multus tecum est populus: nec tradetur Madian in manus eius : ne glorietur contra me Israel, & dicat, meis viribus liberatus sum. Ex quo loco patet hoc præcipuè in operibus suis Dñm curare, vt ipse bonorũ nostrorũ autor agnoscatur, quatenus nemo debitã illi laudẽ & gloriã adimat, neque sibi superbiendi ansam arripiat, vnde obsequẽdi, amã-

Iud. 7.

di, atque laudandi sumere deberet. Hac de causa opem sæpe suam nisi in deploratis casibus non præbet, vt eum salutis ac libertatis nostræ assertorem & vindicem agnoscamus. Sic Bethuliam ab Holophernis obsidione liberauit: cùm iã populus de deditione agere inciperet. Sic etiam Isaac, & Ioannem Baptistam, & Beatissimam Virginem in desperata parentum ætate nasci voluit: vt liquido appareret, sobolem illam non communi naturæ lege, sed singulari diuinæ gratiæ beneficio in lucem editam.

Quisquis vel gratiæ vel naturæ munera sibi, non bonorũ omnium largitori tribuit, & in se non in illo gloriatur: simile quiddam facit, atque illi qui à Deo ab Ægyptiaca seruitute liberati, fabrefacto vitulo liberationis suæ beneficium tribuerunt
Exo. 32. dicentes, Ecce Dij tui Israel qui.t.e.d.Æ.

Sub interminatione mortis præcipit in lege Dominus, ne thymiamate quisquam, iuxta legis ritum confecto, in vsus suos vteretur: quod ille sibi vni offerri præceperat. Quid autem aliud nisi honor & gloria regi sæculorum & omnium bonorum largitori debetur? Quisquis autem hæc sibi tribuit, hoc thymiama contra legem Dei in vsus suos conuertit.

Gen. 39. Quisquis humanæ gloriæ cupiditate tangitur sibi ipsi dicere debet, quod Ioseph dominæ suæ ad adulterium inuitãti respondit: Ecce, inquit, Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquã est, quod non in mea sit potestate, præter te quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Vere enim omnium bonorum suorum participes nos Deus efficiens, vnam sibi gloriam, tanquam legitimam sponsam reseruauit. Quid igitur indignius, quam & hanc illi gloriam velle præripere, & creatoris gloriam creaturæ copulare? Itaque (vt Bernardus ait) iustissima virtus est quæ gloriam fugit, sed magna & rara virtus est, vt magna licet operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.

Ita per viam mandatorum Domini incedere præcipimur, vt neque ad dexteram aut sinistram declinemus. Hoc est, vt cum recta ingredimur nequaquam nobis de virtutibus blandiamur,

neque

neque dextris ſucceſsibus extollamur: neque rurſum deflectamus ad ſiniſtram, de hoc ipſo gloriæ contemptu inaniter gloriãdo. Vt enim Caſsianus ait, cui ſub ſpecie ſuccinctæ ac nitidæ veſtis nõ potuit aduerſarius xenodoxiã generare, ſqualida & inculta conatur inferre: quem non honore deijcere, humilitate ſupplantat. Quẽ ſcientiæ & locutionis ornatu nequit elidere, grauitate taciturnitatis extollit &c. Pulchrè ſeniores naturam vitij huius in modũ cepę deſcribunt, quæ vno decoriata tegmine, alio rurſum inuenitur induta, totieſque reperitur obtecta quoties fuerit ſpoliata.

Puellæ filiæ Loth in monte patrem inebriantes de eo conceperunt, vnde Amonitæ & Moabitæ nati ſunt, qui in æternum non ingrediuntur Eccleſiam Domini. Super quo Origenes ita ait, obſeruare debes ne fortè cum effugeris flãmas ſæculi ad inſtar Loth: & ad ſcientiæ altitudinem velut ad quædam cacumina mõtis perueneris, ne tibi inſidientur duæ filiæ tuæ, quæ à te non diſcedunt, ſed ſequuntur te etiam cum aſcẽderis in montem, nempe vanagloria, & maior ſoror eius ſuperbia. Quæ idcirco filiæ dicuntur, quia non nobis extrinſecus veniunt, ſed ex ipſis operibus perfectionis oriuntur. Vide ergo ne de his generes filios, quia qui de his nati fuerint, non ingrediuntur Eccleſiam Dei.

Hypocriſis.

SImon crucem portans, nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abſtinentiam afficit, ſed tamẽ per amorẽ gloriæ mundo viuit. Greg. lib. 1. Mor. *Grego.*

Quid eſt vita hypocritæ, niſi quædam viſio phantaſmatis, quæ hic oſtendit in imagine, quod non habet in veritate. Greg. vbi ſupra.

Vult hypocrita ſcire diuina eloquia, nec tamen facere: vult docte loqui, nec tamen viuere. Greg. lib. 15. Mor.

Quid dicturi ſumus qui iniqua operibus docemus: & ſola voce ea quæ ſunt iuſta prætendimus? Oſſa ieiunijs atteruntur, & mẽte turgemus: corpus deſpectis veſtibus tegitur, & elatione cordis, purpurã ſuperamus: doctores humilium, duces ſuperbiæ, ouina facie lupinos dentes abſcondimus. Greg. in Regiſt.

Hypocritæ dum alijs lucere volunt, sibi fiunt obscuri: imitãtes lucem sanctorum non ardorem. Greg. in mor. lib. 4. c. 15.

Hypocrita alienum tollit, quia iustorum laudem arripit. Greg. in mor. lib. 5. c. 14.

Hypocritæ cum per accepta bona in sua laude se eleuant ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra largitorem superbiunt, vnde ei amplius humiles esse debuerunt. Sed eo postea districtior illos sentẽtia percutit, quo nũc ingrati magis ea recipiũt: sitq; eis amplitudo muneris, incremẽtum dãnationis. Ideo scirpo comparãtur, qui exterius viret & crescit, intus vacuus est. Greg. in mor. lib. 8. c. 27.

Hypocrita iustus esse non appetit sed videri: iustus contra hoc ipsum videri fugit quòd esse meruit. Vnde Paulus. Parco autẽ ne quis &c. 1. Cor. 12. vbi dum quædam sua loquitur, quibusdam autẽ parcit, loquendo vitam auditorum erudit: tacẽdo suam custodit. Greg. mor. 18. c. 5.

Hypocrita callide nouit, & occultare quod est, & ostentare quod nõ est: vera mala premit, & falsa bona demonstrat: atque vt maiorem gloriam teneat, fingit se gloriam declinare: quia enim videt se eam sequẽdo apprehendere non posse, curat habere fugiẽdo. Greg. 26. mor. c. 28.

Hypocritæ foris ostendendo seruant, quæ intus viuendo impugnant: qui dum ante oculos hominum sanctitatẽ ostendunt, sunt testimonium sibi quod bene viuere non ignorant. Gregor. vbi sup.

Qui libenter de se foris falsa recipit, qualis intus sit non requirit: oblitusque quod est, appetit videri quod non est.

Hypocritæ dum alios fallere volunt, occulto hoc Dei iudicio permittitur: vt tunc ipsi potius intus fallantur, & dum testimoniũ falsæ laudis aspiciunt, remedium veræ confessionis amittunt. Gregor. 26. mor. c. 29.

August. Simulata æquitas nõ est æquitas, sed duplex iniquitas: quia iniquitas est & simulatio. Aug. super Psal. 63.

Hypocrita qui latinè dicitur simulator, auarus est: qui dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Gloss. Augusti. super illud Iob. 27. Quæ est spes hypocritæ?

Hypo-

Hypocritæ volunt esse humiles sine despectu, pauperes sine defectu, bene vestiti sine solicitudine, delicate pasci sine labore, alias adulantes, alias detrahentes, mordaces vt canes, dolosi vt vulpes, superbi vt leones, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: mellis dulcedinem idest, inanis gloriæ & latentis lasciuiæ (vt vrsi) quærentes. Bern. *Bernard.*

Hypocrisis subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Hypocrisis secura simulat, prospera fallit, curiosa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum. Ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem vacuat, misericordiam miseratione prosternit. Hypocrisis cognata febri, frigido poculo propinat ardorem. Petr. Chryso. in serm. *Petr. Chrys.*

Hypocrisis dum cupit captiuare oculos, oculis fit ipsa captiua. Hypocrita laborasti ieiunijs vt labor tibi ieiunij non prodesset. Hypocrita abstinentiæ fluctus intrasti, continentiæ conscendisti vndas, enatasti ieiunij pelagus, & in ipso portu ieiunij naufragasti quia non comparasti lucrum, sed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfecisti. Hinc est, quod Deo redditurus es rationẽ, quia ab hominibus percepisti miseræ fraudis vsuram. Fratres fugiẽdum est vulnus, pestilentia cauenda, quæ de remedijs creat morbos, conficit de medicina langorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimẽ. Thesaurum qui non abscondit, prodit: virtutes proditæ non manebunt. Virtutes sicut proditores suos deserunt, sic suos instant custodire custodes. Idem in ser. 7.

Hypocrita, si bonum est, bonũ esse, vt quid vis apparere quod non vis esse? Si malum est, malum esse, vt quid vis esse, quod nõ vis apparere. Si bonum est, bonum apparere, melius est bonum esse. Si malum est, malum apparere, peius est malum esse. Ergo aut appare quod es, aut esto quod appares. Chrysost. *Chrysost.*

Magis odimus mendacium quõd simile vero est. *Quintil.*

Latere nullus nugator potest diu. *Adilon.*

Totius iustitiæ nulla est capitalior pestis quam eorum qui tum dum maxime fallunt, id agunt vt boni viri videantur. Cicero. 1. de offi. *Cicer.*

Cum

COLLE. ¶Cum hypocritæ atque lupi sub ouina pelle lactitantes deprehé duntur, vere oues timent ouis speciem præseferre, ne hypochritis similes esse credantur. Quod quidem malum hoc nostro sæculo non infrequens est: cum hoc tamen imbecillis & infirmi animi argumentum sit. Contra tamen monet. D. Augusti. Quanuis lupus se pelle ouis contegat, ouis tamen pellem suam non deserat.

Multa aduersus hypocrisis vitium ab antiquis patribus scripta legimus. Ex quo apparet, non quidem peiora, sed forsitan fœlicio ra fuisse illa sęcula, quàm nostra: quanuis enim hoc teterrimum vi tium sit, arguit tamen in pretio apud homines fuisse virtutē, quā-do solam eius imaginem ita honorabant, vt nō deessent multi qui hac ratione populi honores aucuparentur. Nunquam enim homi nes virtutis imaginem induerent, nisi virtuti honos haberetur. At cum hoc nostro sæculo nec veræ quidē virtuti frequenter hic ho nos tribuatur, non est, cur ambitiosi homines falsam virtutis imaginem induant, quando nec verā honoribus affici vidēt. Si enim in aliqua regione exigui aut nullius pretij esset verum aurū, quorsum aliquis eò auricalchum importaret, vbi nec verū quidē aurū pretium habet? Itaque nō est cur modo tantopere concionatores in hypocritas inuehi debeant, præsertim cū solidum vulgus audito hoc nomine, non veros hypocritas, sed viros pietatem colētes intelligāt. Quo fit, vt huiusmodi doctrina pij animum contrahāt: improbi vero criſtas erigant, & triūphent, & suam quodammodo causam agi (Diabolo fallente) arbitrentur.

Præcipit Dominus Noe arcam intus & extra bitumine liniri: quo quidem præcepto (vt Origenes ait) præcipit nobis ne de illorum numero simus, quos ipse dealbatis sepulchris cōparauit, quæ extra quidem nitida, intus autem plena erant ossibus mortuorum. Vult igitur nos sanctos esse & mente & corpore.

Humilitas.

ELecti nę inuitè curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Greg. in mor.

Ab omnib' corripi, ab omnib' emēdari parat' sum: & solū mihi

mihi amicum æstimo, per cuius linguam ante apparitionem districti iudicis, meæ maculas mentis tergo. Greg. in Regist.

In cunctis quę agitis, radicem boni operis, humilitatem tenete: nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspicite: vt dum meliora vobis exempla proponitis, ad maiora semper ascendere ex humilitate valeatis. Greg. in hom.

Tantum necesse est, vt se vnusquisque in humilitate deprimat, quantum si sit electus ignorat. Greg.

In cunctis se despicit, qui in suis oculis esse humilem profitetur. Greg. vbi suprà.

Magnus vnusquisque esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat: ne dum sibi magnitudinem arroganter tribuit, amittat. Gregor.

Cum per tentationem humilitas proficit, prospera est illa aduersitas, quæ mentem ab elatione custodit. Greg. lib. 26. mor.

Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Gregor. in moral.

Cum diuinis muneribus actus proprios meditare: nec dignum te iudicabis eo quod frueris, si intelliges quod mereris. Gregor. homil. 7.

Sancti viri quò altius apud Deum virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat, inueniunt. Gregor. in moral.

Fit Deo prouidente vt qui fortia vincit, à leui superetur: quatenus sic agnoscat à Deo fuisse quod vicerit: & ita mens sua infirmitate roboretur: Quare Chananæus conteri potuit, non potuit exterminari: efficitur tamen tributarius: quia & vitium illud humilitati subseruit. Quare Iudicum. 3. dicitur. Hæ sunt gentes quas reliquit Dominus vt erudiret Israel: semper enim ab eis vinci formidādum est. In paruis discit quòd ex se maiora non subijcit. Greg. in mor. lib. 4.

Super illud Iob. Ponit humiles in sublimi &c. D. Grego. ait. Ideo hoc dicit: quia vnde se humiles in omnibus despiciunt, inde contra omnia fiunt securiores: cumque in alto siti sint, miro modo ipsos reproborum tela etiam feriunt, & non contingūt. Greg.

vbi

vbi supra lib.6.capit.6.

Oportet bona opera sciendo nescire: quia & recta hæc æstimare oportet,& minima:recta vt custodiamus,minima ne inflemur. Greg.vbi sup.lib.9.cap.17.

Iob. 14. Dominus de B.Iob dixerat quod non sit similis ei:ipse autem si fuero iudicatus,iustus inueniar.Non dicit iustior,fugit enim comparationem. Greg. lib. 11. Mor.cap.20.

Omnipotens Deus in ipsis spiritualibus profectibus modũ ponit:vt ex hoc homo quod apprehendere conatur,& nõ valet,in illis se non eleuet,quæ valet. Vnde Paulus cœlum ingreditur, ac deinde tentatur.Greg.12.Mor.cap.2.

Greg.super illud.1.Reg.15. Nonne cũ esses paruulus in oculis tuis &c.sic ait:Magnus mihi fuisti,quia despectus tibi: at nũc quia magnus tibi es,mihi es despectus. Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto pretiosio r sibi.Li.Mor.18.cap.22.

Perfecti viri sensus non minoratur, cum ad inferiora trahitur: quia tanto subtilius superiora penetrat,quanto humilius ad inferiora descendit.Greg.20.Mor.cap.20.

Humilitas in intelligendo ea etiam sæpe aperit,quæ ad intelligendũ impossibilia videbantur.Greg.20.Mor.cap.9.

Greg.super illud Iob.31.Si contempsi subire iudicium cum seruo,&c. sic ait.Supra dixit iuuenes abscondebantur, & principes cessabant loqui. Ecce tanta in Iob est authoritas,vt ad silentium principes adducat:tanta humilitas,vt ad iudicium ex æquo veniãt ancillæ.In potestate principibus potentior, in certamine seruis æqualis:inter principes memor regiminis,inter seruos memor cõditionis.21.Mor.cap.10.

Saltat Dauid, vt ex humilitate solidet fortia quæ ante gessit: Ego ipsum magis stupeo saltantem, quam pugnantem: Pugnans enim hostes,saltans se ipsum vicit. Greg.27.Mor.

Prima Angeli stultitia fuit,elatio cordis: & ideo prima hominis sapientia efficitur humilitas suę æstimationis.Licet ergo magna sapiat,vehemẽter desipit,quia nescit se ipsum.Gre.28.Mor.c.7.

Dum tumor elationis crescit, aciem contemplationis claudit. Greg.28. Mor.

Eccli. 27. Vasa figuli &c.Non est securus figulus, cum vasa sua fornacem intrant, sed cum exierint.Dominus autem securus est, quia

Augusti. nouit

nouit qui sunt eius, & nouit qui in fornace non crepent. Illi autem non crepant, qui non habent ventum superbiæ. Humilitas ergo custodit in omni tentatione. Augustſuper Psal.120.

Fœlix est cui ostendit Deus misericordiam suam. Ostendendo enim illi misericordiam suam, persuadet illi quia quicquid boni habet ipse homo, non habet nisi ab illo, quia omne bonum nostrum ipse est. Et cum hoc viderit homo, videt quia totum quod in se laudatur, de misericordia Dei est, non de meritis suis. Et videndo ista non superbit: non superbiendo non extollitur: non se extollẽdo, nõ cadit: non cadendo, stat: stando, in hærẽdo manet, manẽdo perfruitur & lætatur in Dño Deo suo. Erunt illi deliciæ, ipse qui fecit illum, & delicias ipsas nemo corrumpit, nemo interpellat, nemo aufert. Quis potens minabitur auferre? Quis vicinus malus? quis latro, quis insidiator tibi tollit Deum? Et potest tibi tollere totum quod possides corpore, non tibi tollit eum quẽ possides corde. Aug. super Psal.84.

O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt domus tuæ. Idem in Epist.

Virtutes habenti magna virtus est, contemnere gloriam. Idem de Ciuit. Dei.

Simulatio humilitatis, maior superbia est. Idem de virginit.

Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in manifesto meliores. Idem ibidem.

Humiliter ad humilem venite si amatis, & ne discedatis ab illo, ne cadatis: qui enim timet ab illo discedere, rogat, & dicit, Non veniat mihi pes superbiæ. Idem ibidem.

Quivera pietate in Deũ quẽ diligit, credit, & secunda sperat, plus intendit in ea in quibus sibi displicet, quã in ea, si qua in illo sunt quæ nõ tam ipsi quam veritati placent: nec id tribuit vnde iam placere potest, nisi eius misericordiæ cui metuit displicere: de his sanatis gratias agens, de illis sanandis preces fundens. Idem de ciuit. Dei.

Semper conscientia Christi Dei humilis esse debet & tristis: scilicet, vt per humilitatem non superbiat, & per vtilem mœrorẽ cor ad lasciuiam non dissoluat. Idem.

Vos qui me multum diligitis, si talẽ me asseritis, vt nunquam in scriptis meis errasse dicatis, frustra laboratis: non bonam

causam

causam susceptistis: facilè in ea me ipso iudice superamini: quoniã non mihi placet, cum à charissimis talis esse existimor, qualis non sum. Profectò non me, sed pro me alium sub meo nomine diligunt, si non quod sum sed quod non sunt, diligunt. Idem in Epist. ad Marcellam.

Cogitas magnam constituere fabricam celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. Idem de verb. Domini.

Non aliam tibi ad capescendam & obtinendam veritatis viam inuenies, quàm quæ monstrata est ab illo, qui gressuum nostrorũ tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea autem prima est humilitas, Et quoties interrogaueris, secunda humilitas, & tertia humilitas, & quoties hoc interrogaueris, idem dicerem. Idem in Epistol. ad Diosc.

Excelsa est patria, humilis est via: ergo qui quęrit patriam, quid recusat viam? Idem super Ioan.

Hieron. Fictam humilitatem fugiens, illam sectare quæ vera est: quam Christus docuit: in qua non sit superbia inclusa. Multi enim huius virtutis vmbram, veritatem pauci sequuntur. Per facile est aliquem habere vestem contemptam, salutare submissius, manus & genua deosculari, inclinato in terram capite, oculisque deiectis, humilitatem atque mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuiq; sermones infringere, suspirare crebriùs, & ad omne verbum peccatorem ac miserum se clamare: sed si vel leui sermone offensus fuerit, continuò videbis attollere supercilium, leuare ceruicem, & delicatum illum oris sonum insano clamore repentè mutare. Idem in epist.

Paulus ne extollatur magnitudine reuelationum, colaphizatur, & monitor ei quidem humanæ imbecillitatis opponitur, in similitudinem Romæ triumphantium, quibus in curru retro comes adhærebat, per singulas acclamationes ciuium dicens, Homi nem te esse memento. Idem ad Paulam.

Ambros. Qui paupertate contentus est, non est contentus iniuria: & qui potest ferre verborum pœnas, exagitatur verbo contumeliæ: & qui potest administrationes contemnere, dolet sibi aliquem honorificentia esse prælatum. Grande est in hominibus tenere humilitatis mensuram. Ambro. super Luc. lib. 7.

Cassiodo. Vir fixus, purus, innocuus omnes laudat, se semper accusat, vt compla-

complaceat vniuersis, sibi soli displicet. Cassiod. de Anima. *Cassio.*

In anima non est plane timenda quantalibet humiliatio, horrē da autem nimiumque pauenda, vel minima temere præsumpta erectio. Quam obrem nolite ò homo comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Bern. sup. Cant. *Bernar.*

Appetere de humilitate laudem, humilitatis non est virtus, sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari: gaudet contemptu sui: hoc solo plane superbus, quod laudes cō temnit. Idem ibidem.

Vt castitas siue charitas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus Deus dat gratiam: seruat acceptas: quia non requiescit spiritus, nisi super quietum & humilem: & seruatas consumat: nam virtus in infirmitate, hoc est in humilitate perficitur, & inimicam gratiæ omnisque initium peccati debellat superbiam. Idem in epist.

Humilitas est virtus qua homo vera cognitione sui ipse sibi vilescit. Idem de. 12. Grad.

Humilitatis primus gradus est, corde & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus. Secundus vt pauca & rationabilia verba loquatur, non clamosa voce. Tertius vt non sit facilis aut promptus in risu. Quartus, taciturnitas vsque ad interrogationem. Quintus, tenere quod cōmunis habet monasterij regula. Sextus, credere & pronuntiare se omnibus vilioré. Septimus, ad omnia indignum & inutilem se confiteri & credere. Octauus, confessio peccatorum. Nonus, per obedientiam in duris & asperis patientiam amplecti. Decimus, vt in omni obedientia subdat se maiori. Vndecimus, vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt Deum timeat, & memor sit omnium quæ præcepit. Idem ibidem.

Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo virtutem appetis humilitatis, viā non refugias humiliationis. Solus qui verè humilis est, parcit animæ suæ: qui ne putetur quod non est, semper quantum in se est, vult nesciri quod non est. Idem in epist.

Primus gradus humilitatis est, cognoscere contemptibilem se esse. Et quia sunt quidam qui contemptibiles se esse cognoscunt, sed inde non dolent: Secundus est, dolere contemptibilē se esse. *Ansel.*

Quia vero sunt alij qui se contemptibiles dolent, sed confiteri nolunt, tertius est confiteri se cõtemptibilem esse. At vero quiarursus sunt alij qui se contemptibiles confitentur, sed nolunt vt ita credatur, quartus est, persuadere cõtemptibilem se esse. Sed quia quidam contemptibiles quidem volunt credi, sed hoc sibi nolunt dici, quintus est, patienter pati, vt contemptibilis dicatur. Sed quia quidam patiuntur, vt contemptibiles dicantur, sed tamen pati nolunt, vt cõtemptibiliter tractentur, sextus est, pati vt contemptibiliter tractentur. Sed quoniam & hoc quidam inuiti patiuntur, septimus est amare, vt cõtepmtibiliter tractetur, vbi postquam quis ascenderit, clara est in luce, ideſt in perfecta sui cognitione. Ansel. de similit.

Alterius virtutem non vitium, suumque vitium non virtutem attendere debet, quisquis ad culmen humilitatis ascendere studet. Idem ibidem.

Isido. Summa monachi virtus est humilitas, summum eius vitium est superbia. Isido.

Euseb. Emis. Quanto plus proficimus, tanto plus humiliemur, quia quanto plus humiliati fuerimus, tanto plus proficiemus. Homil. 3. ad monach.

Nilus. Beatus cuius est vita excelsa, spiritus autem humilis.

Clim. Affectus & cogitationes vere humilis ac pœnitentis animi expressit quidã monachus nomine Isidorus, qui iubente abbate septem annis ad fores monasterij excubauit. A quo cũ Ioannes Climacus quæsisset, quam exercitationem mens eius habuisset, cũ ad portam moraretur, ita eodem Climaco referente respõdit. Initio hoc existimabã, quod pro peccatis meis essem venditus. Vnde cũ amaritudine summa & violentia, prouoluebar omnium pedibus. Impleueram vix annum, cum sine mœrore ac tristitia id faciebã, mercedẽ à Deo tollerantiæ expectans. Impleto autẽ rursus alio anno toto affectu cordis indignum me existimare cœpi conuersationem monasterij, patrũque aspectu & cõtubernio, diuinorũque participatione sacramentorum, indignũ itẽ qui in alicuius faciem intẽderẽ. Quo circa, defixis in terrã luminibus, nec ab oculis discrepante animo, intrãtes ac exeũtes vt pro me orarent, deprecabar.

Qui munera pro laboribus exigit, hic periculosum iecit fundamẽtũ: qui vero se ipsum débitorẽ existimat, is insperatas gratiarũ

opes

opes repente suscipiet. Caue ne proditori vnquam obtempores; cum te quasi pro audientiũ vtilitate virtutes propalare suggerit. Quid enim proderit homini, si mundo vniuerso prosit, sibi vero ipsi detrimentum faciat? Idem Grad. 21.

Ioannes Climacus varias Patrum humilitatis diffinitiones inducit his verbis. Alius quidem hanc esse dicebat recte factorum intentissimã obliuionẽ. Alius vero extremum se omniũ, magisque peccatis obnoxiũ existimare. Alius mentis cognitionẽ, qua scilicet imbecillitatem propriam infirmitatẽque cognoscit. Alius gratiæ Dei & misericordiæ agnitionem. Alius rursum contriti animi sensum, ac voluntatis propriæ abnegationem. Ego vero cum omnia audissem, apud me ipsum diligenter & vigilanter examinans beatissimũ illius sensum per auditũ addiscere nõ potui. Quo circa & omniũ nouissimus veluti canes cadentes micas ex mẽsa probatissimorũ beatissimorũque Patrũ colligẽtes, de hac singulari virtute ita diffiniẽs, dixi. Humilitas est animæ gratia sine nomine: apud solos eos nomẽ habẽs, qui illius experimẽtũ cẽperũt. Idẽ Grad. 25.

Cuidã athletæ Christi fortissimo, qui ad hãc beatissimã virtute festinabat, impuri Dæmones laudem in corde subseminabant. At ille diuina inspiratione malignorũ spirituũ nequitiã pio & religioso cõpendio vincere aggreditur. Describit in cellulæ pariete altissimarũ virtutũ appellationes: puta perfectæ charitatis, angelicæ humilitatis, mũdissimæ orationis, incorruptibilis castitatis, & huiusmodi virtutũ reliquarũ. Cum ergo illũ cogitationes extollere cœpissent: dicebat illis. Eamus ad argumẽtũ: aduenienſque relegebat appellationes, sibique ipsi clamabat. Cum has omnes posse deris, tũc scies quàm longè adhuc à Deo sis. Cum enim eas possederis, seruus eris inutilis: fecisti enim quod facere debuisti. Quæ nam sit solis huius virtus & substantia, dicere ipsi non possumus: cæterũ ex effectibus eius & proprietatibus, quæ sit illius substantia, colligimus. Humilitas est protectio diuina: ex qua fit, vt recte facta nostra non videamus. Humilitas est, vilitatis abyssus, furibus omnibus inuiolabilis. Humilitas est turris fortitudinis à facie inimici: non proficiet inimicus in ea: & filius imo vero cogitatio iniquitatis nõ apponet nocere ei. Plurimi nos ipsos peccatores dicimus: & fortasse ita esse existimamus, ignominia vero cor probat. Nonnulli quidem peccata præterita, posita etiam quam-

Simil.

remissione potiti sunt, humilitatis materiam vsque in finẽ tenuerunt, per eam tumorem inanissimum colaphis cædentes. Alij rursus Christi considerantes passionem, se ipsos esse constanter tenẽt debitores. Alij ex quotidianis defectibus semet humiliant, & vilissimos existimant. Plerique ex accidentibus tẽtationibus morbisque & lapsibus, gratiarum matrem sibi familiarissimam fecerunt. Sunt item nonnulli qui tamen an modo quoque supersint, dicere non possum: qui ex ipsis Dei muneribus, quãtumlibet in eis profecerint, semetipsos humiliant, seq; indignos esse huiusmodi diuitijs existimãt, sicq; afficiũtur, tãquã debitis suis quotidie adijciãt. Quoties aliquẽ vel audieris vel videris infra paucos annos altissimam tranquillitatem acquisisse, noli hunc existimare aliam quã hanc beatam celerẽq; viam pedibus ambulasse. Sacra est biga charitas atque humilitas: quippe illa exaltat, hæc exaltatos ne vnquã decidant, continet. Ibidem.

Chrisost. Hoc verè magnũ & mirabile est, quia is qui verè magnus est, nihil de se magnum sentit, aut loquitur, sed omnium se vltimum iudicat, & saluté de sola misericordia Dei sperat. Chrys. de cõpũct.

Sicut aurum vestẽque pretiosam cũ in publico ponemus plurimos ad insidias prouocamus: si vero ea recõdamus, in tuto seruamus: sic sunt etiã diuitiæ virtutũ, si eas in memoria quasi venales assiduè reportemus, armamus hostẽ, irritamus inimicũ &c. Quando aliqua bona fecerimus, habemus Dominũ debitorem: quando vero nihil nos arbitramur operatos, amplius etiã de tali meremur affectu, quã propter opera ipsa quæ operati sumus. Ita virtutũ omniũ merita bonũ humilitatis exuperat: nam & nos quoque famulos eos magis complectimur, qui cum omnia peregerint, nihil se tamẽ fecisse arbitrãtur. Idẽ super Math. homil. 3. oper. perfect.

T. Liuius. Triumphus repudiatus omni triumpho est clarior. T. Liui.

COLLE. ¶Quanuis verũ sit quod Apostolus ait, nos autẽ non spiritũ huius mundi accepimus. s. sp. q. e. D. è. vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: sæpe tamen Dñs electos suos propter humilitatis custodiam dona sua latere vult, ne magnitudine donorum extollantur. Sic Moyses ignorabat faciem suam splendidam esse.

Ignis diu conseruatur in cinere, charitas vero in humilitate, quæ vt aliarum virtutum ita charitatis custodia est. Cæterum

sicut

ſicut ventus cinerem ſpargit, quo ſparſo ignis cito extinguitur: ita ſi ſuperbiæ ventus humilitatem abigat charitatis ignis facile interibit.

Quanto maior es humilia te in omnibus, & coram Deo inue- *Eccli. 3.*
nies gratiam & hominibus: quia magna potentia Dei ſolius & ab humilibus honoratur. Prouidendum tamen eſt, vt humilitati modus & prudentia iungatur, ne nimia humilitas ac noſtri diffidētia eò deueniat vt facile quoruncumque dictis arecto ſenſu deijcia- *Eccli. 13.*
mur. Propter hoc enim ſcriptum eſt: Noli eſſe humilis in ſapientia tua, ne humiliatus in ſtultitiam ſeducaris. Eſſe autem veram & ſalſam humilitatem oſtendit Eccli. his verbis: Eſt qui nequiter humi- *Eccli. 19.*
liat ſe, & interiora eius plena ſunt dolo: & eſt iuſtus qui ſe nimium ſubmittit à multa humilitate.

Mira humilitatis potentia quæ dum ſe proſternit, altiſsimũ ſuperat. Sic Achab Rex humiliatus iram Domini aduerſum ſe concitatã (vt ita dixerim) temperauit. De quo Dominus ad Heliam. Vidiſti ait Achab humiliatũ coram me. 3. Reg. 21. Non ignorabat hanc cœleſtẽ philoſophiã ille qui ait, Cuſtodiens paruulos Dominus, h. ſ. &. l. m. Eſt enim vel maxime propriũ generoſi animi ſubiectis parcere atque proſtratis. Sic fulmen dura & ſibi obſiſtentia diruit, blanda vero & ſponte cedentia non lædit. Sic Deus &c. Leo quoq; generoſum animal proſtratis parcit & fœminis ac pre cipue paruulis, niſi tamen eſuriat.

Per ſcalam Iacob humilitatem deſignari ait Bernar. Hæc enim ſcala cũ altera ſui parte terrã cõtingit, Deũque ſibi innixũ habet. Sic igitur humilitas quo ſe profundius deijcit eo altius ſurgit.

Quam ſit humilitas Deo grata, declarat ſponſa in Cant. cũ ait, cũ eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorẽ ſuum. Nardi nomine fere intelligunt omnes humilitatis virtutem. Nardus enim fructex eſt humilis, & aſpectu deformis, ſiue ramos eius ſiue radicem ſpectes. Ex cuius tamen folijs & ſpicis duplex vnguentum conficitur: alterum foliatum, alterum ſpicatum: quod eſt multo pretioſius: quale erat, quod ſupra recumbentis Domini caput Maria effudit. Quæ quidem res ſatis naturam explicat humilitatis: quæ cum externa ſpecie abiecta ſit, & in infimo loco iacere videatur, cœleſtem tamẽ regem in accubitu ſuo ſupra Cherubin & Seraphim ſedentem, mira ſuauitatis ſuæ fragrãtia & oble-

ctat & placat : & ad ima in summo cœlorum sedentem inclinat. Vnde est illud August. O quam excelsus es Domine, sed humiles corde sunt sedes tuæ. Hinc illud Isai. 57. Hæc dicit sublimis & excelsus, habitans æternitatem, & sanctum nomen eius : & cum humili & contrito spiritu &c. Huc pertinet & illud eiusdem, Cœlum mihi sedes est &c. Vide locum. Isai. 66. ¶ Quod si cur tam grata hæc virtus Deo sit, ac tantopere in sacris litteris commendetur inquiras : multæ sunt causæ : sed illa imprimis, quod mentem hominis tractabilem, & ad omnem virtutis formam maximè idoneam facit. Sicut enim abiectissimus seruus, qui vilitatis suæ conscius est, nullum Domini sui imperium recusare audet, sed ad omnia præsto est : ita quicunque verè humilis est &c. Vnde quemadmodum prima cura eius qui vel ceram vel ferrum in varias figuras transformare cupit, in eo ponitur, vt hanc materiam emolliat, ita quicunque mores suos ad Euangelicæ vitæ normam formare cupit, hoc primum curare debet, vt animum suum humilitatis virtute molliat, quo ita facile se se Deo ac maioribus suis subijcere, & in omnem virtutis habitum transformari valeat.

Simil.

Sponsus ille cœlestis in libro Canticorum se ipsum lilium conuallium, non montium, aut collium esse appellat : quoniam is superbas à se mentes repellens, in cordibus humilium tanquam in ima valle nascitur. Lilium autem appellatur, quod puritatis suæ candore & odore mirè horum mentes afficit.

Cùm feceritis quæ præcepta sunt vobis dicite, Serui inutiles sumus : quod debuimus facere fecimus. Huiusmodi autem seruitutem non pharisaica iactatione, sed cum humili corde coniunctam, esse Deo gratissimam, declarat Sponsus in Canti. cum ait, descendisse se in hortum nucum, vt videret poma cõuallium. Pomorum autem nomine bona opera, conuallium autem humilitatem designari notissimum est. Hæc ergo pietatis opera in conualle humilitatis orta, nõ dubium quin gratissima Deo sint. Quãta porrò humilitas erat beati Martyris Cypriani : qui cum martyrij coronam expectaret, diem tamen iudicij formidans orabat, Cui monti dicturus illo die sum Domine, vt cadat super me ? Sic igitur vir sanctus elationem animi quæ ex hac tãta gloria suboriri poterat, comprimebat.

Factum

Factum est, ait Moses vespere & mane dies primus. His diebus diuina opera distinguntur, qui à vespere incipientes, in mane terminantur. Et quidem vespere finem, mane autem initium significat. Dies ergo seruorum Dei à vespere incipit, & in mane terminatur: quia cum consumauerit homo, non se iam comprehendisse, sed tunc se putet incipere. Quicunque igitur ait Apost. perfecti sumus, hoc sentiamus. Quàm sit autem hoc difficile, Ricardus declarat his verbis, Valde siquidem est rarum, & valde paucorum magna agere, nec se magnum reputare: multis præeminere, & neminem despicere. Vnde vasa misericordiæ cum incipiunt de suis meritis intumescere, pia dispensatione cadere permittuntur, vt discant humiliter sapere, & de sua infirmitate vera sentire. Hoc autem illa verba Iob. 28. innuunt, Qui ponit ventis pondus, & appendit aquas in mensura. Ventis autem pondus addere est, cęlestib. hominib. ac sublimib. humilitatis intra se causas adhibere. Sic Paulo datur stimulus carnis suæ.

Cognitio sui.

ISte in hac vita iustorum labor est vt semetipsos inueniant, & inuenientes, flendo, & corrigēdo ad meliora perducant. Gregor. mor. lib. 10. c. 22. *Gregor.*

Dominum tanto quis securius expectat, quanto quotidie vitam suam suspectus examinat. Greg. in mor.

Electi intra sinum cordis aduersum se quicquid se impugnat, enumerant: ibi ante oculos suos omne quod defleant, coaceruāt: ibi quicquid per iram districti iudicis discerni possit intuentur: ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscięntia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Greg. vbi suprà.

Qui ad virtutem contendunt, cum alienas culpas audiunt, mox ad proprias cor reducunt: & tanto rectius sua diiudicant, quanto verius aliena deplorat. Verus namque humilis continuo sua prospicit delicta. Greg. in mor. lib. 3. c. 24.

Fidelis quisque quia cogitationes suas in iudicio subtiliter examinādas cognoscit: ante iudicium vehemēter examinat: vt iudex

eo veniat trãquillus, quo reatũ punitũ inuenerit. Seuerius enim iu dicat, quem videt sibi mollius parcere. Greg. lib. 4. Mor. cap. 7.

Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tanquã aliũ attendit. Greg. vbi sup. lib. 5. cap. 1.

Super illud, Consumẽtur velut à tinea, &c. Tinea damnum facit, non sonitum. Ita iniqui quia damna sua considerare negligunt integritatem quasi nescientes perdunt. Greg. vbi sup. cap. 28.

Quidam innocentes se non suis actibus, sed alienis criminibus volunt. Greg. lib. 3. Mor. cap. 27.

Multa in occulto mala facientes, pro bonis quæ patenter laudantur, ab occultis malis oculos auertunt: talesque se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Ideo bona in iudicio numerant, domine in nomine tuo &c. Greg. vbi sup. c. 32. Sæpe quod Dei gratia putatur est ira: quod ira gratia. Vide locum super illud, Si venerit ad me &c. Greg. lib. 9. cap. 11.

Tanto quisque patientius ferrũ medici tolerat, quanto putridũ conspicit esse quod secat. Greg. lib. 10. cap. 8.

Quia homines non perpendunt quo tendunt, nesciunt quid sunt: iusti aliquando coram alijs se ipsos dijudicãt, vt ad hoc alios inducant: aliquando bona opera ostendunt, vt cæteri erubescant. Greg. lib. 10. cap. 19. Mor.

Qui plenissime appetit intelligere qualis est, talis nimirum debet conspicere qualis non est: vt ex bonorum forma metiatur ipse, quanto deserto bono deformis est. Lucem nãque debet conspicere, qui vult de tenebris iudicare. Lumẽ intelligentiæ humilitas aperit superbia abscondit. Greg. in Mor.

Sancti tanto se subtilius cõstringunt, quanto à Deo districtius consideratur: vt tanto ipsi fiant irreprehensibiles, quanto se sine cessatione reprehendunt. Nec tamen securos se putant, quia ab illo se videri considerant, qui in eis etiam illa videt, quæ ipsi videre non valent. Greg. 21. Mor. cap. 5.

Habet hoc humana infirmitas, vt plus intueri sibi libeat, quod ei in se placet, quam quod displiceat. Greg. 22. Mor. cap. 6.

Augustin. De illecebra odorum non satago nimis: cum absunt, non requiro: cum adsunt non respuo, paratus etiã eis semper carere. Ita mihi videor, forsitan fallor. Sunt enim & istæ plangendę tenebræ, in quibus me latet facultas mea, quæ in me est, vt animus meus de viri-

viribus suis ipse se interrogans non facile sibi credendum existimet, quia & quod ineſt plerumque occultum eſt niſi experientia manifeſtetur. Et nemo ſecurus eſſe debet in iſta vita quæ tota tentatio nominatur: vt qui fieri potuit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore deterior. Vna ſpes, vna fiducia, vna fida promiſſio miſericordia tua. Aug. confeſ. lib. 10.

Nihil eſt quod ſic quiſq; cogitare debeat, niſi vt in ſemetipſum oculos conuertat ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe inſpiciat, ſe quærat, & ſe inueniat & quod diſplicet, necet, & quod placet, optet, & plantet. Idem de verb. Domini.

Magis cogitare debetis quid nobis deſit, quàm quid vobis adſit. Quod habes caue ne perdas: quod nondum habes ſupplica vt habeas. In quantis ſis minor, eſt cõſiderãdum, nõ in quantis ſis maior. Si enim cogitas quantum præceſiſti alterum, time tumorẽ: ſi vero cogitas quãtũ tibi deeſt, ingemiſcis, curuaris: ſi humilis eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non laberis. Idem ſup. Math. ſerm. 59.

Laudabilior eſt animus cui nota eſt infirmitas propria, quam qui ea non reſpecta, mœnia mundi, vias ſyderum, fundamenta terrarum & faſtigia cœlorum ſcrutatur. Idem in proem. 9. de Trini.

Hæc tota ſcientia hominis, ſcire quare ipſe nihil eſt per ſe, & quoniam quicquid eſt, ex Deo eſt, & propter Deum eſt. Idem ſup. Pſal. 70.

Tu autem Domine inter verba Potitiani duorum nobilium cõuerſionem referentis, retorquebas me ad me ipſum, auferens me à dorſo meo, vbi me poſueram dum nollem me attendere & conſtituebas me ante faciem meam, vt viderem quã turpis eſſem, quã diſtortus & ſordidus, maculoſus & vlceroſus. Augu. confeſ. lib. 8.

Orans quidam ſanctus: Deus, inquit, nouerim me, nouerim te. Breuis oratio, ſed fidelis. Hæc eſt enim vera philoſophia, & vtraque cognitio prorſus neceſſaria ad ſalutem: ex priori ſiquidem timor concipitur & humilitas, ex poſteriore ſpes & charitas generatur. Bernar. in ſermon. *Bern.*

Vt te ipſum ſemper aſpicias ab omnibus oculos auerte. Idem in epiſt.

Babyloniorum manifeſta ſunt peccata præcedentia ad iudiciũ & non egent ſcrutinio & ſupplicio: mea autẽ qui videor monachus

chus & Hierosolymita, peccata certe occulta sunt, nomine & habitu monachali obumbrata: & ideo necesse erit subtili ea inuestigare discussione. Idē super illo, scrutabor Hierusalem in lucernis. Te interroga de te. Alius vero dixit, Ne te quæsieris extra. Idē.

Generalis est humano generi miseria triplex si diligenter aduertimus: Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendū. Si discernere volumus inter bonū & malū decipimur: si tentamus facere bonū, deficimus: si conamur resistere malo deijcimur & superamur. Idem serm. 8.

Homo natus de muliere breui viuēs tempore &c. In sordibus generamur, in tenebris cōfouemur, in doloribus parturimur, ante exitū miseras onoramus matres, in exitu more vipereo laceramus: mirū quod ipsi nō laceramur: primā vocē ploratus edimus: merito quidē vt potè vallē plorationis ingressi, vt nobis illud sancti Iob ex omni parte possit aptari, Multis repletur miserijs: multis & multiplicibus inquā miserijs corporis, miserijs cordis, miserijs dum dormit, miserijs dū vigilat, miserijs quocumq; se vertit. Idem in serm.

Considerāti tibi quid sis, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis homo dolens quod homo sit, erubescens quod nudus sit, plorans quod natus sit, murmurās quod sit homo natus ad laborē, nō ad amorē: Homo natus de muliere: & hoc cū reatu, breui viuens tempore, ideo cum metu repletur multis miserijs, & propterea cū fletu. Verè multis quia corporis & animæ simul. Idem ibidem.

Innocēt. Quare de vulua egressus sum, vt viderē laborē & dolorē, & cōsumerētur in cōfusione dies mei? Si talia locutus est de se ille quē Deus sanctificauit in vtero, qualia loquar de me, quē mater mea genuit in peccato? Innocēt. de vilit. condit. hum.

Formatus est homo de puluere, de luto, de cinere, quodque vilius est, de spurcissimō spermate cōceptus in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, quodq; deterius est in labe peccati, natus ad laborē, timorē, dolorē: quodq; miserius est, ad mortē. Agit praua quibus offendit Deū, offendit proximū, offendit seipsum. Agit turpia, quibus polluit famā, polluit personā, polluit cōscientiā. Agit vana quibus negligit seria, negligit vtilia, negligit necessaria. Fit cibus ignis, qui semper ardet, & vrit inextinguibilis

esca

esca vermis qui semper rodit & comedit immortalis, massa putredinis quæ semper fœtet & sordet horribilis. Idem ibidem.

Ipsi nos metipsos quotidie castigemus, ipsi nobiscum ratione de quotidiana cõuersatione faciamus: alloquatur se in secretis cordis vnaquæque anima & dicat: videamus si hanc diem sine peccato, sine inuidia, sine obtrectatione, sine murmuratione trãsegi: videamus si hodie aliquid ad profectum meum quod ad ædificationem aliorum pertinet, operatus sum: puto quod hodie mentitus sum, peieraui, ira vel cõcupiscentia victus sum, nec alicui benefeci, nec pro timore æternę mortis ingemui. Quis mihi reddet hanc diem, quam in vanis rebus perdidi, quã in cogitationibus noxijs pessimisque cõsumpsi. Eus. Emiss. hom. 1. de Epipha. *Euseb. Emiss.*

Nihil aliud est caro, cũ qua tãta est societas, nisi spuma caro facta, fragili decore vestita. Sederit quãdoq; cadauer miserũ & putridũ, & cibus vermiũ. Si diligẽter cõsideres quid per os, & nares, & ceteros corporis meatus egrediatur, vilius sterquiliniũ nũquã vidisti: Si singulas eius miserias enumerare velis, quam sit onerata peccatis, irretita vitijs, pruriẽs cõcupiscẽtijs, occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malũ, & in omne vitiũ procliuis, plena cõfusione & ignominia inuenies. Hugo de Claustr. ani. *Hugo.*

Frustra cordis oculũ erigit ad videndũ Deum, qui nondũ idoneus est ad videndũ se ipsum. Prius enim est, vt cognoscas inuisibilia spiritus tui, quàm possis esse idoneus ad cognoscendũ inuisibilia Dei: & si nõ potes cognoscere te, nõ præsumas apprehẽdere ea quæ sunt supra te. Præcipuũ & principale speculũ ad videndum Deũ, animus rationalis intuens se ipsum. Idem. lib. 3. de Ani.

Melior es, si te ipsum cognoscas, quã si te neglecto cursus syderũ, vires herbarũ, cõplexiones hominũ, naturas animaliũ, cœlestiũ omniũ & terrestrium scientiã haberes. Multi enim multa sciunt, & se ipsos nesciũt: cũ tamen summa philosophia sit, cognitio sui. Idem. lib. 1. de Ani.

Ad id quod natura aptũ est, trahimus vnũquodque animal: homine, qui planta est cœlestis, natus ad cœli cõtemplationẽ, adhortamur ad Dei cognitionẽ: id quod est eius propriũ, eximiũ, & peculiare. Terram cole, si es agricola: sed cognosce Deum: & naviga, sed cœlestẽ assumẽs gubernatorẽ. Clẽ. Ale. in adhor. ad Gẽtes. *Clem. Alex.*

Eũ vero (ait Climacus, narrãs quæ viderat in quodã monasterio) qui *Clim.*

qui parandę fratribus refectioni præerat: cũ curiosus inquirerem hoc facere animaduerti. Cum ad eius latus appensum cingulo breuen libellum conspicerem, didici eum quotidie cogitantiones suas in eo notare, hasque omnes pastori annuntiare solitum. Non solũ autem illũ, sed & alios quam plures id facere ibidẽ compexi: erat enim id (vt comperi) Patris sancti mandatum. Clim.

Optimus ille trapezita est, qui quotidie vespere lucrum ac detrimentum omnino computat: quod scire manifestius non potest nisi horis singulis in tabulis omnia denotet. Nam cum calculi horis singulis ponuntur, totius diei ratio post modum clarius agnoscitur. Idem.

Chrys. Quando accubueris super stratum tuum, & neminem infestum pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicẽ, conscienti ã tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Chrysost. in serm.

Hera. Heraclitus adhuc iuuenis omniũ sapientissimus fuit: quoniam sciebat se nihil esse.

Socrates. Socrates existimabat, nihil se scire, præter hoc vnum quod nihil sciret, reliquos vero ne hoc quidem scire.

Idem. Qui valde febricitant, appetitum & robur amittunt: qui vero principum aulas inhabitant, mẽtem & bonos mores perdere solent, nisi frequenter animo repetant hoc dictũ, Nosce te ipsum.

Diogen. Diogenes interrogatus, quid esset difficillimũ, Nosse se ipsum, inquit. Multa enim propter amorem sui sibi quemque sumere solitum. Dioge.

Cato. Cum quis te laudat, iudex tuus esse memento:
Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Cicer. Suum cuique pulchrum est: adhuc neminem cognoui Poetam, qui sibi optimus non videretur. Sic res habet, te tua, me delectant mea. Cicero. 2. Tuscul.

Nemo vnquam neque poeta, nec orator fuit, qui quemquam meliorem quam se arbitraretur. Idem. lib. 5. Famil.

Vt medici causa morbi inuenta, curationem esse inuentam putant: sic nos ægritudinis causa reperta, medendi quoque facultatẽ reperiemus. Idem. 2. Tusc.

COLLE. Cognitionem sui totius Christianæ philosophiæ atque adeo totius

totius virtutis fundamentum esse notius est, quam vt longa oratione probari debeat. Quamobrem in hanc præcipue curã Christianus homo incumbere debet, vt se ipsum intus & in cute (quod aiunt) cognoscat. Neque tantum reges de nouarum insularum nouique orbis inuentione lætari debent; quantum pius homo cum aliquid in moribus & ingenio suo deprehendit, quod ante non agnoscebat, siue id bonum sit, vt Deo gratus existat, siue malum, vt medicamentis opportunè adhibitis, grauius illud serpere non sinant. ¶ Adhoc autem illud in primis curandum, ne se homo aliorum iudicijs & opinione æstimet, quæ frequentissime cœca est. Vnde est illud, Ne te quæsieris extra: Et illud, Plus alijs de te, quã tu tibi credere noli. Et Apostolis prohibet ne in alijs gloriemur, nec aliorum nos comparatione metiamur, sed comparantes nosmetipsos nobis. ¶ Cauendum etiam ne se homo talem iudicet, qualem aliquando vel oblata aliqua noua raraque occasione, vel afflatu aliquo diuino adiutus forte se deprehendit. Non enim fluminum magnitudinem ex aqua, quæ alluuione aliqua superuenĩte exundat, æstimare solemus: id enim non perpetuum sed rarum & insuetum est. Quod multi non aduertentes, seque de illa occasione metientes, longe plus sibi tribuunt, quàm habent. ¶ Iã quòd se quisquã vel ex nobilitate vel ex opibus, amicis, aut præceptoribus quibus operam dedit, vel ex gratia principum, vel studijs litterarum, vel ex dignitate status metiri velit, stultissimum est. Status enim dignitas non efficit hominem meliorem, sed exigit. Ad hanc vero cognitionem plurimum refert, vt affectuum suorũ vim & naturam homo exploratam ac perfectam habeat: his enim fere humana vita regitur. Sunt enim qui vehementiores affectus, sunt qui moderatos & mediocres, sunt qui remissos atque languidos habeant. Refert autem ægrum siti laborantem intelligere, an sitis ista vera an falsa sit: hoc est, an ex humore noxio, an ex defectu humidi & frigidi oriatur. In hoc enim casu bibere, salutare: in illo vero noxium est. Ita ergo refert, vt cum vehementi aliquo desiderio vrgemur, an ea vis affectus ex ingenio & morbo nostro an ex vera indigentia proficiscatur.

Quam sit difficile seipsum perfecte cognoscere, non obscurè Eccli. significauit, cum de ipso Deo loquens, ait, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Abyssi autem nomine (quæ solis Dei oculis patet)

patet) huius cognitionis difficultatem subindicauit. Sicut enim cũ alibi dixit, vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, periculum consuetudinis fœminarum designauit (quæ instar vini mentẽ etiam sapientibus eripiunt, & insanire faciunt) ita modo cum cor hominis abysso comparat (quæ solis Dei oculis peruia est) quàm sit eius rei cognitio difficilis ostendit. Idem etiam ipse Dominus Hiere. 17. explicauit, cum dixit, Prauum est cor hominis & inscrutabile, & quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes. Hanc autem cordis humani prauitatem ex originis peccato prouenientem, non video qua similitudine commodius explicare valeam, quàm si illud velut chaos illum esse dicam, qui à Poetis fingitur rerum omnium conditarum congesta & confusa semina in se vno habuisse. Quod etsi falsum est, exemplo tamen nobis erit, vt intelligamus, cor nostrum post peccatum, velut huiusmodi chaos esse, in quo non omnium quidem rerum, sed omnium perturbationum ac vitiorum semina dicimus esse: passimque subpullulare, nosque ad mala omnia incitare, Vnde est illud Gene. 9. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Et Apost. Rom. 7. Scio inquit, quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonũ. Immodicus autẽ amor quo se quisque amat, non minus in hoc iudicio, quàm Iudex alteri parti amicus, suspectus homini esse debet. Hic enim ferè est, qui nos in nostri ipsorum cognitione sæpe decipit.

A Domino diriguntur gressus viri. Quis autem hominum intelligere potest viam suam? Hinc illa sententia non semel in Prouer. repetita. Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem. Item illa, Omnis via viri recta sibi videtur, appẽdit autem corda Dominus. Inter quatuor autem genera hominũ quæ Salomon detestatur, hoc vnũ est, Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen nõ est lota à sordibus suis. Talis erat ille, cui Dominus in Apoc. ait, Dicis quia diues sum & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis, pauper, & cæcus, & nudꝰ. Talis etiã erat Pharisæus ille, qui in oratione sua dicebat: Deus gratias ago tibi quia nõ sum sicut cæteri hominũ & c. Vides ergo quã difficile sit seipsum agnoscere, quãdo tam multi in hac parte decepti sunt?

Examen vitæ suæ morumque suorum studiumque profectus illis verbis commendatur: Considerauit semitas domus suæ, &

panem

panem otiosam non comedit: hoc est, gratiam Dei & diuini spiritus auxilia atque solatia non accepit frustra: sed ijs ad salutem diligenter vsus fuit: indignum ratus, creditum à Domino talentum ligare, & in terram defodere.

Pro eo quod nos legimus, Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Hiero. ex Hebr. vertit, Vt numerẽtur dies nostri, sic ostende, & veniemus corde sapienti. Alius autem vertit, Enumerare dies nostros, ad hunc modũ tu nos doce: & offeremus cor sapientiæ. Quoniam in hoc Psal. 89. de miserijs, breuitate, & inanitate vitæ nostræ egerat, fructum deinde huius cognitionis commemorat qui est illud implere quod oraculo proditum fuisse veteres crediderunt, nempe. Nosce teipsum. Quod quia difficile est homini, petit à Deo vt hoc modo seipsum cognoscat, dieſque suos ita enumeret: quo fiet vt veram sapientiam assequatur. Vera nãque & salutaris sapientia in cognitione sui sita est. Facile enim ex cognitione sui peruenitur ad cognitionem Dei, cum effectus omnis ducat in cognitionem suæ causæ.

Vbi nos legimus, proba me Deus, & tenta me, alij verterunt, Scrutare me Deus, & cognosce cor meum: explora me & cognosce semitas meas. Itaque quamuis paulo ante affirmarat se pietatis studiosissimũ esse, tamen cõsiderans quãtæ latebræ sint in animis nostris, veretur ne quid fuci & doli insit in spiritu suo. Ideoque ait, Fac quæso Dñe periculũ innocentiæ meæ: atque vt aurum & argentum igne perspiciuntur: sic tu intimos sensus & cogitationes animi mei diligenter explora, & vide num ego imprudens de recto vitæ curriculo deflectã. Ex his autẽ verbis patet, quæ sit tentationum ac tribulationum vtilitas: quia videlicet nemo vires suas in pace cognoscit. Patet autem quam sit difficilis sui ipsius cognitio: quando vir sanctus tametsi nullius mali sibi conscius, explorari tamen vult innocentiam suam: cui non satis fidebat.

Hæc autem sui ipsius cognitio eò præcipue dirigitur, vt homo latentia in corde suo vitiorum germina agnoscat, vt hac cognitione & humilitatis virtutem foueat, & sibi à seipso, & ab ea quæ dormit in sinu suo, hoc est à carne sua solicite caueat. Cuius malitiam appositissima similitudine Ecclesiasti. designauit cum ait, Non credas inimico tuo in æternum: Sicut enim æramentum eruginat nequitia illius. Inimici autem nomine carnem nostram intelligit, *Eccl. 12.*

intelligit, quæ inter tres animæ nostræ hostes tanto est atrocior, quanto familiarior ac vicinior: cuius cupiditatibus & suggestionibus nullo modo fidendum est. Quam eius malitiam describit, cum illam ęramento comparat. Vt enim æs & ferrum nisi tractetur, sponte sua ferruginem generat, qua seipsum corrumpit, ita caro nostra originis peccato infecta, variarum cupiditatum & vitiorum ferruginem profert. Quo fit vt etiam si externus tentator & hostis desit, ipsa sibi ad perniciem nostram pro tentatore sit. Quid ergo magis miserandum, quid magis timendum, quàm
Prou. 26. talem intra nos hostem circumferre? De quo Salomon ait, Etsi submiserit vocem suam, ne credas ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde eius.

Quantum vero homini sui ipsius ignoratio noceat, declarant illa Sponsi verba ad Sponsam, Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post &c. Minatur enim his verbis Sponsus cœlestium donorum, atque deliciarum spiritualium amissionē: quo futurum sit, vt his Sponsa destituta, hædos suos, hoc est, carnales affectus & cupiditates suas ibi pascat, vbi carnales homines affectus suos pascere solent, nempe in bonis terrenis & caducis. Neque enim cœlestibus donis dignus est, qui vel ingratus, datorē ex donis non agnoscit, vel elatus eis abutitur ad superbiam. Vnde est illud Eccle. 6. Ne extollaris in cogitatione tua veluti taurus, ne fortè elidatur virtus tua.

Virtutis atque adeò cuiusque habitus diuturna consuetudine acquisiti est, promptè & delectabiliter operari. Vnde de viro iusto dicitur, Gaudium est iusto facere iustitiam. Sic Dauid, In via, inquit, testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus diuitijs. Qui vero reluctante adhuc carne, virtutis opera exequitur, is quidem, non virtutem, sed continentiam assecutus esse dicitur: quæ infra veræ virtutis gradum posita est: cuius est promptè & delectabiliter (vt diximus) operari. Hac ergo mensura se quisq; metiatur, & intelliget, tantum ei à vera virtute, quantum ab hac promptitudine & voluptate operandi deesse. Ex qua consideratione colligi potest, quàm rara sit in terris virtus, quamque pauci sunt, qui ad hanc veræ virtutis laudem, peruenerint.

Fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius. Origenes super hoc verbo, Quam, inquit, terram inhabitare nos

iubet

iubet si bonitatẽ fecerimus? Vtique si de ista terra loqueretur quã inhabitamus, & qui faciunt bonitatem & qui non faciunt habitãt eam. Sed videamus ne fortè illam dicat terram de qua scriptũ est quia semen aliud cecidit in terram bonam, & attulit fructum centupl. &c. Hanc ergo iubemur inhabitare, hoc est non longius euagari, non vltra citraque discurrere: sed habitare & consistere intra animæ nostræ terminos, & considerare eam diligẽter, & effici eius agricolas, & excolere terram quæ intra nos est, nostræ animæ nouare noualia, & non serere super spinas &c. Et tic erit quod sequitur, Pasceris in diuitijs eius. Hæc ille. Diuitiæ autem & gloria nostra est testimonium conscientiæ nostræ.

Quoniam magnum ad veram sui ipsius cognitionem impedimentum amor sui est, ideo Natham Propheta sub alienæ personę nomine Dauidis flagitium ei proposuit, vt facile damnaret in alio quod in se hoc amore obcæcatus, minus forsitan damnaniſſet. Simili quoque figura mulier Thecuites vsa est, vt Dauidis animũ ad ignoscendum Absaloni inclinaret: vt videlicet quã sententiam in aliena causa tuliſſet, in qua ab hoc affectu immunis erat, cãdem in propria ferret, in qua hoc affectu impediebatur. His exemplis vir prudens facile intelligit quam sit difficilis perfecta sui ipsius cognitio propter proprij amoris mentem obcæcantis impedimẽtum: quod declarauit in oratione sua Salomon cum ait, Tu solus nosti cor omnium filiorum hominum. Vnde Paulus, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Huc pertinet & illud, spirituum ponderator est Deus. Et illud, scrutans corda & renes Deus. Et, Abyssum & cor hominis inuestigauit. Iunxit abyssum cordi, vt vtriusque profunditatem designaret. Item, Prauum est cor hominis, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor & probãs renes. Emphasim quoque habent illa verba. Et quia nõ opus erat vt quis ei testimonium prębęret de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. Nemo ergo inter homines sibi arroget quod propriũ Dei, nisi eius fuerit beneficio ad hoc eruditus.

Amor sui.

NEmo potest mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Greg. in Mor. lib. 8. cap. 28.

Quid laboriosius quam terrenis desiderijs æstuare? quid quietius quam nihil appetere? Ideo dicitur, Et inuenietis requiem &c. Greg. 18. mor. c. 27.

August. Duas ciuitates faciunt duo amores. Hierusalem facit amor Dei Babyloniam facit amor sæculi. Interroget ergo se quisque quid amet, & inueniet vnde sit ciuis: & si se inuenerit ciué Babyloniæ, extirpet cupiditatem, plantet charitatem: si autem se inuenerit ciuem Hierusalem, toleret captiuitatem, speret libertatem. August. super Psalm. 64.

Inhiabam honoribus, lucris, coniugio: & tu irridebas: patiebar in eis cupiditatibus amarissimas difficultates, te propitio tãtò magis, quantò minus sinebas mihi dulcescere quod non eras tu. Aug. Confess. lib. 6.

Duo amores, alter bonus, alter malus, alter dulcis, alter amarus, non se simul in vno capiunt peccatore. Et ideo si quis præter te aliud diligit, nõ est charitas tua Deꝰ in eo amor dulcedinis, & dulcedo amoris, amor nõ crucians, sed delectans. Aug. in Medita.

Volumus vt nullæ sint concupiscentiæ, sed non possumus. Velimus, nolimus, habemus illas: velimus, nolimus, titillant, blandiũtur, stimulant, infestant, surgere volunt, premuntur, nondũ extinguũtur, quamdiu caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Idem de verb. Domini ser. 49.

Bernar. Dominus communi disciplina, communi vita, communibus studijs delectatur. Vsquequò miser diuerticula captas, & consolationes propriæ voluntatis tanto labore quæritas? tanto rubore mẽ dicas? Et quid faciam inquis? Eijce ancillam, & filium eius, Bern. in sermo.

Singularis ad omnia sua strenuus, ad communia piger, vigilat in lecto, dormit in choro. Idem de. 12. Grad.

Autor &c. Anima per odium mundi & sui proficit in amorẽ Dei & proximi: & per contemptum temporaliũ & inferiorũ, crescit in desiderium æternorum & superiorum. Autor de Spiritu & anima.

Clima. Amicus ingratus ac dolosus caro est: & si foueatur, amplius lædit. Clim. Grad. 9.

Maximꝰ. Amor sui est corporis ratione carens amicitia, ex qua quidem nascitur gulositatis ratio, & inanis gloriæ cupiditas. Ex ijs autem nascitur vniuersus malorum numerus. Maximus.

Primus

¶ Primus charitatis actus est, diligere Deum: secundus, odisse pec- COLLE.
catum: quo enim quisque amore diligit vitã, eodẽ gradu dilectio
nis odit mortem. Post odiũ vero peccati, cõsequẽter sequitur fo-
mitis & carnis nostræ sanctũ odiũ: quãdoquidẽ hæc peccatorum
omniũ semina sunt. Qui enim odit peccatũ, causas quoq; peccato
rũ odisse merito debet. Hoc ipsum S. Catherina Senensis, morti iã
proxima dixit: Hoc omnes Sancti exẽplo suo docuerũt, qui carnẽ
suã varijs modis tanquã intestinũ & pernitiosum hostem semper
insectati sunt.

Contra eos qui immodico sui amore sibi nimium indulgent, faciunt illa Salomonis verba. Qui delicate à pueritia nutrit seruũ suum, postea sentiet eum contumacem. Diuturna enim cõsuetudo quæ à pueritia cœpit, & cum ipsa ætate adoleuit, difficillime superatur. Ideo Apostoli Dæmonem illum eijcere non potuerũt, qui ab infantia pueri corpus obsidebat.

Vehementer suspectus est regi miles, qui cum capitalibus hostibus suis vel clãdestina miscet colloquia, vel iungit amicitias: cùm illi fidus maximè regi habeatur, qui eius hostibus infensissimus sit, & irrecõciliabiles cũ eis gerat inimicitias. Cùm igitur caro nostra propriaque voluntas truculentissimi Dei hostes sint: qui aduersus eius scita atque decreta cõtinẽter bellũ gerũt, fidelis vtique Dei seruus sempiternas cũ illis inimicitias gerere debet, & nũquã illis, nisi sola necessitatis causa obsequi: semper autẽ illis in omnibus penè rebus aduersari. Hoc autẽ typicè Dñs præcipit, qui, Numer. 25. ait, Hostes vos sentiant Madianitæ: quia & ipsi hostiliter egerunt cõtra vos, quando videlicet carnali illecebra inductos, ad sacrificia sua vocauerunt. Hoc idem ad carnem & propriam volũtatem nostram dictum esse putemus: quæ nos toties cupiditatibus suis illectos in multa scelera præcipitarunt.

Vxor quæ deserto viri thoro adulterũ sequuta, cũ eo longo tẽpore versata est, si pœnitentia ducta ad virum reuersa, & clementer ab eo recepta fuerit, quid facere debet, quo viro plenè satisfaciat? Nimirũ acerbissimum aduersus adulterum illum odium præ se ferre, quò videlicet & viro p præteritis cõmissis satisfaciat, & se curiorẽ eũ in posterũ reddat. Quo emi maiori aduersus illũ odiũ incãduerit, hoc à simili scelere lõgius aberit, quod solo inhones-

sto amore cõflatũ est. Si em aliqua in re illi eã gratificari senserit, & amoris illi significationẽ ostẽderit, suspectã fidẽ suã viro facit. Cũ igitur caro nostra nos toties à Deo adulterari fecerit, vbi in illius gratiã misericorditer recepti sumus, quid aliud quã cõtinẽter aduersus carnẽ hãc bellum gerere debemus, & hostili aduersus eã odio disidere? Quia verò illã alere & sustẽtare præcipimur, alam' tãtũ illã (quod illi negare nõ possumus obsequi tamẽ illi, & indulgere, & voluptate afficere, velut proditionis cuiusdam & spiritualis adulterij instar esse arbitremur. Non enim molliter & amanter tractare illam cõuenit, quæ nos toties à Deo adulterare cõpulit.

Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus. Ex his verbis sic D. Bernardus breuiter argumentatur, Nihil ergo est, quod non sit propter Deum. Vnde qui esse vult sibi, non Deo, nihil esse incipit inter omnia.

Vnaquæque res naturalis habet intra se formam quæ illi dat esse, quæque velut seminarium quoddã est, omnium quæ illud esse consequuntur. Quod enim in arboribus radix, hoc in vnaquaque re naturalis forma est. Vnde sicut diuersæ radices, diuersas quoque arbores, proceritate, foliis, fructu, colore, sapore, cæterisque producunt: ita dissimiles rerum formæ dissimilima in rebus accidentia pariunt. Nunc quoniam vix aliud in mundo quam labores & peccata, hoc est, culpas & culparum vltrices pœnas videmus, quærendum est, vnde hæc tanta malorum seges oriatur. Verum vtriusque mali huius facilis inuentio est. Peccatorum quippe omnium seminarium amor sui est: pœnarum verò atque dolorum voluntas propria. Quisquis enim peccat, propter commodum aliquod captandum, aut incommodum fugiendum peccat. Quod vtrumque amoris proprij est. Quisquis vero mœrore afficitur, ideo sic afficitur, quia non assequitur quod vult. Sicut enim voluptas omnis ex fructu alicuius rei vehementius appetitæ oritur, ita mœror omnis tunc existit, cum non est concessum potiri his rebus, quas ardenter exquirimus. Quæ cum ita sint, consequens est, vt quisquis peccata vitare velit, ad radicem lethalis huius arboris securim ponat, radice enim amoris proprij abscissa (quatenus in hac fragili carne fieri possit) rami deinceps peccatorum arescent. Simili quoque ratione, qui placidam & nullo sæculi mœrore respersam vitam degere vult, studeat quantum potuerit, propriam

à se

à se voluntatem abdicare: quod vbi fecerit, iucundissima quiete perfruetur, nihil enim habet in hoc sæculo cur dolere debeat, qui de sæculo nihil cõcupiscit. Sicut enim cœlestis patriæ fœlicitas est, bonorũ omniũ cõpotẽ fieri: ita vię velut fœlicitas quędã est, nihil ex sæculo cõcupiscere. Eiusdẽ enim penè fœlicitatis est, omnia possidere, & nihil ex omnibus cõcupiscere. Et illud quidẽ impossibile: hoc verò Deo iuuãte, in manu mea positũ est. Vnde Seneca, Quare (inquit) à fortuna potius impetrẽ vt det, quã à me ne petã? Rursumq; idẽ, nihil interesse ait, an habeas, an nõ cõcupiscas: sicut idẽ est, vt vel comedas & satieris, vel nõ esurias. ¶ Cæterum quoniã reuera propria volũtas & amor sui (quãuis nominibus distinguãtur) idẽ pene sint, sequitur amorẽ sui vt omniũ peccatorũ, ita etiam dolorũ omniũ causam esse. Sic enim diuina sapientia disposuit, vt eadẽ & culparũ omniũ & pœnarũ radix & origo esset, vt quoniam, propter culpam pœna decreta est, quod parit culpam, simul pariat & pœnam. ¶ His ita constitutis, facile est intelligere quod saluator ait, Discite à me quia mitis sum, & h. c. & inuenietis requiem animabus vestris. Quia enim tota Christi doctrina in resignatione & abdicatione propriæ volũtatis posita est, hac ipsa voluntate compressa (quã laborũ omniũ seminariũ esse diximus) quid supereſt, nisi vt placidam vitã laborũ atq; dolorum sæculi expertem agamus. *Matth.* 11

Qui cupiditatũ suarũ mortificationi studet, necesse est, vt ad hoc prę standũ sancto cõtra se sui odio armetur. Difficulter. n. cupiditates suas frenabit, & carnẽ suã crucifiget, qui tenerè nimiũ eã diligit. Cuius rei locupletissimũ extat in Dauide exemplũ, qui quoniã vehemẽter Amonẽ filiũ primogenitũ diligebat, obiurgare fœdissimũ eius incestũ noluit, ne quẽ maximè diligebat, obiurgatione contristaret. Vide quid immodicus amor faciat?

Amor terrenorum.

QVi defluere deuitat, fugiat quod defluit: ne per hoc quod amat, in hoc cogatur deuenire quod vitat. Illo enim trahitur, quo tẽdit, quod tenet. Greg. 22. Mor. cap. 2. *Gregor.*

Animus mutabilia transcendens, in mũdo extra mundũ est, Sanctus dũ solã appetit æternitatem, infra se habet omne quod transit. Greg. 22. Mor. capit. 14.

Qui nulla prospera appetit, nulla aduersa pertimescit. Greg. 22. mor. c. 16.

Iob. 4. Greg. super illud Iob. 4. Ad me dictũ est verbũ absconditum, & quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius: sic ait: Venas supernisusurrij auris cordis furtiue suscipit: quia subtilitate locutionis intimæ afflata mẽs & raptim & occulte cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus abscõdat, interna nõ penetrat. Occultatur autẽ vt audiat, & audit vt occultetur: quia & subtracta visibilibus inuisibilia cõspicit, & repleta inuisibilibus, visibilia perfecte contemplatur. mor. lib. 5.

Iob. 31. Greg. super illud Iob. 31. Si expaui ad multitudinẽ nimiã, dicit: Magna est securitas cordis, nihil cõcupiscẽtiç habere secularis. Nã si ad terrena adipiscẽda cor inhiat, securũ trãquillũque esse nullatenus potest: quia aut nõ habita concupiscit vt habeat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa: huc illucq; quasi quibusdã fluctibus voluitur: ac per modos varios rerũ alternãtiũ mutabilitate versatur. Sin vero semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerũ tẽporaliũ perturbatione vexatur. A cũctis quippe externis motibus eãdẽ intẽtionẽ suã, quasi quẽdã secretissimũ secessum petit: ibiq; incõmutabiliter inhærens, & mutabilia cuncta trãscẽdẽs, ipsa iã trãquillitate quietis suę, in mũdo extra mũdũ est. Excedit profecto ima omnia intẽtione summorũ, & cũctis rebus quas nõ appetit, libertate quadã se supereſſe sentit: nec tẽpestatem rerũ tẽporaliũ intus sustinet, quã intuetur foris: quia terrena omnia quæ cõcupita opprimere mẽtẽ poterãt, despecta subteriacẽt.

Hier. 31. Vnde bene per Prophetã dicitur. Statue tibi speculã: vt dum quisque speculatur summa supereminеat infimis. Hinc etiam Abacuc

Abac. 2. dicit, Super custodiã meã stabo. Stat quippe super custodiã suam, qui per solertiã disciplinæ terrenis desiderijs nõ succũbit, sed supereminet, vt dũ semper stantẽ appetit æternitatem, infra se sit ei omne quod transit. mor. lib. 22.

Iob. 39. Greg. super illud Iob. 39. Nunquid ad præceptũ tuũ eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidũ sibi, sic ait, Hoc loco aquilæ nomine, subtilis sanctorũ intelligẽtia, & sublimis eorũ cõtẽplatio figuratur. Cũctarũ quippe auiũ visum acies aquilę superat: ita vt solis radius, fixos in se ei' oculos, nulla lucis suæ coruscatione reuerberãs claudat.

claudat. Ad præceptū ergo Dei eleuatur aquila, dū iussionibus diuinis obtēperās, in supernis suspēditur fidelium vita. Quæ & in arduis nidū ponere dicitur: quia desideria terrena despiciēs, spe iam de cœlestibus nutritur. In arduis nidū ponit: quia habitationē mētis suæ in abiecta & infima cōuersatione nō construit. Videamus aquilā nidū spei sibi in arduis cōstruētē, quę ait: Nra cōuersatio in cœlis est. Et rursum, Qui cōresuscitauit, & cōsedere nos fecit in cœlestibus. In arduis habet nidū, quia profecto in supernis figit cōsiliū. Nō vult mētē in ima deijcere, nō vult per abiectionē cōuersationis humanæ in infimis habitare. Tūc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cū se cōsedere Christo in cœlestibus testaretur: sed ibi erat, vbi ardētē iā mentē fixerat, nō illic vbi cū necessario pigra ad huc caro retinebat. Hoc nāq; esse speciale specimē electorū solet, q̄ sic sciūt præsentis vitæ iter carpere: vt per spei certitudinē noue rint iā se ad alta peruenisse: quatenus cūcta quæ prēterfluūt, sub se esse videāt, atq; omne quod in hoc mundo eminet, amore ęternitatis calcēt. Hinc est em̄ quod sequēti se animæ per Prophetā Dñs dicit: Sustollā te super altitudines terræ. Quasi quædā namque inferiora terræ dāna sunt, cōtumeliæ, egestas, abiectio: quę ipsi quoque amatores sęculi, dum per latę vię planicię ambulāt, vitādo calcare nō cessant. Altitudines autē terræ sunt, lucra rerum, blādimēta subditorū, diuitiarū abundātia, honor & sublimitas dignitatū: quæ quisq; per ima adhuc desideria incedit, eò ipso alta æstimat, quò magna putat. At si semel cor in cœlestibus figitur, mox quàm abiecta sint cernitur, quæ alta videbātur. Nā sicut qui in mōtē cōscendit, eò paulatim cætera subteriacentia despicit, quò ad altiora gressum amplius tēdit: ita qui in summis intētionē figere nititur, dum anniſu ipso nullā præsentis vitæ gloriā esse deprehēdit super terræ altitudines eleuaē: & qđ pri⁹ in imis desiderijs posit⁹ super se credidit, post ascēdēdo, despiciēs, sibi subesse cognoscit. mor. lib. 31.

Philip. 3.

Ephes. 2.

Esa. 58.

Tota vita boni Christiani, Sāctū desideriū est: tātum enim nos exercet sanctū desiderium, quātum desideria nostra amputaueri-mus ab amore sæculi. Exinani quod implēdum est: bono implendus es, funde malum. Puta quia melle te vult implere Deus: si aceto plenus es, vbi mel pones? Aug. ex tract. 4. in Epistol.

Augustin.

Miser eram, & miser est omnis animus vinctus amicitia rerum mortalium: & dilaniatur cum eas amittit, & tunc sentis

miseriã, qua miser es, etiã antequã amittat eas. Aug. Confes. lib. 4.

Bernard. Cor meum quando futurum non curat gaudium, implicatur amore terrestrium: cumque illis inuoluitur, vanitas decipit, curiositas deducit, voluptas inficit, cupiditas afficit, luxuria inquinat, turbat iracundia, sicque miser, per multa dispergitur: quærit, nec inuenit, vbi requiescere possit. Bernar. in quodam sermo.

COLLE. ¶ Inordinatus terrenarum rerum siue creaturarum amor, omnibus fere Diaboli tentationibus & laqueis materiã præbet. Quam obrẽ quisquis huic amori mortuus est, is vtique ad hanc cœlestẽ militiã instructissimus est: qui vero illo tenetur vel hac solum, de causa omniũ inimicorũ telis tanquã inermis & imbecilla præda patet. Quo fit vt callidus ille explorator diligẽter omnes cordis nostri latebras scrutetur: & si alicuius rei amore vehemẽter affectos viderit, ibi se iã aditũ ad nos inuenisse gaudet. Natura enim ita cõparatũ est, vt quam rẽ ardẽter amamus, illius sitienter fœlicitatem appetamus, infelicitate cruciemur, pericula timeamus, & aduersus dãno afficientem, grauiter cõmoueamur, & pro illius incolũmitate & honore decertemus, & omne studiũ omnesq; curas, & cogitationes nostras in illũ ponẽtes, à rerũ cœlestiũ cura & cogitatione abducamur: quia vbi amoris nostri thesaurus est, ibi tota cordis nostri cogitatio & cura est. Quia enim (vt verissime Philosophi dixerũt) qui vere amat, præter vnũ amare non potest: ideo quisquis ardenti alicuius terrenæ rei amore tenetur, is à studio diuini amoris, rerũq; cœlestiũ magnopere impediatur. Quã obrẽ quicũque in spiritualẽ istã militiã nomẽ dare constituit, habenas cordi suo inijciat, neq; illud prolibito alicui terrenæ rei vehemẽter affici patiatur: alioqui sciat se ad quotidianũ hostiũ cõgressum expositũ esse. ¶ Audiãt hoc parẽtes, qui immoderato amore filios cõplectũtur: propter quod ingentẽ illis dotẽ, aut hæreditatẽ supra facultatẽ etiã suá parare studẽt. Audiãt hoc itẽ materteræ, quæ frequẽter ita neptibus afficiuntur, similẽq; dotẽ congerere studẽt. Quantis enim se periculis hoc studio addicunt: cũ radix omniũ malorũ sit cupiditas? Hoc ergo primũ sit, quod prouidere ante debet, quisquis se se Christo dicauit, vt ad hãc inordinati amoris crucẽ & abnegationẽ se accingat. Quod si hoc tibi difficile videtur, cõsidera nõ magnũ esse, si salus animæ, si regnũ cœlorũ hoc pretio cõparetur.

tur. Si enim ne ipsa quidē corporis salus nisi per inediā, & amaras potiones, nó acquiritur: quid mirū si nec animæ salus (quæ infinitis partibus potior est) nisi per labores non acquiratur?

Pro eo quod nos legimus, Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnū. Hiero. ex Heb. vertit, Germinauerūt impij quasi fœnū: & floruerūt oēs qui operātur iniquitatē, vt cōterātur in ęternū. Quibus verbis breuitas mūdanę fœlicitatis, arescētis fœni similitudine declaratur, quod idē Esai. 40. legimus, vnde est illud ex Iob, Laus impiorū breuis est, & gaudiū hypocritæ ad instar pūcti: Si ascēderit vsq; ad cœlū superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquiliniū in fine perdetur &c. Iob. Misera profecto fœlicitas in qua momētaneū est quod delectat, æternū quod cruciat. Cōtra vero de iusto dicitur, Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Elegāter autē Propheta piū hominē cōparat cedro, cuius odor est iucūdissimus, eaq; arbor nūquā putrescit, & vmbram gratissimam ministrat: quæ omnia ad hominem pium eleganter aptantur. *Iob.* 20. *Psal.* 91.

Mulier impletura vasa sua oleo, clausit ostium super se, & super filios. Quā fœlix illa anima, quæ ita omnia sensuū & desideriorum suorū ostia clausit, vt nihil pręter spōsum suū, vel amet, vel timeat vel cupiat? Sed quā fœlicior cui clausit à foris ostiū Dominus, vt cū inundauerint aquæ multæ, ad illū non accedāt, & pereūtibus diluuio cæteris, ipse nō pereat. Fœlix quæ contēnit sæculū, sed fœlicior quæ à sæculo & ipsa contēnitur, cui & mūdus crucifixus est, & ipsa mūdo. Talis autē animæ vasa omnia implētur oleo: quia mens cum omnibus viribus suis, diuinæ gratię vnctione repletur: vacuatur mundo, impletur Deo.

Crudelis cōtemptorque Dei Mezentius, mortuorū corpora viuis iungebat, vt mortui viuos horrēdo mortis genere necarēt. Simile quidā Dæmon facere videtur, qui immodico amore voluptatibus, sordidisq; rebus homines copulare nititur, quatenus ab eis corrupti, tales efficiantur, qualia sunt ea quib. se addixerūt. Vnde est illud, Abominabiles facti sunt, sicut ea quæ dilexerunt.

Mundus, de contemptu Mundi.

QVi transeūtia amplectitur, eo ipso ad decursum ducitur, quo decurrētibus implicatur. Greg. in Mor.

Transit quod extollitur, permanet quod punitur: & qui honoratur in via, in peruētione dānabitur: & quasi per amæna prata ad carcerē peruenit, qui per prēsentis vitæ prosperа ad interitum tendit. Greg. vbi sup.

Despiciēdus à nobis hic mūdus foret, etiā si blādiretur, si rebus prosperis demulceret animū. At postquā tot flagellis premitur, tāta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud quā ne diligatur clamat? Greg. in Dial.

Quosdā cor ad mundū pertrahit, mūdus autē ad cor repellit. Nēpe qui bona nō assequūtur, quæ optāt. Greg. in Mor. li. c. 29.

Quia Amalechitā Dñm sequi nō valuit, dux efficitur Dauidis: quia sæpe qui cū seculo currere nō valuit sed fractus infirmitate torpuit: istum Deus inuenit, cibat, & prædicatorem etiam facit. Greg. vbi supra.

Mali dum pro mundo tolerant, leue putant: absintio ebrij sunt. Greg. lib. 7. cap. 9.

Augusti. Frequenter ridens æger, ploratur à sanis. Aug. in serm.

Mundus transit & concupiscentia eius. Quid vis vtrum amare temporalia & transire cum tēpore, an Christum amare & in æternum viuere. Idem super epist. Ioan.

Ecce turbat mundus & amatur, quid si tranquillus esset? formoso quomodo hęreres, qui sic amplecteris fœdū flores eius quomodo colligeres, qui à spinis nō reuocas manum. Idē super psal.

Prosperа huius mundi asperitatē habent verā, iucunditatē falsam, certum dolorē, incertam voluptatem, durum laborē, timidā quietem, rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem. Idem Epist. 36.

Hierony. Difficile imo impossibile est, vt prēsentibus quis & futuris fruatur bonis: vt hic ventrē, ibi mentē impleat: vt de delicijs transeat ad delicias: vt in vtroque sæculo primus sit: & in cœlo & in terra appareat gloriosus. Hiero. in Epist.

Nulla res lōga mortalium est, omnisque fœlicitas seculi, dū tenetur, amittitur. Cum enim tribulationis tēpus aduenerit, omne quod præteritū est, nihil adiuuat sustinentē. Hier. sup. Esai. lib. 7.

Cypria. Ad contēptū mundi hortatur Cyprianus expositа scelerū eius multitudine, vide hac de re elegātissimā ac prope diuinā Epistolā ad Donatum. Quā his verbis concludit. Vna est igitur placida & fida

fida tranquillitas: vna solida & firma & perpetua securitas. Siquis ab his fluctuantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundat⁹, ad cęlũ oculos tollit à terris, ac Deo suo mẽte iã proximus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime videtur intra suã cõscientiã iacere gloriatur. Nihil appetere iã, nihil desiderare de seculo potest, qui seculo maior est. Quã magna fœlicitas est implicãtis mũdi laqueis solui, in lucẽ immortalitatis æternę de terrena fece purgari, videre quæ in nos prius infestantis inimici pernicies grassata sit. Plus amare cõpellimur q̃ futuri sumus, dũ & scire cõceditur & dãnare quod eram⁹. Nec ad hãc summã fœlicitatẽ paranda magnis laboribus opus est: gratuitũ de Deo munus religiosa mẽte concipitur, & facile est. Et vt spõte sol radiat, dies illuminat fons rigat, imber irrorat, ita se spiritus cęlestis infundit. Quo hausto, sole altior, ac omni terrena potestate superior esse incipit, quod esse se credidit. Tu quæso frater tene sobriã religiosis virtutibus disciplinã. Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio. Nunc cum Deo loquere, nũc Deus tecum. Ille te præceptis suis instruat, ille disponat: Quẽ ille diuitẽ fecerit, nemo pauperẽ faciet. Iã tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia sordebunt, cum scieris te magis esse excolendum, domum tibi hac esse potiorẽ, quam Dominus insedit templi vice, & in qua Spiritus sanctus cœpit habitare.

Nulla verior miseria, quã falsa lætitia. Bern. de lib. arbit. *Bernar.*

Generositas sanguinis, proceritas corporis, forma elegans, iuuenilis decor, prædia, palatia, immensa supellex, insulæq; dignitatum, adde & sapiẽtiã mũdi: de mũdo sunt hæc: & mũdus quod suũ est diligit. Sed quousq;? Non solũ enim nõ semper (vt qui nó semper erit) verum ne diu quidẽ. Diu siquidem ista in te mundus habere non poterit, & tu quidem ipsum in breui nõ habiturus. Idem in epist.

Periclitatur castitas in delicijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc nequam seculo. Fugite de medio Babylonis fugite, saluate animas vestras. Ibidẽ.

Mundus clamat, ego deficiam. Caro clamat, ego inficiam. Diabolus clamat ego decipiã. Christus vero dicit ego reficiam, & tamen superba mens mea magis vult sequi deficientes, quam reficientem. Idem,

Quid

quid profuit illis superbia? quid diuitiarũ iactãtia? mũdi potẽtia? vana voluptas? breuis lætitia? magna familia? mala concupiscentia post voluptatẽ? vbi iocus? vbi risus? vbi iactantia? vbi arrogantia? Heu de tanta lætitia, quanta tristitia? Idem lib. 2. de conside.

Prosper. Diuitijs, & floribus, & maiorũ nobilitate te iactas, de patria, & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab homnibus deferũtur te exaltas? Respice te ipsum, quia mortalis es: & quia terra es & in terrã ibis, circũspice eos qui ante te sydereis fulsere splendoribus. Vbi sunt quos ambiebant ciuiũ potentatus? vbi insuperabiles oratores? vbi qui conueniẽtius festa disponebant? vbi equorũ plendidi nutritores? vbi exercituum duces? vbi satrapæ & tyranni? Nonne omnia puluis? nonne omnia fauillæ? Nonne in paucis versibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulchra, & vide, quis seruus, quis Dominus, quis diues. Discerne si potes, vinctum à Rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor itaque tui esto, ne aliquando extollaris: memor autem eris, si te ipsum respexeris. Prosper in sententijs.

Euseb. Emiss. Exultant improbi in rebus pessimis, & de sui perditione lætantur: similes illis qui forte sumentes exitiabiles herbarũ succos, cum risu perire dicuntur. Eus. Emis. in hom.

Chrisost. Contemne diuitias, & eris locuples: contẽne gloriã, & eris glorioſus: contemne supplicia inimicorum, & tũc eos superabis: contẽne remissionem & quietem & tunc eam recipies. Chrysost. sup. epist. ad Hebr. serm. 25.

COLLE. ¶ Sicut paruuli dũ sub nutricis cura sunt, nutrices ipsas, à quibus alũtur, magis amãt, quã matres, à quibus prognati sunt: vbi verò adoleuerũt, & inter matres, ac nutrices quid sit discriminis agnoscũt, multo magis matres diligũt, quibus omnia se debere intelligũt, quã nutrices, à quibus tantũ aliti sunt. Ita plane homines, qui sensu, atq; iudicio paruuli sunt, magis mundũ, à quo nutriuntur, quàm Deum, à quo cõditi sunt, diligũt: qui autẽ sensu, & ratione iã in spirituales viros euaserũt, Deũ magis diligũt quã mundum, cui & esse, & illa ipsa, quę à mũdo receperũt, se debere cognoscũt. Idẽ simile ad amorẽ Dei, amorẽq; parentũ accõmodari potest. Reuera enim parẽtes, si cũ Deo cõferãtur, nutritij magis quã parẽtes appellãdi sunt: vnus enim pater est, qui in cęlo residet &c. Hoc autem

rem non agnoscere, id plane est brutis stupidiorem esse. Constat enim perdicum pullos, etiam si alterius perdicis opera dū in ouis delitescunt, cōfoti, & in lucē editi sint, vbi veræ matris (quæ oua peperit) vocem audiūt, nutrice deserta, ad illam cōuolant. Quod ita esse D. Hiero. super illo Hieremiæ loco asserit, Perdix fouit, quæ non peperit: fecit diuitias, non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas. *Hiere.* 17

Mundanorum fœlicitas, & gloria similis est auleis pretiosis, quæ ex lana, serico, & auro contexta sunt: quorum externa facies, & pulchritudo valde ab interna dissimilis est. Hæc enim deformis, illa verò pulcherrima est. Talis ergo principum huius sæculi fœlicitas est: quæ exterius quidem nitet, & fulget, interius tamen mille curarum, ac molestiarum aculeis laceratur: quas nemo sentit, nisi qui patitur: quanuis quidam adeò miseri sint, adeoque veræ fœlicitatis ignari, vt sub his sentibus esse, delicias computent.

S. Bonauentura miratur, quod cum bona mundi breuia sint, atque fragilia, semperque nos fugiant: nos tamen illa summo ardore consectamur. At spiritualia bona, nobilissima, & æterna sunt, seque nobis sponte offerunt, nos tamen ea fugimus, & auersamur. Quo ergo alio argumento humanæ naturæ morbus euidentius agnosci potest?

Quærit apud Ciceronem Epicurus: Si Deus omnia nostri causa fecit, cur viperas procreauit? Ego etiam illud addo, cur muscas, culices, pulices, totque alia animalcula esse voluit: quæ nos non solum interdiu vexant, sed noctu etiam quiescere non sinunt. Ad quod merito responderi potest, si cum vita (quæ in hoc sæculo degitur) tot molestijs plena sit, adeò à nobis diligitur, quid esset, si omni acerbitate, & fele careret? Quis eam propter Christum paruifaceret? Voluit ergo Dominus vitam nostram hoc modo fœdare, vt facile nobis esset eam propter ipsum contemnere. Sicut etiam voluit filios Israel in Ægypto varijs tribulationibus ac oneribus premi, vt libenter eam deserere, & ad promissam terram cō tendere vellent.

Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Hoc vno argumē to peruersitatem, ac frenesim mundi agnoscere poteris. Apostoli namque imo, & Apostolorum Dominus in hoc neruos omnes intendebant. Vt homines bearent, summoque beneficio mundum

dum afficerent. Quorum tanta fuit cęcitas, & immanitas, vt pro summa gratitudine extremis eos supplicijs, & acerbissima morte necarent: & tanquam lupi (quos improba ventris exegit rabies) in agnos sæuirent.

Leuissimis de causis ab officio improbos homines reuocari, testatur Salomon, cum ait: Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Hoc est, metus rerũ leuissimarũ (quæ sunt velut territamenta puerorũ) & amor quoq; rerum leuissimarũ (qualia sunt muliebria ornamenta, splendidæ vestes, & similia) auocant illos à virtutis, & pietatis officijs, sine quibus vita & fœlicitas nostra constare non potest. Hoc est propter respueriles cœlestem vitam, tanquam pessimi rerum æstimatores negligunt. Propter quod alibi ait. Vsque quò paruuli diligitis infantiã. Quæcunque enim improbi vel timent, vel concupiscũt, vere puerilia, & inania sunt. Vndè etiam alibi. Reliquite (inquit) infantiam & viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Hinc Seneca. Quid (inquit) tam necessarium, quam pretia rebus imponere? Quia enim homines in hac parte cæcutiunt, ideò pretiosissimis vilia anteferunt. Vnde idem philosophus prudentissime sapientiã esse definiuit, Scire contemnere, & contemni. Qua voce quid potuit sublimius, aut sapientius dici?

Quam breuis sit mundi gloria, declarant illa Prophetæ verba. Vidi impium exaltatum, & eleuatum, sicut cedros Lybani: & transiui, &c. Itẽ illa. Quomodo facti sunt in desolationẽ? subito defecerũt, perierũt, propter. i. f. velut somniũ surgentiũ. Quã quidẽ somnij similitudinem explicat Esaias his verbis. Sicut somniat esuriens, & comedit: postquam autem expergefactus fuerit, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit: sic erit multitudo gentium, quæ dimicauerunt aduersus Ariel: hoc est aduersus Ecclesiam. Esai. 29. Elegantissima similitudine somni, breuitatem & inanitatem humanæ fæliciratis atque potentiæ descripsit, siquis eam diligenter excutiat. Idem etiam illa verba ex libro Machab. declarant. Verba viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius in stercora erit, & in vermes: hodie extolletur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius peribit.

1. Mac. 2.

Abnega-

Abnegatio sui.

MAgna est securitas cordis, nihil concupiscentiæ habere sæcularis. Nam si ad terrena cõcupiscẽda cor inhiat, securũ trãquillũque esse nullatenus potest, quia aut nõ habita cõcupiscit, vt habeat, aut habita metuit, ne amittat. Gre. in Mor.

Nisi quisque à semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non apropinquat: nec valet apprehendere quod supra ipsum est, qui nescit mactare quod est. Greg. in Hom.

Omnis qui vno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quẽ sanũ habet: quia & cui terrenũ desideriũ iam arefactũ fuerit, in solo pede amoris Dei, tota virtute se sustinet, & in ipso stat: quia pedem amoris sæculi, quem ponere in terra consueuerat, iam à terra suspensum portat. Greg. sup. Ezech.

Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Ad se veniẽtibus Dominus præcipit, vt renũtiemus nostris: quia qui ad fidei agonẽ venimus, luctamẽ cõtra malignos spiritus sumimus. Nihil autẽ maligni spiritus in hoc mũdo possidẽt propriũ: nudi ergo cũ nudo luctari debemus. Nã si vestitus quisq; cũ nudo luctatur, citiº ad terrã deijcitur, quia habet vnde teneatur. Quid enim sunt terrena omnia nisi corporis indumẽta? Qui ergo cõtra Diabolũ ad certamẽ properat, vestimẽta abijciat, ne succũbat. Greg. in hom. 32.

Si carni quod licet, abscindimº, mox in spiritu quod delectat, inuenimº. Intẽtioni quippe animi si exterior euagatio clauditur, interior accessus aperitur: nã quo extra se spargi, ppter disciplinã mẽs nõ potest, eò super se intẽdere per prouectũ potest: qa & in altũ crescere arbor cogitur, quę per ramos diffundi prohibetur: & cũ riuos fontis obstruimus, fluẽta surgere ad superiora reuocamus. Greg. lib. 30. Mor.

Quos à cogitationibº terrenis euacuat, donis cœlestibº replet: & quos infimis ouis exhaurit, supernis rigat fluẽtis. Gr. li. 18. mo. c. 22.

Greg. super illud Iob. 28. Abscõdita est ab oculis omniũ viuẽtiũ, sic ait: Quia qui Deũ videt, vitę funditus moritur, ne eius amore teneatur: qui enim Deũ vidit, sẽti moritur. Quare Paulus qui Deum vidit, se crucifixũ clamat. lib. Mor. 28. cap. 37.

Paulo dũ oculi interni aperiuntur, cladũtur externi in cõuersione. Greg. 20. Mor. cap. 4.

Quan-

Quanto quisque incipit viuere superius, tanto incipit inferius interire. Vnde Paulus. Viuo iam non ego. Greg. 24. Mor. cap. 26.

August. Amputanda sunt omnia nobis quęcũque igniti fomitis sulphu rantibus flammis scatens fornax ebullientis carnis exæstuant, ne vel tenuis quędam scintilla seruata, maiora conflet incendia. Aug. de singul. cler.

Ambros. Vince naturam diligentia, exclude corporis somnum. Naturã nobis formare non possumus, possumus diligentiam. Ambr. lib. de Ioseph.

Bernar. Quid odit, aut quid punit Deus præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria & infernus iam non erit: in quem enim ignis ille desęuiet, nisi in voluntatem propriam? Bern. in serm.

Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus subiugari potest, non exterminari. Idem sup. Canti.

Non est via ad regnum sine præmijs regni, nec sperare potest cœleste regnum cui neque super propria regnare membra adhuc donatur. Idem.

Euse. Emis. Sublimabunt nos si fuerint infra nos (affectus videlicet nostri) de nostris etiã vitijs scalam nobis facimus, si vitia ipsa calcamus. Eus. Emis. de Ascen. Domini hom. 1.

Si quando terræ operarius & ruris cultor agrum suum seminibus præparat, non sibi sufficere putat rudẽ campũ vomere proscidisse, & assiduo aratro duras edomuisse glebas, ac sulcis frequẽtibus confeciſſe, sed insuper studet agrum illum infœcundis germinibus emundare, noxijs euacuare ruderibus spinarum, stirpiũ fomites excussa radice conuellere, sciens terram sine purgatione mali germinis, boni feracem esse non posse ad se dictum putans illud quod ad spiritalem agricolã pertinet, Nouate vobis noualia, & nolite serere super spinas: ita & nos qui Dei agricultura effecti sumus, qui spem fructuum nostrorum non terræ credimus, sed in cœlo repositam habemus, non nobis sufficere putemus terrã corporis nostri vigiliarum exercitijs edomare, vel ieiunorum labore conficere: sed in primis mentem extirpatione vitiorum mundare conemur, circũcidere mores, excidere passiones, eradicare superbiam, plantare humilitatẽ, effodere iram, fundare patientiam, amputare

putare inuidiam, inferere beneuolentiam, & huiusce modi virtutibus agrum cordis, quasi quibusdam bonæ frugis fecundare semi nibus. Idem ad monach. hom. 8.

Hoc est profecto difficilimum regnandi genus, exercere iuuenem in suis sensibus principatum. Rarum omnino bonum est, Dominum triumphare de moribus, & hoc consequi in florida ætate, ad quod vix creditur cana modestia peruenire. Cassiod. *Cassio.*

Christus verbum paternum solus est humanarum ægritudinum medicus, & sanctus ægrotæ animæ incantator quia videlicet sopit omnes passiones nostras. Clem. Alex. Pędag. lib. 1. cap. 2. *Clem. Alex.*

Esto sicut rex in corde tuo sublimis, in humilitate residens, & risui iubens vade, & vadat: & dulci fletui veni, & veniat: seruoque atque tyranno corpori, fac hoc, & faciat. Ioa. Clim. de luct. c. 7. *Clim.*

Qui corpus vicit, is etiam naturam superauit: qui vero naturam superauit, is profecto supra naturam effectus est: porro is cui id cõtingit modicum quid minus quam Angeli habet vt non dicam nihil? Idem Grad. 15.

Quẽadmodum feras ipsas arte atque industria mitigamus & curimus, ita etiam passiones nostras quæ sunt feris omnibus truculentiores mitigemus. Si enim leonem arte reddimus mansuetum atque tractabilem, cur quæso iram & furorem quouis etiam leone sæuiorem sopire negligimus? Quam enim reperies excusationem, quem honestum colorem, cum hominem quodammodo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine? Nam illi quidem donas aliquid habere supra naturã, tu vero nec naturales tibi affectus conseruas. Quæ vecordia est, cum naturalẽ ferarum crudelitatem in præternaturalem mansuetudinem conuertas, tuam vero mansuetudinem in contrarium naturæ tuæ furorem atque crudelitatem deducas? Extinguamus igitur hæc vitia. Neque enim possibile est nos vere viuere nisi hæc in nobis prius vitia moriantur: hæc nos necessario perimunt in futuro, si nos hic illa viuere patiamur. Quinimo & ante illam mortem hic exigunt à nobis horrenda supplicia suis nos crudelitatibus exagitantes. Itaque & dentes leonum, dentes earum, imo etiam sæuiores. Nam leo quidẽ simulac fuerit saturatus, semesum cadauer cõtinuo relinquit: hæc vitia nũquam satiantur, nec ab anima nostra vnquam discedunt, captumque hominem Diabolo continuo tra- *Chryſ.*

dunt. Quorum certè tanta vis est, vt seruitutem quã Christo Paulus impendebat, sibi potius à suis captiuis exigant. Qui enim his cupiditatibus capti sunt, regnum & gehẽnam contemnunt, dum modo vitijs suis obsequantur. Nequaquam igitur Paulo de se mirabilia prædicanti fidem adhibere dubitemus, qui tãto amore flagrauit, quando diuites inueniuntur ita pecuniarum amore flagrantes, qui eadem ipsa faciunt, quæ propter Christum Paulus. Chrysost. super Matth. hom. 4. oper. perf.

Naturam atque ingenium carnis nostræ quam abnegare, cuiq; bellum inferre iubemur, miris coloribus depingit Ioan. Climacus, his verbis.

Quonam autem more & modo meum hunc amicum (corpus videlicet) vinciẽs dijudicẽ, nescio: prius. n. quã illum vinciã soluitur, & antequam dijudicẽ, cũ illo in gratiam redeo: & antequã puniam flector. Quomodo illũ vincam, quẽ vt amem, à natura susce pi? quomodo ab eo liberabor, cui in sæculũ colligatus sum? quomodo mecũ etiam surgentem destruã? quomodo incorruptibilẽ ostendã, qui naturam accepi corruptibilẽ? quid illi rationabile persuadẽs dicã, qui per naturam mille rationibus ac persuasionibus nititur? Si. n. ipsum ieiunio vinciã, rursus proximũ iudicãs trador: si & iudicare desistens hunc superẽ, elatus corde in eundẽ præcipitor: estq; cooperator & hostis, adiutor atque aduersarius, auxiliator simul & insidiator. Si foueatur, oppugnat: si affligitur debilior fit: lasciuit per quietẽ rursusque verbera & flagella nõ sustinet. Si illũ contristem, periclitor: si feriam, per quẽ virtutes acquirã non habeo. Quid sit circa me sacramẽti, quæ nã sit meæ cõcretionis ratio: quomodo mihi & amicus sim & inimicus, quis videat? quis intelligat? Dic tu mihi ò cõiux mea, ò natura mea (neq; enim ab alio quam abs te discere orabo) quomodo ex te inuulneratus maneã? quomodo possum naturale periculũ effugere? quãdo iam bellũ ad uersum te gerere Christo pollicitus sum? quomodo tuã tyrannidẽ superẽ, ex quo vim tibi inferre delegi? Illa vero aduersus seipsam (vt ita dixerim) respondens ita dicere videbitur. Nõ tibi id loquar quod ipse non nosti: sed quod simul ambo cognouimus. Et mox. Si meã tuãque profundam infirmitatẽ penitus noueris, meas vinxisti manus. Sigulę concupiscentiã fregeris, meos obligasti pedes, ne gradi in anteriora possint: si obedientię collum submittas, à me disiun-

disiunctus es: si possideas humilitatem, amputasti caput meum Ioan. Clim. Gra. 15.

Optimæ sunt opes inopia cupiditatum. *Clemẽs.*
Fortior est, qui se, quàm qui fortissima vincit *Ouid.*
Menia: nec virtus altius ire potest: Ouidius.
Sine sæuo animo non repurgantur vitia. Philon. *Philon.*

¶ Laudare Dominum Propheta in tympano & psalterio præcipit. Membrana ex qua tympanum conficitur, ab omni prius humore exsiccari, & psalterij cordæ, nõ modo exsiccari, sed etiã retorqueri debent, quò sonum edant. Sic ergo cum corda & corpora nostra ab omni humore noxio & carnis affectibus (quatenus liceat) exsiccata sunt, tunc demum tympanum Domini & psalterium suauissimum efficiuntur: tunc etiam puritatem illius sacri veli imitantur, quod ex bisso retorta texebatur. Cum desinunt Sarræ fieri mulierbria, tunc nascitur Isaac: cita cum carnis nostræ affectus deficere incipiunt, gaudium spirituale in nobis generatur. COLLE. *Psal.* 150. *Exod.* 35. *Gen.* 18.

Duplicia nobis Deus contulit beneficia, & duplicia à nobis ité exigit obsequia. Quædam enim sine suo labore nobis contulit, quædam cum summo cruciatu atque labore. Ideoque vt illi suo modo par pari referamus, duplicia illi obsequia debemus. Alia qui dẽ suauia, qualia sunt quædam deuotionis & pietatis opera: alia vero aspera & difficilia qualia sunt patientia & abnegationis studia.

Nisi naturales insititiæ arboris rami frequenter euellantur, insititij non coalescunt: illis quippe natura mater est, istis velut nouerca. Quare summa cura carnalium affectum mortificationi incumbere debet, quisquis spiritualium affectuum surculos in animam suam germinare velit.

Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore vrbiũ. Vere. n. plus quã imperiũ vincit qui se ipsum vincit. Bis autem vincere dicitur qui sẽ ipsum vincit in victoria. Causa autem huius victorię, Dei amor est. Sic enim de B. Paula. D. Hiero. scribit, quod amorem filiorum quos in Bethleem profectura, deserebat, maiore in Deum amore superabat. Vere enim amor sui (qui adeo, vehemẽs & naturalis est) solo Dei amore superari potest: hic enim solus illo maior est: cæteri enim sub eo sunt: frustr ergo hunc amorem sine Dei amore superare homo conatur. *Prou.* 16.

Post concupiscentias tuas ne eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Eccli. 18. Cæterum aduersus cupiditatem, & perturbatos animæ affectus orat Eccli. his verbis: Extollentiam oculorum *Eccli. 23.* meorum ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me: & animo irreuerenti & infrunito (hoc est effrenato & impudenti) ne tradas me. Recte dicitur, Ne tradas: videlicet tanquam tortori ac tyranno, qui me pro libidine sua, tanquam mancipio sibi tradito abutatur: quēadmodum illi de quibus Apostolus ait: tradidit eos Deus in passiones ignominię &c. Ad Rom. 1

Eccli. 25. Beatus qui habitat cum muliere sensata, & qui in lingua sua nō est lapsus, & qui non seruiuit indignis se. Indignis autem seruiuit, quisquis cupiditatum suarum seruus est: Hæ nanque rationali creaturæ indignæ sunt, cum sint brutorum propriæ.

Mortificationis est, vno ictu malorum omnium radicem ac seminarium abscindere. Radix enim omnium malorum est, affectibus & cupiditatibus carnis nostræ obtemperare, & iuxta illarum impulsum vitam ducere, quod proprie brutorum est. Hoc autem modo illi viuunt, de quibus dicitur, Transierunt in affectum cordis. Et illi etiam qui apud Hieremiam incircuncisi corde esse perhibentur: quique apud eundem post prauitatem cordis sui abire dicuntur. Hiere. 7. Horum est illa vox, omnia quę desiderauerunt *Eccle. 2.* oculi mei non negaui eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur. Huc pertinet illa Salomonis ironia, Lætare iuuenis in adolescentia tua, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorū tuorū &c. Ab huiusmodi autē homine se liberari Prophe ta postulat, cum pro eo quod nos legimus. Noli æmulari in eo qui *Psal. 36.* prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias, Hierony. ex Hebr. vertit, Aduersus virū qui facit quæ cogitat. Non potuit breui absoluta hominis prauitas, & nequitia explicari. Nullū enim facinus recusat, quisquis facit, quæcunque cogitat, quæque illi suggerit libido. A quo malo longissime se abesse Iob indicat, cum ait: Si sequutus est oculus meus cor meum &c. Merito ergo laudanda *Eccli. 18.* est mortificatio, siue sui abnegatio, cuius est huic malo resistere, & illud implere quod dicitur, Post concupiscentias tuas ne eas &c. quæ sequuntur. Item illud, Qui autem Christi sunt, carnem

suam

suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Si enim inquit Apostolus secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu, facta carnis. m. v. *Rom. 8.*

Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populũ tuum &c. In his verbis sponsus monet sponsam, si velit amore sui sponsam incendere, necesse esse, vt ipsa vicissim omnem amorem suum in illum trãsferat: atque omnia obliuiscatur, quæ antea charissima habebat. Hæc est illa præstantissima animi affectio, hominis Christiani maxime propria, quam nostri abnegationem sui, & mortificationem carnis vsurpare, ac appellare solent. De ea sponsus ipse & ipsius discipuli, præclarissima & vere diuina præcepta nobis reliquerunt. *Psal. 44.*

Quisquis cupiditatum suarum (qui capitales animę nostræ sunt hostes) mortificationi studet, magno sæpe cordis desiderio ad Dominum clamare debet, Quot sunt dies serui tui: quando facies de persequentibus me iudicium? Et illud, vsque quo Domine obliuiscēris me in finem? &c. Vsque quo exaltabitur inimicus meus super me? respice &. e. m. D. D. m. Et illud item, Miserere mei Deus quoniam conculcauit me homo, tota die bellãs. t. m. Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me. Multi inquit: quia videlicet hostis noster accerrimus, est vetus homo: eius vero satellites multi sunt: nempe variæ perturbationes & cupiditates animæ nostræ. Vbi vero de his hostibus victoriam nactus fuerit, meminerit se gratias Deo agere debere, & cum Propheta dicere. Lętabor & exultabo in te: psallam nomini tuo altissime. Cum ceciderint inimici mei retrorsum, & corruerint, & perierint à facie tua. Psalmus item ille cuius est initium. Diligam te Domine fortitudo mea, carmen triumphale est, pro concessa à Deo de victis hostibus victoria: quam ibi copiose describit, Vnde sunt illa, In te enim cripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum. Et; Deus qui præcinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meam &c. Qui docet manus meas ad prælium &c. quæ sequuntur. Cui similis est Psalm. *Psal. 17.*

Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum, &c. *Psal. 143.*

Nazarei consecratio tribus potissimum in rebus constituta

erat, primo vt à vino & omni re quæ inebriare posset, abstinerent. Secundò vt ne super matre quidem & patre suo mortuis cótaminarentur. Tertiò vt Cæsariem nutrirent, & nouacula non ascenderet super caput eorum. Primis quidem legibus mortificatio & affectuum sedatio videtur designari. Inter omnes autem affectus valde acres & vehementes sunt, erga parentes amor, & in eorum mortibus luctus. Hoc autem maximo affectu interdicto, cæteri quoque interdicti esse censentur, vbi modum exierunt. Idem etiã intelligi per vini prohibitionem videtur: immoderati enim affectus sicut & vinum mentem auferunt, & inebriant. Sed per vinum voluptuarij, per luctum vero turbulenti affectus designantur: à quibus omnibus immunis esse debet velut alterius naturæ alteriusque ordinis homo, qui ab humanis quodammodo exemptus, & Deo consecratus, in diuinæ naturæ consortium transijt. Per cæsariem autem siue capillos, qui à suprema & summa
Esai.3. corporis parte procedunt (Diuus Hierony. super illo, Decalauauit Dominus verticem filiarũ Sion) sanctas cogitationes quæ à suprema interni hominis nostri parte, videlicet mente, oriuntur, intelligi ait. Quo admonemur præcipuum & continuum hominis Deo consecrati munus esse, diuinarum rerum contemplatione animum pascere. Duo igitur perfecti viri officia, nempe mortificationis & orationis, his Nazareorum legibus insinuantur: in quibus tota ferè spiritualis vitæ summa consistit.

Totam Christiani hominis vitam, si ad normam Euangelicæ perfectionis exigas, esse crucem, declarant illa Sponsæ verba,
Cant. 5. Manus meæ distilauerunt myrrham primam, & digiti mei pleni sunt myrrha probatissima. His enim verbis designatur Euangelici viri vita in myrrha, hoc est, carnis mortificatione, & macera-
Gala.5. tione esse plenissimam. Manuum quippe nomine actiones nostras significari notissimum est. Porrò autem qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Itaque cùm in carne multæ sint sensuum fenestræ multaque membra quæ seruierunt iniquitati ad iniquitatem: in anima verò multæ cupiditates ac perturbationes quæ diuinæ legi aduersantur, omnibus his singulas cruces vir pius parare debet, vt carni hoc modo mortuus, spiritu ambulet, ac Deo viuat. Quare necesse est vt

manus

manus, digitosque myrrha plenos habeat, quo tam multa membra quæ super terram sunt mortificare possit. ¶ Ad hoc ipsum conferunt & illa Sponsæ verba, fasciculus myrrhę dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Vix alio nomine potuit conuenientius & vitam & doctrinam Domini Saluatoris designari. Si quis enim eius vitam ab initio vsque ad finem & purissimum corpus eius, à capite ad calcem vsque collustret, quid aliud quam myrrham, hoc est, amaritudinem, laborem, ac dolorem inueniet? Vt meritò in persona eius dictum sit, Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus. In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Nec mirum si tam multa pertulit qui omnia peccata mundi in corpore suo portauit. Iam verò si quis eius doctrinam diligentius contempletur, quid aliud in ea quam myrrham, hoc est, mortificationem, abnegationem sui, crucem, luctum, famem, sitim, humilitatem, patientiam, paupertatem, nuditatem, & rerum omnium contemptum inueniet? Vnde Sponsa mirabilem eius pulchritudinem sigillatim describens, Labia, inquit, eius, lilia distillantia myrrham primam. Quibus verbis puritatem eius & doctrinæ rationem insinuauit: quæ tota, in carnis & cupiditatum omnium mortificatione sita est. Det igitur operam fidelis anima, vt hunc fasciculum inter vbera sua reponat. Quæ quidem vbera, intellectus & affectus sunt, vt hos Sponsi dolores, pio & ardenti affectu contempletur. Sic enim fiet, vt amore eius incensa illum imitari, ac illi similis fieri contendat: vt cum Apostolo dicere possit, Christo confixus sum cruci. Et illud eiusdem, Ego stigmata Domini mei in corpore meo porto. Huc etiam pertinet, quod in toto hoc Canticorum libro, quam sæpissime myrrhæ nomen sigillatim repetitur. Cum tamen aliarum virtutum, sub communi aromatum nomine vel pulueris pigmentarij, generatim mentio fiat. Vnde cum Sponsa Sponsum ad visendum hortum suum inuitasset, dicens. Veniat dilectus meus in hortum suum &c. ille vbi quod exigebatur, impleuit, hæc verba subiecit, Veni in hortũ meum soror mea Spõsa, messui myrrham meã cũ aromatibus meis. Veni autẽ, hoc loco, præteriti temporis est, non præsentis imperatiui, vt Græca & Hebraica lectio

Cant.1. *Psal.87.* *Cant.2.* *Gala.2.* *Gala.6.* *Cant.5.*

cælectio facile ostendit. Vides autem hic, myrrhæ sigillatim mentionem fieri, qua nimirum cœlestis ille sponsus maxime capitur: quod in ea potissimum totius euangelicæ, hoc est, supernaturalis vitæ specimen maxime eluceat.

Mortificationis necessitas qua cupiditatum nostrarum immoderantiam resecamus (quæ cordis circuncisio in literis sanctis appellatur) illis Domini verbis insinuatur, Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat Quod quidem non ad tribulationes modò (quibus Deus piorum corda purgat) sed ad mortificationis quoque gratiam referendum est, qua ipsi prauas animæ affectiones resecare student. Hoc autem singulare diuinæ gratiæ opus esse declarant verba illa Cant. Tempus putationis aduenit. Cum enim ibidem sub verni temporis metaphora, euangelicæ gratiæ tempus atq; virtutes describeret, hanc inter eas præcipue enumerat, quæ ad euangelicæ vitæ perfectionem maxime pertinet.

Ioan. 15.

Cant. 2.

Quam frequenter in lib. Cant. myrrhæ & thuris mẽtio fit? certè Ecclesia ipsa, quod ad piorum cætum attinet, mons myrrhę & collis thuris appellatur. Ibo, inquit, mihi ad montẽ myrrhæ, & collem thuris. Myrrha autẽ mortificationem, thure verò orationem significari notissimum est. Harum autem præcipuè virtutũ inter omnes alias mentio fit: quia cum spirituales vitæ scopus sit secundũ meliorem nostri partem, nempe spiritum, Angelorum more viuere, & cœlestia semper meditari, hoc officiũ oratio .i. mentis eleuatio exequitur. Cæterum quia cupiditatis nostræ, & mollis carnis educatio atque indulgentia nos in hoc spirituali studio magnopere remorantur, & ascensum impediunt, ideo mortificatio orationi comes adhibetur, quæ omnia hæc impedimẽta amoueat, & abscindat, carnẽ ipsam cruci figens cũ vitijs & concupiscentijs. Sicut enim concupiscendi facultati natura, comitẽ irascendi vim dedit, quæ viam cõcupiscentiæ sternit, & impedimenta quæ cupidis obsistunt, procul ablegat: ita orationis studio, velut soror & comes, mortificatio data est: quæ illi facilem & expeditam viam in cœlum parat. Qui qui carent, vbi primum orare & mente in cœlum conscendere nituntur, in ipso nixu & conatu suo curarum agminibus impediti, ad ima quodammodo inuiti sæpe & reluctãtes deijciũtur: quia sine scalis aut adminiculis sublimia petere voluerunt,

Cant. 4.

luerunt, Scala autem ad ſuperna tendens, carnis mortificatio & cõ temptus terrenorum eſt.

Inter cæteras ſponſæ laudes hæc etiam numeratur, quod labia eius ſint tanquam vitta coccinea. Hic autem ſanguineus color, tum patientiæ virtutem, tum charitatis ardorem ſignificare videtur. Vt per hoc intelligamus, omnes ſiue piorum, ſiue prædicatorum ſermones in Chriſtiana charitate & laborũ perpeſsione verſari debere. *Cant. 4.*

Nihil ita mortificationis ſtudium iuuat, atque deuota & ſedula meditatio doctrinæ & vitæ Domini Saluatoris. Hoc autem ſponſa in Cant. inſinuat cum ait, Mandragoræ in portis noſtris dederunt odorem ſuum. Mandragoras quidem herbas eſſe, quæ fœcunditatem mulieribus tribuant, arbitrati ſunt: atque hoc nomine illas Rachelem tantopere expetiuiſſe aiunt. Quorũ tamen ſententiam Aug. contra Fauſt. li. 22. cap. 56. refellit: dicens, Mandragoras poma quædam eſſe, quæ ipſe viderit, pulchra quidem, & ſuaue olentia: guſtui tamen parũ ſapida. His autem pomis doctrinam & vitã Domini Saluatoris (cuius ſuauiſsimus odor Apoſtolorũ prædicatione per totũ mundũ diffuſus eſt) ſignificare aiunt. Quæ quidem dum prædicatur, pulchra & ſuauis eſt, acerba tamẽ & inſipida cũ comeditur, hoc eſt, cum ad opus trahitur. Plinius verò naturalis hiſtoriæ lib. 25. cap. 13. ait, mandragorarũ odorem valde ſoporiferum eſſe: ſuccum vero earum tantam grauedinem inducere, vt neque punctiones neque ſectiones ſentiant, qui hunc ſuccũ largius biberunt: interdũ etiam moriantur. Hoc autem ſpiritualiter in anima efficit pia & ſedula doctrinæ & vitæ Domini Saluatoris meditatio: quæ vim quandam ſoporiferã habet: quæ in Domino dulciter obdormire & requieſcere facit: illo videlicet ſomno, quo ſpõſa in Cant. dormiens excitari prohibetur, quo nimirũ conſopita, cum Propheta dicat, In pace in id ipſum dormiam & requieſcam. Si vero largius quis ſuccum ebibat horum pomorum, hoc eſt, toto ſe affectu huic ſanctæ meditationi dedat, is iam neque puncturas, neque ſectiones ſentiet, hoc eſt, nullis huius mundi aduerſitatibus exagitatus perturbabitur, & à ſomno ſuo excitabitur, inſenſibilis penè aduerſus omnia mundi tela factus: In quo quidem ſtatu Apoſtolus ſe eſſe teſtatur, cum ait, Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. In quo etiam illi erant de quibus idem *Cant. 7.* *Auguſt.* *Pſal. 4.* *Gala. 7.*

Hebr. 10. ait, Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis: cogitantes vos habere meliorem & permanentem substantiam. Et illi etiam de quibus ait, Notum autem vobis facimus fratres
2. Cor. 8. gratiam Dei quæ data est in Ecclesijs Macedoniæ : quoniam in multo experimento tribulationis, abundantia gaudij ipsorum
Actor. 5. fuit &c. Sic etiam Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilij &c. Hinc etiam Laurentius dum in craticula assaretur, ad impijssimum tyrannum ait, Carbones tui mihi refrigerium præstant. Martyrum quoque vna hæc vox erat, Vre, seca, punge, stimula, assa, versa, & reuersa. Horum enim pomorum largus succus omnes carnis affectus & sensus sopiens, in Deum quodammodo hominem transmittit. De beato quoque Bernardo scriptum est quod initio conuersionis suæ adeo totus in spiritu absortus erat, vt pene nullis vt homo sensibus vteretur. Qua de re mira in eius vita leguntur.

Gen. 18. Cum desierant Saræ fieri muliebria, concepit Isaac: vt intelligamus spiritale gaudium & cordis iubilum (cuius typũ gerit Isaac, qui risus interpretatur) tunc præcipue in anima oriri, cũ in nobis carnales affectus & studia cessarũt. Quandiu enim carnis affectus & terrenorum amor in nobis viget, spiritus ad cœlestia assurgere
Gen. 35. minus potest. Sic etiam cum moritur Rachel, nascitur Beniamin. Ille videlicet de quo scriptum est, Beniamin amantissimus Domini, habitabit confidenter in eo, & inter humeros illius requiescet.

Nemo repente fit summus: ideoque nemo discrucietur, cum prauas adhuc malorum radices abscindere non potest, modo illis
Rom. 7. nõ succũbat: quæ res frequẽter ita pios homines angit, vt cũ Apostolo clamare cõpellantur, Infœlix ego homo: quis me liberabit d.c.m.h? Itaque consolatur quodammodo nos Spiritus sanctus (vt quidam ex sanctis patribus interpretatur) qui hoc in veteri lege
Leui. 22. sanxijt, ne in eadẽ die mater cũ filijs immolaretur. Quæ quidem lex, quamuis ad pietatẽ & misericordiam homines assuefaciat, tamen hoc etiã designat, fieri & cõmuni lege nõ posse, vt eodẽ tempore & cupiditatẽ (quæ delictorũ omniũ mater est) & delicta omnia simul vites. Vnde leprosi iam mundati, pili abradi, nõ euelli ra-
Leui. 14. dicitus iubentur: quoniam propagines malorũ abscindi possunt, radices verò non item. Quã obrem iure reprehenduntur, qui quauis piorũ hominũ offensione, aut cuiusuis affectus intemperantia

grauiter

grauiter offenduntur, cum fieri nō possit, vt omnis prorsus cupiditas cū tota propagine filiorū repente euellatur. Non. n. anno vno sed paulatim cōsequētibus annis Dñs praua Cananęorū germina ex terra filijs Israel promissa deleuit: ne videlicet bestiæ aduersus eos crescerēt. Crescerent. n. mala superbiæ & inanis gloriæ germina, si nullos intra se hostes homo experiretur: qui illū infirmitatis suæ quotidie admonerent. *Deut. 7.*

Nemo animum despondeat, aut immodico se mœrore contrahat, cum vehementes cupiditatū motus intra se insurgere sentit, dum illis tamē ope Domini adiutus nō cōsentit, nec ob eas de via deducitur. Vaccę illæ quę arcam Domini è regione Philistinorum in terram Hebręorum deducebāt, in directum gradiebātur, nec de via paululum declinabant, quanuis vitulorum suorū desiderio sauciæ, mugitibus aera complerent. Nos igitur cursum nostrum, licet caro submurmuret & frendeat, constanter & fortiter teneamus. Quisquis enim sic graditur, Deum intra se ducto rem sequitur. *1. Reg. 6.*

Inter amorē sui & propriam voluntatem, nihil est discriminis: nisi quod propria voluntas apertius quædam comprehendit, quę non tam aperte amoris proprij nomine significantur. Amor. n. sui opes, honores, & voluptates præcipuè concupiscit. Hæc autem ipsa & propria voluntas appetit, & præter hæc etiam immodico amore curiositatis disciplinarumque sæcularium, cæterarūque rerū similiū cupiditate feruet: quarum immoderato amore à rerū diuinarū studio reuocatur. Propter hoc enim ad tribunal Christi vapulauit Hieronymus, quoniam &c. ¶ Videvero gradus malitiæ propriæ voluntatis. Primo enim subtrahit semetipsam dominatui autoris sui, dū se ipsam cōtra eius imperiū statuere vult. Sed addit adhuc, quod quantū in ipsa est, Deum tollit volūtas propria. Omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare nō posse, aut nolle, aut nescire. Quid autē est hoc, quā velle Deum non esse? Crudelis planè & execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam euertere vult. Hęc est crudelis bestia fera pessima, rapacissima lupa, & Leena sæuissima.

Multi cū ad bonorum operū studiū ab alijs excitantur, respōdere solent, Pauper sum, nō habeo vnde alijs benefacere valeā. His respondendum est, maximam Christianę vitę partē non minores

in

in non faciendo, quam in faciendo positam esse. Cohibere nãque omnes affectus, & cupiditates suas, & sub iugum mittere (hoc est non obsequi illis, neque facere quæ à nobis importuno impetu flagitant) linguæ quoque licentiam, atque oculorum siue curiositatem, siue lasciuiam comprimere, vt non quodcũque videmus, concupiscamus, maxima Christianæ philosophiæ portio est. His enim gradibus ad charitatis fastigium (in quo Christianæ vitæ summa posita est) peruenitur, Charitas autem per se adeo difficilis non est, vt omni gaudio & suauitate refertissima sit: ascensus tamen ad charitatem, qui est, immodicum sui amore ab anima pellere, hoc vere difficile est: quoniam hic affectus adeò visceribus nostris infixus est, vt, quemadmodum homo quidam spiritu Dei plenus dixit, Si fieri posset, vt in torcular aliquo totus homo expressus, hunc à se amorem excutere vellet, ex omnibus eius neruis, venis, ossibus, & medullis, vix quidquam aliud, quàm hic sui amor exprimeretur, qui tamen cum immodicus est, malorum omnium seminarium existit. Vnde fit, vt cum maxime glorioſum sit immoderatos animę motus subegisse, glorioſissima inter omnes victoria sit, hunc amorem superasse, qui inter omnes animæ motus potentissimus est, vt pote à quo omnes alij oriuntur.

Tonsores, barbæ pilos primum calida aqua molliunt: deinde nouacula facile abscindunt. Ad hunc modum vir pius calore deuotionis mentem emollire debet, ea verò emollita, mortificationis nouacula noxios ab anima sua affectus & cupiditates facile abscindet.

Qui cũ orationis studio diligenter insistant, mortificationis tamen laborem detrectant, ad quam spiritualia exercitia ordinãtur, Theologis quibusdam similes sunt, qui cũ omnes liberales artes didicerint, quo se ipsos ad sacrarũ literarũ studia idoneos reddant in via tamẽ remorati, & quò tendebant obliti, vix eas attingunt.

3. Reg. 18 Diuinæ gratiæ admiranda virtus & potentia appositissime in Eliæ sacrificio adumbrata est. cecidit nãque ignis Dñs, & vorauit holocaustũ, & ligna, & lapides, puluerẽ quoq; & aquam quę erat in aquæ ductu, lambens. Per hoc aũt carnis cupiditatũque nostrarum mortificatio designatur: quod quidem maximum esse fidei nostræ argumentũ, declarat id quod protinus subditur. Quod cũ vidisset populus, cecidit id faciẽ suã, & ait, Dñs ipse est Deus, Dñs

ipse

ipse est Deus. Quisquis igitur hoc diuini spiritus igne cupiditates suas absumpsit, magnum intra se fidei suæ argumentum habet.

Rachel enixum filium appellauit Benoni, id est, filium doloris mei, Pater vero appellauit Beniamin, id est dextera filium. Quem ergo caro filium doloris appellat, hunc spiritus dexteræ filium nominat: id enim maxime arduum est, idque spiritum potissimum commendat, quod caro cũ dolore parit. *Gene.35.*

Fecit nos Dominus Iesus reges & sacerdotes: quia & gratiã ad orandum, & vim ad regendos moderandosque affectus per spiritum suum contulit: in quibus penè tota christiana philosophia sita est. Propter quod sancti patres tantopere nobis orationis & mortificationis studium commendant. Illud enim ad sacerdotis, hoc ad regis officium pertinet. Hæc autem duo nobis thus & mirrha designant: quorum frequens in Canticis mentio fit.

Libertas Seruitus.

IGnorat mens gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris. *Greg.* Greg. in Past.

Quia homo iniquam suggestionem antiqui hostis libenter suscepit, violenter se postmodum eius tentationibus deuictus tradit. Vnde in paradyso blande ei loquitur statim, at nunc etiam renitentem trahit, & delectationibus deuictũ penè interficit. Greg. in Mor. lib. 15. cap. 8.

Petra. i. Christus fundebat riuos olei: Rursum Isai. Computrescet iugum à facie olei: nempe quia dum à Spiritus sancti gratia vngimur, à captiuitatis nostræ iugo liberamur. Greg. 20. Mor. capit. 13. *Esai.10.*

Ioseph cum esset captiuus contra dominantem nequitiam, etiã seruus fuit liber. Greg. Mor. 27.

Greg. super illo. Quis dimisit onagrum liberum? & vincula eius quis soluit? cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis, sic ait: Quis dimisit onagrum liberum, subaudis nisi ego? Onager qui in solitudine commoratur, non incongrue vitam eorum significat, qui remoti à turbis secularibus conuersantur. Qui apte etiam liber dicitur, quia magna est seruitus secularium negociorum, quibus mens atteritur vehementer, quamuis in eis *Iob. 39.*

sponte

sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo iam nihil concupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis premunt prospera dum appetuntur, premunt aduersa dum formidantur. At si quis semel à dominatione desideriorum tẽporaliũ colla mentis exculserit, quadã iam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio fœlicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coarctatur. Hoc graue seruitutis iugum Dominus vidit seculariũ cervicibus impressum, cum diceret, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meũ super vos &c. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Asperũ quippe iugum & duræ (sicut diximus) seruitutis põdus est, subesse tẽporalibus, ambire terrena, retinere labẽtia, velle stare in nõ stãtibus, appetere quidẽ trãseuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Liber ergo dimittitur qui calcatis terrenis desiderijs, ab appetitione rerũ temporalium securitate mentis exoneratur. Et vincula eius quis soluit? subaudis nisi ego. Soluuntur ergo vnius cuiusq; vincula, dum diuino adiutorio interna desideriorum carnaliũ retinacula disrũpuntur. Soluit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi vniuscuiusque animo, infimarũ cogitationũ nodos rumpit, & propicius dissipat omne quod illectã mẽtẽ ligabat. Sequit. Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis. Hoc loco debemus intelligere solitudinem cordis. Itaque bene conuersantibus, primum solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premãt, vt ebullientes ab infimis curas cordis, per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus importune se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdam circumuolantes muscas, ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærant, vbi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc secreto cordis alias dictum est. Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora. Cœlum quippe Ecclesia vocatur electorum: quæ ad æterna & sublimia, dum per subleuationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit: atque intra se Deo quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum dimidia hora dicitur. Nolente quippe animo dum cogitationum

Apoc. 8.

tionum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intendentem, rursum ad respicienda terrena, cordis oculum violenter trahunt. Vnde scriptum est, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam &c. Deinde & tabernacula eius in terra salsuginis. Salsugo accēdere sitim solet. Et quia sancti viri quamdiu in huius vitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderij sui quotidianis æstibus accenduntur, in terra salsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accenduntur, vt sitiant: sitiunt, vt satientur: sicut scriptum est. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Moral. lib. 30. *Sapien. 9. Iob. 39.*

Libera seruitus est apud Dominum, libera seruitus, vbi non necessitas sed charitas seruit. Vos, inquit, in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Aug. sup. Psal. 99. *Augusti.*

Quem delectat vera libertas ab amore mutabiliuꝝ rerū liber esse appetat: & quem regnare delectat, vni omniū regnatori Deo funditus adhæreat. Idem de ver. relig.

Bonus etiam si seruit, liber est: malus autem & si regnat, seruus est: neque est vnius hominis sed (quod grauius est) tot dominorū quot vitiorum. Idem lib. 4. de ciuit. Dei.

Vis vt seruiat caro tua animæ tuæ? Deo seruiat anima tua: debes regi, vt possis regere. Idem super Ioannem.

Est sapiēti seruire libertas: ex quo colligitur quod stulto imperare seruitus est: & (quod peius est) cum paucioribus præsit, pluribus Dominis & grauioribus seruit. Seruit enim proprijs passionibus, seruit suis cupiditatibus: quarū dominatio nec nocte nec die fugari potest: quia intra se dominos habet, intra se seruitium patitur intolerabile. Hiero. in epist. ad Simplicianum. *Hieronym.*

Non natura seruum facit, sed insipientia: nec manumissio liberum, sed disciplina. Ambro. in epist. *Ambro.*

Ille in quauis conditione seruitij liber est, qui amore non capitur: auaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur: qui securus expectat præsentia, quem non terrent futura. Idē de Ioseph.

Seruit quicunque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur,

tur, vel mœrore deijcitur, seruilis enim est omnis passio. Idem de Iacob & vita beata. lib. 2.

Euseb. Emiss. Aquo quis vincitur (sicut & Apostolus testatur) eius & seruus est: iste obtemperat iniustitiæ, ille iræ, iste superbiæ, ille sæuitiæ, iste malitiæ, ille iracundiæ. Nescio quomodo se inter hæc ingenuum dicere audeat, quem tot domini in partes suas distrahunt. Quid prodest, quod liber est in natura, qui seruus est in conscientia? Videmus nos extrinsecus generis claritate sublimes, intrinsecus mentis infirmitate degeneres: innocentum dominos & criminum seruos. Eus. Emiss. hom. 3. de Pascha.

Petr. Chrysol. Fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Hoc petit, quia qui penes extraneum seruam sensérat libertatem penes patrem credit sibi futuram liberam seruitutẽ. In serm. de filio prodigo.

Luc. 15.

Epictet⁹. Si conditionem seruilem euadere velis, seruitutem ipse tibi deponas: fies autem liber, si ab affectibus soluaris. Epictetus.

Terenti⁹. Omnes deteriores sumus licentia.

Cicero. Regium est, ita viuere, vt non modo homini, sed ne cupiditati quidem seruias: contemnere omnes libidines, non auri, non argẽti, non cæterarum rerum indigere: populi vtilitati magis consulere, quam voluntati: nemini credere, multis obsistere. Cicero Pro Sylla.

Libertas est potestas viuendi vt velis. Is viuit vt vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via considerata atque prouisa est: qui ne legibus quidem propter metum paret, sed eas sequitur atque colit. Idem Paradoxo. pen.

Qui proprie liberi sint, vide apud eundem ibidem.

COLLE. ¶ Ego autem carnalis sum. v. s. p. Hoc est, sub tyrannide carnis &

Rom. 7. appetitus de quo infra sentio aliam legem in membris meis captiuantem me &c. Hoc dicitur propter magnã vim cupiditatum nostrarum quæ nos vehementer adigunt ad peccandum. Hanc quidem miseriam, Salomon non tacuit, cum de meretrice loquẽs ait.

Ibidem.

Prou. 7. Irretiuit illum multis sermonibus. q. Et statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, vide qua lętitia quo tripudio properent impij ad peccatum & tamẽ ignorat, quod ad vincula stultus trahatur, quasi si auis festinet ad laqueum. Vides ergo hoc in loco & vincula, & captiuitatem, & laqueũ: Quod si ad-

si ad huc heres, nitere hunc à te amoris laqueum abscindere, & tunc vires huius tyranni experieris.

Veram animi libertatem, qua homo terrenæ cupiditatis vinculis solutus liber ad cœlestia conscendit esse maximum Dei donum declarat idem Leuit. 26. cum ait, Ego Dominus Deus vester qui eduxi vos de terra Ægyptiorum ne seruiretis eis, & qui confregi catenas ceruicum vestrarum vt incederetis recti. Non sic autem incedebat mulier illa quæ decem & octo annis à Dæmone obsessa adeò curua ingrediebatur, vt cœlum suspicere non posset. De hac autem libertate Dominus in Euangelio latè differit, cum ait, si vos manseritis in sermone meo v. d. m. e. & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. *Leuit.* 26 *Ioan.* 8.

Vbi spiritus Domini (ait Apostolus) ibi libertas. Quomodo, inquit Origenes, inuenire poterimus hanc spiritualem libertatem, rem omnium pretiosissimam, & à perpaucis mortalibus habitam, qui seruimus sæculo, qui seruimus pecuniæ, qui seruimus desiderijs carnis? Ego me ipsum corripio, me ipsum iudico, ego meas culpas arguo, viderint qui audiunt, quid de semetipsis sentiant. Ego interim dico quod donec alicui horum deseruio, non sum conuersus ad Dominum, nec vllam consequutus sum libertatem, donec talia me negotia & solicitudines stringunt. Illius à quo stringor negotij & solicitudinis seruus sum. Scio enim scriptum esse, quia vnusquisque à quo vincitur, huic & seruus additur. Etiam si me amor pecuniæ non superet, laudis tamen cupidus sum, & gloriam sector humanam, sic de hominum vultibus & sermonibus pendeo, quid de me ille sentiat, quomodo ille me habeat, ne illi displiceam, si alteri placeam. Donec requiro ista, seruus horum sum. Sed quis mihi dabit hanc manumissionem? Quis me ab hac seruitute turpissima liberabit? Nisi ille qui dixit, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. 2. *Cor.* 3.

TERTIA CLASSIS IN QVA DE BEATITVDInibus & donis & sacramentis aliquod deque quatuor nouissimis: & qui busdam alijs agitur.

Beati pauperes spiritu.

PAVPERTAS, inopia mentis est: non in quantitate possessionis: nam cui cum paupertate bene conuenit, diues est. Greg. super Ezech. hom. 6.

Sancti presentis vitæ copiam putant inopiã. Nihil enim extra Deũ sufficit menti, quæ ipsum veraciter quærit: & plerumque ipsa abundantia fit eis vehemẽter onerosa, nempe quia festinantes ad patriam, coguntur multa portare. Greg. 22. Mor. cap. 3.

August. Hi sunt pauperes spiritu, qui quando faciunt aliquod bonum Deum laudant: quando aliquid mali se accusant. August. de verb. Domini.

Hiero. Quid ante paucos dies in Nitria gestum sit referam. Quidã ex fratribus parcior magis quam auarior, centũ solidos quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initũ est inter monachos consilium (nam eo loco circiter millia diuisis cellulis habitabant) quid facto super tam graui flagitio opus esset. Cumque sua cuique ferretur sententia, tandẽ consilio summorũ inter eos patrum, Sancto in eis loquente spiritu, decreuerunt infodiendos esse cum eodem. Tantusque ex hac re terror per totam Ægyptũ inuasit, vt vnum solidum reliquisse sit criminis. Hiero. ad Eustoch.

Bernar. Non paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Bernar. Beatus qui post illa non abijt quæ possessa onerant: amata inquinant, amissa cruciant, an non satius cum honore ea spernis, quæ cum dolore perdis? Idem in Epist.

Quod

Quod martyrium grauius est quam inter epulas esurire, inter vestes multas pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster appetitus? Propterea pauperibus pariter & martyribus regnum cœlorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: sed in passione pro Christo absque dilatione percipitur. Idem in sermone.

Paupertatem æquo animo ferre, virtus patientiæ est. Sponte appetere, sapientiæ laus est. Sunt qui pauperes esse volunt eo tamen pacto vt nihil eis desit: & sic diligunt paupertatem vt nullam patiantur inopiam. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur vel agitur nisi pro eorum arbitrio. Sed quam longe sunt à patientia apparet, si leuis oriatur occasio. Ibidem.

Paupertatis tres sunt species. Sunt enim quidã qui rebus temporalibus egent, sed inuiti: & hæc vocari egestas solet: egent enim rebus & egent bona voluntate, qua nihil ditius esse potest. Sunt alij qui rebus abundant: sunt autem pauperes spiritu: & hæc est aurea paupertas: quia licet affluant diuitiæ, corda tamen nolunt apponere. Tertia est mediocritas, quam Philosophi vocant frugalitatem: quæ est voluntaria. Hugo de Claust. animæ lib. 1. cap. 9. *Hugo.*

Nihil proderit pecunias non habere, si voluntas fuerit in nobis possidendi. Miserabile autem est paupertatis ac nuditatis æstus toleraſſe: fructus vero earum prauæ voluntatis vitio perdidisse. Ioannes Cassianus lib. 7. de institu. monach. *Cassia.*

Nemo est qui non habeat quod dimittat. Vniuersis renũtiauit facultatibus mundi, quicumque affectum possidendi eas, radicitus amputauit. Idem cap. 27. *Clemẽs.*

Nolite soliciti esse &c. Præparat nos vt accincti & expediti ad æternitatem parati simus, docens vnum quẽque nostrum esse penu sui ipsius: quibus in diem satis sit victum quærere. Clem. Alex. Pedag. lib. 1. cap. 12.

Nuditas rerum omnium curarũ est depositio, securitas vitę, via tor omnibus impedimẽtis liber, mœroris alienatio, mãdatorũ fides. Nudus monachus mũdi totius est Dñs. Deo enim curã sui credidit, & per fidem omnes possidet seruos: nõ dicet homini necessitatẽ suam, sed quæ afferuntur, quasi de manu Domini suscipiet. Ioan. Clim. Grad. 16. *Ioan. Cli.*

Vir nudus purissimam orationem emittit: qui vero cupidus est materiæ imagines in oratione versat. Idem, ibidem.

Philon. Virtutis studiosus paucis indiget, in confinio mortalis & immortalis naturæ situs: indigentia quidem laborans propter mortale corpus: non multis autem indigens, propter animum immortalitatis cupidum. Philon.

Idem. Exerceri oportet vt paucis egeamus: hoc enim Deo proximos reddit, contrarium ab eodem remotissimos. Idem.

Aristi. Aristides ille iustus, cum diues quidam paupertatem ei obijceret, dixit: Mihi quidem nihil adferet mali paupertas, tibi vero diuitiæ non paucas perturbationes.

Clitar. Debemus nos assuefacere vt ex paucis viuamus, nequid pecuniæ gratia turpe discamus.

Socrates. Socrates interroganti quis videretur sibi ditissimus, respondit: Qui paucissimis contentus est. In frugalitate enim sibi sufficiente existunt diuitiæ naturæ. Socrates.

Epicurus Gratias ago beatæ naturæ, quod quæ necessaria sunt, fecit parabilia: difficilia autem paratu non necessaria.

Cato. Quod nimium est fugito, paruo gaudere memento.

Tuta mage est puppis modico quæ flumine fertur.

Bias. Quis diues? Qui nihil cupit. Quis pauper? Auarus.

Quintil. Satis diuitiarum est nihil amplius velle.

Ex diuersis. Durus fames magister, multa perdocet.

Ægestas sæpe animum ad consilia mala deflectit ac traducit.

Inopia & generosos facit ignobiles.

Paupertas amicis spoliat.

Paupertas excitat artes.

Pauperiem faciũt ædificia & conuiuia.

Paupertas nec illos amicos habet quos natura coniunxit.

Parum valent egentium sententiæ.

Paupertas ingeniosa est.

Valer. Max. Cum Socrati rex Persarum magnam pecuniam tentans eius animum in proditionem dirigeret, admitti legatos iussit. Cum fortè olera comederet. Audite (inquit) hoc prandium proditorem facit? Valer. Max. lib. 7.

Cum ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, adduxit legatos ad cœnam in Academiam: his tantum

tantũ appofuit quod ſatis eſſet, nullo apparatu. Cum poſtridie rogarent eum, cui numerare iuberet, Quid vos heſterna (inquit) cęnula non intellexiſtis me pecunia non egere? quos cum triſtiores videret, triginta minas accepit, ne aſpernari Regis liberalitatẽ videretur. Cicero. 5. Tuſcul.

Beati qui lugent.

SI qua eſt præſentis temporis ita eſt agenda lætitia, vt nunquã amaritudo ſequentis iudicij recedat à memoria. Greg. in ho. *Grego.*

Quatuor ſunt qualitates quibus iuſti viri anima compunctione vehementer afficitur: cũ aut malorum ſuorum reminiſcitur, conſiderans vbi fuit, aut iudiciorum Dei ſententiã metuẽs, & ſecũ quærens conſiderat, vbi erit: aut cum mala vitæ præſentis attendens, conſiderat vbi eſt: aut cum bona ſupernæ patriæ contẽplatur, quæ quia nec dum aſpicitur, lugens conſpicit, vbi non eſt. Greg. Mor. lib. 23. cap. 21.

Luctu ſuo anima paſcitur, cum ad cęlum flendo ſubleuatur: paſcitur autem, quia vis amoris per lachrymas emanat. Greg. in Mor. lib. 5. cap. 14.

Aliena plangentes ſæpe plus nobis ſubuenimus: quia apud Deum perfecte diluit propria, qui pure plangit aliena. Greg. 20. Mor. cap. 28.

Perfecti tanto ſciunt de alienis damnis ingemiſcere, quanto iã edocti ſunt non dolere de ſuis. Greg. 22. Mor. cap. 23.

Plagę affligentes cruciant, lamenta reficiunt, dũ affligunt: per illas in afflictione mœror, per hæc in mœrore lætitia. Greg. 23. Mor. cap. 21.

Aliquãdo ſeruis ſuis Dominus loquitur, cũ eos intrinſecus per cõpunctionẽ prouehit, aliquãdo cum eos ne extollantur premit. In illa perſuadetur animæ vt proficiat, in iſta reprimitur, quæ profecit: in illa diſcit quod appetat, in iſta quod metuat. Greg. 28. Mor. cap. 2.

Greg. ſuper illud Ezechi. 3. Abij amarus in indignatione ſpiritus mei: manus enim Domini erat mecum confortans me, ſic ait: Mentẽ quã Spiritus ſanctus replet amaritudine tẽporalium, delectatione æternorum commouet. Dulce enim eſt eſſe in rebus humanis

manis, sed ei qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. At siquis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestium præmiorum, qui illi hymnidici angelorum chori, quæ incomprehensibilis visio sanctæ Trinitatis: huic quãto illud dulce fit quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Rixatur secum de his quæ male egisse se recolit, & sibi metipsi displicet, cum ei ille placere iam cæperit, qui omnia creauit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, & punit flendo de factis. Supernis inhiat, terrena iam omnia per mentis despectum calcat. Et quãdiu illud quod desiderat adhuc per speciem nõ habet, flere dulce habet, seseque continuis lamentis affligere. Et quia necdum se esse in patria ad quam creatus est, videt, in huius vitæ exilio nihil ei plus quam sua amaritudo placet. Dedignatur itaque subiacere temporalibus, & ardenter suspirat æternis. Vnde recte quoque per Salomonẽ dicitur: Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, & qui apponit scientiam, apponit dolorem. Homil. 10. super Ezech.

Solum confugium, & vnica spes miserorum, cui numquã sine spe misericordiæ supplicatur, præstat mihi hanc gratiam propter te, & propter nomẽ sanctum tuum: vt quotiẽs de te cogito, de te loquor, de te scribo, de te lego, de te confero: quotiens tui reminiscor, tibi assisto, laudes, preces, & sacrificium offero: totiens obortis lachrymis in conspectu tuo copiose, & dulciter fleam: ita vt efficiantur mihi lachrymæ meæ panis die ac nocte. Rogo te bone Iesu per illas pretiosissimas lachrymas tuas, & per omnes miserationes tuas, quibus miserabiliter nobis perditis subuenire dignatus es, da mihi gratiam lachrymarũ, quam multum desiderat & appetit anima mea: quia sine dono tuo non possum habere eam: sed per Spiritum sanctum tuum, qui dura corda peccatorũ mollit, & ad fletum compungit. Augustin. In Medita.

Hieron. Si qua est præsentis temporis lætitia, ita est agenda vt nunquã amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria Hieronymi.

Ambr. Lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego. Sed quod defendi non potest, ablui potest. Lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor est dicere vel confiteri. Lachrymæ veniam non postulant

ſtulant, ſed merentur. Ambroſ. ſuper Luc. lib. 9.

Semper conſcientia ſerui Dei humilis debet eſſe & triſtis: vt ſcilicet per humilitatem non ſuperbiat, & per humilem mœrorē cor ad laſciuiam non diſſoluat. Iſidor. de ſum. bon. *Iſidorus.*

Irriguum ſuperius accipit anima cum ſe ſe in lachrymis cœleſtis regni deſiderio affligit. Idem.

Maior atque potētior baptiſmate poſt baptiſma (& ſi audax dictu id videatur) fons lachrymarum eſt. Illud enim præcedentia noſtra delicta purgauit, iſtud vero poſteriora. Atque illud quidē omnes ab infantia, acceptum inquinauimus, per hoc autem & illud repurgamus, quod niſi diuino munere datū eſſet hominibus rariſsimi quidem qui ſaluarentur inueniri potuiſſent. Mæſtitia & gemitus ad Dominum clamant: timoris autem lachrymæ legatione funguntur. Porrò illæ quas ſancta charitas fundit, ſuſceptas atque exauditas eſſe preces noſtras indicāt nobis. Sicut humilitati nihil æquè congruit, vt luctus: ita nihil ei ſic reluctatur, vt riſus. Clim. de luct. cap. 7. *Clim.*

Is qui modo luget, modo delitijs & riſu ſolui deprehenditur, ei ſimilis eſt, qui canem voluptatis cum pane lapidat: qui hunc quidem perſequi actu videtur, re autem ſibi aſsidere hortatur. Idem ibidem.

Sicut in cæteris omnibus ita in lachrymis quoq; iudex noſter optimus atque æquiſsimus naturæ vires omnino dijudicat. Vidi modicas guttas inſtar ſanguinis cum labore effundi. Vidi itē fontes abſque labore profluere. Ego denique mœrentium dolorem atque gemitum pluris exiſtimaui, quam lachrymas: putoque & Deus item. Ibidem.

Compunctio proprie eſt animi dolor omni elatione carēs, nec vllam ſibi omnino conſolationem indulgens, ſolamque reſolutionem horis ſingulis meditans, conſolationēque Dei, qua humiles monachos viſitat, vt aquam frigidam expectans. Ibidem.

Quoties in ijs qui ſecundum Deum lugere videntur, ſuperbiam aut iram deprehenderis, horum ſcito lachrymas non ex eis eſſe, quas compunctio ſalubris elicit. Quæ enim ſocietas (inquit) luci ad tenebras? Solet adultera compunctio elationem gignere: ea vero quæ laudabilis & probata eſt, conſolationem. Sicut ignis ſtipulam inflammat & conſumit: ita & ca-

stæ lacrymæ sordes omnes & visibiles & inuisibiles absumunt. Ibidem.

Noli antequam perfectè emunderis lachrymarum tuarum imbribus credere: neque enim habet fidem vinum statim è torcularibus expressum. Ibidem.

Qui lachrymarum suarum gratia in animo inflatur, eosque qui non lachrymantur, damnat: is ei similis est, qui ab imperatore contra inimicos suos accipit arma, hisque ipsis semetipsum necat. Ibidem.

Inueniemus nonnúquam si obseruemus diligentius ridiculum quiddam in nobis Dæmones moliri. Nam cum saturitate distenti fuerimus, compungunt nos: rursum cum ieiunauerimus obdurãt: vt seducti lachrymis parenti vitiorum gulæ ac delicijs nos ipsos exponamus. Ibidem.

Equidem ipsam cõpunctionis vim considerans, stupeo, quonã modo ea quæ luctus & mœror dicitur, gaudiũ intrinsecus & lætitiã, veluti mel & fauũ connexa possideat. Quid igitur ex ijs nobis innuitur? Id profecto quod proprie Dei donũ huiusmodi cõpunctio esse pro cõfesso habetur. Est tũc in anima nõ iniucũda voluptas Deo nos latenter mœstos & cõtritos corde cõsolante. Verũ vt occasio efficacissimi luctus doloriſque perutilis nõ desit, historiã omnino miserabilẽ ad ædificationẽ animorũ referre libet. Vide ibidem cap. 7. hanc historiam, quam (quod esset longior) hic referre nolui: & tamen dignissima est quę legatur.

Chryſoſ. Nemo ad Deum aliquando flens accessit, qui non quod postulauit acceperit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui nó impetrarit. Ipse enim est, qui consolatur flentes, dolẽtes curat, pœnitentes informat. Chrysost. in serm.

Sicut post vehemẽtes imbres mundus aer & purus efficitur: ita & post lachrymarum pluuias serenitas mentis sequitur atque tranquillitas. Idem super Matth.

Psal. 55. Pro eo quod nos legimus, Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo: alij verterunt lachrymas meas repone in vtre m tuum. Vt intelligas esse in mente diuina receptacula sua, in quibus, & verè pœnitentiũ & calamitosorum hominum lachrymæ cõduntur, ac seruantur. Vnde est illud, Domine ante te. o. d. m. & gemitus meus à te non est absconditus. *Psal. 37.*

Beati

Beati qui esuriunt &c.

REprobi recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta mala semper recurrũt. Bona quidẽ cupiũt, sed à malis nũquã recedũt. Esse quidem humiles, sed sine despectu: esse contenti proprijs, sed sine necessitate: pauperes esse volunt, sed sine defectu: esse casti, sed sine maceratione carnis: esse patientes sed sine contumelijs volunt. Cumque adipisci quærunt virtutes, sed labores virtutum fugiunt: quid aliud quam & bellare in campo nesciũt, & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt. Greg. in Mor. *Greg.*

Valentiores voces apud sacratissimas aures Dei, non faciũt verba nostra, sed desideria. Greg. vbi sup.

Differre solet omnipotens Deus desideria petentiũ vt crescãt, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. Greg. vbi sup.

Sancta desideria dilatione crescunt: si autem dilatione deficiũt, desideria non fuerunt. Greg. in hom.

Augent spirituales delitię desideriũ in mẽte dum satiant: quia quanto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quod auidius ametur. Greg. vbi sup.

Parua est valde diuinitatis concupiscentia, quam non sequitur proprius defectus. Concupiuit & defecit anima mea &c. Dignum est enim vt tanto quis frigescat ab amore sæculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei: quem si perfecte appetit, mundum plene derelinquit: & tanto funditus ei moritur quanto altius ad supernam vitam animatur. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est: nam ipso quo absorbetur desiderio liquitur. Hinc Iacob Angelum videns ex altero pede claudicat, quia tenens Deum vno solo pede graditur. Greg. in Mor. libr. 4. capitul. 4. Vide locum.

Nonnunquam non assequimur quod petimus, vt desideria dilatentur: & quæ extenuari impleta poterant, repulsa crescũt. Differuntur ergo vt proficiant. Ideo sponsa sponsum non inuenit. Greg. vbi sup. lib. 5. cap. 3.

Super illud, Cur faciem tuam abscondis? Non hanc fugisti in paradyso? Vtique. Post culpam enim metuebat videre, quem consueuerat amare: sed faciem quã timuit in culpa, requirit in pœna. *Iob. 13.*

Sequitur enim ad culpam pœna, ad pœnam timor, ad istud desiderium. Greg. lib. 11. c. 13.

Nescit mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Greg. 22. Mor. c. 3.

Tunc probatur desiderium, cum aliqua ei aduersitate resistitur. Greg. 26. Mor. c. 10.

Sæpe nostra desideria quia celeriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Greg. 26. Mor. c. 16. vide locum.

Electorum suorum Deus vota differens, cruciat, crucians purgat, vt ad percipiendum quod desiderant, quandoq; melius ex dilatione conualescant. Greg. lib. 8. Mor.

Augusti. Desiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ est. Augustinus de correptione & gratia.

Cypria. Corporibus omnium (qui & si torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt) impertiatur & vigilantia & cura propensior. Neque enim virtus earum aut honor minor est, quominus ipsi inter beatos martyres aggregentur. Quod in illis fuit, tolerauerunt quidquid tolerare ac pati parati fuerant. Non enim ipsi tormentis, sed tormenta ipsis defuerunt. Denique & dies eorum quibus excedunt annotatæ vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. Ex ijs Cypriani verbis liquido constat desiderium pro ipso opere à Domino computari. Cypria. in Epist.

Eusebius Emisse. Beneficium non potest custodire, qui nescit desiderare: periclitatur numerantis donum, si non inueniat suscipientis affectum. Eus. Emis. de Pasch. homil. 21.

Petite (inquit) & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis: id est, vt petamus orando, quæramus laborando: pulsemus desiderando, pulsemus proficiendo, pulsemus perseuerando: & in spem cœlestium promissorum tanto incitemur studio, tantoque inardescamus affectu, vt cum præmiorum dignitate desideriorum magnitudo cõcordet. Non vult Deus noster bona sua nimia inueniendi facilitate vilescere. Pretiosa & concupiscibilis merces, cupidum amatorem & auidum negotiatorem requirit. Ergo ille tantorum munerum repromissor, non vult in opere suo tepidum, despicit fastidiosum, recusat coactum, respuit indeuotum.

tum. Lentum enim & parum gratum quærere gratiam diuini muneris, maxima est iniuria remuneratoris. Idem homilia. 3. ad monach.

Ipsa apprehendendi, ipsa consuetudo proficiendi semper nos ad maiora prouocabit: & vbi viderit Deus deuotionem animi, ardentiorem insinuabit affectum: & quantum nos addiderimus, tantum ille apponet ad adiutorium: quantum nos apposuerimus ad diligentiam, tantum ille addet ad gloriam. Qui habet, dabitur illi, & superabundabit. Et alio loco dicit, Posui adiutorium super potentem. Gratia ergo de gratia nascitur, & profectus profectibus seruiunt, lucra lucris, & merita meritis lucrum faciunt: vt quanto quis plus acquirere cœperit, tanto plus conetur, & delectetur inquirere, vt acquisitionis lucrum, acquirendi nutriat appetitum. Et quanto quis auidius de sapientię bonis hauserit, tanto plus haurire desideret: sicut ipsa de se Sapientia loquitur, Qui edit me, adhuc esuriet. Ibidem.

Modicum & non videbitis me: Pie Domine, modicum dicis quod non videmus te. Saluum sit verbum Domini mei: longum est & multum valde: veruntamen vtrunque verum: & modicum meritis, & longum votis. Bern. super Cant. *Bernar.*

Sicut fides ducit ad plenam cognitionem, sic desiderium ad perfectam dilectionem: & sicut dicitur, Nisi credideritis non intelligetis, sic dici non absurdè potest, si non desideraueritis, non perfectè amabitis. Idem in epist.

Nemo te Domine quærere valet, nisi qui prius inuenerit. Vis ergo inueniri vt quæraris, quæri vt inueniaris: potest quæri & inueniri, non tamen præueniri. Idem de dilig. Deo.

Si nolumus frustra quærere Dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseuerâter, vt nec quæramus pro illo aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius est enim cœlum & terram transire, quam vt sic quærens non inueniat, sic petens non accipiat, & sic pulsanti non aperiatur. Idem ser. 24.

Si non vendideris omnia, nec emes: & si animâ non habueris solicitam & quærentem, non inuenies. Duo enim oportet esse, & à vitæ huius negotijs abesse, & vigilantem esse. Chrysosto. super Matth. 13. *Chryso.*

¶ Toto

COLLE. ¶ Toto corde quærenda sapientia est. Si quæsieris inquit, eam
Pron.2. quasi pecuniam & quasi thesauros effoderis illam. Vide quo studio, quo ardore Saul Dauidem quærebat ad necem. Perscrutabor inquit eũ in cunctis millibus Iuda: & quærebat eum super
1.Reg.24 abruptissimas petras quæ solis ibicibus peruiæ sunt. Sicut ergo ille ex odio, tu simili studio ex amore, Deum quære, & inuenies. Sic sponsa quærebat, quæ ab omnibus inquirebat, Nũ quẽ
Cant.3. diligit anima mea vidistis?

Multum in diuinis literis, desiderijs sanctis attributum est: hæc enim virtutis & veræ sapientiæ initia felicissima sunt. Hinc Sap.6. legimus: cõcupiscite ergo sermones meos, & diligite illos, & habebitis disciplinã. Clara est & quæ numquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt illam: & inuenitur ab his qui quærunt illam. Præoccupat, qui se concupiscunt, vt se prior illis ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit, assidentem enim illam foribus suis inueniet. Et infra, Initium illius verissima est disciplinæ concupiscentia. Quod autem ait, vera concupiscentia, aperte designat esse falsam concupiscentiam,
Pro.21. qualis eius est de quo dicitur, Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: cuius videlicet desideria non vera, sed remissa & languida sunt. Denique ex ijs quæ dixerat colligit ad hunc modum. Concupiscentia vtique sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

Psal. 118. Pro eo quod nos legimus, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes. t. i. o. t. Hieronymus ex Heb. vertit, Desiderauit anima mea desiderare. Quod perinde esse videtur atque illud quod pœnitẽti minus dolẽti præcipitur, vt videlicet doleat, quòd nõ doleat: ita siquis minus vehementer Deũ desideret, cupiat saltẽ desiderare. Alij autem vertunt, Attrita est anima mea præ desiderio iustificationum tuarum in omni tempore. Quibus verbis magnam vim desiderij carnem ipsam attenuantis designat.
Eccli. 21. Ex talibus autem desiderijs illud sequitur quod Eccli. ait, Vigilia honestatis tabefacit carnes, & cogitatus illius aufert somnum. Hinc etiam oritur animus ille postulans gemitibus inenarrabilibus. Ardens enim desiderium coram Deo preces fundit. Vnde est illud Aug. Desideriũ tuũ oratio tua: & cõtinuũ

deside

deſiderium continua oratio. Hinc Pſal. Deſiderium pauper. ex. Dominus.

Beati mundi corde.

VIgilantiſsima cura puritati conſcientiæ ſtudendum eſſe, indi cant illa Apoſtoli verba, Has ergo promiſsiones habentes chariſsimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Domini. Hoc autem eſt, quod alias dixerat, Abdicantes occulta dedecores &c. Et illud, teſtis eſt mihi Deus cui ſeruio in ſpiritu meo. Et alibi ſecundum aliam verſionem: Glorificate & portate Deum in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro quæ Dei ſunt, vt videlicet integer ſpiritus, & corpus, & anima inueniatur &c. COLLE. 2. *Cor.* 7. 2. *Cor.* 4. *Rom.* 1. 1. *Cor.* 6.

Omni cuſtodia ſerua cor tuum: quia ex ipſo vita procedit. Naturæ opifex Dñs, cor ipſum à quo vita manat in medio corporis membris omnibus tãquã ſatellitibus, & thorace pectoris oſſea circundatum ac munitum: cerebrum autem àquo & motus, & ſenſus animalium in omnia membra diriuatur firmiſsimo cranio, velut galea quadam (vt verbis vtar Galeni) ſepiuit. Dignũ eſt igitur, vt gratia naturam imitetur, & cordis puritati ſtudioſiſsime inuigilet: quando ex eo ſpiritualis animæ vita, ac proinde ſalus æterna procedit. *Prou.* 4.

Præcordia fatui quaſi rota carri, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius. Rem quippe eandem millies cogitat, eodemque reuoluitur, vbi affectus eius alicubi hæret: vt qui ſe inde explicare, ſibique imperare, & certum aliquid ſtatuere neſciat, Hanc cordis vulubilitatem, par linguæ volubilitas comitari ſolet. *Eccli.* 33.

Quod in Cant. de ſponſa dicitur. Hortus concluſus fons ſignatus, ad curam ſui & vigilantiam referendum eſt: qua videlicet pij omnes ſolerter inuigilant ad cuſtodiam cordis ſui: dum & ſenſuũ ac linguæ ſuæ aditus diligenter obſtruunt, & omnes etiam otioſas cogitationes manu diſcretionis, & ſollicitudinis abigũt: vt hortus animæ ſuæ, vbi cœleſtis ſponſus paſcitur, & fons vnde bibit, nullo terrenarum cogitationum cœno turbidus, ſed purus ſemper & ſerenus exiſtat. Contra autem faciunt illi, qui cordis & ſenſuũ ianuas omnes apertas habent: quibus animam ſuam non vt hortum *Cant.* 4.

tum concluſum, aut ſignatum fontem, ſed vt fœdiſsimam ſentinã intra ſe gerunt, in quam omnis impurarum cogitationum ſpurcitia confluit.

Quanta cura & ſolicitudine homo puritati cordis inuigilare ſemper debeat, eleganti ſimilitudine D. Gregorius declarat his verbis. Si à domo mentis vel ad momentum ratio diſcedat, quaſi abſente domina, cogitationum ſe clamor, velut garrula ancillarũ turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox ſe cõfuſio tumultuoſa compeſcit: & quaſi ancillę ſe ad iniunctum opus tacite reprimunt, dum cogitationes protinus ſe ad vtilitatem ſubdunt. Greg. in Paſt. c. 53.

Cæterum de manſuetudine & miſericordia, quæ inter beatitudines connumerantur, ſuis in locis traditum eſt.

Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.

Gregor. PRauis moribus ſemper grauis eſt vita bonorum. Gregor. in Dialogo.

Quiſquis malos non tolerat, ipſe ſibi per intolerantiam *Iob.* 30. teſtis eſt, quia bonus non eſt. Super illud, Frater fui draconũ. Nullus perfectus eſt, qui inter mala proximorum patiens non eſt. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipſe ſibi per impatientiam teſtis eſt, quia ab omni plenitudine longe diſtat. Abel quippe renuit eſſe quem Cain malitia non exercet. Sicut in tritura paleæ grana premuntur, ſic flores inter ſpinas prodeunt, & roſa quæ redolet, creſcit cum ſpina quæ pungit. Greg. in homil.

Iob. 12. Deridetur iuſti ſimplicitas. Iſtam ergo quam impij abominantur, iuſti Deo offerunt. Sicut quondam filij Iſrael abominationes Ægyptiorum immolabant Domino. Greg. in Mor. lib. 10. c. 27.

Iob. 11. Verboſi amici mei ad Deum, &c. Tanto mens ad interiora ſe erigit, quanto per exteriora opprobria intus redire cogitur, ne foris euaneſcat. Greg. vbi ſupra, lib. 13. c. 14.

Sanctos quos donis firmat, tribulationibus tentat: animam quã eius gratia vocat, tentatio interrogat: finitque aduerſarios excreſcere, vt per malorum ſæuitiam purgetur vita bonorum. Vtilitati *Prou.* 11. ergo innocẽtium militat vita prauorum. Vnde Salomon ait, Qui

ſtultus

ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Vide Greg. 20. Mor. c. 21.

Dei moderamine fit, vt cum vox laudantis eleuat: vox detrahentis humiliet: vt arbor quam ventus inflexit: contrarius ventus ſtatuat. Vnde Paulus. Per gloram & ignobilitatem. Gregorius. 22. Mor. c. 9.

Refert Pericles, non picturam, non aurum & lapides, ſed ſcutũ diuulſum, fractam galeam, hebetem gladium, faciem vulneratam cedere militibus ad ornatum. Petrus Bleſ. in Epiſt. 94. *Petrus Bleſ.*

Patrem cum fugaſſet è regno filius perſecutor, bonus in breui Dominus vindicauit, nec vindicauit modo, ſed cumulatius vindicauit, quàm ipſe voluit qui vindicabatur: vt oſtẽderet grauiorem ſibi eſſe iniuriã iniuſtè tolerãtium, quã tolerantibus ſuam. Nã qui ſupra votũ eius vindicat qui vindicatur, quid aliud vult intelligi quã ſeipſum, in eo quem ſic vlciſcitur, vindicare. Sal. contra Gent. *Saluia.*

¶ Mirum eſt quam facile homines à ſacramentorum frequentia & pijs exercitijs abducantur: cum perſonæ aliquot claræ famæ in peccatum aliquod aut dedecus prolabuntur. Quo fit vt hominibus verè pijs & religioſis minus recte ſentiant, minuſque illis fidant: exiſtimantes tales quoque hos eſſe, quales illi fuerunt, qui ceciderunt. Qua cogitatione quid dementius? An non tempore Apoſtolorum fuerunt Pſeudoapoſtoli: & tempore Prophetarum Pſeudoprophetæ? Nũ ergo quia illi illuſores fuerunt, minus veris Apoſtolis veriſque Prophetis fidendum erat? aut aliorum dedecus, aliorum ſinceritatem obſcurare debebat? ¶ Iam vero quod fœminæ viris matrimonio collocatæ, aut à viris ipſis interfectæ, aut in ipſo puerperio mortuæ ſunt? Quis autem parens hoc metu territus, filiam ſuam matrimonio collocare recuſauit? Quam multi vero eorum qui ad Indos auri cupiditate incenſi, nauigant, aut naufragio periere, aut à Barbaris in bello, aut inclementia peregrini cœli extincti ſunt? Quis vero opportunitatem nactus, à nauigando ſe hoc metu continuit? In cauſa eſt, quia in hiſce rebus quæ ad corporis vſum pertinent, non in eos oculos conijcimus, quibus male res ceſsit (quamuis multi ſint) ſed in eos tantũ, quibus bene ceſſerit, licet pauci ſint. In alijs vero quæ ad animæ ſalutem pertinent, non ſtantes (quamuis multi ſint) ſed cadentes aſpicere ſolemus, vt à virtutis officio (quam minus diligimus) reuoce- COLLE.

reuocemur. O te miserum & infælicem? quid tibi quæso magis necessarium, quam ad Deum accedere? Quanto vero plures eorũ qui sacramenta frequentabant & pijs exercitijs indulgebant, passim reperies quibus hoc negotium fœliciſsimè cesſit, quam quibus male? Cur ergo te magis paucorũ malorum exempla ad mortem, quam multorum piorum ad vitam, incitare debeant? Si vnũ respicis labentem & retrocedentem, cur non tot stantes intueris? Non diuellis oculos ab vno aut altero cui hæc vitio suo non bene vertit, nec tam multos respicies, qui hac ratione vitam consequuti sunt.

Cum gratia sit forma super naturalis, precipua coniectura ad dignoscendum quis in gratia sit, affectus supernaturales esse dicũ tur. Cuiusmodi sunt, laborum & contumeliarum desideria propter Christum. Natura enim appetit honorifica, mollia, & vtilia, cõ traria autem his vltro appetere supra naturam est.

Odium Cain aduersus Abel (quod quidem oriebatur ex eo, quod opera eius mala erant, fratris autem bona) odium disignat, quod improbi aduersus pios gerunt. Si enim propter hoc frater fratri non pepercit, & naturæ vinculum ac fœdus vis huius inimicitiæ disrupit: quid fiet vbi nullum huiusmodi vinculum intercedit? Præterea, si caro & spiritus in eodem homine tantopere sibi aduersantur (quæ naturæ fœdere in vnam personam coeunt) quid erit cum ista inter se separata sint: quando vide licet alter homo totus carnalis, alter vero totus spiritualis est? Hinc illud, Contra malum bonum, & contra vitam mors, sic contra virum iustum peccator. Item, Abominantur iusti eos qui operantur malum: & abominantur impij eos qui in recta sunt via. Et iterum Ambulans recto itinere & timens Dominum despicitur ab eo qui infami graditur via. Item illud, considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum. Et gladiũ euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum, vt decipiant. p. &. 2. &. t. r. c.

Eccli. 33.

Prou. 29.

Prou. 14.

Psal. 36.

Eccli. 1.

Quod pios impij inteſtino odio perſequantur, docet Eccli. his verbis. Execratio autem peccatoribus sapientia &c. Execratio autem peccatori cultura Dei, vide quæso quo per peccatum natura humana degenerarit, vt execrationem & abominationem esse ducat id ad quod potissimum facta est, & cuius intra se aculeos & semina naturæ vi insita gestat.

Ibidem.

Laqueo

Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur. Eccli. 27. Ex quibus verbis intelliges tale esse flagitium hoc, vt non in alia vita solum, sed etiã in præsenti puniatur. Sic sanctum Britium ferunt, graues in hac vita pœnas dedisse, quod beatum Martinum dum viueret insectatus fuerit. Idem etiam de ijs legimus, qui. D. Thomam Cantuarien. persequuti sunt: qui omnes varijs calamitatibus presi, iniustæ persequutionis acerbissimas pœnas dederunt.

Contra eos qui pios homines propter leuia quædam delicta (sine quibus hac vita non transigitur) insectantur, clamat Salomon, cum ait, Ne insidieris, & ne quæras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius, septies enim in die cadet iustus & resurget: impij autem corruent in malum. *Prou. 24.*

Hoc supplicio improbos plectere Dominus solet, vt quibus ipsi tendiculis innocentes illaqueare parant, illaqueentur. Quod exẽplo fratrum Ioseph euidenter apparet: qui qua ratione illum serui tuti subijcere nitebantur, se ipsos illi subiecerunt. Hinc illud, conuertetur dolor eius in caput eius &c. Et, laqueum aperuit & effodit eum &c. Et, Gladium euaginauerunt peccatores &c. Et, Gladius eorum intret in corda ipsorum &c. Aucupes ex stercore turdi viscum conficiunt, quo turdos ipsos illaqueare & prendere solent: ita plane Dominus armis & consilijs improborum, ad eorum perniciem vtitur. Hoc est enim Goliam Goliæ gladio sternere. Itaque adeo aduersus diuinitatem humana consilia nõ proficiũt, vt ipsa in autores suos retorqueantur. *Psal. 6.* *Ibid.* *Psal. 36.* *Ibid.*

De persequutionibus & odio impiorum aduersus pios sunt illa verba Psal. 10. Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Huc pertinet & illud, Nonne cognoscẽt omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam velut escam panis? Vetus hoc odium à prima mundi origine cepit: nempe à duobus fratribus Caino & Abele. Hinc illud Apost. Quomodo tũc is qui secũdũ carnẽ natus fuerat, persequebatur eũ, qui secundũ spiritũ: ita & nunc. Ab hoc forte phariseorum perpetua pugna aduersus Dominum Iesum manauit. *Psal. 10.* *Psal. 13.* *Gala. 4.*

Quale piaculum sit pios homines maledictis aut iniurijs afficere, & offendiculo eis esse declarat in Cant. sponsus cum ait, Adiu-

ro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne eui gilare faciatis dilectã donec ipsa velit. Nomine vero caprearũ atq; ceruorum, qui in altissimis rupibus habitant, celerrimèque mouentur, & acutissime vident, virtutes angelicæ designantur: quibus hæc omnia maxime conueniunt. Ex virtutum ergo cœlestium nomine adiurantur omnes, ne piorum quietem & tranquillitatem perturbent, ne in illam Apost. maledictionem incurrant, vtinam abscindantur qui vos conturbant. Et, Qui autem conturbat vos, portabit iudicium quicumque ille est. Cui similis est & illa, væ mundo à scandalis. Et, væ homini illi per quem scandalum venit. Cum autem hac adiuratione omnis in pios offensio prohibeatur, tum vel maximè ea quæ illos ab otio sanctæ contemplationis (in quo dulciter in Domino obdormiunt & requiescunt) auocat, prohiberi videtur. Nomine autem dilectæ intelligit amores ac delitias suas: quorum maximè offensionem prohibet: quibusq; nullum vult exhiberi negotium, de his enim ait, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

Gal. 6. *Ibid.* *Math. 19*

Inter benedictiones quibus Balã populum Domini honorauit, hæc vna est, Qui bene dixerit tibi, erit & ipse benedictus, & qui maledixerit tibi, in maledictionibus computabitur. Audiant hoc qui pios homines maledictis infectantur, eosque multis modis traducere solent.

Num. 24

Sicut à pueris irrisus fuit Eliseus cum in Bethel ad Deum pergeret: ita à malis hominibus irrideri frequenter solent, qui mundi rebus spretis, ad Deum redeunt. Sed illos tamen pueros vrsi truci darunt, hos verò Dæmones interficiunt, qui commode per vrsos intelliguntur. Vrsus enim capite quidem debilis, sed posteriore tamen sui parte, hoc est lũbis fortior est (vnde non tam ore quam manibus pugnat) sic igitur Dęmon initio quidem peccati debilis, in fine tamen fortissimus est.

4. Reg. 2.

Improborum persecutiones & odia aduersus pios illa Pharaonis verba declarant, quibus ad Mosen & Aaron ait, Quid Moyses & Aaron peruertitis populũ ab operibus? Discedite vnusquisque ad opus vestrum. Hoc in loco Origenes, donec ait secum est populus, & lutum operatur ac laterem, donec in paleis occupatur, non putat esse peruersum. Si verò dicat, volo ire viam trium dierunt, & seruire Domino, peruerti populum ait. Sicut hodie, cum

Exod. 5.

sermo

sermo Dei sollicitat hominem ad eius seruitium, cõtinuo dici audies ab ijs qui Pharaonis vnanimes & amici sunt, videte quomodo seducuntur homines, quales adolescentes ne laborent, ne milli tent, relictis rebus necessarijs & vtilibus, inertiam sectãtur & otiũ. Laborare nolunt, & inertis otij occasiones requirunt.

Quæ sit persequutionum vtilitas, & quonam modo se in eis iusti viri gerere debeant, illustri exemplo Num. 16. declaratur vbi multitudo temeritate populari in seditionẽ versa, post Datam & Abironis interitum, Mosem & Aaron voluit lapidare. Et murmurauerunt ait filij Israel aduersus Moysem & Aaron dicentes, Vos occidistis populum Domini. Et factum est cum irrueret Synagoga super Moysem & Aaron, in impetu fugerunt ad tabernaculũ testimonij. Illud vero obtexit nubes, & apparuit maiestas Domini, & recepit intra nubem Moysem & Aaron. Non legimus (ait hoc in loco Origenes) antea quia obtexerit nubes tabernaculum, nisi nunc, cum insurrexit in sanctos populus & lapidare voluit. Discamus ex hoc quanta sit in persequutionibus vtilitas. Quamuis enim magni essent vitæ merito Moyses & Aaron, quamuis animi virtutibus pollerent, apparere tamen eis Dei gloria non potuisset, nisi in persecutionibus, in tribulationibus, in periculis, & in ipsa penè morte iam positis? ¶ Sed persequẽtibus Israelitis, videamus isti quid faciunt, qui sancti & perfecti sunt, & magis Euangelij discipuli, quam legis. Procidunt in faciem suam super terram, & ait Moyses ad Aaron, Assume batillum, & impone super illud ignẽ ex altari, & effer velociter in castra. Exijt enim ira à conspectu Domini, & cæpit vastare populum.

De donis in communi.

ORandum est ne sapientia eleuet, ne intellectus dum subtiliter currit, aberret: ne consilium dum se multiplicat, confundat: ne fortitudo dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia dum nouit, & non diligit, inflet: ne pietas dum extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. Greg. in Mor.

Ex his D. Greg. verbis intelligimus, in portu quoque naufragium cõtingere posse: quandoquidem hæc ipsa Dei dona minus

cautis ruinę occasionem prębere poterũt: ni se humilitatis discre tionisque virtute,& oratione stabiliant.

Sapientia.

August. LIber quidam Ciceronis exhortationem continet ad philoso phiam, qui vocatur Hortensius. Ille vero liber mutauit affectum meum,& ad te ipsum Domine mutauit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi repente omnis vana spes,& immortalitatem sapientiæ concupiscebam æstu cordis incredibili, & surgere iam cæperam, vt ad te redirem. Non enim ad acuendam linguã referebam illũ librũ,neq; mihi locutionem sed quod loquebatur,persuaserat. Quomodo ardebã Deus meus, quomodo ardebam euolare à terrenis ad te, & nesciebam quid ageres mecum. Apud te est enim sapientia,& hoc tamẽ solum me in tanta flagrantia refringebat,quod nomen Christi non erat ibi, quoniam hoc nomen secundum misericordiam tuã domine, hoc nomen saluatoris mei filij tui,in ipso adhuc lacte matris cor meũ piè biberat,& alte retinebat,& quidquid sine hoc nomine fuisset, quanuis literatum,& expolitum,& veridicum, non me totum rapiebat. August.confes.lib.3.

Quoniam multi mei anni mecum effluxerant,forte duodecim anni,ex quo ab vndeuicesimo anno ætatis meæ lecto Ciceronis Hortensio, excitatus eram studio sapientiæ, & differebam contẽpta fœlicitate terrena ad eam inuestigandam vacare,cuius nõ inuentio,sed vel sola inquisitio iam præponenda erat etiam inuentis thesauris regnisque gentium, & ad nutum circunfluentibus corporis voluptatibus. August.confes.lib.8.

Fac precor me Domine gustare per amorem, quod gusto per agnitionem: sentiam per affectum, quod sentio per intellectum. Plus tibi debeo quam me ipsum totũ: sed nec plus habeo, sed nec hoc ipsum per me totũ possum reddere. Trahe Dñe in amorẽ tuũ vel hoc ipsum,quod sum. Augu.in Medit.

Nemo sine sapientia beatus est: nemo enim beatus est,nisi summo bono,quod in ea veritate quam sapientiam vocamus, cernitur,& tenetur. Idem,de lib.arb.

Super

Super illud Prouer.2.Si sapientiam quæsieris,quasi pecuniam, & sicut thesaurũ effode illam. Qui thesauros effodit, terram reijcit,foueam in altum facit, sedulus insistit, donec inueniat quod quærit: sic qui thesauros sapientiæ inuenire desiderat,omne pondus terrenum à se reijciat, in se fossam humilitatis faciat,nec quiescat, donec inueniat.Glo.Hiero. *Glo. Hie.*

Stultus vt luna mutatur.Sapiens enim non metu frangitur, nó potestate mutatur,at non attollitur prosperis,nó tristibus mergitur. Vbi enim sapientia, ibi virtus est, ibi constantia & fortitudo. Sapiens ergo idem est, animo non minuitur, non augetur rerum mutationibus, nec vt paruulus fluctuat, vt circumferatur omni vento doctrinæ: sed manet perfectus in Christo, fundatus charitate, radicatus fide. Ambros. in epistola ad simplicia. *Ambr.*

Sapientia nihil alienum nisi quod virtuti incongruum: quocumque accesserit, sua omnia secum portat totus ei mundus possessio est: quoniam toto eo quasi suo vtitur. Idem epistol.36. ad Constant.

Nullus sapientiam Dei plenè recipit,nisi qui se ab omnium abstrahere actionum cura contendit.Isidor.de sum.bo. *Isidor.*

Primus sapientiæ gradus est,falsa intelligere. Secundus, vera cognoscere.Lactan.Firmia. *Lact.Fir.*

Docti ab indoctis tantum differunt, quantum Deus ab hominibus. *Demas.*

In nihil sapiendo iucundissima vita:& in multa sapientia multa & anxietas. *Adilon.*

Nullus stultus beatus,nec sapiens miser. *Cicero.*

Mater omnium bonarum artium est sapientia : à cuius amore verbo Græco philosophia nomen inuenit: quia nihil à Dijs immortalibus vberius,nihil florentius, nihil præstabilius hominum generi datum est.Hæc enim vna nos cum cæteras res omnes,tum quod est difficillimum docuit,vt nos metipsos nosceremus. Cuius præcepti tanta vis,tanta sententia est,vt ea non homini cuipiã, sed Delphico Deo tribueretur.Nam qui se ipsum norit, primum aliquid se habere sentiet diuinum:ingeniũque in se suũ sicut simulacrum aliquod putabit:tantoq; munere Deorum semper dignũ aliquid & faciet,& sentiet:& cum se ipse perspexerit,totumque tẽ

tarit, intelliget quemadmodum à natura subornatus, in vitam venerit, quantaque instrumenta habeat, ad obtinendam adipiscendamque sapientiam: quoniam principio rerum omniũ quasi adũbratas intelligentias animo atque mente conceperit, quibus illustratus sapiẽtia duce bonum virum, & ob eam ipsam causam cernat se beatum fore. Cicero. 1. de legib.

Sapientia, ars viuendi putãda est, quæ mœstitiã pellit ex animis, quæ exhorrescere metu non sinit: qua præceptrice in tranquillitate viui potest, cupiditatum ardore restincto. Idem. 1. de fin.

Vt medicorum scientiam, non ipsius artis, sed bonæ valetudinis causa probamus: & gubernatoris ars quia bene nauigandi rationem habet, vtilitate non arte laudatur: sic sapientia quæ ars viuendi putanda est, non expeteretur, si nihil efficeret: nunc expetitur, quia est tãquam artifex conquærendæ & comparandæ voluptatis. Idem. 2. de Fin.

Vt stultitia & si adepta est quod concupiuit, nunquam se tamen satis consecutam putat: sic sapientia semper eo contenta est, quod adest: neque vnquam sui pœnitet. Idem. 5. Tuscul.

COLLE. ¶ Sapientiæ donum est, diuinæ bonitatis & suauitatis experimentalis quædam cognitio: quæ secundum D. Thom. cum sit in intellectu, causam habet in voluntate, quæ ipsum experientia & gustu suo erudit intellectum, quæ etiam mystica theologia dicitur. Hæc autem cognitio amorem ipsum à quo excitata est, incendit & auget. Sicut enim in personis diuinis verbum patris amorem inspirat increatum, nempe Spiritum sanctum: ita huiusmodi cognitio amorem spirat creatum, videlicet charitatem quam plurimum accendit.

Eccli. 38. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu percipiet sapientiam, quia sapiẽtia replebitur: Hoc est quod vulgo dicitur, Animam quiescendo fieri sapientem. Quæ tamen quies non torpens & ociosa, sed maxime actuosa est. Nocent enim occupationes, si nimiæ sint: quia spiritum orationis suffocant & extinguunt. Vnde est illud Eccli. Qui conatur multa agere, incidet in iudicium Eccli. 29. Hinc Senec. Nemo vnquam ad bonam mentem peruenit occupatus.

Miram sapientiæ cõmendationem inuenies Prouer. 3. Beatus homo

homo qui inuenit sapientiam &c. Cap. vero. 8. Salomon inducit sapientiam laudes suas prædicantem. Melior est ait, sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio: & quæ sequuntur.

De studio vero huius cœlestis sapientiæ ibidem ait: Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilauerint ad me inuenient me. Ac deinde. Beatus homo qui auditme, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Ex quibus plane verbis illud consequitur, vt qui nondum inuenerunt sapientiam, nec veram inuenerint vitam. Alioqui non ad eos idem Salomon diceret: Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ. Tot enim miserijs impiorum vita referta est (cum ea Dei præsidio nudatur) vt multi frequenter aut mortẽ optent, aut sibi etiã inferant, fœliciorem mortem vita sua iudicantes. *Prouer. 9*

Quæ bona sapientiæ studium consequatur, colligitur ex illis verbis Eccli. 1. Plenitudo sapientis est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius, Omnem domũ implebit à generationibus (hoc est fructibus suis) & receptacula à thesauris illius. De studio vero sapientiæ (quod quidem in assidua diuinarum rerum contemplatione positum est, ac de admirandis huius studij fructibus) vide Eccli. 4. In quo quidem studio quantum laboris, & solicitudinis sit, declarat ibidem, his verbis. Timorem, & metum, & probationem inducet super eum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ. Doctrina enim sapientiæ veterem hominẽ cũ actibus suis, vt nouũ suscitet qui secũdum Deũ creatus est, demoliri conatur, ideoq; necesse est in hoc certamine (in quo aduersus corruptam naturam, inueteratamque consuetudinem gratia pugnat) multum inesse sollicitudinis ac laboris.

Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens populi stabilimentum est. Laudes vero sapientiæ habes deinde Sap. cap. 7. Et præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse dixi in cõparatione illius, &c. quæ sequuntur. Item. ca. 8. Hãc amaui, & exquisiui eã à principio &c. quæ sequuntur. Ecclesiasticus vero sapientiam ipsam inducit laudes suas & virtutẽ prædicãtem. cap. 22. his verbis. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris:

& flores mei fructus honoris & honestatis: & multa in hanc sententiam, quæ mire sapientiam & fructus eius commẽdat. De eius autem effectibus Sap. 7. dicitur. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem vbique propter suam munditiẽ: quia videlicet nec sceleribus inquinatur, nec affectibus excæcatur, nec cupiditatibus ad terram deprimitur: sed ab his omnibus pura, quocunque voluerit, penetrare potest.

Quod summa sapientia in diuinorum mandatorum obseruatione sita sit, ostendit Moses Deut. 4. his verbis, Hęc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis: vt audientes vniuersi præcepta hæc dicant, En populus sapiens & intelligens, gens magna, nec est alia natio tam grandis, &c. Et Baruch. 3. habes mirum sapientiæ encomium, in cuius tandẽ fine dicitur, Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Quo in loco pro timore Domini, D. Augustin. in Enchiridio. Eusebiam Græcè haberi ait: quæ vox cultum Dei significat. Iam verò quam longa oratione & verbis idem significantibus ipsa in Ecclesiast. Sapientia prædicat se in electis Dei, & sanctificata ciuitate habitare, vt intelligas veram sapientiam piorum hominum esse possessionem. Denique regius Propheta de timore Domini agens, Intellectus, inquit, bonus omnibus facientibus eum. Et rursum, A mandatis tuis intellexi, &c. Rectissimè Sapiens ille ait, Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Dominus præbebit illã tibi. Sine hac verò cœlesti sapientia, quid omnis humana sapientia iuuat? Vani enim sunt homines in quibus non subest scientia Dei. Et, Si quis fuerit cõsummatus inter filios hominum, & abfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilum computabitur.

Psal. 110. *Psal.* 118. *Sap.* 9.

Miseratione dignum esset, si cum in remota aliqua regione infinita pene vis esset lapillorum atque gemmarum: indigenæ autem adeò rudes essent, vt ijs pro vilibus saxis in structura domorum vterentur. Quanto ergo magis miserandi sunt, qui cum intellectu & voluntate diuino munere præditi sint (quibus Deum contemplari, diligere, & diuinos mores imitari, diuinisque delitijs pasci possent) hæc Dei dona ad res vilissimas atque abiectissimas deijciunt, & siliquis porcorum, quam diuinis epulis vesci malint? Quid quod tempus etiam, & vitæ spacium (quo inęstimabiles, perpetuoque duraturas di-

uitias

uitias sibi comparare poterant) in rebus nihili expendunt? Quod si barbari illi & inculti homines miseratione digni essent, tu profectò magis miserandus es, qui res longè præstantiores ita proteris atque conculcas.

Magna est piorum fœlicitas, quos Deus interno magisterio docet, & erudit ad vitam. Sicut ipse testatur cum ait, Intellectum tibi dabo: & instruam te, &c. Et iterum, Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Et, Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Hinc illud sequitur. Os iusti meditabitur sapientiam, &c. Et illud item Ecclesiastici: Anima viri sancti enuntiat aliquando vera plusquam septem speculatores sedentes in excelso ad speculandum. Huius verò doctrinæ dignitatem insinuat Propheta cùm ait, Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Fructus verò doctrinæ exponit cum subdit, Vt mitiges ei à diebus malis, d. f. p. f. Hoc est vt placidam illi quietem inter huius vitæ procellas, & turbines tribuas: donec iudicij tempus appropinquet, quo impij perfectè puniendi, & pij plenissimè coronandi sunt. Hæc enim sapientia, & veram libertatem, & libertatis comitem pacem largiri solet, secundum illam Domini vocem, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & conoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Miras autem sapientiæ laudes inuenies, Iob. 28.

Psal.31. *Esa 48.* *Deut.33.* *Psal.36.* *Eccle.37.* *Psal.93.* *Ioan.8.*

Timor.

VIa est vita præsens: & tanto quisque necesse est vt insidiantes spiritus caueat, quanto maiora sunt dona quæ portat. Greg. super Ezech. *Gregor.*

De statu suo Dauid cadente, nemo superbiat: de lapsu etiam suo Dauid surgente, nemo desperet. Greg. in Mor.

Scriptura nostrum est speculum: & dum aliorum victricia commemorat, nostra debilia confirmat: quia eo minus mens trepidat, quo ante actos triumphos videt: sicut & lapsus eorum scribit, vt nouerimus quid timere debeamus. Ita fit, vt animus hinc fiducia,

hinc humilitate erudiatur: & ita nec superbiat, nec desperet. Gregor. in Mor. lib. 2. c. 3.

Amici Iob laborando ad culpam veniunt: & inde Deum offendunt, vnde putant se magis placere: vt discamus quia & bona opera timenda sunt: quia quæ bona credimus, à Deo vt mala iudicantur: & videamus quo modo puniat manifesta mala, qui ea quæ bona videntur ita examinat. Greg. lib. 3. c. 21.

Super illud Prouer. 14. In timore Domini fiducia fortitudinis. Quia mens nostra eo valentius terrores temporalium despicit, quanto se Deo veracius per timorem subdit. Nam dum recto metu conditori omnium subditur, potestate quadam super omnia subleuatur. Greg. lib. 5. c. 13.

Sancti viri magno se metu in ipsa exultatione concutiunt, quia subiecti se procellis sciunt. At mali cum aliquod vitium superant, quod in mari nauigent, obliuiscuntur. Greg. vbi supra. c. 18.

Humana mens quo altiora considerat, eo magis tremefacta formidat: quia tanto verius se ream cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse cognoscit. Sicque fit vt magis illuminata plus metuat: & suus eã profectus quatiat, quia prius secura nihil videbat. Gregor. vbi supra, cap. 21.

Anchora cordis est pondus timoris. lib. 6. c. 24.

Si placere Deo veraciter cupimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus. Greg. lib. 9. c. 25.

Sæpe mens iusti vt magis secura sit, magis trepidat. Greg. vbi supra. c. 34.

Iusti ne Deum commotum sentiant, tranquillum timent: mali tunc feriri pertimescunt, cum feriuntur: ideo eis non timor parit requiem, sed pœna timorem. Greg. vbi supra, lib. 11. c. 17.

Super illud, Duo ne facias mihi, & à facie tua non abscondar.
Iob. 13. Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat. Percussionis duritiam amoue, formidinis pondus tolle: quia in conspectu tuo iustus esse non valet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem seruit. Greg. vbi supra. c. 22.

Iob. 17. Super illud, Putas ne saltem ibi erit requies mihi? Quis ergo de requie securus erit, si ille trepidat cuius virtutis præconia, iudex ipse qui percutit, clamat? Greg. lib. 13. c. 22.

Iob. 23. Super illud, Considerans eum, timore solicitor. Considerandũ est,

est, quam pauidus Iob ante flagellum fuit, qui etiam percussus metuit ne feriatur. ¶ Et infra super idem. Diuinæ animaduersionis vim qui non considerat, non formidat: & tanto magis securus est, quanto ab hac consideratione est alienus. At iusti eo magis tunc volunt esse securi, quo hic minus securi vixerunt. Greg. lib. 16. cap. 19.

Gregorius super illud Psal. 2. Exultate ei cum tremore, sic ait: Vt de spe exultatio, ita de suspicione nascatur tremor. Vnde dicitur, Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum: non autem vt securum sit. Positi ergo inter spem & metum, confidunt & timent, confortantur, & titubant. 20. Mor. c. 4. *Psal. 2.* *Psal. 85.*

Gregorius super illud Iob. 37. Audiet in terrore vocis, sic ait: Auditio vocis Dei, prius fit in terrore, vt postea vertatur in dulcedinem: prius enim nos iudicij timor castigat, vt castigatos supernæ dulcedinis consolatio reficiat. Prius ergo cor terrore concutitur, vt postea in amore solidetur. 27. Mor. c. 12.

Mens de summis solicita trepidat, quæ prius in infimis male secura torpebat. Greg. 27. Mor. c. 15.

Deum timens, Dei sapientia plenus es: dicitur enim hic timor Domini, ipsa est sapientia. Si enim eam cognoscere nō potes, quid sit in se, iam interim cognoscis quid sit in te. Greg. 19. Mor. c. 7.

Gregorius super illud Iob. 31. Quasi tumentes super me fluctus timui Deum, sic ait: Nempe, quia tempestatis tempore, omnia viuendi amore negliguntur. Timet ergo Deum, quasi fluctus, qui amore veræ vitæ omnia despicit. 21. Mor. c. 16.

Ecce me miserum multis mœroribus plenum, dum vitæ meæ finem timeo, dum peccata mea considero, dum iudicium tuū formido, dum mortis horam cogito, dum supplicia tartari horreo, dū opera mea qua districtiōe & discussione à te pēsentur, ignoro, dum quo fine illa clausurus sim penitus nescio. Aug. in Manuali. *August.*

Augustinus super illo Psalm. 41. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Domino. Quasi responderit illi anima eius in silentio, Quare conturbo te, nisi quia nondum sum ibi, vbi est dulce illud, quo sic rapta sum quasi per transitum? Nunquid iam bibo de fonte illo nihil metuens? Iam nullum scandalum pertimesco? iam de cupiditatibus omnibus tanquam edomitis victisque secura sum? Nonne aduersus

me

me Diabolus vigilat hostis meus? Nonne laqueos mihi quotidie deceptionis intendit? Non vis vt conturbem te posita in seculo,& peregrina adhuc à domo Dei mei? Respondet ergo conturbanti se animæ suæ,& quasi rationem reddenti perturbationis suæ, propter mala quibus abundat hic mundus: respondet & dicit,Spera in Domino. Interim,inquit,habita in spe:spes enim quę videtur,non est spes. Aug. super Psal. 41.

Nemo securus esse debet in ista vita,quæ tota tentatio nominatur: vt qui fieri potuit ex deteriori melior,non fiat etiam ex meliori deterior: Vna spes,vna fiducia,vna firma promissio Deus, misericordia tua est. Idem in Confessi.

Non intrat charitas incomitata: habet secum socium suum timorem,quem introducit ipsa,sed illum castum,permanentem in seculum seculi. Idem de verb. Apost.

Hiero. Vbi timor & tremor est,non ibi vocis elatio est,sed animi flebilis lachrymosa deiectio. Hierony. in epist.

Nunquam tuta est humana fragilitas;sed quanto virtutibus crescimus,tãto magis timere debemus ne de sublimibus corruamus. Idem.

Bernar. Primus timor est, ne cruciemur à gehenna: secundus, ne excluſi à visione Dei, priuemur tam inęstimabili gloria. Tertius replet animam omni solicitudine,ne forte deseratur à gratia. Bern. in sermo.

Sicut securitas vel desidia causa & mater est omnium dilectorũ, sic timor Domini radix & custos omnium bonorum. Idẽ ibidẽ.

Isidor. Timor expellit peccatum: timor reprimit vitiũ: timor cautũ facit hominẽ atque solicitũ. Vbi timor nõ est,ibi dissolutio vitæ est: vbi timor non est,ibi desperatio est. Isidor. in Synod.

Sæpe quæ apud hominum iudiciũ bona patent, apud examen diligentissimi & acutissimi iudicis reproba deteguntur: ideoque omnis sanctus veretur,ne forte bonum quod agit pro aliqua animi intentione,in oculis Dei reprobũ sit. Idem de sum. bo.

Eusebius Emisse. Nemo de præteritis securus sit. Tanti laquei obiecti sunt ante pedes animæ nostræ,tam innumeri hostes obseruãt & custodiunt iter nostrũ,tantæ foueæ & tanta prærupta, tãtæ rerũ difficultates interiacent inter nos & finem nostrum: via ipsa quæ per se arcta & ardua est, tantis spiritalium latronum insidijs obsidetur,

tantos

tantos nos ſcopulos tantoſque fluctus tranſire neceſſe eſt & vide re, antequam anchoram optato in littore collocemus: & putamus nos de præteritis debere eſſe ſecuros, & ſine quotidiana cura, ſine quotidiano timore & tremore diem noſtrum tranſigere debere? Quis tranſiens ſuper alicuius profunda fluminis perarctiſsimi pó tis anguſtias, etiam ſi maiorem partem inoffenſo tranſmiſerit pe de, iam periculum euaſiſſe ſe credat, cum in vltimo pontis ſpatio ſi paululum titubauerit, caſum quem in medio ſpatio timebat, in currit? Sic nos etiam ſi magna pars vitæ iſtius proſpere videatur fuiſſe tranſacta, non ideo fiduciam præſumamus, cum adhuc peri culum pars extrema minetur. Quis in acie poſitus, ante finem cer taminis aut ante victoriæ ſecuritatem, arma deponat? Euſ. Emiſſ. ad monach. hom. 5.

Quemadmodum ſolis radius per foramen illapſus, quidquid *Clim.* in domo eſt illuſtrat, ita vt vel minima videantur, etiam puluis ip ſe volitans: ita Dei timor cum diſcretione natus in corde, omnia eius peccata prodit. Clim.

In quibus locis cõſueuiſti expaueſcere, ad ea nõ te pigeat noctu proficiſci: nam ſi ijs, quæ parua ſunt cedas, conſeneſcet tecum pue rilis iſta & ridiculoſa perturbatio. Dum vero ad ea proficiſceris, orationis armis accingere: & cum perueneris, expande manus, & Ieſu nomine cæde inimicos: nulla enim nec in cœlo, nec in terra ſunt arma potiora. Idem Grad. 20.

Non tenebræ, non locorum ſolitudines Dæmones contra nos roborant, ſed animæ ſterilitas. Idem ibidem.

Sũmo tibi metu opus eſt chariſsime in ſolitudine. Nihil enim ita perſequi & fugare accidiam, vt timor poteſt. Inſpectat aſsidue reus quando iudex adueniat in carcerem, verus autem operarius quando qui exire vrgeat venturus ſit. Idem de differen. & diſcret. quietis.

Plus in metuendo eſt mali, quam in eo ipſo quod timetur. Ci- *Cicer.* cero. A. Torq. fam. lib. 6.

Nos omnia tum venientia metu augentes, tum mærore præſen tia, rerum naturam, quam errorem noſtrum damnare malumus. Idem. 5. Tuſcul.

¶ Confige timore tuo carnes meas. Tam magnum peti: Propheta timo-

timore n, vt non solum animam sed ipsum etiam corpus vi sua transfigat: vt huius doloris & vulneris sensu admonitus homo, in officio cõtineatur. Vnde alij verterunt, inhorruit timore tui caro mea: &c. Habet autem insignem emphasim verbum illud, inhorruit, non modo enim spiritus, sed etiam ipsa caro inhorrescere dicitur, quod maius est, Talis autem timor potenter expellit peccatum. De eo enim scriptum est, A timore tuo Domine concepimus, & parturiuimus &c. Hinc & illud ex versione Hieronymi, vox Domini parere faciet præ metu ceruas, hoc est animas maiestatis diuinæ metu trepidas.

Tesa. 26.

Psal. 28.

Quicunque ex toto corde Deum diligunt, curare studiose debent, vt amori semper timor & filialis reuerentia iungatur. Sic enim legimus, seruite Domino in timore, ex exultate ei cum tremore. Et illud, Ad Deum formidolosa laudatio. Et sponsa in Cãt. inter vbera sua sponsum commorari ait: quæ quidem vbera, recte timorem & amorem possumus interpretari, inter quæ ille libenter conmemoratur: quem & propter infinitam maiestatem reuereri, & propter summam bonitatem amare debemus. Est & alia timendi causa, quam S. Iob, expresit cum ait: In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa. Et rursum, Ipse inquit solus est, & nemo auertere potest cogitationes eius. Cumque impleuerit in me voluntatem suam, & alia multa præsto sum ei: Idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eum timore sollicitor.

Psal. 2. *Iob. 37.* *Cant. 2.* *Iob 9.* *Idem. 23*

Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia, hoc est, cum instauerint tempora periculosa, cautius & diligentius se geret. De timoris commendatione est illud Eccli. Quam magnus qui inuenit sapientiam, & scientiam: sed non est super timentem Deum: Timor Domini super omnia se superposuit. Beatus homo cui donatum est habere timorem Dei: Qui tenet illum cui assimilabitur? Timor Domini initium dilectionis eius: fidei autem initium adgultinandũ est ei: Porro autem timoris necessitatẽ declarant illa eiusdẽ Eccli. verba. Si non in timore Domini tenueris teinstanter, cito subuertetur domus tua. Sic & illud, de propitiato peccato noli esse sine metu.

Eccli. 18. *Eccli. 25.* *Ibid.* *Idem. 27* *Eccli. 5.*

Quam magnum à nobis timorem & reuerentiã Dominus exi-

gat

gat, declarat ingens ille apparatus ignis, & fumus, & sonitus bucinæ (qui paulatim crescebat in maius, & prolixius tẽdebatur) quo Deus leges Hebræis tulit. Quod postea perterrito & tremefacto populo Moses declarauit dicens, Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis & non peccaretis. Terror autem plus est quam vel formido, vel metus aut timor: quod videlicet hominis mentem perterrefaciens, à malo reuocat. Tali erat Hieremias terrore tremefactus cum aiebat, sedebam solus, quia comminatione replesti me. *Exod.19.*

Siquis ea omnia quæ cum filijs Israel Dominus operatus est, cũ eos ab Ægypto eduxit, & annis quadraginta cum eisdem in deserto versatus est, donec eos ad promissam terrã traduxit, attentè cõsideret, inueniet hic planè maxima spei simul & timoris incitamẽta, quæ quidẽ velut duo calcaria sunt, quibus in itinere huius vitę potissimum indigemus, ne vel timor sine fiducia desperationem, vel fiducia sine timore præsumptionem pariat. Quis enim quamlibet infirmus & æger non fidat illi Domino, qui infirmum & rudẽ populum, & toties aduersus eũ rebellantem, tot editis miraculis, tot impensis beneficijs, in longissima illa peregrinatione die noctuque deduxit: adeo vt ipse locum metaretur, in quo castra ponere deberent? Sed quis magnalia cuncta quæ in hoc tam longo itinere contigerũt, & cœlestem annonã. 40. annis præstitam, & stantem in cœlo solem, cæteraque miracula verbis cõsequi possit? Deniq; Moses ait, Circũduxit eũ & docuit, & custodiuit quasi pupillã oculi sui. Sicut aquila prouocãs ad volandũ pullos suos, & s.e.v. Expandit alas suas, & assumpsit eos, & portauit in humeris suis. Quis igitur tali prouidẽtiæ, taliq; misericordiæ nõ fidat? quis in omni calamitate, ad illius auxiliũ nõ fidẽti animo cõfugiat? Sed ais, Infirmus & peccator homo sum: ideoque non audeo mihi tantum de diuina ope polliceri. Et quidem talis erat populus, cui hæc omnia beneficia præstita sunt: nec ideo tamen Deus illi vnquam defuit: non enim infirma corporis sui membra pater miseri cordiarũ despicit, quæ multa sunt. At verò multa quoq;, & maxima timoris incitamẽta in hoc eodẽ itinere reperiemus. Vix enim vnquàm populus iste deliquit, quin grauiter aduersus eum diuina censura sæuiret: multis eorum millibus, ferro, flammis, & ignitorum serpentum morsu interfectis. Refert autẽ omnes strages *Exod.32.*

illas

illas ad memoriam reuocare, quo diuinæ seueritatis & iustitiæ timor, arctius mentibus nostris infigatur. Vnde Moses ait, Dominus zelotes nomen eius, Deus est æmulator. Et Iosue conuocatis ad se filijs Israel ait, Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris ac peccatis. Vides ergo quanta sit Domini misericordia, quantaque rursus iustitia? Quomodo igitur hæc duo adeò interse diuersa cohærent? Nimirum quia misericordia ad pios maxime & verè pœnitentes latissime patet, iustitiæ vero seueritas ad improbos pertinet & rebelles. Est igitur mirabilis Deus noster in misericordia pariter & iustitia: quæ duo Propheta canit cum ait, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.

Exod. 20 34. *Iosue.* 24. *Psal.* 100.

Cum sint multæ iusti ac pij metus causæ, præcipua tamen esse videtur quorundam peccatorum occultissima natura. Sicut enim lima quædam est quæ videlicet nullo edito sono ferrea vincula exedit: ita sunt quædam peccatorũ genera occultissima, quæ vix committentes aduertimus. Cuius rei gratia Propheta dixit, Delicta quis intelligit. Inter hæc autem peccata, connumeratur primũ quidem superbia, qua se homo vel alijs præponit, vel sibi nimium tribuit. Deinde iudicium temerarium: quo quæ dubia sunt, in deteriorem partem interpretamur. Detractio quoque per quam nõ nunquam sub zeli vel charitatis specie secreta proximorum crimina detegimus, in hoc numero collocatur. Præterea, precibus nonnunquam amicorum flexi, vel apud principes, vel iudices, partim literis, partim verbis aduocantes, ea nonnunquam petimus, quæ nec principibus dare nec iudicibus facere permissum est.

Psal. 18.

Beatus homo qui semper est pauidus. Simeon iustus & timoratus, & Spiritus sanct. e. i. e. Ne mireris quod timuerit iustus, & in quo Spiritus sanctus erat. Nonne enim erat vacuus coram latrone viator? Thesaurum magnum habebat in vase fictili, & timoratum fuisse miraris? Tua credo securitas, aut de inopia aut de ignorantia est. Aut enim deest quod possit auferri, aut deesse iam putas qui possit auferre. Time igitur vel ob hoc ipsum, quod te inuenis non timentem.

Prou. 28.

Inter passiones animę vilissima est timor, ideoque præcipue viget in pueris, ac fœminis, & animalibus abiectis, vt gallina &c. nõ in aquila, accipitre, & leone. Hinc illud Poetę, Degeneres animos

timor

timor arguit. Et illud item, Esto audax, animi namque vilis timor argumentum est. Hac consideratione seipsos erubescere, atque accusare deberent: qui metu ignobilis atque imperiti vulgi, religionis & pietatis opera omittunt: quale est, templa adire, peccata cõfiteri, sacram Eucharistiam sumere, & cum bonis viris conuersari.

Sacramentum.

SAcramenta nouæ legis sunt velut corporis ecclesiastici nerui à Christo capite prodeuntes: per quos spiritualis sensus & motus in omnia eius membra diriuantur. Quo fit, vt spiritualibus his neruis sublatis in spiritualem paralysim, hoc est, insensibilitatem, & stuporem omnia hæc membra incidant, quod modo plerisque accidere videmus: nimirum ijs qui vix vnquam, aut certe violenter ad hæc mysteria accedunt: quos propterea non mirũ est, adeo insensibiles ad spiritualia omnia existere. COLLE.

Causæ vniuersales nõ producunt effectus particulares, nisi particularibus causis adhibitis. Cœlum enim non generat triticum, aut animal, nisi animalis aut tritici semine adiuncto. Causa aũt vniuersalis salutis nostræ passio Christi est, cui tamen oportet adiungere sacramenta per quæ suam religiose suscipientibus applicat virtutem. Ideo vtilissimum est, frequenter confiteri, & sacram Eucharistiam sumere.

Sicut aquæductus influens ciuitatem, ad vnum aliquem cõmunem locum peruenit, vnde per angustiores fistulas in varia loca distribuitur: ita cum virtus passionis Christi fons & origo sit salutis humanæ, per varios tamen sacramẽtorum canales, ad alios atque alios effectus & functiones distribuitur.

Si diuina prouidentia corporibus curandis tam multas herbarum vires esse voluit, consequens est spiritualia medicamenta (quę sunt sacramenta) animarum morbis curandis (quæ longe plura & grauiora sunt) prouidere debuerit. Præsertim cũ illic natura sola per se interim ad salutem vel non adiuta sufficiat, hic vero corrupta natura non modo ad hoc non sufficiat, sed interim medicamentis ipsis repugnet.

Vbera sponsæ frequenter in Cant. commendantur, varijsque re- Cant. 1.

bus comparantur. Alibi enim hinnulis caprarum, alibi etiam botris vineæ. Duo autem vbera quibus Ecclesia filios suos nutrit & lactat, spiritualis doctrina est, & gratia sacramentalis. In lege olim cum sacramenta nostris similia non essent, sola doctrina velut vnico vbere filios suos Ecclesia nutriebat: ideo nihil mirum si aridi, & si imbecilles essent: modo vero duo habet vbera, nempe doctrinam & sacramenta: quorum altero intellectum, altero voluntatē precipue nutrit & reficit: dum & illius tenebras veritatis luce discutit, & huius infirmitatem gratiæ virtute corroborat. Hoc autē lacte fideles in Ecclesia lactantur, pascuntur, vegetantur, roborantur, & exhilarantur.

Baptismus.

August. DEus vltionum & fons misericordiarum, simulque conuertens nos ad te miris modis, ecce abstulisti hominē amicū meū de hac vita, cū vix expleuisset annū in amicitia mea. Quis laudes tuas enumerat vnus in se vno quas expertus est? Quid tūc feciſti Deus meus, & quā inuestigabilis abyssus iudiciorū tuorū? Cum enim laboraret ille febribus, iacuit diu sine sensu in sudore letali. Et cum desperaretur baptizatus est nesciens, me non curante, & præsumente id retinere potius animā eius quod à me acceperat: nēpe errorē meū, non quod in nescientis corpore fiebat. Longe autē aliter erat, nā recreatus est, & saluus factus. Statimq; vt primū cū eo loqui potui, potui autē mox vt ille potuit, quoniā nō discedebā, & nimis pēdebamus ex inuicē. Tētaui apud illū irridere, tanquā & illo irrisuro mecū baptismū, quē acceperat mēte ac sensu absentissimus, sed tamē iam se accepisse didicerat. At ille ita me exhorruit vt inimicum, admonuit mirabili & repentina libertate, vt si amicus esse vellē talia sibi dicere desineret. Aug. Cōfes. li. 4

Cyprian. Quantum ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secūdum vel tertiū diem quo nati sunt constitutos baptizari nō oportere, & legem ad hoc circuncisionis octauo die esse cōsiderandā, longe aliud in concilio nostro visum est omnibus. In hoc enim quod tu putabas esse faciendū nemo cōsensit: sed vniuersi potius iudicauimus nulli homini nato misericordiā Dei denegandā. Nā cum Dominus in Euangelio suo dicat, Filius hominis non venit

animas

ani mã sperdere ſed ſaluare, quãtum in nobis eſt, nulla anima perdẽda eſt. Quid enim ei deeſt, qui ſemel in vtero, Dei manibus formatus eſt? Quod de octaua die allegabas, ſacramẽtum reſurrectionis Chriſti eſt, in qua ad vitã ſpiritualẽque circunciſionem reparati ſumus: quæ die Dominico videlicet octauo die ab antecedenti ſabbato numeratur. Cypria. in Epiſto.

De miraculo conuerſionis aquæ in vinum. Hæc itaq; videntibus miracula erant, intelligentibus ſacramẽta. Si enim bene reſpicimus, quodãmodo in aquis ipſis ſimilitudo baptiſmatis & regenerationis exponitur. Dũ enim aliud ex alio intra ſe efficitur: dũ inferior creatura in ſpeciem meliorem ſecreta conuerſione tranſfunditur, myſterium ſecundæ natiuitatis peragitur. Mutantur ſubito aquæ, homines poſtmodum mutaturæ. Euſ. Emiſ. hom. 2. de Epiph. *Euſebius Emiſſe.*

Inſideles & criminoſi baptiſmum cum fide ſuſcipientes ſic ab ſoluuntur à debito damnationis, vt non teneantur debito expiationis. Fideles vero & criminoſi poſt lapſum vere pœnitentes, ſic abſoluuntur à debito dãnationis, vt tamen teneantur ſub debito expiationis. Sed cur quæſo expiatur difficilius, niſi quia offendit grauius. Richard. de poteſt. ligand. *Richar.*

¶ Omnes (inquit Apoſtolus) baptizati ſunt in nube & in mari. His verbis Apoſtolus per illud mare rubrum inſinuat, baptiſmi ſacramentum adumbrari. Sicut enim filij Iſrael inſequentes ad perniciem ſuam hoſtes euaſerunt, vbi mare ingreſsi ſunt (ibi enim Pharaonis exercitus ſubmerſus eſt) ſic plane peccata omnia noſtra hoc eſt veros animæ noſtræ hoſtes euadimus, cum ad ſalutaris lauacri vndam deſcendimus. COLLE. I. Cor. 9.

Confirmationis Sacramentum.

QVia in hoc mundo tota ętate victuris inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt: in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam. In baptiſmo alimur, poſt baptiſmum roboramur. Euſ. Emiſſ. in hom. in die Pentecoſtes. *Euſ. Emiſ.*

Mirabilem huius ſacramenti virtutem oſtendit Paulus, qui ma-

nuum impositione Spiritum sanctum & prophetici spiritus lingua rumque dignitatem duodecim viris contulit. Adueniens quippe Ephesum (vt Actu. 19. scribitur) inuenit quosdam discipulos, qui solum Ioannis Baptismũ susceperant: à quibus cum quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent credentes, illique respondissent, se nec si Spiritus sanctus esset audiuisse, iussit eos in Christi nomine baptizari. Cũque post baptisimum manus illis imposuisset, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebãtur linguis, & prophetabãt. Quid igitur mirabilius, quam hæc tanta cœlestium donorum effusio, tam facili negocio exhibita? Quanta legis gratiæ dignitas, & vbertas est, quæ adeo gratis hæc tam magnifica & stupenda dona largitur, vt appareat verisime per Prophetam dictum esse. Gratis venundati estis, & sine argento redimemini: hoc est minimo negotio atque labore vestro veram libertatem consequimini. Sic Dominus in Apoc. ait. Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Gratis quidem si recipiẽtis meritum spectes, non gratis autem si redimentis pretium consideres. Quod enim nos gratis accipimus, Christus sanguinis sui pretio comparauit. Vtrumq; enim Apostolus exposuit, cum ait, iustificati gratis, per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu &c.

Esai. 40.

Rom. 3.

Eucharistia.

Grego.

Exod. 19.

IN Syna monte Dominus ad populum locuturus, prius eundem populum abstinere à mulieribus præcepit. Et si illic vbi Dominus per creaturam hominibus loquebatur, tanta prouisione est munditia cordis requisita vt qui verba Dei perciperent, mulieribus mixti non essent: quanto magis mulieres quæ corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inæstimabilis mysterij magnitudine grauentur? Greg. in Regist.

Si quis sua coniuge non cupidine voluntatis, sed solum procreandorum liberorum gratia vtitur, ille profecto siue de ingressu Ecclesiæ, siue de sumendo dominici corporis sanguinisque mysterio suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Greg. vbi sup.

August.

Quid suauius pane Angelorum? Quomodo ergo non est suauis

bis Dominus, quando panem Angelorum manducauit homo? Nó enim aliunde viuit homo, & aliunde viuit Angelus: Ipsa est veritas, ipsa est sapientia, ipsa est virtus Dei: sed quomodo ea perfruũtur Angeli, tu nó potes. Illi enim quomodo perfruũtur? Sicuti est. Tu autẽ quomodo contingis? Quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Vt autẽ panẽ Angelorum mãducaret homo, creator Angelorum factus est homo. August. super Psal. 34.

Peccata si non tanta sunt, vt excommunicandus quisque videatur, non se debet à quotidiana medicina Dominici corporis separare. Idem ad Ianuar. lib. 1.

Hoc sacramentum in hoc tempore est nobis necessarium ad æternam fœlicitatem consequendam: vnde quia per peccatum sumus vulnerati, necesse est, vt nostris vulneribus medicinam adhibeamus. Medicina summa est, venerabile sacramentũ corporis & sanguinis Domini. Idem in exp. sac. fid.

Si quotidie peccamus, atque peccatum peccato cumulamus, quotidie etiam panis mysticus necessarius videtur: qui animæ laboranti & peccatis obrutę certissima est medicina. Idem serm. 18. secundum Lucam.

Si Raab meretrix salutem consecuta est, cum omni domo sua, quia ducis à Deo missi exploratores semel excepit: quid ille consequetur, qui Deum ipsum intra mentis suæ domum frequenter deuotè receperit? Idem.

Quando iratus fuero, & aliquid mali cogitauero, & me noctur- *Hieron.*
num phantasma deluserit, basylicas martyrum intrare non audeo: ita animo & corpore contremisco. Hiero. in Epist.

Quanta cordis contritione & lachrymarum fonte, quanta re- *Ambros.*
uerentia & tremore, quanta corporis castitate, atque animi puritate, illud diuinum & cœleste mysterium est celebrandum Domine Deus, vbi caro tua in veritate sumitur, vbi sanguis tuus in veritate bibitur, vbi summis imma, humanis diuina iunguntur? Vbi adest sanctorum præsentia Angelorum, vbi tu es sacerdos & sacrificiũ mirabiliter & ineffabiliter? Quis dignè hoc celebrare mysterium potest, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignũ? Ambros. in orat. ante missam dicendam.

Si quotiescũque effunditur sanguis, in remissionem peccatorũ funditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi pecca-

ta dimittantur: qui semper pecco, semper habere debeo medicinam. Idem de sacramen.

Qui vulnus habet, medicinam requirit: vulnus est quia sub peccato sumus: medicina est, cœleste & venerabile sacramentum. Ibidem.

Quotidie iste cibus sumitur, quotidie in remedium quotidianæ infirmitatis. Idem in lib. de sacram.

Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non mæretur post annum accipere. Ambrosius. lib. 5. de sacris. cap. 4.

Graue est quod ad mensam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus. Sed grauius est, si de peccatis metuimus, , & sacrificium non redimus. Idem lib. de sacra. cap. 6.

S. Thom. In primitiua Ecclesia quando magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt fideles quotidie communicarent. Vnde Anacletus papa dicit, Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim statuerunt Apostoli, & sancta Romana tenet Ecclesia. Tho. in. 3. par. quæst. 80. art. 10.

Effectus proprius Eucharistiæ est transformatio hominis in Deum. Idem. 14. senten. dist. 2. quæst. 2. art. 1.

Athana. Si quis gulositate aut turpium consensu cogitationum quasi luto contaminatus est: si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est: si quis inuidia, aut ira perturbatus est: si quis superbia aut arrogantia victus tenetur: is ad diuina & pura hæc mysteria accedere ne ausit, prius quam per pœnitentiam conuenientem eluerit, & purgari se ipsum, ab omni carnis & spiritus inquinamento. Athanasius.

Adrian. Quia hoc sacramentum operatur ex opere operato, ideo non paris efficaciæ est voluntas sumendi, & ipsa actualis sumptio. Adrianus. in. 4.

Cum quis oblitus est peccati mortalis, & discussa conscientia facit quod in se est, pro amotione indignitatis quæ est per mortale peccatum, non peccat accedendo etiam in mortali pec-

li peccato : sed sæpe veniam consequitur ratione operis operati ipsius sacramenti : Quo casu locum videtur habere illud August. Hoc sacramentum non solum cibat, quos reperit viuos, sed etiam viuificat mortuos. Idem ibidem.

Hunc panẽ nobis dari quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto (dum abstinentes & non cõmunicantes à cœlesti pane prohibemur) à Christi corpore separemur. Cyprianus in ser. de ora. Dom. *Cypria.*

Idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia corpore & sanguine Christi non armatur ad prælium, & mens deficit, quam non accepta Eucharistia erigit & accendit. Idem in Epist. ad Corneli. Papa.

Super illud, Panem nostrum quotidianum, sic ait. Hic est panis de quo Dominus ait. Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Vt ergo manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, ita contra timendum est, ne dum quis abstinet ab hoc corpore procul maneat à salute, dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem &c. Et ideo panem hunc quotidianum Dominus appellauit, vt in ipso semper & viuamus & maneamus. Idem de orat. Domi. *Ioan. 6.*

Sacramentum illud duo operatur in nobis : vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, non tam acerbos sentit motus iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ, aut cætero rum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo. Bernar. in serm. de Cœm. Domini. *Bernar.*

Nec tamen ex eo debemus nos à Dominica communione suspendere, quia nos peccatores agnoscimus. Sed ad eam magis est propter animæ medicinam, & purificationem spiritus auide festinandum verum tamen ea humilitate mentis, & fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedio potius nostris vulneribus expetamus : alioqui nec anniuersaria quidem digna præsumenda est communio : vt quidam faciunt qui in monasterijs consistentes, ita sacramentorum cœlestium dignitatem & sanctificationẽ, ac meritum metiuntur, vt existimẽt *Ioã. Cas.*

ea non nisi sanctos, atque immaculatos debere præsumere, & non potius sanctos mundosque nos sua participatione perficiant, qui profecto maiorem arrogantiæ præsumptionẽ, quam declinare sibi videntur, incurrunt: quia vel tunc, cum ea percipiunt dignos se eius perceptione dijudicant. Ioan. Cass. Coll. 23. cap. 22.

Euseb. Emiss. Quia corpus assumptum Dominus ablaturus erat ex oculis nostris, & syderibus illaturus, necessarium erat, vt nobis in hac die sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret: vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium: vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio: & perennis illa victima viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Vnde merito cœlestis confirmat autoritas, Quia caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui autor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Eusebius Emiss. homil. 5. de Pasch.

Ioan. 6.

Matt. 26. Idem super illud, Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus sic ait, Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini, repentè ex nihilo subsiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus sacramentis verbi præcipit virtus, & seruit effectus. Quanta itaque & quam celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur, attende: & vt tibi nouum & impossibile non debeat videri, quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutantur, te ipsum, qui iam in christo es regeneratus interroga: dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecus mortuus exulabas, subito initiatus Christi legibus & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus Ecclesiæ, non viuendo, sed credendo transisti: & de filio perditionis, adoptiuus Dei filius fieri occulta puritate meruisti. In exteriore nihil additum est, & totus in interiore homine mutatus es: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Idem ibidem.

Ioan. Ce. Immunda es? accede mundanda ad fontem puritatis incõtaminabilẽ. Esuris? Accede pascenda ad panem viuificũ, & indefectibilẽ. Ægrotas? Erit hoc efficacissimũ tuæ valetudini medicamentum. Fluxum pateris, nec sanari potest à medicis tuis? tange pleña

na fide cum Hæmorroissa fimbriam, videlicet hostiam, vt purgeris. Ioan. cc. par. 2. de pollu.

Dionysius ait: quod post Euangelium, sacrarumque literarum lectionem, qui ad sumendam Eucharistiam parati non erant à Basylica pellebantur: reliqui vero moniti ab Episcopo, Eucharistiá recipiebant. Sumpta demum atque omnibus tradita communione diuina, gratias referens, finẽ mysterijs imponit. Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3. *Diony.*

Quanto frequẽtius homo accedit, tãto magis dignificatur, Deo approximat, & vnitur, ac gratia augetur. Ga. Biel. Lect. 87. *Ga. Biel.*

Laudabilius est ex amore sacramenti, & confidentia misericordiæ Dei sæpius accedere, quam ex timore, vel scrupulis diu se ab eodem sacramento quodammodo excommunicatũ facere. Alex. de Alex. in. 4. en. &. fr. *Alex. de Ales.*

Omni ratione in omnibus christo coniũgimur, aluisse sæpe affert plura amoris incitamenta, quam procreasse. clem. Alex. Pædag. lib. 1. *Clem. Alex.*

Sicut corporalis cibus cum ventrẽ inuenerit diuersis humoribus occupatũ, amplius lędit, magis nocet, nullũ præstat auxiliũ: ita spiritualis cibus, si aliquẽ reperit malignitate pollutum, magis eũ perdit, non sua natura, sed accipientis vitio. chrysost. in ser. *Chryso.*

Ad diuina christi mysteria negligenter accedere suppliciũ intolerabile meretur: & si vel semel in anno quis hoc audeat, ignis enim spiritualis plena est ipsa mensa. Et quemadmodũ fontes naturaliter aqua scaturiunt, sic & hæc mensa flammam quandã ineffabilem fouet. caue igitur accedas cum stupula lignis & fœno, ne maius efficias incendium, & animum qui fit eius particeps, exuras. Regem excepturus es per cõmunionẽ, rege autẽ in animũ intrante, magna esse debet tranquillitas, magna quies, alta summaque cogitationum pax. Idem.

O consuetudinem, ò prẽsumptionem, ò sacrificium frustra quotidianum, in cassum assistimus altari, nullus est, qui communicetur. Idem hom. 61.

Vnus sit nobis dolor, hac esca priuari. Idem hom. 61.

De huius vero diuini mysterij vsu Iacobus Payua qui nostra ætate aduersus Kemnicium hęreticum eruditissime scripsit, sic in secundo aduersus cũ opere ait, Quid de sacrosanctæ Eucharistiæ

vsu dicam? quam hodie solis sacerdotibus licet contingere, cùm à Diaconis olim deferri absentibus consueuerit: laicis verò hominibus in manus etiam tradi deglutiendam? Vnde illa fuit Cyrilli Hierosolymitani exhortatio, pietatis & religionis plenissima, vt manus quisq; suas quibus sacrosanctã Eucharistiã exceperat, oculis defigeret, & osculis prosequeretur, quo tantam illam Eucharistiæ sanctitatem, cum cæteris membris communicaret. Omnes verò qui sacris mysterijs aderant Cathecumenis duntaxat, & Energumenis, atque pœnitẽtibus exceptis (qui antequam Eucharistia conficeretur, è templo eijciebantur) Christi corpus sanctissimũ, ac sanguinẽ vna cum sacerdote percipere solitos fuisse, auctor est in primis Dionysius ille Areopagita, & Iustinus Martyr, qui de baptismatis ritu agens, Consueuisse, inquit, sacram Eucharistiam dari à Diaconis, omnibus, qui præsentes aderant percipiendam, & absentibus deferendam. Et paulò post, In more inquit positum fuisse diebus solis, quos Dominicos appellamus omnes qui in oppidis, vel agris morantur, vnum in locum conuenire, & precibus, scripturarumq; lectione peracta, sanctificatũ panem, & vinũ, qui aderant percipere, & ad eos, qui absunt Diaconis dari perferenda. Dionysij autem verba sunt. Quod tamen coram Episcopis fieri valde esse indecorum, & à sanctissimæ Eucharistiæ maiestate alienum, Nycena Synodus putauit: quare decreuit, vt Episcopis, aut presbyteris absentib⁹, liceret Diaconis Eucharistiam proferre, & edere. Omitto Anacletũ qui omnes qui peracta consecratione nõ cõmunicant Ecclesiasticis vult carere liminibus. Nõ sum nescius quosdam magni nominis viros arbitrari, solos ministros qui sacrificanti aderant Pontifici, hoc Anacleti decreto contineri, quibus fortasse assentirer, ni viderem grauissimos eiusdem fere ætatis & sanctissimos Martyres Dionysium atque Iustinum idem quod Anacletus de omnibus qui sacris aderant mysterijs, tradidisse.

Dionys. Iustin.

COLLE. ¶ Inter mirabilia mundi, hoc nonnulli graues auctores referunt: esse fontem quendam, ad quem si placidis oculis & in eum semper defixis acceseris, aquam puram inuenies: sin ab eo oculos alio deflectas, aut cum altero loquaris turbidam. Hoc ad præparationem sacramenti Eucharistiæ, aptari conuenienter

potest.

poteſt. Quod tale vnicuique futurum eſt, quali ad eum animo acceſſerit. Vnde eſt illud quod canit Eccleſia, ſumunt boni, ſumunt mali, ſorte tamen inæquali vitæ vel interitus.

Tria ſunt homini ad vitam neceſſaria: mater quæ illum pariat, cibus qui eum alat, medicus qui eundem vbi ægrotauerit, curet. Itaque partu homo naſcitur, cibo alitur, & medicina curatur. Hæc eadem ad ſpiritualem vitã neceſſaria ſunt. Mater, eſt Baptiſmus: cibus, Euchariſtia: medicus, Pœnitentia. Quiſquis ergo iam per baptiſmum regeneratus es, his duobus potiſsimum ſacramentis eges, vt in ſpirituali vita diu conſeruari poſsis.

Qui dum frequenter communicant, à maledicis arguuntur, illud quod viri Iuda cæteris tribubus dixerunt, meritò reſpondere poſſent, Nunquid comedimus aliquid ex Rege, aut munera data ſunt nobis? Hæc enim accuſatio ſi vim aliquam haberet, magis in eos qui mercedis gratia celebrant, quam in eos qui nulla temporali mercede, ſed magis improborum accuſatione propoſita, communicant, iactari deberet. *2. Reg. 19.*

Acris Dæmonis pugna aduerſus ſacramenta eſt. Ad hoc autem perditionem hominum linguas excitat, qui ſub prætextu pietatis & reuerentiæ pios homines ab huius ſacramenti frequentia retrahant. Qui plane eo zelo moueri videntur, quo motus eſt ille, qui dixit, Vt quid perditio hæc? potuit enim vnguentum illud venundari multo & dari pauperibus. Dixit autem hoc (ait Euangeliſta) non quod de egenis pertineret ad eum, ſed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Sic iſti non zelo quidem diuinæ reuerentiæ, ſed honoris proprij concitantur, dedecus ſuum eſſe putantes ſi non ea faciant, quæ in alijs laudantur, vt videri velint ſe non quidem vitio, ſed iudicio id omittere. *Matt. 26.*

Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ. Iucundiſsimum ſpectaculum paternis oculis eſt, videre menſam ſuã paruulis filiolis circũdatam & gratiſsimum illi officium eſt eſcã ſingulis diſtribuere. Tunc enim paſcitur ille cũ oculos paſcit. Quod ſi hoc facit paterna charitas, quid ille faciet, de quo ſcriptum eſt, Patrem nolite vocare ſuper terram, cũ nos ad ſacram altaris menſam circunſtantes videt, & pane Angelorum filios quos per crucem regenerauit, cibat. *Pſal. 127* *Matt. 23.*

Refert

Refert Macrobius in Heliopoli hoc est in ciuitate solis: in quodam eius festo currum solis principes ciuitatis viros trahere: qui vt se ad hoc officium digne prępararent & capita radebant & certo dierum numero ab vxorum consuetudine abstinebant. Quod si illi hunc Idolis honorem exhibebāt, quid nos dominicum corpus susceperi facere par est?

Gene. 3. Ait serpens, si comederitis ex hoc ligno, eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Hoc mendacio persuasa mulier tulit à ligno & comedit: modo vero dicit Deus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quod plane diuinitatis participatio quædam est, & tamen huic voci pauci admodum sunt qui obtemperare velint: vide quæso quanta sit hominum cæcitas & insania.

Ioan. 6.

Valde cæci sunt, qui detrahunt ijs, qui frequenter ad sacramenta accedunt. Quid enim stultius quam mirari quod ęger pergat ad medicū? pauper ad diuitē? sordidus ad fontem? vulneratus à serpēte, ad apothecam medicorum, & miles pugnaturus, ad armamentarium, vnde pugnaturis arma suggeruntur? Quo nam modo qui Christianus es, fidei tuæ dogmata prorsus ignoras? An te latet omnes homines per vnū hominem fuisse ad mortē damnatos, & per vnum hominem à morte redemptos, & ad sempiternam vitam euocatos? An nescitis vetitum illum cibum malorum omnium causam extitisse, aliūque rursus cibū à Christo institutū horū malorū antidotū esse. An ignoras sacramenta ipsa velut canales esse à Christi latere deriuatos, per quos sacratissimę passionis eius virtus ad nos manat? hoc est, gratia, charitas, remissio peccatorum, robur spiritus & omnia denique infirmitatis nostræ medicamenta?

Dicunt quidam, satis mihi est semel in anno Eucharistiam accipere. Si quotidie tentaris, si quotidie nutas & periclitaris, si quotidie eges gratia, virtute, robore, medicina, venia, fauore, prędenti Dei ope, & alimonia spirituali, vt pietatē colas, quo modo semel tantum in anno huius gratiæ particeps esse cupis, qui per singula penè momenta gratia, & prędentia Dei eges?

Amoris impatientia facit, vt cum dilectissimum siue filium siue sponsum peregre agentem, parens aut sponsa, coram cernere non potest, imaginem saltem eius ad viuum

viuum depictam, ad ſe adferri curent, vt eius conſpectu (quando aliud non licet) animum paſcant. At cum Chriſtus Dominus intelligeret, electos ſuos in hoc mundo ita ſui deſiderio angi debere, vt mortem haberent in deſiderio, vitam in patientia, non imaginem ſuam, ſed ſe ipſum in ſacraméto altaris reliquit, quo interim reficiantur, & ſpem ſuam atque amorem in eum alant, quandiu aperta diuinitatis & pulchritudinis eius viſione paſci non poſſunt.

Quod Dominus benedixerit domui Obededon, & omnibus quæ illius erant, eò quod arcam Dei in domo ſua haberet, aperte indicat quam multis & magnificis opibus perfruantur, qui ſacrã Euchariſtiam intra pectus ſuum reuerenter & deuote ſuſcipiunt. Cæterum, quod cum timore ſimul & amore ad eam digne recipiendam præparari debeamus, exemplo nobis ſit Dauid, qui vbi occiſum à Domino Ozam vidit, timuit arcam Domini inferre in domum ſuam. At vbi fœcundaſſe Dominum audiuit domũ Obededon, & omnia quæ illius erant, hac ſpe animatus mutato conſilio, eam intulit in domum ſuam, vt benedictionis eius particeps efficeretur. 2. *Reg.* 3.

Quemadmodum Deus Pater verbum genuit, in quo ipſe eſt, & quo ſe ipſum dixit, ac declarauit: ita ipſum Dei verbũ, vbi in hunc mundum venit. Euchariſtiæ ſacramentum inſtituit: in quo & totus ipſe eſt, & per quod immenſam bonitatem, charitatem, benignitatem, & paternam prouidentiam, ac familiaritatem hominibus declarauit. In eo enim quod Deus cum hominibus habitare & intra pectus eorum recipi dignatur, immenſa eius charitas, ſuauitas, & familiaritas cum hominibus mirabiliter elucet.

Refert Nicepho. lib. 5. cap. 25. quod Philippus, qui primus Romanorum imperatorũ fidem Chriſti ſuſcepit, cum in peruigilio Paſchatis ad altare accederet, ſacram Euchariſtiam ſumpturus, ab Epiſcopo (quoniam publicus peccator erat) repulſus eſt & in loco pœnitentium (qui erat humilis & contemptus) cum alijs ſtare iuſſus fuit: qui etiam ſacræ cõmunionis tempore extra Baſylicam pelebantur. Qua in re neſcio quid magis mirer, an Epiſcopi conſtantiam, qui hoc auſus eſt, an Imperatoris obedientiam, qui mandato Epiſcopi adeo humiliter paruit.

Duo inſignia Xenodochia, in ægrotantium ſubſidia, Toleti de-

ſtinata

ſtinata ſunt: alterum ad ægrotos decũbentes, alterum ad eos quĩ iam à morbo conualuerunt, reficiendos, ne iterum in priſtinum morbũ relaberentur. Sic Dominus Ieſus in Eccleſia ſua duo quotidiana ſacramenta inſtituit: quorum altero à peccati morbis curamur (nempe confeſsione) altero in acquiſita ſanitate cõſeruamur, videlicèt Euchariſtia. Sicut enim natura ſingulis officijs, ſingulas
Ariſt. facultates & organa deſtinauit (quippe quæ, vt Ariſtot. ait, non facit opera ſua ſimilia gladio delphico, qui varijs vſibus ſeruiebat) ita germana naturæ gratia ſingulis muneribus ſingula ſacramenta inſtituit.

Cuius amoris & ſuauitatis fuerit Chriſtum Dominum Euchariſtiæ ſacramentum nobis reliquiſſe, declarant illa verba Sap. 16.
Sap. 16. Subſtantiã enim tuã & dulcedinẽ tuã quã in filios habes, oſtendebas: & deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat, conuertebatur. His etiam verbis mirabilis huius ſacramenti dulcedo, varijſque affectus & ſapores interni declarantur.

Ad ſumendum pretioſiſsimum corporis & ſanguinis Domini ſacramentum, hoc eſt, epulum pretioſiſsimum, & omni ſuauitate
Cant. 5. refertum, nos cœleſtis ſponſus, dulciſsimis illis verbis inuitat: Comedite amici, & inebriamini chariſsimi. Ad conuiuiũ enim amoris & diuinæ ſuauitatis, ſuauiſsimis amoris verbis debuimus inuitari. Quo etiam ſignificatur, epulum hoc amicorum tantum eſſe, nõ aliorum. Probet igitur ſe ipſum homo, an amicus Dei ſit. Amicus certe non eſt, qui proximo ſuo non eſt. Non eſt autem amicus, qui egentem negligit atque contemnit.

Pœnitentia, Confeßio.

Gregor. A Regione noſtra ſuperbiendo, inobediendo, viſibilia ſequendo, cibum vitium guſtando diſceſsimus, ſed ad eam neceſſe eſt flendo, obediendo, viſibilia contemnendo, atq; appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo viam ad regionem noſtram regredimur. Quoniam qui à paradiſi gaudijs per delectationẽ receſsimus, ad hæc per lamenta reuocamur. Gregor. hom. ſuper illud Matth. Cum natus eſſet, &c.

Fit plerunq; Deo gratior amore ardens poſt culpam vita: quã ſecuritate torpens innocentia. Greg. in Paſt. c. 49.

Deus

Deus etsi pœnitenti veniam spopondit, peccanti tamen crastinum non promisit. Greg. in hom. quadam.

Cum vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omne gaudium perturbat, vt nihil iam nisi flere libeat, nihil nisi quod terrere possit attendat. Blandimenta ergo culpæ non secura quies foueat, sed sæuiens amaritudo pœnitentię irrumpat. Gregorius in Mor. lib. 4. c. 22.

Super illud, Gressus meos dinumerasti, sed parce, &c. Dinumerat & parcit: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Culpas dinumerat, cum nos ipsos ad singula quæ fecimus deflendo conuertit. Tamen parcit: quia dum eas punimus, ipse nequaquam in extremo examine dijudicat. Et hoc significat quod subditur. Signasti quasi in sacculo, &c. Signat enim ea & curat, cum ea deflemus: quia nec inulta deserit, nec in iudicio punienda reseruat. Grego. lib. 12. c. 10.

Iudicia veræ confessionis sunt, si cum quisque se peccatorẽ dicit, id de se etiã alteri dicenti non contradicit. Greg. 22. Mor. c. 14.

Iob dum peccata cõfitetur, sublimis apparet etiam in peccatis, non enim minus miror in eo humillimam confessionem peccatorum, quam sublimia gesta virtutum. Greg. vbi supra.

Debet quisque discutere & causas suas apud Dominum, & causas Domini aduersus se: nempe & bona Domini ei collata, & mala quæ aduersus eum perpetrauit. Greg. 25. Mor. c. 6. vide hoc in loco multa de pœnitentia.

Peccatum peccato addit, qui culpæ quam fecit, patrocinia defensionis adiungit. Greg. 22. Mor.

Culpa cum defenditur, geminatur. Greg. lib. 4. c. 33.

Quia potius defensionis solatia, quam confessionis elegerunt, ideo culpam auxerunt, quam tueri conabantur. Retorquent autẽ illam in Deum: vt quia Deo similes esse non potuerunt in diuinitate, eum facerem similem in culpa. Gregorius. 22. Moral. cap. 13. vide locum.

In defensione non se peccator Deo abscondit, sed Deum sibi. Agit quippe ne omnia videntem videat: non autem vt ipse nõ videatur. Greg. vbi supra.

Augustinus super Psalm. 144. Spe simul ac desperatione duci homines *Augusti.*

homines ait ad augenda peccata his verbis. Audi vocem desperãtis, iam inquit, damnandus sum, quare non facio quicquid volo? Audi & vocem sperantis. Misericordia Domini magna est, quando me conuertero, dimittet mihi omnia, quare non facio quicquid volo? Desperat ille vt peccet, sperat iste vt peccet. Vtrũque metuendum est, vtrumque periculosum. Væ à desperatione, væ à peruersa spe. Non tardes conuerti ad Dominum: nec differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Noli ergo dicere cras me conuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & hesterna peccata dimittuntur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conuersioni tuæ indulgentiam promisit: sed dilationi tuę diem crastinum non promisit. August. sup. Psal. 144.

Pœnitens omnes fructus suæ pœnitentiæ paruos habeat: nunquam sufficiat, semper doleat, semper coram Domino ante quem peccauit, erubescat & dolorem cum vita finiat. Idem de Pœnit.

Quoniam verecundia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde patet quia quanto pluribus confitebitur in spe veniæ, turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remissionis. Idem, de Pœnit.

Non est quod fugias à Deo irato, nisi ad Deum placatum. Idem sup. Psal. 74.

Qui pectus suum tundit, & se non corrigit, peccata solidat, nõ tollit. Idem in quodam serm.

Qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis prius purgabitur igne purgationis. Hic ignis & si non sit æternus, miro tamẽ modo grauis est. Superat enim omnẽ pœnã, quã homo vnquã passus est in hac vita, vel pati potest. Idem in serm. de igne Purgat.

Inanis est pœnitentia quam sequens culpa coinquinat. Nihil prosunt lamenta, si replicentur peccata: nihil valet à malis veniam poscere, & mala denuò iterare. Idem in soliloq.

Hieron. Vtinam tam cito conuertatur peccator ad pœnitentiam quam cito Dominus paratus est præfinitam mutare sententiam. Hierony.

Deus natura misericors est, & paratus vt saluet clementia quos non potest saluare iustitia. Nos autem vitio nostro paratam misericordiam, & vltro se offerentem perdimus. Idem.

Hierony.

Hieronymus in Epitaphio Paulæ sic ait, Mollia etiam in grauissima febri lectuli strata non habuit, sed super durissimam humũ stratis ciliciolis dormiebat: lauabatque per singulas noctes lectulum suum. Oculos eius fontes crederes lachrymarũ. Ita leuia peccata plangebat, vt illam grauissimorũ criminum crederes ream. Cumque à nobis crebrius admoneretur, vt parceret oculis, & eos seruaret euangelicæ lectioni aiebat, Turpãda est facies, quam cõtra Dei præceptum, purpurisso & cerussa, & stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus quod multis vacauit delitijs. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia lintheamina & serica asperitate cilicij commutanda sunt. Quæ viro & seculo placui, nunc Christo placere desidero. Idem in epitaphio Paulæ.

Ille qui nos malos tolerat, non dubium est, quin conuersis clementer ignoscat. Ambros. de sum. bon. *Ambros.*

Facilius inueni qui innocentiam seruauerint, quàm qui congrue egerint pœnitentiam. Idem de Pœnit.

Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse defleuit: atque ideo maiorem gratiam reperit, quam amisit. Idem in serm. ad vincula.

Nihil peccare solius Dei est, sapientis est, & corrigere erratum, & pœnitentiam agere peccati. Idem in epist.

Pœnitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugat furorem, firmat amorem, calcat superbiam, continet linguam, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Cypria. in serm. *Cyprian.*

Primus fœlicitatis gradus est, non delinquere, secundus delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra quę seruet, hic succedit medella quæ sanet. Idem epist. 3.

Contendit hoc loco Cyprianus pluribus argumentis probare Deum non latere delicta cordium. Homo (inquit) vidit in facie, Deus autem videt in corde &c. Denique quando & fide maiore & timore meliore sunt (loquitur de ijs qui tormentis territi in fidei confessione vacillauerunt) qui quanuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti fuere, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesim cõscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medellam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt. Idem in ser. de Lapsis.

Isidor. Ex eo vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extitérit. Isidorus.

Si patet vitium, fit ex magno pusillum: si latet, fit ex minimo magnum. Silentio culpa crescit. Idem.

Hugo. Tres sunt species obstinatorũ. Prima eorũ qui ex correctione nõ proficiunt. Secunda eorũ qui ex cõmonitione deteriores fiũt. Tertia eorũ qui emendationẽ pomittũt, sed nõ faciunt. Ex correctione Manasses factus est melior, Nabal ex commonitione deterior, Pharao ex afflictione durior. Hug. de. 12. Abusio.

Clim. Ad confessionẽ peccatorum posthabito omni rubore, habes exemplum insigne apud climacũ serm. 4. de obediẽtia. In quo refert latronẽ quẽdam publice omnia peccata sua ad præceptum abbatis in cœtu fratrum protulisse, quo tempore vnus ex fratribus, qui illic aderant, procerum quendam atque terribilem se vidisse affirmauit, conscriptam chartã & calamum tenentẽ: & cum latro ille humi prostratus peccatũ confitens, pronuntiaret, hoc ille calamo delebat. Et merito sanè. Dixi enim, inquit, Confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino: & tu remisisti, &c. Clim.

Sicuti vidua quæ viro suo fuerit orbata, si filius sibi vnigenitus sit, illi soli innititur, eiusque post Dominum solatio potitur: ita & anima si lapsa fuerit, nullo alio solatio exitus sui tempore ita securè nititur, vt abstinentiæ labore atque lacrymis. Idem de Luct. Grad. 7.

Veræ germanæque pœnitentiæ certum argumentum est, obliuio iniuriarum. Qui vero inimicitias tenet, & se pœnitere affirmat, similis est ei, qui se in somnijs currere putat. Idem Grad. 19.

Vidi imbecilles animas ac debilia corpora, pro peccatorũ multitudine superiora atque maiora certamina arripere conari, nec ea posse sustinere. Quibus ego, humilitatis (inquam) non laborum magnitudine Deus pœnitentiam metitur, atque iudicat. Idem de discretione ad discer. facili.

Chrysost. Si forte in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim & medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni obseruãtia quæ competunt, gerimus: nec prius cessatur, quam quæ molesta sunt, mitigentur: anima vero cum quotidie vulneretur, cum per singula lanietur, vratur, præcipitetur, & modis omnibus per

eat,

eat, nec parua quidem pro ea nos cura solicitat. chrysost. de cõpunct. cordis.

Viæ pœnitudinis sunt quinque: prima agnitio & increpatio peccatorum. Secunda proximis suos errores condonare. Tertia quæ fit per orationem, quarta per eleemosinam, quinta per humilitatem animi. Idem.

Malum est peccare, peius est perseuerare: sed pernitiosius est, defendendose, in Deum culpam refundere. Glo. super Psal. 69. *Glos.*

Non multum ab impeccabili discedit, qui peccatum vt decet, fatetur. *Arist.*

Nihil prorsus erroris cõmittere, proprium Dei est, & forte etiã hominis diuini: ab errore autem ad inculpabilem vitã redire prudentis est, & vtilia planè non ignorantis. *Philon.*

Sit erranti medicina confessio. Cicero ad. Q. Frat. *Cicero.*

¶ Quid est toto corde ad Deum conuerti? Non modo de præteritis malis dolere, sed etiam futura vitare. Quisquis vtrũque facit, is ex toto corde conuertitur. Vtrũque enim præstãdum esse monet Salomon cum ait, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur; qui autẽ cõfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiã consequetur. Inditium enim salutiferæ confessionis, est depulsio iniquitatis. COLLE. *Prou.* 28.

Si tantopere nititur æger, cum intra stomachũ noxio humore vexatur, vt vel immissis in osdigitis, vel amarissima etiam potione sumpta illum vomat: cur ergo non idem faciat, cum animam peccatis intus vexari sentit, vt illa per os puræ confessionis salubriter euomat. An fortasse minus homini peccata quam humor biliosus noceant?

O si oculos haberemus, quibus admirabilem hanc animæ pulcritudinẽ videremus, quando sacerdote efficaciter absolutionis verba proferente, homo iustificatur & fit noua creatura. Non minor enim hæc suo modo transformatio est, quam cum Deo dicẽte fiat lux, facta est lux: sic enim noua quædam & nobilior lux in anima oritur cum à sacerdote hoc modo absolutio impenditur. Sicut autem ad vocem Angeli cediderunt catenæ de manibus Petri, ita hic ad vocem sacerdotis vincula Diaboli soluũtur, & Deus homini pectus suum aperit, illumque in filiũ adoptat, Spiritu sancto vngit, virtutibus ornat, & regni sui heredem instituit.

D. Tho. Iustificationis seriem & processum D. Thom. describit in. 4. quæst. 45. art. 5. vbi exponit, quomodo in hoc opere concurrunt, primum quidem Dei motio, secundo motus fidei, tertio timoris, quarto spei: quinto charitatis: sexto timoris: septimo cõtritionis, & pœnitentiæ cui potissimum tribuitur iustificatio. Cuius rei causa est, quia iustificatio est spiritualis quidam, ab iniustitia ad iustitiam motus. Quo fit vt illi potissimum iustificatio tribuatur quæ vtrumque motum complectitur, ea vero est pœnitentia quæ præterita m iniustitiam detestatur & proponit in futuro sequi iustitiã. Adde his quod pœnitentiæ est cooperari Deo ad satisfactionem cõmissorum ea videlicet amplectendo quæ ad huiusmodi satisfactionem requiruntur, quod ad pœnitentiam spectat.

Prou. 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata, per timorem autẽ Domini, declinat omnis à malo. Hæ sunt igitur virtutes quibus potissimum vera pœnitentia ornari atque perfici debet. Hoc autem in loco fides pro fidelitate (qua quisque officij sui debito satisfacit) accipienda est. Quæ quidem virtus adeo rara est: vt Salomon dicat. Multi homines misericordes vocantur: virum autẽ fidelem quis inueniet? Vir autem fidelis est, qui toto animo in hoc vnum incumbit, vt fideliter quidquid se debere intelligit, præstet, etiam si illi molestum ac detrimentosum sit. Hanc autem appellari hoc in loco fidem, patet ex eadem sententia. 16. Prouer. repetita his verbis. Misericordia & veritate redimitur iniquitas: in timore autem Domini. d. o. a. m. veritatem autem pro iustitia & officio præstito vlurpari in sacris literis, notius est, quam vt probari debeat. Hinc. Reg. 4. cap. 32. legimus. Post quæ & huiusmodi veritatem venit Senacherib rex Assiriorum &c.

Vera pœnitentia describitur Eccli. 17. his verbis; Conuertere ad Dominum & relinque peccata: precare ante faciem Domini & minue offendicula. Offendiculi autem nomine non modo peccata, sed etiam peccatorum occasiones intelligimus: quas si nõ tollas, peccata non vitantur.

Virtutem humilis confessionis declarant illa verba. Delictum meum cognitum tibi feci & i. n. n. a. Dixi, cõfitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. e. t. r. i. p. m. Huius vero confessionis defectu se in multa mala incidisse insinuat, cum ait, Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea. Hoc est, quoniã delicta mea celabã,

Psal. 31.

nec.

nec illa vt par erat, agnoscebam, iracundiam & pœnam mihi non remittebat Deus: itaque ob eam causam in tantas incideram calamitates, vt confectus animi & corporis doloribus, squalore & macie contabescerem. Quod autem subdit, Dum clamarem tota die, alius vertit apertius, in rugitu meo tota die. Quod ad præcedentia verba facile refertur. Significat enim mœrores & æstus quos ante patiebatur.

Contra fictam subdolamque malorum pœnitentiam qui cum meliorem se vitam acturos polliceantur, non præstant quod pollicentur, sunt illa Prophetæ verba, Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in sæcula. Quasi dicat, Modo mentiuntur Deo eiusque leges & maiestatem contemnunt, sed erit tamen cum contemptus huius pœnas pendant: quas perpetuo hoc est in sæcula daturi sunt. Simile est & illud, Cum accepero tempus, ego. i. i. Quod tempus iamiam instare pronuntiat cum ait, Iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora. *Psal. 74. Deut. 32. Psal. 129.*

Ad spem veniæ nos ille versiculus incitat, Si iniquitates obseruaueris Domine, D. q. s. Quia apud te propitiatio est, hoc est, quia in me non est cur mihi propitieris, sed cur magis irasci debeas, in te habes vnde mihi propitius fias. In te est misericordia tua: & apud te est sacrificium filij tui: quæ vere pœnitentibus salutem donant. Itaque (vt Augusti. ait) si ego Domine admisi vnde me damnare possis, tu certe non amisisti vnde me seruare possis. In certamine ergo conscientiæ, cum lex, Diabolus, & sensus peccati nos accusant, ad hunc versiculum confugiendum est.

Virtus quidem difficilis est ex corrupta natura, facilis ex gratia. Vnde vbi de sponsa Canti. 8. dictum ecce soror nostra paruula est, & vbera non habet, paulo post subditur, Ego murus & vbera mea quasi turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Hanc autem pacem vera pœnitentia inuenit, quæ nos Deo reconciliat. Ait autem (quasi pacem) vel quia plena pax in hac vita non datur, vel quia nemo potest certo scire, vtrum odio vel amore dignus sit.

Pœnitentia eorum qui cum vitam omnium sceleribus transegerint instante mortis hora, pœnitere se dicunt, Pharaonis interdum pœnitentiæ similis frequenter est. Qui dum plagis vrgere- *Eccle. 9.*

tur obedientiam pollicebatur: sublatis verò plagis ad solitam continuo pertinaciam & inobedientiam redibat. Denique emisso iam è finibus suis post tot plagas populo, Pharao populusque eius pœnitentia ducti dixerunt, Quid voluimus facere vt dimitteremus Israel ne seruiret nobis? Iunxit ergo currum, & omnem populum &c. Talis igitur eorum pœnitentia apparet, quos non Dei, sed sui amor & præsentis periculi metus solùmodo agit: quos videmus periculi vel morbi tempore transacto ad vomitum sæpe redire.

Exod.14.

Cum lepra dubia est recludi æger in lege præcipitur septem diebus, & interdum etiam alijs septem: vt hoc indicio sacerdos deprehendat quid in ea causa, pronuntiare sine errore & hæsitatione possit. Hoc exemplo confessarij monentur, vt cum de confitentium pœnitentia & contritione dubij sunt, dierum aliquot spatio interiecto de contritionis & propositi firmitate experimentum capiant: neque sententiam facile præcipitent: ne quos sanare debuerant eadem contaminatos lepra relinquant.

nota

Confessionis imaginem varijs modis in veteri quoque testamento inuenimus. Sic enim. Num. 5. legimus, vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatũ Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum: & reddent ipsum caput quintamq; partẽ desuper ei in quẽ peccauerint. Sin autẽ non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis. Hoc in ijs peccatis intelligitur: in quibus damnum aliquod proximis illatũ fuerit. Quo in loco vides etiam incertorum restitutionem ad Ecclesiam maxime pertinere.

Si de sanguine hostiæ quæ offertur pro peccato, vestis sacerdotis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto, ait Dominus Leuit. 6. Sãguis huius hostiæ, opera sunt corruptionis quibus peccator succubuit. Vnde est illa vox, Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ. Hæc itaque cum per confessionem pastori deteguntur, plerunque licet ad corpus non transeant, tamen vestem aspergũt, quia quamuis consensum non impetrent, excitant appetitum. Quod enim vestis ad corpus, hoc est ad consensum appetitus. Vestis sæpe sine noxa corporis aut maculatur aut scinditur: sic & appetitus plerũque absque salutis animæ dispendio, ratione videlicet reluctante nó consensu sed cogitatione raptatur. Lauanda igi-

Psal.50.

tur

tur veſtis: ſed in loco ſancto poterit lauari, quia qui hoc nomine maculatus eſt, nó neceſſe habet donec ſe expiet à ſacrificijs diuinis ſequeſtrari. Et lauat ergo veſtē ſuā & in loco ſancto eſt: quia illecebra carnali qua exterius afficitur pro virib⁹ ſine dilatione ſe purgat. Sed tamé quod hāc pugnā ſuſtinet, augmētum ei fit retributionis, nō imminutio ſanctitatis. Hinc D. Greg. ait, A bonis paſtoribus viſcera materna ſubditis exhibenda ſunt, vt ſi forte eos tē tationib⁹ infeſtari cōtigerit, ad eos quaſi ad portū ſalutis cōfugiāt nec eis peccatorū ſuorū reuelare vulnera vereātur. Fit autē plerūque vt paſtoris conſcientia, auditis tētationibus & ipſa tētetur, & velut aqua aliorū manus abluēs, vnde eas mūdat, ipſa ſordidetur. Quod tamē doctoribus nō nimis formidandum eſt &c.

Eſt apud Origenem homil. 2. ſuper Leuit. ſatis euidens de confeſsione teſtimoniū. Obijcit enim quod melioris cōditionis fuerit lex Moſis, in qua tot ſacrificiorū genera expiādis peccatis inſtituta erāt, quā Euangeliū in quo horū nihil eſt. Cui quæſtioni reſpōdet multis quoq; modis in lege gratiæ expiari peccata. Expiāturenim baptiſmo, martyrio, eleemoſynis, remiſsione iniuriarū, & dilectione qua peccatrici mulieri peccata multa remiſſa ſunt. Deniq; ait, Expiātur etiā alia ratione quāuis acerbius quidē & laboriosius pœnitētia: cū lauat peccator in lachrymis ſtratū ſuū, & fiūt ei lachrymæ panes die ac nocte: & cū non erubeſcit ſacerdoti Do *Pſal. 41.* mini dicere peccatū ſuū & quærere medicinā ſecundū eū qui ait, Dixi cōfitebor aduerſum me iniuſtitiā meā, & tu remiſiſti. i. p. m. *Pſal. 31.* In quo impletur illud quod Iacobus Apoſt. ait, Infirmatur quis in *Iacob. 5.* vobis, voce t preſbyteros Eccleſiæ: & imponētes ei manus &c.

Quo mærore affici verè pœnitētes debeāt, omnemq; à ſe lætitiā depellere cū pro peccatis męrent Leuit. 5. in ſacrificio ſimilę ꝓ peccato oblatæ adūbratur, ſuper qua neq; oleū funditur, nec thus adhibetur, quæ in alijs ſacrificijs apponūtur: quia pro peccato eſt. Super quo loco Origenes ait, In ſacrificio ꝓ peccato nec oleū lætitię ei, nec thus ſuauitatis imponitur. De peccātibus. n. ait Apoſto- 2. *Cor. 12* lus, vt lugeā eos qui ante peccauerūt, & nō egerūt pœnitentiā &c. Nec odor in eo ſuauitatis eſt. Quia ex perſona peccatorū dicitur, Putruerūt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ &c. Hæc interim à no- *Pſal. 37.* bis obſeruata ſunt de ſacrificio pro delicto.

Non putet confeſſarius, aut etiam pœnitens leue ſe negotium

agere, cum auersam ac deprauatam vitam & voluntatem suam diuinæ puritati & sinceritati (quæ totius æquitatis & sanctitatis regula est) debeat conformare: Qui enim tot spatijs ab hac regula discesserit, quot flagitia commisit, quomodo tam cito poterit eò redire à quo tot commissis sceleribus tam longo tempore discesserit: nisi studiose ac diligenter in hoc insistat? Hoc est enim quod vehementer Diuus Augustinus & optabat & timebat, cum orans diceret, Miser ego, quando poterit, Domine obliquitas mea tuæ rectitudini conformari? Cum enim tanta sit hominis obliquitas, tantaque rursum rectitudo diuina, non dubium quin arduum ac difficile sit, hanc tantam obliquitatem ad illam rectitudinem exigere.

Excusatio in peccatis.

COLLE. PEccator homo vitabit correptionem & secundum voluntatem suam inueniet comparationem. Hoc est non deerit animo male affecto apparens aliqua ratio qua stultitiam suam tueri, & in ea perdurare possit.

Nullam in extremo iudicio mali scelerum suorum excusationem prætexere poterunt. Si enim dixerint se imbecilles fuisse, & aduersarios suos fortes ac potentes ideoque illis succubuisse, facile ipsos iudex coarguet, qui tot armorum spiritualium genera & munimenta in Ecclesia sua prouidit. Hoc enim illa Cant. 4. verba designant, Sicut turris Dauid quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex illa, omnis armatura fortium. Quare licebat infirmo cuique hinc arma capere: quibus imbecillitatem suam non modo tueretur, sed etiam roboraret: vtrumque enim hæc arma præstant. Cæterum si locum hunc locupletare volueris videtit. Euangelium. Ibi enim mira & maxima ad virtutem adiumenta per Christi gratiam nobis collata recensentur.

A primis parentibus excusationis sicut & fomitis cæterorumque malorum virus in nos deriuatum est. Illi namque à Domino obiurgati, ad friuolas se se excusationes contulerunt. Vir
Gene. 3. enim ait, Mulier quam dedisti mihi sociam &c. Quibus verbis

bis criminis sui culpam in Deum quodammodo transtulit. Quem plane imitantur, qui cœlo, aut astris scelera sua imputant. Mulier verò in serpentem transtulit crimen suum cum ait, Serpens decepit me. Sunt qui dicant Dauidem cum se adulterio & cæde maculasset grauius deliquisse quam Saul, veniam tamen consecutum fuisse, quoniam scelus suum simpliciter confessus est dicens, Peccaui Domino. Cum tamen Saul multis tergiuersationibus inobedientiam suam partim negare, partim excusare conatus fuerit. 2. *Reg.* 12 1. *Reg.* 26

Homini leprosо Leuit. 13. inter alia hoc præcipitur vt vestimenta eius dissuta sint, & caput quidem eius detectum, os verò contectum. Ita enim oportet vt qui spiritualiter leprosus & flagitiosus est, flagitia sua, nullis verborũ assumẽtis tegat, nullis excusationũ velaminibus operiat, vt ne fiat sepulchrũ dealbatũ, quod foris qui dẽ paret candidũ, intus autẽ mortuorũ ossibus plenum est. Verũtamen leprosus hic os tãtummodo iubetur obtegere. Quid est hoc quod omnes corporis partes nudas habere præcipitur, & os solum operire iubetur? Nónе palã est & in aperto positum, quod ei qui in lepra peccati constitutus est, clauditurus, vt docendi ab eo auctoritas excludatur? Peccatori enim dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas &c. Clausum ergo habeat os peccator, quia qui se ipsum non docet, docere aliũ non potest, & ideo suum iubetur operire, qui male agendo loquendi perdidit libertatem. *Psal.* 49.

Contritio.

PEccator compunctus de peccatis in fletibus, iam iustus esse incheat, cum cæpit ac cusare quod fecit. Greg. *Greg.*

Tempus redimi mus quando ante actam vitam, quam lasciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Greg. vbi sup.

Qui peccata confitetur & non deflet, perinde est, ac si vulnus detegeret medico, & curari nollet. Greg. vbi sup. lib. 8. c. 15.

Non inuenit Esau locum pœnitentiæ, licet cum lachrymis quęrat: quia fructum non habent lamenta quæ studeant cum gemitu desiderare peritura. Greg. lib. 11. Mor. cap. 6.

Sancti non solum inspiciunt mala quæ fecerunt, sed bona, quæ accepto munere reddere debuerunt. Tãto enim se amplius sentiũt

peccatores, quanto ex neglectis bonis debitores tenentur. Greg. 22. Mor. c. 5.

Graui luctu afficit gratia, quæ post facinora mentem replet: insequitur nanque quotidianis flectibus peccatum: & quanto homo clarius cernit quod iustum est, tanto appetit se iniustum gemitibus punire. Greg. 27. Mor. c. 15.

Dolet homo quod fuit, quia incipit videre quod nõ fuit. Odit qualem se fuisse meminit, & amat qualem se debere esse cognoscit. Greg. vbi supra.

Ad videndum internum lumen, polluta conscientia, lachrymis baptizata, renouatur. Greg. 27. Mor. c. 15.

Augusti. Quid enim miserius misero non miserante seipsum & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Æneam, non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te? Augusti. Confessio. lib. 1.

Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod nõ iter in placitum & pactũ tecum Deus meus, in quod eundum esse omnia ossa mea clamabant. Nam non solum ire, verum etiam peruenire illuc, nihil erat aliud, quam velle ire, sed velle fortiter & integrè, non semisauciam hac atque hac versare, & ractare voluntatem, cum hac parte assurgente, cum alia parte cadente luctãtem. Et mox, Vnde hoc monstrum, & quare istud? imperat animus corpori, & paretur statim, imperat animus sibi & resistitur. Imperat animus vt moueatur manus, & tanta est facilitas vt vix à seruitio discernatur imperium: Et animus, animus est, manus autem corpus est. Imperat animus, vt velit animus, nec alter est, nec facit tamen. Vnde hoc monstrum? Et quare istud? Imperat, inquã, vt velit, qui nõ imperaret nisi vellet, & non fit quod imperat. Nõ igitur monstrũ partim velle, partim nolle: sed ægritudo animi est, quia non totus assurgit veritate subleuatus, cõsuetudine prægrauatus. Et ideo sunt duæ voluntates, quia vna earum tota nõ est, & hoc adest alteri, quod deest alteri. August. Confes. lib. 8.

Satis durus est cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: sed sciat culpabiliter se durum, qui deflet damna corporis, vel mortem amici, & dolorem peccati non ostendit lachrymis. Idem de pœnitentia.

Sit pœnitentia continua, amara, comes ætatis meæ, continuus dolor,

dolor, insatiabilis terror vitæ meæ. Si non sum dignus oculos ad cœlum leuare orando, certe non sum indignus eos vel exsiccare plorando. Idem ibidem.

Qui gehennam metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennam metuit. Idem in Epist.

Ad agendã pœnitentiã nõ sufficit mores in melius cõmutare, & à malefactis recedere, nisi & de his quæ facta sunt, satisfacias Deo per pœnitẽtiæ dolorem, per humilitatis gemitũ, per contriti cordis sacrificiũ, cooperantibus eleemosynis. Idẽ in lib. de Pœnit.

Quia post baptismũ inquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conscientiam. Ambros. *Ambros.*

Nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris mutare delictum. Idem super Luc.

Lachrymæ pœnitẽtiæ apud Deum, pro baptismate reputantur. Vnde & quantũlibet sint magna delicta, quantũuis grauia, non tamen in illis Domini misericordia desperanda. Isidor. de sum. bon. *Isidor.*

Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & sine fructu præterierunt, impossibile est vt reuocem: placeat tibi Domine vt recogitẽ eos in amaritudine animæ meæ. Bern. super Cant. *Bernar.*

Abscindatur ferro acutæ compunctionis, vlcus inueteratæ consuetudinis. Idem ibidem.

Fœlices lachrymæ, quas benigna manus conditoris absterget: & beati oculi, qui in talibus liquefieri elegerunt, magis quã in superbiam eleuari, quàm omne sublime videre, quàm auaritiæ & petulantiæ famulari. Idem de contempt. mundi.

Primum opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua planè de intus eijciuntur dæmonia, cum ab affectu cordis eradicantur peccata. Idem, de. 12. Grad.

Quam magna deliquimus, tam grauiter defleamus: alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit. Putas ne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnegasti, cui patrimonium præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione violasti? Putas eum facile misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, vigilijs noctes atque fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamẽtationibus *Cypria.*

nibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio volutari & sordibus: post indumentum Christi perditū, nullū iam velle vesti tū: post Diaboli cibū, malle ieiuniū: iustis operibus incūbere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequēter insistere quibus à morte animæ liberantur: quod aduersarius auferebat, Christus accipiat: nec teneri iā nec amari patrimoniū debet, quo quis & deceptus & victus est. Cypria. in serm. de lapsi.

Si charus tibi aliquis vita functus esset, doleres, & ingemiscere, & lugubri habitu tristitiam mentis ostenderes: & moritur tibi castissima anima, & interdum etiam rides, & in nullo commoueris? Idem ibidem.

Euseb. Emiss. Non sufficit summis labijs dicere, Peccaui, parce, remitte. Et Saul dicebat, Peccaui: sed non obtinuit illam veniam quā Dauid vna pœnitentiæ voce promeruit: & hoc quare? Quia confessionē illam nuda magis verba, quā gemitus exprimebant: quia non cōpensabat magnitudinem criminis lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur: nec transitoria opus est satisfactione pro malis illis propter quæ paratus est ignis æternus. Si volumus intelligere, quam graues apud se faciat iudex noster hominum culpas, respiciamus ad pœnas. Euseb. Emisse. ad monach. hom.

Et faciam (inquit) vt displiceatis vobis in oculis vestris. Vides quia iam non parua pars meriti est, ad conspectum erubuisse peccati. Idem in quadam hom.

Clima. Qui re vera reatus sui pœnas dat, is omnem diem quo nō luget, se amisisse arbitratur, etiam si qua fortasis bona alia in illo fecerit. Canis si à fera vlla mordeatur, aduersus ipsam vehementer ac census, animatur ex dolore vulneris, incomparabili ferocia insaniens. Sic ergo aduersus peccatum incitari debemus. Caueamus ne forte non ex munditia, sed ex falsa confidentia seipsam conscientia desistat reprehendere. Id erit solutionis delictorum certissimum indicium, si semper quisque debitorem se existimet. Signum item diligentis atque accuratæ pœnitentiæ est, si omnibus contingentibus, visibilibus, inuisibilibusque tribulationibus, atq; etiam pluribus dignos esse constanter teneamus. Ioan. Clim. de Pœnit. cap. 5.

Caue

Caue qui luges, ne vnquam canem illum ſuſcipias, qui miſericordem nimis Deum tibi pollicetur: agit enim hoc, vt abs te interim luctum ac ſecuriſsimum expellat metum. Tunc vero ſolũ clementiam eius tibi pollicere, cum te deſperatione abſorberi videris. Idem de memor. mort. cap. 6.

Beatus qui cœleſtibus intellectualibuſque virtutibus defigere animi obtutus valet. Sed ille abſque metu ruinæ eſt, qui ex mortis ſcelerũque memoria genas ſuas viuẽtium aquarum perpetuis imbribus rigat. Idem de Luct. cap. 7.

Non angitur ſpectaculorum ordinãdorum cura is reus in quẽ fuerit lata ſententia: ita ne is quidem qui attentius luctui ſtudet, de litijs, aut gloria, aut furore, aut iracundia, vnquam capietur. Idem ibidem.

Etiam ſi quodlibet magnum atque electiſsimum vitæ inſtitutum arripueris, id quaſi externum & nothum æſtimare debes, niſi cor afflictum mœrenſque poſsideas. Ibidem.

Non accuſabimur ò ſocij, nec nobis crimini dabitur in ſeparatione animæ à corpore, quod non miracula egimus, quod nõ theologica diſſeruimus, quod non contemplationi operam dedimus: ſed ob hoc maximè rationẽ omnino Deo reddituri ſumus, quod lugere vnquam deſtitimus. Ibidem.

Nemo ad Deum aliquando flens acceſsit, qui non quod poſtulauit, accepit: nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetraret quod voluit. Ipſe enim eſt, qui conſolatur flentes, curat dolentes, informat pœnitentes. Chryſoſt. in ſer. *Chryſoſ.*

Sicut impoſsibile eſt, vt ignis inflãmetur in aqua, ita impoſsibile eſt compunctionem vigere in delitijs: contraria enim hæc inuicem ſibi ſunt & peremptoria. Illa enim mater fletus, hæ mater riſus: illa cor conſtringit, iſtæ diſſoluunt. Idem de compunctione cordis.

Sola eſt compunctio quæ facit hominem horreſcere purpurã, deſiderare cilicium, amare lachrymas, fugere riſum. Idem ibidẽ.

Hæc eſt humilis cordis vera compunctio, magna agere, & humilia loqui: iuſtè operari, & ſuper peccatis timere, atque tremere. Idem ibidem.

¶ Alexander, qui ebrius Clitum fidiſsimum amicum occiderat, COLLE. vbi

vbi compos sui factus, admissum facinus intellexit, præ magnitudine doloris seipsum occidere volebat. Quod si ita dolet, qui amicos occiderunt: quo putas dolore cruciari viros sanctos, cum recolunt se toties Deum suum peccando crucifixisse? Quo dolore angebatur? quæ verba iactabat? quibus se lamentis conficiebat? quas animo cogitationes voluebat, ille de quo scriptū est, Egressus foras, fleuit amare?

Matt. 26

Nullo dolore afficitur homo, cum capilli eius conscinduntur, & lacerantur. Tunc tamen dolorem sentit, cum ij à capite euelluntur. Sic sancti viri nihil sua referre putant, cum varijs iniurijs infestantur (rapinā enim bonorum suorum cum gaudio suscipiunt) at grauissimè anguntur, cum per peccatum à capite suo, nempe Christo auelluntur. Sic Dauid, Miser factus sum, & curuatus sum, &c.

Psal. 37.

Quanta esse vis contritionis & doloris propter admissa scelera debeat, exemplo suo idem Vates ostendit, dum de se ait, Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, &c. Pro quo Hierony. vertit, Natare faciam tota nocte, &c. Pro eo verò quod subdit, Turbatus est à furore oculus meus, alij verterunt, Calligauit præ amaritudine oculus meus. Quibus verbis significat se tantam vim lachrymarum profudisse, vt penè lumen oculorum amiserit. Itaque versiculi huius sensus est, Si paucas illas noctes Domine inter falsa & flagitiosa gaudia consumpsi, reliquas, quas ego dum vixero noctes, inter gemitus & amara suspiria consumam. Si lectum meum impura libidine contaminaui, illum ego largo & perenni lachrymarum flumine lauabo.

Psal. 5.

Vim salutaris & veræ contritionis exemplo suo declarat Propheta, cum ait: Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Quo significare voluit continuò lachrymarum fluxu, oculorum aciem hebetatam, ac obscuratam fuisse. Idem quoque designant illa verba ex Psal. 4. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata, siue vt alius vertit ossa quæ contriuisti. Significat enim se ob sceleris conscientiam

Psal. 37.

ſcientiam magnitudine doloris attritum & conſumptum. ¶ Cæterum demiſsionem animi ac affectum veræ pœnitentiæ inſinuat protinus cum ait: Quoniam ego in flagella paratus ſum, &c. ſiue vt Hieronymus vertit, Quoniam ego ad plagas paratus ſum, & dolor meus contra me ſemper. Quia iniquitatem meã annuntio, & ſollicitus ero pro peccato meo: ſiue vt alius vertit, Anxius ero. p. p. m. Quod quidem verbum, falſam multorũ ſecuritatẽ ſatis arguit: qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorũ facta habeant.

Eſto (ait Sapiens) firmus in via Domini, &c. Hanc animi firmitatem, & melioris vitæ propoſitum, deſignant illa Prophetæ verba, Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuę. Magna enim propoſiti firmitudo in his duobus verbis ſignificatur. *Eccli. 5.* *Pſal. 118.*

Vbi nos legimus, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. Hiero. vertit, Riui aquarum defluebant ab oculis meis. q. n. c. l. t. Quo verbo vis lachrymarum, & vehemens dolor Prophetæ propter violatas Dei leges ſignificatur. *Pſal. 118.*

Qui verè pœnitet, ita de admiſsis ſceleribus ſuis dolere debet, vt propter Deum ex charitate doleat. Ex hoc enim dolore vera pœnitentia conſurgit, quæ per arcum in nubibus cœli poſitum, nõ incommodè figuratur. Hic enim arcus ex nube rorida Solis radijs percuſſa fit: ſola quippe nubes niſi ſole irradiata fuerit ad hoc ſatis non eſt. Hunc igitur veræ pœnitentiæ arcum reſpiciens Dominus, furorem deponit, hominibuſque propitius fit. Huius rei in Maria Magdalena imaginem videmus, quæ lachrymarum rore plena, & diuinæ dilectionis radijs percuſſa velut arcus in nubibus facta eſt, quæ iram Domini mitigauit. *Genes. 9.*

Quàm ſit gratũ Deo cordis cõtriti & humiliati ſacrificiũ, & quę ſint verè pœnitẽtis officia, typicè Dñs in auiũ holocauſto adumbrauit. Sic enim Leuit. 1. ait, Si verò de auibus holocauſti oblatio fuerit, de turturib⁹ & pullis colũbæ offeret eã ſacerdos ad altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinẽ ſuper crepidinẽ altaris: veſiculã verò gutturis effundet in loco in quo cineres effundi ſolẽt: cõfringetq; aſcellas, & nõ ſeparabit, neq; ferro diuidet. Holocauſtũ eſt, & oblatio ſuauiſsimi odoris Dño. Hoc igitur in loco obſeruandũ illud primo eſt, quod cũ petit, q. magnitudine corporis præſtat, qui plumarũ candidus, & colli proten-

protensione caput in altum leuat: nec mergulo delectatur, qui frequéter aquis immergitur: nec accipitre qui mortibus pascitur alienis: sed turturem petit, aut columbam, quarum columba societatis, turtur vero castitatis amator est. Vtraque tamen hæc auis gemere non canere solet. Esse autem gratissimos Domino pios pœnitentium gemitus, declarat Propheta cum ait, Dominus de cœlo in terram aspexit, vt audiret gemitus compeditorum, &c. Modus autē immolandi aues est, vt retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciat sacerdos sanguinē super crepidinem altaris. Ad collum caput reflectitur, vt quasi corpus suū respicere videatur. Debet enim vere pœnitens conuertere oculos suos ad anteactæ vitæ corpus, & pristina peccata recordari, vt cū sancto illo rege dicere possit, Recogitabo tibi oēs annos meos. i. a. a. m. Post hoc autem rumpatur vulnus, sed caput tamen à corpore non abscindatur. Quid igitur aliud per hoc nobis innuitur, nisi vt (quemadmodum Apostolus ait) rationabile sit obsequium nostrum, quo castigati, & non mortificati, corpus spiritui subijciatur non occidatur? Sanguis vero super basim altaris fundi præcipitur. Sanguis noster substantia nostra est, quæ instar sanguinis dum redundat, noxia esse frequenter corporibus solet: dum vero non redundat, salutaris. Hæc ergo vbi redundauerit, minuenda & super basim altaris, hoc est, super pauperes & infima quæque Ecclesiæ membra effundenda est. Huiusmodi enim sanguinis nostri, hoc est, rerum nostrarum effusione purgari peccata, scripturæ sacræ vbique testantur. Supereſt vesica, quæ ab auibus auferenda, & in locum in quo cineres effundūtur mittenda est. Qua re quid aliud significatur, quam omnem cordis nostri tumorem & inflationem, cineris & corruptionis nostræ consideratione deponere?

Psal. 101.

Isai. 38.

Rom. 12

Multa sunt quæ nos ad peccati odium & commissorum dolorē excitare debeant: sed illud in primis, quod peccando Deum amittimus. Deserit enim is mentem, quæ eius hospitium peccati contagione polluit. Sic Saulem videmus à spiritu Domini relictum, à Dæmone obsessum, vbi se peccato contaminauit. Quid autē lamentabilius, quid infelicius, quam à Deo bonorū omnium parente auferri? Væ eis, ait Dominus, qui recesserunt à me. Hoc est primum Væ. Secundum vero quod ex hoc sequitur, Væ eis cum recessero ab eis. Quid enim miserius esse possit ei qui Deum amisit?

Osee. 7.

Hoc

Hoc est illud malum, quo itavxor Phinees sacerdotis perculsa est: vt cum mortem sibi ex doloribus partus imminere cerneret, & nascituru ei filius nuntiaretur, obstetrice dicente, Noli timere, quia hunc habebis filium, non intellexisse, ne animaduertisse dicitur. Ea enim doloris magnitudine concussa fuit, cum arcam Dei à Philistæis captam audiuit, vt nec instantis mortis metu, nec nascituri filij gaudio vllo modo tangeretur, sed acerbissimo doloris sensu hanc vocem repeteret, Trãslata est gloria Dei ab Israel, quia capta est arca Dei. credebat enim prudens mulier, ad nihilum esse illum populum redigendum, hoc tam incomparabili præsidio destitutum: vnde tota illius populi salus & gloria manabat, ideoque inter causas doloris & lætitię constituta, hoc solum cogitabat, hoc solum lamentabatur, hanc vnam querimoniam iterum atque iterum repetebat. Translata est gloria Dei ab Israel, quia capta est arca Dei. Cum igitur per lethale peccatum homo hoc tantũ bonum amiserit, & à se repulerit, cur non simili modo lamentetur? Noli, ait Propheta, lætari Israel, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es à Deo tuo. 1. *Reg.* 4.

Qualis esse debeat vere pœnitentis conditio, declarat Moyses Deut. 4. his verbis, Cum quæsieris Dominum Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Hic locus vehementer vrget Lutheranos, qui mœrorem ac dolorem à vera pœnitentia submouent.

Satisfactio.

QVamuis certum sit, quod Ezechiel ait, In quacunque die impius conuersus fuerit ab impietate sua &c. tamen temporariam pœnam impietati debitam non sæpe rogantibus, & ad eum conuersis aufert. Id primum patet ex eo quod. 1. Reg. legimus, Iurauit Dominus domui Heli, quod non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in sempiternum. Ibidéque legimus, Porro triumphator in Israel non parcet, nec pœnitudine flectetur: neque enim homo est, vt agat pœnitentiam. Item nec Dauidem exaudiuit multis lachrymis pro filioli ex adulterio Bersabe suscepti vita deprecantem. Et ad Hieremiam Dominus COLLE.

ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas laudē & orationem pro eis, & non obsistas mihi: non enim exaudiam te. Et ad populum propter quadraginta annorum errorem à Domino indictum mœrentem ac deprecantem Moses ait, Cūque reuersi ploraretis coram Domino, nō audiuit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere. Quodq; his omnibus mirabilius est, nec Mosem quidē (qui sæuientē aduersus peccantē populū iram Domini toties placauit, cuique insigne sanctitatis & amicitiæ testimonium Dominus tulit) exaudire voluit cum ingressum in promissam terrā suppliciter ab eo postularet. Sic enim Deute. 4. idem ait, Precatusque sum in tempore illo dicens, Domine Deus tu cæpisti ostendere seruo magnitudinem tuam &c. Transibo igitur & videbo terram hanc optimam trans Iordanem &c. Iratusque mihi Dominus propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi, sufficit tibi, nequaquā loquaris vltra de hac re ad me.

In his similibusque cōminationibus, nequaquā Dominum misericordiæ suæ signum (quod ad remissionem culpæ attinet) claudere credendum est: cum fixa & irreuocabilis illa Ezechielis promissio maneat, in quacunque die impius conuersus fuerit &c. Sed hæc omnia ad remissionem pœnę pro peccato debitæ referenda sunt: quæ non semper pœnitentium precibus & victimis reuocatur. Qua ex re liquido constat, dimissa culpa, temporariam pœnam culpæ debitam remanere. Cuius rei gratia tertia pœnitentiæ pars, nempe satisfactio constituitur, quæ ad huius pœnæ remissionem ordinatur, quæ si in hac vita non expletur, igne purgatorio expianda relinquitur: vt diuinæ iustitiæ locus sit, quæ nullum crimen impunitum relinquit, quod vel in hac vita, vel in altera non puniat.

Recidiuatio.

Greg. SIcut qui à fide recedit apostata est: ita qui ad peruersum opus quod deseruerat, redit, ab omnipotente Deo absque vlla dubietate apostata iudicatur, etiam si fidem tenere videatur. Greg. super Eccl.

Isido. Lauamini, mundi estote. Lauatur itaque & mundus est, qui &

Esai. 1. præterita plangit, & futura non admittit. Lauatur & non est mundus

flus qui plangit, quod gesit, nec deserit: & post lachrymas quæ deuerat, repetit. Isidor.

COLLE.

¶ Videant Christi fideles quomodo se post pœnitentiam & sacramenta paschalia gerant, & qua cura susceptam gratiam tueantur. Vnus enim læthalis peccati lapsus aditum ad alia multa aperit. Quemadmodum enim (vt Chrysost. ait) qui noua aliqua veste induitur, diligenter curat, ne vestem illam sordibus vllis inquinet. Vbi vero vestis ipsa per incuriam sordidata est, curam illam deponit, nec iam molestè admodum fert, si iterum sordidetur: ita homines, vbi per pœnitentiam candidã iustitiæ vestem induerunt, studiosè curare solent, vt candorem illum incontaminatum seruent: At vbi illum per peccatum commacularunt, iam non admodum curant, si nouis iterum maculis pristinus ille candor obscuretur. Ex quo patet, quantum priora peccata noceant, quoniam ea sequentibus aditum parant.

Disputant Theologi doctores vtrum grauius peccatum sit, id quo amittitur innocentia, quam quod committitur post pœnitentiam. Sunt qui dicant illud tanto grauius esse, quantò maius bonum est, seruata semper innocentia, quam restituta per pœnitentiam. Cæterum Diuus Thom. ait, maius quidem bonum esse innocentiæ: sed interim tamen hac ratione maius beneficium esse pœnitentiæ, quod in immeritum & inimicum Dei conferatur. Cuius rei gratia grauius est post pœnitentiam delinquere, quam peccando innocentiam amittere. Vt videas quam grauiter Deum offendant, qui post pœnitentiæ beneficium ad vomitum redeunt.

Imago susciti Samuelis quæcunque illa fuerit, aperte pronunciauit iram atque vindictam Domini contra Saulem iamiam imminere: eo quod non feceris (inquit) iram eius contra Amalech. Mira profecto res, quod cum Saul incredibili furore exagitatus septuaginta sacerdotes Domini vestitos Ephot interemerit, & Nobe ciuitatem sacerdotum nihil commeritam incenderit, ouêque & bouem, camellum, & asinum occiderit (quod crudelissimus omniũ mortalium Nero nusquam fecisse memoratur) & tamen hoc tantum nefas siletur: & sola indiserta illa pietas profertur, propter quam cœlestis aduersus eum

I. *Reg.* 20

vindicta parabatur. Quare hoc? Nimirum quia propter primum illud peccatum à Deo derelictus fuit, atque eius spiritu & gratia nudatus. Quæ res omnium aliorum criminum fons & origo extitit, quemadmodum & protoparentis culpa, ideo maxima esse dicitur: quia culparum omnium consequẽtium velut seminariũ fuit. Qua quidem re pœnitentes admonentur, vt primum lætale peccatum admittere diligentissime caueant. Huius enim admissio, quia gratia spoliat, aditum deinde cæteris parat.

Exod. 32. Quis indagando consequi possit, cur Dominus oratione Mosis placatus fuit, cum Iudæi vitulũ conflatilem adorauerunt (quod maximum nefas erat) cum vero de expugnanda terra Chananæorum difficili sunt, tamen quadraginta eos annis per desertum circũducens, eius criminis diutissimum supplicium sumpsit? Cæterum quamuis hoc in loco cum Apostolo liceat exclamare, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt. i. e. &. i. v. e. scripturæ tamen verba huius tantæ seueritatis causam subindicant. Ait enim Dominus. Verumtamen omnes qui vi-
Num. 14. derunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto, & tentauerunt me iam per decem vices, non ingredientur terrã pro qua iuraui patribus eorum. Toties ergo errasse, & toties erratorum veniam obtinuisse, in causa fuit, vt huius errati pœna nulla Mosis oratione relaxaretur. Cur igitur adeò securi degunt, qui post impetratam quotanis in confessione peccatorũ, veniam, statim à confessione in eadem flagitia relabuntur?

Eccli. 26. In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit. Vir bellator deficiens prę inopia, & vir sensatus contemptus: & qui transgreditur à iustitia ad iniquitatem, Deus paratuit illum ad rompheam. Ex his apparet postremum hoc malum tãtum esse, vt inter reprobationis inditia hoc in loco numeretur.

Contra eos qui in eadem scelera prolabũtur clamat Eccli. 34. Vnus ædificans, & vnus destruens, quæ vtilitas in vtrisque? Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Deus? Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid illi prodest lauatio eius? Sic homo qui ieiunat in peccatis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Orationẽ eius quis exaudiet?

Iosue. 6. Maledictus (ait Iosue) qui reædificauerit Hierico. In primogenito suo fundamenta iaciat, & in nouissimo liberorum portas ponat.

nat. Si hic igitur maledictus est, quanto magis maledictionis huius particeps erit, qui peccata quæ destruxerat, reædificans, prævaricatorem se constituit? Hic igitur cum primum prævaricatus est, primogenitum, hoc est, timorem Domini amittit: quod est dilectionis eius initium: sed si in hac tamen prævaricatione perseueret, nouissimo liberorum, hoc est, beneficio patriæ cęlestis orbabitur.

Pœnitentiæ dilatio.

SAtis alienus à fide est, qui ad agendam pœnitentiam tempora senectutis expectat. Metuendum est enim ne dum sperat misericordiam, incidat in iudicium. Greg. in Mor. *Greg.*

Qui tempus congruæ pœnitentiæ perdit, frustra ante regni ianuam, cum precibus venit. Exemplum in fatuis virginibus clamãtibus, Domine Domine aperi nobis. Greg. vbi sup.

In homilia tractans illud, Et si in secunda vigilia, siue in tertia venerit &c. Quos diu vt conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat. Grego. vbi sup.

Gregorius super illud Iob. 27. Nunquid clamorem eius exaudiet Deus &c. sic ait, Eius clamorem tempore angustiæ Deus non audit, qui ipse tranquillitatis tempore clamantem Dominum non audiuit. Iuxta illud, qui auertit aurem suam, &c. Prou. 28. Tantò enim tunc magna exercetur seueritas, quantò nunc maior misericordia prorogatur. Vnde Isai. 55. Quærite Dominum dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est, &c. Modo inquit non videtur, & prope est: tunc videbitur, & prope non erit: nunc nõ videtur, & inuenitur: tunc videbitur, & inueniri non poterit. Mor. lib. 18. cap. 5.

Ego autem adhuc terræ obligatus militare tibi recusabam; & impedimentis omnibus sic timebam expediri, quemadmodũ impediri timendum est. Ita sarcina seculi veluti somno assolet, dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erãt conantibus expergisci volentium: qui tamen superati soporis altitudine, remerguntur. Non enim erat quod tibi responderem dicenti mihi: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti vera te dicere non erat *August.* *Ephe. 5.*

omnino quid responderem, viritate deuinctus, nisi tantum verba lenta & somnolenta: modo, & ecce modo: sine paululum: Sed modo & modo non habebant modum, & sine paululum, in longum ibat. Frustra condelectabar legi tuæ secundum interiorem hominem, cum lex alia in membris meis repugnare legi mentis meæ, & captiuum me duceret in legem, quæ in membris meis erat. Aug. Confes. lib. 8.

August. Conuertitur, ideſt, totus & omnino vertitur: qui iam non pœnas tantum timet, sed ad bonum Deum redire festinat. Quæ conuersio si contigerit alicui etiam in fine, desperandũ non est de peccatorum suorum remissione. Sed quoniam vix vel raro est, tam iusta conuersio, timendum est de sero pœnitente. Idem de Pœnit.

Si tunc vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Idem in serm.

Hierony. Væ illis qui tunc habuerunt terminum luxuriæ, quando vitæ. Hierony.

Bern. Dignum valde est, & omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus à constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam se se regno parare non negligant. Bern. in serm.

Cæsarius Dicit aliquis. Cum ad senectam venero, tunc ad pœnitentiæ medicamenta confugiam. Quare hoc de se fragilitas humana præsumat, cum diem vnum in vita sua in potestate non habeat. Cæsarius.

Hugo. In illa ætate quando flaueſcunt crines, caro niteſcit eburnea, oculorum gemmis facies rosea decoratur, valetudo corporis vires subministrat, iuuenilis ætas longioris vitæ spatium repromittit: quando viget ratio, viget etiam corporis sensus, visus acutior, auditus promptior, inceſſus rectior, vultus iucundior, qui in hac ætate se domant, & Deo se sociant, præmium Ioannis expectent. Hugo de clauſt. animæ libr. 3. cap. 10.

Tales offerunt hostiam viuentem, Deo placentem immaculatam, non aure, non oculo, non pede, non cauda carentem. Audiat hoc senum sera conuersio, quibus ex defectu senectutis, aures obturantur, oculi turbantur, & vt cuncta breuiter perstringam ipsi in se per se deficiunt. Hi non

offerunt

offerunt agnum immaculatum. Idem ibidem.

Ne forte charissimi, aliquem nimis securum faciat, aut remissum tam noua fœlicitas credulitatis, ne forte dicat aliquis in corde suo, Non me vsque adeo conturbet, & cruciet mea conscientia, non me vsque adeo contristet culpabilis vita: video sub momento, video sub exiguo spatio latroni crimina fuisse donata. Primum consideranda est in latrone illo non solum credulitatis compendiosa deuotio, sed temporis illius sub quo hæc agebantur occasio, quo iustorum legitur titubasse perfectio. Euseb. Emiss. in hom. de latrone beato. *Euseb. Emiss.*

Periculosissima est in vltimum diem promissa securitas. Deinde stultissimum est, vt causa quæ de necessitatibus agitur æternis, mutabilitatibus vitæ deficientis committatur extremis. Odibile est apud Deum, quando homo sub fiducia pœnitentiæ in senectutem reseruatæ, liberius peccat. Credite charissimi, difficile est, vt callida simulatio ordinandæ consummationis obtinere digna sit facultatem: apud illum cordis interpretem, ars non admittitur ad salutem. Idem ibidem.

Si præsenti tempore prætermisso futurum semper obserues, nobis paulatim dilationibus per Diabolum conflictis, latenter deceptus, vt mos est illius (Mihi inquit, da præsentia, Deo futura: mihi iuuentutem, Deo senectam: mihi voluptates, illi corpus inutile:) ò quantum tibi periculum, quanti casus inexpectati imminent? aut enim bellum absumit, aut terremotus obuoluit, aut mare suscipit, aut rapit fera, aut morbus extinguit, aut frigidus aer transiens, leuissima causa (quid enim facilius quam hominem mori, vtcumque turgeat sua specie?) aut fluuius inundans, aut ventus ex alto deturbans, aut equus corripiens, aut pharmacum siue de industria per insidias datum, siue pro salutari venenum assumptum. Chrysost. *Chrysost.*

COLLE.

Psal. 4. ¶Filij hominum vsque quo graui corde &c. His verbis votes sanctus aduersus illos præcipue commotus esse videtur, qui in obsequium mundi consenuerunt, qui nec tam assiduis mundi calamitatibus eruditi eius amaritudinem & inanitatem agnoscere potuerunt. In quos etiam inuehitur Salomon cum ait: vsque quo Prou. 1. paruuli diligitis infantiam, quando tandem sapere incipietis: sat Iere. 8. vitijs scelerique datum est. Contra hos item Dominus, Nun- Isai. 12. quid qui auersus est non reuertetur. Populus autem iste auersus est auersione contentiosa. Rursumq; alibi venit mane, venit noxa si quęritis quęrite, conuertimini & venite. Hoc est, hora saltem vndecima ad vineam meam properate. Quicumque igitur ad has Domini voces obsurduerunt, tempus aderit cum gementes ac fru- Prou. 10. stra pœnitentes dicant, Transijt messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus. Scriptum est enim. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit ęstate, filius confusionis: qui videlicet sero culpam & insaniam suam agnoscens, æterno dolore torquebitur.

Longissima sibi vitę spatia improbi pollicentur, quo liberius in omnia flagitiorum genera ruant. Hinc de malo illo seruo Domi- Mat. 24. nus in Euangelio ait. Quia si dixerit malus ille seruus in corde suo moram facit Dominus meus, & cęperit percutere cõseruos, & edere & bibere cum ebriosis, veniet Dominus serui illius &c. Item Prouer. 7. incautum iuuenem meretrix ad flagitia, sub hac eadem spe inuitat: Non est, ait, vir in domo sua, abijt via longissima, saculum pecuniæ tulit secum, in die plenæ lunæ reuersurus est in domum suam. Qua spe irretitus adolescens, statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimã, & ignorat quod ad vincula stultus trahatur &c.

Quis nautarum cum possit benignissima aura nauem soluere, procellosum tempus expectat quo nauigare incipiat? Cur ergo pœnitentiæ munus quod ad salutem adeo necessarium est, quoq; nobis viam in cœlum munimus ad impeditissimum mortis tempus reseruamus cum modo opportune admodum pœnitere nos possit?

Duo videmus esse tempora ab ipsa natura designata, quorum alterum serẽdis frugibus, alterum colligendis accõmodatum est. Stultus autem merito iudicandus esset, quisquis hæc ipsa opera

alieno

alieno tempore moliretur. Simili ergo ratione duo tempora Dominus ad ſalutem hominum deſinauit, alterum ad ſementem bonorum operum faciendam, alterum ad meritorũ meſſem colligẽdam. Hoc eſt, alterum ad pugnam, alterum ad coronam, alterum ad laboris exercitium, alterũ ad laborum præmiũ. Qui ergo ſeminant in lachrymis, ij plane in exultatione metent, & qui tranſeunt per ignem & aquam, hi adducuntur in refrigerium. Stultiſsimus autem eſt, quiſquis has rerum viciſsitudines inuertit, & requiem atque lætitiam ante capit, quo tempore laborandum eſſet ac decertandum.

Sicut occaſiones quærit qui vult ab amico recedere, ita etiam qui nouam vitam inchoare detrectat. Semper enim illum occaſione aliqua Dæmon remoratur. Contra hunc autem Salomon ait. Qui obſeruat ventum non ſeminat, & qui conſiderat nubes non metet. Quiſquis vero recte ſapit, illud eiuſdem conſilium ſibi datum putet. Mane ſemina ſemẽ tuum & veſpere non ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur hoc an illud, & ſi vtrumque melius erit. Hinc Hieremi. ait, Bonum eſt viro, cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Sic Thobias filium ab infantia ſua, timere Deum docuit & abſtinere ab omni peccato. Sic Salomon, Memento (inquit) creatoris tui, in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ & appropinquẽt anni de quibus dicas, non mihi placẽt. Sic etiam Eccleſiaſ. Ne tardes (inquit) conuerti ad Dominum: & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.

Eccle. 11. *Eccle.* 10. *Thre.* 3. *Tob.* 1. *Eccle.* 12. *Eccle.* 12.

Ne dixeris, Peccaui & quid mihi accidit triſte? Altiſsimus enim eſt patiens redditor. Hinc illud, Deus iuſtus fortis & patiens &c. Itẽ illud: An diuitias patientiæ & lõganimitatis eius contẽnis? &c.

Eccli. 5. *Pſal.* 7. *Rom.* 2.

Non demoreris in errore impiorum. Ante mortem confitere: à mortuo enim quaſi nihil perit confeſsio. Confiteberis viuus, viuus & ſanus confiteberis.

Eccli. 27.

Non eſſe ad horam mortis pœnitentiam differẽdam vnico verbo Propheta deſignauit cum ait: Pro hac (ſcilicet venia impetranda) orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. Opportunum autem pœnitendi tempus eſt, quod Propheta inſinuauit cum ait. Hodie ſi vocem eius audieritis nolite obdurare corda veſtra. Huius autem opportunę conuerſionis fructum exponit, cũ

Pſal. 31. *Pſal.* 94.

secundum Hieronymi versionem subdit, vt cum inundauerint aquæ multæ, ad illud non accedant. Hoc est opportuno tempore vir iustus veniam petet, nec mortis horam expectabit: vt imminés mortis tempestas, iustitia ac innocentia instructum illum ac paratum inueniat.

In quo periculo versentur qui patientia & misericordia Dei abutentes conuersionem suam quotidie differunt, declarant illa
Gene.3. verba Domini, Genes. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum quia caro est: eruntque dies illius cẽtum viginti anni. Hoc enim tempus agendæ pœnitentiæ destinauit: futuram mundi cladem illa immensæ arcæ fabrica denũtiante. Cùm autem nihil hoc vaticinio profectum esset, viginti annos ex hac summa Dominus detraxit (vt D. Hieronymus ait) & centesimo anno diluuium induxit.

Gene.15. Nondum enim completæ sunt iniquitates Amorrhęorũ vsque in præsens tempus: ideo expectantur quadringenti anni vt compleantur, & tunc deleantur: sic ante diluuium centum & viginti annos se dixit Dominus ad pœnitentiam homines expectaturũ. Qua ex re colligimus esse certam peccatorum mensuram & numerum à diuina sapientia cognitum, ad quem cum homo peruenerit, vel è medio tollitur vel excæcatur. Quod quidem D. August. confirmat his verbis. Nos multorum exempla proferre possumus per quæ probare sufficimus homines peccatorum suorum fine completo è medio tolli, & præsentem eis vitam non minus quam futuram denegari. Hoc maximum illis timorem incutere deberet, qui iam dudum in peccatorum suorum sordibus volutãtur, nec vllis Ecclesiæ vocibus ad meliorem mentem redeunt. Vehementer enim formidare deberent, nisi diutius in malo persistant hanc peccatorum suorum mensuram impleant: qua vel de medio tollantur, vel iusto Dei iudicio excæcati in tenebris relinquantur.

Matrimonium.

Augusti. SIcut adulterium non potest esse sine bono naturæ, nec ideo est bonum: ita connubium non potest esse sine malo concupiscentiæ,

tiæ, nec ideo malum est. Augustinus contra Iulianum.

Intemperans in coniugio, quid aliud nisi quidam adulter vxoris est? Omnis vehemens amator propriæ vxoris, adulter est. Idē. Hæc D. Augustini sententia per Hyperbolem accipienda est.

Vxorem pauperem alere difficile est, diuitem ferre tormentū. *Hiero.* Quid prodest diligens custodia cum vxor seruari impudica non possit, pudica non debeat? Infida enim custos castitatis est necessitas: & illa veræ pudica dicenda est, cui licuit peccare, sed noluit. Hieronym. contra Iouinianum.

Pulchra cito adamatur, fœda facile concupiscit, difficile custoditur quod plures amant: molestum est possidere, quod nemo habere dignetur. Minori tamen miseria deformis habetur, quàm formosa seruatur. Idem ibidem.

Quod autem carminibus illis te quidam ad secūdas nuptias adhortantur. Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta, &c. Breuiter respondeat ipsa quæ passa est, Tu lachrymis euicta meis, tu prima furentem, His germana malis oneras, atque obijcis hosti. Non licuit thalami, &c. Proponis mihi gaudia nuptiarum, ego tibi opponam pyram, gladium, & incendium. Non tātum boni est in nuptijs quod speramus, quātum mali quod accidere potest, & timendum est. Libido tranfacta semper sui relinquit pœnitudinem, nunquam satiatur, extincta reaccenditur, vsu crescit & deficit, nec rationi paret, quæ impetu ducitur. Idem ad Gerontiam.

Cum Marcellæ in coniugium senex quidam nobilissimus, atque ditissimus offerretur, illa respondit, Si vellem nubere, & non æternæ me pudicitiæ consecrarem, vtique maritum quærerem, non hæreditatem. Illoque mandante, posse & senes diu viuere, & iuuenes cito mori, eleganter lusit. Iuuenis quidem potest cito mori, sed senex diu viuere non potest. Idem in Epitaphio Marcellæ.

Non vxor ducenda est sapienti: primum, quia studia Philosophiæ impedit, nec potest quisquam libris & vxori pariter inseruire. *Hugo de S. Victo.* Multa sunt quæ matronarum vsibus necessaria sunt: videlicèt, pretiosæ vestes, aurum, gemmæ, sumptus, ancillæ, suppellex varia, deinde per totas noctes garrulæ quæstiones. Illa ornatior procedit in publicum, hæc honoratur ab omnibus: ego in conuentu fœminarum misera despicior. Cur aspiciebas vicinam?

vicinam? quid cum ancilla loquebaris? de foro veniens, quid attuliſti: non amicum habere poſſumus, non ſodalem: alterius amorem, ſuum ſuſpicatur odium. Hugo de S. Victo. in libel. ad ſociũ volentem nubere.

Adde, quod nulla eſt vxoris electio: ſed qualis aduenerit, talis ſit habenda: ſi fatua, ſi deformis, ſi ſuperba, ſi fœtida: quodcumque vitium eſt, poſt nuptias diſcimus. Equus, bos, aſinus, canis, & viliſsima mancipia prius probantur, & ſic emuntur: ſola vxor non oſtenditur, ne ante diſpliceat, quam ducatur. Attendenda eſt ſemper eius facies, & pulchritudo laudanda: ne ſi alteram inſpexeris, ſe exiſtimet diſplicere. Si totam domum ei regendam commiſeris, ſeruiendum eſt. Si aliquid tuo arbitrio reſeruaueris, fidem ſibi haberi non putabit: & in odium vertitur & iurgia, & niſi cito conſulueris, parabit venena. Ibidem.

Ducuntur hodie vxores non cauſa fornicationis vitandæ, ſed cauſa luxuriæ: non cauſa prolis, ſed cauſa pecuniæ. Vnde Marci Catonis filia iunior cum quæreretur ab ea, cur poſt amiſſum virum denuo non nuberet, reſpondit ſe non inuenire virum qui ſe magis vellet, quam ſua. Quo dictum elegantur oſtendit, diuitias in vxoribus magis eligi ſolere quàm pudicitiã: & multos non oculis ſed digitis vxores ducere. Optima & ſana res, quã non auaritia conciliat, quam non luxuria copulat. Idem ibidem.

Ignatius. Decet vt ſponſi futuri & ſponſæ cum Epiſcopi aſſenſu matrimonium contrahant: vt nuptiæ ſecundum Deum, non ſecundum turpem cupiditatem fiant. Ignatius.

Clim. Is quidem qui ſine vxore in mundo degit ſolis negotijs obligatus, ei ſimilis eſt, cui ferreis nexibus manus circũligatæ ſunt. Ideoque ſi ad ſolitariam vel monaſticã vitam currere voluerit, nõ prohibetur. Qui vero vxori cõiunctus eſt, ei qui vinctos habet pedes & manus ſimilis videtur. Clim.

Chryſoſ. Super illud Matth. 19. Non expedit nubere. Quid aliud eſt mulier, niſi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tentatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore depicta. Ergo ſi dimittere illam peccatum eſt, tenere autẽ verè tormẽtum, neceſſe eſt, vt aut dimittentes, adulterium faciamus: aut tenẽtes, quotidianas pugnas habeamus. Chryſoſt.

Metellus

Metellus respondit Mario, cuius Marij filiam dote fœlicẽ, forma nobilem, genere claram, fama celebrem, ducere noluit, Malo, inquit, meus esse quam suus. Cui Marius. Imo ipsa erit tua. At ille: Imo virum oportet vxoris esse. Logicum enim est, Talia erũt prædicata qualia subiecta esse permiserint. Sic facetia verbi Metellꝰ diuertit dorsum ab oneribus eius. Valer. Max. in epist. ad Ruf. *Valer. Maxi.*

Audax est ad omnia quæcumque amat, vel odit fœmina, & artificiosa est nocere cum vult. Sed ne longo dispendio te suspendam, lege Aureolum Theophrasti, & Medeã Iasonis: & vix pauca inuenies impossibilia mulieri.

Socrates ab adolescentulo quodam consultus, vtrum vxorem duceret, an se omni matrimonio abstineret: respondit, vtrum eorum feciſſet, acturum pœnitentiam. Hinc te, inquit, solitudo, hinc orbitas, hinc grauis interitus, hinc heres alienus excipiet: illinc perpetua solicitudo, contextus querelarum, dotis exprobratio, affiniũ supercilium graue, garrula socrus lingua, successor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus. Idem, in lib. de memorabil. dict.

An ille mihi liber est, cui mulier imperat, cui leges imponit, prescribit, iubet, vetat quod videtur? qui nihil imperanti negare potest, nihil recusare audet? Poscit, dandum est: vocat, veniendum: eijcit, abeundum: minatur, extimescendum. Ego vero istum non modo seruum, sed nequissimum seruum, etiam si in amplissima familia natus sit, appellandum puto cicero in par. *Cicero.*

Puella non dotata erit modestior. *Adilon.*

COLLE.

¶Sol duas habet periodos: alteram ab ortu in meridiem, in qua lux crescit: alteram à meridie vsque ad occasum, in qua decrescit. Similes habet periodos coniugum vita: quæ initio quidem dum adhuc coniugalis amor tener est, & filioli ante ora parentum garriunt, & ludunt, iucunda est: postmodum vero vbi ijdem adoleuerunt & iuuenili ardore præcipites ad inconcessa rapiuntur, & nubiles filiæ non solum dotandæ, sed diligenter adseruandæ, parentum curas augẽt, tum demum sol incipit occumbere, & prior illa iucunditatis lux obscurari: dũ cor innumeris pene curis, necessitatibus, & repentinis filiorum casibus, & necessaria alterius coniugis morte pungitur & laceratur. Quam obrem debent prudentes coniu-

coniuges, futurorũ cogitatione, præsentia gaudia moderari: atque Deo suppliciter subijci, & eius assidue opẽ implorare, animũq; ad fortuita, & impendẽtia mala præparare. Verissime enim ab Apo-
1. Cor. 7. stolo dictum est, Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.

Videant coniuges quo temperamento ac sobrietate concesso matrimonio vtantur. Magna enim in hoc difficultas, & magna itẽ virtus posita est. Id quod D. August. de bon. cõiug. indicat his verbis. Multi quidem facilius se abstinent, vt non vtãtur nuptijs, quã temperanter & bene vtantur. Ego verò facilius non vtor nuptijs quibus vsus est Abraham, quam sic vtar nuptijs, quemadmodum vsus est Abraham. Et infra. Sicut non est impar meritum patiẽtiæ in Petro qui passus est, & in Ioanne qui passus non est: ita non est impar meritum continẽtiæ, in Ioanne qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham qui filios genera uit.

Eccle. 25. In tribus beneplacitũ fuit spiritui meo, quæ sunt probata apud Deum & homines: Concordia fratrum, amor proximorum, & vir & vxor sibi bene conuenientes.

In formatione fœminæ costa à viro subtrahitur, & mollis pro ea caro subrogatur: vt intelligas fortitudinem virilem, mulierum amore & complexu mollescere. Vt enim D. Augustin. ait, nihil est quod virilem animum ita ab arce virtutis deijciat, atque complexus ille sine quo vxor haberi non potest. Hoc autem in bonam quoque partem accipi potest. Vulgo enim dicitur virorum ferocium effrenatamque licentiam coniugij vinculis & oneribus mãsuefieri: quando maleficium aliquod patraturi nõ sibi tantum, sed etiam vxori & liberis prospiciunt.

Impedimentum non vulgare ad studium sapientiæ matrimonij vinculum esse declarat August. Confes. lib. 6. c. 14. in quo narrat se cum paucis amicis secedere à tumultu & turba secularium negotiorum voluisse: quò ab omnibus liber, animum ad sapientiã appellere cum illis posset. Sed posteaquam, ait, cœpi cogitare, vtrũ hoc mulierculæ sinerent: quas & nostrum aliquis habebat, & nos habere volebamus, totum illud placitum quod bene formabamus, dissiluit in manibus atque abiectum est.

Quod Dominus mulierem ex substantia viri, non ex terra aut aqua formauerit, coniugalem charitatem & vnitatem hac ratione commendatam esse voluit, vt qui essent duo in carne vna, essent

item

item in duobus corporibus anima vna, & voluntas vna.

Filiorum educatio.

DIfficile eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarũ conchilia quis in priſtinum candorem mutabit? Recens teſta diu, & ſaporem retinet, & odorem. Græca narrat hiſtoria Alexandrum potentiſsimum Regem orbiſque domitorem & in moribus, & in inceſſu Leonidis pędagogi ſui non potuiſſe carere vitijs: Procliuis eſt enim malorum æmulatio, & quorum virtutes aſſequi nequeas, citò imitaris vitia. Hieronymus ad Florentium. *Hiero.*

Quemadmodum aqua in areola digitum ſequitur præcedentem: ita ætas mollis & tenera in vtramque partem flexibilis eſt, & quocunque duxeris trahitur. Hiero. de infant. educat.

Hoc loco expreſsius requiramus, quæ tandem cauſa paruulis, (hoc eſt ſeptem Machabęis) vires dedit, vt inter tam exquiſitos nouoſque cruciatus infatigabiles in Dei confeſsione durarent? Quæ inquam alia cauſa chariſsimi, niſi diuina gratia, & doctrina domeſtica? Quæ cauſa alia niſi quia ſtatim poſt tranſacta cunabula inter annos infantiæ religionis affectum de inſtitutione & conuerſatione pię parentis acceperant: & de tam ſanctæ matris pectore Deum traxerant, & in nomine Domini vincula linguæ trepidantis abſoluerant? Quæ cum ita ſint, diſcant boni parentes tantæ matris exemplo erudire filios ſuos: vt quos ſe in hanc vitam munere acquiſiere naturæ præparent æternitati ſedulitate doctrinæ. Quapropter ſtudete eos ad Domini ſeruitutem (quæ nobis ſola eſt cauſa viuendi) non lingua erudire, ſed vita. Abraham diuina voce laudatur. Scio, inquit Dominus, quia Abraham præcepturus ſit filijs ſuis, vt cuſtodiant viam Domini. Euſebius Emiſſenus, homilia. 4. de Epiphania. *Euſeb. Emiſſ.* *2. Macha bæ. 7.* *Gene. 18.*

Tanquam verna genitoribus tuis ſeruito: quid enim illis tale reddas, quale ab illis accepiſti? quia viciſsim generare illos non licet. Chryſoſt. *Chryſo.*

Idem ſuper illud Matth. 9. Relinquet homo patrem & matrẽ, &c. Quod eſt in herbis aut in arboribus humor, hoc eſt, in hominibus amor. Sicut enim herbæ ex humore naſcuntur & creſcunt:

ſic

sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices: sed sursum transmittitur in semen: Sic & amor de parentibus ascendit in filios, de filijs autem non reuertitur ad parentes: ideò parentes quidem diligunt, sed non sic diliguntur à filijs: quia sicut herba non deorsum sed sursum ad semen transmittit humorem: sic etiam homo non ad parentes sed ad procreandos filios transmittit affectum.

Hierony. Ingenia liberaliter educata, facilius verecundia quam metus superat: & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Hierony. ad Pammachium.

Bernar. Quid amabilius verecundo adolescente? Quam pulchra & splendida gemma morum est verecundia in vita & vultu adolescentis: quam vera & minime dubia bonæ spei nútia, bonæ indolis index? Virga disciplinæ expugnatrix malorum, propugnatrix puritatis innatæ, specialis gloria conscientiæ, famæ custos, vitæ decus, virtutis fedes, virtutum primitiæ, & naturæ laus, & insigne totius honesti. Idem sup. Cant. ser. 86.

Adilon. Pudore amisso, omnis virtus ruit.

Cicero. Custos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximã consequens, verecundia est. Cicero in Par. orat.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerẽtur. Idẽ 2. Tuscul.

Cicero. Vt equus indomitus, quamuis natura bene compositus sit, idoneus non potest esse ad eas vtilitates quæ desiderantur ab equo: sic homo indoctus, quamuis ingeniosus ad virtutem non potest peruenire. Cicero.

Valer. Maxi. Decius imperator, cum Decium filium suum imperiali diademate proponeret insigniri, renuit filius dicẽs, Vereor ne si fiã imperator dediscam esse filius. Malo non esse Imperator sed humilis filius, quam Imperator & filius indeuotus. Imperet pater meus: meum imperium sit, parere humiliter imperanti. Valer. Maxi. lib. 5.

Eximia ciconijs inest pietas. Nam quantum temporis impenderunt fœtibus educandis, tantum & ipsæ à pullis inuicem aluntur. Solinus lib. de mira. mun.

Solon interrogatus, cur nullas pœnas aduersus eos qui patres verbe-

verberaſſent cõſtituiſſet. Quod nullos (inquit) tales extituros exiſtimabam.

Alexander Rex cum interrogaretur vtrum magis deſideraret, Patrem Philippum, an Ariſtotelem: Magiſtrum inquit. Ille enim vt eſſem, hic autem vt præclare inſtitutus eſſem, autor fuit. Iſocrates. *Iſocra.*

Dijs, parentibus, præceptoribus, non redditur æquiualens. *Adilon.*

¶ Qui maledicit patri ſuo aut matri extinguetur lumen eius in medijs tenebris. Hoc eſt, in medijs tribulationibus à cœleſti patre deſeretur: quando ipſe in parentes ſuos ingratus & iniurius extitit. Inter illa autem quatuor flagitiorum genera quæ Salomon deſtatur, hoc primum eſt: Generatio quæ patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ non benedicit. Idẽque paulo ante, oculum (inquit) qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partũ matris ſuæ, ſuffodiant eũ corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Hoc enim ſupplicium meretur, qui paternis beneficijs ingratus exiſtit. COLLE. *Prou.* 30. *Ibidem.*

Contra eos qui vt amplum patrimonium filijs relinquant, locupletandæ rei familiari, omni cura & ſtudio incũbunt, illa Salomonis ſententia militat: Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriã meam, qua ſub ſole ſtudioſiſsime laboraueram, habiturus hæredem poſt me, quem ignoro vtrum ſapiens &c. Vide locum. *Eccli.* 2.

De honorandis parentibus multa & ea quidem ſcitu digniſsima inuenies. Eccli. 3. De filiorum item educatione, multa apud eũdem legis. cap. 30. Qualis vero ſit parentum culpa, qui vel male viuunt, vel male filios ſuos educauerunt, declarant Eccli. verba. 41. De patre impio queruntur filij, quoniam propter illum ſunt in opprobrio.

Qua cura & ſtudio parentes reuereri debeamus, & cuiuſmodi piaculum ſit eos negligere & contemnere, quamque ſit parentum benedictio optanda, & formidanda maledictio: ſatis declaratur exemplo filiorum Noe: quorum qui obſequentes fuerunt, & paternum dedecus texerunt, paternam benedictionem conſecuti ſunt: qui vero patris dedecus neglexit, eiuſdem maledictioni cum tota etiam poſteritate obnoxius fuit. Vnde eſt illud Eccli. 3. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Eſt autem hoc inſigne exemplum

pro filijs frugi, contra inobedientes.

Timeant filij parentibus immorigeri & inobsequentes iudicium Domini. Exemplo sit nobis Ruben primogenitus Iacob, qui primogeniti iure principem locum, hoc est, vel sceptrum regni, vel summum sacerdotium inter fratres suos sortiri debebat. Gen. 49. Vtraque tamen dignitate, paterna maledictione (quod patrem offenderit) priuatus est. Sic enim ad illum ait, Non crescas, id est, inter fratres tuos non excellas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.

Magnã erudiendis liberis curam adhiberi Dominus voluit, qui toties hæc verba in legibus suis repetit, Cumque interrogauerit te filius tuus cras dicens, Quid est hoc? Respondebis ei, In manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti &c. Exod. 13.

Quemadmodum filiorum institutio, & pietas parentibus curæ esse debeat, declarat Origenes super illud Iob. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis, hoc est, Ne forte filij mei mali aliquid in corde suo cogitauerint aduersus Deum. O sinceritas patris, ò dilectio parentis, ò studium genitoris. Non enim tantum pio corpore solicitus erat, sed plus de anima cogitabat: Dic ò beate Iob, quomodo permitteres vt aliquid mali filijs tuis in verbis aut operibus euidentioribus excideret, qui pro occultis, & abditis, aut omnino non existentibus ita solicitus fueris? Sed plerique hominum hæc non reminiscuntur: qui filios suos non erudiunt, cum tamen omnia quæ filij delinquunt, parentibus imputanda sint? Cuius rei exemplum euidens in Heli filijs ostenditur. Hæc autem faciebat hic vir beatus, non semel, aut secundò, sed omnibus diebus.

Virtus, ait Tertulianus, aut nascitur, aut discitur, aut cogitur? Quod si ita est, sæpe igitur seueritate legum & arctiori disciplina cogenda est, præsertim in ætate tenera, quæ rationis indiga solo disciplinæ metu in officio continetur.

Contra parentes qui religiose filios suos educare negligunt, afferi potest quadraginta duorum puerorum strages, qui. 4. Reg. 2. à duobus vrsis trucidati sunt, quod Elisæum prophetam irriserint, dicentes, Ascende calue, ascende calue. Quod quidem exemplum eos etiam arguit, qui pios homines, qui sacerdotes, & monachos amarulentis verbis lacerant. Quo enim honore sacer-

dotes

dotes colendi sint, Paulus exposuit cum ait, Nesciebam fratres, quia princeps sacerdotum est: Scriptum est enim, Principi populi tui non maledices.

Iustificatio impij.

SVperna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente nostro libero arbitrio, bonũ quod iam appetimus agat nobiscum: quod tamen in iudicio ita remunerat, ac si solis ex nobis processisset. Hinc Paulus gratia Dei sum id quod sum: Et, Plus omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum. Greg. in Mor. lib. 16. cap. 11. *Greg.*

Hominis meritum Deus non vt inueniat, venit: sed postquam venerit, facit: atque indignam mentem dignam exhibet, veniendo, & facit in ea meritum quod remuneret. Gregor. lib. Mor. 18. cap. 25.

Lazari morte, & latronum disparitate probatur, quod inuisibiliter Deus visibilia operatur: & in corde causet pœnitentiam. Gre. 27. Mor. cap. 16. Vide locum.

Et ingraueſcentibus febribus iam ibam & peribam. Quo enim irem si tunc hinc abirem, nisi in ignem atq; tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Augustſ. confeſ. lib. 5.

Tibi laus, tibi gloria fons misericordiarum, Ego flebam miserior, & tu propinquior. Aderat iamque dextera tua ereptura me de cœno, & ablutura, & ignorabam. Augustſ. confeſ. lib. 6.

Sed vbi erat tum annoso tempore, & de quo imo altoque secreto euocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem ceruicem leni iugo tuo, & humeros leui sarcinæ tuæ Christe Iesu adiutor meus, & redemptor meus? Quam suaue mihi factum est subito carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eijciebas enim eas à me vera tu & summa suauitas: eijciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni & sanguini: omni luce clarior, sed omni secreto interior: omni honore sublimior, sed nõ sublimibus in se iã liber erat anim⁹ me⁹ à curis mordacibus ambiẽdi & acquirẽdi, & volutãdi atq; scalpẽdi scabiem di-

bidinum,& garriebam tibi claritati meæ,& diuitijs meis, & saluti meæ domino Deo meo. Et placuit mihi conspectu tuo non tumul tuosè abripere, sed leniter subtrahere ministeriunr linguæ meæ nundinis loquacitatis. Plenus igitur tali gaudio, tolerabam illud in teruallum temporis, donec decurreret: nescio vtrum vel viginti dies erant, sed tamen fortiter tolerabantur, quia re cesserat cupidi tas, quę mecum solebat ferre graue negotium. August. confes. lib. 9.

August. Non erat quid responderent tibi Domine, dicenti mihi, surge quid dormis,& exurge à mortuis,& illuminabit te Christus:& vn dique ostendenti te vera, non erat omnino quid responderem ve ritate conuictus, nisi tantum verba lenta: Ecce modo, sine modo, sine paululum: sed modo & modo non habebat modum, & sine paululum, in longum ibat. Idem de confes.

Intelligat qui potest, iudicet qui potest: maius ne sit iustos crea re, quàm impios iustificare. Certe enim & si æqualis est vtraque res potentiæ, hæc maioris est misericordiæ. Idem sup. Ioa.

Dei gratia cur ad istum veniat, ad illum non veniat occulta cau sa esse potest, iniusta non potest. Idem de baptis. paruul.

Quid eram nisi subuenires? Quam desperatus eram nisi cura-res? vbi iacebam nisi eleuares? Certe ingenti vulnere periclitabar, & illud vulnus meum medicum omnipotentem requirebat. Et in fra. Deus meus misericordia mea. Nō inuenit impletus bonis Dei quid appellaret Deum suum, nisi misericordiam suam. O nomen sub quo nemini desperādum est. Deus meus inquit misericordia mea. Si dicas salus mea, intelligo quia dat salutem: si dicas refugiū meū, intelligo quia cōfugis ad eū: si dicas fortitudo mea, intelligo quia dat tibi fortitudinem. Misericordia mea, quid est? Totum quidquid sum de misericordia tua est. Sed promerui te inuocato te? vt essem, quid feci? vt essem qui te inuocarem, quid egi? Si enim egi aliquid vt essem, iam erā antequam essem. Porro si omnino ni-hil eram antequam essem, nihil promerui, vt essem. Fecisti vt es-sem: & non tu fecisti vt bonus essem? Dedisti mihi vt sim & potuit mihi alius dare vt bonus sim? Si tu mihi dedisti vt sim, & alius mihi dedit vt bonus sim, melior est ille qui mihi de-dit vt bonus sim, quam ille qui mihi dedit vt sim. August. sup. Psal. 58.

¶Ad

COLLE.

¶Ad iustificationem aduertendum est duas interioris hominis esse præcipuas vires: intellectum scilicet & voluntatem: vtrasque autem ad iustificationis præparationem requiri: vt quando totus homo iustificandus est, totus etiam ad iustitiam præparetur. Sola enim & nuda fides dimidiatam hominis partem dispo nit, non totum hominem. Est enim in anima nostra aditus: est & intimum penetrale atque recessus. Aditus enim & veluti limẽ ani mæ nostræ intellectus est: penetrale autem voluntas. Quidquid ergo ad solum peruenit intellectum, velut in limine tantum domus est. Quod autem ad voluntatem perlatum est, hoc iam intra penetrale eius est, & ideo vel vitium, vel virtus, vel meritum vel demeritum est: sine volũtate enim nihil horum esse potest. Præterea cũ voluntas cæteris animę potentijs imperet, consequens est, vt quicquid ad voluntatis domicilium peruenerit, iam plane totum hominis regnum occuparit: in eius enim consensu & actu vltimæ moralis actus perfectio, & veluti complementum est. Ex quibus omnibus patet, iustificationis initium esse fidem, non tamen solam. Fides enim sine charitate, otiosa, mortua, & informis est, quamuis vera fides sit.

Inter beneficia Dei iustificationis beneficium plurimũ cõmendatur. Quo enim tẽpore degebas in terra obliuionis, & in regione vmbræ mortis, vt pote cũ via tua peruersissima esset, Deoq; contraria: tunc te diuina pietas vocauit, non solum fugientem, sed etiam repugnantẽ: tũc Spiritum sanctum dedit, & in filium adoptauit. In alijs beneficijs aut aliquid est meriti, aut nihil demeriti. Beneficium enim creationis, si non merebaris, non tamẽ demerebaris: beneficium vero æternæ fœlicitatis meritis datur, quamuis ipsa merita Dei dona sint. At cum primum ad iustitiã vocatus es, in peccato eras, Dei hostis eras, Gehẽnæ filius, atque Diaboli mancipiũ eras. Quale ergo beneficium fuit, Diaboli mancipium in Dei filiũ adoptari? & Babylonis ciuẽ, in cœlesti Hierusalem ciuẽ conscribi?

Quanta sit iustificationis gratia, quanque mirabilis sit hæc animæ commutatio, declarãt illa Esaiæ verba, Ponet desertum eius quasi delitias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Anima enim in peccato existens, merito desertum omni cultura vacuum, & solitudo etiam (quoniam à Deo destituta est) appellatur. Quę ve

ro in gratia est, cœlestibus diuitijs repletur. Quam quidem cō-mutationem sancti Angeli demirantes aiunt: Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitijs affluens? &c.

Quantum sit vocationis & iustificationis beneficium vel hoc vno argumento licebit vtcumque conijcere. Si mille homines in bello captos rex iuberet interfici: & ex tanta hominū strage viginti tantū seligeret, quos nō solū à morte liberaret, sed interdomesti cos suos ascribi iuberet: quantum isti & de sua prosperitate lætari & principi gratificari deberent: quibus inter tot aliorum clades tam fœlix sors contigisset? Talis est ergo iustorum sors, qui ex tam magno infidelium numero, ad fidem vocati sunt: & ex tanta fidelium multitudine, qui relinquunt iter rectum, & ambulāt per vias prauas, in eorum sortem vocati sunt, qui iuste cum pietate viuere nituntur. Quid ergo isti debent ei qui eos eripuit è potestate tenebrarum, & transtulit in regnum dilecti filij sui?

Magnitudo beneficij iustificationis late tractari videtur Psal. 160. cuius initium est, Confitemini Domino &c. Dicant qui redempti sunt à Domino: quos redemit de manu inimici & d.r.c. e. In quo quidem Psal. variæ eorum miseriæ qui in peccato viuūt, recensentur: nempe, varij errores in vita, fames, & sitis sæculariū desideriorum, mentis tenebræ horridæ, & ignoratio Dei, vincula ferrea variarum cupiditatum & vitiorum, quibus astricti sunt, fastidium rerum spiritualium, tempestas irarum ac perturbationum animi, & calamitates quæ eas consequuntur. De quibus ait, Ascendunt vsque ad cœlos, &c. Et turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, &c. Hæc & similia sunt mala, quorum in hoc Psal. mentio fit, vt facile est videre: à quibus Dominus liberat quos potenter & misericorditer iustificat, & à Diaboli ac peccati tyrannide redimit. Eos namque ab errore in viam salutis reuocat, & famē ac sitim cupiditatum eorum, dulcedinis suæ fonte extinguit, & spiritualium rerum cognitione illuminat, & à peccati iugo & vinculo soluit, variasque animorum tempestates sedat, & ad pacis & tranquillitatis portum perducit, de quo ait, Et statuit procellam eius in auram &c. Hos igitur in hoc Psalm. ad gratiarum actionem inuitat Propheta dicens, Confitemini Domino quoniam bonus &c. Dicant qui redempti sunt à Domino: quos redemit de manu inimici &c. Magnitudinemque deinde huius bene-

beneficij in fine Psalm. exaggerat elegantissima optatione cum ait, Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini? (Hoc est quis sapiens considerabit, quam multa beneficia in hoc vno beneficio contineantur) & intelligit misericordias Domini: hoc est, huius tantæ gratiæ, & beneficij magnitudinē? Quadrat autem huius Psal. materia ex magna parte cū Euangelio de duobus filijs, frugi & luxurioso. Vtrobiq; enim miseria iacentis in peccato, & fœlicitas resurgentis à peccato apposititsime describitur.

Dupliciter Dominus ad se vocat quos iustificat: quosdam enim non quærentes, ipse vltro vocat & quærit, vt illos quibus ab eo dictum est, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: sic enim Matthæum, sic Petrum, & Andreā fratrem eius, Iacobum & Ioānē, nihil tunc minus cogitantes, ad se vocauit. At D. Augustinus diu in inquisitione veritatis laborauit, & frequentissimis Dominum precibus compellauit, post quæ tandem plenissime inuenit quod quę siuit. Hoc autem Dominus insinuasse videtur, cum regnum cœlorū partim thesauro qui non quæsitus inuentus est, partim quæsitæ margaritæ simile esse dixit. Hac eadem ratione idem Dominus in Cant. Euangelij gratiam, & fontem hortorum, & puteum aquarum viuentium appellat: fontem qui aquam haurientibus sine vllo negotio tribuit: puteum autem qui labore atque opera ab imo haurientis eandem præbet.

Ioan. 15.

Matth. 4

Cant. 4.

Iubet nos Petrus Apostolus pro iustificationis & vocationis beneficio gratias agere cum ait, Gratias agentes ei, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumē suum, qui aliquādo non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiā &c. Sic filij Israel ab Ægypti tenebris & seruitute egressi, Dominū laudauerūt dicētes. cantemus Dño, gloriose enim & cæt. Super quo loco sic Origenes ho. 6. sup. Exo. ait, Tu quoq; si mare rubrū trāsieris, si Ægyptios submergi videris, & extingui Pharaonē, memēto hoc Dñi virtute, nō tua factū esse. Memēto grās agere ei, qui te de tenebris vocauit in. a. l. f. & dic, Cātemus Dño glorioſe. n. &c. ¶ Melius autē & digni' hæc dices, si habueris tympanū in manib' sicut Maria cū mulierib' habebat. Quorsum ergo in obsequiū Dñi & laudē profana tympana fęminarū? Vt intelligas te quoq; habiturū tympanum in manu tua, quod quidem habebis si carnem tuam mortificaueris, & crucifixeris cum vitijs suis.

1. Pet. 2.

Gratia.

Augusti. QVid ego sum mihi sine te, nisi dux in præceps? aut quid sum cum mihi bene est, nisi fugens lac tuum, aut fruens te cibo, qui non corrumpitur? Augusti. confes. lib. 4.

O amor qui semper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. continentiam iubes. Da quod iubes, & iube quod vis. Augusti. confes. lib. 10.

Nostrum est velle, sed voluntas ipsa & admonetur vt surgat, & sanatur vt valeat, & dilatatur vt capiat, & impletur vt habeat. Augusti. de vidui.

Sola gratia discernit redemptos à perditis, quos in vnum coaceruat massa perditionis ab origine ducta creationis. Idem in Enchirid.

Bern. Non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructu arbor bona malave cognoscitur. Denique à fructibus eorum cognoscetis eos. Opera ergo & non verba discernunt inter filios Dei & filios diffidentiæ. Bern. in epist.

Prosper. Sicut ipse fecit nos & non ipsi nos, ita refecit nos & nõ ipsi nos. Prosper.

Euseb. Emiss. Eus. Emiss. super miraculo de cõuersione aquę in vinum. Ecce vera, ecce prædicanda miracula, stupendas admirationes, quas quotidie in nobis Redemptor noster operatur: quando de pessimis bonos facit, castos de luxuriosis, humiles de superbis, de sectatoribus seculi amicos Dei. Quæ potest maiora exercere miracula, quàm quando hominem de substantia pulueris in Angeli statum prouehit, ac terrenam materiam cœlo inserit, & in immortalitatem figmentũ mortale transcribitur. Eus. Emis. hom. 2. de Epipha.

Diony. Candidissimæ lucis processus à patre in nos manans, rursus ad cogentis ad se patris vnitatem atque deificam simplicitatẽ conuertit. Diony. de cœlesti hier. cap. 5.

Clim. Possibile non est, vt quispiam naturam suam vincat: vbi denique natura superata est, illic is qui supra naturam est, adueniſſe cognoscitur. Ioa. Clim. Gra. 15.

COLLE. ¶ Varie diuina gratia describi potest: ea enim velut adoptio quædam

quædam est, qua homo in Dei filium adoptatus, in hæreditatem paternam, atque omnia iura filiorum admittitur, quamuis naturalis filius non sit, sed aliunde ascitus, adoptatusque. Quod tamen per leges sine naturalis filij assensu fieri non potest: quem tamen plenissime Dei filius præbuit. ¶ Est etiam vt ita dicam velut legitimatio quædam, qua filius spurius exhæres per leges, fit legitimus paterni patrimonij hæres. ¶ Est etiam participatio quædam diuinæ puritatis: quemadmodum ferrum in ignem coniectum, ignis candorem caloréque participat: aut velut aqua igni admota, quæ calorem motumq; eiusdem ignis sortitur. ¶ Est etiã supernaturalis quædam hominis transformatio, ac nobilitatio: qua homo natura vilis, & ignobilis (vt pote Adæ proditoris filius) in Dei filium transiens, supernaturali virtute nobilitatur. Et quidem reges terræ cum volunt, ex ignobilibus nobiles faciunt: qui interdum recepta pecunia, nobilitate sicut ciuilitate, illos donant: sed re vera nobiles non faciunt, vt pote qui non corda, sed nomina mutare possunt. Sic enim olim Diuus Gregor. de se auguste scripsit. Imperator voluit vt simia vocaretur Leo: non tamen id efficere potuit, vt simia esset Leo. Ceterum Deus (qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quę sunt, cuiusque velle posse est) cum nominibus res ipsas immutat: atq; ita vere nobiles sunt, quos ipse nobiles appellauerit: huic simile est, quod per Prophetã dicit, Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea &c. *Esai. 62.* Ad hunc modum cum Saulem, atque Dauidem, & Salomonem ad regnum vocauit, corda eorum immutauit, spiritusque generosos & regios illis contulit. Hinc Salomoni latitudinem cordis sicut arenam maris contulisse dicitur: Hoc igitur gratia præstat, quæ hominem nõ appellatione tantum, sed re ipsa diuinę naturę consortem, hoc est, *3. Reg. 4.* diuinæ puritatis & sanctitatis imitatorem facit. Itaque naturam gratiæ mihi consideranti, apparet, gratiam id esse quod homines alchimiam vocare solent, quæ cuprum in aurũ mutare, falso quidem pollicetur. Hoc tamẽ quod hominibus impossibile est, Deus quotidie in Ecclesia facit, quando homines, ex impijs iustos, ex terrenis cœlestes, ex carnalibus spirituales ac diuinos facit. Quod non obscure significauit Ioan. Baptista cum ait, Potens est Deus *Matth. 3.* ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: hoc est, ex filijs homi

num,

num filios Dei. Gratia autem huius transformationis causa est: cuius proprius effectus (vt Theologi loquuntur) est, hominē Deo gratum reddere: vtpote quæ illi spirituale esse, atque diuinū (quo fit nouus homo, & noua creatura) confert.

Lex est vitæ regula: quæ nos adigit ad sic viuendum, quomodo illa præcipit. Quo fit, vt ex bonis legibus boni quoque ciues oriantur. Propter hoc carnis propensio, & ad malum inclinatio, ab Apostolo lex carnis aut membrorum dicitur: quia ipsa sua procliuitate potentius nos ad malum, quàm quæcunque lex ad bonum inclinat. Hic ergo affectus, hæc procliuitas, & inclinatio, quæ siue appetitus corruptus, siue lex carnis dicitur, omnium malorum causa est: quæ quidem lex & prudentiam carnis, & prauam ad malum propensionem includit. ¶ Cum ergo Deus homini consulere vellet, & huic tanto malo mederi, contra hanc legem carnis aliam legem spiritus opponere voluit, vt lex lege, & inclinatio inclinatione vinceretur. Id autem non effecit lex scripturæ, quæ intellectum solum erudiebat, sed lex gratiæ (id est virtus Spiritus sancti, scripta in cordibus fidelium) quæ & mentem vnctione sua illuminat contra carnis prudentiam, & voluntatem ad bonum incitat contra prauam carnis propensionem. Quo effectum est, id quod Apostolus ait, Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis: hoc est à lege carnis & membrorum, de qua supra dictum est. Lege autem gratiæ appellari ipsam gratiam, siue Spiritus sancti præsentiam, declarat Diuus Thomas, de mente Augustini. Vnumquodque enim id esse dicitur, quod in eo præcipuum est. At præcipuum in lege gratiæ est ipsa gratia: ideo lex gratiæ appellatur gratia ipsa quæ in lege noua datur. Ex hac philosophia patet inter singulares gratiæ effectus hoc non esse postremum, videlicet mentem hominis vehementer ad pietatem propellere, & inclinare. Ideoque Spiritus sanctus sub typo flatus bis Apostolis datur, & post resurrectionem, & iterum post ascensionem, vt hac ratione vis & impetus eius, quo nos ad iustitiam vocat, intelligatur. Ex hac Philosophia conuincitur illorū error, qui legem Domini velut importabilem & inaccessam detrectāt, quoniam illam solis viribus suis, non etiam Spiritus sancti metiuntur, quæ vere pœnitentibus datur.

Rom. 8.

S. Thom. 1.2.

Ignis

Ignis aurum ab omni viliori materia purgat, ipſumque vt purius, ita ſplendidius efficit. Hoc idem gratia præſtat: quæ culpam ab anima depellit, & vi ſua naturam perficit, & ſplendidiorem reddit. Gratia quoque miro modo nobilitat hominem, dum Chriſto inſerit, atque vnum cum eo efficit. Quemadmodum ſi ramuſculum oleæ oleaſtro inſeras, idem vtique ſtipes oleaſtri manet, ſed folia tamen & fructus, cæteraque, oleæ ſunt, non oleaſtri. Ita ergo ſi per gratiam Chriſto hominem inſeras, homo idem perſeuerat, ſed mores tamẽ & opera eius, Chriſti magis quam hominis ſunt. Vnde Apoſtolus, Viuo ego, iam non ego, &c.

Fons aſcendebat è medio Paradyſi, qui diuiditur in quatuor capita. Fons hic gratia eſt, quam in animæ centro Deus collocat: ex qua flumina quatuor deriuantur: quorũ primum influit in intellectum, per fidem, prudentiam, cæteraque intellectualia dona, quæ ipſum perficiunt. Secundum in voluntatem per ſpem, charitatem, iuſtitiam, atque timorem Domini. Tertium in partem animæ noſtræ irascibilem, per fortitudinem, patientiam, & perſeuerantiam, & cæteras fortitudinis partes. Quartum in partem concupiſcibilem, per temperãtiam, caſtitatem, ſobrietatẽ, &c. Omnes enim hæ virtutes, velut flumina quædam cœleſtia, à fonte gratię deriuantur: quibus fidelis animæ paradyſus irrigata, fructus germinat bonorum operum. *Gene. 2.*

Paruulus cui amplum à parentibus patrimonium relictum eſt, pædagogo & tutore eget, non quidem propter indigentiam opũ, ſed propter bonum vſum earum. At viri iuſti vtroque nomine patrocinio & præſentia egent Spiritus ſancti, non modo propter indigentiam gratiæ, ſed etiam vt ea bene vtantur. Non defuerunt enim qui gratiæ opibus à Deo conceſsis, ad ſuperbiam abuterentur, eleuantes cor ſuum in decore ſuo.

Iubet Eliſeus Iſraelis Regi, vt aſſumpto arcu iaciat ſagittas, manibuſque Regis manus ſuas ſuperponat. Quod quidem myſterio non vacat. Hac enim ratione deſignatur, tunc conatus hominum, ac præcipuè regum proſpere cedere, cum labores noſtri diuina ope iuuẽtur: manibuſq; noſtris diuina manus adiungitur. *4. Reg. 13*

Anima noſtra primum vitæ principium eſt (propter quod actus primus ab Ariſtotele definitur) quæ tamen tria præcipua inſtru-

instrumenta habet, quibus suum munus exerceat. Epate namque corpus nutrit: corde vero membra vitali calore fouet: facultate autem cerebri eandem membra mouet. Hoc ipsum in spirituali vita reperire licet. Gratia enim velut spiritualis vitæ anima est: charitas autem instar cordis est quæ virtutibus cunctis calorem & vitam præstat: oratio vero & sacra lectio & meditatio velut epar est, quo in spirituali vita alimur. Hoc enim est animæ pabulum in lege Domini meditari die ac nocte. Deuotio vero instar cerebri esse videtur, ea enim virtutes omnes ad operandum mouet: cum proprium eius sit promptum & alacrem ad omnia pietatis & religionis officia hominem reddere.

Opera gratiæ adeo magnam Dei cognitionem præstant: adeoque nos in eius amorem accendunt: vt frequenter homo internis Dei motibus & beneficijs admonitus, magis Dei bonitatē hoc argumento agnoscat, & diligat, quam omnium rerum visibilium
Psal. 47. contemplatione. Quod quidem illa Dauidis verba significare videntur: Deus in domibus eius cognoscetur, cū susciperet eam. Pro quo Hieron. ex Heb. vertit, Deus in domibus eius cognitus est in auxiliando. Item Ezech. 34. Et scient quia ego Dominus, cum cō triuero cathenas iugi eorum, & eruero eos de manu omnium imperantium sibi. Item Isai. 66. Et cognoscetur manus Domini ser-
Esai. 66. uis suis &c. vide locum. Item Psal. Quoniam quis Deus pręter Do-
Psal. 17. minum &c. Deus qui præcinxit me virtute. e. p. i. v. m.
Psal. 67. Pro eo quod nos legimus, Si dormiatis inter medios cleros, alij vertunt, si dormiatis inter ollas siue cacabos pennæ columbæ &c. Quæ sententia eundem pene sensum reddit atque illa, Cū transiens per aquas tecum ero, & flumina non o. p. t. in igne non combureris. Huc pertinet & illud Isai. Lætabitur infans ab
Esai. 11. vbere supra foramina aspidis &c. Hoc autem vis & abundantia gratiæ præstat, vt viri sancti inter tot laqueos, inter tot hostes, inter aspides & dracones tuti sint, & inter carnales homines, & in sordida carne degentes nitorem & pulchritudinem candidæ ac deauratæ columbæ referant. Hoc præstitit beata Lucia in lupanari à iudice prostituta. Hoc beata
Iob. 13. Dorothea inter nouem turpioris matris turpissimas filias constituta. Hoc sanctus Iob cum ait, Frater fui draconum

& socius

& sonius strutionum. Denique hoc fidelis anima præstat de qua scriptum est, Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. *Cant. 2.*

Tangit Moyses virga sua mare, & diuisis hinc atque inde virga virtute aquis, sicco pede filij Israel per medium eius gradiuntur. Quid autẽ hoc est, nisi quod virtute ac merito crucis Christi sancti homines mirabile consequuntur iter: quibus inter aquas validas tribulationum ac tentationum terra apparet arida, & in mari rubro via sine impedimento. Imo verò aquæ ipsæ quæ alios submerserunt pro muro illis à dextris & sinistris erant. Quod plane expertus ille fuerat, qui dixit, Propter quod complaceo mihi in infirmitatibus, & in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo: cum enim infirmor tunc fortior sum & potens. Vnde colligitur tribulationum aquas ei fuisse pro muro, qui tribulationibus pressus fortior reddebatur. Hoc autem inuicti animi robur spiritus Domini præstat: qui nobis per Christum contingit. Vnde dicitur quod flante vento vehementissimo & vrente, sustulit Dominus rubri maris aquas: qui quidem ventus diuini spiritus vim aperte repræsentat: qui sublatis aquis tutum electis suis iter prębet. Hoc igitur modo per hoc vitæ pelagus ingrediũtur qui hunc spiritum habent: quo qui carent, Ægyptiorum more in eius fluctibus suffocantur. *2. Cor. 12* *Exo. 14.*

Quandiu vasa vacua mulier habuit, numquam olei vena siccata est: stetit vero oleum, vbi vacua vasa defuerunt. Quid igitur hic nobis innuitur, nisi quod per Prophetam Dominus dicit, Dilata os tuum, & implebo illud. Dilatatur autem cor, cum amore mundi vacuatur. Corda igitur hoc amore vacua, diuini amoris oleo implentur: quæ vero illo plena sunt, vacua relinquuntur. Diuina igitur gratia nullis terminis circunscribitur: nos autem socordia nostra terminos illi præfigimus. *4. Reg. 4.* *Psal. 80.*

Sicut aqua frigiditatis suę causam intra se permanentem habet: caliditatis autem (si quando caleat) aliunde venientem & extraneã (quo fit, vt per se frigiditatem obtineat, calorem autẽ aliunde percipiat) ita plane natura humana in hoc statu degens, peccati & malitiæ intra se permanẽtem causam, nempe cupiditatem habet, quæ quandiu viuimus, animo semper infixa hæret: pietatis autem & virtutis causa extra hominem est, & aliunde pendet, nempe à Deo operante, & homine cooperante. Deus enim hac in re primas partes,

tes, vt prima & maxima causa, homo autem secundas velut instrumentum, quod non mouet nisi moueatur, obtinet. Quod quidem
Rom. 8. non obscurè Apostolus significauit, cùm spiritum pro nobis gemitibus inenarrabilibus postulare dixit. Vt enim significaret omne opus bonum magis Deo quàm homini esse tribuendum, hac loquendi figura vsus est: idque in postulandi officio. Quod quidem non magis Deo quàm satisfaciendi aut mœrendi conuenit, quæ ab eo alieniſsima sunt. Si igitur orare nostrum, Dei est, quid misereri, & benefacere, quæ Dei propria sunt?

Quod diuina gratia hominem supra naturæ suæ facultatem attollat, insinuatur illo verbo. 2. Reg. 3. Facta est longa concertatio inter domum Dauid & domum Saulis, Dauid proficiens, & semper se ipso robustior, &c. Quid est enim se ipso robustiorem esse, nisi eò deuenire per gratiam, quò pertingere natura non poterat?

Quod sit inter alia diuinæ gratiæ munus, declarant illa Salomonis verba, quæ. 3. Reg. 8. dixit, Sit Dominus Deus nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proijciés: sed inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in omnibus vijs eius, & custodiamus mandata eius, &c. Iuxta hanc verò sententiá
Psal. 118. Dauid orat Dominum dicens, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Hoc est, auoca illum ab huius sæculi amore, ad quod corruptæ naturæ vitio propensum est, & ad mandatorum tuorum studium inclina, à quo eiusdem naturę vitio auersum est. Hinc patet gratiam & Spiritus sancti dona beneficiorum vim quodammodo in bonam tamen partem imitari: virorumque est, cordis affectus & amorem externa virtute immutare: sed illa tamen ad malum, hæc ad bonum.

Status naturæ integræ similitudinem gerebat lampadis eius in qua oleum supereminet, & aqua subsidet: ideoque lux oleo fota & aqua minimè impediente, lucet & splendet. Quod enim hic oleum, hoc in illo statu iustitia originalis & gratia efficiebat: quæ ab affectibus carnis minimè impediebatur. At vero naturæ lapsæ status lampadi oleo vacuæ & aqua plenæ comparatur, quæ virtutis & charitatis lumen sustentare per se nullo modo potest, nisi oleum gratiæ in eam infundatur. Hac autẽ de causa oportet semper orare, & non deficere: orationis quippè munus est, huiusmodi oleum à Domino petere.

Digni-

Dignitas & pulchritudo animæ exitis in gratia.

Dilectissimi, filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Quis non exultaret, si subito nescio cui peregrinãti & ignorãti genus suũ, patienti aliquã egestatẽ diceretur, Fili⁹ Senatoris es, pater tuus amplo patrimonio gaudet reuera, reuoco te ad patrẽ tuũ? Quali gaudio exultaret, si hoc nõ fallax promissor diceret? Venit ergo non fallax Apostolus Christi, & ait: Quid est quod de vobis speratis? Quid est quod vos affligitis? Quid est quod concupiscẽtias vestras sequẽdo in egestate istarũ voluptatũ cõteri vultis? Habetis patrem, habetis patriã, habetis patrimoniũ. Quis est iste pater? Dilectissimi, filij Dei sum⁹. Quare ergo nõdum videmus patrem nostrũ? Quia nondũ apparuit quid erimus. Iam sumus, sed in spe: nã quid erimus nondũ apparuit. Et quid erim⁹? Scimus, inquit, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Augustinus super Psalm. 84. *Augustinus.*

¶ Cùm in rebus omnibus Deus maximè mirabilis sit, in sanctis tamen suis mirabilior est, qui & carne peccati circunsepti, & in hoc mundo cum scorpionibus & draconibus versantes, dono eius vitam agunt vix humanam. Reuelata quippe facie, gloriam Domini contemplantes, in eandem imaginem transformantur. Atque ita viuunt, vt cum Apostolo dicere possint, Nostra conuersatio in cœlis est. Vbi enim est thesaurus eorum, ibi cor, hoc est, ibi omnis cura, omnis affectus & cogitatio eorum. Quæ res tanta est, vt cœlestis Sponsus hanc tantam pulchritudinem admiratus dicat. Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? An non ergo admiratione dignissimum est, in tali loco talem inueniri odoramentorum fragrantiam? Verè enim desertum hic mundus appellatur, in quo omnia arida, sterilia, squalentia, infœcunda, & ab omni virtutis cultura aliena sunt: quippequi totus in maligno positus, omni vera & solida fœlicitate vacuus est, nihilque in medio eius nisi iniustitia, labor, & afflictio spiritus COLLE. 2. Cor. 3. *Phil.* 3. *Cant.* 3.

spiritus inuenitur: in quo transeunt omnes bestiæ syluæ, catulique leonum rugientes vt rapiant, & pernicie nostra quærant escam sibi. An non igitur mirabile est, quod fideles in hoc loco, corpore quidem degentes, mente, sicut virgula fumi in cœlum euolent, & omnium virtutum odoramentis fragrent? Quid enim aliud vniuersi pulueris pigmentarij vocibus nisi omnium virtutum fragrãtia designatur, quæ suauissimè in cõspectu Dei redolet? Inter quæ tamen mirrhę potissimum ac thuris mentio fit: quorum altero carnis mortificatio, altero deuota oratio significatur: & mortificatione quidem carnis mundo morimur, oratione autem Deo conuiuimus: & in terris positi in cœlum mente conscendimus. Quem qui
Cant. 4. dem ascensum mirantur Angeli cum quærunt, Quæ est ista quæ ascendit sicut virgula fumi. Pro quo alij verterunt: Vt fumus altissimus, & palmarũ instar. Altissimus, quia superna penetrat, vt palmarum autem, quia sine vllis terrenarum cogitationum diuerticulis recta in cœlum contendit. Denique tanta est huius animæ puritas, dignitas & pulchritudo, vt cœlestis sponsus eius amore captus, in has voces prorumpat. Quam pulchra es amica mea, quam
Ibidem. pulchra es: oculi tui colũbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Interna quippe animæ species, eiusque opes ac delitiæ ita latent, vt nulla ratione pro dignitate explicari possint.

Beata Catharina Senen. sæpe vestigia prædicatorum humi impressa exosculabatur. Causamque huius rei interrogata, dicebat Dominum sibi aliquando animarum existentium in gratia decorem & pulchritudinem ostendisse. cuius illa amore sic capta & incensa erat, vt continere se non posset, quo minus terram oscularetur, quam eorum pedes calcassent, qui ministerio verbi Dei animas à peccati deformitate ereptas, honestare, & pulchras efficere contenderent. Sed quid mirum si facies animæ diuini spiritus gratia decorata, & diuinæ pulchritudinis particeps effecta, sic ad sui amorem incendat: quando honestas illa, quam Philosophi naturali virtute assequi potuerunt, si oculis humanis cernerent (vt Plato ait) mirabiles sui amores excitaret. Denique tanta eius pulchritudo est, vt summus ille formarum conditor & amator intelligens, nullam animam decorem suum assequi posse nisi sanguinis sui rubore tingeretur, & passionis acerbissimæ meritis iuuaretur, nõ dubitauerit, sanguinem suum fundere: vt hac tata pulchritudine animas

mas honestaret. Quod quidē illa Apostoli verba significāt. Chri *Ephes. 5.*
stus dilexit Ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugā. Hoc idem ipse Cant. 3. testatur cum ferculi sui. i. Ecclesiæ ornamē tis præclarissimis enumeratis, tandem ait, Media charitate constra uit propter filias Hierusalem. Siue, vt alij verterunt, amore filiarū Hierusalem. Cuius orationis sensus est, Christum Dominum Ec clesiam suam, ineffabilis cuiusdam amoris operibus & beneficijs constrauisse. Quod quidem fecit, amore captus filiarum Hieruſa lem, hoc est, vt dignas eas supernæ Hierusalem filias & hæredes fa ceret, virtutumque omnium ornamentis decoraret. Quod vero ait: Media, hoc est, quidquid in huius ferculi medio est, charitate constrauit, eadem figura dictum est qua & illud confessio & mag nificentia opus eius: hoc est, talia Dominus opera facit, quæ om nes ad laudes eius prædicandas & magnificandas inuitant. Sic igi tur talia Dominus Iesus in Ecclesia sua opera edidit, tot illi bona contulit, tot propter illam mala pertulit, vt omnia hæc & amorem spirare, & amorem ab omnibus exigant. Quod quidem ipse Do minus apertè significauit cum ait, Ignem veni mittere in terram & q.v.n.u.a? ¶ Hoc autem totum fecit amore ductus pulchritudi nis filiarum Hierusalem, non quod ipse per se pulchræ essent, sed quod pulchras ipse efficere vellet. Colligitur autem pulchritudo non solum ex bonitate coloris, sed maximè ex conuenientia om nium inter se partium, & ex cuiusque partis conuenienti habitudi ne atque decentia: Sic enim suauitas melodiæ & ex cuiusque vocis suauitate, & ex apta omnium inter se se consonantia resultat. Er go animæ nostræ pulchritudo primum ex cuiusque singularis par tis eius recta constitutione & decore constabit: cum videlicet in tellectus animæ nostræ consiliarius, ea quæ sunt digna præcipue cogitat: voluntas vero ea diligit & amplectitur, quę ille diligenda, ea fugit quæ idem fugienda monstrauerit: inferiores autem vires & affectus non suo, hoc est, cæco impetu feruntur, sed rationi præ cipienti, quæ animæ oculus est, obediunt. Memoria in diuinis le gibus & beneficijs recolendis sedulo occupata est. In corpore ocu li Propheticum illud exequuntur, Videbo cœlos tuos opera di gitorum tuorum L.&.f.q.t.f. Pedes vero per semitam diuinorum *Psal. 6.*
mandatorum ingrediuntur, manus aperiuntur inopi & extendun

tur ad pauperem, lingua in diuinis laudibus prædicandis exerceatur, aures verò diuinis præceptionibus audientes sunt: ac denique membra omnia seruiunt iustitiæ in sanctificationem. Cæterum cùm hæc omnia ita disponuntur, vt perpetuum & æquabilem quẽdam tenorem in vita retineant, & omnia inter se & cum personæ dignitate aperte consentiant (vnde manat decorum illud à Philosophis tantoperè commendatum) tunc vera animi pulchritudo constat: qua Dei opificium splendore virtutis & gratiæ illustretur. Huius igitur pulchritudinis amore ita splendor ille paternæ gloriæ, & imago bonitatis illius captus fuit, vt, quo deformes peccati vitio animas reformaret, se ipsum in omnium dolorum pelagus sponte coniecerit. Quis igitur hunc tantum animæ suæ decorem negligat? quis non toto mentis ardore & cõtentione assequi curet quod tanti vnigeniti Dei filio constitit?

Si nulla in nobis iustitia, nulla puritas est (vt hæretici blaterant) quid sibi vult quod toties in libr. Cant. cœlestis sponsus pulchritudinis admirandæ sponsam suam commendat? Quid sibi vult quod ait, Tota pulchra es amica mea & macula (siue vt alij vertunt) vitium non est in te? Si peccatum nobis & iniustitia indelebiliter hæret. Quid illud, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es? Non enim semel contentus pulchram appellasse, bis hoc idem nomen repetit. Quod quidam non incommodè ad habituum & actionum pulchritudinem referunt: vt videlicet pulchra sit anima non modo cum rectè operatur, sed etiam cum dormiens, aut cessans nihil operatur.

Cant. 1. & 4.

Inspirationes Dei.

Greg. DEdit ei Deus locum pœnitentiæ, & ipse abutitur &c. Ideo Deus peccatorẽ tolerat, vt compescat. Qui igitur diu toleratur, nec compescitur, ex ipso munere se arctius astringit. Nam quia accepta tempora conuertit ad culpam, Deus ipsa misericordiæ argumenta conuertit ad pœnam. Necesse est ergo vt ipsa prorogatæ pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timeamus: ne ex clementia iudicis crescat supplicium peccatoris. Greg. in Mor. lib. 17. cap. 3.

August. Ita ne tu tacebas tunc mihi? Et cuius erant nisi tua verba illa per matrem meam fidelem tuam, quæ cantasti in aures meas? Volebat enim

enim illa,& ſecreto memini vt monuerit cum ſolicitudine ingenti ne fornicarer,maximeq; ne adulterarẽ cuiuſquã vxorẽ. Qui mihi monitus muliebres videbãtur quibus obtẽperare erubeſcerẽ. Illi autẽ tui erant, & neſciebã,& te tacere putabã,atq; illam loqui,per quã mihi tu non tacebas,& in illa cõtemnebaris à me filio eius,& præceps ibam tanta cæcitate,vt inter coętaneos meos puderet me minoris dedecoris,quã audiebã eos iactantes flagitia ſua, & tanto gloriantes magis,quãto magis turpes eſſent:& libebat malũ facere nõ ſolũ libidine facti,verũ etiam laudis. Quid dignũ eſt vitupera tione,niſi vitiũ?Ego ne vituperarer,vitioſior fiebã:& vbi nõ ſuberat quo admiſſo æquarer perditis, fingebã me feciſſe, quod nõ fecerã:ne videretabiectior,quo erã innocẽtior, & ne vilior haberer,quo erã caſtior.Ecce cum quibus comitibus iter agebã plateãrum Babyloniæ,& volutabar in cœno eius tanquam in cinamomis & vnguentis pretioſis.Auguſt.confeſ.lib.2.

Bonitas omnia ad ſe cõuertit, & quæ diſperſa ſunt congregat, velut vnitatis autor atq; viuifica deitas:omniaque ipſa velut principiũ,velut cõtinentiã,velut finẽ deliderãt: ita & Sol omnia ad ſe conuertit:quare & helios Græcè dicitur quod ſeruet omnia inuiolata congregetque diſperſa,omnia nanque ipſum appetũt.Diony. de di.no.cap.4. *Diony.*

Lux intelligibilis Deus dicitur: quia omnẽ ignorantiã & errorem abigit ab animabus quibus ſe inſinuauerit,tradatq;illis primũ quidem exigui conſortia luminis: deinde vbi illæ deguſtauere lucẽ, maiorique eius tanguntur deſiderio, ſe ſe eis magis infundat, quia dilexerunt multum,ſemperque eas in anteriora intendat,quãtum ad ea aſpirare pro captu ſuo poſſunt.Ibidem.

Viris quãtũ licuit,angelicã condonat vitã ſuperabũdantia pietatis auerſos nos cõuertit,atque ad ſe reuocat.Idem cap. 6. *Clem. Alex.*

Nunc homines tanto magis impij, quanto Deus benignior eſt & humanior: Dominũ pudore afficitis:libertatem pollicetur, vos aufugitis in ſeruitutẽ:nõ negligit Dominus,ſuadet,terret, hortatur,excitat,monet.Clem.Alex.in adhort.ad Gent.

Cum pullus è nido excidit,mater auis è nido volat:ſi ſerpens inſtet, mater circumuolat, natum deflens. Ita Deus Pater ſuum quærit figmentum, & ei quod lapſum eſt medetur,& feram perſequitur,& pullum in nidum recipit: iniuriæ acceptæ obliuiſci

tur: adhuc miseretur, adhuc postulat pœnitentiam. Idem ibid.

Hic amore nostri præditus noster pater, verè pater non cessat adhortari, admonere, docere, diligere: nec enim cessat dare salutem. Do tibi cœlum, terram, omnia: vt solum patrem sitias, Deus tibi gratis ostendetur. Ita exponit illud, omnes sitientes &c. Idem.

Quemadmodum lucem oculus non quærit vt videre possit, sed ipsa presentissima est, si desit obstaculum: ita & diuina lux ad oculum mentis nostræ se habet. Idem pęd. libr. 1. cap. 6.

COLLE. ¶ Sicut inter omnia mundi corpora, nullum sole prestantius est, à cuius huc calore & virtute, nec supera nec infera abscondere se possunt: nec splendoris ac beneficiorum eius exortes fieri: ita plane nihil est inter hæc ipsa corporea, quod magis Dei nostri naturam, bonitatem, pulchritudinem, virtutem, fœcunditatem, & communicabilitatem referat. Quod enim sol corporibus, hoc diuina bonitas corporeis & incorporeis, visibilibus & inuisibilibus est. Vnde sicut illius officium est, radios ex se inceſſanter emittere, quibus corporeos oculos illuminat: ita immensa illa lux, atque adeo sol iustitiæ, spirituales radios quibus mentes hominum erudiat, emittere non cessat, nisi illi vitio suo aditum ei mentis obstruant. Vnde Ioannes, Erat, inquit, lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hũc mundum. Quod idem quoque Dominus proprius ac apertius expresit, cum ait: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: videlicet hominum salutem, nec ad hoc sabbati religionem curo, tantisper dum hominibus consulo ac prospicio: sabbatum enim mihi est, de hominibus benemereri.

Ioan. 1.

Ioan. 5.

Ingens periculum esse diuinis inspirationibus & vocationi resistere, declarant illa Domini verba. Amen dico vobis, nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. Quæ quidẽ verba simpliciter dicta, fulminis instar nobis esse debent: nihil enim minus habent, quàm illa, Discedite à me maledicti in ignem æternum. Simile quidem legimus Matth. 23. postquam enim Dominus dixerat, Hierusalẽ, Hierusalem quæ occidis Prophetas &c. Quoties volui congregare filios tuos, quẽadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, Subdit protinus, Ecce relinquetur

Luc. 14.

quetur vobis domus vestra deserta. Huc pertinet etiam parabola de vinea, Esa.5.& Matth.21.Illic enim dicitur, Auferam sepē eius, & erit in direptionē, diruam maceriam eius & erit &c. Hic vero dicitur, Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti &c. Huc etiā pertinet parabola de ficulnea sterili, alio anno expectanda, & abscindenda nisi fructum reddiderit.

Quid sibi vult quod Dominus post primi parentis lapsum deambulat? Nimirum hac ratione significare voluit, quonam modo se cum homine peccante gerat. Deambulare quippe est, huc atque illuc ire & redire: Quod quidē Deus facit homine peccāte. In iustos enim venit, & mansionē facit, in peccatoribus autem & venit, & abit. Abit, cū eos gratia sua destituit: venit autem, cum eos misericorditer visitat, ad ostium pulsat, & ad veniam, vitæque melioris propositum secretis inspirationibus inuitat. Hoc ipsum fecit Eliseus, qui mortuum puerum suscitaturus, prius huc atque illuc deambulauit, ac mortuum deinde vitæ reddidit. 4. *Reg.*4

Oritur sol & occidit &c. Quod sol hic visibilis in hoc visibili mundo operatur, hoc quotidie verus iustitiæ Sol Christus in animis piorum efficit. Oritur quippe in illis, cum illos visitationis atque claritatis suæ luce perfundit, occidit autem, cum ita se nobiscum gerit, vt cum Psalm. dicere posimus, Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Gyrat per meridiem, crebrius excitando feruorem dilectionis: & reflectitur ad Aquilonem, cum ad humilitatis custodiam affectum inspirat timoris. *Eccle.*1. *Psal.*29.

Meritum.

MErita tua nusquam iactes, quia & ipsa tua merita illius dona sunt. Augst. sup. Psal.144. *August.*

Per gratiam merita comparamus, quibus ad vitā perueniamus æternam. Idem.

Quia ipsa merita hominis Dei munera sunt, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur, cum ipsa merita ex gratia sint? Idem.

Quisquis tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua? Idem lib. de confes.

Dignaris enim quoniam in sæculum misericordia tua, eis quibus omnia debita dimittis etiam promissionibus tuis debitor fieri. Idem.lib.5.confes.

Quidquid gesseris parũ est, quicquid feceris minus est. Omne enim meritum breue est, comparatione donorum: numera beneficia si potes, & tunc considera quid mereris. Gregor. hom.7.super Euang. *Grego.*

COLLE. ¶Sicut in electuarijs conficiendis mel aut saccarum præcipue ad ea condienda requiritur, & hunc præcipuum saporem ipsa referũt, quãuis ex varijs fructibus composita sint (transeunt enim hæc fere ex naturali sapore suo in saccari, mellisue saporem) ita plane charitas est, quæ opera nostra Deo gratissima reddit, cuiuscunq; generis illa sint, modo bona sint. Quo fit, vt vel minima etiam opera bona, si maxima charitate fiant, maximi apud Deum meriti sint. Quale fuit viduæ illius, quæ æra minuta duo in gazophilatiũ misit. Vnde quisquis gratissimum Deo obsequium præstare velit (quamuis ad summa virtutum opera niti debeat) non tam de excellentia operum, quam de magnitudine charitatis qua fiant, solicitus esse debet. Paria enim virtutum opera dispari charitate facta, disparis quoque apud Deum meriti sunt. Ex quatuor potissimum rebus bonorum operum meritum consurgit: primum, ex nobilitate operis: quæ attenditur ex præstantia virtutis, quemadmodum religionis actus, præstantior est actu temperantiæ. Secundo ex difficultate operis: quæ videlicet non ex deprauata consuetudine, sed ex natura operis proficiscitur: qualis est actus martyrij, Tertio, ex charitate, quantò enim quis maioris charitatis affectu operatur, tanto opus ipsum maioris apud Deum meriti est. Quarto ex conatu operis: qui quidem conatus procedit à libera voluntate, & ab habitu virtutis cuius actum exequimur. Quanto enim conatus fuerit generosior, eò actus ipse meriti maioris erit. Cæterum tam ardor charitatis, quàm vehementia conatus, diuinis auxilijs excitantur: quæ cum maiora sunt, eò nos ad nobiliora rapiunt.

Leui.16. Aqua expiationis quæ in lege homines mundabat, à cineribus vitulæ incensæ hanc purificandi vim trahebat: neque enim aqua sola hoc præstare potuisset nisi cinerũ virtus aquæ adiungeretur. Quo nimirum admonemur, vt labores nostros laboribus Christi lachry-

lachrymas lachrymis, ieiunia ieiunijs: ac virtutes virtutibus cõiun gemus: vt illius merito opera nostra, quæ ex se ieiuna & sterilia sunt Deo grata & fœcunda fiant. Sic videmus guttam aquæ in vini dolium immissam, vini naturam & speciem induere. Sic etiam humilem hæderam proceræ arbori adiunctam sursum attolli, quę tamen per se humi reperet.

Cum virtus circa difficile versetur, quo maior fuerit oblata difficultas, eo magis ibi emicat virtus. Sic igitur perfectissima obedientia illa erit, cum id quod præcipitur & rationi & voluntati nostræ penitus aduersatur. Fides etiam eo maior & illustrior, quo minus ad credendum humana ratio suffragatur, cum ea sit de ijs quæ non apparẽt. Similiter spes etiam laudatissima est quæ in desperatissimis rebus non desperat: quæ (vt Apostolus air, *Rom.4.* in spem contra spem credit: qualis fuit Abrahæ, verbis Dei filium *Dam.13.* ætate iam affecta promittentis, firmiter credens: qualis etiã Susannæ quæ ad mortem dãnata, fiduciam habuit in Domino: qualis *Iob.13.* etiam B. Iob, qui ait: Etiam si occiderit me sperabo in eum. In huiusmodi ergo casibus, perfectissimæ virtutis materiam vir pius sibi ministrari credat.

Quam sint piorum bona opera Deo grata, declarat illa sponsæ inuitatio quæ ait, Veniat dilectus meus in hortum suum, vt *Cant.5.* comedat fructum pomorum suorũ. Poma autem esse virtutũ suauissimarum fructus quibus cœlestis ille sponsus pascitur, notissimum est. Recte autem dicit pomorum suorum: quia verè bona opera nostra, quamuis nostra sint, magis tamen illius quam nostra sunt. Sic enim de terrenis opibus Dauid ait, Tua sunt Domine omnia, & quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi: ita etiam dicimus bona opera nostra diuinæ pietatis esse munera.

¶ Cæterum sponsus ipse hac voce inuitatus libenter præstitisse se testatur, quod ab eo sponsa quæsiuit dicens, Veni (quod *Ibidem.* verbum præteriti temporis est) in hortum meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo. In quibus verbis fatetur se sponsus collegisse horti sui fructum. Quamuis quæ illa poma vocauerat, ipse aromata appellat. Quo nomine virtutum omnium odoramenta, quæ Deo suauissime fragrant intelligit. Sed præcipue

tamen myrrhæ, mellis, lactis, & vini, hoc est mortificationis, spiritualis dulcedinis, lactis, ideſt puritatis, & vini hoc est salutaris compunctionis mentionem facit. Lachrymæ enim pœnitentium, Angelorum vinum sunt vt Bernar. ait. Idem etiam declarant illa eiusdem sponsæ verba, Dabo tibi poculum ex vino condito, & musto malogranatorum meorum. Vinum autem conditum, est charitas externis misericordiæ operibus illustrata, mustum verò malogranatorum, vel spiritualis dulcedo est charitatis comes, quæ ex multis granis quasi ex multis pijs cogitationibus exponitur, vel iustitia quæ ex omnibus virtutibus constat. ¶ Huc etiam pertinent illa sponsæ verba, Dilectus meus descendit ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat. Areola autem aromatum, anima iusti est, omnium virtutum odoramentis consita: quorum suauissimo odore cœlestis ille virtutum autor & amator suauissime reficitur & pascitur: cuius illa verba sunt, Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me. Voluntas autem eius est sanctificatio nostra. Sigillatim autem liliorum mentionem facit: qui animas puritatis candore nitentes, & boni nominis odore fragrantes, designant: qui bona prouident non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Quo etiam nomine castitatis & virginitatis candor aptissime significatur: qui Deo gratissimus est. ¶ Quod vero ait, Messui myrrham meam, duo potissimum insinuat: alterum quod myrrha illa magis sua quàm nostra sit (sicut antea poma sua appellauerat) alterum quod illam in cellario suo seruatam & reconditã habet, vt merito honore remuneret: in quo vides Deum cũ præmiat merita nostra coronare munera sua. ¶ In eandem sententiam & illa quoq; eiusdem sponsi verba dicta sunt, Dixi, ascendam palmam, & apprehendam fructus eius. Vbi enim sponsæ staturam palmę similem esse dixisset, modo ait se in hanc palmã ascendere velle, vt suauissimis eius fructibus, hoc est, pijs operibus reficiatur. Sicut enim ante sponsa de sponso dixerat, Descendit dilectus meus in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis: ita modo ait, Dixi, ascendam palmam &c. Nec pugnant inter se descendere & ascendere: quoniam verba ad rationẽ comparationis aptari debent. In arboré autem ascendere solemus quò fructus eius colligamus. Huc etiã & illa quoq; eiusdem

sponsi

ſponſi verba referuntur, Deſcendi in hortũ meum, vt viderem poma conualliũ, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica. Quæ verba quidam ad ſponſam referunt, ſed cõmodius tamen ſponſo tribuuntur. ¶ Quod autem ſponſus tot modis ſe pijs fidelium actionibus maiorem in modum oblectari teſtatur, mirũ videri nõ debet. Qui enim infinite bonus eſt, vt infinito odio peccatum deteſtatur: ita infinito amore & bonos, & bona ipſorũ opera proſequitur. Quòd ſi verè dictum eſt, Gaudium eſt iuſto facere iuſtitiam (cum tam exigua bonitatis portio homini cõtingat) quale gaudium de iuſtitia illi erit, qui ſine menſura bonus eſt. Et ſi charitas non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. i. veræ iuſtitiæ & ſanctitati: quomodo menſa illa & infinita charitas, bonis noſtris congaudebit: præſertim quum ea quoque bona, ſint dona & munera ſua? Lętatur enim Dominus in omnibus operibus ſuis vt eſt in Pſal.

Pro. 21. 1. *Cor.* 13. *Pſal.* 103.

Euangelium.

COLLE.

ABundantia gratiæ ſpiritualiumque donorum per Chriſtũ frequentiſsime ſub diuerſis metaphoris, ac præcipue ſub aquarum nomine in ſcripturis promittitur. Aqua enim terram fœcundat, ſitim ſedat, corpora abluit, atque refrigerat: quæ omnia ſpiritualiter efficit gratia. Apud Eſai. Eccleſia Chriſti dicitur eſſe locus fluuiorum, riui latiſsimi atque patentes. Item, Fons hortorum, puteus aquarum viuentium. Exquibus locis abundantiam gratiæ per Chriſtum in eccleſiam effundẽdam intelligimus, vt nemo ſe propter naturę infirmitatem, à diuinarum legũ obſeruatione excuſare poſsit: ſi vero cõtra fecerit, inexcuſabilis maneat.

Eſai 33. *Cant.* 4.

Vide quæſo monſtrum. Cum Euangelium in Eccleſia in die celebri pro more cantandum eſt, aſſurgunt omnes, capita nudãt: procedit ſacris initiatus, & ſacris indutus veſtibus miniſter, cerei accẽduntur, altaria fumãt: ſed quid ibi tandem legitur? Nempe (vt cętera omittamus) illud in primis, Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam &c. Item, Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit Gehénæ ignis, Et, Nolite iurare omnino &c. Et cum iſta ſic legantur (quæ tanta aſtantis populi reuerentia audiuntur) vix tu templi ianuam egreſſus es, & frequenter etiam in ipſo tem-

Matth. 5. *Ibid.* *Ibid.*

plo ea transgrederis, dum & iuras, & peieras, & astantes fœminas impudicis oculis contueris, & proximo forsitan cõuitiaris. Quid quæso monstrosius? Conuerte quæso oculos ò homo, ad ea ipsa quæ audis, & sic transgrederis, & vtriusque rei facta collatione, te tui misereat, atque pudeat.

Magnum ad virtutem incitamentũ esse debet opportunitas & abundantia gratiæ quę nobis in Euangelica lege exhibetur, cuius præsidio viam virtutis ingredi facilius possumus. Vnde frequentissime hoc nomine Spiritus sanctus nos in diuinis literis ad eam
2. Cor 7. hortatur. Hinc Apostolus, Hortamur, inquit, vos ne in vacuũ gra-
Ibidem. tiam Dei recipiatis: ait enim tẽpore accepto exaudiui te, &c. Et, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: est enim hic
Esai. 55. annus Iubilæi, annus remissionis. Simili quoque ratiõe nos ad idẽ
Matt. 22. Propheta vocat, cum ait, Quærite Dominum. d. i. p, Inuocate eum d. p. e. Sic etiã Dominus in Euangelio, Dicite inuitatis, Ecce prandium meum, &c. & omnia parata, venite ad nuptias. Nautæ, agricolæ, & milites, nunquam temporis opportunitatem prætermittũt: sic igitur nos, qui hoc tẽpore reuelatæ gratiæ nati sumus, hãc tantã opportunitatẽ prætermittere nullo modo debemus. Aliter enim
Hebr. 2. quo nam modo (inquit Apostolus) euadere poterimus, si tantam neglexerimus salutem.

Opes omnes & omnia gratiarũ genera quæ Prophetæ in Aduẽtu Messiæ conferenda prædixerunt, Ioannes Euangelista paucis verbis idque (sicut in luce Euangelij par erat) apertissimis comple
Ioan. 1. xus est, cũ ait. Quotquot autẽ receperũt eum, dedit eis potestatẽ filios Dei fieri. h. q. c. i. n. c. qui non ex sanguinibus, nec, &c. sed ex Deo nati sunt. Omnia enim Christi dona, omnia gratiarũ munera ad hoc instituta sunt, vt hausto eius spiritu, filij Dei nominemur, & simus. Si enim filij, & hæredes: hæredes quidẽ. D. c. a. Christi. Hac enim dignitate percepta, omnia quæ filij à pijs parentibus expectant, nos à Deo Patre expectare debemus.

Donorũ cœlestiũ & gratiæ vbertas sub elegantissima fœcunditate agrorũ allegoricè describitur Psal. 64. ab illo versu. Visitasti terrã, & inebriasti eã, multiplicasti locupletare eã, &c. quæ sequuntur vsque ad finẽ Psalmi. Hæc item gratiæ vbertas, quæ nobis per Christum contigit, terrena illa opulẽtia quæ Salomonis tempore
Psal. 71. fuit, adũbrata est. De eadem etiã scribitur in eo Psal. cuius initium est,

est, Deus iudiciũ tuum regi da. Vbi dicitur, Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, &c. Et, erit frumentũ in terra in summis montiũ, superextolletur super Lybanũ fructus eius, &c. Pro quo alius vertit. Erit pugillus frumẽti in terra in summis montium tã frugifer, vt cõcutiatur velut Lybanus fructus eius, & florebunt de ciuitate sicut herba terræ. Quibus verbis sub terrenæ vbertatis imagine, Euãgelicæ gratiæ vbertas designatur. Hanc eandem gratiæ abundantiam sub aquæ nomine designat Esaias cum Ecclesiã vocat locum fluuiorum, riuos latissimos, atque patentes. Quam tamen Dominus apertissimè declarat cum ait, Ego veni vt vitã habeant, & abundãtius habeant. Et Apostolus, Benedictus Deus, &c. qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. Et iterum, Saluos nos fecit per lauachrũ regenerationis & renouatiõis Spiritus sancti, quẽ effudit in nos abũdè, per Iesum Christum Saluatorem nostrum. Huius autem promissionis veritatem intelliget, quisquis nascentis Ecclesiæ historiam, & sanctorum Martyrum, Episcoporum, & monachorum vitas studiosè perlegerit. In ciuitate Ancyra decem millia virginum fuisse, refert Palladius, ac multos item memorat fuisse patres, qui sub cura & magisterio suo alij quinque millia, alij sex, alij septem millia monachorum haberent. Quis autem vel hoc vno exemplo non agnoscat imperuestigabiles illas diuitias Christi: quarum Apostolus præco erat atque minister, quando ad solam manus impositionem Spiritum sanctum copiosè fidelibus dabat? Huius autem rei consideratio magnopere nos ad spem & charitatem in Christum excitat: qui passionis suæ meritò tantæ nobis salutis autor extitit.

Esai. 33. *Ioan.* 10. 1. *Cor.* 1. *Tit.* 3.

Quanta cura, quamque mirabili prouidentia naturæ conditor specierum quas condidit conseruationem prouiderit, facile colligitur ex mirabili seminũ copia, quæ vnaquæque plantarum ex se fundit (quod & in leguminibus & arboribus videre licet) ac multo magis in piscium fœcunditate, quę ita vniuersa maria complet, vt vbiq; sagena missa inueniat quid capere possit. Quæ omnia (si quis attentos & perspicaces oculos adhibeat) maximã certè diuinæ prouidentiæ curam & sollicitudinem agnoscet. Si ergo hac tanta plenitudine creaturarum conseruationi naturæ conditor prospexit, qua illum plenitudine, & vt ita dicam, spiritualium bonorum

bonorum opulentia animarum saluti Saluator atque Redemptor noster consuluisse putandus est? Verissime igitur dictum est,
Psal. 129. Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum repemptio.
Esai. 11. Item illa. Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operiente. Ideo etiam de Ecclesia dicitur, Sicut turris Dauid quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex illa, omnis
Cant. 4. armatura fortium. Hoc est innumera in ea suppetunt spiritualium armorum genera, & innumera item instrumenta, & adiumenta virtutum. Quid enim tanta opulentia naturæ regnum ditauit, quid igitur gratiæ? quisic naturalem mundum, quid supernaturalem?

Euangelicæ gratiæ opes, & imperuestigabiles diuitiæ describũtur sigillatim Psalm. 84. qui incipit, Benedixisti Domine terram tuam. Sunt autem hæ diuitiæ gratia, cœlestium bonorum abundantia, remissio peccatorum, redemptio à captiuitate Diaboli, vera libertas filiorum Dei, pax interna, reconciliatio cũ Deo: de qua Apostolus ait, Deus erat in Christo mundum recõcilias sibi, non reputans illis &c. Harum autem opum gratia merito idem Prophe ta exclamat, Glorioſa dicta sunt de te ciuitas Dei.

Cant 2. Pulchre sub hyemis & veris similitudine legis & Euangelij differentia in Cant. designatur. Hyemis enim frigus, charitatis defectum, nubilum cœlum, iram Dei & inimicitias aduersus homines: lucis diminutio, ignorantiam rerum diuinarum designant: quibus malis homines sub lege premebantur. Adde quod hyemis quoque tẽpus triste & inamœnũ est, & aditer agendum minus opportunum: quod ad tempus illud maxime pertinet, in quo sine Christo omnia tristia, sterilia, & inamœna erant, & ad viam salutis ingrediendam, varijs modis impedita. At in vere Euangelij, hæc omnia diuersa sunt, vt facile ex collatione patere potest. Quare quibus hoc tempore viuere datum est, Dominum pro hac tanta fœlicitate laudare debent. Ad quod nos idem sponsus in eodem sermonis contextu inuitat. Pro eo enim quod nos legimus, Tempus putationis aduenit: alij legunt, Tempus cantus, siue cantilationis aduenit: Vere enim incipien-
Ibid. te, diuturnum hyemis silentium, temporis amœnitate inuitante, in suauissimum cantum commutare auiculæ solent. Idem autem spiritualiter agere debent, quibus in hoc verno gratiæ tempo-

tẽpore viuere datum est. Est enim hic velut annus iubilei: in quo sancto otio & gaudio vacandum est: vnde Apostolus ait, Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. *Philip* 4.

Ad euangelicæ gratiæ pretiosissimas & ditissimas epulas nos cœlestis sponsus inuitat, cum ait, Comedite amici & bibite, & inebriamini chariss. In quibus amici ad potum, charissimi ad ebrietatem inuitãtur. Vtrisque tamen mensa ditissima & latè patens proponitur. Ad quam etiam aperte nos in Euangelio inuitat, cùm ait, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos &c. Easdem gratiæ opes sub fœcundissimæ & salutaris aquæ nomine designat cum ait, Fons hortorum, puteus aquarum viuẽtium quæ fluunt impetu de Libano. His verbis euangelicæ gratiæ abundantiã designatur cum dicitur, Quæ fluunt impetu de Libano. Quod ad historiam quidem attinet, copiosus fons & latissimus puteus ad radices Libani nascitur: qui omnem latè regionem irrigat, & fœcundissimam atque amœnã facit. Quæ res Ecclesiæ hortum, hoc est, paradisum delitiarum christi significat. Quod autem non simpliciter aquas, sed aquarum impetum ait, partim quidem abundantiam gratiæ, quæ in noua lege per Christum fidelibus datur, partim eius vim & efficaciam insinuat: quæ impetu suo, ipsorũ mentes ad rectè agendum impellit. Quod alias sub vehementi spiritus impetu adumbratũ fuit: quando Spiritus sanctus super Apostolos venit. Idem etiam insinuant illa Propheræ verba, Fluminis impetus l.c. D. Et illa, Flumen Dei repletum est aquis. Cæterum vim aquarum insinuat, cùm eas viuẽtes appellat: non solum quia vitam haurientibus tribuunt: sed etiam quia occulta spiritus vi & acrimonia ad agendum incitant. Mortuorum enim est nihil agere posse: viuentium autem moueri & operari. *Cant.* 5. *Matt.* 11. *Cant.* 4. *Psal.* 45. *Psal.* 64.

Christus Dominus factus est nobis sapiẽtia &c. Deus enim qui dixit, de tenebris splendescere lumen suum, ipse illuxit in cordibus nostris &c. Vnde Esai. impletam esse terram scientia Domini in aduentu eius, ait. Huius rei gratia Apostolus, tempus legis noctem, tempus verò gratiæ diem appellauit. In Cant. autem sponsus sponsam commendans ait, Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt sol. In quibus triplex Ecclesiæ status designatur, ante legem, sub lege, sub gratia. Ante legem fulsit Ecclesia vt aurora: sub lege vt Luna, sub gratia vero vt sol. 2. *Cor.* 4. *Esai.* 11. *Cant.* 6.

Quia

Quia repleta est terra scientia Domini: sicut aquæ maris operientes.

Quod Abraham nō modo circuncisionis, sed etiam credentiū omnium pater sit, quodque promissa & fœdera veteris testaméti temporalia essent, noui autem æterna (sic enim Seruator nouū & æternum testamentum in sanguinis consecratione appellat) pulchrè in secunda illa promissione quæ Abrahæ post immolationē

Gene.22. filij est, designatur. Sic enim legimus, Et vocauit Angelus Domini Abraham secundò de cœlo dicens, Per me metipsum iuraui dicit Dominus, propterea quod fecisti verbum hoc, & non pepercisti vnigenito tuo propter me, benedicēs benedicā tibi, & multiplicās multiplicabo te, & erit semē tuū sicut stellę cœli, & sicut arena maris. Quid hic noui (ait Origenes) veteribus promissionib⁹ additur? Quod nouū prę̄miū datur, propterea quod fecisti verbū hoc? propterea quod filiū obtulisti? propterea quod nō pepercisti vnigenito tuo propter me? Nihil additū video, eadē repetuntur quæ prius fuerāt repromissa. Obseruādū tamē quod Abrahā pater futurus erat secūdū carnē populi circūcisi, ideo circūcisionis tempore vnā accipit repromissionē illius populi multiplicandi. Quia verò pater quoq; secūdū spiritū futurus erat omniū credētium, qui per passionē Christi veniūt ad hæreditatē cœlestē, ideò hæc illi secūda promissio fit quo tēpore Isaac immolatus fuit: per cuius sacrificiū Christi passio figurabatur, cuius merito fideles multiplicandi erāt. Vnde hæc promissio datur de cœlo (vocauit enim Angelus Dñi Abrahā secūdò de cœlo, &c.) illa verò de terra: vnde dicitur, Et eduxit eū foras, &c. Et illic quidē simplex promissio est: hic verò interponitur iusiurandū: per quod Deus immobilitatē consilij sui declarauit, & ostēdit firmiora esse posteriora promissa prioribus, hoc est, diuturniora. Et illic quidē tēporalia, hic æterna promittuntur. In cuius rei typum Moses priores legis tabulas confregit, posteriores verò reseruauit. Lex enim aliquando cessatura, Euangeliū verò nullo vnquam termino finiendum erat.

Ioan.1. Lex per Moysem data est: gratia & veritas per Iesum Christū facta est. Itaq; in lege nōdū erat spiritus datus: quia Iesus nondum erat glorificatus. Huius rei figura fuit, quod Māna patribus non in Sabbatho, sed in die Dñica, quæ tēpus gratiæ significat, pluere cœpit. Qua de re sic Origenes hom. 7. sup. Exo. ait, Volo comparare Dñicā nostrā cū Sabbatho Iudæorū. Ex diuinis nāq; scripturis apparet,

paret, quod in die Dñica primo in terris datũ est manna. Si enim sex diebus continuis collectũ est manna, septima autẽ die quæ est Sabbathi cessatũ est, sine dubio initiũ eius à die Dñica fuit. Quod si ex scripturis diuinis cõstat, quod die Dñica Deꝰ pluit manna de cœlo, & in Sabbatho nõ pluit, intelligãt Iudæi iã tunc prælatã Dominicã nostrã Iudaico Sabbatho, iã tunc indicatũ, quod in Sabbatho ipsorũ gratia Dei ad eos nulla descẽderit, & panis verus, &c.

Tempus legis Apostoli in seipsis antequã Spiritũ sanctũ in die Pẽtecostes reciperẽt, adũbrarũt. Gratię verò tẽpus vbi eundẽ spiritũ acceperũt. Quã tũc imbecilles & infirmi, quã postea validi & robusti? Hoc idẽ discrimẽ inter veteris & noui testamenti sanctos inuenitur: quãuis nõnulli inter eos fuerint, qui magis ad noui quã veteris testamẽti gratiã pertinẽt. Hinc Prophetarũ multi vehemẽter regum minas & mortem exhorrebant, alius verò cùm à furente populo lapidaretur. Videat (inquit) Dominus & requirat. At noui testamenti martyres horrendos cruciatus & mortes sitiebãt, & pro persecutoribus deprecabãtur. Sic Stephanus, Andræas, Ignatius, Laurentius, multique alij. 2. Para. 24.

Mirabilem Euangelij dignitatem eleganter D. Chrysost. describit his verbis, Ex ijs qui hoc cœlesti spiritu repleti & instituti sunt, quatuor Euangelistæ prodierunt, qui scripta sua Euangeliũ, id est, bonum nuntium appellarunt. Siquidem pœnarum interitum, peccatorum veniam, sanctificationem, iustitiam, adoptionẽ filiorum & cœlorum hæreditatem, & cum Dei filio fraternitatem omnibus inimicis Dei & in tenebris sedentibus nuntiarunt. Quid his tam bonis nuntijs inueniatur æquale? Chrysostomus homil. 1. super Matth. oper. perf.

Quod Salomonis tempore tanta inundauerit abundantia diuitiarum, vt tantum esset argenti quantum lapidum, totque cedros, quot sicomoros, opulentiam gratiæ, quæ erat per Christum mundo conferenda designat.

Lex.

GRatia Dei nos facit legis dilectores, lex verò ipsa sine gratia, non nisi præuaricatores. Augustin. de correp. & gratia. *Augustin.*

Per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratię contra peccatum, per gratiam sanatio animæ & abolitio peccati, per

per animæ sanitatem libertas arbitrij, per liberum arbitrium iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio. Idem de spiritu & li.

Lex data est, vt gratia quæreretur: gratia autem data est, vt lex impleretur: neque enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam fuit sanandum. Idem ibidem.

Leges multa concedunt, quæ diuina prouidentia puniuntur. Idem.

Leo Pap. In his rebus in quibus nihil statuit certum scriptura diuina, populi Dei vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Leo Papa.

Clē. Ale. Non facile arcetur cupiditas, quæ caret metu. Clem. Alex. in adhort. ad Gent.

Epictet⁹. Ægri seruator est medicus, iniuriam passi lex.

Ouid. Quod licet ingratum est, quod non licet acrius vrit.

Adilon. Leges, superiores sunt Regibus.

Leges, sepes & pharmacum.

Valer. Maxi. Quam porro subtiliter Anacharsis leges araneorum telis comparabat: nam ait illas infirmiora animalia retinere, valentiora transmittere: ita his humiles & pauperes constringi, diuites & præpotētes non alligari. Valer. Max. de memor. dic.

Cicero. Lex est ratio summa, insita in natura, quæ iubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria. cicero. 1. de legib.

Lex nihil est aliud, nisi recta & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Idem Philip. 11.

Omnia sunt incerta cum à iure discessum est. Idem lib. fam. 9.

Hoc spectant leges, hoc volunt, incolumem esse ciuium cōiunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent. Idem. 3. offi.

Illa non est ciuitas, cum leges in illa nihil valent, cum iudicia iacent, cum mos occidit patrius. Idem Parad. 4.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ij magnitudine pœnæ maleficio submoueri debent. Idem pro Rosc. Amer.

Quotus quisque reperietur, qui impunitate proposita, abstinere possit iniuria? Impunitas, peccandi maxima est illecebra. Idem 3. offi.

Vt ex

Vt ex medicina nihil oportet putare proficiſci niſi quod ad corporis vtilitatem ſpectat, (quoniam eius cauſa eſt inſtituta) ſic à legibus nihil conuenit arbitrari, niſi quod Reipub. conducat proficiſci, quoniam eius cauſa ſunt comparatæ. Idem. 1. de inuent.

COLLE.

¶ Lex Domini inter cætera maxime declarat immenſam eius erga homines charitatem, & bonitatē, dum id petit ad ſuum obſequiū, quod ad vitæ noſtræ pacem, ſtabilitatem, iucunditatemque potiſſimum facit. Quid enim aliud amantiſsimus pater dilectiſsimis filijs præcipere poſsit, quam illud: Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem &c. Rurſumque, Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos? Et Apoſtolus, Obſecro inquit, vos vt ambuletis, quomodo oportet vos ambulare, & placere Deo. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Ieſum: hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra. Vide quæſo qualia ſint hæc præcepta, & quæ ſit hæc voluntas Dei. Antecedentia enim verba videbantur exigere, vt ſubiungeret, Hæc eſt voluntas Dei, vt illum laudibus celebretis, illi ſacrificium offeratis: & tamen prę miſſa illa præfatione ſubiungit, voluntatem Dei eſſe, ſanctificationem noſtram, quæ inter maxima hominis bona computatur. Age ergo gratias Deo, non modo propter gratiam & gloriam, quam tibi promiſit, ſed etiam propter legem quam dedit, qua cōmoditatibus tuis mira charitate conſuluit.

Ioan. 15. *Ibidem.* 1. *Theſ.* 4.

De diuinæ legis laudibus, variſque nominibus non temere impoſitis, habes inſigne encomium Pſalm. 18. Lex Domini immaculata, conuertens animas &c.

Pſal. 18.

Iuſtitiæ ſinceritatem & æquitatem omnibus in rebus ſeruandā eſſe illa Domini lex ſancit, Nolite iniquum aliquid facere in iudicio, in regula, in pondere, & menſura. Statera iuſta, & æqua ſint pōdera, iuſtus modius, æquuſque ſextarius. Declarat autem hac lege Dominus cæteriſque ſimilibus non ſua cauſa ſed noſtra has leges condidiſſe: cum omnes eo pertineant ne cuiquam vlla in re noceatur.

Leui. 19.

Ecclesia.

QVid, Arcturi nomine, qui in cœli arce conſtitutus, ſeptē ſtellarum radijs fulget, niſi vniuerſalis Eccleſia exprimitur? Arcturus

Greg. Iob. 9.

cturus enim semper versatur, & nunquam mergitur. Sic Ecclesia persecutiones tolerat, sed sine defectu perdurat. Greg. in Mor. lib. 9. illud Iob. Qui facit Arcturum. &c.

Hiero. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Hierony. ad Nepotianum.

Cypria. Ecclesia Domini luce perfusa per orbem totũ radios suos porrigit: vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur. Illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculis sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat, hæc filios regno quos generauit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus, adulteræ iungitur alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere, qui extra arcam Noe fuit, & qui extra Ecclesiam foris est, euadet. Monet Dominus & dicit, Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit &c. Hoc vnitatis sacramentum conspicitur in veste Christi: quæ de superiori parte non consutilis, sed textilis erat per totum: quæ videlicet à militibus scissa non est: & vnitatem desuper è cœlo venientem præfigurabat. Cypria. de simpli. Prælat.

Petrus. Raue. Interim cum Hierosolymitanis habitat Iebusæus: interim in horto patris familias simul sunt saliunca & abies, vrtica & myrthus. In grege Iacob, animalia alba & nigra, agni & hædi. In rete Petri, pisces boni & mali. In arca Noe, animalia munda & immunda. In agro Domini lilia inter spinas, zizania inter spicas. In arca Domini, granum cum palea. In cella Domini, vinum cum agresta, oleum cum amurca. Petr. Raue. in quadam epist.

COLLE. ¶Ecclesiæ autoritatem & fidei sinceritatem declarat Apostolus qui eam appellat columnam & firmamentum veritatis: Quæ quidem veritas ex Christi sponsi sui iugi præsentia manat: qui apud Matthæum extremum vale (à discipulis discedens) clausit his verbis. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Idemque apud Ioannem, Multa inquit habeo

1. Thi. 3. *Matt. vlt.* *Ioan. 16.*

habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ex quibus etiam verbis colligimus non omnia quæ ad religionem pertinent, esse sacris litteris consignata: cum Dominus passioni suæ iam proximus, & docendi ac loquendi finem faciens (sicut ipse ait, Iam non multa loquar vobiscum) dixerit, Adhuc multa habeo vobis dicere &c. Quid ad hæc Martine dices? Hinc ergo discimus & Christum Dominum & Spiritum sanctum Ecclesiæ esse magistros: qui eam ab omni errore immunem conseruent. Quid vero illud quod saluator portas inferi aduersus Ecclesiam minime valituras ait? Per portas autem inferi omnes Dæmonum conatus, omnes Hęreticorum fraudes, omnesque tyrannorum minas significari certũ est. Quæ cum ita sint, quomodo Christus Dominus Ecclesiam suam tam longo tempore deseruit, eamque tot erroribus implicari & cõmaculari permisit, donec Luterus virginum constuprator venit, qui eam ab errori bus vendicaret? Quis hoc monstrum non horreat ac detestetur? Adde his æternitatem regni Christi, de quo Danielis. 2. post illius mysticæ statuæ ruinam agitur. Et Luc. 2. Angelus ad virginem, Regnabit inquit in domo Iacob in æternum, & regni eius nõ erit finis: itemque Esai. 9. super solium Dauid & super regnum eius sedebit vt cõfirmet & corroboret illud in iudicio & iustitia amodo & vsque in sempiternum. Cum ergo ex his alijsque similibus locis æternitas regni Christi colligatur, in quo is Ecclesiam suam in iudicio & iustitia, hoc est in omni pietate & sanctitate, per spiritum suum confirmare debeat, quomodo tandiu hoc officium intermisit, eamque in errorum tenebris sub tenebrarum principe vsque ad Luteri tempora reliquit? Quis huius tantę impudentię indignitate non moueatur.

Matt. 16.

Luc. 2.

Concilia generalia.

QVoniã ad multarũ rerum conditionẽ quæ ad Ecclesiæ statũ pertinent, maxime conducit numerũ seriẽ, & tẽpora generaliũ cõciliorũ perspecta & cognita habere: subijciam hoc in loco quæ disertissimus Iacobus Payua Andradi

aduersus Kemnitium disputans, ea de re ait: cuius hæc verba sunt. Vt vero Apostolorum illud concilium Hierosolymis celebratum, omittamus: Nycænam Synodum quæ non tempore solũ sed multis etiam nominibus prima extitit, Syluestri Romani Pontificis auctoritate, Constantini vero studio & pietate ad Arrij incendium quo vniuersa ferè Ecclesia conflagrabat extinguendum Anno Christi. cccxxxiij. conuocatã fuisse inter omnes constat. Altera quæ priorem annis quinquaginta sex secuta est, Constantinopoli à Damaso Pontifice Romano, imperantibus Gratiano, ac Theodosio priori, qui magn⁹ vulgo appellabatur, fuit cõtra Macedoniũ coacta, qui Spiritum sanctũ vitæ principẽ salutisque autorẽ Deitate spoliabat, & in rerum creatarum ordinem nefarie redigebat. Tertia, quã Ephesi Anno. ccccxxxiij. Cœlestinus Pontifex imperium gerente Theodosio Iuniori Archadij filio collegit: quę Nestorium Constantinopolitanum Patriarcham impietatis damnauit: quod Christum non Deum esse, sed hominem solum ex virgine natum affirmaret atque ideo Mariam Virginem non Deiperam, sed Christiperam appellandam esse. Quarta percelebris illa fuit Chalcedonensis Synodus Anno. ccccclviij. à Leone primo Pontifice sanctissimo, sub Martiano cæsare conuocata: vt Eutychis Constantinopolitani Abbatis furorem reprimeret: qui solam diuinam naturam in Christo agnoscebat: & Ephesini conuentus sacrilega acta, quibus Eutychiana fuerat dementia per summam tyrannidem approbata, rescinderet, atque refigeret. Quinta quã Constantinopoli Agapeto Pontifex Romanus indixit, Syluerius coegit Vigilius Iustiniano primo imperium administrante, Anno ccccccclx. absoluit, pèrfecit, & cõfirmauit: Petri, Antonij, Seueri, & Toari insaniam coercuit: qui Noeti atque Sabelij Trinitatis personas confundentium impietati se adiungentes, in trisagio dicebant addendam esse crucem hoc est, canendum esse in Ecclesijs sanctus, sanctus, sanctus qui crucifixus est pro nobis, vt Trinitatem cruci fuisse affixam impiè significarent. Sexta item Oecumenica Synodus constantinopoli fuit sub Agatone Pontifice & Constantino Cæsare quarto Heraclij nepote cognomento Pegonato celebrata atque ex Trullo Regia, vbi patres conueniebant, nomẽ accepit: quæ Sergij, Pyrrhi, Pauli, & Polichronij dementiam profligauit: docentium vnicam in Christo esse operationem & voluntatem.

tatem: absoluta vero fuit imperium iam administrante Iustiniano Constantini filio, Anno. Dccxc. Septima sedem habuit Nyceam Bithiniæ vrbem, vnde & Nycena secunda dicitur ab Adriano primo Pontifice contra Iconomasticas, hoc est, sanctarum imaginum euersores conuocata: tenente imperium cum filio Constantino Irene matre: Anno Dcccxc. nã dũ extremo perditi hominis odio in diuorũ imagines conflagrabant, nõ minores in Repub. tumultus quàm Zuinglianæ nuper dementiæ æmulatores excitarunt. Octaua sub Adriano fuit secundo Põtifice Max. & Basilio Imperatore Constãtinopoli acta Anno Dccccl xx. & ideo Constantinopolitana quarta appellata, nõvt de religione quicquã statueret, sed vt tumultus in Oriente excitatos sedaret, ob Cõstantinopolitanã sedem à Photio nephario & sacrilegio perduelle vi occupatã, Ignatio viro graui & innocenti, veroque Antistite eiecto: qui tamẽ Photius cũ suorũ complicũ cõuocasset conciliũ, & grauissimi in eo Nicolai Põtificis Max. nomẽ & dignitatẽ cõtumelijs affecissent, multa sacrosancta hæc synodus de Romani põtificis dignitate disseruit, cõuentusque illius Photiani sacrilegã temeritatẽ dãnauit. Cum vero ad Conciliũ crebris fuisset rumoribus delatũ, insanos quosdã & ignaros homines nõ sine multorũ pernicie tradere solitos fuisse, plures in quolibet homine animas existere, Diuinis id esse literis contrariũ definiuit. Nona ab Innocentio tertio Pontif. Max. Romæ in templo Lateranensi Anno M. ccxv. celebrata: atq; Lateranensis ideo dicta, cum ad corruptos potius mores emendãdos, quàm ad fidei dogmata constituenda, fuerit conuocata, neq; in explicãdis locis scripturæ difficilibus, neq; in mysterijs aperiẽdis multũ laborauit, sed Abbatis Ioachimi errore de diuinæ essentiæ diuersitate refutato, & catholica fide in cõpendiũ veluti redacta, tota in Ecclesię moribus cõstituendis, belloque in Turcas indicẽdo versatur. Constãtiensem & Florẽtinã synodũ in œcumenicis numerare non audeo: Constantiensem quidem, quoniam etli exitiosissimũ schisma quod Ecclesiã multos iã annos vastabat, extinxerit, & Ioãnis Hus impia cõmenta dãnauerit, dum tamẽ concilij maiestatem efferre præter æquũ & honestũ voluit, Pontificis Romani autoritatẽ, vsq; adeo depascit, vt ostiũ grauissimis erroribus patefecerit, vt prætermittã reliqua, quæ hãc Synodũ à Conciliorũ generalium classe ablegare, cardinalis Caietanus nõ ingenioſe so-

lùm, sed prudenter etiam adnotauit. Florentinam vero omitto: nè Galliam religione quondam & pietate clarissimam, nunc varijs (proh dolor) hæresum monstris oppressam & fatigatam damnare videar, quæ illâ neq; adire dũ agitaretur, neq; admittere iam perfectã, atque absolutã vsquã voluit: quãuis tot in illa fuerint de religione mysteria disputata & concluſa, vt in potissimis cõcilijs habere merito potuerit. Quare decimã & vltimã œcumenicã, & vniuersalẽ Synodum Tridentinã numerabimus, à Paulo tertio Pontifice, Caroli quinti Imperatoris auspicijs inceptã, Anno M. D. X L V. à Iulio tertio continuatam, à Pio verò quarto Pontifice Opt. Max. absolutam & confirmatam: quã vtinam dubitare potuissemus, meritone ac necessario tot tantaque mysteria definiuerit atque concluserit. Iustissimis enim de causis fuit eo tempore coacta. Hactenus ille de numero, causis, & dignitate generalium Cõciliorum.

Scriptura sacra.

Greg. QVi idcirco in sacro eloquio ea quæ dignitatis sunt, contẽplatur, vt per hoc quod intelligit, occupari ad quæstiones possit: quia non dulcedine quæsitæ veritatis sanari appetit, sed doctus videri: iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit. Gregor. super Ezechielem.

In verbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, vt hęc ideo cognoscam⁹, quatenꝰ de iniquitate nostra cõpũcti, & cognoscẽtes mala quæ fecim⁹, ipsa viremus: & cũ iã ex magno vsu lachrymarũ de peccatorum remissione cœpit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligim⁹, ad vitã quoque & alios traham⁹. Greg. vbi supra.

Si in verbis Domini cis virtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt, senserit: etiam si sub intellectu alio ædificationem charitatis requirat, Domini sunt verba quę narrat: quia ad hoc solũ Deus per totam nobis sacram Scripturã loquitur, vt nos ad suum & proximi amorem trahat. Greg. sup. Ezech.

Scriptura sacra aliquãdo nobis cibus est, aliquãdo potus: cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & mãducando glutitur: potus vero est in locis apertioribus: quia ita sorbetur, sicut inuenitur. Greg. in Mor.

In sacro volumine scriptæ sunt lamentationes, id est, pœnitẽtię peccatorũ: carmẽ vero, quia ibi prænũtiãtur gaudia iustorũ. Vę au

tẽ quia illic expressa est dãnatio reproborũ. Greg. lio. 5. sup. Ezech.

Legẽ daturus in igne fumoq; descẽdit: quo & illuminet humiles, & superbos obscuret. Et infra. Quare tunc populus arcetur ab accessu montis? Nẽpe vt qui terrena desiderant: considerare sublimia non præsumant. Greg. in Mor. lib. 7. c. 27. *Exod. 19.*

Super illud, Panis eius vertetur in fel aspidũ in vtero eius, &c. Quia dum sacræ legis sciẽtia gloriatur, vitæ potum, conuertit sibi in veneni poculum: & inde reprobus moritur, vnde ad vitam erudiri videbatur. Greg. lib. 15. c. 6. *Iob. 20.*

Super illud, Diuitias quas deuoranit, euomet. Vult impius scire diuina eloquia, nõ facere. Et ideo quia nõ agit quę nouit, etiã quę nouit, amittit. Cõtẽpta em̃ puritate, & sciẽtiã sæpe perdit: ne prẽcepta in lingua teneat, quæ non seruauit in vita. Greg. vbi supra. *Iob. 20.*

De laudibus Scripturæ sacræ. vide Greg. lib. 20. Mor. c. 1.

Verba Dei, tunc melius mens intelligit, cũ in eis quærit semetipsam. Greg. 28. Mor. c. 9.

Fratres charissimi, nõ poteritis probare quã vera cãtetis, nisi cæperitis facere quod cãtatis. Quãtũlibet illud dicã, quomodolibet exponã: qualiscũq; verbis versem, nõ intrat in cor eius, in quo nõ est opus eius. Incipite agere & videte quid loquamur. Tũc ad singula verba lachrymę profluent: tunc Psalmus cantatur, & facit cor quod in Psalmo cantatur. Augustus. super Psalm. 119. *Augusti.*

Itaque institui animũ intẽdere in scripturas sanctas, vt viderem quales essent. Et ecce video rẽ non compertã superbis, nec nudatã pueris, sed incessu humilẽ, successu excelsam & velatã mysterijs, & nõ erã ego talis, vt intrare in eã possem, aut inclinare ceruicem ad eius gressus. Nõ enim sicut modo loquor, ita sensi cũ ascendi ad illam scripturam, sed visa mihi est indigna, quã Tullianæ dignitati cõpararẽ. Tumor enim meus refugiebat modũ eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Veruntamẽ illa erat, quæ crescceret cum paruulis: sed ego dedignabar esse paruulus & turgidus fastu, mihi grandis videbar. August. Confes. lib. 3.

Iam enim absurditatem, quæ me in sacris literis solebat offendere, cum multa ex eis probabiliter exposita audissem, ad sacramentorum altitudinem referebam, eoque mihi illa venerabilior & sacrosancta fide dignior apparebat autoritas, quo & omnibus ad legendum esset in promptu, & secreti sui dignitatem

in intellectu profundiore seruaret, verbis apertissimis, & humillimo genere loquendi se cũctis præbens, & exercens intentionem eorum qui nó sunt leues corde: vt exciperet omnes populari sinu & per angusta foramina paucos ad te traijceret, multo tamẽ plures, quã si ne tanto apice autoritatis emineret, nec turbas gremio sanctæ humilitatis hauriret. August. confes. lib. 6.

Aut quando illi libri me docerent eam? in quos philosophorũ libros me propterea priusquam scripturas tuas conliderarẽ, credo voluisti incurrere, vt imprimeretur memoriæ meæ quomodo ex eis affectus essem; Et cum postea in libris tuis mãsuefactus essem, & curantibus digitis tuis contrectarentur vulnera mea, discernerem atque distinguerem, quid interesset inter præsumptionem, & confessionẽ, inter videntes quò eundũ sit, nec videntes qua, & viá ducentem ad beatificã patriam, non tantũ cernendã, sed & inhabitandã. Et infra. Nõ habent illæ paginæ vultum pietatis huius, lachrymas confessionis, sacrificiũ tuum spiritum contribulatũ, cor contritum & humiliatũ, populi salutem, sponsam, ciuitatem, arrã Spiritus sancti poculum pretij nostri. Nemo ibi cantat, Nonne Deo subdita erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Absconditi enim hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. August. confes. lib. 7.

August. Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarũ scripturarum certis clarisque documẽtis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alterã declinãdo. Idem de baptis. paruulorum.

Scripturæ sacræ intelligentia si in cunctis esset aperta, vilesceret: & ideo tanto maiore dulcedine inuẽta reficit, quãto maiore labore fatigat animam quæsita. Idem.

Tanta est Christianarum profunditas literarũ vt in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitã senectutẽ maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: in quibus latet altitudo sapientiæ: vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimisque cupiditate discendi, hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco ait, Cũ consummauerit homo, tũc incipiet. Idem. 2. epist. ad Volus.

Hieron. Lectio diuina vice speculi nobis est, fœda corrigendo, pulchra conseruando, & pulchriora faciẽdo. Scriptura enim speculũ est fœda

da oſtendens,& corrigi docēs.Hierony.in epiſt.ad Demet. Virgi.

Si iuxta Apoſtolum Paulū,chriſtus Dei virtus eſt, & Dei ſapiē tia:qui neſcit ſcripturas,neſcit Dei virtutē eiuſq; ſapientiam.Igno rantia ſcripturarū ignoratio chriſti eſt. Idem ſup.Iſai.in prolo.

Ille plus didicit,qui plus facit. cæterum ſi quod tu diſcis ego fa cio,magis mea opera ſcripturas tenent,quàm tuus ſermo, qui va ne reſonat.Idem ſuper Pſal.cap.22.

Super illud Pſal.147.Et adipe frumenti ſatiat te. Pinguiſsimus ſermo diuinus eſt,omnes in ſe habens delitias:quidquid volueris ex ſermone diuino naſcitur, ſicut tradunt Iudæi,quoniam manna quando commedebant,ſecundum voluntatem vniuſcuiuſque ſic ſapiebat in ore.Idem.

Si quicquam quod in hac vita virū ſapiētem teneat,& inter preſ ſuras & turbines mundi æquo animo manere perſuadet,id eſſe pri mum reor meditationem & ſcientiam ſcripturarum. Idem ſuper Epiſt.ad Ephe.lib.1.

Vnum illud tibi repetam,& prædicās iterūque iterūque mone bo,vt animum tuū ſacrę lectionis amore occupes,ne in bona terra pectoris tui ſemen lolij auenaſque ſuſcipias,&c.Deinde epiſtolā vltimo mādato cōcludit hoc modo.Finē iungo principio, nec ſe mel admonuiſſe contentus.Ama ſcripturas ſanctas,& amabit te ſa pientia:dilige eam,& ſeruabit te:honora illam,& amplexabitur te. Hieronymo. ad Demetria.

De ſcripturis ſanctis habeto pēſum quotidianū:nec ante quieti mēbracōponas,quā calathū pectoris tui hoc ſub tegmine impleue ris.Poſt ſcripturas ſanctas doctorū hominū tractatꝰ lege,eorū dū taxat,quorū fides nota eſt.Nō neceſſe habes aurū in luto quērere: multis margaritis vnā redime margaritā.Idem ad Furiam.

Geminum confert donū lectio ſanctarū ſcripturarū : ſiue quia mētis intellectū erudit,ſeu quod à mūdi vanitatibus abſtractū ho minem ad amorē Dei perducit.Iſidor.de ſummo.bo.lib.3. *Iſido.*

Ad ſacrę ſcripturæ cognitionē opus eſt intima cōpunctione.po tius quā profunda inueſtigatione:ſuſpirijs,quā argumētis.crebris gemitibus,quā copioſis argumētationibus:lachrymis,quā ſentē tijs:oratione quā lectione:gratia lachrymarū,quā ſciētia literarū: cœleſtiū potius contemplatione,quam terreſtrium occupatione. Hug.lib.de Anima. *Hugo.*

Cyprian. Euágelij præcepta fratres dilectiſsimi, nihil ſunt aliud quã magiſteria diuina, fundamẽta ędificádæ ſpei, firmamenta corroborádæ fidei, nutrimẽta ſouendi cordis, gubernacula dirigẽdi itineris, præſidia obtinendæ ſalutis: quæ dũ dociles credentiũ mẽtes in terris inſtruũt, ad cœleſtia regna perducũt. Multa per Prophetas ſeruos ſuos dici Deus voluit, ſed quãto maiora ſunt quæ filius loquitur? quę Dei ſermo qui in Prophetis fuit, propria voce teſtatur. cypria. de oratione Dominica.

Clim. Tutum non eſt cum veſte natare, nec cũ paſsione aliqua Theologiam attingere. Ioan. clim. Grad. 27.

COLLE. ¶Scripturã diuinæ legis ſimilẽ eſſe homini, Philo ait, vt pote quæ ſuũ corpus & ſpiritũ ſicut homo habeat. Et quidẽ ſpiritus ipſe lõge pulchrius eſt corpore, ideſt externo & literali ſenſu. Id quod in

Exod. 2. dicat fiſcella ſcirpea, quæ infantulum Moſem continebat, extra quidẽ villis & picea, intus tamẽ eleganti puero ornata. Quid enim pulchrius externo ſub cortice legis latente? Id etiam indicat velũ illud quod ſupra fulgidã legiſlatoris faciem poſitũ erat, vt late D. Paulus interpretatur. cæterũ cũ Moſes ad Deũ cõuertebatur, aufe-

2. Cor. 3. rebat velamẽ: Dñs autem ſpiritus eſt. Vt intelligas, quod cũ Iudæi ad ſpiritũ cõuertũtur (nẽpe ſpiritualiter, & agnũ, & vitulã, & hircum, & altare, & propitiatoriũ, & propoſitionis panes intelligẽdo) tunc velamen aufertur, quo legis fulgor tegebatur.

Humiliter & reuerenter, non curioſe, legendas eſſe ſcripturas

Eccli. 32. ſacras docet Eccleſi. 32. his verbis: Qui quęrit legem, replebitur ea: qui autem inſidioſe agit, ſcandalizabitur ab ea. Hoc ita eſſe Hęretici declarãt, qui ſuperbe nõ humiliter legẽtes ſcripturã ex ea errorũ ſuorũ fométa hauſerunt. Hinc illud ex epiſt. Petri ſecunda de

2. Pet. 2. epiſtolis Pauli loquẽs: in quibus ait, eſſe quædam difficilia intellectu, quæ peruerſi homines (ſicut cæteras ſcripturas) in ſuam dãnationem deprauant.

Pſal. 77. Obſcuritatem literarum ſanctarum declarãt illa verba, Aperiã in parabolis os meũ, loquar propoſitiones ab initio, ſiue vt Hier. vertit, Ænigmata antiqua. cur parabolas & ęnigmata appellat hiſtoriã apertiſsimã? Nimirũ quia omnis ſacra doctrina maxime recondita & obſcura ijs eſt, qui nullo alio niſi naturali lumine præditi

Mar. 4. ſunt. Hinc eſt quod Saluator ait. His autẽ qui foris ſunt omnia in

parabo-

parabolis fiũt:ideoq; videtes nõ vident:& audictes nõ intelligũt.

Pro eo quod nos legimus Pſal.88.Pręparabitur veritas tua in eis, alij ex Hebræo vertunt,In cœlis ipſis ſtabilies veritatem tuã: quo deſignatur viritatem Dei non minus inconcuſſam, æternãque,atque ipſos cœlos permanere:imo vero ſtabiliorem eſſe, Dominus teſtatur cum ait,cœlũ & terra tranſibunt,&c.Huius veritatis certi tudo pios homines maxime tũ ad ſpẽ,tũ ad timorẽ ducit.Cũ enim verba Dei partẽ minis,partim promiſsis cõtineantur, ex minis ad timorem,ex promiſſorum vero certitudine ad ſpem incitamur. *Pſal. 88.* *Luc.21.*

Inter magna Dei beneficia merito numeratur illud,Notas fecit vias ſuas Moyſi,filijs Iſrael &c.cui ſimile eſt & illud, Qui annuntiat verbũ ſuũ Iacob.i.&.i.ſ.i.Non fecit taliter omni nationi &.i.ſ. n.m.e.Hoc autẽ beneficiũ amplificant illa verba Moſis Deut.4. Quæ eſt enim gens ſic inclyta,quę habeat ceremonias,iuſtaque iudicia,&vniuerſam legẽ,quã ego propõnã hodie corãoculis veſtris? In quos enim errores Philoſophi omnes inciderũt,qui hoc lumine deſtituti fuere? Veriſimè enim dictũ eſt,ſignis fuerit cõſumma tus inter filios hominũ, & abfuerit ab illo ſapientia tua, quaſi in nihilũ cõputabitur.Et,Vani ſunt omnes:in quibus nõ ſubeſt ſciẽtia Dei,& vacua ſpes illorum. *Pſal.102.* *Pſal.147* *Sap.9.* *Sap.13.*

Vbi nos legimus,Nã & teſtimonia tua meditatio mea eſt, &c. m.i.t.alij verterũt,Nã & teſtimonia tua delectationes meæ ſunt,& cõſiliarij mei.Infra vero vbi nos legimus,cãtabiles mihi erãt.i.&c. alius vertit,cãtica mihi fuerũt iuſ.t.i.l.p.m.De ipſarũ verõ ſuauitate ait,Quã dulcia faucibus meis eloquia tua?ſ.m.o.m. De vtilitate verò ſubdit,Lucerna pedibus meis verbũ tuũ.&.l.ſ.m. Quos autẽ potiſsimũ illuminet,exponit paulo inferius cùm ait, Declaratio ſermonũ tuorũ illuminat,& intellectũ dat paruulis.i. hominibus ſeſe ſubmiſſe gerẽtibus.De quibus alibi dixit, Teſtimoniũ Domini fidele.ſ.p.p.Pro declaratione autẽ Hier. ex Heb.vertit, hoſtiũ ſermonũ tuorũ &c.Quo ſignificatur nõ modo perfecta ſciẽtia,ſed rudimẽtis etiã ipſis diuinorũ eloquiorũ mẽtes hominũ illuminari. *Pſal.118.* *Ibid.* *Ibid.* *Pſal. 18.* *Pſal.118.*

Vbi nos legimus,ſtatue ſeruo tuo eloquiũ tuũ,alij verterũt,cõfirma ſeruo tuo eloquiũ tuũ: q̃ incitat ad timorẽ tuũ. Hoc enim vere præſtat pura ſanctarũ ſcripturarũ lectio:ſupra omnia alia philoſophorũ etiã grauiſsimorũ ſcripta vt late probat Aug.7. cõfeſ.li.

Introduxit me rex (ait Sponſa in cellaria ſua: exultabimus & *Cant.1.*

læta-

lætabimur in te &c. cellariorum nomine recondita scripturarum sanctarum mysteria,& abdita sacramenta(quæ non omnibus passim obuia sunt,& incerta illa & occulta sapientiæ Dei: quæ à Deo sibi manifestata fuisse regius Propheta gloriabatur)intelligere possumus. Trahitur enim sapientia de occultis. Harum autem rerum mistica cognitio Spiritus sancti magisterio tradita, miras habet delitias & voluptates. Ideo ait, Exultabimus & lętabimur in te,&c. Ex quo etiam patet, Spiritus sancti ductu ad scripturarū intelligentiā opus esse: cum omnis scriptura eodem spiritu legi debeat, quo scripta est, vt eius mentem assequi liceat.

Quæri potest cur scriptura sacra toties & tropis & metaphoris vtatur: quod in literis Prophetarum,& cantico canticorum,& alibi quoque videre est? Huius rei cū multæ sint causæ, hæ mihi præcipuę videtur. Fit enim hoc primū fastidij vitandi gratia. cū enim non raro opus esset, rem aliquam insignē, quæque maxime hominum mentes excitare ad virtutem posset, oculis frequenter obijcere,& in ea diuitus commorari(quod etiam Rhetores fieri præcipiunt)si ea res proprijs nominibus semper efferretur, fastidiū vtique legentibus ingeneraret. Quare operæ pretium fuit, varijs tropis,& similitudinibus eā vestire ac variare, vt ita sine fastidio repeteretur. Sic enim Nabuchodonosoris aduentum Prophetæ aliquā do sub typo fluminis inundātis, obuia quęq; demolientis, vt Esai. 7. designabat: aliquādo sub nomine leonis rugiētis vt Hierem. 4. Ascendit leo de cubili suo,& prædo gentiū se leuauit. Aliquando sub aquilæ imagine vt Ezech. 17. Aquila grandis magnarum alarū venit ad Libanum,& tulit medullam cedri. Simili ratione ex oportunitate & abundantia Euangelicæ gratiæ, ad virtutis & pietatis studium maxime incitamur. Hac enim ratione Apostolus vtitur cum ait, Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis &c. Ecce nunc tempus acceptabile. Hoc eodem argumento saluator vtitur in parabola de nuptijs: in qua tauros, & altilia occisa, & omnia parata esse commemorat, vt nihil desit volentibus nuptiarum agni participes fieri. Idem etiam insinuat in parabola de cœna magna ad quam omnes inuitantur. Eodem etiam argumento in cant. vtitur cùm sponsam à torpore suo ad charitatis feruorem excitat, ex eiusdē Euāgelij opportunitate quod hyemis & veris metaphora declarat: hyemē legis veteris tempus (vide-

Prima ratio.

2. Cor. 6.

Luc. 14.

Luc. 14.

Cant. 2.

(videlicet ad iter faciendum inopportunum) ver autem nouæ legis: quod ex omnibus circunſtantijs deſcribit. Sic etiam Apoſtolus illud nocti, hoc vero diei cóparat cùm ait, Nox præceſsit, dies autem appropinquauit. Eandem quoque Euangelij gratiam alibi ſub nomine aquarum & fontium deſignat. In his omnibus cæteriſque ſimilibus res eſt eadem quæ traditur, tropi tamen & ſimilitudines variæ. *Rom.* 13.

¶ Altera vero cauſa eſt, quod hac loquendi ratione multa quoque rei circunſtantiæ & partes adduntur, quæ rei magnitudinem plenius deſcribunt. Quin & res ipſæ latius hoc modo explicantur: quandoquidem in ijs rebus quæ proprijs verbis deſignantur, non licet extra præſcriptum euagari: at vbi per tropologiam res exponitur, varię res ſub eadem ſimilitudine intelligi poſſunt. Vt cum dicimus, In odorem vnguentorum tuorum curremus. Quam multa ſunt, quæ vnguentorum nomine accipere licet? Vnguenta enim chriſti beneficia eius, & verba, & exempla, & ſacramenta, & vbera conſolationis eius: ac denique omnia chriſti munera: vnguentorum nomine intelligere poſſumus. Ad hũc modum euagari licet cum & vbera Sponſæ, & lectulum ſponſi, & cellaria, cellamque vinariam, & faſciculum myrrhæ, & botrum cypri, cæteraque ſimilia legimus: vt omittam interim quam latè hic pateat campus, cùm varias rationes aſsignamus propter quas ſponſus, vel faſciculus myrrhę, vel botrus cypri, vel flos campi, vel liliũ conuallium, vel petra, vel maceria appelletur: & propter quas item ſponſa columba, & hortus concluſus, & fons ſignatus &c. nuncupetur. *2. Ratio.*

Eſt enim hoc loquendi genus vberrimum & fœcundiſsimũ. *3. Ratio.*

¶ Poſtremò hoc ipſum mire facit non modo ad gratiam & iucunditatem, ſed etiam ad vim & acrimoniam orationis. Vehemẽtius enim eſt, Aſcendit leo de cubili ſuo, & prædo gentium ſe leuauit &c. quam ſi dicas, Nabuchodonoſor venturus eſt &c. Et maius atque ſublimius eſt cum Propheta dicit, Super aſpidem & baſiliſcũ ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Et, Lætabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis, & qui ablactatus fuerit in cauernam reguli mittet manum ſuam: quam ſi hæc eadem proprijs vocibus enuntiarentur. Et iucundius eſt illud, Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet &c. Et, Lætabitur deſerta & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium &c. Et Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit &c. *Hiere.* 4. *Pſal.* 90. *Eſai.* 11. *Eſai.* 11. *Eſai.* 35.

quàm

quàm si hæc omnia suis nominibus significarentur. Quanquã in hoc postremo loco, nõ modo gratia, sed vis etiã & admiratio quę-
4. *Ratio.* dam est. ¶ Hæc quoque dicendi figura cõmunia nouiter (quæ ma xima orationis virtus est) dici solent. Commune enim est si dicas, vtilissimũ esse Dñicæ passionis beneficium meditari: at nouũ ap-
*Cant.*3. paret cũ hoc ipsum sub hac similitudine cõmendas, Egredimini
*Cant.*2. filiæ Sion, & videte regẽ Salomonẽ in diademate, &c. Et, Colũba mea in foraminibus petræ. i. c. m. Et, Fasciculus myrrhæ dilectus
*Cant.*1. meus mihi, inter vbera mea cõmorabitur. Quę oĩa sub diuersis tro pis idem significant. Hæc autem quæ diximus probè intellexisse, plurimum & ad intellectum, & explanationem sanctarum scriptu rarum conducit. His enim obseruatis, & tropologicos sermones intelligere, & metaphoras excutere, & in lucem quidquid in earũ sinu atque complexu latet pari venustate & amplitudine sermonis in lucem eruere poterimus.

Esse singulare donum scripturarũ sanctarum intellectum: cùm videlicet ad intima vsque diuini spiritus arcana penetramus, & scripturarum sensum & affectum percipimus declarat Sponsa cũ
*Cant.*2. ait, Introduxit me Rex in cellam vinariam. Vinum quippe verbũ
*Mar.*2. Dei esse declarat Dominus Matth. 9. cùm ait, Vinum nouum in vtres nouos mittendũ esse, &c. Quo loquendi schemate insinuare voluit aliam incipientibus, aliam prouectioribus vitæ regulam atque doctrinam esse tradendam. Quod cùm ita sit oratione se atque humilitate præparare debet quicunque ad sacras literas accedit quæ intellectum dant paruulis. Hinc Diuus Augustinus vndecimo Confess. sic orat, Noli claudere Domine Deus, per Christũ obsecro, noli claudere desiderio meo abdita ista, quominus ea penetret & diluescat, allucente misericordia tua. Quem enim percontabor, aut cui fructuosius confitebor imperitiam meam nisi tibi, cui non sunt molesta studia mea flammantia vehementer in scripturas tuas. Nec enim frustra scribi voluisti tot paginarum opaca secreta. Sint ergo castæ delitiæ meæ scripturæ tuæ, non fallar in eis, nec fallar ex eis.

Sanctarum scripturarum dulcedinem & suauitatem insinuant
Psal. 118. illa Prophetæ verba, Quàm dulcia faucibus meis. e. t. s. m. o. m. Cui consentiunt & illa Sponsi verba Cant. 4. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua. In melle dulcedo, in lacte quo

cte quo tenera nutritur infantia, ſpirituale animarũm nutrimentũ accipimus: vtrumque alumnis ſuis ſanctarum ſcripturarum deuota lectio præſtat, quæ mirè illos delectat & nutrit.

Duo Cherubin ad latera arcæ collocari à Domino iubetur, quę verſis vultibus ſe & propitiatorium mutuo reſpiciãt. Per quæ duo teſtamenta conuenienter accipimus, quæ mirabili inter ſe conſenſione conſpirant. Vtrumq; tamen propitiatorium quod in medio poſitum eſt, reſpicit: quia finis legis & Euangelij Chriſtus eſt: quẽ propoſuit Deus propitiatorem (ſiue vt alij legũt) propitiatorium pro peccatis noſtris. Quam ob rem in tota ſacra pagina Chriſtus ſemper nobis occurrere debet, ad quem omnia referuntur. *Exod. 25.*

Sanctarum ſcripturarum virtutem ſupra omnes Philoſophorũ doctrinas miris in cœlum laudibus D. Auguſt. Confeſs. 7. lib. c. 21. extollit: quod humiles homines ex turgidis & inflatis efficiant, & qui eas legit nõ ſolum admonetur vt videat, ſed etiam ſanatur vt teneat: & vt vtrumq; Dei donum eſſe agnoſcat. Memorat item. 8. Confeſs. lib. cap. 2. Victorinum non in rhetorica modo, ſed in omnibus diſciplinis adeo inſignem, vt Romæ in foro ſtatuam meruerit, legendis ſacris literis ita permotum & affectum fuiſſe, vt tota ferè Romana nobilitate quam is erudierat reclamante maximo noſtrorũ gaudio & infidelium mœrore fuerit ad fidem conuerſus, publicèque baptiſmum recipere non erubuerit. Subdit enim Auguſtinus. Denique vt ventum eſt ad horam profitendæ fidei, quæ verbis conceptis, retentiſque memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi fidelis Romæ reddi ſolet, ab eis qui acceſſuri ſunt ad gratiam tuam, oblatum illi fuit à presbyteris vt ſecretius redderet, ſicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat. Illum autem maluiſſe ſalutẽ ſuam in conſpectu ſanctæ multitudinis profiteri.

Omnis ſcriptura eo ſpiritu legi debet, quo facta eſt. Quis enim charitatis pleniſsima verba charitate vacuus intelligere poterit? Vnde qui frigido corde ſcripturas legũt, frigidi permanẽt vbi eas legerũt: qui autẽ charitate incẽſi eaſdẽ legũt, miras ex earũ lectiõe voluptates capiũt: ita vt cũ Spõſa dicãt, Anima mea liquefacta eſt, vt locutus eſt dilect' meus. Hinc Mãna (quod verbi Dei imaginẽ refert) liquefiebat, vbi Sol incaleſceret. Aliter ergo hi, aliter cęteri legẽdis, vel audiẽdis ſcripturis afficiũtur. Vnde ſũt illa verba Dñi,

Quã

Ioan.8. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et, Si quisquis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina mea vtrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar. Et Ioannes, Qui est ex Deo, audit nos. Et, Ioan.7. 1.Ioan.4 Qui non diligit, nō nouit Deum: adeo enim parum de Deo nouit, Ibidem. qui non diligit, vt illum ignorare dicatur.

Ti.Euch. Qua puritate ad sacratissimum Domini corpus sumendum accedere debeamus, ex illa lege Domini Leuit.7. colligitur, quæ sic habet, Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immundiciam hominis vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiusmodi carnibus, interibit de populis suis. Ex his locis apparet manifeste quod Apostolus ait, Omnia olim Hebræis in figura contigisse. Neque enim vel morbus corporis, vel fluxus sanguinis, vel huiusmodi cōtactus, vel illius carnis esus secluſa prohibitionis lege, immundicia aliqua mentem hominis afficiunt: quæ sola peccati labe contaminatur. Quare in his ac similibus locis quibus Moysi lex plena est, ad spiritualem animarum immundiciam, & verum corporis christi sacrificium respiciendum est, si ad intimam diuini spiritus mentē pertingere volumus. Itaque ex hoc loco vel misticum sensum conseruando, vel à minori ad maius argumentando colligere licebit, quam capitale sit impura conscientia ad sacra Dominici corporis mysteria accedere: quando capitale erat, hominem solo tactu cadaueris pollutum, pecudis carnes in sacrificio Domini oblatas, comedere.

Gen.26. Repurgant pueri Isaac puteos quos pueri patris sui foderant, quoniam eos Philistijm terra oppleuerant. Hoc Iudæi faciunt, qui terrena & carnali intelligentia spiritualem legem interpretantur: hoc & Dæmones faciunt, qui cœlestia virtutum semina animis nostris impressa prauis opinionibus, ac deprauatis moribus quasi iniecta terra obruunt & excæcant.

Scripturas sanctas ac præcipue legem esse spiritualiter intelligēdas, & ad earum intellectum & auditum adhibendam esse attentionem, vitæ puritatem & orationem eleganter Origenes tractat in homil. super Exod. vbi de facie Mosis glorificata & superinducto velamine agit: vbi etiam copiose tractat locum Apostoli. 2. cor. 3. in quo is de hoc Mosis velamine diserit. Ait igitur, Moyses glorificatam faciem habebat, sed ponebat is velamen super faciem suam

&c.

&c. Moyſes ergo glorificato vultu loquitur, ſed gloriam quæ eſt in vultu eius non poſſumus intueri: eſt enim omnis gloria eius in trinſecus. Vt enim Apoſtolus ait, Velamen id ipſum in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum, quia videlicet lex gloriam habet excelſam, ſed abſconditam & latentem, & velo contectam. Quæ quidem tanti Apoſtoli ſententia amputaret nobis ſpem omnem ſcripturam intelligendi niſi protinus ſubiunxiſſet, Cum autē quis conuerſus fuerit ad Dominum auferetur velamen. Igitur cauſam auferendi velaminis, & intelligendi ſcripturas conuerſionem noſtram dicit ad Dominum. Quid eſt autem ad Dominum conuerti? Si mundanis omnibus negotijs terga vertamus, & ſtudio, actibus, mente, intentione, ſolicitudine verbo Dei operam demus, & omiſsis omnibus Deo vacemus, hoc eſt conuerſum eſſe ad Dominum. Sed quis noſtrum ita ſe conuertit ad Dominum? Quis noſtrum expleat Dominicum illud præceptum, Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi. m. t. &. d. t? Alij ne hoc quidem patienter expectant, quouſque lectiones in Eccleſia recitentur: alij nec ſi recitentur, ſciunt, ſed in remotioribus Dominicę domus locis communibus fabulis occupātur. De quibus ego auſus ſum dicere quia cum legitur, Moyſes iam non velamen ſuper cor eorū, ſed paries & murus quidam eſt poſitus. Quomodo enim dicendus eſt velamen habere ſuper poſitum cordi ad quē ne ipſum quidem velamē literæ quo ſenſus velatur, qui eſt ſonus vocis acceſsit? ¶ Sed quid eſt, quod deinde ſequitur, Dominus autē ſpiritus eſt? Per quod quaſi interpretari videtur quid ſit Dominus. Quis enim neſcit quod Dominus ſpiritus eſt? Videamus ergo ne nō ſolū cum Moyſes legitur, ſed & cum Paulus legitur, velamen ſit poſitum ſuper cor noſtrum. Et manifeſte ſi negligenter audimus, non ſolum legis & prophetarum ſcripta ſed & Apoſtolorum & Euangeliſtarū grandi nobis velamine conteguntur. Ego autem vereor ne per nimiam negligentiam & ſtoliditatem cordis non ſolum velata ſint nobis diuina volumina, ſed & ſignata, vt ſi detur in manus hominis neſcientis literas liber legendus, dicat, quia neſcio literas. Si detur in manus hominis ſcientis literas dicat quia ſignatus eſt. Vnde oſtenditur etiam præter induſtriam & diligentiam adhibendam eſſe quoque orationem, vt veniat agnus ex tribu Iuda, & ipſe accipiens librum ſignatum, dignetur aperire. Ipſe eſt enim qui ſcri-

pturas adaperiens accendit corda discipulorum, ita vt dicant, Nõne cor nostrum ardens erat in nobis cum aperiret nobis scripturas &c. Ipse ergo nunc nobis aperire dignetur, quid est quod Apostolo suo inspirauit, vt diceret, Dñs autẽ spiritus est. Vbi autem spiritus Domini ibi libertas. Ego quidem quantum pro paruitate intelligentiæ meæ sentire possum, puto quod filius Dei nunc via, nunc veritas, nunc caro, nunc spiritus nominetur. Quamuis enim verbum caro factum sit, tamen est vbi Apostolus dicat, Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Quia ergo nunc sermo eius ad subtiliorem & spiritualẽ intelligentiã prouocat auditores, & vult eos nihil carnale in lege sentire, dicit vt qui vult auferri velamen, conuertatur ad Dominũ. Non quasi ad carnem Dominum (est enim & hoc quia verbum caro factum est) sed quasi ad spiritum Dominum. Si enim quasi ad spiritum Dominum conuertatur, de carnalibus ad spiritualia veniet, & ad libertatem de seruitute transibit.

Esse in literis sanctis mysticum & spiritualem sensum, præter eum quem prima fronte verba præ se ferunt, hac similitudine declarat Origenes, Sicut in nouissimis diebus verbum Dei ex Mariæ carne vestitum processit in hunc mundum, & alium quidem erat quod videbatur in eo, aliud quod intelligebatur: carnis nanque aspectus in eo patebat omnibus, paucis verò & delectis diuinitatis agnitio: ita & cum per prophetas vel legislatorem verbum Dei profertur ad homines, non absque competentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic literæ velamine tegitur, vt litera quidem aspiciatur tanquam caro, latens vero intrinsecus spiritualis sensus tanquam diuinitas sentiatur.

Quid sibi vult quod in sacrificio pro gratiarũ actione (de quo Leuit. 7. agitur) carnes hostiæ quæ immolantur, eodem die mãducantur, nec quicquam ex eis relinquitur in alteram diem? Certe hoc in loco (inquit Origenes) diuino egemus auxilio, quo mentem Domini & legis huius consilium atque rationem capere valeamus. Conferamus igitur ipsam sibi scripturam diuinam, & quam nobis aperuerit absolutionis semitam, subsequamur. Inuenimus enim de sacrificio paschæ, quod in vespera immolari iubetur, dari mandatum similiter, ne remaneat ex eo aliquid

vsque

vsque mane. Non est hoc otiosum quod hesternas carnes non vult vesci nos sermo diuinus, sed recentes semper & nouas. Recordatus sum simile aliquid & prophetam Ezechielem dicere cum ei Dominus præcepisset vt coqueret sibi panes in stercore humano. Respondit enim Domino, O Domine nunquam contaminata est anima mea, & morticinum aut immundum non comedi. Sed neque caro hesterna introiuit in os meum. De quo sæpe apud me metipsum requirebam, quænam esset ista Prophetę exultatio, qua velut magnũ aliquod ante Deum proferret, quia nunquã carnem hesternam manducauerit. Audite hæc omnes Domini Sacerdotes, & attentius intelligite quæ dicuntur, caro quæ ex sacrificijs sacerdotibus deputatur, lex Dei est de qua monentur, vt cum proferre sermonem debeant, non hesterna proferãtur, nõ vetera quę secundum literam sunt, proloquantur, sed per gratiam Dei noua semper proferant, & spiritualia semper inueniant. Si meministis in oblatione primitiarum eodem sermone vsus est legis lator, Vt sint, inquit, noua & recentia. Denique Gabaonitæ illi propterea condemnantur, quia panes veteres ad Israelitas detulerunt. *Ezec. 4.* *Iosue. 9.*

Scientia, Doctrina, Philosophia.

VEra scientia afficit non extollit, nec superbientes quos imple uerit, sed lamentantes facit. Greg. in Mor. 23. cap. 17. *Greg.*

Cũ summa cura prouidẽdũ est, ne accepta sapiẽtia cũ ignorãtiæ tenebras illuminat, lumẽ humilitatis tollat, & iã sapiẽtia esse nequeat, quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscuret. Greg. in Mor.

Scientia cum quis repletus fuerit, priori loco se scire adpetit, & iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmũ in illa verius recognoscit. Greg. in Mor.

Super illud. Mel inuenisti &c. Satiatus mel euomit: qui plus appetens penetrare quam capit, & illud perdit, vnde potuit nutriri. Greg. vbi sup. lib. 16. cap. 2.

Dæmon scientiam nostrã offuscat: sicut quondam incolæ puteos Isaac terra replebant. Greg. vbi sup. cap. 9.

Greg. super illud Iob, Nepotes non saturabuntur pane, sic ait:

Quia dum in sacri verbi pabulo, plus quærunt sentire, quã sapiũt: semper à veritatis cognitione ieiunant: & prædicamenta doctrinæ quæ quærunt ad quæstionem, habere non valent ad refectionem. Mor. 18. cap. 6.

Quidã non quærũt in lectione ea vnde ad virtutẽ erudiantur, sed ea vnde singulariter eruditi videãtur: atque ita immoderatis auſibus scientiã quo plus appetũt, plus amittũt. Greg. 20. Mor. cap. 8. Vide hoc in loco contra eos, qui nimium alta perscrutantur.

Non est secura lętitia multa cognoscere, sed cognita custodire: quanto enim intentio latius extenditur: tãto ad explẽda opera enixius ligatur. Greg. 22. Mor. cap. 4.

Sancti non exultant, cum cognoscunt, quæ faciunt, sed cum faciunt quæ cognoscunt. Actione ergo persoluunt, quod eis in cognitione prærogatum est Greg. 22. Mor. cap. 4.

Arrogãtes, ab inuestigatione mysteriorum Dei, elatio ipsa scięntiæ suæ eijcit, dũ extollit. Est enim obstaculũ veritatis tumor mẽtis quia dũ inflat, obnubilat. Foris acuti, intus cæci: nec de Deo sciũt, quod dulce sapiat, sed quod sonet. Greg. 23. Mor. cap. 16.

Iob. 37. Greg. super illud Iob. 37. Perfectas scientias, sic ait: Perfecta scięntia est, scire omnia, & tamen se esse scientem nescire. Vnde. 1. Corinth. 8. Qui se putat aliquid scire, nondũ cognouit, qualiter oporteat eum scire. Greg. 27. Mor. 24. cap.

Augusti. Quidquid de arte loquendi, & differendi, quicquid de dimensionibus figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate, nullo hominum tradente intellexi: scis tu domine Deus meus, quia & celeritas intelligendi, & discendi acumẽ, donum tuũ est: sed non inde sacrificabã tibi. Itaq; mihi non ad vsum, sed ad perniciem magis, valebat: quia tam bonam partem substantiæ meæ sategi habere in potestate: & fortitudinem meam non ad te custodiebam, sed profectus sum abs te in longinquam regionem, vt eam dissiparem in meretricias cupiditates. Nã quid mihi proderat bona res non vtenti bene? Quid mihi tunc proderat ingenium per illas doctrinas agile, & nullo adminiculo humani magisterij tot nodosissimi libri enodati, cũ deformiter & sacrilega turpitudine in doctrina pietatis errarẽ? Aut quid tantum oberat paruulis tuis lõge tardius ingenium, cum à te longe nõ recederẽt, vt in nido ecclesiæ tuæ tuti plumescerent, & alas charitatis alimento sanæ

fidei

fidei nutrirent Auguſt. confeſſ. lib. 4.

Infœlix ille homo, qui ſcit illa omnia, te autem neſcit: beatus ille qui te ſcit, etiam ſi illa neſciat, qui vero & te & illa nouit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolum beatus eſt, ſi cognoſcés te, ſicut Deum glorificet, & gratias agat, & non euaneſcat in cogitationibus ſuis. Sicut enim melior eſt qui nouit poſsidere arborẽ, & de vſu eius tibi gratias agit, quamuis neſciat vel quot cubitis alta ſit, vel quanta latitudine diffuſa, quàm ille qui cã metitur, & omnes ramos eius numerat, & neque poſsidet eam, nec creatorẽ eius nouit, aut didicit: ſic fidelis homo, cuius totus mundus diuitiarum eſt, & quaſi nihil habens, omnia poſsidet, inhærendo tibi, cui ſeruiunt omnia, quamuis nec ſeptentrionum gyros nouerit, dubitare ſtultum eſt, quin vtique melior ſit, quam menſor cœli, & numerator ſyderum, & negligens tui, qui omnia in numero & menſura & pondere diſpoſuiſti. Aug. confeſ. lib. 5.

Multos reperimus negligentiſsimos iuſtitiæ, & auidiſsimos ſapientiæ: hos docet ſcriptura diuina peruenire non poſſe ad id quod appetunt, niſi ſeruando quod negligunt. Fili, inquit, concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & Dominus præbebit illam tibi. Idem in ſerm.

Neque pigebit me ſicubi hæſito, quærere: nec pudebit, ſicubi erro, diſcere. Idem de Trinit.

Bonorum ingeniorum inſignis eſt indoles, in verbis verũ amare, non verba. Idem de doctri. Chriſt.

Non ſimus in diſputationibus prompti, & in orationibus pigri. Idem de bon. perſeu.

Quiſquis omnẽ philoſophiam fugiendam putat, nihil nos vult aliud, quam non amare ſapientiam. Idem de ord. diſcen.

Qui didicerunt à Domino Ieſu Chriſto mites eſſe, & humiles corde, plus cogitando & orando proficiunt, quàm legendo & audiendo. Idem in epiſt. ad Pauli.

Multo facilius inuenit ſyderum conditorem humilis pietas, quàm ſyderum ordinem ſuperba curioſitas. Idem in ſerm. de Eclyp. ſolis.

Alij nũmum addant nummo, & marſupium ſuffocantes, matronarum opes venentur obſequijs: Nepotianus noſter, aurum calcãs ſquedulas conſectatur. Hierony. ad Heliod. *Hieron.*

Si adamaueris captiuam mulierem, ideſt, ſapientiam ſeculârem, & eius pulchritudine captus fueris decalua eam, & illecebras criminum, & ornamenta verborum cum emortuis vnguibus ſeca: laua eam prophetali nitro: & tunc requieſcens cum illa dicito, Leua eius ſub capite meo &c. Multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Iſraelitis. Idem ad Pammachium.

Bernar. Sunt qui ſcire volunt eo fine tantum vt ſciant, & turpis curioſitas eſt: Et ſunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt. Et ſunt etiam qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam alijs vendant, verbi cauſa, pro pecunia & honoribus, & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoque qui ſcire volunt, vt ędificentur, & prudentia eſt. Bern. ſuper Cant.

Falleris fili, falleris, ſi te putas inuenire apud mundi magiſtros ſcientiam, quam ſoli Chriſti diſcipuli, id eſt, mundi contemptores, Dei munere aſſequuntur: non enim hanc lectio docet, ſed vnctio: non litera ſed ſpiritus, non eruditio ſed exercitatio in mandatis Dei. Idem in epiſt.

Cibus indigeſtus corpus corrumpit: inflatum & hydropicum reddit: ſi digeſtus fuerit, nutrit: ſic ſcientia ſtomacho animæ indigeſta, ſi non fuerit igne charitatis decocta, malos humores generat. Numquid non mali mores, mali humores ſunt? Idem ſuper illud ſcientia inflat.

Super Cant. ſerm. 36. exponens illud Corint. Si quis exiſtimat ſe ſcire, cum nihil ſciat &c. Vides quod non probat multa ſcientem, ſi modum ſciendi neſcierit. Vides quomodo fructum & vtilitatem ſcientiæ in modo ſciendi conſtituit. Quid ergo dicit, niſi vt ſcias quo ordine, quo ſtudio, quo fine, quæque noſſe oporteat. Quo ordine? vt illud prius quod maturius mouet, ad ſalutem: quo ſtudio? vt illud ardentius, quòd vehementius ad amorem: quo fine? vt non ad inanem gloriam, curioſitatem, aut aliquid ſimile, ſed tantum ad tuam & aliorum ędificationem. Idem.

Sol non omnes quibus lucet, etiam calefacit: ſic ſapientia multos quos docet quid ſit faciendum, non continuo etiam accendit ad faciendum. Aliud eſt multas diuitias ſcire, aliud & poſſidere: nec notitia diuitem facit, ſed poſſeſsio. Idem ſerm. 23.

Somnio

Somnio similis est imperitorum vita, vanas imaginationes habens. Isidor. *Isidor.*

Cum sit vtilis ad instituendum lectio, & adhibita collatione maiorem intelligentiam præbeat, melius est conferre quam legere. Idem de sum. bo. lib. 3.

Duo sunt quæ simul efficiunt illud quod quęritur, Scientia id pręstat, vt quomodo & quo perueniendũ sit, nouerimus: Virtus, vt perueniamus: alterum sine altero nihil valet. Lactantius. *Lact. antius.*

O quanti veritatem quærunt, non in veritate, sed in vanitate: quæsitã inueniunt, non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ, lucra mortis negotiantur. Richar. de S. Vict. in quodam serm. *Richard.*

Odibilius nihil est subtilitate, vbi est sola subtilitas: quid enim prodest in illis expendere dies suos, quæ neque domi, nec militiæ nec in foro, nec in claustro, nec in curia, nec in Ecclesia, nec alicubi prosunt, nisi duntaxat in scholis. Scribens Seneca ad Lucillũ, quid est inquit, acutius aristæ, & in quo est vtilis? Tale est inquit, ingenium, quod sola subtilitate lasciuiens, nulla in se residet grauitate. Pet. Rau. in serm. *Pet. Ran.*

In literis prudens, inuenit vnde sapientior fiat: ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur: inde princeps accipit quomodo populos sub æqualitate componat: nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam literarum non augeat glorioſa notitia. Idem in Epist.

Sobrius intellectus in omnibus optimus est, qui reficit animã, nec grauat mentem: vnde mel inuenisti, commede quod sufficit tibi: ne forte satiatus euomas illud, & peieres nomen Dei tui. Glos. in illud Eccles. 3. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter. *Glo.*

Quid est quod ex tanta turba discentium, quorum multi & ingenio pollent, & exercitio vigent, tam pauci inueniantur, quibus ad scientiam peruenire contingat? Sciẽdũ est, quod in quolibet negotio duo sunt necessaria: opus videlicet & ratio operis quę ita sibi annexa sunt, vt alterum sine altero aut inutile sit, aut minus efficax. Verũtamẽ melior vt dicitur prudẽtia est fortitudine: quia & pondera aliquãdo quæ viribus mouere nõ possumus, arte leuamus. Sic nimirum est in omni studio, qui sine & discretione operatur, *Hugo.*

ratur, laborat quidem sed non proficit,& quasi aerem verberans vires in ventum fudit. Aspice duos pariter syluam transeuntes: & hunc quidem per deuia laborantem, illũ vero recti itineris compendia eligentem: pari motu cursum tendunt, sed non æquè perueniunt. Quid autem scripturam dixerim, nisi syluam? cuius sentẽtias quasi fructus quosdam dulcissimos legendo, carpimus: tractãdo, ruminamus. Qui ergo in tanta multitudine librorum discendi atque legendi ordinem non custodit, quasi in densitate saltus oberrans, tramitem recti itineris perdit: & vt dicitur semper discentes, & nũquam ad scientiam peruenientes. Tantum enim valet discretio vt sine illa, & omne otium turpe sit, & labor inutilis. August. lib. 5. Didascal.

Frustra in nobis diuinæ cognitionis abundantia crescit, nisi in nobis diuinæ dilectionis flammam augescat. Idem vanit. mundi.

Si quis familiariter scientiam amare didicerit & ei sæpius vacare voluerit, iucundam valde reddit vitam, & maximam in tribulatione præstat consolationem. Idem in Didascal. lib. 3.

Plato. Omnis sapientia si seperatur à iustitia & reliqua virtute, callidi tas & non sapientia efficitur.

Socrates. Socrates interroganti quodnam esset pulcherrimum animal, dixit, Homo doctrina ornatus.

Cleantes Cleantes dicebat, homines imperitos sola forma differre à bestijs.

Empedo. Empedocles ad quendam dicentem quòd nullum sapientem reperire posset: Non mirum est dixit: oportet enim vt primum ille sapiat qui sapientem quærit.

Theocrit⁹ Agricola terram: philosophus ingenium excolit.

Democri tus. Ciuitatibus mœnia, animis vero mens per disciplinam exculta decus & munimentum præstant.

Cato. Discere ne cesses, cura sapientia crescit,
Rara datur longo prudentia temporis vsu.

Antisth. Præcipua disciplina dediscere mala.

Plinius. Baculus est eruditio vitæ. Idem.

Aristot. Multum legendum est, sed non multa.

Non vt sciamus quid sit virtus perscrutamur, sed vt boni efficiamur.

Errores

Errores magni, raro nisi ex magnis ingenijs prodiere. *Ex diuersis.*
In animis laborioſorum habitant muſæ.
Memoria theſaurus artium.
Plurima ſunt cognoſcenda, ſed optima retinenda.
Perijt omne tempus, quod ſtudijs non impartimur.
Præcipua eruditio eſt velle diſcere.

Si ex literis delectatio tantum peteretur, tamen hanc animaduertionem humaniſsimam & liberaliſsimam iudicaremus. Nam cætera neque temporum ſunt, nec ætatũ omnium nec locorum. Hæc ſtudia adoleſcentiam agunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium atque ſolatium præbent: delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur. Cicero. Pro Arch. Poet. *Cicer.*

Neſcire quid antea quam natus ſis acciderit, id eſt ſemper eſſe puerum. Idem in orat. ad Brut.

Philoſophia mater omnium bonarum artium nihil eſt aliud niſi (vt Plato ait) bonum & inuentum Deorum. Hæc nos primũ ad Deorum cultum, tum modeſtiam, magnitudinemque animi erudiuit: eademque ab animo tanquam ab oculis caliginẽ diſpulit: vt omnia ſupera, infera, prima, vltima, media, videremus. Idem 1. Tuſcul.

Eſt animi medicina philoſophia, cuius auxilium non vt in corporis morbis petendum eſt foris, omnibuſque opibus, viribuſque vt nos metipſi nobis mederi poſsimus, elaborandum eſt. Idem. 3. Tuſcul.

O vitæ philoſophia dux, ò virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, qui non modo nos, ſed omnino vita hominum ſine te eſſe potuiſſet? Tu vrbes peperiſti, tu diſsipatos homines in ſocietatem vitæ conuocaſti: Tu eos inter ſe primo domicilijs, deinde coniugijs, tunc literarum & vocum communione iunxiſti. Tu inuentrix legum, tu magiſtra morum & diſciplinæ fuiſti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis ſubſtuliſti. 5. Tuſcul.

¶ Scientia ſolum perficit intellectum: virtus autem & ipſum intellectum, & omnes alias animæ potentias. Plenitudo enim ſapientię eſt, timere Deum &c. Vide hic Baruch. 3. & Iob. 28. Si ergo ita eſt, COLLE-

qualis eorum insania est, qui curam omnem in assequenda scientia, & nullam in paranda virtute posuerunt.

Quam modica sit scientię vtilitas si charitate destituta sit, declarat teterrimum crimen Balaam: qui tamen prophetico lumine (quod omnem superat scientiam) tam multa & admiranda cognouit. Quem tamen sceleſtissimum fuisse, declarat execrabile illud consilium quod se regi daturum esse, cum in patriam suam reuerteretur, pollicitus est: quo filios Israel non ad fornicationis modo, sed etiam ad idololatriæ facinus execrandum pellexit.

Non oportere sapere plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, monet Salomon his verbis. Quid necesse est homini maiora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum vitæ suæ, & tempore quod velut vmbra præterit?

Quid sit omnis humana sine diuina sapiętia, declarant illa verba Sap. 10. Si quis fuerit consummatus inter filios hominum & abfuerit ab illo sapientia tua, quasi in nihilum computabitur. Infra vero. c. 13. eandem repetit sententiam his verbis: Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.

Non plus sapere quàm oporteat sapere, sed sapere ad sobrietatem monet Apostolus. Contra eos verò qui hac sobrietate neglecta, curiose se in diuinarum rerum indagatione gerunt, sunt illa verba Domini Exod. 19. Descende & contestare populum, ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sunt igitur definiti nobis in hac philosophia termini, intra quos versari nobis licet: quos tamen prætergredi sub mortis interminatione prohibetur. Hos autem Ecclesiast. docuit cùm ait, Altiora te ne quæsieris, & fortiora te. n. s. f. sed illa cogita quæ præcepit Deus, &c. Vtinam multi nostratium Theologorum hoc consilium secuti fuissent, nec multa superuacua necessarijs rebus admiscuissent.

Quidquid ex animantibus & alas habet & super quatuor pedes graditur abominabile esse lege decernitur. Hoc autem monstri genere eos designari credimus: qui cum alas habeant, quibus vel sublimiter philosophantur, vel diuina semper eloquia in Ecclesijs diu noctuque versant, toto tamen pectore terrenis

renis incubant, & sæcularium hominum more terrenis negotijs implicantur.

Vespertilio immũdum per legem animal est, qui quidem proximus terræ volat, nec in altum pennis erigitur, & vesperè quidem non die volat, penniſque ipsis pro pedibus vtitur, vbi ingrediendum est. Per hoc igitur animal illi conuenienter accipiuntur, qui terrena sciẽtia præditi circa terram volant, vt qui sola terrena sapiant, meridiemque diuinæ cognitionis ignorẽt. Cumque ingrediendum est pennis pro pedibus vtuntur: quoniam scientiæ suæ alas ad terram, hoc est, ad terrena lucra conuertunt.

Magna scientiæ commendatio quod Salomon optione sibi à Domino promissa, vt quidquid vellet ab eo peteret, scientiam & gubernandi peritiam, & cor docile petierit. Quam eius petitionem ita Dominus probauit, vt de eo protinus dicatur. Placuit autem sermo coram Domino, quòd Salomon postulasset huiusmodi rem: dixitque ei Dominus. Quia postulasti verbum hoc, & nõ petisti tibi dies multos, nec diuitias, dedi tibi cor sapiens & intelligens, &c. Sed & hæc quæ non postulasti, dedi tibi diuitias, scilicet, & gloriam. Quo in loco vides quomodo misericordia Dei, & merita supplicum excedit & vota.

Eloquentia.

IAm venerat Carthaginem quidam Manichæorum Episcopus, Faustus nomine, magnus laqueus diaboli, & multi implicabantur in eo per illecebram suauiloquentiæ: quam ego tametsi laudabam, discernebam tamen à veritate rerum, quarum discendarum auidus eram, nec quali vasculo sermonis, sed quid mihi scientiæ comedendum apponeret. *Auguſt.*

Ergo vbi venit Faustus, expertus sum hominem gratum & iucundum verbis, & ea ipsa, quæ illi solent dicere multo suauius garrientem. Sed quid ad meam sitim pretiosorum poculorum decentissimus minister? iam rebus talibus satiatæ erant aures meæ, nec ideo mihi meliora videbantur, quia melius dicebantur, nec ideo vera, quia diserta, nec ideo sapiens anima, quia vultus congruus & decorum eloquium. Illi autem, qui eum mihi promittebant, non boni rerum æstimatores erant, & ideo illis videbatur prudens, & sapiens, quia delectabat eos loquens.

Sensi

senti autem illud genus etiam veritatem habere suspectam, & ei nolle acquiescere, si compto atque vberi sermone promeretur. Me autem iam docueras Deus meus miris & occultis modis, & præterea credo quod tu me docueris, quoniam verum est, nec quis quam præter te alius est doctor veri, vbicunque & vndecunque claruerit. Verbis autem ornatis & inornatis, sicut vasis vrbanis, & rusticanis, vtrosque cibos posse ministrari. Igitur auiditas mea, qua illum tanto tempore expectaueram hominem, delectabatur quidem, motu affectuque disputantis, & verbis congruentibus, atque ad vestiendas sententias facile occurrentibus. Augustin. confes. lib. 5.

Cum enim non satagerem discere quæ dicebat Ambrosius, sed tantum quemadmodum dicebat audire, veniebant in animũ meũ simul cum verbis quæ diligebam, res etiam, quas negligebam. Nec enim dirimere poteram. Et dum cor aperirem ad excipiendum, quam diserte diceret, pariter intrabat, & quam vere diceret, gradatim quidem. Augustin. confes. lib. 5.

Maxime est vtile nosse ita esse præponendas verbis sententias, vt præponitur animus corpori: Ex quo fit, vt malle debeant homines, prudentiores quam disertiores inuenire sermones, sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos. Idem in lib. de catechiz. rud.

Hieron. Dæmonum cibus est carmina poetarum, secularis sapientiæ vanitas, rhetoricorum pompa verborum, hęc sua omnes vanitate delectant, & dum aures versibus dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque penetrant, & pectoris interna deuinciunt. Hiero. in epist.

De scripturis disputantem, non decet Aristotelis argumenta conquirere: nec ex flumine Tullianæ eloquentiæ ducendus est riuulus: nec aures Quintiliani flosculis, & scholari declamatione mulcendæ: sed pedestris & quotidianæ similitudinis & nulla lucubratione redolens oratio necessaria est, quem explicet, sensum edisserat, obscura manifestet. Idem in epist. ad Damas. Pap.

Idem de Paulini oratione fic ait, sed id ipsum genus eloquij pressum est & nitidum: & cum Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententijs. Iacet enim (vt ait quidam) oratio in quatãtũ verba

verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum est, vel initium sequentium. Idem ad Paulinum.

Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam iustitiæ hostem reputes: & pro huiusmodi falsis fratribus dicit ille magister disciplinæ. Manus ne mini cito impoſueris. Bern. de Consid. *Bern.*

Optimus hominis thesaurus est, & ingens gloria, paucis qui mẽ surat singula verbis. *Hesiod.*

Vt hominis decus est, ingenium, sic ingenij lumen est eloquentia. Cicero declar. orat. *Cicero.*

Nihil est tam incredibile quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum, tam incultum quod non splendescat oratione, & tanquam excolatur. Idem in Parad.

Eloquens hoc vel maxime differt à diserto. Disertus est enim qui potest satis acute ac dilucide apud mediocres homines, ex cõmuni quadam hominum opinione dicere. Eloquens vero qui mirabilius & magnificẽtius augere potest, atque ornare quæ vult, omnes omnium rerum quæ ad dicendum pertinent fontes animo ac memoria continet. Idem. 1. de Orat.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Idem ad Atticum. lib. 4.

Nomine oratoris & docti ornandus est qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subijcere odio ciuium supplicioque constringere: idemque ingenij præsidio innocentiam, iudiciorum pẽna liberare: idemque languentem labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflãmare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique quencumque in animis hominum motum res & causa postulet eum dicendo vel excitare possit vel sedare Idem. 1. de Orat.

Id ipsum dicere nunquam est non ineptum, nisi cum est necessarium. Ibidem.

Oratio debet esse ornatior sententijs quam verbis. Idẽ in Part. Orat.

Mandare quẽquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorẽ, hominis est intẽperãter abutẽtis & otio & literis. Idẽ. 1. Tuscul.

Stilus

Stilus est optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister. Idem. 1. de Orat.

Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunæque vicissitudines: quæ & si nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. Idem Lucio fam. 5.

Marcus Antonius cui vel primas eloquentiæ Patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminē: Insidebat videlicet in eius mēte species eloquentiæ quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Idē de Orat. ad Brut.

Vt in vita sic in oratione nihil est difficilius quam quod deceat videre. Ibidem.

Vt nulla materia tam facilis ad exardescendum est, quæ nisi admoto igne ignem concipere possit, sic nulla mens est tam ad comprehendendā vim oratoris parata, quæ possit incendi nisi inflammatus ipse ad eam & ardens accesserit. Idem. 2. de Orat.

Vt mulieres ideo bene olere, quod nihil olent, videntur: ita hoc ipso est ornatior oratio, quod ornamenta negligunt. Idem Attic. fam. lib. 2.

Socrates. Socrates cùm ei sermo barbarus exprobraretur. Ego quidem, dixit, barbarus sum verbis, vos autem moribus.

Theocri. Theocritus Chius ineptū quendā Poetam recitantē auscultās, & interrogatus ab eo quænā ei placerent, respōdit, Quæ omisisti.

Demost. Demosthenes à quodā interrogatus quemadmodū esset dicendi facultatem adeptus, Plus (inquit) olei quàm vini consumendo.

Arist. Vrsus informes gignit catulos, eos lambendo format: ita rudem ingenij fœtum diutina cura expoliri conuenit. Arist.

Rerum omnium thesaurus memoria, quæ nisi custos inuentis, cogitatisque rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiā si præclarissima fuerint, in oratore peritura. Idem. 1. de Oratore.

COLLE. ¶ Fauus mellis composita verba, dulcedo animæ, & sanitas ossiū. Vnde autem hæc facūdia potissimum petenda sit, declarat idem Salomon paulò ante cum ait: Cor sapientis erudiet os eius, & labijs eius addet gratiam. Ex corde enim diuinæ lucis & charitatis radijs

radijs illustrato, ignita diuinorum eloquiorum verba funduntur: vt possit vir pius cum Propheta dicere: Eructauit cor meum verbum bonum. Animus enim piorum, diuini spiritus epulis saginatus ex abundantia cordis verba sapientiæ eructare solet.

Contra eos qui vitam omnem in excolenda lingua, neglecta interim vita & studio sapientiæ insumunt, mire facit diuina illa Salomonis sententia: Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: qui autem possessor est mentis, saluabit animam suam, & custos prudētiæ inueniet bona. Dicit autē, Qui tantū verba sectatur, vt intelligas non damnari hoc studium, nisi cum vera sapiētia negligitur.

Eruditam eloquentiam Salomon his verbis commendat. Est aurum & multitudo gemmarum, vas autem pretiosum labia scientiæ. Ecclesiasticus vero, Tibia (inquit) & citharа suauem faciunt melodiam, & super vtraque lingua suauis. *Eccli. 40.*

Ex variarum gentium spolijs apparauit Dauid ea quæ ad templi fabricam necessaria erant. Ex ære vero quod sustulit de ciuitatibus Adadezer, fecit Salomon omnia vasa ærea, & columnas, & altare. Quibus rebus hoc significari videtur, studijs eloquentiæ literisque Gentilium Ecclesiæ columnas, & altare, hoc est, sacerdotes & doctores ad eam fulciendam fuisse instructos. Quod Diuus Hieronymus, Cyprianus, Basilius cæterique patres Gentiliū disciplinis eruditi facilè indicant. 2. Reg. 8.

Bonum.

TRia sunt genera bonorum: maxima animi, secunda corporis, externa, tertia. Cicero. 3. Tuscul. *Cicero.*

Nihil bonum, nisi quod honestum: nihil malū, nisi quod turpe. Idem Attico. lib. 10. fam.

Rerum expetēdarum tria sunt genera. Nam est quiddam, quod sua vi nos alliciat ad se se, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate: quod genus, virtus, scientia, veritas est. Aliud autem non propter suam vim & naturam, sed propter fructum atque vtilitatem petendum, quod pecunia est. Tertium est ex horū partibus iunctum, quod & sua vi & dignitate nos inductos ducit, & præ se gerit quandam vtilitatem quo magis expetatur, vt amicitia, bona æstimatio. Cicero. 2. de Inuent.

Homi-

Hominum duo sunt genera, alterum indoctũ & agreste, quod antefert semper vtilitatem honestati: alterum expolitum quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque huic generi laus, honos, gloria, fides, iustitia, omnisque virtus: illi autẽ alteri, quæstus, emolumentum, fructusque proponitur, atque etiam voluptas, quę est maxime inimica virtuti, bonique naturam fallaciter imitando adulterat, quam immanissimus quisque accerrime sequitur, neq; solum honestis rebus, sed etiam necessarijs anteponit. Idem in Part. Orat.

Natura.

Adilon. Lupus pilum mutat non mentem.

Adilon. Nunquam efficies vt recti ingrediantur cancri.

Cicero. Multis signis natura declarat quid velit, & quærat, ac desiderat: obsurdescimus tamen nescio quomodo, nec ea quæ ab ea monemur, audimus. Cicero in Lælio.

Si tales nos natura genuisset, vt eam ipsam intueri & prospicere, eademque optima duce cursum vitæ conficere possemus, haud erat sanè quod quisquam rationem ac doctrinam requireret, cum natura sufficeret. Nunc vero paruulos nobis dedit igniculos quos celeriter malis moribus opinionibusque deprauatis sic restinguimus, vt nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs nostris semina innata virtutũ, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatã vitã natura perduceret. Nunc autẽ simul atque editi in lucẽ & suscepti sumus, in omni continuo prauitate versamur: vt pene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur: Cum vero parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. Idem. 3. Tusc.

In omni disciplina infirma est artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. Idem. 3. ad Here.

Consuetudo.

August. Ligatus eram, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxe

trinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido: Et dum seruitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi anulis quibusdam sibimet innexis (vnde catenam appellaui) tenebat me ob strictum dura seruitus. Voluntas autem noua, quæ mihi esse cæperat, vt te gratis colerem, fruique te veliem Deus sola certa iucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem, vetustate roboratum. Ita duæ voluntates meæ vna vetus, alia noua, illa carnalis, hæc spiritalis, confligebant inter se, atque discordando dissipabāt animam meam: sed tamen consuetudo aduersus me pugnatior ex me facta erat, quoniam volens, quò nollem perueneram. Et quis iure contradiceret, cum peccantem iusta pœna sequeretur? Augu. confes. lib. 8.

Lex enim peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur & tenetur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur. August. confes. lib. 8.

Terminato autē sermone Potitiani, & causa qua venerat, abijt ille. Et ego ad me: quæ non in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagellaui animam meam, vt sequeretur me conantē post te ire? Renitebatur, recusabat, & non se excusabat. Consumpta erant & cōuicta argumenta omnia, remanserat muta trepidatio, & quasi mortem reformidabat restringi à fluxu cōsuetudinis, quo tabescebar in mortem. August. confes. lib. 8.

Non instabam frui Deo meo, sed rapiebar ad te decore tuo, moxque diripiebar abs te ponderi meo, & ruebam in ista cum gemitu, Et pondus hoc consuetudo carnalis. August. confes. lib. 7.

Quædam angustia est, à mala consuetudine exurgere velle, nec posse: iam desiderio ad superna tendere: sed adhuc actu in infimis remanere: præire corde, nec sequi opere: atque à semetipso contradictionem perpeti. Greg. 26. Mor. cap. 31. *Greg.*

¶ Consuetudinem sequi solet necessitas: quæ magna in vtrāque rem vim habet. Hinc illud ex. L. Floro. Antiquissimum omnium Deus, maximum locus: velocissimum mens: fortissimum necessitas: prudentissimum tempus. Cicero quoque, Necessitas inquit cogit quod non habeas, aliunde sumere, hinc etiam illud. Durus fames magister multa perdocet. Recte COLLE.

etiam dicitur. Ingens telum necessitas.

Consuetudo mihi nouis principũ tributis similes esse videtur, quæ videlicet vrgente aliqua siue belli, seu publicæ alicuius fabricæ necessitate, populo imponuntur: quæ frequenter cessante, etiam eadem causa, nihilominus retinentur, sic vbi quis longa ęgritudine laborans, carni indulgere consueuit, vbi postea conualuit, vix ad pristinam vitæ consuetudinem redit. Sic etiam qui necessitate & inopia cogente, studio congerendæ pecuniæ intendebat, vbi ad pinguiorem fortunam peruenit, eodem studio (vi consuetudinis impellente) tenetur. Ita fit, vt quod ante necessitas fuerat, postea consuetudine vrgente, fit voluntas. Quod filijs Israel contigisse legimus: qui cum captiui & inuiti in Babylonẽ ducti essent, postea consuetudine vitæ, exilium in patriam, & captiuitatem in voluntariam seruitutẽ commutauerunt. Plurimum ergo in vtrãq; partem consuetudo valet, siue vitijs siue virtutibus assuescas.

Quanta sit consuetudinis vis, vel hoc argumento colligi potest: Fœmina quędam prouectæ ętatis ad nos ex india adducta est, qui triginta iam annis apud nos diuersata, vix linguam nostrã assequuta est: cum tamen quæ ex illa regione, in puellari ætate ad nos veniunt, vnius anni spatio adeo perfecte loquantur, ac si apud nos natæ fuissent. Hoc autem quid facit, nisi diuturnæ consuetudinis vis, quæ vix ea potest dedisce re, quibus diu assuescit? Hoc autem argumento colligere licet, quam sit difficilis conuersio eorum qui in peccatis consenuerunt. Hinc Hier. si potest Æthiops mutare pellem suam &c. ¶ Adde etiã quod cum duplex sit auxilium quo homines ad Deum conuertuntur: videlicet sufficiens & efficax: efficax quidem non omnibus datur: at sufficiens quamuis nulli desit, quanto tamen homo diutius prauitati assueuit, tanto difficilius à peccato resurgit. Quamuis enim auxilium idem maneat, quia tamen peccatum apud Zachariam talento plumbi propter grauitatem suam comparatur, quot peccata improbus homo cõmisit, tot se plumbi talentis onerauit. Quantò vero onus grauius, tanto difficilius homo à peccato (tanto onere grauatus) exurget, nisi summa vi contranitatur. Raro autẽ homines (vt Adrianus hac de re differens ait) secundum vltimum potentiæ operatur.

Vita

Vita.

HOc ipsum nostrum viuere, quotidie à vita transire est: quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescẽtiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur. Greg. in Mor. *Greg.*

Hi vitam carnis quasi permanentem diligunt, qui quanta sit vitæ sequentis æternitas, non intendunt: dumque soliditatem perẽnitatis non considerant, exilium patriam, tenebras lumen, cursum stationem putant. Greg. vbi sup.

Vita nostra nauiganti similis est: is namque qui nauigat stet, sedeat, iaceat, vadit: quia impulsu nauis ducitur. Ita ergo & nos sumus, quia siue vigilantes, siue dormientes, siue iacentes, siue ambulantes, siue volentes, siue nolentes, per momẽta tẽporum quotidie ad finem ducimur. Greg. in Regist.

Momenta temporum homines quo sequũtur fugiunt, quo accipiunt amittunt. Greg. in Mor. li. 7. cap. 12.

Super illud, Expectate paulisper. De vitæ breuitate multa inuenies Mor. Greg. lib. 7. cap. 20.

Longũ videri nõ debet, quod cursu suo tẽditur vt nõ sit, quod dũ per momẽta ducitur, ipsa eũ momẽta impellũt quæ differũt, atque vnde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Greg. vbi sup.

Ipsa militia dicitur vita hominis: quia hoc iam est facta quod tolerat. Greg. lib. 8. cap. 3.

In malis spes viuendi non frangitur, etiam cũ vita terminatur, & abesse mors longe creditur, etiam cum sentitur, & cũ ad æternã pœnam ducitur hoc ipsum nescit quo ducatur. At iustus etiam cũ præsens vita feliciter comitatur ad æternitatem tendit, magna salute vtitur, & tamen fiducia eius non retardatur. Mortem continuo conspicit, quæ nondum erumpit. Quia enim vita indesinenter labitur, spes ei viuendi amputatur. Greg. vbi sup. cap. 11.

Ipsa hæc nostri corporis quæ vocatur salus, ægritudo est, & dũ ibi molestias inuenit, vnde eas vitare quæsiuit, de ipso suo medicamine languescit. Quot enim solatia adviuẽdũ quærim⁹ tot medicaminibus ægritudinẽ nostrã curam⁹, sed interim & ipsum reme-

dium vertitur in vulnus, quia illo sæpe vtentes, ex illo grauius deficimus. Greg. vbi sup. 22. cap.

Si transacta ad memoriã reuocemus, patenter cognoscitur, quã celeriter fugiat hoc quoque quod tenemus. Greg. vbi sup. c. 26.

Repente transacta finiuntur, quæ venientia longa videbantur. Greg. lib. 9. cap. 17.

Super illud, Et quasi vestimentum &c. Sicut vestimentum comeditur à tinea de ipso exorta: ita homo in se habet putredinẽ, vnde consumatur: & etiam quia sensim consumit & silenter. Greg. lib. 11. cap. 25.

Super illud, Homo natus de muliere &c. Ac si dicat: Quid in se habet fortitudinis, qui natus est de infirmitate. Greg. vbi sup. c. 26

Super illud, Breui viuens tempore &c. Pœna hominis breuiter exprimitur, nempe quod angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam. Omne enim quod agimus, pœna, miseria est. Greg. vbi sup. vide locum.

Super illud, Fugit velut vmbra. Num & sol ipse non fugit vt vmbra? Vtique: sed vt & nostra frigiditas designetur, vel forte quia apparente Sole subito non comparet. Greg. vbi sup.

Super illud, Nunquam in eodem statu. Nostrum viuere à vita trãsire est. Vita enim nostra ipsis suis augmẽtis ad detrimẽta impellitur: & inde semper deficit, vnde se proficere credit. Sed ante peccatum, tempora homine stante transibant. Greg. vbi sup.

Si ab initio mundi vsque modo mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quam breue fuerit videmus: & si ex tunc viuẽs homo modo moreretur, præterita nulla videretur: quia iam cuncta transierunt. Tempus ergo quod inter finem initiumque consumitur, nullum est: consumitur enim ac si nec breue vnquam fuisset. Greg. lib. 15. c. 1.

Hypocritæ mundanam laudẽ longã esse existimãt, dũ assequũtur, sed breuẽ fuisse intelligũt dũ amittũt: in fine quippe eis ostenditur, q̃ nihil fuerit quod amauerũt. Transit tamen lætitia & pœna permanet: & cũ res amittitur, causa durat. Greg. vbi sup. cap. 2.

Super illud, velut somnum auolans, non inuenietur, transiet vt visio nocturna. Nempe quia phantasma hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate. Similiter est, vt somnium: quia ab eo omnis laus & gloria dũ tenetur, amittitur. Greg. vbi sup. c. 13.

Super

Super illud, Qui ſublati ſunt ante tempus. Iuxta ſingulorum merita Deus terminum vitæ dum creauit, præfixit. Ezechiæ tempus vitæ creuit, non quo erat moriturus, ſed quo mori merebatur. Et infra ſup. eod. Sublati ſunt ante tẽpus ſuũ &c. Omnes qui præſentem vitam diligunt, longiora ſibi eius vitæ ſpatia promittunt: ſed cum mors aduenies eos à vita ſubtrahit, eorum vitæ ſpatia quæ cogitauerant, intercidit. Greg. lib. 16. cap. 6.

Culpæ ſuæ ſupplicia & tolerabat homo & neſciebat, ita vt exilium patriam crederet, gauderetque ſub pondere corruptionis atque ideo factus Deus homo, hominem ad interiora reuocauit, vt iam damna ſua videat, & malum quod patitur in redemptoris prę ſentia agnoſcat. Poſtquã enim vidit quod diligeret, intellexit quid doleret: & graue ſenſit quod pertulit, quia dulce innotuit quod amiſit. Greg. in Mor. lib. 7. cap. 1

Licet vita ſemper ex virtute ſuccedat quod ex infirmitate generat, ſemper tamẽ ex infirmitate generat, quod ex virtute ſuccidat. Greg. vbi ſup. lib. 8. cap. 3.

Non poteſt præſentis vitæ mala ſicut ſunt conſpicere, qui bona cœleſtis patriæ contingere nondum valet. Greg. 23. Mor. cap. 21.

Plerumque in id quod ad requiem conſtruitur, maior dolor tẽtationis inuenitur: quod pio Dei conſilio agitur: vt huius peregrinationis tempore, electorum vita turbetur, ne via pro patria diligatur. Greg. 23. Mor. cap. 23.

Morituros viuere ad mortem ire eſt: ipſa quippe augmenta tẽporum, detrimenta ſunt: quia vitæ noſtræ tempora quanta eſſe cęperint, tanta non eſſe incipiunt. Greg. 25. Mor. cap. 1.

Primus homo tanto permanebat robuſtius, quanto ardentius inhærebat: at offenſo creatore, cæpit ire cum tempore, atque tranſeundo didicit, quid fuit ſtando: nos ergo amaritudinem radicis, quaſi virgulta retinemus. Greg. 25. Mor. cap. 2.

Proſpera in aduerſis deſidero, aduerſa in proſperis timeo, Quis inter hæc medius locus, vbi non ſit humanæ vitæ tẽtatio? Væ pro ſperitatibus huius ſeculi, ſemel & iterum à timore aduerſitatis, & à corruptione lætitiæ, væ aduerſitatibus ſeculi ſemel & iterum, & tertio à deſiderio proſperitatis. Et quia ipſa aduerſitas dura eſt, nũ quid non tentatio eſt vita humana, ſuper terram ſine vllo interſtitio? Aug. confeſ. lib. 10. *Auguſt.*

Tædet enim me domine valde vitæ huius,& istius ærumnosæ perigrinationis. Vita hæc, vita misera, vita caduca, vita incerta, vita laboriosa, vita immunda, vita domina malorũ, regina superborũ, plena miserijs,& erroribus, quæ nõ est vita dicẽda, sed mors in qua momẽtis singulis morimur per varios mutabilitatis defectus diuersis generibus mortium. Nunquid ergo hoc quod viuimus in hoc mundo dicere possumus vitam? Quam humores tumidant, dolores extenuant,& ardores exiccant, aer morbidat, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitiæ consumũt, sollicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ inflãt & iactant, paupertas deijcit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, mœror deprimit. Et his malis omnibus mors furibunda succedit, simulque cunctis gaudijs istius miseræ vitæ ita finem imponit, vt cũ esse desierit nõ fuisse putetur. Mors ista vitalis,& vita mortalis, licet his alijsq; sit respersa amaritudinibus(proh dolor) quã plurimos suis capit illecebris,& quã multos suis fallis promissionibus decipit. Et cũ ita per se sit falsa & amata, vt etiã suos cæcos amatores latere nõ valeat, tamẽ infinitam stultorum multitudinẽ aureo calice, quẽ in manu habet, portat & prorsus inebriat: fælices illi, & ipsi rari, qui familiaritatẽ eius recusant, perfunctoria gaudia spernũt, societatẽ abijciunt, ne cum pereunte deceptrice, & ipsi perire cogantur. Augusti. In Medita.

Infælix ego homo. Homo inquã natus de muliere breui viuẽs tẽpore repletus multis miserijs: homo inquã vanitati similis factus cõparatus fumẽtis insipiẽtibus,& iã similis factus illis. Quid iterũ ego? Abyssus tenebrosa, terra misera, filius irę, vas aptũ in cõtumeliã, genitus per immũditiã, viuẽs in miseria, morituras in angustia. Heu miser q̃d sum? Heu quid futur? sum? Vas sterquilinij, cõcha putredinis, plenus fætore & horrore, cæcus, pauper, nudus, plurimis necessitatibus subditus,& ignorãs introitũ, & exitũ meũ miser & mortalis: cuius dies sicut vmbra prætereunt, cuius vita sicut vmbra lunatica euanescit, sicut flos in arbore crescit, & statim marcescit: nũc floret,& statim aret. Vita inquã mea, ita fragilis vita, caduca vita, quæ quãto magis procedit tãto magis ad mortẽ accedit, vita fallax & vmbratica, plena laqueis mortis. Nũc gaudeo, statim tristor, nũc vigeo, iã infirmor, nunc viuo, statim morior: nũc fælix appareo, semper miser: nũc rideo, iã fleo. Sicq; omnia mutabilitati subiacent,

cẽt, vt nihil vna hora in vno ſtatu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc ſitis, hinc calor, hinc frigus, hinc lãgor exuberat, ſubſequitur his importuna mors: quę mille modis quotidie miſeros homines inopinato rapit. Hũc necat febribus, illũ opprimit doloribꝰ: hũc cõſumit fames, illũ ſitis extinguit: hũc ſuffocat aquis, illũ interimit laqueo: Illũ perimit flãmis: aliũ dentibus beſtiarum ferociũ vorat. Hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantum repentino terrore miſeram vitam finire impellit. Et nunc ſuper hæc omnia, magna miſeria: quia cum nihil ſit certius morte, ignorat tamẽ homo finẽ ſuum. Auguſt. in Medita.

Non ſunt mali dies quos agimus in corruptela huius carnis inter tantas difficultates: vbi falſa voluptas, nulla gaudij ſecuritas, timor torquens, cupiditas auida, triſtitia arida? Ecce quam malidies, & tamen rogant Deũ homines vt diu viuãt. Quid eſt autem diu viuere, niſi diu torqueri? Idem de verb. Dom.

Quid nobis miſerius? qui tãquã ſpoliati & nudi proijcimur in hãc vitã, corpore fragiles, corde lubrico imbecillo animo, anxij ad ſolicitudines, deſidioſi ad labores, proni ad voluptates. Am. defi. reſu. *Ambr.*

Tantis malis hæc vita repleta eſt, vt cõparatione eius mors remedium putetur eſſe nõ pœna. Nam ideo breuẽ illã Deus fecit, vt moleſtiæ eius quæ proſperitate vinci, vel tolli non poterant, temporis exiguitate finirentur. Idem in ſerm. 40.

Edamus panem noſtrum neceſſe eſt cũ labore & ſudore. Vnuſquiſque cum natcitur, & hoſpitio huius mundi ſuſcipitur, initium capit à lachrymis, & adhuc omniũ neſcius & ignarus, flere tamen ac lamentari prouidẽtia naturali docetur, vt vitę mortalis anxietates & labores quos ingreditur, in exordio ſuo rudis anima teſtetur. Cyprian. in ſerm. de patien. *Cypria.*

Nunquam bona malis paria ſunt etiam pari numero nec lętitia vlla minimo mœrore penſanda. *Plini.*

Fugax eſt ætas, & vitrea res valetudo.
Iucundè viuere, id ſolum eſt viuere.
Longior vita, diuturna calamitas.
Maior pars hominum expectando moritur. *Ex diuerſis.*

Optimum non naſci, aut ociſsime aboleri. *Plinius.*

Non tam cumulus bonorum iucundus eſſe poteſt, quam mode ſta deceſsio. Cicero. 1. Tuſcul. *Cicero.*

Non est omnino hoc ipsum diu in quo est aliquid extremum, quod cum venerit omnis voluptas, pro nihilo est habenda, quia postea nulla futura est. Idem pro M. Marcel.

Nihil semper floret, ætas succedit ætati. Idem Philip. II.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpe franguntur & corruunt, & ante in ipso portu obruuntur, quam portum conspicere potuerint. Idem. 3. de orat.

O volucrem fortunam, quam cito omnia ex lætitia & voluptate ad luctum & lacrymas recedunt. Idem pro Sylla.

O misera vitæ ratio quæ tandiu resides in voluptate, quãdiu fortunæ poscit libido. Idem, antequam iret in exilium.

COLLE. ¶ Vita nostra Soli similis est, qui cum velocissime moueatur, immobilis tamen aspicientibus apparet. Sic vita nostra, cum per singula momenta ad mortem tendat, tamen stare diu, & manere videtur. Quo perspicuum est, ipsam non modo breuem, sed etiam fallacem esse, quando longa videtur, cum breuissima sit.

Notissima Ephemeri historia est, quod animal quaternis pedibus, totidem alis nascitur apud Hippaniu Bosphori fluuium: vitam à mane ad vesperam (vnde illi inditum nomen est) ducens. Mane puer, meridie iuuenis, senex vesperi, occidente Sole commoritur: vt multo plus temporis ac laboris ad generationem, quàm ad vitæ vsum, natura illi impendisse videatur. Demirari itaque tantam conditoris solicitudinem licet, & in tam breuis vitæ animali, tot instrumenta, tot facultates: Videt, audit, volat, ambulat. Sed hoc tamen in hoc ipso animalculo mirabile est, quod tam breui spatio victurus, non minori studio momentaneæ vitæ necessaria conquirit, quam si aliorum animalium more diutius victurus esset. Hoc autem studium rideret homo, breuitatem illius vitæ cum diuturnitate humanæ vitæ conferens. At multo breuior hæc ipsa humana vita est, Angelorum vitæ collata. Quare non minus Angeli inane studium nostrum & cæcitatem demirantur, aut miserentur, cum videant nos tanta cura & solicitudine congerendis opibus, & diuitijs cumulandis inhiare, quæ ad tam breue temporis punctum

ctum neceſſaria ſunt. Rectius plane Apoſtolus cum ait, Hoc itaque dico fratres, tempus breue eſt: reliquum eſt, vt qui habent vxores, tanquam non habentes ſint, &c. Præterit enim figura huius mundi.

Sicut qui ſerui nati ſunt, non ita ſeruitutis malum ſentiunt, vt qui ex liberis ſerui facti ſunt: ita qui in miſerijs huius vitæ nati ſumus (nec illã fælicitatem experti, in qua generis noſtri principes conditi fuere) ignoramus quid ſit miſeria, quoniam quid ſit fælicitas non agnouimus. Quinimo vt Sap. 14. dicitur, in magno viuentes inſcitiæ bello, vt & tanta mala pacem appellamus.

Numerus dierum hominum, vt multum centum anni, quaſi guttæ aquæ maris deputati ſunt, & quaſi calculus arenæ: ſic exigui anni in die æui. Propter hoc patiens eſt Deus in illis, & effundit ſuper eos miſericordiam ſuam.

Humanæ vitæ miſeria, vanitas, & breuitas explicatur Pſal. 38. vnde pro eo ꝙ nos legimus. Ecce mẽſurabiles poſuiſti dies meos, alius vertit: Ecce menſura pugillorum terminaſti dies meos, & æuum meum tanquam nihilum corã te. Veruntamen vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Alibi dixerat homo vanitatis ſimilis factus eſt: nunc autem quaſi parum id eſſet, ait, illam eſſe vniuerſam vanitatem. Secluſa enim Dei gratia, quid in homine non breuiſsimũ, miſerrimũ, & vaniſsimum eſt? quod extra quidẽ fælicitatis ſpeciẽ præſeferat, intus autẽ non modo vacuũ, ſed etiã miſeriarum & ærumnarũ omniũ refertiſsimũ ſit? Quod plane indicat, cũ ſubdit. Verũtamen in imagine pertrãſit homo. Cui ſimile eſt illud Apoſt. Præterit enim figura huius mundi. Quo verbo indicauit nullum ſolidum & expreſſum bonũ in hoc mũdo reperiri: ſed omnia tenues quaſdam vmbras, & imagines rerũ, nõ res veras eſſe. Pro huiuſmodi tamẽ vmbris, miſerrime inter ſe homines digladiantur. Quam inſaniam ſubindicat ſtatim Propheta cum ait: ſed & fruſtra conturbatur: quia videlicet pro rebus nihili homo dies noctesque angitur, & cœlum terramque miſcet. Hoc autẽ ſpirituali viro ac ſapienti nõ minus ridiculum eſt, quã cũ pueros videt pro rebus ludicris contendere, angi, & diſcruciari. Atque hoc affectu profert illa Salomonis verba. Vſque quo paruuli diligitis infantiam? &c. Quod vero ſupra dixit. Menſura pugillorũ terminari dies hominis, ſummã vitę breuitatem, hoc verbo indicare voluit. Breuiſsimũ

enim esse necesse est, quod pugillo contineri & mensurari potest.

Sæpe Dominus misericorditer & iustè vitam breuiat impiorum, partim vt spacia illis peccandi subtrahat, partim vt eos capitali sententia, pro eo ac eorum impietas meretur, feriat. Hac autem pœna in duos Iudæ pessimos filios Her, & Onam vindicauit. Vnde est illud, viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Et de improbis hominibus dicitur, Fiant sicut fœnum tectorum: quod priusquam euellatur, exaruit. Huiusmodi nanque herbæ propter sterilitatem soli, priusquam ad iustam magnitudinem perueniant, ardore Solis exarescunt. Ad hunc ergo modum immatura morte impij de medio tolluntur. Cæterùm Salomoni Dominus cùm multa dona contulerit, longos tamen dies ea lege promisit, si ab officio non recederet, tunc enim diuturna vita Dei donum est: aliter verò supplicium.

Memor esto (ait Sanctus Tobias) fili quod pauperem vitam gerimus: sed multa habebimus bona, si timuerimus Dominum. Remedium ergo pauperis vitæ, & mille necessitatibus obnoxiæ, timor Domini est: à quo bona cuncta procedunt. Quis autem vi-
I. tæ paupertatem verbis consequi valeat? Primum enim magna est paupertas scientiæ. Pauca siquidem de præteritis, de præsentibus pauciora, paucissima de futuris nouimus. Vnde cogitationes mortalium timidæ, & incertæ omnes prouidentiæ nostræ. Et quæ sola omnium miserabilior est ignorantia, nescit homo vtrum amore
II. vel odio dignus sit. Considerandæ quoque nobis est in hac paupere vita quam ducimus, nostrorum pauperies corporum, pauperies facultatum, egestas virtutum. Egena prorsus humana corpora, & præ cunctis penè animantibus insufficientia sibi, & pluribus egentia adminiculis. Nam & quadrupedia, & volatilia neque tot morbis obnoxia, neque de futuris anxia sunt: nec in dolore pa-
III. riunt filios, neque in sudore vultus sui vescuntur pane suo. ¶ Pauperies verò facultatum summa est: quippequæ ipsis quas appetit opibus adhuc remediũ non habet, sicut sitis febricitantiũ. Crescit
IIII. enim cum terrena facultate cupiditas. ¶ Quid autem dicimus de paupertate virtutũ? Vbi hodie iam antiqua illa martyrum patientia? vbi iustitia confessorum? vbi hodie prælatorum indefessa custodia lucris inhians animarum? vbi subditorum simplex obedientia solis obtemperans nutibus prælatorum? Cæterũ in hac tam pau-

pere

pere vita, multa, inquit sanctus vir, habebimus bona, si timuerimus Deum. Nó enim frustra regius Propheta dicit, Timete Dñm omnes sancti eius: quoniã nihil deest timẽtibus eum: inquirentes autẽ Dñm. n. d. o. b. Et, Oculi Dñi super timẽtes eum, protector potentiæ, &c. Eccli. 34. Porrò quale remedium pauperis huius vitę timor Dei sit, solus assequi expertus potest: præterea nemo.

Mors.

QVoniam multa sunt quæ impediunt languentem & retrahunt, periculosum est, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Greg. de Pœnit. *Gregor.*

Sãcti viri qui brevitatẽ vitæ indefinẽter aspiciũt, quasi quotidie morientes, viuũt: & tãto se solicitius mansuris præparant, quanto nulla esse transitoria ex fine semper pensant. Gregor. in Mor.

Omnipotens Deus sæpe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Greg. in Mor.

Dum rerum finis attenditur, omne quod præterit, quasi iã fuisse pensatur. Greg. lib. 4. c. 41.

Ad vesperũ oritur fulgor iusto, quia in occasu suã cognoscit claritatem. Ideo dicitur, Timenti Dominum bene erit in extremis. Gregor. vbi supra, lib. 10. c. 21. *Eccli. 1.*

Mali nesciũt mortalia mortaliter cogitare. Vita deficit, & desideriũ crescit: res habita corrũpitur, & habẽdi anxietas nõ finitur. Tũc tamẽ effugiũ peribit ab eis, quia se solos & iudicẽ conspiciẽt: & periendo discent quòd peritura tenuerũt. Greg. vbi supra. c. 23.

Tanto amplius mors timeri debet, quanto nunquam prouideri valet. Cur ergo quasi de certo extollitur, cuius vita sub pœna incertitudinis tenetur? Greg. lib. 12. c. 19.

Super illud, Solũ mihi supereſt sepulchrũ. Qui cõsiderat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione: atque vnde in oculis suis iã non viuit, inde veraciter viuit in oculis cõditoris. Penè se mortuum considerat, qui non ignorat moriturũ. Greg. lib. 13. c. 15. *Iob. 17.*

Nihil sic valet ad edomãdum appetitum carnalium desideriorum, quàm vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, quale sit mortuum penset. Ostenditur nanque: quia cum caro concupiscitur, tabes desideratur. Greg. in Mor. lib. 16. c. 31.

In morte tãto timor fit acrior, quãto retributio vicinior: & quã-

to vi-

to vicinius iudicium tangitur, tanto vehementius formidatur. Inueniet enim homo post pusillum, quod in æternũ non poterit vitare Greg. 24. Mor. cap. 17. vide locum.

Psal. 102. Recordatus est, quia puluis sumus, ait Dauid. Et Abraham, Cũ
Gene. 18. sim, ait, puluis & cinis, non adhuc ista erant, sed apud se hoc erat quod futuros prœuidebant. Greg. 24. mor. cap. 27.

Auguſt. Sine dolore non pereunt, quæ cum amore possessa sunt. Augus. in Enchirid.

Nonne casus nostros nobiscum in hac carne portamus? Nonne fragiliores sumus, quam si vitrei essemus? Vitrum enim etsi fragile est, tamen seruatum diu durat. Idem in serm.

Qui desiderat dissolui & esse cum Christo, non patienter moritur: sed patienter viuit, & delectabiliter moritur. Idem sup. Epistol. Ioan.

Rogare morientes non delicti pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatia, qui se non cogitauit moriturum. Idem ser. 36.

Cum vult improbus homo non potest, quia quando potuit noluit: ideo per malum velle, perdidit bonum posse. Idem.

Non facile inueniuntur in aduersitate præsidia, quæ nõ fuerunt in pace quæsita. Idem in serm.

Hieron. Hierony. super Ieremi. lib. 1. super illud, In tempore afflictionis dicet, surge &c. Impudens postulatio, tẽpore necessitatis & angustiæ ab eo quærere auxilium, quem in prosperitate contẽpseris. Hiero.

Idem in vita Hilarionis, sic illum morti iam proximum dixisse memorat. O anima mea egredere, quid dubitas? egredere, quid times? Septuaginta quinque annis Christo seruisti, & adhuc mortẽ times? Idem.

Inter eum qui decem vixit annis, & illum qui mille, postquam idem finis vitæ aduenerit, & irrecusabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est, nisi quod magis senex onustus peccatorum fasce proficiscitur. Idem ad Heliod.

Gloss. Gloss. quædam super illud, Insidiaberis calcaneo &c. Calcaneus
Gen. 3. finem corporis notat: ad ipsum serpens attendit, ibi insidiatur. Hoc solum timendum est omnibus, ne in fine suo iniquitate sua capiantur. In quo enim opere quis inuentus fuerit,

fuerit, in eo erit vsque in sempiternum. Glossa.

Qualem te inuenit Deus cum vocat, talem pariter & iudicat. Cypria. *Cypria.*

Quid stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendat? quando totius corporis habitu senectute confectus homo, ad interitum properat, dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis crescit, flatus nõ suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat? Homo interior qui senescit, his omnibus aggrauatur: & hæc omnia ruituram iam domum nostri corporis cito prænuntiant. Idem. *T. Senectus.*

Nouissima sunt quatuor. Mors, iudiciũ, gehenna, gloria. Quid horribilius morte? quid terribilius iudicio? quid intolerabilius gehẽna? & quid iucundius gloria? Bern. in serm. *Bernar.*

Miser homo, quare omni hora te non disponis? cogita te iã mortuum, quem scis necessitate moriturum esse. Idem.

Mors peccatorum pessima. Mala siquidem in mundi amissione peior in carnis separatione, pessima in vermis ignisque duplici cõtritione. Idem in epist. *Psal. 33.*

Non nocet bonis si occidantur, vel subita morte rapiantur: nõ enim subito moriuntur, qui semper se cogitauerunt morituros. Anselmus. *Ansel.*

Inter abusiones huius seculi sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostiũ huius mundi positus, foris spectat, nec tamen vitæ presentis attendit egressum, nec futuræ considerat. Audit nuntios mortis, & credere non vult eis. Tres sunt enim nuntij mortis, casus, infirmitas, senectus. casus dubia, infirmitas grauia, senectus certa nuntiat: Hugo de claust. ani. lib. 2. *Hugo.*

Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sæpe prẽuenit imparatos. Certam nobis imponat solicitudinem incerta conditio. Eus. Emis. hom. 1. ad mona. *Euseb. Emiss.*

Ecce inquiet transierunt illa omnia tanquam vmbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserunt. Ibidem.

Quid erit cum homo rebus humanis vale vltimum dicẽs, mortem

tem ante se habens,& vitam post se relinquens, in illud horrendũ pertrahetur profundum? Et mox, Quia enim ibi nulla erit iam parandi victus, aut vestitus solicitudo, nulla laborandi, militandi, agendive occupatio, nulla facultatis aut honoris ambitio, solus mẽtem omnibus alijs curis vacuam, intolerandus reddendæ rationis terror implebit, solum atque totum iudicij pondus captiuis sensibus imminebit. Ibidem.

Cogitemus qui luctus erit negligenti animæ ex hoc corpore decedenti, quæ angustiæ, quæ caligo, quæ tenebræ, cum ex illo aduersariorum numero, prima occurrere cœperit conscientia, diuersis circuniecta criminibus. Ipsa enim remotis omnibus probationibus, ipsa ingerẽda est oculis nostris, vt nos & conuincat probatio,& confundat agnitio. Non vlli licebit, vel celare aliquid, vel negare: vbi nõ de longè, aut alicunde, sed de intus processurus est accusator & testis. Idem ibidem.

Saluia. Tũc de iniquitate homines, quãdo de vita cupiũt discedere, vt prius quodãmodo viuendi sit, quã peccãdi finis. Cũ iniquitatibus suis sepeliri volunt: vt de illis Propheticũ illud merito dicatur, Sepulchra eorum, domus eorum in æternum. Saluia. contra gentes.

Ioan. Climma. Probatus quidem ille est, qui mortem diebus singulis expectat: sed ille sanè sanctus, qui hanc horis singulis desiderat. Clim. de Memo. mor. Grad. 6.

Monachus quidam Ægyptius mihi aliquãdo narrauit: quod cũ in intimo cordis mortis memoriã penitus fixisset, velletq; aliquãdo necessitate vrgente carnis huius luto solatij aliquid indulgere, ab huiusmodi memoria veluti à quodã iudice prohibit⁹ sit: quodque mirabilius est: cum vehementer vellet hanc memoriam repellere à se non potuerit. ¶ Alius quidam huic iuxta cõmanens loco qui Tholas dicitur, ex huiusmodi sæpe cogitatione repente obstu pescebat,& animo deficiens, veluti insensibilis fiebat: repertusque à fratribus nonnunquã vt qui ferè efflasset animã, baiulabatur ab eis. ¶ Nõ omittã etiã solitarij illius qui in Choreb habitabat, referre historiã. Hic cum diutius negligentissimè vixisset, nullãque animæ suæ curã penitus haberet, morbo tandẽ comprehẽsus, ad extrema deductus est. Cũq; iã perfecte corpore magistrasset, post vnã horã in seipsum redijt, orauitque nos omnes vt inde protinus abscederemus: & cellulæ aditu lapidibus obstructo permansit intus

annis

annis.12.nulli omnino cuiquã loquens, nec aliud quicquã præter panẽ & aquã deguſtans.Sedens autẽ,ea tantũ quæ in exceſſu viderat, attonitus voluebat: atque adeo fixo in ijs ſemper erat cogitatu,vt nunquã iã vultũ immutaret:ſed ſemper ſic attonitus perdurans,vim lachrymarũ feruentiũ tacitus profunderet. Cum vero iã morti eſſet proximus,rupto atque patefacto aditu,ingreſsi ſumus. Cũque ab illo doctrinę verbũ ſupplices inquireremus,hoc ab illo tantũmodo audiuimus. Ignoſcite mihi. Nemo qui re vera mortis memoriã agnouerit,peccare vnquã poterit.Illo igitur in proximo cimiterio ſepulto, cũ poſt dies aliquot ſacras illius reliquias requireremus,non inuenimus:Dño in hoc quoque nos certiores faciẽte,ſollicitæ illius & accuratæ,laudabiliſque pœnitentiæ:atque omnibus fiduciam præſtante, qui etiam poſt ſummam vitæ negligentiam ſe ipſos emendare volunt.Idem ibidem.

Noli falli ſtulte operarie,vt tẽpore tẽpus reparari putes.Neque enim ſufficit dies quæque, vel ſuũ ipſius debitũ Dño integre perſoluere. Nõ eſt (ait quidã)non eſt præſentẽ diem pie pertranſire, niſi hanc eſſe vltimam totius vitæ noſtræ exiſtimemus.Ibidem.

Sicut is qui ſententia cõtra ſe lata ad damnationẽ proficiſcitur, nihil de ſpectaculis curat,aut loquitur:ita ne ille quidem qui veraciter luget, ventrem fouet aliquando. Idem de comp. ſup.dict. om.recap.

Bene tibi futura euenient,ſi præſentia bene diſpoſueris. *Iſocrat.*

Optimum eſt è vita tanquam è conuiuio diſcedere: neque ſitientem,nec inebriatum. *Ariſto.*

Qui ægrotans teſtamentum ſcribit, ſimiliter facit,vt qui in tẽpeſtate maris,nautica inſtrumenta parare incipiunt. *Idem.*

Qui minus delitiarum nouit in vita,minus timet mortem. *Adilon.*

Commorandi nobis natura diuerſorium,non habitandi dedit. *Cicero.* Cicero in Cato.Maio.

Ex ipſa vita diſcedendum eſt, tanquam ex hoſpitio, non tanquam ex domo.Ibidem.

Non deterret ſapiẽtem mors, quæ propter incertos caſus quotidie imminet,& propter breuitatem vitæ,nunquam longe poteſt abeſſe.Cicero.1.Tuſ.

Pellantur iſtæ ineptię penè anniles, ante tempus mori miſerum eſſe. Quod tandem tempus? Naturæne? At ea quidem dedit vſurã

vitæ

vitæ tanquam pecuniæ, nulla præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit cum vult: ea enim conditione acceperas. Quæ vero ætas longa est? aut quid omnino homini lõgum? Nonne modo pueros, modo adolescentes in cursu àtergo insequens, nec opinantes assequuta est senectus. Idem ibidem.

Mors terribilis est ijs quorum cum vita omnia extinguũtur, nẽ quorum laus emori non potest. Idem in Parad.

Abeunt omnia vnde orta sunt. Idem in Cat. Maio.

Intra lunam nihil est non mortale & caducum præter animos hominum Deorum munere datos. Idem de somn. Scip.

Vt cygni præuidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum. Idem. 1. Tuscul.

GOLLE. ¶ Siquis duos haberet amicos, alterum charissimum, cuius se obsequio totum tradidisset: alterum vero longe minus charum, & vterque in magno salutis discrimine versaretur, vtri quæso illorũ amicus iste studiosius subueniret? Res diuinatione non eget. At in periculosissimo morbo vita corporis dilectissimi, & animæ longè minus dilectæ (cuius nullam pene improbi curam habuerũt) periclitatur. Vtri ergo istorum amicorum carnalis homo diligentius consulet, an non amico magis dilecto? Hinc videmus tanta cura hoc tempore medicos accersiri, varia excogitare remedia, famulos huc ac illuc circumcursare: & sursum atque deorsum miscere omnia, cum interim vix quisquam sit, qui morientem de salute periclitantis animæ monere velit. Qua ex re facile colligitur, qualis sit eorum in fine vitæ pœnitentia, qui animæ suæ cura neglecta, se totos corporis obsequio addixerunt. Id enim solum tunc curant, quod maxime diligunt.

Inuersus est ordo vitæ nostræ, in vita enim semper de diuina misericordia præsumimus, vt licentiùs peccemus, in morte vero diuinam iustitiam merito timere incipimus, ne per eam damnemur. Rectus autem ordo erat, in vita quidã Deum timere, in morte vero misericordiam eius pro vita bene acta præstolari.

Qui angurriæ morbo moriuntur, qui videlicet vrinam reddere nequeunt, cum iam morti proximi atque desperati sunt, illã copiose reddunt, quod illos tamen eo tempore nihil iuuat. Periculum

lum autem est, ne talis eorum pœnitentia, sit, qui eam ad finem vi tæ reseruant.

Mors vltima linea rerum est. Mors est vniuersalis bonorum om nium corporalium priuatio. Cætera corporis mala particularia sunt, & vno aliquo bono aut sensu fere priuant, mors vero omnibus. Vnde mors ipsa apud Poetam his omnibus reges se spoliasse gloriatur dicens, Priuauique manus sceptris, diademate crineis, os verbis, & luce oculos, membra omnia motu. Quo magis mirũ est, non angi frequenter homines tanti mali vnicuique nostrum impendentis metu. Si Propheta aliquis iussu Dei alicui Principi signi ficaret, fore, vt aliquando, ad vlceroſi mendici ostiatim petentis fortuna peruenturus esset: qua quęso trepidatione, qua cura & solicitudine eius animus distringeretur? Quoties secum ipse diceret? Ergo ne eò miseriarum mihi deueniendum est, &c. At quanto grauius est mori, quam mendicum esse? Pellem enim pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Quomodo ergo nunquam nos hæc longe maior cura sollicitat? Sed illud tamẽ magis verendum est, quod à morte sequitur, morientemque magis vrget. Vidit enim se, cum notis & amicis adhuc in seculo positũ agere: cum tamẽ intelligat, post modicum tempus irreuocabilem æternæ mortis aut vitæ sententiam esse subiturum. Quo quid esse formidabilius potest?

Qualis sit piorum mors declarant illa Eccli. verba, Timenti Do minum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Item Prouer. 14. In malitia sua, repelletur impius, sperat autem iustus in morte sua. De impijs contra dicitur: Cor durum male habebit in nouissimo. Et mors peccatorum pessima. Quid igitur faciam? Audi, Ante mortem benefac amico tuo, & secundũ vires tuas exporrigens, da pauperi. Hoc in eos quadrat, qui omne benefaciendi studium, ad sola testamenta relinquũt. Paulo vero inferius subdit: Ante obitum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum. *Eccli.* 1. *Eccli.* 3. *Psal.* 33. *Eccli.* 14. *Eccli.* 14.

O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis, viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. O mors bonum est iudiciũ tuum, homini indigenti, & qui minoratur viribus, & defecto ætate, & cui de omnibus cura est. *Eccli.* 40

Prou. 20. Qui opportuno tempore dum licebat ad mortem parari nolue runt, illud vereantur quod Salomon ait: Propter frigus piger ara re noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Hac fere so- cordia pereunt, quicunque pereunt. Sic fatuę illę virgines mendi- Matt. 25. cauerunt dicentes. Domine Domine aperi nobis. Quibus tamen responsum est, Amen dico vobis, nescio vos, &c.

Contra eos qui Dei præcepta negligunt (qui solus beare, solus in periculis opem ferre potest) hac similitudine vti licebit. Si tibi Deus certissima relatione denuntiaret ingens aliquod & insoli- tum periculum priusquam ex hac vita discedas te manere, in quo vnus tantũ in mũdo homo sit, qui solus tibi auxiliũ prębere possit dic mihi, vbi hæc certo scires, quid quæso faceres? An non homi- né illũ omni ratione demereri studeres, quo tibi in tanto periculo adesse vellet? At certo certius est te quidẽ moriturũ: ante mortem vero in eo statu futurũ, in quo tibi nec medici, nec filij, nec amici, nec opes (ad quas in periculis cõfugere solitus eras) nec ipsi etiam quibus omnia subsunt principes terrę, quicquã opitulari poterũt, sed ab omnibus destitutus, sola Dñi misericordia tibi assistere, te cõsolari, tibi facilem exitũ, & post exitũ ęternã fœlicitatẽ præbere poterit. An nõ ergo dignũ erit, vt hũc Dñm placare, demereri, & colere, tota animi contẽtione debeas, vt illũ in hoc tãto discrimi- ne, ppitiũ & fauẽtẽ habeas? Hęc cõsideratio latissime fundi potest.

Eccli. 41. O mors quã amara est memoria tua homini pacem habenti in substãtijs suis, viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibũ. O mors bonũ est iudiciũ tuum, homi Ibidem. ni indigenti & qui minoratur viribus, & defecto ætate, & cui de omnibus cura est.

Communem mortalitatis nostræ legem in consolationem eo- rum qui mortem formidant, affert Seneca his verbis. Eo ibis quo omnia eunt. Quid tibi nouum est? ad hanc legem natus es: hoc pa- tri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc minoribus, hoc om- nibus ante te, hoc omnibus post te. ¶ Hac eadẽ cõsideratione Ec- cle. 41. vtitur his verbis. Noli metuere iudiciũ mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ super ventura sunt tibi, hoc iudicium à Domino omni carni.

Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius: contra vero mors peccatorũ pessima. Itaq; merito impius hoc tẽpore for-

midat,

midat, sperat autẽ iustus in morte sua. Quã sententiã regius vates amplissima oratione persequitur in eo Psal. cuius initiũ est: Audite hæc omnes gẽtes &c. Subdit enim post hoc exordiũ. Cur timebo in die malã? Iniquitas calcanei mei circũdabit me. Quo in loco *Psal. 48.* calcanei nomine terminum vitæ significat, iniquitatis vero, eius diei afflictionẽ & mœrorẽ. Ponitur enim causa pro effectu sæpe. Sẽsus ergo est. Cur ego qui innocẽter vixi, in hac extrema hora timere debeã? Timeãt illi, qui diuitijs suis abutẽtes, proximorũ suorũ ærũnas subleuare nesciũt, nec eos de anguſtijs & laboribus redimere: vt pararẽt sibi thesaurũ nõ deficientẽ in cœlis, & facerẽt sibi amicos de mãmona iniquitatis: prçsertim cũ ij pecunijs suis nõ possint reddere Deo placationẽ suã, & pretiũ redẽptionis animæ suæ. Ego autẽ qui lõge alia via ingressus sum, nõ habeo cur hoc modo trepidare debeã, sed cur magis cõfidẽter dicere, verũtamẽ Deus redimet animã meã de manu inferi, cũ acceperit me. Quare ne timueris cũ diues factus fuerit homo, & cætera quæ sequũtur. Significat autem his verbis fiduciam sanctorũ: contraque anguſtias metusq; improborum cum instat hora mortis.

Moriatur, ait Balã, anima mea morte iustorũ, & fiãt nouissima *Num. 23.* mea horũ similia. Sceleratus & impi⁹ homo peruerse viuere volẽs, mori tamẽ vult morte iustorũ. Sic fere mũdani homines: peruerse quidẽ viuere, sed sanctè mori volũt. At finis hominũ (vt Apost. ait) *2. Cor. 11.* erit secundũ opera ipsorũ. Nolite (ait idẽ) errare. Deus nõ irridetur. Quę enim siminauerit homo, hęc & metet. Gala. 6. Nam qui seminat in carne, de carne metet corruptionẽ. Audiant hoc carnales homines. Audiãt & cõtremiscant. Quidã interrogatus vter mallet esse Socrates, an Crœsus, In vita inquit Crœsus, sed in morte Socrates. Simili penè ratione improbi homines, non quidem verbis, sed moribus & vita respondent.

Omne animal, ait Dominus. Leuit. 11. quod habet vngulam diuisam, & ruminat in pecoribus, comedetis. Vngula nostra, finis noster est, quam non findimus, cum nouissima nostra, hoc est, mortem, & quæ eam consequuntur, iudicium videlicet, gehennã, & gloriam non consideramus. Hæc vero prouidet, qui circa eadem sedula meditatione versatur, futuramque corporis & animæ suæ diuisionem ante oculos gestat.

Hæc igit̃ assidue ruminare debem⁹, vt in virtutis agone durare

possimus. Cito enim mens pondere laboris frangitur, cito ad male dulces, quas reliquerat, reuertitur voluptates, quando quæ præmia bonis, quæ malis supplicia proposita sint non recordatur.

Gene. 3. Pelliceis tunicis Dominus primos parentes induit quæ ex mortuis animalibus auferuntur, vt hoc habitu intelligerent, se mortalitatem suam quam peccando meruerunt, & fragilitatem quæ ex carnis corruptione veniebat, quocumque pergerent, circunferre. Quod plane ita esse intelliget qui partim videat nos quotidie, dũ viuimus morti fieri propiores, partim assiduas humana vitæ calamitates, & luctus, & morbos mortis nuntios contempletur.

Purgatorium.

August. TEmpus quod inter hominis mortem & vltimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut vnaquæq; digna est vel requie, vel ærumna, pro eo quod sortita est in carne dum viueret. Neq; negandum est defunctorũ animã pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificiũ mediatori offertur: vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt, qui cum viuerent, hæc sibi vt postea possent prodesse meruerunt. Est enim quidam viuendi modus nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non prosint ista post mortem. August. in Enchirid. cap. 1.

Purgandus est igne purgationis qui in aliud sæculum distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis etsi æternus non sit, miro modo est grauis: excellit enim omnem pœnam, quam vnquam quis passus est in hac vita vel pati potest. August. in serm. de igne purgat.

COLLE. ¶ Hoc vel maximum inter sacramentum baptismi & pœnitentiæ discrimen est, quod cum baptismus regeneratio quædam & natiuitas interni hominis sit, nihil in regenerato pristinæ vetustatis relinquit: quemadmodum in ijs rebus quæ generantur, nihil ex materia illa vnde generata sunt, manet, vt in pullo, qui ex ouo generatus est, nihil ex ouo remanet. At cum sacramentalis confessio non quidem regeneratio, sed veluti languentis animæ medicina sit, iuxta

iuxta dispositioñem quam in ea inuenit, remedium præstat. Sunt enim (vt Philosophi docent) actus actiuorũ in patiente dispolito. cũ autẽ dispositio quæ ad hoc sacramentum requiritur, cõtritio sit, pro ratione contritionis præstat beneficiũ salutis. Si enim ea perfecta sit (qualis B. Magdalenæ fuit) totam simul cũ culpa pœnã relaxat. Si vero minor sit sublata culpa, quædam pœnæ portio remanet, vel pijs operibus in hac vita luenda, vel igne purgatorio in altera expianda. Cuius rei exemplum in Absalone Dauidis filio habemus: qui cum fraternæ cedis reus esset, & post longum tempus ab exilio reuocatus, in gratiam cum patre redijsset, ante patris tamen conspectum apparere prohibitus est. Maneat (inquit ille) in Hierusalem, & faciem meam non videat. Ad hunc modum se cœlestis ille pater cum ijs animabus gerit, quæ purgationis igne luunt, quæ in hac vita cõmiserunt, Non enim diuinæ amicitiæ & gratiæ exortes sunt, sed ad conspectum tamen eius, do nec perfectè purgatæ fuerint, non admittuntur. *2. Reg. 14*

Magna Dei misericordia & prouidentia factum est, vt post hanc etiam vitam, satisfactioni locus esset. Is enim qui vult omnes homines saluos fieri, quique non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat, animaduertens multos ex hac vita decedere, nec adeo puros, vt digni fiãt qui statim ad diuinę visionis gloriam sublimentur, nec tamen adeo impuros, vt extrema inferorũ supplicia patiantur, medium quendam eius misericordia locum destinauit, vt hac pia prouidentia & misericordiæ locus esset, & diuinæ iustitiæ debito satisfieret. In quo etiam diuinæ benignitatis splẽdor elucet, quod eiusmodi animas nõ modo pœnis suis purgari, sed piorum etiam & consanguineorum eleemosynis, precibus, & sacrificijs iuuari posse, constituit. Cuius rei insigne extat exemplum, quod Diuus Bernardus in vita S. Malachiæ memorat his verbis. Mortua est Malachiæ soror. Nec prætereundæ visiones quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt se deuouerit, non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum, & cæpit videre in spiritu quam in carne noluit. Quadam nocte audiuit per somnum vocem sibi dicentis, sororem eius stare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil gustasse. Qui euigilans cito, intellexit cuius *Bern.*

escæ inedia marceret: & diligenter discusso numero dierum quē audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de cœlo viuum non obtulisset. Tunc ille qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficētiam quam intermiserat, rursum adoritur. Neque id frustra. Non multo post visa est illi peruenisse ad limen Ecclesiæ, necdum tamen posse intrare: apparere etiam in veste pulla. Cumque ille perseueraret, curans ne quo die solita stipe frustraretur, secundo vidit eam in veste subcandida admissam quidem intra Ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides Lector, quantum valeat deprecatio iusti assidua? verè regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nonne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodammodo effractoris exhibuisse cœlestibus portis, quando peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim Iesu bone, tu qui pateris, facis, validus, & pius ad saluandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo, & in sacramento tuo: seruans sanctis qui in terra sunt vsque in consummationem sæculi. Hoc planè sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis reuertentes de terra.

Iudicium extremum.

Grego. PRæsentis temporis ita agenda est lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria. Gregorius homilia. 32.

Diabolus cum quæ accuset mala non inuenit, ipsa bona ad mala inflectere quærit. Si opera non inuenit, quærit verba, si nec verba, quærit intentionem. Greg. in Mor. lib. 2. c. 8.

Psal. 51. Super illud: Super eum ridebunt, &c. Nunc iusti iniustos metuunt, tunc ridebunt: ijdem tunc timent iudicem, ne postea metuant accusatorem. Ille enim tunc sæuiens rapit, quos nunc blandiens decipit. Greg. lib. 6. c. 20.

Iob. 7. Super illud: Oculi tui in me, & non subsistam, &c. Considerat iustus quam stricte Deus iudicet, & periturum se ex se videt: quia cum

cum districtus iudex, merita subtiliter inquirit, reus ad tormenta non sufficit. Greg. lib. 8. c. 13.

Super illud: Sapiens corde est, & fortis robore, &c. Non ergo falli quia sapiens, nec vitari poterit quia fortis. Nūc vt sapiens omnia prospicit, tunc vt fortis omnia punit. Greg. lib. 9. c. 2. *Iob. 9.*

Super illud: Si repente interroget, quis respondebit ei? Repente Deus interrogat, cum nos ad districtionem sui examinis inopinatos vocat. Interrogationi Dei homo respondere non sufficit: quia si remota pietate discutitur, etiam iustorum vita succumbit. Item repente interrogat, cum mens nostra quæ de se in tranquillitate æstimat, semetipsam veraciter qualis sit in perturbatione deprehendit. Greg. vbi supra. c. 11. *Ibidem.*

Super illud: Si habuero quidpiam iustum. Prece post iustitiam indiget, vt quæ succumbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Dicit autem quidpiam etiam perfectus: quia vix peragit iste quæ debet. Greg. vbi supra. c. 14. *Ibidem.*

Quomodo peccantes percutit, qui in æternum punit vsu voluntatis carentes. Sed & illos iuste, vt infructuosa arbor in ramis seruet amaritudinem quam ex radice contraxit. Vbi supra Greg.

Cum Deo iudices venient, qui pro Deo indigne iudicantur: iudex veniet, qui nunc consideratione iudicij se se castigat. Grego. lib. 10. c. 30.

Electi culpis suis nō parcūt, vt possint Deum placatū inuenire: nā qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodū in culpa nō parcitur: ideo iusti districte se iudicant, ne iudicentur. Greg. lib. 11. c. 19.

Super illud: Posuisti in neruo. &c. Quia prauitate nostrā forti districtionis suæ sententia ligauit. Obseruasti semitas quia in omnib⁹ actionibus, etiā cogitationes pensat. Vestigia cōsiderasti, quia intentiones nostras quā recte ponātur, examinat. Greg. vbi supra. c. 25. *Iob. 13.*

Supernæ æquitati conuenit iniuste acta, iuste iudicare: vt diuina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata actio traxit ad culpam. Greg. Mor. 18. c. 6.

Per flagella huius vitæ iudicij nobis districtio cōmendatur: si enim ita districte modo percutit, quādo parcit, quomodo percussurus est, quando non parcens iudicabit. Greg. 19. Mor. c. 28.

Sancti ex tribulationibus quæ mundum feriunt, præuidēt quæ sequantur, Greg. 21. Mor. c. 16.

Si taliter flagellatur Iob, qui sic timuit, qualiter feriendus est, qui contemnit? Ex verbere præsenti iudicia æterna pensanda sunt: quomodo enim toleranda est pœna quæ reprobat, si ferri non potest ira eius quæ purgat. Greg. vbi sup.

Sic potenter destruit, sicut potenter creauit.

1. Thes. 5. Subito tolluntur impij quia impremeditate. Vide hoc in loco de eo qui ampliabat horrea. Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa vt fur comprehendat. Greg. 25. Mor. cap. 1.

Nihil sibi nostra blandiatur infirmitas: sed quanto sibi mali est conscia, tanto in se benignius sit seuera.

Deum tanto securius quis expectat, quanto quotidie suam vitã suspectus examinat. Greg. vbi. sup.

De iudicandis & iudicaturis, vide Greg. lib. 26. Mor. cap. 24. &. 25. ¶ Item vide eundẽ de extremo iudicio. lib. 13. Mor. cap. 15.

Augustinus. Augustinus super illud Ioan. 8. Ego sum lux mundi, Faciamus, inquit, quod iustum sit, ne impudenti fronte postulemus quod promisit: ne dicat nobis in iudicio suo, Fecisti quod iussi, vt petas quod promisi ex tract. 34. super Euang. Ioã.

Ille iudex nec gratia præuenitur, nec misericordia iam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec pœnitentia vel satisfactione mitigabitur. Hic dum tempus habet, agat anima pro se quandiu locus est misericordiæ, quia ibi erit locus iustitiæ. Idem. lib. 3. de Symb.

In quo quemque inuenerit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies, quoniam qualis in die isto moritur, talis in die isto iudicabitur. Idem ad Diascor.

Hieron. Etiam qui sancti sunt, præsentiam Dei absque formidine non videbunt. Hiero. in Orig.

Ætatum diuersitas non mutat corporum veritatem. Cum enim corpora nostra quotidie fluant, & aut crescant, aut decrescant, ergo tot erimus homines, quot quotidie commutamur: aut alius fui cum. 10. annorum essem, alius cum. 30. alius cum iam cano toto corpore sum? Igitur iuxta Ecclesiarum traditiones, & iuxta Apostolum Paulum illud est respondendum quod in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi, omnes resurgemus, siue paruuli siue magni, ijdem omnino manentes

qui

qui ante eramus. In qua quidem ætate Christi Iudæi Adam fuisse conditum autumant. Hiero. in epitaph. Paulæ.

Væ mihi est, si non peccata mea defleuero. Væ mihi est, si non media nocte surrexero, ad confitendum tibi Domine. Væ mihi si dolum proximo meo fecero. Væ mihi si non locutus fuero veritatem. Ad radicem securis posita est: faciat fructum qui potest gratiæ: qui debet, pœnitentiæ. Adest Dominus qui fructum requirat, fœcundos viuificet, steriles deprehendat. Ambro. super Luc. *Ambro.*

Quid in Babylone tutum, si Ierusalem manet scrutinium. Bernard. super. Cant. *Bernar.*

Conoscetur recte Dominus iustitiam faciēs, qui nunc ignoratur misericordiam quærens. Idem de. 12. Grad. *Psal. 9.*

O angustia, hinc erunt accusantia peccata, inde torrens iustitia, subtus patens horrendum chaos inferni, desuper iratus iudex, intus vrens conscientia, foris ardens mundus. Et si iustus vix saluabitur, peccator sic depressus in quam partem se premet constrictus? vbi latebo? vbi apparebo? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Ansel. in lib. medit. *Ansel.*

Si interroges qualiter veniet, sic dicit in Psalmo. Dominus manifeste veniet, Deus noster non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit. Cum talis terror futurus sit aduenientis, quis poterit terrorem sustinere iudicantis? Cum talis futura sit præsentiæ species, qualis erit forma sententiæ? Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit addictum pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille inquam, pro commissa nobis salute nostra rationem exacturus est, qui pro nostra redemptione damnatus est. Qui tantum contulit, scit quantum reposcat. Euseb. Emiss. hom. de Symb. *Emiss. Euseb.*

Qua fiducia stabit desertor ante Regem suum? vulneratus ante medicum suum? perditus ante pretium suum? Vnde misericordiam petiturus est, primum de misericordiæ contemptu iudicandus. Idem ibidem hom. 2.

Nunc charissimi in potestate vitæ præsentis est, vt beatum sit, quidquid perpetuum erit. Sero tunc clamore clamabūt collibus, operite nos: & montibus, cadite super nos: desiderabunt mortem sed non inuenient, qui vitam dum inueniendi tempus fuit, de-

siderare noluerunt. Idem hom. de Pascha.

Ipsa caro honoratur præmijs quæ est probata supplicijs: ipsa in muneribus gaudebit, quæ in doloribus triũphauit: quæ ideo tolerabiliter doluit se afflictã, quia fideliter credidit reformãdã. Secũ dũ hæc, si nõ in ea qua vixisti carne iudicãdus es, nõ est q̃ timeas, quicũq; ille es vas criminũ: aperi cãpũ flagitijs, dimitte frena peccatis, irrue securus ad culpã: nõ est, quod timeas, alius pro te suppo netur ad pœnã: nõ expauescas vetusta malitia, noua nescio quæ p̃ te natura dãnatur. Si ita est quantũ video nocẽtibus morte succurritur, cruciatus innocẽtibus præparatur. Caro proprio in puluere suo dormiẽs, vltro nõ sentiet delictũ propriũ: & quæ ante nõ fuerat, subito nascetur ad crimẽ alienũ. Sed nõ ita est, nã de nostris loquitur apostolica doctrina corporibus. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelã: hoc est dicere mortale nostrũ in quo nati sumus, ipsum de fauillis ita reparãdũ est, ne vltra possit morte dissolui. Quę cũ ita sint, audiamus per Prophetã, resurrectionis prę
Ezech. 37 sentiã ante tot secula velut sub oculis depingentẽ. Hæc dicit Dñs Deus. Ossa arida audite verbũ Dñi. Ecce ego mitto in vos spiritũ
Ibid. & viuetis: Et accesserũt (inquit) ossa ad ossa, vnũquodq; ad iunctu rã suã. Ecce ego aperiã tumulos vestros, & educã vos de sepulchris vestris. Aduerte, quod nõ aliquod recens ex nihilo facit, qui vitã aridis ossibus repromittit: aduerte quod viuificationẽ suã nõ nouis tribuit, sed vetustis, cui vita seruit in tumulis. Reparandũ itaq; me in corpore meo, & circũdandũ me pelle mea: credo quidẽ sermonibus annũtiãtis, sed plus credo cicatricibus resurgentis. Idem homil. 10.

Iuste rerum arbiter tuus quidẽ est homo (inquit Diabolus) per creationẽ, sed meus cœpit esse per culpam, tuus per naturã, meus per inobedientiam: qui maluit audire seductionem meam, quam legem tuam: tibi debetur iure, mihi crimine: tuus est opere, meus est voluntate: quia potuit præceptum tuum seruare, sed noluit. Idem in hom.

Irremediabile periculum est, si aliquẽ vitijs & cupiditatibus frena laxare, vt se rationẽ Deo nõ meminerit redditurũ: quia puto magna sit iã pœna peccati, metũ atq; memoriã futuri perdidisse iudicij: nõ nobis ita dulcia sint pauperũ spolia, post modũ nimis amaricatura. Idem in hom. de latrone beato.

Quid

Quid tũc animi peccatrix anima habebit, cũ alios illic erogãte Dño percipere viderit illesæ & integræ fidei brauiũ, candidæ thesaurũ castitatis, fructus misericordiæ, talẽta iustitiæ? Cũ indigna sibi sortecóspexerit, nouissimos de primis fieri, & de nouissimis primos? pauperes supra diuites, seruos supra dominos glorificari: se autẽ inter hæc cũ peccatis suis relicta, de spectaculo fœlicitatis alienæ, dolorũ initia reportantẽ. Idẽ hom. 1. ad monach.

Quo putas vultu respicit redẽptio nostra perditionẽ nostrã? Tãto grauiora erũt humana delicta, quãto maiora se ostẽderũt diuina beneficia. Verendũ est autẽ, ne illã vocẽ resurrectionis pretiosa crucis vestigia protestantẽ etiã in iudicio suo ad vasa iniquitatis ꝓlaturus atq; dicturus sit. Infer digitũ tuũ huc & vide manus meas & affer manũ tuã & mitte in latus meũ: & agnosce quæ pro te & à te impietas humana pertulerim. Illa vtique clauorũ signa bonis salutaria, malis terribilia, quæ vsque ad diẽ iudicij nõ delentur, sine dubio abijcienda seruantur. Ibidem hom. 4. ad mona.

Quã lugubre erit homini Deũ videre, & perdere, & ante pretij sui perire conspectũ? Et ideo charissimi ista dũ tẽpus est, cogitantes, ita indefesso studio laboremus, vt quod nobis cõtulit iudicatus, integrũ in nobis inueniat iudicaturus, Ibidem.

Pernicioſa nos metipsos persuasione fallentes, putamus quod mala nostra spatio tẽporis euanuerint: & quia illa nosobliti sumus, credimus quod de memoria diuinæ seueritatis elapsa sint. Sed nõ ita est, omnia apud illũ collecta, omnia apud illum reposita atque signata sunt. Audiamus quod dicit ille beatus Iob, Signasti quasi in feculo delicta mea. Et iterum ipse Dominus ait, Nonne hæc collecta sunt, & signata in thesauris meis? Idem ibidem hom. 5. ad monachos. *Iob.* 14. *Deut.* 32.

In illo die nihil est, quod respondeamus, vbi cœlũ & terra, aqua, sol, & luna, dies & noctes & totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorũ nostrorũ, & si omnia taceant, tamẽ ipsæ cogitationes nostræ, & ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros accusantes nos ante Deum: dicente Apostolo, cogitationibus inuicẽ accusantibus, & c. Chrysost. super Matth. *Chrysos.* *Roma.* 2.

Grauissima pœnarum pudor est, quam in iudicio quoque futuram didicimus: quoniam pij resurgent ad vitam ꝑternam, impij vero ad pudorẽ & opprobrium æternum. Idem.

Patre

Patre familias moriẽte, dom⁹ turbatur, familia plangit, & nigris se vestimẽtis induit. Sic humano genere ꝓpter ꝙ facta sum omnia circa finẽ cõstituto, cœli ministeria lugẽt, & cãdore posito, tenebris induuntur. Idem sup. illud Math. 24. Et virtutes cœlorum.

1. Thes. 4 Idẽ super illo. 1. ad Cor. 15. Ipse Dñs in iussu & in voce tubæ &c. Vere vox magna, vox tubæ terribilis: cui omnia obediũt eleméta, quæ petras scindit, inferos aperit, portas æreas frãgit, vincula mortuorũ disrũpit, & de profundo abysi animas liberatas corporibus suis assignat. Hæc autẽ omnia citius cõsumit in opere, quã sagitta transit in aere: dicẽte Apostol. in momẽto, in ictu oculi. Idem.

COLLE. ¶ Redde rationẽ villicationis tuæ. Ex his verbis apparet, nõ mo-
Luc. 16. do de omnibus admissis, sed etiã de omnibus à Deo impẽsis bene ficijs rationẽ exigẽdam esse. Hoc enim villicationis, hoc est, dispẽsationis nomẽ, prẽsefert. In quo ordine, omnes huius mũdi creaturæ numerãtur. Quæ (vt D. Thom. ait) non modo ad humanæ vitæ vsum, sed etiã ad corda nostra in Dei amorẽ & laudẽ excitãda ab ipso cõdita sunt. Quẽadmodũ enim insignis aliquis pictor absolutã imaginẽ Regi offerens, non hoc solũ captat, vt illi hoc munere gratificetur, sed etiã vt ex elegãtia operis peritiã agnoscat artificis: ita supernus ille artifex, quęcũq; in hoc mũdo cõspiciũtur nõ solũ vtẽda nobis, sed etiã spectãda proposuit: vt in mirabili earũ fabrica, mirabiliorẽ cõditoris sapientiã contẽplaremur. Ad hoc enim omnia potissimũ facta esse declarat illud ex Psalmo, Cœli enarrãt
Psal. 18. gloriã Dei &c. At impij hoc Dei consiliũ inuerterũt, quãdo omnia diuina opera (si dicere fas est) adulterarũt, & alio deflexerunt, quã pia cõditoris volũtas destinarat. Hoc enim est quod in Geneli dicitur, omnis quippe caro corruperat viã suã. Et corrupta est terra corã Dño, &
Gen. 6. repleta iniquitate. Vnde pulchritudine rerũ qua in amorẽ pulcherrimi cõditoris excitari debuerãt, ad nefandas libidines abusi sunt. Sapores vero ciborũ, quibus & vitã sustẽtare, & diuinã suauitatẽ ac sapientiam (quæ talia excogitauerit) mirari debuissent, ad ingluuiem & crapulam conuerterunt. Varios vero eosdemque suauissimos & salutares aromatum odores, libidinum atque delitiarum suarum irritamenta fecerunt. Vnde
Prou. 7. impudica illa mulier in Prouerbijs ait, Aspersi cubile meum myrrha & aloe &c. Veni ergo inebriemur vberibus &c.

Gemmis

Gemmis vero & lapillis, quorum mirabilis pulcritudo & virtus in admirationem nos diuinæ virtutis rapere debuissent: ad superbiã fastúque sicut auro & argento abutuntur. Vestes vero sericas quas in defesso labore vermes nobis, Deo ita disponente, prębent, qui vitæ suæ dispendio corpora nostra ornant, quis ad laudẽ Dei vsus est? quis pro hoc beneficio gratias egit? quis hoc Dei singulare opificium admiratur? Huc pertinet illud Cypriani, de habitu virginũ. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia & mali secularis ignara crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauernis pretiosa grana dependeant? Quæ omnia peccatores & apostatæ Angeli suis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti, à cœlesti vigore recesserunt. Ab his igitur qui ad hunc modum omnia Dei opera peruerterũt, an nõ erit ratio exigenda? Nec enim ad hoc talia Deus opera tanta sapientia molitus est, tantaque prouidentia gubernat, vt libidinum suarum incitamenta improbi homines haberent. Nec enim bonus conditor talia huius rei gratia condidisset, qui nemini mandauit impie agere, neminique contulit spacium peccandi.

Vbi Ioseph dixit, Ego sum Ioseph frater vester, quem vendidistis in Ægyptum, non potuerunt respondere fratres nimio terrore correpti. Tantus enim illos stupor oppressit, vt prorsus muti & elingues rederentur: Lingua enim præ timoris magnitudine palato hærens, suo munere fungi non poterat. Si huius igitur sceleris memoria sic homines istos perterrefecit: quid putas improbos in extremo illo iudicio passuros, cum Christum videant, audiãtq; dicentem, Ego sum frater vester, quem vos crucifixistis, & vilissimo peccati pretio, toties vendidistis? O quam muti & elinguens hac voce reprobi fient. *Gen. 45.*

Hæretici quidam in carcere positi, cum intelligerent se in publicũ spectaculum prodituros, vt dignum erroribus suis dedecus & pœnam sustinerent, mortem sibi in carcere conscierunt: ne publico illo dedecore afficerentur. Si ergo ciuitatis vnius spectaculũ ita horum animos perterrefecit, vt mortem prius vtriusque hominis (hoc est animæ simul & corporis) quam dedecus illud publicum subire vellent: qualis quæso pudor impiorum erit, cum se æterna pœna ac ignominia, in conspectu Dei & Angelorũ atque adeo omnium sæculorum damnari videant? Hoc nulla

ratione explicari pro dignitate potest.

Vehementer improbos in iudicio accusabit dominicæ redemptionis exhibitum remedium, quod apertissime testantur illa
Ioan. 3. Domini verba, Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Hi sunt, qui scelerum suorum vlcera diligunt, magis quam medicamenta diuina, qui esse sub sentib. delitias computant: qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Expende huius verbi vim. Hoc est autem iudicium: hoc enim vevehementissime improborum causam premet, propter magnitudinem remedij huius simul & beneficij.

Vulgatum est, nõ licere bis in bello errare: quia post acceptam cladem consilio & medicinæ non est locus. Multo autem verius est non licere homini aut bis viuere, aut bis mori, aut bis tribunal superni iudicis adire. Videat ergo quisquis eò accessurus est, in quo statu accedat, quandoquidem post latam sententiam, appellare amplius non licet.

Eccle. 3. Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem: & dixi in corde meo, Iustum & impiũ iudicabit Deus, & tempus omne rei tunc erit. Hoc est, omnia tunc ad normam iustitiæ redigentur: quæ nunc confusa & inordinata sunt: quando vnicuique pro meritis vel præmium, vel supplicium reddetur. Colligit autem futurum esse iudicium ex rei indignitate: quòd videlicet nullo modo deceat diuinam prouidẽtiam tam immane facinus inultum relinquere.

Quo timore in extremo iudicio impij concutiendi sint, quid cogitaturi, quid dicturi sint, habes. Sap. 5. totum ferme caput. Tũc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se, &c. videntes turbabuntur, &c. quæ sequuntur.

Quàm sit periculosa iudicum & potentium vita, & quàm seuerè iudicãdi à Deo sint, si à virtute defecerint, inuenies Sap. 6. Præbete (inquit) aures vos qui continetis multitudines, &c. Et infra, Durissimum iudicium in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusque Deus, qui est omnium dominator, nec reueretur magnitudinem cuiusque: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de

de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatus.

Si nos metipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Hoc idē monet Eccli. his verbis: Ante lāguorē adhibe medicinā, & ante iudiciū, interroga te ipsū, & in cōspectu Dei inuenies propitiationē. *1. Cor. 11.* *Eccli. 18.*

Quod omnia agātur in oculis Dei cūcta vidētis, declarat Eccli. 39. his verbis: Opera omnis carnis corā illo, & non est quicquā absconditū ab oculis eius. A sæculo & vsque in sæculū respicit, & nihil est mirabile in conspectu eius. Nō est dicere, quid est hoc? aut quid est illud? Omnia enim in tempore suo quærentur. Quo tempore? illo nimirum de quo Salomon ait, Iustum & impium iudicabit Dominus: & tempus omni rei tunc erit. Qualis autem ira eius futura sit, docet idem Eccli. consequēter cum subdit. Quomodo cataclysmus terram inebriauit, sic ira ipsius gentes, quę non exquisierunt eum, hæreditabit. Ebrietatis enim & inundationis, & alluuionis nomine, ingentem vim iræ atque suppliciorum designauit. *Eccli. 3.* *Eccli. 39.*

Pro eo quod nos legimus, Deus vitam meam annunciaui tibi. Hiero. ex Heb. vertit, Secretiora mea numerasti. Pone lachrymas meas in conspectu tuo. Cui simile est illud, Tu quidē gressus meos dinumerasti. Sed illud tamē maius, quod Iob. 14. Scrutatur corda & renes Deus. Est enim discretor cogitationum & intentionum cordis. Et nulla creatura est inuisibilis in conspectu eius. Hoc est autem scrutari Hierusalem in lucernis. Sopho. 1. Hoc autem modo quærimus quæ minutissima sunt. Quid minus, quam verbū otiosum? Et tamen, &c. *Psal. 55.* *Psal. 7.* *Hebr. 4.*

Pro eo quod nos legimus, Cum accepero tempus ego. i. i. Hiero. ex Heb. vertit, cum accepero tempus, ego recta iudicabo. Dissilietur terra cum omnibus habitatoribus suis. Verba sunt Christi Domini ad iudicium venientis, & mundi interitum annuntiantis. *Psal. 74.*

Cæterum quia non profertur citò contra impios sententia, filij hominum absque timore vllo perpetrant mala. Hi ergo huius vocis meminisse debent. Cum accepero tempus ego. i. i. Sicut enim tibi tempus fuit delinquendi, nemine repugnante: ita illi tempus aderit de te supplicium sumendi, nemine obsistente, si tibi nō deficit tempus ad omnem intemperantiam, neque illi deerit ad vindictam. *Eccli. 8.*

Seueritatem diuini iudicij & vitæ nostræ lapsus ac ruinas indicant

indicant illa Prophetæ verba, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia nõ iustificabitur in conspectu tuo. o. v. Hoc est, Si me Domine voces in iudicium, deque vita mea quæstionem exerceas, nulla misericordia seueritatem iuris mitigante, nihil ostẽditur mihi ad spem salutis. Quis enim tam pie, tam sancte viuit in terris, vt rationem reddere iussus ad tribunal tuum, causam suam probare ac tueri possit, si velis exigere omnia quæ tibi & meritissimo & optimo iure debentur. Vnde est illud, Iob. 9. Vere scio quod non possit homo iustificari comparatus Deo: si voluerit cũ eo iudicio contendere, non respondebit ei vnum pro mille.

Cum fœdus inijt Labam cum genero suo Iacob: Tumulum & lapidem in signum fœderis erexit, ac de illo socer ait, En tumulus hic & lapis quem erexi, inter me & te testis erit. Appellauitque nomen illius Galaad, ideſt, aceruus testimoniorũ. Quod perinde est ac si diceret, Hæc lapidum congeries aduersum te testimonium feret, si aduersum me quidquam mali fueris machinatus. Simili etiam ratione in die iudicij aduersus improbos testimonium feret, aceruus tot testimoniorum, hoc est, tot sanctarum scripturarum, tot admonitionum, exhortationum, concionum, terrorum, & promissionum quibus Dominus ad eos excitandos & sanandos vsus est, ad quæ tamen omnia tanquam aspides obsurduerunt. Quo tempore pij pastores reuocare illis ad mentem eorum poterunt quęcumque in concionibus suis ad illos corripiendos dixerunt. Quoties inquiẽt, vos à periurijs, quoties à maledictis, odijs libidinibus, & rapinis reuocare conati sumus? Quibus vos minis perterrefecimus? quibus promissis allicere curauimus? quoties vobis hæc mala ominati sumus, & rebelles acimmobiles perstitistis? En Christi sanguis exquiritur.

Gen. 31.

Admiratione dignum est, multorum hominum stuporem, cum de die iudicij agimus aduertere. Quare? Quia fides eorũ adeo obscura, adeoque informis est, vt eam Iacobus Apostolus mortuã appellarit, mortuus autem non habet vitales operationes. Vnde si des hæc (quod ad vim attinet operandi, aut animũ afficiẽdi) perinde est, ac si non esset. Hinc Saluator ait, Filius hominis veniens, putas ne inueniet fidem in terra? Alioqui si tibi hodie diceretur, quia iudex sæculi vult te crastina die viuum exurere, quam multa faceres? per quæ loca non discurreres? quam humilis, quam lugẽs, & sor-

Iacob. 2.

Luc. 18.

& sordidus oberrares. Quid præterea. Non ne opes tuas omnes in eos effunderes, quorum interceſsione euadere poſſes? Quod ſi aliquis tibi obſiſteret, nonne diceres, pereãt omnia, dilapidentur omnia pro ſalute mea, nec quicquam eorum ſuperſit, modo ego ſuperſtes ſim. Sed quid ego de certis & indubitatis periculis loquor? Si cauſa capitis apud terrenum iudicẽ nobis agenda ſit, nónne vigiles excubamus, & aduocato patrono munera præparamus, vt is diligentiſsimè quę pro noſtra cauſa ſunt referat? Cur ergo nõ aduertimus futurum aliquando, vt omnes ante tribunal Chriſti ſiſtendi ſimus, quò referat vnuſquiſque propria corporis pro vt geſſit, ſiue bonum ſiue malum. *Rom.* 14. 2. *Cor.* 5.

Inferorum ſupplicia.

VT peccatores amplius in ſupplicio puniãtur, & eorum videt gloriam quos contempſerunt: & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Greg. in Hom. *Greg.*

Vnus gehenæ ignis credẽdus eſt: ſed nõ vno modo omnes cruciat peccatores. Vnuſquiſque enim quantum exigit culpa, tantã illic ſentiet pœnam. Sicut in hoc mundo multi ſub vno ſole conſiſtunt, nec tamen eiuſdem ſolis æquanimiter ardorem ſentiunt: quia alius plus æſtuat, alius autem minus: ita illic in vno igne non vnus eſt modus incendij quia quod hic diuerſitas corporum, hoc illic agit diuerſitas peccatorum: vt & ignem non diſsimilẽ habeant, & tamen eoſdem ſingulos diſsimiliter exurat. Greg. lib. 4. Dialog. Et Mor. lib. 9. cap. 47.

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fætor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida viſio Dæmonum, confuſio peccatorum, deſperatio omnium bonorum. Erit enim miſeris mors ſine morte, defectus ſine defectu: quia mors ibi ſemper incipit, & deficere neſcit. Greg. ſuper illud Matth. 8. Eijcientur in tenebras &c. *Matth.* 8.

Electos Dei cernimus, & pia agere, & crudelia tolerare. Hinc ergo colligitur diſtrictus iudex quãta illic feriat diſtrictione quos reprobat: ſi hic ſic cruciat, quos amat. Greg. in Mor.

Ad diſtricti iudicij iuſtitiã pertinet, vt nũquã careãt ſupplicio, quorũ mens in hac vita nũquam voluit carere peccato, & nullus de

tur iniquo terminus vltionis, quia quãdiu valuit, habere noluit terminum criminis. Greg. vbi sup.

Luc. 12. Super Euang. Sint lumbi vestri præcincti. Nemo Dei longanimitatẽ negligat: quia tanto districtiorẽ iustitiam in iudicio exiget, quãto longiorẽ ante iudiciũ patiẽtiã prorogauit. Greg. hom. 13.

Eccli. 5. Altissimus enim est patiẽs redditor. Patiẽs dicitur, quia peccata hominũ & patitur & reddit. Nam quos diu vt conuertãtur, tolerat: non conuersos durius damnat. Greg. vbi sup.

Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cũ fine vixerũt. Nã voluissent vtiq; sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostẽdunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, quia nũquam desinunt peccare dum viuunt. Greg. lib. 4. Dialog.

Iniustus quisque eò atrocius in tormentis obruitur, quò altius in peccatis eleuatur: transit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnatur: & quasi per amœna prata ad carcerẽ peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Greg. in Mor.

Cũ recognosco Iob in sterquilinio, Ioannẽ esurientẽ in eremo, Petrum extensum in patibulo, Iacobũ decollatũ ab Herodis gladio: cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobat, qui ita dure affligit quos amat. Greg. in quadam Hom.

1. *Pet.* 4. Pensetquisque quæ peccantes supplicia maneant, si etiã iustũ
2. *Thes.* 1. tam valida hic flagella castigant. Hinc Petrus. Si iustus vix saluabitur &c. Et Paulus, Quas sustinetis in exẽplũ iusti iudicij Dei. Ac si dicat, ex vestra pœna colligendũ est quomodo irascitur &c. Greg. lib. 5. cap. 8. Vide locum.

Iob. 6. Super illud. Qui timẽt pruinã, irruet super eos nix. Quia qui cõculcanda infimis metuũt, à summis metuẽda patiũtur: & cũ trãsire tolerabilia nequeũt, intolerabili iudicio se obijciũt. Gregor. vbi supra.

Iob. 8. Super illud. Sicut tela aranearum fiducia eius. Quia trãsit quod delectabiliter obtinet, & manet quod sequitur pœnaliter. Grego. libr. 8. cap. 31.

Qui autori suo corde & corpore deliquerunt, & foris igne & intus puniũtur tenebra: & ita simul corde & corpore cruciantur. Greg. Mor. lib. 9. cap. 46.

Hic, timor dolorem habet, dolor timorem non habet: in inferno

ferno autem & vmbra mortis est etiam horror sempiternus: quia & quod timent tolerant, & quod tolerant pertimescunt. Gregor. Mor. lib. 9. cap. 48.

Super illud, Nec tamen consumetur &c. Vt cuius vita mortua fuit in culpa, illic mors viuat in pœna. Cruciatur ergo, & non extinguitur: moritur & viuit: deficit & subsistit: finitur, & sine fine est. Greg. Mor. li. 9. c. 40. *Iob. 20.*

Quia impius carnem Deo prępositi, iudicante Deo agitur, vt de ea amplius crucietur. Ad augmentum enim tormenti & hic de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur inuitus. Greg. vbi. sup. cap. 14.

Diuina seueritas eo acrius punit, quo diutius pertulit: At iniquus toties credit se non videri à Deo, quoties peccat inulte: & ita vnde corrigere culpam suam debuit, inde cumulat. Grego. 25. Mor. cap. 2.

Tunc videbit impius quod Deus cuncta conspiciat, cum viderit se pro occultis damnari: aperiet oculos in pœna quos clausit in culpa. Greg. 25. Mor. 3. cap.

Quid tam pœnale quã semper velle, quod nũquam erit, & semper nolle, quod nunquam non erit? Idem in Moral.

Quare in inferno mors quæritur & nõ inuenitur? quia quibus in hoc seculo vita offertur, & nolunt accipere, in inferno quærent mortem, & non poterunt inuenire. Aug. in sermo. *Auguſt.*

Sicut nullum gaudiũ rerum temporalium ex aliqua parte simile potest inueniri gaudio vitæ æternæ, quam sancti accepturi sunt: ita nullus cruciatus pœnarum tẽporalium potest sempiternis iniquorum cruciatibus comparari. Idem de catechiz. rud.

Melius ordinatur natura vt iuste homo doleat in supplicio, quã vt impune gaudeat in peccato. Idem ibidem.

Pœnæ nos terreant, si præmia non inuitant. Idem.

Nemo est qui nõ magis dolorẽ fugiat, quã affectet voluptatem: quãdoquidẽ videmus immanissimas bestias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu. Idem. lib. 84. quæst.

Ob hoc proculdubio inflexibilis & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum, licet temporaliter perpetratũ: quia quod breue fuit tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate. Bern. in epist. *Berna.*

Esai.34. Ibi (in inferno scilicet) clamabit pilosus ad pilosum, vnus ad aliũ, Dæmon ad Dæmonem, Percute, dilacera, interfice, velociter spolia detrahe, cito prædare, infer prunas, & ebullientibus impone lebetibus. Idem in quodam serm.

Hugo. Quis putas tunc mœror erit, quæ tristitia cum separabũtur impij à consortio sanctorum & à visione Dei, & traditi in potestate Dæmonũ, ibũt cũ in ipsis ignẽ æternũ? Ibique semper erũt sine fine in luctu & gemitu: vbi erit dolor intolerabilis, fœtor incomparabilis, timor horribilis, mors corporis & animæ, sine spe veniæ & misericordiæ? Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur: nec qui torquentur aliquando moriuntur: sed sic morientur vt semper viuant: & sic viuent, vt semper moriantur. Hug. lib. 2. de Anima.

Euseb. Emiss. Psal.68. Ideo Propheta dixit, nec vrgeat super me puteus os suum: quia cum susceperit reos, claudetur sursum, & aperietur deorsum in profundum: nullum spiramen, nullus liber anhelitus, claustris desuper vrgentibus relinquentur Euseb. Emiss.

Tarde nobis displicebimus sub conspectu ignis æterni, qui interrogabit ossa & medullas & cogitationes nostras. Quanto tunc emere pretio vnusquisque condemnandus optabit, ne vnquã corporis sui vestem commaculasset. Idem de Epiph. hom. 3.

Detrudentur illuc vale dicentes rerum naturæ, vltra nescientur à Deo, qui Deum scire noluerunt, morituri vitæ, & morti sine fine victuri. Ibidem.

Non tanti est vita, si ad hoc viuat homo, vt in paucis vitæ huius annis consumat æternos, & sub breui fine congreget sibi pœnas sine fine mansuras. Idem hom. de latrone beato.

Illud autem quomodo trepidus & male conscius sermo poterit explicare, cum cœperit inexpiabilis caro, & infectæ peccatis medullæ fœuis gehennæ æstibus penetrari, & more feruentium ac decoquentium metallorum inextinguibili tota hominis substantia intus infundi: & depascentibus flammis corpora atque animas ex parte consumi, ex parte nutriri: vt inter medios ignium globos damnata natura det pabulum, & accipiat incrementum? Vt opus atque figmentum corporis nostri in antiquis sceleribus mortuum, & ad sola tormenta rediuiuum, finem in ipso interitus confinio non inueniat. Illa enim non casualis sed rationabilis & pœnalis exustio, quia culpam iubetur inquirere, substan-

ſtantiam neſcit abſumere. Idem homil.11.ad monach.

Occidente pœna & viuificante ſententia, ſtabit ſeculis materia reparabilis, & nunquam ad metam malorum termino fugiente perueniet: & dum ſibi nullã ſpem promittere poterit vel poſt immenſa tempora, iam etiam in præſenti ſentientur conſequentium tormenta ſeculorum: ac ſic dolorem mortis conſcientiæ impoſitę immortalitas augebit. Vę quibus hęc prius experiẽda ſunt, quam credenda. Ideoque charitſimi, hæc omnia quæ illic finiri nó poterunt, hîc redimi poſſunt per emendationem prioris vitæ, per eleemoſynas, per lachrymas, per humilitatem cordis, per corporis caſtitatem, per exercitia iuſtitiæ ac miſericordiæ. Idem ibidem.

Non præteribo ſilẽtio coqui monaſterij cuiuſdam admirabilẽ ſingularẽque virtutẽ. cũ enim illũ animaduerterẽ in tã frequenti perpetuoque miniſterio iugiter ſecũ habitare, gratiãque poſsidere lachrymarũ, oraui ſupplex, vt mihi quonã modo meruiſſet iſtius modi gratiã reuelare dignaretur. Qui tandẽ fatigatus precibus meis ita reſpõdit. Nunquã me hominibus ſeruire arbitratus ſum, ſed Deo: & indignũ me ipſum quiete omni iudicans & ex huius ignis contẽplatione, ſempiterni incẽdij memoriacõpũgor. Cli. *Clim.*

Excludi à bonis æternis, & alienum effici ab his quæ præparata ſunt ſanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt etſi nulla extrinſecus pœna torqueret, hæc ſola ſufficeret. Chryſoſt. in ſerm. *Chryſ.*

Si vitam quauis morte triſtiorem degunt, qui lumen cœli non intuentur: quid illos pati credendum eſt, qui luce diuina priuati ſunt? Idem.

Cogitemus quantũ ſit mali in cõflagratione perpetua, in tenebris, luctu infinito, & dentiũ ſtridore nemine exaudiẽte. Nam ſi apud nos quiſpiã ex ingenue educatis, carceri incluſus, ſolũ fœtorẽ, tenebras loci, & vincula cũ homicidis cõmunia, rẽ quauis morte acerbiorẽ putat, perpende quid ſit cõburi cũ totius orbis homicidis, nec videntẽ alios, nec alijs conſpicuũ, ſed in tanta multitudine ſolũ ſe exiſtimantem. Siquidem opacæ illæ tenebræ ne proximos quidem dignoſcere permittunt. Verum ita quiſque afflicietur, tanquam ſolus ſupplicium luens. Quod ſi tenebræ etiam per ſe animos noſtros angunt, & turbant, quid fiet, vbi tenebris tanti

doloris & incendia accendunt? Nam eos qui fecerint iniqua, nemo supplicijs illic futuris eripiet, non parentes, non fratres. Fratrem enim non liberabit quisquam, vtcumque magnæ fiduciæ fuerit, & multum valuerit apud Deum. Ipse enim est qui reddit vnicuique secundum opera sua: & ex operibus nostris vel salutem, vel supplicium consequi licet. Idem.

Intolerabilis res est gehenna: quis nesciat illud suppliciũ horribile? Tamen si mille aliquis ponat gehẽnas, nihil est tale dicturus, quale est à beatæ illius gloriæ honore propelli, exosum esse Christo, & audire ab illo, Non noui vos. Idem hom. 28.

COLLE. ¶ Lysimachus Rex à Scytis obsessus, aqua deficiẽte, se hosti tradidit. Is cũ vrceolũ aquę bibisset, exclamauit, ò quã breuis voluptatis causa, & regnũ & libertatem amisi. Quid ergo reprobi apud inferos dicẽt, cũ se propter momentaneas voluptates ad æterna supplicia dãnatos videant? Hoc potest copiosè & vehementer amplificari. Prudenter ergo nos Salomon admonet, Fili mi, si te lactauerint

Pro. 1. peccatores &c. Recte autẽ voluptas lacti cõparatur. Lac enim soporẽ inducit, & dulcedine sua palatũ allicit, sed mométo tẽporis acescit. Risus. n. dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.

Pro. 14. Quis verbis consequi possit, quas cogitationes in carcere posi-

4. Reg. 25 tus Sedechias rex effossis oculis, extinctis filijs, & euersa atq; exusta Hierusalem volueret: cũ reminisceretur vaticiniorum Hieremiæ qui illi salua omnia prædicebat, si se Regi Babylonis dederet. Cui quia noluit fidẽ adhibere, in summas miserias adductus est. Quis autẽ enim explicare queat, quas damnati cogitationes voluant, cũ ad mentem reuocent, voces clamoresque concionatorum, qui toties illis hanc cecinerunt cantilenã, & omnia quæ modo patiũtur annunciarent: quibus tamen quia obedire in rebus etiã facillimis noluerunt, perpetuis cruciatibus torquebũtur. Hic habet locũ sermocinatio: quæ ipsorũ cogitationes & sermones effingat.

Hiere. 8. Immittã eis (ait Dominus) serpentes regulos, quibus nõ est incãtatio. Hoc autẽ explicauit Dñs cũ alibi dixit, Ecce ego adducã super eos mala de quibus exire nõ poterunt. Hoc autem plenissime improbi in gehẽna experiuntur. Ibi enim erũt serpentes illi, hoc est tortores Dęmones, qui nullo temporis momento à torquendo cessabunt.

Hoc

Hoc habet mirum diuina iustitia, quod nō modo fontes punit, sed pœnis etiā sceleribus eorum accommodatis punit. Vnde est illud, Væ qui prædaris, nonne ipse prædaberis? Ideoque cū multis plagis Dominus Pharaonis & Ægypti tyrannidē plectere potuisset, hāc postremo delegit, vt aquis suffocatus interiret, qui sæuissimo crudelitatis genere, infantes omnes aquis suffocari præcipiebat. Quod quidē Sap. 19. describitur his verbis: Ducebat enim illos (nēpe Ægyptios) ad hoc digna necessitas, & horū quæ acciderat, cōmemorationē amittebant, vt ea quæ tormētis deerant, repleret punitio: & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autē nouam mortem inuenirent, hoc est, ei similem qua ipsi innocentes pueros afficiebant. *Esai.* 33.

Quanta sint supplicia peccatoribus constituta, partim in hac vita, partim in futura, declarāt illa Eccli. verba. Fili ne semines mala in sulcis iniustitiæ, & nō metes ea in septuplū. Cæterum si malitia vnius horæ (vt Eccli. ait) obliuionē facit luxurię magnæ, quid æternitas pœnarū faciet? Qualis momentanea vitę huius voluptas, & ea quidē transacta, præsenti æternitati pœnarum collata, apparebit. *Eccli.* 7. *Eccli.* 11.

Æternos improborum cruciatus, insinuant illa Dauidis verba: Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Mortis quippe nomine summus cruciatus, pastus vero, æternitas eius designatur. Herba enim pastus partim abscinditur, partim radicib⁹ nixa relinquitur, vt iterū reparata depascatur. Quod quidem reprobis in gehēna contingit, qui æternæ mortis æternū pabulum sunt. *Psal.* 48.

Calix in manu Domini vini meri ple.m. Quōd hoc in loco Prophetavinū, & mixtum simul appellat, altero atrocitatē penarū, quę nullo solatio leuātur, altero plurimū fæcis huic vino admixtū esse designat: quas quidē bibēt omnes peccatores terræ. Easdem autē faces ad fundū vsque bibituros esse impios, & fragmēta calicis deuoraturos apud Esaiam Dominus comminatur. *Psal.* 74. *Esai.* 23.

Lex olim fuit vt domus quæ esset intra mœnia ciuitatis intra annum à venditione redimi posset: si perceptū pretiū emptori pro illa redderetur: anno vero transacto, nulla redimēdi facultas erat. Quid igitur hoc est? Nimirū quia in cœlesti illa Hierusalē (cuius muri in Apocal. describūtur) domus multæ, hoc est, masiones multæ sunt, quas quidē peccati pretio vēdimus: quia tūc de libro vitæ secundū præsentē iustitiam delemur. Has autem domos intra huius *Leu.* 25.

vitæ annũ redimere possumus, transacto vero anno nõ possumus. Modo ergo dum tempus habemus eas redimere curemus : aliter frustra conabimur &c.

Multi varijs modis gehennæ pœnas numerant & amplificant, me verò nihil magis terret, quam quòd ibi glorioſum Christi & intemeratæ Virginis nomen ſine vlla intermiſsione conuitijs affi citur & blaſphematur.

Contra eos qui diuinæ ſeueritatis & extremi iudicij atque gehẽ næ terroribus auditis neque mores mutãt, neque animis ſaltẽ com pungũtur, afferri poteſt illud Achab regis, qui quãuis idolorũ cul tor, ſanguinarius & impijſsimus eſſet, minis tamẽ auditis quæ illi Dominus per Eliã denũtiauerat, ita cõmotus eſt, vt de eo. 3. Reg. 22. ſcriptũ ſit. Cũ audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimẽta ſua, & operuit cilicio carnẽ ſuã, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Quorũ tamen nos fideles nihil facimus, cum grauiora quotidie audiamus.

Diuinæ vindictæ acerbitatem ac diuturnitatẽ Origenes Num. 14. colligit ex pœna inflicta incredulitati ac diffidentiæ filiorum Iſrael, poſtea quã exploratores è promiſſa terra venerunt. Sic enim ait, Quid habeat myſterij numerus iſte declarat dicens, Secundũ numerum quadraginta dierum, quibus conſideraſtis terram, recipietis peccata veſtra quadraginta annis. Timeo ego myſterij huius ſacramenta diſcutere. Si enim vnicuique peccatori annus decribitur ad pœnam pro vnius diei peccato, vereor ne forte nobis, qui totam vitam ſæculumque totum peccando conſumimus, ne ipſa forte ſæcula ſufficere poſsint ad pœnas luendas. ¶ Quod ſi quæreris quod culpa breuis, pœna vero longa ſit. Audi rationem. Si vulnus corpori infligatur, aut os confringatur, ſub vnius horæ ſpatio huiuſcemodi vulnera ſolent accidere, & plurimis poſtmodum cruciatibus ac doloribus exactis multo vix tempore ſanantur. Tranſi nunc ab exemplo corporis ad animæ vulnera. Anima quoties peccat, toties vulneratur. O ſi poſſemus per vnũ quodq; peccatũ videre quomodo homo noſter interior vulneratur, quomodo ſermo malus vulnus infligit &c. Sed nunc ſicut ij qui vel à Dæmonib⁹ obſeſsi, vel mẽte alienati ſunt, nõ ſentiũt ſi vulnerãtur, quia naturalib⁹ ſenſib⁹ carẽt: ita & nos vel cupiditatib⁹ ſæculi à mẽtes effecti, vel vitijs inebriati, ſentire nõ poſſumus quanta vulnera animæ inferamus.

Cœle-

Cœlestis beatitudo.

QVando ad ipsum vitæ fontem venerimus, erit nobis delecta biliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longe aberit à sitis necessitas, longe à satietate fastidiū: quia sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Greg. in Mor. *Greg.*

Credendum est, quod ante retributionē extremi iudicij iniusti in requie quosdā iustos cōspicient: vt eos videntes in gaudio, non solū de suo supplicio, sed de eorū bono cruciētur: iusti vero in tor mētis semper intuētur iniustos, vt hinc eorū gaudiū crescat, quia malum conspiciunt quod misericorditer euaserunt: tantoque liberatori suo maiores gratias referant, quāto vident in alijs quod ipsi perpeti, si essent derelicti, potuerunt. Greg. in Hom.

Cum mens patriæ fœlicis quāta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines feruēter amat. Greg. in. Mor. li. 7. c. 7.

Mercenarius quod graue perpendit ex opere, leue reputat ex præmio. Sic iustus. Hinc Paulus aliquando supra modum & supra virtutem grauabatur, sed lintheo remunerationis tergebatur, dicens. Non sunt condignæ &c. Greg. lib. 8. cap. 8. *2. Cor. 1.* *Rom. 8.*

Quo magis æterna quæruntur, eo magis inspicitur quam vacue pro ista vita laboratur: & quo propius præmium aspicimus, magis dolemus quod serius quæsiuimus. Greg. vbi sup. cap. 9.

In hac vita multa videmus quæ nō habemus: in alia idem est videre quod habere. Greg. 19. Mor. cap. 2.

Beatus diuinam speciem dum respicit, assumit: immutabilis fit, immutabilem videndo. Greg. 24. Mor.

Cum homo de æternitate disserit, cæcus de luce loquitur. Gre. 27. Mor. c. 26.

Greg. super illud Ioa. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt, sic ait: In eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionis diuersitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & nō æque laborantes in vinea, æque cuncti denarium sortiuntur. Mor. lib. 4. *Matt. 20.*

Idem super illud Iob. Annuntiat de ea (videlicet luce patriæ cœlestis) amico suo, quod possessio eius sit, & ad eā possit ascendere, sic ait: Quid facilius quā homini in terra ædito terrena & fragilia *Iob. 36.*

mẽbra geſtãti, cœlorũ alta conſcẽdere, ſupernorũ ſpirituũ arcana penetrare? Sed eorundẽ ſpirituũ ad nos cõditor venit, ſeque homi nẽ etiã ſub ipſis exhibuit: ſicut de illo patri per Prophetã dicitur, Minuiſti eũ paulominus ab Angelis. Et quia inter nos & eoſdẽ ſpi ritus diſcordãtis vitæ ſcãdalũ reperit: mira potẽtia mirabil ori etiã pietate ſumma creans, ima ſuſcipiens, ima cũ ſummis iunxit. Hinc eſt quod de eodẽ Rege nato, Angelorũ chori in eius annũciatio- ne prodeũt, hymnũ dicunt, & hos quos dudum deſpexerãt, ciues agnoſcũt, cõſono ore prædicãtes, Gloria in excelſis Deo, & in ter- *Luc. 2.* ra pax hominibus bonæ volũtatis. Ac ſi aperte dicãt: Quos à nobis malitia diſiũxerat, iam nũc in terra nata bonitas iungit. Is ergo qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis virtute ſuæ minorationis fecit. Ergo ſi deſperat humana fragilitas, vnigeniti ſanguinẽ cõſideret, & in pretio ſuo cõſpiciet, quã magna eſt, quæ tãti valet. Perpendat ſolicite quo caput præceſſit: cõfidat cœlos, ſperet ſupernã patriã, Angelorum ſe ſociam ſciat, atque in ſuo capite prælatam ſe etiam Angelis gaudeat. Mor. lib. 27.

Greg. ſuper illud Iob. 39. In petris manet, &c. Sic ait: Poſſunt etiã petræ ſublimes virtutũ cœleſtiũ poteſtates intelligi: quas non iam quaſi more arborũ huc atque illuc ventus noſtræ mutabilitatis inclinat: quia velut petræ in arduis ſitæ, ab omni metu mutabilitatis alienæ ſunt, & ad ſoliditatem fixæ celſitudinis ipſa cui inhærent æternitate duruerunt. Vir itaque ſanctus cum terrena deſpicit, mo re ſe aquilæ ad altiora ſuſpendit: & per contemplationis ſpiritum ſubleuatus, perennem Angelorũ gloriam præſtolatur: atque huic mundo hoſpes, illa appetendo quæ aſpicit, iam in ſublimibus figigitur. Vnde & apte ſequitur. Et in præruptis ſilicibus cõmoratur, ac inacceſsis rupibus. Qui enim ſunt alij prærupti ſilices, niſi illi fortiſsimi Angelorũ chori, qui quãuis non integri, tamen in proprio ſtatu fixi, cadẽte cũ ſuis angelis Diabolo, remanſerũt? Præru- pti enim ſunt, quia pars eorũ cecidit, pars remanſit. Quod vero ait, inacceſsis rupibus, nimirũ qui prærupti ſilices, ipſi ſunt inacceſſærupes. Cordi enim peccatorũ hominũ valde inacceſſa eſt claritas Angelorũ: quia quò ad pulchra corporalia cecidit, eò à ſpirituali ſpecie oculos clauſit. Sed quiſquis ita contemplatione rapitur, vt per diuinã gratiã ſubleuatus, intẽtionẽ ſuã iã Angelorũ choris interſerat, & fixus in ſublimibus, ab omni ſe infima actione ſuſpendat,

dat, non ei sufficit gloriã angelicæ claritatis aspicere, nisi eũ etiam qui est super Angelos valeat videre. Sola nãque eius visio, vera mẽtis nostræ refectio est. Vnde cũ dixisset hanc aquilã in petris manere: & in præruptis silicibus, ac inaccessis rupibus cõmorari, ilico subdidit: Inde contẽplãtur escã, id est, ex illis choris angelicis tẽdit oculũ mentis ad contemplandã gloriã supernæ maiestatis, quã nõ visam adhuc esurit, qua tandẽ vila satiatur. Et quia interpositione corruptibilis carnis grauati, Deũ sicut est videre nõ possumus, recte subiungitur, Oculi eius de longe prospiciunt. Ac si diceret, Intentionis aciẽ fortiter tendunt, sed nec dũ propinquum aspiciunt, cuius claritatis magnitudinẽ penetrare nequaquã possunt. Quã si mens vtcunque non cerneret, nec quia longe esset videret, si autem perfecte iam cerneret, profecto hãc quasi per caliginem non videret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rursum omnino nõ cernitur, recte dictũ est, Quia à longe Deus videtur. Libet in mediũ Isaiæ verba deducere, ac hæc & illa quia vno spiritu proferantur, indicare. Qui cũ actiuæ vitæ virtutes exprimeret, dicens: Qui ambulat in iustitijs, & loquitur veritatẽ, qui proijcit auaritiã ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiãt sanguinẽ, & claudit oculos suos ne videat malũ: ilico ab eiusdẽ actiuæ vitæ gradibus, ad quæ contẽplationis culmina ascẽdatur, adiunxit, dicẽs: Iste in excelsis habitabit, munimẽta saxorum, sublimitas eius, panis ei datus est: aquæ eius fideles sunt: Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longe. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cum mente choris castrisque cælestibus iungimur, & insidiantes malignos spiritus ipsi stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnamus. Tunc nobis etiam panis datur, quia in supernis erecta intentio nostra, æternitatis contẽplatione reficimur. Aquę itẽ nostræ fideles sunt: quia doctrina Dei, quod hic per spẽ promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapiẽtia nanq; huius mũdi infidelis est, quia mãsura post mortẽ nõ est. Aquæ nostræ fideles sunt: quia verba vitę quod ante mortẽ insinuant, hoc etiã post mortẽ demonstrant. Mor. lib. 31. *Esai.* 35.

Greg. in Hom. super illud Ioã. 10. Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet: sic ait. Ingredientur ad fidem, egrediẽtur autem à fide ad speciẽ, pascua autem inuenient in æterna refectione. Oues eius ergo pascua inuenient:

quia

quia quisquis illũ corde simplici sequitur, æterno viriditatis pabulo nutritur. Quæ autẽ sunt istarũ ouiũ pascua, nisi interna gaudia semper virẽtis paradysi? Pascua namque electorũ sunt, prẽsens vultus Dei: qui dũ sine defectu conspicitur, sine fine mẽs vitæ cibo satiatur. In istis pascuis de æternitatis satietate lętãtur, qui iã laqueos voluptuosæ temporalitatis euaserũt. Ibi hymnidici angelorũ chori: ibi societas supernorũ ciuiũ: ibi dulcis solennitas à peregrinationis huius tristi labore redeũtiũ: ibi ꝓuidus Prophetarũ cætus: ibi iudex Apostolorũ numerus: ibi innumerabiliũ martyrũ victor exercitus, tanto illic lætior, quanto hic durius afflictus: ibi confessorũ constantia, præmij sui perceptione consolata: ibi fideles viri quos à virilitatis suæ robore, voluptas sæculi emollire nõ potuit: ibi sanctæ mulieres quæ cum sęculo, & sexum vicerunt: ibi pueri qui hic annos suos moribus transcenderunt: ibi senes quos hic & ætas debiles reddidit, & virtus operis nõ reliquit. Quæramus ergo fratres charissimi, hæc pascua, in quibus cum tantorũ ciuium solennitate gaudeamus. Ipsa nos lætantium festiuitas inuitet. Nulla nos prosperitas blandiens seducat: quia stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliuiscitur ire quo tendebat. Magnificentius exprimi nõ potuit multitudo consolationis, quæ in isto sæculo flentibus reposita illic est sanctis & electis Dei. Huiusmodi nãque dictio à similitudine tracta est matris, quæ paruuli sui fletum non sustinens, oculos eius & faciem manu tergit, mulcet osculis. Hom. 14. super Euang.

August. Bona cogitate & considerate fratres, quæ dat Deus peccatoribus: & hinc intelligite quid seruet seruis suis. Peccatoribus blasphemãtibus eũ, quotidie dat cœlũ, & terrã: dat fontes fructus, salutẽ, filios, copias, vbertatẽ. Hæc omnia bona nõ dat nisi Deus. Qui talia peccatoribus dat, quid eũ putas seruare fidelibus suis? Hoc ne de illo sentiendũ est, quia qui talia malis dat, nihil seruat bonis? Imo vero seruat nõ terrã sed cœlum. Vilius forte aliquid dico cũ dico cœlum: seruat se ipsum qui fecit cœlum. Pulchrũ est cœlũ, sed pulchrior est fabricator cœli. Aug. super Psal. 85.

Aug. sup. Psal. 41. Sitiuit anima mea ad Deum viuum. Quid inquit sitiuit? Quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Hoc est q. sitio, venire, & apparere. Sitio in peregrinatione, sitio in cursu, satiabor in aduentu. Sed quando veniam? Et quod citius est Deo

tardum

tardum est desiderio, Interim dum meditor, dum curro, dum in via sum, antequam veniam, antequam appaream fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Vbi est Deus tuus. Fuerunt mihi, inquit, lachrymæ meæ non amaritudo, sed panes suaues erant ipsæ lachrymæ, sitienti mihi illum fontem: quem quia bibere nondum poteram, auidius meas lachrymas manducabam. Aug. super Psal. 41.

Cum transierit gemitus noster, omnes vna voce in vno populo, in vna patria consolabimur, millia millium cõiuncta psallentibus angelis & choris cœlestium potestatum in vna ciuitate viuentiũ. Quis ibi gemit? Quis ibi suspirat? quis ibi laborat? quis ibi eget? quis ibi moritur? quis ibi misericordiam præbet? quis ibi frangit panem esurienti, vbi omnes pane iustitiæ saginantur? Nemo ibi tibi dicit, Hospitem suscipe: peregrinus ibi nemo est, omnes in patria sua viuunt. Nemo tibi dicit, Concorda amicos tuos litigantes in pace sempiterna Dei vultu perfruuntur. Nemo tibi dicit, Visita ægrotum: sanitas immortalitasque permanet. Nemo tibi dicit, Sepeli mortuum, omnes in vita æterna erunt. Cessant opera misericordiæ, quia miseria ibi non inuenitur. ¶ Et quid ibi faciemus? Forte opera necessitatis erunt ista quæ hic sunt modo seminandi, arandi, coquendi, molendi, texendi? Nihil horum quia necessitas non erit. Vbi necessitas non erit nec miseria, opera necessitatis & misericordiæ non erunt. ¶ Quid ibi erit? Quod negotium nostrum? quæ actio nostra? Sedebimus & torpebimus, & nihil agemus? Si refrigescit amor noster, refrigescit & actio nostra. Amor ergo quietus in vultu Dei quem modo desideramus, cui suspiramus, cũ ad eum venerimus quomodo nos accendet, in quem nondum visum sic suspiramus? Quid ergo agemus fratres? Psalmus nobis indicat, Beati qui habitant in domo tua. Vnde? In sæcula sæculorum laudabunt te. Hæc erit actio nostra, laus Dei. Amas, & laudas. Desinis laudare, si desinis amare. Non autem desines amare, quia talis est quẽ vides, qui nullo te offendat fastidio: & satiat te, & non te satiat. Mirum est quod dico. Si dicam quia satiat te, timeo ne quasi satiatus velis abscedere, quomodo de prandio & cæna. Timeo rursus, si dixero non te satiat, ne indigens videaris, & quasi inanior existas, & minus in te sit aliquid quod debeat impleri. Quid ergo dicã quod dici non potest, cogitari vix potest? Et satiat te, & nõ te satiat: quia

Psal. 83.

ytrum,

vtrumque inuenio in Scriptura. Nam scriptũ est, Beati esurientes, & sitientes iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Et rursum de sapientia dictũ est. Qui te edunt, adhuc esurient: & qui te bibunt, adhuc sitient. Quid est bibendo sitire? Nunquã fastidire. Si ergo ista ineffabilis, & sempiterna dulcedo erit, modo quid à nobis petit Deus fratres, nisi fidem non fictam, spem firmam, charitatem puram: vt ambulet homo in via quam Dñs dedit. Augustſuper Psalm. 85.

Matt. 5.

Eccli. 24.

Dies ille, dies est sine fine. Simul sunt illi oẽs dies, ideo satiant. Non enim succedentibus cædunt. Vbi non est aliquid, quod non veniendo nondũ sit, & veniẽdo iã non sit. Omnes simul sunt, quia vnus est qui stat & nó trãsit, ipsa est ęternitas: hi sunt dies, de quib' dicitur: Quis est homo qui vult vitã, diligit dies videre bonos. Hi dies & in alio loco anni appellantur, vbi Deo dicitur: Tu autem idem ipse es & anni tui non deficiẽt. Non enim anni sunt qui pro nihilo habentur, nec dies sunt qui sicut vmbra declinauerunt, sed dies sunt qui sunt. Augustſup. Psal. 89.

Psal. 33.

Magnum est quod visuri sumus, quando tota merces nostra visio est. Attendite ipsum Dominũ, qui hoc promisit in Euangelio dicentẽ: Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligã eũ. Et quasi diceretur ei, & quid ei dabis qui diligit te? Oſtẽdam, inquit, meipsum illi. Desideremus, & amemus: flagremus si spõsa sumus. Sponsus absens est, sustineamus: veniet quẽ desideramus. Tantũ pignus dedit, nõ timeat sponsa ne deseratur à sponso, non dimittit pignus suũ. Quod pignus dedit? sanguinem suum fudit. Quod pignus dedit? Spiritũ sanctum misit. Talia pignora dimittet ille spõsus? Si non amaret, talia pignora non daret. Augustſuper Psal. 90.

Ioan. 14.

Venale est, venale est quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Quid habes venale? Requiẽ, inquit, venalẽ habeo, eme illã. Dicis ei: Quãtũ valet? Audi. Pretiũ ipsius labor est. Quãto labore digna est requies quę nõ habet finẽ? Si verũ vis pronunciare & verũ iudicare, æterna requies, æterno labore rectè emitur. Verũ hoc est: sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes æternũ laborẽ, nunquã peruenires ad æternã quietẽ. Ergo vt aliquãdo peruenias ad id quod emis, nõ in æternũ laborãdũ est, nõ quia nõ valet tãti, sed vt possideatur quod emitur. Digna est quidẽ emi labore perpetuo, sed necesse est, vt labore tẽporali ematur. Decies cẽtena millia annorũ habẽt finẽ: quod tibi dabo, dicit Dñs nõ habebit finẽ. Qua-

lis

lis misericordia Dei? Nec dicit, Decies cētena millia annorū labora: nō dicit vel mille annos labora: nō dicit quingētos annos labora: sed cū viuis, inquit, labora in paucis annis. Inde iā requies erit, & finē nō habebit. Et adhuc audi. Dñe secundū multitudinē dolorū meorū in corde meo: exhortationes tuæ iucundauerūt animā meā. Paucos annos laboras, & in ipsis laboribꝰ nō deest cōsolatio: nō desunt gaudia quotidiana: sed noli gaudere in seculo, gaude in Christo. Ecce quātum pretiū damus? quodāmodo vnā siliquā ad accipiendos thesauros sempiternos. Augustſuper Psalm. 93. *Psal. 93.*

Tu autē idē ipse est, & anni tui nō deficiēt. Ecce idipsum cuius anni nō deficiēt. Fratres, nōne anni nostri quotidie deficiunt, nec stāt omnino. Nā & qui venerūt, iā non sunt: & qui futuri sunt, non dū sunt. Iā illi defecerūt, & illi defecturi vēturi sunt. Præteritæ horæ transierūt, futuræ nondū venerūt: & cū venerint, & ipsæ transibūt, & deficiēt. Qui sunt anni qui nō deficiūt, nisi qui stāt? Si ergo anni ibi stant, ipsi anni qui stant, vnus annus est: & ipse vnus annus qui stat, vnus dies est: quia ipse vnus dies, nec ortum habet, nec occasum, nec inchoatur ab hesterno, nec excluditur à crastino, sed stat semper ille dies. Augustſuper Psalm. 121. *Psal. 101.*

Augustſuper illo Psal. 148. Præceptum posuit & nō præteribit. Quale præceptum, inquit, putatis habere cælestia, & Angelos sanctos? Quale præceptum dedit illis Deus? quale nisi vt laudent illū? Beati quorū hoc est negocium, laudare Deum. Non arant, non semināt, nō molunt, nō coquūt: opera enim sunt ista necessitatis, ibi necessitas nō est. Nō furātur, nō deprędātur, nō adulterātur: opera enim sunt ista iniquitatis, ibi iniquitas nō est. Nō frangūt panē esurientibus, nō vestiūt nudū, nō suscipiūt peregrinū, nō visitāt ægrotū, nō concordāt litigiosum, nō sepeliūt mortuū: opera enim sunt ista misericordiæ, ibi autē nulla miseria est, in quā fiat misericordia. Putamus erimus nos sic? Eia suspiremus, de suspirio gemamꝰ. Et quid sumus, vt ibi simus? Mortales, proiecti, abiecti, terra & cinis. Sed qui promisit omnipotēs est. Si ad nos attendamus, quid sumus? Si ad illū, Deus est, omnipotēs est. Nō est facturus Angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? Aut vero pro minimo habet Deus hominem, propter quem mori voluit vnicum suum? Attendamus ad indicium dilectionis & promissionis Dei. Tales arras accepimus. Tenemus mortem Christi, tenemus

sanguinem

sanguinẽ Christi. Quis mortuus est? Vnicus. Pro quibus mortuus est? Vtinam pro bonis, vtinam pro iustis. Sed quid est? Etenim Christus, ait Apostolus, pro impijs mortuus est. Qui donauit impijs mortem suã, quid seruat iustis nisi vitam suam? Et infra. Quid tibi promisit Deus ò homo mortalis? Quia victurus es in æternũ. Non credis? Crede, crede. Plus est iam quod fecit, quã quod promisit. Quid fecit? Mortuus est pro te. Quid promisit? Vt viuas cum illo. Incredibilius est, quod mortuus est æternus, quam vt in æternum viuat mortalis. Iam quod incredibilius est, tenemus. Si propter hominem mortuus est Deus, non est victurus homo cũ Deo. Non est victurus mortalis in æternum, propter quẽ mortuus est, qui viuit in æternum. Aug. sup. Psal. 148.

Augustinus super Psal. 148. Et exaltabit cornu populi sui. Modo inquit cornu populi sui humile est in trituris, in tribulationibus, in tentationibus, in tunsione pectorum. Quando exaltabitur cornu populi sui. Quãdo venerit ipse Dominus & ortus fuerit sol noster, non iste qui oculis videtur, & oritur super bonos & malos, sed ille
Sap. 5. de quo dicitur. Vobis qui timetis Deum, orietur sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & de quo dicturi sunt superbi & impij, iustitiæ lumen non illuxit nobis, & sol non est ortus nobis. Ipse erit
Malac. 4 æstas nostra. Modo fructus per hybernum tempus in radice non apparent. Attendis quasi aridas arbores per hyemem. Qui non nouit videre, aridam putat vitem, & forte iuxta est, quæ vere aruit. Similes sunt ambæ per hyemẽ, illa viuit, illa mortua est: sed illius vita & illius mors in absc̃dito est. Æstas procedit, vita illius clarificatur, mors illius manifestatur. Procedit honor foliorũ, fecunditas fructuum: vestitur vitis in facie ex eo quod habet in radice. Ergo modo fratres tales sumus, quales sunt & alij homines. Quomodo nascuntur, manducant, bibunt, viuunt & vestiuntur, transigunt vitam istam: sic & sancti. Aliquando res ipsæ decipiunt homines, & ipsi dicunt. Ecce postquam hic cæpit esse Christianus, nunquid non ei dolet caput. Aut quia Christianus est, quid habet plusquã ego. O vitis arida attendis iuxta te vitem nudam in hyberno, sed
Collo. 3. non aridam per æstatis vim. Audi Apostolum, Mortui enim estis. Quasi per hyemen mortui apparebant. Audi quia viuunt. Et vita vestra absc̃dita est, inquit, cum Christo in Deo. Ecce vbi habes radicem. Quando ergo honore ornaberis: quando fæcundaberis

fructu.

fructu. Audi illum sequentem: Cum Christus apparuerit vita vestra, tũc & vos apparebitis cũ ipso in gloria. Aug. sup. Psal. 148. *Ibidem.*

Quidquid illud est quod illo Abrahæ significatur sinu, ibi Nebridius meus viuit dulcis amicus meus, tuus autẽ domine adoptiuus ex liberto filius, ibi viuit. Nam quis alius tali animæ locus? ibi viuit vnde me multa interrogabat homuntionem inexpertum. Iam non ponit aurem ad os meum, sed spiritualẽ os ad fontẽ tuũ, & bibit quantũ potest sapientiã, pro auiditate sua sine fine fœlix. Nec sic eum arbitror inebriari ex ea, vt obliuiscatur mei, cum tu domine, quẽ potat ille nostri sis memor. August. confes. lib. 9.

O tu vita, quam præparauit Deus ijs, qui diligunt eum, vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita mũda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe, sine dolore, sine anxietate, sine corruptione, sine perturbatione, sine varietate & mutatione, vita totius elegantiæ & dignitatis plenissima, vbi nõ est aduersarius impugnãs, vbi nulla peccati illecebra, vbi est amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternꝰ & vnus omniũ spiritus: vbi Deus facie ad faciem cernitur, & hoc vitli cibo mens sine defectu satiatur. Et infra, huius rei gratia scripturarum sanctarum amœna prata ingredior, viridissimas sententiarum herbas exarando, carpo: legendo comedo, frequentando rumino, atque congregando tandem in alta memoriæ sede repono, vt tali modo tua dulcedine gustata minus istius miserrimę vitæ amaritudines sentiam. O tu vita fœliciſsima: ò regnum vere beatum, carens morte, vacans fine, cui nulla tempora succedunt per æuum, vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus, vbi victor miles illis hymnidicis angelorum sociatus choris, cãtat Deo sine cessatione canticum de canticis Sion: Nobile perpetua caput amplectente corona August. in Medita.

O vita vitalis, vita sempiterna & sempiterne beata. Vbi gaudiũ sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine lãguore, abũdãtia sine defectione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta vident semper, & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur. August. in manu.

O anima mea si quotidie oporteret nos tormenta perferre: si

ipsam gehennam longo tempore tolerare, vt Christum in gloria sua videre possimus,& sanctis eius sociari: nonne dignum esset pati omne,quod triste est,vt tanti boni tantæque gloriæ participes habeamur? Insidientur ergo Dæmones, parent suas tentationes,frangant corpus ieiunia, premant carnem vestimenta,labores grauent,vigiliæ exiccẽt,clamet in me iste,inquietet me ille,vel ille,frigus incuruet,conscientia murmuret,calor vrat, corpus doleat,pectus ardeat,infletur stomachus, pallescat vultus, infirmer totus, deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus: ingrediatur putredo in ossibus meis,& subter me scateat,vt requiescam in die tribulationis,& ascendam ad populum accinctum nostrum. Quæ enim erit iustorum gloria? quam grandis sanctorum lætitia, cum vnaquæque facies fulgebit vt sol? cum ordinibus distinctis populum Dominus in regno patris sui cæperit recensere,& meritis atque operibus singulorum promissa præmia restitueret: pro terrenis cœlestia,pro temporalibus sempiterna,pro modicis magna præstare. Augustin. in Manu.

Abac. 3.

Etiam in ipso homine lætitia quædam bonæ conscientiæ paradysus est: vt & Ecclesia in sanctis temperanter & pie & iuste viuentibus paradysus recte dicitur,pollens affluentia diuitiarum,castisque delitijs. Idem super Gene.

Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est,incommutabilis veritatis atque sapientiæ, vt etiam si non licet in ea amplius viuere,quam vnius diei mora,propter hoc solũ innumerabiles anni huius vitę,pleni delitijs & circunfluentia temporalium bonorum recte meritoque contemnerentur. Non enim falso aut paruo affectu dictum est, Quoniam melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Idem de lib. arb.

Psal. 83.

Egredere quæso paulisper de carcere, & præsentis laboris tibi ante oculos pinge mercedem: quam nec oculus vidit, nec auris audiuit,& in cor hominis non ascendit. Qualis erit illa dies cum tibi Virgo Maria choris occurret comitata virgineis, cum post rubrum mare submerso exercitu Pharaonis tympanum tenens præcinet respõsuris. Cantemus Dño: gloriose enim honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Tunc & ipse sponsus occurret & dicet, Surge,propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni: iam enim hyems trãsijt, imber abijt & recessit, flores

Hieron.

Exod. 13.

Cant. 2.

flores apparuerunt in terra nostra. Tunc & Angeli mirabuntur, & dicent. Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa super dilectum suum. Hinc & alius castitatis chorus occurret, Sara cum nuptijs, Anna filia Phanuelis cum viduis. Tunc exultabit & mater tua, siue quæ te genuit, siue quæ docuit. Tunc centum quadraginta quatuor millia in conspectu Throni & seniorum tenebunt cytharas, & cantabunt canticum nouum: quod nemo nisi ipsi cantare possunt. Quotiescumque te vana seculi delectabit ambitio, quotiescũque in seculo aliquid videris glorioſum, ad paradisum mente transgredere: esse incipe quod futura es: & tunc poteris dicere, Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. Hieron. ad Eustoch. *Cant.* 18. *Apoc.* 7. *Cant.* 8.

Ecce video cœlos apertos. Iuste & incunctanter offert sanguinem suum, qui præ oculis habet regem suum simul & brauium suum, & filium hominis à dextris stantem Dei. Nec dum explet famulus misterium suum, & iam Dominus aperit regnum suum. Eus. Emis. hom. de S. Stepha. *Euseb. Emiss.* *Act.* 7.

Impossibile non putes, vt transferri obtineas in Angelicas beatitudines, cum in hoc seculo Angelicas deuiceris potestates. Idẽ hom. 3. de Pasch.

Qui se cœlesti pretio vident redemptos, ad cœlestia non dubitent præparatos. Idem ibidem.

Nulla beatis vita exolescet, nullam sentiet fœlicitas mutationẽ, nullam sentiet ætas longissima retracti seculi vetustatem: iactata retro morte, quidquid posthac fuerit, vita erat, & participata cum illo qui nos ex nihilo fecit beatitudine, sicut illius vita initium non habet, ita nostra terminum non habebit. Idem ibidem homil. 8.

Quia vidisti me, credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt. Si beatitudo est credere quod annuntiatur, quanto maioris beatitudinis erit, videre quod creditur. Ibidem. hom. 10. *Ioan.* 20.

Deo cũ totũ debeatur, nihil tamen gratis soluitur, sed remuneratione quasi ipse vicissim debitor factus reddit pro exolutione debitorum. Pro hac itaque vita, dabit illam vitam quę nec oculo potest cerni, nec tacita mẽtis cogitatione pertingi. Quã vtique

consequi est facilius, quam enarrari: cuius erit cursus sine termino, vsus sine fastidio, refectio sine cibi adiutorio, requies sine noctis otio, ætas sine senio, indeficiens sub vultu Dei claritas, & sub antiquis perpetuisque gaudijs semper noua iucunditas, sine vllo amittendi periculo secura fœlicitas. Idem ad monach. homilia. 6.

Recordemur quam iucunda sit quies, quam delectabilis repausatio, post depositum alicuius grauissimi oneris fascem. Quã dulce sit post longæ captiuitatis cathenas, ad charam patriam recuperata libertate remeasse. Quam pretiosum sit, post multa nauigationis pericula, ad optatam terram, atque ad portum desiderabilẽ peruenisse. Atque ex his colligamus & cognoscamus, quã iucundũ erit, comite bona conscientia, ad vera & solida gaudia, atq; ad Angelorũ transire consortia, & ad illam vitam conscendere, vbi nulli erunt labores, nulla damna, nulla incommoda, & (quod supra omne bonum est) nulla peccata: sed æterna innocentia, inuiolata iustitia, inconcussa securitas, atque sempiterna fœlicitas. Idem ibidem. hom. 8.

Fulgent. Sicut per speculum vitreum trina nobis visio administratur: qua nos ipsos, & ipsum speculum, & quidquid præsens adest, videmus: sic per speculum diuinæ claritatis, & ipsum Deum vt est, videbimus quantum possibile erit creaturæ, & nos ipsos, & omnia alia vera & certa scientia cognoscemus. Fulgent. in epist.

Anselm. In futuro sic iustus fortis erit, vt etiam si velit, terram commouere possit: & sic è conuerso iniustus imbecillis, vt nec etiam vermẽ amouere queat ab oculis suis. Ansel. de similit.

Cypria. Quæ illa erit fratres charissimi operantium gloria, quam grandis & summa lætitia, cum populum suum Dominus cœperit recensere, & meritis atque operibus nostris præmia promissa retribuere pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, offerre nos Patri, cui nos sua sanctificatione restituit. Cypria. serm. de eleemosyna.

Cassio. Benedicitur Dominum cœlum extendere, vbi meretrices & publicanos eum constat admittere: nam cum sint rei per iustitiam, cęli iustorum facti sunt, & gratiæ largitate, peccantium. Cassiodor. sup. Psal. Extendens cælum sicut pellem.

Bern. Domine multi volunt tecum conregnare, sed non compati volunt

lunt:inuenire,& non quærere:volunt consequi,& non sequi. Ber. in serm.

Gloriam concupiscens,non cogitat de labore. Chrysol. *Chrysol.*

Faciet eos discumbere. Insinuat ista communē sanctorum in diuinis bonis concordem lætitiam,& consentientē societatē. Discubitus autē requies est ex multis laboribus, largitasque vberrimorum bonorum affluentissima Diony.epist.9. *Dion.*

Tantæ pœnæ pauperis,sic repēte delitijs commutantur, vt portaretur ab Angelis & induceretur in paradysum, ne saltem ambulans pauper Lazarus laboraret. Portatur post tantos labores quia prius defecerat,&portatur ab Angelis:non enim suffecerat ad portandum pauperem vnus Angelus, & propterea plures veniunt vt chorum lætitiæ faciant. Chrysostom.in serm. de Lazaro mendico. *Chrysost.*

Grandis violentia est in terra nasci,& cœlum rapere: & habere per virtutem quod non possumus habere per naturam. Idem sup. Matth.11.

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur,& ex hominum vita ad Deorum religionem sanctimoniāque demigrare. Cicero pro C.Rabir. *Cicero.*

Hæc res plus proficit,si proponatur spes vtilitatis futuræ, quā præteriti beneficij recordatio. Idem.2.de orat.

Cogitantes supera atque cœlestia,hæc nostra vt exigua & minima contemnamus. Idem in Acad.quæst.

Duæ sunt viæ(vt ait Socrates) dupliceſque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminarunt & se totos libidinibus dediderunt, ijs deuium quoddam iter est se clusum à concilio Deorum. Qui autem se integros castosque seruarunt,quibusque fuit minima cum corporibus cōtagio, suntque in corporibus humanis vitam imitati Deorum,his ad illos, à quibus sunt profecti,facilis patet reditus. Idem.1.Tusc.

Qui rectè & honestè curriculum viuendi à natura datum confecerit,ad astra facile reuertetur: non qui aut immoderate aut intemperanter vixerit. Idem de vniuers.

Omnibus qui patriam conseruauerint,adiuuerint,auxerint,certus est in cœlis atque definitus locus, vbi beati sempiterno æuo fruantur. Idem de somno Scipionis.

COLLE. ¶Omnes homines naturæ ductu ita æternitatem appetunt, vt quidam Gentilium, non aliam agnoscentes quã famam, ac perpetuã nominis claritatem, libenter se morti propter huiusmodi æternitatis vmbram obiecerint. Hinc illę statuæ, quę claris viris in foro Romæ collocabantur, ortum habuere. Hoc argumento discere poteris, quid pro vera corporis, & animæ æterna fælicitate Christiani facere debeant, præsertim si attendant, quid propter eam Christi Martyres passi sint.

1. Petr. 5. Seniores ergo, obsecro & ego vos cõsenior tanquã testis Christi passionũ, & eiusdem, quæ in futuro reuelanda est gloriæ consors. Hæc verba nõ vulgarẽ emphasim habent. Perinde enim est, ac diceret, Rogo vos fratres, vt magno studio salutis vestræ curã geratis: rogo inquã velut testis laborũ, & afflictionũ Christi: hoc est summi, & incõparabilis pretij quo à Diaboli potestate redẽpti estis, & tanquã is, qui probe tenet, quãta sit illa fælicitas, quæ tali pretio empta fuit. Hæc enim duo maxime homines ad virtutis stũ diũ incitare debẽt: nẽpe mors Christi, & promissio æternæ fælicitatis, vtriusq; autẽ rei oculatus testis Petrus Apostolus fuerat, quãdo & Christũ in cruce morientẽ, & in mõte trãsfiguratum vidit.

Vita dæmonum. Quatuor sunt inter homines viuẽdi genera. Quidã enim mores Dæmonum imitantur: quorũ de numero erat ille, de quo Dominus ait, Nonne ego vos duodecim elegi? & vnus ex vobis Diabolus est. Alij vero pecudes imitantur, qui videlicet nõ ratione, sed affectibus more pecudũ ducũtur. Alij vero humano more, hoc est partim ratione, partim affectibus agũtur: de quibus Apostolus ait, Cũ enim quis dicat, ego quidẽ sum Pauli, alius autẽ, ego Appollo, nõne homines estis? Ex his vero multi quidẽ salui fient: sic tamen (vt idẽ Apostolus ait) quasi per ignẽ, sitamẽ cũ pietate dormitionẽ accipiant. Sunt porro alij, qui puritate vitæ Angelos imitantur: hi potissimum ex hominibus ad eorum beatitudinem cooptantur. Omnia vasa, ex quibus Salomon bibebat, aurea erãt: taliaque electionis vasa esse debẽt, quæ ad veri Salomonis mẽsam idonea sint.

Ioan 6.
Vita pecorum.
Vita hominum.
1. Cor. 1.
1. Cor. 3.
Vita Angelorum.
3. Reg. 10

Quãta sit illa fœlicitas, quæ pijs laboribꝰ in cœlo proposita est, declarat testis oculatus Paulus, cũ ait, Momẽtaneũ & leue tribulationis nostræ supra modũ in sublimitate æternũ glorię põdus operatur in nobis. Itẽ illud Esai. Nõ dixi Iacob, frustra quærite me. Et

2. Cor. 4
Esai. 19.

illud

illud eiusdē. Dicite iusto, quoniā bene. Quæ quidē oratio, vt breuissima, ita fęcúditsima est. Omne quippe genus boni, sub hoc indefiniti boni nomine cōprehēdit. Vnde Moysi Dominus ait: Ego ostendā tibi omne bonū. Quā obrē merito Dñs Iere. 2. queritur dicēs. Nūquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? Quare ergo dixit, populus meus, Recessimus: nequaquā vltra veniem⁹ ad te? Nūquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut spōsa fasciæ pectoralis suæ. Populus autē meus oblitus est mei diebus innumeris. Miratur ergo hoc in loco Dñs, quod cū maxima populo suo bona cōtulerit, & maiora promiserit, ab illis prorsus neglectus, & derelictus fuerit. Habes etiā hac de re insignē locū Malach. 3. vbi Prophetā inducit improbos dicentes. Vanus est, qui seruit Deo, & q̄ nobis emolumentum, &c. Vide locum. *Esai. 3.* *Exo. 33.* *Hiero. 2.* *Ibidem.*

Quoniā multi vitā omnem in scelcribus transigentes, piorum sibi præmia pollicētur, operæ pretiū erit in scripturis sanctis annotare ea loca in quibus mores eorū describuntur, qui ad æternā vitā cooptati sunt: Hoc autē argumentū tractat totus ille Psal. cuius initiū est: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. Item inueniemus enim hanc esse legem ab æquissimo illo iudice definitam vt pro cuiusque meritis, præmia, vel supplicia hominibus tribuātur. Quod illa Symboli verba designāt. Qui bona egerūt, ibūt in vitam æternā, qui verò mala, in ignē æternū. Sic illud ex Psal. 32. Semel locut⁹ est Deus: duo hęc audiui: quia potestas Dei est & tibi Dñe misericordia: quia tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua. Et Hier. 61. de Deo loquēs. Cuius inquit oculi sunt super oēs vias filiorū hominū, vt reddas vnicuiq; secundū vias suū, & secundū fructū adinuētionū eius. Et Apost. ad Gal. 6. Nolite, inquit errare: Deus nō irridetur, quę. n. seminauerit hó, hęc & metet: qui. n. seminat in carne de carne metet corruptionē: & qui seminat in spiritu de spū metet vitā æternā. Quomodo ergo tu, qui tota vita in carne seminasti, vitā æternā ex hoc adulterino semine tibi polliceris? Cui cōsentit illud eiusdē Apostoli. 2. Cor. 11. qui de improbis loquēs ait. Quorū finis erit secundū opera ipsorū. Hæc omnia & multa his similia falsam illorū spem arguūt, qui in scelerib. suis perdurātes æterna præmia sibi pollicentur, eosdem etiam arguit illud ex Psal. 23. Quis ascendet in montem Domini? Innocens ait, & mundo corde qui non accepit in vanum animam suam, &c. Vt autem D. Greg. ait. Ille in *Psal. 14.*

vanum accepit animã, qui sola præsentia cogitat: quæ vero sequũtur in perpetuũ non attendit. Recte autẽ à quibusdam sapiẽtibus dictum est, improborum animas salis tantũ officio in corporibus fungi: quæ à corruptione illęsa, & integra seruat, nihilque præterea rationali creatura dignũ moliãtur: ideoque merito fruſtra animas accepisse dicũtur. Tales Cicero porcorum animas esse ait.

Cic. lib. 2 de natura Deorum.

Æternitatem cœlestis regni, quod pijs à constitutione mundi paratum est, vult Dominus hominibus annuntiari, quod illa Psal. verba indicãt. Gloriam regni tui decet &. p. t. a. vt notã faciant. f. h. p. t. & gloriam magnificentiæ regni tui. Regnũ tuum regnum omnium sæculorum, &c. Pondera verbum. Regnum omnium sæculorum.

Psal. 144

Quam pusillus sit grex eorum, quibus æterna salus decreta est: cum tamen stultorũ numerus sit infinitus vel hoc indicio colligi potest, quod numeratis ex imperio Dñi tribubus Israel. Num. 1. à vicesimo anno, & supra, ex alia quidẽ tribu inuẽti sunt quinquaginta millia, ex alia sexaginta, ex alia septuaginta, &c. Ex tribu autẽ Leui inuenta sunt solum viginti duo millia, quoq; magis mireris, cũ ab vno mẽse, & supra numerarentur, cæteris à. 20. anno numeratis. Quæ res profecto diuinæ prouidentiæ miraculo nõ caruit: præsertim cum in adoratione vituli tribus Leui à Domino percussa non fuerit: vt pote quæ innocens reperta sit, & patrati sceleris vltrix. Idem etiã hoc indicio significari aiunt, quod ex tanta multitudine, quæ ex Ægypto egressa, ad promissam terram Deo ducente pergebat, duo solũ viri eò peruenerunt: cæteris propter infidelitatem suã ab eius ingressu prohibitis. In diluuio vero octo solũ animæ seruatæ, cæteræ omnes aquis absumptæ sunt.

Antequam Israeliticus populus promissam terrã ingrederetur, exploratores misit, qui terram considerarẽt. Ex qua infæcunditatis signum, botrũ insignem attulerũt, & ficus, & malogranata. Ad hũc ergo modum fideles in hoc exilio constituti, explorare mente cœlestis patriæ gaudia debent: quo illius spe, & amore incensi, ærumnosæ huius vitæ molestias perferant: Ibi namque primum miræ magnitudinis botrum deprehendent: per quem plenissima diuinæ dilectionis vbertas exprimitur: qua in illa æterna patria inebriãdi sumus, sicut Propheta dicit, Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: &. t. v. t. p. c. Inueniemus item ficus: per quos diuinæ

Num. 13.

Psal. 35.

dulce-

dulcedinis abũdantia designatur. Ex visione náque diuinæ pulchritudinis amor, ex vtroq; vero ineffabile diuinæ dulcedinis gaudiũ ita cõsequitur, vt (quemadmodũ Theologi dicunt) si dãnatus aliquis ad diuinã speciẽ contẽplandam Dei dono eleuaretur, nullo modo posset hoc spectaculo nõ lætari, quãuis certo sciret post breue spaciũ se ad eadẽ supplicia rediturũ. Quoniã in eadẽ visione diuinæ iustitiæ ordinẽ cernẽs, placida tũc mẽte cõsisteret. Ibidem etiã malogranata deprehẽdet: per quæ sanctorũ cõmunio, & bonorũ omniũ societas significatur. Quæ facit, vt omniũ bona vniuſ cuiusque sint velut propria. In hoc enim pomograna omnia sub vnius pomi integumẽto mirabili ordine, ac ratione continentur. Vt igitur hic ex multis granis vnũ constat pomũ, ita illic sanctorũ omniũ vna ciuitas, vna gloria, vna communis lætitia est.

Malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita cum domus Dei ædificaretur. Cur ita? Quia & lapides, & ligna adeo in monte Lybano exculta & polita erant, vt cum in locis suis collocarentur, nullo opus esset ferramento. Ad hunc ergo modum in hoc mundo varijs ictibus, & pressuris pij homines excoluntur, & præparantur, vt postea sine vllo dolore, aut labore in cœlesti illa domo, quæ viuis ex lapidibus ædificatur, suis in locis collocentur. Ibi enim absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum & iam non erit amplius neque luctus, nec clamor, &c. Itaque in hoc mũdo varijs premi laboribus, & vexari, nihil aliud est, quàm ad illas cœlestes sedes aptari: Quia vero grauioribus in hoc sæculo doloribus vrgentur, ad nobiliorem vtique locum præparatur. Hinc illud ex hymno, Tunsionib. pressuris expoliti lapides, suis coaptãtur locis, per manum artificis: disponuntur permansuri sacris ædificijs. 3. *Reg.* 6. *Apoc.* 21.

Collocationes duodecim tribuũ in circuitu tabernaculi ad quatuor mundi partes ternis ordinibus vergentes, de quibus Num. 3. agitur, Origenes ad ordines Angelorum, & sanctorum in cœlo in circuitu throni residentium eleganter accommodat, cuius verba (vt ab eo rationem tractandi huiusmodi scripturarum loca discceremus) subijcere volui, Ait igitur, Hæc sunt, quæ nobis litera legis exponit, vt ex his sacramentorum semina colligentes, tanquã gradibus quibusdam ab humilibus ad excelsa & à terrenis ad cœlestia conscendamus. Ascende ergo nunc ò auditor si potes, & à

terrenis sensibus intuitu mētis,& perspicacia cordis eleuare. Obliuiscere paulisper terrena, supra nubes,& supra ipsum cœlū gressu mentis incede:ibi require tabernaculū Dei,vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus:ibi(inquā)require quaternos istos ordines, stationesq; castrorum:ibi Israelitica agmina, & excubias cerne Sanctorum. Sed ego non audeo illuc solus ascendere, non audeo me in hos tam secretos mysteriorū secessus sine autoritate magni alicuius doctoris immergere.Non possum illuc ascēdere,nisi præcedat me Paulus,& ipse mihi viam noui huius,& ardui itineris ostē-
*Hebr.*12. dat. Ipse ergo Apostolorum maximus ad Hæb. ita ait. Non enim accessistis ad ardentem & tractabilem ignem, sed accessistis ad montem Sion, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestem, & multitudinem Angelorum collaudantium, & Ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Igitur Moses per quatuor castra, populum diuisum scribit in terris, & Apostolus quatuor ordines Sanctorum describit in cœlis. Ad quorum singulos vnumquemque nostrum dicit accedere. Non enim omnes ad omnes accedunt: sed alij quidem accedunt ad montem Sion:horum autem paulò meliores accedunt ad ciuitatem Dei viuentis Hierusalem. Qui autem & his eminentiores sunt, accedunt ad multitudinem Angelorum collaudantium. Qui autem super omnes istos sunt, accedunt ad Ecclesiam primitiuorum conscriptam in cœlis. Primitiuos autem arbitros eum intelligere Apostolos: qui primitias spiritus acceperunt.

Grati animi officium declarant nouissima illa Dauidis verba, qui nec præsentia mortis impeditus, accepti iamdudum beneficij
3. *Reg.* 2. memoriam deposuit, dum Salomoni filio, vt filijs Berzellai (qui ei fugienti, & ab omnibus pene derelicto affuit, & commeatum præbuit) præcepit,vt rependeret gratiam, & vt filios eius mensæ suæ conuiuas perpetuo haberet. Quo in loco animaduertere licet, quàm faustum & fœlix antiquum illud patris officium filij existimarent: pro quo tātam gloriam percepissent, vt Salomonis Regis opulentissimi,& glorioßissimi perpetuò conuiuæ essent: & officij breuissimo tempore peracti sempiternum præmium referrent? Hoc autem exemplo animarum in regno Christi epulantium lætitiam conijcere licebit: cùm videant se propter exiguos, & momentaneos labores tam magna præmia percepisse, In pau-

cis

tis enim vexati, in multis bene disponentur, &c.

Ait Regina Saba ad Salomonem, Beati viri tui, hi qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Si hi beati à sapientissima Regina reputantur, quam beati erunt, qui stant coram Deo, & vident faciem eius, in qua omnia vident, omnia audiunt, omnia sciunt? 2. Para. 9

Duos esse creaturarum ordines constat, quos Dominus cælestem illam aulam complere, & incolere voluit: alteras pure spirituales, alteras spirituales simul & corporeas: alteras quidē in cœlo, alteras in terra conditas: alteras, quæ nunquam ceciderunt: alteras, quæ post lapsum surrexerūt: alteras, quæ sine labore regnant: alteras, quę cùm labore triūphant: alteras, quæ nihil Deo præter vitā, & gloriā debent: alteras, quæ præter hoc illud etiam debent, quod à morte gehennæ Christi sanguine ereptæ sint. Et quidē hæc postrema lætitiæ causa hominum erit, non Angelorum: atque eo maior, quo apertius damnatorum pœnas vident. Erunt enim ad visionem omni carni. Quamuis illud, Angeli sancti debent, quòd beneficio conditoris à lapsu erepti sint. *Esa. vlt.*

Magnitudinem cælestis præmij declarant illa verba Domini, Mensuram bonam, & confertam, &c. In quibus verbis omnia, quę in plenissima mensura desiderari possunt, continentur. Cui consentit illud Psal. 18. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiēdis illis retributio multa: siue (vt Hierony. ex Hebr. vertit) fructus multus. Quo verbo non solum bona gloriæ, sed etiam gratiæ, quæ in hac vita conferuntur, intelligimus.

Fœlicitas, vltimus finis.

QVia mens stare noluit cum potuit, stare non valet etiam cum vult. Nihil ergo sufficit menti quod percipitur: quia amisit, quod vere potuit sufficere. Greg. in Mor. lib. 8. c. 9. *Greg.*

Iustè qui relicto Deo se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis inuenit, inuentumque se fugere quærit: sed autore contempto, quo fugiat, non habet. Greg. vbi supra. c. 22.

Dū easdē res anima nostra, modo appetit, modo fastidit, docet q; aliūde pēdet: quia enim ad appetēdū Deū formata est, iure ei nō sufficit, quod infra Deū est. Diuertitur autem nunc per multa, vt

quia

quia qualitate rei non potest, saltem varietate satietur. Greg. 26. Mor. cap. 26.

Ad quodcunque me conuertero, vilescit mihi adeptum quâuis accederit desideratũ. Augustus. super Psal. 102.

August. Augustus. super illo Psal. 32. Beata gens cuius Dominus Deus eorum. Quis est, inquit, qui hoc audito non erigat se? Amant enim omnes beatitudinem: & ideo peruersi sunt homines qui mali volunt esse, miseri nolunt. Et cum sit malitiæ indiuidua comes miseria: isti peruersi non solum mali esse volunt, miseri nolunt, (quod fieri non potest) sed ideo volunt mali esse, ne miseri sint. Quid est hoc quod dixi, ideo volunt mali esse ne miseri sint? Considerate hoc paululum in omnibus hominibus qui male faciunt, beati semper esse volunt. Furtum facit aliquis: quæris quare? Propter famem, propter necessitatem. Ergo ne miser sit, malus est, & ideo miserior est, quia malus est. Depellendæ ergo miseriæ causa, & acquirendæ beatitudinis causa, faciunt omnes homines quicquid vel boni faciunt vel mali. Semper ergo beati esse volunt. Quære ergo quid sit, quod habendo beatus sis. Cum enim beatus fueris, melior vtique eris, quam cum miser es, fieri enim non potest vt res deterior te, faciat te meliorem. Homo es, deterior te est, quicquid cupis quo beatus esse desideras. Aurum, argentũ, quælibet corporalia, quibus inhias acquirendis, possidendis, fruendis, inferiora te sunt. Tu melior es, tu fortior es. Iam ergo superest vt quæras quid sit melius, quam animus tuus. Quid erit obsecro, nisi Deus tuus? Non inuenis hic aliquid melius animo tuo: quia cum fuerit perfecta natura tua, Angelis æquabitur. Iam supra non est nisi creator. Erige te ad illum, noli desperare, noli dicere, Multum est à me. Magis multum est à te, habere aurum quod quæris. Aurum & si volueris forte non habebis: Deum cum volueris, habebis: quia & antequam velis, venit ad te, & cum aduersa voluntate esses vocauit te. Auare, quid inhias cœlo & terræ? Melior est, qui fecit cælum & terram: ipsum visurus ipsum habiturus es. Quæris vt tua sit illa villa, & transiens per illam dicis. Beatus cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem audi veritatem. Beata gens cuius est. Quid? Iam nostis quid dictu-

rus

rus ſim. Ergo deſiderate vt habeatis, tunc demum beati eritis. Hac ſola re beati eritis: re meliore quam vos eſtis meliores eritis. Deus eſt, inquam, melior te, qui fecit te. Beata gens cuius eſt Dominus Deus eorum. Hoc ama, hoc poſside: hoc cum vis habebis, hoc gratis habebis. Auguſt. ſuper Pſal. 32. *Pſal.* 32.

Amant homines diuerſas res: & quando quiſque quod amat habere videtur, fœlix vocatur. Vere autem fœlix eſt, non ſi id habet quod amat, ſed ſi id amet quod amandum eſt. Multi enim miſeri ſunt, magis habendo quod amant, quam carendo. Amando enim res noxias, miſeri: habendo ſunt miſeriores. Et propitius Deus cũ male amamus, negat quod amamus: iratus autem dat amãti quod male amat. Aug. ſup. Pſal. 26.

Redite ait prævaricatores ad cor, & inhærete illi, qui fecit vos; ſtate cum eo, & ſtabitis. Requieſcite in eo, & quieti eritis. Quo itis in aſpera? quo itis? Bonum quod amatis ab illo eſt. Sed amarũ erit iuſte, quia iniuſte amatur deſerto illo, quidquid ab illo eſt. Quo vobis adhuc & adhuc ambulare vias difficiles & laborioſas? Non eſt requies vbi quæritis eam. Quærite quod quæritis, ſed non vbi quæritis. Beatam vitam quæritis in regione mortis. Nõ eſt illic. Et mox, Exultauit chriſtus vt gigas ad currendam viam. Non enim tardauit, ſed cucurrit clamãs dictis, factis, morte, vita, deſcẽſu, aſcẽſu, clamans vt redeamus ad eũ: & diſceſſit ab oculis, vt redeamus ad cor, & inueniamus eum. Aug. confeſ. lib. 4. *Eſai.* 46. *Pſal.* 18.

Et diſputabam cum amicis meis Alipio & Nebridio de finibus bonorum & malorum, Epicurum accepturum fuiſſe palmã in animo meo, niſi ego credidiſſem poſt mortem reſtare animæ vitam, & tractus meritorum, quod Epicurus credere noluit. Auguſt. confeſ. lib. 6.

Nec volebam multiplicari terrenis bonis deuorans tempora, & deuoratus temporalibus, cum haberẽ in æterna ſimplicitate aliud frumentum, & vinum, & oleum. Et clamabam in conſequenti verſu clamore alto cordis mei, ò in pace, ò in idipſum, ò quid dixit? Obdormiam & ſomnum capiam? Idem in confeſ. lib. 9. *Pſal.* 3.

Cum homines amant beatam vitam, quod non eſt aliud niſi de veritate gaudium, vtique amant etiam veritatem, Cur ergo nõ de illa gauden? Cur non beati ſunt? Quia fortius occupantur in alijs, quæ fortius eos faciunt miſeros, quam illud beatos quod

tenui

tenuiter meminerunt. Augustinus Confes. lib. 10.

Cum inhæsero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor & labor, & viua erit vita mea tota plena te. Nunc autem quoniam quem tu imples, subleuas eum: quoniam tui plenus non sum, oneri mihi sum. August. vbi supra.

Neque in his omnibus, quæ percurro consulens te, nô inuenio tutum locum animæ meæ, nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me. Et aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid erit quod vita ista non erit. Sed recido in hoc ærumnosis ponderibus, & resorbeor solitis, & teneor, & multum fleo, sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina degrauat. Hic esse valeo, nec volo: illic volo, nec valeo, miser vtrobique. August. Confes. lib. 10.

Hoc confiteor, hoc scio Domine Deus meus, quia vbicunque sum sine te, male est mihi præter te: non solũ extra me, sed etiam in me, quia omnis copia, quæ non est Deus meus, mihi est egestas. August. in Medita.

Heu miseria super miseriam, cum misera anima mea à te refugit, cum quo semper abundat & gaudet, & sequitur mundum, cum quo semper eget & dolet. Mundus clamat, deficio: tu Domine clamas, reficio: & miseria mea magis sequitur deficientem, quàm reficientem, plane infirmitas mea hæc est. Augustinus in Medita.

Sicut tota vita corporis anima est: sic beata vita animæ, Deus est. August. de lib. arb.

In hac vita homines magnis laboribus requiem quærunt & securitatem: sed prauis cupiditatibus seducti, non inueniunt. Volũt enim requiescere in rebus inquietis: nam si in diuitijs velit homo requiescere, magis superbus efficitur, quàm securus. Idem de catechiz. rud.

Væ animæ audaci, quæ sperauit, si à te recessisset, se aliquid melius habiturã: versa & reuersa in tergum, & in latera, & in ventrẽ, & dura sunt omnia: & tu solus requies: & ecce ades. Idem Confes. lib. 6.

Quidquid præter Deum est, dulce non est: quidquid mihi vult dare Dominus meus, auferat totum, & se mihi det.

Idem

Idem super Psalmum vigesimumsextum.

Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs. Ego ero vnde fatientur: ego ero quæcunque ab hominibus honeste desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona. Sic enim & illud recte intelligitur quod ait Apostolus, vt sit Deus omnia in omnibus. Idem lib. 22. de Ciuit. Dei.

Qui nequiter vult viuere, nonne tanto miserior esse conuincitur, quantò facilius mala eius voluntas impletur? Idem, lib. de verbis Domini.

Ideo Deus fœlicitatibus terrenis amaritudines miscet, vt illa quæratur fœlicitas cuius dulcedo non est fallax. Idem super Matthæum, serm. 29.

Inter temporalia & æterna hoc interest, quòd temporale plus diligitur antequam habeatur, vilescit autem cum aduenerit: non enim satiant animam, cui vera & certa sedes æternitas. AEternum autem ardentius diligitur adeptum, quàm desideratum. Idem lib. 1. de doct. Christ.

Nulla re fruitur anima cum libertate, nisi quæ fruitur cum securitate. Nemo autem securus est in his bonis quæ potest inuitus amittere. Idem de lib. arb.

Dico beatam vitam consistere in altitudine sapientiæ, suauitate conscientiæ, virtutis sublimitate: non sine passione esse, sed victorem passionis esse, beatum est. Ambros. de Offi. *Ambros.*

Fallax fœlicitas est maior infœlicitas. Bernar. in serm. *Bernar.*

Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest. Capacem enim Dei quidquid Deo minus est, non implebit. Idem in serm. Dedicat.

Cũ diligimus Deũ, omnia in ipso reperimus. Vnus est qui quæritur, sed in quo omnia continentur. O lucrũ mirabile? ò compendiũ singulare? cur nos per diuersa fatigamus? Ad ipsum ergo vna mente festinemus: post quẽ cuncta bona vltra nõ quærimus, sed tenemus. Cassiodo. super illud Psalm. Inquirentes Dominum, &c. *Cassiodo.*

Infœliciores esse necesse est malos cupita cũ perfecerint, quã si ea quæ cupiunt, implere non possent. Nam si miserum est voluisse praua, potuisse miserius est. Boet. de Consol. lib. 4. *Boetius.*

Quid

Quid de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas vero pœnitentiæ? quarum motus quid habeat iucunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatũ exitus, quisquis reminiscitur libidinum suarum, intelligit: quæ si beatos explicare possent, nihil causæ, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur. Idem lib. 3. de consol.

Ex diuersis.

Abunde fortuna illi indulget, qui iure dici non potest infælix, cum fælix mortalium nemo sit.

Fælix non differt à misero per dimidium vitæ.

Infirmus ponit sanitatem esse fælicitatem, pauper vero factus diuitias.

Nihil vulgatius est, quam fastidire fortunam propriam, & splẽdidiorem cupere.

Cicer.

Nullus stultus beatus, & sapiens non beatus. Cicero. 1. de finib.

Nũquam satis digne poterit laudari philosophia, cui qui pareat omne tempus ætatis possit sine molestia degere. Idem in Cat. Maio.

Nisi stabili, & fixo, & permanẽte bono beatus esse nemo potest, mihi enim inueterascere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum quæ in vita beata cosistunt. Nam qui timebit, nequid ex his deperdat, beatus esse non poterit. Idem. 5. Tuscul.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat vt sit beatior: si est enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. Idem ibidem.

Omne beatum est, cui nihil deest, & quod in suo genere expletum ac cumulatum est: idque virtutis est proprium. Ibidem.

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humanisignificat ad hanc vnam rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. Idem. 2. de finib.

COLLE. *Iob. 9.*

¶ Quis restitit ei, & pacem habuit? Secundum Gregorium, quæ extra dispositionem diuini ordinis sunt, in pace esse nequeunt. Sic enim ossa corporis humani, cum in loco sibi à superno autore prefixo sita sint, dolorem non incutiunt: si vero violenter extra locũ sibi à natura destinatum sint, vehementer nos cruciant. Ita plane cor hominis in Deo, velut in centro suo in pace quiescit: vbi vero extra illum est, irrequietis motibus agitatur.

Sicut materia prima quia est in potentia ad omnes formas sem-

per

per appetit, quod habere nata est, (ideoque perniciem machinari dicitur, formæ quam habet, vt eam assequatur quam non habet) ita cor hominis, quia omnium bonorum capax est, semper ad ea quibus caret, inhiat, & aspirat: semperque odio præsentium, & cupiditate futurorum laborat. Quo fit, vt extra Deum (in quo omnia sunt) quiescere nullo modo possit.

Solius Dei magis quam omnium aliarum rerum possessio animam satiat: sicut vnus sol magis quam omnia cœli luminaria mũdum illuminat. Quare compendiosissima nobis via ad fælicitatem sine multarum rerũ apparatu, & copia patet: si vnius Dei possessionem adipiscamur. Quam viam filius Dei docturus venit in mundum ad quam etiam nos ipse inuitat, cum ait, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. *Matth.* 11

Cum beatitudo, & fælicitas sit status omnium bonorum aggregatione perfectus, in externis, & corporeis rebus esse nullo modo potest. Quis enim omnium bonorum istorum compos sit? At verò si vnum aliquod istorum desit, frequenter nos magis huius vnius rei defectus torquet, quàm cæterorum possessio satiat. Achaz rex Israel quia vineam Naboth, quam concupiuit, impetrare non potuit, mente & corpore ita consternatus fuit, vt in lectum procubuerit incœnatus. Quid Aman memorem? qui cum omnibus bonis circunflueret, nihil se habere putabat, quandiu Mardocheus ad fores palatij excubabat, vide locum. *3. Reg.* 21 *Ester.* 5.

Duas in mundo creaturas ad diuiuæ fœlicitatis participationem Dominus condidit: rationalem videlicet, & intellectualem, hoc est, hominem & Angelum. Quia vero partim operibus suis, partim diuina gratia fælicitatem erant consequuturi, Angelis quidem breuem morulam concessit, vt sponte sua se diuino obsequio manciparent, hominibus vero, qui natura vertibiles sunt, longius ad hoc spatium (nempe vitam hanc quæ degitur in terris) contulit. Cuius diuinæ destinationis ita multi adeo ignari sunt, vt sic vitam instituant, sic in terra radices iaciant, & in ea curas omnes & cogitationes suas defigant: quasi ad hanc solum vitam nati & facti essent. Qui similes mihi puerulis esse vi-

dentur, quos cum parentes aliquo amandant, vt quicquam in domesticos vsus necessarium emant, spectaculis rerum quas in itinere inueniunt, occupati quæ in mandatis acceperunt, obliuiscantur, emẽdique opportunitate transacta, vacui sera nocte domũ redeũt. Hos igitur puerulos imitantur, quicũque rerũ humanarũ pulchritudine capti, finis ad quẽconditi sunt, obliuiscuntur.

Vnius Dei possessio magis hominem beare, quan totius mundi opes, ac regna possunt. Hæc enim singularia, & priuata bona sunt: Deus autem vniuersale bonum est, vnde ipse Moysi ait, Ego ostẽ
Exod. 33. dam tibi omne bonũ. Hoc ipsum autem D. Augustinus super Psal. 36. explicat his memorabilibus verbis. Aurum, quod tibi est, non potest tibi esse argentum: vinum, quod tibi est, non potest tibi esse panis, Deus autem tuus totum tibi est. Manducabis eum ne esurias: bibes eum, nè sitias: totum habebis, totum habebit, quia tu, & ille vnum eritis. Hactenus ille. Vides igitur in Deo omnia esse, & ab eo omnia recipi. Hoc autem intus in anima sua D. Franciscus experiebatur, quem ferunt diutissime hanc vocem in oratione repetere, Deus meus, & omnia, Deus meus, & omnia. Si quæras autẽ qua ratione hoc fieri possit, ratio est, quia mirabili, & inenarrabili quodam modo Deus electorum suorum corda longe maiori lætitia, & iucunditate reficit, & recreat, quam si rerum omnium compotes essent: Id quo pacto fieri possit improbi ne suspicari quidem possunt: quod tamen pij quotidie experiuntur. Non mentitus est tamen ille qui sapientiæ donum commendans, ait,
Prou. 3. Pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Huius autem rei clarissimam imaginem virga illa nobis exhibet, qua Moyses percussa petra, largũ fontem eduxit. Considerandum est enim quibus verbis Deus admonet Mosem, vt è silice aquas eliciat. Tolle, inquit, manu virgã,
Num. 20 qua fluuiũ percussisti, & ego constistam ante te supra petram, quę est in Horeb, percutiesque petram, & exibit ab ea aqua, vt bibat populus. Quorsum tandem spectat illa admonitio, qua redigit in memoriam Mosi, vnum illud ex tam multis signum, cum reliqua multo maiora prætermittat. Tolle, inquit, virgam, qua fluuium percussisti, vt doceat eiusdem prouidentiæ esse, impios prope magnam aquarum copiam cõstitutos, ardentissima siti cruciare: & piorum hominum sitim in arida regione, summisque ardoribus exusta, restin-

restinguere. Cum enim Moses Dei iussu Nilum percussit, aquæ in sanguinem versæ sunt: cumque rursus eadem virga silicem percussit, ingens vis aquarum repente manauit: vt appareat improbos homines etiam cum videntur omnibus rebus abundare, summa inopia, rerumque omnium indigentia, & multis curis, atque angoribus confici: contra vero pios, in rerum etiam humanarum angustijs, omnibus bonis affluere, illorum effrænatam cupiditatem in opes fluxas, & interituras incitatam, expleri nunquam posse: horum autem ardentissimum rerum immortalium desiderium, mirabili quadam affluentia satiari, Sunt autem magnæ opes pietas, & animus sua sorte contentus. Pios enim Dominus locupletat, non cumulatione diuitiarum, sed subtractione cupiditatum, quæ ex spiritualium delitiarum dulcedine manat. Itaque improbos semper egentes, & miseros esse, atque cum grauissimis malis assidue conflictari, pios vero semper abūdare diuitijs & eximia quadam voluptate compleri. Huc spectat etiam quod Salomon ait, Est quasi diues, cum nihil habeat, & est quasi pauper, cum in multis diuitijs sit. Sic Apostolus, Tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. Virga igitur illa hoc est, diuina prouidē tia, ex diuitibus pauperes, & ex pauperibus diuites facit. *Exod.* 4. *Prou.* 13. 2. *Cor.* 6.

Mirabile esse videtur, quod in summa hominis paupertate, vnio Dei possessio fœliciorem, quam omnia alia mundi bona reddat: desinit tamen hoc esse mirabile, si infinitas summi boni diuitias animo metiaris. Videmus enim nullam esse in infinitis pene animantium generibus facultatem quam homo rationis vi & acumine, nō fuerit imitatus. Non volat quidem vt auis, sed domitis tamen arte animantibus, eorum tergo vectus, quocūque vult peruenit. Nō natat vt pisces: sed tamen excogitatis arte nauibus, totum orbem peragrauit: non pugnat coruibus, dentibus, vnguibus, & veneno, sed ijs tamen omnibus potentiora arma exquisiuit. Nō squamoso corpore vt Draco se ab iniuria tuetur, thorace tamen & clipeo tectus, à corpore tela depellit. Non cantat vt olor, aut Philomena, cęteræque canoræ aues: sed pro his tamē ipse longe dulciora musices instrumenta ingenio quæsiuit. Quid multis? Et tonitrua, & fulmina quæ vnius Dei propria videbantur, ipse quoq; suo modo excogitatis variorū tormentorū machinis, imitatus est. Est enim vulgata Theologorū sentētia, ea quæ in inferiorib. naturis sparsa sunt

in superiorib. vnita & colligata inueniri. Quod si vis rationis tantũ valet, vt inferiorũ pene omnium virtutes & facultates ambitu suo complexa sit, quid miramur si summus ille conditor, rerũ omniũ à se conditarum perfectiones omnes, & infinitas alias in se contineat? Quod si ita est, quid mirum si huius tanti boni possessio, fœliciſsimum reddat possessorem suum, quanuis aliarum omnium rerum indigus sit?

Admiratione dignisimum est, quod cum homo arte & ingenio tam multa & varia excogitauerit, quæ ad vsum, ad delitias, & ornatum, ac tutelam corporis spectant (nimirum variaveſtium genera, domos, ciuitates, leges, belligerandi, nauigandi, & agricolandi, aucupandi, atque feras mansuefaciendi artem atque peritiam) ipse tamen nec quo pacto vitam instituere, nec qua in revltimum finem, ad quẽ actiones omnes dirigẽdæ sunt, per se intelligat. Ignorato verò vltimo fine, quid in vita recte cõstitui potest? At is dupliciter in hac parte, & quidem grauisime peccat: quoniã & extra Deum vltimum finem quærit, & in bonis externis & cupiditatibus suis explendis, quærit. Illud enim tale est, ac si lapis extra cẽtrum suum quietem quæreret. Hoc verò adeo prepostetum & stultum, vt nihil magis huic fini possit esse contrarium. Quomodo enim fælicitas in ijs rebus esse poterit, quas Dominus maximi supplicij loco Gẽtilibus irrogauit, Apostolo testante, qui ait: *Rom.* 1. Propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorum, &c. Quid enim aliud huiusmodi cupiditates, quã perturbationum omniũ, dolorũ, ac molestiarum seminaria sunt? Si enim vis irascibilis vindex esse læsæ concupiscentiæ dicitur, quę pax in ea mẽte erit, in qua toties desideria hominũ frustrantur? Toties nãq; irascẽdi vim & intra se fremere, & animũ perturbare, & aduersus obsistentes in cãdescere, necesse est. Deniq; quid sunt variæ cupiditates & desideria, nisi curarũ agmina? Quando enim aut amor, aut desideriũ, curis & solicitudine vacat? Hic ingeniosus Poeta amorẽ rẽ esse timoris solliciti plenã asserit. Verg. quoq; in li. Geor. vnũ Syrene matris filiũ, maximã eius curã vocat. Si ergo vnici filij amor vnica parẽtũ cura est: ergo multi amores, curarũ multarũ, ac laborũ agmina erunt. Quomodo ergo in ijs tranquilitas animi, & fælicitas (quæ desideriorum, & curarum quies est) poterit inueniri?

Tranquillitatẽ, & quietẽ animi, non opes, & potentiã, sed solũ

Deus

Deũ pijs hominibus donare, ex his verbis Salomonis colligitur. Est & aliud malum, quod vidi sub Sole, & quidem frequens apud homines: vir cui dedit Deus diuitias, & honorẽ, & nihil deest animæ suę ex omnibus quæ desiderat, neq; tribuit ei potestatẽ Deus, vt comedat ex eo: & hoc vanitas, & miseria magna est. Nõ tribuere autẽ potestatẽ Deũ vt comedat ex eo, quod habet, est, non frui hominẽ bonis suis, nec quietẽ ex eis, & solatiũ capere: sed in medijs opibus, velut inopem, & miserũ magnis vexari curis, & angoribus: vt hoc argumento liqueat, nõ in opibus, & diuitijs animi pacem, & quietem: sed in Deo, & à Deo esse quærendam. *Eccle.6.*

Cũ beatitudo sit quies desiderij, nec minus multa desiderent, qui in ampla, quàm qui in humili fortuna sunt: efficitur plane, vt non minus miseri diuites, quàm pauperes sint: quia beatũ non efficit multa possidere, sed nihil quàm quod habeas desiderare. Desiderant autem multa diuites, imò plura, quàm pauperes: quia vbi multæ sunt opes, multi etiam qui comedunt eas: & sublimis status pluribus eget, quibus vel eohonestetur, vel etiam fulciatur. Ergo beati non sunt diuites, sed tot miserijs obnoxij, quot sunt ea, quæ concupiscũt, nec assequuntur: siue Reges illi, siue Imperatores sint.

Sunt inter Christianos quidam homines, velut Epicurei, qui ita viuunt, vt cælesti hæreditati renuntiasse, & fœlicitatem in hac vita posuisse videantur. Ab horum autem consortio & cœcitate se liberari regius Vates orat, Psalm. 16. Pro eo enim, quod nos legimus: Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorũ: de absconditis tuis, &c. quæ sequuntur. Alij clarius ex Hebr. verterũt: Eripe me Dñe ab hominib⁹ mũdo addictis: quorũ portio est in vita: quorum ventrem de absconditis tuis imples. Saturantur filijs, & relinquunt reliquias suas paruulis suis. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua. In quibus etiã verbis Vates sanctus spreta mũdi fœlicitate, in vno Deo eã reponit. Simile est illud: Beatũ dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius. At, qui in corporis voluptate, & obsequio fœlicitatẽ ponit, per omnia illa spargitur, quę corpori voluptatem aliquam, aut commoditatem afferunt: quæ infinita pene sunt. Quorũ typũ gerit populus per vniuersam terrã Ægypti dispersus ad colligendas paleas. Vnde patet quàm multis curis, & *Psal.16.* *Psal.143.* *Exod.5.*

miserijs hæc fælicitas admixta sit, quæ tot eget fulcimentis.

Hoc vel maximum inter sortem piorum, & improborũ discrimen est: quod horũ sors externa quidem specie lætissima, & fælicissima videtur: quæ tamẽ intus multis curis, & cupiditatibus exagitatur, cum ipsi cupiditatũ suarum non Domini, sed serui sint: vita autem & sors piorum externa quidẽ specie vilissima sæpe, & abiectissima est, quæ tamen intus miris Spiritus Sancti diuitijs, atque delitijs abundat. Externã enim illorũ imaginem refert Apostolus *Hebr.* 11. cum ait, Alij vero ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, &c. Internam vero speciẽ describit Pro- *Psal.* 44. pheta, cum ait. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis, circumamicta varietatibus. Quam tamen nullis verbis explicari posse sponsus in Cant. ostendit, cũ variam sponsæ pulcritudinem cõmendans, internas eius opes ac delitias exprimi non posse declarat, cum hæc verba iterum ac iterũ repetit, Absque eo quod *Cant.* 4. intrinsecus latet. Quæ enim siue opes, siue delitiæ maiores, quam quas amatoribus suis diuina sapientia præstat. Melior est enim sa- *Prou.* 3. pientia cunctis pretiosissimis, & omnia quæ desiderantur ei nõ va- *Sapie.* 7. lent cõparari. De hac enim, qui eam degustauerat, ait, Preposui il- *Sapie.* 8. lam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duxi, &c. quæ sequuntur. Et rursum, Intrans in domũ meam conquiescam cum illa: nõ enim habet amaritudinem conuersatio illius, neque tedium conuictus illius. Vtriusque rei imaginem Apostolus complexus est, *2. Cor.* 6. cũ ait, vt seductores, & veraces, sicut qui ignoti & cogniti: quasi *Cant.* 1. morientes, & ecce viuimus, quasi tristes, semper autẽ gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Idẽ autem sponsa in Cant. designauit, cum ait. Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem: sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Vtraque tabernacula, & pelles: hoc est tentoria, siue Cedar, hoc est Arabum (quorum est opulentissima regio) siue Salomonis, extra quidem deformia erant, vt pote pluuia, & puluere obsita, & ardore solis exusta: quæ tamen intus argẽto, auro, variisque coloribus fulgebant. Quæ quidem res piorum sortem (vt ante diximus) maxime repræsentant: quæ instar Silenorum Alcibiadis, cum extra vilem, & abiectam speciem exhiberẽt, aureas intus, & pretiosas imagines celabant. Quod quidem non ad rei naturam modo, sed ad opinionem quoque hominum re-

ferri

ferri potest: qui externam piorum faciem spectantes, nihil aliud de ea iudicant, quam quod extra vident: cum illorum tamen fælicitas abscondita sit cum Christo in Deo. Sic D. August. 6. lib. confes. miserũ Ambrosij cœlibatum iudicabat: quoniã, inquit eo tempore, occultum os eius, quod erat in corde, eiusque sapida de cœlesti pane gaudia, nec conijcere noueram, nec expertus eram. Hæc igitur tam fallax rerum facies in causa est, vt rudes & ignari homines decipiantur, qui externa rerum specie decepti piorum vitam miseram, improborum vero fælicem putant. De hac autẽ re multa præclare à Seneca dicta sunt, quæ videre licebit in Collectaneis nostris. T. de vera, & falsa fœlicitate.

Miseranda profecto hominum cœcitas, & dementia est, qui cũ fœlicitatem ardentissima auiditate & sitiant & quærant, illam nõ in summobono Deo, sed in fugitiuis & caducis: & fallacibus huius mũdi bonis quærant. Quod quidẽ Dominus per Hiere. queritur, cum ait, Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum se duxerunt eos, fecerũtque vagari in montibus, de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui. Cubile autem, in quo anima nostra secura dormit, & quiescit, Deus est: at cæca mens hominũ securitatis, & quietis cubili derelicto, per montes errabunda vagatur, varia huius mundi bona consectans: in quibus quietem se, & fælicitatem adepturam putat. Ne igitur hoc modo erraret sponsa, sponsum orat his verbis, indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam, &c. Vox sponsæ est ad sponsum: qua petit, vt sibi veræ fælicitatis fontem ostendat. Causam autem cur sponsa hoc petit, subdit, cum ait, Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum, hoc est, post vulgus hominum, qui veræ fœlicitatis fonte relicto, & cubilis sui obliti, per varios terrenorum bonorum montes, & colles errabundi vagãtur. ¶Hoc autem in loco aduertendum est, duplicem esse beatitudinẽ, videlicet, inchoatam in hoc sæculo per bona gratiæ, & perfectam in futuro, per bona gloriæ. Ad vtramque vero, hanc sponsæ petitionem referre possumus: vt videlicet non modo inchoatam viæ fælicitatem petat, sed inhians in superna fluenta fontis vitę futuram quoque postulet: cupiatque & in hac vita in ænigmate, & in futura, facie ad faciem sponsum videre, eoque satiari.

Hier. 50.

Cant. 1.

In vno Christo veram pacem, & tranquillitatem animi reperi-

Cant. 2. ri, declarat sponsa, enim ait. Sub vmbra illius quē desiderauerā sedi, & fructus eius dulcis guturi meo. Paulo ante Sponsa malo inter
Ibidem. ligna syluarū sponsum comparauerat, modo se sub huius arboris vmbra sedere ait, & dulcissimo eius fructu pasci. Fælix sane, quæ ita sedet, quæq; tali fructu, & vmbra fruitur. Sedēdi nomine quies & tranquillitas animæ minime tumultuātis, designatur. Vmbra vero Dominicam protectionē significat. Vnde Propheta, obum-
Psal. 139. brasti, ait, super caput meū in die belli. Et, in vmbra alarum tuarū sperabo, &c. Vmbra quoque ardorē & æstum solis temperat. Vtrūque autem pijs tribuit Dominus Iesus: dum eos, & in aduersis præsentiæ suæ virtute tuetur, & carnalium desideriorum æstus gratiæ suæ rore, & benedictionis suæ dulcedine temperat. Quod quidē
Cant. 2. insinuat, cum subdit, Et fructus eius dulcis gutturi meo. Quisquis enim diuinæ dulcedinis gustum perceperit, facile terrenas omnes voluptates, & desideria contemnet. Sicut enim, qui pretiosum ali quod vinum degustauit, fastidit vilius: ita gustāti cœlestia, terrena fastidio sunt.

Cum omnes homines ad fælicitatem nati, varijs in rebus ipsam quærant, triplicem distinguere possumus fælicitatem, primā quidem mundanorum hominum, secundam Philosophorum, tertiam Christianorum. Cum autem fælicitas sit status bonorum omnium aggregatione perfectus, mundani homines, ac præcipue potentes studēt omni ratione bonis omnibus sæculi perfrui, arbitrātes se hoc modo vel futuros fælices, vel certe proxime ad fælicitatem accessuros. At Philosophi longe prudentius humanarum rerum fragilitate, & inconstantia, infinitisque huius vitæ miserijs (quibus vndique circumsedemur) inspectis, alia via huc peruenire contendebant: nēpe non hoc agentes, vt omnia bona (quod impossibile putabant) consequerentur, sed vt cupiditates eorum perimerēt, vel certe quam minimum cuperent. Hoc enim intelle-
Seneca. xit Seneca, cum ait. Quare potius à fortuna impetrem vt dem quā à me ne petam. Idemque alibi. Et, Si vis, inquit, Philodea diuitem facere, non est diuitijs addendum, sed cupiditatibus detrahēdum. Denique fere tota Senecæ Philosophia, hanc esse expeditissimam consequendæ fælicitatis viam arbitratur: quæ non in terrenorum bonorum adeptione, sed in eorumdem contemptione posita sit. Vnde idem ait. Qui desiderium clausit, cum ipso Ioue de fælicita-

licitate contendat. ¶ Tertia vero fœlicitas, quæ Christianorum est abscondita est ab oculis omnium viuentium etiam volucres cœli latet: Ea verò est, qua perfecti Christiani Deũ intellectuali visione contemplantes, admirandis in eo delitijs perfruuntur: quibus tunc magis affluunt, cum terrenis opibus, ac delitijs magis destituti sunt. Hac autem fælicitate Sanctus ille perfruebatur, qui tota nocte orans aiebat, Deus meus, & omnia, Deus meus, & omnia. Deus enim illi instar omnia, & supra omnia erat.

Quomodo verum esse potest, quod Propheta ait. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum? Diuites egerunt, & esurierunt, inquirentes autem D. n. d. o. b. cũ plerosque piorum paupertate, & angustia rerum suarum premi passim videamus? Huic quæstioni ex sententia Senecæ respondemus: is enim constanter affirmat, nihil interesse, an habeas aliquid an non concupiscas. Quod facile simili exemplo comprobatur: Nec enim minor est satur, qui nec esurit, nec comedit (quod beatorum est) quã is, qui post largas epulas non esurit: vterque enim simili saturitate gaudet: ille, quia nullam famem patitur, iste, quia plura comedendo famem sedauit. Sed ille tamen fælicior, quoniam (vt argute D. Augustinus ait) Melius est minus egere, quam plus habere. Hinc videmus pluribus egere infantes quam adolescentes, & pluribus item fæminas, quam viros, & pluribus senes, quam iuuenes, & omnino quidquid infirmius, aut imperfectius est, pluribus semper eget eoque quod firmius est. Vnde cõsequẽs est, vt Deus, qui perfectissimus est, nulla prorsus re indigeat. Hac ergo ratione pijs omnibus Deus omnia donat, cum cœlestis gratię beneficio terrenorum bonorum in eis sitim sedat.

Psal. 33.

Aug. in Regul.

Rebus omnibus, quas Dominus condidit, vltimam quandam perfectionem designauit, qua habita quiescerent, nec aliquid vltra desiderarent. Elementis sua assignauit loca, in quibus quiescerent, extra illa vero inquieta sunt, & ad ea magno conatu nituntur. Plantæ fertili solo, & circumfluenti humore gaudent, nec aliud vltra requirunt. Bruta sola sensus tactus oblectamenta quærunt: nisi quod auiculæ quædam cantu etiam (qui ad aurium sensum pertinet) oblectãtur. Homo vero, qui mentis Angelorũ more particeps est, cõmunẽ cũ Angelis sortitur fælicitatẽ: quæ non alia, quã summũ illud bonũ est, in quo omnia vera, omnia bona multo perfectiꝰ

quam in se ipsis inueniuntur. Vnde sicut manna omnium in se saporum suauitatem: sic Deus bonorũ omnium perfectiones, atque delitias continet: nisi quod manna non omnes simul sapores, sed modo vnum, modo alium, quem edentes voluissent, referebat: at summum illud bonum delitiarum omnium plenitudinem simul exhibet in patria: Cuius rei prægustationem quandam, & veluti primitias amicis suis impartitur, in via. Hinc illa cordis dilatatio, & tranquillitas animi, quã pij in hac vita percipiunt, qua regius Pro-
Psal. 118. pheta fruebatur, cum diceret. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui. Qui enim hoc modo Deum habent, nihil præter illum sitienter appetũt, nihil timent, nihil sperant, hac vna possessione contenti, quam suprà casum, & fortunam positam, à nemine vident eripi posse, nisi ipsi sponte sua eam velint amittere. Adde his etiam, quod Deus, qui naturas rerum condidit, qui magneti hanc (vt ita dicam) propensionem dedit, vt quod tetigerit ferrum versus polum mundi ita flectat, vt extrà illum quiescere non possit, is hanc humanæ mẽti naturam indidit, vt non alia re, quàm solo diuinæ pulchritudinis conspectu sariari possit. Hinc D. Augustinus. Quoties (inquit) Domine à te deflexi, factus sum mihi regio egestatis. Et alibi. Omnis inquit copia, quę Deus meus non est, egestas mihi est.

Est quoddã Idololatriæ genus, fœlicitatẽ in rebus creatis ponere. Cum enim Deo, quatenus Deus est, hoc maximè conueniat, vt is rerum omnium principium & finis sit, olim quidem perditi homines primi principij dignitatem à Deo ablatam, Ioui, aut Saturno tribuebant: modò verò hac Dei nostri dignitate retenta, vltimi finis dignitatem, non quidem verbis, sed rebus ipsis ei præripiunt. Cum enim sæculi homines felicitatem, & vltimum vitæ finem alius in pecunia, alius in populari aura, alius in voluptate ponat, & propter hæc bona fruenda, Dei legem atq; adeo Deum ipsum contemnat, an non illi vltimi finis dignitatem & gloriam re ipsa illi eripit?

FINIS.

SERIES LOCORVM SIVE TITVlorum eo ordine quo in hoc volumine tractantur.

PRIMA CLASSIS

Locorum cõmunium, quæ à Deo opt. Max. incipiens, loca deinde ad diuersa genera personarum & statuum pertinentia, complectitur.

DEus. Folio. 1.
Dei sapientia. 5.
Dei bonitas & misericordia. 7.
Amor Dei erga nos. 11
Dei beneficia. 12
Dei prouidentia. 13
Dei prouidentia specialis erga pios. 25
Dei iustitia. 35
Dei iudicia. 37
Prædestinatio, & reprobatio. 39
Spiritus sanctus. 42
Christus. 43
Christi incarnatio & natiuitas. 52
Christi passio. 56
Christi resurrectio & nostra. 61
Christus Rex & sacerdos. 65
Beatissi. Virgo Maria. 66
Angelus. 69
Sanctus. 74
Apostolus. 80
Martyr. 82
Homo. 84
Mulier. 86
Humanæ naturæ. 88
Anima. 93
Voluntas. 97
Affectus vel passiones animæ. 99
Iuuentus, & senectus. 107
Christianus. 108
Triplex status. 112
Incipientes, 114
Proficientes. 116
Perfecti. 119
Monachus. 124
Renuntiatio. 134
Prædicator. 142
Auditor verbi Dei. 154
Clericus sacerdos. 160
Episcopus, Præpositus. 172
Rex. 185
Iudex. 191
Respublica. 198
Potentes. 201
Nobiles, nobilitas. 201

Aduo-

Aduocati causarum. 204
Mercatores. 205
Vulgus. 206

SECVNDA Classis, in qua de virtutibus & vitijs oppositis agitur.

Virtus. 207
Vitia sub virtutis specie. 214
Virtus in medio. 215
Virtus facilis & difficilis. 217
Virtutis modus. 220
Intentio recta in virtute. 224
Virtus voluntaria. 229
Conscientia. 230
Peccatum peccator. 232
Occasiones peccatorum. 243
Societas bonorum & malorũ. 247
Peccatum veniale. 251
Peccatum inueteratum, vel consuetudo peccandi. 253
Obstinatio in peccatis, vel cœcitas mentis. 250
Peccantium multitudo, siue corruptio morum. 261
Pœna, vel punitio quæ peccatis irrogatur. 262
Tentatio, quæ est via ad peccandum. 279
Fides. 288
Blasphemia. 294
Credulitas. 296
Spes, fiducia. 297
Fiducia in se, vel creaturis. 307
Desperatio, Præsumptio. 309
Amor in communi. 311
Amor in Deum. 312
Zelus honoris Dei. 331
Amor vel odium proximi. 335
Amor erga inimicos. 339
Amicitia. 341
Pax externa. 345
Pax interna. 347
Accidia. 352
Diligentia, feruor spiritus, 353
Otiositas, negligentia, pigritia. 355
Occupatio immoderata. 359
Misericordia, eleemosyna. 360
Consolatio mœstorum. 373
Scandalum. 379
Exempla bona & mala. 383
Correctio vel castigatio. 385
Inuidia. 391
Accidia. 392
Diligentia, vigilantia. 393
Iudicium temerarium. 396
Prudentia, imprudentia. 398
Stultitia. 405
Curiositas. 406
Experientia. 408
Veritas. 408
Consilium. 411
Simplicitas, 416
Iustitia, iniustitia. 419
Restitutio. 424
Vsura. 425
Sacrificium. 426
Obedientia, inobedientia. 427
Liberalitas, Auaritia. 434.
Diuitiæ, diuites. 443
Oratio, modus orandi orationis comites. 445
Meditatio, siue consideratio: contraque Dei obliuio. 464
Contemplatio, vita actiua & contemplatiua. 474
Præparatio animi ad orandũ. 484
Deuotio, deuotionis adiumenta & impedimenta, &c. 490
Gaudium spirituale. 497
Fortitudo generalis. 505

Magna-

Index

Magnanimitas. 508
Perseuerantia. 510
Patientia. 511
Tribulatio, Aduersitas, tribulationũ vtilitas. 519
Labor. 530
Prospera & aduersa fortuna. 532
Probatio virtutis. 537
Temperantia voluptatum moderatrix. 543
Abstinentia, ieiunium. 549
Ebrietas, sobrietas. 566
Castitas. 567
Virginitas. 572
Luxuria. 577
Ornatus corporis & vestium. 582
Mansuetudo, Ira. 585
Modestia. 591
Linguæ moderatio. 594
Honor, laus. 598
Superbia. 602
Ambitio. 607
Arrogantia Præsumptio. 610
Inanis gloria. 611
Hypocrisis. 617
Humilitas. 620
Cognitio sui. 631
Amor sui. 641
Amor terrenorum. 645
Mundus, de contemptu mundi. 649
Abnegatio sui. 655
Libertas seruitus. 669

TERTIA

Classis, in qua de beatitudinibus & donis & sacramentis aliquot, deque quatuor nouissimis & quibusdam alijs.

BEeati pauperes spiritu. 674
Beati qui lugent. 677
Beati qui esuriunt &c. 681
Beati mundo corde. 685
Beati qui persecutionem patiũtur propter iustitiam. 686
De donis in communi. 691
Sapientia. 692
Timor. 697
Sacramentum. 705
Baptismus. 706
Confirmationis sacramentum. 707
Eucharistia. 708
Pœnitentia, Confessio. 718
Excusatio in peccatis. 728
Contritio, Attritio. 729
Satisfactio. 736
Recidiuatio. 737
Pœnitentiæ dilatio. 740
Matrimonium. 745
Filiorum educatio. 750
Iustificatio impij. 755
Gratia. 760
Dignitas & pulchritudo animæ existentis in gratia. 767
Inspirationes Dei. 770
Meritum. 773
Euangelium. 777
Lex. 783
Ecclesia. 785
Concilia generalia. 787
Scriptura sacra. 790
Scientia, Doctrina, Philosophia. 803.
Eloquentia. 811
Bonum. 815
Natura. 816
Consuetudo, necessitas. 816
Vita. 785
Mors. 794
Purgatorium. 804
Iudicium extremum. 807
Inferorum supplicia. 818
Cœlestis beatitudo. 825
Fœlicitas, vltimus finis. 842

INDEX ORDINE ALphabetico digestus.

A

Abstinẽtia, Ieiuniũ. 549
Abnegatio sui. 655
Aduocati causarũ. 204
Affectus vel passiones animæ. 99
Amor Dei erga nos. 11
Amor in communi. 311
Amor in Deum. 312
Amor vel odium proximi. 335
Amor erga inimicos. 359
Amor sui. 641
Amor terrenorum. 645
Amicitia. 341
Ambitio. 607
Anima. 93
Angelus. 69
Apostolus. 80
Arrogantia, præsumptio. 610
Auditor verbi Dei. 155

B

Baptismus. 706
Beati pauperes spiritu. 674
Beati qui lugent. 677
Beati qui esuriunt, &c. 681
Beati mundo corde. 685
Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. 686
Blasphemia. 294
Bonum. 815

C

Castitas. 567
Cælestis beatitudo. 825
Christus. 43
Christi incarnatio & natiuitas. 52
Christi passio. 56
Christi resurrectio & nostra. 61
Christus Rex & Sacerdos. 65
Christianus. 108
Clericus, Sacerdos. 160
Conscientia. 230
Consolatio mœstorum. 373
Correctio vel castigatio. 385
Consilium. 411
Contemplatio, vita actiua & contẽplatiua. 474
Cognitio sui. 631
Confirmationis sacramentum. 707
Contritio, Attritio. 729
Concilia generalia. 787
Consuetudo, necessitas. 816
Credulitas. 296
Curiositas. 406

D

Deus. 1
Dei sapientia. 5
Dei bonitas & misericordia. 7
Dei beneficia. 12
Dei prouidentia generalis. 14
Dei prouidentia specialis. 25
Dei iustitia. 35
Dei iudicia. 37
Desperatio præsumptio. 309
Deuotio adiumenta & impedimẽta. 490
De donis in communi. 691
Dignitas animæ existentis in gratia. 767
Diligentia seruor spiritus. 353
Diuitiæ, diuites. 443

E

Ebrietas, sobrietas. 566
Ecclesia. 785

Eloquen-

Index Alphabeticus.

Eloquentia. 811
Episcopus, præpositus. 171
Euangelium. 777
Eucharistia. 708
Exempla bona & mala. 383
Excusatio in peccatis. 728
Experientia. 408

F

Feruor spiritus, cura & diligentia. 353
Fides. 288
Fiducia in se vel creaturis. 307
Filiorum educatio. 750
Fœlicitas vltimus finis. 875
Fortitudo generalis. 505

G

Gaudium spirituale. 497
Gratia. 760

H

Homo. 84
Honor, laus. 598
Humanæ creaturæ. 88
Humilitas. 620
Hypocrisis. 617

I

Incipientes. 114
Intentio recta in virtute. 224
Inuidia. 391
Inanis gloria. 611
Inspirationes Dei. 770
Inferorum supplicia. 849
Iuuentus & senectus. 107
Iudex. 191
Iudicium temerarium. 396
Iustitia & iniustitia. 419
Iustificatio impij. 755
Iudicium extremum. 838

L

Labor. 530
Lex. 783
Liberalitas, Auaritia. 434
Linguæ moderatio. 594
Libertas, seruitus. 669
Luxuria. 577

M

Maria virgo. 66
Martyr. 81
Magnanimitas. 508
Mansuetudo, Ira. 585
Matrimonium. 745
Mercatores. 205
Meditatio siue consideratio contraque Dei obliuio. 464
Meritum. 773
Misericordia, eleemosyna. 360
Monachus. 124
Modestia. 591
Mulier. 86
Mundus, de contemptu mundi. 649

N

Nobiles, nobilitas. 202

O

Obedientia, inobedientia. 427
Obstinatio in peccatis, vel cæcitas mentis. 250
Occasiones peccatorum. 243
Occupatio immoderata. 359
Orandi modus. 445
Ornatus corporis & vestium. 582
Otiositas, negligentia, pigritia. 355

P

Patientia, 511
Pax externa. 345
Pax interna. 347
Peccatum, peccator. 232
Peccatum veniale. 251
Peccatum inueteratum, vel consuetudo peccandi. 255

Index Alphabeticus.

Peccantium multitudo, siue corruptio morum. 261
Perfecti. 119
Perseuerantia. 510
Pœna vel punitio peccati. 262
Pœnitentię confessio. 718
Pœnitentia dilatio. 740
Potentes. 201
Prędestinatio,& reprobatio. 39
Proficientes. 116
Prędicator. 142
Prudentia,imprudentia 398
Præparatio animi ad orandum. 484
Prospera & aduersa fortuna. 532
Probatio virtutis. 537
Purgatorium. 836

R.

Renuntiatio. 134
Respublica. 198
Restitutio. 424
Rex. 185

Sanctus. 74
Sacrificium. 426
Sacramentum. 705
Sapientia. 692
Scandalum. 379
Scientia,doctrina,Philosophia. 401
Scriptura sacra. 749
Simplicitas. 416
Societas bonorum & malorum 247
Spiritus sanctus. 42
Spes,fiducia. 297
Stultitia. 405
Superbia. 602

T.

Temperantia voluptatum moderatrix. 543
Tentatio quæ est via ad peccandum. 279
Tribulatio,aduersitas, tribulationũ vtilitas. 519
Timor. 697
Triplex status. 112

V.

Veritas. 408
Virtus. 207
Virtus in medio. 215
Virtus facilis & difficilis. 217
Virtutis modus. 220
Virtus voluntaria. 226
Vita. 819
Vitia sub virtutis specie. 214
Voluntas. 97
Vsura. 425
Vulgus. 206

Z.

Zelus honoris Dei. 331

COMPOSTELLANA · BIBLIOT · S.